GÜNEŞ & GÜNEŞ HUKUK BÜROSU

2025

AYM Bireysel Başvuru Kararları

Bölüm 3 / 19 | 100 karar

Kararlar Bilgi Bankasındaki yayımlanmış kararların resmî tam metinlerinden hazırlanmış bağımsız okuma derlemesi.

Bu dosya, AYM'nin yıllık "Bireysel Başvuru Seçme Kararlar" kitabının kopyası değildir. Kararların sözcükleri ve kaynak künyeleri aktarılmış; sayfa düzeni yeniden oluşturulmuştur.

Sıralama: karar tarihi, ardından başvuru numarası. İçindekiler ve PDF yer imleri kararların başlangıcına bağlanır. Kitap yılı ile karar yılı farklı kavramlardır.

Arşiv kesiti: 12 Ekim 2026. Anonimleştirilmiş başvuru adları resmî kaynakta olduğu gibi korunmuştur.

İçindekiler

001 2021/55919 22.01.2025
MEHMET UÇAR (2)

002 2021/58931 22.01.2025
MURAT TEK

003 2021/65726 22.01.2025
LEVENT KAYA

004 2022/21328 22.01.2025
NAZAN BOZKURT (4)

005 2022/31730 22.01.2025
MEHMET ULUGÖL VE DİĞERLERİ

006 2022/54029 22.01.2025
HİKMET YILMAZ VE MEHMET ÇOŞKUN

007 2022/73232 22.01.2025
H.K.

008 2023/20289 22.01.2025
BÜLENT ARAS VE DİĞERLERİ

009 2023/55048 22.01.2025
BARIŞ KAÇAR VE DİĞERLERİ

010 2023/57536 22.01.2025
NEDİM BAŞTUĞ

011 2023/107549 22.01.2025
ERTAN YAVUZ ASLAN VE DİĞERLERİ

012 2024/14618 22.01.2025
SERDAR ÖZTÜRK VE DİĞERLERİ

013 2019/19126 23.01.2025
HASAN DURMUŞ

014 2020/16014 23.01.2025
GÖKHAN ÇOLAK

015 2020/28016 23.01.2025
ALİYE YEŞİL VE DİĞERLERİ (7)

016 2020/37428 23.01.2025
SABRİYE GÖREN

017 2023/104438 23.01.2025
SEMİH AYDIN

İçindekiler - devam

018 2019/1163 04.02.2025
MAHMUT DEVİREN VE SÜLEYMAN KAPLAN

019 2019/13465 04.02.2025
HÜSEYİN OLAN (2)

020 2019/24929 04.02.2025
BARIŞ ÇELİK

021 2020/2918 04.02.2025
AYŞE SÜMER ALP

022 2020/15324 04.02.2025
ERHAN ÇAHA (3)

023 2020/15945 04.02.2025
BİROL ATEŞ

024 2020/16648 04.02.2025
İBRAHİM SAĞLAM

025 2020/17817 04.02.2025
GÜLFİDAN ATAMAN

026 2020/18851 04.02.2025
ASENA GÜNAL

027 2020/19217 04.02.2025
SERKAN ATICI

028 2020/21765 04.02.2025
EMRE ERDEN

029 2020/26332 04.02.2025
ALİ MURAT DARICAN

030 2020/33058 04.02.2025
ÖNDER ARSLAN

031 2020/35291 04.02.2025
ÖZGE KAHRAMAN

032 2020/36312 04.02.2025
CANER TUNCAY

033 2021/3130 04.02.2025
CAFER ORUÇ

034 2021/3229 04.02.2025
TAHİR KIZMAZ

İçindekiler - devam

035 2021/5138 04.02.2025
AYŞE ÇALIM VE DİĞERLERİ

036 2021/16146 04.02.2025
LEYLA AYGÜN VE PINAR TÜRK ARIK

037 2021/22139 04.02.2025
HASAN TOK

038 2021/28901 04.02.2025
RAMAZAN YILMAZ

039 2021/34314 04.02.2025
HALİL MECİTOĞLU

040 2021/43275 04.02.2025
SABRİ BAHCECİ

041 2021/44750 04.02.2025
AHMET YOLDAŞ

042 2021/61692 04.02.2025
EDİP ÜNGÜR

043 2021/62322 04.02.2025
GÜLÜZAR IŞIK ÇAY

044 2022/2677 04.02.2025
EMEKLİLER SENDİKASI

045 2022/3121 04.02.2025
AYTEKİN GEZİCİ

046 2022/30946 04.02.2025
NEJAT TAŞTAN

047 2022/58462 04.02.2025
C.B.

048 2019/30936 05.02.2025
TANSU ALPER VE İDEA İNŞAAT TURİZM SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.

049 2020/23245 05.02.2025
İSMAİL ŞEN

050 2020/24549 05.02.2025
SEYHAN ŞEN VE DİĞERLERİ

051 2020/29942 05.02.2025
FATİH ÖZYURT

İçindekiler - devam

052 2020/34139 05.02.2025
AZİZ ORUÇ

053 2020/39434 05.02.2025
İNAN YAMAN VE DİĞERLERİ

054 2021/24297 05.02.2025
OĞUZHAN KAYA

055 2021/27339 05.02.2025
ALİCAN ERKAP

056 2021/35224 05.02.2025
HAKAN ÖZYURT

057 2021/47090 05.02.2025
A.A.

058 2021/48766 05.02.2025
RAMAZAN KÖSEM

059 2021/50804 05.02.2025
HÜSEYİN YALÇINKAYA

060 2021/56987 05.02.2025
ARÇELİK A.Ş.

061 2022/15649 05.02.2025
YAVUZ DEMİR

062 2022/41581 05.02.2025
NAYIF ÖZÇELİK

063 2022/69679 05.02.2025
FERHAT VATANKULU

064 2022/93867 05.02.2025
EVLİYA ÖNER

065 2020/11324 06.02.2025
HAYRETTİN KAYAHAN TANGÖR VE NESLİŞAH TANGÖR

066 2020/19752 06.02.2025
SELÇUK ARSLAN

067 2022/60965 06.02.2025
SERKAN OKÇU

068 2019/41241 25.02.2025
FİKRET ASLAN

İçindekiler - devam

069 2021/41848 25.02.2025
KEMAL ECE

070 2022/9358 25.02.2025
ALİGÜL ALKAYA VE DİĞERLERİ (3)

071 2023/102251 25.02.2025
HÜDA KAYA

072 2019/42674 26.02.2025
AKERKE ABDYKALYKOVA ONAT

073 2020/16097 26.02.2025
NİHAN GÜNAY

074 2020/28410 26.02.2025
İSMAİL EFE VE DİĞERLERİ

075 2020/39514 26.02.2025
NURDAN ÖZGÜR

076 2021/3127 26.02.2025
ABDURRAHMAN İNAN VE DİĞERLERİ

077 2021/6069 26.02.2025
OSMAN DERİN

078 2021/12977 26.02.2025
SERKAN KAPLAN

079 2021/21311 26.02.2025
ŞİLAN DELİPALTA

080 2021/23018 26.02.2025
ALİ AYDIN

081 2021/50841 26.02.2025
SÜRAT KARGO LOJİSTİK VE DAĞITIM HİZMETLERİ A.Ş.

082 2021/56797 26.02.2025
ALİ OSMAN KÖSE

083 2021/57081 26.02.2025
FEYZA MÜNEVVER GÜNGÖR

084 2021/58781 26.02.2025
ORHAN SARI

085 2021/60734 26.02.2025
OPAS YAPI VE DIŞ TİCARET LTD. ŞTİ.

İçindekiler - devam

086 2021/61758 26.02.2025
RAMAZAN İZGİ

087 2021/65910 26.02.2025
MEHMET EMİN ACET

088 2022/18771 26.02.2025
FEHMİYE DİLEK ER

089 2022/24623 26.02.2025
RECEP ÖZDEMİR

090 2022/28200 26.02.2025
MEMET KOÇARSLAN

091 2022/42369 26.02.2025
L.C.E.

092 2022/53104 26.02.2025
ÜMİT YALIM

093 2022/75786 26.02.2025
HASAN HERGÜL

094 2022/75967 26.02.2025
KENAN YILDIZ

095 2022/80682 26.02.2025
DEMGÜL ATHAN

096 2022/91530 26.02.2025
GÜNER YİĞİTBAŞI

097 2024/29600 26.02.2025
İ.İ.

098 2019/33669 27.02.2025
H.D.

099 2019/36068 27.02.2025
LÖSEV LÖSEMİLİ ÇOCUKLAR SAĞLIK VE EĞİTİM VAKFI

100 2020/6830 27.02.2025
TASFİYE HÂLİNDE TUBELCE TURİZM REKLAMCILIK MATBAA MERMER VE TAŞ İŞLERİ DEKORASYON İNŞAAT TİCARET LTD. ...

MEHMET UÇAR (2)

B. No: 2021/55919 | Karar tarihi: 22.01.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/55919

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET UÇAR BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2021/55919)

Karar Tarihi: 22/1/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Merve ARSLANTÜRK

Başvurucu : Mehmet UÇAR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, Anayasa Mahkemesinin insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi ve usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin kararı üzerine yeniden yapılan ceza soruşturması üzerine açılan kamu davasında ihlal kararında belirtilen eksikliklerin giderilmemesi nedeniyle insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Sivil polis memurları ilebaşvurucu arasında kimlik gösterme konusundan çıkan tartışma nedeniyle Konya Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık)şüpheli polis memurları hakkında basit yaralama, hakaret, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma, resmî belgede sahtecilik, birden fazla kişi ile tehdit suçlarından soruşturma başlatılmış;şüphelipolis memurları M.D., M.A.H., A.Ç. ve İ.P. hakkında kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir. Başvurucu, kovuşturmaya yer olmadığı kararına karşı yaptığı itirazın reddi üzerine Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunarak kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür (Mehmet Uçar, B. No: 2015/7357, 3/4/2019, § 42). Anayasa Mahkemesi sözü edilen başvuruda Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi ve usul boyutlarının ihlal edildiği

sonucuna varmış; kararın bir örneğinin insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere başsavcılığa gönderilmesine, başvurucuya net 20.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir(anılan kararda bkz. §§ 42-77).

3. İhlal kararı sonrasında yeniden yürütülen soruşturma neticesinde şüpheli polis memurları M.D., M.A.H., A.Ç. ve İ.P. hakkında işkence suçundan kamu davası açılmıştır.

4. Yargılama sonucunda Konya 5. Ağır Ceza Mahkemesinin 4/3/2021 tarihli kararıyla sanık polis memurlarının değişen suç vasfına göre görevi kötüye kullanma suçundan 5 ay hapis cezası ile cezalandırılmalarına ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına (HAGB) karar verilmiştir.

5. Başvurucunun HAGB hükmüne karşı yaptığı itiraz Konya 6. Ağır Ceza Mahkemesinin 2/6/2021 tarihli kararıyla kesin olarak reddedilmiştir. Başvurucununitirazın reddine dair nihai kararı Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi'nden (UYAP) 2/6/2021 tarihinde saat 16.40'ta okuduğu görülmüştür. Başvurucu 22/11/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemelerinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Başvurucu;Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı doğrultusunda inceleme ve araştırma yapılmadığını, sanıkların eylemlerinin kötü muamele yasağını ihlal ettiğini, sanıklar hakkında görevi kötüye kullanma suçundan HAGB kararı verilerek eylemin cezasız bırakıldığını belirterek anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; yargısal süreç özetlenerek başvurucunun usuli garantilerden yararlandığı ve itiraz hakkını kullanabildiği, başvuruya ilişkin olarak ekte gönderilen İçişleri Bakanlığından temin edilen görüş ve ilgili belgelerin yapılacak incelemede dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

8. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde bireysel başvuru yapılması gerekir.

9. Anayasa Mahkemesi Hüseyin Aşkan (B. No: 2017/15649, 21/7/2020) kararında otuz günlük süre kuralının bireysel başvurunun ön şartlarından biri olduğunu ve bu sürenin başlangıç tarihinin tespitinde kanun hükmü gereği öğrenme tarihinin esas alınacağını belirtmiştir (Hüseyin Aşkan, § 20). Ayrıca bireysel başvuru süresinin işlemeye başlaması yönünden nihai kararın gerekçesinin tebliğinin öğrenme şekillerden biri olduğunu, bununla birlikte başka şekillerde de öğrenmenin söz konusu olabileceğini ifade etmiştir (Hüseyin Aşkan, § 23).

10. Bu doğrultuda anılan kararda kullanıcıların UYAP üzerinden yaptıkları işlemlerin (doküman oluşturma, düzenleme, imzalama, açma, okuma ve yazdırma gibi) kayıt altına alındığı evrak işlem kütüğünün Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmesi sonucunda nihai kararın açılarak okunduğuna ilişkin bir işlemin tespiti hâlinde bu işlemi yapan ilgililerin işlem sırasında nihai kararın sonucunu öğrendiklerinin kabul edileceği, böyle bir durumda bireysel başvuru süresinin de bu tarihten itibaren başlatılması gerektiği belirtilmiştir

(Hüseyin Aşkan, §§ 26-29).

11. Somut olayda başvurucunun Konya 6. Ağır Ceza Mahkemesinin HAGB hükmüne yönelik verdiği itirazın reddi kararını (vatandaş portal uygulaması) 2/6/2021 tarihinde saat 16.40'ta okuduğu görülmüştür. Bir başka ifadeyle başvurucu, ileri sürdüğü ihlal iddiaları bakımından nihai kararı 2/6/2021 tarihi itibarıyla öğrenmiştir. Başvurucunun bu tarihten itibaren en geç otuz gün içinde bireysel başvuruda bulunması gerekirken bu süre geçtikten sonra 22/11/2021 tarihinde yaptığı başvurunun süresinde olmadığı açıktır.

12. Açıklanan gerekçelerle başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 22/1/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MURAT TEK

B. No: 2021/58931 | Karar tarihi: 22.01.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/58931

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MURAT TEK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/58931)

Karar Tarihi: 22/1/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Murat TEK

Vekili : Av. Gözde TOPRAKLAR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, koşullu salıverilme süresini aşan tutukluluğun tazmini amacıyla maddi tazminat yönünden açılan ek davanın reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 15/11/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvurucu, İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesinin 30/4/2008 tarihli kararıyla anayasal düzeni zorla değiştirmeye kalkışmak suçundan 16 yıl 8 ay hapis cezasına mahkûm edilmiştir. Başvurucu, yargılanması kapsamında 17/5/1996 ile 30/5/1996 tarihleri arasında

gözaltında ve 30/5/1996 ile 28/2/2001 tarihleri arasında tutuklu kalmıştır. Başvurucu, cezasının infazı için 2/1/2013 tarihinde ceza infaz kurumuna girmiştir.

5. Başvurucunun cezasının infazı kapsamında Antalya Cumhuriyet Başsavcılığınca 2/1/2013 tarihinde hazırlanan müddetnamede hak ederek tahliye tarihi 14/11/2024 ve koşullu salıverilme tarihi 15/9/2020 olarak tespit edilmiştir. Başvurucunun başvurusu üzerine Tarsus Cumhuriyet Başsavcılığınca hazırlanan 5/9/2017 tarihli müddetnamede hak ederek tahliye tarihi 12/11/2024 ve koşullu salıverilme tarihi 26/4/2019 olarak tespit edilmiştir. Başvurucunun itirazı üzerine Tarsus 1. Ağır Ceza Mahkemesi 16/7/2018 tarihinde başvurucunun hak ederek tahliye tarihini 12/11/2024 ve koşullu salıverilme tarihini 19/11/2014 olarak tespit etmiştir. Başvurucu bu kapsamda 16/7/2018 tarihinde tahliye edilmiştir.

6. Başvurucu, Antalya 4. Ağır Ceza Mahkemesi nezdinde 20/9/2018 tarihli dilekçesiyle müddetnamesinin yanlış hesaplanması neticesinde koşullu salıverilme tahliye tarihi geçtikten sonra ceza infaz kurumunda kalmaya devam ettiği gerekçesiyle 2.000 TL maddi ve 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

7. Ağır Ceza Mahkemesince 30/1/2019 tarihli duruşmada maddi tazminat yönünden dosyanın bilirkişiye gönderilmesine karar verilmiştir.

8. 14/2/2019 tarihli duruşmada bilirkişi raporu dava dosyasına sunulmuş ve başvurucuya bilirkişi raporuna karşı beyanları sorulmuştur. Duruşmada ayrıca bilirkişi raporunda belirtilen 9/5/2018-17/7/2018 tarihleri arasında nerede çalıştığına ilişkin bilgi ve belgeleri ibraz etmek üzere başvurucuya 10 günlük kesin süre verilmesine, kesin süre içinde bilgi ve belgeleri ibraz etmediği takdirde vazgeçmiş sayılacağının ve hesaplamanın asgari ücret üzerinden yapılacağının ihtarına, bilgi ve belge sunduğu takdirde bu bilgi ve belgelerle birlikte bilirkişiden ek rapor alınmasına karar verilmiştir. Bilirkişi raporunda başvurucunun maddi zararı 63.034,52 TL olarak belirlenmiştir.

9. Başvurucu 15/2/2019 tarihli dilekçesiyle ara kararında belirtilen döneme ilişkin olarak bilirkişi raporunda yapılan hesaplamanın doğru olduğunu belirtmiştir.

10. Ağır Ceza Mahkemesi 15/3/2019 tarihinde başvurucuya 2.000 TL maddi ve 50.000 TL manevi tazminat ödenmesine hükmetmiştir. Kararda, mahkeme bilirkişi raporundan farklı olarak 19/11/2014-16/07/2018 tarihleri arasında ceza infaz kurumunda geçen 1.639 gün için başvurucunun net ekonomik kaybının, ceza infaz kurumunda kaldığı sürede asgari ücret üzerinden çalıştığı 38 gün (9/5/2018-17/7/2018) için ödenen toplam 2.106,72 TL net ücret indirilmek suretiyle hesaplandığında toplam 63.265,58 TL olduğu belirtilmiştir. Mahkeme, başvurucu ve müdafiinin maddi tazminat miktarı yönünden ıslah talebinde bulunmadığını belirterek taleple bağlılık kuralı uyarınca başvurucuya 2.000 TL ödenmesine hükmetmiştir.

11. Başvurucu, bu karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Dilekçesinde; belirsiz dava niteliğinde dava açtığını, bu davanın ıslahtan farklı olduğunu, böyle bir dava açtığı için tahkikat sonucunda alacağın miktarı ve değerinin tam ve kesin olarak belirlenmesinin mümkün olduğu anda talebini arttırabileceğini, Mahkemenin bilirkişi raporundan farklı bir tazminat belirlediğini ancak bu durumu tahkikat aşaması bitirildikten, kısa karar verildikten ve gerekçeli karar tebliğ edildikten sonra öğrendiğini, gerçek değer belirlenmediğinden Mahkemece değer arttırımı için kendisine süre verilmediğini, bu nedenle Mahkemenin gerekçesinin hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

12. Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 11. Ceza Dairesi 27/9/2019 tarihinde Ağır Ceza

Mahkemesinin kararının ortadan kaldırılmasına ve başvurucunun tazminat taleplerinin reddine temyiz kanun yolu açık olmak üzere karar vermiştir. Kararda, başvurucunun hak ederek tahliye tarihinin 12/11/2024 olduğu, tutuklu kaldığı sürenin mahkûmiyet hükmünün bihakkın tahliye tarihinden fazla olmadığı dikkate alınarak tazminat şartlarının oluşmadığı belirtilmiştir.

13. Kararın temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 12. Ceza Dairesi 18/9/2023 tarihinde temyiz isteminin esastan reddi ile hükmün onanmasına karar vermiştir.

14. Başvurucu, ilk davanın kanun yolu incelemesi devam ederken 10/7/2019 tarihinde Antalya 6. Ağır Ceza Mahkemesi nezdinde maddi tazminatın tamamlatılması amacıyla ek dava açmıştır. Başvurucu; bedel artırımına fırsat verilmeden talebiyle bağlı kalınarak 2.000 TL maddi tazminata hükmedildiğini, bedel artırma fırsatı olmadığından ek dava açtığını beyan ederek ilk davada belirlenen maddi tazminattan 2.000 TL düşülmek suretiyle 61.265,58 TL'lik maddi tazminatın haksız fiil tarihinden itibaren işleyecek yasal faiziyle birlikte kendisine ödenmesini talep etmiştir.

15. Antalya 6. Ağır Ceza Mahkemesi 25/2/2021 tarihli kararıyla davayı süresinde açılmadığı için reddetmiştir. Kararda Mahkeme; davanın mükerrer olduğunu, ilk davanın açıldığı 20/9/2018 tarihi itibarıyla başvurucunun müddetnamenin hatalı düzenlenmesi nedeniyle haksız olarak koruma tedbirlerine maruz kaldığından haberdar olduğunu, sonraki davanın haksız koruma tedbirine maruz kalındığının öğrenilmesi tarihinden itibaren 3 aylık dava zamanaşımı süresi geçtikten sonra açıldığını belirtmiştir.

16. Başvurucunun karara karşı istinaf kanun yoluna başvurması üzerine inceleme yapan Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 11. Ceza Dairesi 8/10/2021 tarihinde başvurucunun tutuklu kaldığı sürenin, mahkûmiyet hükmünün bihakkın tahliye tarihinden fazla olmaması nedeniyle reddine karar verilmesi gerektiği gerekçesiyle istinaf başvurusunun esastan reddine kesin olarak karar vermiştir.

17. Başvurucu 15/11/2021 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

18. Başvurucu; açtığı ek davanın süresinde açılmadığı gerekçesiyle Ağır Ceza Mahkemesince reddedildiğini, İstinaf Mahkemesince bu gerekçenin değiştirildiğini, gerekçeler arasında çelişki olduğunu, 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu uygulandığından bilirkişi raporuyla zarar tespit edildiğinde kalan miktar yönünden ek dava açılabilmesinin mümkün olduğunu, bu nedenle davayı süresinde açtığını, İstinaf Mahkemesinin gerekçesinin hatalı olduğunu, adli makamların hatası nedeniyle 4 yıl fazladan ceza infaz kurumunda kaldığını belirterek adil yargılanma hakkı, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Bakanlık görüşünde, Anayasa Mahkemesinin verdiği bazı kararlara ve davaya bakan mahkemelerin gerekçelerine yer verilmiş; inceleme yapılırken Anayasa'nın ve mevzuatın ilgili hükümlerinin ve somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir.

B. Değerlendirme

20. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun şikâyeti esas itibarıyla maddi tazminat talebine ilişkin açtığı ek davada hukuka aykırı karar verilmesine yöneliktir. Başvurucunun tazminat talebinin hukuka aykırı olarak reddedildiği iddiasının adil yargılanma hakkıyla ilişkili olduğu değerlendirilmiştir. Başvurucu koşullu salıverilme süresinin yanlış hesaplanması nedeniyle ceza infaz kurumunda fazla geçirdiği sürelerin tazmini amacıyla açtığı ilk davayla ilgili bir başvuruda bulunmamıştır. Başvurucunun bireysel başvuruya konu ettiği dava, eksik hükmedildiğini iddia ettiği maddi tazminatın tamamlatılması amacıyla açtığı ek davadır. Bu dava üzerinden başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğinin incelenmesi mümkün görülmemiştir. Zira kişi hürriyeti ve güvenliği hakkıyla bağlantılı olarak başvurucunun haksız tutma nedeniyle tazminat elde edememiş olması hususu ilk davanın sonucunda ortaya çıkmıştır. Ancak başvurucu, bu davayla ilgili bir şikâyette bulunmamıştır.

21. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği, Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunulabilmesi için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması, bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

22. Somut olayda başvurucunun bireysel başvuruya konu ettiği davada Antalya 6. Ağır Ceza Mahkemesi 25/2/2021 tarihli kararıyla davayı süresinde açılmadığı için reddetmiştir. Kararda Mahkeme; davanın mükerrer olduğunu, ilk davanın açıldığı 20/9/2018 tarihi itibarıyla başvurucunun müddetnamenin hatalı düzenlenmesi nedeniyle haksız olarak koruma tedbirlerine maruz kaldığından haberdar olduğunu, sonraki davanın haksız koruma tedbirine maruz kalındığının öğrenilmesi tarihinden itibaren 3 aylık dava süresi geçtikten sonra açıldığını belirtmiştir. Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 11. Ceza Dairesi de 8/10/2021 tarihinde istinaf başvurusunun esastan reddine kesin olarak karar vermiştir. Başvurucunun bireysel başvuruya konu ettiği davayı süresinde açmadığından olağan kanun yolunu usulüne uygun tüketmediği sonucuna ulaşılmıştır.

23. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 22/1/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

LEVENT KAYA

B. No: 2021/65726 | Karar tarihi: 22.01.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/65726

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

LEVENT KAYA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/65726)

Karar Tarihi: 22/1/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Hüseyin Özgür SEVİMLİ

Başvurucu : Levent KAYA

Vekili : Av. Burhan UYAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kararın sonucunu değiştirebilecek nitelikteki esaslı iddiaların karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Bireysel başvuru konusu olayların geçtiği tarihte şikâyetçiler D.O. ve M.N.D.Ö. Samsun'da faaliyet gösteren bir anaokulunu işletmekte; başvurucu da serbest muhasebeci mali müşavir olarak çalışmakta olup şikâyetçilerle arasındaki sözleşme uyarınca bu kişilerin muhasebe vb. işlerini takip etmektedir. Şikâyetçilerin 13/6/2016 tarihinde Çarşamba Cumhuriyet Başsavcılığına başvurarak başvurucunun yanında çalışan M.Ö. aracılığıyla farklı tarihlerde kendilerinden vergi, prim, muhasebe giderleri vb. adı altında tahsil ettikleri paraları ilgili kurumlara yatırmayarak uhdesinde tuttuğu iddiasıyla şikâyetçi olması üzerine başvurucu hakkında soruşturmaya başlanmıştır.

3. Diğer yandan başvurucu da Samsun Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) 17/6/2016 tarihinde verdiği dilekçesinde;

i. Okulun muhasebe işlerinin 2014 yılının sonuna kadar serbest muhasebeci S.T., 2015

yılından itibaren de kendi açtığı işyerinde çalışan M.Ö. tarafından yürütüldüğünü, bu kişinin yaptığı işlemlerden dolayı 17/5/2016 tarihine kadar şikâyetçi mükelleflerden itiraz gelmediğini, bu kişilerin Samsun Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odasına (Kurum) yaptıkları şikâyet üzerine durumu öğrendiğini, bunun üzerine M.Ö.nün takip ettiği işleri bilgisayar ortamında incelediğinde M.Ö. tarafından düzenlenip imzalanan ve "Tahsilat Makbuzu" niteliği taşımayan "Mükellef Vergi Bilgilendirme Formu" başlıklı belgelerde rakamların yükseltildiğini, tahakkuk etmeyen ve birbirine yakın miktarlı KDV borçları yazıldığını öğrendiğini,

ii. Kendisinin M.Ö.yü ödeme yükümlülüklerine ilişkin mükellefleri bilgilendirmesi bakımından yetkilendirdiğini, kamu ödemeleri için mükelleflerden para tahsil edilmesinin yasak olduğunu, bu nedenle söz konusu ödemelerin mükellef ve kendisinin işçisi olan M.Ö. tarafından yapıldığını, ödemelerin yapılamadığı ya da geciktiği durumlarda kendisinin şikâyetçi M.N.D.Ö.nün eşi ile arkadaş olması dolayısıyla ödemeyi kendisinin yaptığını, sonrasında da bu bedellerin kendisine iade edildiğini, bu ödemeleri ise büronun kasa defterine işlediğini,

iii. Bunun haricinde şikâyetçilerden "Mükellef Vergi Bilgilendirme Formu" ile para tahsil etmediğini, M.Ö. tarafından yapılan tahsilat işlemlerinden haberdar da olmadığını, bu olayların ortaya çıkması üzerine M.Ö. ile arasındaki iş sözleşmesini feshettiğini belirterek suç duyurusunda bulunması üzerine Başsavcılık da M.Ö. hakkında soruşturma başlatmıştır.

4. Yürütülen soruşturmalar kapsamında ilgililerin alınan ifadeleri şöyledir:

i. Şikâyetçiler D.O. ile M.N.D.Ö. ifadelerinde; işlettikleri anaokulunun muhasebe işlerini yaklaşık yedi yıldır başvurucunun takip ettiğini, 2015 yılının ortalarında başvurucunun muhasebe, vergi ve sosyal sigorta mevzuatından kaynaklanan giderler için kendilerinden fazla para aldığını fark ettiklerini, bu durumu ona söylediklerinde başvurucunun ücretlerin normal olduğunu, hatta katma değer vergisinde (KDV) indirim yaptığını söylediğini, 2016 yılının Mart ayında fazla gelen muhasebe ücretleri için inceleme yaptıklarında haksız kazanç elde edildiğini ve bazı ödemelerin yapılmayarak borçlu duruma düştüklerini öğrendiklerini, başvurucunun ayın belli zamanlarında kendilerine telefonla mesaj atıp o ay muhasebe giderleri için ödenmesi gereken ücreti söylediğini, sonra da işçisi M.Ö.nün işyerine gelip "mükellef vergi bilgilendirme formu" ile bu ücreti tahsil ettiğini, bu paraların başvurucunun bilgisi dâhilinde ödendiğini, işyerine genelde M.Ö.nün, bazen de yine başvurucunun diğer işçisinin gelip benzer şekilde kendilerinden para aldığını, başvurucu ve işçisinin kendilerinden gerekenden fazla almaları ve ödeme yapılması gereken yerlere bu ödemeleri yapmamaları nedeniyle yaklaşık 75.000 TL zarara uğradıklarını söylemiştir.

ii. Başvurucu kollukta verdiği ifadelerinde; söz konusu işyerinden aidat, vergi ve prim gibi ücretlerin kendi yanında sekiz yıldır çalışan M.Ö. tarafından tahsil edildiğini ancak bu kişinin mükelleflere tahakkuk etmeyen KDV ve prim bedellerine ilave ücretler ekleyerek tahsil etmek suretiyle şikâyetçilerden fazla para aldığını, bu işlemleri de kendi bilgisi dışında "mükellef vergi bilgilendirme formu" düzenleyerek gerçekleştirip aldığı paraları ilgili kurumlara yatırmayarak zimmetine geçirdiğini, M.Ö.nün bu paraları kendisine teslim etmediğini, kendisine verdiği paralarla ise okulun ödemelerini yaptığını, bu hususta dekontları da adlî makamlara teslim ettiğini, mükelleflerin altı yıl boyunca bu ödemelerle ilgili olarak M.Ö. ile muhatap olduklarını ve kendisine bir itiraz iletmediklerini savunmuştur.

iii. M.Ö. şüpheli sıfatıyla alınan ifadesinde;

- Başvurucunun işyerinde muhasebe elemanı olarak çalışmaktayken söz konusu olay nedeniyle 19/5/2016 tarihinde kendi isteğiyle işten ayrıldığını, mükellef vergi bilgilendirme formlarındaki yazı ve imzaların kendisine ait olduğunu, bu formların başvurucu tarafından bastırıldığını, kendisinin de başvurucunun talimatıyla bu formları doldurup tahsilat yaptığını, başvurucunun tahsilat makbuzu veya başka adlarla belge kullanmadığını, aldığı paraları da makbuzlarıyla başvurucuya teslim ettiğini,

- İşyerlerinin sosyal sigorta primleri de dâhil tüm ödemelerini başvurucunun bizzat yaptığını, kendisinin işyerlerinin ödemelerine karışmadığını, şikâyetçilerin işyerinden muhasebe giderleriyle ilgili makbuz karşılığı tahsilat yaptığını fakat ödenecek para konusunda başvurucunun işyeri yetkilileri ile önceden görüştüğünü ve sonra kendisinden işyerine gidip parayı getirmesini istediğini, bu doğrultuda makbuz karşılığı işyerinden para alıp başvurucuya teslim ettiğini, başvurucunun da bu paraları kendi banka hesabına yatırıp işyerinin ödemelerini gerçekleştirdiğini,

- Başvurucunun kurumlara ödeme yapıp yapmadığını bilmediğini, ödenecek bedelleri gereğinden fazla olarak hesaplamadığını, bu paraları kendi menfaati için kullanmadığını ya da zimmetine geçirmediğini, işyerlerinden para tahsil etmesinin yasak olduğunu bilmediğini, başvurucunun kendisini mükellefleri ödeme yükümlülükleriyle ilgili bilgilendirme hususunda yetkilendirmediğini söylemiştir.

5. Başvurucu; soruşturma evresinde Başsavcılığa sunduğu dilekçesinde şikâyetçilerin ana para ve faizini de içeren zararlarını giderdiğini beyan etmiş ve dilekçe ekinde şikâyetçilerin hesabına 14/7/2016 tarihinde banka aracılığıyla 22.361,25 TL ödeme yaptığına dair makbuzu sunmuştur.

6. Başsavcılık; başvurucunun şikâyeti üzerine M.Ö. hakkında yürütülen soruşturmada, başvurucunun dilekçesinde ileri sürdüğü iddialarla ilgili olarak başvurucunun ibraz ettiği 2009 ila 2016 yılları arasında düzenlenen 181 adet mükellef vergi bilgilendirme formu ile 2013 ila 2016 yılları arasında düzenlenen 114 ödeme belgesi ve 30 tahakkuk belgesi üzerinde serbest muhasebeci mali müşavir bilirkişiye inceleme yaptırmıştır. Bu inceleme sonucunda düzenlenen bilirkişi raporunda yer verilen tespitler şöyledir:

i. Mükellef vergi bilgilendirme formu başlıklı belgelerin nitelikleri itibarıyla tahsilat makbuzu hükmünde oldukları ancak bu formlarda başvurucunun adının yer almayıp sadece imzalarının bulunduğu, bu imzaların kendisine ait olup olmadığı konusunda değerlendirme yapılmadığı belirtilmiştir.

ii. 2015 yılına kadar olup raporda liste olarak yer verilen formların bir kısmına ait fotokopilerin silik olması nedeniyle bu belgelerin tam olarak okunamadığı ancak tahsil edilen tutarları gösteren yazılı kısımların okunabilir olması nedeniyle listede bu formların sadece toplam tutarlarının gösterildiği ifade edilmiştir.

iii. Başvurucunun sunduğu ödeme belgeleri doğrultusunda, okul adına başvurucu tarafından yapıldığı belirtilen ödemelere dair liste oluşturulmuş ve bu listede ödemelerin damga vergisi, stopaj ve prim borçları olduğu bilgisi aktarılmıştır.

iv. Formlardaki imzaların başvurucuya ait olduğu varsayımına göre başvurucunun uhdesinde kalan tutarın hesap edilebilmesi için makbuz karşılığı tahsil edilen tutarlardan bu tutarlara istinaden yapılan ödemelerin mahsup edildiği, mahsup sonrası kalan tutarlara paranın kullanım değeri dikkate alınarak faiz hesaplandığı, başvurucunun uhdesinde kalan bu tutarlar için yasal düzenlemelere göre açıklanan temerrüt faizinin baz alınması gerektiği

belirtilmiştir.

v. Başvurucunun M.Ö.den şüphelenmediğine dair beyanı doğrultusunda M.Ö.nün tahsil ettiği tutarlardan bir kısmını başvurucuya aktardığının anlaşıldığı, bu tutarlar içinde başvurucu tarafından yapılan vergi ve sosyal sigorta ödemeleri dışında, muhasebecilik mesleğinin karşılığı olan muhasebe ücreti ile yıllık defter tasdik ücretinin olduğu sonucuna ulaşıldığı,

vi. Hesaplama yapılırken mükellef vergi bildirim formları aracılığıyla M.Ö. tarafından tahsil edildiği iddia edilen tutarlardan muhasebe ücreti, defter tasdik ücreti ile vergi ve sosyal sigorta ödeme belgelerinde belirtilen tutarlar düşülerek aylık kalan farkların belirlendiği, bu farkların her ay oluşan yeni farklara ilave edilerek kümülatif farkların tespit edildiği, ayrıca finansal kullanım gereği borçlu olunan tutarlara her ay faiz hesaplanması gerektiği, buna göre temerrüt faiz oranları aralığında ilgili dönemlere o aya ait toplam borç için aylık basit oranda faiz tahakkuk ettirildiği,

vii. Bu hesaplama sonucunda; 2019 yılının Mart ayı ila 2016 yılının Mayıs ayı arasındaki dönem itibarıyla M.Ö.nün uhdesinde 101.985,26 TL kaldığı, bu tutara 30/6/2016 tarihine kadar temerrüt faizi olarak 60.186,13 TL işletilmesi gerektiği belirtilmiştir.

7. Başvurucu ile M.Ö. hakkında ayrı yürütülen soruşturmaların birleştirilmesi sonucunda Başsavcılık, M.Ö. hakkında hizmet nedeniyle güveni kötüye kullanma suçundan kovuşturmaya yer olmadığına dair ek karar vermiş; başvurucu hakkında ise aynı suçtan 4/1/2017 tarihinde iddianame düzenlemiştir. Anılan iddianamede başvurucu hakkında yapılan değerlendirmeler şöyledir:

i. M.Ö.nün başvurucunun talimatıyla hareket edip mükellef vergi formları düzenleyerek şikâyetçilerden tahsilat yaptığı, bu kişinin şikâyetçilerin işlerini takip etme görevinin bulunmadığı, işverenlerin muhasebe elemanlarına böyle bir sorumluluk vermelerinin de beklenemeyeceği, bu durumda başvurucunun M.Ö.yü mükellefleri ödeme yükümlülüklerine ilişkin bilgilendirme yapmakla yetkilendirdiğine dair savunmasının gerçeği yansıtmadığı ve başvurucunun M.Ö. hakkındaki suç duyurusunu kendi sorumluluğunu bertaraf etmek için yaptığı, başvurucunun şikâyetçilerin hesabına para göndermek suretiyle kendi üzerine atılı eylemi de ikrar etmiş olduğu belirtilmiştir.

ii. Başvurucunun çalışanı olan M.Ö.ye talimatlar vererek şikâyetçilerden 2009 yılının Mart ayı ila 2016 yılının Mayıs ayı arasındaki dönemde bilirkişi raporuyla tespit edildiği şekilde fazladan ve dayanaksız olarak 101.985,26 TL tahsil ettiği ve bu parayı kendisine mal edindiği, ardından da 22.250 TL'yi şikâyetçilerin hesabına yatırarak kısmî ödeme yaptığı, bu suretle başvurucunun hizmet nedeniyle güveni kötüye kullanma suçunu işlediği sonucuna ulaşılmıştır.

8. Samsun 6. Asliye Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) yapılan yargılamanın 26/10/2017 tarihli celsesinde başvurucu; soruşturma evresindeki savunmalarına ek olarak şikâyetçilerle zararlarını gidermek için anlaşmaya çalıştığı hâlde kendisinden fahiş bedel istendiği için anlaşamadıklarını, şikâyetçilerin olaydan kaynaklanan zararlarının 14.600 TL olmasına karşın kendilerine bu zarardan fazla miktarda ödeme yaparak zararlarının tümünü giderdiğini ileri sürmüştür. Anılan celsede katılan sıfatıyla davaya kabul edilen şikâyetçiler de içeriğini tekrar ettikleri soruşturma evresindeki ifadelerine ek olarak muhasebe işlemlerinin şirket adına yapılması nedeniyle toplam zararın miktarını bilmediklerini ancak bu hususta bilirkişi raporu alındığını söylemiştir.

9. Yargılamanın 19/6/2018 tarihli celsesinde Mahkeme, duruşmada hazır ettiği M.Ö.nün tanık sıfatıyla ifadesini almıştır. M.Ö. önceki ifadelerine ek olarak vergi tahakkuku ile ilgili işlemleri kendisi yerine başvurucunun yaptığını, kendisinin sadece başvurucu tarafından belirlenen bedelleri tahsil ettiğini söylemiştir. Anılan celsede katılanların dava konusu olaydan kaynaklanan zararlarının giderilmediğini beyan etmeleri üzerine başvurucu müdafii, katılanların uğradıkları zararı Kuruma bildirdiklerini ve bu zararı onların adreslerinde konutta ödemeli olarak gönderdiklerini, bu durumun dava konusu suça ilişkin etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması açısından önem taşıdığını beyan ederek katılanların yaptığı bildirimin Kurumdan sorulmasını talep etmiştir. Mahkeme bu talep üzerine verdiği ara kararla katılanların uğradıkları zarara ilişkin başvuru yapıp yapmadıklarının Kurumdan sorulmasını kararlaştırmıştır.

10. Kurumdan Mahkemeye gönderilen 26/6/2018 tarihli yazı ekinde yer alan ve katılanlar tarafından Kuruma sunulan dilekçede başvurucunun katılanların işletmesi adına maliye ve SGK'ya tahakkuk eden ödemeleri yatırdığı ancak kendilerinden tahakkuk eden ödemelerden daha fazla miktarda para aldığını tespit ettikleri ve işletmenin bu belirtilen yerlere yüklü miktarda borcu çıktığı açıklamalara yer verilmiş ve başvurucu hakkında disiplin incelemesi yapılması talep edilmiştir. Dilekçe ekinde de başvurucuya verildiği belirtilen tutarlara ait tahakkuk-tahsilat tablosu, ödeme bildirim makbuzları, sosyal güvenlik ile vergi dairesi tahakkuk listeleri başlıklı belgeler olduğu belirtilmiştir. Bu belgeler arasında yer alan tabloda;

i. "Vergi" ve "SGK" başlıkları altında, 2009 ila 2016 yılları arasında tahakkuk ettiği ve ödendiği belirtilen tutarlara yer verildiği,

ii. "Vergi" başlıklı kısımda tahakkuk eden toplam tutarın "25.381,06 TL", ödenen tutarın "-51.012,68 TL" olarak belirtildiği ve "Sonuç" başlığı altında da "-25.631,62 TL" ibaresinin olduğu,

iii. "SGK" başlıklı kısımda tahakkuk eden toplam tutarın "83.832,30 TL", ödenen tutarın "-76.148,50 TL" olarak belirtildiği ve "Sonuç" başlığı altında da "7683,80 TL" ibaresinin olduğu anlaşılmaktadır.

11. Yargılamanın 4/12/2018 tarihli celsesinde katılanlar, zararlarının giderilmediği gerekçesiyle başvurucu hakkında etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasına rıza göstermediklerini beyan etmiştir. Yargılama sonucunda Mahkeme başvurucunun 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 155. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen hizmet nedeniyle güveni kötüye kullanma suçundan sonuç olarak 1 yıl 3 ay hapis ve 4.150 TL adli para cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir. Mahkûmiyet gerekçesi şöyledir:

i. Bilirkişi raporu doğrultusunda başvurucunun katılanlardan 101.985,26 TL tahsil ettiğinin tespit edilmesi, bu bedelin bir kısmını katılanlara iade etmesi, M.Ö.nün işyerinde çalışan olması nedeniyle başvurucunun bu kişi tarafından yapılan işleri kontrol ve denetleme sorumluluğunun bulunması hususları birlikte değerlendirilerek başvurucunun atılı suçu işlediği sonucuna ulaşılmıştır.

ii. Katılanlar ile başvurucu arasında, başvurucunun sözleşme gereği yerine getirdiği görev ilişkisi bulunduğu gerekçesiyle eylemin hizmet nedeniyle güveni kötüye kullanma suçunu oluşturduğu değerlendirilmiş; başvurucu tarafından yapılan ödemenin katılanların zararını kısmî olarak karşıladığı ve katılanların etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasına rıza

göstermedikleri gerekçesiyle de başvurucu hakkında belirlenen cezadan etkin pişmanlık hükümleri doğrultusunda indirim yapılmadığı açıklanmıştır.

12. Anılan karara karşı başvurucu, Başsavcılık ve katılanlar istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Başsavcılık eylemin zimmet suçunu, katılanlar ise nitelikli dolandırıcılık suçunu oluşturduğundan bahisle yargılamanın ağır ceza mahkemesince yapılması gerektiğini ileri sürmüştür. Başvurucu ise istinaf başvuru dilekçesinde;

i. Tahsilata dayanak olan belgelerin M.Ö. tarafından imzalanmasına ve tahsilatın da bu kişi tarafından yapılmasına, M.Ö.yü yanında çalıştırmasından kaynaklanan ve özel hukuktan doğabilecek sorumluluğu nedeniyle katılanlara ödeme yapmasına karşın delillerin hatalı olarak değerlendirilip mahkûmiyet kararı verildiğini, sabit görülmesi hâlinde de eylemin hizmet nedeniyle güveni kötüye kullanma suçu olarak değerlendirilemeyeceğini,

ii. Katılanların uğradığı zararın tespiti açısından söz konusu bilirkişi raporunun hükme esas alınamayacağını, zira raporda incelenen dönem aralığı içerisinde katılanların ödediği tüm bedellerin toplandığını ancak bu bedeller arasında sosyal güvenlik ve maliye makamlarına yapılan ödemelerin gösterilmediğini, böylece mevcut olmayan fazla bir zarar ortaya çıktığını, katılanların Kuruma beyan ettikleri zararı da kapsayacak şekilde gerçek zararın tümü giderildiği hâlde eksik inceleme üzerine düzenlenen bu rapor doğrultusunda zararın tümüyle karşılanmadığı sonucuna ulaşıldığını, söz konusu çelişkinin giderilmesi için yeniden bilirkişi raporu alınarak tüm zararın karşılanıp karşılanmadığının belirlenmesi gerektiğini ileri sürmüştür.

13. Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 7. Ceza Dairesi (Daire) istinaf incelemesinin duruşma açılarak yapılmasına karar vermiş ve Daire incelemeyi iki celsede tamamlamıştır. Başvurucu 9/10/2019 tarihli ilk celsede suçun sübutuna, bilirkişi raporunda belirlenen para miktarının hatalı hesaplandığına ve katılanlara ödediği bedelin onların tüm zararını karşıladığına dair aşamalardaki savunmalarını tekrar etmiştir. Katılanlar vekili ise 6/11/2019 tarihli son celsede başvurucunun zararı kısmî olarak karşıladığına ve başvurucu hakkında etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasına rıza göstermediklerine dair beyanlarını yinelemiştir. İnceleme sonucunda Daire, mahkeme kararını kaldırmış ve başvurucunun 5237 sayılı Kanun'un 155. maddesinin (1) numaralı fıkrasında düzenlenen güveni kötüye kullanma suçunu aynı Kanun'un 43. maddesi uyarınca zincirleme suretiyle işlediğini değerlendirerek bu suçtan 1 yıl 6 ay 22 gün hapis ve 3.120 TL adli para cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir. Daire, kararında;

i. Başvurucunun katılanlara muhasebecilik hizmeti sunduğu süreçte muhasebe giderleri, KDV, SSK ve Bağkur gibi giderlerden fazla para aldığı ve bazı ödemeleri yapmayarak katılanları bilirkişi raporunda hesaplanan 101.985,26 TL miktarında zarara uğrattığı,

ii. 1/6/1989 tarihli ve 3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu'nun "Mesleğin Konusu" başlıklı 2/A maddesi uyarınca mali müşavirlerin vergi ve prim borçlarını yatırma görevlerinin olmadığına ve 26/1/1996 tarihli ve 22535 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Türkiye Serbest Muhasebeciler Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliğinin mecburi meslek kararlarına ilişkin 1996/1 sayılı Genelgesinin 1. maddesinde öngörülen, meslek mensuplarının müşteri adına üçüncü kişilere ödeme yapmak üzere her ne isim altında olursa olsun mali değerler alamayacağına ilişkin düzenlemeler karşısında eyleminin 5237 sayılı Kanun'un 155. maddesinin (1) numaralı fıkrasında düzenlenen suçu oluşturduğu sonucuna ulaşmıştır.

14. Katılanlar istinaf kanun yolu başvuru dilekçelerinde başvurucu aleyhine ileri sürdükleri itirazları yineleyerek, Samsun Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığı da katılanlarla benzer itirazlar ileri sürerek Daire kararına karşı temyiz kanun yoluna başvurmuştur. Başvurucu ise temyiz dilekçesinde, suçun sübutuna ve zararın tümünü giderdiğine dair itirazlarına ek olarak kendi talebi üzerine bağımsız denetçi tarafından hazırlanan yazılı mütalaayı sunmuştur. Anılan belgede;

i. Ödenen paranın toplam miktarının 165.764,25 TL olduğu, bu miktarın 130.002,75 TL'sinin başvurucu tarafından vergi dairesine ve diğer kurumlara ödendiği, 12.075 TL'sinin de muhasebe hizmet ücreti olduğu,

ii. Başvurucunun uhdesinde kaldığı görünen gerçek miktarın ise 18.686,50 TL olduğu ve bu bedelin belgesi bulunamayan, raporun "KDV" sütunundaki rakam ile "Diğer ödemeler" sütunundaki rakamların toplamı olduğu,

iii. Dolayısıyla bilirkişi raporu ve eklerinin incelenmesi sonucunda raporda tespit edilen bedelin eksik ve hatalı inceleme üzerine yanlış olarak hesaplandığı, raporun birçok matematiksel hata içerdiği, rapora eklenen "Mükellef vergi bilgilendirme tablosu"nun bazı cetvel sütunlarında okunamayan bölümler olduğu belirtildiği hâlde bu sütunlardaki hesaplamalara hayalî rakamların dâhil edildiği, bu nedenle hesaplamanın teknik kurallara uygun olmadığı, dosyada incelenen mevcut belgeler itibarıyla belirlenen zarar miktarının net 18.686,50 TL olduğu belirtilmiştir.

15. Yargıtay 11. Ceza Dairesi (Ceza Dairesi) 2/11/2021 tarihinde temyiz kanun yolu başvurularını esastan reddetmiştir.

16. Başvurucu, nihai hükmü 3/12/2021 tarihinde öğrendikten sonra 30/12/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

17. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

18. Başvurucu, katılanların uğradığı zararın tespitine ve buna bağlı olarak mahkûm olduğu cezadan etkin pişmanlık hükümleri uyarınca indirim yapılmamasına dayanak alınan bilirkişi raporundaki değerlendirmelere yönelik esasa etkili itirazlarının yargılama makamları tarafından dikkate alınmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde;

i. Başvurucunun şikâyetlerinin esas itibarıyla yargılamanın sonucuna, delillerin değerlendirilmesine, hukuk kurallarının yorumuna ve uygulanmasına ilişkin olduğu, Anayasa’nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasına göre kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği, ayrıca Anayasa Mahkemesinin yargı makamlarının delilleri takdirinde bariz bir takdir hatası veya açık keyfîlik bulunmadıkça bu takdire müdahalesinin söz konusu olamayacağını birçok kararında dile getirdiği, somut olayda dosyadaki bilgi ve belgeler dikkate alınarak yapılan yargılama ve kurulan hükümde herhangi bir bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik olmadığı,

ii. Yargılama makamlarının muhakeme sürecinde elde edilen ve başvurucuya etkili itiraz

imkânı da sağlanan tüm deliller birlikte değerlendirilerek karar verildiği, ihlal iddiaları incelenirken konuya ilişkin değinilen mevzuat hükümleri ve yargısal içtihatların yanı sıra somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

20. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında aşamalarda ve bireysel başvuru formunda dile getirdiği itirazlarını yinelemiş; bu ek olarak katılanların zararının belirlenmesi ve bilirkişi raporuna esas alınan belgelerin teyit edilmesi amacıyla katılanların vergi ve sosyal güvenlik mevzuatından kaynaklanan ödeme ve borç durumlarına dair kayıtların ilgili kamu makamlarından getirtilerek incelenmesi ve bu kayıtlar da gözönünde bulundurularak yeniden bilirkişi raporu alınması gerektiğini ileri sürmüştür.

21. Başvuru, adil yargılanma hakkının görünümlerinden olan gerekçeli karar hakkı kapsamında incelenmiştir.

22. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

23. Anayasa Mahkemesi, önüne gelen birçok başvuruda gerekçeli karar hakkının kapsam ve içeriğini belirlemiştir. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı, Anayasa'nın 141. maddesi de dikkate alındığında kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamaktadır. Gerekçeli karar hakkı, yargılamada ileri sürülen tüm iddialara ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Bu nedenle gerekçe gösterme zorunluluğunun kapsamı kararın niteliğine göre değişebilir. Tarafların uyuşmazlığın sonucuna etkili nitelikteki iddia ve itirazlarının mahkemesince ilgili ve yeterli bir gerekçe ile karşılanması gerekir. Diğer taraftan kanun yolu incelemesi yapan merciin, yargılamayı yapan mahkemeyle aynı sonuca ulaşması ve bunu aynı gerekçeyi kullanarak veya aynı atıfla kararına yansıtması, kararın gerekçelendirilmiş olması bakımından yeterlidir. Bununla birlikte ilk derece mahkemesince karşılanmayan iddia ve itirazların bu defa kanun yolu merciince de değerlendirilmemesi gerekçeli karar hakkının ihlaline yol açar (Muhittin Kaya ve Muhittin Kaya İnşaat Taahhüt Madencilik Gıda Turizm Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti. [2. B.], B. No: 2013/1213, 4/12/2013, §§ 25, 26; Vesim Parlak [2. B.], B. No: 2012/1034, 20/3/2014, §§ 33, 34; Yasemin Ekşi [1. B.], B. No: 2013/5486, 4/12/2013, §§ 56, 57; Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31-39; Münür Ata [2. B.], B. No: 2014/4958, 22/1/2015, §§ 37-43; Hikmet Çelik ve diğerleri [2. B.], B. No: 2013/4894, 15/12/2015, §§ 54-59; Şah Tarım İnşaat Turizm Seyahat Yatçılık San. ve Tic. Ltd. Şti. [2. B.], B. No: 2013/7847, 9/3/2016, §§ 36-48; Mehmet Yavuz [1. B.], B. No: 2013/2995, 20/2/2014, § 51).

24. Somut olayda Mahkeme ve Daire, başvurucuya atılı güveni kötüye kullanma suçunun basit ya da nitelikli hâlinin işlendiği hususunda farklı değerlendirmelerde bulunmuştur. Ancak Mahkemenin ve Dairenin Yargıtayın temyiz denetiminden geçerek kesinleşen gerekçeli kararına göre başvurucunun katılanlara ödeme yapmasına karşın güveni kötüye kullanma suçundan dolayı kendisine verilen cezadan 5237 sayılı Kanun'un 168. maddesinde düzenlenen etkin pişmanlık hükümleri gereği indirim yapılmamasında dayanılan deliller, katılanların zararlarının kısmî olarak karşılandığına dair beyanları ile katılanlardan alınan ve başvurucunun o tarihte çalışanı olan M.Ö.nün uhdesinde kaldığı belirtilen paranın başvurucu tarafından iade edilen bedelden fazla olduğuna dair tespit içeren bilirkişi raporudur (bkz. §§ 11, 13).

25. Başvurucu ise yargılamanın tüm aşamalarında katılanlara iade ettiği paranın dava konusu olay nedeniyle katılanların uğradığı zararı kısmî olarak karşıladığı iddiasına itiraz etmiştir. Bu bağlamda başvurucu, katılanlardan alınan ödemelere ilişkin bilirkişi raporunda yer verilen miktardan vergi ve sosyal güvenlik kurumlarına yapılan ödemelerin gerçek miktarda mahsup edilmemesi nedeniyle uhdede kaldığı hesaplanan paranın katılanlara iade ettiği miktardan fazla olarak hesaplandığını, katılanların Kuruma beyan ettikleri zarar ile rapordaki tespitin de örtüşmediğini ve soruşturma evresinde ibraz ettiği makbuz doğrultusunda beyan edilen zarardan fazlasını da katılanlara iade ettiğini belirtmiştir. Bununla birlikte başvurucu, temyiz başvuru dilekçesine ekleyerek Yargıtayı bilgilendirdiği yazılı mütalaada yer alan değerlendirmelerin ve zarar miktarına ilişkin tespitlerin de anılan rapora yönelik itirazlarını doğruladığını beyan etmiştir. Dolayısıyla başvurucu, -atılı suçu işlemediğine dair itirazlarının yanı sıra- suçu işlediğinin sabit görülmesi hâlinde de katılanların tüm zararını soruşturma evresinde karşıladığından bahisle hükmolunan cezadan 5237 sayılı Kanun'un 168. maddesinde öngörülen oranda indirim yapılması gerektiğini savunmuştur (bkz. §§ 5, 10-14).

26. Mahkeme ise katılanların zararının başvurucunun M.Ö. hakkında yaptığı suç duyurusu üzerine yapılan soruşturma sırasında başvurucunun teslim ettiği belgelerin incelenmesi suretiyle düzenlenen bilirkişi raporuyla belirlenen 101.985,26 TL olduğunu ve başvurucunun katılanlara iade ettiği 22.361,25 TL'nin toplam zararı kısmen karşıladığına vurgu yapmış; başvurucunun zararı kısmen karşıladığı gerekçesiyle hakkında etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmaması açısından başvurucu aleyhine belirleyici delil olarak kabul etmiştir (bkz. § 11).

27. Bilirkişi raporunda hesaplanan, başvurucunun ibraz ettiği yazılı mütalaada belirlenen ve katılanların Kuruma beyan ettikleri zarar miktarları arasında farklılıklar bulunmaktaysa da öncelikle mahkûmiyet kararında aleyhe delil olarak değerlendirilen bilirkişi raporundaki tespitlere dayanak olan belgelerin başvurucu tarafından sunulduğu gözden kaçırılmamalıdır. Buna ek olarak başvurucunun anılan rapordaki tespitlerin aksini ispata yarayan veya yazılı mütalaada belirtilenden de fazla miktarda ödeme yapmasına dayanak olan herhangi bir belge sunmamış olmasına da dikkat çekilmelidir. Bu bağlamda, söz konusu zarar miktarları arasındaki farklılıkların da önemli ölçüde başvurucunun muhakeme sürecindeki tutumu nedeniyle ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla katılanların tüm zararlarının giderilmediğini beyan etmeleri, başvurucunun ise bilirkişi raporunun yanı sıra yazılı mütalaada da belirtilenden farklı miktarda katılanlara yaptığı ödemeye ve anılan rapordaki tespitlerin aksini ispata yarayan herhangi bir belge sunmamış olması birlikte değerlendirildiğinde somut olayda Mahkeme ve Dairenin ayrı ve açık yanıt vermesini gerektiren bir husus bulunmadığından yargılama süreci de bir bütün olarak değerlendirilerek başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edilmediği sonucuna varılmıştır.

28. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamıştır.

B. Diğer İhlal İddiaları

29. Başvurucunun yeniden bilirkişi raporu alınmaması ve deliller hatalı değerlendirilerek hüküm kurulması nedenleriyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve

çelişmeli yargılama ilkeleri ile hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialarının Hikmet Balabanoğlu ([2. B.], B. No: 2012/1334, 17/9/2013) ve Ahmet Sağlam ([2. B.], B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42) kararları doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE Kenan YAŞAR'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 22/1/2025 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvuru, kararın sonucunu değiştirebilecek nitelikteki esaslı iddiaların karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Şikâyetçiler D.O. ve M.N.D.Ö., Samsun’da bir anaokulu işletmektedir. Başvurucu ise serbest muhasebeci mali müşavir olarak çalışmakta ve şikâyetçilerin muhasebe işlerini takip etmektedir. Şikâyetçiler, başvurucunun çalışanı M.Ö. aracılığıyla farklı tarihlerde kendilerinden vergi, prim gibi nedenlerle para tahsil ettiğini ancak bu paraları ilgili kurumlara yatırmayarak zimmetine geçirdiğini iddia ederek suç duyurusunda bulunmuşlardır.

3. Başvurucu, muhasebe işlerini M.Ö.’nün yürüttüğünü, kendisinin tahsilatlardan haberi olmadığını, M.Ö.’yü yetkilendirdiğini ve durum ortaya çıkınca işine son verdiğini savunmuştur. Ayrıca şikâyetçilerin zararlarını giderdiğini belirterek banka dekontları sunmuştur.

4. Yapılan bilirkişi incelemesi sonucunda, M.Ö. tarafından düzenlenen tahsilat belgelerinin başvurucunun bilgisi dâhilinde olduğu, tahsil edilen paraların bir kısmının başvurucuya aktarıldığı ve yapılan ödemeler dışında başvurucunun elinde kalan toplam tutarın 101.985,26 TL olduğu tespit edilmiştir.

5. Mahkeme, başvurucunun M.Ö.’nün işlemlerini kontrol etmekle sorumlu olduğunu, tahsil edilen paraların bir kısmını kullandığını ve hizmet nedeniyle güveni kötüye kullanma suçunu işlediğini değerlendirmiştir. Şikâyetçilerin zararının tamamen giderilmediği gerekçesiyle etkin pişmanlık hükümleri uygulanmamış ve başvurucu hakkında mahkûmiyet ve adli para cezasına hükmedilmiştir. Bu karar Yargıtay tarafından onandıktan sonra başvurucu, süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Mahkememiz çoğunluğu başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine dair iddianın kabul edilemez olduğuna karar vermiş olup çoğunluk kararına aşağıda açıklanan

sebeplerle iştirak edilmemiştir.

7. Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında da “Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.” denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Anayasa’nın bütünlüğü ilkesi gereği anılan Anayasa kuralı da gerekçeli karar hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulmalıdır (Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 76).

8. Gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamaktadır. Bu hak, tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddialarının kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri ve demokratik bir toplumda kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gereklidir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34).

9. Bununla birlikte mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak derece mahkemeleri, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) davanın esas sorunlarının incelenmiş olduğu gerekçeli karardan anlaşılmalıdır.

10. Makul gerekçe; davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır (İbrahim Ataş, B. No: 2013/1235, 18/6/2013, § 24). Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt verilmesini gerektiren usul ya da esasa dair iddiaların cevapsız bırakılmış olması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

11. Somut olayda, Mahkeme ve Daire, başvurucuya atılı suçun basit ya da nitelikli hâlinin işlendiği hususunda farklı değerlendirmelerde bulunmuştur. Ancak, Yargıtay'ın temyiz denetiminden geçerek kesinleşen gerekçeli karara göre, başvurucunun katılanlara ödeme yapmasına rağmen güveni kötüye kullanma suçundan dolayı kendisine verilen cezada, etkin pişmanlık hükümleri gereği indirim yapılmamasının dayanağı; katılanların zararlarının kısmen karşılandığına dair beyanları ile bilirkişi raporundaki, başvurucunun çalışanı M.Ö.’nün uhdesinde kaldığı belirtilen paranın iade edilen bedelden fazla olduğuna ilişkin tespitlerdir.

12. Başvurucu, yargılamanın tüm aşamalarında katılanlara iade ettiği paranın, dava konusu olay nedeniyle uğranılan zararı kısmen karşıladığı iddiasına itiraz etmiştir. Başvurucu, bilirkişi raporunda yer alan zarar hesaplamalarından vergi ve sosyal güvenlik kurumlarına yapılan ödemelerin gerçek miktarda mahsup edilmediğini, dolayısıyla hesaplanan zararın gerçekte daha düşük olduğunu belirtmiştir. Ayrıca katılanların kuruma beyan ettikleri zarar ile rapordaki tespitlerin örtüşmediğini ve soruşturma sırasında sunduğu makbuzlara göre, beyan edilen zarardan fazlasını da iade ettiğini ileri sürmüştür. Başvurucu, temyiz dilekçesine eklediği yazılı mütalaada da bu itirazlarını doğrulayan değerlendirmelere yer vermiştir. Bu itibarla, başvurucu suçu işlemediğini savunmanın yanı sıra, suçun sabit görülmesi hâlinde de tüm zararın karşılandığı gerekçesiyle cezasında etkin pişmanlık indirimi yapılması gerektiğini savunmuştur.

13. 5237 sayılı Kanun’un 168. maddesi, güveni kötüye kullanma suçunun tamamlanmasından sonra mağdurun zararını tamamen gideren failin cezasının üçte ikiye

kadar indirilebileceğini öngörmektedir. Somut olayda, katılanların zararının kısmen giderildiği ve rızalarının bulunmadığı gerekçesiyle başvurucuya etkin pişmanlık uygulanmamıştır.

14. Bu durumda, güveni kötüye kullanma suçuna ilişkin mevzuat ve etkin pişmanlık hükümleri dikkate alındığında, başvurucunun katılanların uğradığı gerçek zararın tümünü karşıladığına dair itirazı önem taşımaktadır. Başvurucunun cezaya etki eden itirazlarının yargı kararlarında makul bir gerekçeyle karşılanmaması, gerekçeli karar hakkının ihlaline neden olabilir.

15. Mahkeme, bilirkişi raporuna dayanarak katılanların zararının 101.985,26 TL olduğunu ve başvurucunun iade ettiği 22.361,25 TL'nin zararı kısmen karşıladığını kabul etmiştir. Ancak bilirkişi raporunda hesaplanan, başvurucunun yazılı mütalaasında belirttiği ve katılanların kuruma beyan ettikleri zarar miktarları arasında farklılıklar olduğu yönündeki itirazlar yeterince incelenmemiştir.

16. Yargı makamlarının kararlarında, zarar miktarına ilişkin çelişkiler, kamu makamlarına yapılan bazı ödemelerin zarar miktarından mahsup edilmemesi ve belgelerde yazılı tutarların doğru bir şekilde değerlendirilmediği yönündeki itirazlar dikkate alınmamıştır. Bu nedenle, zararın tespitinde bilirkişi raporuyla yetinilme gerekçesi yeterince açıklanmamış ve başvurucunun bu konudaki açık itirazları karşılanmamıştır.

17. Sonuç olarak mahkemelerinin kararlarında konu uyuşmazlığın çözümü için esaslı nitelikteki iddia ve itirazların yargılama mercilerince yeterli bir gerekçeyle karşılanmadığı görülmektedir. Açıklanan nedenlerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine kanaati ile çoğunluk kararına iştirak edilmemiştir.

Üye Kenan YAŞAR

NAZAN BOZKURT (4)

B. No: 2022/21328 | Karar tarihi: 22.01.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/21328

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

NAZAN BOZKURT BAŞVURUSU (4)

(Başvuru Numarası: 2022/21328)

Karar Tarihi: 22/1/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Hasan HÜZMELİ

Başvurucu : Nazan BOZKURT

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; kamu görevinden çıkarılmasını protesto eden başvurucu hakkında gürültü kabahatinden idari para cezası verilmesi nedeniyle ifade özgürlüğünün, kolluk görevlilerinin haksız tutması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, nüfus müdürlüğünde memur olarak görev yapmakta iken 23/1/2017 tarihli ve 683 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile kamu görevinden çıkarılmıştır. Başvurucu 22/7/2021 tarihinde, bir siyasi partinin il başkanlığı binası önünde kamu görevinden haksız şekilde ihraç edildiğine yönelik bir konuşma yapmıştır.

3. Kolluk görevlilerince düzenlenen tutanaklara göre başvurucu, yanında bir şahısla birlikte bir siyasi parti il binası önündeki kaldırımı kısmen yaya trafiğine kapatarak izinsiz eylem yapmak istemiştir. Polisin eylem yapılmaması yönündeki ihtarına rağmen başvurucu, kamu görevinden çıkarılmasının haksızlığına ilişkin konuşmayı bağırmak suretiyle gerçekleştirmiş; diğer şahıs ise cep telefonuyla olayı kaydetmiştir. Cumhuriyet savcısının olayla ilgili sadece idari yönden işlem yapılması talimatı üzerine polis, her iki şahsı sağlık raporu düzenlenmesi

için hastaneye götürmüş; başvurucu hakkında 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanun'un 36. maddesi uyarınca 204 TL idari para cezası uygulamıştır.

4. Başvurucu, uzun süredir işsiz olması nedeniyle parti il binası önünde kısa bir açıklama yaptığını, açıklamasından dolayı resmî makamlara yapılmış bir şikâyet olmadığını, konuşmanın gürültüye neden olduğuna dair herhangi bir tespitin de bulunmadığını belirterek idari para cezasına ilişkin kararın kaldırılması için başvurmuştur.

5. Başvuruyu inceleyen sulh ceza hâkimliği 31/1/2022 tarihinde, uygulanan idari para cezası uygulanmasına ilişkin herhangi bir değerlendirme yapmadan yaptırımın usul ve kanuna uygun olduğu gerekçesiyle başvurunun reddine karar vermiştir. Başvurucunun bu karara yaptığı itiraz da benzer gerekçeyle 11/2/2022 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

6. Başvurucu, nihai hükmü 23/2/2022 tarihinde öğrendikten sonra 28/2/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Başvurucu, adli yardım talebinde bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir (Mehmet Şerif Ay, B. No: 2012/1181, 17/9/2013 §§ 22-26).

A. İfade Özgürlüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

9. Başvurucu; kamu görevinden çıkarılmasından dolayı sorumlu gördüğü siyasi partinin il binası önünde açıklama yapması sonucu hakkında yaptırım uygulanması ve başvurusunun gerekçesiz şekilde reddedilmesi nedenleriyle ifade özgürlüğünün, konuşmanın cep telefonu ile kaydının engellenmesi nedeniyle de haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğinden şikâyet etmiştir. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, ifade özgürlüğünün mutlak olmayıp sınırlandırılabilir nitelikte olduğu vurgulanarak Anayasa Mahkemesinin atıf yapılan içtihatları doğrultusunda değerlendirme yapması gerektiği bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı bireysel başvuru formundaki hususları yinelemiştir.

10. Başvuru, olay tarihinde başvurucunun gerçekleştirdiği açıklama nedeniyle idari para cezası ile cezalandırılmasına ilişkin olup bireysel başvuru formu ve ekli belgelerde eylemin kolektif olarak gerçekleştirildiğine dair bir bilgi de olmaması nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında değil ifade özgürlüğü kapsamında incelenmiştir.

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvuruda ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir. 5326 sayılı Kanun'un 36. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı kabul edilmiştir. Müdahalenin Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen sınırlama sebeplerinden kamu düzeninin korunması amacıyla yapıldığı anlaşılmıştır. Bu belirlemenin ardından demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk yönünden inceleme yapılacaktır.

12. Anayasa Mahkemesi daha önce birçok kararında; barışçıl bir eylem nedeniyle idarece verilen idari para cezasının temel hakka yönelik bir müdahale olduğunu (ifade özgürlüğü bağlamında bkz. Nursel Tanrıverdi, B. No: 2020/26374, 4/7/2022, § 22; Engin Karataş, B. No: 2018/3488, 13/9/2022, § 11; Türkan Albayrak, B. No: 2019/1628, 28/12/2021, §§25, 26; toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı bağlamında bkz. Dursun Soydan ve diğerleri,

B. No: 2015/2948, 14/11/2018, § 39; Songül Eriş ve Bedriye Kuş, B. No: 2020/38552, 30/3/2022, § 28; Canan Yüce ve diğerleri, B. No: 2020/37789, 4/7/2022, § 24) ve idari para cezasının ifade özgürlüğünü kullanan kişilerde caydırıcı etki doğurabileceğini kabul etmiştir (İlyas Bulcay, B. No: 2020/24527, 9/2/2023, § 39; İlker Erdoğan, B. No: 2013/316, 20/4/2016, § 57; farklı bağlamda benzer değerlendirme için bkz. Halil Cihan Özbilen ve diğerleri, B. No: 2020/5038, 16/3/2023, § 36). Bu nedenle Anayasa Mahkemesi -somut olayda olduğu gibi- ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahalenin varlığı hâlinde eylem nedeniyle kamu düzeninin bozulup bozulmadığı, bozulma tehlikesinin bulunup bulunmadığı ya da böyle bir tehlikenin ortaya çıkıp çıkmadığını incelemiştir (Mahmut Konuk (2), B. No: 2021/21730, 15/11/2023, §§ 42-48; Engin Karataş, B. No: 2018/3488, 13/9/2022, §§ 16-19; farklı bağlamda benzer değerlendirmeler için bkz. Halil Cihan Özbilen ve diğerleri, § 39-49; Songül Eriş ve Bedriye Kuş, § 49; Rıza Gökçen Erus ve diğerleri, B. No: 2014/17391, 19/4/2018, § 63). Ayrıca temel hakka müdahaleyi haklı kılacak meşru gerekçe ile çatışan hak ve özgürlük değerleri arasında kurulan adil dengenin kamu gücünü kullanan yetkili mercilerin kararlarında ortaya konulması gerektiğini vurgulamıştır (birçok karar arasından bkz. Dilan Ögüz Canan [GK], B. No: 2014/20411, 30/11/2017 §§ 51, 53; Songül Eriş ve Bedriye Kuş, §§ 49, 50; Zülküf Yıldız ve diğerleri, B. No: 2019/35399, 16/3/2022, § 53; İsmail Sarıkabadayı ve diğerleri, B. No: 2016/23696, 8/6/2021, § 45).Nitekim kamu düzeninin bozulduğunun ilgili ve yeterli bir gerekçe ile gösterilemediği, temel haklara müdahalenin gerçekleştiği her kamu gücü eylem ve işlem; temel hak ve özgürlükleri ihlal edebilir (Cengiz Fırat ve diğerleri, B. No: 2019/36358, 10/5/2022, § 52).

13. İki kişinin bulunduğu ve başvurucunun konuşma yaptığı eylemde, gürültü kabahati işlendiği gerekçesiyle başvurucu hakkında 5326 sayılı Kanun'un 36. maddesi uyarınca idari para cezası uygulanmıştır. Müdahaleye dayanak kanuni düzenlemede, başkalarının huzur ve sükûnetini bozacak şekilde gürültüye neden olan kişinin gürültü kabahati dolayısıyla cezalandırılacağı hükme bağlanmıştır (gürültüye ilişkin ulusal mevzuatta yer alan farklı düzenleme ve değerlendirme için bkz. Kamil Tatlıcı, B. No: 2013/9537, 25/3/2015, §§ 14, 23).

14. Somut olaya ilişkin olarak kolluk görevlilerince düzenlenen tutanaklarda, başvurucunun bağırarak konuşmak suretiyle gürültüye neden olduğu belirtilmiştir (bkz. § 3). Tutanaklarda başvurucunun eyleminin başkalarının huzur ve sükununu bozduğuna veya kamu düzenini bozucu nitelikte olduğuna ilişkin herhangi bir tespit ve değerlendirme yapılmamıştır. Buna ek olarak idari yaptırım kararının kaldırılması başvurusunu inceleyen sulh ceza hâkimliğinin gerekçesinde de eylemin başkalarının huzur ve sükununu ne şekilde bozduğuna açıklık getirilmemiştir. Dolayısıyla herhangi ses yükseltici cihaz kullanmadan, tek başına konuşma yapan başvurucunun ne şekilde başkalarının huzur ve sükunetini bozduğu anlaşılamamıştır.

15. Bununla birlikte somut olayda, halka açık yerde yapılan her eylemin doğası gereği günlük hayatın akışında belli bir rahatsızlığa sebep olabileceği veya gösterinin belli bir gerginliği ve kargaşayı bünyesinde taşıdığı da gözetilmemiştir (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Eylem Onuk, B. No: 2015/8018, 15/11/2018, § 51, Dilan Ögüz Canan, § 41; Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, § 119). Nitekim kamu düzeni ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması çerçevesinde katlanılmayacak nitelikte bir zarar ya da zarar tehlikesinin olmadığı veya ortaya konulamadığı durumlarda kamu makamlarının barışçıl eylemlere karşı belli bir oranda sabır ve hoşgörü göstermeleri önem arz etmektedir. Yukarıda da açıklandığı üzere başvuruyu inceleyen hâkimlik, başvuruya konu yaptırımın usul ve kanuna uygun olduğu gerekçesi

dışında müdahaleye konu konuşmanın başkalarının huzur ve sükûnetini bozacak nitelikte olup olmadığına dair herhangi bir açıklama yapmamış, başvuru dilekçesinde ileri sürülen hususları değerlendirmemiştir (bkz. §§ 4, 5).

16. Sonuç olarak barışçıl bir protesto kapsamında yapılan konuşma nedeniyle başvurucunun idari para cezası ile cezalandırılmasının zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığının idari ve yargı makamlarınca ilgili ve yeterli gerekçe ile ortaya konulamadığı anlaşılmıştır.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Kişi Hürriyeti Ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

18. Başvurucunun, idari yaptırım uygulanacağından bahisle 18.30 ile 20.55 saatleri arasında haksız tutulması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddialarının Fatih Özbölük (B. No: 2020/23252, 6/6/2024, §§17-19) kararı doğrultusunda başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

19. Başvurucu, yeniden yargılama yapılması ile miktar belirtmeksizin manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

20. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019,§§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

21. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliğine (2021/5575 D. İş) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 22/1/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET ULUGÖL VE DİĞERLERİ

B. No: 2022/31730 | Karar tarihi: 22.01.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/31730

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET ULUGÖL VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/31730

Karar Tarihi: 22/1/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Eyup GÖNENBABA

Başvurucular : Mehmet ULUGÖL ve diğerleri [bkz. ekli listenin (C) sütunu]

Vekili : Av. Ömer Ali ÇOBANOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvurular, taşınmaza kamulaştırma yapılmadan el atılması ve açılan kamulaştırmasız el atma davasında aleyhe yargılama gideri ve vekâlet ücretine hükmedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurular, süresi içinde yapılmıştır. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

2. Başvurular, muhtelif tarihlerde yapılmıştır. Ekli listenin (B) sütununda bulunan başvurular, konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle birleştirilmiş ve inceleme 2022/31730numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

II. DEĞERLENDİRME

A. Kamulaştırmasız El Atma Nedeniyle Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Şevket Karataş ([GK], B. No: 2015/12554, 25/10/2018), Celalettin Aşçıoğlu (B. No: 2013/1436,

6/3/2014), Mustafa Asiler (B. No: 2013/3578, 25/2/2015) ile İbrahim Oğuz ve diğerleri (B. No: 2013/5926, 6/10/2015) kararlarında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede başvuruculara taşınmazlarına yapılan kamulaştırmasız el atmanın Anayasa'nın 13., 35. ve 46. maddeleriyle 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nda belirtilen usule uymayan bir müdahale olduğunu belirterek mülkiyet hakkına yapılan söz konusu müdahalenin kanunilik ilkesini ihlal ettiği sonucuna ulaşmıştır. Somut başvuruda da anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Kamulaştırmasız El Atma Davasında Aleyhe Yargılama Giderine Hükmedilmesi Yönünden Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

4. Anayasa Mahkemesi olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Kübra Yıldız ve diğerleri [GK] (B. No: 2018/32734, 28/7/2022), Mehmet Komutan (B. No: 2020/10899, 30/4/2024) ve Hilmi Kocabey (B. No: 2019/21192, 21/5/2024) kararlarında kamulaştırmasız el atma davalarında aleyhe hükmedilen yargılama gideri ve vekâlet ücreti nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetlerde uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede başvurucular aleyhine yargılama gideri ve vekâlet ücretine hükmedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Somut başvuruda da anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

5. Başvurucular; ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

6. Kamulaştırmasız el atma şikâyeti nedeniyle mülkiyet hakkının ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Olayda ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından etkin giderim yolu, tazminat olarak görülmektedir. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvuruculara manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

7. Kamulaştırmasız el atma davasında aleyhe yargılama gideri ve vekâlet ücretinehükmedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

8. Başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile ilgili yeterli bilgi ve belge

sunulmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kamulaştırmasız el atma nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Aleyhe yargılama gideri ve vekâlet ücretine hükmedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. 1. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının kamulaştırmasız el atma nedeniyle İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının aleyhe yargılama gideri ve vekâlet ücretine hükmedilmesi nedeniyle İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin kamulaştırmasız el atma davasında aleyhe hükmedilen yargılama gideri ve vekâlet ücreti nedeniyle mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin(D) sütununda yer verilen mercilere GÖNDERİLMESİNE,

D. Kamulaştırmasız el atma nedeniyle başvuruculara net 30.000 TL manevi tazminatın ekli listenin (F) sütununda belirtildiği şekilde ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Ekli listenin (E) sütununda ayrıntısı belirtilen başvuru harçlarının başvuruculara ÖDENMESİNE,30.000 TL vekâlet ücretinin ekli listenin (H) sütununda gösterildiği şekilde ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 22/1/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HİKMET YILMAZ VE MEHMET ÇOŞKUN

B. No: 2022/54029 | Karar tarihi: 22.01.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/54029

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HİKMET YILMAZ VE MEHMET ÇOŞKUN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/54029)

Karar Tarihi: 22/1/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Eyup GÖNENBABA

Başvurucular : 1. Hikmet YILMAZ

2. Mehmet ÇOŞKUN

Vekili : Ömer Ali ÇOBANOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, taşınmaza kamulaştırma yapılmadan el atılması ve açılan kamulaştırmasız el atma davasında aleyhe yargılama gideri ve vekâlet ücretine hükmedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Başvurular, süresi içinde yapılmıştır. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

2. Başvurularda ileri sürülen makul sürede yargılanma hakkı iddiası komisyon aşamasında kabul edilemezlik kararı verilerek kesinleşmiştir.

3. Başvurular, muhtelif tarihlerde yapılmıştır. 2022/54033 numaralı başvurunun konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2022/54029 numaralı bireysel başvuru ile birleştirilmesine Komisyonca karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Kamulaştırmasız El Atma Nedeniyle Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

4. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Şevket Karataş ([GK], B. No: 2015/12554, 25/10/2018), Celalettin Aşçıoğlu (B. No: 2013/1436, 6/3/2014), Mustafa Asiler (B. No: 2013/3578, 25/2/2015) ile İbrahim Oğuz ve diğerleri (B. No: 2013/5926, 6/10/2015) kararlarında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede başvurucuların taşınmazlarına yapılan kamulaştırmasız el atmanın Anayasa'nın 13., 35. ve 46. maddeleriyle 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nda belirtilen usule uymayan bir müdahale olduğunu belirterek mülkiyet hakkına yapılan söz konusu müdahalenin kanunilik ilkesini ihlal ettiği sonucuna ulaşmıştır. Somut başvuruda da anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Kamulaştırmasız El Atma Davasında Aleyhe Yargılama Giderine Hükmedilmesi Yönünden Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

5. Anayasa Mahkemesi olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Kübra Yıldız ve diğerleri [GK] (B. No: 2018/32734, 28/7/2022), Mehmet Komutan (B. No: 2020/10899, 30/4/2024) ve Hilmi Kocabey (B. No: 2019/21192, 21/5/2024) kararlarında kamulaştırmasız el atma davalarında aleyhe hükmedilen yargılama gideri ve vekâlet ücreti nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetlerde uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede başvurucular aleyhine yargılama gideri ve vekâlet ücretine hükmedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır. Somut başvuruda da anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

6. Başvurucular; ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

7. Kamulaştırmasız el atma şikâyeti nedeniyle mülkiyet hakkının ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Olayda ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından etkin giderim yolu, tazminat olarak görülmektedir. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvuruculara net 30.000 TL manevi tazminatın ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

8. Kamulaştırmasız el atma davasında aleyhe yargılama gideri ve vekâlet ücretinehükmedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506,

7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

9. Başvuruculların uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile ilgili yeterli bilgi ve belge sunulmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kamulaştırmasız el atma nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Aleyhe yargılama gideri ve vekâlet ücretine hükmedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. 1. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının kamulaştırmasız el atma nedeniyle İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının aleyhe yargılama gideri ve vekâlet ücretine hükmedilmesi nedeniyle İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin kamulaştırmasız el atma davasında aleyhe hükmedilen yargılama gideri ve vekâlet ücreti nedeniyle mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Gölköy Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2022/8) ve (E.2022/14) GÖNDERİLMESİNE,

D. Kamulaştırmasız el atma nedeniyle başvuruculara net 30.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 664,10 TL başvuru harcının başvuruculara AYRI AYRI ÖDENMESİNE, 30.000 TL vekâlet ücretinin ise MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 22/1/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

H.K.

B. No: 2022/73232 | Karar tarihi: 22.01.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/73232

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

H.K. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/73232)

Karar Tarihi: 22/1/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Aydın DEMİREL

Başvurucu : H.K.

Vekili : Av. Selma AĞAR TUNÇ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, haksız yakalama ve gözaltı tedbirlerine karar verilmesi nedeniyle açılan davada hükmedilen tazminatın yetersiz olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, hukuka aykırı elkoyma işlemi nedeniyle açılan davada tazminat talebinin incelenmemesi nedeniyle özel hayata saygı hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu hakkında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işlediği isnadıyla soruşturma başlatılmıştır. Bu soruşturma kapsamında başvurucu hakkında 3/8/2016 tarihinden itibaren 2 gün süreyle gözaltı tedbiri uygulanmıştır. Başvurucunun evinde gecikmesinde sakınca bulunan hâl bulunduğu iddiasıyla gece vakti arama yapılmış, dijital materyallerine ve cep telefonuna el konmuştur. Başvurucu hakkında yurt dışına çıkamama adli kontrol tedbiri uygulanarak 5/8/2016 tarihinde salıverilmiştir.

3. Konya 8. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından yapılan yargılama sonucunda başvurucu müsnet suçtan beraat etmiş ayrıca cep telefonu, bilgisayar gibi elektronik eşyalarının iadesine karar verilmiştir.

4. Beraat kararının kesinleşmesi sonrasında başvurucu, 21/10/2021 tarihli dilekçeyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesi uyarınca koruma tedbiri nedeniyle tazminat davası açmıştır. Başvurucu evinde usulsüz ve hukuka aykırı olarak arama yapıldığını ve dijital materyallerine ve cep telefonuna hukuka aykırı ve usulsüz olarak el konulduğunu ileri sürmüştür. Ayrıca başvurucu, somut delil olmadan, yasal hakları hatırlatılmadan, haksız olarak yakalanıp gözaltına alındığını iddia etmiştir. Başvurucu dilekçesinin talep kısmında, hakkında haksız olarak uygulanan yakalama, gözaltı, elkoyma tedbirleri ile arama işlemi nedeniyle-miktar belirtmeden- maddi tazminat ile 100.000 TL manevi tazminatın ödenmesini talep etmiştir.

5. Ereğli Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi) 26/11/2021 tarihinde başvurucunun haksız gözaltında kaldığı 2 günlük süre için 86,73 TL maddi, 150 TL manevi tazminatın ödenmesine karar vermiştir.

6. Başvurucu istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Başvurucu dilekçesinde, yalnızca haksız yakalama ve gözaltı tedbirleri nedeniyle tazminat ödenmesine karar verildiğini, haksız ve ölçüsüz arama işlemine, elkoyma tedbirine ve yurt dışına çıkamama adli kontrol tedbirine yönelik de tazminat talebinde bulunmasına rağmen bu talepler hakkında bir karar verilmediğini ve haksız yakalama ve gözaltı tedbiri nedeniyle ödenen tazminat miktarının da yetersiz olduğunu belirtmiştir.

7. Konya Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 20/1/2022 tarihinde kararın bozulmasına karar vermiştir. Gerekçenin ilgili kısmı şöyledir:

" ...

1-Davacının, davacının silahlı terör örgütüne üye olma suçundan gözaltına alındığı, bu suçtan yargılanması neticesinde beraat ettiğini beyan ederek tazminat talebinde bulunduğu anlaşılmakla, davacının yargılandığı mahkemeye yeniden müzekkere yazılarak, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan verilen beraat kararının kesinleşip kesinleşmediğinin araştırılarak, buna ilişkin belgelerin de (gerekçeli karar, kesinleşme şerhi vs) getirtilerek sonucuna karar verilmesi gerektiği gözetilmeksizin eksik araştırma ile hüküm kurulması,

2-Davacının 03/08/2016-05/08/2016 tarihleri arasında gözaltında kaldığını gösterir yakalama, gözaltına alma tedbirlerine ilişkin belgelerin denetime olanak verecek şekilde dosya içerisinde bulundurulmaması,

3-Davacının Ereğli (Konya) İlçe Devlet Hastanesinde Acil Tıp Teknisyeni olarak görev yapmakta iken ilk olarak görevinden uzaklaştırıldığını, sonrasında resmi gazetede yayımlanan KHK ile kamu görevinden çıkarıldığını beyan etmesine rağmen bu hususa ilişkin herhangi bir araştırma yapılmadığının anlaşılması karşısında; maddi tazminatın hesaplanmasında davacının kamu görevinden çıkarıldığı tarih ile tahliye(salıverilme) tarihi arasında geçen sürenin esas alınacağı, yine maddi tazminata ilişkin faiz başlangıç tarihinin ihraç tarihi olacağı dikkate alınmak suretiyle, davacının görev yaptığı kuruma müzekkere yazılarak davacının kamu görevinden çıkarılıp çıkarılmadığı, çıkarılmış ise hangi tarihte çıkarıldığı, görevine iade edilip edilmediği sorularak hangi tarihte kamu görevinden çıkarıldığı kesin olarak tespitinin yapılıp sonucuna göre maddi tazminatın belirlenmesi gerektiğinin gözetilmemesi,

..."

8. Bozma üzerine yapılan yargılamada Ağır Ceza Mahkemesi 9/3/2022 tarihinde cep telefonu ve elektronik eşyaların beraat kararı sonrasında iadesine karar verilmekle maddi tazminat talebinin reddine, haksız yakalama ve gözaltı tedbiri nedeniyle 200 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir.

9. Başvurucu istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Başvurucu dilekçesinde, önceki istinaf başvurusundaki iddiaları yeniden dile getirmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi 26/5/2022 tarihinde 200 TL manevi tazminatın 500 TL olarak düzeltilmesi sonrasında istinaf başvurusunun esastan reddine kesin olarak karar vermiştir.

10. Başvurucu, istinaf başvurusunun reddi kararını 6/6/2022 tarihinde öğrendiğini bildirmiş olup 27/6//2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. Komisyonca başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne, yargılama giderlerini ödemekten geçici olarak muaf tutulmasına, ayrıca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

12. Başvurucu, haksız olarak ve yasal hakları hatırlatılmadan, somut delil olmadan gözaltı tedbiri uygulanması ve bu tedbir sebebiyle hükmedilen tazminat miktarının yetersiz olması nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ve masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun maddi tazminata ilişkin bir iddiası bulunmamaktadır.

13. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiası bakımından; uygulanan gözaltı tedbiri açısından suç işlediği yönünde somut şüphe bulunmasıyla ilgili olarak adli makamların değerlendirmesinin gözetilmesini, tedbirin soruşturmanın yürütülmesi ve maddi gerçeğin ortaya çıkarılması gibi meşru amaçları bulunduğunun göz önünde bulundurularak değerlendirme yapılması gerektiğini belirtmiştir. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

14. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. 3/8/2016 ile 5/8/2016 tarihleri arasında üç gün gözaltında kalan başvurucunun, başvuru formunda uygulanan gözaltı tedbirinin salt iki (2) günlük kısmı nedeniyle hükmedilen tazminatın yetersizliğinden yakındığı anlaşılmakla, şikâyetinin Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü ve dokuzuncu fıkraları kapsamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yönünden incelenmesi gerekir.

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin bu iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

16. Anayasa Mahkemesi Gülseren Çıtak ([GK], B. No: 2020/1554, 27/4/2023) kararıyla içtihat değişikliğine gitmiş, haklarında kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı verilenlerin 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunu tükettikten sonra yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmadığı ve ödenen tazminatın yetersiz olduğu iddiasıyla yaptıkları bireysel başvurularda başvuru yollarının tüketilmiş kabul edilebilmesi için yalnızca 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında bir tazminat davasının açılmasının yeterli olacağı sonucuna varmıştır.

Zira bu hükümle yakalama, gözaltı ve tutuklamanın daha sonra verilen kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararıyla hukuka aykırı hâle geldiğinin kabul edildiğini, dolayısıyla 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca açılan tazminat davalarının Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında olduğunu değerlendirmiştir. Bu çerçevede bu bent kapsamında açılan davalarda hukuka aykırılık kanun gereğince kabul edildiğinden ağır ceza mahkemesince bu bende dayanılarak tazminat ödenmesi durumunda Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında yapılacak inceleme tazminat miktarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (Gülseren Çıtak, §§ 36-38).

17. Somut başvuruda da Ağır Ceza Mahkemesi tarafından ihlal tespiti yapılmış ve bir miktar tazminata hükmedilmiş olmakla başvuruda yapılacak inceleme, hükmedilen tazminat miktarlarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (M.E. [2.B.], B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 47).

18. Yargı mercilerinin tazminat için somut olayın şartlarına göre takdir yetkisi bulunmakla birlikte meydana gelen ihlalle orantılı olmayan önemsiz miktarda bir tazminat Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına aykırı olacaktır. Öte yandan tazminat miktarı Anayasa Mahkemesinin benzer davalarda verdiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşük olmamalıdır. Bununla birlikte hükmedilen miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarından düşük olması tek başına Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiği anlamına gelmez. Tazminatın Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla uyumlu olup olmadığını değerlendirirken somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerekir (M.E., § 48).

19. Bunun yanında manevi tazminat miktarının yeterli olup olmadığı belirlenirken tazminata karar veren yargı merciinin karar tarihinde Anayasa Mahkemesinin benzer başvurular üzerine verdiği veya verebileceği tazminat miktarına göre bir karşılaştırma yapılacaktır. Anayasa Mahkemesince yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle manevi tazminata hükmedilirken kişinin sosyal ve ekonomik durumu, mesleki ve toplumsal konumu, üzerine atılı suçun niteliği, koruma tedbirine neden olan olayın cereyan tarzı, tedbirin kişinin üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler ve tedbirin süresi, tedbir nedeniyle meydana gelen ihlalin ağırlığı dikkate alınmaktadır (bkz. Siyami Hıdıroğlu [GK] B. No: 2018/11489, 11/1/2024,§ 35).

20. Somut başvuruya konu tazminat davasını inceleyen Ağır Ceza Mahkemesi beraat kararıyla sona eren yargılama sırasında başvurucunun iki gün süreyle gözaltında tutulması nedeniyle 200 TL manevi tazminat ödenmesine hükmetmiş, Bölge Adliye Mahkemesi de tazminat miktarını 500 TL olarak belirlemiştir. Bu miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda ödenmesine hükmettiği ya da hükmedebileceği tazminat miktarına göre düşük olduğu ortadadır (Anayasa Mahkemesinin gözaltı tedbirinin hukukiliği ile ilgili iddialarda bir günlük gözaltı süresi için hükmettiği tazminat miktarı yargı merciinin karar tarihi olan 2022 yılı için günlük asgari 1.350 TL, 2025 yılı için ise günlük asgari 3.330 TL'dir) Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği veya hükmedebileceği tazminat miktarıyla aynı olması gerekmemekle birlikte tazminat miktarının somut olayın şartlarında tazminat hakkının özünü zayıflatacak kadar düşük olduğu sonucuna varılmıştır.

21. Açıklanan gerekçelerle, Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Hukuka Aykırı Elkoyma Kararı Nedeniyle Özel Hayata Saygı Hakkı ile Bağlantılı Olarak Etkili Başvuru Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

22. Başvurucu haksız elkoyma tedbiri uygulanması nedeniyle tazminat talep edilmesine rağmen Ağır Ceza Mahkemesi kararında bu talebi hakkında bir gerekçe bulunmadığını ileri sürerek adil yargılanma hakkının güvencelerinden olan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

23. Anayasa Mahkemesi Siyami Hıdıroğlu başvurusunda somut başvurudakine benzer şekilde elkoyma tedbirinin hukuka aykırı bir şekilde uygulandığı iddiasını ileri sürerek 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi uyarınca açılan tazminat davasında mahkemece bu talebe ilişkin bir değerlendirme yapılmamasına ilişkin iddiayı özel hayata saygı hakkı ve haberleşme hürriyetiyle bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı kapsamında incelemiştir (Siyami Hıdıroğlu, § 42). Bu nedenle, başvurunun bu kısmı da, iddiaların kapsamı gözetilerek, özel hayata saygı hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı kapsamında incelenecektir.

24. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesi Siyami Hıdıroğlu kararında, başvurucunun cep telefonuna elkonulmasına ilişkin tedbirinin hukuka aykırı olduğuna ilişkin iddiası açısından mahkemece bir değerlendirme yapılmamasının ve bu talep yönünden hüküm kurulmamasının başvurucunun ihlal iddialarının etkili bir şekilde incelenmesine imkân sağlanmamış olması nedeniyle özel hayata saygı hakkı ve haberleşme hürriyetiyle bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir (Siyami Hıdıroğlu, § 47).

26. Benzer iddiaya ilişkin başvurunun bu kısmı bakımından da Siyami Hıdıroğlu kararında ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektirecek bir durum bulunmamaktadır. Bu bakımdan, başvurunun bu kısmına konu iddia açısından da özel hayata saygı hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

27. Açıklanan gerekçelerle, Anayasa'nın 20. maddesiyle bağlantılı olarak 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

28. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile özel hayata saygı hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi nedeniyle başvurucunun mülkiyet hakkı yönünden ilettiği şikayetlerin incelenmesine gerek görülmemiştir.

C. Diğer İhlal İddiaları

29. Başvurucunun haksız olarak yurt dışına çıkamama adli kontrol tedbiri uygulanması nedeniyle seyahat hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddiasının Sebahat Tuncel ([1.B.] B. No: 2012/1051, 20/2/2014, §§ 41-55) kararı doğrultusunda konu bakımından yetkisizlik nedeniyle; hukuka aykırı arama işlemi nedeniyle özel hayata saygı hakkı ve konut dokunulmazlığı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının Mehmet Cengiz ve Rıdvan Cengiz ([2.B.] B. No: 2019/21704, 20/9/2023, §§ 28-31) kararı doğrultusunda süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

30. Başvurucu ihlalin tespiti ve 2.500 TL maddi, 100.000 TL manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

31. Somut başvurudaki hak ihlallerinin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Bu nedenle başvuruda tespit edilen söz konusu hak ihlallerinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1.B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

32. İhlallerin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. 1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Hukuka aykırı elkoyma kararı nedeniyle özel hayata saygı hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

3. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 1. Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Anayasa’nın 20. maddesi ile güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa’nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin hak ihlallerinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Konya Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesine (E.2022/647, K.2022/762) iletilmesi için Ereğli Ağır Ceza Mahkemesine (E.2022/66, K.2022/77) GÖNDERİLMESİNE,

E. Tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 22/1/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BÜLENT ARAS VE DİĞERLERİ

B. No: 2023/20289 | Karar tarihi: 22.01.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2023/20289

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BÜLENT ARAS VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2023/20289

Karar Tarihi: 22/1/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : İsmail Emrah PERDECİOĞLU

Başvurucular : 1. Bülent ARAS

2. Levent ARAS

3. Figen ARAS KAPLAN

Vekili : Av. Elif Tirenç İPEK ULAŞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kamulaştırmasız el atma tazminatının enflasyon karşısında değer kaybına uğraması ve yargılamanın uzun sürmesi nedenleriyle mülkiyet hakkı ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Başvuru süresi içinde yapılmıştır. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

2. Aralarında konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2023/20291ve 2023/20299 numaralı bireysel başvuru dosyaları 2023/20289 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş olup inceleme 2023/20289 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

II. DEĞERLENDİRME

A. Kamulaştırmasız El Atma Karşılığında Hükmedilen Tazminatların Değer Kaybına

Uğratılması Yönünden Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Ali Şimşek ve diğerleri (B. No: 2014/2073, 6/7/2017), Mehmet Akdoğan ve diğerleri (B. No: 2013/817, 19/12/2013), Kadir Çakar (B. No: 2015/18908, 21/3/2018), Hanım Çeyiz ve Mehmet Gündüz (B. No: 2015/19289, 17/7/2018), Türkan Poyraz (B. No: 2015/15388, 13/9/2018) ve Emine Dilek Onaran ve diğerleri (B. No: 2017/19987, 12/2/2020) kararlarında kamulaştırma ve kamulaştırmasız el atma bedellerinin enflasyon karşısında değer kaybına uğratılmasına ilişkin şikâyetleri inceleyerek uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede kamulaştırma ve kamulaştırmasız el atma bedellerinin enflasyon karşısında önemli ölçüde değer kaybına uğratılmasının başvuruculara şahsi olarak aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklediğini belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Somut başvuruda da anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

4. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Ahmet Kartalkuş (B. No: 2019/39635, 19/3/2024) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 12/3/2024 tarihinde yürürlüğe giren 7499 sayılı Kanun'la 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Tazminat Komisyonunun Görevleri ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Kanun'a eklenen 5/A maddesi ve ayrıca anılan Kanun'un geçici 3. maddesinde yapılan değişiklik gereği 12/3/2024 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddiasıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

III. GİDERİM

5. Başvurucular, ihlalin tespiti ve manevi tazminat talebinde bulunmuşlardır.

6. Kamulaştırmasız el atma bedelinin değer kaybetmiş olması nedeniyle tespit edilen mülkiyet hakkı ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Diğer taraftan ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kamulaştırmasız el atma tazminatının değer kaybına uğratılması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Kamulaştırmasız el atmadan kaynaklı olarak hükmedilen tazminatların değer kaybına uğratılması nedeniyle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin kamulaştırmasız el atmadan kaynaklı olarak hükmedilen tazminatların değer kaybına uğratılması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Kağızman Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2015/329) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculaların tazminat taleplerinin REDDİNE,

E.1.480,40 TL başvuru harcının başvuruculara AYRI AYRI ÖDENMESİNE, 30.000 TL vekalet ücretinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 22/1/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BARIŞ KAÇAR VE DİĞERLERİ

B. No: 2023/55048 | Karar tarihi: 22.01.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2023/55048

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BARIŞ KAÇAR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2023/55048)

Karar Tarihi: 22/1/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : İsmail Emrah PERDECİOĞLU

Başvurucular : Barış KAÇAR ve diğerleri [bkz. ekli tablonun (C) sütunu]

Vekili : Av. Mehmet BİÇEN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kamulaştırmasız el atma tazminatının enflasyon karşısında değer kaybına uğratılması ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle mülkiyet hakkı ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Başvuru, süresi içinde yapılmıştır. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

2. Aralarında konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2023/55616 numaralı bireysel başvuru dosyası 2023/55048 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş olup inceleme 2023/55048 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

II. DEĞERLENDİRME

A. Kamulaştırmasız El Atma Tazminatının Değer Kaybına Uğratılması Nedeniyle Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia Yönünden

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Ali Şimşek ve diğerleri (B. No: 2014/2073, 6/7/2017), Mehmet Akdoğan ve diğerleri (B. No: 2013/817,

19/12/2013), Kadir Çakar (B. No: 2015/18908, 21/3/2018), Hanım Çeyiz ve Mehmet Gündüz (B. No: 2015/19289, 17/7/2018),Türkan Poyraz (B. No: 2015/15388, 13/9/2018) ve Emine Dilek Onaran ve diğerleri (B. No: 2017/19987, 12/2/2020) kararlarında kamulaştırma ve kamulaştırmasız el atma bedellerinin enflasyon karşısında değer kaybına uğratılmasına ilişkin şikâyetleri inceleyerek uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede kamulaştırma ve kamulaştırmasız el atma bedellerinin enflasyon karşısında önemli ölçüde değer kaybına uğratılmasının başvuruculara şahsi olarak aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklediğini belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Somut başvuruda da anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia Yönünden

4. 12/3/2024 tarihinde yürürlüğe giren 2/3/2024 tarihli ve 7499 sayılı Kanun'la 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Tazminat Komisyonunun Görevleri ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Kanun'a eklenen 5/A maddesi ve ayrıca anılan Kanun'un geçici 3. maddesinde yapılan değişiklik gereği, 12/3/2024 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddiasıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak ilk bakışta ulaşılabilir ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı değerlendirildiğinden başvuru yollarının tüketilmediği kanaatine varılmıştır (Ahmet Kartalkuş, B. No: 2019/39635, 19/3/2024, § 41).

III. GİDERİM

5. Başvurucular, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

6. Kamulaştırmasız el atma tazminatının değer kaybetmiş olması nedeniyle tespit edilen mülkiyet hakkı ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Diğer taraftan, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kamulaştırmasız el atma tazminatının değer kaybına uğratılması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Kamulaştırmasız el atmadan kaynaklı olarak hükmedilen tazminatların değer kaybına uğratılması nedeniyle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin kamulaştırma bedelinin değer kaybına uğratılması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (D) sütununda yer verilen mercilere GÖNDERİLMESİNE,

D. 1.480,40 TL başvuru harcının ekli listenin (E) sütununda gösterildiği şekilde, 30.000 TL vekalet ücretinin ekli listenin (F) sütununda gösterildiği şekilde başvuruculara ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 22/1/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NEDİM BAŞTUĞ

B. No: 2023/57536 | Karar tarihi: 22.01.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2023/57536

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

NEDİM BAŞTUĞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2023/57536)

Karar Tarihi: 22/1/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : İsmail Emrah PERDECİOĞLU

Başvurucu : Nedim BAŞTUĞ

Vekili : Av. İhsan ÖZKAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; taşınmaza kamulaştırmasız el atılması, kamulaştırmasız el atma tazminatının enflasyon karşısında değer kaybına uğratılması ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle mülkiyet hakkı ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Başvuru, süresi içinde yapılmıştır. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

3. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Kamulaştırmasız El Atma Tazminatının Değer Kaybına Uğratılması Nedeniyle Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

4. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Ali Şimşek ve diğerleri (B. No: 2014/2073, 6/7/2017), Mehmet Akdoğan ve diğerleri (B. No: 2013/817, 19/12/2013), Kadir Çakar (B. No: 2015/18908, 21/3/2018), Hanım Çeyiz ve Mehmet Gündüz (B. No: 2015/19289, 17/7/2018), Türkan Poyraz (B. No: 2015/15388, 13/9/2018) ve Emine Dilek Onaran ve diğerleri (B. No: 2017/19987, 12/2/2020) kararlarında kamulaştırma ve kamulaştırmasız el atma bedellerinin enflasyon karşısında değer kaybına uğratılmasına ilişkin şikâyetleri inceleyerek uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede kamulaştırma ve kamulaştırmasız el atma bedellerinin enflasyon karşısında önemli ölçüde değer kaybına uğratılmasının başvuruculara şahsi olarak aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklediğini belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Somut başvuruda da anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Kamulaştırmasız El Atma Şikâyeti Nedeniyle Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

5. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Şevket Karataş ([GK], B. No: 2015/12554, 25/10/2018), Celalettin Aşçıoğlu (B. No: 2013/1436, 6/3/2014), Mustafa Asiler (B. No: 2013/3578, 25/2/2015) ile İbrahim Oğuz ve diğerleri (B. No: 2013/5926, 6/10/2015) kararlarında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede başvurucuların taşınmazlarına yapılan kamulaştırmasız el atmanın Anayasa'nın 13., 35. ve 46. maddeleriyle 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nda belirtilen usule uymayan bir müdahale olduğu belirtilerek mülkiyet hakkına yapılan söz konusu müdahalenin kanunilik ilkesini ihlal ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Somut başvuruya konu olaylarda da anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

6. 12/3/2024 tarihinde yürürlüğe giren 2/3/2024 tarihli ve 7499 sayılı Kanun'la 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Tazminat Komisyonunun Görevleri ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Kanun'a eklenen 5/A maddesi ve ayrıca anılan Kanun'un geçici 3. maddesinde yapılan değişiklik gereği, 12/3/2024 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddiasıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak ilk bakışta ulaşılabilir olan, ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı değerlendirildiğinden başvuru yollarının tüketilmediği kanaatine varılmıştır (Ahmet Kartalkuş, B. No: 2019/39635, 19/3/2024, § 41). Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

7. Başvurucu, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

8. Kamulaştırmasız el atma tazminatının değer kaybetmiş olması nedeniyle tespit edilen mülkiyet hakkı ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

9. Kamulaştırmasız el atma şikâyeti nedeniyle mülkiyet hakkının ihlalinin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Olayda ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından etkin giderim yolu, tazminat olarak görülmektedir. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile ilgili yeterli bilgi ve belge sunulmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Kamulaştırmasız el atma tazminatının değer kaybına uğratılması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Kamulaştırmasız el atma nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

3. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 1. Kamulaştırmasız el atmadan kaynaklı olarak hükmedilen tazminatların değer kaybına uğratılması nedeniyle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Kamulaştırmasız el atma nedeniyle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin kamulaştırmasız el atmadan kaynaklı olarak hükmedilen tazminatın değer kaybına uğratılması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Dargeçit Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2021/144) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu

sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 22/1/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ERTAN YAVUZ ASLAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2023/107549 | Karar tarihi: 22.01.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2023/107549

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ERTAN YAVUZ ASLAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2023/107549)

Karar Tarihi: 22/1/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : İsmail Emrah PERDECİOĞLU

Başvurucular : Ertan Yavuz ASLAN ve diğerleri

[bkz. ekli listenin (C) sütunu]

Vekili : Av. Muhammed Enes DEMİRCİ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kamulaştırma bedelinin enflasyon karşısında değer kaybına uğratılması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurular, süresi içinde yapılmıştır. Başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

2. Aralarında konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2023/108488 ve 2023/108500 numaralı bireysel başvuru dosyaları 2023/107549 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş olup inceleme 2023/107549 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

II. DEĞERLENDİRME

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Ali Şimşek ve diğerleri (B. No: 2014/2073, 6/7/2017), Mehmet Akdoğan ve diğerleri (B. No: 2013/817,

19/12/2013), Kadir Çakar (B. No: 2015/18908, 21/3/2018), Hanım Çeyiz ve Mehmet Gündüz (B. No: 2015/19289, 17/7/2018), Türkan Poyraz (B. No: 2015/15388, 13/9/2018) ve Emine Dilek Onaran ve diğerleri (B. No: 2017/19987, 12/2/2020) kararlarında kamulaştırma ve kamulaştırmasız el atma bedellerinin enflasyon karşısında değer kaybına uğratılmasına ilişkin şikâyetleri inceleyerek uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede kamulaştırma ve kamulaştırmasız el atma bedellerinin enflasyon karşısında önemli ölçüde değer kaybına uğratılmasının başvuruculara şahsi olarak aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklediğini belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Somut başvuruda da anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

4. Başvurucular, ihlalin tespiti ile sonuçlarının ortadan kaldırılması için kararın yargılama makamlarına gönderilmesi talebinde bulunmuştur.

5. Kamulaştırma bedelinin değer kaybetmiş olması nedeniyle tespit edilen mülkiyet hakkı ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamulaştırma bedelinin değer kaybına uğratılması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Kamulaştırma bedelinin değer kaybına uğratılması nedeniyle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin kamulaştırma bedelinin değer kaybına uğratılması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (D) sütununda yer verilen mercilere GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculara 2.220,60 TL başvuru harcının AYRI AYRI ve 30.000 TL vekâlet ücretinin ise MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 22/1/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SERDAR ÖZTÜRK VE DİĞERLERİ

B. No: 2024/14618 | Karar tarihi: 22.01.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2024/14618

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SERDAR ÖZTÜRK VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2024/14618)

Karar Tarihi: 22/1/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Furkan Samet ESER

Başvurucular : Serdar ÖZTÜRK ve diğerleri [Bkz. ekli listenin (B) sütunu]

Vekilleri : Bkz. ekli listenin (C) sütunu

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza davasında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesinin adil yargılanma haklarını ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucular hakkında ekli listenin (D) sütununda gösterilen suçlardan açılan kamu davalarında ekli listenin (E) sütununda belirtilen mahkemelerce başvuruculara mahkûmiyetine karar verilmiş ancak verilen mahkûmiyet hükümlerinin açıklanması geri bırakılmıştır.

3. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması (HAGB) kararına yapılan itiraz, ekli listenin (F) sütununda gösterilen mahkemelerce reddedilmiştir. İtirazın reddine dair kararlarda esas olarak HAGB kararlarının usul ve kanuna uygun olduğu, kararlarda hukuka aykırılık bulunmadığı ve HAGB'nin şartlarının gerçekleştiği hususlarına dayanılmıştır.

4. Başvurucular, nihai kararları öğrendikten sonra süresi içinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Ekli listenin (A) sütununda gösterilen dosyalar konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2024/14618 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş ve

inceleme 2024/14618 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

5. Ekli listenin (H) sütununda adli yardım talebinde bulunduğu belirtilen ve ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

6. Başvurucular; açıklanması geri bırakılan mahkûmiyet hükümlerinin yeterli gerekçe içermediğini, kendilerine yüklenen suçların sabit olup olmadığı yeterince araştırılmadan varsayımlar üzerine cezalandırıldıklarını ifade etmiştir. Bu kapsamda bazı bilgi, belge veya raporları dosyaya sunarak yargılama sonucunu etkileyecek araştırmalar yapılmasını, bazı tanıkların dinlenilmesini talep ettikleri hâlde bu taleplerinin mahkemelerce karşılanmadığını veya herhangi bir gerekçe gösterilmeksizin reddedildiğini belirterek HAGB kararı verilen yargılamalarda adil yargılanma hakkının çeşitli güvenceleri ile diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Ayrıca HAGB kararlarına itiraz etme hakları olsa bile itiraz mercilerinin kalıplaşmış ve soyut gerekçelerle itirazları reddettiğini, esastan bir inceleme yapmayıp yalnızca HAGB kararı verilmesinin şeklî şartlarının oluşup oluşmadığı yönünde bir değerlendirme yaptığını belirtmiştir. Dahası ileri sürdükleri argümanların itiraz mercilerince değerlendirilmemesi nedeniyle bu yolun etkisiz bir hak arama yolu hâline geldiğini ve hak arama özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bahse konu iddialara ek olarak bir kısım başvurucu isminin kamuya açık belgelerde gizlenmesi talebinde bulunmuştur.

7. Başvuru, adil yargılanma hakkı kapsamında incelenmiştir. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

8. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Atilla Yazar ve diğerleri ([GK], B. No: 2016/1635, 5/7/2022) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Haklarında çeşitli suçlardan hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesinin başvuruculların ifade özgürlükleri ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarını ihlal ettiği iddiasıyla yapılan bir bireysel başvuruda Anayasa Mahkemesi, uygulamadan kaynaklanan anayasal sorunlarla ilgili kapsamlı değerlendirmeler yaparak somut tespitlerde bulunmuştur. Anılan kararda Anayasa Mahkemesi, usuli güvenceleri ortadan kaldırır şekildeki HAGB kurumu uygulamasının kanunilik ölçütünü sağlamadığı sonucuna vararak ihlal kararı vermiştir (Atilla Yazar ve diğerleri, § 174).

9. Anayasa Mahkemesi Atilla Yazar ve diğerleri kararında, sanıkların HAGB kararını kabule ilişkin irade beyanlarının alınması usulündeki güvence eksikliğine, ilk derece mahkemelerince verilen gerekçeli kararlarda sadece ilgili kanun hükmünün ya da başvuruculara isnat edilen söz ya da davranışın tekrarından ibaret ifadelere yer verildiğine yahut ilgisiz gerekçe içerdiğine dikkat çekmiştir. Ayrıca yerel mahkemelerce izlenen usul ve yöntemin silahların eşitliği ilkesinin gereklerine uygun olmadığı, iddia karşısında savunma makamının sahip olduğu güvenceleri yeterince koruyamadığı ve onu dezavantajlı hâle

getirdiği sonucuna varmış; somut başvurularda müdafi yardımından yararlanma ve bu hakla bağlantılı olarak savunma için gerekli zaman ve kolaylığa sahip olma haklarına ilişkin güvencelerin sağlanmadığını belirtmiştir (Atilla Yazar ve diğerleri, §§ 124-142).

10. Ayrıca itiraz mercileri genel olarak dosya üzerinden yeknesak şekilde ve sadece şeklî şartlar yönünden inceleme yapmak suretiyle karar vermiş; bahse konu kararlar, ilk derece mahkemelerince verilen kararlarda hukuka aykırılık olmadığına ve bu sebeple de itirazın reddedildiğine ilişkin bir cümleden ibaret gerekçelerden oluşmuştur. Böylelikle uygulamada HAGB kararlarına karşı itiraz mercilerinin davayla doğrudan ilgili olan hususları ayrıca değerlendirerek yeterli bir gerekçe ile cevap vermeleri gerekirken sistemsel olarak bu yükümlülüklerini yerine getirmedikleri sonucuna ulaşılmıştır (Atilla Yazar ve diğerleri, § 155).

11. Nitekim Anayasa Mahkemesi 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 231. maddesinin (12) numaralı fıkrasında yer alan ve HAGB kararlarına karşı itiraz yolunun açık olduğunu düzenleyen kurala ilişkin yapılan başvuruda anılan kuralı bireysel başvuru kapsamında görünür hâle gelen hususları gözönünde bulundurarak anayasallık denetimine tabi tutmuş ve kuralın itiraz kanun yoluna başvuranların iddia ve delillerinin dikkate alınmasında, çatışan menfaatlerin dengelenmesinde, temel hak ve özgürlüklere yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğunun ve ölçülülüğünün belirlenebilmesinde belirli ve etkili bir denetim yolu öngörmediği; bu durumun temel hak ve özgürlüklere yapılan müdahalelerin giderilmesi ve kamu gücünü kullananların keyfî davranışlarının önüne geçilmesi imkânının sağlanmadığı sonucuna ulaşarak iptaline karar vermiştir (AYM, E.2021/121, K.2022/88, 20/7/2022).

12. Akabinde Anayasa Mahkemesi; HAGB kurumuna dair daha önce yaptığı tespit ve değerlendirmeleri de gözönünde bulundurarak 1/6/2023 tarihinde E.2022/120 sayılı dosyada, 5271 sayılı Kanun'un 231. maddesine 30/3/2005 tarihli ve 5560 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 23. maddesiyle eklenen (5) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline, kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesine karar vermiştir. Anılan cümlenin iptali nedeniyle uygulanma imkânı kalmayan aynı maddenin (5) numaralı fıkrasının ikinci ve üçüncü cümleleri ile (6), (7), (8), (9), (10), (11), (12), (13) ve (14) numaralı fıkralarının 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince iptaline hükmetmiştir. Bu kararla iki yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezası ile cezalandırılan sanık hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılabileceğini öngören ve bunun şartlarını düzenleyen tüm kurallar iptal edilmiştir (AYM, E.2022/120, K.2023/107, 1/6/2023, §§ 22-56).

13. Anayasa Mahkemesinin anılan kurumla ilgili iptal ve ihlal kararı birlikte değerlendirildiğinde başvurucular hakkındaki yargılamaların adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelere uygun şekilde yürütülmediği anlaşılmıştır. Bu nedenle somut başvurularda da Anayasa Mahkemesinin yukarıda izah edilen iptal ve ihlal kararlarında varılan sonuçlardan ayrılmayı gerektiren bir yön bulunmamaktadır.

14. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

15. Başvurucuların adil yargılanma haklarının Atilla Yazar ve diğerleri kararında belirtilen ilkeler doğrultusunda ihlal edildiğine karar verilmiş, anılan kararda adil yargılanma hakkı dışında diğer temel hak ve özgürlüklere ilişkin de bir kısım tespit ve değerlendirmeler

yapılmıştır. Bahse konu tespitler ve eldeki başvuruda uygun görülen giderim birlikte gözetildiğinde yapılacak olan yeniden yargılamada ilgili mahkemelerce başvurucuların diğer şikâyetlerinin değerlendirilebileceği anlaşıldığından başvurucuların mevcut başvuruda değerlendirme konusu yapılmayan diğer ihlal iddiaları hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

C. Makul Sürede Yargılanma Hakkı, Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkı ve Seyahat Özgürlüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

16. Ekli listenin (İ) sütununda belirtilen başvurucuların makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialarının Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023), Ahmet Kartalkuş ([2.B.], B. No: 2019/39635, 19/3/2024, §§ 25-42) kararları doğrultusunda başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle ekli listenin (J) sütununda belirtilen başvurucuların kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialarının Mehmet Emin Kılıç ([2.B.], B. No: 2013/5267, 7/3/2014, §§ 19-32), Mehmet Şimşek ([1.B.], B. No: 2018/10953, 22/7/2020, §§ 47-70) kararları doğrultusunda süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir. Ayrıca bir kısım başvurucunun haklarında yurt dışına çıkamama şeklinde adli kontrol tedbiri uygulanması sonucunda kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının Sebahat Tuncel ([1.B.], B. No: 2012/1051, 20/2/2014, §§ 41-54) kararı doğrultusunda Anayasa’nın 23. maddesinde yer alan seyahat özgürlüğü kapsamında incelenmesine ve ihlal iddiasının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

III. GİDERİM

17. Başvurucular; ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi, maddi ve manevi tazminat taleplerinde bulunmuştur.

18. İncelenen başvuruda HAGB kararlarıyla gerçekleştirilen müdahalelerin başvuruculara Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkını ihlal ettiği sonucuna varılmıştır. İhlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1.B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Yargı mercilerince yapılacak yeniden yargılamada beraat veya düşme kararı verilip verilemeyeceği değerlendirilmelidir (Atilla Yazar ve diğerleri, § 198).

19. Başvurucular, maddi zarara ilişkin olarak bilgi ve belge sunmamıştır. Buna ek olarak başvuruculara istinaf ve temyiz hakları olduğu da nazara alındığında ihlal tespiti ve yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı değerlendirildiğinden başvurucuların tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde kimliklerinin gizlenmesi talebinde bulunan başvuruculara kimliklerinin gizli tutulması taleplerinin KABULÜNE,

B. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculara adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

C. 1. Ekli listenin (İ) sütununda belirtilen başvuruculaların makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Ekli listenin (J) sütununda belirtilen başvuruculaların kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Seyahat özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

D. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Başvuruculaların değerlendirme konusu yapılmayan diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK BULUNMADIĞINA,

F. Kararın bir örneğinin adil yargılanma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (E) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

G. Başvuruculaların tazminat taleplerinin REDDİNE,

H. Vekille temsil edilen başvuruculara ekli listenin (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretleri ile ekli listenin (H) sütununda belirtilen harçların listede gösterildiği şekilde ÖDENMESİNE,

İ. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

J. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 22/1/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HASAN DURMUŞ

B. No: 2019/19126 | Karar tarihi: 23.01.2025

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/19126

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

HASAN DURMUŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/19126)

Karar Tarihi: 23/1/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 21/5/2025 - 32906

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Kamber Ozan TUTAL

Başvurucu : Hasan DURMUŞ

Vekili : Av. Kadir ÇALIŞKAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tapu kaydı iptal edilerek orman vasfıyla Hazine adına tescil edilen taşınmaz için hükmedilen tazminat miktarının yetersiz olması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 28/5/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına; makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

4. Birinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar şöyledir:

6. Başvurucu 1961 doğumlu olup Yalova'da ikamet etmektedir.

7. Yalova'nın Çınarcık ilçesinde bulunan 546 parsel numaralı taşınmaz 1957 yılında yapılan kadastro tespitinde 10.800 metrekare yüz ölçümlü olarak tarla vasfıyla13/2/1952 tarihli tapu kaydına istinaden M.K. adına tespit edilmiştir. Kadastro tespiti itiraz edilmeksizin kesinleşmiştir. 546 numaralı parselden ifrazen oluşan 4792 parsel numaralı 312,90 metrekare yüz ölçümlü arsa vasfındaki başvuruya konu taşınmaz 19/11/1990 tarihinde başvurucu adına tapuda tescil edilmiştir.

8. Orman Genel Müdürlüğü 15/5/2008 tarihinde başvurucuya ait taşınmazın evveliyatında orman olduğunu ve kesinleşmiş orman tahdit sınırları içinde kaldığını belirterek tapu kaydının iptali ve orman vasfıyla Hazine adına tescil edilmesi için dava açmıştır.

9. Yalova 2. Asliye Hukuk Mahkemesi 31/12/2008 tarihinde davayı kabul etmiş ve tapu kaydının iptali ile taşınmazın orman vasfıyla Hazine adına tapuya tesciline karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; taşınmazın hâlihazırda orman vasfında olduğunu ve kesinleşmiş orman tahdit sınırları içinde kaldığını, dolayısıyla kök parsele uygulanan tapu kaydının hukuki geçerliliği olmadığını belirtmiştir. Temyiz edilmeyen karar 9/2/2009 tarihinde kesinleşmiştir.

10. Başvurucu 13/1/2014 tarihinde Hazineye karşı 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 1007. maddesine dayanarak tazminat davası açmıştır. Başvurucu, iptale konu taşınmazı tapu siciline güvenerek edindiğini kaydetmiş ve fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla 10.000 TL maddi tazminat talep etmiştir.

11. Davaya bakan Yalova 1. Asliye Hukuk Mahkemesinin (Mahkeme) gerçekleştirdiği keşif sonrası hazırlanan bilirkişi raporunda, taşınmazın arsa vasfında olduğu ve dava tarihi itibarıyla değerinin 120.976,52 TL olduğu belirtilmiştir. Başvurucu 31/12/2014 tarihinde tazminat talebini bilirkişi raporundaki bedele yükselterek davasını ıslah etmiştir.

12. Mahkeme 10/2/2015 tarihinde davayı kabul etmiş ve 120.976,52 TL'nin dava tarihinden itibaren işletilecek yasal faiziyle başvurucuya ödenmesine karar vermiştir. Kararda, tapu sicilinin tutulmasından kaynaklanan tüm zararlardan devletin sorumlu olacağı belirtilmiş ve

bilirkişi raporunun hükme esas alındığı kaydedilmiştir. Davalı Hazine kararı temyiz etmiştir.

13. Yargıtay 20. Hukuk Dairesi (Yargıtay Dairesi) 26/1/2017 tarihinde kararı bozmuştur. Bozma kararında Yargıtay Dairesi, başvurucunun zararının tapu iptal ve tescil davasının kesinleştiği tarih itibarıyla oluştuğunu, taşınmazın değerinin belirlenmesinde bu tarihin esas alınması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca taşınmazın vasfının tespitine ilişkin bilirkişi raporunun yetersiz olduğunu açıklayarak taşınmazın arsa vasfında olup olmadığının araştırılıp sonuca göre karar verilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

14. Mahkeme bozma kararına uyarak keşif icra etmiş ve bilirkişi raporu almıştır. Bilirkişi raporunda; taşınmazın arsa vasfında olduğu, değerinin tapu iptal ve tescil davasının kesinleştiği tarih itibarıyla 38.521,12 TL olduğu açıklanmıştır.

15. Mahkeme 18/10/2018 tarihinde davanın kısmen kabulüyle 38.521,12 TL maddi tazminatın dava tarihinden itibaren işletilecek yasal faiziyle birlikte başvurucuya ödenmesine hükmetmiştir. Davanın tazminat miktarının kabul edilen kısmı için başvurucuya 4.587,32 TL vekâlet ücreti ödenmesine, reddedilen kısmı içinse 9.346,43 TL vekâlet ücretinin başvurucudan alınarak davalıya verilmesine karar vermiştir.

16. Taraflar temyiz kanun yoluna başvurmuştur. Başvurucu ayrıca temyiz incelemesinin duruşmalı yapılmasını talep etmiştir. Yargıtay Dairesi 19/2/2019 tarihinde tarafların temyiz itirazlarını reddederek kararı onamış, temyiz isteminin duruşmalı yapılması nedeniyle 2.037 TL vekâlet ücretinin başvurucudan alınarak davalı idareye ödenmesine karar vermiştir.

17. Yargıtay Dairesi 9/5/2019 tarihinde davalı Hazinenin karar düzeltme istemini reddetmiştir.

18. Başvurucu, nihai hükmü 23/5/2019 tarihinde öğrenmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

19. 31/8/1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 1. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Tabii olarak yetişen veya emekle yetiştirilen ağaç ve ağaççık toplulukları yerleriyle birlikte orman sayılır.

..."

20. 6831 sayılı Kanun'un 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

Bu yerler dışında orman sınırlarında hiçbir suretle daraltma yapılamaz.

... "

21. 4721 sayılı Kanun'un "Sorumluluk" başlıklı 1007. maddesi şöyledir:

"Tapu sicilinin tutulmasından doğan bütün zararlardan Devlet sorumludur.

Devlet, zararın doğmasında kusuru bulunan görevlilere rücu eder.

Devletin sorumluluğuna ilişkin davalar, tapu sicilinin bulunduğu yer mahkemesinde görülür."

22. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "Yargılama giderlerinin kapsamı" başlıklı 323. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Yargılama giderleri şunlardır:

...

ğ) Vekille takip edilen davalarda kanun gereğince takdir olunacak vekâlet ücreti.

h) Yargılama sırasında yapılan diğer giderler. "

23. 6100 sayılı Kanun'un "Yargılama giderlerinden sorumluluk" başlıklı 326. maddesi şöyledir:

"(1) Kanunda yazılı hâller dışında, yargılama giderlerinin, aleyhine hüküm verilen taraftan alınmasına karar verilir.

(2) Davada iki taraftan her biri kısmen haklı çıkarsa, mahkeme, yargılama giderlerini tarafların haklılık oranına göre paylaştırır.

(3) Aleyhine hüküm verilenler birden fazla ise mahkeme yargılama giderlerini, bunlar arasında paylaştırabileceği gibi, müteselsilen sorumlu tutulmalarına da karar verebilir. "

24. 6100 sayılı Kanun'un "Vekâlet ücretinin taraf lehine hükmedilmesi" başlıklı 330. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Vekil ile takip edilen davalarda mahkemece, kanuna göre takdir olunacak vekâlet ücreti, taraf lehine hükmedilir."

25. 19/3/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun "Avukatlık ücreti" başlıklı 164. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Avukatlık ücreti, avukatın hukukî yardımının karşılığı olan meblâğı veya değeri ifade eder.

...

Dava sonunda, kararla tarifeye dayanılarak karşı tarafa yüklenecek vekâlet ücreti avukata aittir. Bu ücret, iş sahibinin borcu nedeniyle takas ve mahsup edilemez, haczedilemez."

2. Yargıtay İçtihadı

26. 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesiyle tapu sicilinin tutulmasından doğan bütün zararlardan devletin sorumlu olduğu, devletin zararın doğmasında kusuru olan görevlilere rücu edebileceği hüküm altına alınmıştır. Öncesinde Yargıtay, bu maddenin sadece tapu sicilinde yapılan hataları kapsadığı ancak tapu sicili oluşturulurken yani kadastro çalışmalarından kaynaklanan hataların bu madde kapsamında değerlendirilemeyeceği yönünde kararlar vermiştir. Bununla birlikte Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) tarafından verilen çok sayıda ihlal kararından sonra Yargıtay, içtihat değişikliğine giderek kadastro sırasında yapılan hataların da 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesi kapsamında devletin sorumluluğu altında olduğuna ve tazminat ödenmesi gerektiğine dair kararlar vermiştir (diğerleri arasından bkz. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 18/11/2009 tarihli ve E.2009/4-383, K.2009/517 sayılı kararı).

27. Yargıtay, 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesi gereğince açılan davalarda tapu kaydının iptali nedeniyle tapu sahibinin oluşan gerçek zararı neyse tazminat miktarının da o kadar olması gerektiğini belirtmektedir. Gerçek zararın ise tapu kaydının iptali nedeniyle tapu malikinin mal varlığında meydana gelen azalma olduğunu ve tazminat miktarının zarar

verici eylem gerçekleşmemiş olsaydı zarar görenin mal varlığı ne durumda olacak idiyse aynı durumun tesis edilebileceği miktarda olacağını vurgulamaktadır. Yargıtay; zarara uğrayan kişinin gerçek zararının tazminat miktarının belirlenmesinde esas alınacak değerlendirme tarihine göre belirleneceğini, bu tarihe göre tapusu iptal edilen taşınmazın niteliği ve değerinin tespit edileceğini kaydetmektedir. Buna göre taşınmazın niteliği arazi ise net gelir metodu yöntemiyle, arsa vasfında ise değerlendirme gününden önceki özel amacı olmayan emsal satışlara göre hesaplanması suretiyle gerçek değerin belirleneceğini belirtmektedir (diğerleri arasından bkz. Yargıtay 5. Hukuk Dairesinin 18/12/2023 tarihli ve E.2023/5696, K.2023/12709; Yargıtay 5. Hukuk Dairesinin 22/11/2022 tarihli ve E.2022/8445, K.2022/16587; (kapatılan) Yargıtay 20. Hukuk Dairesinin 17/9/2020 tarihli ve E.2017/10479, K.2020/3035; (kapatılan) Yargıtay 20. Hukuk Dairesinin 17/12/2019 tarihli ve E.2017/7105, K.2019/7358; (kapatılan) Yargıtay 20. Hukuk Dairesinin 27/6/2016 tarihli ve E.2015/2463, K.2016/7493 sayılı kararları).

B. Uluslararası Hukuk

28. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) ek (1) No.lu Protokol'ün 1. maddesi şöyledir:

"Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez."

29. AİHM, mülkün gerçek değerine göre makul kabul edilebilecek bir miktarda tazminat ödemeden mülkiyetten yoksun bırakmanın Sözleşme'ye ek (1) No.lu Protokol'ün 1. maddesi kapsamında aşırı bir yük oluşturduğunu ve hiç tazminat ödenmeden mahrum bırakmanın ancak istisnai durumlarla haklı bulunabileceğini belirtmektedir (Nastou/Yunanistan (No. 2), B. No: 16163/02, 15/7/2005, § 33; Jahn ve diğerleri/Almanya [BD], B. No: 46720/99, 72203/01, 72552/01, 30/6/2005, § 116).

30. AİHM'e göre bir taşınmazın orman veya kıyı kenar çizgisi ya da başka bir kamu alanında olduğu gerekçesiyle tapusunun iptal edilmesi, hukuken öngörülebilir olup kamu alanlarının korunmasına yönelik kamu yararına dayalı meşru bir amaç da içermektedir. Bununla birlikte AİHM, kadastrodan kaynaklanan mülkiyet tespitine ilişkin hukuki hatalar nedeniyle tazminat ödenmeksizin tapu kayıtlarının iptal edilmesi şeklindeki mülkiyetten yoksun bırakmaya yol açan müdahalenin kamunun yararı ile bireylerin hakları arasında olması gereken adil dengeyi bozduğu ve bu müdahalelerin başvuruculara aşırı bir yük altına soktuğu kanaatine vararak başvuruculara mülkiyet haklarının ihlal edildiğine karar vermiştir (N.A. ve diğerleri/Türkiye, B. No: 37451/97, 11/1/2005, §§ 36-43; Turgut ve diğerleri/Türkiye, B. No: 1411/03, 8/7/2008, §§ 86-93; Rimer ve diğerleri/Türkiye, B. No: 18257/04, 10/3/2009, §§ 34-41). Devecioğlu/Türkiye (B. No: 17203/03, 13/11/2008) kararında da AİHM, tapu siciline güven ilkesi çerçevesinde satın alınan bir taşınmazın tapu kaydının tazminat ödenmeksizin iptal edilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır (Devecioğlu/Türkiye, §§ 31-41).

31. Muharrem Güneş ve diğerleri/Türkiye (B. No: 23060/08, 24/11/2020) kararına konu

olayda 1951 yılında başvurucuların murisi adına tapuya tescil edilen taşınmaz, 1997 yılında gerçekleştirilen kadastro çalışmaları sonunda tarımsal faaliyete uygun olmayan kayalık niteliğinde olmasından dolayı Hazine adına tescil edilmiştir. AİHM, başvurucuların tapularının iptal edilmesinin Sözleşme'ye ek (1) No.lu Protokol'ün 1. maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesi anlamında mülkten yoksun bırakma olduğunu kaydetmiştir. Tapuların iptaliyle takip edilen kamunun yararı ile bireylerin hakları arasında olması gereken adil dengenin sağlanıp sağlanmadığı kapsamında AİHM, iyi yönetişim ilkelerine yer vermiştir (Muharrem Güneş ve diğerleri/Türkiye, §§ 72-76). Türk hukukunda tapu siciline tescilin mülkiyetin devrini ve ayni hakkın oluşturulmasını sağladığını, başvuruculların tapuları iptal edilene kadar mülklerinden yararlandıklarını, tapu kaydına hukuki güven duydukları bir durumda bulunduklarını ve tapu siciline tescilin sağladığı hakları üçüncü kişilere karşı ileri sürebildiklerini belirtmiştir (Muharrem Güneş ve diğerleri/Türkiye, §§ 77-79). AİHM, tapu kaydının kamu makamları tarafından verildiğini, buna karşılık başvuruculların hileli veya yanıltıcı tutum ve davranışlarının söz konusu olmadığını, kamu makamlarının yapmış olduğu hataların düzeltilmesinin iyi niyetlerinde tartışma olmayan başvuruculların zararına gerçekleştirilmemesi gerektiğini açıklamıştır (Muharrem Güneş ve diğerleri/Türkiye, § 80). Sonuç olarak AİHM, tapu siciline tescil ile tapunun iptali arasında geçen yaklaşık kırk altı yıllık süre de gözetildiğinde kamu makamlarının ivedilikle ve iyi yönetişim ilkesine uygun hareket etmediklerini belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir (Muharrem Güneş ve diğerleri/Türkiye, §§ 81-83).

32. AİHM, adil dengenin sağlanıp sağlanmadığının ve malike aşırı külfet yüklenip yüklenmediğinin değerlendirilmesinde tazminat tutarının önemli bir unsur olduğunu vurgulamakta; taşınmazın gerçek değerinin karşılanmamasının kural olarak adil dengeyi bozacağını kabul etmektedir. AİHM'e göre tazminat miktarı kural olarak taşınmazın mülkiyetinin kaybedildiği tarihteki değerine göre hesaplanmalıdır. Başka türlü yaklaşımlar az veya çok keyfîliğe ve belirsizliğe neden olabilir (Vistiņš ve Perepjolkins/Letonya [BD], B. No: 71243/01, 25/10/2012, §§ 110, 111). Bununla birlikte AİHM (1) No.lu Protokol'ün her olayda tam tazminat ödenmesini garanti etmediğini, kamu menfaatinin meşru amaçlarının bazı hâllerde (büyük ekonomik reformlar gibi) taşınmazın gerçek bedelinin altında tazminatı müstahak kılabileceğini ifade etmektedir (Vistiņš ve Perepjolkins/Letonya, § 112). AİHM, yanlışlıkla verilen bir tapunun iptal edilmesi çerçevesinde iyi yönetişim ilkesinin kamu makamlarına yalnızca hatalarını düzeltmek için ivedilikle hareket etme yükümlülüğünü getirmediğini, aynı zamanda iyi niyet sahibine yeterli bir tazminat ödenmesini veya uygun başka bir telafi şeklini de kapsayabildiğini belirtmektedir (Beinarovič ve diğerleri/Litvanya, B. No: 70520/10, 12/6/2018, § 140;Lelas/Hırvatistan, B. No: 55555/08, 20/5/2010, § 74; Maksymenko ve Gerasymenko/Ukrayna, B. No: 49317/07, 16/5/2013, § 64; Bogdel/Litvanya, B. No: 41248/06, 26/11/2013 § 65).

33. Musa Tarhan/Türkiye (B. No: 12055/17, 23/10/2018) kararına konu olayda ise başvurucuya kamulaştırma kapsamında uygulanan satın alma usulünde 843,58 TL tutarında kamulaştırma bedeli teklif edilmiş, başvurucu bu teklifi kabul etmeyince Devlet Su İşleri kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescil davası açmıştır. Yapılan yargılama neticesinde davayı kabul eden asliye hukuk mahkemesi kamulaştırma bedelini 2.515,38 TL olarak tespit etmiştir. Mahkeme ayrıca taraflar aleyhine birbirlerinden alınmak üzere 1.500 TL vekâlet ücreti ödenmesine karar vermiştir. AİHM öncelikle başvurucunun kamulaştırma bedelini kısmen azaltan, masraf olarak ödenen para tutarının Sözleşme'ye ek (1) No.lu Protokol'ün 1. maddesi kapsamında mülk teşkil ettiğini vurgulamıştır (Musa Tarhan/Türkiye, § 72). AİHM müdahaleyi mülkiyetten barışçıl yararlanma ilkesine ilişkin genel kural çerçevesinde

incelemeyi tercih etmiştir (Musa Tarhan/Türkiye, § 73).

34. AİHM başvurucu aleyhine vekâlet ücreti ödenmesi suretiyle mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyi adil denge ölçütü yönünden tartışarak sonuca varmıştır. AİHM'e göre ilk olarak uyuşmazlığın temeli mülkiyetten yoksun bırakmadır. Böyle durumlarda adil denge, mülkün değeriyle orantılı bir tazminatın ödenmesiyle sağlanmakta; aksi hâlde bireye aşırı bir külfet yüklenmektedir (Musa Tarhan/Türkiye, § 76). AİHM olayda başvurucu lehine 2.515 TL kamulaştırma bedeli ödenmesine karar verildiğini ancak yargılama süreci sonunda başvurucunun kamulaştırmayı yapan idareye 1.500 TL avukatlık ücreti ödemek zorunda kaldığını, aldığı tutarın ise kamulaştırma bedelinin %40'ına tekabül ettiğini vurgulamıştır (Musa Tarhan/Türkiye, § 77). AİHM kamulaştırma bedeline ilişkin davalar ile böyle bir yükümlülük içermeyen davalar arasındaki farka dikkati çekmiştir. AİHM başvurucuya ödenecek kamulaştırma bedelinin belirlendiği davalarda devletin bir elle verdiğini yargılama giderlerinin tahsili yoluyla diğer bir elle almasının aslında bir paradoks olarak göründüğünü vurgulamıştır (Musa Tarhan/Türkiye, § 78).

35. AİHM, başvurucunun satın alma görüşmeleri sırasında uzlaşmaması yüzünden davayı açmaya sebep olduğu yönündeki hükûmet görüşüne ise itibar edilemediğini açıklamıştır. AİHM'e göre davalı tarafın yargılama masraflarını ödemesinin meşru bir amacı olsa da somut olayda başvurucunun kaybeden taraf olarak nitelendirilmesi zor gözükmektedir. Bu bağlamda satın alma usulünde teklif edilen bedelin 843 TL olduğunu, mahkemenin ise sonuç olarak kamulaştırma bedelini bunun üç katı olan 2.515 TL olarak belirlediğini ifade etmiştir. Buna göre başvurucunun doğru kamulaştırma bedelini ödemeye zorlamak için idareye dava açtırmasında haklı olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca başvurucunun yargılama sürecinde aşırı bir talebinin veya karşı tarafın gereksiz masraf yapmasına yol açtığına dair bir davranışının da bulunmadığına dikkat çekmiştir. Bu çerçevede idarenin uzmanlarınca belirlenen bedelin üzerinde bir miktarın teklif edilemediğini, yapılan teklifin de taşınmazın değerinin altında olduğunu belirtmiştir. Buna göre başvurucunun yargılama sürecinin başlatılmasında bir sorumluluğu bulunmamaktadır (Musa Tarhan/Türkiye, §§ 79-82).

36. AİHM, söz konusu davada her iki taraf yararına da vekâlet ücretine hükmedildiği itirazı yönünden ise söz konusu yargılama giderleri bağlamındaki yükümlülüklerin birbirini iptal etmediğine vurgu yapmıştır. AİHM, başvurucunun idare tarafından yapılan ödemenin alıcısı olmadığını, ilgili tarafın her davada kendi avukatına ödeme yapacağını belirtmiştir. Ayrıca 1136 sayılı Kanun'un 164. maddesinin idarenin ödeyeceği vekâlet ücretinin başvurucunun avukatına ödenmesini gerektirdiğini zira uyuşmazlığın kaynağının kamulaştırma olduğunu ve başvurucunun bu davanın açılmasında bir sorumluluğu bulunmadığını ifade etmiştir. İkinci olarak yargılama sonunda hükmedilen tutardan idareye ödenecek vekâlet ücreti de düşüldükten sonra kalan tutarın kamulaştırma bedelinin %40'ına denk gelmesi nedeniyle başvurucunun kamulaştırma bedelinin önemli bir kısmından mahrum kaldığını açıklamıştır. AİHM, belirli durumlarda ise bunun aksinin gerçekleşebileceği ihtimalini uzak tutmamıştır (Musa Tarhan/Türkiye, §§ 83-86).

37. AİHM sonuç olarak kamulaştırma bedelinde önemli ölçüde azalma meydana geldiği ve bu sonuca başvurucunun davranışının yol açtığı gösterilemediğinden başvurucunun kamulaştıran idarenin avukatlık ücretini ödemeye mahkûm edilmesinin ona aşırı bir külfet yüklediğini ve kamu yararı ile bireyin hakları arasındaki adil dengenin bozulduğunu değerlendirmiştir. Bu sebeple mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir (Musa Tarhan/Türkiye, §§ 88, 89).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

38. Anayasa Mahkemesinin 23/1/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

39. Başvurucu, yerleşik içtihada uygun olarak taşınmazın dava tarihindeki değerine hükmedilmişken temyiz aşamasında içtihat değişikliğine gidilerek zararın doğduğu tarihe göre tazminat miktarının belirlenmesi sonucunda tazminat miktarının düştüğünü ileri sürmüştür. Tazminat davasının açılmasında veya dava değerinin ıslahla arttırılmasında kusuru olmadığını kaydeden başvurucu, davalı idarenin kusurlu işlemi nedeniyle zarara uğradığı gibi ayrıca açılmasında kusuru bulunmadığı bir davada Mahkeme ve Yargıtay Dairesince aleyhine vekâlet ücretlerine hükmedilmesinden yakınmış; bu gerekçelerle mülkiyet hakkının ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

40. Bakanlık görüşünde; kamu makamlarından temin edilen bilgi ve belgelerin, Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

B. Değerlendirme

41. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

42. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucu, tazminat bedelinin yanında ayrıca aleyhine hükmedilen vekâlet ücretinden yakınmaktadır. Sadettin Ekiz (B. No: 2016/9364, 9/5/2019) kararında kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescil davasında aleyhe vekâlet ücretine hükmedilmesine ilişkin şikâyet mülkiyet hakkı kapsamında incelenmiştir. Somut olayda da tazminat bedelinin belirlenmesi ile vekâlet ücretinin tazminat bedeline etkisine yönelik iddialar mülkiyet hakkını ilgilendirdiğinden başvurunun mülkiyet hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

43. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkün Varlığı

44. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğinden şikâyet eden bir kimse, önce böyle bir hakkının var olduğunu kanıtlamak zorundadır. Bu nedenle öncelikle başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesi uyarınca korunmayı gerektiren mülkiyete ilişkin bir menfaate sahip olup olmadığı noktasındaki hukuki durumunun değerlendirilmesi gerekir (Cemile Ünlü, B. No: 2013/382, 16/4/2013, § 26; İhsan Vurucuoğlu, B. No: 2013/539, 16/5/2013, § 31). Somut olayda iptale konu taşınmaz tapu sicilinde başvurucu adına tescil edildiğinden mülkün varlığı sabittir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Cemile Gökhan ve diğerleri, B. No: 2015/1203,

23/5/2018, § 61; Arzu Kocakaya ve diğerleri, B. No: 2018/34900, 13/1/2022, § 47).

b. Müdahalenin Varlığı ve Türü

45. Anayasa’nın 35. maddesinde bir temel hak olarak güvence altına alınan mülkiyet hakkı kişiye -başkasının hakkına zarar vermemek ve kanunların koyduğu sınırlamalara uymak koşuluyla- sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma ve ondan tasarruf etme, onun ürünlerinden yararlanma olanağı verir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 32). Dolayısıyla malikin mülkünü kullanma, mülkün semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin sınırlanması mülkiyet hakkına müdahale teşkil eder (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 53).

46. Anayasa’nın 35. maddesi ile mülkiyet hakkına temas eden diğer hükümleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mülkiyet hakkına müdahaleyle ilgili üç kural ihtiva ettiği görülmektedir. Buna göre Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş; ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında, genel olarak mülkiyet hakkının hangi koşullarda sınırlanabileceği belirlenerek aynı zamanda mülkten yoksun bırakmanın şartlarının genel çerçevesi de çizilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı kurala bağlanmak suretiyle devletin mülkiyetin kullanımını kontrol etmesine ve düzenlemesine imkân sağlanmıştır. Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde de devlet tarafından mülkiyetin kontrolüne imkân tanıyan özel hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin düzenlenmesi mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, §§ 55-58).

47. Başvurucuya ait taşınmazın, tapu kaydının yargı kararıyla iptal edilerek orman vasfıyla Hazine adına tapuya tescil edilmesi başvurucunun mülkiyet hakkına müdahale teşkil etmektedir. Söz konusu taşınmazın devlet ormanı vasfını koruduğundan tapusunun hukuki geçerliliği bulunmadığı gerekçesiyle tapu kaydının iptal edildiği gözetildiğinde müdahalenin mülkten yoksun bırakmaya ilişkin ikinci kural çerçevesinde incelenmesi gerekir.

c. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

48. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

49. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesi de gözönünde bulundurulmalıdır. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62).

i. Kanunilik

50. Mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerde ilk incelenmesi gereken ölçüt hukuka dayalı

olma ölçütüdür. Bu ölçütün sağlanmadığı tespit edildiğinde diğer ölçütler bakımından inceleme yapılmaksızın mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılacaktır. Müdahalenin hukuka dayalı olması, iç hukukta müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir ve öngörülebilir kuralların bulunmasını gerektirir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44).

51. Temel bir değer olarak çevrenin korunması ve herkesin çevreden eşit şekilde yararlanma hakkının bir uzantısı olarak Anayasa'nın 169. maddesinde ormanların devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu belirtilerek bu alanlarda özel mülkiyet yasaklanmıştır. Bu nedenle belli bir sürenin geçmesiyle söz konusu alanlarda özel mülkiyet edinilmesi olanaklı değildir (AYM, E.2009/31, K.2011/77, 12/5/2011). Bu bağlamda 6831 sayılı Kanun'un 1. maddesinde de tabii olarak yetişen veya emekle yetiştirilen ağaç ve ağaççık topluluklarının yerleriyle birlikte orman sayılacağı hüküm altına alınmış, aynı Kanun'un 2. maddesinin üçüncü fıkrasında bu yerler dışında orman sınırlarında hiçbir suretle daraltma yapılamayacağı düzenlenmiştir (bkz. §§ 19, 20). Anılan kanun hükümlerinin ulaşılabilir, öngörülebilir ve belirli olduğunda kuşku bulunmadığından başvuruya konu müdahalenin kanuna dayalı olduğu sonucuna varılmıştır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Cemile Gökhan ve diğerleri, § 70; Arzu Kocakaya ve diğerleri, § 54).

ii. Meşru Amaç

52. Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilmektedir. Kamu yararı kavramı, mülkiyet hakkının kamu yararının gerektirdiği durumlarda sınırlandırılması imkânı vermekle bir sınırlandırma amacı olmasının yanı sıra mülkiyet hakkının kamu yararı amacı dışında sınırlanamayacağını öngörerek ve bu anlamda bir sınırlama sınırı oluşturarak mülkiyet hakkını etkin bir şekilde korumaktadır (Nusrat Külah, B. No: 2013/6151, 21/4/2016, § 53).

53. Anayasa'nın 169. maddesinde, ormanların ülke yönünden taşıdığı büyük önem gözetilerek korunması ve geliştirilmesi konusunda ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiştir. Bu özel ve ayrıntılı düzenlemenin ülkemizde orman örtüsünün sürekli yok edilmesi gerçeğinden kaynaklandığı kuşkusuzdur. Anayasa'nın 169. maddesinin birinci fıkrası gereğince devlet, doğal kaynaklarımızın en önemlilerinden biri olan ormanların korunması ve sahalarının genişletilmesi için gereken tedbirleri alıp kanun koymak ve bütün ormanların gözetimi ödevini yerine getirmek durumundadır (AYM, E.2013/96, K.2014/118, 3/7/2014). Anayasa'nın 43. ve 169. maddelerinde temel bir değer olarak çevrenin korunması ve herkesin çevreden eşit şekilde yararlanması hakkını güvence altına almak amacıyla kıyıların ve ormanların devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu belirtilerek bu alanlarda özel mülkiyet yasaklanmıştır. Bu nedenle belli bir sürenin geçmesiyle söz konusu alanlarda özel mülkiyet edinilmesi olanaklı değildir (AYM, E.2009/31, K.2011/77, 12/5/2011). Bu bağlamda somut olayda da devletin hüküm ve tasarrufu altındaki ormanların korunması amacıyla mülkiyet hakkına müdahale edilmesinde kamu yararına dayalı meşru bir amaç bulunmaktadır.

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

54. Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik amaç bakımından müdahalenin zorunlu

olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahaleyle ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, § 38).

55. Ölçülülük ilkesi gereği kişilerin mülkiyet hakkının sınırlandırılması hâlinde elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir denge kurulmalıdır. Bu adil denge, başvurucunun şahsi olarak aşırı bir yüke katlandığının tespit edilmesi durumunda bozulmuş olacaktır. Müdahalenin ölçülülüğünü değerlendirirken Anayasa Mahkemesi bir taraftan ulaşılmak istenen meşru amacın önemini ve diğer taraftan müdahalenin niteliğini, başvurucunun ve kamu otoritelerinin davranışlarını da gözönünde tutarak başvurucuya yüklenen külfeti dikkate alacaktır (Arif Güven, B. No: 2014/13966, 15/2/2017, §§ 58, 60).

56. İdarenin ölçülülük bağlamında iyi yönetişim ilkesine uygun hareket etme yükümlülüğü vardır. İyi yönetişim ilkesi, kamu yararı kapsamında bir husus söz konusu olduğunda kamu otoritelerinin uygun zamanda, uygun yöntemle ve her şeyden önce tutarlı olarak hareket etmelerini gerektirir (Kenan Yıldırım ve Turan Yıldırım, B. No: 2013/711, 3/4/2014, § 68). Bu bağlamda idarelerin kendi hatalarının sonuçlarını gidermeleri ve bireylere yüklememeleri gerekir (Reis Otomotiv Ticaret ve Sanayi A.Ş. [GK], B. No: 2015/6728, 1/2/2018, § 100). Devletin hüküm ve tasarrufu altında olan malların korunması amacıyla mülkiyet hakkına müdahale edilmesi meşru olmakla birlikte bu kamusal külfetin tamamının mülk sahiplerine yüklenemeyeceği ve kanun koyucunun buna uygun çözüm yolları bulması gerekeceği açıktır (AYM, E.2009/31, K.2011/77, 12/5/2011). Kamuya ait orman ve diğer malların korunmasındaki kamu yararı amacı ile başvurucunun mülkiyet hakkı arasında makul denge, başvurucuya tazminat ödenmesi veya başvurucunun zararının başka yollarla telafi edilmesi şartıyla sağlanabilir (Hüseyin Akbulut ve Yusuf Akbulut, B. No: 2014/7643, 6/4/2017, § 32).

57. Mülkiyet hakkından yoksun bırakılma biçimindeki müdahalelerde adil dengenin sağlanması için hükmedilmesi gereken tazminatın miktarı kural olarak taşınmazın müdahale anındaki gerçek (tam) değeridir. Taşınmazın müdahale anındaki değerinin hesaplanması dışındaki seçenekler taşınmazın değerinde sonradan meydana gelen artış veya azalmalar nedeniyle malikin haksız kazanç elde etmesine veya haksız yere zarara uğramasına yol açabilir (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014). Öte yandan kamu yararının zorunlu kıldığı çok istisnai hâllerde taşınmazın gerçek değerinin altında tazminat ödenebilir (Arzu Kocakaya ve diğerleri, § 60).

58. Diğer taraftan 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesi tapu sicilinin tutulmasından doğan bütün zararlardan devletin sorumlu olduğunu, zararın doğmasında kusuru bulunan görevlilere devletin rücu edebileceğini hüküm altına almıştır. Nitekim Anayasa Mahkemesi daha önceki kararlarında Yargıtay içtihadına dayanarak 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesinde öngörülen tazminat yolunun kadastro tespiti aşamalarındaki işlemlerden doğan zararların telafisi yönünden de etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır (Nazmiye Akman, B. No: 2013/1012, 16/4/2013, § 25; Ahmet Hilmi Serter, B. No: 2014/10954, 17/11/2016, §§ 41, 42; Hatice Avcı ve diğerleri, B. No: 2014/9788, 22/9/2016, §§ 74-76).

59. Tapu kayıtlarının oluşturulması ve tutulması kamu makamlarının gözetiminde olduğuna göre orman olmasına rağmen hatalı olarak bu kayıtların oluşturulması hâlinde de yine devletin sorumlu olması tabiidir. Orman olan taşınmazların korunması bağlamında müdahalenin kamu yararına dayalı meşru bir amacı bulunmakta ise de devletin verdiği tapuya dayanarak mülkiyet hakkı sahibi olan başvurucunun da menfaatlerinin gözetilmesi ve

bu çerçevede idarenin hatalı işleminin bütün sonuçlarının başvurucuya yüklenmemesi gerekmektedir. Bu bağlamda tapunun iptal edilmesi karşılığında tazminat ödenmesinin başvurucuya yüklenen külfeti hafifletecek ve kamu yararı ile bireysel menfaatlerin dengelenmesini sağlayacak önemli bir araç olduğu söylenebilir (Arzu Kocakaya ve diğerleri, § 65).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

60. Tapuya tescil edilen bir taşınmazın yargı kararıyla Hazine adına tescil edilmesi ormanların korunması bağlamında kamu yararına dayalı meşru bir amacı içerse de mülkten yoksun bırakılan başvurucuya herhangi bir tazminat ödenmemesi idarenin hatasından doğan zarara bütünüyle başvurucunun katlanması sonucunu doğuracaktır (Cemile Gökhan ve diğerleri, § 86). Somut olayda tapu kaydı iptal edilen başvurucunun açtığı devletin sorumluluğuna dayalı tazminat davası kısmen kabul edilmiştir. Dolayısıyla başvurucu tamamen tazminattan mahrum kalmamıştır. Bununla birlikte başvurucu, dava tarihi esas alınarak taşınmazın değerinin belirlenmemesi ve aleyhine vekâlet ücretine hükmedilmesi nedeniyle tazminat bedelinin düşük kaldığını ileri sürmüştür. Bu durumda idarenin hatalı işlemi sonucunda mülkünden yoksun kalan başvurucuya ödenecek bedelin somut olayın şartlarında başvurucuya aşırı ve orantısız bir külfet yükleyip yüklemediği değerlendirilmelidir.

61. İlk olarak başvurucunun taşınmazın değerinin belirlenmesinde tazminat davasının açıldığı tarih yerine tapunun iptal edildiği tarihin esas alınmasının yerleşik içtihada aykırı olduğuna yönelik şikâyeti incelenmelidir. Anayasa Mahkemesi Arzu Kocakaya ve diğerleri kararında taşınmazın müdahale anındaki değerinin hesaplanması dışındaki seçeneklerin taşınmaz değerinde sonradan meydana gelen artış veya azalmalar nedeniyle malikin haksız kazanç elde etmesine veya haksız yere zarara uğramasına yol açabileceğini açıklamıştır. Bu bağlamda malikin mülkiyet hakkıyla ormanların korunması amacı arasındaki adil dengenin sağlanmasında taşınmazın güncel değerinin verilmesi gerektiğinin söylenemeyeceğini, nitekim AİHM'in yaklaşımının da taşınmazın mülkiyetinin yitirildiği tarihteki değerinin verilmesi yönünde olduğunu belirtmiştir (Arzu Kocakaya ve diğerleri, § 65). Somut olayda da taşınmazın değeri tapu kaydının iptal edilmesine ilişkin mahkeme kararının kesinleştiği tarih esas alınmak suretiyle belirlenmiştir. Dolayısıyla Mahkemenin ihtilaf konusu taşınmazın tapusunun iptal edildiği tarihteki değerini esas alarak tazminat miktarını belirlemesi keyfî ve temelsiz değildir.

62. Başvurucunun diğer şikâyeti ise davanın açılmasında ve bilirkişi raporuna istinaden dava değerini arttırmasında bir kusuru bulunmamasına rağmen aleyhine vekâlet ücretlerine hükmedilmesine ilişkindir. Anayasa Mahkemesi önünde çözüme kavuşturulması gereken sorun başvurucunun ıslahtan doğan sorumluluğu veya aleyhine vekâlet ücretine hükmedilip hükmedilemeyeceğinden öte, tapusu iptal edilen başvurucunun yargılama sonucunda elde ettiği tazminatın adil dengeyi sağlayıp sağlamadığına ilişkindir. Diğer bir deyişle mülkünden yoksun bırakılan başvurucuya kişisel olarak aşırı ve orantısız bir külfet yüklenip yüklenmediği incelenmelidir.

63. Başvurucu 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesine dayanarak açtığı davada fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla 10.000 TL tazminat talep etmiş, sonrasında Mahkemece alınmak suretiyle taşınmazın değerinin belirlendiği bilirkişi raporunda gösterilen bedeli esas alarak tazminat talebini 120.976,52 TL'ye çıkarmıştır. Mahkeme de söz konusu bilirkişi raporunu hükme esas alarak davayı kabul etmiştir. Kararın bozulması üzerine alınan bilirkişi

raporunda tapunun iptal tarihi itibarıyla taşınmazın değeri yeniden belirlenmiştir. Mahkeme, tapu kaydının iptal edilmesinden doğan zarardan idarenin sorumlu olduğunu belirtmiş; tazminat talebini ise kısmen kabul ederek başvurucuya 38.521,12 TL maddi tazminat ödenmesine karar vermiştir. Mahkeme ayrıca davanın kabul edilen kısım için 4.587,32 TL vekâlet ücretinin başvurucuya verilmesine, öte yandan reddedilen kısım yönünden ise 9.346,43 TL vekâlet ücretinin başvurucudan alınarak davalı Hazineye ödenmesine hükmetmiştir. Bunun yanında tarafların temyiz itirazlarını reddeden Yargıtay Dairesi de başvurucunun duruşma istemiyle temyiz talebinde bulunduğundan bahisle davalı idareye 2.037 TL vekâlet ücreti ödemesine karar vermiştir. Bu hâliyle yargılama sonucunda başvurucunun davalı Hazineye ödeyeceği toplam tutarın 11.383,43 TL'ye ulaştığı görülmektedir.

64. Anayasa Mahkemesi haksız yere davanın açılmasına sebebiyet veren veya dava sırasında karşı tarafın gereksiz yere masraf yapmasına yol açan ilgili tarafın yargılama giderlerini ödemekle sorumlu tutulmasının müdahaleyi orantılı kılabileceğini kabul etmektedir (Sadettin Ekiz, § 64). Bununla birlikte başvuruya konu olayda vekâlet ücretine hükmedilen dava, kamu makamları tarafından açılan bir dava olmayıp devletin tapu sicilinin tutulmasından doğan sorumluluğuna dayalı bir tazminat davasıdır. Söz konusu uyuşmazlığın temelini ise başvurucunun taşınmazının idare tarafından tapu kaydının iptal edilerek mülkten yoksun bırakılması oluşturmaktadır.

65. Tapu siciline güvenerek taşınmazı edindiğini iddia eden başvurucunun açtığı tazminat davasında, tapunun iptal edilmesinden doğan zarardan devletin sorumlu olduğu kabul edilerek başvurucu lehine tazminata hükmedilmiştir. Tapusu iptal edilerek mülkünden yoksun bırakılan başvurucunun tazminat elde edebilmek için idareye karşı dava açmak zorunda olduğu belirtilmelidir. Dolayısıyla yargılama süreci sonucunda devletin tazminat ödemekle sorumlu tutulmuş olması da gözetildiğinde tapusu iptal edilen başvurucunun davanın açılmasına sebebiyet verdiği söylenemez. Yine yargılama sürecinde başvurucunun taşınmazın ediniminde iyi niyetinin aksini gösterir bir değerlendirme de yapılmamıştır. Kaldı ki tapu kaydının iptal edilmesi neticesinde mülkünden yoksun kalan başvurucunun tazminat davası açması dışında iddiasını ileri sürebileceği etkili başka bir idari veya yargısal başvuru yolunun varlığı da kamu makamlarınca ortaya konulmamıştır. Ayrıca taşınmazın tapu siciline tescili ile tapu kaydının iptali arasında uzun bir sürenin geçtiği de belirtilmelidir.

66. Somut olayda değerlendirilmesi gereken bir diğer husus ise başvurucu aleyhine hükmedilen vekâlet ücretleri tutarı ile tazminat miktarı arasındaki orantılılıktır. Devletin tapu sicilinin tutulmasından doğan zarardan sorumlu olduğunun kabul edildiği yargılamanın sonucunda başvurucuya 38.521,12 TL maddi tazminat ödenmesine hükmedilmiş, bununla birlikte başvurucu 11.383,43 TL vekâlet ücretini yine tapusu iptal edilerek adına tescil edilmiş olan davalı Hazineye ödemek durumuyla karşı karşıya kalmıştır. Bu tutar ise hükmedilen tazminat miktarının yaklaşık % 29,55'ine tekabül etmektedir.

67. Diğer taraftan başvuruya konu olayda uzmanlık gerektiren bir konu olan taşınmazın değerinin belirlenmesi amacıyla Mahkemenin aldığı ve ilk kararında da hükme esas aldığı bilirkişi raporuna istinaden başvurucunun davanın değerini arttırdığı not edilmelidir. Bu durum ise bozma kararı sonrası alınan yeni bilirkişi raporunda belirlenen miktar üzerinden davanın kabul edildiği yargılama süreci sonucunda -devletin tazminat sorumluluğu kabul edilmekle birlikte- başvurucu aleyhine tazminat tutarının %29,55 oranına karşılık gelecek vekâlet ücretine hükmedilmesine neden olmuştur. Bu hâliyle teknik bir konuda Mahkemece tanzim ettirilen ve hükme esas alınmış olan ilk bilirkişi raporuna dayanarak başvurucunun

ıslah talebinde bulunduğunu kaydetmek gerekir.

68. Öte yandan söz konusu davada başvurucu lehine de 4.587,32 TL vekâlet ücreti ödenmesine karar verilmiş ise de 1136 sayılı Kanun'un 164. maddesi uyarınca başvurucunun lehine hükmedilen vekâlet ücretini avukatına ödemekle yükümlü olduğu gözönüne alınmalıdır. Bu hâliyle başvurucunun ödemek durumunda kaldığı vekâlet ücreti kendi yararına ödenen vekâlet ücretinin doğrudan bir karşılığı olarak görülemeyecektir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Sadettin Ekiz, § 67). Başvurucunun açtığı davada tazminat talebi tutar yönünden kısmen kabul edilmiş ise de söz konusu davanın 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesinde öngörülen devletin tapu sicilinden tutulmasından doğan sorumluluğuna dayalı tazminat davası olduğunu ve yargılama sonucunda devletin tazminat sorumluluğunun doğduğunun kabul edildiğini hatırlatmak gerekir. Dolayısıyla hükmedilen tazminat bedeli ile başvurucuya yüklenen vekâlet ücretleri kıyaslandığında başvurucunun tazminat bedelinin önemli bir kısmından mahrum bırakıldığı ve elinde kalan tazminat miktarının mülkün gerçek değerinin altında kalmasına yol açıldığı kanaatine varılmıştır. Bir başka ifadeyle mülkten yoksun bırakma şeklinde gerçekleştirilen müdahale nedeniyle açılan davada başvurucu lehine hükmedilen tazminat tutarının önemli ölçüde aşındığı anlaşılmaktadır.

69. Sonuç olarak orman vasfında olmasına rağmen hatalı olarak oluşturulan tapu kaydının iptalinden doğan zarardan devletin sorumlu olduğu hükmüne varılan bir yargılamanın gerçekleştirildiği görülmektedir. Söz konusu yargılama süreci sonunda lehine tazminata hükmedilen başvurucunun somut olayın koşullarında iyi yönetişim ilkesine uygun hareket ettiği söylenemeyecek olan davalı idareye, adil dengeyi sağlaması gereken mahkemelerce belirlenmiş taşınmazın değeriyle uyumlu tazminat miktarını önemli ölçüde azaltacak tutarda vekâlet ücreti ödemek zorunda bırakıldığı anlaşılmaktadır. Bu durum ise taşınmazın müdahale anındaki gerçek değerinde önemli ölçüde azalmaya neden olduğundan başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklemektedir. Dolayısıyla başvurucunun mülkiyet hakkının korunması ile müdahaleye dayanak kamu yararının gerekleri arasındaki adil denge başvurucu aleyhine bozulmuş olduğundan başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahale ölçüsüzdür.

70. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

71. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 100.000 TL tazminat talebinde bulunmuştur.

72. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

73. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak

bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir (Hasan Sarıcı [GK], B. No: 2018/37695, 9/10/2024, § 55).

74. İhlalin niteliğine göre yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Yalova 1. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2017/142, K.2018/376) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 23/1/2025 OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GÖKHAN ÇOLAK

B. No: 2020/16014 | Karar tarihi: 23.01.2025

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/16014

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

GÖKHAN ÇOLAK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/16014)

Karar Tarihi: 23/1/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 24/3/2025 - 32851

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportörler : Denizhan HOROZGİL

Mustafa ŞENOCAK

Başvurucu : Gökhan ÇOLAK

Vekili : Av. Melike ŞENLİK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın yenilenmesine yönelik güvence verilmesine rağmen yargılamanın yenilenmesi talebinin reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 2/6/2020tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyon; adil yargılanma hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetlerin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

4. İkinci Bölüm tarafından başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu; İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesinin 10/10/2013 tarihli kararıyla, suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olma suçundan 10 ay hapis cezası, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma veya sağlama suçundan 15 yıl hapis cezası ile cezalandırılmıştır. Bu hüküm Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 20/1/2016 tarihli kararıyla onanmıştır.

7. Kesinleşen ilam, infaz için İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) verilmiş; Başsavcılık başvurucu hakkında yakalama kararı çıkarmış ancak başvurucunun Gürcistan'da olduğu anlaşılmıştır.

8. 8/5/1991 tarihli ve 3732 sayılı Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesine Ek İkinci Protokolun Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun'un 3. maddesi kapsamında İstanbul Anadolu 1. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) verdiği ek kararla "iadesi talep edilen hükümlü Gökhan ÇOLAK'ın [başvurucu] yokluğunda yapılan işlemler ile ilgili yargılanmanın yenilenmesine konu talebin [Mahkemenin] güvencesi altında olduğuna" karar vermiştir. Bunun üzerine başvurucunun Türkiye'ye iadesi sağlanmış ve cezasının infazına başlanmıştır.

9. Başvurucu müdafii, başvurucunun iade edilmesi sürecinde yeniden yargılanma talebinin değerlendirileceği güvencesi verilmesi kararına dayanarak sunduğu dilekçeyle yeniden yargılanma talebinde bulunmuştur. Mahkeme ek kararla başvurucunun yargılamanın yenilenmesi ve infazın durdurulması talebinin reddine dosya üzerinden karar vermiştir. Anılan kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"... Sanığın iadesi sürecinde yeniden yargılanma talebinin değerlendirileceği güvencesi verilmiş olmakla; sanığın 17. celse hariç tüm yargılamaya katıldığı, kararın 18. celsede verildiği ve sanığın bu celsede hazır bulunduğu, 17. celsede de sanığın aleyhine sonuç doğuran tekrarlanması gereken bir usuli işlemde olmadığı, kararın sanık Gökhan Çolak müdafiince temyiz edilip Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 14/01/2016 tarihli kararıyla onanarak kesinleştiği, bu durumda yeniden yargılanma talebinin incelenmesi garantisi verilen sanık hakkında CMK 311 maddesindeki şartların bulunmadığı anlaşılmış olup yasada belirtilen hiçbir hususun gerçekleşmediği ve sanık tarafından da ileri sürülmediği anlaşıldığından Yeniden Yargılanma ve İnfazın Durdurulması taleplerinin reddine ..."

10. Başvurucu, ret kararına itiraz etmiş; İstanbul Anadolu 2. Ağır Ceza Mahkemesi

başvurucunun itirazını kesin olarak reddetmiştir.

11. Başvurucu, nihai karardan sonra süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

12. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Hükümlü lehine yargılamanın yenilenmesi nedenleri" başlıklı 311. maddesi şöyledir:

"(1) Kesinleşen bir hükümle sonuçlanmış bir dava, aşağıda yazılı hâllerde hükümlü lehine olarak yargılamanın yenilenmesi yoluyla tekrar görülür:

a) Duruşmada kullanılan ve hükmü etkileyen bir belgenin sahteliği anlaşılırsa.

b) Yemin verilerek dinlenmiş olan bir tanık veya bilirkişinin hükmü etkileyecek biçimde hükümlü aleyhine kasıt veya ihmal ile gerçek dışı tanıklıkta bulunduğu veya oy verdiği anlaşılırsa.

c) Hükme katılmış olan hâkimlerden biri, hükümlünün neden olduğu kusur dışında, aleyhine ceza kovuşturmasını veya bir ceza ile mahkûmiyetini gerektirecek biçimde görevlerini yapmada kusur etmiş ise.

d) Ceza hükmü hukuk mahkemesinin bir hükmüne dayandırılmış olup da bu hüküm kesinleşmiş diğer bir hüküm ile ortadan kaldırılmış ise.

e) Yeni olaylar veya yeni deliller ortaya konulup da bunlar yalnız başına veya önceden sunulan delillerle birlikte göz önüne alındıklarında sanığın beraatini veya daha hafif bir cezayı içeren kanun hükmünün uygulanması ile mahkûm edilmesini gerektirecek nitelikte olursa.

f) Ceza hükmünün, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlâli suretiyle verildiğinin ve hükmün bu aykırılığa dayandığının, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması veya ceza hükmü aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvuru hakkında dostane çözüm ya da tek taraflı deklarasyon sonucunda düşme kararı verilmesi. Bu hâlde yargılamanın yenilenmesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl içinde istenebilir.

(2) Birinci fıkranın (f) bendi hükümleri, 4.2.2003 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararları ile, 4.2.2003 tarihinden sonra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvurular üzerine verilecek kararlar hakkında uygulanır."

13. 3732 sayılı Kanun'un 3. maddesi şöyledir:

"Türk mahkemelerince gıyabında mahkumiyet kararı verilmiş olup, sözleşmeye taraf ülkelerden birinde bulunduğunun tespit edilmesi üzerine bu ülkeden iadesi istenilen kişiye Protokolün 3 üncü maddesinin 1 inci bendinde öngörüldüğü şekilde yeniden muhakeme edilme hakkı tanınması için anılan ülke tarafından teminat istenilmesi halinde, kararın kesinleşip kesinleşmediğine bakılmaksızın kararı veren mahkemece sözü edilen kişinin yeniden muhakeme edileceğine dair karar verilir ve kişi iade edildikten sonra bu karar doğrultusunda işlem, yapılır. İadeyi müteakip, gıyapta verilmiş olan karar iade edilen kişiye tebliğ olunur ve tebliğ tarihinden itibaren 7 gün içinde bu kişi karara itiraz etmezse, yeniden muhakeme yapılmaksızın gıyapta verilmiş olan karar infaz edilir."

B. Yargıtay Kararları

14. (Kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 19/4/2021 tarihli ve E.2020/7753, K.2021/3067 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 311. ve devamı maddelerinden farklı olarak, 3732 sayılı Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesine Ek Protokolün Onaylanmasına Dair Kanunun 3. maddesinde de, ayrı bir yargılamanın yenilenmesi müessesesi düzenlenmiştir. 3732 sayılı Kanunun (R.G. Yayım tarihi:25/09/1991) 3. maddesinde, 'Türk mahkemelerince gıyabında mahkûmiyet kararı verilmiş olup, Sözleşmeye taraf ülkelerden birinde bulunduğunun tespit edilmesi üzerine bu ülkeden iadesi istenilen kişiye, Protokol'ün 3. maddesinin 1. bendinde öngörüldüğü şekilde yeniden muhakeme edilme hakkı tanınması için anılan ülke tarafından teminat istenilmesi halinde, kararın kesinleşip kesinleşmediğine bakılmaksızın kararı veren mahkemece sözü edilen kişinin yeniden muhakeme edileceğine dair karar verilir ve kişi iade edildikten sonra bu karar doğrultusunda işlem yapılır. İadeyi müteakip, gıyapta verilmiş olan karar iade edilen kişiye tebliğ olunur ve tebliğ tarihinden itibaren 7 gün içinde bu kişi karara itiraz etmezse, yeniden muhakeme yapılmaksızın gıyapta verilmiş olan karar infaz edilir.' hükmünün yer aldığı, bu haliyle, 3732 sayılı Kanunda ifade edilen yeniden muhakemenin, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 311. ve devamı maddelerinde belirtilen yargılamanın yenilenmesi müessesesinden farklı olduğu görülmektedir.

3732 Sayılı Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesine Ek Protokolün Onaylanmasına Dair Kanunun 3. maddesi kapsamında verilen bir yargılamanın yenilenmesi kararında artık mahkeme, yeni bir yargılamada olduğu gibi deliller toplamalı, re'sen araştırma ilkesi sonucu olarak yenilenme sebebine bağlı olmaksızın gerekirse başvuruda belirtilen delillerin dışında da delil toplamalı, toplanan delilleri karar yerinde tartışıp suçun ne şekilde işlendiği açıklamalı, mevcut delilleri irdelemeli, delillerle sonuç arasında bağ kurmalıdır. SİDAS'a Ek 2 Nolu Protokolün Açıklayıcı Raporuna göre, hükmün verildiği duruşmada mahkûm edilen kişinin bizzat kendisinin hazır bulunmaması durumunda karar 'yoklukta verilen karar' şeklinde anlaşıldığı, bu yorumun, çoğu yabancı ülke tarafından da benimsendiği, halbuki Türk Hukukunda, savunması alınan ancak hükmün açıklandığı duruşmada hazır bulunmayan sanık hakkında verilen hüküm 'yoklukta verilmiş' sayılmaktadır.

Yargılamaya konu olan davada yeniden yargılanma kararı, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 311. ve devamı maddelerinden farklı olarak, 3732 sayılı Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesine Ek Protokolün Onaylanmasına Dair Kanunun 3. maddesine dayanılarak verilmiştir.

...

3732 sayılı Kanunun 3. maddesine göre verilen teminatta bahsedilen yeniden yargılamanın CMK 311 vd maddelerindeki yeniden yargılamadan farklı olduğu, 3732 sayılı Kanunun 3. maddesine göre yeniden yargılamanın 'duruşma açılarak ilgilinin yeniden yargılanacağı, hükümlünün bu duruşmaya davet edilerek kendisini savunma ve müdafi ile temsil ettirme haklarının tanınacağı' ile ilgili olduğu, Aksaray 1. Ağır Ceza Mahkemesince duruşma açılarak hükümlüye kendisini müdafii ile savunma hakkının tanındığı, dolayısıyla ek karar ile tanınan teminatın yerine getirildiği anlaşılmaktadır.

...

3732 sayılı Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesine Ek Protokolün Onaylanmasına

Dair Kanunun 3. maddesi kapsamında verilen bir yargılamanın yenilenmesi kararında artık mahkeme, yeni bir yargılamada olduğu gibi deliller toplamalı, re’sen araştırma ilkesi sonucu olarak yenilenme sebebine bağlı olmaksızın gerekirse başvuruda belirtilen delillerin dışında da delil toplamalı, toplanan delilleri karar yerinde tartışıp suçun ne şekilde işlendiği açıklamalı, mevcut delilleri irdelemeli, delillerle sonuç arasında bağ kurmalıdır..."

15. Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 6/11/2017 tarihli ve E.2017/418, K.2017/3696 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"3732 sayılı Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesine Ek İkinci Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanunun 3. Maddesinde 'Türk mahkemelerince gıyabında mahkûmiyet kararı verilmiş olup, sözleşmeye taraf ülkelerden birinde bulunduğunun tespit edilmesi üzerine bu ülkeden iadesi istenilen kişiye Protokolün 3. maddesinin 1. bendinde öngörüldüğü şekilde yeniden muhakeme edilme hakkı tanınması için anılan ülke tarafından teminat istenilmesi halinde, kararın kesinleşip kesinleşmediğine bakılmaksızın kararı veren mahkemece sözü edilen kişinin yeniden muhakeme edileceğine dair karar verilir ve kişi iade edildikten sonra bu karar doğrultusunda işlem yapılır.

İadeyi müteakip, gıyapta verilmiş olan karar iade edilen kişiye tebliğ olunur ve tebliğ tarihinden itibaren 7 gün içinde bu kişi karara itiraz etmezse, yeniden muhakeme yapılmaksızın gıyapta verilmiş olan karar infaz edilir.' şeklinde düzenlemeye yer verildiği, iadesi halinde yeniden yargılanacağına dair teminat verilen hükümlünün Alman yetkili makamlarınca 18/05/2016 tarihinde ülkemize iade edildiği, iadeyi müteakip hakkındaki hükmün infazına başlanan hükümlünün, 3732 sayılı Kanun'un 3/2. maddesinde öngörülen 7 günlük süre içerisinde 25/05/2016 tarihinde vermiş olduğu dilekçe ile karara itiraz ettiği cihetle, Elazığ 1. Ağır Ceza Mahkemesinin ... ek Kararı uyarınca yeniden muhakeme yapılması gerektiği gözetilmeksizin yazılı şekilde karar verilmesinde isabet görülmediğinden bahisle 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 309.maddesi uyarınca anılan kararın bozulması lüzumu Yüksek Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nün ... yazılı istemlerine müsteniden Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının tebliğnamesi ile Dairemize ihbar ve dava evrakı gönderilmekle, incelenerek gereği düşünüldü;

Kanun yararına bozma talebine dayanılarak Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen tebliğnamedeki bozma isteği incelenen dosya kapsamına göre yerinde görüldüğünden, Elazığ 2. Ağır Ceza Mahkemesinin ... sayılı Kararının 5271 sayılı CMK'nun 309. maddesi uyarınca KANUN YARARINA BOZULMASINA..."

16. Yargıtay 2. Ceza Dairesinin 5/4/2023 tarihli ve E.2023/9637, K.2023/1759 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... Hükümlü hakkındaki kararın Yargıtay 6. Ceza Dairesinin ... sayılı ilamıyla onanarak kesinleşmesi üzerine hükümlü hakkında çıkarılan yakalama emrine istinaden hükümlünün Gürcistan ülkesinde yakalandığı, Gürcistan makamlarınca, 21.05.1991 tarih ve 20877 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 3732 sayılı Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesine Ek İkinci Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanunun 3. maddesinde yer alan; 'Türk Mahkemelerince gıyabında mahkumiyet kararı verilmiş olup, sözleşmeye taraf ülkelerden birinde bulunduğunun tespit edilmesi üzerine bu ülkeden iadesi istenilen kişiye Protokolün 3. Maddesinin 1. Bendinde öngörüldüğü şekilde yeniden muhakeme edilme hakkı tanınması için anılan ülke tarafından teminat istenilmesi halinde, kararın kesinleşip kesinleşmediğine bakılmaksızın kararı veren mahkemece söz edilen kişinin yeniden muhakeme edileceğine dair karar verilir ve kişi iade edildikten sonra bu

karar doğrultusuna işlem yapılır.İadeyi müteakip, gıyapta verilmiş olan karar iade edilen kişiye tebliğ olunur ve tebliğ tarihinden itibaren 7 gün içinde bu kişi karar itiraz etmezse, yeniden muhakeme yapılmaksızın gıyapta verilmiş olan karar infaz edilir' hükmü uyarınca hükümlü ... yokluğunda yapılan işlemler ile ilgili yeniden yargılanmasının güvence altına alınmasının istenildiği, talep gereği mahkemenin ... Sayılı ek kararıyla hükümlünün yeniden yargılanma talebinin güvence altına alınmasına karar verildiği, bunun üzerine hükümlünün 25/09/2018 tarihinde ülkemize iade edildiği, bu karara istinaden yine mahkemenin ... Sayılı ek kararıyla hükümlü hakkındaki infazın durdurulmasına karar verilerek, yeniden yargılanmasına başlanıldığı..."

17. Yargıtay 11. Ceza Dairesinin 15/2/2021 tarihli ve E.2020/5109, K.2021/1455 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Hükmün infazı sırasında yurt dışında bulunduğu anlaşılan hükümlünün iadesi için Almanya devleti tarafından Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesinin Ek 2 No'lu Protokolü'nün 3. maddesi uyarınca yeniden yargılama yapılması hususunda güvence istenmesi üzerine, Mahkemenin ... sayılı kararı ile hükümlü iade edildiğinde yasal süresi içerisinde talepte bulunulması halinde hükümlü hakkında yeniden yargılama yapılmasına karar verildiği ve bu çerçevede hükümlünün iadesinin sağlandığı; hükümlüye 3732 sayılı Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesine Ek 2 No'lu Protokolün Onaylanmasına Dair Kanunun 3. maddesi gereğince yokluğunda kurulan mahkûmiyet hükmünün 24/08/2015 tarihinde tebliğ edildiği ve müdafinin 7 günlük süre içerisinde verdiği 25/08/2015 tarihli dilekçeye istinaden Mahkemenin ... sayılı kararı ile yargılamanın yenilenmesine karar verildiği anlaşılmakla;

Yargılamanın yenilenmesi koşullarının gerçekleşmesi üzerine yeniden yapılan duruşma neticesinde toplanan delillerin hükümlünün hukuki durumunu değiştirecek nitelikte bulunmadığı belirlendiğinden; Dairemizin ... sayılı ilamı ile onanmasına karar verilen Mahkemenin ... sayılı mahkûmiyet hükmünün, 5271 sayılı CMK'nin 323/1. maddesi uyarınca onaylanması gerektiği dosya içeriğine uygun şekilde gerekçeleri gösterilerek mahkemece kabul ve takdir kılınmış olduğundan, hükümlü müdafinin yerinde görülmeyen temyiz nedenlerinin reddiyle hükmün ONANMASINA..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Anayasa Mahkemesinin 23/1/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru aşağıdaki başlıklar altında incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

19. Başvurucu, Mahkemece yargılamanın yenilenmesine yönelik güvence verilmesine rağmen yargılamanın yenilenmesi talebinin reddedildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

20. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesi şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.

Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz."

21. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun

iddialarının mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

22. Anayasa Mahkemesi daha önce, tespit edilen ihlalin giderilmesi amacıyla yeniden yargılama yapılmasına hükmettiği hâllerde ilgili usul kanunlarında düzenlenen yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak yargılamanın yenilenmesi sebebinin varlığının kabulü ve önceki kararın kaldırılması hususunda yargı merciinin herhangi bir takdir yetkisi bulunmadığına karar vermiştir. Zira ihlal kararı verilen hâllerde yargılamanın yenilenmesinin gerekliliği hususundaki takdir yargı mercilerine değil ihlalin varlığını tespit eden Anayasa Mahkemesine bırakılmıştır. Benzer bir durum, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) ihlal kararları üzerine yeniden yargılama yapılmasında da mevcuttur. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi ve AİHM'in ihlal kararlarının ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına dönük yeniden yargılama taleplerine ilişkin iddialar Anayasa Mahkemesince adil yargılanma hakkının kapsamında görülmüştür (Nihat Akbulak [GK], B. No: 2015/10131, 7/6/2018, §§ 38, 39).

23. AİHM de Bochan/Ukrayna (2) (B. No: 22251/08, 5/2/2015) kararında özellikle olağanüstü başvuru yolunun tür ve konu bakımından olağan başvuru yolu gibi görüldüğü durumlarda iç hukuktaki tanımlamadan bağımsız olarak bu tür yargısal süreçlerin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) 6. maddesi kapsamında görülebileceğini belirtmiştir. AİHM, ilgili yargısal mercilere takdir hakkının tanınmadığı durumlarda ilgili olağanüstü yolun temyiz benzeri bir yol olduğunu kabul etmiştir (aynı kararda bkz. §§ 46-49).

24. Somut olayda uygulama alanı bulan 3732 sayılı Kanun'un 3. maddesinde belirtilen şartların oluşması hâlinde artık herhangi bir kabule değerlik denetimi yapılmaksızın Mahkemece "sözü edilen kişinin yeniden muhakeme edileceğine dair karar" verileceğinin (bkz. § 13) ve bu yönüyle artık anılan sürecin olağan başvuru yolu gibi düzenlendiği görüldüğünden başvurucunun yeniden yargılanma talebinin verilen güvenceye aykırı olarak reddedilmesinin Anayasa Mahkemesinin konu bakımından yetkisi kapsamına girdiği sonucuna ulaşılmıştır.

2. Esas Yönünden

a. Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

25. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine "...ile adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Sözleşme'yi yorumlayan AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

26. Mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

27. Mahkeme kararlarının hukuka uygun olup olmadığına yönelik uyuşmazlığın

çözümlenmek üzere bir yargı makamı önüne taşınması kanun yoluna başvurma olarak nitelendirilmektedir. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Adil yargılanma hakkı bir mahkeme kararına karşı üst yargı yollarına başvurabilmeyi güvence altına almamakla birlikte gerek suç isnadına bağlı yargılamalarda gerekse medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin yargılamalarda istinaf veya temyiz gibi kanun yollarına başvurma imkânı tanınmış ise bu kanun yolları yönünden de adil yargılanma hakkı kapsamındaki güvencelerin sağlanması gerekir (Hasan İşten, B. No: 2015/1950, 22/2/2018, § 37).

28. Somut olay bakımından başvurucunun iadesi sürecinde yeniden yargılanma talebinin Mahkemece "sanığın 17. celse hariç tüm yargılamaya katıldığı, kararın 18. celsede verildiği ve sanığın bu celsede hazır bulunduğu, 17. celsede de sanığın aleyhine sonuç doğuran tekrarlanması gereken bir usuli işlem de olmadığı" gerekçesiyle reddedilmesi başvurucunun mahkemeye erişim hakkına bir müdahale oluşturmuştur.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

29. Adil yargılanma hakkının görünümlerinden biri olan mahkemeye erişim hakkı, mutlak bir hak olmayıp bu hakkın sınırlandırılması mümkündür. Ancak mahkemeye erişim hakkına müdahalede bulunulurken Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen 13. maddesinin gözönünde bulundurulması gerekmektedir.

30. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

31. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa’nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma, ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik Ölçütüne İlişkin Genel İlkeler

32. Temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması rejimini düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinde hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceği temel bir ilke olarak benimsenmiştir (kanunilik şartına başka bağlamlarda dikkat çeken kararlar için bkz. Sevim Akat Eşki, B. No: 2013/2187, 19/12/2013, § 36; Tuğba Arslan [GK], B. No: 2014/256, 25/6/2014, § 82; Hayriye Özdemir, B. No: 2013/3434, 25/6/2015, §§ 56-61; Halk Radyo ve Televizyon Yayıncılık A.Ş. [GK], B. No: 2014/19270, 11/7/2019, § 35; Hamit Yakut [GK], B. No: 2014/6548, 10/6/2021, § 76; Atilla Yazar ve diğerleri [GK], B. No: 2016/1635, 5/7/2022, § 100).

33. Hak ve özgürlüklerin, bunlara yapılacak müdahalelerin ve sınırlandırmaların kanunla düzenlenmesi bu haklara ve özgürlüklere keyfî müdahaleyi engelleyen, hukuk güvenliğini sağlayan demokratik hukuk devletinin en önemli unsurlarından biridir (Tahsin Erdoğan, B. No: 2012/1246, 6/2/2014, § 60).

34. Müdahalenin kanuna dayalı olması öncelikle şeklî manada bir kanunun varlığını zorunlu kılar. Şeklî manada kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından Anayasa'da belirtilen usule uygun olarak kanun adı altında çıkarılan düzenleyici yasama işlemidir. Hak ve özgürlüklere müdahale edilmesi ancak yasama organınca kanun adı altında çıkarılan düzenleyici işlemlerde müdahaleye imkân tanıyan bir hükmün bulunması şartına bağlıdır. TBMM tarafından çıkarılan şeklî anlamda bir kanun hükmünün bulunmaması hakka yapılan müdahaleyi anayasal temelden yoksun bırakır (Ali Hıdır Akyol ve diğerleri [GK], B. No: 2015/17510, 18/10/2017, § 56; Tuğba Arslan, § 96; Fikriye Aytin ve diğerleri, B. No: 2013/6154, 11/12/2014, § 34).

35. Kanunun varlığı kadar kanun metninin ve uygulamasının da bireylerin davranışlarının sonucunu öngörebileceği ölçüde hukuki belirlilik taşıması gerekir. Bir diğer ifadeyle kanunun niteliği de kanunilik koşulunun sağlanıp sağlanmadığının tespitinde önem arz etmektedir (Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55). Müdahalenin kanuna dayalı olması, iç hukukta müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir ve öngörülebilir kuralların bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44).

36. Mahkemelerin yorumlarının ve uygulamalarının kanunun açık lafzıyla çeliştiği veya kanun metni dikkate alındığında bireyler tarafından öngörülmesinin mümkün olmadığı sonucuna ulaşıldığı hâllerde yapılan müdahalenin kanuni dayanağının bulunmadığı kanaatine varılması mümkündür (bazı farklılıklarla birlikte bkz. Ziya Özden, B. No: 2016/67737, 19/11/2019, § 59; Ramazan Atay, B. No: 2017/26048, 29/1/2020, § 29; Wısam Sulaıman Dawood Eaqadah [GK], B. No: 2021/2831, 15/2/2023, § 81). Dolayısıyla kanunilik ölçütü açısından Anayasa Mahkemesince yapılması gereken, incelemeye konu kuralların yargı organlarınca yapılan yorumlarının kişilerce öngörülebilecek belirlilikte olup olmadığının veya kanunun açık lafzıyla çelişip çelişmediğinin tespit edilmesidir (bazı eklemelerle birlikte bkz. Mehmet Demircioğlu [GK], B. No: 2020/35797, 14/9/2023, § 33).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

37. Başvuruya konu olayda Mahkeme, ilk olarak başvurucunun yokluğunda yapılan işlemlerle ilgili olarak yargılamanın yenilenmesine konu talebin mahkemenin güvencesi altında olduğuna karar vermiş, başvurucunun iade sürecinden sonra yaptığı yeniden yargılanma talebini ise yokluğunda yapılan celsede başvurucunun aleyhine sonuç doğuran ve tekrarlanması gereken bir usuli işlem olmadığı gerekçesiyle reddetmiştir.

38. 3732 sayılı Kanun'un 3. maddesinde belirtilen şartların oluşması hâlinde artık herhangi bir kabule değerlik denetimi yapılmaksızın mahkemece sözü edilen kişinin yeniden muhakeme edileceğine dair karar verileceğinin düzenlendiği görülmektedir (bkz. § 13). Yargıtayın yukarıda anılan içtihatlarında da 3732 sayılı Kanun'un 3. maddesi kapsamında verilen bir yargılamanın yenilenmesi kararında artık mahkemelerin yeni bir yargılamada olduğu gibi resen araştırma ilkesi sonucu olarak, yenilenme sebebine bağlı olmaksızın gerekirse başvuruda belirtilen delillerin dışında da delil toplaması, toplanan delilleri karar yerinde tartışıp suçun ne şekilde işlendiğini açıklaması, mevcut delilleri irdelemesi, delillerle sonuç arasında bağ kurması gerektiği belirtilmiştir (bkz. §§ 14-17). Buna karşılık somut olayda Mahkeme yalnızca 5271 sayılı Kanun'un 311. maddesindeki koşulların gerçekleşip gerçekleşmediğini tartışmış, daha sonra yeniden yargılamaya başlamaksızın ve yukarıda anılan gereklilikleri yerine getirmeksizinbaşvurucunun yeniden yargılanma talebini dosya üzerinden reddetmiştir.

39. Somut olayda iadesi sürecinde sanığa yeniden yargılanma talebinin değerlendirileceği güvencesi verildiği, yeniden yargılanma konusunda ciddi bir gerekçe oluşturduğu hâlde 3732 sayılı Kanun'un uygulanması ile ilgili olarak yapılan hatalı yorumun başvurucunun yeniden yargılanma hakkını ortadan kaldırdığı görülmüştür. Diğer bir ifadeyle Mahkemece, duruşma açılarak başvurucuya kendisini savunma ve müdafi ile temsil ettirme haklarının tanınması gerekirken ek karar ile dosya üzerinden ve somut olaydaki şekilde başvurucunun yokluğunda yapılan işlemlerle sınırlı bir incelemeyle yeniden yargılanma talebinin reddine karar verilmesi 3732 sayılı Kanun'a aykırı ve başvurucunun mahkemeye erişimini engelleyecek ölçüde bir yorum olarak değerlendirilmiştir. Böylelikle somut olayda ilgili kuralın Mahkemece yapılan yorumunun kişilerce öngörülebilecek belirlilikte olmadığı ve kanunun lafzıyla çeliştiği anlaşılmıştır. Bu durumda açık kanunî düzenlemeye rağmen Mahkemenin yargılamanın yenilenmesine dair sözü edilen değerlendirmesi sonucu başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelen müdahalenin kanuni dayanağının bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

40. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

41. Başvurucu; ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

42. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

43. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

44. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul Anadolu 1. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2010/385, K.2013/553) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun manevi tazminat talebinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.446,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 23/1/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİYE YEŞİL VE DİĞERLERİ (7)

B. No: 2020/28016 | Karar tarihi: 23.01.2025

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/28016

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

ALİYE YEŞİL VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU (7)

(Başvuru Numarası: 2020/28016)

Karar Tarihi: 23/1/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 5/5/2025 - 32891

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Özge ULUKAYA

Başvurucular : 1. Aliye YEŞİL

2. Bozbeyli YEŞİL

3. Cihan YEŞİL

4. Engin YEŞİL

5. Haci YEŞİL

6. Kemal YEŞİL

7. Mehmet YEŞİL

8. Mehmet YEŞİL

9. Murat YEŞİL

10. Orhan YEŞİL

11. Seyyit Ahmet YEŞİL

12. Vahdettin YEŞİL

13. Ziya Yusuf YEŞİL

Vekili : Av. Ali İsmet GİRGİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kamulaştırma bedelinin düşük belirlenmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 14/8/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyon başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

4. İkinci Bölüm başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Türkiye Petrolleri A.O. Genel Müdürlüğü (İdare) Diyarbakır'ın Kayapınar ilçesi Devedurağı köyünde olup başvuruculara ait olan 16 parsel sayılı 609.125 m² yüz ölçümlü taşınmazın 47.535,42 m²lik kısmının petrol üretim faaliyetlerinin yürütülmesi amacıyla acele kamulaştırılmasına karar vermiştir.

7. Acele kamulaştırma kararı sonrasında İdarenin başvurusu üzerine Diyarbakır 2. Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından 16/5/2009 tarihinde alınan bilirkişi raporu doğrultusunda kamulaştırılan taşınmazın değeri 1.275.375,32 TL olarak tespit edilmiştir.

8. İdare, uzlaşmanın sağlanamaması üzerine 15/3/2011 tarihinde başvurucular aleyhine Diyarbakır 3. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) kamulaştırma bedel tespiti ve tescil davası açmıştır.

9. Mahkemece 19/10/2011 tarihinde keşif yapılarak bilirkişi raporları alınmış, 14/2/2012 tarihli ek bilirkişi raporunda kamulaştırma bedeli 1.552.069,49 TL olarak tespit edilmiştir. Anılan raporda taşınmazın sulu tarım arazisi niteliğinde olduğu belirtilmiş; buğday, mısır, pamuk münavebesi dikkate alınarak hesaplama yapıldığı açıklanmıştır. Taşınmazda ileri sulama tekniği olan damlamanın kullanılması nedeniyle ürünlerde verim artışının,

maliyetlerde ise düşüşün yaşandığı ifade edilmiştir. Pamuk kg/birim fiyatının Diyarbakır Ticaret Borsasından alındığı, buğday kg/birim fiyatının Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) Şube Müdürlüğünden, silajlık mısır bitkisinin kg/birim fiyatının ise piyasada yapılan araştırma sonucunda tespit edildiği beyan edilmiştir. Ek bilirkişi raporunda taşınmazın merkeze uzaklığı, topoğrafik şekli, çok sayıda ürün yetişmeye uygun toprak yapısı, sulanma şartları ve taşınmazda damlama sulama sistemi kullanılması dikkate alınarak kapitalizasyon faiz oranının %5 olarak tespit edildiği açıklanmıştır. Dava konusu taşınmazın makineli tarıma uygun oluşu, aldığı yağış miktarı, taşınmazda yetiştirilen ürünlerin maliyet durumu, ayrıca taşınmazın toprak verimliliği ve eğimi ile köy yoluna, şehirlerarası ana yola ve organize sanayi bölgesine yakınlığı sebebiyle %38 oranında objektif değer artışı uygulanması gerektiği belirlenmiştir.

10. Mahkeme 23/2/2012 tarihinde İdareye 141.731,61 TL bedeli bloke etmek üzere süre vermiştir. Bu bedelin depo edilmesi üzerine Mahkeme 15/3/2012 tarihinde kamulaştırma bedelini 1.417.106,93 TL olarak tespit ederek davanın kabulüne, kamulaştırılan taşınmazın tapu kaydının iptaline ve İdare adına tesciline karar vermiştir. Kararda ek bilirkişi raporunun hükme esas alındığını açıklamış ancak dava konusu taşınmazın il merkezine ve kara yoluna olan yakınlığı, ürün paylarındaki kolaylık, toprağın verimliliği ve taşınmazın makineli tarıma uygun olması nedeniyle objektif değer artış oranının resen %26 olarak belirlendiğini ifade edilmiştir.

11. Mahkeme kararı taraflarca temyiz edilmiştir. Başvurucular temyiz dilekçesinde dava konusu taşınmazın özelliklerinin bilirkişilerce tespit edilerek kamulaştırma bedelinin belirlendiğini ancak Mahkemenin bilirkişi raporunda yer alan tespitleri dikkate almaksızın kamulaştırma bedelini resen düşük tespit ettiğini açıklamıştır. Ayrıca İdare lehine vekâlet ücretine hükmetmesinin hakkaniyete aykırı olduğunu ifade etmiştir.

12. Mahkeme kararı Yargıtay 5. Hukuk Dairesinin (Daire) 25/3/2014 tarihli kararıyla bozulmuştur. Bozma kararında açıklanan hususlar özetle şöyledir:

i. Taşınmazın tarım arazisi niteliğinde olduğunun kabulüyle bu hâliyle kullanılması durumunda getireceği net gelir üzerinden bilimsel yolla değerinin tespit edilmesi yöntem olarak isabetlidir.

ii. İlçe Tarım Müdürlüğünün dosya içindeki resmî verilerine göre değerlendirmede esas alınan pamuk, buğday ve silajlık mısırın değerlendirme tarihi itibarı ile hasat zamanı ortalama satış fiyatının sırasıyla 1,6 TL, 0,6 TL ve 0,18 TL olduğu hâlde bu rakamlardan daha yüksek; dekar başına ortalama masrafın ise yine sırasıyla 361 TL, 188 TL ve 338 TL olduğu hâlde bu rakamlardan daha düşük kabul edilerek taşınmaz bedelinin belirlenmesi doğru değildir. Belirtilen resmî verilere göre taşınmaz bedeli tekrar tespit edilip sonucuna göre karar verilmesi için Bilirkişi Kurulundan ek rapor alınması gerekmektedir.

iii. Kamulaştırılan taşınmazın kullanma hakkının İdareye, mülkiyetinin ise Maliye Hazinesine ait olması sebebiyle taşınmazın Maliye Hazinesi adına tesciline karar verilmelidir.

iv. Davanın dört ay içinde sonuçlandırılmadığı anlaşıldığından kamulaştırma bedeline, bu sürenin bitimi tarihinden karar tarihine kadar geçen süre için yasal faiz yürütülmesi gerekir.

13. Kayapınar İlçe Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü tarafından başvurucu Murat Yeşil'e hitaben gönderilen 30/10/2014 tarihli yazıda damlama sulama sistemiyle yapılan tarımsal faaliyetlerde genellikle %20-25 oranında verim artışı yaşandığı açıklanmıştır. Benzer şekilde Kralkızı Dicle Pompajlı Sulama Birliği 3/11/2014 tarihli yazıyla damlama

sulama sisteminin diğer sistemlere göre birçok açıdan avantajlı olduğunu bildirmiştir.

14. Mahkeme, bozma kararına uyarak ek bilirkişi raporu alınmasına karar vermiştir. Ek bilirkişi raporunda 14/2/2012 tarihli ek raporda yer alan tespitler tekrar edilmiş, Dairenin bozma kararında belirtilen İlçe Tarım Müdürlüğünün resmî verileri dikkate alındığında kamulaştırma bedelinin 840.321,65 TL olduğu açıklanmıştır.

15. Mahkemece 27/1/2016 tarihinde davanın kabulüne, dava konusu taşınmazın tapu kaydının iptaliyle Maliye Hazinesi adına tesciline karar verilmiştir. Kararda; bozma kararından sonra alınan ek bilirkişi raporuna göre karar verildiği, buna göre 840.321,65 TL olarak tespit edilen kamulaştırma bedeline 16/7/2011 tarihinden ilk karar tarihi olan 15/3/2012 tarihine kadar yasal faiz işletilmesi gerektiği açıklanmıştır. Kamulaştırma bedeli gözetilerek İdarece depo edilen 1.417.106,93 TL'den kamulaştırma bedelinin mahsubuyla fazla ödenen 576.785,30 TL'nin hisseleri oranında başvuruculardan tahsiline, belirtilen bedelin başvuruculara ödenmediğinin anlaşılması hâlinde ise fazladan bloke edilen bedelin İdareye iadesi için ilgili bankaya müzekkere yazılmasına karar verilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

16. Mahkeme kararı taraflarca temyiz edilmiştir. Başvuruculların temyiz dilekçesinde başvuru formunda belirttikleri şikâyetleri dile getirdiği görülmüştür.

17. Daire 20/6/2019 tarihinde mahkeme kararının düzeltilerek onanmasına karar vermiştir. Kararda, bozma kararından önce dava konusu taşınmazın objektif değer artış oranının %26 olarak belirlendiği ve bu hususun bozma sebebi yapılmaması üzerine İdare lehine usule ilişkin kazanılmış hak oluştuğu açıklanmıştır. Mahkemenin açıklanan hususu gözardı ederek %38 oranında objektif değer artışı uygulamak suretiyle fazla bedel tespitinin hatalı olduğu belirtilmiştir. Ayrıca nihai olarak tespit edilen kamulaştırma bedelinin acele elkoyma bedelinden fazla olduğu ve acele elkoyma bedelinin tamamının dava tarihinden önce ödendiği dikkate alındığında tespit edilen bedele faiz işletilmesinin doğru olmadığı ifade edilmiştir. Son olarak Dairece açıklanan gerekçelerle kamulaştırma bedeli 767.250,20 TL olarak belirlenmiştir.

18. Başvuruculaların karar düzeltme talebi Dairenin 9/6/2020 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

19. Nihai karar, başvurucular vekili tarafından 1/8/2020 tarihinde öğrenilmiş, başvurucular 14/8/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

20. 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun “Kamulaştırma bedelinin mahkemece tespiti ve taşınmaz malın idare adına tescili” başlıklı 10. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Kamulaştırmanın satın alma usulü ile yapılamaması halinde idare, … asliye hukuk mahkemesine müracaat eder ve taşınmaz malın kamulaştırma bedelinin tespitiyle, … idare adına tesciline karar verilmesini ister.

Mahkeme, idarenin başvuru tarihinden itibaren en geç otuz gün sonrası için belirlediği duruşma gününü, … taşınmaz malın malikine … bildirerek duruşmaya katılmaya çağırır. Duruşma günü idareye de tebliğ olunur.

…

Mahkemece yapılan duruşmada tarafların bedelde anlaşamamaları halinde hakim, en geç on gün içinde keşif ve otuz gün sonrası için de duruşma günü tayin ederek, 15 inci maddede sayılan bilirkişiler marifetiyle ve tüm ilgililerin huzurunda taşınmaz malın değerini tespit için mahallinde keşif yapar…

Bilirkişiler, taraflar ve diğer ilgililerin beyanını da dikkate alarak, 11 inci maddedeki esaslar doğrultusunda taşınmaz malın değerini belirten raporlarını onbeş gün içinde mahkemeye verirler. Mahkeme bu raporu, duruşma günü beklenmeksizin taraflara tebliğ eder. Yapılacak duruşmaya hakim, taraflar veya vekillerini ve bilirkişileri çağırır. Bu duruşmada tarafların bilirkişi raporlarına varsa itirazları dinlenir ve bilirkişilerin bu itirazlara karşı beyanları alınır.

Tarafların bedelde anlaşamamaları halinde gerektiğinde hâkim tarafından onbeş gün içinde sonuçlandırılmak üzere yeni bir bilirkişi kurulu tayin edilir ve hâkim, tarafların ve bilirkişilerin rapor veya raporları ile beyanlarından yararlanarak adil ve hakkaniyete uygun bir kamulaştırma bedeli tespit eder. Mahkemece tespit edilen bu bedel, taşınmaz mal, kaynak veya irtifak hakkının kamulaştırılma bedelidir..."

21. 2942 sayılı Kanun'un “Kamulaştırma bedelinin tespiti esasları” başlıklı 11. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"15 inci madde uyarınca oluşturulacak bilirkişi kurulu, kamulaştırılacak taşınmaz mal veya kaynağın bulunduğu yere mahkeme heyeti ile birlikte giderek, hazır bulunan ilgilileri de dinledikten sonra taşınmaz mal veya kaynağın;

a) Cins ve nevini,

b) Yüzölçümünü.

c) Kıymetini etkileyebilecek bütün nitelik ve unsurlarını ve her unsurun ayrı ayrı değerini,

d) Varsa vergi beyanını,

e) Kamulaştırma tarihindeki resmi makamlarca yapılmış kıymet takdirlerini,

f) Arazilerde, taşınmaz mal veya kaynağın mevkii ve şartlarına göre ve olduğu gibi kullanılması halinde getireceği net gelirini.

g) Arsalarda, kamulaştırılma gününden önceki özel amacı olmayan emsal satışlara göre satış değerini,

h) Yapılarda, resmi birim fiyatları ve yapı maliyet hesaplarını ve yıpranma payını,

ı) her bir ölçünün etkisi açıklanmak kaydıyla bedelin tespitinde etkili olacak diğer objektif ölçüleri,

Esas tutarak düzenleyecekleri raporda bütün bu unsurların cevaplarını ayrı ayrı belirtmek suretiyle ve ilgililerin beyanını da dikkate alarak Sermaye Piyasası Kurulu tarafından kabul edilen değerleme standartlarına uygun, gerekçeli bir değerlendirme raporuna dayalı olarak taşınmaz malın değerini tespit ederler.

…"

2. Anayasa Mahkemesi Kararı

22. Anayasa Mahkemesinin 10/4/2019 tarihli ve E.2018/156, K.2019/22 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKMÜ

Kanun'un itiraz konusu kuralın da yer aldığı 4650 sayılı Kanun'un 6. maddesiyle başlığıyla birlikte değiştirilen 11. maddesi şöyledir:

"Kamulaştırma bedelinin tespiti esasları

Madde 11- (Değişik: 24/4/2001 - 4650/6 md.)

...

ı) (Değişik: 19/4/2018-7139/27 md.) Bu fıkrada belirtilen unsurlara göre tespit edilen arazi bedelinin yarısını geçmemek ve her bir ölçünün etkisi açıklanmak kaydıyla bedelin tespitinde etkili olacak diğer objektif ölçüleri,

...

IV. ESASIN İNCELENMESİ

...

18. Söz konusu maddenin birinci fıkrasının (ı) bendinde, bedel tespitinde etkili olacak diğer objektif ölçülerin de bazı şartlarla kamulaştırma bedelinin belirlenmesinde esas alınacağı hükme bağlanmıştır. Bu kapsamda kamulaştırmaya konu arazinin emsallerine göre pazarlama veya ulaşım kolaylıkları, ana yollara, il merkezlerine, yerleşim alanlarına yakınlık gibi değerini olumlu yönde etkileyecek birtakım özelliklerinin gözardı edilmemesi ve taşınmazın gerçek değerinin tespiti bakımından bilimsel yöntemle belirlenen bedelin anılan fıkranın (ı) bendi uyarınca belirli bir oranda artırılması mümkün olabilmektedir.

19. Bu itibarla bedelin tespitinde etkili olacak diğer objektif ölçüler bakımından her bir ölçünün değere etkisinin açıklanması gerektiği Kanun'da ifade edildiği gibi bu ölçülerin somut, araziye getirdiği katkı ve değer yönünden açık, objektif, gerekçeli, makul, arazi bedelinin belirlenmesinde etkili olabilecek diğer bir unsur içinde gözetilmemiş olmasının da uygulamada yargı içtihatlarıyla kabul edildiği anlaşılmaktadır.

20. İtiraz konusu kuralın yer aldığı madde gerekçesinde özellikle kamulaştırılan tarım arazilerinin değer takdirinde yöntemine göre hesap edilen bedeli anlamsız kılacak objektif değer artışlarının yapıldığı, objektif ölçüler gerekçe gösterilerek çoğu kez %50-200, hatta %300 oranında artış uygulandığı ifade edilmiştir. Bu kapsamda kural arazilerde diğer objektif ölçülerin uygulanması bakımından oransal bir sınırlama öngörmektedir.

21. Kuralla diğer objektif ölçüler sebebiyle uygulanacak olan artış oranı Kanun'un 11. maddesinin birinci fıkrasında belirtilen unsurlara göre tespit edilen arazi bedelinin %50'si ile sınırlandırılmış olup bu oranın taşınmazın özelliklerine göre %50 ve daha az oranda uygulanması mümkün iken %50'nin üzerinde uygulaması mümkün olmayacaktır.

...

C. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

...

33. Arazilerde kamulaştırma bedeli, Kanun'un 11. maddesinin birinci fıkrasının (f) bendi uyarınca ve anılan fıkrada belirtilen bedel tespitine ilişkin diğer unsurlar da esas alınmak suretiyle belirlenmektedir. Bu kapsamda taşınmaz mal veya kaynağın mevkiine ve şartlarına göre ve olduğu gibi kullanılması hâlinde getireceği net gelir üzerinden bilimsel yöntemle hesaplama yapılmakta; bu aşamaya kadar değerlendirmeye alınmamış, arazinin değerini olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilecek somut ve objektif birtakım özelliklerin bulunması hâlinde ise özellikle anılan fıkranın (ı) bendi kapsamında bunlar da dikkate alınarak kamulaştırma bedeli tespit edilmektedir.

34. İtiraz konusu kural, kamulaştırmaya konu arazinin değeri üzerinde olumlu etkileri bulunan birtakım ölçüler sebebiyle uygulanacak objektif değer artırıcı unsur oranını Kanun'un 11. maddesinin birinci fıkrasında belirtilen unsurlara göre tespit edilen arazi bedelinin %50'si ile sınırlandırmaktadır. Bu kapsamda kural doğrudan kamulaştırma bedelinin tespiti ile ilgili olup kuralla getirilen sınırlama tespit edilecek kamulaştırma bedelinin tutarını doğrudan etkileyecek niteliktedir.

35. Anayasa'nın 35. maddesi uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlanabilir. Kamu yararı kavramı, devlet organlarının takdir yetkisini de beraberinde getiren bir kavram olup objektif bir tanıma elverişli olmayan bu ölçütün her somut olay temelinde ayrıca değerlendirilmesi gerekir. Arazilerde kamulaştırma bedelinin tespitinde diğer objektif ölçüler sebebiyle uygulanacak olan objektif değer artırıcı unsur oranını %50 ile sınırlandıran kuralın kamu yararı amacıyla gerçekleştirilen projelerde kamulaştırma maliyetlerinin azaltılması, yatırım bedellerinin düşürülmesi ve bu suretle idarenin kaynaklarının korunması amacıyla düzenlendiği ve kamu yararı amacına dönük olduğu anlaşılmaktadır.

36. Arazilerde kamulaştırma bedelinin tespitinde asli değer biçme yönteminin taşınmaz mal veya kaynağın mevkiine ve şartlarına göre ve olduğu gibi kullanılması hâlinde getireceği net gelir üzerinden bilimsel olarak hesaplama yapılması olduğu gözetildiğinde bu şekilde belirlenecek bedel üzerinden diğer objektif ölçüler sebebiyle uygulanacak artış oranının makul, belirli ve öngörülebilir bir seviyede tutulabilmesi ile kamulaştırma maliyetlerinin azaltılması bakımından diğer objektif ölçüler sebebiyle uygulanacak artırım oranına oransal bir üst sınır getirilmesinin itiraz konusu kuralın amacını gerçekleştirmeye elverişli olmadığı söylenemez.

37. Öte yandan itiraz konusu kuralla mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ölçülülük ilkesi kapsamında gerekli ve orantılı olup olmadığı da incelenmelidir. Kural, kamulaştırılan arazilerde değer artırıcı unsurlar sebebiyle uygulanacak objektif değer artırıcı unsur oranına bir üst sınır getirmek suretiyle bu oranı %50 ile sınırlamaktadır. 7139 sayılı Kanun'un genel gerekçesinde ve itiraz konusu kuralın yer aldığı madde gerekçesinde ifade edildiği üzere objektif değer artışı uygulamasıyla taşınmazın değerinde %100, %200 ve hatta %300'lere varan oranlarda artış yapılmasını gerektiren durumlara uygulamada sıklıkla rastlandığı görülmektedir. Bu durumda uygulanacak objektif değer artırıcı unsur oranının %50 ile sınırlandırılması kamulaştırmaya konu taşınmazın somut olarak sahip olduğu, daha önce arazi bedelinin belirlenmesinde etkili olabilecek diğer bir unsur içinde veya kapitalizasyon faiz oranının belirlenmesi sırasında değerlendirilmemiş, taşınmaza olumlu yönde katkı ve değer sağlayan unsurların olması gerektiği oranda ve ölçüde kamulaştırma bedelinin tespitinde dikkate alınmaması sonucunu doğuracaktır. Kamulaştırmada gerçek karşılığın malike ödenmesi gerekliliği karşısında araziyi emsallerine göre daha değerli kılan olumlu özelliklerinin önemli ölçüde bedele yansıtılmasını engelleyebilecek şekilde oransal

sınırlama öngörülmesinin gerekli olduğu söylenemeyeceği gibi öngörülen sınırlama olağan koşullarda %50'nin üzerinde objektif değer artışı uygulanması gereken taşınmazlar yönünden kamulaştırmada gerçek bedelin tam olarak tespitini ve malike ödenmesini engelleyeceğinden kamu yararı ile malikin mülkiyet hakkı arasında gözetilmesi gereken adil dengeyi malik aleyhine bozmaktadır. Bu yönüyle kural ölçülülük ilkesine aykırıdır.

38. Anayasa'nın 46. maddesinde öngörülen anayasal ögelerden birinin bulunmaması kamulaştırma işlemini Anayasa'ya aykırı hâle getireceği gibi Anayasa'nın 35. maddesi ile korunan ve sınırları belirtilen mülkiyet hakkına da aykırılık oluşturur. Bu çerçevede kamulaştırma bedelinin tespitinde kamulaştırmanın anayasal ögelerinden biri olan gerçek karşılığa ulaşılmasını engelleyen, mülkiyet hakkının ölçüsüz biçimde sınırlandırılmasına neden olan kural Anayasa'nın 13., 35. ve 46. maddelerine aykırıdır.

39. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13., 35. ve 46. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural, Anayasa'nın 13., 35. ve 46. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 2. ve 10. maddeleri yönünden incelenmesine gerek görülmemiştir.

..."

B. Uluslararası Hukuk

23. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) ek 1 No.lu Protokol'ün "Mülkiyetin korunması" başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez."

24. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) taşınmazın değerine uygun makul bir bedel ödenmeksizin mülkiyetten yoksun bırakmanın mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyi ölçüsüz kılacağını vurgulamıştır (Yıltaş Yıldız Turistik Tesisleri A.Ş./Türkiye, B. No: 30502/96, 24/4/2003, § 38).

25. Kahyaoğlu ve diğerleri/Türkiye (B. No: 37203/05, 31/5/2016, §§ 4-19) kararında AİHM, bilirkişi raporunda taşınmazda oluşan değer kaybı taşınmazın gerçek değerinin %9'u olarak tespit edildiği hâlde mahkemenin Yargıtay içtihadından hareketle zarar miktarını taşınmaz değerinin %2'si ile sınırlandırdığına işaret etmiştir. AİHM, Yargıtayın farklı durumların gözönünde bulundurulmasını dışlayan katı yorumu nedeniyle başvuruculların taşınmaz değerinin %7'sine tekabül eden zararlarının karşılanamadığını belirtmiştir. Ayrıca özellikle ulusal mahkemelerin başvuruculların iddialarını hangi sebeplerle reddettiklerini ve tazminat miktarını taşınmazın değerinin %2'si ile sınırlandırmalarının gerekçelerini açıklamadıklarını vurgulamıştır. Bu sebeple müdahalenin kamu yararı ile mülkiyet hakkının korunması arasındaki adil dengeyi bozduğunu ifade ederek mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır (Kahyaoğlu ve diğerleri/Türkiye, §§ 33-40).

26. Halil Göçmen/Türkiye (B. No: 24883/07, 12/11/2013) kararında ise kamulaştırmasız el

atma nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar veren AİHM, yargı mercilerince hükmedilen tazminatın yeterliliğini de ölçülülük bağlamında tartışmıştır.Bu bağlamda öncelikle ulusal mahkemelerin yerine geçerek kamulaştırma bedelini belirleme gibi bir görevinin bulunmadığını ancak mahkemelerin adil veya makul kararlar verilmesini sağlamakla yükümlü olduğunu belirtmiştir. AİHM somut olayda kamulaştırmasız el atma tazminatına ilişkin iki ayrı bilirkişi raporu bulunduğuna dikkat çekmiş ve yargı mercilerince yeterli bir gerekçe gösterilmeden daha az bir bedel öngören raporun hükme esas alınmasının müdahaleyi ölçüsüz kıldığını belirtmiştir (Halil Göçmen/Türkiye, §§ 37-43).

27. Son alarak bu bağlamda Kutlu ve diğerleri/Türkiye (B. No: 51861/11, 13/12/2016) kararına da değinmek gerekir. Somut olayda bilirkişilerin taşınmazın kullanımını etkileyen kısıtlamaları dikkate alarak değer kaybı oranını %40 olarak belirlediklerini ifade eden AİHM, bilirkişi raporunun yargı mercilerini bağlamadığını kabul etmiş ancak bilirkişi raporunun sonuçlarının bertaraf edilmesi nedenlerinin mahkemelerce açıklanması gerektiğini vurgulamıştır. AİHM, mahkemelerce gözönünde bulundurulacak ölçütlerin basit bir anlatımıyla değer düşüklüğünün %25 ile sınırlandırılmasının ise yeterli bir gerekçe olarak kabul edilemeyeceğini belirtmiştir. Bu sebeple tazminat miktarının belirlenme şekli nedeniyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ölçüsüz olduğuna karar vermiştir (Kutlu ve diğerleri/Türkiye,§§ 70-76).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

28. Anayasa Mahkemesinin 23/1/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

29. Başvurucular, kamulaştırma bedelinin tespitinde buğday alımının TMO tarafından gerçekleştirildiğini belirterek tarım müdürlüklerinin tahmine dayalı verileri yerine gerçek değer ve maliyetlerin belirlendiği TMO verilerinin esas alınması gerektiğini ileri sürmüştür. Yine aynı gerekçeyle pamukla ilgili olarak [S.S. Çukurova Pamuk, Yer Fıstığı ve Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifler Birliği (ÇUKOBİRLİK)] verilerinin, silajlık mısır alımında ise -sadece hayvan yetiştiricileri tarafından yapıldığı açıklanarak- dava tarihindeki reel piyasa verilerinin dikkate alınması gerektiğini iddia etmiş; bu verilerin bozma kararlarında belirtilen rakamların çok üzerinde olduğuna işaret etmiştir.

30. Bununla birlikte başvurucular; taşınmazda bulunan damlama sulama sisteminin verimi %25 artırırken maliyetlerin %50 oranında azalmasına yol açtığını, bu hususun Diyarbakır İl Tarım Müdürlüğü ve Kralkızı Dicle Pompajlı Sulama Birliği yazılarıyla ortaya konulduğunu zikretmiştir. Buna göre özellikle damlama sulama sistemi sayesinde başvuru konusu taşınmazın emsal taşınmazlara nispetle en az %25 oranında daha verimli olduğunu beyan etmiştir. Ayrıca bilirkişi raporunda da masrafları düşüren nedenlerin tespit edildiğini ancak Mahkemece bu hususların dikkate alınmadığını ileri sürmüştür.

31. Başvurucular, başvuru konusu taşınmaza komşu olan ve aynı bölgede bulunan taşınmazlara ilişkin kamulaştırma bedeli hesabında %100 oranında objektif değer artışı uygulanmasına rağmen başvuru konusu davada objektif değer oranının %26 olarak kabul edilmesiyle kamulaştırma bedelinin gerçek bedelin altında tespit edilmesinden yakınmıştır. Başvuruculara göre özel ve teknik bilgi gerektiren objektif değer artış oranının hâkim tarafından %26 olarak belirlenmesi dayanaksız ve keyfî bir değerlendirmedir. Başvurucular, taşınmazın altında bulunan petrol yatakları ve diğer özellikleri nedeniyle objektif değer artış

oranının en az %200-300 arasında olması gerektiğini iddia etmiştir.

32. Sonuç olarak başvurucular; belirtilen gerekçelerle kamulaştırma bedelinin düşük belirlendiğini, hukuki belirlilik ve eşitlik ilkeleriyle gerekçeli karar, adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

33. Bakanlık görüşünde; kamulaştırma bedelinin ödenmesi nedeniyle başvuruculaın mağdur sıfatının devam edip etmediği hususunun değerlendirilmesi gerektiği, kamulaştırma bedelinin bilirkişi raporu doğrultusunda hesaplandığı, başvuruculaın ileri sürdüğü iddiaların kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu belirtilmiştir. Başvuruya ilişkin yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihatları ve somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği açıklanmıştır.

34. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

B. Değerlendirme

35. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

36. Anayasa'nın ''Kamulaştırma'' başlıklı 46. maddesi şöyledir:

"Devlet ve kamu tüzelkişileri; kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idarî irtifaklar kurmaya yetkilidir.

Kamulaştırma bedeli ile kesin hükme bağlanan artırım bedeli nakden ve peşin olarak ödenir. Ancak, tarım reformunun uygulanması, büyük enerji ve sulama projeleri ile iskân projelerinin gerçekleştirilmesi, yeni ormanların yetiştirilmesi, kıyıların korunması ve turizm amacıyla kamulaştırılan toprakların bedellerinin ödenme şekli kanunla gösterilir. Kanunun taksitle ödemeyi öngörebileceği bu hallerde, taksitlendirme süresi beş yılı aşamaz; bu takdirde taksitler eşit olarak ödenir.

Kamulaştırılan topraktan, o toprağı doğrudan doğruya işleten küçük çiftçiye ait olanlarının bedeli, her halde peşin ödenir.

İkinci fıkrada öngörülen taksitlendirmelerde ve herhangi bir sebeple ödenmemiş kamulaştırma bedellerinde kamu alacakları için öngörülen en yüksek faiz uygulanır."

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

37. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkün Varlığı

38. Kamulaştırılan taşınmaz, başvuruculaın mülkiyetinde bulunduğundan mülkün varlığı noktasında tartışma bulunmamaktadır.

b. Müdahalenin Varlığı ile Türü

39. Somut olayda başvurucuların taşınmazı kamulaştırılmış ve İdare adına tescil edilmiştir. Başvurucuların taşınmazının kamulaştırılmasının mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği tartışmasızdır. Ayrıca Anayasa Mahkemesinin çok sayıda kararında da belirtildiği üzere taşınmazın kamulaştırılması mülkten yoksun bırakma niteliğindedir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 32; AYM, E.1988/34, K.1989/26, 21/6/1989; E.2011/58, K.2012/70, 17/5/2012).

c. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

40. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

41. Anılan madde uyarınca temel hak ve özgürlükler, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmaksızın, Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun düşebilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir.

i. Kanunilik

42. Kamulaştırmanın usul ve esasları 2942 sayılı Kanun'da düzenlenmiştir. Somut olayda başvurucuların taşınmazının petrol lokasyonunda kalması sebebiyle kamulaştırıldığı ve kamulaştırma sürecinin 2942 sayılı Kanun’a göre sürdürülerek tamamlandığı görülmüştür. Bu durumda mülkten yoksun bırakmanın kanuni dayanağının bulunduğu anlaşılmıştır.

ii. Meşru Amaç

43. Somut olayda başvurucuların taşınmazı petrol kaynaklarının aranması, geliştirilmesi ve üretilmesi amacıyla kamulaştırılmıştır. Petrol kaynaklarının ülke menfaatlerine uygun şekilde kullanılmasında kamu yararı olduğu açıktır.

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

44. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2012/102, K.2012/207, 27/12/2012; E.2012/149, K.2013/63, 22/5/2013; E.2013/32, K.2013/112, 10/10/2013; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, § 38).

45. Mülkiyet hakkından yoksun bırakma biçimindeki müdahalelerde, hedeflenen kamu yararı ile malikin bireysel yararı arasında gözetilmesi gereken adil denge ancak malike tazminat ödenmek suretiyle sağlanabilir. Diğer bir ifadeyle mülkten yoksun bırakmalarda

malike tazminat ödenmesi, müdahaleyle malike yüklenen aşırı külfetin telafi edilmesini temin eden temel bir araçtır. Anayasa'nın 46. maddesi uyarınca kamulaştırma yoluyla malikin mülkiyet hakkının sona erdirildiği hâllerde malike ödenmesi gereken tazminat taşınmazın gerçek bedelidir. Bu itibarla taşınmazın gerçek bedelinin ödenmediği durumlarda somut olayın koşulları da gözetilerek müdahalenin orantılı olmadığı sonucuna ulaşılabilir (Cevat Aydın, B. No: 2014/13886, 4/10/2017, § 48).

46. Çok sayıda alıcısı ve satıcısı bulunmayan ve satışa konu olan malların aynı nitelikte (homojen) olmadığı emlak piyasasında bir taşınmazın herkes için geçerli tek, değişmez ve kolay hesaplanabilir bir fiyatının olmadığı da gözönünde bulundurulmalıdır. Anayasa'nın koruması altında bulunan mülkiyet hakkı açısından önemli olan, kamulaştırılan veya üzerinde irtifak hakkı kurulan taşınmazın gerçek değerinin 2942 sayılı Kanun'a göre belirlenmesi, irtifak hakkı kurulan taşınmazda meydana gelen değer düşüklüğü karşılığının objektif kriterlere göre tespit edilmesi ve ulaşılmak istenen kamu yararı ile orantılı bir bedelin başvuruculara ödenmesidir (Mukadder Sağlam ve diğerleri, B. No: 2013/2511, 22/1/2015, § 48).

47. Kamulaştırma yoluyla malikin mülkiyet hakkının sona erdirildiği hâllerde taşınmazın gerçek bedelinin malike ödenmesi orantılılık ilkesinin gereğidir. Taşınmaz bedelinin tespiti teknik ve uzmanlık gerektiren bir konudur. Bu nedenle kamulaştırılan taşınmazın bedelinin tespiti uzman mahkemelerin ve Yargıtayın bu konudaki uzman dairelerinin yetkisi ve görevindedir. Anayasa Mahkemesi bu konuda uzmanlaşmış bir mahkeme olmadığı gibi Anayasa Mahkemesinin mülkiyet hakkı kapsamında yapılan bireysel başvurularda bedel veya değer düşüklüğü karşılığını hesaplamak gibi bir görevi de bulunmamaktadır. Anayasa Mahkemesinin mülkiyet hakkına yapılan müdahale ile ödenen bedel arasındaki ilişki yönünden yapacağı tespit, orantılılık incelemesinden ibarettir (Mukadder Sağlam ve diğerleri, § 49; Abdülkerim Çakmak ve diğerleri, B. No: 2014/1964, 23/2/2017, § 52).

48. Mülkiyet hakkının korunmasının söz konusu olduğu durumlarda usule ilişkin güvencelerin somut olayda yerine getirildiğinden söz edilebilmesi için yargı mercilerinin kararlarında konu ile ilgili ve yeterli gerekçe bulunmalıdır. Ayrıca belirtmek gerekir ki bu zorunluluk, davacının bütün iddialarına cevap verilmesi anlamına gelmemekle birlikte mülkiyet hakkını ilgilendiren davanın sonucuna etkili esasa ilişkin temel iddia ve itirazların yargılama makamlarınca özenli bir şekilde değerlendirilerek karşılanmasını gerektirmektedir (Kamil Darbaz ve GMO Yapı Grup End. San. Tic. Ltd. Şti., B. No: 2015/12563, 24/5/2018, § 53).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

49. Somut olayda dava konusu taşınmazın kamulaştırma bedelinin İlçe Tarım Müdürlüğünün verileri dikkate alınarak tespit edildiği anlaşılmıştır. Başvurucular İlçe Tarım Müdürlüğünün verileri yerine TMO, Ticaret Borsası ve ÇUKOBİRLİK'in verilerine göre hesaplama yapılması gerektiğini ileri sürmüştür.

50. 2942 sayılı Kanun'un 11. maddesinin (f) bendinde araziler için kamulaştırma bedeli tespitinin taşınmazın kamulaştırma tarihindeki mevkii ile şartlarına göre ve olduğu gibi kullanılması hâlinde getireceği net kazanç esas alınarak belirlenmesi öngörülmektedir. Düzenli ve sürekli tarımsal getiri istatistikleri ise ülkemizde il ve ilçe tarım müdürlükleri tarafından il merkezi ve ilçeler düzeyinde tutulmaktadır. Bu nedenle mahkemeler ve mahkemelerin atadığı bilirkişiler, Yargıtayın yerleşik içtihatları doğrultusunda özel bir durum olmadıkça kamulaştırma bedelinin tespitinde resmî birer kurum olan il ve ilçe tarım

müdürlüklerinin verilerini kullanmaktadır (Tahsin Erdoğan, B. No: 2012/1246, 6/2/2014, § 63). Bununla birlikte kamulaştırılan taşınmazın gerçek bedelinin belirlenmesini sağlayacak tarımsal üretim verilerinin bilimsel tekniğe uygun olarak tutulması kamu makamlarının sorumluluğundadır.

51. Somut olayda başvuruculaların TMO, Ticaret Borsası ve ÇUKOBİRLİK'in verileri üzerinden kamulaştırma bedelinin tespit edilmesini talep ettiği ancak İlçe Tarım Müdürlüğünün verilerinin dikkate alınmasıyla tespit edilen kamulaştırma bedelinin taşınmazın gerçek değerini yansıtmadığına yönelik somut veri sunamadığı görülmüştür. Bu bağlamda İlçe Tarım Müdürlüğünün tahminî verilerinin gerçek bedeli yansıtmadığına ilişkin iddianın ileri sürülmesi Mahkemenin ulaştığı kanaatin keyfî olduğunun kabulü için yeterli değildir. Mahkemenin kanaatinin sorgulanabilmesi için başvuruculaların bundan daha öte dayanaklar göstermesi -İlçe Tarım Müdürlüğünün tahminî verilerinin gerçeği yansıtmadığını ortaya koyması- beklenir.

52. Diğer yandan başvurucular, kamulaştırılan taşınmazda damlama sulama sisteminin kullanılmasıyla verimin arttığını ve maliyetin azaldığını ancak taşınmazın açıklanan özelliği dikkate alınmadan değerlendirme yapılması nedeniyle kamulaştırma bedelinin düşük belirlendiğini ifade etmiştir. Dava konusu taşınmazda kullanıldığı tespit edilen damlama sulama sisteminin kapitalizasyon faiz oranı belirlenirken dikkate alındığı anlaşılmıştır (bkz. § 9). Başvurucular tarafından damlama sulama sisteminin avantajlarını açıklar mahiyette bazı belgeler sunularak (bkz. § 13) taşınmazın verimine olan etkisinin daha fazla olduğu ileri sürülmüş ise de belirtilen sistemin taşınmazda gerçekleştirilen üretim faaliyetlerine olan etkisi somut olarak ortaya konamamıştır. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamındaki inceleme yetkisinin sınırları ve niteliği gözetildiğinde açıklanan nedenlerle damlama sulama sistemi kullanılmasının taşınmazın değerini arttığı iddiasına yönelik daha öte bir inceleme yapılmasına yetecek verilerin temin edilmediği görülmüştür.

53. Somut olayda Mahkeme, bilirkişi raporunda %38 olarak hesaplanan objektif değer artış oranını %26 olarak kabul ederek kamulaştırma bedelini tespit etmiş; bozma kararından sonra %38 objektif değer artış oranı uygulayan bilirkişi raporu doğrultusunda davanın kabulüne karar vermiştir. Daire ise objektif değer artış oranının bozma sebebi yapılmaması sebebiyle İdare lehine usule ilişkin kazanılmış hak oluştuğunu açıklayarak bozma kararından önce belirlenen %26 objektif değer artış oranı üzerinden kamulaştırma bedelini belirlemiştir. Başvurucular objektif değer artış oranının düşük belirlenmesi nedeniyle kamulaştırma bedelinin gerçek bedelden düşük tespit edildiğini ileri sürmüştür.

54. Anayasa'nın 46. maddesinin birinci fıkrasında kamulaştırmanın taşınmazın gerçek karşılığının ödenmesi şartıyla kullanılabilecek bir yetki olduğu hükme bağlanmıştır. Gerçek karşılığının ödenmesi Anayasa'nın 46. maddesiyle maliklerin lehine getirilen özel bir güvence mahiyetindedir. Başka bir anlatımla gerçek karşılığın kural olarak peşin ve nakden ödenmesi; devlet ve kamu tüzel kişileri tarafından yapılabilmesi, kamu yararının bulunması, kamulaştırma kararına ilişkin kanunda gösterilen esas ve usullere uyulmasıyla birlikte kamulaştırmanın anayasal ögeleridir (bazı farklarla birlikte bkz. AYM, E.2018/156, K.2019/22, 10/4/2019, § 29).

55. Taşınmazın değerini etkileyen objektif unsurlar da değerin belirlenmesinde hesaba katılmaktadır. Bu unsurların tahdidî olarak sayılması mümkün değil ise de taşınmazın yola ve yerleşim yerine yakınlığı, ticari ve iş kapasitesi, deniz, göl, nehir gibi tabii güzelliklere uzaklığı, imarlı bölgelere yakınlığı gibi özellikler buna örnek gösterilebilir (Cevat Aydın, B.

No: 2014/13886, 4/10/2017, § 58). Nihayetinde kamulaştırma suretiyle taşınmazın bedelsiz olarak veya değerinin altındaki bir bedelle kişinin mal varlığından çıkarılmasının mümkün bulunmaması, kamulaştırmaya konu taşınmazın kamulaştırma bedelinin tespitini etkileyebilecek nitelik ve özellikleri ile bunların kamulaştırma bedeline katkısının gözetilmesini zorunlu kılmaktadır (AYM, E.2018/156, K.2019/22, 10/4/2019, § 32).

56. Anayasa Mahkemesi Saadet Esin (B. No: 2014/18103, 26/10/2017) ile Celal Afşin ve diğerleri (B. No: 2015/18943, 19/9/2018) ve Ahmet Koca ve diğerleri (B. No: 2018/17345, 19/10/2021) kararlarında kamulaştırma bedelinin tespitinde kamulaştırmanın anayasal ögelerinden biri olan gerçek karşılığa ulaşılmasını sağlayan objektif değer artışına ilişkin olarak bilirkişi raporundaki somut tespitlere yönelik herhangi bir eleştiri getirilmeden, soyut olarak objektif değer artışının belli bir oranı geçemeyeceğinin kabul edilmesinin taşınmazın gerçek değerinin belirlenmesini engellediği gerekçesiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

57. Nitekim objektif değer artışı oranına ilişkin benzer bir üst sınırlama getiren 2942 sayılı Kanun'un 11. maddesinin birinci fıkrasının (ı) bendinde yer alan "…arazi bedelinin yarısını geçmemek ve…" ibaresi, Anayasa Mahkemesince Anayasa'ya aykırı bulunarak 10/4/2019 tarihli ve E.2018/156, K.2019/22 sayılı kararla iptal edilmiştir. Kararda esasen objektif değer artışı uygulamasıyla taşınmazın değerinde %50'yi aşan oranlarda artış yapılmasını gerektiren durumlara uygulamada sıklıkla rastlanmasına rağmen bu oranın %50 ile sınırlandırılmasının gerçek kamulaştırma bedelinin tam olarak tespitini ve malike ödenmesini engelleyeceği ifade edilmiştir (bkz. § 22).

58. Bilirkişi, uyuşmazlığın çözümünü etkileyen ve hâkimin hukuki bilgisiyle aydınlatılamayan bilimsel ve teknik meseleleri açıklığa kavuşturmak, bu tür meselelerde mahkemeyi bilgilendirmek amacıyla görüşüne başvurulan uzman kişi olup bilirkişinin görüşünün mahkemeyi bağlamayacağı muhakkaktır. Bilirkişi raporu, hâkimin uyuşmazlığı çözerken dikkate alacağı takdirî bir delilden ibarettir. Hâkim; bilirkişi görüşünü içeren raporun yeterliliğini, raporda açıklanan görüş ve kanaatin itibar edilebilirliğini, dayandığı olguları gözönünde bulundurarak hükme esas alınıp alınmayacağını serbestçe değerlendirir ve takdir eder. Bu bağlamda hâkim, bilimsel ve teknik bakımdan yetersiz ve çelişkili bulduğu bilirkişi raporlarını hükme esas almak zorunda değildir. Bu durum, karar verme ve hüküm kurma yetkisinin hâkime ait olmasının doğal bir sonucudur. Aksi takdirde şekil olarak hükmü kuran hâkim olsa da gerçekte hüküm bilirkişi tarafından verilmiş olur ki bu durum yargı yetkisinin devri anlamına gelir.

59. Bununla birlikte bilirkişinin bilimsel veya teknik uzmanlık gerektiren ve objektif olarak bakıldığında mahkemenin vâkıf olmadığı meselelerde görüş beyan ettiği dikkate alındığında mahkemenin bilirkişi raporunu yetersiz görmesi durumunda bunun gerekçesini ortaya koyması gerekir. Mahkemenin gerekçesini açıklamadan bilirkişi raporunu hükme esas alınamaz bulması, raporun lehine olduğu kişi açısından yargılama adaletini olumsuz yönde etkileyebileceği gibi kamulaştırma bedelinin tespit edildiği davalarda taşınmazın gerçek bedelinin veya taşınmazda meydana gelen değer kaybının gerçek miktarının tespit edilmesini de engelleyebilir.

60. Somut olayda 14/2/2012 tarihli bilirkişi raporunda objektif değer artış oranı, bu oranı etkileyen unsurlara yer verilerek %38 olarak tespit edilmiştir. Buna karşılık Mahkeme; bilirkişi raporunda yer alan tespitlere somut herhangi bir eleştiri getirmeksizin, taşınmazın il merkezine ve kara yoluna olan yakınlığı, ürün paylarındaki kolaylık, toprağın verimliliği ile

taşınmazın makineli tarıma uygun olmasını gerekçe göstererek objektif değer artış oranını %26 olarak belirlemiştir. Bu orana göre tespit edilen kamulaştırma bedeline ilişkin mahkeme kararının Daire tarafından farklı gerekçelerle bozulması üzerine Mahkemece hükme esas alınan ek bilirkişi raporunda kamulaştırma bedeli %38 objektif değer artış oranı uygulanarak belirlenmiş, buna karşılık Daire objektif değer artış oranının bozma kapsamı dışında bırakılması nedeniyle usule ilişkin kazanılmış hak oluştuğunu gerekçe göstererek %26 oranında objektif değer artışı uygulayarak kamulaştırma bedelini tespit etmiştir. Böylece bilirkişi raporunda objektif değer artış oranı hesabında dikkate alınan unsurların neden dikkate alınmadığının sebepleri gösterilmeden ve objektif artış oranının bilirkişi raporunda belirlenen orandan farklı belirlenmesinin nedenleri açıklanmadan sonuca gidilerek kamulaştırma bedelinin tespit edildiği anlaşılmıştır.

61. Sonuç olarak objektif değer artış oranının bilirkişi raporunda belirlenen orandan daha düşük tespit edilmesinin nedenleri somut olarak ortaya konulmadan ve bu kapsamdaki itirazlar hakkında ilgili ve yeterli bir gerekçeyle değerlendirme yapılmadan karar verildiği görülmüştür. Buna göre yargısal sürecin bütününe bakıldığında mülkiyet hakkının korunmasında usule ilişkin güvencelerin somut olayda yerine getirilmediği, başvuruculaların bu güvencelerden yararlandırılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla Anayasa'nın 46. maddesinin birinci fıkrasında yer alan gerçek karşılık güvencesi çerçevesinde ve Anayasa'nın 13. ile 35. maddelerinin gerektirdiği mülkiyet hakkının korunması gerekliliği ile müdahalenin dayandığı kamu yararı arasında olması gereken adil denge başvurucular aleyhine bozulmuş olup mülkiyet hakkına yapılan müdahale ölçüsüzdür.

62. Açıklanan gerekçelerle kamulaştırma bedelinin hesaplanmasında objektif değer artış oranının belirlenmesi yönünden Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

63. Başvurucular; ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

64. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Diyarbakır 3. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2014/1040, K.2016/241) GÖNDERİLMESİNE,

D. 446,90 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.446,90 TL yargılama

giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 23/1/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SABRİYE GÖREN

B. No: 2020/37428 | Karar tarihi: 23.01.2025

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/37428

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

SABRİYE GÖREN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/37428)

Karar Tarihi: 23/1/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 5/5/2025 - 32891

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Osman KODAL

Başvurucu : Sabriye GÖREN

Vekili : Av. Yakup Yaşar MİRZAOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, motorlu taşıtlar zorunlu mali sorumluluk sigortası kapsamında geçici iş göremezlik ve bakıcı gideri tazminatlarının ödenmesi için sigorta tahkim komisyonuna yapılan başvurunun reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, geçirdiği trafik kazası neticesinde ortaya çıkan iş göremezlik ve bakıcı giderleri tazminatlarının ödenmesi için davalı sigorta şirketi aleyhine 16/3/2020 tarihinde sigorta tahkim komisyonuna başvurmuş; sigorta tahkim komisyonu hakemi 22/7/2020 tarihinde başvurucunun talebini kabul etmiştir. Aleyhine karar verilen sigorta şirketi, bu karara itiraz etmiş; itirazı inceleyen hakem heyeti 31/10/2020 tarihinde 13/10/1983 tarihli ve 2918 sayılı Kara Yolları Trafik Kanunu'nun hükümleri ile bu Kanun'a dayanılarak hazırlanan ve 1/6/2015 tarihinde yürürlüğe giren genel şartlar dikkate alındığında geçici iş göremezlik ve geçici bakıcı giderleri zararından sigorta şirketinin sorumlu tutulamayacağı gerekçesiyle itirazı kabul etmiş, kararı kaldırmış ve başvurunun reddine kesin olarak karar vermiştir.

3. Başvurucu, nihai kararı 6/11/2020 tarihinde öğrendikten sonra 26/11/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Komisyon, kabul edilebilirlik konusunda oybirliği sağlanamadığından kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. İkinci Bölüm başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

4. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

5. Başvurucu; itiraz hakem heyetinin Anayasa Mahkemesinin iptal kararını dikkate almadan söz konusu düzenleme yürürlükteymiş gibi karar verdiğini, bu durumun bariz takdir hatası, keyfîlik ve öngörülemezlik oluşturduğunu belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

6. Anayasa Mahkemesi Muhittin Yeşilmen (B. No: 2016/58665, 10/6/2020) ve Mhd Haıtham Almıdanı (B. No: 2018/3885, 19/10/2021) kararlarında tahkimin uyuşmazlığın çözümünün taraflara bırakıldığı ihtiyari bir yöntem olduğunu ancak bazı durumlarda kanun koyucu tarafından başvurulması zorunlu bir yol olarak da gösterilebileceğini, bununla birlikte sigorta tahkimin 3/6/2007 tarihli ve 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun 30. maddesi gereğince sigorta şirketi ile uyuşmazlık yaşayan sigorta ettiren ve/veya sözleşmeden menfaat elde eden kişi yönünden başvurulmasının ihtiyari bir çözüm yolu olduğunu, nitekim bu kişilerin sigorta tahkim komisyonuna başvurmak yerine adli mahkemelerde dava da açabildiklerini belirtmiştir. Anılan kararlarda sigorta ettiren veya sigorta sözleşmesinden menfaat sağlayan kişiler sigorta tahkim komisyonuna başvurmakla uyuşmazlığa ilişkin dava açma imkânından ve adil yargılanma hakkının güvencelerinden feragat etmiş olduğu, dolayısıyla hakem yargılamasında devlete atfedilebilir bir kusur veya hakem kararına karşı gidilen bir yargı yolu (temyiz gibi) olmadıkça adil yargılanma hakkının güvencelerinin uygulanmadığı iddiasına yönelik denetimin yapılamayacağı vurgulanmıştır. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi söz konusu kararlarda başvurucunun, tahkim yoluna başvurmakla adil yargılanma hakkına ilişkin iddialarını denetletme imkânından kendi iradesiyle vazgeçtiğini, bu bağlamda verilen hakem kararının kanun gereği kesin nitelikte olduğundan ve yargısal karar üzerine yapılan bir başvuru da bulunmadığından ileri sürülen iddialar yönünden başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğu sonucuna

varmıştır.

7. Somut olayda başvurucu, yaşadığı trafik kazası neticesinde oluşan zararları dolayısıyla yargı mercileri önünde dava açmak yerine tercihen sigorta tahkim komisyonuna başvuruda bulunmuş; geçici iş göremezlik ve bakıcı gideri tazminatının ödenmesini talep etmiştir. Sigorta tahkim komisyonu hakemi başvurucunun talebini kabul etmiş, itiraz üzerine itirazı inceleyen hakem heyeti itirazı kabul etmiş, kararı kaldırmış ve başvurunun reddine kesin olarak karar vermiştir. Başvurucu, tahkim yoluna başvurmakla adil yargılanma hakkına ilişkin iddialarını denetletme imkânından kendi iradesiyle vazgeçtiğinden ve yargısal karar üzerine yapılan bir başvuru söz konusu olmadığından anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

8. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Engin YILDIRIM, Selahaddin MENTEŞ ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamıştır.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA Engin YILDIRIM, Selahaddin MENTEŞ ve Kenan YAŞAR'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. 2/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 23/1/2025tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvuru, motorlu taşıtlar zorunlu mali sorumluluk sigortası kapsamında geçici iş göremezlik ve bakıcı gideri tazminatlarının ödenmesi için yapılan başvuruda söz konusu tazminatların ödenip ödenmeyeceğini tespit eden normun Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesine rağmen bu hususun dikkate alınmadan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, trafik kazası sonucu ortaya çıkan iş göremezlik ve bakıcı giderlerinin tazmini için sigorta şirketine karşı sigorta tahkim komisyonuna başvurmuş; komisyon, talebi kabul etmiştir. Ancak sigorta şirketinin itirazı üzerine hakem heyeti, 2918 sayılı Kara Yolları Trafik Kanunu ve ilgili genel şartlar doğrultusunda bu giderlerden sigorta şirketinin sorumlu tutulamayacağına karar vererek talebi reddetmiştir. Hakem heyeti, Anayasa Mahkemesi'nin 17/7/2020 tarihli ve E.2019/40, K.2020/40 sayılı iptal kararının geriye yürümeyeceğini ve olay tarihinde yürürlükte olan hükümlerin uygulanması gerektiğini belirtmiştir. Başvurucu, nihai kararı öğrendikten sonra süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

3. Mahkememiz çoğunluğu sigorta tahkim yolunun ihtiyari nitelikte olması, tarafların kendi iradeleriyle bu yolu seçmiş olmaları, tahkime giderek mahkemede dava açma haklarından feragat ettikleri hususları gözetilerek önceki Anayasa Mahkemesinin içtihatları

doğrultusunda başvurucunun adil yargılanma hakkı kapsamında başvurusunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez bulmuştur.

4. Tarafların zorunlu olmayan ihtiyari tahkim yoluna başvurmaları ile söz konusu tahkim kararı miktar itibarıyla temyiz sınırının altında olması halinde Mahkemelerin denetiminden geçmeden kesinleşebilir. Bu durumunda tarafların adil yargılanma hakkının bütün güvencelerinden feragat ettiklerine ilişkin kategorik yorumun benimsenmesi söz konusu uyuşmazlıklarla ilgili tahkim yolunda ne tür bir karar verebileceğini önceden bilmeyen taraflar yönünden öngörülemez sonuçlar doğurabilir.

5. Ayrıca açık, yazılı, kapsamı belirli bir feragat sözleşmesi olmadığı hâlde ihtiyari tahkim yoluna başvurulmasının adil yargılanma hakkının bütün güvencelerinden feragat edildiği yönünde yapılacak bir değerlendirme tarafların iradelerine de uygun olmayabilir. Bununla birlikte mahkemelerin yanı sıra alternatif uyuşmazlık yolları olarak öngörülen ihtiyari tahkimin mahkemelerin iş yükünün azaltılması ve uyuşmazlıkların daha kısa süre içinde sonuçlandırılması amaçlarına hizmet etmek için kurulduğu hususları gözetildiğinde ihtiyari tahkim yoluna gidilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının bütün güvencelerinden mahrum kalınacağı şeklindeki değerlendirmelerin tarafların ihtiyari tahkim yoluna gitmelerinde tereddütler oluşturabilecektir. Bu bağlamda tarafların ihtiyari tahkim yoluna gitmek yerine mahkemelerde dava açmaları mahkemelerin iş yükünün artabilecek ve yine adil yargılanma hakkı kapsamında yargılamaların makul sürede içinde sonuçlandırılmamasına sebebiyet verebilecektir.

6. Öte yandan 5684 sayılı Kanun'da düzenlenen sigorta tahkim usulüne ilişkin hükümler gözetildiğinde, sigorta tahkim sisteminin ayrıntılı olarak düzenlendiği görülmekte olup bu sistem içinde başvurucunun söz konusu uyuşmazlığına bakacak hakem, hakem heyeti, tahkim komisyonunu veya itiraz hakem heyetini belirleme yetkisinin olmadığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte tahkim yargılaması neticesinde hakemin veya hakem kurulunun verdiği karar, mahkeme kararları gibi maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmektedir. Bu bağlamda hakem kararı, aynı konu ve sebepten dolayı aynı taraflarca tekrar dava konusu yapılamaz ve hakemin kararı bu kişiler için kesin delil oluşturur ve bağlayıcıdır.

7. Diğer taraftan sigorta tahkimde belli miktarı aşan uyuşmazlıklar yönünden Yargıtay da temyiz incelemesi yapıldığından bu uyuşmazlıklar yönünden adil yargılanma hakkı çerçevesinde inceleme yapılabilecek, Yargıtay denetiminden geçmeyen belli miktarı aşmayan uyuşmazlıklar yönünden ise kişiler adil yargılanma hakkının bütün güvencelerinden feragat etmiş sayılacak bu hakkın hiçbir güvencesinden yararlanamayacaktır. Bu durum sigorta tahkim yoluna başvuran kişiler yönünden uyuşmazlığın miktarına göre adil yargılanma hakkının güvencelerinden yararlanma veya yararlanamama gibi bir sonuca sebebiyet verecektir.

8. Bu itibarla ihtiyari tahkim yoluna başvurulması ve tahkim sonucu verilen kararın mahkemeler tarafından incelenmediği durumlarda tarafların adil yargılanma hakkının bütün güvencelerinden feragat ettikleri şeklinde kategorik yaklaşım yerine adil yargılanma hakkının kapsamı içinde bulunan hakların niteliği de gözetilerek söz konusu bu güvencelerin tahkim makamları tarafından da gerçekleştirilmesinin mümkün olduğu durumlarda her somut olayın kendi özelliği de dikkate alınarak tarafların ilgili adil yargılanma hakkı kapsamındaki güvencelerden yararlanabilmesi gerekir.

9. Dolayısıyla mahkeme çoğunluğunun aksine başvurucunun iddiasının sigorta tahkim heyeti

tarafından Anayasa Mahkemesinin iptal ettiği kanun hükmünün yürürlükteymiş gibi uygulamasına, bu bağlamda Anayasa Mahkemesinin normu iptal eden kararının dikkate alınmamasına yönelik olması ve yukarıda açıklanan diğer hususlar birlikte değerlendirildiğinde açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerektiği kanaati ile aksi yöndeki çoğunluk kararına iştirak edilmemiştir.

10. Başvuru kabul edilebilir bulunsa idi aşağıda açıklayacağımız sebeplerle başvurucun adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmak mümkün olacaktı.

11. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır.

12. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (konuya ilişkin birçok karar arasından bkz. Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013).

13. Ancak temel hak ve özgürlüklere müdahalenin söz konusu olduğu durumlarda derece mahkemelerinin takdir ve değerlendirmelerinin Anayasa'daki güvencelere etkisini nihai olarak değerlendirecek merci Anayasa Mahkemesidir. Bu itibarla Anayasa'da öngörülen güvenceler dikkate alınarak bireysel başvuru kapsamındaki temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğine ilişkin herhangi bir inceleme "kanun yolunda gözetilmesi gereken hususun incelenmesi" olarak nitelendirilemez (Şahin Alpay (2) [GK], B. No: 2018/3007, 15/3/2018, § 53).

14. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesi, çok istisnai durumlarda temel hak ve özgürlüklerden biri ile doğrudan ilgili olmayan bir şikâyeti kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin yasak kapsamına girmeden inceleyebilir. Açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsıldığı ve adil yargılama hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvencelerin anlamsız hâle geldiği çok istisnai hâllerde, aslında yargılamanın sonucuna ilişkin olan bu durumun bizatihi kendisi usule ilişkin bir güvenceye dönüşmüş olur. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin derece mahkemelerinin değerlendirmelerinin usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getirip getirmediğini ve açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsılıp sarsılmadığını incelemesi yargılamanın sonucunu değerlendirdiği anlamına gelmez. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi derece mahkemelerinin delillerle ilgili değerlendirmelerine ancak açık bir keyfîlik ve adil yargılanma hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getiren bir uygulama varsa müdahale edebilecektir (Ferhat Kara [GK], B. No: 2018/15231, 4/6/2020, § 149; M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 83).

15. Adil yargılanma hakkı, hukuk kuralının davanın başvurucu lehine sonuçlanmasını temin

eden yorumunun esas alınmasını güvence altına almamaktadır. Uyuşmazlığa uygulanacak hukuk kurallarının yorumlanması -yukarıda belirtildiği gibi- derece mahkemelerinin takdirindedir. Bununla birlikte derece mahkemelerinin hukuk kurallarını yorumlarken Anayasa'nın 2. maddesinde düzenlenen ve Cumhuriyet'in nitelikleri arasında sayılan hukuk devleti ilkesini gözönünde bulundurmaları gerekir. Esasen hukuk devleti ilkesi Anayasa'nın tüm maddelerinin yorumlanmasında dikkate alınması zorunlu olan bir ilkedir. Bu bağlamda Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının kapsam ve içeriğinin yorumlanmasında da hukuk devletinin gerekleri gözetilmelidir (M.B., § 84).

16. Bu noktada hukuk devletinin gereklerinden birini de hukuk güvenliği ilkesi oluşturmaktadır (AYM, E.2008/50, K.2010/84, 24/6/2010 ve E.2012/65, K.2012/128, 20/9/2012). Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi; hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013).

17. Başvuruculların medeni haklarıyla ilgili uyuşmazlıklarda uygulanan hukuk kurallarının açıkça keyfî veya hakkın tesliminden kaçınacak (adaleti hiçe sayacak) biçimde yorumlanması usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getireceğinden adil yargılanma hakkının ihlal edildiğinden söz edilebilir. Zira bu hâlde, derece mahkemesinin yorumunun başvurucu tarafından öngörülmesi mümkün olmayıp hukuk kurallarının öngörülemez biçimde yorumlanması hukuk devleti ilkesini örseler. Özellikle hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı hükümlerin geniş yoruma tabi tutulması keyfîliğe ve bireylerin kendilerini hukuk karşısında güvensiz hissetmelerine yol açar (M.B., § 86).

18. Aşağıdaki hâllerde aslında yargılamanın sonucuna ilişkin olan bir durumun bizatihi kendisinin usule ilişkin bir güvenceye dönüştüğü kabul edilebilir:

i. Somut olayda uygulanan veya uygulanması gereken hukuk kurallarının kabul edilebilir herhangi bir yorumuna dayanılmaması,

ii. Delil ile bu delilin ispat aracı olarak kullanıldığı vakıa arasında kurulan bağın kabul edilebilir bir muhakemeye dayanmaması veya mantık dışı bir çıkarıma dayanması,

iii. Açıkça yanlış olan olguların hükme esas alınması,

iv. Somut olayın açıkça belirli olan koşullarının gözetilmemesi,

v. Belirli bir hususu ispat ettiğinde kuşku bulunmayan bir delilin açıkça keyfî olarak dikkate alınmaması,

vi. Maddi olayın tespitinde aksi ispat edilemeyecek ve savunma yapmayı anlamsız kılacak varsayımlara dayanılması,

19. Yargılamanın sonucuyla ilgili hususları usule ilişkin bir güvenceye dönüştüren durumlar yukarıda belirtilenlerle sınırlı değildir. Bunlara benzer hâllerde de Anayasa Mahkemesince bireysel başvuru kapsamında denetim yapılabilir. Bununla birlikte belirtilen eksikliklerin adil yargılanma hakkının ihlaline yol açabilmesi için bunların ayrıca yargılamanın hakkaniyetini zedelediğinin tespit edilmiş olması gerekmektedir (İsmet Murtezaoğlu, B. No: 2018/17312, 18/10/2022, §40).

20. Somut olayda başvurucu iş göremezlik ve bakıcı giderleri tazminatlarının ödenmesi için davalı sigorta şirketi aleyhine sigorta tahkim komisyonuna başvurmuş, sigorta tahkim komisyonu başvurucunun talebini kabul etmiştir. İtirazı inceleyen hakem heyeti ise 31/10/2020 tarihinde 2918 sayılı Kanun'un hükümleri ile genel şartları dikkate alarak geçici iş göremezlik ve geçici bakıcı giderleri zararından sigorta şirketinin sorumlu tutulamayacağı gerekçesiyle itirazı kabul etmiş, kararı kaldırmış ve başvurunun reddine karar vermiştir.

21. Anayasa Mahkemesinin 17/7/2020 tarihli ve E.2019/40, K.2020/40 sayılı kararıyla 2918 sayılı Kanun'un 90. maddesinin birinci cümlesinde yer alan "...ve bu Kanun çerçevesinde hazırlanan genel şartlarda..." ibaresi ile ikinci cümlesinde yer alan "...ve genel şartlarda..." ibaresinin ve 92. maddesinin (i) bendinin iptaline karar verilmiştir. Anılan karar 9/10/2020 tarihli ve 31269 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

22. Söz konusu kararda Anayasa Mahkemesi, kurallarda sigorta şirketinin zorunlu mali sorumluluk sigortası sözleşmesinden doğan sorumluluğunun kapsamının kanunla düzenlenmediğini, bu kapsamın idarenin düzenleyici nitelikte işlemi olan genel şartlara bırakıldığını, böylece sigorta şirketinin zorunlu mali sorumluluk sigortası sözleşmesinden doğacak borcunun idare tarafından her zaman değiştirilebilir nitelikteki kurallar olan genel şartlara göre belirleneceğini, borcun kapsamının tespiti hususunda temel çerçeve ve ilkelerin kanunda belirlenmeden idareye geniş bir takdir yetkisinin tanınmasının kanunilik ölçütü yönünden Anayasa'ya aykırı olduğunu ifade etmiştir (bkz. anılan kararda §34).

23. Anayasa'nın 153. maddesinin son fıkrası uyarınca Anayasa Mahkemesi kararları Resmî Gazete'de hemen yayınlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar. Dolayısıyla anılan anayasal hüküm gereği hakem heyeti de Anayasa Mahkemesinin 9/10/2020 tarihinde yürürlüğe giren yukarıda ayrıntıları belirtilen iptal kararı ile bağlıdır. Bu bağlamda hakem heyetinin karar tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen kuralları dikkate almaması gerekir.

24. Hâl böyle iken hakem heyeti Anayasa Mahkemesinin anılan kararı ile iptal edilen 2918 sayılı Kanun'un hükümlerini ve buna dayanılarak hazırlanmış olan ve 1/6/2015 tarihinde yürürlüğe giren genel şartlar hükümlerinde öngörülen geçici iş göremezlik ve bakıcı giderlerinin teminat kapsamı dışında tutulduğuna ilişkin düzenlemeleri esas alarak başvurucunun söz konusu zararlarından sigorta şirketinin sorumlu tutulamayacağı gerekçesiyle başvurucunun talebinin reddine karar vermiştir.

25. Dolayısıyla hakem heyeti Anayasa Mahkemesinin anılan kararı 9/10/2020 tarihinde yürürlüğe girmesine rağmen iptal kararından sonra 31/10/2020 tarihinde verdiği kararda olayın gerçekleştiği ve poliçenin düzenlendiği tarihteki iptal edilen hükümleri dikkate alarak genel şartların iş görmezlik ve bakıcı gideri tazminatlarını kapsamadığını bu nedenle sigorta şirketinin sorumlu olmadığını belirterek başvurucunun talebini reddetmiştir.

26. Kaldı ki Anayasa Mahkemesi’nin söz konusu iptal kararı olmasaydı bile Yargıtay 4. Hukuk Dairesi’nin yerleşik içtihatlarına göre genel şartlar hükümlerinde öngörülen geçici iş göremezlik ve bakıcı giderlerinin teminat kapsamı dışında tutulduğuna ilişkin düzenlemelere rağmen söz konusu zararlar açısından sigorta şirketi sorumlu tutulmakta ve davanın kabulüne karar verilmesi gerektiği belirtilmektedir.

27. Bu itibarla hakem heyetinin söz konusu uyuşmazlığa uygulanacak hukuk kurallarına ilişkin değerlendirmesinin kabul edilebilir bir yoruma dayanmadığı söz konusu bu yorum nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin zedelediği sonucuna ulaşılmıştır.

28. Açıklanan gerekçelerle başvurunun kabul edilebilir olduğu ve başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği kanaati ile çoğunluk görüşüne iştirak edilmemiştir.

Üye Engin YILDIRIM Üye Selahaddin MENTEŞ Üye Kenan YAŞAR

SEMİH AYDIN

B. No: 2023/104438 | Karar tarihi: 23.01.2025

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2023/104438

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

SEMİH AYDIN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2023/104438)

Karar Tarihi: 23/1/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 2/6/2025 - 32918

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Semih AYDIN

Vekilleri : Av. İlker KAPUSUZOĞLU

Av. Gizem RAMAZANOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, başvurucunun yurt dışına çıkamama adli kontrol tedbirine uymaması üzerine tutuklanması ve tutukluluğun gözden geçirilmesi taleplerinin incelenmemesi nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 8/12/2023 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

4. İkinci Bölüm başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve ekleri ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Hakkında yürütülen ceza yargılaması sonucunda 22/11/2017 tarihinde başvurucunun terör örgütüne yardım etme suçundan 4 yıl 2 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

7. İstinaf kanun yoluna başvurulması üzerine Bursa Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesi davanın yeniden görülmesine karar vermiş ve yaptığı yargılama sonucunda başvurucunun terör örgütüne yardım etme suçundan 1 yıl 13 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına 22/11/2018 tarihinde kesin olarak karar vermiştir.

8. Mahkûmiyet hükmünün kesinleşmesinden sonra 17/10/2019 tarihli ve 7188 sayılı Kanun'un 29. maddesi ile değişik 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 286. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereği, madde metninde belirtilen suçlar bakımından bölge adliye mahkemesi ceza daireleri kararlarının temyiz edilebilmesi mümkün hâle gelmiştir. Başvurucunun da bu kapsamda temyiz kanun yoluna başvurması üzerine Bursa 2. Ağır Ceza Mahkemesi 31/10/2019 tarihinde mahkûmiyet hükmünün infazının durdurulmasına, başvurucu hakkında yurt dışına çıkış yasağı şeklinde adli kontrol tedbiri uygulanmasına karar vermiştir.

9. Bursa Denetimli Serbestlik Müdürlüğü 14/11/2019 tarihinde başvurucuya ülke sınırları dışına çıkmama adli kontrol yükümlülüğünü ihlal hâlinde mahkemece tutuklama kararı verilebileceği hususlarında ihtaren tebliğde bulunmuştur.

10. Başvurucu 12/10/2022 tarihinde Bursa 2. Ağır Ceza Mahkemesine adli kontrol tedbirinin kaldırılması istemiyle bir dilekçe sunmuştur. Başvurucu, dilekçesinde adli kontrol tedbirinin 3 yıl için geçerli olacağını, zorunlu hâllerde gerekçesi gösterilmek suretiyle bu sürenin uzatılabileceğini, üç yıllık sürenin dolmak üzere olduğunu, kararın uzatılması için herhangi bir özel sebep bulunmadığını, bu nedenle adli kontrol tedbirinin kaldırılması gerektiğini belirtmiştir.

11. Başvurucu, hakkında uygulanan adli kontrol tedbirinin kaldırılmasını 23/11/2022 tarihli dilekçesi ile bir kez daha talep etmiştir.

12. Bursa 2. Ağır Ceza Mahkemesi 30/11/2022 tarihli kararıyla başvurucunun adli kontrol

tedbirinin kaldırılması talebini reddetmiştir. Kararın gerekçesi şöyledir:

"Dosyanın yapılan incelemesinde; mahkememizin 22/11/2017 tarih,2016/49 Esas,2017/309 Karar sayılı ilamı ile sanık hakkında … ilamın22/11/2018 tarihinde kesinleştiği ve infaza verildiği, ancak… 7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 29/3 ve 31.maddesi ile düzenlenen Geçici Madde 5/1-f bendi gereğince söz konusu İstinaf İlamına karşı temyiz yasa yoluna başvurma hakkı getirildiğinden sanığın talebi üzerine infaz edilen ilamın mahkememizin31/10/2019tarihli ek kararıyla durdurularak Bursa Bölge Adliyesi Mahkemesi 2. Ceza Dairesine gönderildiği dosyanın halen İstinaf aşamasında olduğu ve kesinleşmediği anlaşılmıştır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5. maddesinin 3. fıkrasında tutukluluk için öngörülen makûl süre, kişinin yakalandığı veya tutuklandığı tarihten ilk derece mahkemesi tarafından mahkûmiyet hükmü verildiği tarih arasındaki süre olduğu ve temyiz aşamasındaki sürenin buna dahil olmadığı yönündeki kararları (16/1/2007, 27561/02 Solmaz/Türkiye, 27.06.1968, 2122/64 Wemhoff- Almanya) ile Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 12/4/2011 tarihli E.2011/51 ve K.2011/42sayılı ilamında da CMK'nın 102. maddesinde belirtilen tutukluluk sürelerinin hesabında, yerel mahkeme tarafından hüküm verilinceye kadar geçen sürenin dikkate alınması, hükümden sonraki sürenin hesaba katılmaması gerektiği yönündeki kararları ve Yargıtay 10. Ceza Dairesi'nin 30/6/2016 tarihli ve E.2016/2193, K.2016/2078 sayılı ilamı ile Yargıtay 12. Ceza Dairesi'nin 21/10/2016 tarih ve E.2016/7328, K.2016/12072 sayılı ilamları ve 8/7/2021 tarihli 7331 sayılı Kanun'un 17. maddesi ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 110/A maddesi birlikte değerlendirildiğinde İstinaf ve Yargıtay aşamasında geçen sürelerin 5271 sayılı CMK 110/A maddesindeki süreden sayılmadığı anlaşılmakla, sanığın yurt dışı çıkış yasağı adli kontrol tedbirinin kaldırılmasına yönelik talebinin reddine dair aşağıdaki şekilde hüküm verilmiştir."

13. Başvurucu 5/1/2023 tarihinde yine adli kontrolün kaldırılması talebinde bulunmuş, Bursa 2. Ağır Ceza Mahkemesi 10/1/2023 tarihinde benzer gerekçeyle talebin reddine karar vermiştir.

14. Başvurucu 17/1/2023 tarihli dilekçesiyle bu karara itiraz etmiştir. Başvurucu, adli kontrolün üç yıl süreyle geçerli olabileceğini, bu sürenin dolduğunu ileri sürmüş, bu husus gözetilerek adli kontrol kararının kaldırılmasını talep etmiştir.

15. Bursa 3. Ağır Ceza Mahkemesi itiraza konu kararda isabetsizlik bulunmadığı gerekçesiyle 26/4/2023 tarihinde itirazın reddine karar vermiştir.

16. Başvurucu 2/6/2023 tarihinde Edirne'de kolluk güçlerince durdurulmuş, hakkında yurt dışına çıkmama adli kontrol kararı bulunduğunun tespiti üzerine adli kontrol hükümlerini ihlal ettiği gerekçesiyle yakalanmıştır.

17. Bursa 2. Ağır Ceza Mahkemesi, Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) vasıtasıyla başvurucunun sorgusunu yapmıştır. Başvurucu, sorgusunda "Ben 2022 yılında yurt dışı yasağımı bilmeme rağmen ülkeye dönmüştüm. 7 yıldan beri Fransa'da yaşıyorum, orada kendi adıma bir şirket vardır. Bu yurt dışı yasağı sebebiyle şirketimle ilgilenemedim. Ekonomik olarak zor duruma girdim. Bu şirketim Fransa'da para cezaları aldı. Bunları belirterek Mahkemeye defaatle adli kontrolümün kaldırılması yönünde talepte bulundum ancak bu taleplerim reddedildi. Bu yüzden yurt dışına çıkmak istedim, amacım kaçmak değildi. Hakkımda yurt dışına çıkamamak şeklindeki adli kontrol tedbiri olduğundan haberdardım. Avukatım gelirsem tutuklanacağımı söylemişti, ona rağmen geldim." şeklinde

beyanda bulunmuştur.

18. Bursa 2. Ağır Ceza Mahkemesi 2/6/2023 tarihinde başvurucunun tutuklanmasına karar vermiştir.Tutuklama kararının gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Sanık Semih Aydın hakkında Mahkememiz …kararı ile örgüte bilerek isteyerek yardım etme suçundan mahkumiyet kararı verildiği, Bursa Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesinin … ilamıyla işbu kararın düzeltilerek onandığı, sanığın 2/6/2023 tarihinde saat 2:30 sıralarında yurt dışına çıkmak üzereyken yakalandığı, yakalandığı yerin sınıra yakın bölge olması, sanığın yurt dışına çıkmama şeklindeki adli kontrol hükümlerini ihlal ettiği belirtilmiş olması, sanığın hakkında yurt dışı çıkış yasağı olduğunu, bu adli kontrolü ihlal ettiği takdirde tutuklanabileceğini bildiği, bu hâliyle sanığın 5271 sayılı CMK'nın 112. maddesi uyarınca yurt dışına çıkamamak şeklindeki adli kontrol hükümlerini ihlal ettiği anlaşılmış olup, sanığın kaçma şüphesi dikkate alınarak 5271 sayılı CMK'nın 112. ve devamı maddeleri gereğince tutuklanmasına … [karar verildi]."

19. Başvurucu5/6/2023 tarihinde tutuklama kararına itiraz etmiştir.

20. Bursa 3. Ağır Ceza Mahkemesi 16/6/2023 tarihinde itirazın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Suç niteliği, mevcut delil durumu, isnat edilen suçun CMK'nun 100. maddesinin üçüncü fıkrasında sayılan suçlardan olması, kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin mevcut bulunması, kaçma ve delilleri karartma şüphesi mevcudiyeti gözetilerek, tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu kanaatine varıldığından adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı anlaşıldığından, Bursa 2. Ağır Ceza Mahkemesinin … 2/6/2023 tarihli ara kararında belirtilen gerekçeler yerinde görüldüğünden, itirazın reddine… [karar verildi]."

21. Başvurucu, müdafii aracılığıyla 5/7/2023 tarihinde temyizden feragat ettiğine dair Yargıtaya dilekçe sunmuştur.

22. Başvurucu 14/9/2023 tarihinde Bursa 2. Ağır Ceza Mahkemesine hitaben yazdığı dilekçeyle tahliye talebinde bulunmuştur.

23. Başvurucunun eşi de 13/10/2023 tarihinde Yargıtaya gönderilmek üzere Bursa 2. Ağır Ceza Mahkemesine hitaben yazdığı dilekçede başvurucunun aldığı ceza gözönüne alındığında infaz süresinin dolduğunu, dosyanın acilen incelenmesini, tutukluluk süresinin dolması nedeniyle tahliyesine karar verilmesini talep etmiştir.

24. Başvurucu 23/10/2023 tarihinde Bursa 2. Ağır Ceza Mahkemesine hitaben yazdığı dilekçeyle bir kez daha tahliye talebinde bulunmuştur.

25. Başvurucu 31/10/2023 tarihinde Yargıtaya hitaben yazdığı dilekçedetemyizden feragat nedeni ile hükmün kesinleştirilmesini, cezasını tutuklulukta infaz ettiğinden hakkında tahliye kararı verilmesini talep etmiştir.

26. Başvurucu müdafii 17/11/2023 tarihinde Yargıtaya gönderilmek üzere Bölge Adliye Mahkemesine hitaben yazdığı dilekçede başvurucunun aldığı cezanın onanması hâlinde dahi denetimli serbestlik ve koşullu salıverilme hükümleri uygulandığında ceza infaz kurumunda kalacağı sürenin dolduğunu belirtmiş, bu nedenle başvurucunun tutukluk hâlinin değerlendirilmesini ve bu hususta bir karar verilmesini talep etmiştir.

27. Başvurucu müdafii 29/11/2023 tarihinde Bursa 2. Ağır Ceza Mahkemesine hitaben yazdığı dilekçede bir kez daha başvurucu hakkında tahliye kararı verilmesi talebinde

bulunmuştur. Dilekçede tutuklama kararının mahkûmiyete ilişkin olmayıp adli kontrol kararının ihlali gerekçesi ile verildiğini, bu nedenle tutukluluk kararının gözden geçirilmesinin gerekli olduğunu, tutuklu kalınan süre cezanın infazı için ceza infaz kurumunda geçecek süreyi aştığından kaçma şüphesinin kalmadığını ileri sürmüştür.

28. Başvurucu, tahliye talepleriyle ilgili bir karar verilmediğini belirterek 8/12/2023 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

29. Yargıtay 3. Ceza Dairesi 6/12/2023 tarihinde başvurucunun feragat dilekçesi vermesi nedeniyle temyizden vazgeçme iradesini taşıdığını kabul ederek dosyanın incelenmeksizin mahkemesine gönderilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına iadesine karar vermiştir. Ağır Ceza Mahkemesi temyizden feragat nedeniyle 9/5/2024 tarihinde mahkûmiyet hükmüne ilişkin kesinleşme şerhi düzenlemiştir. Kesinleşme şerhinde feragat dilekçesinin verildiği 5/7/2023 tarihi kesinleşme tarihi olarak gösterilmiştir.

30. Başvurucu 5/6/2024 tarihinde denetimli serbestlik tedbirinden yararlanarak tahliye edilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

31. 5271 sayılı Kanun'un "Tazminat istemi" kenar başlıklı 141. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

" (1) Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında;

a) Kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen,

...

k) Yakalama, adli kontrol veya tutuklama işlemine karşı Kanunda öngörülen başvuru imkânlarından yararlandırılmayan,

...

Kişiler, maddî ve manevî her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

32. Anayasa Mahkemesinin 23/1/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Kontrol Tedbirine Uymama Nedeniyle Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

33. Başvurucu, hakkında verilen hapis cezasının temyiz incelemesi devam ederken tutuklanmasına karar verildikten sonra tutukluluk süresinin cezanın infaz süresini aşacağı düşüncesiyle temyiz başvurusundan feragat etmesine rağmen dosyanın onanarak iade edilmediğini, cezasının infazı için gereken süre dolmasına rağmen adli kontrol kararına uymadığı gerekçesiyle altı aydır tutuklu olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

34. Bakanlık tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda yapılacak incelemede Anayasa ve mevzuat hükümleri doğrultusunda somut olayın kendine özgü koşullarının göz önüne alınması gerektiğini belirtmiştir. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru dilekçesindeki

iddialarını yinelemiştir.

2. Değerlendirme

35. Anayasa Mahkemesi tutuklamaya konu davanın kesinleşmiş olması hâlinde başvurucuların tutuklamanın hukuka aykırı olduğu iddialarına yönelik olarak öncelikle 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi kapsamında tazminat davası açabileceklerini belirterek anılan iddiaları başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulmuştur (Reşat Ertan, B. No: 2013/5700, 15/4/2015, § 26; Ömer Köse, B. No: 2014/12036, 16/11/2016, § 34; Eyyüp Güneş [GK], B. No: 2017/28308, 21/10/2021, § 88; Murat Ağırel ve diğerleri [GK], B. No: 2020/11655, 7/4/2022, §§ 23-26). Somut olayda başvuruya konu tutuklama, adli kontrol tedbirine uyulmaması gerekçe gösterilerek 5271 sayılı Kanun'un 112. maddesi kapsamında gerçekleştirilmiştir. Bu tutuklama suç isnadına bağlı bir tutma değil bir mahkeme kararının gereği olarak tutma niteliğindedir. 5271 sayılı Kanun'un 100. ve devamı maddelerinde düzenlenen suç isnadına bağlı tutuklamadan niteliği itibarıyla farklıolsa da 5271 sayılı Kanun'da bu tutma hâli yine de "tutuklama" kelimesiyle ifade edilmiştir. 5271 sayılı Kanun'da, "tutuklama" kelimesinin sadece suç isnadına bağlı tutuklama için kullanıldığına ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Bu nedenlebir suç soruşturması veya kovuşturması sırasında verilen bu tutuklamanın 5271Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi kapsamında tazminat talebine konu edilebileceği açıktır. Somut başvuruda 5/7/2023 tarihinde kesinleşmiş bir mahkûmiyet hükmü bulunduğundan başvurucunun mezkûr iddiaları yönünden 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde düzenlenen tazminat yolunu tükettikten sonra bireysel başvuru yapabileceği görülmektedir.

36. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Hasan Tahsin GÖKCAN bu sonuca farklı gerekçeyle katılmıştır.

B. Tahliye ve Tutukluluğun Gözden Geçirilmesi Taleplerinin İncelenmediğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

37. Başvurucu; hakkında verilen tutuklama kararına yaptığı itirazın reddedilmesinden sonra tutukluluğunun gözden geçirilmediğini, tahliye taleplerinin altı aydır incelenmediğini ve bu talepleriyle ilgili bir karar verilmediğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

38. Anayasa'nın 19. maddesinde her ne sebeple olursa olsun hürriyeti kısıtlanan kişinin durumu hakkında kısa sürede karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı hâlinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahip olduğu düzenlenmiştir. Dolayısıyla tahliye taleplerinin incelenmemesi Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası bağlamındaki güvenceyle ilgilidir.

39. Somut olayda başvurucu, dosyanın Yargıtayda bulunduğu sırada yaptığı tahliye taleplerinin değerlendirilmediğini ileri sürmüştür.

40. Anayasa Mahkemesi söz konusu şikâyeti incelediğinde -başvurucunun tutukluluk durumu devam ediyorsa- giderim olarak eğer başvurucunun itirazı henüz değerlendirilmemiş ise yargı merciince itirazın veya tahliye talebinin değerlendirilmesine ve

tazminata hükmedebilecektir. Ancak başvurucunun şikâyetine konu itiraz ya da tahliye talebi değerlendirilmiş, başvurucu tahliye edilmiş ya da başvurucu hakkında mahkûmiyet kararı verilmiş ise Anayasa Mahkemesi giderim olarak ancak tazminata hükmedebilecektir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Salih Sönmez, B. No: 2016/25431, 28/11/2018, §§ 164-177). Somut olayda başvurucu hakkında mahkumiyet kararı verilmiş ve bu karar kesinleşmiştir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi inceleme sonunda ihlal sonucuna varması hâlinde giderim olarak sadece tazminata hükmedebilecektir.Bu tespite bağlı olarak başvurucuya tazminat ödenmesini sağlayabilecek bir başvuru yolunun mevcut olup olmadığının incelenmesi gerekmektedir.

41. 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (k) bendi yakalanan veya tutuklanan kişilere, yakalama ve tutuklama işlemine karşı kanunda öngörülen başvuru imkânlarından yararlandırılmamaları durumunda maddi ve manevi her türlü zararlarının tazminini isteyebilmelerine imkân sağlamaktadır. Bu madde kapsamında açılacak dava sonucuna göre görevli mahkemece başvurucu lehine tazminata da hükmedilebilecektir. Buna göre 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen dava yolu tüketilmeden yapılan bireysel başvurunun incelenmesi bireysel başvurunun ikincillik niteliği ile bağdaşmamaktadır (benzer yönde bkz. Ali Efendi Peksak (2) (B. No: 2017/37727, 12/9/2019, §§ 55-67).

42. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Hasan Tahsin GÖKCAN bu sonuca farklı gerekçeyle katılmıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A.1. Adli kontrol tedbirine uymama nedeniyle tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZOLDUĞUNA,

2. Tahliye ve tutukluluğun gözden geçirilmesi taleplerinin incelenmemesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZOLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

C. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 23/1/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FARKLI GEREKÇE

A. TUTUKLAMANIN HUKUKİLİĞİNE İLİŞKİN KISIM

1. Başvurucu yurt dışına çıkış yasağı şeklindeki adli kontrol tedbirine uymadığı için tutuklanmıştır. Somut başvurudaki tutma hâlinin Anayasa’nın 19. maddesinin ikinci fıkrasındaki bir mahkeme kararının gereği olarak tutma olduğu değerlendirilmiştir (benzer yönde bkz. AYM Mustafa Göktaş, B.No:2021/44260, 14/12/2023, § 38).

2. Tutma nedeniyle oluşan bu müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen kanun tarafından öngörülme, Anayasa’nın ilgili maddelerinde belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma şartlarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

3. Kanunilik kriteri kapsamında tutuklamanın kanuni bir dayanağının olması bakımından 5271 sayılı Kanun'un 112. maddesi bir dayanak sunmaktadır. Ancak bu yeterli değildir. Bir mahkeme kararının gereği olarak tutma halindekanunilik kriteri bağlamındabaşvurucunun tutuklanmasına dayanak olan mahkeme kararının kanuna uygun olarak verilip verilmediğinin de incelenmesi gerekir. Zira uyulmadığı iddia edilen mahkeme kararının kanuna aykırı olması durumunda ya da kişinin uyması gereken bir mahkeme kararının olmaması durumunda buna bağlı olarak gerçekleşen tutma da hukuka aykırı hâle gelecektir (bkz. AYM Mustafa Karaca [GK], B. No: 2020/15967, 20/5/2021, § 47).

4. 5271 sayılı Kanun'a 8/7/2021 tarihli ve 7331 Kanun'un 17. maddesiyle eklenen 110/A maddesine göre ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde, adli kontrol süresi en çok üç yıldır. Bu süre, zorunlu hâllerde, gerekçesi gösterilerek uzatılabilir. Uzatma süresi toplam üç yılı, Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar ile Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlarda ise dört yılı geçemeyecektir.

5. Somut olayda başvurucunun adli kontrolün kaldırılması talepleri, Mahkemece AİHM'in ve Yargıtay'ın suç isnadına bağlı tutuklamada geçen sürenin kişinin yakalandığı veya tutuklandığı tarih ile ilk derece mahkemesi tarafından mahkûmiyet hükmü verildiği tarih arasındaki süre olduğu ve temyiz aşamasındaki sürenin buna dahil olmadığı yönündeki kararlarına atıf yapılmak suretiyle, İstinaf ve Yargıtay aşamasında geçen sürelerin 5271 sayılı Kanun'un 110/A maddesindeki süreden sayılmayacağı gerekçesiyle reddedilmiştir.

6. Ancak adli kontrolle ilgili bu azami süreler belirlenirken 5271 sayılı Kanun'da soruşturma ve kovuşturma aşamaları arasında bir ayrım yapılmadığı gibi hüküm öncesi ve hüküm sonrası şeklinde bir ayrım da yapılmamıştır. Mahkeme kararında atıf yapılan Yargıtay kararları ve AİHM kararları suç isnadına bağlı tutuklama ile ilgilidir. Mahkumiyete bağlı tutma ile suç isnadına bağlı tutmanın nitelik farkından kaynaklanan bu tespitin özgürlükten yoksun bırakma niteliğinde dahi olmayan yurt dışına çıkış yasağı şeklindeki adli kontrol tedbiri için de geçerli olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu nedenle hüküm verildikten sonra adli kontrol tedbirinde geçen sürenin de hesaba katılması gerekmektedir. Somut olayda hüküm verildikten sonra dosya kanun yoluna gönderilirken 31/10/2019 tarihinde başvurucu hakkında yurt dışı çıkış yasağı adli kontrol tedbirine karar verilmiştir. Ağır ceza mahkemesinin görevine giren işle ilgili olduğu için üç yıllık azami süre 31/10/2022 tarihinde dolmuştur. 110/A maddesinde üç yıllık sürenin zorunlu hâllerde, gerekçesi gösterilerek uzatılabileceği belirtilmiş ise de somut olayda başvurucu hakkındaki adli kontrol tedbirinin uzatıldığına ilişkin bir karar bulunmamaktadır. Bu durumda başvurucu esasında kanunda öngörülen azami süresi aşılmış bir adli kontrol tedbirine uymadığı için tutuklanmıştır. Azami süresi dolmuş olan bir adli kontrol tedbirine uyulmaması nedeniyle tutuklama kararı verilmesinin kanuni bir temeli bulunmamaktadır.

7. Somut olayda başvurucu adli kontrol tedbirine uymama nedeniyle 2/6/2023 tarihinden itibaren tutukludur. Adli kontrol tedbirine uymama nedeniyle tutuklamayı düzenleyen 5271 sayılı Kanun'un 112. maddesinde tutukluluk süresine bir sınır getirilmemiş ve herhangi bir orantılılık değerlendirmesi de öngörülmemiştir. Adli kontrole uyulmaması halinde uygulanan tutuklamanın, bir kişinin kendisine isnat edilen suçtan suçlu bulunması halinde yatacağı süreden daha uzun bir süre tutuklu kalması gibi bir duruma yol açabileceği görülmektedir.

8. Somut olayda tutuklama tedbirine kovuşturma sonucunda verilen mahkûmiyet hükmünün

yerine getirilmesinin sağlanması amacıyla başvurulduğu iddia edilebilirse de başvurucu defaatle verdiği dilekçelerle tutukluluk süresinin hakkında verilen hapis cezası kesinleşmiş olsa idi ceza infaz kurumunda fiilen infaz edeceği süreyi aştığını iddia etmiştir. Bu açıdan bakıldığında da başvurucunun tutukluluk halinin devam ettirilmesine ilişkin yorum ve uygulamanın kanunilik güvencesini karşılamadığı anlaşılmaktadır.

B. TAHLİYE TALEPLERİNİN İNCELENMEDİĞİ İDDİASINA İLİŞKİN KISIM

9. Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası devleti, -temyiz de dâhil olmak üzere- kanun yolu aşamalarında (mahkûmiyet hükmü kesinleşinceye kadar) bir tutuklunun tutukluluğa ilişkin tüm korumalardan yararlanabileceğini öngören mekanizmalar kurmakla yükümlü tutmamıştır. Ancak böyle bir sistemin kurulması durumunda, tutukluların ilk derece aşamasında yararlandığı güvencelerden -mahiyetine uygun düştüğü ölçüde- bu aşamada da yararlanmaları gerekir.

10. 5271 sayılı Kanun'un 104. maddesinin (1) numaralı fıkrasında ise tutuklanan bir kişinin, kanun yolu süreçleri de dahil olmak üzere, soruşturma veya kovuşturma evrelerinin herhangi bir aşamasında serbest bırakılma talebinde bulunabileceği ifade edilmiştir. Yine 5271 sayılı Kanun'un 104. maddesinin (3) numaralı fıkrasında dosyanın bölge adliye mahkemesine veya Yargıtay'a gelmesi halinde salıverilme istemi hakkındaki kararın, bölge adliye mahkemesi veya Yargıtay'ın ilgili dairesi veya Yargıtay Ceza Genel Kurulunca dosya üzerinde yapılacak incelemeden sonra verileceği düzenlenmiştir. Bu hüküm, istinaf veya temyiz kanun yolu aşamasına gelen dosyalarda tahliye taleplerinin bölge adliye mahkemesi veya Yargıtay tarafından değerlendirileceğini kural olarak düzenlemektedir. Bu maddede bölge adliye mahkemelerinin, Yargıtay ceza dairelerinin ve Yargıtay Ceza Genel Kurulunun, salıverilme talepleri hakkında, dosya üzerinde yapacakları incelemeden sonra karar vereceği düzenlenmekle birlikte, bu hüküm sadece işin esasının incelenmesinden sonra salıverilme talebi hakkında karar verilebileceği şeklinde anlaşılmamalıdır. Zira işin esasının incelenmesi ile tutukluluk halinin incelenmesi birbirinden farklı olup hükümde geçen "dosya üzerinde yapılacak inceleme sonrasında" ibaresinin, tahliye talebi hakkında dosya üzerinden yapılacak inceleme şeklinde anlaşılması mümkündür. Dolayısıyla mevzuatta tahliye talepleri ile ilgili olarak mahkûmiyet öncesi ve mahkûmiyet sonrası dönemler arasında bir ayrım yapılmadığı, mahkûmiyet kararı sonrası dönemlerde kovuşturma evresine dahil olduğu için tahliye talebinin incelenmesi gerektiği görülmektedir. Somut olayda da başvurucu tahliye taleplerini kovuşturma aşamasında ileri sürmüştür.

11. Başvurucu 2/6/2023 tarihinde tutuklandıktan ve bu karara itirazının reddedilmesinden sonra defaatle tutukluluğunun gözden geçirilmesi ve tahliye talebinde bulunmuş ise de mahkumiyet hükmünün kesinleştiği tarihe kadar başvurucunun tahliye talepleri hakkında ne ağır ceza mahkemesi, ne bölge adliye mahkemesi ne de Yargıtay tarafından herhangi bir karar verilmiştir. Sonuç olarak başvurucunun tahliye talepleri hakkında inceleme yapılmaması Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasında güvence altına alınan hakkı işlevsiz hale getirmiştir.

12. Bununla birlikte incelenen başvuruya konu mahkumiyet kararı 5.7.2023 tarihinde kesinleşmiştir. 5271 sayılı CMK'nın 141. maddesinin ilk fıkrasının (a) ve (k) bentleri uyarınca davanın kesinleşmesi durumunda tutuklamanın hukuka aykırı olduğu ve tahliye taleplerinin incelenmediği iddialarıyla tazminat davası açılabileceği düzenlenmiştir. Başvuruya konu tutuklama da Anayasa'nın 19/2. maddesinde belirtilen "mahkeme kararına bağlı tutma" hallerine girdiğinden anılan tazminat yolunun bu başvuru konusu tutuklama

için de geçerli olduğu kabul edilmelidir. Bu durumda anılan tazminat yolu tüketilmeden bireysel başvuruda bulunulamayacağı için, başvurunun, başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğu yönündeki karara, yukarıda açıkladığım gerekçelerle birlikte iştirak etmekteyim.

Başkanvekili Hasan Tahsin GÖKCAN

MAHMUT DEVİREN VE SÜLEYMAN KAPLAN

B. No: 2019/1163 | Karar tarihi: 04.02.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/1163

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MAHMUT DEVİREN VE SÜLEYMAN KAPLAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/1163)

Karar Tarihi: 4/2/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Erdem Ender ÇINAR

Başvurucular : 1. Mahmut DEVİREN

2. Süleyman KAPLAN

Vekili : Av. Mervan Eren GÜL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, işveren ile arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle başvurucuların iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuruya konu olayların meydana geldiği süreçteki olağanüstü hâl (OHAL) koşullarına, OHAL ilanına ve uygulanan tedbirlere ilişkin genel bilgiler için bkz. C.A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, §§ 10-18; Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, §§ 10-18.

3. Başvurucular, Çınar Belediye Başkanlığı (Belediye) bünyesinde işçi olarak çalışmaktadır. Belediye tarafından başvurucuların terör örgütü ile irtibat veya iltisak içinde olduğu ve güven ilişkisinin zedelendiği gerekçesiyle iş sözleşmesi feshedilmiştir.

4. Başvurucular, feshin geçersizliğinin tespiti ve işe iade talebiyle Çınar Asliye Hukuk

Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Mahkeme; başvuruculların geçici işçi statüsünde olduğu ve 4/4/2007 tarihli ve 5620 sayılı Kamuda Geçici İş Pozisyonlarında Çalışanların Sürekli İşçi Kadrolarına veya Sözleşmeli Personel Statüsüne Geçirilmeleri, Geçici İşçi Çalıştırılması İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun kapsamında altı aydan fazla çalıştırılamayacakları, mevzuata aykırı şekilde çalıştırılmaları nedeniyle feshin haklı ve geçerli olduğu gerekçesiyle davanın reddine dair hüküm kurmuştur.

5. Başvurucular; söz konusu kararlara karşı sunduğu istinaf dilekçesinde, Belediye bünyesinde yaptıkları işlerin geçici işçilerin yaptıkları işlerden olmadığını ve aralıksız şekilde çalıştıklarını belirterek Mahkeme kararının kaldırılması gerektiğini ileri sürmüştür. Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesi Mahkeme kararlarının gerekçelerine atıfta bulunarak istinaf başvurularının esastan reddine karar vermiştir.

6. Başvurucular, nihai hükümleri öğrendikten sonra süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucular, iş akitlerinin feshinin terör örgütüyle irtibatlı veya iltisaklı olmaları gerekçesine dayandırıldığını ancak Mahkemenin bu hususu değerlendirmeden davaları reddetmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğinden şikâyet etmektedir. Adalat Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; hukuk kurallarını yorumlama yetkisinin mahkemelere ait olduğu ve başvurucunun iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu belirtilmiştir. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

9. Başvuruculların iş sözleşmesinin feshedilmesine yönelik işlem, özel hayata saygı hakkının otomatik olarak uygulanabilirliğini sağlamamakla birlikte mevcut başvuruda mesleki hayata yönelik müdahalenin başvuruculların özel hayatına ciddi şekilde etki ettiği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı değerlendirildiğinden başvuru özel hayata saygı hakkı yönünden uygulanabilir bulunmuş ve bu kapsamda incelenmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. C.A. (3), §§ 97-101; Ayla Demir İşat, §§ 106-110).

10. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir

11. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 187-191). Olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemde alınan tedbiri konu edinen somut başvuruda Anayasa'nın 15. maddesi maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimi dikkate alınacaktır (Mustafa Önal, B. No: 2018/9808, 9/2/2022, § 14).

12. Anayasa'nın 15. maddesine göre yapılacak inceleme; müdahalenin Anayasa'daki çekirdek haklarla ilgili olup olmadığı, anılan maddenin ikinci fıkrasında sayılan hak ve özgürlüklere dokunup dokunmadığı, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklere aykırılık teşkil edip etmediği ve durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının tespitiyle sınırlı olacaktır (Ayla Demir İşat, § 146).

13. Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında özel hayata saygı hakkı yer almamaktadır. Ayrıca somut olaydaki tedbirin milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir yükümlülüğe aykırı olduğu da saptanmamıştır (Ayla Demir İşat, §§ 147, 148). Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacak son inceleme, müdahalenin durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının belirlenmesine ilişkin olacaktır.

14. Başvuruculaın iş sözleşmesinin feshedilmesine ilişkin tedbirin ve bu kapsamda yargı mercilerince sonuca bağlanan uyuşmazlığın Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında durumun gerektirdiği ölçüde olduğunun söylenebilmesi için öncelikle keyfî olmaması gerekir. Diğer taraftan söz konusu tedbirin ölçülü olup olmadığı değerlendirilirken elbette ülkemizde OHAL ilanına sebebiyet veren durumun özellikleri ve OHAL ilanı sonrasında ortaya çıkan koşullar dikkate alınmalıdır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 349).

15. Ancak işçi tarafından sadakat yükümlülüğünün ihlal edildiği, dolayısıyla işçi ve işveren arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak alınacak tedbirler bakımından basit bir şüphenin yeterli olmayacağı, bu durumun somut olgularla desteklenmesi gerektiği açıktır. Gerek işveren gerekse yargı organları tarafından açıklanan nedenlerin işveren ile işçi arasındaki güven ilişkisinin zedelendiğini ortaya koyacak ve ikna edecek yeterlilikte olması gerekir (C.A. (3), § 125; Ayla Demir İşat, § 133).

16. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenmese de Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere (benzer yöndeki Yargıtay kararları için bkz. C.A. (3), §§ 46-56; Ayla Demir İşat, §§ 52-62) şüphenin işçinin kişiliğinden kaynaklanan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekmektedir. Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı bir şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir (Delil Metin, B. No: 2019/1419, 18/1/2023, § 32).

17. Öte yandan 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnameye (KHK) dayanak alınarak uygulanan somut tedbirin başvurucu üzerinde doğuracağı etki de gözönüne alındığında özellikle yargılama sürecinde devletten beklenen yükümlülüklerin OHAL koşullarında da yerine getirilmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Bu anlamda takdir yetkisinin öngörülen sınırlar dâhilinde kullanılması ve nedenlerinin ikna edici şekilde ortaya konulması OHAL koşullarında da yerine getirilmesi gereken yükümlülüklerdendir. Dolayısıyla terör örgütleriyle irtibatı ya da iltisakı olduğu konusunda çalışandan duyulan şüphenin ciddi, güçlü ve objektif olduğuna ilişkin ikna edici gerekçeler ortaya konulmaması halinde alınan tedbirin Anayasa'nın 15. maddesi bağlamında da söz konusu yükümlülüklere uygun olmadığı değerlendirilebilecektir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ayla Demir İşat, § 161).

18. Özel hayata saygı hakkı, üçüncü kişiler tarafından da olsa hakkın öngördüğü güvencelere keyfî şekilde müdahale edilmesini yasaklamaktadır. Öngörülen yükümlülüklerin yerine getirilmesi, kişilerin kendilerinin, ailelerinin geleceğini ve itibarını etkileyen mesleki hayata yönelik tedbirlerin keyfî olmaması, bu kapsamda doğan uyuşmazlıkların özel hayata saygı hakkının gereklilikleri bağlamında çözümlenmesi olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde de geçerli olan temel güvencelerdir (Ayla Demir İşat, § 150). Öte yandan darbe teşebbüsü ve terör örgütlerinin özellikleri gözönüne alındığında devletin ve kişilerin güvenliği ile kamu düzeninin korunması amacıyla yasal düzenlemeler yapılmasının ve sakıncalı görülen kişilerin mesleklerinden uzaklaştırılmasına yönelik işlemler tesis

edilmesinin gerçek bir ihtiyaçtan kaynaklandığı açıktır. Ancak söz konusu tedbirlerin muhataplarının sakıncalı olduğu değerlendirilen kişilerden olması ve alınan tedbirlerin durumun gerektirdiği ölçüde olması gerekir (Ayla Demir İşat, § 159). Ayrıca belirtildiği üzere temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin süresi, kapsamı ve ağırlığı ölçülülüğün belirlenmesinde dikkate alınması, kişilerin ölçüsüz veya keyfî müdahalelere karşı koyabilecekleri usule ilişkin güvencelerden yararlandırılması gerekir (Ayla Demir İşat, § 160).

19. Başvurucular hakkında sadece 5620 sayılı Kanun kapsamında çalıştırılma şartlarına uymadıkları gerekçesine dayanılarak bir sonuca ulaşıldığı gözetildiğinde, başvurucuların iş sözleşmelerinin asıl fesih nedeni göz önüne alınarak değerlendirme yapılması gerekmektedir. Başvurucuların terör örgütüyle irtibatı veya iltisakı hususunda varsa adli soruşturmaları veya kovuşturmaları kapsamında elde edilen deliller ile görevleri, meslek safahatı ve sicili de dikkate alınarak işverenle güven ilişkisinin bozulduğunun somut nitelikte objektif olay ve vakıalara dayanmak suretiyle yeterli gerekçe ile ortaya konulmadığı anlaşılmaktadır.

20. Bu itibarla fesih nedeni gözönüne alındığında terör örgütleri ile irtibatı ya da iltisakı olduğu konusunda başvuruculardan duyulan şüphenin ciddi, güçlü ve objektif olduğuna ilişkin kişiselleştirilmiş ikna edici gerekçeler ortaya konulmadan alınan tedbirin söz konusu yükümlülüklere uygun olmadığı değerlendirilmektedir.

21. Açıklanan gerekçelerle başvurucular hakkında alınan ve Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen özel hayata saygı hakkına etki eden tedbirin OHAL döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlere uygun olmadığı sonucuna varılmıştır.

III. GİDERİM

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

23. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan, B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3), B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

24. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak, yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Çınar Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2018/26, K.2018/52; E.2018/57, K.2018/159) GÖNDERİLMESİNE,

D. 729,20 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.729,20 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 4/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HÜSEYİN OLAN (2)

B. No: 2019/13465 | Karar tarihi: 04.02.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/13465

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HÜSEYİN OLAN BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2019/13465)

Karar Tarihi: 4/2/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Tolga BAŞBOZKURT

Başvurucu : Hüseyin OLAN

Vekili : Av. Fuat ÖZGÜL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda yapılan aramada ele geçen dokümanların içeriği nedeniyle disiplin cezası verilmesinin ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, başvuru tarihinde terör örgütüne üye olma suçundan hükümlü olarak Elazığ 2 No.lu Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) bulunmaktadır.

3. Başvurucunun barındığı ceza infaz kurumunda 14/12/2018 tarihinde genel bir arama yapılmıştır. Başvurucunun koğuşunda yapılan arama sonucunda bir adet defter ele geçirilmiştir. Defter içeriğinde, Ceza İnfaz Kurumu dâhilindeki Bilgi Analiz Servisi tarafından yapılan inceleme sonucunda, "PKK terör örgütünü övücü örgüt üyelerini eğitici ve örgüte yönelmeye teşvik edici ibareler içerdiği" şeklinde 17/12/2018 tarihli bir tutanak tanzim edilmiştir. Bunun üzerine başvurucu hakkında disiplin soruşturması başlatılmıştır.

4. Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlığı (Disiplin Kurulu), disiplin soruşturması sonucunda başvurucu hakkında 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 44. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (l) bendinde

düzenlenen "suç örgütlerinin eğitim ve propaganda faaliyetlerini yapmak veya yaptırmak" eylemini gerçekleştirdiği gerekçesiyle "11 gün hücreye koyma" disiplin cezası verilmesine 26/12/2018 tarihinde karar vermiştir. Disiplin Kurulu gerekçesinde 17/12/2018 tarihli tutanak doğrultusunda başvurucunun tutum ve davranışlarının kanun ve tüzüğe aykırı olduğunu belirtmiştir.

5. Başvurucu, Disiplin Kurulunun kararına karşı Elazığ İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) şikâyette bulunmuştur. İnfaz Hâkimliği, Disiplin Kurulu kararının usul ve kanuna uygun olduğunu belirterek 12/2/2019 tarihinde şikâyetin reddine karar vermiştir.

6. Başvurucu, İnfaz Hâkimliği kararına karşı itiraz yoluna başvurmuştur. Elazığ 1. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) İnfaz Hâkimliği kararında herhangi bir isabetsizlik bulunmadığından bahisle anılan itirazı 5/3/2019 tarihinde reddetmiştir.

7. Başvurucu, nihai kararı 11/3/2019 tarihinde öğrendikten sonra 8/4/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucu; bireysel olarak aldığı ve kimseyle paylaşmadığı notlardan oluşan defterine Ceza İnfaz Kurumu idaresi tarafından el konulmasının ve akabinde hakkında disiplin cezası uygulanmasının hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Başvurucu, ayrıca aldığı notların içeriği itibarıyla bir suç oluşturmadığını belirtmiştir. Başvurucu son olarak yargı mercilerince verilen kararların gerekçesiz olduğunu ve savunma hakkının kısıtlanarak karar verildiğini belirterek ifade özgürlüğünün ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, Anayasa Mahkemesinin somut olayla benzer olaylarda verdiği bazı kararlara yer verilmiş; başvurucuların ifade özgürlüğünün ihlal edilip edilmediği noktasında inceleme yapılırken görüşte değinilen Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

11. Ceza İnfaz Kurumundaki koğuşunda yapılan aramada ele geçirilen defterdeki içerikler nedeniyle başvurucu hakkında verilen disiplin cezasına yönelik şikâyetlerin bir bütün olarak ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır (benzer yöndeki kararlar için bkz. Eşref Arslan [2. B.], B. No: 2014/14655, 18/7/2018, § 33; Gıyasettin Aydın (2) [1. B.], B. No: 2017/17252, 1/7/2020, § 26; Beyar Uğurlu[2. B.], B. No: 2019/25673, 25/1/2024, § 12).

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Ceza İnfaz Kurumunda bulundurduğu defterin içerikleri nedeniyle hakkında disiplin cezası uygulanan başvurucunun ifade özgürlüğüne bir müdahalede bulunulmuştur. Anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlalini teşkil edecektir. Anayasa’nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

14. Müdahaleye dayanak olan 5275 sayılı Kanun'un 44. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (l) bendinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı, müdahalenin Anayasa’nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu düzeninin korunması meşru amaçları kapsamında kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bundan sonra yapılması gereken, müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığını değerlendirmektir. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı bir müdahale olması gerekir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 33-35; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 42, 43; Ferhat Üstündağ[1. B.], B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 45).

15. Herkes gibi hükümlü ve tutuklular da Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak alanı kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri [2. B.], B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 65) ve bu bağlamda ifade özgürlüğüne de sahiptir (Murat Karayel (5) [2. B.], B. No: 2013/6223, 7/1/2016, § 27). Öte yandan ifade özgürlüğünün mutlak bir hak olmadığı ve Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci maddesinde öngörülen sebeplerle sınırlandırılabileceği unutulmamalıdır. Bu bağlamda ceza infaz kurumunda bulunmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi kurumda güvenliğin ve düzenin korunmasına yönelik kabul edilebilir gerekliliklerin olması durumunda mahpusların sahip olduğu haklara sınırlama getirilebilecektir (Murat Karayel (5), § 29).

16. Disiplin suç ve cezaları yönünden genel hüküm niteliğinde olan 5275 sayılı Kanun’un 37. maddesi uyarınca, kanun kapsamındaki bir disiplin suçunun oluşabilmesi ve cezasının uygulanabilmesi için sadece her bir disiplin suçu yönünden belirlenen özel hükümdeki şartların gerçekleşmesi yeterli olmayıp ayrıca 37. maddedeki şartların da gerçekleşmesi gerekmektedir. 5275 sayılı Kanun’un 37. maddesine göre ceza infaz kurumunda düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması bakımından kanun, tüzük, yönetmelikler ile idarenin uyulmasını emrettiği veya gerekli kıldığı davranış ve tutumları, kusurlu olarak ihlal ettiğinde eyleminin niteliği ile ağırlık derecesine göre hükümlü hakkında kanunda belirtilen disiplin cezaları uygulanacaktır (AYM, E.2013/6, K.2013/111, 10/10/2013; Memiş Berber [1. B.], B. No: 2017/38744, 20/10/2021, § 22).

17. Bu doğrultuda Anayasa Mahkemesi, ceza infaz kurumunda yapılacak bir eylemin 5275 sayılı Kanun’un 39. ile 44. maddeleri arasında öngörülen disiplin suçunu oluşturduğu açık olsa dahi bu durumun disiplin cezası verilmesi için tek başına yeterli olmayacağını, eylemin ceza infaz kurumundaki güvenliği veya disiplini bozacak ya da düzenli yaşamın sürdürülmesini önleyecek şekilde gerçekleştirilmesi gerektiğini kabul etmiştir (AYM, E.2013/6, K.2013/111, 10/10/2013; Murat Karayel (5), §§ 43, 44; Cihat Özdemir [2. B.], B. No: 2015/214, 9/5/2018, § 22). Dolayısıyla somut olayda başvurucununbulundurduğu ajandanın kurumdaki güvenliği veya disiplini bozacak ya da düzenli yaşamın sürdürülmesini önleyecek nitelikte kabul edilmesinin mümkün olup olmadığı incelenmelidir.

18. Somut olayda başvurucu hakkında, bulundurduğu defterin içeriği nedeniyle disiplin cezası uygulanmıştır. İdarenin kararında, genel bazı açıklamalarda bulunulmuş olup dokümanların içeriğindeki hangi sözlerin suç örgütlerinin eğitim ve propaganda

faaliyetlerini yapma kapsamında kaldığı noktasında bir değerlendirme yapılmamıştır. Yargı mercilerinin de bu hususları somutlaştırmadıkları ve Ceza İnfaz Kurumu Bilgi Analiz Servisi tarafından tutulan tutanakla yetindikleri gözlemlenmiştir. Öte yandan, ilgili idare ve yargı mercilerinin kararlarına bakıldığında, başvurucunun kendisine ait defteri bulundurmasının kurum düzeni ve güvenliği üzerindeki etkisi yönünden de hiçbir değerlendirme yapılmadığı anlaşılmaktadır.

19. Sonuç olarak, somut olayda başvurucunun bulundurduğu dokümanlarla suç örgütlerinin eğitim ve propaganda faaliyetlerini yapma eylemini işlediği somut olgulara dayalı olarak ortaya konulamamıştır. Başvurucunun 5275 sayılı Kanun'un 37. maddesinde öngörülen kurumda düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması için zorunlu mevzuat ve emirleri ihlâl ettiği de Disiplin Kurulu ve yargı mercilerince değerlendirilmemiştir.

20. Anayasa Mahkemesi ifade özgürlüğüne yapılan bir müdahalenin kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçelerinin ilgili ve yeterli olup olmadığını denetler (diğerleri arasından bkz. Kemal Kılıçdaroğlu [1. B.], B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 58; Bekir Coşkun, § 56; Tansel Çölaşan [1.B], B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 56;Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, § 120; Sırrı Süreyya Önder [GK], B. No: 2018/38143, 3/10/2019, § 60; hükümlü ve tutuklulara uygulanan disiplin cezaları bağlamında bkz. Eşref Arslan, §§ 50-54; Abdulhamit Babat (3) [1.B], B. No: 2015/3370, 9/1/2020, §§ 33-37). Somut olayda idare ve yargı mercileri, başvurucunun eylemi nedeniyle disiplin cezası ile cezalandırılmasının zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığını ilgili ve yeterli bir gerekçe ile gösterememiştir. Bu nedenle başvurucunun ifade özgürlüğüne 11 gün hücreye koyma cezası vermek suretiyle yapılan müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olduğunun gösterilemediği değerlendirilmiştir.

21. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine somut olayın kendine özgü koşulları içerisinde karar verilmesi gerekir. Yukarıda da belirtildiği üzere eldeki başvuruda ifade özgürlüğünün ihlaline idare ve yargısal makamların verdikleri kararlarda ilgili ve yeterli gerekçe ortaya koymamaları neden olmuştur. Diğer bir ifadeyle Anayasa Mahkemesi davaya konu doküman içeriğine ilişkin bir değerlendirmede bulunmamıştır. Bu nedenle bu karar başvuruya konu yayınların başvurucuya verilmesi gerektiği şeklinde yorumlanamaz. Bu itibarla yargı mercilerinin yeniden yapacakları yargılamada Anayasa Mahkemesinin ihlal nedeninde işaret ettiği eksiklikleri tamamlayarak yeni bir karar vermesi gerekir.

III. GİDERİM

22. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılanma ve 10.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

23. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis

Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

24. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır.Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak, yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

25. Bununla birlikte yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ve eski hâle getirme kuralı çerçevesinde başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Elâzığ İnfaz Hâkimliğine (E.2019/124, K.2019/360) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

E. 364,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 4/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BARIŞ ÇELİK

B. No: 2019/24929 | Karar tarihi: 04.02.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/24929

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BARIŞ ÇELİK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/24929)

Karar Tarihi: 4/2/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Ali Erdem ŞAHİN

Başvurucu : Barış ÇELİK

Vekili : Av. Bedia BORAN BULUT

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kamu görevlisinin üniversite kampüsünde yapılan eylem sırasında bir öğretim görevlisiyle yaşadığı arbede nedeniyle disiplin cezası ile cezalandırılmasının toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, başvuruya konu olayların yaşandığı tarihte Orta Doğu Teknik Üniversitesinde (İdare) teknisyen olarak görev yapmaktadır. Başvurucu, Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (EĞİTİM SEN) üyesidir.

3. Somut olay, banka promosyonları görüşmeleri kapsamında Sendikanın aldığı grev kararı etrafında şekillenmiştir. Olay günü başvurucunun da aralarında olduğu bir grup "Bu İşyerinde Grev Vardır" pankartı ile birlikte sloganlar atarak inşaat mühendisliği binasına girmiştir. O sırada derste olan Öğr. Gör. A.T.nin dışarı çıkarak ders işleyemediğini söylemesi ve grubu cep telefonuyla görüntülemesi üzerine başvurucu ve yanındaki bir kişi ile A.T. arasında arbede yaşanmıştır. Kamera kayıtlarına göre çıkan arbedenin sebeplerinden biri de A.T. hakkında daha önce ileri sürülen asistanına yönelik şiddet uyguladığı iddialarıdır. Öte

yandan yaşanan arbede nedeniyle Öğr. Gör. E.C. de bulunduğu toplantıdan çıkarak kalabalığa tepki göstermiş ve grubu cep telefonuyla görüntülemiştir. Bunun üzerine grupla E.C. arasında da kısa süreli bir tartışma yaşanmış ve başvurucu, E.C.yi kolundan tutarak gruptan uzaklaştırmıştır.

4. Somut olayda İdare, bahse konu eylemleri nedeniyle başvurucu hakkında disiplin soruşturması başlatmıştır. Soruşturma neticesinde başvurucunun 6/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 53. maddesinin (b) fıkrası kapsamında çıkarılan Yükseköğretim Kurumları Yönetici, Öğretim Elemanı ve Memurları Disiplin Yönetmeliği (Yönetmelik) uyarınca çeşitli disiplin cezaları ile cezalandırılması teklif edilmiştir.

5. Öte yandan soruşturma devam ederken Anayasa Mahkemesi 14/1/2015 tarihli ve E.2014/100, K.2015/6 sayılı kararı ile Yönetmelik'in dayanağı olan 2547 sayılı Kanun'un 53. maddesinin (b) fıkrasının ikinci cümlesinin iptaline karar vermiştir. Yükseköğretim Kurulu (YÖK) anılan karar sonrasında 2547 sayılı Kanun kapsamında çıkarılan Yönetmelik'e göre başlatılan ancak henüz tamamlanmayan ve bundan sonra başlatılacak tüm disiplin soruşturmalarında 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun disiplinle ilgili hükümlerinin uygulanmasına ilişkin bir karar almıştır. Söz konusu kararın iptali ve yürütmesinin durdurulması istemiyle açılan davada ise Danıştay Sekizinci Dairesi9/3/2016 tarihli ve E.2016/1221 sayılı kararı ile yürütmenin durdurulması istemini reddetmiştir.

6. Bahse konu Danıştay kararının YÖK'ün 28/7/2016 tarihli yazısı ile idareye bildirilmesi üzerine başvurucunun 657 sayılı Kanun'un 125. maddesinin birinci fıkrasının (D) bendinin (d) alt bendi olan "amirlerine veya maiyetindekilere karşı küçük düşürücü veya aşağılayıcı fiil ve hareketler yapmak" uyarınca kademe ilerlemesinin durdurulması cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

7. Başvurucu, hakkında tesis edilen disiplin cezasının iptali istemiyle idare mahkemesine başvurmuştur. Mahkeme, soruşturma raporundaki tespitlere ve başvurucunun 657 sayılı Kanun'a göre göreve başlaması, mevcut kurumuna yine aynı Kanun çerçevesinde nakil yoluyla gelmesi nedeniyle 657 sayılı Kanun'a tabi olduğunu belirttiği kararında eylemin sübuta erdiği sonucuna vararak davanın reddine karar vermiştir. Anılan karar, istinaf kanun yolunda kesinleşmiştir.

8. Başvurucu, nihai kararı 25/6/2019 tarihinde öğrendikten sonra 24/7/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu; sendikadaki görevi kapsamında katıldığı faaliyet nedeniyle cezalandırılmasının sendika hakkının, 2547 sayılı Kanun'a tabi olmasına rağmen 657 sayılı Kanun hükümlerine göre cezalandırılması nedeniyle kanunilik koşulunun, savunmasını avukatı aracılığıyla yapmak istediği hâlde bu talebinin karşılanmaması ve mahkemenin ara kararı üzerine idarenin gönderdiği bilgi ve belgelerin kendisine verilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, somut olayda başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediği değerlendirilirken ilgili ulusal ve uluslararası mevzuat hükümleri ile yargı içtihatlarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formunda ileri sürdüğü iddiaları yinelemiştir.

11. Anayasa Mahkemesi önceki kararlarında kamu görevlileri sendikalarının faaliyet alanlarına ilişkin oldukça geniş açıklamalarda bulunmuştur (Ahmet Parmaksız [GK], B. No: 2017/29263, 22/5/2019, §§ 50,62; Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, B. No: 2018/24874, 31/3/2022, §§ 26,36). Anılan kararlarda sendika üyelerinin çalışma koşulları, yükümlülükleri, iş güvenlikleri ve sağlık koşulları gibi konuların sendikaların çekirdek faaliyet alanlarından olduğunu vurgulamıştır. Buna göre sendika üyelerinden oluşan kalabalığın toplanma gerekçesinin banka promosyonu görüşmelerinin protesto edilmesi olduğu söylenebilirse de müdahaleye konu olayın bu amaçtan bağımsız olarak başvurucu ile üçüncü bir kişi arasında yaşanan arbededen kaynaklandığı gözetildiğinde başvurunun sendika hakkı çerçevesinde incelenmesi mümkün değildir. Bu itibarla başvurunun toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı yönünden incelenmesine karar verilmiştir (benzer değerlendirmeler için bkz. Leyla Sezen, B. No: 2016/15197, 29/5/2019, § 22; Gülistan Atasoy ve diğerleri [GK], B. No: 2017/15845, 21/1/2021, § 39; Güven Çelik ve Kadri Dursun, B. No: 2018/5060, 8/6/2023, § 10)

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Yukarıda anılan müdahale Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa’nın 34. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa’nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Temel hak ve hürriyetler, ...yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ...demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ... aykırı olamaz.”

14. Bu sebeple müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa’nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk koşullarını sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir. Buna göre somut olayda öncelikle müdahalenin kanuni dayanağının bulunup bulunmadığı incelenecektir.

15. Temel hak ya da özgürlüklere bir müdahale söz konusu olduğunda Anayasa'nın 13. maddesinin emredici hükmü gereğince öncelikle tespiti gereken husus, müdahaleye yetki veren bir kanun hükmünün mevcut olup olmadığıdır. Anayasa’nın 26. maddesi kapsamında korunan bir hakka yapılan bir müdahalenin kanunilik şartını sağladığının kabul edilebilmesi için Anayasa’nın 26. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca söz konusu müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunması zorunludur (kanunilik şartına başka bağlamlarda dikkat çeken kararlar için bkz. Sevim Akat Eşki, B. No: 2013/2187, 19/12/2013, § 36;Tuğba Arslan [GK], B. No: 2014/256, 25/6/2014, § 82; Hayriye Özdemir, B. No: 2013/3434, 25/6/2015, §§ 56-61; Halk Radyo ve Televizyon Yayıncılık A.Ş. [GK], B. No: 2014/19270, 11/7/2019, § 35; Ersin Basın ve Yayıncılık San. ve Tic. Ltd. Şti. ve diğerleri, B. No: 2016/54096, 30/6/2021, § 50).

16. Anayasa Mahkemesi daha önce pek çok kez temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında kanunilik ölçütünün ilk olarak şeklî bir kanunun varlığını gerekli kıldığını belirtmiştir (Tuğba Arslan, § 96; Fikriye Aytin ve diğerleri, B. No: 2013/6154, 11/12/2014, § 34). Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklere müdahale eden şekli anlamda bir kanunun varlığını şart koşmasının sebebi bunu biçimsel anlamda hukuk devletinin hem aracı hem de öncülü olarak görmesi nedeniyledir. Gerçekten de bir yasama işlemi olarak kanun TBMM iradesinin ürünüdür ve TBMM tarafından Anayasa’da öngörülen kanun yapma

usullerine uyularak yapılan işlemlerdir. Bu anlayış temel hak ve özgürlükler alanında önemli bir güvence sağlar (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, § 54; Halk Radyo ve Televizyon Yayıncılık A.Ş., § 36). Bu sayede yürütme ve yargı organlarının yasamanın çizdiği ilke ve sınırlara bağlı kalması, hukuk düzeninde Anayasa'nın öngördüğü usule uygun olarak çıkarılan kanunların alt kademelerinde yer alan düzenlemelerle temel hak ve özgürlüklerin kolaylıkla sınırlandırılabilmesinin önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Anayasa Mahkemesi temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında şeklî anlamda bir kanunun yokluğunu Anayasa'ya aykırılığın ağır bir biçimi olarak kabul etmektedir (Tuğba Arslan, § 98; Ersin Basın ve Yayıncılık San. ve Tic. Ltd. Şti. ve diğerleri, § 51).

17. Öte yandan temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasına ilişkin kanunların şeklen var olması yeterli görülemez, aynı zamanda kanunların niteliğine de bakılmalıdır (Tuğba Arslan, § 89). Bu anlamıyla kanunilik ölçütü, sınırlamaya ilişkin kuralın erişilebilirliği ve öngörülebilirliği ile kesinliğini ifade eden belirliliğini garanti altına alır (Metin Bayyar ve Halkın Kurtuluş Partisi [GK], B. No: 2014/15220, 4/6/2015, § 56; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 55; Halk Radyo ve Televizyon Yayıncılık A.Ş., § 37; Ersin Basın ve Yayıncılık San. ve Tic. Ltd. Şti. ve diğerleri, § 54).

18. Belirlilik, bir kuralın keyfîliğe yol açmayacak içerikte olmasını ifade eder. Temel hakların sınırlandırılmasına ilişkin kanuni düzenlemenin içerik, amaç ve kapsam bakımından belirli ve muhataplarının hukuksal durumlarını algılayabilecekleri açıklıkta olması gerekir. Bu ilkeye göre yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu birtakım güvenceler içermesi gereklidir. Bir kanuni düzenlemede hangi davranış veya olgulara hangi hukuksal sonuçların bağlanacağı ve bu bağlamda kamusal makamlar için nasıl bir müdahale yetkisinin doğacağı belirli bir kesinlik ölçüsünde ortaya konmalıdır. Bu durumda bireylerin hak ve yükümlülüklerini öngörerek davranışlarını bu doğrultuda tanzim etmeleri olanaklı hâle gelebilir. Böylece hukuk güvenliği sağlanarak kamu gücünü kullanan organların keyfî davranışlarının önüne geçilmiş olur (Hayriye Özdemir, §§ 56, 57; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 56; Halk Radyo ve Televizyon Yayıncılık A.Ş., § 38;Ersin Basın ve Yayıncılık San. ve Tic. Ltd. Şti. ve diğerleri, § 55) norm denetimine ilişkin kararlarda belirliliğe ilişkin açıklamalar için çok sayıda karar arasında ikisi için bkz. AYM, E.2009/51, K.2010/73, 20/5/2010; AYM, E.2011/18, K.2012/53, 11/4/2012).

19. Bireylerin kendilerine düşen yükümlülükleri öngörme ve davranışlarını ayarlama imkânını vermeyen normlar hukuk güvenliği ilkesini zedeler ve bu da bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini engeller. Hukuksal durumların takdirindeki belirsizlik, temel haklar alanında getirilen güvencelerin işlevsiz hâle gelmesine neden olur (Sara Akgül [GK], B. No: 2015/269, 22/11/2018, § 108). Bununla birlikte bir kuralın karmaşık olması ya da belirli ölçülerde soyutluk içermesi, bu nedenle hukuki yardım ile tam olarak anlaşılabilir hâle gelmesi veya kullanılan kavramların anlamlarının hukuksal değerlendirme sonucunda ortaya çıkması tek başına hukuken öngörülebilirlik ilkesine aykırı görülemez. Ayrıca ilgili kanuni düzenleme temel haklara ne oranda müdahale ediyorsa söz konusu düzenlemede aranacak belirlilik oranı da aynı doğrultuda yükselecektir (Sara Akgül, § 109; Hayriye Özdemir, § 58; Ersin Basın ve Yayıncılık San. ve Tic. Ltd. Şti. ve diğerleri, § 56).

20. Somut olayda başvurucunun üniversitede memur (teknisyen) olarak görev yapması

nedeniyle eylem tarihi (19/12/2014) itibarıyla disiplin işlemleri yönünden 2547 sayılı Kanun'a ve bu bağlamda çıkarılan Yönetmelik'e tabi olduğu anlaşılmıştır. Nitekim idare de bu durumu gözeterek Anayasa Mahkemesinin Yönetmelik'in dayandığı kuralı iptal eden E.2014/100, K.2015/6 sayılı kararı öncesinde başlattığı disiplin soruşturmasında ilk olarak başvurucunun söz konusu Yönetmelik hükümlerine göre cezalandırılmasını teklif etmiş ancak YÖK'ten gelen yazı üzerine müdahalenin 657 sayılı Kanun'a göre yapılmasına karar vermiştir (bkz. §§ 4-6). Bunun yanında 2547 sayılı Kanun'a 15/4/2020 tarihinde eklenen cümlelerle bu Kanun'a göre görev yapan memurların anılan tarih itibarıyla disiplin işlemleri yönünden 657 sayılı Kanun kapsamına alındığı da hatırlanmalıdır.

21. Anayasa Mahkemesi Deniz Pelin Dinçer Akan ve diğerleri (B. No: 2017/30653, 29/6/2022) kararında yukarıda ifade edilen durum çerçevesinde 657 sayılı Kanun'un disiplin ile ilgili hükümlerinin 2547 sayılı Kanun'a tabi öğretim üyesi başvuruculara uygulanıp uygulanamayacağını değerlendirmiştir. Anılan kararda Anayasa Mahkemesinin 7/1/2016 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren E.2014/100, K.2015/6 sayılı Genel Kurul kararı ile öğretim elemanları, memurlar ve diğer personel hakkında yapılacak disiplin işlemlerinin YÖK tarafından düzenlenebileceğine ilişkin kanun hükmünü iptal ettiği ancak kanun koyucunun 2/12/2016 tarihine kadar herhangi yasal düzenleme yapmaması nedeniyle ilgili tarihler arasında hukuksal boşluk oluştuğu vurgulanmıştır. Bu bağlamda kanun koyucunun düzenleme yapmayarak bir tercihte bulunduğu ve söz konusu hukuksal boşluğun giderilmesinde -öğretim elemanlarının nitelikleri, Anayasa'nın amir hükümleri ve ilgili kanun hükümleri ışığında- devlet memurları hakkındaki iş ve işlemlere esas teşkil eden genel bir kanun olan 657 sayılı Kanun'un öğretim görevlilerine uygulanamayacağı sonucuna varılmıştır.

22. Öte yandan anılan kararda, yukarıda ifade edilen değerlendirmelerin haricinde başvuruculara öğretim görevlisi kimliklerinden bağımsız olarak teknik anlamda 2547 sayılı Kanun'daki yollamalar üzerinden 657 sayılı Kanun'a ulaşılıp ulaşılamayacağı da tartışılmıştır. Buna göre 2547 sayılı Kanun'un 62. maddesinde bulunan ilgisiz bir yollama üzerinden önce 11/10/1983 tarihli ve 2914 sayılı Yükseköğretim Personel Kanunu'nun 20. maddesine ve bu madde üzerinden de 657 sayılı Kanun'a ulaşılarak hukuksal boşluğun doldurulamayacağı belirtilmiştir. Ayrıca kanunun ihtiva ettiği yollamaların iptal edilen hükmün varlığı gözetilerek yapıldığı açık olduğundan, kanun koyucunun öngörmediği iptal kararı sonrasında oluşan kural eksiliğini kapsayacak şekilde mevcut yollamaların genişletilmesinin kanun sistematiği ile bağdaşmayacağının da altı çizilmiştir. Son olarak somut olayda uygulanacak kuralın belirlenmesinde kullanılan bahse konu madde atıflarının açık ve tereddütsüz bir şekilde 657 sayılı Kanun'u işaret ettiği noktasında Danıştay daireleri arasında bile fikir birliği bulunmadığına dikkat çekilerek kuralın öngörülebilirliği ile kesinliğini ifade eden belirliliğinin sağlanamadığı bir hususta ilgililerin kendilerine düşen yükümlülükleri öngörme ve davranışlarını ayarlama imkânına sahip olmadıkları değerlendirilmiştir (Deniz Pelin Dinçer Akan ve diğerleri, §§ 43, 46).

23. Buna göre başvurucu her ne kadar öğretim görevlisi olmasa da üniversitede görev yapan bir memur olarak tıpkı öğretim görevlileri gibi disiplin ile ilgili işlemler yönünden eylem ve işlem tarihi itibarıyla 2547 sayılı Kanun'a tabi olduğu ve başvuru konusu 5/10/2016 tarihli müdahalenin hukuksal boşluğun mevcut olduğu 7/1/2016-2/12/2016 tarihleri arasında yapıldığı anlaşıldığından 657 sayılı Kanun'da yer alan bir kuralın teknik olarak başvurucu yönünden de öngörülebilirliği ile kesinliğini ifade eden belirliliği sağlamaması nedeniyle Deniz Pelin Dinçer Akan ve diğerleri kararında yer verilen ilkeler ve yapılan

değerlendirmelerden ayrılmayı gerektirecek bir durum bulunmamaktadır. Sonuç olarak başvurucuya uygulanan disiplin cezası şeklindeki müdahalenin kanunilik şartını karşılamadığı kanaatine ulaşılmıştır.

24. Açıklanan gerekçelerle başvuruya konu müdahalenin kanunilik şartını taşımaması nedeniyle Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ihlal ettiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

25. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması taleplerinde bulunmuştur.

26. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 12. İdare Mahkemesine (E.2017/606, K.2017/3146) GÖNDERİLMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 4/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYŞE SÜMER ALP

B. No: 2020/2918 | Karar tarihi: 04.02.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/2918

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYŞE SÜMER ALP BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/2918)

Karar Tarihi: 4/2/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Cafiye Ece YALIM

Başvurucu : Ayşe Sümer ALP

Vekilleri : Av. Adil AKTAY

Av. Utku Çağrı AKTAY

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, taşınmazın kısmen kamulaştırıldığı hâlde tamamının Maliye Hazinesi adına tesciline karar verilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 27/12/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar şöyledir:

5. Mersin'in Tarsus ilçesi Mithatpaşa Mahallesi'nde bulunan ve başvurucuya ait olan toplam 6.778,24 m² büyüklüğünde olan 3030 ada 49 parsel sayılı arazi niteliğindeki taşınmazın 4.559,89 m² yüzölçümlük kısmının Karayolları Genel Müdürlüğü (İdare) tarafından yol inşaatı ve emniyet sahası temini amacıyla kamulaştırılmasına karar verilmiştir. Kıymet Takdir Komisyonu tarafından belirlenen bedel üzerinde uzlaşma sağlanamaması nedeniyle 24/8/2016 tarihinde İdare tarafından başvurucu aleyhine taşınmazın kamulaştırma bedelinin tespiti ile İdare adına kayıt ve tesciline karar verilmesi talebiyle Tarsus Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) dava açılmıştır.

6. Mahkemece gerekli deliller toplandıktan sonra keşif yapılarak keşif sonrasında alınan bilirkişi raporu ile kamulaştırma bedeli tespit edilmiştir. Mahkemece 21/3/2017 tarihinde kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescil davasının kabulüne karar verilerek dava konusu 3030 ada 49 parsel sayılı taşınmazın başvurucu adına olan tapu kaydının iptali, davacı İdare adına tescili ile tapuda yol olarak terkinine karar verilmiştir. Mahkeme gerekçesinde, bilirkişi raporunun hüküm kurmaya yeterli ve elverişli olduğu belirtildikten sonra dava konusu taşınmazın sulu arazi vasfında olduğu, 49 parsel sayılı taşınmazın 4.559,89 m²lik kısmının yol inşaatı ve emniyet sahası olarak ayrılmak üzere belirlendiği, taşınmazın bilirkişi raporunda yer verilen özellikleri, konumu ve yerleşim yerine olan mesafesi de dikkate alındığında gelir metoduna göre tespit edilen m² birim bedeline takdiren %85 oranında objektif değer artışı uygulanması gerektiği belirtilmiştir. Mahkemece ayrıca 49 parsel sayılı taşınmazın kamulaştırma sonrası artan kısımlarda meydana gelen değer azalışı bedeli 22.289 TL kabul edilerek toplam kamulaştırma bedelinin 702.871 TL olarak tespit edildiği ifade edilmiştir.

7. Başvurucu ve İdare, anılan karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İdare; istinaf başvuru dilekçesinde objektif değer artışının ve kamulaştırma bedelinin yüksek olduğunu, kamulaştırılan kısımdan arta kalan kısmın ekonomik işletme bütünlüğünün bozulmaması nedeniyle arta kalan kısım için değer kaybı hesaplamasının doğru olmadığını belirtmiştir. Başvurucu; istinaf dilekçesinde objektif değer artışının düşük belirlendiğini, kapitalizasyon faiz oranının %4 olması gerektiğini, kamulaştırılan kısımdan arta kalan 1.485,82 m² ve 732,53 m²lik kısımların ekonomik işletme bütünlüğünün ve geometrik şeklinin bozulması nedeniyle en az %40 oranında değer düşüklüğü hesaplanması gerekirken %15 ve %25 oranında değer düşüklüğü hesaplanmasının usul ve kanuna aykırı olduğunu belirtmiştir.

8. Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 5. Hukuk Dairesince (Bölge Adliye Mahkemesi)taraflarca ileri sürülen itirazlar dikkate alınarak bilirkişiden ek rapor alınmasına karar verilmiştir. 7/11/2017 tarihli ek bilirkişi raporunda kapitalizasyon faiz oranı %4, objektif değer artışı oranı ise %60 olarak belirlenmiş ve kamulaştırma bedeli hesaplanmıştır. Anılan bilirkişi raporunun "Arta Kalan Parçadaki Değer Değişikliği" başlıklı kısmı şöyledir:

"3030 ada 49 parsel sayılı taşınmazın tamamı 6.778,24 m²dir. 3030 ada 49 parsel parsel sayılı taşınmazın 4.559,89 m² si kamulaştırılacaktır. Geriye iki parça hâlinde ve fen bilirkişisi raporundaki krokide B harfi ile gösterilen 1.485,82 m², C harfi ile gösterilen 732,53 m² yer kalmıştır. Kurulumuz her iki alanın ekonomik işletme bütünlüğü bozulduğundan dolayı B harfi ile gösterilen bölümde %15 ve C harfi ile gösterilen bölümde %25 değer düşüklüğü meydana geldiği kanaatine varmıştır."

9. İdare tarafından 21/2/2018 tarihinde Tarsus Kadastro birimine yazı yazılarak Mahkeme kararı gereği 3030 ada 49 parsel sayılı taşınmazın ifrazının yapılarak tescil için Tarsus Tapu Müdürlüğüne (Tapu Müdürlüğü) gönderilmesi istenmiştir. Tapu Müdürlüğü 19/9/2018

tarihinde İdareye ifraz işleminin yapıldığını, 3030 ada 49 parsel sayılı taşınmazın yapılan ifraz işlemi sonrasında oluşan 4.559,89 m² yüzölçümlü 3030 ada 67 parselin kamulaştırma işlemi yapılarak yol olarak sicilden terkin edildiğini, 1.485,81 m² yüzölçümlü 3030 ada 66 parsel ve 732,53 m² yüzölçümlü 3030 ada 68 parsel sayılı tarla niteliğindeki taşınmazların ise başvurucu adına tapuda kayıtlı olduğunu bildirmiştir.

10. Bölge Adliye Mahkemesi 16/4/2018 tarihinde ek bilirkişi raporunun denetime elverişli ve hüküm tesisine yeterli bulunduğunu belirterek ek bilirkişi raporu doğrultusunda karar vermiştir. Bölge Adliye Mahkemesi, tarafların istinaf taleplerinin kısmen kabulüne, Mahkeme kararının kaldırılmasına ve yeniden hüküm tesisine karar vererek davanın kabulü ile 3030 ada 49 parsel sayılı taşınmazın başvurucu adına olan tapu kaydının iptali, davacı İdare adına tescili ile tapuda yol olarak terkinine karar vermiş; toplam kamulaştırma bedelinin 783.939 TL olarak tespit edildiğini belirtmiştir.

11. Anılan kararı başvurucu ve İdare temyiz etmiştir. Başvurucu; temyiz dilekçesinde ürün zararının hesaplanmadığını, kamulaştırmadan arta kalan kısmın değer kaybı incelemesi hesaplamasının eksik yapıldığını, taşınmazın arsa niteliğinde olduğunu belirterek kamulaştırma bedelinin eksik hesaplandığını ileri sürmüştür. İdare ise kamulaştırma bedelinin yüksek olduğunu belirterek temyiz kanun yoluna başvurmuştur. Yargıtay 5. Hukuk Dairesi 24/10/2019 tarihinde İdare lehine vekâlet ücretine hükmedilmesine ilişkin kısmın çıkarılıp Bölge Adliye Mahkemesi kararının düzeltilerek onanmasına karar vermiş ve karar kesinleşmiştir.

12. Nihai karar 13/12/2019 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir. Başvurucu 27/12/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

13. Anayasa Mahkemesi tarafından 21/11/2023 tarihinde Tapu Müdürlüğüne müzekkere yazılarak bireysel başvuruya konu taşınmazın kamulaştırma işlemi öncesine ve sonrasına ilişkin tapu kayıtlarının gönderilmesi istenmiştir. Tapu Müdürlüğünden gelen yazı cevabında kısmen kamulaştırılmasına karar verilen tamamı başvurucuya ait olan 3030 ada 49 parsel sayılı taşınmazda ifraz işlemi yapılarak 66, 67, 68 numaralı parsellerin oluşturulduğu, 4.559,89 m² olan 3030 ada 67 parsel sayılı taşınmazın tapu kütüğünde başvurucu adına kayıtlı iken Karayolları Genel Müdürlüğü adına yol olarak kaydedildiği ve tescil edildiği, 1.485,81 m² olan 3030 ada 66 parsel sayılı taşınmazın tapu kütüğünde hâlen başvurucu adına kayıtlı olduğu, 732,53m² olan 3030 ada 68 parsel sayılı taşınmazın ise tapu kütüğünde başvurucu adına kayıtlı iken başvurucu tarafından 24/8/2020 tarihinde üçüncü kişiye satıldığı, üçüncü kişi adına kayıt ve tescil işlemi yapıldığı bildirilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

14. 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun "Kamulaştırma bedelinin mahkemece tespiti ve taşınmaz malın idare adına tescili" başlıklı 10. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Kamulaştırmanın satın alma usulü ile yapılamaması hâlinde idare, ... asliye hukuk mahkemesine müracaat eder ve taşınmaz malın kamulaştırma bedelinin tespitiyle, ... idare adına tesciline karar verilmesini ister.

Mahkeme, idarenin başvuru tarihinden itibaren en geç otuz gün sonrası için belirlediği duruşma gününü, ... taşınmaz malın malikine ... bildirerek duruşmaya katılmaya çağırır. Duruşma günü idareye de tebliğ olunur.

...

Mahkemece yapılan duruşmada tarafların bedelde anlaşamamaları hâlinde hâkim, en geç on gün içinde keşif ve otuz gün sonrası için de duruşma günü tayin ederek, 15 inci maddede sayılan bilirkişiler marifetiyle ve tüm ilgililerin huzurunda taşınmaz malın değerini tespit için mahallinde keşif yapar...

Bilirkişiler, taraflar ve diğer ilgililerin beyanını da dikkate alarak, 11 inci maddedeki esaslar doğrultusunda taşınmaz malın değerini belirten raporlarını onbeş gün içinde mahkemeye verirler. Mahkeme bu raporu, duruşma günü beklenmeksizin taraflara tebliğ eder. Yapılacak duruşmaya hâkim, taraflar veya vekillerini ve bilirkişileri çağırır. Bu duruşmada tarafların bilirkişi raporlarına varsa itirazları dinlenir ve bilirkişilerin bu itirazlara karşı beyanları alınır.

Tarafların bedelde anlaşamamaları hâlinde gerektiğinde hâkim tarafından onbeş gün içinde sonuçlandırılmak üzere yeni bir bilirkişi kurulu tayin edilir ve hâkim, tarafların ve bilirkişilerin rapor veya raporları ile beyanlarından yararlanarak adil ve hakkaniyete uygun bir kamulaştırma bedeli tespit eder. Mahkemece tespit edilen bu bedel, taşınmaz mal, kaynak veya irtifak hakkının kamulaştırılma bedelidir. ... İdarece, kamulaştırma bedelinin hak sahibi adına yatırıldığına ... dair makbuzun ibrazı hâlinde mahkemece, taşınmaz malın idare adına tesciline ve kamulaştırma bedelinin hak sahibine ödenmesine karar verilir ve bu karar, tapu dairesine ve paranın yatırıldığı bankaya bildirilir. Tescil hükmü kesin olup, tarafların bedele ilişkin istinaf veya temyiz hakları saklıdır.

..."

15. 2942 sayılı Kanun'un "Kamulaştırma bedelinin tespiti esasları" başlıklı 11. maddesi şöyledir:

"15 inci madde uyarınca oluşturulacak bilirkişi kurulu, kamulaştırılacak taşınmaz mal veya kaynağın bulunduğu yere mahkeme heyeti ile birlikte giderek, hazır bulunan ilgilileri de dinledikten sonra taşınmaz mal veya kaynağın;

a) Cins ve nevini,

b) Yüzölçümünü,

c) Kıymetini etkileyebilecek bütün nitelik ve unsurlarını ve her unsurun ayrı ayrı değerini,

d) Varsa vergi beyanını,

e) Kamulaştırma tarihindeki resmî makamlarca yapılmış kıymet takdirlerini,

f) Arazilerde, taşınmaz mal veya kaynağın (...) mevkii ve şartlarına göre ve olduğu gibi kullanılması hâlinde getireceği net gelirini,

...

h) Yapılarda, (...) resmî birim fiyatları ve yapı maliyet hesaplarını ve yıpranma payını,

ı) (Değişik: 19/4/2018-7139/27 md.) (İptal ibare: Anayasa Mahkemesinin 10/4/2019 tarihli ve E.2018/156, K.2019/22 sayılı kararı ile) her bir ölçünün etkisi açıklanmak kaydıyla bedelin tespitinde etkili olacak diğer objektif ölçüleri,

Esas tutarak düzenleyecekleri raporda bütün bu unsurların cevaplarını ayrı ayrı belirtmek suretiyle ve ilgililerin beyanını da dikkate alarak Sermaye Piyasası Kurulu tarafından kabul

edilen değerleme standartlarına uygun, gerekçeli bir değerlendirme raporuna dayalı olarak taşınmaz malın değerini tespit ederler.

Taşınmaz malın değerinin tespitinde, kamulaştırmayı gerektiren imar ve hizmet teşebbüsünün sebep olacağı değer artışları ile ilerisi için düşünülen kullanma şekillerine göre getireceği kâr dikkate alınmaz.

..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Anayasa Mahkemesinin 4/2/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

17. Başvurucu 6.778,24 m² olan 3030 ada 49 parsel sayılı taşınmazın kısmen kamulaştırıldığı hâlde Mahkemece bu hususun gözardı edilerek taşınmazın tamamının tapu kaydının iptaline ve İdare adına tesciline karar verildiğini, bilirkişi raporlarında taşınmazın 4.559,89 m² yüzölçümlük kısmının kamulaştırıldığı belirtilerek hesaplamanın ve ödemenin de bu şekilde yapıldığını, bedeli kendisine ödenmeden tapu kaydı iptal edilen kısımlar yönünden maddi zararının doğduğunu belirterek mülkiyet hakkının ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

18. Bakanlık görüşünde; başvuru konusu taşınmaza ilişkin tapu kayıtlarının incelendiği, 3030 ada 49 parsel sayılı taşınmazda ifraz işlemi yapıldıktan sonra 3030 ada 66, 67, 68 sayılı parsellerin oluşturulduğu, kamulaştırılan 4.559,89 m²lik kısmın tapuda 3030 ada 67 parsel olarak kaydedildiği ve tapu kütüğünde başvurucu adına tescilli iken Karayolları Genel Müdürlüğü adına tescil edildiği, 66 ve 68 sayılı parsellerin ise başvurucu üzerine kayıtlı olduğu, başvurucunun iddia ettiği üzere 6.778,24 m² alanın tamamının İdare adına tescil edilmediği değerlendirilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

B. Değerlendirme

19. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "Mülkiyet hakkı" başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

20. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucu, adil yargılanma hakkının da ihlal edildiğini belirtmekte ise de şikâyetlerinin esas itibarıyla mülkiyet hakkı ile ilgili olduğu anlaşıldığından mülkiyet hakkı kapsamında inceleme yapılması gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

21. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkün Varlığı

22. Başvuru konusu olayda taşınmaz kısmen kamulaştırıldığı hâlde Mahkemece taşınmazın tamamının İdare adına tapuda kayıt ve tesciline karar verildiği ileri sürülmektedir. Bir başka deyişle uyuşmazlık konusu, kamulaştırmadan arta kalan, ifraz sonrası 3030 ada 66 ve 68 parsel olarak kaydedilen taşınmazların Mahkemece İdare adına tapuda kayıt ve tesciline karar verilmesidir. Dolayısıyla anılan taşınmazlar yönünden mülkün varlığı hususunda bir tereddüt bulunmamaktadır.

b. Müdahalenin Varlığı ve Türü

23. Somut olayda başvurucunun taşınmazının bir kısmının kamulaştırılması için dava açılması ve yapılan yargılamanın da bu kapsamda yürütülmesine rağmen Mahkemece taşınmazın tamamının İdare adına tescil edilmesine karar verilmesinin mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği tartışmasızdır.

24. Anayasa'nın 35. maddesi ile mülkiyet hakkına temas eden diğer hükümleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mülkiyet hakkına müdahaleyle ilgili üç kural ihtiva ettiği görülmektedir. Buna göre Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş; ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında genel olarak mülkiyet hakkının hangi koşullarda sınırlanabileceği belirlenerek aynı zamanda mülkten yoksun bırakmanın şartlarının genel çerçevesi de çizilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı kurala bağlanmak suretiyle devletin mülkiyetin kullanımını kontrol etmesine ve düzenlemesine imkân sağlanmıştır. Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde de devlet tarafından mülkiyetin kontrolüne imkân tanıyan özel hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin düzenlenmesi, mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan [1. B.], B. No: 2014/1546, 2/2/2017, §§ 55-58). Dolayısıyla somut olaydaki müdahalenin mülkten yoksun bırakmaya ilişkin genel kural çerçevesinde incelenmesi gerekir.

c. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

25. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

26. Anayasa'nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahale edilirken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Anılan madde uyarınca temel hak ve özgürlükler, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmaksızın Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna

dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62).

i. Kanunilik

27. Kamulaştırmanın usul ve esasları 2942 sayılı Kanun'da düzenlenmiştir. Somut olayda, başvurucuya ait taşınmazın yol yapmak amacıyla İdare kararıyla kamulaştırıldığı ve kamulaştırma sürecinin 2942 sayılı Kanun'a göre sürdürülerek tamamlandığı görülmektedir. Bu durumda mülkiyetten yoksun bırakmanın kanuni dayanağının bulunduğu anlaşılmaktadır.

ii. Meşru Amaç

28. Somut olayda başvurucunun taşınmazının yol inşaatı ve emniyet sahası temin etmek için kamulaştırıldığı dikkate alındığında müdahalenin kamu yararı amacıyla yapıldığı açıktır.

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

29. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında dikkate alınacak ölçütlerden biri olan ölçülülük ilkesi, temel hak ve özgürlüklerin sınırlanma amaçları ile araç arasındaki ilişkiyi gösterir. Ölçülülük denetimi, ulaşılmak istenen amaçtan yola çıkılarak bu amaca ulaşılmak için seçilen aracın denetlenmesidir. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade eder (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016, § 18).

30. Ölçülülük ilkesi gereği kişilerin mülkiyet hakkının sınırlandırılması hâlinde elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir dengenin kurulması gerekir. Bu adil denge, başvurucunun şahsi olarak aşırı bir yüke katlandığının tespit edilmesi durumunda bozulmuş olacaktır. Ölçülülük ilkesi gereği öngörülen amaca erişme karşısında belirli bir aracın kullanılması ilgililere ölçüsüz yükümlülükler getirmemeli ve ilgililer bakımından katlanılabilir nitelikte olmalıdır. Elverişli ve gerekli bir tedbirin, müdahalenin ağırlığı ile gerçekleşen netice arasında bir orantısızlık bulunup bulunmadığı ve bu yüzden müdahaleden vazgeçmenin gerekip gerekmediği hususları yargılama sürecinde denetlenecektir. Müdahalenin ölçülülüğünü değerlendirirken Anayasa Mahkemesi bir taraftan ulaşılmak istenen meşru amacın önemini, diğer taraftan da müdahalenin niteliğini, başvurucunun ve kamu otoritelerinin davranışlarını gözönünde tutarak başvurucuya yüklenen külfeti dikkate alacaktır (Arif Güven [2. B.], B. No: 2014/13966, 15/2/2017, §§ 58, 60).

31. Mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kamu yararı amacı ile bireyin mülkiyet hakkının korunması arasındaki adil dengenin sağlanabilmesi için öncelikle malike, uygulanan tedbirlere karşı savunma ve itirazlarını etkin biçimde ortaya koyabilme olanağının tanınması, söz konusu iddia ve savunmaların makul biçimde karşılanması gerekir (başvurucuya diğer unsurlar yanında ayrıca etkin bir savunma hakkı tanındığından müdahalenin ölçülü görüldüğü kararlar için bkz. Fatma Çavuşoğlu ve Bilal Çavuşoğlu [2.

B.], B. No: 2014/5167, 28/9/2016, §§ 74-89; Eyyüp Baran [1. B.], B. No: 2014/8060, 29/9/2016, §§ 75-95; buna karşılık aynı koşulun yargılama sürecinde sağlanmaması nedeniyle müdahalenin ölçüsüz görüldüğü kararlar için bkz. Mahmut Üçüncü [1. B.], B. No: 2014/1017, 13/7/2016, §§ 79-102; Arif Güven, §§ 57-72).

32. Usule ilişkin güvencelerin varlığı orantılılık değerlendirmesinde önemli rol oynayabilir. Bu bakımdan kişinin hukuka aykırılık iddialarının bir mahkeme tarafından etkili şekilde incelenmesi müdahalenin orantılılığı bakımından önemlidir (D.C. [2. B.], B. No: 2018/13863, 16/6/2021, § 52). Anayasa'nın 35. maddesi usule ilişkin açık bir güvenceden söz etmemektedir. Bununla birlikte mülkiyet hakkının gerçek anlamda korunabilmesi bakımından bu madde, Anayasa Mahkemesinin çeşitli kararlarında da ifade edildiği üzere mülk sahibine müdahalenin kanun dışı veya keyfî ya da makul olmayan şekilde uygulandığına ilişkin savunma ve itirazlarını sorumlu makamlar önünde etkin bir biçimde ortaya koyabilme imkânının tanınması güvencesini kapsamaktadır. Bu değerlendirme ise uygulanan sürecin bütününe bakılarak yapılmalıdır (Bekir Yazıcı [GK], B. No: 2013/3044, 17/12/2015, § 71).

33. Mülkiyet hakkının usule ilişkin güvenceleri hem özel kişiler arasındaki mülkiyet uyuşmazlıklarında hem de taraflardan birinin kamu gücü olduğu durumlarda geçerlidir. Bu bağlamda mülkiyet hakkının korunmasının söz konusu olduğu durumlarda usule ilişkin güvencelerin somut olayda yerine getirildiğinden söz edilebilmesi için yargılama mercilerinin kararlarında konu ile ilgili ve yeterli gerekçe bulunmalıdır. Ayrıca belirtmek gerekir ki bu zorunluluk davacının bütün iddialarına cevap verilmesi anlamına gelmemekle birlikte mülkiyet hakkını ilgilendiren davanın sonucuna etkili esasa ilişkin temel iddia ve itirazlar yargılama makamlarınca özenli bir şekilde değerlendirilerek karşılanmalıdır (Kamil Darbaz ve Gmo Yapı Grup End. San. Tic. Ltd. Şti. [2. B.], B. No: 2015/12563, 24/5/2018, § 53).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

34. Başvurucu, taşınmazının kısmen kamulaştırıldığı hâlde Mahkemece 3030 ada 49 parsel sayılı taşınmazın tamamının tapu kaydının iptaline ve İdare adına tesciline karar verilmesinden yakınmaktadır.

35. Somut olayda İdare tarafından başvurucu aleyhine taşınmazın kamulaştırma bedelinin tespiti ile İdare adına kayıt ve tesciline karar verilmesi istemiyle açılan davada alınan bilirkişi raporunda 3030 ada 49 parsel sayılı taşınmazın tamamının 6.778,24 m² olduğu, bu taşınmazın 4.559,89 m²sinin kamulaştırılacağı, geriye iki parça hâlinde 1.485,82 m²lik ve 732,53 m²lik taşınmazların kalacağı belirtilmiştir. Kamulaştırılacak alandan geriye kalan iki parça alan nedeni ile ekonomik işletme bütünlüğünün bozulacağı dikkate alınarak kamulaştırma bedeli hesaplanmıştır. Bölge Adliye Mahkemesince gerekçeli kararda söz konusu bilirkişi raporunun hüküm kurmaya elverişli ve yeterli olduğu değerlendirilerek raporda belirtilen hesaplama doğrultusunda kamulaştırma bedeli belirlenmiş ancak 3030 ada 49 parsel sayılı taşınmazın İdare adına kayıt ve tesciline şeklinde hüküm kurulmuştur.

36. İdare tarafından Mahkeme kararı gereği 3030 ada 49 parsel sayılı taşınmazın ifraz edilerek tescilinin yapılması Tapu Müdürlüğünden istenmiş, Tapu Müdürlüğü ifraz işlemini gerçekleştirerek 3030 ada 49 parsel sayılı taşınmazın ifraz işlemi sonrası oluşan 4.559,89 m² yüzölçümlü 3030 ada 67 parselin kamulaştırma işlemi yapılarak yol olarak sicilden terkin edildiğini İdareye bildirmiştir. Tapu Müdürlüğünce ayrıca 1.485,81 m² yüzölçümlü 3030 ada 66 parsel ve 732,53 m² yüzölçümlü 3030 ada 68 parsel sayılı tarla niteliğindeki

taşınmazların ise başvurucu adına tapuda kayıtlı olduğu belirtilmiştir.

37. Nitekim Tapu Müdürlüğünden Anayasa Mahkemesine gönderilen bilgi ve belgeler incelendiğinde 3030 ada 66 parsel sayılı taşınmazın tapuda hâlen başvurucu adına kayıtlı olduğu, 3030 ada 68 parsel sayılı taşınmazın ise tapuda başvurucu adına kayıtlı iken üçüncü kişiye satılarak üçüncü kişi adına kayıt ve tescil edildiği görülmüştür.

38. Bölge Adliye Mahkemesinin kararının gerekçe kısmında taşınmazın bilirkişi raporunda hesaplandığı gibi kısmen kamulaştırıldığı belirtildiği hâlde hüküm kısmında taşınmazın ifrazdan önceki hâliyle tamamının tapu kaydının iptali ile İdare adına tesciline karar verildiği, ifraz işlemi sonrasında oluşan 3030 ada 66 ve 68 sayılı parsellerin başvurucuya ait olduğuna dair bir hüküm bulunmadığı anlaşılmıştır. Bu nedenle söz konusu taşınmaz yönünden İdarenin mahkeme kararına dayalı olarak tescil talep edilebilmesi her zaman mümkün bulunmaktadır. Bölge Adliye Mahkemesinin kanaatini tam olarak ortaya koyması için gerekli olan ilgili ve yeterli bir gerekçe ile bu gerekçeyle uyumlu hüküm kısmının kararda olmaması nedeniyle başvurucuya usule ilişkin güvencelerin sağlandığı söylenemeyecektir.

39. Bu bilgiler ışığında başvurucunun mülkiyet hakkının korunması için gerekli usuli güvencelerin somut olayda yerine getirilmemesi nedeniyle adil dengenin başvurucu aleyhine bozulduğu, mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ölçüsüz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

40. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

41. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 110.319,42 TL maddi ve en az 10.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

42. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

43. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

44. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 5. Hukuk Dairesine (E.2017/787, K.2018/443) iletilmek üzere Tarsus 2. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2016/340, K.2017/122) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 4/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ERHAN ÇAHA (3)

B. No: 2020/15324 | Karar tarihi: 04.02.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/15324

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ERHAN ÇAHA BAŞVURUSU (3)

(Başvuru Numarası: 2020/15324)

Karar Tarihi: 4/2/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 28/7/2025 - 32969

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Şahap KAYMAK

Başvurucu : Erhan ÇAHA

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, savunma hazırlamak için bilgisayar kullanma talebinin reddedilmesi nedeniyle savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkı ile silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

A. Arka Plan Bilgisi

2. Başvurucu, Kara Kuvvetleri Komutanlığında tuğgeneral askerî rütbesiyle subay olarak görev yapmaktayken 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî darbe teşebbüsü gerçekleşmiş ve Bakanlar Kurulu ülke genelinde 21/7/2016 tarihinden itibaren doksan gün süreyle olağanüstü hâl ilan edilmesine karar vermiştir.

3. Askerî darbe teşebbüsünün ardından 16/7/2016 tarihinde darbe teşebbüsüne katıldığı şüphesine istinaden başvurucu gözaltına alınmıştır. 16/7/2016 ila 18/7/2016 tarihleri arasında üç gün gözaltında tutulan başvurucu; anayasal düzeni ortadan kaldırmaya, Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme, Türkiye Büyük Millet Meclisini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını

engellemeye teşebbüs etme ile nitelikli şekilde kasten öldürmeye teşebbüs suçunu işlediğine ilişkin kuvvetli suç şüphesi bulunduğu gerekçesiyle Ankara 6. Sulh Ceza Hâkimliğinin 18/7/2016 tarihli kararıyla tutuklanmıştır.

4. Başvurucu, tutuklanmasının ardından Sincan 2 No.lu F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna yerleştirilmiş; 18/12/2019 tarihinde de Sincan 1 No.lu F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna nakledilmiştir.

B. Bireysel Başvuruya Konu Süreç

5. Başvurucu, Ankara Batı 2. İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) yazdığı 20/2/2020 tarihli dilekçede;

i. Ankara 17. Ağır Ceza Mahkemesinin 20/6/2019 tarihli ve E.2017/109,K.2019/30 sayılı kararının istinaf aşamasında olduğu, Ankara 19. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2017/46, Ankara 9. Asliye Ceza Mahkemesinin E.2019/338 ve Ankara Batı 12. Asliye Ceza Mahkemesinin E.2019/469 sayılı dosyalarında yargılamasının devam ettiği, ayrıca hakkında açılmış kırka yakın ihtiyati haciz davası bulunduğu, söz konusu davalara ilişkin olarak savunma, ek savunma, itiraz ve istinaf dilekçeleri hazırlaması gerektiğini,

ii. Sincan 2 No.lu F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda tutuklu olarak bulunurken bu davalar kapsamında bilgisayar dershanesinde her türlü hukuki çalışma yapmasına ve çıktı almasına izin verildiğini,

iii. Sincan 1 No.lu F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna nakledildikten sonra sadece Ankara 19. Ağır Ceza Mahkemesinde devam eden davasına ilişkin olarak savunma hazırlamak için bilgisayar kullanma imkânı verildiği, ceza infaz kurumunun diğer davalara yönelik mahkemelerden müzekkere gelmeden bilgisayar kullanımına izin vermeyeceğini ifade ettiğini,

iv. Bu nedenle Ankara 17. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2017/109 sayısında görülen dava için 30/12/2019 tarihinde bölge adliye mahkemesi, Yargıtay, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) müracaatta bulunmak amacıyla bilgisayar kullanımına izin verilmesi için infaz hâkimliği nezdinde, Ankara Batı 12. Asliye Ceza Mahkemesi ve Ankara 9. Asliye Ceza Mahkemesinde yargılandığı davalara dair bu Mahkemeler nezdinde ceza infaz kurumuna müzekkere yazılması talebinde bulunduğunu,

v. Talebinin İnfaz Hâkimliğinin 8/1/2020 tarihli kararıyla reddedildiğini, Ankara Batı 12. Asliye Ceza Mahkemesi ile Ankara 9. Asliye Ceza Mahkemesinin de talebinin ceza infaz kurumu tarafından değerlendirilmesi gerektiği yönünde cevap verdiğini,

vi. Bilgisayar dershanesini kullandığında ise Ankara 17. Ağır Ceza Mahkemesinde birlikte yargılandığı diğer kişilere infaz hâkimliklerinin kararlarıyla istinaf aşamasında olan yargılama kapsamında bilgisayar dershanesinde çalışmalarına izin verildiğini öğrendiğini, kendisine izin verilmemesinin kanun önünde eşitlik ilkesine aykırı olduğunu,

vii. Ankara 17. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2017/109 sayılı dosyasından tefrik edilen E.2019/1 sayılı dosyada da yargılandığından savunma yapması gerektiğini,

viii. Netice olarak anılan davalar kapsamında savunma, ek savunma, itiraz, istinaf, temyiz, Anayasa Mahkemesi ve AİHM talep dilekçelerini bilgisayarda yazmaya ve çıktısını almaya izin verilmesine dair karar alınarak Sincan 1 No.lu F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna gönderilmesini talep ettiğini belirtmiştir.

6. İnfaz Hâkimliği 25/2/2020 tarihinde şikâyetin reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 67. maddesinin (3) numaralı fıkrasında hükümlü ve tutukluların eğitim ve iyileştirme programlarının gerekli kılması durumunda bilgisayardan yararlanma haklarının bulunduğu belirtilmiştir. Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) üye olma, yönetme suçlarına ilişkin yargılama dosyalarının kapsamının çok geniş olması nedeniyle dosyaların CD'ye yüklenip tutuklulara gönderildiğine, tutukluların da CD'leri ancak bilgisayardan incelemeleri mümkün olduğundan savunma hakkı kapsamında yargılamayı yapan mahkemenin talimatı doğrultusunda bilgisayardan yararlandırıldıklarına işaret edilmiştir. Başvurucunun 5275 sayılı Kanun'un 67. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince eğitim ve iyileştirme programı kapsamında bilgisayardan yararlanma talebinin bulunmadığı vurgulanmıştır. 5275 sayılı Kanun ve ilgili mevzuatta hükümlü ve tutuklulara haklarında açılmış veya açacakları davalarla ilgili savunmalarını bilgisayarda hazırlamak veya dilekçelerini bilgisayarda yazmak ve bu şekilde bilgisayardan yararlanmaya ilişkin herhangi bir hak verilmediği ifade edilmiştir.

7. Başvurucu, karara karşı 9/3/2020 tarihinde itirazda bulunmuştur. İtiraz dilekçesinde de İnfaz Hâkimliğine yaptığı başvurudaki benzer hususları dile getirmiştir. Ankara Batı 1. Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi) 24/3/2020 tarihinde itirazın reddine kesin olarak karar vermiş; karar gerekçesinde, İnfaz Hâkimliğinin kararının usul ve kanuna uygun olduğunu belirtmiştir.

8. Başvurucu, nihai hükmü 7/4/2020 tarihinde öğrendikten sonra 7/5/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

C. Başvurucunun Savunma Hazırlamak Amacıyla Bilgisayar Kullanmayı Talep Ettiği Davalarla İlgili Süreçler

i. Ankara 17. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2017/109, K.2019/30 Sayılı Kararına Konu Dava Süreci

10. Başvurucu hakkında 20/6/2019 tarihinde anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme, Cumhurbaşkanı'na suikast, nitelikli kasten öldürme, nitelikli öldürme, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma, nitelikli kasten öldürmeye teşebbüs suçlarından mahkûmiyet kararı verilmiştir. Mahkûmiyet kararına karşı yapılan istinaf kanun yolu başvurusu Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 21. Ceza Dairesince 13/10/2020 tarihinde reddedilmiştir. Söz konusu karar Yargıtay 3. Ceza Dairesince 17/7/2024 tarihinde onanmıştır.

11. Ankara 17. Ağır Ceza Mahkemesinde görülen davada başvurucunun müdafi ile temsil edildiği, savunma hakkını kullandığı, istinaf ve temyiz kanun yollarına başvurduğu anlaşılmıştır. Ayrıca başvurucu, Ankara 17. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmek üzere hâlihazırda bulunduğu Elâzığ 1 No.lu Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna verdiği 27/9/2023 tarihli dilekçe ile başka bir müdafi ile vekâlet sözleşmesi yapmak istediğini belirtmiş; bu kapsamda mahkemenin ceza infaz kurumuna bir müzekkere yazarak hazırladığı hukuki bilgi ve belgeleri (savunma, istinaf, temyiz, Anayasa Mahkemesi, AİHM, herhangi bir mahkemede dava açma dilekçeleri vs.) anılan müdafiye gönderebileceğinin bildirilmesini talep etmiştir. Ancak başvurucu, savunma hazırlamak amacıyla bilgisayar kullanma talebini kanun yolunda ileri sürmemiştir.

ii. Ankara 9. Asliye Ceza Mahkemesinin E.2019/338, K.2021/971 Sayılı Kararına Konu Dava Süreci

12. Başvurucunun 7/12/2021 tarihinde, basit tehdit suçundan 500 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına, daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmaması ve yeniden suç işlemeyeceği konusunda olumlu kanaatin hasıl olması nedeniyle hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmiştir. Başvurucunun yaptığı itiraz üzerine Ankara 5. Ağır Ceza Mahkemesince 12/1/2022 tarihinde hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin hüküm kurulurken başvurucunun muvafakatinin olup olmadığının sorulmadığı gerekçesiyle söz konusu karar kaldırılmıştır.

13. Kaldırma kararı üzerine yeniden yapılan yargılamada 21/6/2022 tarihinde başvurucunun 500 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına kesin olarak karar verilmiştir.

14. Ankara 9. Asliye Ceza Mahkemesinde görülen davaya ait iddianamenin 23/3/2019 tarihinde başvurucuya tebliğ edildiği, başvurucunun ek savunma konulu 19/12/2019 tarihli, son söz/savunma konulu 6/7/2020 tarihli ve ek yazılı savunma/açıklama konulu 18/1/2021 tarihli dilekçelerini Mahkemeye sunduğu görülmüştür. Başvurucunun yargılamada müdafi ile temsil edildiği ve 7/12/2021 tarihinde yapılan karar duruşmasına katılmak suretiyle daha önce verdiği yazılı savunmalarından bahsederek esas hakkındaki savunmasını sunduğu anlaşılmıştır. Ancak başvurucu, savunma hazırlamak amacıyla bilgisayar kullanma talebini kanun yolunda ileri sürmemiştir.

iii. Ankara Batı 12. Asliye Ceza Mahkemesinin E.2019/469, K.2020/376 Sayılı Kararına Konu Dava Süreci

15. Başvurucunun 22/9/2020 tarihinde basit tehdit suçundan 5 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına, daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmaması ve yeniden suç işlemeyeceği konusunda olumlu kanaatin hasıl olması nedeniyle hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmiştir. Başvurucunun anılan karara karşı yaptığı itiraz, Ankara Batı 2. Ağır Ceza Mahkemesince 4/11/2020 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

16. Ankara Batı 12. Asliye Ceza Mahkemesinde görülen davaya ait iddianamenin 17/10/2019 tarihinde, dava dosyasına ait ifade suretlerinin 4/12/2019 tarihinde, olay yeri tutanakları ve tanık beyanlarının 16/12/2019 tarihinde başvurucuya tebliğ edildiği, başvurucunun 18/2/2020 tarihinde yazılı savunmasını Mahkemeye sunduğu görülmüştür. Başvurucunun ek savunma konulu 26/3/2020 tarihli ve son söz/savunma konulu 9/6/2020 tarihli dilekçelerini Mahkemeye sunduğu anlaşılmıştır. Ayrıca başvurucunun yargılamada müdafi ile temsil edildiği ve 22/9/2020 tarihinde yapılan karar duruşmasında kendisinin ve müdafiinin mahkeme huzurunda savunmasının alındığı, başvurucu müdafiinin 8/7/2020 tarihinde dosyanın esası hakkında beyanda bulunduğu tespit edilmiştir. Ancak başvurucu, savunma hazırlamak amacıyla bilgisayar kullanma talebini kanun yolunda ileri sürmemiştir.

iv. Ankara 17. Ağır Ceza Mahkemesinde Görülen E.2019/1 Sayılı Davayla İlgili Süreç

17. Başvurucunun bir suçu veya başka bir suçun delillerini gizleme ya da yakalanmamak amacıyla öldürme suçundan yargılandığı işbu dava derdest olup bir sonraki duruşma 8/9/2025 tarihine bırakılmıştır. Mahkemece 26/2/2024 tarihli 8. celsede, başvurucunun da aralarında olduğu sanıkların barındığı ceza infaz kurumlarına haftanın üç günü üç saatten az olmamak üzere ceza infaz kurumu bilgisayar dershanesinden faydalanabilmeleri için müzekkere yazılmasına, sanıkların savunma için kullanacakları belgelerin ilgili dijital ortama eklenmesine, savunma kapsamında mahkemeye gönderilecek dilekçelerin Ceza İnfaz

Kurumu idaresinin imkânları doğrultusunda bilgisayar çıktısı alınmak suretiyle gönderilmesinin istenmesine karar verilmiştir. Ayrıca aynı celsede Mahkeme tarafından gönderilen belgelerin ilgili bilgisayar ortamlarında sanıklarca incelenmesi için gerekli işlemlerin yapılması gerektiği belirtilmiştir. Bireysel başvurunun incelenme tarihi itibarıyla yargılama derdesttir.

II. DEĞERLENDİRME

18. Başvurucu; savunma hazırlamak için bilgisayar kullanımına ihtiyaç duyduğunu, aynı davada birlikte yargılandığı kişilerin bilgisayardan faydalandırıldığını ancak kendisine izin verilmediğini, bilgisayar kullanımına izin verilmemesi durumunda tarafı olduğu tüm davalara ilişkin hukuki belgeleri el ile yazmak zorunda kalacağını belirterek adil yargılanma hakkı ile eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüş yazısında; başvurucunun Sincan 2 No.lu F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda barındırılmaktayken yargılandığı mahkemesi tarafından gönderilen CD/DVD'deki belgeleri incelemek amacıyla bilgisayardan faydalanma talebinde bulunduğu ve bu talebinin yapılan değerlendirme sonucunda kabul edilerek bilgisayardan faydalandırıldığı belirtilmiştir. Başvurucunun bulunduğu Sincan 1 No.lu F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda yine yargılaması devam eden dosyası kapsamında 59 defa Kurum bilgisayarından faydalandırıldığı ifade edilmiştir. Başvurucunun hakkında yürütülen ceza yargılaması ile bir kısım haciz davası yargılamasının devam ettiğini bildiği hâlde bireysel başvuruda bulunduğu gözetildiğinde kabul edilebilirlik incelemesinde bu hususun değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Diğer yandan başvurucunun hangi yargılama ve haciz davasında kendisine müsaade edilmemesi dolayısıyla ne şekilde adil yargılanma hakkının kısıtlandığına ilişkin somut verileri ortaya koyamadığı dile getirilmiştir. Ayrıca başvurucunun adil yargılanma hakkı kapsamında savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının ihlal edilip edilmediği iddiası konusunda inceleme yapılırken Anayasa Mahkemesi içtihatları ile somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerektiği açıklanmıştır. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı formdaki iddialarını yineleyerek söz konusu iddialarını somut bir şekilde ortaya koyduğu beyanında bulunmuştur.

20. Başvurucunun iddialarının özünün savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkına ilişkin olduğu ve bu kapsamda bir inceleme yapılması gerektiği değerlendirilmiştir.

A. Ankara 17. Ağır Ceza Mahkemesinde Görülen E.2019/1 Sayılı Dava Süreci Yönünden İhlal İddiası

21. Başvuruya konu olaydaki şikâyetin adil yargılanma hakkına ilişkin olduğunun altı çizilmelidir. Adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerin ihlal edilip edilmediği kural olarak yargılamanın bütününe bakılarak tespit edilebilir. Kamu makamlarınca yargılama sürecinde tesis/ika edilen ve adil yargılanma hakkına müdahale teşkil eden işlemlerin/eylemlerin yargılama süreci içinde telafi edilmesi mümkün olduğundan buna yönelik şikâyetler kural olarak yargılama sürecinin tamamlanmasından sonra incelenir. Öte yandan adil yargılanma hakkının bu özelliği dikkate alındığında bu hakka ilişkin sınırlandırmaların etkilerinin yine ihtilaf konusu yargılama sürecinin kendi içinde giderilebileceği anlaşılmaktadır (Orhan Patarya [GK], B. No: 2019/42695, 20/5/2021, § 61).

22. Dolayısıyla başvurucu hakkındaki yargılamanın devam ettiği (bkz. § 17), buna göre

savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkı kapsamında ileri sürülen iddiaların yargılama sürecinde ve kanun yolunda incelenmesi imkânının bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

23. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Diğer Ceza Dava Süreçleri Yönünden İhlal İddiası

24. Başvurucunun tarafı olduğu ceza ve hukuk davaları kapsamında savunma hazırlamak amacıyla bilgisayar kullanma talebi, İnfaz Hâkimliğince FETÖ/PDY davalarında yargılamayı yapan mahkemenin talimatı doğrultusunda bilgisayar kullanımına izin verildiği, başvurucunun eğitim ve iyileştirme programı kapsamında bilgisayar kullanımına dair talebinin olmadığı ve hükümlü ve tutukluların taraf oldukları davalarda savunmalarını bilgisayarda hazırlayabileceğine yönelik hukuki bir düzenleme bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir. Ağır Ceza Mahkemesi de bu gerekçeyi kabul ederek başvurucunun itirazının reddine karar vermiştir.

25. Bireysel başvurunun ikincil niteliğinin bir sonucu olarak olağan kanun yollarında ve mahkemeler önünde ileri sürülmeyen iddialar ile bu mahkemelere sunulmayan bilgi ve belgeler bireysel başvuru konusu edilemez (Bayram Gök [2. B.], B. No: 2012/946, 26/3/2013, § 20).

26. Somut olayda, başvurucunun ihlale neden olduğunu belirttiği iddiasını itiraz, istinaf ve temyiz kanun yollarında ileri sürmediği ve böylece başvuru yollarını usulüne uygun tüketmediği sonucuna ulaşılmıştır.

27. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Hukuk Dava Süreçleri Yönünden İhlal İddiası

28. Başvurucu, ceza davaları dışında tarafı olduğu çok sayıda ihtiyati haciz davası bulunduğundan bu davalarda da savunmalarını bilgisayar ile hazırlaması gerektiğini ileri sürmüştür.

29. Başvurunun bu kısmı silahların eşitliği ilkesi kapsamında incelenmiştir.

30. Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca herkes iddia, savunma ve adil yargılanma hakkına sahiptir. Anayasa'nın anılan maddesinde adil yargılanma hakkından ayrı olarak iddia ve savunma hakkına birlikte yer verilmesi, taraflara iddia ve savunmalarını mahkeme önünde dile getirme fırsatı tanınması gerektiği anlamını da içermektedir (Mehmet Fidan [1. B.], B. No: 2014/14673, 20/9/2017, § 37).

31. Silahların eşitliği ilkesi, davanın taraflarının usule ilişkin haklar bakımından aynı koşullara tabi tutulması ve taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir duruma düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olması anlamına gelir (Yaşasın Aslan [2. B.], B. No: 2013/1134, 16/5/2013, § 32). Bu usul güvencesi uyuşmazlığın her iki tarafına da savunmasının temel dayanağı olan delilleri sunma imkânı tanınmasını kapsamaktadır. Silahların eşitliği ilkesi kapsamında yapılacak inceleme, başvuru konusu yargılamanın bir bütün olarak adil olup olmadığının değerlendirilmesidir (Yüksel Hançer [1. B.], B. No: 2013/2116, 23/1/2014, §§ 18, 19).

32. Somut olayda başvurucu, söz konusu bu davaların hangi mahkemelerde görüldüğüne,

dosya numaralarına, bu davaların hangi aşamada bulunduğuna ilişkin bir bilgi vermemiş; bu bağlamda bir somutlaştırma yapmamış, ayrıca bu davalara ilişkin neden bilgisayar kullanma zorunluluğunun olduğuna ilişkin bir açıklamada da bulunmamıştır. Yine hukuk davalarında savunma hazırlamak için neden bilgisayar kullanımının zorunlu olduğuna ve el yazısıyla savunma hazırlanmasında ne gibi sakıncalar bulunduğuna dair de yeterli gerekçe gösterememiştir.

33. Bu itibarla başvurucunun tarafı olduğu hukuk davalarında savunmasını bilgisayar ile hazırlama talebinin reddedilmesine ilişkin olarak silahların eşitliği ilkesinin ne şekilde ihlal edildiğini açıklayamadığı dikkate alındığında somut olayın özel şartlarında bir ihlalin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

34. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Ankara 17. Ağır Ceza Mahkemesinde görülen E.2019/1 sayılı dava süreci yönünden savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Diğer ceza dava süreçleri yönünden savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Hukuk dava süreçleri yönünden silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 4/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BİROL ATEŞ

B. No: 2020/15945 | Karar tarihi: 04.02.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/15945

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BİROL ATEŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/15945)

Karar Tarihi: 4/2/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Murat BAŞPINAR

Başvurucu : Birol ATEŞ

Vekili : Av. Elvan BAĞ CANBAZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, beyanları belirleyici ölçüde hükme esas alınan tanıkların sanık tarafından sorgulanmasına imkân verilmemesi nedeniyle tanık sorgulama hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvuruda başkaca temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiaları da bulunmaktadır.

2. Kocaeli Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyesi olduğu şüphesiyle o tarihte subay olarak görev yapan başvurucu hakkında soruşturma başlatmıştır. Soruşturma evresinde 2/2/2018 tarihinde gözaltına alınan başvurucu hakkında aynı suçtan sevk edildiği Kocaeli 3. Sulh Ceza Hâkimliği 9/2/2018 tarihinde tutuklama tedbiri uygulamıştır.

3. Soruşturma neticesinde Başsavcılık, başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması talebiyle 8/4/2018 tarihli iddianame düzenlemiştir. İddianamede başvurucunun HTS kayıtlarına göre kendisi gibi asker olan A.Y. ve M.A. ile ardışık olarak arandığı, etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanmak isteyen E.B. ve M.T.Ç.nin verdikleri

ifadelerde başvurucunun FETÖ/PDY üyesi olduğu yönünde beyanlarının bulunduğu belirtilerek üzerine atılı suçu işlediği iddia edilmiştir.

4. İddianamenin kabulü ile açılan dava, Kocaeli 2. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) görülmeye başlanmıştır.

5. Mahkemece 13/4/2018 tarihinde duruşma hazırlığı işlemleri yapılmıştır. Tensip Tutanağı'nda başvurucudan elde edilen dijital materyallerle ilgili raporun beklenilmesine, tanık E.B.nin dinlenilmesi için davetiye çıkarılmasına ve ismi geçen diğer tanıklar A.Y., M.A. ve M.T.Ç.nin daha önce verdikleri beyanlarının istenmesine karar verilmiştir. Tanık adına çıkartılan davetiyenin iade edilmesi üzerine başvurucu hakkında beyanları bulunan tanıklar E.B. ve M.T.Ç.nin istinabe yoluyla dinlenilmesi için talimatlar yazılmıştır.

6. Duruşma, üç celsede bitirilmiştir. İlk celsede başvurucunun savunması alınmış olup tanık E.B.nin istinabe yoluyla alınan beyanı da başvurucuya okunmuş, diyecekleri sorulmuştur. Tanık E.B. beyanında özetle başvurucunun sınıf arkadaşı olduğunu, Deniz Harp Okulunda dört yıl beraber okuduklarını, 4. sınıfın son döneminde adresini hatırlamadığı bir evde tanıştırıldıklarını, cemaat üyesi olduğunu orada öğrendiğini, on ay boyunca aynı evde kaldıklarını ve kendisini öğretmen olarak bildiği Erdem kod adlı cemaat üyesi kişiyle beraber görüştüklerini belirtmiştir. Sonrasında aralıklarla arkadaş olarak görüştükleri dönemde başvurucuya cemaatle bağlantısının devam edip etmediğini sorduğunda, bu yapıyla ilişkisinin devam ettiğini söylediğini beyan etmiştir. Celse sonunda Mahkeme daha önce yazılan müzekkere akıbetlerinin sorulmasına ve ilgili sabit hatlarla başvurucunun cep telefonları arasındaki görüşme kayıtlarının istenilmesine karar vermiştir.

7. İkinci celsede diğer tanık M.T.Ç.nin istinabe yoluyla alınan beyanı başvurucuya okunmuş, diyecekleri sorulmuştur. Tanık M.T.Ç. beyanında özetle başvurucuyu 2001-2004 yılları arasında lise döneminden tanıdığını, daha sonraki dönemi bilmediğini, birlikte Marmara Işık Dershanesine gittiklerini, dershaneye giderken FETÖ ile irtibatlı eve de gittiklerini, evde sohbet yapıldığını, ilerleyen zamanda başvurucunun Gülhane Askerî Tıp Akademisine gittiğini öğrendiğini ve başvurucuyla görüştüğünde okuldan atıldığını kendisine söylediğini, FETÖ ile daha sonraki dönemde irtibatı hakkında bilgisinin olmadığını beyan etmiştir. Ayrıca dijital materyallerle ilgili raporun gönderilmediği ve işlerin yoğunluğu nedeniyle ne zaman geleceğinin de belli olmadığı belirtilerek dosyanın bulunduğu aşama itibarıyla beklenilmesinden vazgeçilmiş, iddia makamının esas hakkındaki mütalaası alınmış ve başvurucuya esas hakkındaki savunmasını hazırlamak üzere süre verilmiştir. Aynı celsede sunulan mütalaada daha önce istenen ardışık aranmaya ilişkin kişilerle ilgili görüşme kayıtlarına da(HTS) dayanılmıştır.

8. Üçüncü ve son celsede Mahkeme, başvurucu ve müdafiinin esas hakkındaki mütalaaya karşı beyanlarını aldıktan sonra başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 6 yıl 3 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına ve tutukluluk hâlinin de devamına karar vermiştir. Kararda, istinabe yoluyla dinlenen tanık E.B.nin beyanı ve HTS kayıtları birlikte değerlendirilerek Mahkemece delil olarak hükme esas alınmıştır. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...Subay olarak görev yapan sanığın, FETÖ ile irtibatlı birçok askeri personelin aynı sabit hatlardan arandığının tespit edilmesi üzerine hakkında soruşturma başlatılarak toplanan deliller sonucunda mahkememize işbu davanın açıldığı, HTS kayıtları incelendiğinde 2623257797-2623320272-2623256162-2623211363-2623245494 numaralı sabit hatlardan sanığın adına kayıtlı 0541 ... 98 ve 0541 ... 38 numaralı gsm hatlarından 2013-2014-2015

yıllarında 8 kez arandığı, bu aramalardan 02.08.2014 ve 22.03.2014 tarihlerinde ardışık olarak arandığı, bu iletişimin kendisi gibi askeri personel olan [A.Y] ve [M.A.] olduğu, kendisi gibi askeri personel olan etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanmak isteyen [E.B.] isimli şahıs ifadesinde; sanığı örgüt evinde gördüğünü Kod ismini Erdem olarak bildiği kişi ile görüştüklerini, tayinleri farklı yerlere çıkınca ayrıldıklarını ancak sanıkla ara ara arkadaş olarak görüştükleri dönemde sanığa cemaat ile bağlantısı olup olmadığını sorduğunda cemaat ile bağlantısı olduğunu söylediğini, sanık ile darbe girişiminden sonra görüştüklerinde ise sanığın kendisine cemaat ile görüşmeye devam ettiğini ve eğer isterse birlikte görüşmeye gidebileceklerini, sanığın yeniden toparlanmak üzere bir abiyle irtibata geçtiğini söylediği ancak kendisinin kabul etmediğini ifadesinde belirttiği,

Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde; sanığın FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütünün kuruluş amaçlarını, faaliyet ve eylemlerini benimseyerek gönüllü olarak örgüt hiyerarşisine dahil olmayı tercih ettiği, bu şekilde örgütle organik bağ kurduğu ve bu suretle sanığın üzerine atılı bulunan "silahlı terör örgütüne üye olma" suçunu işlediğinin sabit olduğu sonucuna varılmıştır... "

9. Başvurucu, istinaf ve temyiz dilekçelerinde -diğerlerinin yanı sıra- hükme gerekçe yapılan tanıkların mahkeme huzurunda dinlenmediğini ve soru sorma hakkının kullandırılmadığını ileri sürmüştür. Hüküm, kanun yolu denetiminden geçerek 16/12/2019 tarihinde kesinleşmiştir. Başvurucu kesinleşen cezasının infazı kapsamında ceza infaz kurumundan 15/10/2021 tarihinde tahliye edilmiştir.

10. Başvurucu, nihai hükmü 23/4/2020 tarihinde öğrendikten sonra yasal başvuru süresi içerisinde 14/5/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. Komisyonca başvurucunun adli yardım talebi kabul edilerek, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Tanık Sorgulama Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

12. Başvurucu, beyanları mahkûmiyet hükmüne belirleyici ölçüde esas alınan tanığın duruşmada dinlenmemesi nedeniyle tanığa soru sorma imkânı elde edemediğini belirterek tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. Adalet Bakanlığı görüşünde; öncelikle kabul edilebilirlik şartlarının karşılanıp karşılanmadığının incelenmesi gerektiği, kabul edilebilirlik şartlarının karşılandığı değerlendirildiği takdirde başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edildiği şikâyetlerinin esasına ilişkin olarak Anayasa Mahkemesinin birçok kararında tanık kavramını sanığa isnat edilen fiil hakkında bilgi veren herhangi bir kişi şeklinde özerk olarak yorumladığı ve tanık sorgulama hakkı ile ilgili ilkelerinin belirlendiği belirtilmiştir. Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak incelemede Anayasa ve mevzuat hükümleri doğrultusunda somut olayın kendine özgü koşullarının gözönüne alınması gerektiği ifade edilmiştir.

14. Başvurucu, Bakanlık görüşüne ilişkin beyanında genel olarak bireysel başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

15. Başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkı yönünden incelenmiştir.

16. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

17. Anayasa Mahkemesi, birçok kararında tanık kavramını sanığa isnat edilen fiil hakkında bilgi veren herhangi bir kişi şeklinde özerk olarak yorumlamış ve tanık sorgulama hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir (Atila Oğuz Boyalı, B. No: 2013/99, 20/3/2014; Selçuk Demir, B. No: 2014/9783, 22/1/2015; AZ. M., B. No: 2013/560, 16/4/2015; Baran Karadağ, B. No: 2014/12906, 7/5/2015; Orhan Güleryüz, B. No: 2019/30221, 28/12/2021). Buna göre bir ceza yargılamasında sanığın aleyhine olan tanıkları sorguya çekme veya çektirme hakkı vardır. Hakkında gerçekleştirilen ceza yargılaması sürecinde sanığın tanıklara soru yöneltebilmesi, onlarla yüzleşebilmesi ve tanıkların beyanlarının doğruluğunu sınama imkânına sahip olması adil bir yargılamanın yapılabilmesi bakımından gereklidir (AZ. M., § 55). Diğer yandan bir mahkûmiyet -tek veya belirleyici ölçüde- sanığın soruşturma veya yargılama aşamasında sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı bir kimse tarafından verilen ifadelere dayandırılmış ve dengeleyici güvenceler sağlayan bir usul öngörülmemiş ise sanığın hakları Anayasa'nın 36. maddesindeki güvencelerle bağdaşmayacak ölçüde kısıtlanmış olur (Orhan Güleryüz, § 35).

18. Anayasa Mahkemesi, tanık sorgulama hakkıyla ilgili olarak verdiği kararlarında somut bir yargılama öncesinde veya haricinde elde edilen tanık beyanlarının delil olarak kabulünün yargılamanın adilliğine zarar verip vermediğini değerlendirmek için üç aşamalı bir test uygulanması gerektiğini ifade etmektedir. Buna göre ilk olarak tanığın mahkemede hazır edilmemesi geçerli bir nedenin mevcudiyetine dayanmalıdır. İkinci olarak sanığın sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı tanık tarafından verilen beyanın mahkûmiyetin dayandığı tek veya belirleyici delil olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Sorgulama veya sorgulatma imkânı tanınmayan tanığın beyanının tek veya belirleyici delil olduğunun tespit edilmesi durumunda ise üçüncü aşama olarak savunma tarafının maruz kaldığı bu olumsuzluğun telafi edilmesi amacıyla yeterli düzeyde karşı dengeleyici güvenceler sağlayan bir usulün yürütülüp yürütülmediği ortaya konulmalıdır (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Abdurrahim Balur, B. No: 2013/5467, 7/1/2016, § 80; Onur Urbay, B. No: 2014/6222, 6/3/2019, §§ 36, 40; Zekeriya Sevim, B. No: 2018/18989, 16/6/2021, §§ 44, 51). Bu kapsamda, hükme ulaşılırken sorgulanmamış tanığın beyanını destekleyen başka doğrulayıcı delillere dayanılması telafi edici güvencelerden biri olarak kabul edilebilir (Orhan Güleryüz, § 39). Mahkemenin yargı çevresi dışındaki tanıkların -sanığın da onlara soru sormasına imkân sağlayacak ve sorulan sorulara verdikleri cevaplar hakkında kişisel izlenim edinme fırsatı elde edecek şekilde- Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) gibi vasıtalarla dinlenmesi telafi edici bir güvence olabilir (bazı değişikliklerle birlikte Uğur Özcan, B. No: 2021/12137, 26/7/2022, § 40). Sorgulanmayan tanığın beyanının güvenilirliğinin ve doğruluğunun saptanması amacıyla savunma tarafına sağlanabilecek bir diğer telafi edici güvence ise sanığa olayın kendi versiyonunu anlatma ve delillerini sunma imkânının tanınmasıdır (Orhan Güleryüz, § 40).

19. Başvuru konusu olayda incelenmesi gereken ilk sorun, beyanı delil olarak kabul edilen tanığın duruşmada dinlenmemesinin geçerli bir nedene dayanıp dayanmadığıdır. Mahkemece, konutu yargı çevresi dışında bulunan tanığın duruşmaya getirilmesinin zor olup olmadığıyla ilgili bir değerlendirme yapılmamış; tanığın konutunun yargı çevresi dışında olması istinabe yoluyla dinlenmesi için yeterli bir sebep sayılmıştır. Başvurucunun söz konusu tanığa soru sormasına imkân sağlayacak şekilde Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi

(SEGBİS) gibi vasıtalarla neden dinlenmediği de belirtilmemiştir. Dolayısıyla başvurucunun tanık sorgulama imkânından yararlandırılmamasının gerekçelendirilmesi yükümlülüğü somut olayda kamu makamları tarafından yerine getirilmemiştir. Ancak buna ilişkin bir nedenin ortaya konulmamış olması, tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğinin kabul edilmesi için yeterli değildir.

20. Mahkeme, mahkûmiyet kararında başvurucunun kendisi gibi asker olan olan tanık E.B.nin beyanı ile sabit hatlardan ardışık olarak arandığını gösteren HTS analiz raporuna dayanmıştır.

21. Somut olayda Mahkemece; tanık E.B.nin başvurucu aleyhindeki istinabe yoluyla alınan beyanı başvurucu ve müdafiine okumuştur. İlgili duruşma tutanakları ve gerekçeli kararda da tanığın Mahkemede hazır edilememesinin hangi geçerli nedene dayandığına ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir. Ancak buna ilişkin geçerli bir nedenin ortaya konulmaması, tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğinin kabul edilmesi için yeterli değildir. İkinci olarak hükmün tek başına veya belirleyici ölçüde başvurucunun sorgulama veya sorgulatma imkânına sahip olmadığı bir tanık/tanıklar tarafından verilen ifadeye dayalı olup olmadığı ortaya çıkarılmalıdır.

22. Testin ikinci aşaması uygulanırken delilin tekliğinden o delilin sanık aleyhine yegane delil olması, delilin belirleyiciliğinden ise davanın sonucunu ağırlıklı olarak etkileme eğilimi olan delil anlaşılmalıdır (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Baran Karadağ, § 65).

23. Duruşmada sorgulanmayan tanığın ifadesinin tek veya belirleyici delil olup olmadığı hususu öncelikle mahkûmiyet gerekçesine bakılarak tespit edilir. Bu açıdan mahkemenin sorgulanmamış tanığın ifadesinin ağırlık derecesini gerekçeli kararda tartışmış olması beklenir. Ancak gerekçeli kararda bu tartışmanın yapılmadığı veya mahkemenin yaptığı değerlendirmenin bariz takdir hatası veya açık keyfîlik içerdiği hâllerde Anayasa Mahkemesinin kendisi bu değerlendirmeyi yapacaktır. Başvurucu hakkındaki gerekçeli karar incelendiğinde duruşmada dinlenmeyen tanıkların başvurucu aleyhine verdikleri beyanların ve diğer delillerin ağırlığı hususunda da Mahkemece herhangi bir değerlendirmede bulunulmadığı görülmektedir.

24. Anayasa Mahkemesi Murat Albayrak başvurusunda telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin tespitine ilişkin kayıtların hukuka aykırı şekilde elde edilmesi ve mahkûmiyet kararında tek veya belirleyici delil olarak bu verilere dayanılması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasını değerlendirmiştir. Anılan başvuruda mahkeme, HTS kayıtlarına göre Batman'da bulunan ankesörlü hatlarla başvurucuya ait GSM hattının 3/3/2012 ile 19/6/2015 tarihleri arasında arandığı bu aramalardan 24'ünün ardışık arama, 46'sının da tekil arama niteliğinde olduğu, bu hususun örgüt içi haberleşme yöntemi olduğunu kabul ederek mahkûmiyet kararı vermiştir. Yargıtay hükmü onamıştır. Murat Albayrak kararında Anayasa Mahkemesi, telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin tespitine ilişkin kayıtların mahkûmiyet kararında tek veya belirleyici delil olarak kullanılmasında adil yargılanma hakkına yönelik bir ihlalin bulunmadığının açık olduğuna karar vermiştir (Murat Albayrak, §§ 124-146).

25. Somut olayda ardışık arama olarak dayanılan kayıtların, Yargıtay tarafından ilkesel olarak ortaya konulan çerçeve kapsamında mahkûmiyete esas alındığı anlaşılmaktadır. Mahkeme kararından ayrıca tanık beyanının da başvurucunun örgütsel bağını ortaya koyan HTS analiz raporunu desteklediği anlaşılmaktadır. Bu noktada belirtmek gerekir ki Mahkeme gerekçesinde, kendisi gibi askerî personel olan ve etkin pişmanlık hükümlerinden

faydalanmak isteyen E.B.nin başvurucuyla ilgili olarak kendisini örgüt evinde gördüğüne, kod ismini Erdem olarak bildiği kişi ile görüştüklerine, tayinleri farklı yerlere çıkınca ayrıldıkları ancak başvurucuyla ara ara arkadaş olarak görüştükleri dönemde cemaat ile bağlantısı olup olmadığını sorduğunda bağlantısı olduğunu söylediğine, darbe girişiminden sonra görüştüklerinde ise kendisine cemaat ile görüşmeye devam ettiğine ve isterse birlikte görüşmeye gidebileceklerine, başvurucunun yeniden toparlanmak üzere bir abiyle irtibata geçtiğini söylediğine dair beyanına ve HTS kayıtlarına dayanıldığı vurgulanmıştır (bkz. § 8). Ayrıca, bahse konu tanığın istinabe suretiyle alınan beyanı da başvurucuya okunarak diyecekleri sorulmuştur. Başvurucu bu sayede olayın kendi versiyonunu anlatma ve delillerini sunma imkânı bulmuştur. Mahkeme gerekçesinde özü itibarıyla, subay olan başvurucunun çeşitli tarihlerde askerî mahrem yapıya özgü şekilde sabit hattan arandığı, askerî mahrem yapı içinde yer aldığı ve mahrem örgüt sorumlusu ile gizlilik esasına dayalı örgütsel içerikli görüşmeler yaptığı hususlarına dayanmıştır. Karar, istinaf ve temyiz incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

26. Bu kapsamda Mahkemece itibar edilen telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin tespitine ilişkin kayıtlara ve HTS analiz raporuna göre duruşmada sorgulanamayan tanığın beyanının mahkûmiyet kararına götüren tek veya belirleyici nitelikte delil olduğunun kabulü mümkün görünmemektedir. Başvurucunun sorgulama veya sorgulatma imkânı bulmadığı tanığın beyanının tek veya belirleyici delil olarak mahkûmiyette kullanılmadığının tespit edilmesi nedeniyle tanık sorgulama hakkıyla ilgili uygulanan testin üçüncü aşamasıyla ilgili bir inceleme yapılmamıştır.

27. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

28. Başvurucunun ayrıca; suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiği iddiasının Adnan Şen ([GK], B. No: 2018/8903, 15/4/2021) kararı, hukuka aykırı delillerle mahkum edilmesi nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının Ahmet Sağlam ([2. B.], B. No: 2013/3351, 18/9/2013, §§ 43-46); Jakop Gabriel ([1. B.], B. No: 2013/2392, 15/4/2015) kararları, tarafsızlık, bağımsızlık ve doğal hâkim ilkelerine aykırı mahkemece yargılamanın yapıldığı iddiasının Hikmet Kopar ve diğerleri ([GK], B. No: 2014/14061, 8/4/2015) kararı, gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının Abdullah Topçu ([1. B.], B. No: 2014/8868, 19/4/2017, §§ 74-79) kararı, savunma hakkının kısıtlandığını iddiasının Erol Aydeğer ([1. B.], B. No: 2013/4784, 7/3/2014) kararı, silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının ise Yüksel Hançer ([1. B.], B. No: 2013/2116, 23/1/2014, §§ 14-21) kararı doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun bulunması nedeniyle kabul edilemez olduklarına karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

29. Tutuklama tedbirinin hukuki olmaması tutukluluğun makul süreyi aşması nedenleriyle kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının Fırat İşgören (B. No: 2014/6425, 17/11/2016, § 34) kararı doğrultusunda süre aşımı nedeniyle; kötü muamele yasağının, özel hayata ve aile hayatına saygı haklarının ihlal edildiği iddialarının bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği İsmail Buğra İşlek (B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17); Ömer Aktaş, (B. No: 2014/14915, 21/9/2016, §§ 38-39) karaları gereğince başvuru yollarının tüketilmemesi; eşitlik ilkesinin, haberleşme özgürlüğünün, din ve vicdan hürriyetinin, ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddialarına ilişkin açıklamalarda bulunma

yönündeki yükümlülüğün yerine getirilmediği ve dolayısıyla bu iddialar temellendirilemediğinden Cemal Günsel ([GK], B. No: 2016/12900, 21/1/2021) kararı doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması; çalışma özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasının ise Serkan Acar (B. No: 2013/1613, 2/10/2013, §§ 22-25) kararı doğrultusunda konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Adil yargılanma hakkının diğer bir kısım güvenceleri ile suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların açıkça dayanaktan yoksun bulunması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini sağlamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 4/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İBRAHİM SAĞLAM

B. No: 2020/16648 | Karar tarihi: 04.02.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/16648

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İBRAHİM SAĞLAM BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/16648)

Karar Tarihi: 4/2/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Murat BAŞPINAR

Başvurucu : İbrahim SAĞLAM

Vekili : Av. Ahmet DUYAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, beyanları belirleyici ölçüde hükme esas alınan tanıkların sanık tarafından sorgulanmasına imkân verilmemesi nedeniyle tanık sorgulama hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvuruda başkaca temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiaları da bulunmaktadır.

2. Mardin Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık), Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyesi olduğu şüphesiyle o tarihte astsubay olarak görev yapan başvurucu hakkında soruşturma başlatmış ve aynı suçtan sevk edildiği Mardin 1. Sulh Ceza Hâkimliği de 17/7/2018 tarihinde hakkında tutuklama tedbiri uygulamıştır.

3. Soruşturma neticesinde Başsavcılık, başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması talebiyle 1/8/2018 tarihli iddianame düzenlemiştir. İddianamede; başvurucunun HTS kayıtlarına göre kendisi gibi asker olan İ.E., F.Ç. G.Z. ve F.C. ile ardışık olarak "sorumlu mahrem imamlar tarafından sabit hatlardan ardışık olarak 31 kez olmak üzere toplamda 58 kez" arandığı , mahrem imam olarak faaliyet gösterdiği belirtilen

M.S.A.nın yer gösterme işlemi yaptığı sabit hattan arandığı, asker jandarma hususi hizmetler yapılanması içinde Salim kod adlı örgüt abisine bağlı öğrenci olarak faaliyet yürüttüğü,örgütsel toplantı ve görüşmelere katıldığına dair tanıklar G.Z. ve M.S.A.nın beyanlarının bulunduğu belirtilerek üzerine atılı suçu işlediği iddia edilmiştir.

4. İddianamenin kabulü ile açılan dava, Mardin 3. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) 2018/263 Esas sayılı dosyaüzerinden görülmeye başlanmıştır. Ayrıca başvurucu hakkında 1/11/2018 tarihli iddianameyle aynı Mahkemenin 2018/389 Esas sayılı dosyasında açılan dava da yukarıda belirtilen esas üzerinde birleştirilmiştir.

5. Mahkemece 10/8/2018 tarihinde duruşma hazırlığı işlemleri yapılmıştır. Tensip Tutanağı'nda diğerler işlemlerin yanında tanık beyanlarının alınması için gerekli işlemlerin yapılmasına, ardışık aramada isimleri bulunan kişiler hakkında ilgili Cumhuriyet başsavcılıklarına ve Mahkemelere yazı yazılarak iddianame ve tutanakların gönderilmesinin istenmesine karar verilmiştir. Ayrıca Mahkemece başvurucunun kullandığını kabul ettiği 0 543 ... 25 numaralı hatlara ait 1/1/2013-5/7/2018 tarihleri arasındaki HTS kayıtlarının istenmesine ve sanığın çalıştığı illerde belirtilen tarihlerde ardışık aranıp aranmadığı, aranmışsa hangi tarihlerde hangi askerî personelle kaç kez arandığına ilişkin tespit tutanaklarının istenmesine karar verilmiştir. Buna göre Mahkemenin yargı çevresi dışında ikamet eden tanıklarla ilgili olarak istinabe yoluyla dinlenilmesi için talimatlar yazılmıştır.

6. Duruşma, dört celsede bitirilmiştir. İlk celsede, tanıklar F.Ç, G.Z. ve M.S.A.nın istinabe yoluyla alınan beyanları başvurucuya okunmuş; diyecekleri sorulmuştur. Tanık F.Ç.; Mardin'de görev yaptığı dönemde sabit hatlardan bu yapıya mensup Saim kod isimli şahıs tarafından arandığını, bu şahsın kendisiyle birlikte Z.G. ve İ.V. isimli astsubaylara ayda bir sohbet verdiğini, başvurucuyu ise tanımadığını belirtmiştir. Tanık G.Z.; 2014-2016 yılları arasında Şırnak'ta çalıştığını, Mardin'deki M.S.A. ve M.E. isimli mahrem imamların kendisine dört isim verdiğini, bunların içinde başvurucunun da olduğunu ve "Bunlara selamımı söyle, onlar anlarlar." dediğini, mahrem imamlararadığında bazen telefonu açmadığını ve onların da başvurucuyu arayıp kendisiyle irtibata geçmesini söylemeleri üzerine başvurucunun yanınagelerek "Mardin'e selam yolladıklarını, telefonunu bir daha aradıklarında açarsın." dediğini, kendisiyle herhangi bir sohbet ortamında bir araya gelmediğini beyan etmiştir. Tanık M.S.A. ise başvurucuyu isminden dolayı tanıdığını 2014-2015 yılları arasında başvurucuyu sabit hatlardan arayarak Mardin'e geldiğinde kendisine uğrayıp daha sonra memleketine veya görev yerine dönmesini istediğini, hatırladığı kadarıyla iki veya üç defa başvurucuyu sabit hatlardan aradığını ancak kaç defa yüz yüze görüştüklerini hatırlamadığını, simalarını ve isimlerini hatırladığı şahısları emniyette ve savcılıkta teşhis ettiğini ifade etmiştir.

7. Aynı celsede huzurda dinlenen tanık F.C. 2015-2016 yıllarında sabit hatlardan arandığında karşıdaki kişinin konuşmadığını ve bunun üzerine kendisinin de telefonu kapattığını, bu dönem içinde yüz yüze görüşme veya bir yere davet edilme şeklinde herhangi bir aranmasının olmadığını, 2013-2014 yıllarında da bu şekilde arayan olmadığını, huzurda bulunan başvurucuyu da tanımadığını beyan etmiştir. Tensip Tutanağı ile istenen ardışık aranmaya ilişkin kişilerle ilgili gelen belgeler ve HTS kayıtları okunmuş, başvurucuya diyecekleri sorulmuştur.

8. Mahkeme, başvurucunun M.S.A. tarafından fotoğrafla teşhisinin tespiti ve yeniden beyanının alınması için yazılan talimat cevabını ikinci celsede başvurucuya okumuştur. Tanık M.S.A; bu kez de başvurucunun asker olarak Şırnak'ta görev yaptığını, ayrıca irtibat

kurduğu şahıslardan biri olduğunu ifade etmiş ve fotoğraftan başvurucuyu teşhis etmiştir.

9. Üçüncü celsede tanık C.I.nın talimatla alınan beyanı, başvurucuya okunmuştur. Tanık C.I.; başvurucuyu 2011-2012 yılları arasında İzmir'de bir cemaat evinde tanıdığını, M.B.nin de bu ortamda olduğunu, bu eve adını H. olarak bildiği cemaatte görev yapan bir şahsın çağırdığını, sadece muhabbet edildiğini, dinî konular ya daFETÖ/PDY ile ilgili bir konuşma geçmediğini, başvurucunun örgütsel eylemine ve söylemine de şahit olmadığını, sonradan başvurucu ve M.B.nin astsubay olduğunu öğrendiğini ve bir daha da herhangi bir iletişiminin olmadığını belirtmiştir.

10. 8/5/2019 tarihli son celsede iddia makamı esas hakkında mütalaasını sunmuştur. Mahkeme, aynı celse başvurucu ve müdafiinin esas hakkındaki mütalaaya karşı beyanlarını aldıktan sonra başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 7 yıl 6 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına ve tutukluluk hâlinin de devamına karar vermiştir. Kararda, istinabe yoluyla dinlenen tanıklar M.S.A., G.Z. ve C.I.nın beyanları, HTS kayıtları birlikte değerlendirilerek Mahkemece delil olarak hükme esas alınmıştır. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...Sanık savunmalarında üzerine atılı suçlamaları kabul etmemiş, FETÖ silahlı terör örgütüyle herhangi bir irtibatının olmadığını beyan etmiş ise de FETÖ silahlı terör örgütü asker mahrem yapılanması içerisinde astsubaylarla olan irtibatı sağlayan ve bu amaçla sabit hatlardan bu yapıyla bağlantılı askerleri aradığını beyan eden [M.S.A.nın] sanıkla ilgili olarak 2014-2015 yılları arasında FETÖ silahlı terör örgütü askeri yapılanması içerisinde sabit hatlardan kendisine ulaşarak ilgilendiği ve yüzyüze görüştüğü şahıslardan olduğuna dair beyanı, tanık [G.Z.], [M.A.S.] ile görüştükten sonra bu şahıslar tarafından kendisine yine örgüt içerisinde olduğu söylenen şahıslar arasında sanık İbrahim'in de olduğuna dair beyanları ile tanık [C.I.], sanığın daha önce bu terör örgütüne ait evlerde kaldığına dair beyanı ve HTS kayıtları birlikte değerlendirildiğinde sanığın bu savunmalarına itibar edilmemiştir.

Bu şekilde sanık ile FETÖ silahlı terör örgütü arasında organik bağın oluştuğu, sanığın FETÖ silahlı terör örgütü mahrem asker yapılanması içerisinde askerlerden sorumlu mahrem imam olarak tabir edilen örgüt üyelerinin talimatlarına uygun olarak hareket ettiği ve böylelikle örgüt hiyerarşisi içerisine girdiği ve atılı suçu işlediği kabul edilerek eylemine uyan TCK'nın 314/2.fıkrası uyarınca cezalandırılmasına karar verilmiştir. "

11. Başvurucu, istinaf ve temyiz dilekçelerinde -diğerlerinin yanı sıra- hükme gerekçe yapılan tanıkların mahkeme huzurunda dinlenmediğini ve soru sorma hakkının kullandırılmadığını ileri sürmüştür. Hüküm, kanun yolu denetiminden geçerek 19/12/2019 tarihinde kesinleşmiştir. Başvurucu, kesinleşen cezasının infazı kapsamında ceza infaz kurumundan 16/2/2023 tarihinde tahliye edilmiştir.

12. Başvurucu, nihai hükmü 16/3/2020 tarihinde öğrendikten sonra COVID-19 sebebiyle duran sürelerde ve yasal başvuru süresi içinde 29/5/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

13. Komisyon; başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasının gerekmesi nedeniyle kabul edilebilirlik hususu karara bağlanmadan, şikâyetlerin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına 24/4/2024 tarihinde karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

14. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Tanık Sorgulama Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

15. Başvurucu, beyanları mahkûmiyet hükmüne belirleyici ölçüde esas alınan tanıkların duruşmada dinlenmemesi nedeniyle tanığa soru sorma imkânı elde edemediğini belirterek tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

16. Adalet Bakanlığı görüşünde; öncelikle 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu Ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ve İçtüzük'te belirtilen kabul edilebilirlik şartlarının karşılanıp karşılanmadığının incelenmesi gerektiği, kabul edilebilirlik şartlarının karşılandığı değerlendirildiği takdirde başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edildiği şikâyetlerinin esasına ilişkin olarak Anayasa Mahkemesinin birçok kararında tanık kavramını sanığa isnat edilen fiil hakkında bilgi veren herhangi bir kişi şeklinde özerk olarak yorumladığı ve tanık sorgulama hakkı ile ilgili ilkelerinin belirlendiği belirtilmiştir. Anayasa Mahkemesince belirtildiği üzere başvurucunun iddialarıyla ilgili olarak öncelikle adil yargılanma hakkının bireylere dava sonucunda verilen kararın değil, yargılama sürecinin ve usulünün adil olup olmadığını denetletme imkânı verdiği ve başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak incelemede Anayasa ve mevzuat hükümleri doğrultusunda somut olayın kendine özgü koşullarının gözönüne alınması gerektiği ifade edilmiştir.

17. Bakanlık görüşü, başvurucu vekiline tebliğ edilmiş olup bu görüşe karşı herhangi bir beyanda bulunulmamıştır.

18. Başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkı yönünden incelenmiştir.

19. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

20. Anayasa Mahkemesi, birçok kararında tanık kavramını sanığa isnat edilen fiil hakkında bilgi veren herhangi bir kişi şeklinde özerk olarak yorumlamış ve tanık sorgulama hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir (Atila Oğuz Boyalı, B. No: 2013/99, 20/3/2014; Selçuk Demir, B. No: 2014/9783, 22/1/2015; AZ. M., B. No: 2013/560, 16/4/2015; Baran Karadağ, B. No: 2014/12906, 7/5/2015; Orhan Güleryüz, B. No: 2019/30221, 28/12/2021). Buna göre bir ceza yargılamasında sanığın aleyhine olan tanıkları sorguya çekme veya çektirme hakkı vardır. Hakkında gerçekleştirilen ceza yargılaması sürecinde sanığın tanıklara soru yöneltebilmesi, onlarla yüzleşebilmesi ve tanıkların beyanlarının doğruluğunu sınama imkânına sahip olması adil bir yargılamanın yapılabilmesi bakımından gereklidir (AZ. M., § 55). Diğer yandan bir mahkûmiyet -tek veya belirleyici ölçüde- sanığın soruşturma veya yargılama aşamasında sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı bir kimse tarafından verilen ifadelere dayandırılmış ve dengeleyici güvenceler sağlayan bir usul öngörülmemiş ise sanığın hakları Anayasa'nın 36. maddesindeki güvencelerle bağdaşmayacak ölçüde kısıtlanmış olur (Orhan Güleryüz, § 35).

21. Anayasa Mahkemesi, tanık sorgulama hakkıyla ilgili olarak verdiği kararlarında somut bir yargılama öncesinde veya haricinde elde edilen tanık beyanlarının delil olarak kabulünün yargılamanın adilliğine zarar verip vermediğini değerlendirmek için üç aşamalı bir test uygulanması gerektiğini ifade etmektedir. Buna göre ilk olarak tanığın mahkemede hazır

edilmemesi geçerli bir nedenin mevcudiyetine dayanmalıdır. İkinci olarak sanığın sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı tanık tarafından verilen beyanın mahkûmiyetin dayandığı tek veya belirleyici delil olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Sorgulama veya sorgulatma imkânı tanınmayan tanığın beyanının tek veya belirleyici delil olduğunun tespit edilmesi durumunda ise üçüncü aşama olarak savunma tarafının maruz kaldığı bu olumsuzluğun telafi edilmesi amacıyla yeterli düzeyde karşı dengeleyici güvenceler sağlayan bir usulün yürütülüp yürütülmediği ortaya konulmalıdır (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Abdurrahim Balur, B. No: 2013/5467, 7/1/2016, § 80; Onur Urbay, B. No: 2014/6222, 6/3/2019, §§ 36, 40; Zekeriya Sevim, B. No: 2018/18989, 16/6/2021, §§ 44, 51). Bu kapsamda, hükme ulaşılırken sorgulanmamış tanığın beyanını destekleyen başka doğrulayıcı delillere dayanılması telafi edici güvencelerden biri olarak kabul edilebilir (Orhan Güleryüz, § 39). Mahkemenin yargı çevresi dışındaki tanıkların -sanığın da onlara soru sormasına imkân sağlayacak ve sorulan sorulara verdikleri cevaplar hakkında kişisel izlenim edinme fırsatı elde edecek şekilde- Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) gibi vasıtalarla dinlenmesi telafi edici bir güvence olabilir (bazı değişikliklerle birlikte Uğur Özcan, B. No: 2021/12137, 26/7/2022, § 40). Sorgulanmayan tanığın beyanının güvenilirliğinin ve doğruluğunun saptanması amacıyla savunma tarafına sağlanabilecek bir diğer telafi edici güvence ise sanığa olayın kendi versiyonunu anlatma ve delillerini sunma imkânının tanınmasıdır (Orhan Güleryüz, § 40).

22. Başvuru konusu olayda incelenmesi gereken ilk sorun, beyanı delil olarak kabul edilen tanıkların duruşmada dinlenmemesinin geçerli bir nedene dayanıp dayanmadığıdır. Somut olayda Mahkemece, konutu yargı çevresi dışında bulunan tanıkların duruşmaya getirilmesinin zor olup olmadığıyla ilgili bir değerlendirme yapılmamış; tanıkların konutunun yargı çevresi dışında olması istinabe yoluyla dinlenmesi için yeterli bir sebep sayılmıştır. Başvurucunun söz konusu tanıklara soru sormasına imkân sağlayacak şekilde Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) gibi vasıtalarla neden dinlenmediği de belirtilmemiştir. Dolayısıyla başvurucunun tanık sorgulama imkânından yararlandırılmamasının gerekçelendirilmesi yükümlülüğü somut olayda kamu makamları tarafından yerine getirilmemiştir. Ancak buna ilişkin bir nedenin ortaya konulmamış olması, tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğinin kabul edilmesi için yeterli değildir.

23. Mahkeme, mahkûmiyet kararında başvurucunun kendisi gibi asker olan olan G.Z., mahrem imam olduğu belirtilen M.S.A. ve C.I.nın birbirleriyle tutarlı beyanları ile sabit hatlardan ardışık olarak arandığını gösteren HTS kayıtlarına dayanmıştır.

24. Somut olayda Mahkemece; tanık G.Z., M.S.A ve C.I.nın başvurucu aleyhindeki istinabe yoluyla alınan beyanları başvurucu ve müdafiine okumuştur. İlgili duruşma tutanakları ve gerekçeli kararda da tanıkların Mahkemede hazır edilememesinin hangi geçerli nedene dayandığına ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir. Ancak buna ilişkin geçerli bir nedenin ortaya konulmaması, tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğinin kabul edilmesi için yeterli değildir. İkinci olarak hükmün tek başına veya belirleyici ölçüde başvurucunun sorgulama veya sorgulatma imkânına sahip olmadığı bir tanık/tanıklar tarafından verilen ifadeye dayalı olup olmadığı ortaya çıkarılmalıdır.

25. Testin ikinci aşaması uygulanırken delilin tekliğinden o delilin sanık aleyhine yegane delil olması, delilin belirleyiciliğinden ise davanın sonucunu ağırlıklı olarak etkileme eğilimi olan delil anlaşılmalıdır (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Baran Karadağ, § 65).

26. Duruşmada sorgulanmayan tanığın ifadesinin tek veya belirleyici delil olup olmadığı

hususu öncelikle mahkûmiyet gerekçesine bakılarak tespit edilir. Bu açıdan mahkemenin sorgulanmamış tanığın ifadesinin ağırlık derecesini gerekçeli kararda tartışmış olması beklenir. Ancak gerekçeli kararda bu tartışmanın yapılmadığı veya mahkemenin yaptığı değerlendirmenin bariz takdir hatası veya açık keyfîlik içerdiği hâllerde Anayasa Mahkemesinin kendisi bu değerlendirmeyi yapacaktır. Başvurucu hakkındaki gerekçeli karar incelendiğinde duruşmada dinlenmeyen tanıkların başvurucu aleyhine verdikleri beyanların ve diğer delillerin ağırlığı hususunda da Mahkemece herhangi bir değerlendirmede bulunulmadığı görülmektedir.

27. Anayasa Mahkemesi Murat Albayrak başvurusunda telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin tespitine ilişkin kayıtların hukuka aykırı şekilde elde edilmesi ve mahkûmiyet kararında tek veya belirleyici delil olarak bu verilere dayanılması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasını değerlendirmiştir. Anılan başvuruda mahkeme, HTS kayıtlarına göre Batman'da bulunan ankesörlü hatlarla başvurucuya ait GSM hattının 3/3/2012 ile 19/6/2015 tarihleri arasında arandığı bu aramalardan 24'ünün ardışık arama, 46'sının da tekil arama niteliğinde olduğu, bu hususun örgüt içi haberleşme yöntemi olduğunu kabul ederek mahkûmiyet kararı vermiştir. Yargıtay hükmü onamıştır. Murat Albayrak kararında Anayasa Mahkemesi, telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin tespitine ilişkin kayıtların mahkûmiyet kararında tek veya belirleyici delil olarak kullanılmasında adil yargılanma hakkına yönelik bir ihlalin bulunmadığının açık olduğuna karar vermiştir (Murat Albayrak, §§ 124-146).

28. Somut olayda ardışık arama olarak dayanılan kayıtların, Yargıtay tarafından ilkesel olarak ortaya konulan çerçeve kapsamında mahkûmiyete esas alındığı anlaşılmaktadır. Mahkeme kararından ayrıca birbiriyle örtüşen tanık beyanlarının da başvurucunun örgütsel bağını ortaya koyan HTS kayıtlarını desteklediği görülmektedir. Bu noktada belirtmek gerekir ki Mahkeme gerekçesinde, asker mahrem yapılanması içinde astsubaylarla olan irtibatı sağlayan ve bu amaçla sabit hatlardan bu yapıyla bağlantılı askerleri aradığını beyan eden M.S.A.nın başvurucuyla ilgili olarak 2014-2015 yılları arasında FETÖ askerî yapılanması içinde sabit hatlardan kendisine ulaşarak ilgilendiği ve yüz yüze görüştüğü şahıslardan olduğuna dair beyanına ve teşhisine, tanık G.Z.nin, M.S.A. ile görüştükten sonra bu şahıslar tarafından kendisine yine örgüt içinde olduğu söylenen şahıslar arasında başvurucu İbrahim'in de olduğuna dair beyanıyla ile tanık C.I.nın başvurucunun daha önce bu terör örgütüne ait evlerde kaldığına dair beyanına ve bunlarla birlikte HTS kayıtlarına dayanıldığını vurgulanmıştır (bkz. § 10). Ayrıca, bahse konu tanıkların istinabe suretiyle alınan beyanları da başvurucuya okunarak diyecekleri sorulmuştur. Başvurucu bu sayede olayın kendi versiyonunu anlatma ve delillerini sunma imkânı bulmuştur. Mahkeme gerekçesinde özü itibarıyla, astsubay olan başvurucunun çeşitli tarihlerde askerî mahrem yapıya özgü şekilde sabit hattan arandığı, askerî mahrem yapı içinde yer aldığı ve mahrem örgüt sorumlusu ile gizlilik esasına dayalı örgütsel içerikli görüşmeler yaptığı hususlarına dayanmıştır. Karar, istinaf ve temyiz incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

29. Bu kapsamda Mahkemece itibar edilen telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin tespitine ilişkin kayıtlara ve HTS kayıtlarına göre duruşmada sorgulanamayan tanıkların beyanlarının mahkûmiyet kararına götüren tek veya belirleyici nitelikte delil olduğunun kabulü mümkün görünmemektedir. Başvurucunun sorgulama veya sorgulatma imkânı bulmadığı tanıkların beyanının tek veya belirleyici delil olarak mahkûmiyette kullanılmadığının tespit edilmesi nedeniyle tanık sorgulama hakkıyla ilgili uygulanan testin üçüncü aşamasıyla ilgili bir inceleme yapılmamıştır.

30. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

31. Başvurucunun ayrıca; suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiği iddiasının Adnan Şen ([GK], B. No: 2018/8903, 15/4/2021) kararı, hukuka aykırı delillerle mahkum edilmesi nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının Ahmet Sağlam ([2. B.], B. No: 2013/3351, 18/9/2013, §§ 43-46); Jakop Gabriel ([1. B.], B. No: 2013/2392, 15/4/2015) kararları, tarafsızlık ve bağımsızlık ilkelerine aykırı mahkemece yargılama yapıldığı iddiasının Hikmet Kopar ve diğerleri ([GK], B. No: 2014/14061, 8/4/2015) kararı, gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasının Abdullah Topçu ([1. B.], B. No: 2014/8868, 19/4/2017) kararı, savunma hakkının kısıtlandığını iddiasının Erol Aydeğer ([1. B.], B. No: 2013/4784, 7/3/2014) kararı, silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının Yüksel Hançer ([1. B.], B. No: 2013/2116, 23/1/2014) kararı ve non bis in idem ilkesinin ihlal edildiği iddiasının ise Ünal Gökpınar ([GK], B. No: 2018/9115, 27/3/2019) kararı doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

32. Tutuklama tedbirinin hukuki olmaması tutukluluğun makul süreyi aşması nedenleriyle kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının Fırat İşgören (B. No: 2014/6425, 17/11/2016, § 34) kararı doğrultusunda süre aşımı nedeniyle;gözaltı süreci ile ceza ve infaz kurumundaki uygulamalar nedeniyle kötü muamele yasağının, eğitim hakkının, özel hayata ve aile hayatına saygı haklarının ihlal edildiği iddialarının ise bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği İsmail Buğra İşlek (B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17); Ömer Aktaş, (B. No: 2014/14915, 21/9/2016, §§ 38-39) kararları doğrultusunda başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Adil yargılanma hakkının diğer bir kısım güvenceleri ile suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 4/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GÜLFİDAN ATAMAN

B. No: 2020/17817 | Karar tarihi: 04.02.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/17817

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GÜLFİDAN ATAMAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/17817)

Karar Tarihi: 4/2/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Kemal ÖZEREN

Başvurucu : Gülfidan ATAMAN

Vekili : Av. Sabahattin KAYA

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, terör olayı sonucu zarara uğranıldığından bahisle açılan tam yargı davasında hükmedilen manevi tazminat miktarının yetersiz olması ve maddi tazminat talebinin reddedilmesi nedeniyle maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Stajyer muhabir olarak görev yapan başvurucu; Hakkâri'nin Yüksekova İlçesi, Orman Mahallesi'nde yaşanan terör olayları esnasında 13/3/2016 tarihinde meydana gelen patlama sonucunda koluna cisim isabet etmesi nedeniyle yaralanmıştır.

3. Başvurucu %19 oranında malûl hâle geldiğini ve yaşanan olayda idarenin hizmet kusurunun bulunduğunu belirterek iş gücü kaybı nedeniyle 1.000 TL maddi ve 50.000 TL manevi tazminat ödenmesine hükmedilmesi talebiyle 23/6/2016 tarihinde tam yargı davası açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu, yaşanan patlama sonrasında sol koluna cisim isabet ettiğini, bu nedenle ameliyat gerçekleştirildiğini fakat sol kolunda kalıcı sakatlık meydana geldiğini vurgulamıştır. Yaşanan olayın idarenin hizmet kusurundan kaynaklandığını

belirten başvurucu, maddi ve manevi zararlarının tazmin edilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

4. Van 2. İdare Mahkemesi (İdare Mahkemesi) 8/3/2018 tarihinde başvurucunun maddi tazminat talebinin reddine, manevi tazminat talebinin 10.000 TL'lik kısmının kabulüne karar vermiştir. Kararın gerekçesinde konu ile ilgili olarak dava dosyasında yer alan bilgi ve belgelerin, idari ve adli tahkikat dosyaları ile Yüksekova İlçe Emniyet Müdürlüğünün konu ile ilgili hazırlamış olduğu fezlekenin incelendiği vurgulanmıştır. Bu bağlamda bahse konu olayın öncesinde herhangi bir ihbar ve istihbaratın olmadığını, olayla ilgili idarenin herhangi bir kusur sorumluluğunun bulunmadığını ifade eden İdare Mahkemesi, meydana gelen olayın idarenin herhangi bir eylemi ya da eylemsizliği neticesinde gerçekleşmediğini, bu nedenle idarenin kusursuz sorumluluk esaslarına göre sorumlu tutulmasının mümkün olmadığını, bahse konu olayın sosyal risk kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Netice itibarıyla meydana gelen olay neticesinde başvurucunun acı ve elem yaşadığı ifade edilerek bunun karşılığı olarak başvurucuya takdiren 10.000 TL manevi tazminatın ödenmesine karar vermiştir.

5. Öte yandan İdare Mahkemesi, başvurucunun bahse konu olay nedeniyle maddi ve manevi zararlarının karşılanması talebiyle İçişleri Bakanlığına (İdare) başvuru yaptığını, bu başvurunun Hakkâri Valiliğine gönderilmesine ilişkin yazının ret cevabı kabul edilerek bakılmakta olan davanın açıldığını belirtmiştir. Bu kapsamda başvurucunun terör eylemi kapsamında yaralandığı ifade edilerek tazmini gereken maddi zararı var ise bunun 17/7/2004 tarihli ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun uyarınca karşılanması gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

6. İdare ve başvurucu, bu karara karşı istinaf başvurusunda bulunmuştur. İdare istinaf dilekçesinde başvurucu lehine manevi tazminata hükmedilmemesi gerektiğini, ayrıca hükmedilen tazminat miktarının fahiş ve sebepsiz zenginleşmeye sebep olabilecek miktarda olduğunu ileri sürmüştür. Başvurucu ise istinaf dilekçesinde maddi zararlarının da tazmin edilmesi gerektiğini, maddi tazminat talebinin reddedilmesinin hukuka aykırı olduğunu, ayrıca hükmedilen manevi tazminat miktarının ise yetersiz olduğunu belirtmiştir.

7. Erzurum Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi (Daire) 11/3/2020 tarihinde İdare Mahkemesi kararının usule ve hukuka uygun olduğunu ve kaldırılmasını gerektiren bir neden bulunmadığını belirterek İdarenin ve başvurucunun istinaf taleplerinin reddine karar vermiştir.

8. Başvurucu, nihai kararı 25/3/2020 tarihinde öğrendikten sonra COVID-19 salgını nedeniyle yasal sürelerin 13/3/2020 ilâ 15/6/2020 tarihleri arasında durmasına dair düzenlemeden istifade etmek suretiyle 8/6/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Öte yandan başvurucu, bahse konu olay nedeniyle 5233 sayılı Kanun kapsamında kurulmuş olan Zarar Tespit Komisyonu'na (Komisyon) başvurmuştur. Komisyon 25/4/2018 tarihinde başvurucuya 7.826,46 TL ödenmesine karar vermiştir. Başvurucunun bu işlemin iptali talebiyle açtığı davada Van 3. İdare Mahkemesi 26/9/2019 tarihinde dava konusu işlemin iptaline karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; olayda her ne kadar sosyal risk ilkesi uyarınca idarenin kusursuz sorumluluğu olsa da belirlenen tutarın detaylı tespitler neticesinde belirlenmediğini belirtmiştir. Başvurucunun %19 oranında engelli raporu olduğu ve yaptırılan bilirkişi incelemesi sonucunda başvurucunun 206.669,76 TL maddi zararının bulunduğunun tespit edildiğini belirterek dava konusu işlemde hukuka uygunluk görülmediği sonucuna varmıştır. Davanın tarafı olan Hakkâri Valiliğinin bu karara karşı yaptığı istinaf başvurusu 27/9/2021 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

10. Başvurucu, bu kararlardan sonra uğradığı maddi zararlarının ıslah hakkı saklı kalmak kaydıyla şimdilik 209.669,76 TL'sinin davalı idareye başvuru tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile ödenmesine karar verilmesi talebiyle yeni bir dava açmıştır. Bu davanın görüldüğü Van 3. İdare Mahkemesi, 5233 sayılı Kanun kapsamında yapılan başvuru neticesinde belirlenen maddi tazminat miktarında tarafların anlaşamaması nedeniyle başvurucunun iş gücü kayıp oranının ve maddi tazminat miktarının hesaplanması gerektiğini belirterek 7/7/2022 tarihinde yeni bir bilirkişi incelemesi yapılmasına karar vermiştir. Bilirkişi raporuna göre başvurucunun sürekli iş gücü kaybı zararının 945.319,57 TL olduğu tespit edilmiştir. Bunun üzerine başvurucunun ıslah talebi dikkate alınarak başvurucuya 946.217,25 TL tutarındaki maddi tazminatın davalı idareye başvuru tarihinden itibaren işletilecek yasal faiziyle ödenmesine 29/2/2024 tarihinde karar verilmiştir. Bu karara karşı yapılan istinaf başvurusu hakkında ise henüz bir karar verilmediği görülmüştür.

II. DEĞERLENDİRME

11. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

12. Başvurucu 13/3/2016 tarihinde meydana gelen patlama nedeniyle yararlandığını ve sol kolunda %19 oranında maluliyet oluştuğunu ve bu olayda idarenin hizmet kusurunun bulunduğunu ifade etmiştir. İdare Mahkemesinin bahse konu olay hakkında yeterli düzeyde araştırma ve inceleme yapmadığını ve olayı sosyal risk kapsamında değerlendirerek maddi tazminata hükmetmediğini, hükmettiği manevi tazminat miktarının ise yetersiz olduğunu vurgulayan başvurucu; maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde ilgili mevzuat ve içtihatlar hatırlatıldıktan sonra İdareden temin edilen bilgi ve belgeler başvuru ekinde sunulmuş ve başvurucunun şikâyetlerinin bu kapsamda değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, bu görüşe karşı 19/2/2024 tarihli beyan dilekçesinde Bakanlık tarafından başvurunun haksız ve hukuka aykırılığı konusunda iddia ve delillerin sunulmadığını ve başvuruya konu hakkının ihlal edildiğini ifade etmiştir.

14. Başvurucunun iddialarının terör olayları nedeniyle ortaya çıkan yaralanmadan kaynaklanan maddi zararın tazmin edilmemesi ve hükmedilen manevi tazminatın yetersiz olduğu iddiasına ilişkin olduğu anlaşıldığından başvuru, bu iki yönden Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı kapsamında incelenmiştir.

A. Manevi Tazminat Miktarının Yetersiz Olduğuna İlişkin İddia Yönünden

15. Devlet, Anayasa'nın 17. maddesi kapsamında, bireyin maddi ve manevi varlığının bir parçası olan fiziksel ve zihinsel bütünlüğe keyfî olarak müdahale etmemek ve üçüncü kişilerin saldırılarını önlemekle yükümlüdür (Yusuf Burak Çelik, B. No: 2013/2538, 20/11/2014, § 31). Devletin kişilerin maddi ve manevi varlıklarına yapılan müdahaleler bakımından söz konusu pozitif yükümlülüğü; müdahalelere karşı etkili mekanizmalar kurmak suretiyle yargısal ve idari makamların bireylerin idare ya da özel kişilerle olan uyuşmazlıklarında etkili ve adil bir karar vermesini temin etmek sorumluluğunu da içermektedir (Hüdayi Ercoşkun, B. No: 2013/6235, 10/3/2016, § 94; Fatma Kılıç ve İbrahim Haldız, B.No: 2017/37387, 21/4/2021 § 33).

16. Etkili yargısal koruma sağlamada mağdurların kendi inisiyatifleri ile hukuk veya idare

mahkemesinde açtıkları dava yollarının sadece hukuken mevcut bulunması yeterli olmayıp bu yolun uygulamada fiilen de etkili olması ve başvurulan makamın ihlal iddiasının özünü ele alma yetkisine sahip bulunması gereklidir. Başvuru yolunun ancak bir hak ihlali iddiasını önleyebilmesi, devam etmekteyse sonlandırabilmesi veya sona ermiş bir hak ihlalini karara bağlayabilmesi ve bunun için uygun bir giderim sunabilmesi hâlinde etkililiğinden söz etmek mümkün olabilir (Filiz Aka, B. No: 2013/8365, 10/6/2015, § 39; Fatma Kılıç ve İbrahim Haldız, § 34).

17. Maddi ve manevi varlığı koruma hakkı kapsamında hukuki sorumluluğu ortaya koymak adına adli ve idari yargıda açılacak tazminat davalarının makul derecede dikkatli ve özenli inceleme şartını yerine getirmesi gerekmektedir. Yargı mercilerinin bu tür olaylara ilişkin yürüttükleri yargılamalarda Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği seviyede derinlik ve özenle bir inceleme yapıp yapmadıklarının ya da ne ölçüde yaptıklarının da Anayasa Mahkemesi tarafından değerlendirilmesi gerekmektedir (Yasin Çıldır, B. No: 2013/8147, 14/4/2016, § 57; Tevfik Gayretli, B. No: 2014/18266, 25/1/2018, § 32). Bu bağlamda yargı mercilerinin gerekçeleri, tarafların kanun yoluna başvuru imkânını etkili şekilde kullanabilmesini sağlayacak surette ayrıntılı olarak ortaya konulmalı; ulaşılan sonuçlar yeterli açıklıktaki bilimsel görüş ve raporlar gibi somut, nesnel verilere dayandırılmalıdır (Murat Atılgan, B. No: 2013/9047, 7/5/2015, § 45).

18. Ayrıca kişilerin vücut bütünlüğüne yapılan bir eylemden doğan zararlara yönelik etkili bir tazminin sağlanamadığı, bu çerçevede devletin Anayasa'nın 17. maddesinden doğan koruma yükümlülüğünü yerine getirmediği durumlarda kişinin vücut bütünlüğünün korunduğundan söz edilemez (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 40; Yasin Çıldır, B. No: 2013/8147, 14/4/2016, § 37).

19. Bununla birlikte kişinin idarenin işlem ve eylemlerinden kaynaklanan hem maddi hem de manevi zararlarının tazmininin mevzuatta düzenlenmesinin, devletin kişilerin maddi ve manevi varlığını etkili biçimde koruma yükümlülüğünün gereği olduğu söylenebilir. Öte yandan somut olayın özelliklerine göre tazminata hükmetmek ve tazminatın nasıl hesaplanacağı konusu hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin bir mesele olarak yargı mercilerinin takdirindedir. Bariz takdir hatası veya keyfîlik içermedikçe Anayasa Mahkemesinin yargı mercilerinin bu takdirine müdahale etmesi uygun değildir (Fatma Kılıç ve İbrahim Haldız, § 39).

20. Somut olayda İdare Mahkemesi 8/3/2018 tarihli kararında idari ve adli tahkikat dosyaları ile Yüksekova İlçe Emniyet Müdürlüğünün konu ile ilgili hazırlamış olduğu fezlekenin incelendiğini, bu bağlamda bahse konu olayın öncesinde herhangi bir ihbar ve istihbaratın olmadığını ve olayla ilgili idarenin herhangi bir kusur sorumluluğunun bulunmadığını vurgulamıştır. Bunun yanında meydana gelen olayın idarenin herhangi bir eylemi ya da eylemsizliği neticesinde gerçekleşmediği de ifade edilerek başvurucunun yaralanmasına sebep olan patlama olayının sosyal risk kapsamında değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Nitekim meydana gelen olay neticesinde başvurucunun acı ve elem yaşadığından bahisle başvurucuya 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmiştir. Başvurucunun bu karara karşı yapılan istinaf başvurusu da Daire tarafından İdare Mahkemesi kararında usule ve hukuka aykırılık olmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir.

21. Öncelikle İdare Mahkemesinin gerekli araştırmayı yapmak suretiyle konuyu idarenin kusurlu ve kusursuz sorumluluğu çerçevesinde değerlendirerek bir sonuca vardığını belirtmek gerekmektedir. Bu kapsamda yürütülen yargılamada ortaya konulan gerekçeler

değerlendirildiğinde yargısal makamlar tarafından hükmedilen manevi tazminat miktarının keyfî veya bariz takdir hatası içerdiği hususunda herhangi bir kanaate ulaşılamamıştır. Diğer yandan yargılama sürecinde avukat tarafından temsil edilen başvurucunun, kararlara karşı kanuni yollara başvurabildiği ve bu surette meşru çıkarlarının korunması için söz konusu davaya gerekli olduğu ölçüde etkili katılımının sağlandığı, dava dosyasını inceleyip ayrıca bilgi ve belge sunabildiği, toplanan delillerden haberdar edildiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda somut olay bakımından kamu makamlarınca pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmediği söylenemeyeceğinden kişinin maddi ve manevi varlığının korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edilmediği açıktır.

22. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Maddi Tazminata Hükmedilmediğine İlişkin İddia Yönünden

23. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun, bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması ve bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

24. Somut olayda İdare Mahkemesi 8/3/2018 tarihli kararında başvurucunun maddi tazminata ilişkin talebiyle ilgili olarak bunun 5233 sayılı Kanun kapsamında karşılanması gerektiğini ortaya koymuştur. Nitekim İdare Mahkemesi başvurucunun bu hususta İdareye başvuru yaptığını ve İdarenin bu başvuruyu Hakkâri Valiliğine gönderdiğini de tespit etmiştir. Başvurucu her ne kadar İdare Mahkemesinin olayı sosyal risk kapsamında değerlendirerek maddi tazminat ödenmesine hükmetmediğini ileri sürmüşse de, İdare Mahkemesinin anılan kararında5233 sayılı Kanun kapsamında kurulmuş olan Komisyonu işaret ettiği açıktır. Nitekim başvurucunun 5233 sayılı Kanun kapsamında kurulmuş olan Komisyona başvuruda bulunduğu, devamında Komisyonun başvuru hakkında verdiği karara karşı başka biriptal davası açtığı, bunun üzerine tekrar maddi tazminat talebiyle tam yargı davası açtığı görülmektedir. Neticede bu sürecin sonunda Van 3. İdare Mahkemesi 29/2/2024 tarihli kararıyla başvurucuya 946.217,25 TL maddi tazminat ödenmesine karar vermiştir. Bu karara karşı yapılan istinaf başvurusu hakkında ise henüz bir karar verilmemiştir.

25. Sonuç olarak başvurucu tarafından bireysel başvuru öncesi tüketilmiş olan idari yargı safahatı dikkate alındığında, maddi tazminat talebinin reddedildiğine ilişkin iddia yönünden Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için gerekli olan olağan başvuru yollarının tüketilmesi koşulunun yerine getirilmediği anlaşılmıştır.

26. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Manevi tazminat miktarının yetersiz olduğuna ilişkin iddia yönünden maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Maddi tazminata hükmedilmediğine ilişkin iddia yönünden maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 4/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ASENA GÜNAL

B. No: 2020/18851 | Karar tarihi: 04.02.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/18851

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ASENA GÜNAL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/18851)

Karar Tarihi: 4/2/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Ayşenur TUNCER

Başvurucu : Asena GÜNAL

Vekili : Av. Murat Deha BODUROĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; yurt dışına çıkış yasağı öngören adli kontrol tedbiri nedeniyle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ve soruşturmanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

A. Bireysel Başvuruya Konu Süreç

2. Başvurucu hakkında Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme suçundan soruşturma başlatılmıştır. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından 16/11/2018 tarihinde başvurucu hakkında adli kontrol kararı verilmesi talep edilmiştir. Bu talep İstanbul 9. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından kabul edilerek aynı tarihte 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 109. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (a) bendi gereğince başvurucunun yurt dışına çıkamaması şeklinde adli kontrol tedbiri uygulanmıştır. Karar gerekçesinde; başvurucunun üzerine atılı suçun vasıf ve mahiyeti, başvurucunun ifadesi, kolluk görevlilerince düzenlenmiş olan tutanak içerikleri ile hazırlık soruşturması dosyasındaki tüm

bilgi ve belgelere göre delillerin henüz tam olarak toplanmadığı, ayrıca başvurucunun kaçma ve delilleri karartma şüphesinin bulunduğu belirtilmiştir.

3. Başvurucu, çeşitli tarihlerde adli kontrol tedbirinin kaldırılmasına yönelik taleplerde bulunmuştur. Sulh ceza hâkimliklerince soruşturmanın hâlen devam ettiği ve delillerin henüz tam olarak toplanmadığı belirtilip soruşturma konusu suçun kanunda yazılı cezasının alt ve üst sınırı ile hazırlık dosyasının kapsamı gerekçe gösterilerek başvurucu hakkındaki adli kontrol tedbirinin devamına karar verilmiştir.

4. Son olarak başvurucu 21/1/2020 tarihli dilekçesiyle yurt dışına çıkma yasağı şeklindeki adli kontrol tedbirinin kaldırılmasını talep etmiştir. Talep dilekçesinde başvurucunun ifadesini verdiği, haberleşme materyallerine el konulduğu, telefon kayıtlarının da dosya içerisinde bulunduğu bu nedenle delilleri karartmasının söz konusu olmadığı belirtilmiştir. Bunun yanında soruşturmaya 2014 yılında başlandığı, başvurucunun ifadesinin alınmasının üzerinden 14 ay geçtiği 16/11/2018 tarihinden itibaren anılan adli kontrol tedbirinin devam ettiği vurgulanmıştır. Ayrıca başvurucunun sabit ikametgâh sahibi olduğu, çalıştığı şirkette imza yetkilisi olduğu, şirketin çalışma alanı ile ilgili uluslararası kurumlar ve sivil toplum kuruluşları nezdinde şirketi temsil ettiği belirtilmiştir. Bu nedenle başka ülkelerden sunum, konferans ve uluslararası çalışmalar için davet edildiği ancak hakkında yurt dışı çıkış yasağı olduğu için bu davetlere katılamadığı ifade edilmiştir. Başvuruya konu itiraz dilekçesi ekinde başvurucunun 6/3/2020-8/3/2020 tarihleri arasında The WOW Foundation adlı kuruluş tarafından Londra'da düzenlenecek olan "Londra Dünya Kadınları Festivaline" katılması için davet edildiğine dair belge sunulmakla birlikte danışma kurulu üyesi olduğu bu kuruluşun 2020 yılı sonunda İstanbul'da düzenlenecek festivalinin organizasyonunu üstlendiği beyan edilmiştir.

5. Başvurucunun anılan sebeplere dayalı olarak ileri sürdüğü yurt dışına çıkma yasağı şeklindeki adli kontrol tedbirinin kaldırılması talebi, İstanbul 2. Sulh Ceza Hâkimliğince 17/2/2020 tarihinde reddedilmiştir. Kararın gerekçesinde; başvurucunun üzerine atılı Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme suçunun vasıf ve mahiyeti, üzerine atılı suçu işlediğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin bulunduğu, muhakeme işlemlerinde hazır bulunması için verilen adli kontrol kararının usul ve kanuna uygun olduğu belirtilmiştir.

6. Anılan karara karşı başvurucu itirazda bulunmuştur. İstanbul 3. Sulh Ceza Hâkimliği kararda usul ve kanuna aykırı bir husus bulunmadığı gerekçesiyle 17/3/2020 tarihinde itirazın reddine karar vermiştir.

7. Başvurucu, nihai hükmü öğrendikten sonra süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. Bireysel Başvuru Sonrası Süreç

8. Öte yandan İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 10/1/2022 tarihinde başvurucu hakkındaki adli kontrol kararı resen kaldırılmıştır. Soruşturma dosyasının hâlen derdest olduğu ve başvurucu hakkında henüz bir karar verilmediği tespit edilmiştir.

9. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

10. Başvurucu; hakkındaki soruşturmanın hâlen devam ettiğini, aynı soruşturma dosyasında yer alan bir kısım şüpheliler hakkında iddianame düzenlendiğini ve yargılamada beraat kararı verildiğini, aynı dosyaya dâhil olan bazı kişiler hakkında adli kontrol kararı verilmediğini veyahut beraat kararıyla tedbirin kaldırılmış olduğunu belirtmiştir. Bunun yanında başvurucunun adli kontrol tedbirinin kaldırılması taleplerinin sulh ceza hâkimliklerince ilgili ve yeterli gerekçe ortaya konulmadan reddedildiği, ayrıca başvurucunun işi ve akademik çalışmaları nedeniyle yılda birkaç defa farklı ülkelere bilimsel ve kültürel konferanslar ile çalışmalara davet edildiği ancak hakkında uygulanan tedbir nedeniyle bu davetlere katılamadığı ifade edilmiştir. Başvurucu sayılan nedenlerle adli kontrol kararının cezalandırma sonucuna yol açtığını belirterek özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının, ifade özgürlüğünün ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, başvurucu hakkındaki soruşturmanın sonucunda kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmesi nedeniyle adli kontrol kararının kaldırıldığı bildirilerek seyahat özgürlüğüne yönelik iddiaların kişi ve konu bakımından yetkisizlik nedeniyle bireysel başvuru kapsamında olmadığı vurgulanmıştır. Öte yandan dosya kapsamında adli kontrol kararı verildiği tarih itibarıyla soruşturmanın devam ediyor oluşu, soruşturma bittiğinde kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesi üzerine adli kontrol kararının kaldırıldığı verilen tedbirin geçici nitelikte olduğu gerekçesi değerlendirildiğinde başvurucunun adil yargılanma hakkı kapsamındaki iddialarının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğu değerlendirilmiştir. Bunun yanında kararın geçerli olduğu süre zarfında uluslararası toplantılara katılamamanın özel hayatına ne düzeyde olumsuz bir etkisinin olduğunun başvurucu tarafından net bir şekilde ortaya konulup konulmadığı ve ayrıca hakkındaki deliller itibarıyla verilen ve soruşturma dosyası kapsamında konulan ve soruşturma neticelendiğinde kaldırılan yurt dışı çıkış yasağı tedbirinin orantılı olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Sonuç olarak başvurucunun şikâyetlerinin incelenmesinde Anayasa ve ilgili mevzuat hükümlerinin, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formundaki hususları tekrar etmiş olup hakkındaki soruşturmanın sona ermediğini vurgulamıştır.

12. Başvuruya konu yurt dışına çıkış yasağı öngören adli kontrol tedbirinin esas olarak yerleşme ve seyahat hürriyeti kapsamında kaldığı açıktır. Anayasa Mahkemesinin daha önceki kararlarında, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) ek (4) No.lu Protokol'e Türkiye'nin taraf olmadığı hatırlatılarak anılan protokolde yer alan "Serbest dolaşım özgürlüğü"nün ortak koruma alanına girmediği açıklanmıştır (birçok karar arasından bkz. Mehmet Takımsu, B. No: 2016/63712, 7/11/2013, §§ 78-80; Sebahat Tuncel, B. No: 2012/1051, 20/2/2014, § 53; Fevzi Doğaner, B. No: 2014/6453, 20/12/2017, § 14; Onur Can Taştan [GK], B. No: 2018/32475, 27/10/2021, § 48). Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuru kapsamında olmayan bazı hakların ortak koruma alanı içinde yer alan temel haklarla esaslı şekilde ilişkili olması durumunda ilgili haklarla bağlantı kurularak inceleme yapılmasının mümkün olduğunu da açıklamıştır (ifade özgürlüğü bağlamında bkz. Özgür Sevgi Göral, B. No: 2014/12112, 4/10/2017; özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı bağlamında bkz. Şengül Tükel, B. No: 2018/12456, 12/1/2022, § 40).

13. Nitekim Anayasa Mahkemesi Yağmur Erşan ve Onur Can Taştan kararlarında, esasen seyahat özgürlüğü kapsamında kalan pasaport iptalinin, Latife Akyüz ve Hakkı Gök kararlarında ise yurt dışına çıkış yasağı öngören adli kontrol tedbirinin belirli şartların

varlığı hâlinde özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı kapsamında incelenebileceğini kabul etmiştir (ayrıntılı açıklamalar için bkz. Yağmur Erşan [GK], B. No: 2018/36451, 27/10/2021, §§ 39, 40, 47-51; Onur Can Taştan, §§ 39, 40, 47-51; Latife Akyüz, B. No: 2016/50822, 7/9/2021, 36-38 §§; Hakkı Gök, B. No: 2017/33469, 3/11/2022, §§ 31-33). Bu bağlamda söz konusu tedbirin de başvurucunun gelişimi ve sosyal, mesleki, ekonomik ve ailevi ilişkileri yönünden olumsuz etkilerinin ortaya konulması hâlinde özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı kapsamında değerlendirilmesi mümkündür.

14. Somut olayda hakkında Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme suçundan başlatılan soruşturma kapsamında başvurucunun 16/11/2018 tarihinde ifadesi alınmış ve aynı tarihte yurt dışına çıkış yasağı şeklinde adli kontrol tedbiri altına alınmasına karar verilmiştir. Devam eden süreçte Başsavcılık tarafından 10/1/2022 tarihinde başvurucu hakkındaki adli kontrol kararının resen kaldırılmasına karar verilmiştir. Böylelikle başvurucu hakkındaki adli kontrol tedbiri resen kaldırılması kararına kadar üç yılı aşkın süre devam etmiştir. Başvurucunun aşamalarda müteaddit defa -yurt dışında toplantı ve çalışmalara davet edildiğini vurgulayarak ve bu hususta belge sunarak- tedbirin kaldırılmasını talep ettiği tespit edilmiştir.

15. Ancak başvurucu, aşamalarda mesleki ve akademik faaliyetleri kapsamında uluslararası alanda ilişkileri bulunduğunu ileri sürmesine rağmen ülkemizde bulunan bir şirkette çalıştığını beyan etmektedir. Ayrıca çalıştığı şirketin faaliyet alanı hakkında bir açıklama yapmadığı gibi uluslararası toplantılara katılamamanın mesleki ve akademik bağlamda özel hayatına ne düzeyde olumsuz bir etkisinin olduğunu somut gerekçelerle ortaya koyamadığı anlaşılmaktadır. Bunun yanında başvurucunun yurt dışıyla ilgili ailevi bağları bulunduğu iddiası da ileri sürülmemiştir. Böylelikle yukarıda yer verilen içtihatlar kapsamında yurt dışına çıkmama şeklindeki adli kontrol tedbirinin başvurucunun özel hayata saygı hakkını ciddi şekilde etkilediğine ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığına ilişkin açıklamalarda bulunma yükümlülüğünü yerine getirdiği söylenemez (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Murat Çeşme, B. No: 2020/4579, 10/7/2024, § 15).

16. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Engin YILDIRIM bu görüşe katılmamıştır.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

17. Başvurucu, soruşturmanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

18. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı

gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

19. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA Engin YILDIRIM'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 4/2/2025 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme suçundan hakkında soruşturma açılan başvurucuya İstanbul 9. Sulh Ceza Hâkimliğinin 16/11/2018 tarihli kararıyla yurt dışına çıkış yasağı adli kontrol tedbiri uygulanmıştır. Karar gerekçesinde; başvurucunun üzerine atılı suçun vasıf ve mahiyeti, başvurucunun ifadesi, kolluk görevlilerince düzenlenmiş olan tutanak içerikleri ile hazırlık soruşturması dosyasındaki tüm bilgi ve belgelere göre delillerin henüz tam olarak toplanmadığı, ayrıca başvurucunun kaçma ve delilleri karartma şüphesinin bulunduğu belirtilmiştir. Başvurucu hakkındaki adli kontrol kararı İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 10/1/2022 tarihinde resen kaldırılmıştır. Soruşturma dosyasının halen derdest olduğu ve başvurucu hakkında henüz bir karar verilmediği anlaşılmaktadır.

2. Başvurucu hakkında uygulanan adli kontrol kararının cezalandırma sonucuna yol açtığını belirterek özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının, ifade özgürlüğünün ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

3. Yurt dışına çıkış yasağı adli kontrol tedbiri yerleşme ve seyahat hürriyetine yönelik bir müdahale içermektedir. Mahkememiz yerleşik içtihadına göre Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) ek (4) No.lu Protokol’e Türkiye'nin taraf olmadığı için söz konusu protokolde yer alan “Serbest dolaşım özgürlüğü”nün ortak koruma alanına girmediği açıklanmıştır (Örneğin, Bkz. Onur Can Taştan [GK], B. No: 2018/32475, 27/10/2021, § 48). Ancak, Mahkememiz bireysel başvuru kapsamında olmayan bazı hakların ortak koruma alanı içinde yer alan temel haklarla esaslı şekilde ilişkili olması durumunda ilgili haklarla bağlantı kurularak inceleme yapılmasını kabul etmektedir (Şengül Tükel, B. No: 2018/12456, 12/1/2022, § 40).

4. Anayasa Mahkemesi, yurt dışına çıkış yasağı öngören adli kontrol tedbirinin belli koşulların gerçekleşmesi hâlinde özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı kapsamında değerlendirebileceğini belirtmiştir (Latife Akyüz, B. No: 2016/50822, 7/9/2021, 36-38 §§; Hakkı Gök, B. No: 2017/33469, 3/11/2022, §§ 31-33). Anılan tedbir, başvurucunun gelişimi ve sosyal, mesleki, ekonomik ve ailevi ilişkileri yönünden olumsuz etkilerinin ortaya konulması durumunda özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı kapsamında

incelenebilmektedir.

5. Toplamda üç yıl iki aya yakın bir süre başvurucu yurt dışına çıkamamıştır. Bu süre zarfında başvurucu çeşitli ülkelerden sunum, konferans ve uluslararası çalışmalar için davet almasına rağmen hakkında yurt dışı çıkış yasağı olduğu için bunlara katılma imkânı bulamamıştır. Başvurucunun işi ve akademik kariyeri nedeniyle yurt dışında düzenlenen toplantı, etkinlik ve çalışmalara davet edildiği ve bu durumu belgelendirdiği dikkate alındığında yurt dışına çıkış yasağı öngören adli kontrol tedbirinin başvurucunun kişisel, sosyal ve mesleki ilişkilerine olumsuz etkisi olmadığı söylenemez.

6. Anılan adli kontrol tedbirinin başvurucunun özel hayatını ciddi şekilde etkilemesi belirli bir ağırlık eşiğini geçtiğinden başvurunun kabul edilebilir bulunması gerekmektedir.

7. Başka ülkelerde bulunan kurum ve kuruluşlardan toplantı ve çalışmalara katılması hususunda davet alan başvurucu hakkında yurt dışına çıkış yasağı şeklinde adli kontrol tedbiri uygulanması özel hayata ve aile hayatına saygı hakkına müdahale oluşturmaktadır. Kanuni dayanağı olan ve meşru amaç taşıyan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine uygun olup olmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir.

8. 5271 sayılı Kanun'un 109. maddesinde, aynı Kanun'un 100. maddesinde belirtilen tutuklama sebeplerinin varlığı hâlinde tutuklama yerine adli kontrol kararı verilebileceği düzenlenmiştir. Bu durumda adli kontrol kararı verilebilmesi için kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması gerekir. Elbette uygulanan tedbirin hukuka uygun olduğunu söyleyebilmek için öncelikle suç şüphesinin ve uygulanma nedeninin denetime elverişli olacak şekilde yeterli bir gerekçeyle ortaya konulması gerekir (Aret Demirci, B. No: 2018/30446, 8/2/2024, § 17).

9. Mahkememiz herhangi bir tedbirin ilanihaye veya herhangi bir kriterden bağımsız olarak süreklilik arz eder biçimde uygulanmasının mümkün olmadığının altını çizmiş; süregelen bir koruma tedbirinin durumun gerektirdiğinden daha uzun sürdüğünün anlaşıldığı durumlarda tedbir nedeniyle müdahale edilen anayasal hakların ihlalinin söz konusu olabileceğine dikkat çekmiştir (Latife Akyüz, §§ 48-51, 58; Hakkı Gök, §§ 44-47, 54).

10. Anayasa Mahkemesi, mahkemelerin koruma tedbiri kararlarında lehte ve aleyhte ileri sürülen bütün delilleri incelemek ve temel hak ve özgürlüklere yapılan müdahaleye katlanmayı gerektirecek nitelikte kamu yararını haklı kılan gerçek bir ihtiyacın varlığını göstermek zorunda olduklarını, süregelen koruma tedbirlerinin devamına ilişkin olarak verilen kararlarda da tedbirin devamını haklı kılan gerekçelerin gösterilmesi ve çatışan menfaatler arasında adil dengenin korunması gerektiğini ifade etmiştir (Latife Akyüz, §§ 49-52, 56; Hakkı Gök, §§ 51, 52).

11. Bu çerçevede, yurt dışına çıkış yasağı şeklinde adli kontrol tedbirine ve devamına karar verilirken kişinin yurt dışındaki ailevi, kişisel ve mesleki bağları ile kişiye isnat edilen suçun niteliği, delil durumu ve mahkûmiyet hâlinde alacağı cezanın ağırlığı birlikte değerlendirilerek, adli kontrol tedbirinden beklenen kamusal menfaat ile başvurucunun menfaatleri arasında adil bir dengenin kurulması ve bu durumun yeterli gerekçeyle açıklanması gerekmektedir. Ayrıca yurt dışına çıkış yasağının belirsiz bir süre uzaması ve uzun süre uygulanması hâlinde öngörülen sınırlandırmanın özel hayata ve aile hayatına etkilerinin zamanla ağırlaşacağı ve gözetilmesi gereken kamusal yarar ile bireyin kişisel yararı arasındaki dengenin birey aleyhine bozulacağının kabulü gerekir (Hakkı Gök, § 51).

12. Başvurucuya isnat edilen suçun kolluk görevlilerince düzenlenmiş olan tutanaklara ve

başvurucunun ifadesine dayandığının belirtildiği ve başvurucunun 16/11/2018 tarihinde ifadesinin alındığı gözetildiğinde, verilen kararlarda başka hangi delillerin toplanması gerektiği ile başvurucu hakkındaki adli kontrol tedbirinin soruşturmaya ne gibi bir faydası olacağının açıklanmadığı anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra tedbir kararı ile tedbirin devamına ilişkin kararlarda başvurucunun yurt dışında işi ve akademik çalışmaları nedeniyle aldığı davetlere ilişkin kişisel ve mesleki bağlarına yönelik itirazları değerlendirilmemiş tekrar içeren, genel, basmakalıp ve soyut gerekçelerle taleplerin reddedildiği, müdahale konusu tedbire alternatif olabilecek tedbirlerin tartışılmadığı görülmüştür. Bütün bu anılan hususlar adil yargılanma hakkının ihlal edilmesi anlamına gelmektedir.

13. Başvurucunun özel hayatına ve aile hayatına yönelen müdahalenin olumsuz etkilerini azaltacak şekilde hızlı ve özenli bir ceza soruşturması yapılmadığını da gözetirsek 3 yılı aşkın süren yurt dışı çıkış yasağı şeklindeki müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine uygun olmadığı açıktır.

14. Çoğunluk, başvurucunun mesleki ve akademik faaliyetleri kapsamında uluslararası alanda ilişkileri bulunduğunu ileri sürmesine rağmen ülkemizde bulunan bir şirkette çalıştığını, bu şirketin faaliyet alanı hakkında bir açıklama yapmadığını, hakkında uygulanan tedbir nedeniyle uluslararası toplantılara katılamamasının mesleki ve akademik bağlamda özel hayatına ne düzeyde olumsuz bir etkisinin olduğunu somut gerekçelerle ortaya koyamadığını belirterek başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olduğu sonucuna ulaşarak, kabul edilemezlik kararı vermiştir.

15. Başvurucu, başvuru dilekçesinin 10. sayfasında atıf yaptığı başvuruya ek ek açıklamaların 3. başlığında akademik kimliği, yaptığı ve çalıştığı şirket hakkında bilgiler vermektedir. Bu bilgilerden anlaşıldığı kadarıyla başvurucu kültür ve yayın alanında faaliyet gösteren bir şirkette yönetici konumundadır. Dolayısıyla, çoğunluğun başvurucunun şirketin faaliyet alanı hakkında açıklama yapmadığı iddiası boşa düşmektedir.

16. Akademisyen kimliğe sahip başvurucunun kültür ve yayın alanında faaliyette gösteren bir şirkette yönetici olarak çalışması ve bu bağlamda yurt dışında gerçekleşen ve başvurucunun mesleği ve işi ile bağlantılı olan etkinliklere davetli olarak katılmasının mesleki faaliyetleri ve özel hayatının gelişmesi açısından taşıdığı önem yadsınamaz. Başvurucunun katılamadığı her bir yurt dışı etkinliğin mesleği üzerinde ne gibi olumsuz etkiler yarattığını somut olarak ortaya koyması, tabir caizse “ispat yükünü” orantısız bir şekilde başvurucuya yüklemektedir.

17. Akademisyen kimliği olan ve kültür-yayın sektöründe çalışan bir kişinin alanıyla ilgili her yıl birkaç kere çeşitli ülkelerde gerçekleştirilen uluslararası etkinliklere hakkında getirilen yurt dışına çıkış yasağı nedeniyle üç yıl iki aya yakın bir süre, ki hiç de kısa sayılamayacak bir zaman dilimidir, katılamamasının mesleki faaliyetleri ve kişisel gelişimi ile ilişkileri üzerinde olumsuz etkilere neden olmayacağını söylemek mümkün gözükmemektedir. Dolayısıyla, yurt dışına çıkmama şeklindeki adli kontrol tedbirinin başvurucunun özel hayata saygı hakkını ciddi şekilde etkilediği ve bunun belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığının kabulü gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile 36. maddede korunan adil yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaştığımdan çoğunluk kararına katılmıyorum.

Üye Engin YILDIRIM

SERKAN ATICI

B. No: 2020/19217 | Karar tarihi: 04.02.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/19217

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SERKAN ATICI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/19217)

Karar Tarihi: 4/2/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 31/12/2025 - 33124

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : Saliha AKSOY

Başvurucu : Serkan ATICI

Vekili : Av. Hamid KAYNARPINAR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, idari işlemin iptali istemiyle açılan davada genel dava açma süresi yerine özel dava açma süresine ilişkin kural uygulanarak davanın süre aşımı yönünden reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 22/6/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu 2018 yılı Tıpta Yan Dal Uzmanlık Eğitimi Giriş Sınavı (YDUS) kapsamında

tercihte bulunmuş, sonuçlar 1/10/2019 tarihinde "https://sonuc.osym.gov.tr" adresi üzerinden açıklanmıştır. Sonuç ekranında başvurucunun 29/10/2016 tarihli ve 29872 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 675 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname kapsamında kamu görevinden çıkarıldığı gerekçesiyle tercih başvurusunun değerlendirmeye alınmadığı bilgisi yer almıştır.

6. Başvurucu, tercih başvurusunun değerlendirmeye alınmamasına ilişkin işlemin iptali istemiyle 21/10/2019 tarihinde Ankara 12. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır.

7. Mahkeme 31/10/2019 tarihli kararıyla davanın süre aşımı nedeniyle reddine hükmetmiştir.

8. Mahkeme kararının gerekçesinde 2018-YDUS yerleştirme sonuçlarına 1/10/2019 tarihinde davalı idareye ait "https://sonuc.osym.gov.tr" adresinden adayların T.C. kimlik numaraları ve şifreleri ile erişebildiği, dava dilekçesinde dava konusu işlemin tebliğ tarihinin 1/10/2019 olarak belirtildiği vurgulanmıştır. Mahkeme; işleme ilişkin davanın on günlük yasal süresi içinde açılması gerekirken bu süre geçirildikten sonra 21/10/2019 tarihinde açıldığı gerekçesiyle davanın süre aşımı nedeniyle reddine karar vermiştir.

9. Karar hakkında temyiz talebinde bulunulması üzerine Danıştay Sekizinci Dairesinin 27/12/2019 tarihli kararıyla Mahkeme hükmü kesin olmak üzere onanmıştır.

10. Nihai kararın 9/3/2020 tarihinde başvurucu vekiline tebliği üzerine 22/6/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur. 25/3/2020 tarihli ve 7226 sayılı Kanun ile COVID-19 pandemisi nedeniyle yargı alanındaki süreler 13/3/2020 tarihinden 15/6/2020 tarihine kadar durduğundan başvurunun süresinde olduğu değerlendirilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

11. 17/2/2011 tarihli ve 6114 sayılı Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Hizmetleri Hakkında Kanun'un "Temel ilkeler" başlıklı 7. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Sınavlarla ilgili her türlü açıklama, başvuru ve sınav sonuçlarının adaylara duyurulması, Başkanlığın internet sayfasında yapılır. İnternet sayfasındaki duyurular adaylara tebliğ hükmündedir."

12. 6114 sayılı Kanun'un "Sınav merkezleri, görevliler, sonuçlara itiraz" başlıklı 8. maddesinin (4) numaralı fıkrası şöyledir:

"(Değişik birinci cümle: 2/12/2016-6764/70 md.) Sınav sorularına ve sınav sonuçlarına itirazlar, 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun ivedi yargılamaya ilişkin hükümleri saklı kalmak kaydıyla ilgili kılavuzlarda belirtilen süreler içinde doğrudan Başkanlığa yapılır. İtirazlarla ilgili işlemlerin ve saklanan bilgilerin tespit ve tevsikinde Başkanlık kayıtları esas alınır."

13. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun "Dava açma süresi" başlıklı 7. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1. Dava açma süresi, özel kanunlarında ayrı süre gösterilmeyen hallerde Danıştayda ve idare mahkemelerinde altmış ve vergi mahkemelerinde otuz gündür.

2. Bu süreler;

a) İdari uyuşmazlıklarda; yazılı bildirimin yapıldığı,

...

Tarihi izleyen günden başlar."

14. 2577 sayılı Kanun'un bireysel başvuru tarihi itibarıyla "Üst makamlara başvurma" başlıklı 11. maddesi şöyledir:

"1. İlgililer tarafından idari dava açılmadan önce, idari işlemin kaldırılması, geri alınması, değiştirilmesi veya yeni bir işlem yapılması üst makamdan, üst makam yoksa işlemi yapmış olan makamdan, idari dava açma süresi içinde istenebilir. Bu başvurma, işlemeye başlamış olan idari dava açma süresini durdurur.

2. Altmış gün içinde bir cevap verilmezse istek reddedilmiş sayılır.

3. İsteğin reddedilmesi veya reddedilmiş sayılması halinde dava açma süresi yeniden işlemeye başlar ve başvurma tarihine kadar geçmiş süre de hesaba katılır."

15. 2577 sayılı Kanun'a 10/9/2014 tarihli ve 6552 sayılı Kanun'un 96. maddesiyle 20/A maddesinden sonra gelmek üzere eklenen, merkezî ve ortak sınavlara ilişkin yargılama usulünün düzenlendiği 20/B maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Millî Eğitim Bakanlığı ile Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi tarafından yapılan merkezî ve ortak sınavlar, bu sınavlara ilişkin iş ve işlemler ile sınav sonuçları hakkında açılan davalara ilişkin yargılama usulünde:

a) Dava açma süresi on gündür.

b) Bu Kanunun 11 inci maddesi hükümleri uygulanmaz.

..."

16. 6552 sayılı Kanun'un 96. maddesinin gerekçesi şöyledir:

"Önergeyle, Millî Eğitim Bakanlığı ile Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi tarafından yapılan merkezî ve ortak sınavlar hakkında açılan davalarda, olası mağduriyetlerin önüne geçebilmek için hızlı yargılama süreci öngörülmekte ve söz konusu davalara ilişkin verilen kararların ilgili kişilerin lehine sonuç doğuracak şekilde uygulanması hükme bağlanmaktadır."

2. Danıştay Kararları

17. Danıştay Onikinci Dairesinin 16/10/2023 tarihli ve E.2023/4944, K.2023/4984 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"İdari işlemlerin nitelikleri gereği, özel kanunlarda genel dava açma süreleri dışında ayrı dava açma sürelerinin öngörülmüş olması halinde, idare tarafından idari işlemlerin nitelikleri ve tabi oldukları dava açma süreleri gösterilmedikçe özel dava açma sürelerinin işletilmesine olanak bulunmadığından, Anayasa'nın 40. maddesi hükmü uyarınca, özel dava açma süresine tabi olmasına rağmen bu hususun idari işlemde belirtilmemesi halinde, dava konusu idari işlemin tebliği tarihinden itibaren özel dava açma süresinin değil, 60 günlük genel dava açma süresinin uygulanması gerekmektedir. (...) Bu açıklamalar çerçevesinde, uyuşmazlıkta, ÖSYM Yönetim Kurulunun 23/05/2023 tarih ve 2023/15.01 sayılı kararının, 29/05/2023 tarih ve E.219817 sayılı yazı ile 01/06/2023 tarihinde davacıya tebliğ edildiği, ancak dava konusu işlemde dava açma süresinin 10 gün olduğunun davacıya bildirilmediği

görülmekte olup; genel dava açma süresine tabi olan ve bu kapsamda süresinde açıldığı anlaşılan davada işin esası hakkında bir karar verilmesi gerekirken, davanın süre aşımı nedeniyle reddi yönündeki İdare Mahkemesi kararında hukuki isabet bulunmamaktadır."

18. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 4/3/2019 tarihli ve E.2017/2905, K.2019/857 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Ancak, idari işlemlerin nitelikleri gereği özel yasalarda, genel dava açma süreleri dışında ayrı dava açma sürelerinin öngörülmüş olması halinde, idare tarafından idari işlemlerin nitelikleri ve tabi oldukları dava açma süreleri gösterilmedikçe özel dava açma sürelerinin işletilmesine olanak bulunmadığından, Anayasa'nın 40. maddesi hükmü uyarınca, özel dava açma süresine tabi olmasına rağmen, bu hususun idari işlemde açıklanmaması halinde, dava konusu idari işlemin tebliği tarihinden itibaren, özel dava açma süresinin değil, 60 günlük genel dava açma süresinin uygulanması gerektiği sonucuna varılmaktadır."

19. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 26/10/2020 tarihli ve E.2020/2208, K.2020/1974 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"İdari işlemlerin nitelikleri gereği yasalarda, genel dava açma süreleri dışında ayrı dava açma sürelerinin öngörülmüş olması halinde, idare tarafından idari işlemlerin nitelikleri ve tabi oldukları dava açma süreleri gösterilmedikçe özel dava açma sürelerinin işletilmesine olanak bulunmamaktadır.

Öte yandan, davacıların, kendilerine bir bildirim yapılmadığı sürece 2577 sayılı Kanun'un 20/A maddesinde öngörülen ve özel bir yargılama niteliği taşıyan ivedi yargılama usulünü ve bu usule tâbi işlerde geçerli olan dava açma süresini bilmeleri mümkün değildir. Dolayısıyla ivedi yargılama usulüne tâbi olan bir işlemi öğrendiklerinde kaç gün içinde hangi merciye başvurulacağını ya da doğrudan dava açılıp açılamayacağını bilmeleri beklenemez.

Bu doğrultuda, Anayasa'nın 40. maddesi hükmü uyarınca, özel dava açma süresine tabi olmasına rağmen, bu hususun idari işlemde açıklanmaması halinde, dava konusu idari işlemin tebliği tarihinden itibaren, özel dava açma süresinin değil, 60 günlük genel dava açma süresinin uygulanması gerekmektedir."

20. Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulunun 15/3/2022 tarihli ve E.2021/2, K.2022/1 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Yazılı olarak bildirilen ve dava açma süresinin belirtilmediği idarî işlemlerin iptali istemiyle açılan davalarda, dava açma süresi hesaplanırken özel ve genel dava açma süresinin işletilmesi ya da işletilmemesi konusunda farklı yorumlar yapıldığı ve Danıştay dava daireleri ile kurulları tarafından verilen kararlar arasında aykırılıklar olduğu görülmektedir. Yargı kararları arasındaki bu yorum farkı, her geçen gün hukuki belirsizliklerin artmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla kararlar arasındaki aykırılıkların bir an önce giderilmesi, kişilerin mahkemeye erişim haklarının ihlal edilmemesi açısından büyük önem taşıdığı gibi idarî istikrar ve hukuki güvenlik ilkelerinin ihlal edilmemesi açısından da önem kazanmaktadır.

Bu itibarla, yazılı olarak bildirilen idarî işlemlerde dava açma süresinin belirtilmediği hallerde özel ve genel dava açma süresinin işletilmesi veya işletilmemesi konusunda, Danıştay dava daireleri ile kurulları tarafından verilen kararlar arasında var olan aykırılıkların 2575 sayılı Kanun'un 39. maddesi uyarınca içtihatların birleştirilmesi suretiyle giderilmesine oyçokluğuyla karar verilerek bu konu yönünden esasın incelenmesine geçildi.

...

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu, 20/01/1982 tarih ve 17580 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş olup, dava açma süresini düzenleyen 7. maddesinde Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten bu yana herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Dolayısıyla anılan maddede düzenlenen genel dava açma sürelerinin, yeterli açıklıkta, anlaşılabilir olduğu ve idari yargıda uzun süredir uygulandığı dikkate alındığında, bilinirliği konusunda bir tereddüt bulunmayan bu süreler ile ilgili olarak mevzuatta bir karışıklık yaşandığından söz etmek mümkün değildir.

2577 sayılı Kanun'un 7. maddesinde gösterilen genel dava açma sürelerinden başka, özel düzenlemeler ile idari dava açma süreleri de belirlenmekte olup, idari yargı düzeninde oldukça fazla ve dağınık olan bu süreler nedeniyle mevzuatın yorumunda karışıklık yaşanabilmektedir. Mevzuatta yaşanan bu dağınıklıktan dolayı, uyuşmazlığın özel dava açma süresine tabi olup olmadığı hususu, ancak somut olayın özelliğine göre mevzuatı yorumlayan yargı mercilerinin kararlarıyla ortaya çıkmaktadır. Özel dava açma süreleri açısından mevzuatta var olan karışıklığın hangi sürede hangi kanun yoluna başvurulacağı konusunda kişileri yanıltması olası bulunduğundan, işlemde başvuru yolu ve süresi belirtilmemişse, bu sürelerin ilgililerce bilinmesinin beklenemeyeceği de bir gerçektir.

Bu çerçeveden bakıldığında önemli olan husus, hakkında işlem tesis edilen ilgililerin mahkemeye erişim hakkını kısıtlayan ya da engelleyen somut olguların bulunmaması, şayet bir takım olgular var ise bu olguların mahkemeye erişim hakkının özüne zarar verecek seviyeye ulaşmamasıdır.

Anayasa'nın 40. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca idarenin üstlendiği yükümlülüğü yerine getirmemesi durumunda yargı organına düşen görev, ilgililerin başvuru yolu ve süresinin gösterilmemesi nedeniyle uğradığı mağduriyetin mahkemeye erişim hakkının özüne zarar verecek seviyeye ulaşmasını önlemek olacaktır. Esasında, kişinin mağduriyetinin kaynağı, başvuru yolu ve süresini işlemde belirtmeyen ilgili idare olup, kişinin yargısal bir prosedürün uygulanması ya da eksik uygulanması sonucu oluşan bir mağduriyeti söz konusu değildir. Dolayısıyla kişinin idareden kaynaklanan bu mağduriyetinin giderilmesi, yargısal bir prosedürün hiç uygulanmaması şeklinde olmamalıdır.

...

Bu itibarla, Anayasa'nın 40. maddesi hükmü uyarınca, özel dava açma süresine tâbi olmasına rağmen, bu hususun işlemde ya da yazılı bildirimde açıklanmaması hâlinde, dava konusu işlemin tebliğ tarihinden itibaren özel dava açma süresinin değil, genel dava açma süresinin uygulanması gerektiği yorumunun, hukuki güvenlik ve idari istikrar ilkesi ile mahkemeye erişim hakkı arasındaki hassas dengeyi sağlayan bir özellik taşıdığı; ilgililere aşırı bir külfet yüklemediği, vergi mahkemelerinde 30 gün, Danıştayda ve idare mahkemelerinde 60 gün olan genel dava açma süresinin ilgilinin dava açmak için gerekli araştırma ve hazırlıklarını yapmasına, gerekiyorsa hukuki ve teknik yardım almasına yetecek düzeyde olduğu; açık, anlaşılabilir ve ulaşılabilir olan genel dava açma sürelerinin mahkemeye erişimi zorlaştıran ya da engelleyen kısa süreler olarak nitelendirilemeyeceği, özel dava açma süresi yerine genel dava açma süresinin uygulanması sayesinde ilgilinin, işlemde başvuru yolu ve süresinin gösterilmemesinden dolayı uğradığı mağduriyetin, mahkemeye erişim hakkının özüne zarar verecek seviyeye ulaşmadan önleneceği değerlendirilmiştir.

Açıklanan nedenlerle, idarî işlemlerde dava açma süresinin belirtilmediği hallerde özel ve genel dava açma süresinin işletilmesi veya işletilmemesi konusunda Danıştay dava daireleri ile kurullarının kararları arasında var olan içtihat aykırılığının, içtihatların birleştirilmesi yoluyla bağlayıcı bir çözüme kavuşturulması ve içtihadın, "özel dava açma süresine tâbi bir idarî işlemde, dava açma süresinin gösterilmemiş olması durumunda, vergi mahkemelerinde 30, Danıştay ve idare mahkemelerinde 60 günlük genel dava açma süresinin uygulanması gerektiği; aynı şekilde genel dava açma süresine tâbi bir idarî işlemde dava açma süresi gösterilmemiş olsa da, 30 ve 60 günlük genel dava açma süresinin uygulanması gerektiği" yönünde birleştirilmesi sonucuna ulaşılmıştır."

B. Uluslararası Hukuk

21. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ... konusunda karar verecek olan,... bir mahkeme tarafından, ... görülmesini isteme hakkına sahiptir..."

22. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının açık bir biçimde mahkeme veya yargı merciine erişim hakkından söz etmese de -maddede kullanılan terimler bir bütün olarak bağlamıyla birlikte dikkate alındığında- mahkemeye erişim hakkını da güvence altına aldığı sonucuna ulaşıldığını belirtmiştir (Golder/Birleşik Krallık, B. No: 4451/70, 21/2/1975, §§ 28-36). AİHM'e göre mahkemeye erişim hakkı Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasında mündemiçtir. Bu çıkarsama, Sözleşmeci devletlere yeni yükümlülük yükleyen genişletici bir yorum olmayıp 6. maddenin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin lafzının Sözleşme'nin amaç ve hedefleri ile hukukun genel prensiplerinin gözetilerek birlikte okunmasına dayanmaktadır. Sonuç olarak Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrası, herkesin medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili iddialarını mahkeme önüne getirme hakkına sahip olmasını kapsamaktadır (Golder/Birleşik Krallık, § 36).

23. AİHM; adil yargılanmanın bir unsurunu teşkil eden mahkemeye erişim hakkının mutlak olmadığını, doğası gereği devletin düzenleme yapmasını gerektiren bu hakkın belli ölçüde sınırlanabileceğini kabul etmekte ancak bu sınırlamaların kişinin mahkemeye erişimini, hakkın özünü zedeleyecek şekilde ve genişlikte kısıtlamaması, zayıflatmaması gerektiğini ifade etmektedir. AİHM'e göre meşru bir amaç taşımayan ya da uygulanan araç ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisi kurmayan sınırlamalar Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasıyla uyumlu olmaz (Sefer Yılmaz ve Meryem Yılmaz/Türkiye, B. No: 611/12, 17/11/2015, § 59; Eşim/Türkiye, B. No: 59601/09, 17/9/2013, § 19; Edificaciones March Gallego S.A./İspanya, B. No: 28028/95, 19/2/1998, § 34).

24. AİHM, yasal yollara başvuru için süre ve usul kuralları öngörülmesinin amacının adaletin iyi yönetimini güvenceye bağlamak ve hukuki güvenlik ilkesini sağlamak olduğunu hatırlatmakta; bunun yanında yargısal başvurulara ilişkin usullerin, özellikle tebligat sistemi ışığında uyulması gereken başvuru sürelerinin hesaplanmasının Sözleşme'nin 6. maddesinin gerektirdiği şekilde mahkeme hakkının etkililiğini güvence altına alacak nitelikte olması zorunluluğunu vurgulamaktadır. AİHM'e göre başvurucunun kamu otoritelerinin menfaati ile kendi menfaati arasında adil denge tesis eden tutarlı bir sisteme güvenebilme imkânına ve özellikle haklarına doğrudan müdahale teşkil eden ilgili idari işleme itiraz edebilecek açık, pratik ve etkili fırsatlara sahip olması önem taşır (Geffre/Fransa (k.k.), B. No: 51307/99, 23/1/2003).

25. AİHM, dava hakkını süre ve usul koşuluna bağlayan iç hukuk hükümlerinin yorumlanmasının öncelikli olarak kamu otoritelerinin ve özellikle mahkemelerin görevi olduğunu belirtmekte; kendi rolünün bu yorumun etkilerinin Sözleşme ile uyumlu olup olmadığının tespitiyle sınırlı olduğunu ifade etmektedir. Süre sınırı getiren kuralların uygun adalet yönetiminin güvence altına alınması amacına dayandığına işaret eden AİHM, bu kuralların veya bunların uygulanmasının ilgililerin ulaşılabilir başvuru yollarına müracaatlarını engelleyecek mahiyette olmaması gerektiğini değerlendirmektedir. AİHM, bu bağlamda her bir olayın somut başvuru yolunun özellikleri ışığında ve Sözleşme'nin 6. maddesinin birinci fıkrasının amaç ve hedefleri çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğinin altını çizmektedir (Eşim/Türkiye, § 20).

26. Mahkemeye erişim hakkı sadece ilk derece mahkemesine dava açma hakkını değil eğer iç hukukta itiraz, istinaf veya temyiz gibi kanun yollarına başvurma imkânı tanınmış ise üst mahkemelere başvurma hakkını da içerir (Bayar ve Gürbüz/Türkiye, B. No: 37569/06, 27/11/2012, § 42).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

27. Anayasa Mahkemesinin 4/2/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

28. Başvurucu; katıldığı sınavın hiçbir aşamasında kendisine bilgi verilmeden, kamu görevinden çıkarıldığı gerekçe gösterilerek kendisine tercih hakkı verilmediğini, bu nedenle eğitim hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini, idari işlemlere karşı başvuru sürelerinin karmaşık olması nedeniyle dava konusu işlemin özel dava açma süresine tabi olduğunun kendisine bildirilmesi gerektiğini, bu kapsamda özel dava açma süresi uygulanması suretiyle verilen davanın süre aşımından reddi kararı nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

29. Bakanlık görüşünde, mevcut başvurunun kabul edilebilirliğine dair yapılacak incelemede başvurucunun iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olup olmadığının gözönünde bulundurulması, ayrıca Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

B. Değerlendirme

30. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin korunması" başlıklı 40. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlal edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir.

Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır.

..."

31. Anayasa'nın "Yargı yolu" başlıklı 125. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"İdari işlemlere karşı açılacak davalarda süre, yazılı bildirim tarihinden başlar."

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

32. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

33. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine "...ile adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Sözleşme'yi yorumlayan AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti. [2.B.], B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

34. Mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelir (Özkan Şen [2.B.], B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

35. Sözleşme'nin adil yargılanma hakkını düzenleyen 6. maddesinde ve etkili başvuru hakkını düzenleyen 13. maddesinde, Anayasa'nın 40. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan "Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır." şeklinde bir güvence öngörülmemiştir. Anılan hükümle devlete, işlemlerinde ilgili kişilerin hangi kanun yollarına ve mercilere başvurma ve bunların sürelerini belirtme yükümlülüğü yüklenmiştir. Bu itibarla Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanının dışında kalan söz konusu güvencenin bireysel başvuru kapsamında incelenemeyeceği görülmüştür. Dolayısıyla Anayasa'nın 40. maddesinin ikinci fıkrasındaki güvence bireysel başvuruda bağımsız bir güvence olarak ele alınamaz. Bununla birlikte bu durum, başta mahkemeye erişim hakkı olmak üzere diğer hakların ihlal edildiğine ilişkin iddialar incelenirken -Anayasa'nın bütünlüğü ilkesi gereği- anılan hükmün dikkate alınmasına engel değildir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., § 32).

36. Somut olayda idari işlemin iptali istemiyle açılan davanın genel dava açma süresi yerine özel dava açma süresine ilişkin kural uygulanarak süre aşımı yönünden reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahalede bulunulduğu görülmüştür.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

37. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

38. Yukarıda anılan müdahale Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir.

39. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma ve ölçülülük ilkesine

aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

40. Başvuru konusu olayda başvurucunun açtığı iptal davasının 2577 sayılı Kanun'un 20/B maddesinde öngörülen sürede yapılmadığı gerekçesiyle reddedildiği anlaşılmıştır. Buna göre Mahkeme tarafından verilen süreden ret kararı ile yapılan müdahalenin kanun tarafından öngörülme ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

ii. Meşru Amaç

41. Usul kurallarının belirli bir süreye bağlanmasının meşru amacının ne olduğu hususu benzer nitelikteki başvurularda Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmiştir. Anayasa Mahkemesi bu incelemelerinde usul kuralları için süre koşulu öngörülmesinin en genel ifadesiyle hukuki güvenlik ve istikrarın sağlanması şeklinde bir meşru amacı bulunduğuna işaret etmiştir (daha ayrıntılı değerlendirme için bkz. Ertuğrul Dalbaş [1.B.], B. No: 2014/7805, 25/10/2017, § 59; S.K. [2.B.], B. No: 2015/2438, 19/4/2018, § 34).

iii. Ölçülülük

42. İdari işlemin iptaline ilişkin davanın süre yönünden reddedilmesi nedeniyle başvurucunun mahkemeye erişimine getirilen sınırlamanın ölçülü olup olmadığı ve başvurucuya ağır bir yük yüklenip yüklenmediği hususlarının değerlendirilmesi gerekir.

(1) Genel İlkeler

43. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri [1.B.], B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

44. Somut olayda elverişlilik ve gereklilik ilkeleri yönünden tartışılmayı gerektirecek bir yön bulunmamaktadır. Asıl üzerinde durulması gereken, müdahalenin orantılı olup olmadığıdır.

45. Dava açma ya da kanun yollarına başvuru için belli sürelerin öngörülmesi, bu süreler dava açmayı imkânsızlaştırmadıkça -hukuki belirlilik ilkesinin gereği olarak- mahkemeye erişim hakkına aykırılık oluşturmaz. Ancak mevzuatta öngörülen süre kurallarının hukuka açıkça aykırı olarak yanlış uygulanması veya bu sürelerin hatalı hesaplanması nedenleriyle kişilerin dava açma ya da kanun yollarına başvuru haklarını kullanmasına engel olunması mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., § 38).

46. Anayasa'nın 40. maddesinin ikinci fıkrasında devletin işlemlerinde ilgili kişilerin hangi kanun yollarına ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorunda olduğu ifade edilmiştir. Kanun koyucu, devlet organlarının tesis ettiği işlemlere karşı kanun yolları ve hangi mercilere başvuracağını, başvuru süresi bakımından tarafların doğru bilgi sahibi olmalarını sağlayarak dağınık mevzuat karşısında hangi yola müracaat edeceğini bilmeyen yahut tereddüt eden bireylerin hak arama özgürlüğünü etkin ve sağlıklı bir şekilde kullanmalarını amaçlamıştır (Kommersan Kombassan Mermer Maden İşletmeleri Sanayi ve

Ticaret A.Ş. ve diğerleri [1.B.], B. No: 2013/7114, 20/1/2016, § 50).

47. Hukuki güvenlik ve hukuki belirlilik ilkeleri hukuk devletinin ön koşullarındandır. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013; E.2014/183, K.2015/122, 30/12/2015, § 5). Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013; E.2010/80, K.2011/178, 29/12/2011).

48. Hukuk kurallarının ne şekilde yorumlanacağı veya birden fazla yorumunun mümkün olduğu durumlarda bu yorumlardan hangisinin benimseneceği yargı makamlarının yetkisinde olan bir husustur. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruda yargı makamlarınca benimsenen yorumlardan birine üstünlük tanıması veya yargı makamlarının yerine geçerek hukuk kurallarını yorumlaması bireysel başvurunun amacıyla bağdaşmaz (Mehmet Arif Madenci [2.B.], B. No: 2014/13916, 12/1/2017, § 81).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

49. Başvurucu; katıldığı sınavın hiçbir aşamasında kendisine bilgi verilmeden, kamu görevinden çıkarıldığı gerekçe gösterilerek kendisine tercih hakkı verilmediğini, bu nedenle eğitim hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini, idari işlemlere karşı başvuru sürelerinin karmaşık olması nedeniyle dava konusu işlemin özel dava açma süresine tabi olduğunun kendisine bildirilmesi gerektiğini, bu kapsamda özel dava açma süresi uygulanması suretiyle verilen davanın süre aşımından reddi kararı nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

50. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği, mevzuatın yorumlanması ve uygulanması yargı makamlarının görevi olmakla birlikte bu yorum ve uygulamaların etkilerinin Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanında bulunan hak ve yükümlülüklerle bağdaşıp bağdaşmadığının Anayasa Mahkemesince incelenebileceği tabiidir. Mahkemeye erişim hakkı yönünden yapılacak böyle bir inceleme, somut olayın koşulları çerçevesinde yapılacaktır (Kemal İnan [1.B.], B. No: 2013/1524, 6/10/2015, § 49). Somut başvuruda da Anayasa Mahkemesinin görevi, usul kurallarının uygulanması konusunda yargı makamlarının takdir ve değerlendirmelerini denetlemek olmayıp usule ilişkin uygulamanın başvurucunun mahkemeye erişim hakkını Anayasa'ya aykırı olarak kısıtlayıp kısıtlamadığını denetlemektir.

51. Somut olayda değerlendirilmesi gereken mesele, başvurucunun açtığı iptal davasının süre koşulu gerekçe gösterilerek incelenmemesinin mahkemeye erişim hakkına orantısız bir müdahale oluşturup oluşturmadığıdır.

52. Başvuru konusu olayla ilgili hususlar 2577 sayılı Kanun'un 20/B maddesinde düzenlenmiştir. İlgili maddede; Millî Eğitim Bakanlığı ile Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi tarafından yapılan merkezî ve ortak sınavlar, bu sınavlara ilişkin iş ve işlemler ile sınav sonuçları hakkında açılan davalara ilişkin yargılama usulünde dava açma süresinin on gün olduğu belirtilmiştir.

53. 2577 sayılı Kanun'un 7. maddesinde gösterilen genel dava açma sürelerinden başka özel

düzenlemeler ile idari dava açma süreleri de belirlenmekte olup idari yargı düzeninde oldukça fazla ve dağınık olan bu süreler nedeniyle mevzuatın yorumunda karışıklık yaşanabilmektedir. Mevzuatta yaşanan bu dağınıklıktan dolayı uyuşmazlığın özel dava açma süresine tabi olup olmadığı hususu, ancak somut olayın özelliğine göre mevzuatı yorumlayan yargı mercilerinin kararlarıyla ortaya çıkmaktadır (Mualla Gürsoy [1.B.], B.No: 2020/35121, 7/1/2025, § 42).

54. Bu bağlamda bireysel başvuruya konu kararın verildiği tarih itibarıyla yargısal uygulamalarda, içtihat mahkemesi olan Danıştayın farklı dairelerinin özel dava açma süresinin gösterilmediği hâllerde hangi dava açma süresinin uygulanması gerektiği noktasında farklı değerlendirmelerde bulunduğu görülmektedir. Nitekim Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulunca 2022 yılında, farklı yargı kararları arasındaki bu yorum farkının hukuki belirsizliklerin artmasına neden olduğundan kararlar arasındaki bu aykırılıkların bir an önce giderilmesinin kişilerin mahkemeye erişim hakları ile idari istikrar ve hukuki güvenlik ilkelerinin ihlal edilmemesi açısından büyük önem taşıdığı belirtilerek anılan hususta Danıştay dava daireleri ile kurullarının kararları arasında var olan içtihat aykırılığının içtihatların birleştirilmesi yoluyla çözüme kavuşturulması yoluna gidildiği anlaşılmıştır (Mualla Gürsoy, § 44).

55. Bu kapsamda Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulunun 15/3/2022 tarihli kararı ile özel dava açma süreleri açısından mevzuatta var olan karışıklığın hangi sürede hangi kanun yoluna başvurulacağı konusunda kişilerin yanılma ihtimali bulunduğundan işlemde başvuru yolu ve süresi belirtilmemişse bu sürelerin ilgililerce bilinmesinin beklenemeyeceğine vurgu yapılmıştır. Buna göre; özel dava açma süresine tabi bir idari işlemde, dava açma süresinin gösterilmemesi durumunda vergi mahkemelerinde otuz, Danıştay ve idare mahkemelerinde altmış günlük genel dava açma süresinin uygulanması gerektiği, aynı şekilde genel dava açma süresine tabi bir idari işlemde dava açma süresi gösterilmemiş olsa da otuz ve altmış günlük genel dava açma sürelerinin uygulanması gerektiği sonucuna ulaşıldığı tespit edilmiştir (bkz. § 20).

56. Olaydaki temel mesele idari yargıdaki genel dava açma süresinden daha kısa, özel dava açma süresine tabi bir idari işlemde bu dava açma süresinin gösterilmemesinin mahkemeye erişim hakkı üzerindeki etkisinin değerlendirilmesidir.

57. Yukarıda belirtilen tespitler ışığında somut olaya bakıldığında başvurucunun iptalini istediği 2018-YDUS kapsamındaki tercih sonucu 1/10/2019 tarihinde idarenin internet sitesinde ilan edilmiş, başvurucu 21/10/2019 tarihinde işlemin iptali istemiyle dava açmıştır. 2577 sayılı Kanun'un "Merkezî ve ortak sınavlara ilişkin yargılama usulü" başlıklı 20/B maddesinde, Millî Eğitim Bakanlığı ile Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi tarafından yapılan merkezî ve ortak sınavlar, bu sınavlara ilişkin iş ve işlemler ile sınav sonuçları hakkında açılan davalara ilişkin yargılama usulünde dava açma süresinin genel dava açma süresinden daha kısa olan on gün olduğu belirtilmiştir.

58. Bireysel başvuruya konu kararın verildiği tarih itibarıyla mevcut yargısal uygulamalara bakıldığında Danıştay kararlarında, özel dava açma sürelerinin işlemde gösterilmemesi hâlinde hangi sürenin esas alınıp hesaplanacağı ve uygulanacağı noktasında bireylerin davranışlarının sonucunu öngörebilmesine imkân sağlayacak şekilde bir hukuki belirliliğin/öngörülebilirliğin bulunduğu söylenemeyecektir.

59. Bu itibarla somut olayda yukarıda yer verilen ilkeler ışığında Mahkemece verilen davanın süre aşımından reddi kararının sonuçlarına katlanmak zorunda bırakılan başvurucu

üzerinde Mahkemenin dava hakkının kullanımına ilişkin kısıtlayıcı yorumunun ağır bir yüke sebep olduğu, başvurucunun katlanmak zorunda kaldığı külfetin hedeflenen meşru amaçla orantısız olduğu, dolayısıyla müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

60. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

61. Başvurucu, uzman hekim olarak görev yaptığını ve üniversite hastanesinde ders verdiğini belirterek dava konusu işlem nedeniyle eğitim hakkı ve eşitlik ilkesinin de ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiası yönünden ulaşılan sonuç gözetildiğinde başvurucunun bu iddialarının ayrıca incelenmesine gerek olmadığına karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

62. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

63. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1.B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

64. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne ya da reddine karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak, yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

65. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK OLMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması amacıyla yeniden yargılama yapılması için Ankara 12. İdare Mahkemesine

(E.2019/1988, K.2019/2251) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 446,90 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.446,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 4/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

EMRE ERDEN

B. No: 2020/21765 | Karar tarihi: 04.02.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/21765

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

EMRE ERDEN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/21765)

Karar Tarihi: 4/2/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Fatih ALKAN

Başvurucu : Emre ERDEN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kanunda kabahat olarak sayılmayan bir fiilden dolayı idari yaptırım uygulanması nedeniyle suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. COVID-19 hastalığının pandemiye dönüşmesi üzerine yurt genelinde ilan edilen sokağa çıkma yasağının uygulandığı 26/5/2020 tarihinde bir grubun gölette balık tuttuğuna yönelik ihbarda bulunulmuştur. Bu doğrultuda Kaman İlçe Emniyet Müdürlüğünün 4/6/2020 tarihli İdari Yaptırım Karar Tutanağı ile 24/4/1930 tarihli ve 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nun 282. maddesi uyarınca başvurucu hakkında sokağa çıkma yasağını ihlal ettiği gerekçesiyle 3.150 TL idari para cezası uygulanmıştır.

3. Başvurucu, idari izinli olarak bulunduğu ikamet adresinden şeker hastalığı rahatsızlığından kaynaklanan acil durum nedeniyle ayrıldığını belirterek idari yaptırım kararının kaldırılması talebiyle itiraz dilekçesi sunmuştur. Kaman Sulh Ceza Hâkimliği, tutanağın işlem saati ile hastaneye giriş saati arasında bulunan zaman farkını dikkate alarak itirazın reddine ve idari yaptırım kararının hukuka uygun olduğuna karar vermiştir. Karara karşı yapılan itiraz Kırşehir Sulh Ceza Hâkimliğinin 23/6/2020 tarihli kararıyla kesin olarak reddedilmiştir.

4. Başvurucu, nihai kararı 23/6/2020 tarihinde öğrenmiş ve 6/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

5. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

6. Başvurucu; 1593 sayılı Kanun'un ilgili maddesinde yer alan genel ifadelere göre temel hak ve hürriyetlerinin sınırlandırılarak hakkında işlem tesis edilmesi nedeniyle suçta ve cezada kanunilik ilkesi ile seyahat hürriyetinin, sağlık hizmetinden yararlanma konusunda acil ihtiyacı olmasına rağmen söz konusu idari yaptırımla karşı karşıya kalması nedeniyle de kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; Kanun'la belirlenen çerçeve hükmün içeriğinin idarenin düzenleyici işlemleriyle doldurulabileceği, başvurucunun itirazının yargı mercileri tarafından değerlendirildiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

7. Başvurucunun iddialarının özü, hakkında düzenlenen idari yaptırım tutanağının yasal dayanağının bulunmadığına ve keyfî olduğuna ilişkindir. Sağlık hizmetine erişme konusunda başvurucunun herhangi bir engelle karşılaşmadığı ve iddialarının tutanağın kanuni düzenlemeye dayanmadığına ilişkin olduğu anlaşıldığından başvuru suçta ve cezada kanunilik ilkesi kapsamında ele alınmıştır (benzer yönde değerlendirme için bkz. Tolga Günaydın, B. No: 2021/3477, 17/7/2024).

8. 1593 sayılı Kanun’un 282. maddesi şöyledir:

“Bu Kanunda yazılı olan yasaklara aykırı hareket edenler veya zorunluluklara uymayanlara, fiilleri ayrıca suç oluşturmadığı takdirde, ikiyüzelli Türk Lirasından bin Türk Lirasına kadar idarî para cezası verilir.”

9. 3/11/2022 tarihli ve 7420 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesi şöyledir:

"(1) 24/4/1930 tarihli ve 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu ile 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu kapsamında COVID-19 salgın hastalığının ülkemizde yayılmasını önlemek amacıyla 11/3/2020 tarihinden itibaren bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihe kadar verilen ve bu Kanunun yayımlandığı tarih itibarıyla ilgilisine tebliğ edilmemiş olan idari para cezaları tebliğ edilmez, tebliğ edilmiş olanların tahsilinden vazgeçilir. Bu maddenin yürürlük tarihinden önce işlenen söz konusu kabahatler için idari para cezası verilmez. (İptal ibare: Anayasa Mahkemesinin 5/4/2023 Tarihli ve E: 2023/44, K: 2023/71 Sayılı Kararı ile.)

(2) (Ek: 14/7/2023-7456/24 md.) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce tahsil edilen idari para cezaları, 31/12/2024 tarihine kadar tahsilatı yapan idari birime yapılacak başvuru üzerine Hazine ve Maliye Bakanlığınca belirlenecek usul ve esaslara göre iade edilir."

10. COVID-19 salgını ile mücadele amacıyla alınan bazı tedbirlere aykırı hareket edildiği gerekçesiyle 30/3/2005 tarihli ve5326sayılı Kabahatler Kanunu'nun ilgili maddelerine dayanılarak uygulanan idari para cezalarının iade edilmemesinin öngörüldüğü 7420 sayılı Kanun’un geçici 4. maddesinin ikinci cümlesindeki "...tahsil edilmiş olan idari para cezaları iade edilmez." kuralı Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından yapılan değerlendirme sonucunda Anayasa’ya aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilmiştir (AYM, E. 2023/44, K.2023/71, 5/4/2023; Tolga Günaydın, § 11).

11. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından verilen söz konusu iptal kararı üzerine bu defa 7420 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesinin yürürlüğe girdiği 9/11/2022 tarihinden önce yapılan ödemelerin iade edilmesini temin etmek amacıyla 7420 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesine "(2) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce tahsil edilen idari para cezaları, 31/12/2024 tarihine kadar tahsilatı yapan idari birime yapılacak başvuru üzerine Hazine ve Maliye Bakanlığınca belirlenecek usul ve esaslara göre iade edilir." fıkrası eklenmiştir (bkz. § 9). Bu düzenlemeye göre 7420 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesi kapsamında olan ve anılan maddenin yürürlüğe girdiği 9/11/2022 tarihinden önce tahsil edilen idari para cezalarının tahsilatı yapan idari birime 31/12/2024 tarihine kadar başvurulması hâlinde iade edilmesi imkânı getirilmiştir. Buna ek olarak Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından hazırlanan ve Anayasa Mahkemesinin yukarıda anılan iptal kararına da atıf yapılarak söz konusu idari para cezalarının iade edilmesine yönelik usul ve esasların düzenlendiği Tahsilat Genel Tebliği 5/8/2023 tarihli ve 32270 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

12. Anılan kurallarla kanun koyucu ve kamu makamları tarafından Anayasa Mahkemesi kararları çerçevesinde -ödenmiş ya da ödenmemiş olsun- başvuruya konu idari para cezalarının sonuçlarını giderici mevzuat değişiklikleri yapıldığı anlaşılmıştır.

13. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) "Düşme kararı" kenar başlıklı 80. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendi gereği Anayasa Mahkemesi, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kalkmış olması hâlinde başvurunun düşmesine karar verebilir (S.Ö., B. No: 2013/7087, 18/9/2014, § 23; Mehmet Emin Bülbül, B. No: 2014/4463, 16/6/2016, §§ 46-48).

14. Yukarıda yer verilen kanuni düzenlemelerden de anlaşılacağı üzere ilgili kamu birimine 31/12/2024 tarihine kadar başvurulması durumunda COVID-19 salgın hastalığının ülkemizde yayılmasını önlemek için 1593 ve/veya 5326 sayılı Kanunlar uyarınca başvurucu hakkında uygulanan idari para cezasına konu tutarın iade edilmesi mümkün hâle gelmiştir. Dolayısıyla ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yönelik gerekli mevzuat değişikliklerinin yapıldığı açıktır (Tolga Günaydın, § 16).

15. Öte yandan Anayasa Mahkemesi, somut başvuruda dile getirilen şikâyeti daha önce Mustafa Karakuş ([GK], B. No: 2020/34781, 17/1/2023) kararında incelemiştir. Kararda başvurucuya isnat edilen sokağa çıkma yasağını ihlal etme fiilinin 1593 sayılı Kanun'un 282. maddesinde yer alan "Bu Kanunda yazılı olan yasaklara aykırı hareket etme veya zorunluluklara uymayanlara, ... idarî para cezası verilir." şeklindeki hükmün kapsamına girmediği sonucuna ulaşarak Anayasa'nın 38. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğine karar vermiştir (ayrıca benzer yönde değerlendirmeler içeren kararlar için bkz. Selma Atabey [GK], B. No: 2021/38893, 27/9/2023; Çağla Yolaşan Kurul [GK], B. No: 2021/29184, 27/9/2023). Anılan kararda yapılan değerlendirmeler ve ulaşılan sonuç gözetildiğinde -İçtüzük'ün 80. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen- başvurunun incelenmesinin devamında Anayasa'nın uygulanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı herhangi bir durumun da söz konusu olmadığı anlaşılmıştır.

16. Açıklanan gerekçelerle ihlalin ve sonuçlarının ortadan kalkması nedeniyle başvurunun düşmesine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun ihlalin ve sonuçlarının ortadan kalkması nedeniyle DÜŞMESİNE,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 4/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ MURAT DARICAN

B. No: 2020/26332 | Karar tarihi: 04.02.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/26332

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ MURAT DARICAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/26332)

Karar Tarihi: 4/2/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Mustafa ŞENOCAK

Başvurucu : Ali Murat DARICAN

Vekili : Av. Hüseyin Cihat AÇIKALIN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza davasında delillerin eksik ve hatalı değerlendirilmesi sonucu mahkûmiyete karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Hatay Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) başvurucu hakkında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) üye olduğu şüphesiyle soruşturma başlatmıştır.

3. Soruşturma neticesinde Başsavcılık, başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması talebiyle 11/10/2017 tarihli iddianame düzenlemiştir. İddianamenin kabulü ile açılan dava, Hatay 2. Ağır Ceza Mahkemesince görülmeye başlanmıştır.

4. Hatay 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 21/6/2018 tarihli kararıyla başvurucu, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 9 yıl hapis cezasına mahkûm edilmiştir.

5. Başvurucu, anılan karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Adana Bölge Adliye

Mahkemesi 2. Ceza Dairesinin 15/3/2019 tarihli kararıyla istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmiştir.

6. Başvurucu, anılan karara karşı temyiz talebinde bulunmuştur. Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 26/12/2019 tarihli kararıyla hüküm onanmış ve karar 17/3/2020 tarihinde kesinleşmiştir.

7. Komisyon, adil yargılanma hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetlerin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu, FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan yargılandığı davada delillerin eksik ve hatalı değerlendirildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

9. Adalet Bakanlığı görüşünde; Yargıtay ilamına ilişkin evrak işlem kütüğü geçmişinden başvurucu müdafiinin 16/7/2020 tarihinde avukat portalı kanalıyla, başvurucunun kendisinin ise 16/6/2020 tarihinde vatandaş portal kanalıyla karardan haberdar olduğu, başvurucunun Yargıtay 16. Ceza Dairesinin onama kararını esas alarak 6/8/2020 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yaptığı, yine başvurucunun yargılama aşamasında lehine olan hususları ileri sürebildiği, aleyhine olan delillere karşı çıkabildiği ve yargılamaya konu olaya ilişkin kendi anlatımını mahkemeye sunabildiği ifade edilmiştir.

10. Başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı çerçevesinde incelenmiştir.

11. Bireysel başvuruların 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde Anayasa Mahkemesine doğrudan veya diğer mahkemeler yahut yurt dışı temsilcilikler vasıtasıyla yapılması gerekir.

12. Anayasa Mahkemesince olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Birnur Doğan ([GK], B. No: 2020/34420, 31/1/2024) kararında uygulanacak anayasal ilkeler belirlenmiştir. Kararda, Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan inceleme neticesinde başvurucu ya da (seçilmiş veya atanmış) müdafiinin nihai kararı açarak okuduğu tespit edilen tarih, nihai kararın sonucunu öğrendiği tarih kabul edilerek bireysel başvuru süresi bu tarihten başlatılmış ve başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

13. Somut olayda başvurucu, hakkındaki nihai kararı UYAP üzerinden 16/6/2020 tarihinde bizzat okumuştur. Buna rağmen başvurucu 6/8/2020 tarihinde otuz günlük bireysel başvuru süresi geçtikten sonra başvuru yapmıştır.

14. Açıklanan gerekçelerle başvuru yollarının tüketildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılmayan bireysel başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL

EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 4/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÖNDER ARSLAN

B. No: 2020/33058 | Karar tarihi: 04.02.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/33058

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÖNDER ARSLAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/33058)

Karar Tarihi: 4/2/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Hüseyin Özgür SEVİMLİ

Başvurucu : Önder ARSLAN

Vekili : Av. Yener ARSLAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; terör örgütü üyeliği suçuyla ilgili olarak yapılan yargısal yorumların öngörülebilir olmaması ve mahkûmiyete esas olarak suç oluşturmayan bazı eylemlere de dayanılması nedeniyle suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, bireysel başvuruya konu olayların geçtiği tarihte Kocaeli İdare Mahkemesi üye hâkimi olarak görev yapmaktayken Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) ile iltisaklı olduğu gerekçesiyle Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) 2. Dairesinin 16/7/2016 tarihli kararıyla kamu görevinden uzaklaştırıldıktan sonra HSYK Genel Kurulunun 24/8/2016 tarihli kararıyla kamu görevinden çıkarılmış; diğer yandan Kocaeli Cumhuriyet Başsavcılığı da anılan örgüte üye olduğu iddiasıyla başvurucu hakkında soruşturma başlatmıştır. Bu soruşturma, sırasıyla Kocaeli ve Ankara Cumhuriyet Başsavcılıkları tarafından verilen yetkisizlik kararları üzerine İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından tamamlanmıştır.

3. Başsavcılık, başvurucu hakkında FETÖ/PDY üyesi olma suçundan cezalandırılması

talebiyle iddianame düzenlemiştir. Anılan iddianamede,

i. Başvurucunun Yargıçlar ve Savcılar Birliğine (YARSAV) örgütün amaç ve politikaları doğrultusunda üye olduğuna ve ByLock programını kullandığını kabul etmese debu programı kullandığına dair tespite,

ii. HSYK Teftiş Kurulu Başmüfettişliğinin başvurucu hakkında yürüttüğü disiplin soruşturmasında elde edilen verilere göre; FETÖ/PDY ile iltisaklı oldukları gerekçesiyle haklarında ayrı soruşturma yürütülen ve kamu görevinden çıkarılan HSYK eski müfettişlerinin, Kocaeli İdare Mahkemesinde 2012 yılında yaptıkları denetimlerde başvurucuya objektif kriterlerden uzak ve örgütsel amaç doğrultusunda, başvurucunun meslektaşları arasında ön plana çıkarılması, hakkındaki olumsuz düşüncelerin bertaraf edilmesi ve gelecekte örgüt açısından önemli görevlere getirilebilmesi için görev yaptığı bölge ve kıdemi itibarıyla yerleşik teftiş uygulamalarına aykırı şekilde emsallerine göre yüksek not takdir etmelerine,

iii. Kocaeli İdare Mahkemesi üyesi iken anılan örgüte üye olduğu iddiasıyla hakkında ayrı soruşturma yürütülen C.U.nun Ankara Cumhuriyet Başsavcılığında şüpheli sıfatıyla verdiği ifadesinde, 2013 yılı yaz kararnamesinde Kocaeli'ye atandığında örgütün oradaki sohbet gruplarından birine katıldığına, bu sohbet grubunda aralarında başvurucunun da olduğu, Kocaeli'de görev yapan adli ve idari yargı hâkimlerinin yer aldığına dair ifadesine dayalı olarak atılı suçu işlediği kanaatine varılmıştır.

4. İstanbul 29. Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) görülen yargılama sırasında Mahkeme, başvurucunun ByLock kullanımına dair ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı'nın gönderilmesi ve C.U.nun istinabe yoluyla ve tanık sıfatıyla ifadesinin alınması için adlî makamlarla yazışmalar yapmıştır. İstanbul İl Emniyet Müdürlüğünün Mahkemeye gönderdiği cevap yazısında başvurucunun kullandığı GSM hattı üzerinden yapılan ByLock tespitiyle ilgili olarak kullanıcı dijital kimlik numarası (user-ID) ve buna bağlı verilerin çözümlenebildiğine dair açıklamaya yer verilmemiştir.

5. İddianamede adı geçen C.U. istinabe talep edilen mahkemede tanık sıfatıyla alınan ifadesinde;

i. Başvurucuyla Kocaeli'ye aynı kararnameyle atandıklarını ve aynı mahkemede görev yaptıklarını, öncesinde başvurucuyu tanımadığını, Kocaeli'de görev yaptıkları dönemde başvurucunun kendisiyle örgütün aynı sohbet grubunda yer aldığını, onunla birlikte cemaatin toplantılarına katıldıklarını,

ii. Söz konusu toplantılarda örgüt abilerinin himmet adı altında para topluyor olmaları ve başvurucunun da bu toplantılara katılmış olmasından dolayı onun da himmet verdiğini düşündüğünü, bunun dışında başvurucunun ByLock programını kullanıp kullanmadığını bilmediğini, kamuoyunda 17/25 Aralık süreci olarak bilinen dönemden sonra örgütle bağlantılarının azaldığını, başvurucunun da bu nedenle bazı toplantılara katılmadığını bildiğini,

iii. Tanığın ifadesinin alınması sırasında duruşmada hazır bulunan başvurucu müdafiinin sorusu üzerine, birlikte görev yaptıkları süreçte başvurucunun telefonunu kullanmadığını ancak başvurucu kendisine tanımlanan interneti başkasının kullanımına açtığında onun internetini kullanmış olabileceğini, başvurucunun himmet verdiğine dair ifadesinin görgüye dayalı olmadığını, toplantılara katılan herkesin himmet vermesi nedeniyle onun da vermiş olabileceğini düşündüğünü beyan etmiştir.

6. Başvurucu yargılama sırasında yapılan sorgusunda;

i. C.U. ile 2013 ila 2016 yılları arasında Kocaeli'de aynı mahkemede görev yaptıklarını, ByLock programını kullanmadığını, bu programın kendi telefon hattının internetini açtığı zamanlarda tanık C.U. tarafından kullanılmış olabileceğini,

ii. YARSAV'a 2007 yılında örgütsel olmayan amaçla üye olduğunu, aidatlarını düzenli ödemediğini ve derneğin 2012 yılından sonraki etkinliklerine katılmadığını,

iii. Kendisine teftişler sırasında yaptığı işlere uygun olarak "Pekiyi" yerine "İyi" notuna tekabül eden "80" puan verildiğini ve bu notların çok yüksek olmadığını,

iv. Tanık C.U.nun beyanlarının aksine örgüt toplantılarının hiçbirine katılmadığını, tutuklandıktan sonra C.U. ile aynı koğuşta kaldıkları sırada kendisinin C.U.ya ait yatağa oturması nedeniyle C.U.nun kendisine tepki gösterdiğini ve aralarında bu şekilde oluşan husumet nedeniyle tanığın kendisine iftira attığını savunmuştur. Başvurucu müdafii de tanığın ifadesinin alındığı duruşmada kendisinin de hazır bulunduğunu, tanığın ifadesi alınırken başvurucunun 17/25 Aralık sürecinden sonra sohbet adı altında toplantı yapılan evlere gelmediğini söylediği hâlde bu hususun istinabe talep edilen mahkemece duruşma tutanağına aktarılmadığını, bu nedenle tanığın beyanının eksik olarak alındığını ileri sürerek bu kişinin huzura getirtilerek yeniden ifadesinin alınmasını talep etmiştir.

7. Yargılama sonunda Mahkeme; başvurucunun kullandığı GSM hattına tanımlanan internet protokol (IP) numaraları ile ByLock sunucusuna ait IP numaraları arasındaki bağlantılara dair CGNAT kayıtları doğrultusunda ByLock programını kullandığına ilişkin tespit ve başvurucunun Kocaeli'de görev yaparken örgütün toplantılarına katıldığına dair tanık C.U.nun beyanlarını birlikte değerlendirerek başvurucunun silahlı terör örgütü üyeliği suçundan 7 yıl 6 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir.

8. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 3. Ceza Dairesi (Daire) 3/5/2018 tarihinde başvurucunun Mahkeme kararına yönelik istinaf başvurusunu esastan reddetmiştir. Başvurucu, Daire kararına karşı temyiz kanun yoluna başvurmuş, (Kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesi 29/6/2020 tarihinde Daire kararını onamıştır. Yargıtay kararında, tüm dosya kapsamı gözetilerek delillerin suçun sübutu için yeterli olduğu, bu nedenle başvurucunun ByLock kullanıcısı olduğunu gösteren ByLock tespit ve değerlendirme tutanağı dosyaya gelmeden karar verilmesinin sonuca etkili olmadığı açıklamasına yer vermiştir.

9. Başvurucu, nihai hükmü 12/10/2020 tarihinde öğrendikten sonra 19/10/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Suçta ve Cezada Kanunilik İlkesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

12. Başvurucu, kendisine isnat edilen ve mahkûmiyet hükmüne gerekçe yapılan eylemlerin yasal faaliyetler olup gerçekleştirildiği zamanda bunların suç olmadığını belirterek bu eylemlere dayanmak suretiyle mahkûmiyet kararı verilmesinin suçta ve cezada kanunilik ilkesini ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

13. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, başvurucunun iddialarının öncelikle kanun yolu şikâyeti niteliğinde olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiği ileri sürülmüş ve ileri sürülen ihlal iddiaları ele alınırken somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formunda dile getirdiği itirazlarını yinelemiştir.

14. Başvurucunun iddiaları suçta ve cezada kanunilik ilkesi kapsamında incelenmiştir.

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

16. FETÖ/PDY Fetullah Gülen tarafından kurulan, 1960'lı yıllardan itibaren faaliyette bulunan ve uzun yıllar boyunca dinî bir grup olarak nitelenen bir yapılanmadır. Bu yapılanma, süreç içinde "cemaat", "Gülen cemaati", "Fetullah Gülen cemaati", "hizmet hareketi", "gönüllüler hareketi" ve "camia" gibi isimlerle anılmıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, § 22). Anılan yapılanma özellikle kamu kurum ve kuruluşlarında örgütlenmiş; bunun yanı sıra başta eğitim ve din olmak üzere farklı sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda yasal faaliyetlerde bulunmuş; sivil alanda önemli bir etkinliğe ulaşmıştır. Bazen bu yasal kuruluşların içinde gizlenen, bazen de yasal yapıdan tamamen farklı şekilde konumlanan ve hareket eden, özellikle de kamusal alana yönelik faaliyetlerde bulunan illegal bir yapılanma söz konusudur (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 26; Mustafa Baldır [2. B.], B. No: 2016/29354, 4/4/2018, § 75; Bilal Celalettin Şaşmaz [1. B.], B. No: 2019/20791, 18/10/2022, § 44; Hasan Sarıcı [GK], B. No: 2018/37695, 9/10/2024, § 26).

17. FETÖ/PDY ancak 2013 yılı sonrasında bir terör örgütü olarak nitelendirilmiş, örgütlenmesine ve faaliyetlerine ilişkin olarak bu tarihten sonra soruşturma ve kovuşturmalar yoğun olarak yürütülmüştür (adli makamlar tarafından FETÖ/PDY mensubu oldukları ve bu örgütün faaliyetleri doğrultusunda çeşitli suçlar işledikleri değerlendirilen kişiler hakkında başlatılan soruşturmalara ve yapılan yargılamalara, devletin güvenlik birimlerinin karar, açıklama ve uygulamalarına ilişkin izahat için bkz. Adnan Şen [GK], B. No: 2018/8903, 15/4/2021, §§ 13-25, 116; Bilal Celalettin Şaşmaz, § 45; Hasan Sarıcı, § 27).

18. Yargıtay, kökleri eskiye dayanmakla beraber terör ve devlet güvenliği aleyhine faaliyetleri oldukça yakın tarihlerde görünür hâle gelen FETÖ/PDY'ye üye olma suçunun oluşup oluşmadığına ilişkin değerlendirmelerinde terör örgütüne üye olma suçuna ilişkin olarak -Anayasa Mahkemesinin Metin Birdal [GK], B. No: 2014/15440, 22/5/2019) kararında özetlediği- önceki içtihatlarından ayrılmamıştır. Anayasa Mahkemesi Metin Birdal kararında, temel hak ve özgürlükler kapsamında kalan birtakım eylemlerin terör örgütü üyeliği suçundan mahkûmiyet kararında delil olarak değerlendirilmesi hususunu incelemiş; özellikle terör örgütü üyeliği suçunun yapısına ve bu suç bağlamında yarışan değerler arasında denge kurulmasına dair ayrıntılı açıklamalar yapmıştır (Metin Birdal, §§ 60-72).

19. Anayasa Mahkemesi, yukarıda yer verilen değerlendirmeleri ilk olarak PKK terör örgütüne üye olma suçundan verilen mahkûmiyet kararı üzerine yapılan bir bireysel başvuruda ortaya koymuştur. Söz konusu incelemenin daha başında Anayasa Mahkemesi, bir kimsenin terör örgütüne üye olma suçundan mahkûm edilmesi için "Kişinin örgütün niteliğini ve amaçlarını bilmesi, örgütün bir parçası olmayı istemesi ve örgütün hayatta kalmasına, amaçlarının gerçekleştirilmesine devamlı bir irade ile katkı sağlaması gerekir." şeklinde eldeki başvurunun çözümlenmesinde de anahtar olan bazı değerlendirmeler yapmıştır. Söz konusu karar ve onu takip eden kararlarda örgüte üye olmanın "fiilî bir

katılma olduğu ve dolayısıyla üyeliğin suç olarak kabul edilmesinin ve cezalandırılmasının altında yatan sebebin, terör örgütü üyesi olan kişinin aslında bu şekilde terör örgütünün toplum için arz ettiği tehlikeye bilerek ve isteyerek katkı sağlaması olduğu, kişinin örgütün hiyerarşik yapısına bilerek ve isteyerek dâhil olduğunun yeterli bir gerekçe ile ispat edilmesi gerektiğini" ifade etmiştir (Metin Birdal, §§ 62, 67; İlhami Aksu [2. B.], B. No: 2018/36918, 15/6/2022, § 32; Bilal Celalettin Şaşmaz, § 47; Hasan Sarıcı, § 29).

20. Nitekim Yargıtay da FETÖ/PDY'nin PKK gibi oldukça uzun süredir mahkemelerce ve devlet kurumlarınca terör örgütü olarak kabul edilen, toplum tarafından da öyle bilinen bir örgüt olmadığını gözönünde bulundurmuştur. Yargıtay, birçok kararında FETÖ/PDY'nin başlangıçta bir ahlak ve eğitim hareketi olarak ortaya çıktığı, "sözde meşruiyetini sivil alanda dinden, kamusal alanda ise hukuktan aldığı izlenimi vermek için yeterli güce ulaşıncaya kadar alenen kriminalize olmamaya özen göster[diği]" ve toplumun her katmanının büyük bir kesimi tarafından da böyle algılandığı tespitini yapmıştır. Gerçekten de toplumda önemli bir kesim, bu yapılanmanın -illegal yönünü bilmeden- sosyal ve ekonomik alanda gelişerek kurumsallaşmasına ve faaliyetlerine destek olmuştur (Mustafa Baldır, § 76; Adnan Şen, §§ 117, 118; Bilal Celalettin Şaşmaz, §§ 11-13, 19, 48; Hasan Sarıcı, § 30).

21. Dolayısıyla illegal yönünü bilerek örgüt üyesi olan kişilerle öyle olmayan sıradan kişiler arasında dikkatli bir ayrım yapmak gerekmektedir. Fakat FETÖ/PDY yargılamalarının temelinde söz konusu ayrımı yapmanın zorluğu yatmaktadır. Bu zorluğun ilk nedeni terör yargılamalarının bizzat doğası, hükmedilen cezaların ağırlığı, birey ve toplum hayatı üzerindeki etki derecesinin yüksekliğidir. Zorluğun ikinci sebebi ise FETÖ/PDY'nin hukuk alanında bir terör örgütü olarak kabul edilmesi sürecinden kaynaklanmaktadır. Birçok durumda yargılamalara konu eylemler FETÖ/PDY'nin hukuk alanında bir terör örgütü olarak kabul edilmesinden ve üçüncü kişiler için de bilinir hâle gelmesinden önce işlenmiştir (Bilal Celalettin Şaşmaz, § 49; Hasan Sarıcı, § 31).

22. Bununla birlikte bir oluşumun terör örgütü olduğuna dair kesinleşmiş yargı kararının suçun unsurlarından biri olmadığının altını önemle çizmek gerekir. Örgütün niteliklerinin mahkemece belirlenmesi bir tespit kararıdır (Bilal Celalettin Şaşmaz, § 14). Aksinin kabulü, hakkında kesinleşmiş yargı kararı bulunmayan terör örgütlerinin eylemlerinin unsur yokluğu nedeniyle cezalandırılamaması sonucunu doğurur. Yukarıda alıntılanan Yargıtay içtihatlarının da gösterdiği gibi bir oluşumun terör örgütü olarak tespitine dair kesinleşmiş yargı kararının bu suç özelinde en önemli fonksiyonu, terör örgütüne hukuki varlık kazandırması ve bu bağlamda yapının bir terör örgütü olduğunu bilinebilecek hâle getirmesidir. Dolayısıyla henüz terör örgütü olduğuna dair yargı kararlarının bulunmadığı, dolayısıyla herkesçe bir terör örgütü olarak bilinebilir hâle gelmediği sırada bir örgüt ile irtibatlı ve iltisaklı olan kişilerin kasıtlarının ortaya konulması oldukça önemlidir (Ahmet Aslan [1. B.], B. No: 2021/23949, 6/10/2022, §§ 50-51; Bilal Celalettin Şaşmaz, § 50; Hasan Sarıcı, § 32).

23. O hâlde bir kimsenin FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan cezalandırılabilmesi için örgütün niteliğini ve amaçlarını bildiği, örgütün bir parçası olmayı istediği ve örgütün hayatta kalmasına, amaçlarının gerçekleştirilmesine devamlı bir irade ile katkı sağladığının gösterilmesi gerekir. Bu gerekliliğin bir sonucu olarak Yargıtay -terör örgütüne üye olma veya yardım etme suçlarının doğrudan kasıt ve özel saikle işlenebilen suçlar olduğu da gözetildiğinde- FETÖ/PDY'nin gerçek yüzünü ortaya koyan operasyonlara başlandığı, bu yapının kamu ve medya tarafından tartışılır hâle geldiği, üst düzey hükûmet yetkilileri ve

kamu görevlileri tarafından yapılan açıklamalarda paralel yapı veya terör örgütü olduğuna ilişkin tespitler ve uyarıların yapıldığı, Millî Güvenlik Kurulu tarafından da aynı değerlendirmelerin paylaşıldığı süreçten önce icra edilen faaliyetlerin nitelik, içerik ve mahiyeti itibarıyla terör örgütünün amacına hizmet ettiği ve sanıklarca da bunun bilindiği somut delil ve olgularla ortaya konulmadıkça örgütsel faaliyet kapsamında kabul edilemeyeceğini, kişilerin hukuki durumlarının kusurluluk ve hata bağlamında değerlendirilmesinde zaruret bulunduğunu ifade etmiştir. Başka bir deyişle Yargıtay, bir kişinin söz konusu örgüte üye olma suçundan cezalandırılması için sempati ve iltisak boyutunu aşarak terör örgütü niteliğini ve amaçlarını bilerek örgüt üyesi olduğunu ispat etmeye yeterli delillere dayanılmasını şart koşmaktadır (Bilal Celalettin Şaşmaz, §§ 11-19, 51; Hasan Sarıcı, § 33).

24. Bu sebeple Yargıtay, FETÖ/PDY davalarında da örgüte sadece sempati duymayı ya da örgütün amaçlarını, değerlerini, ideolojisini benimsemek, buna ilişkin yayınları okumak, bulundurmak, örgüt liderine saygı duymak gibi eylemleri terör örgütüne üye olma suçundan mahkûmiyet için yeterli görmemektedir. Yargıtaya göre FETÖ/PDY üyesinin örgüte bilerek ve isteyerek katılması, katıldığı örgütün niteliğini ve amaçlarını bilmesi, terör örgütünün bir parçası olmayı istemesi, örgüte katılma iradesinin devamlılık arz etmesi, saikinin suç işlemek olması şartı aranmalıdır (Yargıtay kararı için bkz. Bilal Celalettin Şaşmaz, § 13).

25. Yukarıdaki değerlendirmelerden hareket eden ve FETÖ/PDY'nin güvenlik güçlerince önemli ölçüde çözümlenen hiyerarşik yapılanmasını gözeten Yargıtay; üst düzeyde bulunan örgüt mensuplarının örgütün niteliklerini, amaç ve yöntemlerini bildiğinin, suç işlemek saiki ile hareket ettiğinin, ayrıca örgüte katılma iradesinin devamlılık arz ettiğinin kabul edilmesi gerektiği sonucuna varmıştır. Yargıtay, FETÖ/PDY'nin oldukça uzun süre yasal zeminde faaliyet göstermesi ve nihai amacını gizli tutması nedeniyle özellikle sözde meşruiyet vitrini olarak kullanılan katlarıyla irtibatlı olduğu tespit edilen kişilerin örgütün nihai amacını bildiğinin ortaya konması gerektiğini kabul etmiştir (Bilal Celalettin Şaşmaz, §§ 11-13, 19; Hasan Sarıcı, § 35; ayrıca bkz. Adnan Şen, § 114).

26. Yargı makamlarının değerlendirmelerinden çıkan sonuca göre FETÖ/PDY'nin daha alt katlarıyla irtibatlı olduğu tespit eden kişilerin -örgütün nihai amacını bildikleri ortaya konmadığı müddetçe- örgüte bir ahlak ve eğitim hareketi, gönüllüler hareketi, dinî bir cemaat olduğu zannı ile sempati duydukları, örgütle irtibat ve iltisaklı oldukları kabul edilmektedir. Terör örgütüne üye olma suçuna bağlanan ağır cezai yaptırımlar gözetildiğinde -örgütün nihai amacının herkesçe bilindiğinin kabul edilebileceği kesin bir tarih vermek yoluna gidilmemiş olmakla birlikte- örgütün nihai amacının herkesçe bilinir hâle geldiği olaylardan önce yasal zeminde faaliyet gösteren bir sivil toplum örgütüne bağlı olduğu düşüncesi ile hareket ederek hataya düşenler ile FETÖ/PDY'nin amaç ve yöntemlerini bilen örgüt mensuplarının birbirlerinden dikkatli şekilde ayrılması yoluna gidilmiştir (Bilal Celalettin Şaşmaz, § 54; Hasan Sarıcı, § 36).

27. Eldeki başvuruda Mahkeme, -iddianamede delil olarak yer verilen diğer hususları değerlendirmeden- başvurucunun ByLock programını kullandığına dair, kendi GSM hattına tanımlı IP numaraları ile ByLock sunucusuna ait IP numaralarına erişim sağlandığına dair CGNAT verileriyle bazı sohbetlere katıldığını ifade eden tanık C.U.nun beyanlarını terör örgütüne üye olma suçunun delilleri olarak kabul etmiştir (bkz. § 7). Yargıtay ise ByLock programını kullandığını kabul etmeyen başvurucunun bu programı kullandığını gösteren ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı'nın bulunmadığını ancak suçun sübutu açısından diğer delillerin yeterli olduğu gerekçesiyle bu tutanağın getirtilmesine gerek olmadığı

sonucuna ulaşarak hükmü onamıştır (bkz. § 8).

28. Yargıtay içtihadı uyarınca kişinin ByLock kullanıcısı olduğunun tespiti açısından -somut olayda da olduğu gibi- sadece Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu'ndan getirtilen CGNAT kayıtlarının yeterli delil olarak kabul edilmemektedir [birçok karar arasından bkz. Yargıtay (Kapatılan) 16. Ceza Dairesinin 30/6/2021 tarihli ve E.2020/2018, K.2021/4527; Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 4/10/2022 tarihli ve E.2021/18943, K.2022/5428 sayılı kararları].

29. Gerekçeli karar içeriği ve hükme esas alınan delillere ilişkin Yargıtay uygulaması gözönüne alındığında tanık C.U.nun "başvurucunun 2013 yılında Kocaeli'ne geldikten sonra adli ve idari hâkimlerden oluşturulan bir grupla birlikte sohbetlere katıldığına" ilişkin beyanının başvurucunun silahlı terör örgütü üyesi olduğu yönündeki kanaatin oluşmasında dikkate alındığı sonucuna ulaşmak mümkündür. Diğer bir ifadeyle bu tanığın anlatımlarının mahkûmiyet kararına götüren tek olmasa da belirleyici nitelikte delil olduğunun kabul edilmesi gerekmektedir. Gelinen noktada belirtmek gerekir ki; başvurucunun örgüte üye olma suçundan cezalandırılmasında delil olarak kullanılan sohbetlere katılma eyleminin örgütsel alanda olduğunun kabul edilmesi için Yargıtay, katıldığı sohbetlerin örgütsel özellik taşıdığının belirlenmesini beklemektedir (Bilal Celalettin Şaşmaz, § 20).

30. Mahkeme gerekçeli kararında Millî Güvenlik Kurulu tarafından 26/2/2014 ila 26/5/2016 tarihleri arasında yapılan toplantılarda FETÖ/PDY'nin terör örgütü olduğuna ilişkin tespitler ve uyarıların yapıldığını belirtmiştir. Bununla birlikte başvurucunun sohbet toplantılarına katıldığına ilişkin kabulde beyanları delil olarak hükme esas alınan tanık C.U.nun soruşturma evresinde verdiği ifadesinde kendisi 2013 yılında Kocaeli'ye atandıktan sonra katıldığı sohbet grubunda başvurucunun da bulunduğunu, kovuşturma evresinde alınan ifadesinde de ilk ifadesinde ileri sürdüğü hususlardan kısmen farklı olarak 17-25 Aralık 2013 tarihinden itibaren örgütle bağlantılarının azaldığını, başvurucunun da bu nedenle bazı toplantılara katılmadığını beyan etmiştir (bkz. §§ 3, 5). Öte yandan tanığın ifadesinin alınması sırasında duruşmada hazır bulunan başvurucu müdafii, tanığın 17-25 Aralık 2013 tarihinden sonra başvurucunun toplantı yapılan evlere gelmediğini söylediği hâlde istinabe talep edilen mahkemenin bu beyanı duruşma tutanağına aktarmadığını, bu bağlamda tanığın ifadesinin anlattığı tüm hususları kapsamadığını da ileri sürmüştür (bkz. § 6). Buna rağmen Mahkeme, tanık beyanlarında ortaya konulan böyle bir bağın örgütsel özellik taşıyıp taşımadığını, taşıyorsa bu özelliğin kritik tarihlerden sonra -bu niteliğiyle- devam edip etmediğini ilgili ve yeterli gerekçeyle gösterebilmiş değildir. Buna göre başvurucunun bahsi geçen sohbet toplantılarına FETÖ/PDY'nin terör örgütü olduğuna ilişkin tespitler ve uyarıların yapıldığı tarihten sonra da katılmaya devam ettiği yönündeki kabulün hangi somut delile veya olguya dayalı olarak ortaya konulduğu anlaşılamamıştır.

31. Buna göre başvurucunun katıldığı anlaşılan sohbet toplantılarının örgütsel özellik taşıyıp taşımadığını mahkûmiyet kararında değerlendirmemiş olan Mahkemenin başvurucunun bir terör örgütüne üye olma bilinciyle hareket ettiğini ortaya koymakta başarılı olamadığı görülmüştür.

32. Somut olayda başvurucunun mahkûmiyetinde delil olarak kullanılan fiillerinin kendisini cezai yönden sorumluluk altına sokacağını makul olarak öngördüğü gösterilememiştir. Sonuç olarak başvurucunun bu şekilde terör örgütüne üye olma suçundan mahkûm edilmesi anılan suçun başvurucunun aleyhine öngörülemez biçimde genişletici bir yoruma tabi tutulması ile mümkün olmuştur. Ortaya çıkan bu sonuç Anayasa’nın 38. maddesinin birinci fıkrası ile bağdaşmamaktadır.

33. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 38. maddesinde güvence altına alınan suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğine karar vermek gerekir.

Yıldız SEFERİNOĞLU bu görüşe katılmamıştır.

B. Diğer İhlal İddiaları

34. Başvurucunun;

i. Suç isnadına bağlı tutulduğu muhakeme süreci itibarıyla kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının Mehmet Emin Kılıç ([2. B.], B. No: 2013/5267, 7/3/2014, §§ 19-32) ve Mehmet Şimşek ([1. B.], B. No: 2018/10953, 22/7/2020) kararları doğrultusunda süre aşımı; mahkûmiyete bağlı tutulduğu süreç yönünden kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının Ç.Ö. ([GK], B. No: 2014/5927, 19/7/2018, §§ 36-39) kararı doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması,

ii. Konutunda hukuka aykırı olarak arama yapılması nedeniyle özel hayata saygı hakkının, kamu görevlilerinin basın açıklamaları nedeniyle masumiyet karinesinin, yürütülen adli işlemler nedeniyle ayrımcılık yasağının ve el konulan dijital materyallerle ilgili karar verilmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialarının Cemal Günsel ([GK], B. No: 2016/12900, 21/1/2021) kararı; dernek üyeliğinin suç delili sayılması nedeniyle örgütlenme özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddiasının, belirtilen delilin hükme esas alınmamış olması nedeniyle Hikmet Balabanoğlu ([2. B.], B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24) kararı doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması,

iii. İnternet trafik verilerinin mahkeme kararı olmadan toplanıp soruşturma evresinde kullanılması nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının Bestami Eroğlu [GK], B. No: 2018/23077, 17/9/2020) kararı; bu verilerin mevzuatta belirlenen süreden fazla tutulması ve yargı makamına gönderilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkı kapsamında kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının Ertan Erçıktı (3) ([1. B.], B. No: 2018/14040, 30/6/2021) kararı doğrultusunda başvuru yollarının tüketilmemesi,

iv. Kamu görevlilerinin gözaltı ve tutukluluk sürecindeki eylemleri nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının Ömer Aktaş ([1. B.], B. No: 2014/14915, 21/9/2016, §§ 38-39) kararı doğrultusunda başvuru yollarının tüketilmemesi,

v. İlk kez Bakanlık görüşüne karşı sunulan cevap dilekçesinde ileri sürdüğü, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile duruşmalara katılımının talebe aykırı olarak ses ve görüntü iletimi yoluyla sağlanması nedeniyle duruşmada hazır bulunma hakkının; mahkûmiyet kararına esas alınan deliller nedeniyle din ve vicdan ile ifade özgürlüklerinin ihlal edildiğine ilişkin iddialarının Orhan Kahveci ([2. B.], B. No: 2014/17284, 30/10/2018) kararı doğrultusunda süre aşımı;

vi. Yargılama ve kanun yolu incelemesi yapan makamların doğal hâkim güvencesine sahip, tarafsız ve bağımsız mahkeme olmamaları nedeniyle kanuni hâkim güvencesinin ve bağımsız ve tarafsız mahkeme yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialarının Mustafa Başer ve Metin Özçelik ([1. B.], B. No: 2015/7908, 20/1/2016, §§ 119-133) ile Hüseyin Talaz ([1. B.], B. No: 2017/26769, 15/12/2020, §§ 78-80) kararları doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

35. Başvurucunun suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğine karar verildiğinden, varılan sonuca ve uygun görülen giderime göre adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık

sorgulama, müdafi yardımından yararlanma, gerekçeli karar ve hakkaniyete uygun yargılanma hakları ile silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin ileri sürdüğü şikâyetleri hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek bulunmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

36. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

37. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

38. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak, yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

39. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

2. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama, müdafi yardımından yararlanma, gerekçeli karar ve hakkaniyete uygun yargılanma hakları ile silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların İNCELENMESİNE GEREK OLMADIĞINA OYBİRLİĞİYLE,

C. Anayasa’nın 38. maddesinde güvence altına alınan suçta ve cezada kanunilik ilkesinin İHLAL EDİLDİĞİNE Yıldız SEFERİNOĞLU'nun karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

D. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

E. Kararın bir örneğinin suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlalinin sonuçlarının ortadan

kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 29. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2017/78, K.2018/39) GÖNDERİLMESİNE,

F. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

G. 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

H. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 4/2/2025 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

1. Çoğunluğun "Somut olayda başvurucunun mahkûmiyetinde delil olarak kullanılan fiillerinin kendisini cezai yönden sorumluluk altına sokacağını makul olarak öngördüğü gösterilememiştir. Sonuç olarak başvurucunun bu şekilde terör örgütüne üye olma suçundan mahkûm edilmesi anılan suçun başvurucunun aleyhine öngörülemez biçimde genişletici bir yoruma tabi tutulması ile mümkün olmuştur. Ortaya çıkan bu sonuç Anayasa'nın 38. maddesinin birinci fıkrası ile bağdaşmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 38. maddesinde güvence altına alınan suç ve cezaların kanuniliği ilkesinin ihlal edildiğine karar vermek gerekir." şeklindeki ihlal kararına iştirak etmiyorum.

2. Başvurucu, bireysel başvuruya konu olayların geçtiği tarihte Kocaeli İdare Mahkemesi hâkimi olarak görev yapmaktayken Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) ile iltisaklı olduğu gerekçesiyle Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) 2. Dairesinin 16/7/2016 tarihli kararıyla kamu görevinden uzaklaştırıldıktan sonra HSYK Genel Kurulunun 24/8/2016 tarihli kararıyla kamu görevinden çıkarılmış; diğer yandan Kocaeli Cumhuriyet Başsavcılığı da anılan örgüte üye olduğu iddiasıyla başvurucu hakkında soruşturma başlatmıştır.

3. Yargılama sonunda Mahkeme; başvurucunun kullandığı GSM hattına tanımlanan internet protokol (IP) numaraları ile ByLock sunucusuna ait IP numaraları arasındaki bağlantılara dair CGNAT kayıtları dternet protokol (IP) numaraları ile ByLock sunucusuna ait IP numaraları arasındaki bağlantılara dair CGNAT kayıtları doğrultusunda ByLock programını kullandığına ilişkin tespiti ile başvurucunun Kocaeli'de görev yaparken örgütün toplantılarına katıldığına dair tanık C.U.nun beyanlarını birlikte değerlendirerek başvurucunun silahlı terör örgütü üyeliği suçundan 7 yıl 6 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir.

4. Kararın temyiz edilmesi üzerine Yargıtay "tüm dosya kapsamı gözetilerek delillerin suçun sübutu için yeterli olduğu, bu nedenle başvurucunun ByLock kullanıcısı olduğunu gösteren ByLock tespit ve değerlendirme tutanağı gelmeden karar verilmesinin sonuca etkili olmadığı" açıklamasına yer vermiştir.

5. Eldeki başvuruda Mahkeme, -iddianamede delil olarak yer verilen diğer hususları değerlendirmeden- başvurucunun ByLock programını kullandığına dair, kendi GSM hattına tanımlı IP numaraları ile ByLock sunucusuna ait IP numaralarına erişim sağlandığına dair CGNAT verileriyle bazı sohbetlere katıldığını ifade eden tanık C.U.nun beyanlarını terör örgütüne üye olma suçunun delilleri olarak kabul etmiştir. Yargıtay ise ByLock programını kullandığını kabul etmeyen başvurucunun bu programı kullandığını gösteren ByLock Tespit

ve Değerlendirme Tutanağı'nın bulunmadığını ancak suçun sübutu açısından diğer delillerin yeterli olduğu gerekçesiyle bu tutanağın getirtilmesine gerek olmadığı sonucuna ulaşarak hükmü onamıştır.

6. Başvurucu İdare Mahkemesinde hâkim olarak görev yapmaktadır. Yine kendisi gibi hâkim olan tanık C.U.'nun tanık sıfatıyla alınan ifadesinde:

"Başvurucuyla Kocaeli'ye aynı kararnameyle atandıklarını ve aynı mahkemede görev yaptıklarını, öncesinde başvurucuyu tanımadığını, Kocaeli'de görev yaptıkları dönemde başvurucunun kendisiyle örgütün aynı sohbet grubunda yer aldığını, onunla birlikte cemaatin toplantılarına katıldıklarını,

Söz konusu toplantılarda örgüt abilerinin himmet adı altında para topluyor olmaları ve başvurucunun da bu toplantılara katılmış olmasından dolayı onun da himmet verdiğini düşündüğünü, bunun dışında başvurucunun ByLock programını kullanıp kullanmadığını bilmediğini, kamuoyunda 17/25 Aralık süreci olarak bilinen dönemden sonra örgütle bağlantılarının azaldığını, başvurucunun da bu nedenle bazı toplantılara katılmadığını bildiğini" beyan etmiştir.

7. Yargılamayı yapan Mahkeme başvurucunun Bylock programını kullandığına dair kendi GSM hattına tanımlı IP numaraları ile ByLock sunucusuna ait IP numaralarına erişim sağlandığına dair CGNAT verileri ile bazı sohbetlere katıldığını ifade eden hâkim C.U.nun beyanlarını terör örgütüne üye olma suçunun delilleri olarak kabul etmiştir.

8. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, ikincil nitelikte bir kanun yoludur. İlke olarak derece mahkemeleri önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile derece mahkemelerince uyuşmazlık ile ilgili varılan sonucun esas yönünden adil olup olmaması bireysel başvurunun konusu olamaz. Bunun tek istisnası açıkça bir keyfilik ve bariz takdir hatasıdır. Bu nedenle yargılama aşamasında dava konusu yapılmış bulunan maddi olay ve olguların buna ilişkin tüm delillerin takdir ve değerlendirmesi derece mahkemelerinin görevidir.

9. Açıklanan nedenlerle çoğunluğun ihlal kararına katılmamaktayım.

Üye Yıldız SEFERİNOĞLU

ÖZGE KAHRAMAN

B. No: 2020/35291 | Karar tarihi: 04.02.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/35291

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÖZGE KAHRAMAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/35291)

Karar Tarihi: 4/2/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Fatih ALKAN

Başvurucu : Özge KAHRAMAN

Vekili : Av. Hülya YILDIRIM

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güvenlik soruşturması neticesinde elde edilen verilerin silinmesi talebiyle açılan davanın incelenmeksizin reddedilmesi nedeniyle kişisel verilerin korunmasını isteme hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 30/10/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği, bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar şöyledir:

5. Başvurucu, başvuruya konu süreçte 4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'na göre planlanan öğretim üyesi yetiştirme programı (ÖYP) kapsamında görev yapmaktayken 15/8/2016 tarihli ve 674 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (OHAL KHK'sı) 49. maddesi gereğince statüsü değiştirilmiştir. Buna göre başvurucu, 2547 sayılı Kanun'un 50. maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde araştırma görevlileri için öngörülen statüye geçirilmiştir.

6. Başvurucu, 2547 sayılı Kanun'un geçici 78. maddesi gereğince aynı Kanun'un 33. maddesinde düzenlenen hukuki statüye geçiş yapma olanağının bulunduğunu belirterek bu yönde işlem yapılması talebiyle görev yaptığı Mersin Üniversitesi Rektörlüğüne (Rektörlük) başvurmuştur. İlgili Komisyon, İstanbul İl Emniyet Müdürlüğünce 4/7/1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu'nun ek 7. maddesi kapsamında elde edilen ve mazruf şekilde gönderilen istihbari bilgiler doğrultusunda başvurucunun millî güvenliğe karşı faaliyette bulunan yapı, oluşum ya da gruplarla irtibatının veya iltisakının olduğunun değerlendirildiğine yönelik rapor düzenlemiştir. 12/7/2018 tarihli raporda, başvurucu hakkında herhangi bir kaydın bulunmadığı ancak elde edilen istihbari bilgilerde başvurucunun ve kardeşinin 2011 yılında yasa dışı TKP/ML örgütünün memur yapılanmasının üye ve temsilcilerinin düzenlediği kampa katıldığı ve örgütün gençlik yapılanmasında faaliyet gösterdiğinin tespit edildiği belirtilmiştir. Rektörlük, söz konusu rapor doğrultusunda başvurucunun talebinin reddine 18/7/2018 tarihinde karar vermiştir.

7. Başvurucu, söz konusu istihbari bilgilerin gerçeğe uygun olmadığını belirterek kendisi hakkındaki kaydın silinmesi talebiyle İstanbul Emniyet Müdürlüğüne başvurmuştur. 26/6/2019 ve 16/7/2019 tarihlerinde verilen cevaplarda, 12/4/2000 tarihli ve 24018 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan mülga Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yönetmeliği gereğince güvenlik soruşturmasının her evresinde gizliliğe uyulacağının ve sonuçların bilmesi gerekenlerden başkasına açıklanmayacağının düzenlendiği, bu nedenle talebe cevap verilmeyeceği belirtilmiştir. Bunun üzerine başvurucu, verilen ret cevabının iptal edilmesi talebiyle idari yargı düzeninde dava açmıştır. Dava dilekçesinde; güvenlik soruşturması raporlarının kesin ve tek başına sonuç doğuran bir işlem olduğunu, istihbarat notlarında yer alan bilgilerin hayatının her aşamasında karşısına çıkmaya devam edeceğini, söz konusu bilgilerin idari işlemler açısından tek başına hukuki delil olarak ele alındığını, anılan bilgilerin gerçeğe aykırı olduğunu ve hukuka aykırı olan bu notların denetimsiz bırakılamayacağını ileri sürmüştür.

8. Ankara 10. İdare Mahkemesi, davaya konu edilen işlemin tereddüte mahal vermeyecek şekilde ortaya konulması gerektiğini belirterek önce dava dilekçesinin yenilenmek üzere reddine, dilekçenin yenilenmesinin akabinde de yetkisizliğe karar vermiştir. Sonraki süreçte İstanbul 5. İdare Mahkemesi (İdare Mahkemesi), dava konusu edilen istihbarat bilgi notunun kesin ve yürütülebilir nitelikte bir işlem vasfı taşımadığı ve esasının incelenmesine hukuken imkân olmadığı gerekçesiyle davanın incelenmeksizin reddine karar vermiştir. 10/1/2020 tarihinde verilen kararda; söz konusu bilgi notunun Rektörlüğün talebi üzerine 2559 sayılı Kanun'un ek 7. maddesi kapsamında oluşturulduğu, kanaat ve bilgi verici mahiyette olduğu, kayıtların hukuki geçerliliği olan başka bilgi ve belgelerle desteklenmediği sürece işleme esas teşkil etmeyeceği ve icrai işlemin hazırlayıcısı niteliğinde bir ön işlem olduğu ifade edilmiştir. Karara karşı yapılan istinaf başvurusu, İstanbul Bölge İdare Mahkemesi Onuncu İdare Dava Dairesinin 10/9/2020 tarihli kararıyla kesin olarak reddedilmiştir.

9. Nihai karar 5/10/2020 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

10. İlgili hukuk (ulusal mevzuat, uluslararası düzenlemeler ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları) için bkz. E.Ü. [GK], B. No: 2016/1310, 17/9/2020, §§ 22-27, 33-42; Ümit Eyüpoğlu, B. No: 2018/6161, 28/6/2022, §§ 20-28.

1. İlgili Mevzuat

11. 2547 sayılı Kanun'un "Araştırma görevlileri" kenar başlıklı 33. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"a) Araştırma görevlileri, yükseköğretim kurumlarında yapılan araştırma, inceleme ve deneylerde yardımcı olan ve yetkili organlarca verilen ilgili diğer görevleri yapan öğretim elemanıdır. ... Bunlar ilgili anabilim veya anasanat dalı başkanlarının önerisi, Bölüm Başkanı, Dekan, enstitü, yüksekokul veya konservatuvar müdürünün olumlu görüşü üzerine rektörün onayı ile araştırma görevlisi kadrolarına en çok üç yıl süre ile atanırlar; atanma süresi sonunda görevleri kendiliğinden sona erer. Bunlar aynı usulle yeniden atanabilirler.

..."

12. 2547 sayılı Kanun'un "Lisans üstü öğretim" kenar başlıklı 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"... d) Lisans üstü öğretim yapan öğrenciler, kendilerine tahsis edilebilecek burslardan yararlanabilecekleri gibi, her defasında bir yıl için olmak üzere araştırma görevlisi kadrosuna da atanabilirler. ..."

13. 674 sayılı KHK'nın 49. maddesi şöyledir:

"4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununa aşağıdaki ek madde eklenmiştir.

EK MADDE 30- Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı kapsamında 33 üncü maddenin (a) fıkrası uyarınca araştırma görevlisi kadrosuna atanmış olup, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihte araştırma görevlisi kadrosunda bulunanların statüleri herhangi bir işleme gerek kalmaksızın 50 nci maddenin birinci fıkrasının (d) bendinde belirtilen statüye dönüştürülmüş sayılır ve bunlar hakkında söz konusu (d) bendi hükümleri uygulanır. Bu şekilde statüleri değiştirilen araştırma görevlilerinden 33 üncü maddenin (a) fıkrasına göre yeniden ataması yapılmayanların mecburi hizmet yükümlülükleri kaldırılır. 35 inci madde uyarınca başka bir üniversitede ve yurtdışında eğitimde bulunanlar, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üniversitelerinin talebi üzerine onbeş gün içinde kendi üniversitelerine dönmek zorundadırlar. Bu süre içerisinde dönmeyenlerin atamaları iptal edilir."

14. 674 sayılı KHK'nın 49. maddesi, 10/11/2016 tarihli ve 6758 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 44. maddesinde aynen kabul edilmiştir.

15. 2559 sayılı Kanun'un ek 7. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Polis, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Anayasa düzenine ve genel güvenliğine dair önleyici ve koruyucu tedbirleri almak, emniyet ve asayişi sağlamak üzere, ülke seviyesinde ve sanal ortamda istihbarat faaliyetlerinde bulunur, bu amaçla bilgi toplar,

değerlendirir, yetkili mercilere veya kullanma alanına ulaştırır. Devletin diğer istihbarat kuruluşlarıyla işbirliği yapar.

....

Kararda ve yazılı emirde, hakkında tedbir uygulanacak kişinin kimliği, iletişim aracının türü, kullandığı telefon numaraları, ilgili internet bağlantı adresi veya bağlantıyı tesbite imkân veren kodundan belirlenebilenler ile tedbirin türü, kapsamı ve süresi ile tedbire başvurulmasını gerektiren nedenler belirtilir. Kararlar, en fazla üç ay için verilebilir; bu süre aynı usûlle üçer ayı geçmeyecek şekilde en fazla üç defa uzatılabilir. Ancak, terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde devam eden tehlikelere ilişkin olarak gerekli görülmesi halinde, hâkim üç aydan fazla olmamak üzere sürenin müteaddit defalar uzatılmasına karar verebilir.

...

Uygulanan tedbirin sona ermesi halinde, dinlemenin içeriğine ilişkin kayıtlar en geç on gün içinde yok edilir. Durum bir tutanakla tesbit olunur ve bu tutanak denetimde ibraz edilmek üzere muhafaza edilir.

...

Bu madde hükümlerine göre yürütülen faaliyetler çerçevesinde elde edilen kayıtlar, birinci fıkrada belirtilen amaçlar dışında kullanılamaz. Elde edilen bilgi ve kayıtların saklanmasında ve korunmasında gizlilik ilkesi geçerlidir...."

2. İlgili Yargı Kararları

16. 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun Devlet memurluğuna alınacaklarda aranan genel ve özel şartları içeren 48. maddesine 1/2/2018 tarihinde eklenen "Güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılmış olmak" ibaresinin iptaline ilişkin Anayasa Mahkemesinin 24/7/2019 tarihli ve E.2018/73, K.2019/65sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...169. Bu bağlamda güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasıyla elde edilen veriler kişisel veri niteliğindedir. Kuralla güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması kapsamında kamu mercileri tarafından özel yaşamı ile ilgili sorular sorulması da dâhil olmak üzere bir bireyin özel hayatı, iş ve sosyal yaşamıyla ilgili bilgilerinin alınması, kaydedilmesi ve kullanılması özel hayata saygı hakkına sınırlama niteliğindedir.

170. Anayasa'nın 129. maddesinin birinci fıkrasında memurlar ve kamu görevlilerinin Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunma yükümlülükleri düzenlenmiştir. Belirtilen hususlar gözetilerek kamu görevlerine atanacak kişiler bakımından birtakım şartlar getirilmesi doğaldır. Bu şekilde aranan nitelikler kamu hizmetinin etkin ve sağlıklı bir biçimde yürütülmesi amacına yöneliktir. Dolayısıyla kamu görevine atanmadan önce kişilerin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının yapılmasını öngören kural kanun koyucunun takdir yetkisindedir. Ancak bu alanda düzenleme getiren kuralların kamu makamlarına hangi koşullarda ve hangi sınırlar içinde tedbirler uygulama ve özel hayatın gizliliğine yönelik müdahalelerde bulunma yetkisi verildiğini yeterince açık olarak göstermesi ve olası kötüye kullanmalara karşı yeterli güvenceleri sağlaması gerekir.

171. Kuralda güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılması memurluğa alımlarda genel şartlar arasında sayılmasına karşın güvenlik soruşturmasına ve arşiv araştırmasına konu edilecek bilgi ve belgelerin neler olduğuna, bu bilgilerin ne şekilde

kullanılacağına, hangi mercilerin soruşturma ve araştırmayı yapacağına ilişkin herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Diğer bir ifadeyle güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının yapılmasına ve elde edilecek verilen kullanılmasına ilişkin temel ilkeler belirlenmeksizin kuralla sadece güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılması devlet memurluğuna alımlarda aranacak şartlar arasında sayılmıştır.

172. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunda devlet memurluğuna atanmada esas alınacak kişisel veri niteliğindeki bilgilerin alınmasına, kullanılmasına ve işlenmesine yönelik güvenceler ve temel ilkeler kanunla belirlenmeksizin bunların alınmasına ve kullanılmasına izin verilmesi Anayasa'nın 13., 20. ve 128. maddeleriyle bağdaşmamaktadır.

173. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 13., 20. ve 128. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir."

17. Danıştay Onuncu Dairesinin 16/11/1995 tarihli ve E.1995/1313, K.1995/5706 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... Dava, davacının hakkında düzenlenen bilgi fişinin kayıtlardan silinmesi isteminin reddi yolunda tesis edilen işlemin iptali istemiyle açılmıştır.

Ankara 9. İdare Mahkemesi, düzenlenen bilgi fişinin tek başına davacının menfaatini etkileyen kesin ve yürütülmesi zorunlu bir işlem olmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

Davacı, hakkında kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiği halde fiş kaydının iptal edilmediğini, hakkında düzenlenen fişin icrai nitelikte idari bir işlem olduğu, dolayısıyla idari davaya konu olabileceğini iddia ederek anılan mahkeme kararının temyizen incelenip bozulmasını istemektedir.

Dava ve temyiz dosyasının incelenmesinden; hakkında 1984 yılında uyuşturucu madde kaçakçılığı suçlamasıyla fezleke düzenlenen davacının, İstanbul Sıkıyönetim Askeri Mahkemesine sevk edildiği, bundan dolayı İstanbul Emniyet Müdürlüğü tarafından hakkında "yakalandı" kaşeli bilgi fişi tanzim edildiği, Sıkıyönetim Askeri Savcılığı tarafından davacı hakkında "kovuşturmaya yer olmadığına" karar verildiği, bilgi fişinin, dayanağının ortadan kalkmasına karşın güvenlik soruşturmalarını olumsuz etkilediğinden bahisle, iptali istemiyle davalı idareye başvurulmasına karşın bu istemin reddedildiği ve davanın bu konudaki işlemin iptali istemiyle açıldığı anlaşılmaktadır.

Dava konusu bilgi fişinin yaşamı boyunca her an ilgilinin karşısına çıkarılabileceği açık olup, ilgilinin menfaat ilgisi bulunduğu, kesin ve yürütülmesi zorunlu bir işlem olduğu tartışmasız olan fiş kaydı şeklindeki idari işlemin idari davaya konu olabileceğinin kabul edilmesi gerekmektedir. Aksi bir düşünce, bir kısım idari işlemlerin yargı denetiminin dışında kalması gibi bir sonuç doğuracaktır. Böyle bir durumun hak arama özgürlüğü ve hukuk devleti ilkesiyle bağdaştırılamayacağı açıktır. Bu itibarla davacı hakkında düzenlenen bilgi fişinin idari davaya konu olabilecek nitelikte olmadığı gerekçesiyle davayı reddeden idare mahkemesi kararında hukuki isabet görülmemiştir."

B. Uluslararası Hukuk

18. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Özel ve aile hayatına saygı hakkı" kenar başlıklı 8. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesi hakkına sahiptir."

19. Sözleşme'nin "Etkili başvuru hakkı" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Bu Sözleşme'de tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, söz konusu ihlal resmi bir hizmetin ifası için davranan kişiler tarafından gerçekleştirilmiş olsa dahi, ulusal bir merci önünde etkili bir yola başvurma hakkına sahiptir."

20. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Sözleşme'nin 13. maddesi uyarınca temel hak ve özgürlüklerin ulusal düzeyde korunması için etkili bir başvuru yolunun var olması gerektiğini belirtmektedir. AİHM'e göre Sözleşme'nin 13. maddesi yetkili ulusal makamlar tarafından Sözleşme kapsamına giren bir şikâyetin esasının incelenmesine izin veren ve uygun bir telafi yöntemi sunan bir iç hukuk yolunun sağlanmasını gerekli kılmaktadır. Ayrıca bu hukuk yolunun teoride olduğu kadar pratikte de etkili bir yol olması gerekmektedir (İlhan/Türkiye [BD], B. No: 22277/93, 27/6/2000, § 97; Kudla/Polonya [BD], B. No: 30210/96, 26/10/2000, § 157; Özpınar/Türkiye, B. No: 20999/04, 19/10/2010, § 82).

21. AİHM, etkili başvuru hakkının Sözleşme çerçevesinde savunulabilir nitelikteki bir şikâyetin etkili bir şekilde mahkemelerce incelenmesini ve öngörülen yolun uygun bir telafi imkânı sunmaya elverişli olmasını güvence altına aldığını vurgulamaktadır (Kudla/Polonya, § 157; Dimitrov-Kazakov/Bulgaristan, B. No: 11379/03, 10/2/2011, § 35). AİHM, iç hukuktaki düzenlemelerin başvuruculara bu anlamda asgari güvenceleri içerecek şekilde yeterli bir hukuk yolu sunup sunmadığını irdelemektedir (Dimitrov-Kazakov/Bulgaristan, § 36).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Anayasa Mahkemesinin 4/2/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

23. Başvurucu; güvenlik soruşturması yapılarak istihbari bilgi toplanması ve ilgili kurumlara sunulmak üzere hakkında bilgi notu oluşturulması suretiyle gerçekleştirilen işlemin üçüncü kişiler ve kurumlar üzerinde doğrudan sonuç doğurduğunu, söz konusu işlemin icrai, tek yanlı, belirleyici, kesin ve tek başına sonuç doğurucu nitelikte olduğunu ileri sürmüştür. Yaşamı boyunca her an karşısına çıkacağı açık olan işlemin hukukiliğinin incelenmesi amacıyla ilgili yargı içtihatlarına dayanarak açtığı davanın ortada icra edilebilir bir işlem olmadığı gerekçesiyle reddedildiğini, bu gerekçenin sonuç doğurucu nitelikteki istihbarat bilgilerini hukuki denetim dışında bıraktığını ve hukuki güvenlik ilkesiyle bağdaşmadığını iddia etmiştir. Başvurucu, kişisel veri mahiyetinde olan birtakım bilgilerin herhangi bir hukuki denetimden geçirilmeden doğru kabul edilmesi ve sonucu ağır olan işlemlerin tek gerekçesi olarak kabul edilmesine yol açan bu yaklaşım nedeniyle kişilik haklarının zedelendiğini ifade etmiştir. İstihbarat notunun doğru tespitler içermediğini ve somut dayanağının bulunmadığını, kayıt altına alınan bu tür verilerin silinmesi talebinin reddine karşı açtığı davanın incelenmeksizin reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının, kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının, özel hayata saygı hakkının ve örgütlenme hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

24. Bakanlık görüşünde, ilgili mevzuata ve Anayasa Mahkemesinin anılan iptal kararına (bkz. § 16) yer verilmiştir. Ayrıca görüşte, somut olayda iddia ve savunmaların mahkemelerce dikkate alındığı ve gereken araştırmaların yapıldığı, elde edilen bilgi ve belgeler ışığında yürürlükteki mevzuatın değerlendirildiği, verilen kararın makul bir şekilde ve ayrıntılı olarak gerekçelendirildiği ifade edilmiştir. Öte yandan görüş yazısının ekinde yer alan İstanbul Emniyet Müdürlüğünün 16/2/2024 tarihli yazısında, başvurucunun 28/5/2018

tarihli güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması formunu imzaladığı ve bu suretle hakkında gerçekleştirilen güvenlik soruşturmasına rıza gösterdiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı sunduğu dilekçede başvuru formunda yer alan iddialarını ve taleplerini yinelemiştir.

B. Değerlendirme

25. Anayasa'nın "Özel hayatın gizliliği" kenar başlıklı 20. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir."

26. Anayasa'nın "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri, ... kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan ... engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

27. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin korunması" kenar başlıklı 40. maddesi şöyledir:

"Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlal edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir.

Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır.

Kişinin, resmî görevliler tarafından vâki haksız işlemler sonucu uğradığı zarar da, kanuna göre, Devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkı saklıdır."

28. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruya konu olayda, idarenin talebi üzerine başvurucu hakkında yapılan güvenlik soruşturması neticesinde istihbarat bilgi notu düzenlenmiş ve söz konusu nota karşı açılan iptal davasında İdare Mahkemesince ortada kesin ve yürütülebilir nitelikte bir işlem olmadığı gerekçesiyle davanın incelenmeksizin reddine karar verilmiştir. Söz konusu sürece ilişkin olarak başvurucunun temel iddiası, kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı kapsamında kaldığını ve kendisiyle ilişkilendirildiğini belirttiği birtakım verilerin kamusal makamlarca hukuka aykırı şekilde tutulduğu iddiasıyla açtığı iptal davasının esastan incelenmediğine, bu suretle etkili, ciddi ve sonuç alıcı şekilde bir çözüm imkânı sunulmadığına dairdir. Dolayısıyla başvurucunun iddialarının öncelikle Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen kişisel verilerin korunmasını isteme hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerekir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

29. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir

olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

30. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı, kişilerin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme ve bu verilere erişim hakkını da içermektedir. Kişilerin kendisi hakkında hangi verilerin kim tarafından, ne zaman ve hangi nedenle işlendiğini bilmesi bu verileri düzeltme, sildirme, engelleme gibi haklarını kullanmasını da mümkün kılmakta ve anayasal güvencelerin hayata geçirilmesini sağlamaya yönelik tamamlayıcı bir özellik taşımaktadır (Ümit Eyüpoğlu, § 50).

31. Anayasa'nın 12. maddesine göre herkes kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Bu genel nitelikteki anayasal düzenleme ile bireylerin kişilik değerlerine yönelen, zarar veren olumsuz tutum ve davranışlar dışlanmaktadır. Bunun yanında Anayasa'nın 5. maddesinde bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli şartların hazırlanması, devletin temel amaç ve görevlerinden biri olarak sayılmaktadır. Bu düzenlemeler ışığında devletin bireylerin kişisel verilerinin korunmasını isteme hakkına keyfî olarak müdahale etmemenin yanında üçüncü kişilerin hak ve özgürlüklerine yönelen saldırıları önlemekle yükümlü kılındığı, bu bağlamda pozitif yükümlülüklerinin bulunduğu açıktır (Ali Çığır, B. No: 2015/19298, 8/5/2019, § 32; Erol Kumcu, B. No: 2015/18988, 9/5/2019, § 32; U.B., B. No: 2015/3175, 10/10/2019, § 33).

32. Söz konusu yükümlülükler, yakın tehlikelere karşı kişilerin özel hayatlarının bir parçası olan kişisel verilerinin korunmasını ve devam eden haksız müdahalelerin durdurulmasını sağlayabilmelidir. Ayrıca müdahalenin kaynağı olan işlemler, eylemler veya ihmaller konusunda kişilere etkili bir karşı çıkma ve oluşan zararların tazmin edilebilmesi için telafi etme imkânı tanımalıdır. Bu imkân ise ancak etkili bir başvuru yolunun mevcut olması ile mümkündür (Meral Danış Beştaş (3), B. No: 2017/34087, 13/10/2020, § 36).

33. Etkili başvuru hakkı; anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese, hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya (yeterli giderim sağlama) elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânının sağlanması olarak tanımlanabilir (Y.T. [GK], B. No: 2016/22418, 30/5/2019, § 47).

34. Müdahalenin kim tarafından gerçekleştirildiğine, müdahalenin devam edip etmediğine ve özel düzenlemelerin öngörülüp öngörülmediğine göre ihlal iddialarının tespit edilmesi, ihlalin giderilmesi konusunda başarı şansı sunan hukuki yollar farklılaşabilmektedir. Bu noktada etkili hukuki yolların bulunup bulunmadığının belirlenmesi ve etkili olabilecek hukuk yollarına başvurulması durumunda bu yolun pratikte de etkili şekilde işletilip işletilmediğinin irdelenmesi önem arz etmektedir (Meral Danış Beştaş (3), § 38).

35. Bireylerin hak aramalarına olanak sağlayacak hukuk yolunun türünü ve yöntemini belirleme, usul kurallarını saptama konusunda Devletin takdir yetkisi bulunmaktadır. Söz konusu yolun etkili şekilde işleyip işlemediği ise somut uyuşmazlıkların ne ölçüde çözümlenebildiğiyle ve hak arayanın ileri sürdüğü hususların ne şekilde karşılandığıyla ilgilidir. Hukuk sistemimizde bireyler, kamusal makamların eylem veya işlemlerine doğrudan muhatap olduklarında söz konusu eylem ya da işlemin hukukiliğini denetlettirme ve varsa uğradığı zararı tazmin etme gayesiyle idari yargı düzeninde dava açabilmektedir.

36. İdari işleme karşı açılan iptal davasının amacı, idari işlemin hukuka aykırılığının tespit edilmesini ve işlemin iptal edilmesi suretiyle işlemin tesisinden önceki duruma geri dönülmesini sağlamaktır. Bireysel bir işleme karşı açılan iptal davasında kurulan iptal hükmü geçmişe etkili olup idari işlemi geçmişe yönelik olarak hukuk âleminden kaldırır. Diğer ifadeyle idari mahkeme tarafından iptal edilen bir idari işlem, hiç tesis edilmemiş sayılır. İptal davasında idari işlemin hukuka aykırı olduğunu tespit eden hâkimin yetkisi, iptal edilen işlemin yerine kaim olacak şekilde yeni bir karar vermeden dava konusu işlemi iptal etmekle sınırlıdır (Erol Aksoy (2) [GK], B. No: 2016/11026, 12/12/2019, § 51).

37. Bu anlamda idari yargı düzeninde ihdas edilen iptal davası yolu, idarenin eylem ya da işlemleri nedeniyle menfaati etkilenen bireylerin başvurabileceği yollardan biridir. Bir yolun hukuk düzeninde var olması söz konusu yolun etkili şekilde işlediği anlamına gelmez. Etkili yol, iddiaların esasının incelenmesine imkân sağlamalı ve uygun bir telafi yöntemi sunmalıdır. Söz konusu yola başvurulabilmesi için öngörülen koşullar somut olaylara tatbik edilirken dayanak işlem, eylem ya da ihmallerden kaynaklanan savunulabilir nitelikteki iddiaların temel hak ve hürriyetlerin korunması gayesiyle uyumlu şekilde değerlendirilmesi, koşulların oluşmadığı sonucuna ulaşılması durumunda ise bu durumun yargı makamları tarafından ilgili ve yeterli gerekçelerle açıklanması gerekir.

38. Ayrıca bireylerin temel hak ve hürriyetlerine müdahale teşkil eden eylem, işlem ya da ihmallerin hukuka uygunluğunun denetlenmesine olanak sağlayan düzenlemelerin herhangi bir yargı merciine başvurma imkânını ortadan kaldıracak şekilde dar yorumlanmaması ve yargısal koruma sağlama konusunda yargı makamlarınca temel hak ve özgürlükleri önceleyen bir yaklaşım içinde olunması etkili başvuru hakkının gereklerinin sağlanması açısından önem arz etmektedir (Meral Danış Beştaş (3), § 42).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

39. Başvuru; güvenlik soruşturması neticesinde düzenlenen istihbarat bilgi notunun hukuka aykırı olduğu iddiasıyla açılan iptal davasının esasa girilmeden reddedilmesi ve davanın incelenmeksizin reddine karar verilmesi nedeniyle ihlal iddialarını dile getirebileceği etkili bir başvuru yolunun bulunmamasına, bir başka deyişle mevcut yargısal sistemin etkili şekilde işletilmemesine ilişkindir.

40. Anayasa'nın 20. maddesinin üçüncü fıkrasında herkesin kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahip olduğu, bu hakkın kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilmeyi, bu verilere erişmeyi, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etmeyi ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsadığı ifade edilmiştir (AYM, E.2014/122, K.2015/123, 30/12/2015, §§ 19, 20; Ümit Eyüpoğlu, § 45). Anayasa Mahkemesinin sıklıkla kabul ettiği üzere güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasıyla elde edilen veriler kişisel veri niteliğindedir. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapmakla yetkilendirilen birimler; araştırdıkları ve bilgi topladıkları bireylerin kişisel veri niteliğindeki özel hayatlarıyla, iş ve sosyal yaşamlarıyla ilgili bilgileri almakta ve bu kayıtları kullanmaktadır. Dolayısıyla güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılması muhataplarının kişisel verilerinin korunmasını isteme hakkına bir müdahale teşkil etmektedir (AYM, E.2018/73, K.2019/65, 24/07/2019, § 169; AYM, E.2020/24, K.2021/39, 03/06/2021, § 44; Fatih Saraman [GK], B. No: 2014/7256, 27/2/2019, § 61; Arif Ali Cangı [GK], B. No: 2016/4060, 17/9/2020, § 65).

41. Temel hak ve hürriyetlerine müdahalede bulunulan bireylerin söz konusu müdahalenin hukukiliğini denetlettirme haklarının olduğu tartışmasızdır. Bu anlamda Devletin etkili ve

pratikte işleyen hukuk yolları oluşturma konusunda pozitif yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu yükümlülük sonuçtan bağımsız bir araç yükümlülüğüdür. İdarenin eylem ve işlemlerine karşı bireyler, hukuki iddia ve argümanlarla öngörülebilir usul kuralları çerçevesinde davalar açabilmeli ve uyuşmazlık konusu edilmeye hukuken uygun olan eylem ve işlemleri hukuk devleti ilkeleri çerçevesinde incelettirme imkânından uzak kalmamalıdır.

42. Tek taraflı ve gizli şekilde yürütülen güvenlik soruşturmaları idareye geniş bir tarama ve yetki kullanma imkanı sağlamakla birlikte söz konusu yetkinin keyfi şekilde kullanılmaması esastır. Dolayısıyla bu tür faaliyetler neticesinde elde edilen ve kişiler hakkında tesis edilecek diğer işlemlere dayanak kabul edilecek kişisel verilerin tutarlı, usule ve gerçeğe uygun şekilde tutulması, bireylerin Devlete güven duyabilmesini temin edecek biçimde saklanıp kullanılması önem arz etmektedir. Bu bağlamda Devletin yasal düzenlemeleri hayata geçirirken ve uygulamalar yapılırken bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınması gerekir. Bunun gereklerinden biri de tutulan güvenlik soruşturması kayıtlarının usule ve hukuka uygunluğunun yargı mercilerince denetlenebilmesine imkan sağlayan yaklaşımın kabul edilmesidir.

43. Zira Anayasa Mahkemesi, güvenlik soruşturması neticesinde elde edilen kişisel veri niteliğindeki bilgilerin ne şekilde kullanılacağı, hangi mercilerin soruşturma ve araştırma yapacağı, bu bilgilerin ne suretle ve ne kadar süre ile saklanacağı, ilgililerin söz konusu bilgilere itiraz etme imkânının olup olmadığı ve bilgilerin bir müddet sonra silinip silinmeyeceği hususlarının açık ve bilinebilir olmasının bireylerin güvende hissedebilmesi açısından ne denli önemli olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca yetkilendirilen kişi ya da kurumların bu yetkilerini kötüye kullanımını önlemeye yönelik nasıl bir denetim yapılacağının da öngörülebilir olması gerektiğini belirtmektedir (AYM, E.2020/24, K.2021/39, 03/06/2021, § 48). Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi muhtemel kötüye kullanmalara karşı yeterli güvencelerin sağlanmasının gerekli olduğunu ifade etmektedir.

44. Somut olayda başvurucu, İdare Mahkemesine sunduğu dava dilekçesinde güvenlik soruşturması neticesinde hakkında düzenlenen ve idareye iletilen notun kesin ve tek başına sonuç doğuran bir işlem olduğunu, söz konusu istihbarat notunda yer alan bilgilerin hayatının her aşamasında karşısına çıkacağını ve hukuki denetim kapsamının dışında bırakılamayacağını ifade etmiştir. İdare Mahkemesi, güvenlik soruşturması kapsamında elde edilen istihbarat bilgi notunun kesin ve yürütülebilir nitelikte bir işlem vasfı taşımadığı ve esasın incelenmesine hukuken imkan bulunmadığı gerekçesiyle açılan iptal davasının incelenmeksizin reddine karar vermiştir. Mahkeme, idarenin talebi üzerine 2559 sayılı Kanun'un ek 7. maddesi kapsamında başvurucu hakkında oluşturulan notun, bilgi verici mahiyette olduğunu, idari işleme esas teşkil etmeyeceğini, icrai işlemin hazırlayıcısı niteliğinde bir ön işlem olduğunu ve başka bilgi ve belgelerle desteklenmedikçe işleme temel oluşturmayacağını belirtmiştir.

45. 2559 sayılı Kanun'un ek 7. maddesi, anayasal düzene ve genel güvenliğe dair önleyici ve koruyucu tedbirleri almak, emniyet ve asayişi sağlamak üzere ülke seviyesinde ve sanal ortamda istihbarat faaliyetlerinde bulunma ve bu konuda bilgi toplama hususunda kolluğu yetkilendirmektedir. Başvurucunun 2547 sayılı Kanun'un 33. maddesinde düzenlenen hukuki statüye geçirilmesi konusunda Rektörlüğe sunduğu talep dilekçesi üzerine verilen 18/7/2018 tarihli ret kararı incelendiğinde; Rektörlük bünyesinde oluşturulan 12/7/2018 tarihli rapora atıf yapıldığı, söz konusu raporda da 2559 sayılı Kanun kapsamında toplanan istihbarat bilgisi çerçevesinde başvurucunun millî güvenliğe karşı faaliyette bulunan oluşumlarla irtibatının bulunduğuna yönelik tespitlere yer verildiği görülmektedir.

Dolayısıyla söz konusu istihbarat notunun başvurucu hakkında tesis edilen ret işlemine doğrudan dayanak olarak alındığı anlaşılmaktadır.

46. İdarenin ret işlemine doğrudan esas teşkil eden söz konusu istihbarat notunun başvurucunun menfaatini etkilediği açık olmakla birlikte yargılama sürecinde ileri sürüldüğü üzere ilgili notun idarenin gelecekte tesis etmesi muhtemel işlemler yönünden de dikkate alınabileceği söylenebilir. Dolayısıyla etkisi geniş ve süreklilik arz eder nitelikteki söz konusu notun hukukililiğin denetlenmesi, mevzuata ve hukuka aykırılık tespit edildiği takdirde ilgili kayıtların silinmesi konusundaki taleplerin mahkemelerce esastan değerlendirilmesi kişisel verilerin korunması konusunda bireylere önemli bir güvence sağlayacaktır. Bu tür bir yaklaşım, etkili yargısal koruma sağlama konusunda yargı mercilerinin temel hak ve özgürlükleri önceledeğini göstermeye elverişli olacaktır.

47. Başvurucunun işlemin iptal davasına konu olabileceğine ve etkilerine dair somut ve ikna edici gerekçeler ileri sürmesine rağmen yargı mercilerince bu hususların dikkate alınmadığı, bu suretle etkisi ağır olan ve farklı bir idari işleme doğrudan dayanak olarak kabul edilen istihbarat bilgi notunun düzenlenmesine ilişkin sürecin ve mevcut kişisel verilerin hukuki denetim alanı dışında bırakıldığı, böylece temel hak ve hürriyetlerin korunmasını öncüleyen bir yaklaşımın benimsenmediği değerlendirilmektedir. Ayrıca söz konusu notun ret işlemine esas olarak kabul edildiği ve gelecekte tesis edilmesi muhtemel işlemlere esas teşkil edebileceği hususu ileri sürülmesine rağmen İdare Mahkemesince verilen kararın gerekçesinde yer alandava konusu edilen kayıtların başka bilgi ve belgelerle desteklenmediği sürece işleme esas alınmayacağına ilişkin tespitler de başvurucunun savunulabilir nitelikteki iddialarının yeterli şekilde karşılanmadığını göstermektedir. Ek olarak idare tarafından tutulan bilgi fişlerinin muhataplarının karşısına yaşamları boyunca çıkarılabileceği gerçeği karşısında bu tür bir işlemin kesin ve yürütülmesi zorunlu bir işlem olarak kabul edilmesine yönelik olarak benimsenen yargısal içtihatların yargı mercilerince değerlendirilmediği (bkz. § 17) ve temel hak ve hürriyetleri hak arama imkânını sağlama yönüyle genişleten yaklaşımdan uzak bir yargılama süreci yürütüldüğü değerlendirilmektedir.

48. Başvurucunun açtığı iptal davasında verilen davanın incelenmeksizin reddine ilişkin kararın bu yönüyle ilgili ve yeterli gerekçeler içermediği, başvurucunun iddialarının incelenmesine ve uygun bir telafi şansı sunmaya elverişli olmadığı anlaşılmaktadır. Yargı mercilerince ortaya konulan yaklaşım, etkisi ağır ve sonuçları doğrudan diğer idari işlemlere esas teşkil eden bir işlemi hukuki denetim alanının dışında bırakmakta ve bu suretle temel hak ve hürriyetlerin ihlal edildiğine yönelik şikâyetin etkili bir şekilde incelenmesine imkân sağlamamaktadır. Neticede başvurucuya kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı kapsamında olduğunu ileri sürdüğü müdahalenin ortadan kaldırılması talebiyle başvurabileceği ve asgari güvenceleri içeren, pratikte de işleyen etkili bir hukuk yolunun sunulmadığı sonucuna varılmıştır.

49. Açıklanan gerekçelerle kişisel verilerin korunmasını isteme hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

50. Başvurucu; ihlalin tespitine, yeniden yargılama yapılmasına ve 50.000 TL tazminata karar verilmesini talep etmiştir.

51. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden

yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

52. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

53. Diğer taraftan ihlal kararının başvurucunun açtığı iptal davasının esasıyla ilgili herhangi bir değerlendirme içermediği vurgulanmalıdır. Anayasa Mahkemesinin ihlal gerekçelerini gözeterek ve davanın esası hakkında bir değerlendirme yaparak işlemin hukuka uygun olup olmadığına ilişkin kararı vermek yargılama mercilerinin takdirindedir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişisel verilerin korunmasını isteme hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen kişisel verilerin korunmasını isteme hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa’nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin kişisel verilerin korunmasını isteme hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 5. İdare Mahkemesine (E.2019/2147, K.2020/39) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ile 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.446,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına ve bilgi için İstanbul Bölge İdare Mahkemesi Onuncu İdare Dava Dairesine (E.2020/516, K.2020/1152) GÖNDERİLMESİNE, 4/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CANER TUNCAY

B. No: 2020/36312 | Karar tarihi: 04.02.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/36312

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

CANER TUNCAY BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/36312)

Karar Tarihi: 4/2/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Saliha AKSOY

Başvurucu : Caner TUNCAY

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; devlet memurluğundan çıkarılma disiplin işleminin iptali istemiyle açılan davada yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, nihai hükmü 15/10/2020 tarihinde öğrendikten sonra 16/11/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvurucunun masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle Komisyon aşamasında kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

4. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

5. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir.

Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

6. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 4/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CAFER ORUÇ

B. No: 2021/3130 | Karar tarihi: 04.02.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/3130

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

CAFER ORUÇ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/3130)

Karar Tarihi: 4/2/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Cafer ORUÇ

Vekili : Av. Muhammet Polat İÇTEN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, işçi alacaklarının tahsili amacıyla açılan davada, davanın sonucuna etkili iddiaların kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu 27/9/2014 ile 12/1/2018 tarihleri arasında ön muhasebe görevlisi olarak asgari ücret karşılığında çalışmıştır. Başvurucu iş akdini tek taraflı olarak feshettikten sonra dini bayramların birinci günü ve arefe günleri dışında tüm tatil günlerinde çalıştığını, fazla çalışma ve diğer ücretlerinin ödenmemiş olması nedeni ile işi bıraktığını ancak psikolojik baskı nedeni ile istifa dilekçesi vermek zorunda kaldığını belirterek kıdem tazminatı, fazla mesai alacağı ve ulusal bayram genel tatil alacağına karar verilmesi amacıyla 30/7/2018 tarihinde dava açmıştır.

3. Başvurucu dava dilekçesinde, haftanın altı günü, ulusal bayram ve genel tatillerde, dini bayramlarda ise arefe ve bayramın birinci günü hariç çalıştığını belirtmiştir. Şirket içi elektronik postaların şahsi hesabı üzerinden atıldığını, elektronik postalar incelendiğinde

hangi günler ne kadar çalıştığının ispatlanacağını ifade etmiştir. Bu hususun tanık ile de ispatlanabileceğini dile getirmiştir. İşveren tarafından fazla mesai ücretinin ödeneceği sözlü olarak belirtilmesine karşın bu sözün yerine getirilmediğini aktarmıştır. Psikolojik olarak baskı altına alınmasına bağlı olarak istifa ettiğini, bu nedenle istifasında "ailevi sebepler ile istifa ediyorum" şeklinde ucu açık, genel bir ifade yazdığını ileri sürmüştür.

4. Diyarbakır 4. İş Mahkemesi(Mahkeme) konuya ilişkin bilirkişi incelemesine başvurmuş ve 22/8/2019 tarihli rapor düzenlenmiştir. Raporda, davalı taraftan, başvurucunun çalıştığı süre zarfında kullanmış olduğu bilgisayarlara ait hard diskler ile bilgisayarın açılış kapanış saatlerinin tutulduğu iç ağ sistemi ve mevcut olması durumunda bilgisayar açılış kapanış saatlerini belirten log kayıtlarının gerekli inceleme yapılması için istenilmesi gerektiği belirtilmiştir. Başvurucunun şahsi elektronik posta adresi üzerinde yapılan incelemede bir takım hesap raporlarının başvurucu tarafından gönderildiğinin tespit edildiği ifade edilmiştir.

5. Mahkeme 21/11/2019 tarihinde davayı kısmen kabul etmiş ve başvurucuya kıdem tazminatı ile ulusal bayram genel tatil ücret alacağının ödenmesine, fazla mesai alacağı yönünden ise davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde;

i. İşçinin istifa dilekçesinde fesih nedenlerini açıkça belirtmemesinin haklı fesih sebeplerini ortadan kaldırmayacağı belirtilmiştir. Başvurucuya ulusal bayram genel tatil ücretlerinin ödenmemesi ve başvurucu tarafından iş akdi haklı nedenle sona erdirilmemesi nedeniyle kıdem tazminatının ödenmesi gerektiği ifade edilmiştir.

ii. Dosyada yer alan deliller ve tanık ifadesinden başvurucunun ulusal bayram tatil günlerinde çalıştığının anlaşıldığı belirtilmiştir. İspat yükü üzerinde olan işveren tarafından bayram tatilinde çalışma karşılığında hak edilen ücretin başvurucuya ödendiğinin ispat edilemediği ve bu nedenle başvurucunun söz konusu alacağa hak kazandığı ifade edilmiştir.

iii. Son olarak işveren tarafından sunulan ücret bordrolarının başvurucu tarafından imzalanmış olduğu ve bordrolarda fazla mesai tahakkukunun bulunmadığı belirtilmiştir. Fazla mesai yapıldığının başvurucu tarafından ispatlanması gerektiğiancak başvurucunun bu hususu ispat edemediği ifade edilerek fazla mesai alacağı yönünden davanın reddedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

6. Başvurucu karara karşı 31/1/2020 tarihinde istinaf yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde, fazla mesai alacağı yönünden tanık dinletildiğini ve şahsi elektronik posta adresinden göndermiş olduğu elektronik postaların delil olarak sunulduğunu belirtmiştir. Söz konusu delillerin diğer alacaklar yönünden de ileri sürüldüğünü, lehine hükmedilen alacaklar yönünden dikkate alınırken fazla mesai alacağı yönünden dikkate alınmamasının haksız ve hukuka aykırı olduğunu ifade etmiştir.

7. Davalı işveren 14/2/2020 tarihinde istinaf kanu yoluna başvurmuştur.

8. Diyarbakır Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 27/11/2020 tarihinde işverenin istinaf başvurusunu kabul ederek Mahkeme kararını kaldırmış ve davayı kesin olarak reddetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Somut olayda; davacı iddiasının ispatı bakımından sadece tanık deliline dayanmış olup, UYAP sisteminde yapılan incelemede davacı tarafça dinletilen tanığın işverene karşı açmış olduğu davası bulunduğu,husumetli olduğu anlaşılmaktadır. Davalı işveren ise tanık dinletmemiştir.Dosyada davacının ulusal bayram ve genel tatil günlerinde çalıştığına dair

işverenle ihtilaf içinde olan butanığın beyanı dışında da başkaca delil bulunmamaktadır. Davacı tarafça mail çıktıları dosya arasına konulmuş ise de bu maillerin davalı tarafça gönderildiği de ispatlanamamıştır. Yan delillerle desteklenmedikçe husumetli tanık beyanı ile sonuca gidilmesi hatalıdır. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 29/06/2016 gün, 2015/22-1444 Esas, 2016/869 Karar sayılı ilamı ve Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 21/10/2019 gün 2017/10506 Esas-2019/19486 Karar sayılı ilamı da bu doğrultudadır.

Sonuç itibarıyla davacı tanığının somut davada çıkacak sonuçtan menfaat elde edeceği tartışmasız olduğundan başka delillerle desteklenmeden tek başına husumetli tanık anlatımına dayanarak yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup, ulusal bayram ve genel tatil alacağının reddine karar verilmesi gerekirken kabulü yönünden hüküm kurulması hatalıdır. Bu yöne ilişkin davalı vekilinin istinaf başvurusunun kabulü gerekmiştir."

9. Nihai karar başvurucuya 22/12/2020 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 8/1/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu tarafından, elektronik posta konusunda daha fazla araştırma yapılması gerektiği ve bu araştırma neticesinde davasında haklı olduğunun anlaşılacağı belirtilmiştir. Zira elektronik postaları bazı zamanlar kendi şahsi posta adresinden şirket yetkililerine görevi gereği gönderdiği, posta içeriklerine hiçbir zaman davalı tarafından itiraz edilmediği ifade edilmiştir. Şirkette kullandığı bilgisayar hard diskinin veya log kayıtlarının sunulması istenilmesine rağmen davalı tarafından sunulmamasından şikayet edilmiştir. Tanık olarak gösterilen kişinin işveren ile husumetli olduğu gerekçe gösterilerek kabul edilmemesinin hukuka aykırı olduğu zira iş yerinden ayrılan kişilerin tanık olarak gösterilmesinde herhangi bir engel bulunmadığı iddia edilerek adil yargılanma hakkının ihlal edildiği ileri sürülmüştür.

11. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun iddialarının gerekçeli karar hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsamaktadır (daha geniş değerlendirme için bkz. Abdullah Topçu [1. B.], B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75). Nitekim Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında “Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.” denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı yanıt vermesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak mahkemeler, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi [1. B.], B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) mahkemelerin davanın esas sorunlarını inceledikleri gerekçeli karardan anlaşılmalıdır. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve şartlarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili, başka bir deyişle davanın sonucunu

değiştirebilecek nitelikte olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, § 35). Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt vermeyi gerektiren usul veya esasa dair iddiaları cevapsız bırakması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

14. Başvurucu iş akdini tek taraflı olarak feshettikten sonra işçi alacaklarının tahsili amacıyla dava açmıştır. Mahkeme davayı kısmen kabul ederek başvurucunun kıdem tazminatı ile ulusal bayram genel tatil ücret alacağını hak ettiği sonucuna varmıştır. Bölge Adliye Mahkemesi ise davayı reddetmiştir. Kararda, işveren tarafından gönderildiği ileri sürülen elektronik postaların işveren tarafından gönderildiğinin kanıtlanamadığı ifade edilmiştir. Tanık olarak gösterilen kişinin işverene karşı dava açmış olması nedeniyle işveren ile arasında husumet bulunduğu belirtilmiştir. Yan delille desteklenmeyen tanık delili ile sonuca gidilemeyeceği değerlendirilmiştir.

15. Bölge Adliye Mahkemesi, başvurucunun tanık olarak gösterdiği kişinin aynı işverene dava açmış olması nedeniyle işveren ile arasında husumet bulunduğunu değerlendirmiştir. Başvurucu tarafından açılan davada elde edilecek sonuçtan tanığın menfaat elde edecek olması ve yan delil ile tanık delilin desteklenmemesi nedeniyle davanın kısmen de olsa kabulü yönünde hüküm kurulmasını hatalı bulmuştur.

16. Tanık olarak gösterilen kişi ile başvurucunun aynı işverene dava açmış olması tanık delilinin güvenilirliğini tek başına ortadan kaldırmayacaktır. Başvurucunun iş yerinde çalışan bir kişiden başka birini tanık olarak göstermesi mümkün değildir. Davalı tarafından da herhangi bir tanık gösterilmemiştir. Bu durumda tanığın dile getirdiği hususların Bölge Adliye Mahkemesi tarafından değerlendirilmesinde herhangi bir engel yoktur. Bölge Adliye Mahkemesi dile getirilen hususları değerlendirmeli ve kabul edilebilir olup olmadığını ortaya koymalıdır. Somut olayda Bölge Adliye Mahkemesi ise tanık tarafından işverene dava açılmış olması nedeniyle tanığın belirttiği hususları hiçbir şekilde irdelememiştir.

17. Öte yandan Bölge Adliye Mahkemesi işveren tarafından gönderildiği ileri sürülen elektronik postaların işveren tarafından gönderildiğinin ispatlanamadığını ifade etmiştir. Elektronik postanın kim tarafından gönderildiği elektronik posta üzerinde yapılacak inceleme neticesinde anlaşılabilir. Mahkeme de bu konuda bilirkişi incelemesi yaptırmıştır. Konuya ilişkin düzenlenen raporda, başvurucunun şahsi elektronik posta adresi üzerinden bazı hesap raporlarının gönderildiğinin tespit edildiği belirtilmiştir. Ancak konun daha iyi anlaşılması için başvurucunun çalıştığı süre zarfında kullanmış olduğu bilgisayarlara ait hard diskler, iç ağ sistemi ve log kayıtlarının davalı tarafından temin edilmesi gerektiği ifade edilmiştir (bkz. § 4). Raporda belirtilen hususlara dair yapılacak inceleme sonucunda elde edilen veriler değerlendirilerek karar sonucuna ulaşılma nedeni, ilgili ve yeterli bir gerekçe ile ortaya konulmalıdır. Bölge Adliye Mahkemesi ise bu yönde bir değerlendirme yapmaksızın sonuca varmış, neden işveren tarafından elektronik postaların gönderilmediğinin tespit edildiğini kararında açıklamamıştır. Bu itibarla yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

19. Başvurucu mülkiyet hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmüşse de gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden mülkiyet hakkının ihlal edildiğine yönelik iddia hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasının gerek olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

20. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 30.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

21. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütecekleri yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

22. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak, yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

23. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK OLMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İzmir Diyarbakır Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesine (E.2020/696, K.2020/1033) iletilmek üzere Diyarbakır 4. İş Mahkemesine (E.2018/404, K.2019/643) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 487,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.487,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu

sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 4/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

TAHİR KIZMAZ

B. No: 2021/3229 | Karar tarihi: 04.02.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/3229

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

TAHİR KIZMAZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/3229)

Karar Tarihi: 4/2/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Kemal ÖZEREN

Başvurucu : Tahir KIZMAZ

Vekili : Av. Murat SADAK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; uzun süre ve usulsüz olarak iletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması şeklinde tedbir uygulandığı ileri sürülerek açılan tazminat davasının reddedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkı ve haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 12/1/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu hakkında, 2011 yılında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından silahlı terör örgütüne üye olma suçundan yürütülen soruşturma kapsamında 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 135. maddesinden hareketle iletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması ile teknik araçlarla izleme tedbiri uygulanmıştır. Anılan soruşturma sonucunda Başsavcılık tarafından 2/11/2015 tarihinde başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir.

6. Başsavcılığın 2/11/2015 tarihli mezkûr kararında başvurucu hakkında anılan soruşturma kapsamında iletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması ile teknik takip tedbirlerinin uygulandığı ve bu tedbirlere 22/5/2013 tarihinde son verildiği belirtilmiştir.

7. Başvurucu, Başsavcılığın kovuşturmaya yer olmadığına ilişkin kararından sonra 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi kapsamında 20.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi talebiyle dava açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu, yaklaşık iki buçuk yıl boyunca haksız şekilde iletişiminin dinlendiğini belirtmiştir. Soruşturma sonucunda hakkında kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiğini vurgulayan başvurucu uzun süre uygulanan tedbir nedeniyle özel hayata saygı hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

8. Bakırköy 15. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 27/4/2016 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde tazminata ilişkin hususların sınırlı bir şekilde sayıldığı, iletişimin tespiti nedeni ile tazminata hükmedilebileceğine dair yasal bir hükmün bulunmadığı bu nedenle tazminat koşullarının oluşmadığı belirtilmiştir.

9. Başvurucu, bu karara karşı temyiz başvurusunda bulunmuştur. Temyiz dilekçesinde 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin Mahkemece yanlış yorumlandığını, hakkaniyete uygun karar verilmediğini belirtmiştir. Bununla birlikte hakkında uygulanmış olan tedbirlerin hukuka aykırı olduğunu vurgulayan başvurucu manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

10. Yargıtay 12. Ceza Dairesi (Daire) 23/11/2020 tarihinde Mahkemece davanın reddine karar verilmesinde usule ve kanuna aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle başvurucunun temyiz itirazlarının reddine ve kararın onanmasına karar vermiştir. Bununla birlikte anılan kararda Yargıtay, başvurucuya isnat edilen eylem ile uygulanılan tedbir arasındaki orantı ve ölçülülük nazara alındığında başvurucunun tazminat isteme koşullarının oluşmadığı gerekçesi ile davanın reddine karar verilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca iletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması tedbirinin 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde sayılan tazminat sebeplerinden olmadığı gerekçesi ile davanın reddine karar verilmesinin sonucu itibarıyla doğru olduğunu belirtmiştir.

11. Başvurucu, nihai hükmü 4/1/2021 tarihinde öğrendikten sonra 12/1/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

12. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

13. 5271 sayılı Kanun’un "İletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması" kenar başlıklı 135. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) (Değişik: 21/2/2014–6526/12 md.) Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturma ve kovuşturmada, suç işlendiğine ilişkin somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve başka suretle delil elde edilmesi imkânının bulunmaması durumunda, hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının kararıyla şüpheli veya sanığın telekomünikasyon yoluyla iletişimi (…) dinlenebilir, kayda alınabilir ve sinyal bilgileri değerlendirilebilir. Cumhuriyet savcısı kararını derhâl hâkimin onayına sunar ve hâkim, kararını en geç yirmi dört saat içinde verir. Sürenin dolması veya hâkim tarafından aksine karar verilmesi hâlinde tedbir Cumhuriyet savcısı tarafından derhâl kaldırılır.

…

(4) Birinci fıkra hükmüne göre verilen kararda, yüklenen suçun türü, hakkında tedbir uygulanacak kişinin kimliği, iletişim aracının türü, telefon numarası veya iletişim bağlantısını tespite imkân veren kodu, tedbirin türü, kapsamı ve süresi belirtilir. Tedbir kararı en çok iki ay için verilebilir; bu süre, bir ay daha uzatılabilir. (Ek cümle: 25/5/2005 – 5353/17 md.) Ancak, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili olarak gerekli görülmesi halinde, hâkim yukarıdaki sürelere ek olarak her defasında bir aydan fazla olmamak ve toplam üç ayı geçmemek üzere uzatılmasına karar verebilir.

…

(6) (Ek: 2/12/2014-6572/42 md.) Şüpheli ve sanığın telekomünikasyon yoluyla iletişiminin tespiti, soruşturma aşamasında hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma aşamasında mahkeme kararına istinaden yapılır. Kararda, yüklenen suçun türü, hakkında tedbir uygulanacak kişinin kimliği, iletişim aracının türü, telefon numarası veya iletişim bağlantısını tespite imkân veren kodu ve tedbirin süresi belirtilir. …

(7) Bu madde hükümlerine göre alınan karar ve yapılan işlemler, tedbir süresince gizli tutulur.

…"

14. 5271 sayılı Kanun'un "İletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması" kenar başlıklı 135. maddesinin başvuruya konu olayın gerçekleştiği tarihte yürürlükte olan ilgili kısmı ise şöyledir:

"1) (Değişik birinci cümle: 25/5/2005 – 5353/17 md.) Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturma ve kovuşturmada, suç işlendiğine ilişkin kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve başka suretle delil elde edilmesi imkânının bulunmaması durumunda, hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının kararıyla şüpheli veya sanığın telekomünikasyon yoluyla iletişimi tespit edilebilir, dinlenebilir, kayda alınabilir ve sinyal bilgileri değerlendirilebilir. Cumhuriyet savcısı kararını derhâl hâkimin onayına sunar ve hâkim, kararını en geç yirmidört saat içinde verir. Sürenin dolması veya hâkim tarafından aksine karar verilmesi halinde tedbir Cumhuriyet savcısı tarafından derhâl kaldırılır.

…

(3) Birinci fıkra hükmüne göre verilen kararda, yüklenen suçun türü, hakkında tedbir uygulanacak kişinin kimliği, iletişim aracının türü, telefon numarası veya iletişim bağlantısını tespite imkân veren kodu, tedbirin türü, kapsamı ve süresi belirtilir. Tedbir kararı en çok üç ay için verilebilir; bu süre, bir defa daha uzatılabilir. (Ek cümle: 25/5/2005 – 5353/17 md.) Ancak, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili olarak gerekli

görülmesi halinde, hâkim bir aydan fazla olmamak üzere sürenin müteaddit defalar uzatılmasına karar verebilir. "

15. 5271 sayılı Kanun'un "Tazminat istemi" kenar başlıklı 141. Maddesinin (3) numaralı fıkrası şöyledir:

"Birinci fıkrada yazan hâller dışında, suç soruşturması veya kovuşturması sırasında kişisel kusur, haksız fiil veya diğer sorumluluk hâlleri de dâhil olmak üzere hâkimler ve Cumhuriyet savcılarının verdikleri kararlar veya yaptıkları işlemler nedeniyle tazminat davaları ancak Devlet aleyhine açılabilir."

16. 23/3/2005 tarihli ve 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'a 18/6/2014 tarihli ve 6545 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 86. maddesiyle eklenen geçici 8. madde şöyledir:

"(1) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce suç soruşturması ve kovuşturması sırasında yapılan her türlü işlem veya alınan karar nedeniyle hâkimler ve Cumhuriyet savcıları hakkında hukuk mahkemelerinde açılan ve hâlen derdest olan tazminat davasına ilişkin dosyalar mahkemesince, Yargıtay incelemesinde bulunan dosyalar ise esası incelenmeksizin ilgili dairece yetkili ağır ceza mahkemesine gönderilir. Bu davalar ağır ceza mahkemelerince, Ceza Muhakemesi Kanununun 141 inci ve devamı maddeleri uyarınca Devlet aleyhine yürütülmek suretiyle karara bağlanır."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Anayasa Mahkemesinin 4/2/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

18. Başvurucu; hükümlü olması nedeniyle başvuru harç ve giderlerini ödeyecek durumda olmadığını, ayrıca hiçbir mal varlığı değerinin bulunmadığını belirterek adli yardımdan faydalandırılma talebinde bulunmuştur.

19. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Hakkının ve Haberleşme Hürriyetinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

20. Başvurucu; yaklaşık iki buçuk yıl boyunca iletişiminin dinlenmesinin haksız olduğunu, bahse konu soruşturma sonucunda hakkında kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilmiş olmasına rağmen tazminat talebiyle açtığı davanın yargısal makamlarca reddedildiğini belirtmiştir. Bununla birlikte başvurucu iletişimin dinlenmesi tedbirinin son çare olmasına ve ilgili mevzuatta en çok iki ay için verilebileceğine ve bir ay daha uzatılabileceğine yönelik hüküm olmasına rağmen Başsavcılığın dinleme yetkisini gerekli olmadığı hâlde ölçüsüz bir şekilde hukuka aykırı olarak kullandığını ifade ederek adil yargılanma hakkının, özel hayata saygı hakkının ve haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

21. Bakanlık görüşünde Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile konuya ilişkin ulusal ve uluslararası içtihatlar hatırlatıldıktan sonra somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği vurgulanmıştır.

22. Başvurucu bu görüşe karşı beyanında önceki beyanlarını tekrar etmekle birlikte 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin yargı yerlerince etkili bir şekilde uygulanmadığını vurgulamıştır.

2. Değerlendirme

23. Anayasa'nın "Özel hayatın gizliliği" başlıklı 20. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, özel hayatına ...saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ... gizliliğine dokunulamaz."

24. Anayasa'nın "Haberleşme hürriyeti" kenar başlıklı 22. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır."

25. Bakılmakta olan başvuruda başvurucunun yargı makamlarınca gerçekleştirilen işlemlerden ve ihmallerden kaynaklanan, özel hayatın gizliliği ile haberleşmenin gizliliğinin ihlal edilmesi suretiyle oluşan zararlarının tazmin edilmesi talebiyle açtığı dava ilk olarak Mahkemece iletişimin tespiti nedeni ile tazminata hükmedilebileceğine dair 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde hüküm bulunmadığı gerekçesiyle işin esasına yönelik herhangi bir gerekçe ortaya konulmaksızın reddedilmiştir (bkz. § 8). Öte yandan temyiz incelemesinde Daire, başvurucuya isnat edilen eylem ile uygulanılan tedbir arasındaki orantı ve ölçülülük nazara alındığında başvurucunun tazminat isteme koşullarının oluşmaması nedeniyle davanın reddine karar verilmesi gerektiğini vurgulayarak, bu gerekçeyle temyiz başvurusunun reddine ve Mahkeme kararının onanmasına karar vermiştir (bkz. § 10). Bu bağlamda yargısal süreçte işin esasına yönelik bir inceleme yapılmış olduğu göz önüne alındığında başvurucunun iddiaları özel hayata saygı hakkı ile haberleşme hürriyeti yönünden incelenmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

26. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan, özel hayata saygı hakkının ve haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

27. Özel hayat kavramı eksiksiz bir tanımı bulunmayan geniş bir kavramdır. Bu kapsamda korunan hukuki değer esasen kişisel bağımsızlıktır. Özel hayata saygı hakkının kapsamının belirlenmesinde bireyin kişiliğini geliştirmesi ve gerçekleştirmesi kavramı temel alınmaktadır. Anılan hak, herkesin istenmeyen bütün müdahalelerden uzak kendine özel bir ortamda yaşama hakkına sahip olduğuna işaret etmekle birlikte kişiliğin serbestçe geliştirilmesiyle uyumlu birçok hukuki menfaati de içermektedir (Serap Tortuk, B. No: 2013/9660, 21/1/2015, §§ 31-36; Bülent Polat, B. No: 2013/7666,10/12/2015, §§ 61-63; Tevfik Türkmen [GK], B. No: 2013/9704, 3/3/2016, §§ 50-52; Ata Türkeri, B. No: 2013/6057,

16/12/2015, §§ 30-32).

28. Öte yandan Anayasa’nın 22. maddesinde, herkesin haberleşme hürriyetine sahip olduğu ve haberleşmenin gizliliğinin esas olduğu hüküm altına alınmıştır. Haberleşme bağlamında bireylerin karşılıklı ve/veya toplu olarak sözlü, yazılı ve görsel iletişimlerine konu olan ifadelerinin gizliliğinin sağlanması gerekir. Posta, e-posta, telefon, faks ve internet aracılığıyla yapılan haberleşme faaliyetlerinin haberleşme özgürlüğü ve haberleşmenin gizliliği kapsamında değerlendirilmesi gerekir (Mehmet Koray Eryaşa, B. No: 2013/6693, 16/4/2015, § 49).

29. Somut olayda yürütülen soruşturma nedeniyle 5271 sayılı Kanun'un 135. maddesi kapsamında başvurucunun iletişiminin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması şeklinde uygulanan sınırlandırmanın, özel hayata saygı hakkına ve haberleşme hürriyetine müdahale oluşturduğu kanaatine ulaşılmıştır.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

30. Anayasa’nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

31. Yukarıda belirlenen müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa’nın 20. ve 22. maddelerini ihlal edecektir. Bu sebeple müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, meşru amaç taşıma, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama kriterlerine uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir (Halil Berk, B. No: 2017/8758, 21/3/2018, § 49; Süveyda Yarkın, B. No: 2017/39967, 11/12/2019, § 32; Şennur Acar, B. No: 2017/9370, 27/2/2020, § 34; R.G. [GK], B. No: 2017/31619, 23/7/2020, § 82).

(1) Kanunilik

32. Somut olaya konu olan müdahalenin 5271 sayılı Kanun'un 135. maddesine dayanılarak gerçekleştirildiği görülmüştür. Dolayısıyla müdahalenin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

(2) Meşru Amaç

33. Anayasa’nın 20. maddesinde, özel hayata saygı hakkı için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte bunun hiçbir şekilde sınırlandırılması mümkün olmayan mutlak bir hak olduğu söylenemez. Özel sınırlama nedeni öngörülmemiş olan hakların dahi hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırları bulunmakta, Anayasa’nın diğer maddelerinde yer alan kurallara dayanılarak da bu hakların sınırlanması mümkün olabilmektedir. Buna göre Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan hak ve özgürlükler ile devlete yüklenen ödevlerin özel sınırlama sebebi gösterilmemiş hak ve özgürlüklere sınır teşkil edebileceği kabul edilmektedir (AYM, E.2014/87, K.2015/112, 8/12/2015; E.2016/37, K.2016/135, 14/7/2016, § 9; E.2013/130, K.2014/18, 29/1/2014; Sevim Akat Eşki, B. No: 2013/2187, 19/12/201, § 33; Ahmet Çilgin, § 39).

34. Diğer taraftan haberleşme hürriyetine yapılan bir müdahalenin meşru kabul edilebilmesi için bu müdahalenin Anayasa’nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında sayılmış olan millî

güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlakın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına dayanması gerekir (Ahmet Temiz B. No: 2013/1822, 20/5/2015, § 47).

35. Somut olayda başvurucunun özel hayata saygı hakkına ve haberleşme hürriyetine yönelik müdahalenin kamu düzeninin ve güvenliğinin sağlanması kapsamında yapıldığı, bu bağlamda başvurucunun yürütülen soruşturma nedeniyle yaklaşık iki buçuk yıl iletişiminin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması şeklindeki uygulamanın meşru amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır.

(3) Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk ve Ölçülülük

(a) Genel İlkeler

36. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir. Açıktır ki bu başlık altındaki değerlendirme, sınırlamanın amacı ile bu amacı gerçekleştirmek üzere başvurulan araç arasındaki ilişki üzerinde temellenen ölçülülük ilkesinden bağımsız yapılamaz. Çünkü Anayasa'nın 13. maddesinde demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmama ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama biçiminde iki ayrı kritere yer verilmiş olmakla birlikte bu iki kriter bir bütünün parçaları olup aralarında sıkı bir ilişki vardır (Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 45).

37. Müdahaleyi oluşturan tedbirin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığının kabul edilebilmesi için amaca ulaşmaya elverişli olması, başvurulabilecek en son çare ve alınabilecek en hafif önlem olarak kendisini göstermesi gerekmektedir. Amaca ulaşmaya yardımcı olmayan veya ulaşılmak istenen amaca nazaran bariz bir biçimde ağır olan bir müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı söylenemeyecektir (Ferhat Üstündağ, § 46).

38. Orantılılık ise sınırlamayla ulaşılmak istenen amaç ile başvurulan sınırlama tedbiri arasında dengesizlik bulunmamasına işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle orantılılık, bireyin hakkı ile kamunun menfaatleri veya müdahalenin amacı başkalarının haklarını korumak ise diğer bireylerin hak ve menfaatleri arasında adil bir dengenin kurulmasına işaret etmektedir. Dengeleme sonucu müdahalede bulunulan hakkın sahibine terazinin diğer kefesinde bulunan kamu menfaati veya diğer bireylerin menfaatine nazaran açıkça orantısız bir külfet yüklendiğinin tespiti hâlinde orantılılık ilkesi yönünden bir sorunun varlığından söz edilebilir (Ferhat Üstündağ, § 48).

39. Buna göre özel hayata saygı hakkına ve haberleşme hürriyetine yapılan bir müdahale, zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamıyorsa ya da zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamakla birlikte orantılı değilse demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun bir müdahale olarak değerlendirilemez. Bununla birlikte özel hayata saygı hakkına ve haberleşme hürriyetine yönelik müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli ve ölçülülük ilkelerine uygun olduğu konusunda idari ve yargısal makamlar tarafından oluşturulan gerekçelerin ilgili ve yeterli olması gerekir. Yine müdahalenin yargısal denetiminin usule ilişkin gereklilikler yerine getirilerek etkili bir şekilde ve makul bir süre içinde tamamlanması önemlidir.

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

40. Daha önce Anayasa Mahkemesi H.Ö. (B. No: 2017/34332, 12/12/2018) kararında,

koruma tedbirleri tazminat davaları ile 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (3) numaralı fıkrası yönünden birtakım değerlendirmelerde bulunmuştur. Söz konusu düzenlemeler ile pratikteki uygulamaların bu tür şikâyetler açısından etkili bir hukuk yolu olarak değerlendirilebilmesi için gerekli olan yargısal yaklaşıma ilişkin yapılan açıklamalarda Anayasa Mahkemesi 5271 sayılı Kanun'un "Tazminat istemi" kenar başlıklı 141. maddesinin (3) numaralı fıkrasında suç soruşturması veya kovuşturması sırasında kişisel kusur, haksız fiil veya diğer sorumluluk hâlleri de dâhil olmak üzere hâkimler ve Cumhuriyet savcılarının verdiği kararlar veya yaptığı işlemler nedeniyle devlet aleyhine tazminat davası açılabileceğinin öngörüldüğünü, anılan hüküm kapsamında Cumhuriyet savcılarının yapmış oldukları işlemler nedeniyle zarar gördüğünü düşünen mağdurlar yönünden bir başvuru mekanizmasının oluşturulduğunu tespit etmiştir (H.Ö., § 41; ayrıca bkz. M.Y., B. No: 2014/7149, 22/11/2017, § 50; Hasan Ali Kızılırmak, B. No: 2018/24038, 10/5/2022, § 41).

41. Somut olayda başvurucu hakkında, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan yürütülen soruşturma nedeniyle uygulanmış olan iletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması tedbiri söz konusudur. Bahse konu soruşturma sonucunda başvurucu hakkında kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilmiştir. Başsavcılığın 2/11/2015 tarihli bahse konu kararında belirtildiği üzere başvurucuya yönelik tedbir 22/5/2013 tarihinde sona erdirilmiştir. Bu doğrultuda her ne kadar bahse konu soruşturmanın 2011 yılının hangi ayında ve gününde başladığına yönelik bir bilgi başvurucu tarafından sunulmamış ve Başsavcılık kararında da bu yönde bir bilgi ortaya konulmamış ise de başvurucu hakkındaki tedbirin uzun süre devam ettiği anlaşılmaktadır.

42. Başvurucunun soruşturma sonucunda kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilmesinden de hareketle haksız yere hakkında anılan tedbirin uygulandığından bahisle açtığı tazminat davasında Mahkeme işin esasına yönelik bir inceleme yapmamıştır. Bununla birlikte Dairenin 23/11/2020 tarihli kararında işin esasına yönelik bir inceleme yapmadığı söylenemez. Nitekim Daire anılan kararında başvurucuya isnat edilen eylem çerçevesinde uygulanılan tedbiri orantılı ve ölçülü olarak değerlendirdiğini belirtmiştir (bkz. § 10). Bunun dışında herhangi bir tespit yapılmaksızın başvurucunun tazminat isteme koşullarının oluşmadığı gerekçesi ile davanın reddine karar verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu nedenle Daire tarafından davanın esasına ilişkin bir inceleme yapılmış olduğu anlaşılmaktadır. Bu noktada önemli olan husus, başvurucunun tazminat talebinin reddedilmesi ile ortaya çıkan özel hayata saygı hakkına ve haberleşme hürriyetine yönelik müdahalenin yargısal makamlar tarafından ilgili ve yeterli gerekçelerle ortaya konulup konulmadığıdır. Bu bağlamda yargısal makamların şikayet edilen tedbirin hukuka uygun olup olmadığını ilgili mevzuat ve anayasal güvenceleri gözeterek tespit etmesi, vardığı sonucu ilgili ve yeterli gerekçeyle ortaya koymasıyla beraber hukuka aykırılık durumunda varsa bir mağduriyet yeterli giderimi sağlaması gerekir.

43. Somut başvuruda özel hayata saygı hakkı ile haberleşme hürriyetine müdahalenin dayanağı olan mevzuatta anılan tedbirin en çok üç ay verileceğine ilişkin bir düzenleme bulunmakla birlikte olay tarihinde yürürlükte olan diğer hükümde örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili olarak gerekli görülmesi hâlinde, hâkimin bir aydan fazla olmamak üzere sürenin müteaddit defalar uzatılmasına karar verebileceği belirtilmiştir (bkz. § 14). Bu kapsamda uygulanan tedbirin "gerekli görülmesi hâli"nin örgüt faaliyeti ile bağlantılı olarak iletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınmasını haklı kılacak emarelerin varlığı ile mümkün olabileceğini belirtmek gerekir. Nitekim yürütülen soruşturmada suçun sübutunu ortaya koyabilecek yeni olguların bulunması ya da yeni bir delil elde edebilme

ihtimali gibi durumlarda tedbirin uzatılmasının neden gerekli görüldüğü ortaya konulmuş olacaktır.

44. Silahlı terör örgütüne üye olma suçundan başvurucu hakkında başlatılan soruşturma kapsamında uygulanan tedbirin de yürürlükte olan mevzuat kapsamında müteaddit defalar uzatıldığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte bahse konu tedbir bağlamında ilgili hükümde yer alan gerekliliğin ne olduğuna ilişkin ise Daire kararında bir belirlemenin veya açıklamanın yer almadığı görülmektedir.

45. Netice itibarıyla yargısal makamlar tarafından verilen kararlarda başvurucunun iletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması şeklindeki tedbirin hukuka uygunve ölçülü olup olmadığına ve bu durumunun giderim bağlamında neden tazminat gerektirmediğine ilişkin anayasal güvenceleri de içeren yeterli bir açıklama yapıldığı söylenemez. Bu nedenle özel hayata saygı hakkı ile haberleşme hürriyetine yönelik müdahalenin zorunlu bir ihtiyaca karşılık geldiğinin ve orantılı olduğunun ilgili ve yeterli gerekçelerle ortaya konulmadığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle başvurucunun iletişimin haksız şekilde uzun süre dinlendiği iddiası temelinde açtığı tazminat davasının yargısal makamlar tarafından reddedilmesiyle ortaya çıkan özel hayata saygı hakkına ve haberleşme hürriyetine yönelik müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

46. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 20. ve 22. maddelerinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

47. Başvurucu; ihlalin tespitine ve maddi ve manevi tazminat ödenmesine karar verilmesini talep etmiştir.

48. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

49. Diğer yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Özel hayata saygı hakkının ve haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ve Anayasa’nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin İHLAL

EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkı ve haberleşme hürriyetinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Bakırköy 15. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2016/93, K.2016/171) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için Yargıtay 12. Ceza Dairesine (E.2019/1995, K.2020/6262) ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 4/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYŞE ÇALIM VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/5138 | Karar tarihi: 04.02.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/5138

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYŞE ÇALIM VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/5138)

Karar Tarihi: 4/2/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Saliha AKSOY

Başvurucular : 1. Ayşe ÇALIM

2. Edibe KORKMAZ

3. Erhan ÇALIM

4. Hüseyin ÇALIM

5. Nusret ÇALIM

6. Okan ÇALIM

Vekili : Av. Tahsin KOÇ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, terör saldırısı sonucu meydana gelen ölüm olayı nedeniyle uğranıldığı ileri sürülen zararların tazmini talebiyle açılan tam yargı davasının süre aşımı yönünden reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Hatay'ın Reyhanlı ilçesinde 11/5/2013 tarihinde biri belediye binası önünde diğeri postane binası yakınlarında olmak üzere bomba yüklü iki aracın infilak ettirilmesi suretiyle terör saldırısı gerçekleştirilmiştir. Saldırı sonucu 51 kişi yaşamını yitirmiş, 222 kişi

yaralanmıştır. Başvuruculaların yakını A.Ç., söz konusu saldırı sonucu hayatını kaybedenlerden biridir. A.Ç.nin annesi olan başvurucu Edibe Korkmaz tarafından 21/5/2013 tarihinde Hatay Valiliği Zarar Tespit Komisyonuna yapılan başvuru üzerine 21/6/2013 tarihinde sulhname imzalanmış ve 17/7/2004 tarihli ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun uyarınca 25.842,95 TL tutarında maddi tazminat A.Ç.nin mirasçılarına ödenmiştir.

3. Söz konusu terör saldırısıyla ilgili olarak İçişleri Bakanlığı Mülkiye Müfettişliği tarafından düzenlenen 30/6/2014 tarihli ön inceleme raporunda Hatay Emniyet Müdürlüğüne olay öncesi konuyla ilgili çok sayıda ihbar geldiği, istihbarat birimleri tarafından -araç plakası, şahıs isimleri gibi bilgilerin de belirtilmesi suretiyle- Hatay Emniyet Müdürlüğüne bilgi sunulduğu, patlamanın meydana gelmesinde önlem almayan emniyet birimlerinin hizmet kusurunun bulunduğu ve ilgililer hakkında soruşturma izni verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

4. İlgili emniyet görevlileri ile mülki idare amirleri hakkında Hatay Valiliği tarafından soruşturma izni verilmesi üzerine Hatay Cumhuriyet Başsavcılığınca 30/12/2014 tarihinde görevi kötüye kullanma suçundan iddianame düzenlenmiş ve iddianamenin kabulü ile Hatay 7. Asliye Ceza Mahkemesi nezdinde 19/1/2015 tarihinde kamu davası açılmıştır.

5. Başvurucular 18/11/2015 tarihinde İçişleri Bakanlığına sundukları dilekçe ile yakınları A.Ç.nin ölümü nedeniyle uğradıkları zararların ödenmesi için talepte bulunmuştur. Talebin 25/11/2015 tarihli işlemle reddedilmesi üzerine başvurucular 29/1/2016 tarihinde 5233 sayılı Kanun hükümleri kapsamında idare ile imzalanan sulhnamenin iptal edilmesi ile manevi zararlarının ödenmesi talepleriyle tam yargı davası açmıştır. Dava dilekçesinde patlamanın ve ölümlerin yaşanmasında idarenin kusurunun bulunduğu, istihbarat bilgisi bulunmasına karşın önlem alınmadığı ileri sürülmüş ve dava açma süresine ilişkin açıklama yapılarak 5233 sayılı Kanun'dan ayrı olarak kusur sorumluluğu temelinde dava açıldığı vurgulanmıştır.

6. Hatay İdare Mahkemesi (İdare Mahkemesi) 17/2/2016 tarihli kararıyla davayı süre aşımı nedeniyle reddetmiştir. Kararın gerekçesinde, sulhnamenin iptali ve maddi tazminat talepleri bakımından sulhnamenin imzalandığı 21/6/2013 tarihinden itibaren en geç altmış gün içinde dava açılması veya aynı süre içinde idareye başvurulup başvuru neticesinde tesis edilecek işlemin sonucuna göre işlemin tebliğinden itibaren geri kalan dava açma süresi içinde; manevi tazminat talebi bakımından ise 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu uyarınca olay tarihinden itibaren bir yıl içinde ve en geç 12/5/2014 tarihinde idari başvuru yaparak sonucuna göre otuz gün içinde dava açılması gerektiği belirtilmiştir. Bu bağlamda olayın üzerinden uzun süre geçmesinden sonra dava açma süresini canlandırma olanağı bulunmayan 18/11/2015 tarihli idari başvuru üzerine verilen ret cevabının ardından 29/1/2016 tarihinde açılan davada süre aşımı bulunduğu ifade edilmiştir.

7. Başvuruculaların temyiz talebi üzerine, Danıştay Onuncu Dairesi (Daire) 14/11/2018 tarihli kararıyla süre ret kararını bozmuştur. Kararın gerekçesinde, 2577 sayılı Kanun'da tam yargı davaları için öngörülen bir ve beş yıllık sürelerin eylemin idariliğinin ortaya çıktığı andan itibaren hesaplanmasının şart olduğu, somut olayda ise eylemin idariliğinin 19/1/2015 tarihinde açılan ceza davası ile öğrenildiğinin kabulünün gerektiği, bu nedenle de ceza davasının açılmasından itibaren bir yıl içinde 18/11/2015 tarihinde yapıldığı anlaşılan idari başvuru üzerine açılan davanın süresinde olduğu belirtilmiştir. Daire, gerekçesinde ayrıca sulhname imzalandıktan sonra idarenin sorumluluğunun hizmet kusuru ilkesi uyarınca çözülebileceğini belirterek sulhnamenin iptali talebinin de tazminat talepleri ile birlikte

değerlendirilmesi gerektiğine işaret etmiştir. Davalı idarenin karar düzeltme talebi üzerine Daire, bozma kararını kaldırarak İdare Mahkemesinin 17/2/2016 tarihli süre ret kararını 19/10/2020 tarihinde onamıştır.

8. Başvurucular, nihai kararı 22/1/2021 tarihinde öğrendikten sonra 12/2/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

10. Başvurucu Fatih Çalım, başvuru tarihinden sonra 7/2/2023 tarihinde vefat etmiştir. Ölen başvurucunun mirasçıları 19/12/2024 tarihli dilekçe ile başvuruyu devam ettirmek istediklerini bildirmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Başvurucular; terör saldırısının gerçekleşmesinde idarenin kusuru olduğunun olay tarihinde öğrenilmesinin mümkün olmadığını, süre ret kararındaki yorumun mahkemeye erişim hakkını aşırı derecede sınırladığını, saldırının yaşanmasında kusuru olan idarenin bu ihmalinin yaşamı koruma yükümlülüğünü ihlal ettiğini belirterek anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

12. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; somut olay sürecini ve insan hakları yargısı içtihadı ile mevzuatı detaylı olarak aktararak yapılacak değerlendirmede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı başvuru formundaki hususları yinelemiştir.

13. Olayın niteliği ve başvuru formundaki iddialar doğrultusunda inceleme mahkemeye erişim hakkı kapsamında yapılmıştır.

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Adil yargılanma hakkının en temel unsurlarından biri olan mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelir. Kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka ifadeyle mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamalar mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özkan Şen [2. B.], B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

16. Mahkemeye erişim hakkı, mahkemeye başvuru konusunda etkili bir sistemin var olmasını ve dava açmak isteyen kişilerin mahkemeye ulaşmada açık, pratik ve yeterli fırsatlara sahip olmasını gerektirir. Özellikle hukuki ya da uygulamadaki belirsizlikler kişilerin mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Aktif Elektrik Müh. İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti. [1. B.], B. No: 2012/855, 26/6/2014, § 34). Bu nedenle mahkemelerin usul kurallarını uygularken yargılamanın hakkaniyetine zarar getirecek ölçüde katı şekilcilikten kaçınmaları gerektiği gibi kanunla öngörülmüş usul şartlarının ortadan kalkmasına neden olacak ölçüde aşırı esneklikten de kaçınmaları gerekir (Kamil Koç [1. B.], B. No: 2012/660, 7/11/2013, § 65). Bu kapsamda mevzuatta öngörülen dava açma süresine ilişkin kuralların hukuka açıkça aykırı olarak yanlış uygulanması veya bu sürelerin hatalı hesaplanması nedenleriyle kişilerin dava açma ya da kanun yollarına başvuru haklarını kullanmasına engel olunması

mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti. [2. B.], B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 38).

17. Vurgulamak gerekir ki dava açma süresinin hangi tarihte başlayacağını belirlemek ve mevzuatı bu yönüyle yorumlamak görevi esasen yargı mercilerine aittir. Bireysel başvurunun ikincillik ilkesi gereği, dava açma süresinin başlatılacağı tarihin belirlenmesi noktasında Anayasa Mahkemesinin bir görevi bulunmamaktadır. Anayasa Mahkemesinin bu hususta üstleneceği rol, dava açma süresinin hangi tarihten itibaren başlatılması gerektiğiyle ilgili yargı mercilerinin yorumlarının mahkemeye erişim hakkına etkisini somut olayın şartları ışığında incelemektir (Ahmet Yıldırım [1. B.], B. No: 2014/18135, 20/9/2017, § 46).

18. Başvurucular tarafından açılan davanın İdare Mahkemesince, süresinde olmadığı gerekçesiyle reddedilmesinin mahkemeye erişim hakkına müdahale oluşturduğu açıktır. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma, ölçülülük ilkesine aykırı olmama şartlarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

19. Somut olayda mahkemeye erişim hakkına davanın süre yönünden reddi suretiyle yapılan müdahalenin kanuni dayanağa sahip olduğu ve sınırlamanın meşru amacının bulunduğu (idari işlem ya da eylemlere karşı açılacak davalarda süre şartı öngörülmesinin en genel ifadeyle idari istikrarın sağlanması şeklinde bir meşru amaca hizmet ettiği yönünde ayrıntılı değerlendirme için bkz. Ayşe Yıldırım [1. B.], B. No: 2014/5, 25/10/2017, §§ 54,55; Fatma Altuner [2. B.], B. No: 2014/17714, 26/10/2017, §§ 48,49; Çölbeyi Lojistik Nakliyat Gümrükleme Denizcilik İnşaat Turizm Sanayii ve Ticaret Limited Şirketi [1. B.], B. No: 2014/12354, 9/11/2017, § 52) anlaşılmıştır.

20. Kanunilik ve meşru amaç şartlarını sağladığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahale, ölçülülük ilkesi bakımından da değerlendirilmelidir. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2013/66, K.2014/19, 29/1/2014; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri [1. B.], B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

21. Hak arama özgürlüğünün bağlandığı usul kurallarına uyulmaması nedeniyle uyuşmazlıkların esası hakkında karar verilmemesi suretiyle mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin idari istikrarın sağlanması amacının gerçekleştirilmesi bakımından elverişli ve gerekli olduğu söylenebilir. Somut olaydaki müdahalenin ölçülülüğünün değerlendirilmesi bakımından asıl üzerinde durulması gereken husus ise müdahalenin orantılı olup olmadığıdır.

22. Eldeki başvuruya konu yargılama sürecinde İdare Mahkemesi, meydana gelen ölüm olayı ile buna neden olan eylemin patlamanın gerçekleştiği 11/5/2013 tarihinde öğrenilip 21/6/2013 tarihinde sulhname imzalandığı ve bu tarihlerden itibaren mevzuatta belirtilen süreler aşıldıktan sonra yapılan idari başvuru üzerine açılan davanın süresinde olmadığı gerekçesine yer vererek davayı reddetmiştir. Başvurucular, idarenin kusurlu olduğunu ve emniyet birimlerinin olayda ihmali bulunduğunu ceza davası ile öğrendiklerini belirterek

idari başvuru süresinin başlangıç tarihi olarak ölüm olayının gerçekleştiği tarihin esas alınmasının mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

23. Anayasa Mahkemesince daha önce benzer nitelikte başvurularda da belirtildiği üzere idari eylem nedeniyle uğranılan zararın tazmini talebiyle açılan tam yargı davasında idarenin tazminle yükümlü tutulabilmesi için ortada idari eylem ve zarar olmalı, ayrıca zararla idari eylem arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Söz konusu eylemlerin idariliği ve doğurduğu zarar bazen eylemin yapılmasıyla birlikte ortaya çıkarken bazen de çok sonra değişik araştırma, inceleme ve hatta ceza yargılamaları sonucu ortaya çıkabilmektedir (Şeyma Kayaoğlu [2. B.], B. No: 2014/5491, 5/7/2017, §§ 55,56).

24. İdariliğin veya meydana gelen zararın ya da aralarındaki illiyet bağının eylemden sonra anlaşıldığı veya ortaya konulabildiği durumlarda dava açma süresinin hak sahibinin henüz dava hakkının doğduğundan haberdar olmadığı ve somut şartlar çerçevesinde haberdar olduğunun kabulünü haklı kılan nedenlerin bulunmadığı bir dönemde işlemeye başlaması dava hakkının varlığını anlamsız kılıp ölçülülük ilkesini zedeleyebilir (Yaşar Çoban [GK], B. No: 2014/6673, 25/7/2017, § 66). Bu nedenle eylemin idariliğinin veya yol açtığı zararın ya da illiyet bağının eylemden sonra anlaşıldığı veya ortaya konulabildiği durumlarda dava açma süresinin bu tarihlerden sonra başlayacağı kabul edilmektedir (Şeyma Kayaoğlu, § 55).

25. Somut olayda ölümün 11/5/2013 tarihinde meydana gelen terör saldırısı sonucu gerçekleştiği konusunda tereddüt bulunmamaktadır. Ancak olayda idarenin kusurunun bulunması durumunun İçişleri Bakanlığı tarafından yapılan inceleme, akabinde gerçekleşen soruşturma izni verilmesi işlemleri ve olayda ihmali/kusuru bulunduğu düşünülen emniyet görevlileri hakkında 19/1/2015 tarihinde açılan ceza davası ile açığa çıktığı görülmüştür. Dolayısıyla başvuruculların anılan süreçten önce ölüm olayına sebebiyet veren olguya dair ihmale, eylemsizliğe ve dolayısıyla eylemin idariliğine ilişkin bir bilgiye, veriye sahip olmadıkları anlaşılmıştır. Bu bağlamda başvuruculların yakınlarının ölümüne neden olan terör saldırısında idarenin kusur doğurabilecek eylemsizliğini (önlem almama hâli) ve zararla idari eylemsizlik arasında illiyet bağı olduğunu meydana gelen ölüm olayıyla derhâl öğrendiklerinden söz edilemez (benzer yöndeki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi değerlendirmesi için bkz. Kurşun/Türkiye,B. No: 22677/10, 30/10/2018, §§ 101-106).

26. Bu itibarla olayın gerçekleştiği 11/5/2013 tarihi esas alınarak başvuruculların uğradıkları zararla ilgili idari başvuru yapmak suretiyle dava açmalarının beklenmesi başvuruculara orantısız bir külfet yüklemektedir.

27. Bu hâle göre İdare Mahkemesinin dava açma süresinin başlangıç tarihine ilişkin yorumunun başvuruculların mahkemeye erişim hakkına yönelik katı bir yorum olduğu ve bu yorumun başvuruculların mahkemeye erişim hakkını aşırı derecede güçleştirerek neredeyse imkânsız hâle getirdiği değerlendirilmiştir. Bu nedenle davanın süre aşımından reddedilmesi suretiyle başvuruculların mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin ölçüsüz olduğu sonucuna varılmıştır.

28. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

29. Başvurucular, yaşam hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmüşse de adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı yönünden ulaşılan sonuç gözetilerek söz konusu

ihlal iddiası yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

30. Başvurucular; ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılması ve her biri için ayrı ayrı 100.000 TL tazminat talebinde bulunmuştur.

31. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

32. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne ya da reddine karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak, yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

33. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvuruculara tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Diğer ihlal iddiasının İNCELENMESİNE GEREK OLMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Hatay İdare Mahkemesine (E.2016/104, K.2016/153) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara tazminat talebinin REDDİNE,

F. 487,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.487,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ

UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 4/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

LEYLA AYGÜN VE PINAR TÜRK ARIK

B. No: 2021/16146 | Karar tarihi: 04.02.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/16146

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

LEYLA AYGÜN VE PINAR TÜRK ARIK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/16146)

Karar Tarihi: 4/2/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Aydın DEMİREL

Başvurucular : 1. Leyla AYGÜN

2. Pınar TÜRK ARIK

Vekilleri : Av. Ramazan DEMİR

Av. Eylem Arzu KAYAOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, idarenin yasaklama kararına aykırı olarak bir etkinliğe katılmak istenmesi sonucu gözaltına alınma ve buna ilişkin olarak konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbiri uygulanması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Kadıköy Kaymakamlığı tarafından 2/2/2021 tarihli kararla COVID-19 salgını nedeniyle toplum sağlığının korunması, kamu düzeninin sağlanması, salgının yayılmasının engellenmesi amacıyla ve toplumsal iç barışı tehdit edebilecek etkinliklerin gerçekleşme ihtimali gözönüne alınarak 2/2/2021 tarihinden itibaren yedi gün süreyle Kadıköy ilçesindeki tüm açık alanlarda gerçekleştirilmesi planlanan toplantı, miting, yürüyüş, oturma eylemi, basın açıklaması, konser, bildiri dağıtımı gibi etkinlikler yasaklanmıştır. Bu karar 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 32. maddesinin (Ç) fıkrası ve 6/10/1983 tarihli ve

2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 17. maddesi uyarınca alınmıştır. Kadıköy Kaymakamlığı tarafından alınan bu karar, sosyal medya üzerinden protesto ve basın açıklaması için çağrılar yapan ilgili kişi ve kuruluşlara telefon, resmî tebligat ve basın açıklaması yoluyla ilan ve tebliğ edilmiştir.

3. Güvenlik güçlerince yapılan tespite göre TKP/ML, PKK/KCK, DHKP-C gibi birtakım silahlı terör örgütlerinin katılımıyla oluşturulduğu iddia edilen Birleşik Mücadele Güçleri tarafından sosyal medya platformlarından bir üniversiteye rektör atanmasını protesto etmek amacıyla 4/2/2021 tarihinde İstanbul'un Kadıköy ilçesinde yapılacak protesto ve basın açıklamasına katılma çağrısı yapılmıştır. Güvenlik güçlerince hazırlanan Olay ve Yakalama Tutanağı'na göre 4/2/2021 tarihinde bu çağrı üzerine basın açıklaması ve protestoya katılmak amacıyla Kadıköy'de elli ilâ altmış kişilik bir grup toplanmıştır. Kadıköy Kaymakamlığı tarafından alınan yasaklama kararı, toplanan gruba birçok defa tebliğ edilmiştir. Grubun dağılmamakta ısrar etmesi, sözlü ve fiilî olarak karşı koyması üzerine güvenlik güçlerince gruba müdahalede bulunulmuş ve aralarında başvuruculaların da bulunduğu 61 kişi yakalanarak gözaltına alınmıştır.

4. Başvurucular, Cumhuriyet savcısı huzurundaki ifadelerinde özetle eyleme katılmak için değil arkadaşlarıyla buluşmak için olay yerine geldiklerini belirtmiştir. Emniyet güçlerince hazırlanan fezlekede ise başvuruculaların slogan atarak eylem yapan ve dağılmamakta ısrar eden grupta yer aldıkları, başvurucu Pınar Türk Arık hakkında silahlı terör örgütüne üye olma, halkı kin ve düşmanlığa alenen tahrik etme, terör örgütü propagandası yapma suçlarından, başvurucu Leyla Aygün hakkında isesilahlı terör örgütüne üye olma, terör örgütü propagandası yapma suçlarından yargılamaların bulunduğu bilgilerine yer verilmiştir.

5. Aralarında başvuruculaların da yer aldığı birçok şüpheli hakkında İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığı Anayasal Düzene Karşı İşlenen ve Örgütlü Suçlar Bürosu tarafından 2911 sayılı Kanun'un 32. maddesinde düzenlenen kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçundan tutuklama kararı verilmesi talep edilmiştir. Tutuklama talebinde, başvuruculaların atılı suçu işlediklerine dair kuvvetli suç şüphesinin ve tutuklama nedeninin bulunduğu, atılı suçun vasıf ve mahiyeti, mevcut delil durumu, müsnet suçun 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesinde sayılı katalog suçlardan olduğu, güvenlik tedbirinin orantılı olduğu, cezanın üst sınırının gözetildiği belirtilmiştir. İstanbul Anadolu 3. Sulh Ceza Hâkimliği (Sulh Ceza Hâkimliği) 9/2/2021 tarihinde başvurucular ve diğer bazı şüpheliler hakkında "...şüphelilerin üzerlerine atılı suçu işlediklerine dair kuvvetli şüphe oluşmuş ise de; suç vasfının ve delil durumunun şüpheliler lehine değişme ihtimali..." gerekçesiyle tutuklama talebinin reddine, yurt dışına çıkamama ve konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirlerinin uygulanmasına karar vermiştir. Başvuruculaların itirazları İstanbul Anadolu 4. Sulh Ceza Hâkimliğince 18/2/2021 tarihinde reddedilmiştir.

6. Başvurucular, ret kararını 15/3/2021 tarihinde öğrenmiş ve 16/3/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

8. Bireysel başvuru sonrasında Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi üzerinden yapılan incelemede, başvurucular hakkında kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçunu işledikleri iddiasıyla kamu davası açıldığı

tespit edilmiştir. İddianamede; Kadıköy'de muhtemel toplumsal olayların, basın açıklamaları ve gösteri yürüyüşleri yapılacağının, sosyal medya üzerinden bazı gruplar organizesinde 4/2/2021 tarihinde başta gerçek kişi ve sivil toplum örgütleri olmak üzere çeşitli marjinal gruplar tarafından toplantı amacıyla bireysel ve kitlesel çağrıların yapıldığının tespit edildiği, Kadıköy ilçesindeki tüm açık alanlarda gerçekleştirilmesi planlanan toplantı, basın açıklaması, konser gibi etkinliklerin Kadıköy Kaymakamlığı tarafından 2/2/2021 tarihinden itibaren yedi gün süreyle yasaklandığı, söz konusu yasaklama kararının sosyal medya üzerinden çağrılar yapan ilgili kişi ve kuruluşlara telefon, resmî tebligat ve basın açıklamasıyla ilan ve tebliğ edildiği, yasaklama kararına rağmen 4/2/2021 tarihinde daha önceki çağrılar doğrultusunda planlanan basın açıklamasının yapılacağı yönündeki çağrıların devam etmesi üzerine güvenlik güçlerince gerekli güvenlik tedbirlerinin alındığı, basın açıklaması için toplanan elli kişilik grubun yasaklama kararına rağmen yürüyüşe geçmesi üzerine yasaklama kararının gruba tebliğ edilerek dağılmaları, aksi hâlde güvenlik güçlerince müdahale edileceği yönünde birçok kez uyarıda bulunulduğu, uyarıya rağmen grubun yürüyüş yapmak istemesinin ardından müdahale edilerek dağıtıldığı, bu sürecin birçok kez tekrarlandığı belirtilmiştir.

9. İstanbul Anadolu 35. Asliye Ceza Mahkemesi (Asliye Ceza Mahkemesi); 29/3/2021 tarihinde adli kontrol tedbirinin niteliği, tedbirin konulduğu tarih ve kamu davasının açıldığı gözetilerek başvurucular hakkındaki konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin kaldırılmasına, yurt dışına çıkış yasağı adli kontrol tedbirinin devamına ve başvurucular hakkında imza atmak suretiyle en yakın polis merkezine başvuruda bulunmak şeklindeki adli kontrol tedbirinin uygulanmasına karar vermiştir. Yargılama Asliye Ceza Mahkemesi nezdinde derdesttir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

10. Başvurucular; somut olayda suçun kanuni unsurlarının mevcut olmadığını, soruşturma makamınca toplanması gereken delil bulunmadığını, polis tutanaklarının tamamı dosyaya ibraz edildiği hâlde haklarında başka tedbirlerin yanı sıra konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin de uygulandığını, ölçüsüz olan bu tedbir nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvuruculların 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesine göre tazminat davası açmadan, dolayısıyla olağan hukuk yolunu tüketmeden bireysel başvuruda bulundukları bildirilmiştir. Ayrıca anılan tedbirin kısa süre sonra kaldırılarak imza atma şeklindeki adli kontrol tedbirinin uygulandığı, akabinde bu tedbirin kaldırıldığı belirtilerek başvurucular hakkında uygulanan koruma tedbirinin süresi ve ağırlığı ile soruşturmanın kapsamı gözetilerek tedbirin ölçülülüğünün değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi kapsamındaki tazminat yolunun etkili bir iç hukuk yolu olmadığını belirterek bireysel başvuru formunda yer alan iddialarını yinelemiştir.

12. Başvurucular gözaltı tedbirinin hukuki olmadığı iddiaları yönünden 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi uyarınca tazminat yoluna başvurmadan sadece adli kontrol tedbirine ilişkin olağan kanun yolunu tükettikten sonra bireysel başvuruda bulunmuştur. Dolayısıyla şikâyete esas müdahalenin adli kontrol tedbirinin uygulanması olduğu anlaşıldığından inceleme buna hasredilmiş olup gözaltı işleminin hukukiliğine ilişkin ihlal iddiası bakımından bir değerlendirme yapılmamıştır.

13. Anayasa Mahkemesi, hakkında konutu terk etmeme adli kontrol tedbiri uygulanan başvurucunun 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesindeki tazminat davası olağan başvuru yolunu tükettikten sonra yaptığı bireysel başvuruya ilişkin E.Y. ([GK], B. No: 2018/10482, 14/12/2022, § 48) kararında, 5271 sayılı Kanun'un 141. ve devamı maddelerinde adli kontrolün tazminat talep edilebilecek koruma tedbirleri arasında sayılmadığını, dolayısıyla konutu terk etmeme tedbiri bakımından etkili bir tazminat yolunun bulunmadığını tespit etmiştir. Bu bakımından başvurucuların haklarındaki iddiaya konu adli kontrol tedbirlerinin sona erdiği tespit edilmiş olsa da somut başvuruda başvuru yollarının tüketilmesine dair kabul edilebilirlik kriteri bakımından bir eksiklik bulunmadığı değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra açıkça dayanaktan yoksun olmayıp kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Anayasa Mahkemesi; konutu terk etmeme tedbirinin niteliği, uygulanış şekli ve özellikleri itibarıyla hareket serbestîsi üzerindeki sınırlayıcı etkisinin derece ve yoğunluk olarak seyahat özgürlüğüne göre oldukça ileri bir boyutta olduğu ve dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına müdahale teşkil ettiği sonucuna varmıştır (Esra Özkan Özakça [GK], B. No: 2017/32052, 8/10/2020, §§ 68-76).

15. Konutun terk edilmemesine yönelik bir yükümlülüğü içeren adli kontrol tedbirinin hukukiliğinin değerlendirilmesinde -tıpkı tutuklamanın hukukiliğinin incelenmesinde olduğu gibi- tedbirin kanun tarafından öngörülüp öngörülmediği, isnat edilen suçun işlendiğine dair kuvvetli şüphe bulunup bulunmadığı, Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanılıp dayanılmadığı ve tedbirin ulaşılmak istenen amaç bakımından ölçülü olup olmadığı dikkate alınır. Çünkü böyle bir adli kontrol tedbiri tutuklamaya seçenek bir koruma tedbiridir. Dolayısıyla söz konusu tedbire ancak, suçlamanın kuvvetli sayılabilecek inandırıcı delillerle desteklenmesi şartıyla, suçluluğu hususunda kuvvetli belirti bulunan kişiler hakkında, tedbir uygulanacak kişinin kaçmasını ya da delilleri yok etmesini veya değiştirmesini önlemek amacıyla ve ulaşılmak istenen amaç yönünden bir ölçüsüzlük yoksa başvurulabilir. Adli kontrol kapsamındaki başka yükümlülüklerin ulaşılmak istenen meşru amaç bakımından yeterli olması hâlinde kişi konutu terk etmeme yükümlülüğüne tabi tutulmamalıdır (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Esra Özkan Özakça, §§ 78-83).

16. Başvuruculaın bireysel başvuruya konu ettikleri husus, kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçundan yürütülen bir soruşturma kapsamında Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 5271 sayılı Kanun'un 109. maddesi uyarınca verilen konutu terk etmeme adli kontrol tedbiridir. Dolayısıyla başvurucular hakkında verilen ve adli kontrol yükümlülüğü olarak uygulanan konutu terk etmeme tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

17. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan söz konusu adli kontrol tedbiri açısından başvuruculaın isnat edilen suçu işlediklerine dair kuvvetli şüphe bulunup bulunmadığının incelenmesi gerekir.

18. Sulh Ceza Hâkimliği adli kontrole hükmettiği kararında suçun işlendiğine dair kuvvetli belirtinin var olduğunu belirtmiştir (bkz. § 5). İsnada göre içinde başvuruculaın da bulunduğu grup, güvenlik güçlerinin yaptığı ihtarlara ve toplantının dağıtılması için güç kullanılmasına rağmen dağılmamakta ısrar etmiştir. Fezlekeye göre başvurucular slogan atarak eylem yapan ve dağılmamakta ısrar eden grupta yer almaktadır (bkz. §§ 4, 5, 8).

Başvurucuların eyleminin isnat edilen suçu oluşturup oluşturmayacağı bakımından ise haklarındaki yargılamanın derdest olduğu da gözetilerek (bkz. § 9) somut olayın koşullarında Sulh Ceza Hâkimliğinin başvurucuların suçu işlediklerine dair kuvvetli belirti bulunduğu yönündeki kabulünden ayrılmayı gerektirecek bir husus bulunmadığı değerlendirilmiştir.

19. Bu aşamada başvurucular hakkında uygulanan adli kontrol tedbirinin meşru bir amacı olup olmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir.

20. Öncelikle başvuruculara isnat edilen suçun yalnızca kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçu olduğunu ifade etmek gerekmektedir (bkz. §§ 5, 8).

21. Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında, tutuklama kararının kaçmayı ya da delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek amacıyla verilebileceği belirtilmiştir. Konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin tutuklamaya alternatif olma niteliği gereği bu tedbir yalnızca Anayasa'da öngörülen bu amaçlarla verilebilir. Anılan tedbirin niteliği ve özellikleri dikkate alındığında bunun bilhassa şüpheli veya sanıkların kaçmalarını engellemeye yönelik adli bir önlem olarak değerlendirilmesi mümkündür (Esra Özkan Özakça, § 80). 5271 sayılı Kanun'un 109. maddesinin (1) numaralı fıkrasında da tutuklama sebeplerinin varlığı hâlinde kişinin tutuklanması yerine adli kontrol altına alınmasına karar verilebileceği belirtilmiştir. Dolayısıyla adli kontrol tedbiri, tutuklama sebeplerinin varlığı hâlinde ve ancak tutuklamanın ölçülü olmayacağı hâllerde başvurulabilen bir tedbirdir.

22. Tutuklama sebepleri 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinde düzenlendiği üzere şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması ya da kaçacağı şüphesini uyandıran somut olguların bulunması, şüpheli veya sanığın davranışlarının delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme, tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma hususlarında kuvvetli şüphe oluşmasıdır. Tutuklamanın anılan meşru amaçları adli kontrol bakımından da geçerlidir. Bu kapsamda adli kontrol tedbiri açısından somut olayda meşru amacın Sulh Ceza Hâkimliğince ortaya konulup konulmadığının değerlendirilmesi gerekir.

23. Nitekim konutu terk etmeme adli kontrol tedbirinin hukuka aykırı olduğu iddiasıyla yapılan bir başvuruda Anayasa Mahkemesi, somut olayın koşullarını ve başvuruya konu edilen yargısal süreci dikkate alarak fakat adli kontrole ilişkin kararda yazılı gerekçeler üzerinden inceleme yapmıştır (Esra Özkan Özakça, § 84).

24. Somut olayda Sulh Ceza Hâkimliği, başvurucuların adli kontrol altına alınmalarına karar verirken suç vasfının ve delil durumunun şüpheliler lehine değişme ihtimaline dayanmıştır. Dolayısıyla kararın gerekçesinde, 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinde öngörüldüğü üzere "şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması ya da kaçacağı şüphesini uyandıran somut olguların bulunması, şüpheli veya sanığın davranışlarının delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme, tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma hususlarında kuvvetli şüphe" bulunduğunu ortaya koyan, tedbirin meşru amacına dair bir değerlendirme bulunmamaktadır (bkz. § 5).

25. Tüm bu veriler ışığında Sulh Ceza Hâkimliği tarafından sunulan gerekçenin başvurucular hakkında konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin uygulanmasının gerekliliğini, dolayısıyla tedbirin meşru amacını ortaya koymak bakımından eksik ve yetersiz kaldığı değerlendirilmiştir. Varılan bu sonuç karşısında tedbirin ölçülülüğü yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

26. Bu itibarla başvurucular hakkında konutu terk etmeme şeklinde adli kontrol tedbiri uygulanmasının meşru amacının bulunduğuna dair olgular yeterli gerekçeyle ortaya konulmadan bu tedbirin uygulanmasının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan güvencelere aykırı olduğu sonucuna varılmıştır.

27. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

28. Başvurucular, basın açıklaması yapma amaçlarının olmadığını belirtmiş ancak aksinin kabulü hâlinde dahi barışçıl nitelikte olan bir etkinliğe müdahale edilmesi, gözaltına alınmaları, haklarında adli kontrol tedbiri uygulanması nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarının ihlal edildiğinden yakınmıştır.

29. Bakanlık görüşünde; başvuruculaların idarenin yasaklama kararına ve kolluk görevlilerinin ihtarına rağmen toplantıya katıldıkları ve dağılmamakta ısrar ettikleri, direnmeleri nedeniyle haklarında adli kontrol tedbirinin uygulandığı açıklanmıştır. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına ilişkin bir açıklama yapmamıştır.

30. Somut olayda kanuna aykırı bir toplantıya katıldıkları ve ihtara rağmen dağılmamakta ısrar ettikleri iddiasıyla başvurucular hakkında adli kontrol tedbiri uygulanmıştır. Dolayısıyla başvurucular hakkında uygulanan adli kontrol tedbirinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına müdahale teşkil ettiği kabul edilmelidir.

31. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

32. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında adli kontrol tedbirinin hukukiliğine ilişkin yapılan değerlendirmede müdahalenin kanun tarafından öngörülme koşulunu sağladığı sonucuna varılmıştır (bkz. § 16). Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı bakımından da bu sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

33. Anayasa Mahkemesi birçok kararında, uygulanan koruma tedbirinin ifade ve basın özgürlükleri, dernek kurma hürriyeti, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakları gibi diğer temel hak ve özgürlükler üzerindeki etkisini incelerken öncelikle koruma tedbirinin hukuki olup olmadığını ve/veya tedbirin makul süreyi aşıp aşmadığını değerlendirmekte; sonrasında uygulanan tedbirin hukukiliğine ya da süresinin makullüğüne ilişkin vardığı sonucu da dikkate alarak diğer temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğini belirlemektedir (tutuklama tedbiri bağlamında yapılan değerlendirmeler için bkz. Mutlu Öztürk ve diğerleri [1. B.], B. No: 2020/8525, 28/1/2021, § 84; Günay Dağ ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1631, 17/12/2015, §§ 191-203; Erdem Gül ve Can Dündar [GK], B. No: 2015/18567, 25/2/2016, §§ 92-100; Mehmet Baransu (2) [2. B.], B. No: 2015/7231, 17/5/2016, §§ 157-164; Şahin Alpay [GK], B. No: 2016/16092, 11/1/2018, §§ 134-147).

34. Anayasa Mahkemesi, adli kontrol tedbirinin hukukiliği bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yönünden yaptığı incelemede başvuruculara uygulanan konutu terk etmeme şeklindeki tedbirin ulaşılmak istenen amaç bakımından zorunlu bir müdahale olmadığı değerlendirmesinde bulunmuştur (bkz. §§ 25, 26). Başvuruya konu toplantıya ilişkin olarak

kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yönünden başvurucularla ilgili yapılan bu tespit ve değerlendirmelerin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı yönünden de geçerli olduğu açıktır. Ayrıca gerekliliği ortaya konulamayan koruma tedbirinin toplantıya katılma hususunda bireyler üzerinde caydırıcı etki yarattığı da dikkate aldığında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı yönünden demokratik toplumda gerekli olmadığı sonucuna varılmıştır.

35. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

36. Başvurucular; ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması ile miktar belirtmeksizin maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

37. Anayasa Mahkemesince yapılan inceleme sonucunda Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Bu itibarla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Başvurucular haklarındaki konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbiri sona ermiştir. Dolayısıyla ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Diğer taraftan yalnızca kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğinin tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruculara ayrı ayrı net 110.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Öte yandan başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri zararla ilgili bilgi ve belge sunmamaları nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. 1. Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara ayrı ayrı net 110.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 487,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.487,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına ve bilgi için İstanbul Anadolu 3.Sulh Ceza Hâkimliğine (2021/159 Sorgu) ve İstanbul Anadolu 4. Sulh Ceza Hâkimliğine (2021/1042

D.İş) GÖNDERİLMESİNE 4/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HASAN TOK

B. No: 2021/22139 | Karar tarihi: 04.02.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/22139

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HASAN TOK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/22139)

Karar Tarihi: 4/2/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 1/10/2025 - 33034

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Hasan TOK

Vekilleri : Av. Emre ÖZCAN Av. Zeynep TOK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; arabuluculuk siciline kaydolmak amacıyla yapılan başvurunun reddine dair işleme karşı açılan davada, davanın sonucuna etkili iddiaların kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, arabuluculuk sınavlarında başarılı olduktan sonra arabuluculuk siciline kaydolmak amacıyla Adalet Bakanlığına (Bakanlık) başvurmuştur. Bakanlık, başvuruyu 28/11/2017 tarihinde reddetmiştir. Ret gerekçesi olarak başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının 2017/22393 sayılı soruşturma dosyasının bulunduğu ve bu nedenle başvurucunun terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı olmamak şartını taşımadığı belirtilmiştir.

3. Başvurucu, işlemin iptali istemiyle 31/1/2018 tarihinde dava açmıştır. Dava dilekçesinde; sadece terör örgütünü kuran, yöneten, terör örgütüne üye olan ya da örgüt adına suç işleyen kişilerin terör örgütü mensubu olabileceğini, terör örgütüne irtibat ve iltisak diye bir kavramın mevcut olmadığını ifade etmiştir. Aranan şartın olağanüstü hâl kanun hükmünde

kararnamesi ile mevzuata eklendiğini, bu durumun suçta ve cezada kanunilik ilkesine aykırı olduğunu, ayrıca masumiyet karinesini ihlal ettiğini belirtmiştir. Terör örgütü ile irtibatını doğuracak herhangi bir davranışı bulunmamasına karşın subjektif bir değerlendirme ile dava konusu işlemin tesis edildiğini aktarmıştır. Arabuluculuk siciline kaydolmak için yaptığı başvurunun tarihinden sonra terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı olmama şartının getirildiğini, bu düzenlemenin geçmişe uygulanmasının mümkün olmadığını ve hukuki güvenlik ilkesini ihlal ettiğini dile getirmiştir.

4. Ankara 14. İdare Mahkemesi (İdare Mahkemesi) 27/9/2019 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararda, Ankara İl Emniyet Müdürlüğü tarafından başvurucunun ByLock uygulamasında kaydının bulunduğunun bildirildiği ifade edilmiştir. Ankara 23. Ağır Ceza Mahkemesinin (Ağır Ceza Mahkemesi) 24/9/2019 tarihinde başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 8 yıl 1 ay 15 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verdiği belirtilmiştir. Söz konusu hususların değerlendirilmesinden başvurucunun arabuluculuk siciline kaydolabilmek için aranan şartlardan terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı olmamak şartını taşımadığı sonucuna varılmıştır.

5. Başvurucu, karara karşı 24/2/2020 tarihinde istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde, dava dilekçesinde belirttiği hususlar yinelenmiştir.

6. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 29/12/2020 tarihinde istinaf başvurusunu kesin olarak reddetmiştir.

7. Ağır Ceza Mahkemesinin 24/9/2019 tarihli kararında, başvurucunun evinde yapılan aramada ele geçirilen materyaller ve ByLock isimli programı kullanıyor olması nedeniyle başvurucunun örgütün hiyerarşik yapısına dâhil olduğu, eylemlerinin süreklilik, çeşitlilik ve yoğunluk göstermesi karşısında terör örgütüne üye olma suçunu işlediğinin sabit görüldüğü ifade edilmiştir. Başvurucu, karara karşı 25/9/2019 tarihinde istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Yargılama, istinaf aşamasında derdesttir.

8. Nihai karar başvurucuya 28/2/2021 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 8/3/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucu, Bakanlığa başvurduğu tarihte gereken tüm şartların taşınmasına rağmen sonradan getirilen düzenleme ile başvurunun reddedilmesinin haksız ve hukuka aykırı olduğunu belirtmiştir. Dava konusu işlemin suçların ve cezaların kanuniliği ilkesine aykırı olduğunu yargılamanın tüm aşamalarında ileri sürmesine karşın bu iddianın mahkemelerce karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

10. Bakanlık görüşünde, mahkemelerce kendi içtihatları ve yorumu ile karar verildiği ve başvurucunun verilen kararın Danıştay veya diğer Bölge İdare Mahkemesi içtihatlarına aykırı olduğuna yönelik olarak bireysel başvuru formunda yerleşik bir içtihat sunmadığı veya böyle bir içtihada atıf yapmadığı belirtilmiştir. Mahkemelerin vardığı sonuç ve bu sonuca ilişkin gerekçelerin açıkça keyfî olduğu veya bariz bir takdir hatası içerdiğinin söylenip söylenemeyeceği ile başvurucunun şikâyetlerinin kanun yolu şikâyeti niteliğinde olup olmadığının kabul edilebilirlik incelemesinde dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini

gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsamaktadır (daha geniş değerlendirme için bkz. Abdullah Topçu [1. B.], B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75). Nitekim Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında "Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır." denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı yanıt vermesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak mahkemeler, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi [1.B.], B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) mahkemelerin davanın esas sorunlarını inceledikleri gerekçeli karardan anlaşılmalıdır. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve şartlarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, § 35). Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt vermeyi gerektiren usul veya esasa dair iddiaları cevapsız bırakması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

13. Başvurucu, arabuluculuk siciline kaydolmak için Bakanlığa başvurmuştur. Bakanlık, başvurucunun terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı olmamak şartını taşımadığı gerekçesiyle başvuruyu reddetmiştir. İdare Mahkemesi, başvurucunun Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyeleri tarafından kullanılan ByLock uygulamasında kaydının bulunması ve başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 8 yıl 1 ay 15 gün hapis cezası ile cezalandırılması nedeniyle başvurucunun terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı olmamak şartını taşımadığı sonucuna ulaşmıştır. Karar istinaf aşamasından geçerek kesinleşmiştir.

14. Yargılama makamlarınca gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekmektedir. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli olmayıp gerekçenin aynı zamanda makul olması da aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken, mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır (D.E. [2. B.], B.No: 2022/44461, 20/11/2024, §13).

15. Ceza mahkemesine yansıyan olguların idarece veya yargı makamlarınca değerlendirilmesi sonucu, hakkında kesinleşmiş mahkûmiyet hükmü bulunmayan kişi hakkında idari işlem ve yaptırım uygulanması veya bu idari işlem veya yaptırımın hukuka uygun bulunması doğrudan masumiyet karinesini ihlal etmez. Ancak burada kritik olan mesele, idarenin veya yargı makamlarının, henüz kesinleşmemiş ceza mahkemesinin suçluluğa dair hükmüne dayanmaksızın kendilerinin olay ve olguları yorumlayarak idari anlamda bir sonuca ulaşmaları gerekliliğidir. Temel olarak masumiyet karinesi suçlu muamelesi görmemeyi hedefler (Salih Taş [2. B.], B. No: 2019/15835, 11/1/2023, § 39).

16. İdare Mahkemesinin kararında yer alan gerekçelerden biri, başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 8 yıl 1 ay 15 gün hapis cezasıyla cezalandırılmasıdır. Öncelikle söz konusu yargılamanın kanun yolu aşamasında olduğu, hâlen kesinleşmediği vurgulanmalıdır. Hapis cezası kararına karşı istinaf kanun yoluna başvurulmuş olup yargılama derdesttir. Bu yüzden başvurucu hakkında kesinleşmiş bir hapis cezasından bahsedilemeyecektir.

17. İdare Mahkemesinin davayı reddederken belirttiği hususlardan biri başvurucunun aldığı hapis cezasıdır. Ancak kararda başvurucunun hapis cezası ile cezalandırıldığı aktarılmış, diğer bir ifadeyle yalnızca kesinleşmemiş hapis cezasının bilgisine yer verilmiştir. Fakat bu atıf yeterli olmayıp ceza yargılamasına konu olay ve olguların da İdare Mahkemesi tarafından irdelenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda ceza yargılamasına ilişkin dosya getirtilip dosyadaki olgular değerlendirilerek karar sonucuna ulaşılma nedeni yeterli bir gerekçe ile ortaya konulmalıdır.

18. İdare Mahkemesinin davayı reddederken gerekçe olarak belirttiği ikinci husus, Ankara İl Emniyet Müdürlüğünün başvurucunun ByLock uygulamasında kaydı olduğunu bildirmesidir. Ancak bu bilgiyi de sadece aktarmakla yetinmiş, herhangi bir şekilde değerlendirmemiştir. ByLock kaydının nasıl tespit edildiği, bu uygulamayı ne şekilde ve hangi sıklıkla kullandığı irdelenmemiştir. Öte yandan yapılan bu tespit ile arabuluculuk siciline kaydolmama arasındaki bağlantı da gösterilmemiştir.

19. Kural olarak mahkeme kararlarında esasa ilişkin hususlarda yeterli gerekçe bulunması hâlinde kanun yolu merciince bu karara atıf yapılarak değerlendirme yapılması makul görülebilir. Mahkeme kararlarında gerekçe bulunmadığı hâllerde ise kişilerin ileri sürdüğü esaslı itirazların kanun yolu mercii tarafından gerekçeli şekilde karşılanması gerekir. Somut olayda İdare Mahkemesi kararının yukarıda belirtilen bağlamda bir gerekçe içermediği, Bölge İdare Mahkemesi tarafından ise bu karara atıf yapılarak herhangi bir değerlendirme yapılmadığı anlaşılmıştır. Bu itibarla yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

20. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Metin KIRATLI bu sonuca katılmamıştır.

21. Başvurucunun temyiz kanun yolu açık olması gerekirken Bölge İdare Mahkemesince kesin karar verilmesi nedeniyle etkili başvuru hakkının ve mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürdüğü görülmekte ise de gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden diğer ihlal iddiaları hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

22. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ile 100.000 TL maddi ve 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

23. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere

uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

24. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

25. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Metin KIRATLI'nın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK OLMADIĞINA OYBİRLİĞİYLE,

D. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 14. İdare Mahkemesine (E.2018/255, K.2019/1773) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 487,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.487,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 4/2/2025 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

1. Başvurucu, arabuluculuk siciline kaydedilmesi talebiyle yaptığı başvurunun reddedilmesi üzerine açtığı davada, davanın sonucuna etkili iddialarının kararda karşılanmadığından bahisle gerekçeli karar hakkının ihlâl edildiği iddiasıyla bireysel başvuruda bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü tarafından yapılan değerlendirme neticesinde, İdare

Mahkemesi tarafından dava reddedilirken başvurucunun Bylock kullanıcısı olduğu ve "silahlı terör örgütüne üye olmak" suçundan mahkumiyetine karar verildiği bilgilerinin aktarılmakla yetinildiği, kararda bu olguların irdelenmediği, keza Bölge İdare Mahkemesinin de bu karara atıf yaptığı ve ayrıca bir değerlendirmede bulunmadığı ifade edilerek Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılama hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlâl edildiğine karar verilmiştir. Aşağıdaki gerekçelerle çoğunluk görüşüne katılmıyorum. Şöyle ki;

2. Somut olayda başvurucu hakkında Ankara 23. Ağır Ceza Mahkemesine "silahlı terör örgütüne üye olmak" suçundan kamu davası açılmış ve yargılama neticesinde atılı suçtan 24/9/2019 tarihinde başvurucunun mahkumiyetine karar verilmiştir. Mezkur kararın gerekçesi incelendiğinde, sanığın Bylock kullanıcısı olduğuna yönelik tespit, bu tespite ilişkin internet trafik bilgisi kayıtları ve kullanıcı adı "hasantok" olan Bylock tespit ve değerlendirme tutanağının hükme esas alındığı, ayrıca kararda Bylock programına ilişkin teknik ve hukuki tespitlere yer verildiği görülmüştür. Dosyanın hâlihazırda istinaf aşamasında olduğu anlaşılmıştır.

3. Başvurucunun arabuluculuk siciline kayıt talebi 6325 sayılı Kanun'un 20. maddesi çerçevesinde değerlendirilmiş ve anılan maddenin (d) bendinde düzenlenen "Terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı olmamak" şartının mevcut olmaması gerekçe gösterilerek reddedilmiştir. Söz konusu idari işleme karşı açılan davada başvurucunun "silahlı terör örgütüne üye olmak" suçundan mahkumiyetine karar verilmesi nedeniyle tesis edilen işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılarak davanın reddine karar verilmiş, bu karara yönelen istinaf başvurusu da reddedilmiştir.

4. Her ne kadar çoğunluk tarafından İdare Mahkemesi ve Bölge İdare Mahkemesi tarafından başvurucunun Bylock kullanıcısı olduğu ve "silahlı terör örgütüne üye olmak" suçundan mahkumiyetine karar verildiği bilgilerinin aktarılmakla yetinildiği, kararda bu olguların irdelenmediği ifade edilmiş ise de, Yargıtayın söz konusu suça dair temyiz denetimi yapan Daireleri tarafından Bylock isimli programın örgütsel haberleşmenin gizliliğini temin maksadıyla kullanılması nedeniyle örgütsel faaliyet kapsamında değerlendirilmesine ilişkin içtihadının yerleşik uygulama haline geldiği sabittir. Keza, Ankara 23. Ağır Ceza Mahkemesinin mahkûmiyet kararında bu programa ilişkin teknik ve hukuki irdelemeye yer verildiği hususu da gözden kaçırılmamalıdır.

5. AİHM ve Anayasa Mahkemesinin, yasa yolu denetimi yapan mercilerin denetime esas karardaki gerekçeyi uygun bulmaları halinde bu karara atıf yapmakla yetinmelerinin gerekçeli karar hakkını ihlal etmeyeceği yönündeki içtihadı istikrar kazanmış durumdadır. Somut olayda, 6325 sayılı Kanun'un 20. maddesinin (d) bendinde düzenlenen "Terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı olmamak" şartı yönünden değerlendirme yapan İdare Mahkemesi tarafından, idari bir işleme değil kesinleşmemiş olsa da istinaf incelemesinde olan Ankara 23. Ağır Ceza Mahkemesinin mahkûmiyet kararına atıf yapması, atıf yapılan kararın iltisak ve irtibatı gösterecek nitelikte deliller ve değerlendirmeler içermesi, kaldı ki irtibat ve iltisak için doğrudan doğruya suça konu bir eylem bulunmasının gerekmemesi, mahkumiyet hükmü kesinleşmemiş olsa bile mahkemece delillerin değerlendirilerek sonuç cezanın tayin edilmiş olmasının irtibat ve iltisak bulunduğunu göstermesi için yeterli olması, her iki mahkemenin incelemesine konu olguların aynı oluşu (özellikle Bylock programı kullanma eylemi yönünden) dikkate alındığında bu uygulamadan ayrılmayı gerektirir mahiyette olmayıp, salt bu nedenle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği söylenemez. Bu itibarla, İdare mahkemesi kararında başvurucunun Bylock programını kullandığına yönelik

bilgiye yer verildikten sonra, buna ilişkin yeterli gerekçe içeren Ağır Ceza Mahkemesinin mahkûmiyet kararına atıf yapılması gerekçeli karar hakkının karşılanması yönünden yeterli güvenceyi sağlamaktadır.

6. Açıklanan nedenlerle başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edilmediği kanaatine vardığımdan, çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyorum.

Üye Metin KIRATLI

RAMAZAN YILMAZ

B. No: 2021/28901 | Karar tarihi: 04.02.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/28901

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

RAMAZAN YILMAZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/28901)

Karar Tarihi: 4/2/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Yusuf KARABULAK

Başvurucu : Ramazan YILMAZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumundan gönderilen mektupta yer alan bazı ifadeler nedeniyle disiplin cezası verilmesinin ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, hükümözlü olarak Silivri (Marmara) 6 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) bulunmaktadır.

3. Başvurucu, başka bir ceza infaz kurumunda bulunan arkadaşına göndermek için yazdığı mektupta Ceza İnfaz Kurumunda görevli psikologdan randevu alamadığını, randevu istendiğinde gardiyanın hücre kapısından derdini sorduğunu belirtmiş, psikolog hakkında ise "Peki psikolog ne işe yarar, niye var? Bilgisayar için gittiğimizde duyuyoruz sesini, kakara kikiri çene çalıyor gardiyanlarla. O kadar erkeğin arasında ilgi odağı olmak hoşuna gidiyor anlaşılan. Haa birde denetimli serbestlikle çıkma vakti gelenlerle görüşüp abuk sabuk sorular soruyormuş." ifadelerini kullanmıştır. Ayrıca mektubun devamında Ceza İnfaz Kurumunda görevli imama ilişkin olarak ise bağımsız koğuşa çıkmak istediğinde din adamının tek tek çağırıp FETÖ'nün terör örgütü olduğuna dair yazılı beyan istemesi olayını anlatarak "Hocaya bak, insanları dine çağıracağına birilerini dinden çıkarmanın peşinde, psikoloğu öyle, din adamı böyle. Benim de şaşırdığım şeye bak, ortada devlet kalmamış,

devlet adamı kalmamış, ben kalkmış iki zavallı memurun cüretine şaşırıyorum. Balık baştan kokmuş geri kalanı kokmaz mı dimi ya?" şeklinde düşüncelerini yazmıştır.

4. Mektubun Ceza İnfaz Kurumu Mektup Okuma Komisyonunca (Komisyon) incelenmesinden sonra kullanılan ifadelerin hakaret ile terör ve çıkar amaçlı suç örgütü veya diğer suç örgütleri mensuplarının haberleşmesine neden olan ifadeler içermesinden dolayı sakıncalı olduğu düzenlenen tutanakla belirtilmiştir. Bu doğrultuda başvurucu hakkında disiplin soruşturması başlatılmıştır.

5. Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu (Disiplin Kurulu) disiplin soruşturması sonucunda Komisyon tarafından yapılan tespitler doğrultusunda başvurucu hakkında kurum görevlilerine hakaret veya tehditte bulunmak eylemini gerçekleştirdiği gerekçesiyle bir gün hücreye koyma cezası verilmesine karar vermiştir.

6. Başvurucu, Disiplin Kurulunun kararına karşı Silivri 2. İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) şikâyette bulunmuştur. İnfaz Hâkimliği Disiplin Kurulu kararının yasa ve yönetmeliklere uygun olduğunu ifade ederek 1/4/2021 tarihinde şikâyetin reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; her ne kadar şikâyet eden ceza verme kararını şikâyet etmişse de suç tarihinden itibaren yasal süresi içinde soruşturmanın başlatıldığını, yasal süresi içinde bitirildiğini, dosya konusu mektupta yer alan ifadelerin kurum görevlilerine hakaret niteliğinde olduğunu değerlendirmiştir.

7. Başvurucu, İnfaz Hâkimliği kararına karşı itiraz kanun yoluna başvurmuştur. Silivri 1. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) İnfaz Hâkimliği kararının mevcut durum, usul ve kanuna uygun olduğundan bahisle anılan itirazı 26/4/2021 tarihinde reddetmiştir.

8. Başvurucu, nihai kararı 29/4/2021 tarihinde tebliğ aldıktan sonra 27/5/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

11. Başvurucu; kullanılan ifadelerin eleştiri mahiyetinde olduğunu ve ifade özgürlüğü kapsamında kaldığını, hakaret olarak kabul edilse de bu ifadelerin kurum görevlilerine değil mektup yoluyla arkadaşına söylendiğini belirterek ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini belirtmiştir.

12. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvurucunun ifade hürriyetinin ihlal edildiğine yönelik şikâyetleri incelenirken Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak incelemede Anayasa ve mevzuat hükümleri doğrultusunda somut olayın kendine özgü koşullarının göz önüne alınması gerektiği belirtilmiştir.

13. Ceza İnfaz Kurumunda yazdığı mektuptaki ifadeler nedeniyle başvurucu hakkında verilen disiplin cezasına yönelik şikâyetlerin bir bütün olarak ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Ceza İnfaz Kurumunda yazdığı mektuptaki ifadeler sebebiyle hakkında disiplin cezası uygulanan başvurucunun ifade özgürlüğüne bir müdahalede bulunulmuştur.

16. Müdahaleye dayanak olan 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 44. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (j) bendinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı, müdahalenin Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu düzeninin korunması meşru amaçları kapsamında kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bundan sonra yapılması gereken, müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığını değerlendirmektir. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı bir müdahale olması gerekir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 33-35; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 42, 43; Ferhat Üstündağ [1.B.], B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 45).

17. Herkes gibi hükümlü ve tutuklular da Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak alanı kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri [2.B.], B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 65) ve bu bağlamda ifade özgürlüğüne de sahiptir (Murat Karayel (5) [2.B.], B. No: 2013/6223, 7/1/2016, § 27). Öte yandan ifade özgürlüğünün mutlak bir hak olmadığı ve Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci maddesinde öngörülen sebeplerle sınırlandırılabileceği unutulmamalıdır. Bu bağlamda ceza infaz kurumunda bulunmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi kurumda güvenliğin ve düzenin korunmasına yönelik kabul edilebilir gerekliliklerin olması durumunda mahpusların sahip olduğu haklara sınırlama getirilebilecektir (Murat Karayel (5), § 29).

18. Disiplin suç ve cezaları yönünden genel hüküm niteliğinde olan 5275 sayılı Kanun'un 37. maddesi uyarınca, kanun kapsamındaki bir disiplin suçunun oluşabilmesi ve cezasının uygulanabilmesi için sadece her bir disiplin suçu yönünden belirlenen özel hükümdeki şartların gerçekleşmesi yeterli olmayıp ayrıca 37. maddedeki şartların da gerçekleşmesi gerekmektedir. 5275 sayılı Kanun'un 37. maddesine göre ceza infaz kurumunda düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması bakımından kanun, tüzük, yönetmelikler ile idarenin uyulmasını emrettiği veya gerekli kıldığı davranış ve tutumları, kusurlu olarak ihlal ettiğinde eyleminin niteliği ile ağırlık derecesine göre hükümlü hakkında kanunda belirtilen disiplin cezaları uygulanacaktır (AYM, E.2013/6, K.2013/111, 10/10/2013; Memiş Berber [1.B.], B. No: 2017/38744, 20/10/2021, § 22).

19. Bu doğrultuda Anayasa Mahkemesi, ceza infaz kurumunda yapılacak bir eylemin 5275 sayılı Kanun'un 39. ile 44. maddeleri arasında öngörülen disiplin suçlarından birini oluşturduğu açık olsa dahi bu durumun disiplin cezası verilmesi için tek başına yeterli olmayacağını, eylemin ceza infaz kurumundaki güvenliği veya disiplini bozacak ya da düzenli yaşamın sürdürülmesini önleyecek şekilde gerçekleştirilmesi gerektiğini kabul etmiştir (AYM, E.2013/6, K.2013/111, 10/10/2013; Murat Karayel (5), §§ 43, 44; Cihat Özdemir [2.B.], B. No: 2015/214, 9/5/2018, § 22). Dolayısıyla somut olayda başvurucunun mektubunda kullandığı ifadelerin kurumdaki güvenliği veya disiplini bozacak ya da düzenli yaşamın sürdürülmesini önleyecek nitelikte kabul edilmesinin mümkün olup olmadığı incelenmelidir.

20. Somut olayda Disiplin Kurulu, başvurucunun başka bir ceza infaz kurumunda bulunan arkadaşına gönderdiği mektupta yer alan bazı sözlerin kurum görevlilerine yönelik hakaret

ve tehdit oluşturduğunu kabul etmiş; başvurucunun disiplin cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Komisyon ve Disiplin Kurulu kararlarında, genel bazı açıklamalarda bulunulmuş mektupta yazılan düşüncelerin hangi bağlamda terör ve çıkar amaçlı suç örgütü veya diğer suç örgütleri mensuplarının haberleşmesine neden olan ifadeler içermesinden dolayı sakıncalı olduğu ve hakaret veya tehdit disiplin suçunu oluşturduğu noktasında bir değerlendirme yapılmamıştır. Yargısal denetim faaliyeti yapan İnfaz Hâkimliği ile Mahkeme kararlarında da buna dair bir açıklama bulunmamaktadır. Oysa başvurucunun mektubundaki ifadelerin hakaret kastı içermeyen eleştiri mahiyetinde düşünce açıklamaları olduğu, ayrıca bu ifadelerin Ceza İnfaz Kurumunda görevli psikolog ile imam tarafından okunması amacıyla yazılmadığı, mektubun muhatabının başka bir ceza infaz kurumundaki arkadaşı olduğu yönündeki esaslı savunmaları karşısında ifadelerin nasıl hakaret veya tehdit disiplin suçunu oluşturduğu, dahası bunun kurumun düzen ve disiplinini nasıl bozduğu izah edilmelidir.

21. Sonuç olarak somut olayda başvurucunun kurum görevlilerine hakaret veya tehdit suçunu işlediği ilgili ve yeterli gerekçeyle ortaya konulamamıştır. Başvurucunun 5275 sayılı Kanun'un 37. maddesinde öngörülen kurumda düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması için zorunlu mevzuat ve emirleri ihlâl ettiği de Disiplin Kurulu ve yargı mercilerince değerlendirilmemiştir.

22. Anayasa Mahkemesi ifade özgürlüğüne yapılan bir müdahalenin kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçelerinin ilgili ve yeterli olup olmadığını denetler (diğerleri arasından bkz. Kemal Kılıçdaroğlu [1.B.], B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 58; Bekir Coşkun, § 56; Tansel Çölaşan [1.B.], B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 56; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, § 120; Sırrı Süreyya Önder [GK], B. No: 2018/38143, 3/10/2019, § 60; hükümlü ve tutuklulara uygulanan disiplin cezaları bağlamında bkz. Eşref Arslan [2. B.], B. No: 2014/14655, 18/7/2018, §§ 50-54; Abdulhamit Babat (3) [1. B.], B. No: 2015/3370, 9/1/2020, §§ 33-37). Somut olayda idare ve yargı mercileri, başvurucunun eylemi nedeniyle disiplin cezası ile cezalandırılmasının zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığını ilgili ve yeterli bir gerekçe ile gösterememiştir. Bu nedenle başvurucunun ifade özgürlüğüne bir gün hücreye koyma cezası vermek suretiyle yapılan müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olduğunun gösterilemediği değerlendirilmiştir.

23. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

24. Başvurucunun; isnat edilen suça yönelik soruşturmaya dair bilgi ve belgelerin kendisine verilmediği, bu doğrultuda savunmasını sunamadığı şeklinde usulü birtakım şikâyetler de ileri sürdüğü görülmektedir. Başvurucunun ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verildiğinden bu konuda ayrıca bir inceleme yapılmasına yer gerek olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

25. Başvurucu; ihlalin tespiti, infazın durdurulması ve disiplin cezasının iptali ile 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

26. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu

ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1.B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

27. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak, yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir (Hasan Sarıcı [GK], B. No: 2018/37695, 9/10/2024, § 55).

28. Bununla birlikte yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ve eski hâle getirme kuralı çerçevesinde başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK OLMADIĞINA,

E. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Silivri 2. İnfaz Hâkimliğine (E.2021/769, K.2021/997 sayılı karar) GÖNDERİLMESİNE,

F. Başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 4/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HALİL MECİTOĞLU

B. No: 2021/34314 | Karar tarihi: 04.02.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/34314

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HALİL MECİTOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/34314)

Karar Tarihi: 4/2/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Ayşenur TUNCER

Başvurucu : Halil MECİTOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, önleyici tedbir kararı verilmemesi nedeniyle maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu; ticari işten kaynaklı iş ortaklığı bulunan kişilerle arasında yaşanan husumet nedeniyle ölümle tehdit edildiği, kendisinden para istendiği ve kendisine yönelik hakaret içeren sözler söylendiği iddiasıyla 24/12/2020 tarihinde 8/3/2012 tarihli ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında tedbir talebinde bulunmuştur. Mahkeme, anılan talebin 6284 sayılı Kanun kapsamındaki şartları taşımadığı ve söz konusu Kanun'un ilgili talep bakımından tedbir uygulanmasına cevaz vermediği kanaatiyle tedbir talebinin reddine karar vermiştir.

3. Başvurucu, karara karşı itiraz yoluna başvurmuştur. İtiraz dilekçesinde; aralarında ticari iş nedeniyle husumet bulunan kişilerin kendisini ve kızını arayarak rahatsız ettiklerini, kendisine yönelik hakaret içeren sözler söyleyerek para istediklerini belirtmiştir. Bunun yanında en son kendisinin aile konutunda olmadığı bir zamanda bahse konu kişilerin konutuna gelerek gıyabında kendisini ölümle tehdit ettiklerine dair sözleri eşine

söylediklerini vurgulamıştır. Sonuç olarak başvurucu kendisinin ve ailesinin büyük korku yaşadıklarını, can ve mal güvenliklerinin tehlikede olduğunu belirterek 6284 sayılı Kanun kapsamında tedbir uygulanmasını talep etmiştir. İtiraz mercii kararında; 6284 sayılı Kanun'un kapsamındaki şartlar oluşmadığından tedbir talebinin reddine karar vermek gerektiğini belirtmiştir.

4. Başvurucu, nihai kararı 22/4/2021 tarihinde öğrendikten sonra 27/4/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Maddi ve Manevi Varlığın Korunması ve Geliştirilmesi Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

6. Başvurucu; mahkeme kararlarının gerekçesiz olduğunu, itirazlarının değerlendirilmediğini, itiraz makamının kararında aynı gerekçeye yer verildiğini belirterek adil yargılanma hakkı bağlamında gerekçeli karar hakkının, ayrıca maddi ve manevi varlığının korunması için devletin üzerine düşen pozitif yükümlülüklerini yerine getirmediğini ifade ederek maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

7. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, başvurucunun şikâyetlerinin incelenmesinde Anayasa ve ilgili mevzuat hükümlerinin, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

8. Başvurucunun bahse konu ihlal iddialarını münhasıran mahkemeler tarafından 6284 sayılı Kanun kapsamında tedbir kararı verilmemesine dayandırdığı anlaşılmıştır. Anayasa Mahkemesinin benzer konulardaki daha önceki kararları da dikkate alınarak başvurucunun tüm şikâyetleri Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı kapsamında incelenmiştir (Eylem Çetin Demir, B. No: 2014/2302, 9/11/2017, § 28; A.Z.Ö., B. No: 2014/546, 19/12/2017, § 60; Ö.T., B. No: 2015/16029, 19/2/2019, § 25; K.Ş., B. No: 2016/14613, 17/7/2019, § 32). Somut olayda tedbir talebinin reddi nedeniyle başvurucunun maddi ve manevi varlığının korunması hakkı bağlamında kamu makamlarının pozitif yükümlülükleri yönünden inceleme yapılması gerekmektedir.

9. Anayasa Mahkemesi kararlarında 6284 sayılı Kanun kapsamında şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esaslar ile yaptırımların düzenlendiği, gerekli yasal altyapının oluşturulduğu ve şiddete uğrayanların veya şiddete uğrama tehlikesi bulunanların korunması yönünden kurulan hukuk sisteminin yetersiz olmadığı vurgulanmıştır (K.Ş., B. No: 2016/14613, 17/7/2019, § 39; A.Z.Ö., B. No: 2014/546, 19/12/2017, § 76; Ö.T., B. No: 2015/16029, 19/2/2019, §§ 25, 32).

10. Bunun yanında gerekçeli karar hakkının yargılamada ileri sürülen tüm iddialara ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamayacağını belirtmek gerekmektedir. Bu nedenle gerekçe gösterme zorunluluğunun kapsamı, kararın niteliğine göre değişebilir (Mehmet Yavuz, B. No: 2013/2995, 20/2/2014, § 51). Ancak ileri sürülen iddialardan biri

kabul edildiğinde davanın sonucuna etkili olması hâlinde mahkeme bu hususa belirli ve açık bir yanıt vermek zorunda olabilir (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56).

11. Somut olayda başvurucu ticari işten kaynaklı iş ortaklığı bulunan kişilerle arasında yaşanan husumet nedeniyle ölümle tehdit edildiğini, kendisinden para istendiğini, kendisinin ve ailesinin rahatsız edildiğini ve kendisine yönelik hakaret içeren sözler söylendiğini iddia ederek mahkemelerden 6284 sayılı Kanun kapsamında tedbir uygulanmasını talep etmiştir. Yargılama makamları ise başvurucunun talebinin 6284 sayılı Kanun kapsamında olmadığı sonucuna ulaşarak kanunda aranan şartlar sağlanmadığından talebin reddine karar vermiştir.

12. Yargılama süreci bir bütün hâlinde incelendiğinde; mahkemelerce tedbir talebinin esasının incelenebilmesi için öncelikle talebin 6284 sayılı Kanun kapsamında olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiğini söylemek mümkündür. Somut olayda da başvurucunun ileri sürdüğü iddiaların öncelikle ilgili kanun kapsamında bulunup bulunmadığı hususunun mahkemelerce incelendiği ve buna göre bir sonuca ulaşıldığı anlaşılmaktadır. 6284 sayılı Kanun'un 1. maddesinde kanunun amacı, kapsamı ve ortaya koyduğu temel ilkeler açıkça belirlenmiştir. Buna göre mahkemelerce yapılan değerlendirmelerde somut olayda ileri sürülen iddialar ve belirtilen vakalar bağlamında başvurucunun talebinin 6284 sayılı Kanun kapsamındaki şartları sağlamadığı kanaatine varıldığı görülmektedir. Sonuçta 6284 sayılı Kanun'un 1. maddesinde düzenlenen kanunun amacı, kapsamı ve ortaya koyduğu temel ilkeler dikkate alındığında bu bağlamda kararlarda ilgili ve yeterli gerekçeye yer verilmediği söylenemez.

13. Bunun yanında somut olayın koşullarında başvurucunun iş ilişkisindeki sorunlardan kaynaklandığını ileri sürdüğü iddiaların talebe dayanak yapıldığı gözönüne alındığında maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı yönünden yargısal makamlarca kullanılan takdir yetkisinin sınırının aşılmadığı değerlendirilmiştir. Ayrıca kararlarda bariz takdir hatası veya açık keyfîlik oluşturan bir bulguya rastlanmadığı vurgulanmalıdır. Dolayısıyla maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı bakımından kamu makamlarının pozitif yükümlülüklerini yerine getirmediği veyahut 6284 sayılı Kanun'un amacına aykırı şekilde hareket edildiği sonucuna ulaşılamaz. Böylelikle anılan hak yönünden açık ve görünür bir ihlalin bulunmadığı değerlendirilmiştir.

14. Açıklanan gerekçelerle maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

15. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

16. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişiklikle 9/3/2023 tarihi itibarıyla derdest olan yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvuruların Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağına

karar vermiştir. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

17. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 4/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SABRİ BAHCECİ

B. No: 2021/43275 | Karar tarihi: 04.02.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/43275

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SABRİ BAHCECİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/43275)

Karar Tarihi: 4/2/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Eyup GÖNENBABA

Başvurucu : Sabri BAHCECİ

Vekili : Erhan ÇİFTÇİLER

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kamulaştırmasız el atma nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvuru, süresi içinde yapılmıştır. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Şevket Karataş ([GK], B. No: 2015/12554, 25/10/2018), Celalettin Aşçıoğlu (B. No: 2013/1436, 6/3/2014), Mustafa Asiler (B. No: 2013/3578, 25/2/2015) ile İbrahim Oğuz ve diğerleri (B. No: 2013/5926, 6/10/2015) kararlarında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede başvuruculara taşınmazlarına yapılan kamulaştırmasız el atmanın Anayasa'nın

13., 35. ve 46. maddeleriyle 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nda belirtilen usule uymayan bir müdahale olduğu belirtilerek mülkiyet hakkına yapılan söz konusu müdahalenin kanunilik ilkesini ihlal ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Somut başvuruda da anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

4. Başvurucu, manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Olayda ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından etkin giderim yolu, tazminat olarak görülmektedir. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kamulaştırmasız el atma nedeniyle başvurucuya net 30.000 TL tutarda manevi tazminatın ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 4/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET YOLDAŞ

B. No: 2021/44750 | Karar tarihi: 04.02.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/44750

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET YOLDAŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/44750)

Karar Tarihi: 4/2/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Batuhan Salim YEŞİLKÖY

Başvurucu : Ahmet YOLDAŞ

Vekili : Av. Mehdi ÖZDEMİR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, polis memurlarının güç kullanımı sonucu kişinin hayati tehlike geçirecek şekilde yaralanması ve bu olay hakkında etkili soruşturma yürütülmemesi nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. İddiasına göre başvurucu, direniş göstermemesine rağmen ikametinde yapılan arama işlemi esnasında ve gözaltı sürecinde polis memurlarının şiddetine maruz kalmış ve bu nedenle hayati tehlike geçirmiştir.

3. Başvurucu anılan iddiasını 6/8/2019 tarihinde yaptığı suç duyurusuyla Cumhuriyet başsavcılığına taşımıştır. Soruşturmayı yürüten Cumhuriyet başsavcılığı; şüpheli ve bilgi sahibi kişilerin tespit edilerek ifadelerinin alınması, başvurucunun tabi tutulduğu gözaltı ve arama işlemine dair tahkikat belgeleri ile başvurucuya ait adli raporları ve muayene belgelerini göndermesi için ilgili kolluk birimine talimat vermiştir.

4. İlgili kolluk birimi soruşturma dosyasına bir takım belgeler sunmuştur. Bu belgeler arasında bulunan 22/7/2019 tarihli İhbar Tutanağı'na göre ihbarda bulunan kişi

başvurucunun PKK terör örgütü için savaşan bir terörist olduğunu duyduğunu ve başvurucunun evinde söz konusu terör örgütü üyelerinin sürekli olarak toplandığını belirtmiştir. Yine bu belgeler arasında bulunan 21/7/2019 tarihli arama kararına göre söz konusu ihbar üzerine başvurucunun ikametinde arama işleminin gerçekleştirilmesi için Cumhuriyet savcısı tarafından gecikmesinde sakınca bulunan hâl kapsamında arama kararı verilmiştir. Yine soruşturma dosyasında sunulan belgeler arasında bulunan 21/7/2019 tarihli "Arama, Yakalama, El Koyma ve Teslim Tesellüm Tutanağı" başlıklı belgeye göre ikamete girildiğinde mutfak kısmında bulunan bir kişi polis memurlarına ateş açmış ve bir polis memurunu yaralamıştır. Bunun üzerine polis memurları bu kişiye ateş açarak karşılık vermiş ve bu kişiyi öldürerek etkisiz hâle getirmiştir. Çatışma esnasında ve çatışmadan sonra başvurucu polis memurlarına direniş göstermiştir. Bu sebeple polis memurları başvurucuya karşı güç kullanmış ve direnişini ortadan kaldırılmıştır.

5. Dosyaya sunulan ifade tutanaklarının tamamında, polis memurları bilgi sahibi sıfatıyla ifade vermiştir. Bu kişilerin büyük bir kısmı özel harekat şube müdürlüğünde, daha az bir kısmı ise terörle mücadele şube müdürlüğünde görevlidir. İfadeleri tutanağa bağlayan kişilerin tamamı ise terörle mücadele şube müdürlüğünde görevlidir. Bilgi sahibi sıfatıyla ifadeleri alınan kişilerin bir kısmı bizzat operasyona katıldığını bir kısmı ise çevre güvenliğini sağlamakla ya da diğer yardımcı işlerle görevli olduğunu ifade etmiştir. Bizzat operasyona katılan kişilerden bir kısmı başvurucunun ikamete giriş esnasında polis memurlarını oyalamaya çalışır gibi davranarak ve yere yatmayarak direniş sergilediği yönünde beyanda bulunmuştur. Beyanlardan operasyonun Özel Harekat ve Terörle Mücadele Şubelerinin ortak operasyonu olduğu anlaşılmaktadır.

6. Başvurucunun muayene ve tedavi evraklarının ilgili Adli Tıp Kurumu şubesine gönderilmesi üzerine hazırlanan 6/12/2019 tarihli adli raporda hemotoraks, sol ayak bileği bimalleol kırığı, kot kırığı, sol el 3. parmak kırığı, sağ fibula kırığı yaralanmalarının kişinin yaşamını tehlikeye sokan bir durum olduğu ve kişi üzerindeki etkisinin basit bir tıbbi müdahale ile giderilebilecek ölçüde hafif nitelikte olmadığı ifade edilmiştir.

7. Emniyet müdürlüğünün dosyaya sunduğu 10/3/2021 tarihli tutanağa göre soruşturmaya konu olay hakkında idari soruşturma başlatılmamıştır.

8. Başsavcılık 27/5/2021 tarihinde başvurucunun iddiaları hakkında kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Kararda başvurucunun ikametinde bulunan üçüncü kişinin kolluk kuvveti görevlilerine ateş açarak bir polis memurunun yaralanmasına sebep olduğuna ve 21/7/2019 tarihli tutanak uyarınca başvurucunun kolluk kuvveti görevlilerine karşı direniş sergilediğine vurgu yapılarak başvurucu üzerinde kullanılan gücün orantısız olduğu konusunda yeterli şüphe oluşmadığına kanaat getirilmiştir. Sulh ceza hâkimliği, başvurucunun bu karara itirazını 20/8/2021 tarihinde reddetmiştir.

9. Başvurucu nihai kararı 1/9/2021 tarihinde öğrendikten sonra 30/9/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Başvurucu, kamu görevlisinin güç kullanımı nedeniyle hayati tehlike geçirecek derecede yaralanmasından ve bu olay hakkında yürütülen soruşturmanın etkili olmamasından yakınmıştır. Adalet Bakanlığı, somut olayın koşullarına göre değerlendirme yapılması

gerektiği yönündeki görüşünü bildirmiştir.

12. Ölümün gerçekleşmediği bazı hâllerde de başvuru; kişiye karşı kullanılan gücün derecesi ile türü, güç kullanımının ardında yatan niyet ve amaç ile maruz kalınan eylemin mağdurun fiziki bütünlüğü üzerindeki sonuçları gibi hususlar birlikte değerlendirilerek yaşam hakkı kapsamında incelenebilir (Mehmet Karadağ, B. No: 2013/2030, 26/6/2014, § 20; Mustafa Çelik ve Siyahmet Şeran, B. No: 2014/7227, 12/1/2017, § 69; Yasin Ağca, B. No: 2014/13163, 11/5/2017, § 110). Başvurucunun başvuruya konu edilen olayda hayati tehlike geçirecek şekilde yaralandığı dikkate alındığında başvurunun yaşam hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Yaşam hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülükleri kapsamında devlet, yaşam hakkını korumak için oluşturulan yasal ve idari çerçevenin gereği gibi uygulanmasını ve bu hakka yönelik ihlallerin durdurulup cezalandırılmasını sağlayacak etkili bir yargısal sistem kurmakla da yükümlüdür. Bu usul yükümlülüğü şüpheli her ölüm olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili bir soruşturma yürütülmesini gerektirir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § §§52, 54; Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014, §§43, 95; Fatma Akın ve Mehmet Eren [GK], B. No: 2017/26636, 10/11/2021, § 97).

15. Kolluk görevlilerinin güç kullanması sonucu meydana gelen ölüm olayları hakkında yürütülmesi gereken soruşturma, şüphesiz ceza soruşturmasıdır (Okan Göçer, B. No: 2017/29596, 13/1/2021, § 58). Bu tür soruşturmanın Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği şekilde etkili olduğunun kabul edilebilmesi için soruşturma makamlarının resen harekete geçerek ölüm olayını aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delilleri tespit etmesi, soruşturma makamlarının olaya karışan kişilerden bağımsız olması, soruşturmanın makul bir özen ve süratle yürütülmesi, soruşturmanın veya sonuçlarının gerektiği ölçüde kamu denetimine açık olması ve meşru menfaatlerini korumak için ölen kişinin yakınlarının soruşturma sürecine gerekli olduğu ölçüde katılabilmesi gerekir. Ayrıca soruşturma sonucunda alınan karar; soruşturmada elde edilen tüm bulguların kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayanmalı ve kullanılan gücün gerekliliği ve orantılılığı hususunda değerlendirme içermelidir (Serpil Kerimoğlu, §§ 57, 58; Cemil Danışman, §§ 98-100; Fatma Akın ve Mehmet Eren, § 99).

16. Başvuruya konu olayda Cumhuriyet başsavcılığı olayın gerçekleşme koşullarının tespiti için birtakım soruşturma işlemleri yapsa da soruşturmada bulunan bazı eksiklikler göze çarpmaktadır. Öncelikle başvurucu hayati tehlike geçirecek şekilde yaralanmasına rağmen Cumhuriyet başsavcılığı soruşturma başlatmak için başvurucunun suç duyurusunda bulunmasını beklemiştir. Bir kişinin ölmesine ve başvurucunun ise yaralanmasına neden olan operasyon Özel Harekat ve Terörle Mücadele Şubelerinin ortak operasyonu olmasına (bkz. § 5) rağmen operasyonda görev alan kolluk görevlilerinin beyanları Terörle Şube Müdürlüğünde görevli polislerce alınmış, soruşturmanın bağımsızlığının sağlanması konusunda gerekli tedbirler alınmamıştır. Oysa olayın gerçekleşme koşullarının tespiti için sözü edilen kişilerin beyanları Cumhuriyet savcısınca alınabilirdi. Olay nedeniyle düzenlenen kolluk tutanağında başvurucunun eşinin de olay esnasında ikamette bulunduğu belirtilmesine ve tutanakta iki komşunun imzası bulunmasına rağmen bu kişilerin

ifadelerine başvurulmamıştır. Son olarak Cumhuriyet başsavcılığı başvurucunun kolluk kuvveti görevlilerine karşı direniş sergilediğine vurgu yaparak sonuca ulaşsa da başvurucunun nasıl direniş sergilediğini açıklamamış ve kullanılan gücün orantılılığı konusunda yaptığı değerlendirmede başvurucunun olay nedeniyle hayati tehlike geçirdiğini dikkate almamıştır. Hâlbuki kullanılan gücün orantılı olup olmadığı konusundayapılacak değerlendirmede başvurucunun kolluk görevlilerine karşı tutumunun ne olduğu ve meydana gelen yaralanmanın ağırlığı dikkate alındığında başvurucunun tutumuna karşı kullanılan gücün orantılı olup olmadığı açıklanmalıydı. Bu koşullar altında başvurucunun yaralanması nedeniyle yürütülen soruşturmanın etkili olduğu söylenemez.

17. Açıklanan gerekçelerle yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

18. Yaşam hakkının maddi boyutunun ihlal edildiği iddialarının incelenebilmesi için olayı çevreleyen maddi koşullar, inceleme yapmaya olanak verecek şekilde aydınlatılmalıdır. Olayın aydınlatılması ise ihlal iddiaları ile ilgili etkili bir soruşturma yapılmasına bağlıdır. Başvuruya konu olayda olayı çevreleyen koşullar yeterince aydınlatılmadığından bu aşamada yaşam hakkının maddi boyutu yönünden inceleme yapılması mümkün görülmemiştir.

III. GİDERİM

19. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve 300.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

20. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği soruşturma mercilerince yapılması gereken iş, yenidensoruşturma işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan , B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) , B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

21. Ayrıca başvurucuya manevi zararları karşılığında net 225.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığına (Sor. No: 2021/44839) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 225.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.487,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 4/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

EDİP ÜNGÜR

B. No: 2021/61692 | Karar tarihi: 04.02.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/61692

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

EDİP ÜNGÜR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/61692)

Karar Tarihi: 4/2/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Hüseyin Özgür SEVİMLİ

Başvurucu : Edip ÜNGÜR

Vekili : Av. Burhan ARTA

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza davasında sanığın tanık dinletme talebinin reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu 1964 doğumlu olup bireysel başvuruya konu olayların geçtiği tarihte Diyarbakır'da ikamet etmektedir.

3. Diyarbakır İl Emniyet Müdürlüğüne bağlı Muhabere Elektronik Şube Müdürlüğüne kimliği belirsiz bir kişi tarafından 22/1/2020 tarihinde saat 20.45 civarında "PKK Diyarbakır Kayapınar Ağabey kolay gelsin Edip Üngür adında biri var sürekli Irak'a gidip geliyor. Türk diplomat Osman Köse'yi şehit eden Mazlum Dağ'ın adamıdır. PKK adına çalışır, Kandil ile görüşür, Kuzey Irak'taki PKK'lılar ile çalışıyor, sürekli onlara bilgi ve malzeme taşıyor, yakın zamanda Türkiye'ye gelmiştir, tekrar kaçmadan yakalayın bunu çok tehlikeli biridir, başkalarının canı yanmasın Kayapınar'da [...] blokta oturuyor ağabey adım gizli kalsın" şeklinde internet üzerinden ihbarda bulunulması üzerine Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) başvurucu hakkında soruşturma başlatmıştır.

4. Başsavcılığın gecikmesinde sakıncalı hâlin olduğu gerekçesiyle başvurucunun ikametinde arama yapılması için verdiği yazılı arama emri doğrultusunda, başvurucunun ihbarda belirtilen ikametinde yapılan arama sonucunda; cep telefonları, SIM kartlar, kaset, CD'ler, harici bellekler ile farklı sulh ceza hâkimlikleri tarafından toplatılmasına karar verildiği belirtilen "Ölüm Lobisi Batı Irak'ı Nasıl Silahlandırdı?", "Halkı Savunmak", "Öcalan'ın Moskova Günleri - Gülnar ve Öcalan", "Kongra-Gel Kürdaistan Halk Kongresi Demokratik Kuruluş Belgeleri", "Öcalan'ın İmralı Günleri" adlı kitaplar ele geçirilmiştir. Diyarbakır 3. Sulh Ceza Hâkimliği 23/1/2020 tarihinde elkoyma işleminin 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 127. maddesi uyarınca onaylanmasına ve el konulan dijital materyaller üzerinde aynı Kanun'un 134. maddesi uyarınca arama ve kopya çıkarma işlemleriyle kayıtların çözülerek metin hâline getirilmesine karar vermiştir.

5. El konulan dijital materyaller üzerinde yapılan incelemeler sonucunda düzenlenen raporlarda bu materyallerin içerikleriyle ilgili şu tespitlere yer verilmiştir:

i. Bir hafıza kartı içerisinde;

(1) PKK silahlı terör örgütü elebaşısı Abdullah Öcalan'ın fotoğrafları ile örgütün sözde bayrağının asılı olduğu yerde örgüt mensuplarının halay çektikleri, uzun namlulu silahla halay çeken bir örgüt mensubunun da bulunduğu video,

(2) Başvurucunun örgüt mensubu kişilerle samimi olarak çektirdiği fotoğrafların, örgütün sözde bayrağının simgesi ile Abdullah Öcalan'ın fotoğrafının basılı olduğu rozetleri içeren ve örgütün kırsalda HPG (Halk Savunma Güçleri) ile YPJ (Kadın Savunma Birlikleri) adı altında silahlı faaliyet gösteren örgüt mensuplarına ait resim dosyaları,

(3) Örgütün kurucularından M.K. adlı örgüt mensubuna ithaf edilmiş, örgütün sözde merkez karargâhlarından olan ve Kandil Bölgesi'nde bulunan sözde şehitlik olarak değerlendirilen yerde örgüt mensupları tarafından çekilmiş fotoğraflar,

(4) Örgütün sözde merkez karargâhlarından olduğu değerlendirilen yerde örgüt mensupları tarafından çekilen fotoğraf,

(5) Başvurucunun örgüt mensuplarına ait olduğu değerlendirilen yerde bulunduğu ve örgüt ideolojisinde yayın yapan [...] TV adlı televizyon kanalını izlediklerine dair fotoğraf,

(6) Üç adet “Savaşçılarımız çok harikaydı, biz Kürtlerin savaşçılarıydı. Güzel kızlarımız halkın devrimcileriydi. Özgürlük yolunda arkadaşlar canlarını verdi başkaldırı yolunda şehitler canlarını verdi.”, “İçim acıyor kahramanlar için, İçim acıyor şehitler için, Ben kırıldım parçalandım anneler için” ve “Harun aslanlar gibiydi gerillanın komutanı idi düşmana korku veriyordu” şeklinde örgütü öven sözlerin geçtiği örgütsel nitelikte şarkıları içeren ses dosyaları,

ii. Diğer hafıza kartı içinde, önceki karttaki 58 adet resim dosyasıyla içeriği aynı olmakla birlikte farklı ibarelerle adlandırılan dijital veri,

iii. Söz konusu harici belleklerden birinde, başvurucunun PKK/KCK terör örgütü mensubu olan kişilerle birlikte çekilmiş fotoğraflarla diğer örgütsel nitelikte fotoğraflar,

iv. İki CD'de sırasıyla "Parça 1, 3, 5 ve 11" şeklinde adlandırılan ve örgütü övücü nitelikte sözler içeren Kürtçe şarkılar bulunduğu tespit edilmiştir.

v. Başvurucunun kullandığı telefonun rehber kayıtlarında yapılan incelemede; rehbere farklı adlarla kaydedilen dokuz kişinin haklarında önceden silahlı terör örgütü üyeliği suçundan

adli işlem yapılan veya bu suçtan adli makamlar tarafından aranmakta olan, gerçekte ve örgüt içinde kullandıkları kod adları tespit edilen ve bazıları da örgüt adına Irak'ta ve Kandil'de faaliyet gösterdiği belirlenen örgüt mensupları oldukları değerlendirilmiştir.

6. Başvurucu soruşturma evresinde alınan savunmalarında;

i. PKK/KCK silahlı terör örgütü ile ilişkisi olmadığını ve örgüt mensuplarını da tanımadığını, mesleği gereği 2005 yılından itibaren hukuka uygun yollardan Irak'a gidip gelmekte olduğunu, orada işi gereği diyalog kurduğu kişilerin de örgüt mensubu olup olmadıklarını bilmediğini,

ii. İhbarda adı geçen Mazlum Dağ adlı kişiyi tanımadığını, Irak'a gittiği zamanlarda da örgütün kamplarına ve Kandil bölgesine gitmediğini, Irak'ta genellikle Erbil, Dohok ve Zaho şehirlerine gittiğini,

iii. 2013 ya da 2014 yılında Irak'ta çalıştığı dönemde oradaki HDP binasından bir grubun gelip kendisini nevruz kutlamalarına götüreceklerini söylediğini, oradaki işçileri otobüse bindirip Ranya olarak adlandırılan bir yere götürdüklerini, oranın PKK kampı olduğunu bilmediğini, ele geçirilen fotoğrafları kimin çektiğini bilmediğini, fotoğraflarda yer alan kişileri de tanımadığını, kendisinin bu fotoğraflarda yer aldığını, fotoğraflardaki diğer bazı kişileri de nevruz kutlamalarında gördüğünü ve bu kişilerin kendilerini Erbil'de esnaf olarak ya da başka mesleklerde çalışan kişiler olarak tanıttıklarını,

iv. Ranya'ya götürülecekleri söylenen yerin Kandil olduğunu bilmediğini, nevruz kutlamasına giderlerken mezarlık olan bir yerde durduklarını, otobüsten inen kişilerin orada halay çektiğini, kendisinin de bu mezarlığa gittiğini, otobüste indikleri sırada bazı kişilerin çocuklarının bu mezarlıkta olduğunu söylediklerini,

v. Uzun yola gittiği zamanlarda dinlemek için farklı dillerde şarkıları internetten indirdiğini, bu şarkıları da kulağa hoş geldiği için dinlediğini, bu şarkıların içeriğinin örgütü övme amaçlı olduğunu bilmediğini, evinde ele geçirilen kitapların kendisine ait olduğunu, kitapları aldığı zaman bunlar hakkında toplatma kararı olmadığını, bu kitapları ofis olarak adlandırılan yerdeki bir kitapçıdan, araştırma yapmayı sevdiği ve sağlık sorunları yaşadığı dönemde can sıkıntısını gidermek için aldığını,

vi. Son olarak C. adlı bir inşaat firmasında çalıştığını, bu firmanın Kuzey Irak yönetimi olan Barzani ailesinin askerî işlerini yapan bir firma olduğunu, çalıştığı yerde örgütle ilişkisi olan kişilerin işe alınmadığını, bu konuda sıkı istihbarat çalışması yapıldığını söylemiştir.

7. Başsavcılık soruşturmanın tamamlanması üzerine başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması talebiyle 13/2/2020 tarihinde iddianame düzenlemiştir. İddianamede, başvurucunun ikametinde yapılan arama sonucunda ele geçirilen kitaplar ile dijital materyallerde yapılan incelemeler sonucu tespit edilen veriler doğrultusunda başvurucunun atılı suçu işlediği sonucuna ulaşılmıştır.

8. Diyarbakır 9. Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) yapılan yargılama üç celsede tamamlanmıştır. Diyarbakır İl Emniyet Müdürlüğünden Mahkemeye gönderilen yazıda, başvurucunun 3/11/2019 tarihinde Diyarbakır Havalimanı üzerinden yurt dışına çıkış yaptığı, 20/1/2020 tarihinde de Şırnak Habur Hudut Kapısını kullanarak yeniden Türkiye'ye giriş yaptığı belirtilmiştir.

9. Başvurucu müdafii Mahkemeye sunduğu 23/3/2020 tarihli dilekçe ekinde, başvurucunun karakolda 22/1/2020 tarihinde şikâyetçi sıfatıyla verdiği ifadenin bir suretini sunmuştur. Söz

konusu ifade tutanağına göre başvurucu;

i. Yaklaşık 10 yıldır Erbil'de kalıp işleri yaptığını, yeğeni A.Ü.nün kendisinin yanında çalıştığını, üç ay önce akrabalarının kendisini telefonla arayıp A.Ü.nün kolluk tarafından arandığını söylediklerini, bunun üzerine 27/10/2019 tarihinde onu alıp uçakla teslim etmek üzere Diyarbakır'a getirdiğini, geldiklerinde polislerin A.Ü.yü alıp götürdüğünü, A.Ü.nün açık ceza infaz kurumuna girip 4-5 gün sonra da çıktığını,

ii. Yeğeni çıktıktan 1-2 gün sonra kendisinin tek başına yeniden Erbil'e gitmek üzere havalimanına gittiğini, işlemleri yapılırken pasaportuna bakan bir görevlinin kendisini alıp bir odaya götürdüğünü, odada dört kişinin olduğunu, bu kişilerin kendisiyle yaptıkları görüşmede gösterdikleri fotoğraflardaki kişileri tanıyıp tanımadığını sorduklarını, tanımadığını söyleyince kendisine kızarak fotoğraflardakilerden birinin şehit edilen konsolosluk görevlisi, diğerinin de onu şehit eden terörist olduğunu söylediklerini, bu kişilerin polis olduğunu anladığını, onların da kendisine Ankara'dan bu soruları kendisine sormak için geldiklerini söyleyip bilgi vermesini istediklerini, görevlilere kendisinin Erbil'de Barzanilerin konutlarını yaptığını ve bu kişileri tanımadığını söyleyince kendisini odadan çıkardıklarını,

iii. Uçağa bineceği yere geldiğinde odadaki kişilerden ikisinin yeniden yanına gelip fotoğrafını çektiklerini, sonra kendisinin Erbil'e gittiğini 20/1/2020 tarihinde Habur'dan Türkiye'ye giriş yaptığını, 22/1/2020 tarihinde evinde olduğu sırada cep telefonundan arayan kişinin kendisini O. ismiyle tanıtıp havaalanında konuştuğu kişilerden olduğunu ve buluşmak istediğini söylediğini, bunun üzerine hayatından endişe duyduğunu ve avukatıyla karakola gelip ifade verdiğini söylemiş ve olay günü telefonuna yapılan aramalara dair kayıtları kolluk makamlarına sunmuştur.

10. Başvurucu müdafii ilk celseden önce sunduğu 15/4/2020 tarihli dilekçesinde, başvurucunun Irak'ta yaptığı inşaat işleriyle ilgili birtakım belgeler sunmuş; ayrıca başvurucunun soruşturma evresindeki savunmalarına ek olarak ikamette yapılan aramanın hukuka aykırı olduğunu, Irak'taki mesleki faaliyetlerinde onunla çalışan kişiler olduğunu beyan ettiğini ve Türkiye Cumhuriyeti kimlik numaralarıyla isimlerini bildirdiği 23 kişinin delil olarak değerlendirilen fotoğraflarla başvurucunun Irak'taki faaliyetleri konusunda tanık sıfatıyla ifadelerinin alınmasını talep etmiştir. Yargılamanın 15/4/2020 tarihli ilk celsesinde başvurucu önceki savunmalarını ve söz konusu fotoğrafların 2015 yılında çekildiğini söylemiş ve 15/4/2020 tarihli dilekçede belirtilen kişilerin tanık sıfatıyla ifadelerinin alınmasına dair talebini yinelemiştir. Celse sonunda Mahkeme, söz konusu kişilerin dinlenmesi talebini dosyaya yenilik katmayacağı gerekçesiyle reddetmiştir.

11. Mahkeme yargılama sonucunda 13/7/2020 tarihinde başvurucunun atılı suçtan 6 yıl 3 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir. Mahkûmiyet gerekçesinde; başvurucu hakkında yapılan ihbar ve sonrasında yapılan aramada ele geçirilen kitapların çoğunluğu hakkında el konulmasına, dağıtımının, satışının yasaklanmasına ve toplatılmasına karar verilen örgütsel nitelikte kitaplardan olduğu, dijital veri niteliğindeki ses dosyalarında örgüt ideolojisini benimsetmeye yönelik propaganda içeren kayıtlar yer aldığı, bu suretle başvurucunun örgütün hedef ve ideolojisini benimsediği, bunun yanı sıra örgüt üyelerinin yer aldığı kamp fotoğraflarının örgütün arşiv fotoğrafları mahiyetinde olduğu, fotoğraflardaki kişilerin deşifre edilmemesi amacıyla, terör örgütünün hiyerarşik yapısı içerisinde yer almadan ve örgütle organik bağ kurmadan bu fotoğrafların temin edilemeyeceği ve örgüt mensuplarına ait GSM hatlarının başvurucunun telefon rehberinde

bulunamayacağı, dolayısıyla başvurucunun örgüt hiyerarşisine milis olarak girerek atılı suçu işlediği sonucuna ulaşılmıştır. Başvurucu hakkındaki mahkûmiyet kararı olağan kanun yollarından geçerek 16/9/2021 tarihinde kesinleşmiştir.

12. Başvurucu, nihai kararı 2/12/2021 tarihinde öğrendikten sonra 16/12/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

13. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

14. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir

A. Tanık Dinletme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

15. Başvurucu; Irak'ta mesleki faaliyetleri kapsamında bulunup çalıştığına, örgütle ilgilisi olmadığına dair bilgileri olan kişileri Mahkemeye bildirdikleri hâlde bu kişilerin tanık olarak ifadelerinin alınması taleplerinin reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

16. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvurunun öncelikle kabul edilebilirlik kriterleri yönünden değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiş, ayrıca somut olay ele alınırken mevzuat hükümleri ile konuya ilişkin yer verilen Anayasa Mahkemesi kararlarının dikkate alınması gerektiği vurgulanmıştır. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

17. Başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkının güvencelerinden olan tanık dinletme hakkı kapsamında incelenmiştir.

18. Anayasa Mahkemesi benzer iddiaların ileri sürüldüğü başvurulara ilişkin birçok kararda tanık dinletme hakkıyla ilgili ilkeleri belirlemiştir.

19. Savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını isteme hakkı, silahların eşitliği ilkesinin bir gereğidir. Tanıkların dinlenmek üzere çağrılmasının uygun olup olmadığının değerlendirmesi, kural olarak yargı mercilerinin takdir yetkisi dâhilindedir. Ancak bu hak, sanığın lehine olan bütün tanıkların çağrılmasını ve dinlenmesini gerektirmez. Bu düzenlemenin esas amacı, sanığın aynı koşullar altında ve silahların eşitliği ilkesine uygun olarak tanık dinletme talebinde bulunabilmesinin sağlanmasıdır. Dolayısıyla bir sanığın bazı tanıkları dinletemediğinden şikâyet etmesi yeterli olmayıp ayrıca bu tanıkların dinlenmesinin hangi nedenlerle önemli olduğunu ve gerçeğin ortaya çıkması için neden gerekli olduğunu açıklamak suretiyle tanık dinletme talebini desteklemesi gerekmektedir (Atila Oğuz Boyalı [2. B.], B. No: 2013/99, 20/3/2014, § 47; Ahmet Zeki Üçok [1. B.], B. No: 2013/1966, 25/3/2015, § 70)

20. Öte yandan yargılama makamları yargılamanın taraflarınca ileri sürülen iddiaları ve gösterdikleri delilleri gereği gibi incelemek zorundadır. Bununla birlikte, belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilmek istenen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi esasen yargı mercilerine aittir. Mevcut yargılamada geçerli olan delil sunma ve inceleme yöntemlerinin adil yargılanma hakkına uygun olup olmadığını denetlemek Anayasa Mahkemesinin görevi kapsamında olmayıp, Mahkemenin görevi başvuru konusu yargılamanın bir bütün olarak adil olup olmadığının değerlendirilmesidir

(Muhittin Kaya ve Muhittin Kaya İnşaat Taahhüt Madencilik Gıda Turizm Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti. [2. B.], B. No: 2013/1213, 4/12/2013, § 27).

21. Somut başvuruya konu yargılamada başvurucu; yurt dışına gitmesinin ve Irak'ta gerçekleştirdiği faaliyetlerin mesleki nedenlerden kaynaklandığını ileri sürerek örgütle irtibatı olmadığı ve Irak'taki mesleki faaliyetleri hususunda bilgi sahibi olduklarını beyan ettiği kişileri tanık olarak dinletmek istemiştir. Bu talebi Mahkeme, söz konusu kişilerin beyanlarının alınmasının davaya yenilik katmayacağı gerekçesiyle reddetmiştir (bkz. § 10).

22. Gerekçeli karar içeriğinden mahkûmiyet kararının esas olarak başvurucu hakkındaki ihbar ile ikametinde yapılan aramada ele geçirilen ve örgütsel içerikte olduğu değerlendirilen kitaplar ile dijital materyal içeriklerine dayandığı anlaşılmıştır (bkz. § 11). Başvurucu ise tanıkların dinlenmesini kendisinin Irak'ta bulunmasının birtakım ticari faaliyetlerden kaynaklandığını ispatlamak amacıyla talep etmiştir. Bununla birlikte Mahkeme başvurucuda ele geçirilen örgütsel kitaplar ile dijital materyallerdeki verilere göre örgütü öven şarkılar, silahlı örgüt mensuplarına ait fotoğraflar ve videolar bulundurmasının yanı sıra örgüt kamplarında, diğer silahlı örgüt mensuplarıyla birlikte çektirdiği fotoğraflarda ve videolarda yer almasını, başvurucunun bu materyallerin içeriklerini de kabul etmesini birlikte değerlendirerek ikametinde ele geçirilen materyallerin başvurucunun örgütle irtibatını ortaya koyduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu durumda Mahkemenin hükme esas aldığı ve içeriğini başvurucunun da kabul ettiği materyallerden çıkardığı sonuç doğrultusunda, söz konusu ticari faaliyetlerin ispatlanmasının bu sonucu değiştirmeyeceğini değerlendirmesinin, dolayısıyla başvurucunun tanıkların dinlenmesi talebini reddetmesinin temelsiz olduğundan söz etmek mümkün görünmemektedir. Bu nedenle başvurucunun tanıklarını dinletme talebinin reddedilmesinin yargılamayı bütünü itibarıyla adil olmaktan çıkarmadığı sonucuna varılmıştır.

23. Açıklanan gerekçelerle tanık dinletme hakkına yönelik bir ihlalin olmadığı açık olduğundan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

24. Başvurucunun; ikamette yapılan aramanın hukuka aykırı olması ve bu yolla elde edilen delillerin hükme esas alınması nedenleriyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının Hikmet Balabanoğlu ([2. B.], B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24), esasa etkili itirazlarının karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının da Abdullah Topçu ([1. B.], B. No: 2014/8868, 19/4/2017, §§ 74-79) kararları doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Tanık dinletme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım

talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 4/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GÜLÜZAR IŞIK ÇAY

B. No: 2021/62322 | Karar tarihi: 04.02.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/62322

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GÜLÜZAR IŞIK ÇAY BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/62322)

Karar Tarihi: 4/2/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Ali Erdem ŞAHİN

Başvurucu : Gülüzar IŞIK ÇAY

Vekili : Av. Merdan ÖZBERK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kamu görevlisinin katıldığı basın açıklamasında kullanılan ifadelerden dolayı disiplin cezasıyla cezalandırılması nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, başvuruya konu olayların yaşandığı tarihte Hatay'ın Antakya ilçesindeki bir lisede öğretmen olarak görev yapmaktadır. Başvurucu, Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (EĞİTİM SEN) üyesidir.

3. Türkiye'de uzun süredir devam eden, terör örgütlerinin neden olduğu şiddetin ve terör olaylarının sona erdirilmesi ve sınır güvenliğinin sağlanması amacıyla Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından Suriye’nin kuzeybatısında yer alan Afrin bölgesinde PKK/KCK/PYD-YPG ve DEAŞ’a mensup teröristleri etkisiz hâle getirmek üzere 20/1/2018 tarihi saat 17.00'den itibaren kamuoyunda Zeytin Dalı Harekâtı olarak bilinen operasyonlar başlatılmıştır (geniş arka plan bilgisi için bkz. Kasım Zengin ve Gün Matbaacılık Reklam Film Basın Yayın Tanıtım Sanayi Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2018/15905, 16/11/2023, § 5).

4. Emek ve Demokrasi Güçleri Platformu, sözü edilen harekâta ilişkin olarak 22/1/2018 tarihinde Hatay İnsan Hakları Derneği (İHD) il binasında bir basın açıklaması yapmıştır. "Afrin Savaşına HAYIR" pankartının asılı olduğu bir masanın arkasından yapılan ve başvurucunun açıklama metni okuyan kişi ile birlikte en ön sırada hazır bulunduğu basın açıklamasına yaklaşık 20 kişi katılmıştır. İHD Şube Başkanı M.C.nin okuduğu basın açıklaması metni şöyledir:

"Türkiye'nin Suriye ve Irak ile ilgili TBMM'de kabul ettiği tezkerelere dayanarak sık sık sınır ötesi hava harekatları düzenlemesi ve özellikle Suriye ve Irak'ta kara gücü bulundurması oldukça tehlikeli bir hal almış ve en son Suriye'nin Afrin kentine yönelik bombardıman Türkiye'yi ve bölgedeki tüm halkları büyük bir savaş ve yıkım gerçekliği ile yüz yüze bırakmıştır. Bu tezkereler Anayasa'nın 91. maddesine aykırıdır. Ayrıca BM Güvelik Konseyi kararı olmadan başka ülkelere fiili saldırıda bulunma ve asker konuşlandırma ciddi hukuki sonuçlara yol açabilecektir. Hükumetin Afrin ve Menbiç bölgelerine yönelik askeri harekatının Türkiye basınında yansımaları da ürkütücü ve tehlikelidir. Son 24 saatte Türkiye savaş uçakları tarafından Afrin Bölgesine yüzden fazla bombardıman yapılmış, basına yansıyan haberlere göre aralarında çocukların ve kadınların bulunduğu çok sayıda sivil yapılan bu bombardıman sonucu öldüğü ve ağır yaralandığı bilgisi gelmiştir. Bu kirli savaşın bölgesi içinde olan Hatay iline yansıması çok ağır olacağı açıkken dün Reyhanlı ilçesine düşen roketler sonucu ölümler ve çok sayıda yaralanmaların olması biz Hatay'da yaşayan insanları çok ürkütmektedir. Sürdürülen bu savaşın yıllar boyu barış içinde yaşayan halklara ölüm, zulüm ve yıkım getireceğini söylüyoruz ve Reyhanlı'ya yapılan saldırıyı kimden gelirse gelsin kınıyoruz.

Biz Hatay'da yaşayan insan hakları savunucuları sivil toplum ve emek örgütleri olarak; 'Siyasi iktidarın itidalli davranmasını istiyoruz. Bunun yanında ana akım medyanın savaş çığırtkanlığından vazgeçmesini istiyoruz ve savaş kışkırtıcı dilini kınıyoruz'. Medyayı savaş politikalarına karşı barıştan huzurdan ve kardeşlikten yana olanların sesine kulak vermeye davet ediyoruz. Anayasamıza göre TBMM tarafından savaş kararı alınmadıkça böylesi bir askeri operasyon yapılamaz ve yapılmamalıdır diyoruz. Siyasal iktidar oldu bittilerle Türkiye'yi daha büyük bir savaşın içine sürüklememelidir. Zira bu tutum halklar arasında düşmanlık yaratır. Irkçılık ve mezhepçilik körüklenir. Kısacası siyasal iktidar, askeri operasyonları durdurmalı, savaş politikalarına son vermelidir. Türkiye içinde ve dışında politikalar geliştirmeli ve bir an önce barışın tesisi için çaba göstermelidir. Suriye'de devam eden ve sonlanması için masada çözüm çalışmalarının yoğunlaştığı bir süreçte şiddette ısrarcı tutumun daha fazla büyümesi tehlikeli sonuçlar üretebilir. Zira SAVAŞ ÖLÜMDÜR. Savaş yıkımdır sefalettir. Çocukların anasız babasız kalmasıdır. SAVAŞ ACI VE GÖZYAŞIDIR. SAVAŞ GÖÇTÜR...SAVAŞTA KAZANAN OLMAS HERKES KAYBEDER onun için biz insan hakları savunucuları, SİYASİ PARTİLER, sivil toplum ve emek örgütleri olarak diyoruz ki SAVAŞA HAYIR İNADINA BARIŞ VE BU TALEP İNSANLIK TALEBİDİR."

5. İdare, söz konusu basın açıklamasına katılması nedeniyle başvurucu hakkında disiplin soruşturması başlatmıştır. Başvurucu, ifadesinde PKK ve KCK ile ilgisi olmadığını, eyleminin sivil toplum örgütlerinin savaşa karşı yaptıkları basın açıklamasına katılmaktan ibaret olduğunu belirtmiştir. Bunun yanında Türk ordusuna ve devlete karşı yapılmış bir eylem içinde bulunmasının söz konusu olmadığını,bir İHD ve EĞİTİM SEN üyesi olarak kanunların izin verdiği ölçüde yapılan eylemlere iştirak ettiğini vurgulamıştır. Son olarak basın açıklaması metninden daha önce haberdar olmadığını, yapılan harekâttan ziyade savaşlarda insanların ölmesine karşı olduğunu ifade etmiştir.

6. Soruşturma neticesinde basın açıklamasında herhangi bir parti ismi zikredilmemiş olsa da açıklamanın Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu uygulamalarına yönelik olduğu, harekâtı iki devletin savaşı gibi göstermeye çalıştığı, Türk ordusu ile yürütme organını uluslararası hukuk açısından olumsuz etkileyebileceğine kanaat getirilmiştir. Buna göre anılan eyleme katılan başvurucunun 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan disiplin cezası verilmesini gerektiren fiil ve hâllere "Nitelik ve ağırlıkları itibarıyla benzer eylemlerde bulunanlara da aynı neviden disiplin cezaları verilir." hükmü kapsamında aynı Kanun'un birinci fıkrasının (D) bendinin (o) alt bendi uyarınca "Herhangi bir siyasi parti yararına veya zararına fiilen faaliyette bulunduğu" gerekçesiyle kademe ilerlemesinin durdurulması cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

7. Başvurucu, hakkında tesis edilen disiplin cezasının iptali talebiyle idare mahkemesine başvurmuştur. İlk derece mahkemesi başvurucunun savunmasına ilişkin istem yazısının usulüne uygun şekilde düzenlenmediği sonucuna vararak başvuru konusu işlemin iptaline karar vermiştir. İstinaf kanun yolunda savunmaya ilişkin istem yazısındaki eksikliğin işlemi sakatlamadığı belirtilerek davanın esasına geçilmiştir. Buna göre "basın açıklaması içeriğinde 'Türkiye'nin bu savaşın içine çekilmesi tamamen Tayyip ERDOĞAN'ın kişisel iktidarını koruması üzerinden bir yaklaşımla sürdürülmektedir. Afrini işgal naraları atmaya her gün devam ediyorlar. Eğer savaş, çatışmalar sönükleşirse AKP'nin yolsuzlukları, toplumda yarattıklarını,...tartışıyor olacaktık. Türkiye'nin yeniden savaşı körüklemesi kabul edilemez. Hatay'daki halklar ve demokratik kitle örgütleri her daim sokakta savaşa hayır dedik. Böyle bir saldırının yapılmasına asla sessiz kalmayacağız. AKP Hükümetinin, bölgedeki çatışmaların derinleşmesi ve yaygınlaşmasına yarayacak hamlelerine hayır diyoruz.'şeklinde ifadelere yer verildiği ve siyasi içerikli bu ifadelerin belli bir partiyi ve bu partinin liderini hedef aldığı" gerekçesiyle ilk derece mahkemesi kararının kaldırılarak davanın kesin olarak reddine karar verilmiştir.

8. Başvurucu, nihai kararı 29/11/2021 tarihinde öğrendikten sonra 16/12/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu; katıldığı basın açıklaması nedeniyle disiplin cezası ile cezalandırılmasının ifade özgürlüğünü, özel hayata saygı hakkını ve adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, başvurucunun ifade özgürlüğü ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiası yönünden yapılacak incelemede ilgili ulusal ve uluslararası mevzuat hükümleri ile yargı içtihatlarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formunda ileri sürdüğü iddiaları yinelemiştir.

11. Anayasa Mahkemesi kamu görevlisine katıldığı toplantı nedeniyle yapılan müdahaleleri değerlendirdiği birçok kararında kamu görevlisinin her durumda siyasal ve toplumsal olaylarla ilgili olarak bilgi edinme merakı ve duyarlılığını gösterme talebinin gözetilerek katılımcının toplantıdaki rolüne (dinleyici, konuşmacı, slogan atan gibi) ilişkin dikkatli bir ayrımda bulunulması gerektiğini ifade etmiştir (Güven Çelik ve Kadri Dursun, B. No: 2018/5060, 8/6/2023, § 23; Kamuran Kılınç, B. No: 2018/5549, 18/10/2023, § 21; İsmail Tutal ve diğerleri, B. No: 2019/7199, 25/1/2024, § 23; bilgi edinmeye ilişkin

değerlendirmeler için bkz. Hasan Güngör, B. No: 2013/6152, 24/2/2016, §§ 51, 53; Hasan Güngör (2), B. No: 2015/1554, 25/12/2018, § 51; Zeki Çınar, B. No: 2016/3585, 12/6/2019, § 45). Buna göre somut olaya konu basın açıklamasını başvurucu okumasa da katılımcılarla birlikte açıklamanın yapıldığı kürsünün arkasında yer alması ve açıklama metninin okuyucusu ile birlikte en ön sırada hazır bulunması karşısında başvurucunun toplantıdaki rolü dinleyiciden ziyade hitap eden olarak kabul edilmelidir. Dolayısıyla başvurunun bir bütün olarak ifade özgürlüğü kapsamında incelenmesine karar verilmiştir (basın açıklamasına katılma şeklindeki eylemin ifade özgürlüğünden incelendiği karar için bkz. Seyid Narin [GK], B. No: 2018/20156, 18/5/2022, § 85)

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. İfade özgürlüğüne yönelik müdahalenin dayanağı olan 657 sayılı Kanun’un 125. maddesinin birinci fıkrasının (D) bendinin (o) alt bendinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır. Müdahalenin kamu hizmetlerinin tarafsızlığının ve nesnelliğinin sağlanmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu, Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu düzeninin korunması meşru amacını taşıdığı değerlendirilmiştir. İfade özgürlüğüne yönelik müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için müdahale, zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamalı ve orantılı olmalıdır (AYM, E.2007/4, K.2007/81, 18/10/2007; Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 70-72). Bu itibarla müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu yönünden inceleme yapılacaktır.

14. Somut olayda başvurucu, katıldığı basın açıklaması nedeniyle disiplin cezası ile cezalandırılmıştır. Yargılama sürecinde ilk derece mahkemesince usul yönünden işlemin iptaline karar verilmişse de istinaf kanun yolunda, basın açıklamasında kullanılan ifadelerin siyasi içerikli olduğu, belli bir partiyi ve bu partinin liderini hedef aldığı gerekçesiyle davanın reddine kesin olarak karar verilmiştir (bkz. §§ 4, 7).

15. Açıktır ki idare ve bölge idare mahkemesi, başvurucunun eylemiyle tabi olduğu statü hukukuna aykırı hareket ettiği sonucuna varmıştır. Anayasa'nın 128. maddesinin birinci fıkrasına göre devletin yürütmekle yükümlü olduğu kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülmektedir. Anayasa'nın 128. maddesinin ikinci fıkrasında ayrıca önemi nedeniyle memurların ve diğer kamu görevlilerinin görev ve yetkilerinin, haklarının ve yükümlülüklerinin kanun ile düzenleneceği de ifade edilmiştir. Anayasa'nın 129. maddesinin birinci fıkrasında ise memurlar ve diğer kamu görevlilerinin Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunmakla yükümlü olduklarının altı çizilmiştir (Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, B. No: 2018/24874, 31/3/2022, § 49). 657 sayılı Kanun’un 7. maddesine göre ise devlet memuru, tarafsızlığını gölgeleyecek şekilde bir siyasi parti, kişi veya zümrenin yararını veya zararını hedef tutan bir davranışta bulunamayacağı gibi siyasi ve ideolojik amaçlı beyanda da bulunamaz. Nitekim aynı Kanun'un 125. maddesinde herhangi bir siyasi parti yararına veya zararına faaliyette bulunan devlet memurlarına disiplin cezaları verileceği ifade edilmiştir.

16. Anayasal ve ilgili yasal çerçeve göstermektedir ki gerek Anayasa koyucu gerekse kanun koyucu, kamu hizmetlerinin Anayasa’ya sadakat ödevi ile tarafsızlık yükümlülüğüne aykırı davranan ya da aykırı davranabileceği yolunda haklı ve objektif bir kanaat uyandıran kamu

görevlileriyle yürütülmesini arzu etmemektedir (Şah İsmail Harmancı, B. No: 2018/15359, 17/11/2021, § 40). Söz konusu arzunun bir sonucu olarak kanun koyucu, kamu görevlisinin meslek hayatı ile sınırlı olacak şekilde apolitik görünmesini amaçlamış; bu şekilde kamu gücünü kullanan görevlilerin siyasi kutuplaşmalarda yer almasının önüne geçerek idareye tarafsız bir pozisyon kazandırmak istemiştir (Levent Tunçel, B. No: 2017/34185, 16/3/2022, § 44).

17. Hiç şüphesiz Anayasa ve kanun koyucunun söz konusu beklentisi başta ifade özgürlüğü olmak üzere temel hak ve özgürlükler alanında kamu görevlilerinin sıradan bireylere göre daha fazla sınırlanmaları anlamına gelecektir. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesinin çok sayıda kararda altını çizdiği gibi kamu görevlisi olmak, sağladığı birtakım ayrıcalıklar ve avantajların yanında bazı külfet ve sorumluluklara katlanmayı, diğer kişilerin tabi olmadığı sınırlamalara tabi olmayı da gerektirmektedir. Kişi kamu görevine kendi isteği ile girmekle bu statünün gerektirdiği ayrıcalıklardan yararlanmayı ve külfetlere katlanmayı kabul etmiş sayılır, kamu hizmetinin kendine has özellikleri bu avantaj ve sınırlamaları zorunlu kılmaktadır (İhsan Asutay, B. No: 2012/606, 20/2/2014, § 38; Cem Özaydın, B. No: 2017/26800, 13/1/2022, § 36; Elif Güneysu, B. No: 2017/31733, 7/10/2021, § 42). Bu sebeplerle kamu görevlilerinin ifade özgürlüğüne yapılan müdahalelerde Anayasa Mahkemesi kamu görevlisinin bu yönünü görmezden gelemez.

18. Kamu görevlileri tabi oldukları söz konusu devlet memurluğu statülerinin -kanun ve diğer alt mevzuata dayanan- gereklerini yerine getirmemeleri hâlinde bir disiplin cezası ile karşılaşacaktır. Disiplin uygulamaları devlet organizasyonu içinde düzenin sağlanması ve korunması, memurun görevine bağlanması, hizmetlerin en etkin ve verimli şekilde yürütülmesi için kullanılır; bu uygulamaların hukuki gerekçeleri ve sonuçları vardır. Disiplin uygulamalarının nihai hedefi sağlanan düzen sayesinde verimli bir çalışma ortamının ve nihai olarak da kamu yararının sağlanmasıdır. Bu bakımdan disiplin cezaları, memurların görevlerini layıkıyla ve uyum içinde yerine getirmesi için önemli bir araçtır (Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, § 53). Öte yandan münhasıran memurların görevleriyle ilgili olması disiplin cezaları hakkında yapılan değerlendirmelerin ciddiyetini azaltmamaktadır. Çünkü düşünce açıklamaları karşılığında uygulanan disiplin cezalarının kamu görevlilerinin temel hak ve özgürlükleri üzerinde bir caydırıcı etki oluşturacağı açıktır (Mehmet Alanç ve diğerleri [GK], B. No: 2017/15462, 29/9/2021, § 49; Şah İsmail Harmancı, § 41).

19. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi daha önceki kararlarında, düşünce açıklamaları nedeniyle kamu görevlileri hakkında verilen disiplin cezalarına ilişkin olarak idarenin ve bu tür cezaların hukuka uygunluğunu denetleyen yargı mercilerinin subjektif yorumlardan kaçınmaları için yapmaları gerekenleri açıklamıştır. Bu itibarla anılan mercilerce en azından şu değerlendirmelerin yapılması beklenir (diğerleri arasından bkz. Sinan Akbulut, B. No: 2019/1396, 2/11/2022, §§ 30-34; Jülide Hansu, B. No: 2018/21380, 3/11/2022, §§ 29-33; Serdar Topal, B. No: 2018/23179, 16/11/2022, §§ 26-30):

i. Söz konusu olan ifade özgürlüğü olduğu için devlet memurlarının da birer birey olduğu, siyasi görüş sahibi olma, ülke sorunlarıyla ilgilenme, tercih yapma gibi sosyal yönlere sahip olma haklarının bulunduğu gözardı edilmemelidir (Hasan Güngör, § 49; Ömer Yalçın, B. No: 2017/30798, 29/9/2020, § 27; Zeki Çınar, §§ 34, 35).

ii. Sosyal yönleri de bulunan bireyler oldukları düşünüldüğünde kamu görevlilerinin her tür düşünce açıklaması değil siyasi partiler lehine veya aleyhine olarak başkalarını ikna etme çabası olarak kabul edilebilecek açıklamaları propaganda olarak kabul edilmelidir. Bu

kapsamda bir kamu görevlisinin açıkladığı düşüncenin başkalarını siyasi partiler lehine veya aleyhine ikna etme çabası olarak kabul edilebilmesi için açıklamanın siyasi partilerle yahut siyasal meselelerle ilgili olması tek başına yeterli kabul edilemez. Dolayısıyla kamu görevlisinin bulunduğu konum ve üstlendiği devlet görevinin -içeriğiyle birlikte değerlendirildiğinde- açıklamanın yapıldığı koşullarda siyasi partiler lehine veya aleyhine olarak başkalarını ikna çabası olarak vasıflandırmaya elverişli olduğu ortaya konulmalıdır (Sinan Akbulut, § 34).

iii. Bununla birlikte somut olayın koşullarında kamu görevlisi düşünce açıklamasını kamu görevi statüsünün ve görev yaptığı alanın kendisine sağladığı ünvanı dâhil herhangi bir olanağı kullanarak yapmış ise bu gösterilmelidir (kamu görevinin niteliğine ilişkin olarak bkz. Adem Talas [GK], B. No: 2014/12143, 16/11/2017, § 47).

iv. Düşünce açıklamasının kamu hizmetlerinin sürekliliğini, etkinliğini, verimliliğini ya da gereği gibi yerine getirilmesini ne şekilde etkilediği, cezayı gerekli kılan (devlet organizasyonu içinde düzenin bozulması, hizmetlerin yürütülememesi gibi) sonuçların neler olduğu veya bu tür sonuçlara neden olmasının kuvvetle muhtemel olduğu ortaya konulmalıdır (disiplin cezası ile cezalandırılabilmeleri için kamu görevlisinin fiillerinin memuriyetlerini etkilediğinin gösterilmesi gerekliliğine ilişkin olarak bkz. Yasin Agin ve diğerleri [GK], B. No: 2017/32534, 21/1/2021, §§ 61, 63; Levent Tunçel, §§ 42, 44; disiplin hukukunun amaçları için bkz. Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, § 53).

v. Her durumda kamu görevlisinin ödev ve sorumluluk derecesi, bulunduğu konum ve görev yaptığı alanla bağlantılı olarak belirlenmelidir (Hikmet Aslan, B. No: 2014/11036, 16/6/2016, § 55; Hasan Güngör, § 48; hekimler yönünden benzer değerlendirmeler için bkz. Levent Tunçel, § 43).

vi. Hükmedilen disiplin cezasıyla kamusal önemi bulunan objektif amaca ulaşılabileceği, başka bir deyişle kamu görevlisinin cezalandırılmasının zorunlu bir sosyal ihtiyaca karşılık geldiği gösterilmeli; düşünce açıklamasının kamu görevini etkileme derecesiyle orantılı bir disiplin cezasına hükmedilmedir (Mehmet Alanç ve diğerleri, § 45; Şah İsmail Harmancı, § 37; Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, § 45).

vii. Değerlendirmeler oldukça açık, spesifik ve tekil olarak yapılmalıdır (bireyselleştirilmiş değerlendirme zorunluluğuna ilişkin olarak bkz. Şah İsmail Harmancı, § 41).

20. Yukarıda yer verilen açıklamalar ışığında başvurucuyu cezalandıran idarenin ve müdahalenin hukuka uygunluğunu denetleyen bölge idare mahkemesinin gerekçeleri dikkatli şekilde ele alınmıştır.İdare; ilgili soruşturma raporunda, basın açıklamasında herhangi bir siyasi parti ismi zikredilmese de kullanılan ifadelerin Türk ordusunu ve yürütme organını uluslararası hukuk açısından olumsuz etkileyebileceğini soyut olarak belirtmenin haricinde eylemin nasıl, bir siyasi partinin yararına veya zararına faaliyet olarak değerlendirildiğine ilişkin herhangi bir açıklamada bulunmamıştır. Bölge idare mahkemesi ise idarece disiplin soruşturmasına konu edilmediği hâlde aynı konuda yapılan adli soruşturmada bahsi geçen 18/1/2018 tarihli farklı bir basın açıklamasında kullanılan ifadeler üzerinden müdahaleyi değerlendirmiştir. Dolayısıyla anılan mercilerin Anayasa Mahkemesinin kamu görevlisinin ifade özgürlüğüne yönelen bu gibi müdahalelerde uygulamalarını beklediği yukarıda sıralanan ilkelere uygun bir değerlendirme yapmadıkları anlaşılmıştır.

21. Anayasa Mahkemesi, çok sayıdaki kararında ifade özgürlüğüne gerekçesiz olarak veya

ortaya koyduğu kriterleri karşılamayan bir gerekçe ile yapılan müdahalelerin Anayasa'nın 26. maddesini ihlal edeceğini ifade etmiştir. İfade özgürlüğüne yapılan bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçeler ilgili ve yeterli olmalıdır (diğerleri arasından bkz. Kemal Kılıçdaroğlu, B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 58; Bekir Coşkun, § 56; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 56; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, § 120).

22. Buna göre değerlendirmelerinde Anayasa Mahkemesinin kabul ettiği standartları uygulamayan idarenin ve bölge idare mahkemesinin başvurucunun disiplin cezası ile cezalandırılmasının zorunlu toplumsal bir ihtiyaca karşılık geldiğini ilgili ve yeterli bir gerekçe ile ortaya koyduğunun kabul edilmesi mümkün olmamıştır.

23. Açıklanan gerekçelerle başvuruya konu demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmayan müdahalenin Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünü ihlal ettiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

24. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması ile 10.000 TL manevi tazminat isteminde bulunmuştur.

25. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği mahkemece yapılması gereken iş, yenidenyargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için manevi zararları karşılığında başvurucuya taleple bağlı olarak net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğü ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla Adana Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesine (E.2021/112, K.2021/2142) iletilmek üzere Hatay 1. İdare Mahkemesine (E.2019/329, K.2020/940) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

E. 487,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.487,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu

sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 4/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

EMEKLİLER SENDİKASI

B. No: 2022/2677 | Karar tarihi: 04.02.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/2677

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

EMEKLİLER SENDİKASI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/2677)

Karar Tarihi: 4/2/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Gülsüm Gizem GÜRSOY

Başvurucu : Emekliler Sendikası

Temsilcisi : Cengiz YAVUZ

Vekili : Av. Celal ÜLGEN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, emeklilerin sendika kuramayacağı gerekçesiyle Emekliler Sendikası isimli örgütlenmenin kapatılmasına karar verilmesi nedeniyle sendika hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucunun temsilcilerinin "Emekliler Sendikası" adı altında sendika kurduklarını bildirmek amacıyla 25/2/2019 tarihinde Ankara Valiliğine (Valilik) dilekçe vermiştir. Başvurucunun dilekçe ekinde yer alan tüzüğünde, sendikanın amacının emeklilerin ekonomik, demokratik, hukuksal ve sosyal hak ve çıkarlarını korumak olduğu belirtilmiştir. Tüzükte; Sosyal Güvenlik Kurumundan emekli, yaşlılık, malullük aylığı alanlar ile ölen emeklinin hak sahibi olan eş ve 15 yaş ve üstü çocuklarının üyeliğe kabul edileceği belirtilmiştir.

6. Valilik 8/4/2019 tarihli yazısında sendika kurmak için "fiilen çalışma" koşulunun gerekli olduğunu, bu kapsamda ilgili kanunlarda belirtilen şartlara ilişkin eksiklerin bir ay içinde giderilmesi gerektiğini belirtmiştir.

7. Başvurucu 9/5/2019 tarihinde Valiliğe sunduğu yazıda, ilgili yasal koşulları sağladığını beyan etmiştir.

8. Valilik 25/6/2001 tarihli ve 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları ve Toplu Sözleşme Kanunu ile 18/10/2012 tarihli ve 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'nun ilgili maddeleri gereğince "Emekliler Sendikası"nın faaliyetinin durdurulması, kanuna aykırılığın veya eksikliğin giderilmesi için 60 günü aşmayan bir süre verilmesi, verilen süre sonunda tüzük ve belgeler kanuna uygun hâle getirilmediği takdirde de sendikanın kapatılmasına karar verilmesini talep ve dava etmiştir.

9. Davanın görüldüğü Ankara 26. İş Mahkemesi 19/7/2019 tarihinde davanın görev yönünden reddine karar vermiştir. Mahkeme; emeklilerin fiilen çalışan koşulunu sağlamaması nedeniyle 4688 ve 6356 sayılı Kanunlar yönünden kurulmuş bir sendikanın bulunmadığını, bu nedenle uyuşmazlığın genel hükümlere göre asliye hukuk mahkemelerinde çözümlenmesi gerektiğini belirtmiştir.

10. Kararın istinaf kanun yoluna götürülmesi üzerine Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 5. Hukuk Dairesi 25/12/2019 tarihinde kararın kaldırılmasına ve davanın yeniden görülmesine karar vermiştir.

11. Ankara 26. İş Mahkemesi 25/3/2021 tarihinde davanın kabulü ile sendikanın kapatılmasına karar vermiştir. Gerekçeli kararda davalı sendikanın aktif çalışma hayatı içinde yer almayan emekliler tarafından kurulduğunu, bu nedenle belirtilen kişilerin sendika üyesi ve kurucusu olamayacağını değerlendirmiştir. Kararda; gerek 6356 sayılı Kanun, gerekse 4688 sayılı Kanun'da öngörülen kuruluş koşulları gerçekleşmediğinden ve kurucuların tamamı aktif çalışma hayatı içerisinde yer almayan emekliler olduğundan bu eksikliğin giderilemez nitelikte olduğu belirtilmiştir.

12. Anılan karara karşı istinaf yargı yoluna başvurulmuş, Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 5. Hukuk Dairesi 15/9/2021 tarihinde istinaf başvurusunun esastan reddine karar vermiştir.

13. Temyiz üzerine Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 2/12/2021 tarihinde onama kararı vermiştir.

14. Nihai karar, başvurucuya 16/12/2021 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 10/1/2022 tarihinde süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

15. 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun "Tanımlar" kenar başlıklı 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bir iş sözleşmesine dayanarak çalışan gerçek kişiye işçi, işçi çalıştıran gerçek veya tüzel kişiye yahut tüzel kişiliği olmayan kurum ve kuruluşlara işveren, işçi ile işveren arasında kurulan ilişkiye iş ilişkisi denir..."

16. 6356 sayılı Kanun'un "Amaç" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Bu Kanunun amacı, işçi ve işveren sendikaları ile konfederasyonların kuruluşu, yönetimi, işleyişi, denetlenmesi, çalışma ve örgütlenmesine ilişkin usul ve esaslar ile işçilerin ve işverenlerin karşılıklı olarak ekonomik ve sosyal durumları ile çalışma şartlarını belirlemek üzere toplu iş sözleşmesi yapmalarına, uyuşmazlıkları barışçı yollarla çözümlemelerine, grev ve lokavta başvurmalarına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir"

17. 6356 sayılı Kanun'un "Tanımlar" kenar başlıklı 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1)

...

(ğ) Sendika: İşçilerin veya işverenlerin çalışma ilişkilerinde, ortak ekonomik ve sosyal hak ve çıkarlarını korumak ve geliştirmek için en az yedi işçi veya işverenin bir araya gelerek bir işkolunda faaliyette bulunmak üzere oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kuruluşları

...

(3) Bu Kanunun uygulanması bakımından işçi, işveren ve işyeri kavramları 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanununda tanımlandığı gibidir

(4) İş sözleşmesi dışında ücret karşılığı iş görmeyi taşıma, eser, vekâlet, yayın, komisyon ve adi şirket sözleşmesine göre bağımsız olarak meslekî faaliyet olarak yürüten gerçek kişiler de bu Kanunun ikinci ila altıncı bölümleri bakımından işçi sayılır."

18. 6356 sayılı Kanun'un "Kuruluş serbestisi" kenar başlıklı 3. maddesi şöyledir:

"(1) Kuruluşlar, bu Kanundaki kuruluş usul ve esaslarına uyarak önceden izin almaksızın kurulur. Sendikalar kuruldukları işkolunda faaliyette bulunur.

(2) Kamu işveren sendikalarının, aynı işkolundaki kamu işverenleri tarafından kurulması ve faaliyette bulunması şartı aranmaz."

19. 6356 sayılı Kanun'un "Kuruculuk şartları" kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Fiil ehliyetine sahip ve fiilen çalışan gerçek veya tüzel kişiler sendika kurma hakkına sahiptir..."

20. 6356 sayılı Kanun'un "Kuruluş usulü" kenar başlıklı 7. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Kuruluşlar, kurucularının kuruluşun merkezinin bulunacağı ilin valiliğine dilekçelerine ekli olarak kuruluş tüzüğünü vermeleriyle tüzel kişilik kazanır. Sendikalar için kurucuların kurucu olabilme şartlarına sahip olduklarını ifade eden yazılı beyanları; üst kuruluşlar için ilgili kuruluşların genel kurul kararları dilekçeye eklenir.

...

(3) Tüzüğün veya bu maddede sayılan belgelerin içerdikleri bilgilerin kanuna aykırılığının tespit edilmesi ya da bu Kanunda öngörülen kuruluş şartlarının sağlanmadığının anlaşılması hâlinde ilgili valilik kanuna aykırılık veya eksikliklerin bir ay içinde giderilmesini ister. Bu süre içinde kanuna aykırılığın veya eksikliğin giderilmemesi hâlinde, Bakanlığın veya ilgili valiliğin başvurusu üzerine mahkeme, gerekli gördüğü takdirde kurucuları da dinleyerek üç iş günü içinde kuruluşun faaliyetinin durdurulmasına karar verebilir. Mahkeme kanuna aykırılığın veya eksikliğin giderilmesi için altmış günü aşmayan bir süre verir.

(4) Tüzük ve belgelerin kanuna uygun hâle getirilmesi üzerine mahkeme durdurma kararını kaldırır. Verilen süre sonunda tüzük ve belgelerin kanuna uygun hâle getirilmemesi hâlinde ise mahkeme kuruluşun kapatılmasına karar verir."

21. 6356 sayılı Kanun'un "Sendika üyeliğinin sona ermesi ve askıya alınması" kenar başlıklı 19. maddesinin (6) numaralı fıkrası şöyledir:

"Sosyal Güvenlik Kurumundan yaşlılık veya malullük aylığı ya da toptan ödeme alarak işten ayrılan işçilerin sendika üyeliği sona erer. Ancak çalışmaya devam edenler ile kuruluş ve şubelerinin yönetim, denetleme ve disiplin kurullarındaki görevleri sırasında yaşlılık veya malullük aylığı ya da toptan ödeme alanların üyeliği, görevleri süresince ve yeniden seçildikleri sürece devam eder."

22. 4688 sayılı Kanun'un "Amaç" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Bu Kanunun amacı, kamu görevlilerinin ortak ekonomik, sosyal ve meslekî hak ve menfaatlerinin korunması ve geliştirilmesi için oluşturdukları sendika ve konfederasyonların kuruluşu, organları, yetkileri ve faaliyetleri ile sendika ve konfederasyonlarda görev alacak kamu görevlilerinin hak ve sorumluluklarını belirlemek ve toplu sözleşme yapılmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir."

23. 4688 sayılı Kanun'un "Kapsam" kenar başlıklı 2. maddesi şöyledir:

"Bu Kanun, Devletin veya diğer kamu tüzel kişilerinin yürütmekle görevli oldukları kamu hizmetlerinin görüldüğü genel, katma ve özel bütçeli idareler, il özel idareleri ve belediyeler ile bunlara bağlı kuruluşlarda kamu iktisadî teşebbüslerinde, özel kanunlarla veya Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle ya da bunların verdiği yetkiye dayanarak kurulan banka ve teşekküller ile bunlara bağlı kuruluşlarda ve diğer kamu kurum veya kuruluşlarında işçi statüsü dışında çalışan kamu görevlileri hakkında uygulanır."

24. 4688 sayılı Kanun'un "Tanımlar" kenar başlıklı 3. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bu Kanunun uygulanmasında;

a) (Değişik: 4/4/2012-6289/3 md.) Kamu görevlisi: Bu Kanun kapsamında yer alan kurum ve kuruluşların kadro veya pozisyonlarında istihdam edilenlerden işçi statüsü dışında çalışan kamu görevlilerini,

...

d) İşyeri : Kamu hizmetinin yürütüldüğü yerleri,

e) Kurum : Kuruluş kanunları veya kuruluşlarına ilişkin mevzuatlarında görev, yetki ve sorumlulukları belirlenen, hizmetin niteliği ve yürütülmesi bakımından idarî bir bütünlüğe sahip işyerlerinden oluşan kuruluşları,

f) Sendika : Kamu görevlilerinin ortak ekonomik, sosyal ve meslekî hak ve menfaatlerini

korumak ve geliştirmek için oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kuruluşları, ifade eder."

25. 4688 sayılı Kanun'un "Kuruluş" kenar başlıklı 4. maddesi şöyledir:

"Sendikalar hizmet kolu esasına göre, Türkiye çapında faaliyette bulunmak amacıyla bir hizmet kolundaki kamu işyerlerinde çalışan kamu görevlileri tarafından kurulur.

Bir hizmet kolunda birden fazla sendika kurulabilir. Meslek veya işyeri esasına göre sendika kurulamaz."

26. 4688 sayılı Kanun'un "Kuruluş işlemleri" kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Sendika ve konfederasyonlar önceden izin almaksızın serbestçe kurulurlar.

Sendika kurucusu olabilmek için kamu görevlisi olarak çalışmak yeterlidir.

Sendikanın kurucuları; sendika tüzüğü ve kamu görevlisi olduklarını gösterir belge ile sendikayı ilk genel kurula kadar sevk ve idare edeceklerin isimlerini kuruluş dilekçelerinin ekinde sendika merkezinin bulunacağı ilin valiliğine vermek zorundadırlar.

...

Tüzüğün veya bu Maddede sayılan belgelerin içerdikleri bilgilerin kanuna aykırılığının tespit edilmesi ya da bu Kanunda öngörülen kuruluş koşullarının gerçekleşmediğinin anlaşılması halinde, ilgili valilik eksikliklerin bir ay içinde tamamlanmasını ister. Tamamlanmadığı takdirde sendika veya konfederasyonun faaliyetinin durdurulması için ilgili valilik bir ay içinde iş mahkemesine başvurur.

Mahkeme, kanuna aykırılığın veya eksikliğin giderilmesi için altmış günü aşmayan bir süre verir. Verilen süre sonunda tüzük ve belgeler kanuna uygun hale getirilmemişse, mahkeme sendika veya konfederasyonun kapatılmasına karar verir."

2. Yargıtay İçtihadı

27. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 17/11/2020 tarihli ve E.2020/(22)9-189, K.2020/888 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...Anayasa tarafından sendika kurma hakkı, belirli kategoride bulunan kişilere, yani sadece çalışanlara ve işverenlere tanınmıştır. Dolayısıyla Anayasa sendika kurma hakkını, çalışanlar ve işverenler tarafından kullanılabilmesi sınırı ile tanıyıp düzenleme yoluna gitmiştir... uluslararası hukukta çalışma yaşamının en önemli metinleri olan 87 sayılı ve 98 sayılı ILO Sözleşmelerinde yer alan hükümler ile Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartında yer alan hükümlerde sendika hakkının çalışanlar tarafından kullanılabilecek bir hak olduğu açıkça ifade edilmiştir...Anayasa'nın 'Anayasanın Bağlayıcılığı ve Üstünlüğü' başlıklı 11. maddesinde, Anayasa hükümlerinin, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kuralı olduğu ve kanunların Anayasaya aykırı olamayacağı belirtilmiştir... hukukumuzda ancak aktif çalışma hayatı içerisinde yer alan çalışanlar sendika kurma hakkına sahip olup, aktif çalışma hayatı içerisinde yer almayan emekliler sendika kurma hakkına sahip değildir...Anayasa'nın 53. maddesinin birinci fıkrasında; işçiler ve işverenlerin, karşılıklı olarak ekonomik ve sosyal durumlarını ve çalışma şartlarını düzenlemek amacıyla toplu iş sözleşmesi yapma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Aynı maddenin beşinci fıkrasında ise; memurlar ve diğer kamu görevlilerinin toplu sözleşme yapma hakkına sahip olduğu vurgulanmıştır. Yine Anayasa'nın

54. maddesinin birinci fıkrası ile; toplu iş sözleşmesinin yapılması sırasında uyuşmazlık çıkması hâlinde işçilerin grev hakkına sahip olduğu ifade edilmiştir...Aktif çalışma hayatı içerisinde yer almayan emekliler sendika kurma hakkına sahip olması durumunda dâhi toplu iş sözleşmesi ve grev haklarını bünyesinde barındıramaz. Zira, emeklilerin grev hakkını gerçekleştirebilecek niteliği bulunmamasının yanı sıra Anayasa tarafından grev hakkı sadece işçilere tanınmıştır...Ayrıca, toplu iş sözleşmesinin taraflarının işçi sendikası ile işveren sendikası veya sendika üyesi olmayan işverenler olması, toplu iş sözleşmesinin işçiler ve işverenlerin, karşılıklı olarak ekonomik ve sosyal durumlarını ve çalışma şartlarını düzenlemek amacıyla yapılması ve emekli maaşının esasını oluşturan prim oranı, asgari işçilik oranı gibi hususların işveren tarafından belirlenememesi karşısında toplu iş sözleşmesi hakkının da emekliler tarafından verimli şekilde kullanılamayacağının kabulü gerekir... Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin 17.05.2018 tarihi ve 31846/08 Başvuru Numaralı Tüm Emekliler Sendikası/Türkiye kararında sendika kurma hakkının yalnızca çalışanlara ve işverenlere tanınmasının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 11. maddesinde yer alan dernek kurma ve toplantı özgürlüğü hakkını ihlâl etmediği, sendika kurmak isteyen emeklilerin başka bir isim alarak ve başka bir kanuna dayanarak faaliyetlerine devam edebileceği, sendika unvanının, dernek kurma özgürlüğünün etkin bir şekilde uygulanması bakımından şart olmadığı sonucuna varmış ve başvurunun kabul edilemez olduğu yönünde karar almıştır...Bu bağlamda inceleme konusu davada, davalı Sendikanın, sendika üyesi ve kurucusu olamayacağı sabit olan aktif çalışma hayatı içerisinde yer almayan emekliler tarafından kurulduğu anlaşılmakla, gerek 6356 sayılı Kanun, gerekse 4688 sayılı Kanunlarda öngörülen kuruluş koşulları gerçekleşmediğinden davalı Sendikanın yok hükmünde olduğunun tespitine karar verilmesi gerekmektedir..."

B. Uluslararası Hukuk

1. Uluslararası Sözleşmeler

28. 10/12/1948 tarihinde kabul edilen Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin ilgili kısmı şöyledir:

"Madde 20:

(1)Herkes, barış içinde toplanma ve örgütlenme hakkına sahiptir.

...

Madde 23:

(4)Herkesin, çıkarını korumak için sendika kurma ya da sendikaya üye olma hakkı vardır."

29. 4/6/2003 tarihinde onaylanan ve Türkiye bakımından 23/12/2003 tarihinde yürürlüğe giren 16/12/1966 tarihli BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 8. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

" Bu Sözleşme'ye Taraf Devletler aşağıdaki hakları güvence altına almakla yükümlüdürler:

(a) Herkesin, ekonomik ve sosyal çıkarlarını geliştirmesi ve koruması için sendika kurma ve yalnızca ilgili örgütün kurallarına bağlı olarak dilediği sendikaya girme hakkı. Bu hakkın kullanılmasına, yasalarda belirtilen ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik ve kamu düzeni menfaati ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması bakımından gerekli olan sınırlamalardan başka bir sınırlama getirilemez;

...

(c) Sendikaların, yasalarda belirtilen ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik ve kamu düzeni menfaati ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması bakımından gerekli olan sınırlamalardan başka bir sınırlama olmaksızın özgürce faaliyette bulunma hakkı;

2. Bu madde, sözü edilen hakların, silahlı kuvvetler, polis ya da devlet yönetiminin mensupları tarafından kullanılmasına yasal kısıtlamalar getirilmesine engel olmaz.

3. Bu maddenin hiçbir hükmü, Sendika Özgürlüğü ve Sendika Hakkının Korunmasına İlişkin 1948 tarihli Uluslararası Çalışma Örgütü Sözleşmesi'ne Taraf Devletlere, Sözleşme'de öngörülen güvenceleri haleldar edici yasal tedbirler alma ya da yasaları bu güvenceleri ihlal edici şekilde uygulama yetkisi vermez."

30. 23/3/1976 tarihinde yürürlüğe giren 16/12/1966 tarihli BM Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 22. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

" Herkes başkalarıyla bir araya gelerek örgütlenme özgürlüğü hakkına sahiptir; bu hak, kendi menfaatlerini korumak için sendika kurma ve sendikaya katılma hakkını da içerir.

Bu hakkın kullanılmasına ulusal güvenliğin, kamu güvenliğinin, kamu düzeninin (ordre public), genel sağlık veya ahlâkın, başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla, hukuken öngörülmüş ve demokratik bir toplumda gerekli olan sınırlamaların dışında başka hiç bir sınırlama konamaz. Bu madde, silahlı kuvvetler ve polis teşkilatı mensuplarının bu hakkı kullanmaları üzerine hukuki kısıtlamalar konulmasını engellemez"

31. Türkiye bakımından 24/12/1989 tarihinde yürürlüğe giren Avrupa Konseyi'nin 18/10/1961 tarihli ve ETS No. 35 sayılı Avrupa Sosyal Şartı'nın ilgili maddeleri şöyledir:

" Bölüm 1:

Âkit Taraflar, ulusal ve uluslararası nitelikteki tüm uygun yollarla aşağıdaki hak ve ilkelerin etkili bir biçimde gerçekleşebileceği koşullara ulaşmayı politikalarının amacı sayarlar:

5- Tüm çalışanlar ve işverenler, ekonomik ve sosyal çıkarlarını korumak amacıyla ulusal ve uluslararası kuruluşlar düzeyinde örgütlenme özgürlüğüne sahiptir.

6- Tüm çalışanlar ve işverenler, toplu pazarlık hakkına sahiptir.

Bölüm 2:

Âkit Taraflar kendilerini, III. Bölümde belirtildiği gibi, aşağıdaki madde ve fıkralarda yer alan yükümlülüklerle bağlı saymayı; taahhüt ederler.

...

Madde 5:

Örgütlenme hakkı:

Âkit Taraflar, çalışanların ve işverenlerin ekonomik ve sosyal çıkarlarını korumak için yerel, ulusal ve uluslararası örgütler kurma ve bu örgütlere üye olma özgürlüğünü sağlamak veya desteklemek amacıyla ulusal yasanın bu özgürlüğü zedelemesini veya zedeleyici biçimde uygulanmasını önlemeyi; taahhüt ederler.

Bu maddede öngörülen güvencelerin, güvenlik güçleri bakımından hangi ölçüde uygulanacağı ulusal yasalarla ya da yönetmeliklerle belirlenir. Bu güvencelerin silahlı kuvvetler mensuplarına uygulanmasına ilişkin ilke ile bu kesime hangi düzeyde uygulanacağı, yine ulusal yasalar ya da yönetmeliklerle saptanır.

Madde 6:

Toplu pazarlık hakkı:

Âkit Taraflar, toplu pazarlık hakkının etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak amacıyla;

1- Çalışanlar ve işverenler arasındaki ortak görüşmeleri teşvik etmeyi;

2- Gerekli ve uygun olduğu durumlarda, toplu sözleşme yoluyla ücretlerin ve iş koşullarının düzenlenmesi amacıyla işverenlerin ya da işveren örgütlerinin çalışanların örgütleriyle isteğe bağlı görüşmelerini sağlayacak yolları teşvik etmeyi;

3- İş uyuşmazlıklarının çözümü için uygun uzlaştırma ve isteğe bağlı hakemlik sisteminin kurulmasını ve işletilmesini teşvik etmeyi; taahhüt eder ve

4- Menfaat uyuşmazlığı durumunda çalışanların ve işverenlerin, daha önce yapılan toplu sözleşmelerden doğabilecek yükümlülüklere bağlı olmak koşuluyla grev hakkı dahil, toplu eylem hakkını tanır.

32. 25/11/1992 tarihli ve 3847 sayılı Sendika Özgürlüğüne ve Örgütlenme Hakkının Korunmasına İlişkin 87 Sayılı Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun'la onaylanarak 12/7/1993 tarihinde yürürlüğe giren ILO 87 No.lu Sendika Özgürlüğü ve Sendikalaşma Hakkının Korunması Sözleşmesi'nin ilgili kısmı şöyledir:

"Madde 2:

Çalışanlar ve işverenler herhangi bir ayırım yapılmaksızın önceden izin almadan istedikleri kuruluşları kurmak ve yalnız bu kuruluşların tüzüklerine uymak koşulu ile bunlara üye olmak hakkına sahiptirler.

Madde 3:

Çalışanların ve işverenlerin örgütleri tüzük ve iç yönetmeliklerini düzenlemek, temsilcilerini serbestçe seçmek, yönetim ve etkinliklerini düzenlemek ve iş programlarını belirlemek hakkına sahiptirler.

Kamu makamları bu hakkı sınırlayacak veya bu hakkın yasaya uygun şekilde kullanılmasına engel olacak nitelikte her türlü müdahaleden sakınmalıdırlar.

Madde 4:

Çalışanların ve işverenlerin örgütleri yönetsel yoldan feshedilme veya faaliyetten menedilmeye tabi tutulamazlar.

Madde 5:

Çalışanların ve işverenlerin örgütler, federasyon ve konfederasyon kurma ve bunlara üye olma ve her örgüt, federasyon veya konfederasyon, uluslararası çalışanlar ve işverenler örgütlerine katılma haklarına sahiptirler.

...

Madde 10:

Bu sözleşmede “örgüt” terimi, çalışanların veya işverenlerin çıkarlarına hizmet ve bu çıkarları savunma amacını güden çalışanların ve işverenlerin her türlü kuruluşunu ifade eder.

Madde 11:

Hakkında bu sözleşmenin yürürlükte bulunduğu Uluslararası Çalışma Örgütünün her üyesi, çalışanların ve işverenlerin örgütleme hakkını serbestçe kullanmalarını sağlamak amcıyla gerekli ve uygun bütün önlemleri almakla yükümlüdür."

33. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS/Sözleşme) "Toplantı ve dernek kurma özgürlüğü" kenar başlıklı 11. maddesi şöyledir:

"1. Herkes barışçıl olarak toplanma ve dernek kurma hakkına sahiptir. Bu hak, çıkarlarını korumak amacıyla başkalarıyla birlikte sendikalar kurma ve sendikalara üye olma hakkını da içerir.

2. Bu hakların kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplum içinde ulusal güvenliğin, kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli olanlar dışındaki sınırlamalara tabi tutulamaz. Bu madde, silahlı kuvvetler, kolluk kuvvetleri veya devlet idaresi mensuplarınca yukarıda anılan haklarını kullanılmasına meşru sınırlamalar getirilmesine engel değildir"

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları

34. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Tüm Emekliler Sendikası/Türkiye (B. No: 31846/08, 10/4/2018, § 27-33) başvurusunda, emeklilerin kurduğu sendikanın kapatılması nedeniyle sendika hakkının ihlali iddiasını incelemiştir. Mahkeme, başvurucu sendikanın kapatılmasını, örgütlenme özgürlüğüne yönelik bir müdahale olarak incelemiş ve söz konusu müdahalenin kanunla öngörüldüğü, kamu güvenliğinin korunmasında meşru amaç taşıdığı ve demokratik bir toplumda gerekli olduğu kanaatine varmıştır. AİHM, mevcut davada olduğu gibi, bir dernek ya da sendika kurulması konusunda, yetkili makamlarca bazı formalite ve koşulların gerekli tutulabileceğini kabul etmiştir. AİHM'e göre; başvuru kapsamındaki sınırlama, esasen, üyelerinin ortak menfaat doğrultusunda birlikte hareket etme ehliyetleriyle değil sendika ünvanıyla ilgilidir. Ancak AİHM sendika ünvanının, örgütlenme özgürlüğünün etkin bir şekilde uygulanması için olmazsa olmaz olmadığını vurgulamıştır. AİHM, başvuruculların dernek ya da vakıf kurma konusunda önlerinde hiçbir engel bulunmadığını, bu kapsamda başka bir ad alarak ve başka bir kanuna dayanarak faaliyetlerine devam edebileceklerini belirterek ihtilaf konusu müdahalenin, Sözleşme'nin 11. maddesi anlamında izlenen amaçla orantısız olarak değerlendirilemeyeceği sonucuna ulaşmıştır.

35. AİHM, Manole ve Rumen Çiftçileri/Romanya (B. No: 46551/06, 16/9/2015,§ 62-75) kararında çiftçilerin kurduğu sendikanın kapatılması nedeniyle sendika hakkının ihlali iddiasını incelemiştir. Anılan kararda AİHM, başvuru konusu müdahalenin Sözleşme'nin 11.maddesi kapsamında meşru bir amaç güttüğünü, sendikalar ile diğer örgütlenme türleri arasındaki yasal farkı koruyarak ekonomik ve sosyal düzenin korunmasını amaçladığını vurgulamıştır. AİHM ayrıca, ilgili uluslararası belgelerin, uluslararası hukukta uygulanan norm ve ilkelerde sürekli bir evrime işaret etmesi ve belirli bir alanda, modern toplumlarda ortak bir zemin olduğunu göstermesinin yeterli olduğuna işaret etmiştir. AİHM bu kapsamda, çiftçilerin örgütlenme özgürlüklerinin sağlanması bakımından devletlerin geniş bir takdir yetkisinin bulunduğuna dikkat çekmiştir. AİHM'e göre, çiftçilerin dernek ya da kooperatif kurmalarının önünde bir engel yoktur ve bu örgütler içerisinde de kamu makamları önünde ekonomik ve sosyal haklarını savunabilirler. Dolayısıyla AİHM bu kişilere

salt sendika kurma izni verilmemesinin sendika hakkının ihlali sonucunu doğurmayacağı sonucuna ulaşmıştır.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

36. Anayasa Mahkemesinin 4/2/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

37. Başvurucu; Türkiye'nin de taraf olduğu uluslararası sözleşmelere göre salt çalışanların değil emeklilerin de sendika kurma ve sendika üyesi olma haklarının bulunduğunu, bu husus gözetilmeksizin başvurucu sendika hakkında kapatılma kararı verildiğini belirterek sendika hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

38. Bakanlık görüşünde, sendika hakkının ihlal edildiğine yönelik şikâyetler incelenirken Anayasa ve mevzuat hükümleri doğrultusunda somut olayın kendine özgü koşullarının gözönüne alınması gerektiği belirtilmiştir.

39. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formunda ileri sürdüğü hususları tekrarlamıştır.

1. Değerlendirme

40. Anayasa’nın “Sendika kurma hakkı” kenar başlıklı 51. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Çalışanlar ve işverenler, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için önceden izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten serbestçe çekilme haklarına sahiptir. Hiç kimse bir sendikaya üye olmaya ya da üyelikten ayrılmaya zorlanamaz.

Sendika kurma hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir.

Sendika kurma hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir."

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

41. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan, sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

42. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen şartlara uygun olmadığı müddetçe Anayasa’nın 51. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa’nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

43. Bu sebeple müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa’nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk şartlarını

sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

44. 6356 sayılı Kanun ile 4688 sayılı Kanun'un ilgili maddelerinin kanunilik ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

ii. Meşru Amaç

45. Başvurucunun sendika hakkına yönelik müdahalenin kamu düzeninin korunması nedenine dayandığı, bu suretle meşru amaç unsurunu taşıdığı sonucuna varılmıştır.

iii. Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

(1) Genel İlkeler

46. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve ölçülü olması gerekir. Açıktır ki bu başlık altındaki değerlendirme, sınırlamanın amacı ile bu amacı gerçekleştirmek üzere başvurulan araç arasındaki ilişki üzerinde temellenen ölçülülük ilkesinden bağımsız yapılamaz. Anayasa’nın 13. maddesinde demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmama ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama biçiminde iki ayrı kritere yer verilmiş olmakla birlikte bu iki kriter bir bütünün parçaları olup aralarında sıkı bir ilişki vardır (Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 45; Mehmet Ali Gündoğdu ve Mustafa Demirsoy, B. No: 2015/8147, 8/5/2019, § 41; Levon Berç Kuzukoğlu ve Ohannes Garbis Balmumciyan [GK], B.No: 2014/17354, 22/5/2019, § 89).

47. Müdahaleyi oluşturan tedbirin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığının kabul edilebilmesi için amaca ulaşmaya elverişli olması, başvurulabilecek en son çare ve alınabilecek en hafif önlem olarak kendisini göstermesi gerekmektedir. Amaca ulaşmaya yardımcı olmayan veya ulaşılmak istenen amaca nazaran bariz bir biçimde ağır olan bir müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı söylenemeyecektir (Wikimedia Foundation Inc. ve diğerleri,[GK], B. No: 2017/22355, 26/12/2019,§ 65; Ferhat Üstündağ, § 46; Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, § 51; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, § 68; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 51).

48. Orantılılık ise sınırlamayla ulaşılmak istenen amaç ile başvurulan sınırlama tedbiri arasında dengesizlik bulunmamasına işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle orantılılık, bireyin hakkı ile kamunun menfaatleri veya müdahalenin amacı başkalarının haklarını korumak ise diğer bireylerin hak ve menfaatleri arasında adil bir dengenin kurulmasına işaret etmektedir. Dengeleme sonucu müdahalede bulunulan hakkın sahibine terazinin diğer kefesinde bulunan kamu menfaati veya diğer bireylerin menfaatine nazaran açıkça orantısız bir külfet yüklendiğinin tespiti hâlinde orantılılık ilkesi yönünden bir sorunun varlığından söz edilebilir (Ferhat Üstündağ, § 48).

(2) Sendika Hakkının Demokratik Toplumdaki Önemi

49. Anayasa’nın 51. maddesinde güvenceye bağlanan sendika hakkı, demokratik toplumun temeli olan örgütlenme özgürlüğünün bir parçasıdır. Örgütlenme özgürlüğü, bireylerin kendi menfaatlerini korumak için kolektif oluşumlar meydana getirerek bir araya gelebilme özgürlüğüdür. Örgütlenme özgürlüğü, içinde temel iki hak barındırır. Bunlardan biri örgütün varlığı ve işleyişinin korunmasıdır. Diğeri ise bireyin örgüt içinde faaliyette bulunma ve örgütle ilişki kurma özgürlüğüdür. Bu özgürlük, bireylere topluluk hâlinde

siyasal, kültürel, sosyal ve ekonomik amaçlarını gerçekleştirme imkânı sağlar. Sendika hakkı da çalışanların bireysel ve ortak çıkarlarını korumak amacıyla bir araya gelerek örgütlenebilme serbestisini gerektirmekte ve bu niteliğiyle örgütlenme özgürlüğünün bir parçası olarak görülmektedir (AYM, E.2013/1, K.2014/161, 22/10/2014). Demokrasilerde böyle bir örgüt, devlet tarafından saygı gösterilmesi ve korunması gereken temel haklara sahiptir (Tayfun Cengiz, B. No: 2013/8463, 18/9/2014, § 31).

50. Sendika, çalışanların mali ve sosyal haklarını korumak ve geliştirmek için meydana getirilen kuruluştur. Sendikal özgürlük kavramı, sendika kurma hakkı ile sendikaya üye olma ve sendikadan çıkma haklarını kapsamaktadır (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 68). Üyelerinin ekonomik, sosyal ve kültürel ortak menfaatlerini korumak ve geliştirmek amacıyla kurulan sendikalar ve bunların üst kuruluşlarının, iş uyuşmazlığı çıkarması, toplu görüşme ve toplu sözleşme yapması, grev ve lokavt kararı vermesi ve uygulaması da sendika hakkı kapsamında yer almaktadır. Bu yönüyle sendikalar, üyelerinin devlet nezdinde sosyo-ekonomik kararlara katılımını sağlamaktadırlar. Bu nedenle de sosyal devlet anlayışı içerisinde örgütsel yapının en çekirdek konumunda yer alarak; hem kamu yönetimine katılan hem kamusal etki gösteren tüzel kişilik konumundadırlar. Sendika hakkı, çalışanların ve çalıştıranların sadece istedikleri sendikaları kurmaları ve bunlara üye olmaları yolunda bir hakla sınırlı kalmamakta, aynı zamanda oluşturdukları tüzel kişiliklerin varlığının ve bu tüzel kişiliklerin kendine özgü faaliyetlerinin garanti altına alınmasını da içermektedir. Bireysel olarak zayıf durumda bulunan çalışanlar, örgütlenmek ve sendikalaşmak suretiyle devlet karşısındaki pazarlık güçlerini artırmakta, gerek hak ve menfaatlerinin korunmasında gerekse sorunlarının çözümünde etkin bir konum elde etmektedirler (AYM, E.2013/1,K.2014/161, 22/10/2014,§§ 24, 36-38).

51. Buna göre sendika hakkına yapılan bir müdahale, zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamıyorsa ya da zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamakla birlikte orantılı değilse demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun bir müdahale olarak değerlendirilemez (benzer değerlendirmeler için bkz. Ahmet Parmaksız [GK], B. No: 2017/29263, 22/5/2019, § 80; Birleşik Metal İşçileri Sendikası, § 43; Kristal-İş Sendikası, [GK], B. No: 2014/12166, 2/7/2015, § 70). O hâlde sendika hakkına yargısal veya idari bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin sürekliliği için zorunlu olup olmadığına, bu bağlamda toplumsal bir ihtiyaç baskısını karşılayıp karşılamadığına ve sınırlamanın izlenen amaçlarla orantılılığına bakmak gerekir.

(3) Somut Olayın Değerlendirilmesi

52. Sendikalar sanayileşme ile işçilerin ekonomik ve sosyal haklarını savunmak amacıyla bir araya geldiği mücadele örgütleri olarak ortaya çıkmış, demokrasi ve insan haklarının gelişmesiyle birlikte sendikanın koruduğu alan genişleyerek tüm çalışanları kapsamıştır.

53. Dolayısıyla sendika hakkı örgütlenme özgürlüğünün bir parçası olmakla "üyelerinin çalışma ilişkilerinde" yer alan ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için kurulurlar. Bu kapsamda sendika hakkı örgütlenme özgürlüğünün içinde daha çekirdek bir alanda kalmaktadır. İşaret edilen bu amaç unsuru aynı zamanda sendikaların faaliyet alanının da sınırını belirler. Sınırlı faaliyet alanı nedeniyle sendikalar; dernek, kooperatif gibi diğer örgütlere göre daha dar bir alanda yer alır. Yanı sıra bu sınırlı alan sendikalara örgütlü mücadelenin güçlü kılınması için çalışma koşullarında kural koyma, yani toplu iş sözleşmesi ve toplu sözleşme yapma ayrıcalığı tanımıştır. Anayasa'nın 53. maddesinde güvence altına alınan bu hak sayesinde işçiler işveren karşısında, memurlar ve

kamu görevlileri ise devlet karşısında çalışma hayatlarındaki ekonomik ve sosyal çıkarları bakımından toplu pazarlık hakkına sahiptirler. Bu sırada anlaşmazlık çıkması durumunda işçilerin ayrıca işveren üzerinde baskı oluşturabilmek adına topluca iş bırakma yani grev hakları mevcuttur.

54. Ancak sendika hakkı mutlak olmayıp Anayasa'nın 51. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerine dayanılarak kanunla sınırlanabilir. Öte yandan, anılan maddenin üçüncü fıkrasında, “Sendika kurma hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir.” hükmüne yer verilerek bu hakkın kullanılmasına ilişkin usul ve esaslar kanun koyucuya bırakılmıştır. Bu doğrultuda kanun koyucu sendika kurma ve sendikalara üye olma hakkını 6356 sayılı Kanun'da “fiilen çalışan”, 4688 sayılı Kanun'da ise istihdam edilen “kamu görevlileri” ile sınırlamıştır.

55. Nitekim Anayasa Mahkemesi E.2013/1, K.2014/161, 13/9/2023 tarihli kararında 6356 sayılı Kanun'un 6. maddesinde yer alan "ve fiilen çalışan" ibaresinin Anayasa'ya aykırılık iddiasını incelemiştir. Anılan kararda Anayasa'nın 51. maddesinin birinci fıkrasında sendika hakkının açıkça çalışanlara tanınmış bir hak olarak kabul edildiği belirtilerek 6356 sayılı Kanun'daki düzenleme Anayasa'ya uygun bulunmuştur.

56. Bu itibarla emeklilerin sendika kurma ve sendikalara üye olma hakkının sınırlandırılmasında, Anayasa'nın 51. maddesinde belirtilen özel sınırlama sebeplerine bağlı kalındığı ve sınırlandırmanın meşru bir amaca dayandığı hususunda tereddüt bulunmamaktadır.

57. Buna karşılık ülkemizde emeklilerin de sosyal ve ekonomik şikâyetlerinin bulunduğu ve bunu örgütlü şekilde dile getirme ihtiyacı içinde oldukları açıktır. Emeklilik statüsü içinde yer alan kişiler, aktif olarak çalışmamakla beraber çalışanlar gibi korunması ve geliştirilmesi gereken hak ve çıkarları bulunan kişilerdir. Emekli aylıkları ile diğer sosyal güvenlik hakları, emeklilerin birey olarak tek başına sosyal güvenlik kuruluşlarına, yani kamu işverenine karşı savunabilecekleri, koruyup geliştirebilecekleri haklar değildir. Bu sınıfı temsil edecek örgütlü bir yapıya kavuşmaları, sorunların güçlü bir biçimde dile getirilmesine ve çözümüne katkı sağlayacaktır.

58. O hâlde başvurucunun sendika hakkı ile kamu düzeninin sağlanması arasında adil bir dengenin kurulup kurulmadığına bakılmalıdır. Yukarıda anlatıldığı şekliyle sendika hakkının daha çekirdek bir alanda kalması ve bu şekilde kamusal düzenin korunması bakımından "çalışanlar" ile sınırlı tutulması hedeflenmiştir. AİHM kararlarında da vurgulandığı üzere (bkz. § 33-34) devletlere bu yönden geniş bir takdir yetkisi tanınmaktadır. Ancak bu sınırlama emeklilerin hak ve çıkarlarını savunabilmeleri adına bir araya gelerek örgütlü bir biçimde mücadele etmelerini ortadan kaldırıcı mahiyette olmamalıdır.

59. Somut olayda başvurucunun temsilcilerinin şikâyetinin odak noktasını sendika çatısı altında toplanamamak oluşturmaktadır. Ancak başvurucu temsilcilerinin dernek, vakıf gibi başka örgütler içerisinde bir araya gelmelerine herhangi bir yasal engel bulunmadığı anlaşılmaktadır. Başvurucu temsilcileri de sendika haricinde bu örgütler içerisinde bir araya gelip haklarını savunamadıklarına dair bir iddiada bulunmamışlardır.

60. Dolayısıyla emeklilerin sendika kurma ve bunlara üye olma hakkının sınırlandırılmasının; onların demokrasiye katılımını ve düşüncelerini özgürce kolektif bir biçimde dile

getirmelerini engelleyici veya önemli ölçüde zorlaştırarak etkisini ortadan kaldıracı mahiyette olmadığı, demokratik toplumda zorlayıcı bir toplumsal ihtiyaca karşılık geldiği ve orantılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

61. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 4/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYTEKİN GEZİCİ

B. No: 2022/3121 | Karar tarihi: 04.02.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/3121

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYTEKİN GEZİCİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/3121)

Karar Tarihi: 4/2/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 1/12/2025 - 33094

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Aytekin GEZİCİ

Vekili : Av. Ali KIZILTEPE

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, mahsup talebinin reddedilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) soruşturması kapsamında 23/7/2016 tarihinde gözaltına alınmış; 25/7/2016 tarihinde tutuklanmıştır.

3. Adana 11. Ağır Ceza Mahkemesinin 16/2/2018 tarihli kararıyla başvurucunun terör örgütü üyeliğinden 9 yıl hapis cezasıyla cezalandırılmasına ve tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir. Kararda suç tarihi 23/7/2016 olarak belirtilmiştir.

4. Adana Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesi 21/5/2018 tarihinde istinaf başvurusunun esastan reddine ve başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir. Yargıtay (Kapatılan) 16. Ceza Dairesi 24/5/2021 tarihinde Bölge Adliye Mahkemesi kararını onamış, böylelikle mahkûmiyet hükmü kesinleşmiştir.

5. Adana 8. Asliye Ceza Mahkemesinin 18/7/2017 tarihli kararıyla başvurucunun

Cumhurbaşkanı'na hakaret suçundan 2 yıl 11 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir.

6. Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 3. Ceza Dairesi 15/11/2017 tarihinde istinaf başvurusunu reddetmiş, mahkûmiyet hükmü kesinleşmiştir. Kesinleşme üzerine 1/12/2017 tarihinde başvurucunun tutukluluğuna ara verilerek bu hükmün infazına başlanmıştır. 15/5/2019 tarihinde başvurucunun bu suçtan koşullu salıverilmesine karar verilmiştir. 1/12/2017 ile 15/5/2019 tarihleri arasında Cumhurbaşkanı'na hakaret suçundan verilen bu hüküm infaz edilmiştir.

7. Cumhurbaşkanı'na hakaret suçunun 17/10/2019 tarihli ve 7188 sayılı Kanun'un 29. maddesinde belirtilen suçlardan olması nedeniyle bu suçtan verilen kesin nitelikteki kararlar bakımından sonradan temyiz kanun yolu açılmıştır. Başvurucu da bu kapsamda 31/10/2019 tarihinde başvuru yapmıştır. Adana 8. Asliye Ceza Mahkemesi 1/11/2019 tarihinde infazın durdurulmasına ve temyiz incelemesi için dosyanın Yargıtaya gönderilmesine karar vermiştir. Bireysel başvuru inceleme tarihi itibarıyla temyiz incelemesi devam etmektedir.

8. Cumhurbaşkanı'na hakaret suçundan 15/5/2019 tarihinde koşullu salıverilmesine karar verildikten sonra başvurucu, silahlı terör örgütü üyeliğinden verilen tutuklama kararı kapsamında ceza infaz kurumunda kalmaya devam etmiştir. Terör örgütü üyeliğinden verilen hükmün kesinleşmesi üzerine ise 1/9/2021 tarihinden itibaren bu hüküm infaz edilmeye başlanmıştır.

9. Başvurucu hakkında düzenlenen müddetnameden anlaşıldığına göre başvurucunun 23/7/2016-25/7/2016 tarihleri arasında gözaltında kaldığı 2 gün ve 25/7/2016-1/12/2017 tarihleri arasında tutuklu kaldığı 494 gün olmak üzere toplam 496 gün, terör örgütüne üye olma suçundan verilen mahkûmiyet hükmünden mahsup edilmiştir.

10. Başvurucu 8/9/2021 tarihinde Yargıtay incelemesinde olan ve Cumhurbaşkanı'na hakaret suçundan verilen hüküm kapsamında ceza infaz kurumunda geçirdiği sürenin terör örgütüne üye olma suçundan aldığı cezadan mahsubu istemiyle infaz hâkimliğine başvurmuştur.

11. Adana 1. İnfaz Hâkimliği 19/10/2021 tarihinde mahsup talebinin reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Yargıtay 1. Ceza Dairesi 2016/3357 Esas 2016/4165 Karar sayılı kanun yararına bozma talebi üzerine verdiği kararda '...Cumhuriyet Başsavcılığında bekleyen infaz dosyaları ile ilgili sonradan yürürlüğe giren yasa ile ilgili yapılan uyarlama sonucunda önceki cezadan daha az cezaya hükmolunması halinde fiilen ceza infaz kurumunda geçirilmesi gereken sürenin de azaldığı ileri sürülerek geçmişte ceza infaz kurumunda fazla kalınan sürenin daha önce yeni bir suç işlenmesi nedeniyle şartlı salıverme kararı kaldırılarak kalan sürenin aynen infazı kararlarının yerine getirilmelerinde mahsup edilmesi veya başka bir suçtan verilen cezadan mahsup edilmesi mümkün değildir. Yasal değişiklikle suçun ortadan kaldırılması veya cezada indirime gidilmesi geçmişte gerçekleştirilen ceza infazını[n] haksız tutuklama durumuna getirmeyecektir. 4616 sayılı kanun hükümlerinden yararlanarak şartlı salıverilen hükümlünün hak ederek tahliye süresi dolmadan hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlemesi üzerine şartlı salıverme kararı geri alınan hükümlünün aynen infaz edilecek cezadan şartlı salıverme kararından önce 4616 sayılı kanun uyarınca yapılan indirim nedeniyle ceza infaz kurumunda fazladan yattığı süre mahsup edilemez. Aksi durum mahsup

mantığına aykırı olup kişilerin devletten alacaklı olduğu hissi ile ikinci suç işlemesine sebep olacağından bu durumun hükümlü için kazanılmış hak olarak kabul edilemeyeceği ceza evinde önceden infaz edilen sürenin sonradan işlenen suçun infazından mahsup edilemeyeceği' belirtilmiştir. Bu hususu göz önüne alarak dosya kapsamında 7188 sayılı yasa ile yapılan değişiklik gereği uyarlama yargılaması yapılarak söz konusu hükmün infazı durdurulmuş ve Yargıtay'a temyiz yolu açılmıştır. Bu sebeple Adana 8. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 2015/645 Esas sayılı ilamının infazı sebebiyle ceza infaz kurumunda geçirilen sürelerin başka bir cezadan mahsubu söz konusu olamaz. Bu sebeple talebin reddine karar veril[miştir]."

12. Başvurucu, karara itiraz etmiş; itiraz dilekçesinde, mahsup işleminin yapılabilmesi için tutuklu kalınan suçtan verilen kararın kesinleşme tarihinden önce başka suç ya da suçların işlenmesinin yeterli olduğunu, Cumhurbaşkanı'na hakaret suçundan verilen hüküm temyiz incelemesi devam ettiği için henüz kesinleşmediğinden her türlü mahsup talebinin kabul edilmesi gerektiğini ileri sürmüştür.

13. Adana 1. Ağır Ceza Mahkemesi 7/12/2021 tarihinde itirazı kesin olarak reddetmiştir.

14. Başvurucu, nihai hükmü 9/12/2021 tarihinde öğrendikten sonra 7/1/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

15. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

16. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

17. Başvurucu, sonradan kanun yolu açılan mahkûmiyete esas yargılamada tutuklu olarak geçirdiği sürelerin başka mahkûmiyetten mahsup edilmemesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

18. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak incelemede Anayasa ve mevzuat hükümleri doğrultusunda somut olayın kendine özgü koşullarının gözönüne alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

19. Başvurucunun şikâyeti kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

20. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

21. Mahsup, bir hüküm kesinleşmeden önce gerçekleşen ve kişi hürriyetini sınırlama sonucu doğuran hâller sebebiyle geçirilmiş sürelerin hapis cezasından indirilmesidir. Bir suç nedeniyle de olsa henüz hakkında mahkûmiyet hükmü bulunmayan bir kimsenin hürriyetinden mahrum edilmek suretiyle ortaya çıkan haksızlığı telafi etmek amacıyla mahsup müessesesine başvurulmaktadır. Özgürlükten yoksun kalınan sürelerin mahkûmiyetten indirilmesiyle bu haksızlık giderilmektedir. Mahsup kurumu adalet ve hakkaniyet duygusunun gereği olarak özgürlüğü kısıtlanmış bir kişi bakımından denkleştirme görevi görmektedir (Burhan Yaz (3) [GK], B. No: 2021/7919, 29/5/2024, § 41).

22. Dolayısıyla mahsup kurumu Anayasa'da güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını ceza hukuku alanında gerçekleştirmeye yönelik bir kurum olarak kabul edilebilir. Türk hukuk sisteminde 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 63. maddesindeki "Hüküm kesinleşmeden önce gerçekleşen ve şahsî hürriyeti sınırlama sonucunu doğuran bütün hâller nedeniyle geçirilmiş süreler, hükmolunan hapis cezasından indirilir." şeklindeki genel hüküm ile mahsubun mecburiliği sistemi kabul edilmiştir. Bu sisteme göre mahkûm kusuru ile tutuklu kalmış olsa dahi tutukluluk süresinin verilen cezadan indirilmesi zorunludur (Burhan Yaz (3), § 42).

23. Kişi hürriyetini sınırlama sonucunu doğuran hâller nedeniyle geçirilmiş sürelerin mahkûmiyetten mahsup edilmesine ilişkin kararlar, hapis cezasının kapsamını belirlemekte; dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını temelden etkilemektedir. Zira mahsup kurumu ceza infaz kurumunda kalınması gereken süre ile doğrudan ilgilidir. Bu gerekçelerle Anayasa Mahkemesi mahsubun Anayasa'nın 19. maddesi kapsamında bir güvence olarak kabul edilmesi gerektiği sonucuna varmıştır (Burhan Yaz (3), §§ 43, 44).

24. Kişinin şartları oluştuğu hâlde mahsup talebinin reddedilmesi, mahsup talep ettiği ceza bağlamında hapiste kalma süresinin uzaması, kişinin hukuk sistemince belirlenenden daha fazla bir süre hürriyetinden yoksun kalması, dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmesi sonucunu doğuracaktır (Ramazan Özgün [2. B.], B. No: 2016/3932, 24/6/2020, § 37).

25. 5237 sayılı Kanun'un 63. maddesinde hükmün kesinleşmesinden önce gerçekleşen ve kişinin hürriyetini kısıtlayan bütün hâller nedeniyle geçirilen sürelerin hükmolunan hapis cezasından indirileceği öngörülmektedir. Bu düzenlemeden yargı organlarına mahsuba ilişkin bir takdir yetkisinin tanınmadığı anlaşılmaktadır. İlgili yargı organları mahsuba ilişkin incelemelerinde mahsup şartlarının bulunup bulunmadığını incelemekle ve mahsup şartları oluşmuşsa mahsup kararı vermekle yükümlüdür. Yargıtay kararlarında da ifade edildiği üzere tutuklu kalınan sürenin mahkûmiyetten mahsup edilebilmesi için tutukluluğun mahsup yapılacak suça konu mahkûmiyete ait olması gerekmemektedir. Mahsubun uygulanması bakımından burada önemli olan husus, mahsuba konu mahkûmiyete ait suçun tutuklu kalınan suçtan verilen hükmün kesinleşmesinden önce işlenmesidir. Tutuklu kalınan suçtan verilen hükmün kesinleşme tarihinden önce bir başka suç ya da suçların işlenmesi yeterli olup tutuklu kalınan suçun beraat veya mahkûmiyetle sonuçlanmasının önemi bulunmamaktadır (gerekli değişikliklerle birlikte bkz. Ercan Bucak (2) [1.B.], B. No: 2014/11651, 16/2/2017, § 49).

26. Somut olayda başvurucu, Cumhurbaşkanı'na hakaret suçundan verilen ceza kapsamında 1/12/2017 ile 15/5/2019 tarihleri arasında ceza infaz kurumunda kalmıştır. Başvurucunun ceza infaz kurumunda geçirdiği bu sürelerin başka cezasından mahsup edilebilir olup olmadığının belirlenmesi açısından 7188 sayılı Kanun'la getirilen düzenlemelerin dikkate alınması gerekir. 7188 sayılı Kanun'un 29. maddesi ile 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 286. maddesine eklenen (3) numaralı fıkra kapsamındaki suçlarla (Cumhurbaşkanı'na hakaret suçu da dâhil) ilgili olarak daha önce Bölge Adliye Mahkemeleri Ceza Dairelerince verilen kesin nitelikteki kararlar bakımından sonradan temyiz kanun yolu açılmıştır. Başvurucu hakkında Cumhurbaşkanı'na hakaret suçundan açılan davanın da bu kanun kapsamında yapılan başvuru gereğince bireysel başvuru inceleme tarihi itibarıyla temyiz incelemesi devam etmektedir.

27. 7188 sayılı Kanun'un 31. maddesinde ise temyiz imkânı uygulandığı hâlde cezası infaz

edilmekte olan hükümlülerin 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutukluluğunun devam edip etmeyeceği hususunun hükmü veren ilk derece mahkemesince değerlendirileceği ifade edilmiştir. Bu hükümden anılan düzenleme kapsamında temyize başvuracak kişinin hükümlü sıfatının kaldırılıp sanık hâline getirildiği, tutulmasının da tutukluluk gibi değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Somut olayda başvurucu hakkında Cumhurbaşkanı'na hakaret suçundan verilen cezanın infazının durdurulmasına karar verilmiştir. Dolayısıyla başvurucu, bu suç bakımından tekrar sanık durumundadır. Başvurucunun bu suç kapsamında ceza infaz kurumunda geçirdiği sürelerin mahkûmiyet hükmünün infazı olarak değerlendirilemeyeceği ve dolayısıyla başvurucunun talebinin de bir mahkûmiyette geçen sürelerin başka bir mahkûmiyetten mahsup edilmesi olarak görülemeyeceği sonucuna varmak gerekir.

28. Somut olayda başvurucu, Cumhurbaşkanı'na hakaret suçundan ceza infaz kurumunda geçirdiği sürelerin terör örgütü üyeliği suçundan verilen cezasından mahsup edilmesini talep etmiştir. Mahsuba konu mahkûmiyete ait terör örgütü üyeliği suçunun işlendiği tarih mahkûmiyet kararında 23/7/2016 olarak belirtilmiştir. Bu durumda mahsuba konu mahkûmiyete ait suçun tutuklu kalınan Cumhurbaşkanı'na hakaret suçundan verilen hükmün kesinleşmesinden önce işlendiği anlaşılmaktadır. Cumhurbaşkanı'na hakaret suçundan verilen hükmün henüz kesinleşmemesi bu sonucu değiştirmeyecektir. Zira mahsup açısından tutuklu kalınan suçun kesinleşmesi gibi bir şart bulunmamaktadır. Önemli ve yeterli olan mahsuba konu mahkûmiyete ait suçun tutuklu kalınan suçtan verilen hükmün kesinleşmesinden önce işlenmesidir. Sonuç olarak somut olayda şartları oluşmasına rağmen mahsup talebinin reddedilmesi nedeniyle mahkûmiyet kararının infazı kapsamında başvurucunun ceza infaz kurumunda kalacağı sürenin uzaması söz konusudur. Başvurucunun hukuk sisteminde belirlenenden daha fazla bir süre hürriyetinden yoksun kalmasının hukuki bir temeli bulunmadığından uzayan bu tutma süresinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile bağdaşmadığı sonucuna varılmıştır.

29. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

30. Başvurucu; ihlalin tespit edilmesi, tahliyesine karar verilmesi ve 1.000.000 TL manevi tazminat ile maddi tazminat hakkının saklı tutulması talebinde bulunmuştur.

31. Başvuruda Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1.B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

32. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Adana 1. İnfaz Hâkimliğine (E.2021/6053, K.2021/6590) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 4/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NEJAT TAŞTAN

B. No: 2022/30946 | Karar tarihi: 04.02.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/30946

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

NEJAT TAŞTAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/30946)

Karar Tarihi: 4/2/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Yusuf KARABULAK

Başvurucu : Nejat TAŞTAN

Vekili : Av. Kerem ALTIPARMAK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, hakkında yapılan haberler sebebiyle açtığı manevi tazminat davasının reddedilmesinin başvurucunun şeref ve itibarının korunması hakkını ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, 1986 yılından itibaren insan hakları savunuculuğu yaptığını ve Eşit Haklar İçin İzleme Derneğinin kurucusu olup aynı zamanda genel koordinatörlüğünü de üstlendiğini belirtmektedir.

3. Silahlı terör örgütlerine [Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY), PKK/KCK ve DHKP/C] yardım etme suçunu işlediği değerlendirilen başvurucunun da aralarında bulunduğu on kişi hakkında Adalar Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından soruşturma başlatılmıştır.

4. Anılan soruşturma kapsamında başvurucu, İstanbul Büyükada'da bir otelde yapılan toplantı sırasında 5/7/2017 tarihinde gözaltına alınmıştır. Adalar Cumhuriyet Başsavcılığı, soruşturma işlemlerinin İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) yürütülmesi

gerektiğini belirterek soruşturma dosyasını 6/7/2017 tarihli fezleke ile anılan Başsavcılığa göndermiştir. Başvurucu alınan ifadelerin ardından İstanbul 9. Sulh Ceza Hâkimliğinin 25/7/2017 tarihli kararı doğrultusunda adli kontrolle serbest bırakılmıştır (soruşturma sürecine dair detaylı açıklamalar için bkz. Özlem Dalkıran [GK], B. No: 2017/35203, 21/1/2021 §§ 10-27).

5. Toplantıya katılanların gözaltına alınmasını takiben Akşam gazetesinin (Gazete) 18/7/2017, 19/7/2017, 20/7/2017, 21/7/2017, 5/8/2017 tarihli, 6/8/2017 ve 7/8/2017 tarihli nüshalarında ve gazetenin internet sitesinde konuyla ilgili bir dizi haber ve köşe yazısı yayımlanmıştır.

6. Yayımlanan haberlerde özetle; Büyükada'da toplantı yapan şüphelilerin terör örgütlerinin amaçları doğrultusunda toplumsal kaosa dönüşen hareketlenme planladıkları, sokaklarda Gezi Parkı olaylarının ikincisinin yapılmasını hedefledikleri, DHKP-C, FETÖ ve PKK soruşturmalarında adı geçen kişilerle görüştükleri, toplantıya katılanlardan birinin cep telefonunda Bylock programının tespit edildiği belirtilmiştir. Ayrıca ele geçirilen bir haritada Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Bölgelerinin Suriye ve Kuzey Irak'taki Kürtlerin yaşadığı alanlarla birleştirildiği, şüphelilerin tutuklanmalarının bazı yabancı ülkeler ile terör örgütlerini rahatsız ettiği, provokatörlük, ajanlık ve casusluk faaliyeti içinde oldukları, toplantıya katılan Alman bir ajandan istihbarat ve gizlilik dersleri aldıkları yer almıştır.

7. Başvurucu; yapılan haberlerde basın yoluyla kişilik haklarına saldırıldığı iddiasıyla gazetenin yayın sahibi T M.Y.S.T.A.Ş. (Şirket) ve Şirketin yönetim kurulu başkanı Z.Y. aleyhine 10.000 TL'lik manevi tazminat davası açmıştır. İlk derece mahkemesi manevi tazminat isteminin reddine karar vermiştir. Mahkeme gerekçesinde, haberlerin başvurucu ve diğer şahıslar hakkında gerçekleştirilen operasyon neticesinde açılan soruşturma kapsamındaki işlem ve eylemlere ilişkin olduğunu, iddianamede ve soruşturmada yer alan olay ve anlatımlar ile haber içeriklerinin benzer mahiyette olduğunu, yapılan haberlerin görünür gerçeklik ilkesine uygun olarak yapıldığını, haberlerin verilmesinde kamu yararının bulunduğunu, haberlerde yer verilen değerlendirmelerin ifade özgürlüğünün basın yolu ile kullanılması niteliğinde olduğunu, haberlerin davacının kişilik haklarını zedeleyici nitelikte olmadığını, dolayısıyla haberlerin hukuka aykırılık unsuru taşımadığını değerlendirmiştir.

8. İlk derece mahkemesi kararının istinaf edilmesi üzerine Bölge Adliye Mahkemesi istinaf isteminin reddine kesin olarak karar vermiştir. İlgili kararın gerekçesinde, davaya konu haber içeriğinin gerçekleştirilen adli soruşturmalarla ilgili olduğu, haberlerde ismi geçen başvurucunun da bu soruşturma kapsamındaki şüphelilerden olduğu, haberin bu haliyle görünür gerçekliğe uygun olduğu, habere kamuoyunun ilgisinin bulunduğu, haberde öz ile biçim dengesinin aşılmadığı, haberin hukuka uygunluk unsurlarını taşıdığı, mahkemenin gerekçeli kararının usule uygun olduğu gerekçeleriyle mahkeme kararında kanuna aykırı bir yön bulunmadığı vurgulanmıştır.

9. Nihai kararın 3/3/2022 tarihinde tebliğ edilmesi üzerine başvurucu 30/3/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu; soruşturmanın başladığı 15 günlük süre içinde 25 ayrı haber yapıldığını, suçluluğunu ortaya koyan herhangi bir yargı kararı bulunmamasına karşın haberlerde sistemli bir şekilde "dış ülkelerle bağlantılı", "terör örgütlerini destekleyen dernek ve grup

temsilcisi", "provokatör", "hain", "casus", "ajan", "sözde insan hakları örgütü temsilcisi", "kaos planı yapan", "vatana ihanet içinde olan", "sokakları karıştırmayı amaçlayan" bir kişi olarak tanımlandığını belirtmiştir. Başvurucuya göre; bu şekilde suçlayıcı ve damgalayıcı haberler yapılmasına rağmen hakkında adli soruşturma açılmış olması gerekçesiyle hukuk yargılamasında söz konusu haberlerin basın özgürlüğü kapsamında kaldığı sonucuna varılması şeref ve itibarının korunması hakkını ihlal etmiştir.

11. Başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan maddi ve manevi varlığın korunması çerçevesinde şeref ve itibarın korunması hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir. Somut olayda, başvurucunun şeref ve itibarının korunması hakkı ile davalıların basın ve ifade özgürlüğünün çatıştığı görülmektedir. Bu durumda Devletin, bireylerin şeref ve itibarının korunması kapsamındaki pozitif yükümlülükleri ile davalıların Anayasa'da güvence altına alınmış olan ifade ve basın özgürlükleri arasında adil bir denge kurması gerekir. Bu doğrultuda somut olayda başvuru konusu ifadelerin bağlamı, konunun kamu yararına yönelik bir tartışmaya katkı sunup sunmadığı, kamuyu bilgilendirme değeri, toplumsal ilginin varlığı ve konunun güncel olup olmadığı, hedef alınan ve ifadeleri sarf eden kişilerin kimlikleri, haberlerin verildiği tarihteki görünür gerçeğe uygunluğu ile yargı mercilerince bu hususta ilgili ve yeterli bir gerekçe sunulup sunulmadığı dikkate alınmalıdır (ifade özgürlüğü ile şeref ve itibarın korunması hakkının dengelenmesinde dikkate alınacak kriterlere ilişkin daha detaylı açıklama için bkz. Bilal Uçar [1.B], B. No: 2019/10122, 21/9/2022, § 14).

12. Anayasa Mahkemesi, başvurunun koşullarına göre yukarıda sayılan kriterlerin yargı mercilerince gerektiği gibi değerlendirilip değerlendirilmediğini denetler (Nilgün Halloran [2.B], B. No: 2012/1184, 16/7/2014 § 44; Ergün Poyraz (2), § 56; Kadir Sağdıç, §§ 58-66; İlhan Cihaner (2), §§ 66-73). Şüphesiz ki bu denetim, başvurucu hakkındaki haberlerin -yayımlandığı bağlamdan koparılmaksızın- olayın bütünselliği içinde incelenmesini gerektirir (Nilgün Halloran, § 52; Önder Balıkçı, § 45). Anayasa Mahkemesince ortaya konulan kriterleri karşılayan değerlendirmelerin yapılmaması başvurucunun iddia ettiği üzere anayasal haklarını ihlal edecektir.

13. Somut olayda yargı mercilerinin başvurucunun şeref ve itibarının korunması hakkı ile davalıların basın ve ifade özgürlükleri arasında adil bir denge kurup kurmadıkları incelenmelidir. Bu bağlamda eldeki başvuru bir bütün olarak değerlendirilirken ele alınması gereken temel mesele yapılan haberin güncel bir konuda, kamuya yönelik bilgilendirme yapılırken başvurucunun şeref ve itibarının korunması hakkı bağlamında gazetecilik etik ilkeleri, gazetecilik mesleğinin ödev ve sorumlulukları ile uyumlu olup olmadığı ve bunun yargısal denetimini yapan makamların verdikleri kararların devletin pozitif yükümlülüğünü yerine getirmeye ve netice itibarıyla -eğer gerekliyse- başvurucunun uğradığını iddia ettiği zararı gidermeye elverişli olup olmadığıdır.

14. Bu bağlamda, Büyükadada'daki bir otelde yapılan toplantıda gözaltına alınanlarla ilgili başvurucunun da içinde yer aldığı fotoğraflar eklenerek yapılan haberlerde söz konusu kişilerin bazı kişi ve örgütlerle bağlantılı olarak illegal faaliyet planları içerisinde olduğu bilgi ve değerlendirmeleri aktarılmıştır. Ayrıca haberlerde toplantıya katılanların geçmiş durumları, vatandaşlık bağları, irtibatta olduğu kişiler ve planladıkları eylemler çarpıcı ifadelerle okurlara yansıtılmıştır. Bunu gerçekleştirmek amacıyla haberlerde doğrudan başvurucuyu hedef almayan, toplulukta yer alan kişilere yönelik değer yargısı olarak görülebilecek bazı sıfat ve tanımlamalar kullanılmıştır.

15. Anayasa Mahkemesi maddi olgular ile değer yargıları arasında dikkatli bir ayrıma gidilmesi, maddi olgular ispatlanabilse de değer yargılarının doğruluğunu ispatlamanın mümkün olmadığının dikkate alınması gerektiğini kabul etmiştir (İlhan Cihaner (2), § 64). Başvurucu yönünden haberlerde ifade edilen iddiaların önemli bir kısmının (bkz. § 10) olgu isnadı olduğunda şüphe bulunmamaktadır. Bu durumda haberdeki söz konusu olgu isnatlarıyla ilgili olarak bu iddiaların doğruluğu konusunda haberi yapan davalıların yeterli araştırmayı yapıp yapmadığı denetlenmelidir (bkz. § 11).

16. Yargılama süreci sonunda başvurucunun illegal yapılarla bağlantısı olduğuna ve bu yapılar dâhilinde devlet aleyhine bir eylem içinde olduğuna dair somut bir delil ya da emarenin ortaya konulmadığı görülmektedir. Nitekim; İstanbul 35. Ağır Ceza Mahkemesinde görülen davada üzerine atılı silahlı terör örgütüne üye olmamakla birlikte bilerek ve isteyerek yardım etme suçunu işlediği sabit görülmeyen başvurucu hakkında 3/7/2020 tarihli kararla beraat kararı verilmiş ve istinaf incelemesi sonucunda bu karar kesinleşmiştir. Buna karşın yapılan haberlerin başvurucunun gözaltına alındığı süreçteki soruşturma aşamasına ilişkin olduğu dikkate alınmalıdır.

17. Bu bağlamda Başsavcılık tarafından düzenlenen 4/10/2017 tarihli iddianamede soruşturma aşamasında toplanan deliller ve alınan ifadeler kapsamında; yapılan toplantıda genel olarak ülkedeki mevcut siyasi ortamın sivil toplum örgütleri görünümü altında organize edilen ancak terör örgütlerinin başrol oynadığı Gezi Parkı olayları benzeri ayaklanma olaylarına ne şekilde evrileceğinin tartışıldığı belirtilmiştir. İddianamede ayrıca şüphelilerin anılan amaç doğrultusunda faaliyetlerde bulundukları, nitekim şüphelilerin yakalanması sırasında gerçekleşmekte olan ve düzenleyen kitlece Adalet ismiyle isimlendirilen yürüyüşün Gezi Parkı olayları benzeri şiddet içeren ve toplumda kaos oluşturacak olaylara dönüştürülmesinin hedeflendiği de ileri sürülmüştür. Bunun dışında bazı şüphelilerin silahlı terör örgütüne üye olma suçundan ceza alan veya hakkında adli soruşturma bulunan kişilerle bazı dijital mecralardan görüşme ve mesajlaşma kayıtlarının bulunduğu, yine terör örgütleriyle irtibatlı kişilerle banka yoluyla para alma ve gönderme hareketlerinin olduğu da iddianamede yer alan diğer hususlardır.

18. Bahsi geçen haberlerde kullanılan dil ve üslup başvurucu açısından rahatsız edici bulunabilir ancak Anayasa Mahkemesinin pek çok kararında benimsediği gibi demokratik bir toplumun zorunlu temellerinden olan, toplumun ilerlemesi ve bireyin özgüveni için gerekli temel şartlardan birini teşkil eden ifade özgürlüğü; sadece kabul gören veya zararsız yahut kayıtsızlık içeren bilgiler ya da fikirler için değil aynı zamanda kırıcı, şok edici veya rahatsız edici olanlar için de geçerlidir (Emin Aydın (2) [2. B.], B. No: 2013/3178, 25/6/2015, § 35; Bekir Coşkun, § 52). Anayasa Mahkemesi yine pek çok kararında ifade özgürlüğünün bir dereceye kadar abartıya izin verecek şekilde geniş yorumlanması gerektiğini kabul etmiştir (Ali Suat Ertosun [1. B.], B. No: 2013/1047, 15/4/2015, § 66; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 102).

19. Bu itibarla başvurucunun da içinde yer aldığı kişiler hakkında kullanılan ifadelerin ve belirtilen iddiaların adli soruşturmada yapılan tespit ve değerlendirmeler referans alınarak hazırlandığı nazara alındığında başvurucunun kişilik haklarına saldırı boyutuna ulaştığını söylemek mümkün görünmemektedir. Nitekim; başvurucunun iddialarının (bkz. § 10) aksine haberlerde kendisi hakkında doğrudan bir tanımlamaya gidilmemiş, iddianamedeki verilerden hareketle şüphelilerin işledikleri belirtilen eylemler üzerinden bir haberleştirme yapılmıştır. Hâkeza; yargı mercileri de yapılan haberlerin başvurucu ve diğer şahıslar hakkında gerçekleştirilen operasyon neticesinde açılan soruşturma kapsamında yapılan

işlem ve eylemlere ilişkin olduğunu, iddianamede ve soruşturmada yer alan olay ve anlatımlar ile haber içeriklerinin benzer mahiyette olduğunu, yapılan haberlerin görünür gerçeklik ilkesine uygun olarak yapıldığını değerlendirmiştir.

20. Bu durumda; Anayasa Mahkemesince ortaya konulan ölçütler gözetilerek ifade ve basın özgürlüğü ile şeref ve itibarın korunması hakkı arasında adil bir denge kurmakla görevli ilk derece mahkemesinin başvurucunun manevi tazminat talebinin reddine yönelik verdiği kararda ilgili ve yeterli gerekçenin ortaya konulduğu, dolayısıyla, Devletin başvurucunun şeref ve itibarının korunması hakkı bağlamındaki pozitif yükümlülüklerine aykırı davranmadığı sonucuna varılmıştır.

21. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınan şeref ve itibarın korunması hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Şeref ve itibarın korunması hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan şeref ve itibarın korunması hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 4/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

C.B.

B. No: 2022/58462 | Karar tarihi: 04.02.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/58462

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

C. B. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/58462)

Karar Tarihi: 4/2/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

RESEN GİZLİLİK KARARI

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : Fatih ALKAN

Başvurucu : C.B.

Vekilleri : Av. Mert YALÇIN Av. Melis YOKAY ASOVA

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, çocuğun mutat mesken ülkesine iade edilmesi talebiyle açılan davanın reddedilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) vatandaşı başvurucu ile Türk ve ABD vatandaşı N.S., 2013 yılında ABD'de eş cinsel evlilik birliği kurmuştur. Bu süreçte sperm bankasından alınan anonim sperm ile hamile kalan N.S. 2016 yılında doğum yapmış ve S.C. dünyaya gelmiştir. Taraflar 2019 yılında ABD'de boşanmış ve S.C.nin velayeti başvurucu ile N.S.ye müşterek olarak verilmiştir.

3. Başvurucu, S.C.nin mutat meskeni ABD olmasına rağmen N.S. tarafından 19/7/2020 tarihinde Türkiye'ye götürüldüğünü ve haksız şekilde Türkiye'de alıkonulduğunu iddia ederek Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair Lahey Sözleşmesi (Lahey Sözleşmesi) uyarınca çocuğun mutat meskenine iade edilmesi talebiyle ABD makamlarına başvurmuştur. Talebin Adalet Bakanlığı (Bakanlık) aracılığıyla iletildiği Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca çocuk S.C.nin mutat meskeni olan ABD'ye iade edilmesi istemiyle dava

açılmıştır. 12/2/2021 tarihli davanamede; N.S.nin müşterek velayet altındaki çocuğu ABD'ye rızaya dayalı olarak iade etmeyi reddettiği, bu nedenle uzlaşma sağlanamadığı ve çocuğun mutat mesken ülkesi olan ABD'ye iadesine karar verilmesi gerektiği ileri sürülmüştür.

4. Ankara 5. Aile Mahkemesinin (Mahkeme) 14/4/2021 tarihli kararıyla çocuğun iadesi talebiyle açılan davanın reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde şu hususlara yer verilmiştir:

i. Mahkemece alınan uzman raporunda tarafların 2008 yılında tanıştıkları ve o dönemde İstanbul'da yaşadıkları, sonraki süreçte başvurucunun sperm bankası yoluyla A.yı dünyaya getirdiği, A.ya otizm teşhisi konulması nedeniyle tarafların ABD'de yaşamaya başladıkları, davalı N.S.nin sperm bankasından alınan örnekle hamile kaldığı ve S.C.nin dünyaya geldiği belirtilmiştir. Ayrıca S.C. ile A.nın iyi anlaştığı, çocuk S.C.nin Türkiye'de mutlu olduğu, burada yeni arkadaşlar edindiği, yaşı gereği olan gelişimsel özellikleri gösterdiği, yaşadığı konutun çocuğun yaşamına uygun olduğu, anne N.S.nin çocuğun ihtiyaçlarını karşıladığı ve çocuğun N.S. ile yaşamak istediği belirtilmiştir. Çocuğun ABD'ye iade edilmesi hâlinde fiziksel ve psikolojik tehlikeye maruz kalıp kalmayacağı konusunda değerlendirme yapılamadığı ifade edilmiştir.

ii. Türk hukukunda eş cinsel evliliklerin kabul edilmediği ve yok hükmünde olduğu 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'na göre çocuğu doğuran kişinin anne ve veli olarak kabul edildiği, bu doğrultuda çocuğun velayetinin N.S.ye ait olduğu, küçük S.C.nin aynı zamanda Türk vatandaşı olduğu, Türkiye'de bulunma ve yaşama hakkına sahip olduğu, ayrıca başvurucunun çocuk S.C. üzerinde herhangi bir hukuki hakka sahip olmadığı, Lahey Sözleşmesi'nde de bu yönde bir düzenleme bulunmadığı, bu nedenlerle iade talebinin yerinde görülmediği açıklanmıştır.

5. Karara karşı başvurucu, sunduğu istinaf başvuru dilekçesinde çocuğun mutat meskeninin ABD olduğunu, çocuğun yasal temsilcisi olduğunu, davada mutat mesken ülke hukukunun esas alınması ve çocuğun kaçırılmadan önceki hayatına dönmesi gerektiğini, bu hususları gözardı eden kararın hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Cumhuriyet savcısı tarafından yapılan istinaf başvurusunda ise tarafların boşandıkları ve boşanma protokolü uyarınca çocuk üzerinde ortak velayete sahip oldukları, N.S.nin çocuğu yasal olarak Türkiye'ye getirmekle birlikte ABD'ye tekrar götürmediği, bu suretle alıkonulan çocuğun mutat mesken ülkesine iade edilmesi gerektiği iddia edilmiştir.

6. Anılan istinaf başvuruları, Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 2. Hukuk Dairesinin 24/11/2021 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Kararda, Aile Mahkemesince yapılan değerlendirmede usul ve esas yönünden mevzuata aykırı bir durum olmadığı belirtilmiştir.

7. Temyiz üzerine inceleme yapan Yargıtay 2. Hukuk Dairesi de kararın usule ve kanuna uygun olduğu gerekçesiyle temyiz talebinin reddine ve kararın onanmasına 28/2/2022 tarihinde karar vermiştir.

8. Başvurucu, nihai kararı 21/4/2022 tarihinde öğrendikten sonra 20/5/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu; ebeveynin aynı cinsiyette olmasının Lahey Sözleşmesi'nin uygulanması

bakımından bir engel teşkil etmediğini, velayet hakkını ABD'de kullanabilmesine rağmen Türk mahkemelerince verilen karar nedeniyle bu hakkın kullanımından mahrum kaldığını ve çocuğunu tekrar görme imkânının ortadan kaldırıldığını ileri sürmüştür. Mahkemelerce değerlendirilmesi gereken hususun Lahey Sözleşmesi'ndeki koşulların çocuğun mutat mesken ülkesine iade edilmesi için yeterli olup olmadığının tespitiyle sınırlı olması gerektiğini, mevcut yaklaşımın ayrımcılık oluşturduğunu ve aile ilişkisine zarar verdiğini belirterek aile hayatına saygı hakkı, adil yargılanma hakkı ile eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

11. Başvuru, aile hayatına saygı hakkı kapsamında incelenmiştir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Her çocuk, menfaatleri aksini gerektirmedikçe ebeveyni ile doğrudan ve düzenli olarak kişisel ilişkisini sürdürme hakkına sahiptir. Lahey Sözleşmesi, yasa dışı kaçırılan veya taraf devletlerden birinde alıkonulan çocuğun ivedi şekilde iadesini ve ebeveyn tarafından gerçekleştirilen uluslararası çocuk kaçırma vakalarının çözümü hususunda hızlı bir prosedür öngörmekte ve Lahey Sözleşmesi'nde yer verilen sınırlı sayıdaki istisnai hâller dışında çocuğun bulunduğu ülkenin yetkili makamlarının çocuğu mutat ikametgâhı olan ülkesine ivedi şekilde iade etmesini zorunlu kılmaktadır (Marcus Frank Cerny [GK], B. No: 2013/5126, 2/7/2015, §§ 46, 47). Söz konusu istisnalardan biri de çocuğun ağır fiziksel veya psikolojik zarar riskine maruz bırakılması veya başka bir şekilde katlanılmaz bir duruma sokulması olarak sayılmaktadır (Marcus Frank Cerny, § 75; Levent Aşıklar [1.B.], B. No: 2014/13936, 8/3/2018, § 77). Anayasa Mahkemesi, anneye bağımlılık çağında olan ve doğumundan itibaren anne tarafından bakılan çocukların anne yanındayken alıştığı koşullardan ve anneden koparılarak başka bir ülkeye gönderilmesinin çocuk üzerinde olumsuz etkilerinin olabileceğinin de gözetilmesi gerektiğini belirtmiştir (Dilek Tsakırıdıs [1.B.], B. No: 2018/35068, 9/6/2020, § 46).

14. Ebeveyn ve çocuk arasındaki aile yaşamının tesisinde dikkate alınması gereken temel unsur çocuğun üstün yararıdır. Kamu makamlarının çocuğun üstün yararını daima dikkate alarak ve ebeveyn ile çocuğun menfaatleri arasındaki adil dengeyi gözeterek karar vermeleri gerekir (M.M.E. ve T.E. [2.B.], B. No: 2013/2910, 5/11/2015, § 133). Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi, yargı mercileri tarafından izlenen usulü denetleme ve özellikle mahkemelerin Lahey Sözleşmesi hükümlerini yorumlayıp uygularken Anayasa'nın 20. ve 41. maddelerindeki güvenceleri gözetip gözetmediğini belirleme yetkisine sahiptir (Marcus Frank Cerny, § 62; Levent Aşıklar, § 68).

15. Somut olayda başvurucunun ve Başsavcılığın iade talebi ilgili mahkemelerce reddedilmiştir. Kararların gerekçelerinde 4721 sayılı Kanun'a göre çocuğun velayetinin çocuğu doğuran davalı N.S.ye ait olduğu, bu durumda başvurucunun çocuk üzerinde herhangi bir hak ileri sürme imkânının olmadığı belirtilmiştir. Bu noktada ilgili yargı mercilerince verilen kararların çocuğun yararına aykırı olup olmadığı ve aile hayatına saygı hakkının güvencelerini sağlama konusunda ilgili ve yeterli gerekçeler içerip içermediği değerlendirilmelidir.

16. İlgili yargısal makamlarca yapılan değerlendirmelerde, Türk hukukuna göre çocuk üzerinde hak ve yetki sahibi olan anne N.S.nin yanında Türkiye'de bulunan çocuğun yararının neleri gerektirdiğine ilişkin araştırmaların yapıldığı, uzman görüşlerine

başvurulduğu, tarafların iddialarının dikkate alındığı, ileri sürülen delillerin irdelendiği ve oluşturulan kararların gerekçelerinde dava konusu uyuşmazlığın çözümüne ilişkin yeterli açıklamalara yer verildiği görülmektedir. Ayrıca yargılama sürecinde ortaya konulan yaklaşımın tarafların çıkarları ile çocuğun yüksek menfaati arasında adil bir denge kurduğu değerlendirilmektedir.

17. Başvurucunun dava süreçlerinde iddia ve savunmaları ile delillerini yazılı ve sözlü olarak sunduğu, verilen kararlara karşı kanun yollarına başvurarak etkili bir katılım sağladığı görülmektedir. Adil yargılanma hakkının usule ilişkin gereklerine riayet edilerek yapılan yargılamalar neticesinde çocuğun üstün yararının sağlanması amacı doğrultusunda Mahkemelerce oluşturulan çocuğun iade edilmesi talebinin reddine ilişkin karar gerekçelerinin aile hayatına saygı hakkı bağlamında ilgili ve yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

18. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun niteliği gereği kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin RESEN GİZLİ TUTULMASINA,

B. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

D. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

E. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 4/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

TANSU ALPER VE İDEA İNŞAAT TURİZM SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.

B. No: 2019/30936 | Karar tarihi: 05.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/30936

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

TANSU ALPER VE İDEA İNŞAAT TURİZM SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/30936)

Karar Tarihi: 5/2/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 1/12/2025 - 33094

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Muhterem İNCE

Raportör : Fatma Gülbin ÖZTÜRK

Başvurucular : 1. Tansu ALPER 2. İdea İnşaat Turizm Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

Vekili : Av. Sümeyra ÜNLÜ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; hakem kararına yönelik esasa ilişkin şikâyetlerin temyiz kanun yolunda incelenmemesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 29/8/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilemez olduğu hususunda oybirliği sağlanamaması nedeniyle kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular ile Darüşşafaka Cemiyeti (Cemiyet) arasında 6/9/2004 tarihinde inşaat sözleşmesi imzalanmıştır. Başvurucular sözleşme uyarınca 10.172.546 Amerikan doları karşılığında İzmir'in Urla ilçesinde bulunan, Sağlık ve Eğitim Vakfına ait olan arsa üzerinde huzurevi, geriatri, fizik tedavi ve rehabilitasyon hastanesi inşaatı yapım işini üstlenmiştir. Anılan sözleşmenin 59. maddesinde Cemiyet ve başvurucular arasında karşılıklı görüşme yoluyla çözülemeyen anlaşmazlıkların Türkiye Cumhuriyeti tahkim, kanun, yönetmelik, tüzük esaslarına göre üç kişiden oluşan hakem kurulu tarafından çözülmesi kararlaştırılmıştır.

9. Cemiyet, Kadıköy 21. Noterliği tarafından tanzim edilen 3/8/2007 tarihli ihtarname ile başvurucuların 6/9/2004 tarihli sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmediğinden bahisle başvuruculara sözleşmenin tek taraflı olarak feshedildiğini bildirmiştir.

10. Başvurucular fesih bildiriminin ardından 29/4/2008 tarihli dava dilekçesiyle, Cemiyet ise 2/5/2008 tarihli dava dilekçesiyle sözleşmenin 59. maddesi doğrultusunda tahkim yoluna başvurmuştur. Yargılamalar birleştirilerek yürütülmüştür. 21/3/2014 tarihli kararla Cemiyetin 6/9/2004 tarihli sözleşmeyi haklı şekilde feshettiğine oybirliğiyle karar verilmiştir. Karara karşı bir aylık süre içinde iptal davası açılabileceği belirtilmiştir.

11. Başvurucular 21/3/2014 tarihli hakem kararına karşı İstanbul 13. Asliye Ticaret Mahkemesinde (Mahkeme) 28/4/2014 tarihinde hakem kararının iptali davası açmıştır. Başvurucular dava dilekçesinde;

i. Usuli iptal nedenleri olarak;

- Hakem heyetinin taraflar arasındaki uyuşmazlığa 18/6/1927 tarihli ve 1086 sayılı mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nu uygulaması gerekirken 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nu uyguladığını, bu durumun 1086 sayılı mülga Kanun'un 533. maddesi kapsamında hakemlerin yetkisi dâhilinde olmayan meseleye karar vermelerine sebebiyet verdiğini,

- Hakemlerin dava dosyasında delilleri yeterince değerlendirmeden eksik incelemeyle karar verdiklerini,

- Hakem heyeti tarafından verilen bu kararın iki sene önce Prof. Dr. A.A. tarafından hazırlanan rapor ile neredeyse aynı olduğunu ve bu durumun ihsasırey oluşturduğunu,

- Hakem Av. A.C. ve Cemiyet Başkanı Z.Y. arasında şirket ortaklığı ilişkisi olduğundan A.C.nin tarafsız ve bağımsız olmaması nedeniyle reddinin talep edildiğini, bununla birlikte ticaret sicilinin aleniyeti gözetilerek talebin ret süresinin kaçırılması nedeniyle talebin reddine karar verilmesinin hukuka aykırı olduğunu, bu durumun Hakem Av. A.C. yönünden istifa nedeni sayılması gerektiğini,

- Ara kararıyla müdahale talebi reddedilen P. Yapı ve Tesisat A.Ş.nin tekrar bir müdahale talebi olmamasına rağmen gerekçeli kararda P. Yapı Tesisat A.Ş. hakkında karar

verilmesinin usule ve hukuka aykırı olduğunu,

- Tahkim yargılamasında davacı müvekkil hakemi olan Prof. Dr. E.S.nin istifasından sonra hakem olarak taraf iradesi kapsamında Prof. Dr. C.Y.nin seçildiğini ancak bu seçimin haksız yere yargı yoluna taşınmasının hukuka aykırı olduğunu,

- Hakem heyetinin yetkisi aşılarak takas/mahsup işlemi gerçekleştirildiğini,

-Dosya kapsamında bulunan bilirkişi raporlarının ne itibarla değerlendirildiğinin belli olmadığını, teknik rapor alınan bilirkişilerin raporlarına aykırı hüküm tesisinde yeterli gerekçe bulunmadığını,

- Hakem heyeti kararının gerekçesiz olduğunu,

- Hakem heyetince Cemiyetin tüm ihtarının karara işlendiğini, bununla birlikte kendilerinin keşide ettiği ihtarnamelere kararda yer verilmediğini,

ii. Esasa ilişkin iptal nedenleri olarak;

- Taraflar arasındaki sözleşmenin iş birim fiyatı üzerine yapıldığını, yüklenicinin temerrüde düşebilmesi için öncelikle Cemiyetin kendi edimlerini yerine getirmesi gerektiğini, kendi edimlerini hak edişleri ödeyerek yerine getirmeyen Cemiyetin sözleşmenin ancak yan edimi olan Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) primlerinin ödenmemesi hususunu ileri sürerek sözleşmeyi feshetmesinin haksız olduğunu,

- Hakem heyetinin sözleşmenin feshi hakkında verdiği kararın tamamen hukuka aykırı olduğunu, hakemlerin sözleşme kapsamı dışına çıkarak yetkilerini aştıklarını,

- Sözleşmenin feshi için 57. maddede öngörülen yirmi günlük ihbar süresine riayet edilmemesi hususu gözetilmeden haklı feshe karar verildiğini,

- Cemiyetin SGK borcu nedeniyle hak ediş ödemekten imtina ettiğini, bununla birlikte SGK'nın Cemiyete gönderdiği haciz ihbarnamesine gerçeğe aykırı olarak itiraz edildiğini, öte yandan yapı iskânı alınması sırasında Cemiyetçe SGK borcu ödemelerinin alacaklarından mahsup edilmesinin dürüstlük kuralına aykırı olduğunu,

- İnşaat bitirilme oranlarının yanlış ve objektiflikten uzak değerlendirildiğini,

- Cemiyetin inşaat sözleşmesi için bankadan kullandığı kredinin -değerinden yüksek bedelli mallara harcanması nedeniyle- sona erdiğini, Cemiyet yöneticileri hakkında ilgili kredinin tasarrufu yönündeki kararları nedeniyle ceza davası açıldığını, sözleşmenin sona ermesinin esas nedeninin kredinin bitmesi olduğunu,

- İnşaatın Cemiyetin kullanımı için teslim edildiğini,

- İnşaattan el çekmedikleri hâlde kararda bu şekilde değerlendirmeye yer verilmesinin gerçeğe aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

12. Mahkeme 21/1/2015 tarihli kararla iç tahkim yoluyla verilen hakem kararına karşı 1086 sayılı mülga Kanun'un 516. ve devamı maddeleri uyarınca temyiz kanun yoluna başvurulabileceğini kabul ederek iptal davasının reddine karar vermiştir. Karar, taraflarca temyiz edilmiştir. Yargıtay 15. Hukuk Dairesi tarafından yapılan temyiz incelemesi neticesinde 10/12/2015 tarihinde karar onanmıştır. Karara karşı karar düzeltme isteminde bulunulmuştur.

13. Yargıtay 15. Hukuk Dairesi (Daire) 11/6/2018 tarihinde karar düzeltme isteminin

kabulüne, 10/12/2015 tarihli onama kararının kaldırılmasına ve 21/1/2015 tarihli mahkeme kararının dosyada görevsizlik kararı verilmesi gerektiği gerekçesiyle bozulmasına karar vermiştir. 11/6/2018 tarihli kararın gerekçesinde 15/3/2018 tarihli ve 7101 sayılı Kanun'un 57. ve 60. maddeleri ile 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 410. ve 439. maddelerinin değiştirildiğini, bu değişiklik kapsamında hakem kararına karşı yalnızca tahkim yeri bölge adliye mahkemesinde iptal davası açılabileceğini belirtmiştir. 5/7/2001 tarihli ve 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda da benzer düzenlemeye yer verildiğini belirten Daire, yapılan değişikliklerle 4686 sayılı Kanun ve 6100 sayılı Kanun'da yer verilen tahkim konusundaki görev kurallarının benzer hâle getirildiğine dikkat çekmiştir. İlgili kuralın görevi düzenlemesi sebebiyle kamu düzenine ilişkin olduğunu, aksine düzenleme yoksa derhâl uygulanacağını belirten Daire, bu değişiklikle mevcut hakem heyeti kararının iptali davasının bölge adliye mahkemelerinde görülmesinin zorunlu hâle geldiğini ifade ederek Mahkemece görevsizlik kararı verilmesinin temini için hükmün diğer temyiz itirazları bu aşamada incelenmeksizin bozulmasına karar vermiştir.

14. Dairenin 11/6/2018 tarihli bozma kararının ardından İstanbul 13. Asliye Ticaret Mahkemesi 19/7/2018 tarihinde görevsizliğine ve dosyanın İstanbul Bölge Adliye Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir. Yargılamaya İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 15. Hukuk Dairesi tarafından devam edilmiştir.

15. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 15. Hukuk Dairesi tarafından ilk derece mahkemesi sıfatıyla yapılan yargılama neticesinde 28/12/2018 tarihinde davanın reddine karar verilmiştir. Gerekçeli kararda; öncelikle hakem heyeti kararında başvurucunun iddiasının aksine dava dışı olan P. Yapı Tesisat A.Ş. hakkında bir hüküm kurulmadığı belirtilmiştir. Yine başvurucunun usule ilişkin iptal sebebi olarak ileri sürdüğü hakem heyetinin yetkisini aşarak takas-mahsup işlemi gerçekleştirdiği iddiasına da her iki tarafın dilekçelerinde takas-mahsup talebinde bulunduğu belirtilerek itibar edilmediği açıklanmıştır. İptal davası yönünden mahkemelerin ancak resen kamu düzeni yönüyle talepleri değerlendirebileceği yahut 6100 sayılı Kanun'un 439. maddesi kapsamında sınırlı olarak sayılan ve davacı tarafından ileri sürülen sebepleri inceleyebileceği belirtilmiştir. Bu durum ışığında hakem kararlarının esas yönünden denetiminin mümkün olmadığı ancak kamu düzenine uygun olup olmadığı hususunun mahkemece resen ele alınabileceği belirtilmiştir. Kamu düzeni kavramını tanımlayan bir yasal düzenleme bulunmadığı belirtilmekle birlikte kamu düzenine aykırılık hâllerini Anayasa'da düzenlenen temel hak ve özgürlükler, Türk kanunlarının ana ilkeleri, Türk ahlak ve adap anlayışına aykırılıklar olarak örneklenmiştir. Bu açıklamalar dikkate alınarak iptal davasına konu edilen hakem kararının kamu düzenine aykırı bir yönünün bulunmadığı ifade edilerek ileri sürülen iptal sebepleri ve somut olay kapsamında davaya konu hakem heyeti kararının usul, kanun ve dosya kapsamına uygun olduğu sonucuna ulaşıldığı ifade edilmiştir.

16. Başvurucular, dava dilekçesinde ileri sürdüğü iddiaları yineleyerek karara karşı temyiz isteminde bulunmuştur. Daire, yaptığı temyiz incelemesi neticesinde 11/7/2019 tarihinde kararı onamıştır.

17. Nihai karar başvuruculara 31/7/2019 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucular 29/8/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Kanun Hükümleri

18. 1086 sayılı mülga Kanun'un "Tahkim" üst başlıklı 533. maddesi şöyledir:

" Hakemlerin kararı ancak aşağıdaki hallerde temyizen nakzolunur:

1 – Tahkim müddetinin inkızasından sonra karar verilmiş olması,

2 – Talep edilmemiş bir şey hakkında karar verilmesi,

3 – Hakemlerin salahiyetleri dahilinde olmıyan meseleye karar vermeleri,

4 – Hakemlerin, iki tarafın iddialarından her biri hakkında karar vermemeleri,

Karar son üç sebepten birine binaen temyizen nakzedilirse hakemler ve müddet yeniden intihap ve tayin olunur.''

19. 6100 sayılı Kanun'un "İptal davası" başlıklı 439. maddesi şöyledir:

"- (1) Hakem kararına karşı yalnızca iptal davası açılabilir. İptal davası, tahkim yeri bölge adliye mahkemesinde açılır; öncelikle ve ivedilikle görülür.

(2) a) Tahkim sözleşmesinin taraflarından birinin ehliyetsiz ya da tahkim sözleşmesinin geçersiz olduğu,

b) Hakem veya hakem kurulunun seçiminde, sözleşmede belirlenen veya bu Kısımda öngörülen usule uyulmadığı,

c) Kararın, tahkim süresi içinde verilmediği,

ç) Hakem veya hakem kurulunun, hukuka aykırı olarak yetkili veya yetkisiz olduğunakarar verdiği,

d) Hakem veya hakem kurulunun, tahkim sözleşmesi dışında kalan bir konuda kararverdiği veya talebin tamamı hakkında karar vermediği ya da yetkisini aştığı,

e) Tahkim yargılamasının, usul açısından sözleşmede veya bu yönde bir sözleşme bulunmaması hâlinde, bu Kısımda yer alan hükümlere uygun olarak yürütülmediği ve budurumun kararın esasına etkili olduğu,

f) Tarafların eşitliği ilkesi ve hukuki dinlenilme hakkına riayet edilmediği,

g) Hakem veya hakem kurulu kararına konu uyuşmazlığın Türk hukukuna göre tahkime elverişli olmadığı,

ğ) Kararın kamu düzenine aykırı olduğu,

tespit edilirse, hakem kararları iptal edilebilir.

(3) Hakem veya hakem kurulunun, tahkim sözleşmesi dışında kalan bir konuda karar verdiği iddiasıyla açılan iptal davasında, tahkim sözleşmesi kapsamında olan konuların, tahkim sözleşmesi kapsamında olmayan konulardan ayrılması mümkün olduğu takdirde, hakem kararının sadece tahkim sözleşmesi kapsamında olmayan konuları içeren bölümü iptal edilebilir.

(4) İptal davası, bir ay içinde açılabilir. Bu süre, hakem kararının veya tavzih, düzeltme ya da tamamlama kararının taraflara bildirildiği tarihten itibaren işlemeye başlar.

Hakem kararına karşı iptal davası açılması kararın icrasını durdurmaz. Ancak taraflardan birinin talebi üzerine hükmolunan para veya eşyanın değerini karşılayacak bir teminat gösterilmek şartı ile kararın icrası durdurulabilir.

(5) İptal talebi, davaya bakan bölge adliye mahkemesi aksine karar vermedikçe, dosya üzerinden incelenerek karara bağlanır.

(6) İptal davası hakkında verilen kararlara karşı temyiz yoluna başvurulabilir. Temyiz incelemesi, bu maddede yer alan iptal sebepleriyle sınırlı olarak, öncelikle ve ivedilikle karara bağlanır. Temyiz, kararın icrasını durdurmaz.

(7) İptal davasının kabulü hâlinde, kabul kararı temyiz edilmezse veya ikinci fıkranın (b), (c), (ç), (d), (e) ve (f) bentlerindeki hâllerin varlığı sebebiyle kabulü hâlinde, taraflar aksini kararlaştırmamışlarsa hakemleri ve tahkim süresini yeniden belirleyebilirler. Taraflar isterlerse eski hakemleri tayin edebilirler."

20. 6100 sayılı Kanun'un "Yürürlük" başlıklı 451. maddesi şöyledir:

"Bu Kanun 1/10/2011 tarihinde yürürlüğe girer. "

B. Yargıtay İçtihadı

21. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulunun 13/4/2018 tarihli ve E.2016/2, K.2018/4 sayılı ilamının ilgili kısmı şöyledir:

"A- İçtihatları Birleştirme Başvurusu

... 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 01.10.2011 tarihinden önce yapılan tahkim sözleşmesi uyarınca icra edilen tahkim yargılaması kapsamında ve anılan tarihten sonra verilen hakem kararlarına karşı 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 533'üncü maddesinde düzenlenen temyiz yoluna mı yoksa 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 439'uncu maddesi uyarınca iptal davası açılması yoluna mı başvurulacağı konusunda Yargıtay Hukuk Genel Kurulu ile Yargıtay 11.. 13.. 15.. 19. ve 23. Hukuk Dairelerinin içtihatları arasında çelişki bulunduğunu belirterek, içtihatların birleştirilmesini talep etmiştir.

...

B- DEĞERLENDİRME

Yukarıdan beri yapılan açıklamalar, incelenen kanun hükümleri ve öğretideki görüşlerin değerlendirilmesinden, tahkim sözleşmesinin bir usul hukuku sözleşmesi olduğu ve Hukuk Muhakemeleri Kanununun da doğrudan yargılama usullerini düzenleyen bir kanun niteliğinde bulunduğu kabul edilmiş, yargılama hukukuna ilişkin kanunların zaman bakımından uygulanması noktasında 'derhâl uygulanma' temel ilkesinin kabul edildiği sonuçlarına varılmıştır.

HMK. zaman bakımından uygulanma ile ilgili olarak Türk Medeni Kanunu (TMK), Türk Borçlar Kanunu (TBK) ve Türk Ticaret Kanunu (TTK) gibi ayrı bir yürürlük ve uygulama kanunlarına sahip değildir.

Geçiş hükümleri. 'Bir kanunun veya nizamın yerine yenisi konduğu vakit eski ve yeni kanunlar ve nizamlar arasındaki irtibat, insicam ve intikal şartlarını tayin etmek üzere konulan kaidelerin hepsidir' şeklinde ifade edilmektedir.

Kanunlarda yazılı yürürlük maddesinin varlığı, zaman bakımından uygulanma sorunlarını çözmez. Geçici maddeler ile kanunla ilgili çeşitli konularda geçiş düzenlemesi yapılmaktadır. Bu nedenle geçici maddeler daha çok eski ve yeni arasında köprü görevi üstlenen ve yürürlükten kalkan hükümlerin uygulanmasına izin veren hükümlerdir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) kendi yürürlüğüne ve zaman bakımından uygulanmasına ilişkin iki hüküm sevk etmiştir. Tahkim sözleşmesi bir usul hukuk sözleşmesidir. HMK'nın 448. maddesi "Zaman bakımından uygulanma“ başlığını taşımakta, HMK'nın 450. maddesi HUMK'nın yürürlüğünü kaldıran madde. HMK'nın 451. maddesi ise HMK’nın yürürlük maddesi olup, bunun dışında bir tanesi sonradan eklenen 3. Geçici maddeye sahip bulunmaktadır.

Geçiş hükümleri, bir kanunun (veya düzenleyici başka bir işlemin) yerine yenisi getirildiğinde eski ve yeni kanunlar (veya düzenlemeler) arasındaki bağlantı, uyum, paralellik ve geçiş (aktarma) koşullarını gösteren kurallardır. HMK'nın 3. maddesinin birinci fıkrası ile devlet mahkemelerinden verilen kararlara karşı başvurulacak kanun yolları bakımından bir geçiş hükmü öngörülmüştür. Ancak HMK tahkim hükümlerinin (HMK’nın 439’ncu maddesinde düzenlenen iptal davası da dâhil) zaman bakımından uygulanması ile ilgili özel (geçiş) hükmü içermemektedir.

Kanunların zaman bakımından uygulanmasında, kanunların yürürlüğe girmesi, yürürlükten kalkması veya yürürlüğü sırasında birbirinin halefi olan kanunlardan hangisinin uygulanacağına ilişkin ilkelerin tespiti söz konusudur. Oysa geçiş hükümleri, yalnızca bu soruna değil, diğer kanunlarla ilişkilere, atıflara veya yeni kanunun uygulanması için alınması gereken tedbirler veya yapılması gereken mevzuat değişikliklerine yer verir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (HMK) yürürlüğe girmesinden önce başlayan tahkim yargılamalarında, hakem kararının HMK'nın yürürlüğe girmesinden sonra verilmesi hâlinde yürürlükten kalkmış olan HUMK'nın uygulanması ancak bu konuda bir geçiş hükmü olması durumunda mümkündür.

Kanunda tahkimle ilgili geçiş hükmü bulunmadığından usul hukuku kurallarının zaman bakımından uygulanması ile ilgili genel ilke niteliğindeki HMK'nın 448. maddesi. HMK'nın tahkime ilişkin hükümleri bakımından da uygulanmak durumundadır. Tahkim sözleşmesi veya şartı HUMK yürürlükte iken yapılmış olsa dahi, hakem kararı HMK'nın yürürlüğe girmesinden sonra verilmiş ise. hakem kararlarına karşı kanun yoluna başvurmak yeni bir usul kesiti anlamına geleceğinden, iptal davası yoluna başvurulmalıdır.

HMK öncesinde yapılan tahkim sözleşmesinde taraflar arasındaki uyuşmazlığın çözümünde HUMK uygulanacaktır şeklinde konulan bir hükümle, kanunun öngörmediği geçiş hükmü, taraf iradeleri ile getirilemez. Taraflar tahkim şartında, tahkimin açıkça HUMK’na göre yapılacağını belirtmiş olsalar bile HMK yürürlüğe girdikten sonra verilen hakem kararları HUMK'na değil, HMK'na tabi olmalıdır. Zira taraflara iptal veya temyiz konusunda uygulanacak kanunu seçme özgürlüğü verilmemiştir. Böyle bir durumda HUMK hükümleri taraf anlaşması olarak uygulanacak ancak hakem kararı. HMK'na göre iptal davasına tabi olacaktır. Taraf iradesi, Kanun'un tahkim kısmındaki emredici kuralları ile sınırlıdır (HMK md.424).

Tahkim sözleşmesi, mukayeseli hukuk ve doktrindeki baskın görüşe göre usul hukuku sözleşmesi olup, usul sözleşmeleri, kuruluşları ve geçerlilikleri bakımından maddi hukuka tabi olmakla birlikte ortaya çıkardıkları sonuçları bakımından usul hukukuna tabidir. Bu kural sonucu olarak: usul sözleşmelerinin geçerlilikleri yönünden 'geçmişe etkili olmama' kuralını, etkileri bakımından 'derhâl uygulanma kuralını' uygulamak gerekir. Esasen bu ilke kamu düzenini ilgilendiren ve süreklilik arz eden hukuki ilişkiler bakımından maddi hukukta da kabul gören bir ilkenin yansımasıdır. HMK'nın yürürlüğe girdiği 01.10.2011 tarihinden önce yapılmış tahkim sözleşmeleri, kuruluş ve geçerlilikleri bakımından eski kanuna

(HMUK) tabi olacaktır.

Usul kuralları hak yaratan kurallar değildir. Dolayısı ile kişilerin bu kurallara göre yaşam ilişkilerini düzenlemesi söz konusu olamaz.

Usul hukuk alanında geçerli evrensel nitelikteki temel ilke, yargılanmaya ilişkin kanun hükümlerinin derhâl uygulanmasıdır. Derhâl uygulanmadan kasıt: yeni usul kanununun, hem yeni kanunun yürürlüğünden sonra açılacak davalarda, hem de eski usul kanunu zamanında açılmış derdest davalara uygulanmasıdır. Bu ilkenin benimsenmesinin nedeni ise, bu kanun hükümlerinin düzeni ile yakından ilgili olduğu, daima eskisinden daha iyi ve amaca uygun düştüğü fikri ile kanun koyucunun fertlere ait olan hakların yeni usul hükümleri ile daha önce yürürlükte olan kısımdan daha iyi ve adil korunacağına ilişkin inancı olarak kabul edilmektedir.

Bu durumda yukarıda açıklanan kanun hükümleri ve ilkeler gözetilerek bir sonuca varılmalıdır.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda tahkime ilişkin bir geçiş hükmü bulunmadığından, usul hükümlerinin zaman bakımından uygulanmasına ilişkin genel ilke olan derhâl uygulanma ilkesinden sapmayı gerektirecek bir yasal dayanaktan söz edilemeyecektir. Usul kuralları, hakların elde edilmesinin yöntemini içeren kurallardır ve kanun koyucunun hakların korunması veya elde edilmesinde günün koşulları veya tercihine göre benimsediği yeni usul kurallarının tarafların lehine olduğu yolunda genel bir kabul mevcuttur.

Öte yandan kanunun açıkça geçiş hükmü koymaktan kaçındığı bir konuda, tarafların sözleşme devam ettiği müddetçe, sözleşmeyi yaptıkları tarihteki yasal düzenlemeyi esas alabileceklerine dair fikir; tarafların uzlaşması ile kanun koyucunun yargılama usulüne ilişkin amacının ortadan kaldırılmasına ve daha teminatsız sayılan önceki düzenlemenin uygulanmasına devam edilebilmesine izin verir.

Bu durumda, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 01.10.2011 tarihinden önce yapılan tahkim sözleşmesi uyarınca icra edilen milli tahkim yargılaması kapsamında ve anılan tarihten sonra verilen hakem kararlarına karşı, 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 533'üncü maddesinde düzenlenen temyiz yoluna değil, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 439'uncu maddesi uyarınca iptal davası açılması yoluna başvurulabileceği sonucuna varılmıştır.

III- SONUÇ

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 01.10.2011 tarihinden önce yapılan tahkim sözleşmesi uyarınca icra edilen milli tahkim yargılaması kapsamında ve anılan tarihten sonra verilen hakem kararlarına karşı 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 533'üncü maddesinde düzenlenen temyiz kanun yoluna değil, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 439'uncu maddesi uyarınca iptal davası açılması yoluna başvurulabileceğine 13.04. 2018 günü birinci oturumda 2/3 oy çokluğu ile karar verildi.''

V. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Anayasa Mahkemesinin 5/2/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

23. Başvurucular, sözleşmenin 2004 yılında imzalandığını ve bu tarihte yürürlükte olan 1086 sayılı mülga Kanun kapsamında hakem kararının temyize tabi olması gerektiğini ileri sürmüştür. Tahkim şartını, 1086 sayılı mülga Kanun kapsamında hakem kararına karşı temyizin mümkün olduğunu dikkate alarak kabul ettiklerini belirten başvurucular 6100 sayılı Kanun'la getirilen iptal davasında sınırlı yargılama öngörülmesi sebebiyle hakem kararının esasına yönelik itirazlarının karara bağlanmamasının ve Daire tarafından bu hususa yönelik temyiz itirazlarının 11/7/2019 tarihli onama kararıyla gerekçe belirtilmeden reddedilmesinin etkili başvuruda bulunma hakkını, adil yargılanma hakkını, eşitlik ve hukuk devleti ilkelerini ihlal ettiğini iddia etmiştir. Başvurucular ayrıca Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulunun 13/4/2018 tarihli ve E.2016/2, K.2018/4 sayılı kararından önce hangi usul kanununun uyuşmazlığa tatbik edileceği konusunda sözleşme tarihinin esas alındığını belirtmiştir. Bununla birlikte ilgili kararla görüş değişikliğine gidilerek başvuruya konu kararın denetiminde 6100 sayılı Kanun hükümlerinin tatbikine karar verildiğini, bu durumun hukuki güvenlik ilkesine aykırılık teşkil ettiğini ileri sürmüştür. Başvurucular ayrıca davalı Cemiyetin elinde bulundurduğu maddi ve manevi gücü, sahip olduğu hak ve imkânları aleyhlerine kullandığını iddia etmiştir. Cemiyet yöneticileri hakkında kendileri ve üçüncü kişiler lehine haksız kazanç sağlama iddialarıyla İstanbul 10. Asliye Ceza Mahkemesinde ceza davası açıldığını da belirterek hakem heyetince ceza yargılaması dikkate alınmadan karar verilmesinden şikâyet etmiştir. Başvurucular, Cemiyetin elinde bulundurduğu bu kamu gücünü kötüye kullanarak ihale sonrasında gerek kredi kullanımları gerekse hak ediş ödemeleri konusunda kendilerine yönelik haksız ve zararlandırıcı eylemlerde bulunduğunu ileri sürmüştür. Cemiyetin içindeki yönetim sıkıntılarının kendilerine haksız şekilde yansıdığından şikâyet eden başvurucular, maddi ve manevi açıdan oldukça güçlü bir kuruluş olan Cemiyete hasım olarak dava açmanın yargılamada kendilerini doğrudan dezavantajlı konuma düşürdüğünü belirterek çelişmeli yargılama ve silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğini, ayrıca hakem kararında yeterli gerekçeye yer verilmediğini iddia etmiştir.

2. Değerlendirme

24. Anayasa’nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "Hak arama hürriyeti" başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

25. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucular, hakem kararında yeterli gerekçeye yer verilmediğini ileri sürerek gerekçeli karar haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucuların bu şikâyeti bireysel başvuru incelemesinin yapılacağı iptal davası sonucunda verilen 28/12/2018 tarihli karara yönelik olmayıp doğrudan 21/3/2014 tarihli hakem kararına ilişkindir. Bununla birlikte bireysel başvuru incelemesinin doğrudan hakem kararı üzerinden değil hakem kararına karşı açılan iptal davası sonucunda verilen nihai karar üzerinden yapılacağı, başvurucuların gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği şikâyetlerini ise nihai karar ile ilişkilendirmediği anlaşılmıştır. Bu değerlendirmeler ışığında başvurucuların gerekçeli karar hakkıyla ilgili şikâyetlerinin incelenmesine gerek görülmemiştir.

26. Başvuruculara davalı tarafın kamuoyu nezdindeki maddi, manevi gücü ve imkânları

sebebiyle yargılamada dezavantajlı konuma düştüklerine ilişkin ihlal iddialarının ise adil yargılanma hakkı kapsamındaki bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkı kapsamında kaldığı değerlendirilmiştir. Bununla birlikte başvuruculların bu iddiasını nihai kararı veren yargılama mercii ile ilişkilendirmediği, bu iddia kapsamında herhangi bir belge veya bilgi sunmadıkları görülmüştür.

27. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (3), 48. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları uyarınca bireysel başvuruda, kamu gücünün neden olduğu iddia edilen ihlale dair olayların tarih sırasına göre özeti yapılmalı; bireysel başvuru kapsamındaki hakların ne şekilde ihlal edildiği ve buna ilişkin gerekçeler ve deliller açıklanmalıdır (Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi, B. No: 2014/12727, 25/5/2017, § 19; Veli Özdemir, B. No: 2013/276, 9/1/2014, §§ 19, 20). Başvuruculların belirtilen şikâyet yönünden ileri sürdükleri ihlal iddiasını temellendiremediği açık olduğundan ilgili şikâyet yönünden de ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

28. Bu değerlendirmeler ışığında başvuruculların asıl şikâyetleri 21/3/2014 tarihli hakem kararının temyize tabi olduğu gözetilmeden iptal davasına tabi sayılması sebebiyle hakem kararına yönelik esasa dair temyiz talepleri hakkında inceleme yapılmamasına ilişkindir. Bu bağlamda incelemenin mahkemeye erişim hakkı kapsamında yapılması gerektiği değerlendirilmiştir.

29. Mahkemeye erişim hakkı bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52). Öte yandan mahkemeye erişim hakkı ilk derece mahkemesine dava açma hakkının yanı sıra itiraz, istinaf veya temyiz gibi kanun yollarına başvurma imkânı tanınmış ise anılan yollara başvurma hakkını da içerir (Ali Atlı, B. No: 2013/500, 20/3/2014, § 49).

30. Mahkeme kararlarının hukuka uygun olup olmadığına yönelik olarak uyuşmazlığın çözümlenmek üzere başka bir yargı makamı önüne taşınması kanun yoluna başvurma olarak nitelendirilmektedir. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Adil yargılanma hakkı bir mahkeme kararına karşı üst yargı yollarına başvurabilmeyi güvence altına almamakla birlikte gerek suç isnadına bağlı yargılamalarda gerekse medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin yargılamalarda istinaf veya temyiz gibi kanun yollarına başvurma imkânı tanınmış ise bu kanun yolları yönünden de adil yargılanma hakkı kapsamındaki güvencelerin sağlanması gerekir (Hasan İşten, B. No: 2015/1950, 22/2/2018, § 37).

31. Somut olayda başvurucular 21/3/2014 tarihli hakem kararının 6/9/2004 tarihli sözleşmedeki tahkim şartı çerçevesinde tesis edildiğini belirterek sözleşme tarihinde yürürlükte olan 1086 sayılı mülga Kanun kapsamında hakem kararının doğrudan temyize tabi olduğunu ileri sürmüştür. Daire 11/6/2018 tarihinde karar düzeltme istemi sonucunda verdiği bozma kararıyla dava tarihi itibarıyla 6100 sayılı Kanun'un yürürlükte olduğunu, 21/3/2014 tarihli hakem kararının 1086 sayılı mülga Kanun kapsamında temyize değil 6100 sayılı Kanun kapsamında iptal davasına konu olması gerektiğini belirtmiştir.

32. Taraflar arasında akdedilen 6/9/2004 tarihli sözleşme rızai tahkim sözleşmesidir. Diğer bir ifadeyle taraflar, imzaladıkları sözleşmeden kaynaklanan uyuşmazlıkların ulusal mahkemeler tarafından çözülmesinden özgür iradeleriyle feragat etmiştir. Bununla birlikte

rızai tahkim sözleşmeleri sonucunda verilen hakem kararlarına karşı gerek 1086 sayılı mülga Kanun'da ile gerekse 6100 sayılı Kanun ile ulusal mahkemelere başvurma hakkı tanınmıştır.

33. 1086 sayılı mülga Kanun kapsamında yapılan temyiz incelemesinde Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulunun 28/1/1994 tarihli ve E.1993/4, K.1994/1 sayılı kararı kapsamında taraflarca uyuşmazlığın maddi hukuk kuralları kapsamında karara bağlanacağının öngörülmesi hâlinde hakemlerin bu çerçevede karar vermeleri gerektiği belirtilmiş ve kararın maddi hukuka aykırılığı iddiasının temyiz sebebi oluşturacağı kabul edilmiştir. Diğer bir ifadeyle hakem kararlarının esasa ilişkin temyiz denetiminin önü -taraflarca uyuşmazlığın maddi hukuk kuralları kapsamında karara bağlanacağının öngörülmesi hâlinde- açılmıştır. Bununla birlikte başvuru formu incelendiğinde başvuruculların formda tarafların tahkim sözleşmesi veya şartında hakemlerin uyuşmazlığı maddi hukuk kurallarına göre çözümlenmelerini öngördüklerine dair bir açıklamada bulunmadıkları görülmüştür.

34. Yargıtay 6100 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinin ardından iptal davası yönünden mahkemelerce ancak Kanun'da tahdidî olarak sayılan usule ilişkin nedenlerle inceleme yapılabileceğini, mahkemelerin kararın esasına yönelik bir denetim yapmasının mümkün olmadığını belirtmiştir.

35. 6100 sayılı Kanun'un 1/10/2011 tarihinde yürürlüğe girmesinin ardından Yargıtay Hukuk Genel Kurulu ve özel daireler arasında 6100 sayılı Kanun'da öngörülen iptal davasına ilişkin hükümlerin uyuşmazlıklara tatbikinde tahkim sözleşmesinin kurulduğu tarihin mi yoksa davanın açıldığı tarihin mi esas alınması gerektiğine dair uygulama farklılıkları oluşmuştur. Bu farklılıkların derinleşmesi neticesinde Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulunun 13/4/2018 tarihli ve E.2016/2, K.2018/4 sayılı ilamıyla incelemenin hakem kararının tesis edildiği tarihte yürürlükte olan usul yasası kapsamında yapılması gerektiği karara bağlanmıştır. İlamda; tahkim sözleşmesinin usul sözleşmesi olduğu, usul kanunlarının -geçiş hükmü getirilmediği takdirde- derhâl uygulanması gerektiği belirtilerek tahkim sözleşmesi 1086 sayılı mülga Kanun'un yürürlükte olduğu tarihte yapılmakla birlikte hakem kararı 6100 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra verilmişse karara karşı iptal davası yoluna başvurulması gerektiği belirtilmiştir.

36. Başvuru konusu yargılamada Yargıtay 15. Hukuk Dairesi tarafından 11/6/2018 tarihli bozma kararı da bu kapsamda tesis edilmiştir. Kararda, başvuruculların 6100 sayılı Kanun'la getirilen iptal davası kapsamında hakem kararını ulusal mahkemelere denetletmesinin mümkün olduğu kabul edilmiştir. Diğer bir ifadeyle hakem kararının tesis edildiği tarih itibarıyla 1086 sayılı mülga Kanun kapsamında mümkün olan esas denetiminin artık mevcut olmadığı, kararın ancak usul denetiminin mümkün olduğu ifade edilmiştir.

37. Bu açıklamalar ışığında iptal davasının 6100 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra açılması ve başvuruculların uyuşmazlığın tahkim sözleşmesi veya şartında maddi hukuk kurallarına göre çözümlenmesini öngördüklerine dair bir açıklamada bulunmadıkları dikkate alındığında müdahalenin başvuruculara orantısız bir külfet yüklemediği, bu itibarla mahkemeye erişim hakkına yönelik bir ihlalin bulunmadığının açık olduğu sonucuna varılmıştır.

38. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

39. Başvurucular, yargılamanın makul süre içinde tamamlanmamasından şikâyet etmiştir. 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Tazminat Komisyonunun Görevleri ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Kanun'da değişiklik yapan 2/3/2024 tarihli ve 7499 sayılı Kanun uyarınca üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine makul süreye dair yapılan şikâyetlerin Tazminat Komisyonu tarafından inceleneceği düzenlenmiştir. Nitekim Anayasa Mahkemesi Ahmet Kartalkuş (B. No: 2019/39635, 19/3/2024) kararında ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna ulaşmıştır. Somut başvuruda, anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 5/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İSMAİL ŞEN

B. No: 2020/23245 | Karar tarihi: 05.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/23245

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

İSMAİL ŞEN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/23245)

Karar Tarihi: 5/2/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Zehra GAYRETLİ

Başvurucu : İsmail ŞEN

Vekili : Av. Hamide Nur ALKAÇ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, beyanları mahkûmiyet kararında belirleyici ölçüde delil olarak kullanılan tanığın duruşmada sanık tarafından sorgulanamaması veya sorgulatılmaması nedeniyle tanık sorgulama hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 19/8/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyon adli yardım talebinin kabulüne, tanık sorgulama hakkı ile silahların eşitliği ilkesi dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hak ve ilkeye ilişkin şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. 1982 doğumlu olan başvurucu, Hava Kuvvetleri Komutanlığında Üsteğmen olarak görev yapmakta iken 23/3/2018 tarihinde görevden uzaklaştırılmış ve daha sonra -kendi beyanına göre- meslekten çıkarılmıştır.

6. Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) hakkında Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) Türk Silahlı Kuvvetlerine (TSK) mensup bazı şüpheliler hakkında yürütülen soruşturma kapsamında örgüt hiyerarşisi içinde üst konumda bulunan kişilerin örgüt içi iletişimi sağlamak amacıyla örgütün askerî mahrem yapılanmasında yer alan ve örgütte kendilerinden alt konumda olan kişileri ankesörlü/kontörlü sabit hatlardan aradıkları yönünde bilgiye ulaşılmıştır. Bu bilgi üzerine örgütün askerî mahrem yapılanmasının deşifre edilmesi amacıyla Hava Kuvvetleri Komutanlığında görev yapmış bazı subaylar hakkında Başsavcılık tarafından 2018/5826 sayılı dosya üzerinden soruşturma başlatılmıştır.

7. Soruşturma kapsamında -ilgili mahkemelerden alınan kararlar uyarınca- Ankara ilindeki bazı ankesörlü telefonlara ait baz kayıtları ile şüphelilerin kullanımında olan GSM hatlarına ait karşı baz kayıtları Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumundan (BTK) getirtilerek kolluk görevlilerince incelenmiştir.

8. Bu bağlamda başvurucunun kullanımındaki GSM hattına ait olan, 2010 ve 2018 yıllarını kapsayan baz kayıtları da BTK'dan getirtilerek kolluk görevlilerince karşılaştırmalı bir şekilde analiz edilmiştir.

9. Başvurucunun kullanımındaki GSM hattına ait baz kayıtları ile Ankara'daki ankesörlü telefonlara ait baz kayıtlarının karşılaştırmalı analizine ilişkin olarak kolluk görevlilerince 26/6/2018 tarihli İnceleme ve Tespit Tutanağı düzenlenmiştir. Anılan tutanakta başvurucuya ait GSM hattının baz kayıtlarına göre 2011 ile 2015 yılları arasında toplam sekiz arama kaydı bulunduğu tespit edilmiş, tutanakta hattın karşı baz kayıtlarına göre aynı tarih aralığında yirmi iki arama kaydı olduğu belirtilmiştir. Başvurucunun aynı soruşturma kapsamında şüpheli sıfatını haiz O.T. ve A.B. isimli kişilerle 2010 ile 2018 yılları arasında çeşitli tarihlerde irtibat kurduğunun tespit edildiği de tutanağın ilgili kısmında açıklanmıştır.

10. Soruşturma kapsamında FETÖ/PDY üyesi olduğu şüphesiyle 27/6/2018 tarihinde gözaltına alınan başvurucu 6/7/2018 tarihinde tutuklanmıştır.

11. Öte yandan Başsavcılık tarafından 9/7/2018 tarihinde başvurucu yönünden tefrik kararı verilerek soruşturmaya 2018/78191 sayılı dosya üzerinden devam edilmiştir.

12. Soruşturma sonucunda başvurucu hakkında FETÖ/PDY'ye üye olma suçunu işlediği iddiasıyla iddianame düzenlemiştir. İddianamede FETÖ/PDY'nin kuruluşu, yapısı ve askerî mahrem örgütlenmesi hakkında genel bilgilere yer verildikten sonra başvurucunun kullanımında olan 541 ... 52 numaralı GSM hattının kendi baz kayıtlarına göre 2011 ile 2015 yılları arasında toplam sekiz kez, karşı baz kayıtlarına göre aynı tarih aralığında toplam yirmi iki kez olmak üzere sabit hattan arandığı yönündeki tespite yer verilerek başvurucunun FETÖ/PDY mensubu olduğu ve atılı suçu işlediği iddia edilmiştir.

13. Ankara 13. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) yürütülen yargılamada 17/7/2018 tarihinde duruşma hazırlığı işlemleri yapılmıştır. Tensip Tutanağı'nda, aynı suçtan Körfez Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen başka bir soruşturma kapsamında şüpheli sıfatıyla

ifadesi alınan M.B.nin etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanma talebiyle verdiği ifadede başvurucu hakkında da açıklamalarda bulunduğunun anlaşıldığı belirtilerek fotoğraftan teşhis işlemi yaptırılması amacıyla M.B.nin beyanının istinabe ile alınmasına ve duruşmanın ilk celsesinin 31/10/2018 tarihinde yapılmasına karar verilmiştir.

14. Tanık M.B. Körfez Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında şüpheli sıfatıyla verdiği ifadede özetle 2005 yılında üniversiteden mezun olduktan sonra başvurucu ile tanıştığını, başvurucunun İbrahim kod ismini kullandığını, bölgeci yani bölge talebe mesulü olduğunu, kendisini dershaneye yerleştirdiğini, kendisine "Sana özel grup yapacağız, seni asker yapacağız." gibi sözler söylediğini, 2007 yılında kalacak yer bulamaması üzerine başvurucuyu aradığını, başvurucunun kalacak yer konusunda bir telefon numarası verdiğini ifade etmiştir. M.B.nin ifadesinin başvurucu ile ilgili olan kısmı şöyledir:

" ... Bu [A.] isimli şahıs beni alarak Gebze de kendi kaldığı cemaat evine götürdü. [A.] isimli şahıs bu evin ev abisiydi. İlk etapta bu evde [A.] abi ile birlikte kaldık. Daha sonra [A.] abi beni yine Gebze Yüksek Teknoloji Üniversitesi Bilgisayar Mühendisliği son sınıfı öğrencisi İsmail ŞEN [başvurucuyu] isimli bir abi ile beni tanıştırdı. İsmail ŞEN (Kod ismi İbrahim) isimli şahsın görevi bölgeci yani BTM (Bölge Talebe Mesulü) olan bu abi beni cemaate ait olmayan[B.] isimli Dershaneye yazdırdı bana seni özel grup yapacağız dedi. Bu evde lise öğrencisi ve 2 yıllık üniversite öğrencisi şahıslar da vardı ancak isimleri hatırlamıyorum.

İsmail ŞEN isimli abi bana senin boy pos iyi seni Asker yapacağız derdi. Benim evde kalan [A.] isimli ev abisi ile ben anlaşamadığımdan İsmail abi beni başka bir eve yerleştirdi...2007 yılında girdiğim üniversite sınavında Tekirdağ Hayrabolu MYO Makine Bölümünü kazandım. Gidip kaydımı yaptırdım, beni İsmail ŞEN aradı bana bir numara verdi, 'bu numarayı ara sana kalacak yer ayarlasınlar' dedi, bu numarayı aradım Diyarbakırlı ismini hatırlayamadığım bir şahıs beni alarak bir cemaat evine yerleştirdi."

15. İstinabe mahkemesince alınan beyanında tanık M.B. özetle 2006-2007 yılları arasında Gebze'de örgüte ait bir dershaneye gittiğini, bazen örgüte ait evlerde ders çalışmak için bulunduğunu, başvurucunun da bu evlere gidip geldiğini ifade etmiştir. M.B.nin istinabe mahkemesince alınan beyanı şöyledir:

"Ben 2006-2007 yılları arasında Gebze'de Fem Dershanesine gidiyordum. Dershaneye gittiğim sırada ders çalışmak için ara ara bu yapının evlerine gidiyordum. Sanık İsmail Şen de bu evlere gidip geliyordu. Sanığın bu evde kalmadığını biliyorum. Yalnızca gidip geldiğini biliyorum."

16. M.B.nin talimatla alınan beyanı başvurucu ve müdafiinin hazır bulundukları duruşmanın 31/10/2018 tarihli birinci celsesinde okunmuştur. Başvurucu; tanık beyanına karşı savunma yaparak beyanın gerçeği yansıtmadığını, tanığı tanımadığını ve tanıkla hiçbir zaman aynı ortamda bulunmadıklarını ileri sürmüştür. Savunmasının devamında tanıkla mahkeme huzurunda yüzleşmek istediğini belirtmiş ve suçlamayı kabul etmemiştir. Başvurucu müdafii de aynı yönde savunma yaparak fotoğraflı teşhis işleminin usule uygun gerçekleştirilmediğini ileri sürmüş ve tanıkla ile sanığın (başvurucunun) yüzleştirilmesi gerektiği yönünde talepte bulunmuştur.

17. Mahkeme, başvurucu ve müdafiinin tanıkla yüzleştirme talebini dosyanın esasına katkı sunmayacağı gerekçesiyle reddetmiştir.

18. Duruşmanın neticelendiği 25/7/2019 tarihli ikinci celsede iddia makamı, esas hakkında

mütalaa sunmuş; başvurucu, mütalaaya karşı savunma yaparak suçlamayı kabul etmemiştir. Başvurucu savunmasında özetle dosya içindeki HTS Tutanağı'nda arama sürelerine ve bazı verilere ilişkin bilgilerde fahiş hata bulunduğunu, aramaların ardışık, tekil veya şifreli arama olup olmadıkları veya "0" saniyeli arama bulunup bulunmadığı yönünde herhangi bir değerlendirme içermediğini, dolayısıyla bu HTS Tutanağı'nın delil olarak değerlendirilemeyeceğini ileri sürmüştür. Mahkeme, başvurucunun atılı suçtan hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir. Mahkeme gerekçeli kararında başvurucu hakkında düzenlenen HTS İnceleme ve Tespit Tutanağı'ndaki ankesörlü hatlardan yapılan aramalara ilişkin tespiti ve istinabe yoluyla dinlenen tanık MB.nin beyanlarını delil olarak hükme esas almıştır. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Bu bilgiler ışığında somut dosyada yapılan değerlendirmede, sanığın üzerine kayıtlı ve kendisi tarafından kullanılan 0541 [...] 52 nolu telefon hatlarının; 2011-2015 yılları arasında, [...] nolu sabit hatlardan BAZ verilerine göre 8 KARŞIBAZ verilerine göre 22 defa arandığı, bu aramaların yukarıda detayı belirtildiği gibi örgüt faaliyeti olarak toplantıya çağrı amacıyla olduğunun anlaşıldığı, sanığın aramalarının bir kısmının 0 saniye (çaldır-kapat) olduğu, aramaların genellikle aynı sabit hatlardan olduğu, bu tür aramaların başka dosyalardaki itirafçı sanık beyanlarından anlaşıldığı gibi toplantı yeri ve saatini teyit etmek ve hatırlatmak amacıyla yapıldığı, sanığın bu şekilde kendisinden sorumlu örgüt mensubu ile haberleştiği, arayan kişinin kimliğinin açığa çıkmaması için bu yöntemi kullandıkları anlaşılmıştır.

Her ne kadar sanık savunmasında; 541 [...] 52 nolu hattın kendisine ait olduğunu ve 2010 yılından beri kullandığını, örgütle hiçbir irtibatının, iltisakının ve yakınlığım olmadığını, kendisine ait olduğu iddia edilen kayıtlar arasında ardışık ve periyodik arama bulunmadığını, iddia edilen arama kayıtlarının uyumsuzluk gösterdiğini, arama yapıldığı iddia edilen tarihlerde şu anki eşi o zamanki kız arkadaşı olan kişinin aramış olabileceğini, ağabeyi Harun Şen'in hastalığı hakkında bilgi alıp yardımcı ve destek olmak isteyen eş, dost tanıdıkların o dönem aramış olabileceğini, abisinin düğününe gelenlerce aranmış olabileceğini, Tanık[M.B.] ile hiçbir ortamda bulunmadığını ve kendisini tanımadığını beyan ettiği, sanığın savunmasının suçlamadan kurtulma amacına matuf olduğu, cep telefonunun yaygın olduğu günümüzde ankesör ile yoğun aramanın hayatın olağan akışına aykırı olduğu, sanığın görevi, konumu da dikkate alındığında beyanlarının üzerine atılı suçtan kurtulmaya yönelik olduğu anlaşıldığından itibar edilmemiştir.

...

Sanığın 541 [...] 52 nolu GSM hattının, sanığın adınaolduğu ve sanık tarafından kullanıldığının kabul edildiği, sanığın kullandığı 541 [...] 52 nolu GSM hattı üzerinden kendisinden sorumlu mahrem kişi ile iletişim kurarak örgüt faaliyeti olarak gizli toplantılar yaptığı, bu faaliyetlerini büyük bir gizlilik içinde yürüttüğü, yapılan aramaların genellikle aynı ankesör/sabit hatlardan olduğu, cep telefonlarının yaygın olduğu günümüzde ankesör yoğun aramalarının hayatın olağan akışına aykırı olduğu,

Olaya oluşa uygun ve samimi bulunan tanık [M.B.]; Sanık ile sanık Gebze Yüksek Teknoloji Üniversitesi Bilgisayar Mühendisliği son sınıfı öğrencisi iken tanıştığını, sanığın KOD ADININ 'İBRAHİM' olduğunu, görevinin bölgeci yani BTM (Bölge Talebe Mesulü) olduğunu, sanığın kendisine cemaate ait olmayan Birey isimli Dershaneye yazdırdığını, kendisine 'seni özel grup yapacağız' dediğini, sanığın kendisine 'senin boy pos iyi seni Asker yapacağız' dediğini, sanığın kendisini cemaat evine yerleştirdiğini, üniversiteyi kazandığında sanığın

kendisine kalacak yer ayarladığını, kaldığı bu evin cemaat evi olduğunu beyan ettiği, buna göre sanığın örgüt içerisinde abi konumunda olduğu, Bölge Talebe Mesullüğü görevinde bulunduğu, örgütün Türk Silahlı Kuvvetlerine sızma planı çerçevesinde örgüte kazandırdığı kişiler ile özel olarak ilgilendiği, örgütün gizlilik prensibine uygun olarak deşifre olmamaları için örgüte ait dershaneye gitmemelerini sağladığı, bu şekilde tedbir uyguladığı, örgüte kazandırdığı kişileri grup yaptığı ve TSK'ya girmeleri yönünde telkinde bulunarak örgüt mensuplarının TSK'ya sızmaları için çalıştığı, olaya oluşa uygun ve samimi bulunan dikkate alındığında sanığın savunmalarının kendisini suçlamadan kurtarmaya yönelik olduğu anlaşıldığından süreklilik, yoğunluk ve çeşitlilik gösteren ve sabit olan eylemine uyan, TCK'nun 314/2. maddesi gereğince sanığın konumu ve kullandığı kamu gücü dikkate alındığında alt sınırdan uzaklaşılarak cezalandırılmasına [karar verilmiştir.]"

19. Başvurucu, istinaf ve gerekçeli temyiz dilekçelerinde diğerlerinin yanı sıra tanığın Mahkeme huzurunda dinlenmediğini belirterek kararın bozulmasını talep etmiştir. Hüküm, kanun yolu denetiminden geçerek kesinleşmiştir.

20. Başvurucu 19/8/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

21. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Silâhlı örgüt" kenar başlıklı 314. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Bu kısmın dördüncü ve beşinci bölümlerinde yer alan suçları işlemek amacıyla, silahlı örgüt kuran veya yöneten kişi, on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Birinci fıkrada tanımlanan örgüte üye olanlara, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir."

22. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Tanık ve bilirkişinin naiple veya istinabe yoluyla dinlenilmeleri" kenar başlıklı 180. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Yukarıdaki fıkralar içeriğine göre tanık veya bilirkişinin aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle dinlenebilmeleri olanağının varlığı hâlinde bu yöntem uygulanarak ifade alınır. Buna olanak verecek teknik donanımın kurulmasına ve kullanılmasına ilişkin esas ve usuller yönetmelikte gösterilir."

23. 5271 sayılı Kanun'un "Doğrudan soru yöneltme" kenar başlıklı 201. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Cumhuriyet savcısı, müdafi veya vekil sıfatıyla duruşmaya katılan avukat; sanığa, katılana, tanıklara, bilirkişilere ve duruşmaya çağrılmış diğer kişilere, duruşma disiplinine uygun olarak doğrudan soru yöneltebilirler. Sanık ve katılan da mahkeme başkanı veya hâkim aracılığı ile soru yöneltebilir. Yöneltilen soruya itiraz edildiğinde sorunun yöneltilmesinin gerekip gerekmediğine, mahkeme başkanı karar verir. Gerektiğinde ilgililer yeniden soru sorabilir."

24. 5271 sayılı Kanun'un "Duruşmada anlatılması zorunlu belge ve tutanaklar" kenar başlıklı 209. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Naip veya istinabe yoluyla sorgusu yapılan sanığa ait sorgu tutanakları, naip veya istinabe

yoluyla dinlenen tanığın ifade tutanakları ile muayene ve keşif tutanakları gibi delil olarak kullanılacak belgeler ve diğer yazılar, adlî sicil özetleri ve sanığın kişisel ve ekonomik durumuna ilişkin bilgilerin yer aldığı belgeler, duruşmada anlatılır.”

25. 5271 sayılı Kanun’un “Delilleri takdir yetkisi” kenar başlıklı 217. maddesi şöyledir:

“(1) Hâkim, kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabilir. Bu deliller hâkimin vicdanî kanaatiyle serbestçe takdir edilir.

(2) Yüklenen suç, hukuka uygun bir şekilde elde edilmiş her türlü delille ispat edilebilir.”

26. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Silâhlı örgüt" kenar başlıklı 314. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Bu kısmın dördüncü ve beşinci bölümlerinde yer alan suçları işlemek amacıyla, silahlı örgüt kuran veya yöneten kişi, on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Birinci fıkrada tanımlanan örgüte üye olanlara, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir.

..."

27. 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun "Terör tanımı" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir."

28. 3713 sayılı Kanun'un "Terör suçlusu" kenar başlıklı 2. maddesi şöyledir:

"Birinci maddede belirlenen amaçlara ulaşmak için meydana getirilmiş örgütlerin mensubu olup da, bu amaçlar doğrultusunda diğerleri ile beraber veya tek başına suç işleyen veya amaçlanan suçu işlemese dahi örgütlerin mensubu olan kişi terör suçlusudur.

Terör örgütüne mensup olmasa dahi örgüt adına suç işleyenler de terör suçlusu sayılır."

29. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 17/12/2020 tarihli ve E.2019/9-MD.623, K.2020/524 sayılı kararında ardışık ve periyodik aramalara dair tespitlerin temyiz incelemesine konu sanık yönünden mahkûmiyete esas delil olarak kullanılmasına dair değerlendirmesi şöyledir:

"FETÖ/PDY silahlı terör örgütünün iletişim amacıyla kullandığı yöntemlerden olan ardışık ve periyodik olarak ankesörlü veya sabit telefondan aranma yukarıda ayrıntılı şekilde açıklanmış olup ankesörlü veya sabit telefon hatlarından periyodik olarak aranan sanığın örgütün uyguladığı iletişimin gizliliğine ilişkin tedbir ve haberleşme yöntemi hakkında bilgi sahibi olduğu, örgütsel toplantılara katılım gösterdiği, FETÖ/PDY ile arasında organik ve sıkı bir bağ olduğu, periyodik aranmaların hücre tipine uygun şekilde bir haberleşme gerçekleştirilmesine imkân verdiğinden sanık aleyhine bir delil olabileceği kabul edilebilir."

30. (Kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 26/2/2020 tarihli E.2019/8569, K.2020/1530 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Sanığın kendi adına kayıtlı ve kullanımında olan [...] GSM nolu hattının Elazığ İl Merkezinde bulunan ücret karşılığı kullanıma sunulan farklı farklı sabit hatlı telefonlardan, 2012-2014 yılları arasında toplamda 52 kez ankesör/sabit hattan aranma kaydının bulunduğu, bu aramalardan 4 tanesinin askeri personelle ardışık arama şeklinde, 48 tanesinin ise tekil arama şeklinde olduğunun anlaşılması karşısında, arama sayısı, aramaların ardışık ve periyodik olması, aramaların gerçekleştirildiği zaman, konuşma süreleri, sanığın farklı sabit hatlardan aranması, aranmaların makul görünmemesi nazara alındığında, sanığın örgütün iletişim metotlarından olan 'ankesörlü/sabit hatlardan aranma' gizli iletişim sistemine dahil olduğu;

Yine yargılamada tanık olarak dinlenen [S.Ç.] beyanlarında; sanığı 2007 yılında Edirne Keşan'a astsubay olarak atandığım zamandan tanıdığını [...] tanığa o zamanlar cemaat olarak bilinen yapı tarafından Selim kod adı verildiğini, ancak sanığın herhangi bir kod adı olup olmadığını bilmediğini, sanığın da kendisi gibi bu sohbetlere 2011 yılına kadar katıldığını ve 2011 yılında tayini çıktığını, kendi tayininin ise 2013 yılında çıktığını, kendisinin sanık ve Recai ile birlikte kendisinden sorumlu olan Yavuz isimli kişi tarafından oluşturulan sohbet grubuna dahil olduklarını, bu sohbetlere bazen tanığın evinde bazen Recai'nin evinde düzenlendiğini, sanığın eşi karşı olduğu için evinde hiç sohbet yapmadıklarını, sanığın bu sohbetlere eşinden gizli olarak geldiğini beyan etmesi; tanık olarak dinlenen [K.Y.] beyanlarında, mesleğinin pilot yüzbaşı olduğunu, sanığı ortaokul son sınıf da okul arkadaşı olması nedeniyle tanıdığını, ortaokul son sınıftayken yani 1999 ile 2000 yılları arasında cemaatle ilk tanıştıklarında aynı cemaat evine 6 ay boyunca birlikte gidip geldiklerini, ortaokuldan sonra sanığın askeri bir okulu kazandığını, kendisi ile bir daha görüşmediğini, fetö terör örgütü ile bu tarih itibariyle sanığın bağlantısı olup olmadığını bilmediğini; Edirne 2. Ağır Ceza Mahkemesinin [...] sayılı dosyası üzerinden yargılaması yapılan ve [...] sayılı ilam ile terör örgütü üyeliğinden cezalandırılmasına karar verilen [R.D.nin] etkin pişmanlık hükümleri çerçevesinde vermiş olduğu ve gerekçeli karara yansıyan beyanında sanık [C.F.] ile ilgili özetle Edirne İli Keşan İlçesine taşındığını, Yavuz isimli cemaat abisi ile irtibatlandırıldığını, Yavuz ile buluştuğunu, Yavuz'un kendisini [S.Ç.] isimli astsubayın evine götürdüğünü, orada [C.F.nin] de olduğunu, Yavuz'un kendilerini bir grup yaptığını daha sonra da Şinasi isimli başka bir cemaat abisine devrettiğini, daha sonra [sanığın] subaylık sınavını kazanarak gittiğini beyan etmiş oldukları dikkate alındığında, mahkemenin sanığın örgüt üyesi olduğuna ilişkin kabulünde bir isabetsizlik olmadığı... [değerlendirilmiştir.]"

31. (Kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 6/11/2019 tarihli ve E.2019/1582, K.2019/6838 sayılı kararında yer verilen açıklamalar şöyledir:

"Şüphelinin/sanığın askeri mahrem hizmetler yapılanmasında yer alıp sabit hat ve/veya ankesörlü telefonlar üzerinden hücresel haberleşme ağına dahil olup olmadıklarının belirlenmesi ile soruşturma ve yargılama aşamasında sanığın hukuki durumunun ve konumunun kuşkuya yer bırakmayacak şekilde tespiti bakımından; suçun ispatı açısından belirleyici nitelikte olması nedeniyle bu delilin elde edilişi, niteliği, kullanımı, hukukiliği konusunda yukarıda yapılan tüm açıklamalar ışığında, taraflar huzurunda tartışılması, savunma argümanlarının değerlendirilmesi gerekmektedir.

Ayrıca bu delillerin teyidi açısından;

-Mahrem imamların büfe/ankesörlü sabit telefon hattı ile hedef şahıslarla görüşmelerinde gizliliği sağlamak için genellikle kullandığı yöntem olarak belirlenen;

Hedef şahsın telefon numarasının, deşifre edilmesinin önlenmesi amacıyla çeşitli şifreleme metotları kullanarak kaydedilmesi,

Bazı mahrem imamların arama yapmadan önce ajandada kayıtlı numaralara baktığında şifreleme yaptığını unutarak/kasten yazılı olan şifreli numarayı aradığı, daha sonra yanlış numara çevirdiğini fark ederek/kasten asker şahsı tekrar gerçek numarasından aramış olmaları,

Aramaların tek taraflı ve kısa süreli olması veya sadece çağrıdan ibaret bulunması,

Aranan askeri personelin büyük kısmının genellikle rütbe/makam olarak ve bağlı bulunduğu kuvvetlerin de denk olmaları,

Mahrem imamlar tarafından gerçekleştirilen arka arkaya aramanın (ARDIŞIK ARAMA) örgütsel amaçlı olduğuna dair karine oluşturması,

Aramanın mesai saatleri dışında yapılması, sorumlu şahsın, askeri personeli aradıktan sonra tedbir amaçlı ilgisiz ve alakasız kişileri de ankesörle arayarak bu bütün içerisinde hedeflerin kaybolmasını sağlama çabası,

Aramanın on beş gün, ayda veya iki ayda bir kez olmak üzere periyodik olması,

Mahrem imamın sorumlusu olduğu asker şahıs/şahıslarla aynı ilde ikamet ettiği ve aynı ildeki sabit hatlarla iletişim kurduğunun gözetilmesi,

Asker şahısların hatların takılı bulunduğu cihazların toplantı yerine götürülmediği veya götürülse bile kapalı tuttukları,

Mahrem imamlarca hedef şahıs arandıktan sonra ilgisiz rastgele numaraların çevrilerek, redial (geri arama) tuşu ile son aranan kişinin tespitinin önlenmeye çalışılması, hususlarını da ortaya koyan, bu delilin elde edilişi, niteliği, kullanımı, hukukiliği konusunda yukarıda yapılan tüm açıklamalar ışığında kişiselleştirilmiş, Emniyet birimlerince, büfe/ankesörlü sabit telefon hatlarıyla irtibat kurma yöntemine ilişkin olarak düzenlenen ayrıntılı analiz raporunun temin edilerek dosyaya konulması,

-Emniyet kayıtlarının yanı sıra BTK'dan alınan baz istasyonunu gösterir HTS kayıtlarının, '0' saniyeli çağrılar da dahil olmak üzere getirilmesi,

-Şüpheli/sanığın görev yaptığı diğer şehirlerde ardışık aramalarının olup olmadığı araştırılarak sabit hat ve ankesörlü telefon kullandığına ilişkin analiz raporunun da istenmesi,

-Şüpheli/sanıkla ilgili sabit hat veya ardışık aramaya ilişkin varsa itirafçı beyanlarının dosyaya getirilmesi, gerektiği takdirde tanık sıfatıyla dinlenilmeleri,

-Ardışık aramalar kapsamında, diğer asker şahıslar hakkında bir soruşturma veya dava olup olmadığı araştırılıp varsa ifade örneklerinin dosyaya ibrazı sağlanarak değerlendirilmesi suretiyle maddi gerçeğin ortaya konulması gerekmektedir."

32. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun bir yüksek yargı eski üyesi hakkında FETÖ/PDY silahlı terör örgütü üyeliği suçundan görülen ve temyiz merci olarak inceleme yaptığı davaya ilişkin kararında da (kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesinin yukarıda belirtilen kararında ulaşılan sonuca benzer değerlendirmelerde bulunulmuştur (karşılaştırma için bkz. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 17/3/2021 tarihli ve E.2019/9.MD-496, K.2021/119 sayılı kararı).

33. Yargıtayın yukarıda yer verilen kararları doğrultusunda, kişilerin söz konusu iletişim

yöntemi uyarınca FETÖ/PDY'nin mahrem yapılanmasına dâhil olup olmadıklarının belirlenmesi açısından HTS kayıtlarına dair bilirkişi raporu alınması, gerekli görülmesi durumunda da kendileriyle iletişim kurulanların birlikte arandıkları tespit edilen diğer kişilere ait dosyaların akıbetinin araştırılması ve bu kişilerin tanık sıfatıyla dinlenilmeleri gerektiğine dair bozma kararları da bulunmaktadır [birçok karar arasından bkz. (kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 4/11/2020 tarihli ve E.2020/2668, K.2020/5383; Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 15/6/2022 tarihli ve E.2022/22829, K.2022/3553; 14/9/2022 tarihli ve E.2022/217, K.2022/4367 ile 19/9/2022 tarihli ve E.6813, K.4550 sayılı kararları].

B. Uluslararası Hukuk

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

34. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) “Adil yargılanma hakkı” kenar başlıklı 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (d) bendi şöyledir:

"Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir:

(...)

d) İddia tanıklarını sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını istemek;"

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

35. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) göre ulusal hukuktaki nitelendirmeye bakılmaksızın tanık kavramının Sözleşme kapsamında özerk bir anlamı vardır (Damir Sibgatullin/Rusya, B. No: 1413/05, 24/4/2012, § 45). Bu kavram duruma göre suç ortaklarını (Trofimov/Rusya, B. No: 1111/02, 4/12/2008, § 37), mağdurları (Vladimir Romanov/Rusya, B. No: 41461/02, 24/7/2008, §§ 7, 97) ve bilirkişi tanıklarını (Doorson/Hollanda, B. No: 20524/92, 26/3/1996, §§ 81, 82) kapsayabilir. Bu bakımdan duruşmada ister okunsun ister okunmasın ifadeleri mahkeme önünde bulunan ve mahkeme tarafından dikkate alınan kişiler, Sözleşme’nin 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (d) bendi bakımından tanık olarak kabul edilmektedir (Kostovski/Hollanda [GK], B. No: 11454/85, 20/11/1989, § 40).

36. AİHM, duruşmada hazır bulunmayan tanıkların beyanlarının mahkûmiyet hükmüne esas alındığı bir yargılamanın adilliğini değerlendirirken uyguladığı genel ilkeleri Al-Khawaja ve Tahery/Birleşik Krallık ([BD], B. No: 26766/05, 22228/06, 15/12/2011) ve Schatschaschwili/Almanya ([BD], B. No: 9154/10, 15/12/2015) kararlarında özetlemiştir. Al-Khawaja ve Tahery/Birleşik Krallık kararında belirlenen ve Schatschaschwili/Almanya kararında geliştirilen ilkelere göre somut bir yargılama öncesinde veya haricinde elde edilen ve duruşmada okunulmasıyla yetinilen tanık ifadelerinin delil olarak kabulünün yargılamanın adilliğine zarar verip vermediğini değerlendirmek için üç aşamalı bir test uygulanmalıdır. İlk olarak tanığın mahkemede hazır edilmemesi geçerli bir nedene dayanmalıdır (Al-Khawaja ve Tahery/Birleşik Krallık, §§ 119-125). İkinci olarak okunmasıyla yetinilen tanık beyanlarının karara götüren tek ya da belirleyici delil olup olmadığı değerlendirilmelidir (Al-Khawaja ve Tahery/Birleşik Krallık, §§ 126-147). Üçüncü aşamada, sorgulanmayan tanığın ifadesinin delil kabul edilmesinin sonucu olarak sanığın karşılaştığı engelleri telafi edecek ve yargılamanın bir bütün olarak hakkaniyetli olmasını temin edecek, güçlü usul güvenceleri dâhil yeterli ölçüde karşı dengeleyici güvencelerin mevcudiyetine bakılmalıdır (Al-Khawaja ve Tahery/Birleşik Krallık, § 147).

37. AİHM'e göre duruşmada sorgulanamayan tanığın ifadesinin sadece tek veya belirleyici delil olarak kullanıldığı durumlarda değil aynı zamanda söz konusu tanık ifadesinin mahkûmiyet kararında önemli ağırlık taşıdığı ve delil olarak kabul edilmesinin savunma için zorluk oluşturduğu durumlarda da testin üçüncü adımının uygulanması gerekir (Schatschaschwili/Almanya, § 116). AİHM, testin son aşamasında açıklanan karşı dengeleyici güvencelerin mevcudiyetini değerlendirirken derece mahkemesinin test edilmemiş tanık beyanlarına olan yaklaşımını, dosyada bulunan diğer delillerin mevcudiyeti ve delil kuvvetini, tanığın duruşmada doğrudan sorgulanamamasını telafi etmek için sağlanan diğer usule ilişkin tedbirleri gözönüne almaktadır (Schatschaschwili/Almanya, §§ 125-131, 145; Süleyman/Türkiye, B. No: 59453/10, 17/11/2020, § 85).

38. Yukarıda belirtilen üç adım birbiriyle ilişkilidir ve birlikte ele alındığında bu üç ölçüt, duruşmada dinlenmeyen tanıkların ifadelerinin okunmasıyla yetinilmesinin yargılamanın adilliğine halel getirip getirmediğinin değerlendirilmesine olanak sağlar. Dolayısıyla geçerli neden şartının karşılanıp karşılanmadığı önemli bir ölçüt olmakla birlikte yokluğu tek başına adil yargılanma hakkının ihlal edildiği şeklinde anlaşılamaz. Bu nedenle bu üç ölçüt, hak ihlalinin olup olmadığı hususunda hangisinin daha belirleyici olduğuna bağlı biçimde farklı bir sıra takip edilerek incelenebilir (Schatschaschwili/Almanya, § 118).

39. AİHM; duruşmada hazır bulunmayan tanıkların beyanlarının delil olarak kullanılmasının yargılamanın adilliğini zedeleyip zedelemediğini tespit etmek amacıyla uyguladığı üç aşamalı teste ilişkin ilkeleri Faysal Pamuk/Türkiye (B. No: 430/13, 18/1/2022) kararında istinabe yoluyla dinlenen tanıklar yönünden de tekrarlamıştır. Karara konu olayda silahlı terör örgütüne üye olma suçundan mahkûm edilen başvurucu hakkındaki suçlayıcı anlatımları mahkûmiyet gerekçesinde büyük ölçüde delil olarak kullanılan tanıklar, yer itibarıyla yetkili mahkemenin yargı çevresi dışında ikamet etmektedir. Mahkeme, bu tanıkların beyanlarını istinabe yoluyla almıştır. AİHM; tanıkların beyanlarının ikamet etmekte oldukları yer mahkemelerince istinabe yoluyla alınmasına ilişkin uygulamanın 5271 sayılı Kanun'un 180. maddesinden kaynaklandığını tespit ettikten sonra bu yöntemin tanıkların duruşmada hazır bulunmamasına geçerli bir neden teşkil edip etmediğini değerlendirmiştir (Faysal Pamuk/Türkiye, §§ 53-62). Buna göre yargılamayı yürüten mahkemece tanıkların duruşmada hazır edilmemelerine gerekçe olarak tanıkların farklı şehirlerde ikamet ettikleri hususuna dayanılmasının esnek olmayan ve mekanik bir yaklaşım olduğuna dikkati çekmiştir. Nitekim AİHM'e göre bu uygulama tanıkların duruşmada hazır edilmemesi için geçerli nedenler olup olmadığı sorusunun bireysel değerlendirmesine engel olmakta ve tanıkların duruşmaya katılımını sağlamak için her türlü makul çabayı göstermeye yönelik görevlerinden derece mahkemelerini muaf tutuyor gibi görünmektedir (Faysal Pamuk/Türkiye, § 55).

40. AİHM; Faysal Pamuk/Türkiye kararında başvurucu hakkındaki tanık beyanlarının hükme ulaşılması noktasında belirleyici delil olarak kabul edildiğini tespit ettikten sonra tanıkların duruşmada hazır edilmemeleri nedeniyle savunma makamının maruz kaldığı sınırlamayı telafi eden karşı dengeleyici güvencelerin mevcut olup olmadığını ele almıştır (Faysal Pamuk/Türkiye, §§ 59-62). Bu bağlamda yaptığı değerlendirmede AİHM; 5271 sayılı Kanun'un 180. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikamet adresinin yargılamayı yürüten mahkemenin yargı çevresi dışında olmasından dolayı duruşmaya getirilmesi zor olan tanıklar hakkında olmasına rağmen yargılamayı yürüten mahkemenin kararında bu önemli gereklilik hususunda sessiz kaldığına dikkati çekmiştir. Benzer şekilde anılan Kanun'un 180. maddesinin (5) numaralı fıkrasında yargılamayı yürüten mahkemenin yargı çevresi dışında

bulunan tanıkların aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle dinlenebilmeleri imkânının varlığı hâlinde bu yöntem uygulanarak ifade alınabileceği öngörüldüğü hâlde yargılamayı yürüten mahkemenin bu yöntemi de dikkate almadığının altını çizmiştir. Öte yandan yargılamayı yürüten mahkemenin bu yönetimi kullanmasına engel teşkil eden herhangi bir gerekçe sunmadığını da vurgulamıştır. Bu nedenle AİHM, yargılamayı yürüten mahkemenin hazır bulunmayan tanıklardan delil elde etmek için alternatif tedbirleri araştırmadığı sonucuna varmıştır (Faysal Pamuk/Türkiye, §§ 63-67).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

41. Anayasa Mahkemesinin 5/2/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

42. Başvurucu, beyanları mahkûmiyet hükmüne esas alınan tanığın duruşmada dinlenmemesi nedeniyle tanığa soru sorma imkânı elde edemediğini belirterek tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

43. Bakanlık görüşünde; tanık beyanının istinabe suretiyle alındığı, bu beyanların duruşmada başvurucuya okunduğu, bu beyanlara karşı başvurucunun itirazlarını ileri sürebilme imkânına sahip olduğu belirtilmiştir.

44. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formundaki açıklamalarına atıfta bulunarak adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasını tekrarlamıştır.

B. Değerlendirme

45. Başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkı yönünden incelenmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

46. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

47. Anayasa Mahkemesi, birçok kararında tanık kavramını sanığa isnat edilen fiil hakkında bilgi veren herhangi bir kişi şeklinde özerk olarak yorumlamış ve tanık sorgulama hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir (Atila Oğuz Boyalı, B. No: 2013/99, 20/3/2014; Selçuk Demir, B. No: 2014/9783, 22/1/2015; AZ. M., B. No: 2013/560, 16/4/2015; Baran Karadağ, B. No: 2014/12906, 7/5/2015; Orhan Güleryüz, B. No: 2019/30221, 28/12/2021). Buna göre bir ceza yargılamasında sanığın aleyhine olan tanıkları sorgulama veya sorgulatma hakkı vardır. Hakkında gerçekleştirilen ceza yargılaması sürecinde sanığın tanıklara soru yöneltebilmesi, onlarla yüzleşebilmesi ve tanıkların beyanlarının doğruluğunu sınama imkânına sahip olması adil bir yargılamanın yapılabilmesi bakımından gereklidir (AZ. M., § 55). Diğer yandan bir mahkûmiyet -tek veya belirleyici ölçüde- sanığın soruşturma veya kovuşturma evresinde sorgulama ya da sorgulatma imkânı bulamadığı bir kimse tarafından verilen ifadelere

dayandırılmış ve dengeleyici güvenceler sağlayan bir usul öngörülmemiş ise sanığın hakları Anayasa'nın 36. maddesindeki güvencelerle bağdaşmayacak ölçüde kısıtlanmış olur (Orhan Güleryüz, § 35).

48. Anayasa Mahkemesi, tanık sorgulama hakkıyla ilgili olarak verdiği kararlarında somut bir yargılama öncesinde veya haricinde elde edilen tanık beyanlarının delil olarak kabulünün yargılamanın adilliğine zarar verip vermediğini değerlendirmek için üç aşamalı bir test uygulanması gerektiğini ifade etmektedir. Buna göre ilk olarak tanığın mahkemede hazır edilmemesi geçerli bir nedenin varlığı şartı aranmalıdır. İkinci olarak sanığın sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı tanık tarafından verilen beyanın mahkûmiyetin dayandığı tek veya belirleyici delil olup olmadığı değerlendirilmelidir. Sorgulama veya sorgulatma imkânı tanınmayan tanığın beyanının tek veya belirleyici delil olduğunun tespit edilmesi durumunda ise üçüncü aşama olarak savunma tarafının maruz kaldığı bu zorlukların telafi edilmesi amacıyla yeterli düzeyde karşı dengeleyici güvenceler sağlayan bir usulün yürütülüp yürütülmediği ortaya konulmalıdır (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Abdurrahim Balur, B. No: 2013/5467, 7/1/2016, § 80; Onur Urbay, B. No: 2014/6222, 6/3/2019, §§ 36, 40; Zekeriya Sevim, B. No: 2018/18989, 16/6/2021, §§ 44, 51). Bu kapsamda hükme ulaşılırken sorgulanmamış tanığın beyanını destekleyen başka doğrulayıcı delillere dayanılması telafi edici güvencelerden biri olarak kabul edilebilir (Orhan Güleryüz, § 39). Sorgulanmayan tanığın beyanının güvenilirliğinin ve doğruluğunun saptanması amacıyla savunma tarafına sağlanabilecek bir diğer telafi edici güvence, sanığa olayı kendi açısından anlatma ve delillerini sunma imkânı tanınmasıdır (Orhan Güleryüz, § 40). Bundan başka tanıkların onlara soru sorulmasına imkân sağlayacak şekilde aynı anda ses ve görüntü nakleden vasıtalarla dinlenmesi de savunma tarafına sağlanabilecek telafi edici güvencelerden biri olarak değerlendirilebilir (Metin Akdemir (2), B. No: 2020/3964, 21/9/2022, § 36).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

49. Mahkeme, mahkûmiyet kararında başvurucunun Ankara'daki ankesörlü/kontörlü sabit hatlar üzerinden kendisinden sorumlu mahrem kişi ile iletişim kurduğu yönündeki tespite dayanmıştır. Ayrıca başvurucunun duruşmada sorgulamadığı tanık M.B.nin beyanlarını da aleyhe delil olarak değerlendirmiştir.

50. Mahkeme, konutu yargı çevresi dışında bulunan tanığın duruşmaya getirilmesinin zor olup olmadığıyla ilgili bir değerlendirme yapmamış, tanığın konutunun yargı çevresi dışında olmasını istinabe yoluyla dinlenmesi için yeterli sebep saymıştır. Başvurucunun söz konusu tanığa soru sormasına imkân sağlayacak şekilde Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) gibi vasıtalarla neden dinlenmediğini de belirtmemiştir. Dolayısıyla başvurucunun tanık sorgulama imkânından yararlandırılmamasının gerekçelendirilmesi yükümlülüğü somut olayda kamu makamları tarafından yerine getirilmemiştir. Ancak buna ilişkin bir nedenin ortaya konulmamış olması, tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğinin kabul edilmesi için yeterli değildir. İkinci olarak hükmün tek başına veya belirleyici ölçüde başvurucunun sorgulamaveya sorgulatma imkânına sahip olmadığı bir tanık tarafından verilen ifadeye dayalı olup olmadığı ortaya çıkarılmalıdır.

51. Mahkeme; dosyada bulunan ve başvurucuya ait GSM hattının ankesörlü hatlardan baz ve karşı baz verileri esas alınmak üzere kaç kez arandığını gösteren HTS İnceleme ve Değerlendirme Tutanağı'na dayanarak başvurucunun GSM hattına sabit hatlar aracılığıyla yapılan aramaların sorumlu mahrem imam konumundaki kişi tarafından örgütsel iletişimi

sağlamak için yapıldığı, dolayısıyla başvurucunun da FETÖ/PDY'nin askerî mahrem yapılanmasının örgütsel iletişim ağına dâhil olmak suretiyle bu yapılanmada yer aldığı sonucuna ulaşmıştır.

52. Yargıtay kişilerin sabit veya ankesörlü hatlarla örgütsel iletişim kurma yöntemi uyarınca FETÖ/PDY'nin mahrem yapılanmasına dâhil olup olmadıklarının hukuki bir kesinlik içinde ortaya konulabilmesi için -somut olayın özelliğine göre- yapılması gerekli görülen araştırma işlemlerini içtihatlarında açıkça belirlemiştir. (bkz. §§ 31-33).

53. Yargıtay kararlarında, anılan iletişim yönteminin örgütsel boyutuna dair yapılan açıklamalar doğrultusunda FETÖ/PDY'nin mahrem yapılanmasına mensup kişilerin birbirleriyle gizlilik içinde iletişimi sağlamak amacıyla bu yöntemi kullandıkları değerlendirilmiştir. Yargıtay içtihatlarında sonuç olarak bir askerî personelin örgütün gizlilik ve deşifre olmamak kuralına riayetle, örgütün talimatı ile ve örgütsel irtibatı sağlamak maksadıyla kamuya açık ve birbirinden bağımsız market, büfe, kırtasiye, lokanta vb. işletmelerde kurulu bulunan ve ücret karşılığı kullanılan sabit hat veya ankesörlü hatlar ile mahrem imam tarafından arandığının her türlü şüpheden uzak, kesin kanaate ulaştıracak somut olgu ve teknik verilerle tespit edilmesi, yargılamayı yapan mahkemenin de tam bir vicdani kanaate ulaşması hâlinde bu verilerin (HTS kayıtlarının) kişinin örgütle bağlantısını gösteren bir delil olduğu kabul edilmiştir (bkz. §§ 29, 30).

54. Bununla birlikte kişilerin örgütün mahrem hizmetler -özelinde de askerî mahrem- yapılanmasında yer alıp sabit hat ve/veya ankesörlü telefonlar üzerinden hücresel haberleşme ağına dâhil olup olmadıklarının örgüt üyeliği suçu açısından belirleyici olduğunu belirten Yargıtay; örgütün söz konusu iletişim nedeniyle kendi mensuplarının adli makamlarca tespit edilmesini ve yapılan aramaların günlük hayatta yapılan rutin haberleşme dışında örgütsel bir iletişim faaliyeti olduğunun anlaşılmasını önlemek amacıyla birtakım kurallar belirlediğini, bu kapsamda söz konusu aramaların tedbir olarak adlandırılan kurallar doğrultusunda yapıldığını da vurgulamıştır. Dolayısıyla Yargıtay içtihatlarında, bu yöntemle kendileriyle iletişim kurulan kişilerin FETÖ/PDY'nin mahrem yapılanmasına dâhil olup olmadıklarının hukuki bir kesinlik içinde ortaya konulabilmesi için -somut olayın özelliğine göre- yapılması gerekli görülen teknik araştırma ve inceleme işlemlerine dair açıklamalarda bulunulmuştur.

55. Bu bağlamda anılan kararlarda örgütün söz konusu iletişim yöntemine dair uyguladığı tedbir kuralları dikkate alınarak kolluk makamlarınca söz konusu hatlarla ilgili olarak kişiselleştirilmiş ayrıntılı analiz raporu düzenlenmesinin önemine vurgu yapılmıştır. Bunun yanı sıra BTK'dan baz istasyonlarını ve "0" saniyeli çağrıları da kapsayan HTS kayıtlarının getirtilmesi, bu yöntemle arandığı tespit edilen kişilerin görev yaptıkları diğer şehirlerde de aynı yöntemle aranıp aranmadığına dair analiz raporu düzenlenmesi, mahrem yapılanmaya yönelik adli işlemler kapsamında haklarında soruşturma veya kovuşturma olan kişiler arasında itirafta bulunanların beyanlarının temin edilmesi ve gerektiğinde bu kişilerin tanık sıfatıyla ifadelerinin alınması gerektiği değerlendirilmiştir (bkz. § 31).

56. Somut olayda başvurucuya ait GSM hattına ait baz kayıtları ile karşı baz kayıtlarının BTK'dan getirtilmesi ve elde edilen verilerin kolluk görevlilerince incelenmesi suretiyle hazırlanan HTS İnceleme ve Tespit Tutanağı başvurucunun ankesörlü hatlar üzerinden kurduğu değerlendirilen örgütsel iletişime delil olarak kabul edilmiştir. Bununla birlikte bahsi geçen Tutanak'ta başvurucunun GSM hattına kaç kez arama yapıldığının belirtildiği ancak bu aramaların ardışık, tekil veya şifreli arama olup olmadığı yönünde herhangi bir

değerlendirmede bulunulmadığı anlaşılmıştır. Ayrıca başvurucunun görev yaptığı diğer şehirlerde de aynı yöntemle aranıp aranmadığına dair bir bilgiye yer verilmemiştir. Dolayısıyla söz konusu HTS Tutanağı'nın -Yargıtay içtihatlarına göre- örgütün iletişim yöntemine dair uyguladığı tedbir kuralları dikkate alınarak düzenlenmesi gereken kişiselleştirilmiş ayrıntılı analiz raporuna karşılık gelmediği görülmüştür. Mahkeme başvurucunun bu yöndeki itiraz ve savunmasını karşılamak üzere HTS verilerinin bilirkişi marifetiyle incelenmesi, buna göre teknik bir rapor hazırlanması yönünde de araştırma yapmamıştır.

57. Başvurucu, GSM hattına sabit hatlar aracılığıyla yapılan aramalar ile duruşmada dinlenmeyen M.B. isimli tanığın beyanlarına dayalı olarak mahkûm edilmiştir. Başvurucu hakkındaki gerekçeli karar incelendiğinde duruşmada dinlenmeyen tanığın başvurucu aleyhine verdiği beyanın ve diğer delillerin ağırlığı hususunda Mahkemece herhangi bir değerlendirmede bulunulmadığı görülmektedir. Mahkûmiyete esas alınan ve başvurucuya ait olan ankesörlü aramalar -yukarıda yer verilen değerlendirmelere göre- Yargıtay kararları çerçevesinde nazara alındığında istinabe yoluyla alınan tanık beyanının mahkûmiyet kararına götüren tek olmasa da belirleyici nitelikte delil olduğunun kabul edilmesi gerekir.

58. Tanık M.B. başka bir dosya kapsamında verdiği ifadede ve Mahkemece istinabe yoluyla alınan beyanında başvurucunun kod isim kullandığını, örgüt evinde kalan öğrencilerden sorumlu olduğunu, bu evlere sıklıkla gidip geldiğini, kendisine asker olması yönünde telkinde bulunduğunu belirtmiştir. Tanık M.B.nin istinabe yoluyla dinlenmiş olması neticesinde başvurucuya bu tanığın beyanlarının gerçekliğine ve güvenilirliğine yönelik itirazlarını ileri sürebilme imkânı tanınmamıştır. Başvurucu, duruşma sırasında tanıkla yüzleşme talebini Mahkemeye iletmiş ancak Mahkeme esasa etkisi olmayacağı gerekçesiyle bu talebi reddetmiştir. Başvurucunun tanıkla yüzleşme talebinin Mahkemece karşılanmamasının usule ilişkin bir eksiklik olduğunun kanun yolunda da ileri sürüldüğü açıktır.

59. Yargılama sürecinde başvurucuya olayları kendi bakış açısına göre anlatma ve delillerini sunma imkânı tanınmıştır. Dosyada tanık beyanlarını destekleyen başka deliller de bulunmaktadır. Ancak Mahkemenin yargı çevresi dışındaki tanığı başvurucunun da ona soru sormasına imkân sağlayacak şekilde SEGBİS gibi vasıtalarla neden dinlemediğine ilişkin bir bilgi ve belgeye ulaşılamamıştır. Tanığın yazılı beyanları duruşmada okunmuş ise de başvurucu, tanığın beyanlarının tespiti sırasında hazır bulunmadığından ses ve görüntü nakli yoluyla da olsa onu sorgulayamamış; sorulan sorulara verdiği cevaplar hakkında izlenim edinme fırsatı elde edememiştir. Bu yüzden tanığın gösterdiği tepkiler konusunda Mahkemenin dikkati çekilememiş, tanığın beyanlarının güvenilirliği test edilememiştir. Mahkeme de tanık beyanda bulunurken gösterdiği tepkilerle ilgili olarak izlenim edinememiştir. Öte yandan hükme ulaşılırken sorgulanmamış tanığın beyanı dışında başka delillere de dayanılmasının beyanları belirleyici ölçüde mahkûmiyete temel alınan tanığı sorgulama imkânı tanınmaması nedeniyle savunma makamının maruz kaldığı sınırlamayı telafi ettiğini söylemek de mümkün gözükmemektedir. Sonuç olarak güvenilirliği ve doğruluğu test edilmemiş tanık beyanları belirleyici ölçüde hükme esas alındığı hâlde savunmanın karşılaştığı zorlukları telafi edecek karşı dengeleyici güvencelerin sağlanmadığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda tanığın duruşmada veya SEGBİS yoluyla dinlenmemesinin bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelediği sonucuna ulaşılmıştır.

60. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi

gerekir.

61. Başvuruda tanık sorgulama hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Kararda varılan sonuca ve uygun görülen giderime göre başvurucunun silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiği yönündeki iddiası hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

VI. GİDERİM

62. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve tazminat talebinde bulunmuştur.

63. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

64. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak, yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

65. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK OLMADIĞINA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin tanık sorgulama hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 13. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2018/460, K.2018/496) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin

sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 5/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SEYHAN ŞEN VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/24549 | Karar tarihi: 05.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/24549

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SEYHAN ŞEN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/24549)

Karar Tarihi: 5/2/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Yücel ARSLAN

Başvurucular : 1. Seyhan ŞEN

Vekili : Av. Emre AKARYILDIZ

2. Adem KANAT

3. Fatih Mehmet GENERAL

4. Ahmet ŞANAL

5. Ömer Faruk OLCAY

6. Haşim GÜNEY

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, mahpus başvurucuların mektuplarının Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi'ne (UYAP) kaydedilmesi ve telefon görüşmeleri ile kapalı görüşlerinin dinlenerek kayda alınması nedenleriyle haberleşme hürriyeti ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Farklı ceza infaz kurumlarında bulunan başvurucular, göndermek istedikleri ve kendilerine gönderilen tüm mektupların UYAP sistemine kaydedilmesinin -bazı başvurucular

da buna ek olarak- telefon görüşleri ile kapalı görüşlerde telefonla yapılan görüşmelerin dinlenmesinin ve kayda alınmasının ilgili mevzuata aykırı olduğunu iddia ederek anılan uygulamaların kaldırılması için infaz hâkimliklerine şikâyette bulunmuştur. İnfaz hâkimlikleri şikâyetleri reddetmiştir. Karar gerekçelerinde; ilgili mevzuat hükümlerine yer verilerek taleplerin reddine ilişkin kararların usul ve kanuna uygun olduğu belirtilmiştir.

3. Başvuruculara itirazları ağır ceza mahkemeleri tarafından reddedilmiştir. Başvurucu Haşim Güney'in başvurusu konusunda Kırıkkale 1. Ağır Ceza Mahkemesi, İnfaz Hâkimliğinin şikâyetin esasını incelediği kararını kaldırmış, dosya içerisinde bu iddialara ilişkin olarak infaz hâkimliği tarafından incelenebilecek nitelikte ceza infaz kurumunun somut bir kararı olmadığı gerekçesiyle karar verilmesine yer olmadığına karar vermiştir.

4. Başvurular, süresi içinde yapılmıştır. Komisyon, başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

5. Başvurulardan sonra 25/6/2021 tarihli ve 7328 sayılı Kanun ile 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un "Hükümlünün mektup, faks ve telgrafları alma ve gönderme hakkı" kenar başlıklı 68. maddesinin (1) ve (4) numaralı fıkralarına cümleler ve beşinci fıkra eklenmiştir. Anılan değişiklikle hükümlülerin mektuplarının kaydedilme şartları, muhafazası ve imhasına ilişkin kurallar belirlenmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

6. 2020/28235, 2020/29724, 2020/31192, 2020/37587 ve 2021/1100 numaralı bireysel başvuru dosyalarının konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2020/24549 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine karar verilmesi gerekir.

7. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculara adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Başvurucular Ahmet Şanal, Adem Kanat, Fatih Mehmet General, Seyhan Şen ve Ömer Faruk Olcay Yönünden

1. Başvuruculara Mektupların UYAP'a Kaydedilmesine İlişkin İddiaları

8. Başvurucular, kendilerine gelen ve gönderdikleri mektupların kaydedilmesine ilişkin ceza infaz kurumu uygulaması nedeniyle özel hayata saygı hakkının ve haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuruculardan Adem Kanat bu şikâyetlere ek olarak Cumhuriyet savcısının mütalaasının kendisine tebliğ edilmediğini belirtmiştir.

9. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; mektupların kaydedilmesinin dayanağı olan 10/10/2016 tarihli genelgenin yürütmesinin durdurulmasına karar verildiği, Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğünce yürütmenin durdurulması kararında dikkat çekilen eksiklikler de gözönünde bulundurularak 19/1/2021 tarihli genelgenin çıkartıldığı, yeni genelge ile ceza ve infaz kurumunda bulunan tüm tutuklu ve hükümlülerin mektuplarının değil, sadece örgütlü suçlardan dolayı ceza ve infaz kurumunda bulunanların mektupları ile diğer suçlardan dolayı ceza ve infaz kurumunda bulunanların sakıncalı olduğu gerekçesiyle adli veya disiplin soruşturmasına konu olacak mektuplarının UYAP'a kaydedilmesinin öngörüldüğü belirtilmiştir.

10. Bakanlık ayrıca kaydedilen mektuplara erişebilecek kişilerin belirlendiğini, kaydedilen mektupların başka kişi ve kurumlarla paylaşılmasının sınırlandırıldığını, suç türüne göre süre sınırlaması getirildiğini, 19/1/2021 tarihli itibarıyla uygulamaya konulan genelgenin

geçmiş işlemlere de uygulanacağını ifade etmiştir. Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunan başvurucular Adem Kanat ve Seyhan Şen önceki beyanlarını tekrar etmiştir.

11. Başvurular, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile haberleşme hürriyeti kapsamında incelenmiştir.

12. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvurular ile benzer nitelikte olan Ümit Karaduman ([2.B], B. No: 2020/20874, 2/2/2022) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede mahpusun mahrem bilgileri ile kişisel verilerinin kayıt, muhafaza ve kullanımını içeren tedbirlerin kapsamını, uygulanmasını, idarenin takdir yetkisinin sınırlarını düzenleyen ve keyfîliğe karşı güvenceler içeren kuralların mevcut olmadığı gerekçesiyle özel hayata saygı hakkı kapsamındaki kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucuların Anayasa'nın 20. ve 22. maddelerinde güvence altına alınan özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

2. Başvurucu Ahmet Şanal'ın Telefon görüşmeleri ile Kapalı Görüşlerin Dinlenmesi ve Kayda Alınmasına İlişkin İddiaları

13. Başvurucu Ahmet Şanal, telefon görüşmeleri ve kapalı görüşlerdeki konuşmalarının kaydedilmesine ilişkin infaz hâkimliğine yaptığı itirazın reddedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

14. Bakanlık görüşünde, mevzuat değişikliklerine dikkat çekmiş ve mevcut başvuruda Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ve somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir. Başvurucu, karşı beyanda bulunmamıştır. Başvuru özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile haberleşme hürriyeti kapsamında incelenmiştir.

15. Anayasa Mahkemesi, telefon görüşmelerinin kaydedilmesine ilişkin olarak, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Hüsamettin Uğur (2) ([2.B], B. No: 2020/14791, 15/11/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede kararda mahpusun tüm telefon görüşmelerinin sistematik bir şekilde kaydedilmesinin yanında kaydedilen bu telefon görüşmelerinin ne kadar süreyle sistemde saklı tutulacağı, bunların üçüncü kişilerin erişimine ve kullanımına hangi şartlarda açılacağı, infaz kurumu tarafından hangi mercilerle paylaşılabileceği ile kişisel verilerin ve mahremiyetin nasıl korunacağı hususlarında açık bir düzenlemenin mevcut olmadığı belirlenmiştir (benzer yönde bkz. Ferit Şimşek, [2.B], B. No: 2020/4438, 2/5/2024).

16. Böylelikle mahpusun mahrem kalmasını istediği bilgileri ile kişisel verileri içerebilecek görüşme kayıtlarının muhafazasını ve kullanımını içeren tedbirlerin kapsamını, uygulanmasını, idarenin takdir yetkisinin sınırlarını düzenleyen, bununla birlikte muhataplarının yetki aşımı ile keyfîliğe karşı yeteri kadar güvenceye sahip olmalarını sağlayacak nitelikte kuralların mevcut olmadığı gerekçesiyle özel hayata saygı hakkı ile haberleşme hürriyetine yapılan müdahalenin kanuni dayanağının olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Ümit Karaduman, § 71).

17. Anayasa Mahkemesi, kapalı görüşlerin kaydedilmesine ilişkin olarak da, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Eşref Köse ([1.B], B. No: 2017/38098, 3/6/2020) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede kapalı görüşlerde yapılan konuşmaların sistematik bir şekilde teknik araçla dinlenmesi ve kaydedilmesinin

şartlarının kanunla düzenlenmediği gerekçesiyle haberleşme hürriyeti ile özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

18. Somut başvuruda, anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucunun Anayasa'nın 20. ve 22. maddelerinde güvence altına alınan özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Başvurucu Haşim Güney Yönünden

19. Başvurucu kendisine gelen ve gönderdiği mektupların kaydedilmesi ve telefon görüşmelerinin dinlenerek kayda alınması nedenleriyle haberleşme hürriyeti ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Ayrıca başvurucu mahkeme kararlarının yeterli gerekçe içermediğini, infaz hâkimliğince duruşma açılmadan iddialarının değerlendirildiğini belirtmiş, itiraz mercii olan ağır ceza mahkemesince öncelikle idareye başvurulması gerektiği ve doğrudan infaz hâkimliğine başvurduğundan bahisle karar verilmesine yer olmadığına karar verilmesinin etkili başvuru hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

20. Başvurucu; idarenin uygulamasının herkes için genel bir uygulama olduğunu, kişiye özel bir uygulama olmadığını, idareye verdikleri dilekçelere bazen cevap verilmediğini ya da dilekçenin bulunamadığı cevabının verildiğini belirterek mevcut olayda infaz hâkimliği önünde şikâyet konusu ile idarenin cevabı arasında ihtilaf bulunmadığını, idarenin uygulamaları kabul ettiği gözönüne alındığında idareye başvurunun süreci uzatmak dışında bir etkisi olmayacağını öne sürmüştür. Bakanlık görüşünde, mevzuat değişikliklerine yer vermiş, kabul edilebilirlik ve esas yönünden yapılacak incelemede somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir. Başvurucu, karşı beyanda bulunmamıştır.

21. Başvuru özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile haberleşme hürriyetiyle bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı kapsamında incelenmiştir.

22. Anayasa Mahkemesi ceza infaz kurumlarındaki birtakım uygulamaların temel hak ve hürriyetlere müdahale teşkil ettiği ve kaldırılması gerektiği konusunda ileri sürülecek iddiaların esasının incelenmesine imkân sağlayan ve gerektiğinde uygun bir telafi yöntemi sunan etkili hukuk yollarının olmasının ilgililere etkili başvuru hakkının sağlanması bakımından bir gereklilik olduğunu Meral Danış Beştaş (3) ([2. B], B. No: 2017/34087, 13/10/2020, § 40) kararında kabul etmiştir. Dolayısıyla başvurucunun telefon görüşmeleri ile kapalı görüşlerinin kaydedilmesine ilişkin uygulama konusunda ileri sürdüğü iddiaların da bu kapsamda ele alınması ve bir yargı merciince incelenmesi başvurucuya etkili bir başvuru yolunun sağlanması açısından önemlidir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Meral Danış Beştaş (3), § 44).

23. Bu itibarla somut olayın koşullarında yargısal fonksiyonun esasını oluşturan uyuşmazlığın içinde yer alan maddi ve hukuki sorunların bütünüyle ele alınması ve karara bağlanması işlevinin ilgili mahkemelerce yerine getirilmediği, başvurucunun mektupların kaydedilmesi ve telefon görüşmelerinin dinlenerek kayda alınmasına ilişkin iddiaları konusunda kabule ya da redde ilişkin esasa yönelik herhangi bir karar verilmediği görülmektedir. Böylece başvurucunun derece mahkemeleri önünde yaptığı şikâyet başvurusunda verilen kararın bu yönüyle ilgili ve yeterli gerekçe içermediği, başvurucunun iddialarının incelenmesine ve uygun bir telafi şansı sunmaya elverişli olmadığı

anlaşılmaktadır (bkz. § 3). Neticede başvurucuya, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile haberleşme hürriyeti kapsamında olduğunu ileri sürdüğü müdahalenin ortadan kaldırılması talebiyle başvurabileceği ve asgari güvenceleri içeren, pratikte de işleyen etkili bir hukuk yolunun sunulmadığı sonucuna varılmıştır.

24. Açıklanan gerekçelerle, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile haberleşme hürriyetiyle bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

25. Başvurucular; ihlalinin tespiti, yeniden yargılama yapılması ile manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

26. 7328 sayılı Kanun ile getirilen düzenlemelerin kapsamı, Bakanlık görüşünde yapılan Kanun değişikliği ile başvurulara konu olan belgelerin herhangi bir soruşturma ve kovuşturmaya konu edilmemiş ise en geç bir yıl sonunda UYAP bilişim sisteminden silinmesinin sağlandığının belirtilmesi ve başvuruculara değişik tarihlerde tahliye edilmiş olmaları dikkate alındığında başvuruculara mektuplarının kaydedilmesi ve/veya telefon görüşmeleri ile kapalı görüşlerin dinlenerek kayda alınması şeklindeki müdahalelere ilişkin yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır.

27. Öte yandan ihlalin niteliği dikkate alındığında başvuruculara ayrı ayrı net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. Adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

C. 1. Başvurucular Ahmet Şanal, Adem Kanat, Fatih Mehmet General, Seyhan Şen ve Ömer Faruk Olcay'ın özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddialarının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Başvurucu Haşim Güney'in özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile haberleşme hürriyetiyle bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialarının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

D. 1. Başvurucular Ahmet Şanal, Adem Kanat, Fatih Mehmet General, Seyhan Şen ve Ömer Faruk Olcay'ın Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile Anayasa'nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Başvurucu Haşim Güney'in özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile haberleşme hürriyetiyle bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Başvuruculara net 30.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin vekille temsil edilen başvurucu Seyhan Şen'e ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 5/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FATİH ÖZYURT

B. No: 2020/29942 | Karar tarihi: 05.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/29942

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

FATİH ÖZYURT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/29942)

Karar Tarihi: 5/2/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Zehra GAYRETLİ

Başvurucu : Fatih ÖZYURT

Vekili : Av. Ebrer Metin CANSIZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; ceza davasında sanığın hazır bulunma talebi reddedilerek ses ve görüntü aktarımı suretiyle duruşmaya uzaktan katılımının sağlanması nedeniyle duruşmada hazır bulunma hakkının, mahkûmiyete esas alınan delillerin hukuka aykırı şekilde elde edilmesi nedeniyle de hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, Rize L Tipi Kapalı Ceza İnfaz kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) tutuklu iken silahlı terör örgütüne üye olma suçundan yargılanmıştır. İstanbul 36. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) görülen yargılamanın duruşması beş celsede tamamlanmıştır. Yargılamada 14/9/2017 tarihinde duruşma hazırlığı işlemleri yapılmıştır. Tensip Tutanağı'nda duruşmanın 31/10/2017 tarihinde yapılmasına, başvurucunun duruşma tarihinde Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) aracılığı ile hazır edilmesi için tutuklu bulunduğu Ceza İnfaz Kurumuna müzekkere yazılmasına karar verildiği belirtilmiştir.

3. Başvurucu, duruşmanın 31/10/2017 tarihli ilk celsesine Ceza İnfaz Kurumundan SEGBİS aracılığı ile katılmıştır. Duruşma Tutanağı'nda başvurucunun SEGBİS aracılığıyla

duruşmaya katılmak istemediği yönünde Mahkemeye itirazda bulunduğuna dair herhangi bir beyanı yer almamaktadır. Duruşmada başvurucu, müdafiinin de hazır bulunmasıyla savunma yapmıştır. Başvurucunun SEGBİS aracılığı ile katıldığı duruşmanın 11/1/2018 tarihli ikinci ve 21/3/2018 tarihli üçüncü celselerinde iddia makamınca esas hakkında mütalaa sunulmuştur. Duruşmanın 21/3/2018 tarihli üçüncü celsesinde başvurucu, avukatları ile sağlıklı şekilde görüşemediğini, duruşmalarda Mahkemenin huzuruna dahi çıkamadığını belirterek esas hakkındaki mütalaaya karşı savunma yapmak üzere süre talebinde bulunmuştur. Mahkemece başvurucunun talebinin kabul edilmesiyle birlikte duruşmaya ara verilerek duruşmanın sonraki celsesinin 17/4/2018 tarihinde yapılmasına ve başvurucunun bu celsede duruşma salonunda hazır edilmesine karar verilmiştir.

4. Duruşmanın 17/4/2018 tarihli dördüncü celsesinde duruşma salonunda hazır edilen başvurucu, savunma yapmak üzere yeniden süre talebinde bulunmuştur. Mahkemece başvurucunun talebi kabul edilerek duruşmanın bir sonraki celsesinin 7/6/2018 tarihinde yapılmasına karar verilmiştir. Başvurucu ve müdafilerinin duruşma salonunda hazır bulunduğu duruşmanın 7/6/2018 tarihli son celsesinde hüküm açıklanmıştır. Mahkeme, başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir.

5. Başvurucu, gerekçeli istinaf ve temyiz dilekçelerinde diğerlerinin yanı sıra duruşmalarda bizzat hazır bulunarak savunma yapma talebini Mahkemeye ilettiği hâlde talebinin reddedilerek tüm duruşmalara SEGBİS aracılığı ile katılmak zorunda bırakılması nedeniyle yüz yüze savunma yapma imkânından yoksun kaldığını belirtmiştir. Hüküm kanun yolu denetiminden geçerek kesinleşmiştir.

6. Başvuru 13/8/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyon; bir kısım iddialar yönünden kabul edilemezlik kararı vererek başvurunun kabul edilebilirlik incelemesininBölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Duruşmada Hazır Bulunma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

7. Başvurucu, duruşmalara bizzat katılma yönünde talepte bulunmasına rağmen duruşmalarda hazır edilmediğini belirterek duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

8. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; yargılamanın ilk üç celsesine SEGBİS aracılığı ile katılan başvurucunun müdafi katılımıyla savunma yaptığı, sonraki iki celsede ise bizzat müdafi eşliğinde duruşma salonunda hazır edilerek savunma ve argümanlarını sunduğu, başvurucunun SEGBİS aracılığı ile duruşmaya katılmak istemediği veya duruşmada bizzat hazır bulunmak istediği yönünde herhangi bir beyanı olmadığı vurgulanarak başvurucunun müdafi yardımından da yararlanmak suretiyle herhangi bir sınırlamaya maruz kalmadan ve teknik bir bağlantı sorunu yaşamadan etkili şekilde savunma yapma imkânı bulduğu ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

9. Anayasa Mahkemesi Şehrivan Çoban ([GK], B. No: 2017/22672, 6/2/2020) ve Emrah Yayla ([GK], B. No: 2017/38732, 6/2/2020) kararlarında duruşmada hazır bulunma hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir. Anayasa Mahkemesi bu kararlarda öncelikle kişilerin talebine aykırı olarak SEGBİS yoluyla duruşmaya katılmalarının duruşmada hazır bulunma hakkına yönelik müdahale teşkil ettiğini tespit etmiş; bu müdahalenin kanunilik, meşru amaç ve ölçülülük yönünden inceleneceğini ifade etmiştir. Anılan kararlarda 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 196. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı ve müdahalenin usul ekonomisinin gerçekleştirilmesine yönelik meşru bir amaca dayandığı sonucuna ulaşmıştır (Şehrivan Çoban, §§ 72-104; Emrah Yayla, §§ 58-86).

10. Anılan kararlarda ölçülülük yönünden yapılan incelemede ise başvurucunun duruşmada hazır bulunma talebinin hangi zorlayıcı nedene dayalı olarak kabul edilmediğinin ortaya konulmaması ve başvurucunun SEGBİS yoluyla katıldığı celselerde esaslı işlemlerin yapılması nedeniyle müdahalenin gerekli olmadığı değerlendirilmiştir.

11. Başvuru konusu olayda başvurucu, yargılamanın ilk iki celsesine SEGBİS aracılığı ile katılmıştır. Duruşmaların yapıldığı tarihlerde tutuklu bulunduğu Ceza İnfaz Kurumundan duruşmalara SEGBİS aracılığı ile katılan başvurucu, bu duruma karşı savunma hakkının kısıtlandığını ileri sürerek herhangi bir itirazda bulunmamış; ayrıntılı şekilde savunma yaparak hakkındaki suçlamalara yönelik iddia ve itirazlarını ileri sürmüştür. Yargılamanın üçüncü celsesine de SEGBİS aracılığı ile katılan başvurucu -duruşmalarda hazır bulundurulması yönünde açık bir talepte bulunmamakla birlikte- hâkim huzuruna çıkamamaktan yakınmıştır. Bunun üzerine Mahkeme, takip eden dördüncü ve beşinci celselerde başvurucuyu duruşma salonunda hazır bulundurmuştur.

12. Somut olayda başvurucu, duruşmalara SEGBİS aracılığı ile katıldığı sırada bu duruma yönelik herhangi bir itiraz ileri sürmemiştir. Başvurucunun yargılamaya uzaktan katılım sürecinde ses ve görüntü kalitesiyle ilgili sorun yaşandığına ilişkin bir iddiaya ve itiraza duruşma tutanakları ve başvuru formunda yer verilmemiştir. Dahası başvurucu, yargılamanın son iki celsesinde duruşma salonunda hazır bulundurularak savunma yapma imkânı da bulmuştur. Dolayısıyla başvurucunun duruşmada hazır bulunma hakkına bir müdahalede bulunulmadığı sonucuna varılmıştır.

13. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

14. Başvurucunun hukuka aykırı delillere dayanılarak mahkûmiyet kararı verildiğine ilişkin iddiasının Yaşar Yılmaz (B. No: 2013/6183, 19/11/2014, §§ 38-60), Orhan Kılıç ([GK], B. No: 2014/4704, 1/2/2018, §§ 42-51) ve Ferhat Kara ([GK], B. No: 2018/15231, 4/6/2020, §§ 126-143) kararları doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 5/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AZİZ ORUÇ

B. No: 2020/34139 | Karar tarihi: 05.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/34139

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AZİZ ORUÇ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/34139)

Karar Tarihi: 5/2/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Aziz ORUÇ

Vekilleri : Av. Erselan AKTAN

Av. Veysel OK

Av. Zelal Pelin DOĞAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; tutuklama tedbirinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile ifade ve basın özgürlüklerinin, kamu görevlilerinin basın açıklaması nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Ağrı Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından yürütülen soruşturma kapsamında başvurucu yakalanarak 11/12/2019 tarihinde gözaltına alınmıştır.

3. Başsavcılık, başvurucuyu silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanması talebiyle sulh ceza hâkimliğine sevk etmiş ve Doğubayazıt Sulh Ceza Hâkimliği 18/12/2019 tarihinde başvurucunun terör örgütüme üye olma suçundan tutuklanmasına karar vermiştir.

4. 8/6/2020 tarihinde düzenlenen iddianame ile başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma ve terör örgütü propagandası yapma suçlarından cezalandırılması talebiyle kamu

davası açılmıştır.

5. Ağrı 2. Ağır Ceza Mahkemesinin iddianameyi kabul etmesiyle kovuşturma evresi başlamıştır.

6. Başvurucunun 9/9/2020 tarihinde tutukluluğunun devamına karar verilmiştir. Başvurucunun bu karara yaptığı itiraz, Ağrı 1. Ağır Ceza Mahkemesince 6/10/2020 tarihinde reddedilmiştir. Bu karar başvurucuya 7/10/2020 tarihinde tebliğ edilmiştir.

7. Başvurucu 6/11/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Yargılama kapsamında 9/11/2020 tarihinde yapılan duruşmada başvurucu hakkında tahliye kararı verilmiştir.

9. Ağrı 2. Ağır Ceza Mahkemesi 18/1/2023 tarihinde başvurucunun terör örgütüne üye olma suçundan beraatine, terör örgütünün propagandasını yapma suçundan ise davanın reddine karar vermiştir.

10. Terör örgütü üyeliği suçundan verilen beraat kararı 26/1/2023 tarihinde istinaf edilmeksizin kesinleşmiştir.

11. Başvurucu; beraat kararının kesinleşmesi üzerine 3/3/2023 tarihinde haksız olarak yakalanması, gözaltına alınması ve tutuklanması nedeniyle tazminat davası açmıştır.

12. Diyarbakır 2. Ağır Ceza Mahkemesi 13/10/2023 tarihinde başvurucuya gözaltında ve tutuklulukta geçirdiği süreler nedeniyle 25.235,92 TL maddi, 50.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir.

13. Davalı Maliye Hazinesi bu karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Diyarbakır Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesi 30/9/2024 tarihinde istinaf başvurusunun reddine kesin olarak karar vermiştir. Başvurucu 7/10/2024 tarihinde bu karardan haberdar olmuştur.

14. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

15. Başvurucu; tutuklanmasının hukuka aykırı olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, gazetecilik faaliyetlerinden ötürü tutuklanması nedeniyle ifade ve basın özgürlüklerinin, İçişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklama nedeniyle de masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

16. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 83. maddesine göre istismar edici, yanıltıcı ve benzeri nitelikteki davranışlarla bireysel başvuru hakkının açıkça kötüye kullandığının tespit edilmesi hâlinde başvuru reddedilir ve yargılama giderleri dışında, ilgilinin 2.000 Türk lirasından fazla olmamak üzere disiplin para cezasıyla cezalandırılmasına karar verilebilir. Bu bağlamda bireysel başvuru usulünün amacına açıkça aykırı olan ve Anayasa Mahkemesinin başvuruyu gereği gibi değerlendirmesini engelleyen davranışların başvuru hakkının kötüye kullanılması olarak değerlendirilmesi mümkündür (S.Ö., B. No: 2013/7087, 18/9/2014, § 28; Mehmet Güven Ulusoy [GK], B. No: 2013/1013, 2/7/2015, § 31).

17. Bu kapsamda özellikle Anayasa Mahkemesini yanıltmak amacıyla gerçek olmayan maddi vakıalara dayanılması veya bu nitelikte bilgi ve belge sunulması, başvurunun değerlendirilmesi noktasında esaslı olan bir unsur hakkında bilgi verilmemesi, başvurunun

değerlendirilmesi sürecinde vuku bulan ve söz konusu değerlendirmeyi etkileyecek nitelikte yeni ve önemli gelişmeler hakkında Anayasa Mahkemesinin bilgilendirilmemesi suretiyle başvuru hakkında doğru bir kanaat oluşturulmasının engellenmesi, medeni ve meşru eleştiri sınırları saklı kalmak kaydıyla bireysel başvuru amacıyla bağdaşmayacak surette hakaret, tehdit veya tahrik edici bir üslup kullanılmasıyla söz konusu başvuru yolu kapsamında ihlalin tespiti ile ihlal ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin amaçla bağdaşmayacak surette içeriksiz bir başvuruda bulunulması durumunda başvuru hakkının kötüye kullanıldığı kabul edilebilecektir (S.Ö., § 29; Mehmet Güven Ulusoy, § 32).

18. Anayasa Mahkemesi, tutuklamaya konu davanın beraatle sonuçlanmış olması hâlinde başvurucuların tutuklamanın hukuka aykırı olduğu iddiasına yönelik olarak 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında tazminat davası açabileceğini belirtmiş ve bu dava yolunun başvurucuların durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Ertuğrul Raşit Benal, B. No: 2016/25245, 17/7/2018, § 52; Kamil Erdoğan, B. No: 2017/4023, 19/4/2018, §§ 39-42; Gülseren Çıtak [GK], B. No: 2020/1554, 27/4/2023, §§ 32-40). Somut olayda da yapılan yargılama sonucunda başvurucu hakkında beraat kararı verilmiştir. Başvurucu, beraat kararının kesinleşmesi üzerine tazminat davası açmıştır. Ağır Ceza Mahkemesince başvurucuya tutuklulukta geçirdiği süreler nedeniyle 25.235,92 TL maddi, 50.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmiştir. Başvurucunun kanun yoluna başvurmadığı bu karar kesinleşmiştir.

19. Kesinleşen dava sonucunda tazminat verilmiş olması, mağdur statüsünün ortadan kalktığı gerekçesiyle kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmesini gerektirebilir. Bu nedenle açılan tazminat davasının kesinleşmesi durumunda Anayasa Mahkemesine bildirilmesi, Anayasa Mahkemesinin varacağı sonuçlar üzerinde etkili olacaktır (benzer yönde bkz. Özlem Dalkıran [GK], B. No: 2017/35203, 21/1/2021, § 59).

20. Başvurucu, bireysel başvuru formunda başvuruyla ilgili koşullarda herhangi bir değişiklik meydana geldiğinde bunu Anayasa Mahkemesine bildireceğini beyan etmesine rağmen İçtüzük'ün 59. maddesinin (5) numaralı fıkrasında belirtilen yükümlülüklerine açıkça aykırı bir şekilde, yukarıda belirtilen olguya ilişkin olarak herhangi bir bildirimde bulunmamıştır.

21. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun başvurunun değerlendirilmesi noktasında esaslı olan bir unsur hakkında bilgi vermediği, bu süreçte vuku bulan ve söz konusu değerlendirmeyi etkileyecek nitelikte yeni ve önemli gelişmelerle ilgili olarak Anayasa Mahkemesini bilgilendirmemek suretiyle başvuru hakkında doğru bir kanaat oluşturulmasını engellediği anlaşıldığından başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

22. Başvurunun kapsamı dikkate alınarak 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 51. maddesi ve İçtüzük'ün 83. maddesi uyarınca başvurucu aleyhine disiplin para cezasına hükmedilmesine gerek görülmemiştir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun, başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle REDDİNE,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 5/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İNAN YAMAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/39434 | Karar tarihi: 05.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/39434

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

İNAN YAMAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/39434)

Karar Tarihi: 5/2/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Ayşe Didem ÖZDEMİR AKCA

Başvurucular : 1. İnan YAMAN

2. Mehmet YAMAN

3. Mert YAMAN

4. Muammer YAMAN

5. Ozan Hasan AYDEMİR

6. Tahsin DEMİR

Vekilleri : Av. Naif ŞAŞMA

Av. Metin AKÇILGIN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kolluk görevlilerinin fiziksel şiddeti ve olay hakkında etkili ceza soruşturması yürütülmemesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlali iddiasına ilişkindir.

2. Başvuruculaların bireysel başvuru formunda anlattıklarına göre ilgili olaylar şu şekilde gelişmiştir:

i. Başvurucuların yakını olan yaşları küçük (başvuru dışı) K.S. ve M.Y. Kimlik sorulması üzerine gelişen olaylar sırasında polis memurlarının orantısız müdahalesine maruz kalmış, M.Y. sonrasında tedavi için Haseki Eğitim Araştırma Hastanesine götürülmüştür.

ii. M.Y.yi görmek için hastaneye giden başvuruculara hakaret eden polis memurları, çıkan arbede sırasında başvuruculara fiziksel şiddet uygulamıştır.

iii. Başvurucu Mehmet Yaman olay sırasında düşmesi nedeniyle komaya girmiştir.

3. Kolluk görevlileri tarafından düzenlenen 16/2/2020 tarihli olay tutanağına göre ilgili olaylar şu şekilde gelişmiştir:

i. Kimlik kontrolüne direnen ve üzerinde bıçak ele geçirilmesi üzerine ekip aracına bindirilmek istenen M.Y.nin yakını başvurucu Mert Yaman ve beraberindeki 10-15 kişilik grubun olay yerine gelerek aracın etrafını sarmışlardır.

ii. Rapor alınmak üzere Hastaneye geçildiğinde başvurucu Mehmet Yaman ile sonradan kaçan 5-6 kişi M.Y.nin bırakılmasını istemişler, bu kişiler binadan uzaklaştırılmışlardır.

iii. Kısa bir süre sonra Hastane bahçesinde başvurucularla kimlikleri tespit edilemeyen 6-7 kişi ve polis memurları arasında arbede yaşanmıştır.

iv. Takviye kuvvet istenmiş, bu sırada başvurucu Mehmet Yaman bayılarak yere düşmüş ve kafasını yere çarpmıştır.

v. Yaralanan polis memurları ve başvurucular acil servise götürülmüş, başvurucular, tutanağı imzalamaktan imtina etmiştir.

4. Hastanenin aynı gün düzenlediği adli muayene raporlarında;

i. Başvurucu İnan Yaman'ın sağ diz posteriorunda 2x1 cm çapında hiperemik alan, sol ayak bileğinde 3x2 cm çapında hiperemik alan olduğu,

ii. Başvurucu Mert Yaman'ın sağ omuz ekleminde 3x2 cmçapında hiperemik alan, sağ dirsekte 3x2 çapındahiperemik, göğüs solpektoral kasta1x5 cm çapında şerit şeklinde hiperemi alan,sol omuz eklem posteriorda bölgede 5x4 cm çapında sirküler tarzdaekimotik alan, sırt sol skapula bölgesinde 4x3 cm çapında sürkiler arasıda hiperemi alan, boyun sol lateral bölgede 1x3 cm çapında hiperemi alan, burun kökü şiş ve ödemli burundayaygın ekimotik alan, yüz sol zigomatik bölgede 4x3 cm çapında hiperemi alan, alın sol superiorda 3x3 cm çapında ekimotik alana eşlik eden şişlik sol prefrontal bölgede 2x3 cm çapında hiperemik alan, alın sol bölgede 4x5cm , 4x5, 3x4 cm ekimotik alanlar sol preaurikular bölgede 1x2 cm 1x3 cm ve 2x2 cm çaplarında ekimotik alanlar, baş sol temporal bölgede 3x4 cm çapında hiperemik alan, sağ göz kapağında ekimoz ve şişlik, sol sklera hiperemik, darba bağlı sağ ve sol kolda travmaya bağlı hareket kısıtlılığı olduğu,

iii. Başvurucu Muammer Yaman'ın biber gazı nedeniyle sağ ve sol gözünü açmakta zorlandığından göz muayenesinin yapılamadığı, sağ ve sol lumber bölgede kızarıklık, kafa frontal bölgede 2x2 cm çapındahiperemi alan, sağ yanakta 1x2 cm çapında hiperemik alan, alın ve yüz bölgesinde biber gazından dolayı yaygın kızarıklık, sol uyluk posteriorda 6x5 cm ve 5x1 cm çaplarındakızarıklık olduğu,

iv. Başvurucu Ozan Hasan Aydemir'in sağ ve sol elde yer yer hiperemik alanlar, sırt sol skapular hatta 3x2 cm çapında şiddetli kızarık, sağ ve sol sklera hiperemik, sağ-sol kulak heliks ve antihelik yapıları şiddetli kızarık, baş sağ temporal bölgede 5x4 cm çapında

şiddetli kızarık, baş sol frontal bölgede 2x3 cm şişliğe eşlik eden hiperemik-ekimozik alan, yüz sol zigomatik bölgede 3x2 cm çapında hiperemik alan, alın ve nasal bölgede kızarıklık (biber gazına bağlı), sağ göz kapağı şiş ve ödemli, sağ klavikula üst bölgesinde 2x3 cm çapında hiperemi, sol uyluk posteriorda 3x2 cm çapında hiperemi, sol diz lateralde 4x3 cm şişlik ve sağ antekubital böliede 1x2 cm çapında hiperemik alan mevcut olduğu,

v. Başvurucu Tahsin Demir'in sırt sol bölgede şerit şeklinde 2x7 cm çapında hiperemik alan, sırt sağ lumbar bölgede 2x6 cm çapında şerit şeklinde hiperemik alan, sağ kol posteriorda 2x8 cm çapında hiperemik alan, sağ göz kapağı şiş ve ödemli, sağ göz kapağı hiperemik ve ekimozik, yüz sağ zigomatik bölgede yer yer hiperemik alanlar mevcut, burun kökü şiş ve ödemli, burun sol kanadı şiddetli kızarık, sol omuz ekleminde 2x2 cm, 1x1 cm ve 1x2 cm çaplarında şiddeti yüksek kızarıklıklar mevcut, sağ uyluk posteriorda 2x8 cm çapında şerit şeklinde hiperemik alan, sol bacak posteriorda 2x4 cm ve 2x5 cm çaplarında hiperemik alanlar, sol alt ekstremitede darp sonrası gerçekleştiği beyan edilen yürüme bozukluğu olduğu belirtilmiştir.

5. Başvurucu Mehmet Yaman hakkında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi tarafından olay günü düzenlenen ön adli rapor formunda darp nedeniyle intraserebral hematom ve talamik kanama meydana geldiği belirtilmiştir.

6. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) olay hakkında resen başlatılan soruşturma kapsamında İstanbul Adli Tıp Şube Müdürlüğünden alınan raporda; başvurucular İnan Yaman ve Muammer Yaman'ın yaralanmasının basit tıbbi müdahaleyle giderilebilecek ölçüde hafif olduğu, başvurucu Mert Yaman'ın yaralanmasının ise basit tıbbi müdahaleyle giderilebilecek ölçüde hafif olmadığı bildirilmiştir.

7. Soruşturma kapsamında İstanbul Adli Tıp Şube Müdürlüğünden müşteki kolluk görevlilerinin hastanenin 16/2/2020 tarihli raporlarına dayalı olarak kesin raporları alınmıştır. Buna göre polis memuru B.K.nın ense kökünde 5x2 cm2x5 cm ve 4x2 cm çapında kızarıklık, sol kol medial bölgede 2x1 cm ve 3x2 cm çapında kızarıklık olduğu, polis memuru G.B.G.nin sağ el 5. MKF eklemde ağrı, sağ el sırtında kızarıklık, sağ el 3. MKF eklemde 0,5x1 cm abrazyon, sol antekubital bölgede 1x1 cm, boyun sağ lateral bölgede 2x3 cm boyun sol lateral bölgede 3x4 cm hiperemi ense kökünde kızarıklık olduğu, polis memuru M.T.nin boyun sol lateral bölgede 3x2 cm, boyun sağ lateral bölgede 2x2 cm çapında kızarıklık olduğu; polis memuru S.D.nin sol el sırtında 2x2 cm çapında kızarıklık olduğu; yaralanmaların basit bir tıbbi müdahaleyle giderilebilecek ölçüde hafif nitelikte olduğu tespit edilmiştir.

8. Soruşturma kapsamında bilgisayar programcısı bilirkişi tarafından hazırlanan görüntü inceleme raporunda, olayın başlangıç aşamasına ilişkin başvuruculların hastane içindeki görüntüleri haricinde görüntü olmadığı, cep telefonuyla çekilen 12 saniyelik görüntünün izlenmesi neticesinde Yunus polislerinin yerdeki kişiye müdahale ettiğinin belirlendiği ifade edilmiştir.

9. Başsavcılık tarafından başvuruculların şikâyeti hakkında 23/9/2020 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına dair ek karar verilmiştir. Karar gerekçesinde, kimlik kontrolü sırasında üzerinde bıçak bulunduğu tespit edilen M.Y.nin yakınları olan başvurucular ile polis memurları arasında hastane bahçesinde arbede çıktığı, polis memurlarına yumruk ve tekmelerle vurulması üzerine polis memurlarının havaya ateş açtığı, iki memurun elinden, bir memurun ise elinden ve boynundan yaralandığı, takviye ekiplerce biber gazı kullanılarak orantılı müdahalede bulunulduğu, başvurucu Mehmet Yaman'ın aniden bayılarak yer

düştüğü ve kafasını çarptığı, başvurucuların orantılı müdahale neticesinde yaralandığı açıklanmıştır. Başvurucuların karara itirazı, sulh ceza hâkimliğince reddedilmiştir.

10. Başvurucular nihai kararı 12/10/2020 tarihinde öğrendikten sonra 6/11/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. Başsavcılık tarafından başvurucular hakkında 24/9/2020 tarihinde göreviyaptırmamak için direnme suçundan kamu davası açılmıştır. Yargılamada 29/4/2021 tarihinde yapılan ikinci oturumda başvurucu Mehmet Yaman, olaya ilişkin idari soruşturma yapıldığını ve kendisine şiddet uygulayanları teşhis ettiğini ifade etmiştir. Yargılama neticesinde başvurucuların isnat edilen suçu işlediklerine ilişkin yeterli ve inandırıcı deliller elde edilemediği gerekçesiyle beraat kararı verilmiştir.

12. Karar gerekçesinde, olay anını gösteren görüntü kayıtlarının sunulduğu ancak birçok kişinin bulunması ve havanın karanlık olması nedeniyle sanıkların eylemlerinin tespit edilemediği, olay tarihinde M.Y.nin kimlik kontrolü sırasında kaçmak istemesiyle gözaltı işlemi yapıldığı, sonrasında yakınlarının toplanarak hastaneye ve polis karakoluna geldiği, grup ile polis memurları arasında gerginlik yaşandığı, sanıkların eyleminin ne olduğunun ispatlanamadığı, görüntülerden somut bir tespit yapılamadığı belirtilmiştir. Karar istinaf incelemesinden geçerek 13/2/2023 tarihinde kesinleşmiştir.

13. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

14. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

15. Başvurucular kolluk görevlilerinin fiziksel şiddeti ve olay nedeniyle yürütülen soruşturmada eksik incelemeyle karar verilmesi, ifadelerinin aynı polis merkezinde görevli memurlar tarafından alınmış olması ve Başsavcılık tarafından ifade alınmaması nedenleriyle kötü muamele yasağı, etkili başvuru ve adil yargılanma haklarının ihlalinden şikâyet etmiştir. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, ihlal iddialarının incelenmesi sırasında ilgili mevzuat hükümleri ve içtihatlar ile somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

16. Başvuru, kötü muamele yasağı kapsamında incelenmiştir.

17. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

18. Anayasa’nın 17. maddesi -“Devletin temel amaç ve görevleri” kenar başlıklı 5. maddesindeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında- bir kimsenin devlet görevlilerinin 17. maddenin üçüncü fıkrasını ihlal eden bir muamelesine uğradığına ilişkin savunulabilir bir iddiada bulunması hâlinde etkili bir soruşturma yürütülmesini gerektirir. Kötü muamelenin kasten yapıldığının ileri sürüldüğü durumlarda iddia hakkında ivedilikle bir ceza soruşturması başlatılmalıdır. Şikâyet olmadığında bile kişiye kötü muamelede bulunulduğuna ilişkin yeterince açık belirtiler varsa konuyla ilgili bir ceza soruşturması açılmalıdır. Soruşturmada olayı aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek tüm deliller toplanmalıdır. Dahası soruşturma süreci; gerektiği ölçüde kamu denetimine ve mağdurun erişimine açık olmalı, mağdur soruşturmaya etkili şekilde

katılabilmeli, soruşturmada makul bir özen ve süratle hareket edilmelidir. Ayrıca yetkililer, soruşturmayı sonlandırmak için aceleci davranmamalı ve temelden yoksun sonuçlara dayanmamalıdır (Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, §§ 101-103; S.D. [1.B.], B. No: 2013/3017, 16/12/2015,b§§ 111-114; Veli Saçılık (2) [1.B.], B. No: 2018/24614, 18/10/2022, § 16).

19. Olayın gerçekleşme koşullarının tespitine ve varsa sorumluların belirlenerek mümkünse cezalandırılmalarına engel olmadığı sürece Anayasa'nın 17. maddesi gereğince yürütülecek soruşturmalarda soruşturma makamlarının olayın gelişimine ve delillerin elde edilmesine ilişkin olarak mağdurun her türlü iddialarını ve taleplerini karşılama zorunluluğu bulunmamaktadır (Mehmet Bayram [1.B.], B. No: 2013/5963, 13/4/2016, § 50).

20. Somut olayda kamera kaydı görüntüleri temin edilmiş ancak olayın hastanebahçesinde gerçekleşmiş olması nedeniyle görüntülerde olayın nasıl meydana geldiğine ilişkin veri elde edilememiştir. Bu durumdaolayın gerçekleşme koşullarının tespitinde tarafların beyanlarının önem teşkil ettiği anlaşılmaktadır. Soruşturma kapsamında başvuruculaın beyanlarının alındığına ilişkin evrak tespit edilememektedir. Cep telefonu kamerasıyla kaydedilmiş 12 saniyelik bir görüntü tespiti mevcuttur. Bu görüntülere ilişkin düzenlenen raporda, "polislerin yerdeki kişiye müdahale ettikleri" ibaresi yer almıştır. Buradaki müdahale ibaresinin açıklığa kavuşturulması, müdahale edilen kişinin kim olduğunun tespit edilmesi başvuruculaın iddialarının değerlendirilmesi yönünden önem teşkil etmesine karşın bu hususların açıklanmadığı anlaşılmaktadır.

21. Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda kolluk görevlilerinin güç kullandığı ifade edilmiş ancak kullanılan güce ilişkin başka herhangi bir değerlendirme yapılmamıştır. Kararda, başvurucu Mehmet Yaman'ın aniden bayılarak yere düştüğü ve kafasını yere çarptığı belirtilmişse de soruşturma kapsamında düşmenin nasıl meydana geldiği konusunda herhangi bir araştırma yapılmamış, başvurucunun beyanları alınmamıştır. Olay nedeniyle başlatıldığı ifade edilen idari soruşturmaya ilişkin inceleme ve değerlendirme yapılmamıştır. Ayrıca olayın görgü tanıkları araştırılarak dinlenmemiş, başvuruculara canlı ya da fotoğraf üzerinden teşhis yaptırılmamıştır. Başvuruculaın yaralanmalarına ilişkin kesin rapor aldırıldığı da yine dosya kapsamından tespit edilememektedir. Soruşturma kapsamında karara dayanak alınan delillerin yalnızca kolluk tarafından düzenlenen tutanaklar olduğu görülmektedir.

22. Bütün bu eksiklikler birlikte değerlendirildiğinde, soruşturmanın kötü muamele iddialarının gerektirdiği derinlikte yürütülmediği anlaşılmaktadır. Sonuç olarak kötü muamele oluşturduğu iddia edilen eylemlerin ve olayın aydınlatılması amacıyla resen başlatılan etkili bir ceza soruşturmasının yürütülmediği, yetkililerce soruşturmayı sonlandırmak için aceleci davranmama ve temelden yoksun sonuçlara dayanmama gerekliliklerine uyma konusunda gerekli özenin gösterilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

23. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. Kötü muamele yasağının maddi boyutu yönünden bir değerlendirme yapılması bu aşamada mümkün görülmemiştir.

III. GİDERİM

25. Başvurucular; ihlalin tespiti, yeniden soruşturma yapılması, başvurucular için ayrı ayrı 20.000 TL maddi ve 20.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

26. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği soruşturma makamınca yapılması gereken iş, yeniden soruşturma işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek soruşturma sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

27. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin soruşturmanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır.Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı varılan sonuçtan bağımsız olup soruşturmanın şüpheli kişi veya kişiler hakkında kamu davası açılması gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak, soruşturmanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak soruşturma sonunda da delillerin soruşturma ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili soruşturma makamına aittir.

28. Ayrıca başvuruculara manevi zararları karşılığında taleple bağlı kalınarak ayrı ayrı net 20.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvurucular, maddi zarara ilişkin olarak bilgi/belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin kötü muamele yasağının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına GÖNDERİLMESİNE, (Soruşturma no.: 2020/38212)

E. Başvuruculara ayrı ayrı net 20.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul 8. Asliye Ceza Mahkemesine ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE, 5/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

OĞUZHAN KAYA

B. No: 2021/24297 | Karar tarihi: 05.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/24297

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

OĞUZHAN KAYA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/24297)

Karar Tarihi: 5/2/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Saliha AKSOY

Başvurucu : Oğuzhan KAYA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, geçici görevlendirme işleminin ve bu görevlendirmenin iki ay süreyle sınırlı tutulması istemiyle idareye yapılan başvurunun reddine ilişkin işlemin iptali talebiyle açılan davanın süre aşımı yönünden reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 10/5/2021 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, Manisa İli, Salihli İlçe Nüfus Müdürlüğünde şef olarak görev yapmakta iken22/1/2020 tarihli işlemle geçici olarak Köprübaşı İlçe Nüfus Müdürlüğünde görevlendirilmiştir. Anılan işlem başvurucuya 3/2/2020 tarihinde tebliğ edilmiş ve 4/2/2020 tarihinde başvurucu göreve başlamıştır.

9. Başvurucu 31/3/2020 tarihinde ilgili idareden geçici görevlendirmenin iki aylık süre ile sınırlı tutulması talebinde bulunmuştur.

10 Başvurucunun talebi 29/4/2020 tarihli işlemle reddedilmiş, işlem 30/4/2020 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

11. Başvurucu, 22/1/2020 tarihli geçici görevlendirme işleminin ve söz konusu görevlendirmenin iki ay süreyle sınırlı tutulması istemiyle yaptığı başvurunun reddine ilişkin 29/4/2020 tarihli işlemin iptali talebiyle dava açmıştır.

12. Manisa 2. İdare Mahkemesi 13/10/2020 tarihli kararıyla başvurucunun görevlendirilmesine ilişkin dava konusu işlemde süre belirtilmediğinden geçici görevlendirmenin "belli bir süre için ve geçici bir hizmete yönelik olması" şartının ihlal edildiği gerekçesiyle dava konusu işlemlerin iptaline hükmetmiştir.

13. Mahkeme kararına karşı istinaf yoluna başvurulması üzerine İzmir Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesinin 30/3/2021 tarihli kararıyla istinaf talebi kısmen kabul edilmiş ve 22/1/2020 tarihli geçici görevlendirme işlemi yönünden davanın süre aşımı nedeniyle reddine kesin olarak karar verilmiştir. Bölge İdare Mahkemesi kararının gerekçesinin ilgili bölümü şöyledir:

"(...) davacının Köprübaşı İlçe Nüfus Müdürlüğünde görevlendirilmesine ilişkin işlemin 03/02/2020 tarihinde davacıya tebliğ edildiği dikkate alındığında, bu tarihten itibaren işlemeye başlayan 60 günlük dava açma süresi içerisinde doğrudan veya 2577 sayılı Kanun'un 11. maddesi kapsamında kabulü gereken ve işlemeye başlayan dava açma süresinin 57. gününde 31/03/2020 tarihinde yapmış olduğu başvurunun reddine ilişkin işlemin tebliğ edildiği 30/04/2020 tarihinden itibaren kalan 3 günlük dava açma süresinin son günü 03/05/2020 tarihine kadar dava açılması gerekirken, bu süre geçirildikten sonra Köprübaşı İlçe Nüfus Müdürlüğünde görevlendirilmesine ilişkin işleme karşı 15/05/2020 tarihinde açılan davanın süre aşımı nedeniyle incelenmesine yasal olanak bulunmamaktadır."

14. Başvurucu, nihai hükmü 30/4/2021 tarihinde öğrendikten sonra 10/5/2021 tarihinde süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. Kanun Hükümleri

15. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı Kanun'un;

i. "Dava açma süresi" kenar başlıklı 7. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Dava açma süresi, özel kanunlarında ayrı süre gösterilmeyen hallerde Danıştayda ve idare mahkemelerinde altmış ve vergi mahkemelerinde otuz gündür."

ii. Aynı Kanun'un "Üst makamlara başvurma" kenar başlıklı 11. maddesi şöyledir:

"1. İlgililer tarafından idari dava açılmadan önce, idari işlemin kaldırılması, geri alınması değiştirilmesi veya yeni bir işlem yapılması üst makamdan, üst makam yoksa işlemi yapmış olan makamdan, idari dava açma süresi içinde istenebilir. Bu başvurma, işlemeye başlamış olan idari dava açma süresini durdurur.

2. Altmış gün içinde bir cevap verilmezse istek reddedilmiş sayılır.

3. İsteğin reddedilmesi veya reddedilmiş sayılması halinde dava açma süresi yeniden işlemeye başlar ve başvurma tarihine kadar geçmiş süre de hesaba katılır. "

16. 25/3/2020 tarihli ve 7226 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi şöyledir:

"(1) Covid-19 salgın hastalığının ülkemizde görülmüş olması sebebiyle yargı alanındaki hak kayıplarının önlenmesi amacıyla;

a) Dava açma, icra takibi başlatma, başvuru, şikâyet, itiraz, ihtar, bildirim, ibraz ve zamanaşımı süreleri, hak düşürücü süreler ve zorunlu idari başvuru süreleri de dâhil olmak üzere bir hakkın doğumu, kullanımı veya sona ermesine ilişkin tüm süreler; 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu, 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile usul hükmü içeren diğer kanunlarda taraflar bakımından belirlenen süreler ve bu kapsamda hâkim tarafından tayin edilen süreler ile arabuluculuk ve uzlaştırma kurumlarındaki süreler 13/3/2020 (bu tarih dâhil) tarihinden,

...

itibaren 30/4/2020 (bu tarih dâhil) tarihine kadar durur. Bu süreler, durma süresinin sona erdiği günü takip eden günden itibaren işlemeye başlar. Durma süresinin başladığı tarih itibarıyla, bitimine on beş gün ve daha az kalmış olan süreler, durma süresinin sona erdiği günü takip eden günden başlamak üzere on beş gün uzamış sayılır. Salgının devam etmesi halinde Cumhurbaşkanı durma süresini altı ayı geçmemek üzere bir kez uzatabilir ve bu döneme ilişkin kapsamı daraltabilir. Bu kararlar Resmî Gazete'de yayımlanır."

2. Danıştay İçtihadı

17. Danıştay Sekizinci Dairesinin 23/12/2022 tarihli ve E.2022/1297, K.2022/8127 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir.

"(...) davacı tarafından çalışma izninin haksız olarak iptali nedeniyle kazanmaktan mahrum kaldığı tüm parasal haklarının hesaplanarak ödenmesi, çalışmasının engellendiği sürenin prim gün sayısına eklenmesi ve mahrum kaldığı tüm mali ve sosyal haklarının ödenmesi istemiyle yapılan 23.03.2020 tarihli başvuruya ilişkin zımni ret süresinin 15.06.2020 tarihinden itibaren işlemeye başlayacağı açıktır. Zira 7226 sayılı Kanunun Geçici 1. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen istisnalar haricinde sürelerin durması bakımından herhangi bir ayrım yapılmamıştır.

Bu durumda, davacının başvurusu üzerine 14.08.2020 tarihinde oluşan zımni ret işlemine karşı 13.10.2020 tarihine kadar dava açma imkanı bulunmakta olup 30.09.2020 tarihinde açılan işbu davanın süresinde olduğu sonucuna varılmıştır. "

18. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 29/12/2022 tarihli ve E.2022/2587,

K.2022/4074 sayılı kararının ilgili kısmı şu şekildedir.

"(...) Davacıların, 03/02/2020-04/03/2020 tarihleri arasında askıya çıkarılan imar planlarına askıda itirazları bulunmadığından, dava açma süresinin imar planlarının askıdan indiği tarihten itibaren 60 gün içinde ve son olarak 03/05/2020 tarihinde dolduğu, ancak yukarıda yer verilen mevzuat gereği dava açma süresinin 13/03/2020 tarihinden itibaren durduğu ve durma süresinin 15/06/2020 tarihine kadar uzatıldığı dikkate alındığında 05/08/2020 tarihinde, yasal dava açma süresi içinde alt ölçekli imar planları ile birlikte 1/100.000 ölçekli çevre düzeni planının iptali istemiyle açılan davada süre aşımı bulunmamaktadır."

B. Uluslararası Hukuk

19. İlgili uluslararası hukuk için bkz. Cemil Hırca, B. No: 2019/8549, 23/11/2021, § 16-18.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Mahkemenin 5/2/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

21. Başvurucu; davanın süresinde açılmadığı yönünde verilen istinaf mercii kararında 7226 sayılı Kanun uyarınca pandemi nedeniyle duran sürelerin dikkate alınmadığını ifade etmiştir. Anılan Kanun yarınca 2577 sayılı Kanun'un 11. maddesi kapsamındaki dava ve idari başvuru sürelerinin de durduğuna dikkat çeken başvurucu, bu husus dikkate alınmadan karar verildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

22. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

23. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun şikâyetinin adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

24. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

25. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine "... ile adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil

edildiği vurgulanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (Sözleşme) yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

26. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bakımdan davanın bir mahkeme tarafından görülebilmesi ve kişinin adil yargılanma hakkı kapsamına giren güvencelerden faydalanabilmesi için ilk olarak kişiye iddialarını ortaya koyma imkânının tanınması gerekir. Diğer bir ifadeyle dava yoksa adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerden yararlanmak mümkün olmaz (Mohammed Aynosah, B. No: 2013/8896, 23/2/2016, § 33).

27. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini ifade etmiştir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

28. Somut olayda iptal davasının süre aşımından reddedilerek esasının incelenmemesi nedeniyle başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahalenin bulunduğu görülmektedir.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

29. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

30. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa’nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir.

31. Başvuru konusu olayda, davanın süresinde açılmadığı gerekçesiyle istinaf merciince verilen ret hükmüyle mahkemeye erişime getirilen sınırlamanın kanun tarafından öngörülme ölçütünü karşılayıp karşılamadığının değerlendirilmesi gerekir.

i. Genel İlkeler

32. Hak ve özgürlüklerin, bunlara yapılacak müdahalelerin ve sınırlandırmaların kanunla düzenlenmesi bu haklara ve özgürlüklere keyfî müdahaleyi engelleyen, hukuk güvenliğini sağlayan demokratik hukuk devletinin en önemli unsurlarından biridir (Tahsin Erdoğan, B. No: 2012/1246, 6/2/2014, § 60). Müdahalenin kanuna dayalı olması öncelikle şeklî manada bir kanunun varlığını zorunlu kılar. Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından çıkarılan şeklî anlamda bir kanun hükmünün bulunmaması hakka yapılan müdahaleyi anayasal temelden yoksun bırakır (Ali Hıdır Akyol ve diğerleri [GK], B. No: 2015/17510, 18/10/2017, § 56).

33. Kanunun varlığı kadar kanun metninin ve uygulamasının da bireylerin davranışlarının sonucunu öngörebileceği kadar hukuki belirlilik taşıması gerekir (Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55). Müdahalenin kanuna dayalı olması, iç hukukta müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir ve öngörülebilir kuralların bulunmasını

gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44). Kanunilik unsuru yönünden değerlendirme yapılırken derece mahkemelerince müdahaleye imkân tanıyan kanun hükümlerinin yorumu ve bu hükümlerin olaya uygulanması bariz takdir hatası ya da açık bir keyfîlik içermediği sürece bu alanda bir inceleme yapılması bireysel başvurunun amacıyla bağdaşmaz. Ancak derece mahkemelerinin müdahaleye imkân tanıyan kanun hükmünü açık bir biçimde hatalı yorumladıklarının ve uyguladıklarının tespiti hâlinde müdahalenin kanunilik temelinden yoksun olduğu sonucuna ulaşılabilir (Ramazan Atay, B. No: 2017/26048, 29/1/2020, § 29).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

34. 2577 sayılı Kanun'un 11. maddesinde (olay tarihinde yürürlükteki haliyle) ilgililer tarafından idari dava açılmadan önce idari işlemin kaldırılması, geri alınması, değiştirilmesi veya yeni bir işlem yapılmasının üst makamdan, üst makam yoksa işlemi yapmış olan makamdan, idari dava açma süresi içinde istenebileceği düzenlenmiştir. İlgili hükümde bu başvurunun işlemeye başlamış olan idari dava açma süresini durduracağı belirtilmiştir. İdari başvuruya altmış gün içinde bir cevap verilmezse isteğin reddedilmiş sayılacağı, isteğin reddedilmesi veya reddedilmiş sayılması hâlinde ise dava açma süresinin yeniden işlemeye başlayacağı ve başvurma tarihine kadar geçmiş süreninde hesaba katılacağı vurgulanmıştır.

35. Diğer yandan COVID-19 salgın hastalığı (pandemi) tedbirleri kapsamında yayımlanan 7226 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi ile dava açma süreleri ile zorunlu idari başvuru sürelerinin 13/3/2020 tarihinden 30/4/2020 tarihine kadar durması öngörülmüş, sürelerin duracağı son tarih daha sonra Cumhurbaşkanı tarafından aynı fıkrada tanınan yetkiye istinaden 15/6/2020 olarak tespit edilmiştir (Senih Özay, B. No: 2020/13969, 9/6/2020, § 32).

36. Bu kapsamda, Covid 19 pandemi sürecinde yargılama faaliyetlerinde hak kaybı oluşmasını önlemeye matuf yasal düzenleme çerçevesinde yargılama usulünde bir hakkın doğumu, kullanımı veya sona ermesine ilişkin tüm sürelerin belirli dönemler itibariyla durdurulduğu, bununla birlikte 7226 sayılı Kanunun geçici 1. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen istisnalar haricinde sürelerin durması bakımından herhangi bir ayrım yapılmadığı görülmüştür.

37. Somut olayda başvurucunun iptal davası açmadan önce 31/3/2020 tarihli dilekçe ile geçici görevlendirme işleminin iki ay süreyle sınırlı tutulması talebinde bulunduğu anlaşılmaktadır. İdarece anılan talep 29/4/2020 tarihli işlemle reddedilmiştir.

38. 7226 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesi uyarınca Covid-19 tedbirleri kapsamında dava açma ve idari başvuru süreleri 13/3/2020 tarihi itibarıyla durmuştur. Bu durumda, 2577 sayılı Kanun'un 11. maddesi kapsamında idari başvuru yolu için öngörülen süre, işlemin başvurucuya tebliğ edildiği tarih olan 3/2/2020 tarihinden itibaren 38 gün sonra durmuştur. Başka bir ifadeyle idari başvuru veya dava açma için öngörülen altmış günlük sürenin dolmasına 22 gün kala süreler durmuştur. Ancak 15/6/2020 tarihinden itibaren anılan süreler tekrar işlemeye başlamıştır. Dolayısıyla, derece mahkemelerince sürenin hesabında açık bir biçimde hatalı değerlendirme yapılarak başvurucu açısından öngörülemez şekilde yargı yollarına ulaşımın engellendiği görülmektedir.

39. Bu kapsamda, Mahkemece hatalı bir yorumla davanın süresinde açılmadığı gerekçesiyle ret kararı vermesi mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahaleyi kanunilik unsurundan yoksun bırakmaktadır. Bu durumda, Mahkemenin davayı süresinde açılmadığı gerekçesiyle

reddetmesinin kanuni dayanağının bulunmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

40. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Muhterem İNCE bu görüşe katılmamıştır.

VI. GİDERİM

41. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

42. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

43. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak, yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Muhterem İNCE'nin karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması amacıyla yeniden yargılama yapılması için İzmir Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesine (E.2020/994, K.2021/436) iletilmek üzere Manisa 2. İdare Mahkemesine (E.2020/340, K.2020/565)GÖNDERİLMESİNE,

D. 487,60 harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE, 5/2/2025 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucu, Manisa İli, Salihli İlçe Nüfus Müdürlüğünde şef olarak görev yapmaktayken, Köprübaşı İlçe Nüfus Müdürlüğünde geçici olarak görevlendirilmesine ilişkin işleme karşı açtığı davanın süre aşımı gerekçesiyle reddedilmesi ile karşı vekalet ücretine hükmedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının çeşitli unsurlarının ihlal edildiğini ileri sürerek bireysel başvuruda bulunmuştur.

2. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 83. maddesine göre istismar edici, yanıltıcı ve benzeri nitelikteki davranışlarla bireysel başvuru hakkının açıkça kötüye kullandığının tespit edilmesi hâlinde başvuru reddedilir ve yargılama giderleri dışında, ilgilinin 2.000 Türk lirasından fazla olmamak üzere disiplin para cezasıyla cezalandırılmasına karar verilebilir. Bu bağlamda bireysel başvuru usulünün amacına açıkça aykırı olan ve mahkemenin başvuruyu gereği gibi değerlendirmesini engelleyen davranışların başvuru hakkının kötüye kullanılması olarak değerlendirilmesi mümkündür (S.Ö., B. No: 2013/7087, 18/9/2014, § 28; Mehmet Güven Ulusoy [GK], B. No: 2013/1013, 2/7/2015, § 31).

3. Bu kapsamda başvurunun değerlendirilmesi sürecinde vuku bulan ve söz konusu değerlendirmeyi etkileyecek nitelikte yeni ve önemli gelişmeler hakkında mahkemenin bilgilendirilmemesi suretiyle başvuru hakkında doğru bir kanaat oluşturulmasının engellenmesi durumunda başvuru hakkının kötüye kullanıldığı kabul edilebilecektir (S.Ö., § 29; Mehmet Güven Ulusoy, § 32).

4. Başvurucu vekili, 10/5/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmasından sonra, 18/5/2021 tarihinde İzmir Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesine (Daire), aynı zamanda bireysel başvuru konusu yapılan karşı vekalet ücreti hakkında maddi hatanın düzeltilmesi talebiyle başvuruda bulunmuş ve Daire tarafından talep uyarınca 31/5/2021 tarihinde “YANLIŞLIĞIN DÜZELTİLMESİ HAKKINDA KARAR” verilmiş ve bu karar 6/9/2021 tarihli düzeltme şerhi ile hükme eklenerek 8/9/2021 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir.

5. Başvurucu, bireysel başvuru formunda başvuruyla ilgili koşullarda herhangi bir değişiklik meydana geldiğinde bunu Anayasa Mahkemesine bildireceğini beyan etmesine rağmen İçtüzük'ün 59. maddesinin (5) numaralı fıkrasında belirtilen yükümlülüklerine açıkça aykırı bir şekilde, yukarıda belirtilen olguya ilişkin olarak, başvurunun birinci bölüm tarafından karara bağlandığı 5/2/2025 tarihine kadar geçen üç (3) yılı aşkın süre içinde herhangi bir bildirimde bulunmamıştır.

6. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun başvurunun değerlendirilmesi noktasında esaslı olan bir unsur hakkında bilgi vermediği, bu süreçte vuku bulan ve söz konusu değerlendirmeyi etkileyecek nitelikte yeni ve önemli gelişmeyle ilgili olarak, yeterli zamana sahip olmasına rağmen, Anayasa Mahkemesini bilgilendirmemek suretiyle başvuru hakkında doğru bir kanaat oluşturulmasını engellediği anlaşıldığından başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle reddine karar verilmesi gerektiği kanaatine vardığımdan çoğunluğun öncelikle başvurunun kabul edilebilir olduğu yönündeki kararına katılmak mümkün olmamıştır.

7. Yukarıda yer verilen hususların aşıldığı ve başvurunun kabul edilebilir bulunduğu halde dahi adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği yönündeki karara katılmak mümkün değildir. Şöyle ki;

8. Somut olayda iki idari işlem söz konusudur. Birincisi başvurucunun Köprübaşı İlçe Nüfus

Müdürlüğünde geçici olarak görevlendirilmesine ilişkin işlem, ikincisi geçici olarak görevlendirilmenin iki aylık süre ile sınırlı tutulması istemiyle yapılan başvurunun reddine ilişkin işlemdir. İdare mahkemesi başvurucunun görevlendirilmesine ilişkin dava konusu işlemde süre belirtilmediğinden geçici görevlendirmenin "belli bir süre için ve geçici bir hizmete yönelik olması" şartının ihlal edildiği gerekçesiyle dava konusu işlemlerin iptaline hükmetmiştir.

9. Bölge İdare Mahkemesi ise geçici görevlendirilmeye ilişkin işleme karşı açılan davanın süre aşımı nedeniyle reddine karar vermiştir. Geçici olarak görevlendirilmenin iki aylık süre ile sınırlı tutulması istemiyle yapılan başvurunun reddine ilişkin işleme yönelik olarak ise Bölge Adliye Mahkemesi geçici olarak görevlendirilmenin belirli bir süre ile sınırlı tutulması gerekirken bu husus dikkate alınmadan başvurunun reddine ilişkin işlemde hukuka uyarlık görülmediğini, bu nedenle davalı idarenin istinaf başvurusunun reddine karar vermiştir.

10. Dolayısıyla sonuç itibarıyla başvurucunun geçici görevlendirilmesine ilişkin işlemin iptali talebi Bölge İdare Mahkemesince reddedilmiş ise de geçici görevlendirmenin belli bir süre ile sınırlı tutulması talebi kabul edilmiştir. Nitekim geçici görevlendirmenin belli bir süre ile sınırlı tutulması hususu, idare mahkemesinin başvurucunun geçici görevlendirilmesi işlemini iptal etmesinin de gerekçesini oluşturmuştur. Bu nedenle geçici görevlendirmenin belli bir süre ile sınırlı tutulması talebinin kabul edilmesi, geçici görevlendirme işlemi iptal edilmese de başvurucu açısından dengeleyici bir durum oluşturmuştur. Sonuç itibarıyla geçici görevlendirilmenin iptali talebinin süre aşımı gerekçesiyle reddedilmesi nedeniyle başvurucuya yüklenen külfetin aşırı olduğu veya müdahalenin orantılı olmadığı söylenemeyecektir.

11. Açıklanan gerekçelerle öncelikle başvurunun kabul edilebilir bulunmasına ardından ise adil yargılanma hakkı kapsamında mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği yönündeki sayın çoğunluğun görüşüne katılmadım.

Üye Muhterem İNCE

ALİCAN ERKAP

B. No: 2021/27339 | Karar tarihi: 05.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/27339

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİCAN ERKAP BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/27339)

Karar Tarihi: 5/2/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 1/12/2025 - 33094

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Muhterem İNCE

Raportör : Hüseyin Özgür SEVİMLİ

Başvurucu : Alican ERKAP

Vekili : Av. Yusuf Sait PEKGÖZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, karar sonucunu etkileyecek nitelikteki esaslı iddiaların karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvuruda ayrıca kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiası da bulunmaktadır.

2. Başvurucu 1972 doğumlu olup başvuru konusu olayların gerçekleştiği tarihte öğretmen olarak görev yapmaktadır.

3. Kumluca Cumhuriyet Başsavcılığı Kumluca'da faaliyet gösteren bazı şirketler ve bunlara bağlı kurumların Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) ile irtibatlı olduğu şüphesiyle söz konusu şirketlerde, şirketlere bağlı kurumlarda ve bu yerlerde görev yapan, aralarında başvurucunun da bulunduğu kişiler hakkında soruşturma başlatmıştır. Soruşturma sürecinde başvurucunun örgütle irtibatlı olduğuna dair ulaşılan deliller ve başvurucunun soruşturma evresinde alınan savunmaları şöyledir:

i. Soruşturmaya konu olan K. Adlı anonim şirketinde 2016 yılında yapılan olağan genel kurul toplantısında başvurucunun şirket sermayesinde 260.000 TL'lik pay sahibi olduğu, şirkette

yapılan arama işleminde ele geçirilen 29/3/2016 tarihli imza sirkülerine göre başvurucunun üç yıl süreyle şirketin yönetim kurulu başkan yardımcısı olarak görev yaptığı tespit edilmiştir.

ii. Başvurucunun örgüte ait K.Ö.T. Kolejinde (Kolej) müdür yardımcısı olarak görev yaptığı belirlenmiştir.

iii. Başvurucunun ikametgâhında yapılan aramada örgütle irtibatlı yayınevlerinde basılmış "Bir Âlim Portresi M. Fethullah Gülen Hocaefendi", "İnsana Yeniden Çağrı", "Huzurdan Esintiler", "Bize de Çekmek Düştü Huzurdan Esintiler 2", "O Razı İse Huzurdan Esintiler 3" ve "Gülen Hareketinin Analizi Geleneğin Modern Çağa Tanıklığı" adlı kitaplar ele geçirilmiştir.

iv. Başvurucunun Bank Asya hesap hareketlerinin incelenmesi neticesinde serbest muhasebeci mali müşavir olan bilirkişi tarafından düzenlenen raporda şu tespitlere yer verilmiştir:

- Banka hesapları üzerinde inceleme yapılan ve aralarında başvurucunun da bulunduğu kişilerin anılan Bankadaki 2013 ve 2014 yılına ilişkin hesap hareketleri rapora tablo şeklinde eklenmiştir. Söz konusu tabloda başvurucu yönünden 2013 yılının ayları içinde hesap hareketine dair rakamsal bir veriye yer verilmemiş olup 2014 yılının her bir ayı için farklı rakamsal veriler yer almaktadır.

- Başvurucunun hesabına kendisinin başka bankalardaki hesaplarından 16/1/2014 tarihinde 1.201 TL, 20/1/2014 tarihinde 1.000 TL havale edildiği, 31/1/2014 tarihinde hesaba 1.000 TL yatırıldığı, bu paranın aynı tarihte hesaptan çekildiği belirtilmiştir.

- 31/1/2014 tarihinde katılım hesabı açılıp vade sonunda kâr payının hesaba aktarıldığı, bu hesap kapatılıp 7/3/2014 tarihinde yeni bir katılım hesabı açıldığı ifade edilmiştir. 2014 yılı içinde açılıp kapatılan katılım hesaplarına dair verilerin yanı sıra 2014 ile 2016 yılları arasında başvurucunun hesabına farklı tarihlerde maaş ödemeleri yapıldığına, bu hesaptan para çekildiğine ve farklı bankalardan bu hesaba para yatırıldığına dair birtakım işlemlere dair veriler de rapora aktarılmıştır.

- Anılan raporda ayrıca 2012 ve 2013 yıllarında ödenmeyen kart borçları nedeniyle bu borçlara yasal faiz işletildiği bilgisi verilmiştir.

- Raporda sonuç olarak başvurucunun bu Bankadaki ana hesabının 26/8/2004 tarihinde açıldığı, ana hesaba bağlı olarak açılan on bir ek hesaptan altısının kapatıldığı belirtilmiş; hesapta 2014 yılından önce işlem hareketliliği olmadığına dair tespit doğrultusunda bu tarihten sonraki işlemlerin Bank Asyaya Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu tarafından el konulacağına dair açıklamalar içeren haberlere dayalı olarak yapılmış olma ihtimalinin bulunduğu değerlendirilmiştir.

v. Kumluca'da esnaf olarak faaliyet gösteren T.A. 12/8/2016 tarihinde "Bilgi Alma Tutanağı" ile alınan ifadesinde; başvurucunun kendisinin kiracısı olduğunu, onu beş altı yıldır tanıdığını, Kolejin yapımı için 2011 yılında kendisinden yardım parası istediğini ancak parayı vermediğini söylemiştir.

vi. O.K. 29/12/2016 tarihinde Bilgi Alma Tutanağı ile alınan ifadesinde örgüte ait Kolejde 2013 yılından darbe girişimine kadar öğretmen olarak çalıştığını söylemiştir.

- O.K.ya, anılan okulda yönetici kademesinde bulunanların örgütle irtibatlarına dair bilgisi

olup olmadığı sorulduğunda okulda çalıştığı dönemde başvurucunun müdür yardımcısı olduğunu, adlarını söylediği ve aralarında başvurucunun da bulunduğu kişilerin bu yapı içinde yetiştiğini beyan etmiştir.

- Anılan tutanağa göre O.K.ya bu okuldaki öğretmenlerin örgütle irtibatlarına dair bilgisi olup olmadığı sorulduğunda ise okulda öğretmen ya da muhasebeci olarak görev yaptığını söylediği bazı kişilerin adlarını söylemiş ve bir kişi dışında diğerlerinin cemaat içinde tayine tabi olduklarını bildiğini beyan etmiştir. Ancak O.K. kendisine ayrı soru olarak yöneltilen bu soruya verdiği cevapta başvurucunun adına yer vermemiştir.

vii. Başvurucu;

- Üniversiteden mezun olduktan sonra sırasıyla Ö.Y.K., A.E.O. ve T.G.O. adlı okullarda çalıştığını, sonrasında 2010 yılında Kumluca'ya gelerek anılan Kolejde beden eğitimi öğretmeni ve müdür yardımcısı olarak çalıştığını, Ö.Y.K. dışındaki okulların Fetullah Gülen yapılanmasına ait olduğunu, bunu da söz konusu okulların darbe girişiminden sonra kapanması nedeniyle anladığını, örgüte mensup olmadığını, devlet memuru olmak için girdiği sınavları kazanamadığı için bu okullarda çalıştığını,

- Bank Asyanın yanı sıra başka bankalarda da hesaplarının olduğunu, T.G.O. adlı okul ile Kolejde çalışırken maaşını Bank Asyadan aldığını, 2016 yılının Ocak ya da Şubat ayında kendisini K. adlı şirketten çağırıp "Sen eğitimcisin, senin de ismin burada gözüksün." denilerek bir belge imzalattıklarını, belgenin içeriğini ve belgeyi kimin imzalattığını hatırlamadığını, bu şirkete para vermediğini ya da şirketten para almadığını, Kolejin yapımı için kimseden yardım parası istemediğini, ikametgâhında ele geçirilen kitaplarda bandrol bulunduğunu ve aldığı dönemde bu kitapların satışının yasal olduğunu,

- Kolejde çalışırken 2016 yılının Ocak ayında Ö.U.nun yanına geldiğini ve şirketteki payını devretmek istediğini söylediğini, kendisinin de eğitimin aksamaması için bunu kabul edip payını devraldığını, karşılığında ücret ödemediğini, bu payı en kısa sürede devretmek istediğini söylemiştir.

4. Soruşturma neticesinde Kumluca Cumhuriyet Başsavcılığının düzenlediği fezleke üzerine Antalya Cumhuriyet Başsavcılığı, elde edilen delillere dayanarak başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması talebiyle 13/4/2017 tarihinde iddianame düzenlemiştir.

5. Antalya 10. Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) yapılan yargılama sürecinde T.A. ile O.K.nın tanık sıfatıyla ifadeleri alınmıştır. Tanıklar genel itibarıyla soruşturma aşamasında verdikleri ifadelerini tekrarlamıştır. Tanık O.K. ayrıca Kolejde uzun süre çalıştığı için bu okuldaki müdür yardımcılarının Fetullah Gülen'e karşı sempatilerinin olduğunu bildiğini söylemiştir. Başvurucu, yargılama sırasında alınan savunmasında soruşturma evresinde verdiği ifadelerine ek olarak ilk çalıştığı okul dışındaki diğer okulların cemaate yakın olduğunu bildiğini ancak bu yapılanmanın terör örgütü olduğunu darbe girişiminden sonra öğrendiğini söylemiştir.

6. Yargılama sonucunda Mahkeme, başvurucunun anılan suçtan 6 yıl 10 ay 15 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Mahkûmiyet gerekçesi şöyledir:

"Sanığın ... üniversiteden mezun olduktan sonra FETÖ/PDY silahlı terör örgütüne ait okullarda sırasıyla 2004-2009 yılları arasında [A.E.O.], 2009 yılında [T.G.O.], 2010 yılından KHK ile kapatıldığı tarihe kadarda [Kolejde] çalıştığı ve müdür yardımcılığı yaptığı,

FETÖ/PDY silahlı terör örgütüne ait Kumluca'da bulunan [K.] A.Ş'de yapılan aramada ele geçen 29/03/2016 tarihli imza sirkülerinden ve sanığın ikrarından sanığın bu şirkete ortak olduğuve 3 yıllığına şirket yönetim kurulu başkan yardımcısı olduğu,

Bilirkişi raporundan da anlaşılacağı üzere sanığın Bank Asyadaki hesaplarında örgüt liderinin çağrısından önce bir hareketlilik olmamasına rağmen, örgüt liderinin çağrısından sonra işlem hareketliliği olmuş, bu bağlamda 16/01/2014 tarihinde 1.201 TL, 20/01/2014 tarihinde 1000 TL, 31/01/2014 tarihinde 1000 TL doğrudan veya başka bankalar aracılığıyla BankAsyadaki hesaplarına para yatırılmış, 31/01/2014 tarihinde 12.000 TL tutarında katılım hesabı açıldığı ve bu şekilde hesap hareketlerinin devam ettiği,

Tanık [T.A.nın] beyanına göre sanığın tanığa FETÖ/PDY silahlı terör örgütüne ait koleje yardımda bulunmasını önerdiği,

Tanık [O.K.nın] kovuşturma aşamasında da doğruladığı soruşturma aşamasındaki beyanına göre sanığında aralarında bulunduğu kişilerin bu yapı içinde yetişmiş olduklarını belirttiği,

Sanığın evinde yapılan aramada örgüt lideri Fethullah Gülen'in yazdığı bir kısım kitapların bulunduğu anlaşılmıştır.

Her ne kadar sanık atılı suçlamayı kabul etmemiş ise de açıklandığı üzere örgüte ait okullarda hiyerarşik yapı içerisinde tayin usulü çalışması, örgüte ait şirkette hissesinin bulunması ve yönetim kurulu başkan yardımcısı olması, örgüt liderinin çağrısı üzerine örgütün finans kaynağı BankAsyaya para yatırması, tanıkların beyanına göre örgüte ait okul için yardım talep etmesi ve FETÖ/PDY silahlı terör örgütü yapılanması içinde yetişmesi, evinde örgüt lideri tarafından yazılan kitapların bulunması göz önüne alındığında sanığın örgüt hiyerarşisi içinde yer aldığı, eylemlerinde süreklilik ve çeşitlilik bulunduğu, bu haliyle örgütün etkin bir üyesi olduğu, savunmasının cezadan kurtulmaya yönelik olduğu anlaşılmakla mahkumiyetine karar verilmiş, sanığın örgüt içindeki konumu, suç işleme kastının yoğunluğu göz önüne alınarak alt sınırdan uzaklaşılarak ceza tayin edilmiştir."

7. Başvurucu, söz konusu okullarda çalıştığı dönemlerde bu okulların toplum nezdinde kabul gördüğünü, bu nedenle okulları terör örgütüyle irtibatlı olarak düşünmediğini, Bank Asyadaki hesap hareketlerinin örgüt liderinin çağrısı üzerine yapılmadığını, tanık beyanlarının doğru olmadığını, ikametgâhında ele geçirilen kitapların da ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürerek mahkûmiyet kararına karşı istinaf ve temyiz kanun yollarına başvurmuş; anılan karar kanun yolu denetiminden geçerek 4/3/2021 tarihinde kesinleşmiştir.

8. Başvurucu, nihai kararı 19/4/2021 tarihinde öğrendikten sonra 21/4/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

11. Başvurucu, mahkûmiyete esas alınan delillere yönelik esasa etkili itirazlarının karşılanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

12. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvurucunun ihlal iddialarının delillerin değerlendirilmesine, hukuk kurallarının yorumlanmasına ve uygulanmasına yönelik olduğu belirtilmiştir. Suçta ve cezada kanunilik ilkesi kapsamında yapılan değerlendirmede ise mahkûmiyet kararında hükme esas alınan delillerin ve başvurucunun eylemlerinin ilişkilendirildiği, kanun yolu incelemesinde de mahkeme kararının hukuka uygun bulunduğu, açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsıldığı ve usule ilişkin güvencelerin anlamsız hâle geldiği bir durumun bulunmadığı vurgulanmış, terör örgütüne üye olma suçunun işlendiği gerekçesiyle verilen hapis cezasının kanuni dayanağı olduğu ifade edilmiş, ayrıca ihlal iddiaları değerlendirilirken kanun maddelerinin mahkûmiyete karşı etkili önlemler sağlayacak şekilde yorumlanarak uygulandığı sonucuna varılan Anayasa Mahkemesi içtihatlarının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

13. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında, ihlal iddiaları ele alınırken, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Yüksel Yalçınkaya ([BD], B. No: 15669/20, 26/9/2023) ile Anayasa Mahkemesinin İbrahim Er ve diğerleri ([GK], B. No: 2019/33281, 26/1/2023) bireysel başvuruda bulunulmasından sonra verdiği kararlardaki ilkelerin ve ulaşılan sonuçların dikkate alınması gerektiğini beyan etmiştir.

14. Başvuru, adil yargılanma hakkının görünümlerinden olan gerekçeli karar hakkı kapsamında incelenmiştir.

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

16. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı, kişilerin hakkaniyete uygun bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve bu amaca uygunluk yönünden yargılamanın denetlenmesini amaçlamaktadır. Mahkeme kararlarının davanın temel maddi ve hukuki sorunları ile taraflarca ileri sürülen ve davanın sonucunu etkileyen iddia ve itirazlar hakkında delillerle bağ kurulmak suretiyle yeterli gerekçe içermesi zorunludur. Uyuşmazlığın hukuki ve maddi sorunlarıyla ilgisiz değerlendirmelere kararda yer verilmesi de gerekçeli karar hakkıyla bağdaşmamaktadır. Karar gerekçesinin belirtilen unsurları taşıması, yargılamanın adil yargılanma hakkı güvencelerine uygun şekilde yürütülüp yürütülmediğinin taraflarca öğrenilmesini sağladığı gibi ayrıca demokratik bir toplumda kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gereklidir (bazı ekleme ve farklılıklarla birlikte bkz. Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34).

17. Diğer taraftan kanun yolu incelemesi yapan mercinin yargılamayı yapan mahkemeyle aynı sonuca ulaşması, bunu aynı gerekçeyi kullanarak veya aynı atıfla kararına yansıtması kararın gerekçelendirilmiş olması bakımından yeterli görülebilir. Bununla birlikte ilk derece mahkemesince karşılanmayan veya ancak ilk defa kanun yolu merciine ileri sürülebilecek nitelikteki esaslı iddia ve itirazların kanun yolu merciince de değerlendirilmemesi gerekçeli karar hakkının ihlaline yol açabilir (bazı ekleme ve farklılıklarla birlikte bkz. Mehmet Yavuz [1. B.], B. No: 2013/2995, 20/2/2014, § 51).

18. Anayasa Mahkemesi, Bank Asya verilerinin mahkûmiyette belirleyici delil olarak kabul edildiği bir yargılamanın şikâyet konusu yapıldığı başvuruda başvurucunun mutat hesap hareketlerine dayanılarak ceza verildiği yönündeki savunması hakkında mahkûmiyet kararında yeterli açıklamalara yer verilmemesini gerekçeli karar hakkı kapsamında değerlendirmiştir (Gürcan Balık [2. B.], B. No: 2020/16435, 17/11/2022).

19. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi Gürcan Balık kararında başvurucunun Bank Asyadaki mevduatına ilişkin ileri sürdüğü iddiasının karar sonucunu değiştirebilecek nitelikte esaslı bir iddia olduğu hâlde bunun gerekçede karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır (aynı kararda bkz. §§ 68-72). Anayasa Mahkemesi, anılan kararında öncelikle ilgili Yargıtay içtihadına atıf yapmak suretiyle bahse konu bankada parasal bir işlem yapılmasının kategorik olarak örgütsel faaliyet kapsamında değerlendirilmediğini belirtmiştir. Nitekim Yargıtay kararlarında 22/7/2016 tarihinde faaliyet izni kaldırılıncaya kadar faaliyetlerine devam eden ve FETÖ/PDY ile iltisaklı olan Bank Asyada gerçekleştirilen mutat hesap hareketlerinin örgütsel faaliyet kapsamında değerlendirilemeyeceği kabul edilmektedir. Yargıtay önceki tarihli kararlarında mutat işlemlerin dışında kalan, örgüt liderinin talimatı üzerine örgütün amacına hizmet eden ve Bankanın yararına yapılan ödeme ve sair işlemleri suç delili olarak kabul etmiştir (ilgili kararlar için bkz. Gürcan Balık, §§ 39-47). Bununla birlikte Yargıtayın sonraki içtihadında, sanığın örgüte yardım kastıyla bilerek ve isteyerek bu hesabı açtığını gösteren, kastını ortaya koyan yeterli delil bulunmadığı gerekçesiyle atılı suçtan beraatine karar verilmesi gerekirken mahkûmiyetine karar verilmesini bozma gerekçesi yaptığı görülmektedir (birçok karar arasından bkz. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 31/10/2024 tarihli ve E.2022/6934, K.2024/12842 sayılı; 31/10/2024 tarihli ve E.2022/6932, K.2024/12841 sayılı; 23/9/2024 tarihli ve E.2022/4850, K.2024/10337 sayılı; 25/6/2024 tarihli ve E.2022/2510, K.2024/8435 sayılı; 11/3/2024 tarihli ve E.2024/1427, K.2024/3513 sayılı ile 23/1/2024 tarihli ve E.2022/15442, K.2024/1007 sayılı kararları).

20. Somut başvuruda Mahkeme, gerekçeli kararında başvurucunun terör örgütü üyeliği suçundan mahkûm olmasına karar vermiştir. Bu karara göre Bank Asya hesap hareketleri başvurucunun FETÖ/PDY liderinin ve yöneticilerinin talimatı doğrultusunda hareket ettiğini ortaya koymakta, ayrıca evinde örgütle irtibatlı yayınevlerinde basılmış kitaplar bulundurması, FETÖ/PDY ile irtibatlı olduğu değerlendirilen şirketteki ortaklığı ve yönetim kurulu başkan yardımcılığı, tanık beyanlarına göre örgüt içinde yetişmesi, örgüte ait okulun yapımı için yardım parası istemesi, örgüt içi tayin kapsamında örgüte ait okullarda çalışması örgütün ideolojisini benimsediğini göstermektedir (bkz. § 6). Mahkemenin mahkûmiyet gerekçesinde hükme esas aldığı delillerin ağırlığı hususunda herhangi bir değerlendirmede bulunmadığı görülmüştür.

21. Bununla birlikte hükme esas alınan diğer delillere ilişkin Yargıtay uygulamaları karşısında başvurucunun Bank Asya hesap hareketliliğine ve örgüte ait okulda örgüt içi tayin kapsamında çalıştığına ilişkin delillerin mahkûmiyet kararına götüren tek olmasa da belirleyici nitelikte olduğunun kabul edilmesi gerekir. Başvurucu ise bu delillere yönelik aşamalardaki savunmalarında hesap hareketlerinin örgüt liderinin talimatından kaynaklanmadığını, tanık beyanlarının da doğru olmadığını savunmuştur.

22. Somut olayda mahkeme kararına bakıldığında salt birtakım banka verileri dikkate alınarak mahkûmiyet sonucuna varıldığı görülmektedir. Bununla birlikte özellikle Yargıtay içtihadında yer verilen (bkz. § 19) ilkelerin herhangi bir şekilde kararlarda tartışılmadığı, bu çerçevede Yargıtay içtihadında ortaya konulması gerektiği belirtilen, başvurucunun örgüte yardım kastıyla bilerek ve isteyerek bu hesabı açtığını gösteren, kastını ortaya koyan yeterli delil bulunup bulunmadığı hususunun kararda yeterince değerlendirilmediği anlaşılmıştır. Dolayısıyla mahkûmiyet kararında; başvurucunun, örgüt liderinin ve yöneticilerinin Bank Asyaya destek olunması şeklindeki talimatı üzerine örgüte yardım kastıyla bankacılık işlemleri yaptığının yeterli gerekçe ortaya konulamadığı görülmüştür.

23. Diğer yandan mahkûmiyet gerekçesinde başvurucunun örgüte ait okullarda örgüt içi tayin kapsamında çalıştığı sonucuna ulaşılmışsa da tanık O.K. soruşturma evresindeki ifadesinde kendisine ayrı bir başlık hâlinde sorulan soruya verdiği cevapta, anılan okulda bu kapsamda çalıştıklarını söylediği kişiler arasında başvurucunun ismine değinmediği gibi kovuşturma evresinde istinabe yoluyla alınan ifadesinde de bu yönde bir anlatımda bulunmamıştır (bkz. §§ 3, 5). Başvurucunun tanıkların suçlayıcı beyanlarını kabul etmemesi ve Mahkemenin kararında tanık O.K.nın ifadesinde belirttiği hususlar arasında yalnızca aralarında başvurucunun da bulunduğu müdür yardımcılarının Fetullah Gülen'e sempati duyduklarına dair beyanına yer vermekle yetinmesi gözönüne alındığında hangi delile dayanarak başvurucunun anılan okulda örgüt içi tayin kapsamında çalıştığına dair değerlendirmede bulunduğu belirlenememiştir.

24. Sonuç olarak mahkûmiyet gerekçesinde terör suçu işlemek amacıyla kurulmuş örgütün amacını gerçekleştirmesine katkı sağlamak için hareket etmediğine ve örgüte ait okulda örgüt içi tayin kapsamında görev yapmadığına ilişkin kararın sonucunu değiştirebilecek nitelikteki iddialarının gerekçede karşılanmadığı anlaşılmıştır.

25. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Muhterem İNCE bu görüşe katılmamıştır.

B. Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

26. Başvurucunun suç isnadına bağlı olarak tutulduğu muhakeme sürecine ilişkin 2018/3590 numaralı bireysel başvuruda dile getirdiği ve kabul edilemez olduğuna karar verilen, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiası yönünden başvurunun Mehmet Satıcıoğlu (2) ([1. B.], B. No: 2014/11339, 14/11/2018) kararı doğrultusunda mükerrer başvuru olması nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

27. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

28. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

29. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili bir tutum sergilediği neticesi çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama

sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

30. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

2. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın mükerrer başvuru olması nedeniyle REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Muhterem İNCE'nin karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

D. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Antalya 10. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2017/43, K.2017/67) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 5/2/2025 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucu; FETÖ/PDY silahlı terör örgütüne üye olma suçundan yargılandığı davada esasa etkili itirazları karşılanmadan mahkûmiyet kararı verildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Mahkememiz çoğunluğu, anılan karara dayanak olan belirleyici delillerin Bank Asya'daki hesap hareketleri ile örgüte ait okulda "örgüt içi tayin" kapsamında çalışılması olduğunu değerlendirmiştir. Buradan hareketle, hesap hareketleri üzerinde yapılan incelemeye dair raporun yargısal kararlarda belirtilen kriterlere uygun olmadığını ve "örgüt içi tayin" kapsamında çalışma olgusunun hangi delile dayalı olarak kabul edildiğinin anlaşılamadığını belirterek başvurucunun adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

2. Mahkûmiyet gerekçesinde Mahkeme, başvurucunun örgüt içerisinde yetiştiğine ve örgüte

ait okul için yardım parası istediğine dair tanık beyanlarına, Bank Asya'da önceden işlem hareketliliği olmamasına karşın 2014 yılından itibaren başlayan ve mutat olmadığı belirlenen hesap hareketlerine, ikâmetinde örgüt lideriyle ilgili kitaplar ele geçirilmesine, çalıştığı okulun bağlı olduğu örgütle irtibatlı şirketin 2016 yılından itibaren ortağı ve yönetim kurulu başkan yardımcısı olmasına ve yine örgütle irtibatlı okullarda "örgüt içi tayine tabi" olarak çalıştığına dair değerlendirmelere delil olarak dayanmıştır.

3. Anayasa Mahkemesi Yahya Turgut kararına konu olayda, FETÖ/PDY ile bağlantılı okulda müdür yardımcısı sıfatıyla görev yaptığı sırada 2014 yılından itibaren örgüt adına kurban ve himmet adı altında para toplanmasını sağlamasını, örgüte yönelik soruşturmaların yürütüldüğü süreçte okulda öğrencilere örgütü ve Fetullah Gülen'i öven konuşmalar yapmasını, okuldaki öğretmenlerin örgüt talimatıyla gerçekleşen protesto eylemine katılımlarını organize edip bu eyleme katılmasını ve bu eylemlerin yanı sıra başvurucunun anılan okulda "örgüt içi tayine tabi" olarak çalışmasını terör örgüt üyeliği suçu açısından değerlendirmiştir. Anayasa Mahkemesi anılan kararında, söz konusu delilleri bir bütün olarak değerlendiren mahkemenin, başvurucunun bu eylemleriyle örgütün nihai amacını bilmediğinden söz edilemeyeceğine ve gönüllü olarak örgüt hiyerarşisine dâhil olmayı tercih ettiğine dair tespitlerinin somut olayın şartlarına göre temelsiz ve keyfî olmadığı, kanun koyucunun yasak olarak belirlediği fiilin kapsamını suç ve cezaların kanuniliği ilkesine aykırı olacak şekilde genişletmediği, örgüt üyeliğine ilişkin kuralın özüyle çelişmediği ve öngörülebilir olduğu sonucuna ulaşmıştır. (Yahya Turgut, [GK], B. No: 2021/43694, 9/10/2024, §§ 57-58).

4. Eldeki başvuruda Mahkemenin, başvurucunun örgütle iltisaklı okullarda "örgüt içi tayine tabi" olarak çalıştığına dair gerekçeli kararda yer verdiği değerlendirmeye karşı başvurucu istinaf ve kanun yolu başvuru dilekçeleri ile bireysel başvuru formunda açık bir itiraz ileri sürmediği gibi, çalıştığı son üç okulun cemaate ait olduğunu bildiğini de ifade etmiştir. Diğer yandan, başvurucunun Bank Asya hesabında 2013 yılında hesap hareketliliği olmadığı, buna karşın 2014 yılından itibaren mutat olmayan işlem hareketliliğinin bulunduğu da açıktır. Bu durumda Mahkeme kararında, başvurucunun mutat olmadığı belirlenen Bank Asya hesap hareketlerine ek olarak dosya kapsamındaki tüm delilleri bir bütün olarak değerlendirmek suretiyle oluşturduğu kabulde başvurucunun esasa etkili itirazlarının karşılandığı anlaşılmaktadır.

5. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde korunan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edilmediği kanaatini taşıdığımdan çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyorum.

Üye Muhterem İNCE

HAKAN ÖZYURT

B. No: 2021/35224 | Karar tarihi: 05.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/35224

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HAKAN ÖZYURT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/35224)

Karar Tarihi: 5/2/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Batuhan Salim YEŞİLKÖY

Başvurucu : Hakan ÖZYURT

Vekili : Av. Sinan ATLI

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, polis memurlarının fiziksel şiddetine maruz kalınması ve bu olay hakkında yürütülen soruşturmanın etkili olmaması nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, polis memurlarının fiziksel saldırılarına maruz kaldığı iddiasıyla hazırladığı 9/2/2021 tarihli dilekçesi vasıtasıyla suç duyurusunda bulunmuştur. Başvurucu dilekçesinde, şikâyetçi olduğu polis memurlarının isim ve sicil numaralarına yer vermiş ve olayların yaşandığını iddia ettiği polis merkezinin kamera kayıtlarının getirtilmesini özel olarak talep etmiştir. Anılan dilekçeye göre başvurucunun iddia ve açıklamaları aşağıdaki gibi özetlenebilir;

i. Başvurucu, kardeşiyle birlikte 26/1/2021 tarihinde sokakta yürüdüğü esnada polis memurlarınca durdurulmuştur. Polis memurları, uyuşturucu kullandıklarını ileri sürerek başvurucu ve kardeşinin aniden üstlerini aramaya başlamış ve onları yere yatırarak kelepçelemeye çalışmıştır. Başvurucu ve kardeşi polis memurlarını ittirerek direniş

sergilemiştir. Polis memurları başvurucu ve kardeşine karşı güç kullanarak kollarını kelepçelemiş ve polis aracına bindirmiştir.

ii. Polis memurları başvurucu ve kardeşini polis merkezine götürürken polis aracının içinde darp etmiştir. Polis merkezine geldiklerinde başvurucu ve kardeşini nezarethaneye koymuşlar, bir süre bekledikten sonra nezarethaneden çıkarıp kamera görüş açısına girmeyen bir noktaya götürüp tekme ve yumruklarla ikisini de dövmüşlerdir. Başvurucunun montu yırtılmış ve kan lekeleriyle kaplanmıştır.

3. Başvurucunun suç duyurusu üzerine Cumhuriyet başsavcılığı soruşturma başlatmıştır. Başsavcılık başvurucunun dilekçesini emniyet müdürlüğüne göndermiş ve olay hakkında düzenlenen tahkikat belgelerinin soruşturma dosyasına gönderilmesini istemiştir.

4. Başsavcılığın yazısı üzerine emniyet müdürlüğü soruşturma dosyasına birtakım belgeler sunmuştur. Bu belgelerden biri olan 26/1/2021 tarihli Olay Tutanağına göre polis memurları uyuşturucu satışı yapılacağına yönelik bir ihbar üzerine başvurucu ve kardeşinin bulunduğu sokağa gitmiş ve onları bir üçüncü kişiden uyuşturucu madde satın aldıkları esnada görmüşlerdir. Başvurucu, kardeşi ve üçüncü kişi polis memurlarını fark edip farklı yönlere doğru ilerlemişler; durdurulmak istendikleri anda kaçmaya çalışmışlar ve zor kullanılarak yakalanmışlardır. Başvurucunun kardeşi arabaya bindirilmek istenildiği esnada bir kolluk görevlisinin boğazını sıkarak kafa atmış ve polis memurunun dudaklarının patlamasına sebep olmuştur. Bunun üzerine kollarından tutularak yere yatırılıp kelepçelendiği esnada kafasını yere vurmak suretiyle kendisini yaralamıştır. Yine söz konusu Tutanağa göre başvurucunun kardeşi götürüldüğü polis merkezinde üst aramasına tabi tutulacağı esnada da agresif hareketlerine devam etmiş ve bu direnişi zor kullanılarak kırılmıştır. Söz konusu tutanakta başvurucunun kolluk görevlilerine direniş gösterdiğine dair somut bir açıklama bulunmamaktadır. Yine söz konusu Tutanaktan olay günü Cumhuriyet savcısı ile görüşüldüğü ve başvurucunun kardeşi hakkında görevi yaptırmamak için direnme suçundan işlem yapılması yönünde talimat alındığı anlaşılmaktadır.

5. Cumhuriyet savcısının başvurucunun kardeşi hakkında görevi yaptırmamak için direnme suçundan işlem yapılması yönündeki talimatı üzerine başvurucunun kardeşi, başvurucunun kardeşinin yaraladığı iddia edilen polis memuru ve olay esnasında orada bulunan diğer polis memurlarının ifadeleri alınmıştır. Başvurucunun kardeşi 26/1/2021 tarihli ifadesinde, polis memurlarının kendisine vurduğunu ve bunun üzerine kendisini korumak için bir polis memuruna kafa attığını beyan etmiştir. Müşteki polis memuru 26/1/2021 tarihli ifadesinde başvurucunun kardeşinin boğazını sıkarak kafa attığını, bunun sonucunda dudaklarında ve ağzının iç kısmında patlama ve bir dişinde kırık meydana geldiğini ve ayrıca boynunda ve ellerinde yaralama oluştuğunu belirtmiştir. Olay yerinde bulunan polis memurlarının bilgi sahibi sıfatıyla vermiş oldukları ifadede müşteki polis memurunun beyanlarını doğruladıkları görülmüştür. Müşteki polis memuru hakkında düzenlenen 26/1/2021 tarihli adli muayene raporunda ağız sol mukoza kısmında 1 cm boyutunda ekimoz ve her iki boyun kısmında aşağı doğru uzanan 7-8 cm boyutunda abrazyonlar ile her iki elinin üzerinde 1 cm boyutunda abrazyonlar bulunduğu tespit edilmiştir. Başvurucunun kardeşi hakkında görevi yaptırmamak için direnme suçundan 16/3/2023 tarihli iddianame düzenlenmiştir. Kovuşturma süreci 5/12/2024 tarihinde başvurucunun kardeşinin görevi yaptırmamak için direnme suçundan 5 ay süreyle hapis cezasıyla cezalandırılmasına ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesiyle sonuçlanmıştır. Başvurucunun kendisi hakkında ise görevi yaptırmamak için direnme suçu kapsamında herhangi bir adli işlem yapılmamıştır.

6. Emniyet müdürlüğünün soruşturma dosyasına sunduğu bir diğer belge olan 26/1/2021 tarihli Cumhuriyet Savcısı Görüşme Tutanağı'nda başvurucu ve kardeşi hakkında uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak suçundan tahkikat yapılması yönünde polis memurlarına talimat verildiği anlaşılmaktadır. Polis memurlarınca düzenlenen Yakalama ve Gözaltına Alma Tutanağı uyarınca başvurucu 26/1/2021 günü saat 13.20'de yakalanmıştır. Kolluk görevlilerin gözaltı işlemleri kapsamında başvurucuyu muayene için götürdükleri devlet hastanesinde 26/01/2021 günü saat 15.08'de düzenlenen adli muayene raporunda, başvurucunun muayene olmayı kabul etmediği belirtilmiştir. Yine aynı raporda, başvurucunun kendisine yönelik herhangi bir darp ya da cebir eyleminde bulunulmadığını ve kimseden şikayetçi olmadığını ifade ettiğine dair belirlemelerde bulunulmuştur. Soruşturma dosyasına sunulan Serbest Bırakma Tutanağı uyarınca başvurucu, aynı gün saat 19.07' de serbest bırakılmıştır.

7. Başvurucu, serbest bırakıldıktan sonra gittiği devlet hastanesinde 27/1/2021 günü saat 1.12'de düzenlenen genel adli muayene raporunu soruşturma dosyasına sunmuştur. Raporda, başvurucunun sakrumunun iki cm yukarısında 3x2 cm boyutunda ve kare şeklinde üzeri yer yer peteşiyel kanamalı ekimotik lezyon, sağ diz patellasının 2 cm altında 2x2 cm boyutunda eritem, sağ diz tibia anterolateralinde 1x2 cm boyutunda eritemli alan ve sol dizinin patellasının 3 cm altında 2x2 cm boyutunda eritemli alan bulunduğu tespit edilmiştir. Ayrıca yine aynı raporda başvurucunun hayati tehlikesinin bulunmadığı belirtilmiştir.

8. Başsavcılık başvurucunun iddiaları hakkında 16/2/2021 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Kararda, başvurucunun kardeşinin polis memurlarına direniş sergilediği, bu kapsamda bir polis memurunun boğazını sıkarak kafa attığı vurgulanmıştır. Ayrıca başvurucu hakkında düzenlenen 26/1/2021 tarihli raporda yer alan başvurucunun muayene olmayı kabul etmediğine ve kendisine yönelik herhangi bir darp ya da cebir eyleminde bulunulmadığını ve kimseden şikayetçi olmadığını ifade ettiğine dair tespitlere atıf yapılmıştır. Daha sonra polis memurlarının görevlerini yerine getirirken direnişle karşılamaları hâlinde güç kullanma yetkisine sahip oldukları ifade edilmiş, başvurucunun soruşturma dosyasına sunduğu 27/1/2021 tarihli adli muayene raporu uyarınca yaralanmasının basit tıbbi müdahale ile giderilebileceğinin belirlendiğine dikkat çekilerek kullanılan gücün orantılı olduğuna kanaat getirilmiştir. Sulh ceza hâkimliği başvurucunun bu karara itirazını 11/6/2021 tarihinde reddetmiştir

9. Başvurucu nihai kararı 6/7/2021 tarihinde öğrendikten sonra 2/8/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurucunun kardeşi ise başvuruya konu olaylarla ilgili bireysel başvuruda bulunmamıştır.

10. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Başvurucu, polis memurlarının fiziksel saldırısına maruz kalmasından ve bu olay hakkında yürütülen soruşturmanın etkili olmamasından yakınmıştır. Başvurucupolis memurlarının ifadelerinin alınmamasını ve polis merkezindeki kameraların görüntü kayıtlarının soruşturma dosyasına getirtilmemesini soruşturmanın etkisiz olduğunu gösteren hususlar olarak öne çıkarmaktadır. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, yapılacak incelemede Anayasa ve mevzuat hükümlerinin Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarının ve somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı başvuru formundakilerle aynı

yönde açıklamalarda bulunmuştur.

12. Başvuru kötü muamele yasağı kapsamında incelenmiştir.

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Anayasa'nın 17. maddesi -"Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesindeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında- bir kimsenin devlet görevlilerinin 17. maddenin üçüncü fıkrasını ihlal eden bir muamelesine uğradığına ilişkin savunulabilir bir iddiada bulunması hâlinde etkili bir soruşturma yürütülmesini gerektirir. Kötü muamelenin kasten yapıldığının ileri sürüldüğü durumlarda iddia hakkında ivedilikle bir ceza soruşturması başlatılmalıdır. Şikâyet olmadığında bile kişiye kötü muamelede bulunulduğuna ilişkin yeterince açık belirtiler varsa konuyla ilgili bir ceza soruşturması açılmalıdır. Soruşturmada olayı aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek tüm deliller toplanmalıdır. Dahası soruşturma süreci, gerektiği ölçüde kamu denetimine ve mağdurun erişimine açık olmalı; mağdur soruşturmaya etkili şekilde katılabilmeli; soruşturmada makul bir özen ve süratle hareket edilmelidir. Ayrıca yetkililer, soruşturmayı sonlandırmak için aceleci davranmamalı ve temelden yoksun sonuçlara dayanmamalıdır (Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, §§ 101-103; S.D., B. No: 2013/3017, 16/12/2015, §§ 111-114; Veli Saçılık (2), B. No: 2018/24614, 18/10/2022, § 16).

15. Somut olayda başvurucu, yakalandığı esnada ve götürüldüğü polis merkezinde tekme ve yumruklarla dövüldüğünü iddia etmiştir. Başvurucu serbest bırakıldıktan birkaç saat sonra hazırlanan ve başvurucunun vücudunun çeşitli yerlerinde yaralanma izleri saptandığını belirten 27/1/2021 tarihli adli muayene raporunun soruşturma dosyasına sunulmuş olması dikkate alındığında, iddialarının savunulabilir olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda başsavcılığın başvurucunun iddialarını aydınlatmak için etkili bir soruşturma yürütmesi gereklidir. Olay hakkında etkili bir soruşturma yürütüldüğünün kabul edilebilmesi için de başvurucunun tam olarak nasıl bir direniş sergilediğinin ve buna karşı nasıl bir güç kullanıldığının tamamen aydınlatılmış olması gerekir.

16. Olayla ilgisi bulunan polis memurlarının tespit edilip bu kişilerin detaylı ifadelerinin alınması başvurucunun iddialarının aydınlatılabilmesi için oldukça önemlidir. Zira bu kişiler olayın tarafı olduğundan verecekleri bilgilerin mutlaka değerlendirilmesi gerekir. Somut olayda her ne kadar başvurucunun kardeşi hakkında görevi yaptırmamak için direnme suçundan yürütülen soruşturmada bazı polis memurlarının ifadesi alınmış ise de bu kişilerin verdiği bilgiler başvurucunun kardeşiyle arasında yaşanan olayla sınırlı olup başvurucunun sergilediği direnişe ya da ona karşı kullanılan güce ilişkin açıklama içermemektedir. Ayrıca başvurucunun iddiaları hakkında yürütülen soruşturmada hiçbir polis memurunun ifadesi alınmamıştır. Bu eksiklik olayın detaylarının aydınlatılamamış olmasının temel sebebidir. Öte yandan başvurucunun suç duyurusu dilekçesinde de talep etmiş olduğu görüntü kayıtları soruşturma dosyasına getirtilmemiştir. Başvurucu polis merkezinde yere yatırılarak tekmelendiğini iddia ettiğinden, görüntü kayıtlarının temin edilip incelenmesi bu iddianın doğruluğunun araştırılması bakımından çok önemli bir diğer delildir. Son olarak da polis memurlarının düzenlediği Olay Tutanağından başvurucunun polis memurlarına ne ölçüde bir direniş sergilediği anlaşılamamaktadır. Buna karşın Başsavcılık, yalnızca polis memurlarının hazırladıkları Olay Tutanağına itibar ederek güç kullanımının orantılı

olduğuna kanaat getirmiş ve kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Bu durumda başvurucunun savunulabilir nitelikteki iddiaları ile ilgili olarak etkili bir ceza soruşturmasının yürütülmediği anlaşılmakla kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

17. Tespit edilen eksiklikler nedeniyle bu aşamada kötü muamele yasağının maddi boyutu yönünden inceleme yapılması mümkün görülmemiştir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

19. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve 10.000 TL maddi ve manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

20. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği soruşturma makamınca yapılması gereken iş, yeniden soruşturma işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek soruşturma sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

21. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin soruşturmanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır.Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı varılan sonuçtan bağımsız olup soruşturmanın şüpheli kişi veya kişiler hakkında kamu davası açılması gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak, soruşturmanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak soruşturma sonunda da delillerin soruşturma ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili soruşturma makamına aittir.

22. Ayrıca başvurucuya manevi zararları karşılığında taleple bağlı kalınarak net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

23. Başvurucu, maddi zarara ilişkin olarak belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Gaziosmanpaşa Cumhuriyet Başsavcılığına (Sor. No: 2021/6309) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer

taleplerin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.487,60TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 5/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

A.A.

B. No: 2021/47090 | Karar tarihi: 05.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/47090

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

A.A. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/6538)

Karar Tarihi: 24/6/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

RESEN GİZLİLİK KARARI VERİLDİ

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Yılmaz AKÇİL

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : A.A

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, 15/7/2016 tarihinde gerçekleşen darbe teşebbüsü sırasında Ankara'daki Özel Kuvvetler Komutanlığı bünyesinde yaşanan silahlı çatışmada meydana gelen ölüm nedeniyle yaşam hakkı başta olmak üzere anayasal hakların ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Ülkemizde Türk Silahlı Kuvvetlerine (TSK) sızan Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ) mensubu askerî personelin oluşturduğu bir grup 15/7/2016 tarihinde darbe girişiminde bulunmuştur. Resmî makamlardan yapılan açıklamalara göre darbe teşebbüsünde 8.000'in üzerinde askerî personel katılmış; teşebbüs sırasında savaş uçakları dâhil TSK bünyesindeki 35 uçak, 3 gemi, 37 helikopter, 74'ü tank olmak üzere 246 zırhlı araç ve 4.000'e yakın hafif silah kullanılmıştır. Tüm resmî makamlar tarafından şiddetle reddedilen, kabullenilmeyen darbe girişimi esnasında yetkili kurumların açıklamalarına göre 2.735 kişi yaralanmış, 67 güvenlik görevlisi (asker ve kolluk) ve 183 sivil olmak üzere toplam 250 kişi ile darbe girişiminde bulunanlardan 36 kişi hayatını kaybetmiştir. Söz konusu darbe girişimi, FETÖ/PDY (Paralel Devlet Yapılanması) dışındaki askerî personelin, sivil vatandaşların ve kolluk kuvvetlerinin ülke sathına yayılan müdahalesi/direnişi sonucu başarıya ulaşamadan bastırılmıştır (darbe teşebbüsüne ilişkin arka plan, darbe öncesi ve sonrasına ilişkin

kapsamlı açıklama ve detaylar için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017; Mehmet Hasan Altan (2) [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/2018).

3. Darbe girişiminin yaşandığı 15/7/2016 tarihinde, başvurucunun eşi Astsubay Kıdemli Başçavuş G.A., Ankara'da Özel Kuvvetler Komutanlığında görevli olarak bulunmaktadır. Olay gecesi (saat 05.45 sıralarında) Özel Kuvvetler Komutanlığının nizamiye bölgesinde darbe girişiminde bulunan askerler ile buna direnen askerler arasında yaşanan silahlı çatışma sonucu G.A. hayatını kaybetmiştir. Olayın ardından sadece G.A.nın ölümüne ilişkin olarak değil darbe teşebbüsü ve yaşanan diğer vakalar için geniş çaplı soruşturmalar başlatılmıştır (Aktarılan bilgiler sadece Gölbaşı Başsavcılığı tarafından yürütülen ve G.A.nın da dâhil olduğu soruşturmadan değil diğer soruşturmalardan da edinilen bilgilere de dayanmakta olup detaylandırılan hususlar salt G.A.nın öldürülmesine dair olan kısımlardır.). Olayın akabinde başlatılan soruşturmalar kapsamında olay yeri inceleme raporunun düzenlenerek olay yerinden elde edilen (çok sayıda silah, mühimmat, hücum yeleği, kovan vb.) delillere el konulmuş, olay yeri fotoğraflanmış, çok sayıda askerî personele (araç, ev, elektronik teçhizat vb.) yönelik arama ve elkoyma kararı verilmiş, iletişim kayıtları talep edilmiş, görüntü kayıtları incelenmiş, olay yerinden toplanan ateşli silahlar üzerinde kriminal inceleme yapılmış; G.A.ya ait silahın ve fişeklerin arızasının bulunmadığı, şekil bütünlüğünü koruduğu tespit edilmiştir. Ayrıca süreçte 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 153.maddesinin ikinci fıkrası uyarınca soruşturma, devletin güvenliğine, anayasal düzene karşı suçlarla da ilintili olduğundan soruşturmanın tehlikeye düşmemesi amacıyla dosyadan belge alınmasının kısıtlanması yönünde karar alınmıştır.

4. 16/8/2016 tarihli Adli Tıp Kurumu Morg İhtisas Dairesi raporuna göre vücudunda beş ateşli silah mermi çekirdeği giriş yarası tespit edilen G.A.nın ölümü ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmalarına bağlı iç organ ve büyük damar harabiyetinden kaynaklanan iç ve dış kanama sonucu meydana gelmiştir. Otopsi işlemi sırasında avukat da hazır bulunmuştur.

5. Darbe teşebbüsünü takiben 21/7/2016 tarihinde Özel Kuvvetler Komutanlığınca, Başsavcılığa olayın seyrini aktaran tutanak, tutanak ekinde darbeye ilişkin mesajları içeren askerî evrak ve darbenin başarılı olması hâlinde yapılacak atamalara ilişkin liste sunulmuştur. Özel Kuvvetler Komutanlığında yaşananların detaylı şekilde aktarıldığı tutanakta darbeyi bastırmaya çalışan dost birliklerin -resmî evrakta belirtildiği şekliyle- nizamiyeye doğru ilerlediği, darbeci askerlere nizamiye kapısının açılması ve teslim olmaları için uyarıda bulunulduğu ancak darbeci askerler tarafından ateş açıldığı, dost birliklerin ateşe karşılık verdiği, takviye ile çatışmanın sürdürüldüğü, kışla içinden de dost birliklerin nizamiyeye yanaştığı ve çatışmada darbecilerle birlikte hareket eden G.A.nın etkisiz hâle getirildiği ifade edilmiştir. Olay gecesi askerî birliklere gönderilen “Atama” konu başlıklı mesaj formunda Tuğgeneral S.T.nin özel kuvvetler komutanı olarak atandığının ve derhâl yeni görevine başlayacağının belirtildiği, S.T.nin Diyarbakır'dan askerî hava aracıyla Ankara'ya geldiği, komutayı devralmak için gittiği Özel Kuvvetler Birliğinde Ö.H.D. tarafından vurulduğu, Özel Kuvvetlet Komutanı Z.A.nın Özel Kuvvetler Komutanlığındaki darbe teşebbüsünün bastırılması için verdiği emir doğrultusunda hareket eden bazı askerî unsurların kışlaya girmesini engellemek için taarruz helikopterleriyle kışla ve çevresine yoğun atış yapıldığı, darbe teşebbüsünü bastırmak isteyen askerlerin nizamiyeden girmesine izin verilmediği, "Teslim ol." çağrılarına uyulmadığı, sonrasında çıkan çatışmaların kışla içinde de yaşandığı ve G.A.nın bu şekilde cereyan eden çatışma ve kaos ortamında hayatını kaybettiği anlaşılmıştır. Başsavcılık, Özel Kuvvetler Komutanlığından olay gecesine ait tüm kamera kayıtlarını, görevli personel listesini, personelin açık kimlik ve

adres bilgilerini, olay yerinde kullanılan silahlar dâhil diğer delillerin teminini talep etmiştir. Özel Kuvvetler Komutanlığı ilgili görüntü kayıtlarını ve listeleri Başsavcılığa sunmuştur. Başsavcılık G.A.nın üzerinden elde edilen cep telefonu ve silahı inceleme ve çözümleme için alıkoymuştur.

6. Özel Kuvvetler Komutanlığı birlik içindeki görüntü kayıtlarının izlenmesi, görevli askerlerin ifadelerinin alınması, konuyla ilgili yazışma ve evrakın incelenmesi suretiyle düzenlendiği anlaşılan 19/9/2016 tarihli idari tahkikat raporunda; uzun bir süre gizlilikle hareket edilerek planlanan darbe teşebbüsü eylemini gerçekleştiren askerlerle birlikte hareket ettiği anlaşılan G.A.nın çatışmada etkisiz hâle getirildiğini belirterek ilgili evrakın ve şüpheli listesinin yargı makamlarına iletildiğini ifade etmiştir.

7. Süreçte Genelkurmay Başkanlığından da G.A.ya ilişkin görüntü kayıtları, çatışma sonrasında G.A.nın bulunduğu bölgeden elde edilen teçhizat, malzeme ve konunun aydınlatılması için gereken diğer evrak talep edilmiştir. Buna göre G.A.nın bulunduğu yerde kişisel eşyalarının yanı sıra mekanizmasındaki sıkışma (silah içinde mermi) nedeniyle tutukluk yapmış silah, komando bıçağı, hücum yeleği ve 40 boş mermi kovanı tespit edilmişir. Ayrıca Özel Kuvvetler Komutanlığı, darbeye katılan askerler Ü.B., S.G. ve M.A.Ç.den (Bu askerler Ankara 14. Ağır Ceza Mahkemesinin 8/4/2019 tarihli ve 2019/101 sayılı kararı uyarınca Anayasa'yı ihlal etme suçundan müebbet hapis cezası ile cezalandırılmıştır.) elde edilen listelerde G.A.nın isminin bulunduğunu Başsavcılığa bildirmiştir. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca darbe teşebbüsünün Özel Kuvvetler ayağında görev aldıkları iddiasıyla haklarında dava açılan bazı askerler hakkında Ankara 14. Ağır Ceza Mahkemesi nezdinde yapılan yargılama (E.2016/25) kapsamında Ankara Kriminal Polis Laboratuvarından alınan uzmanlık raporunda Ü.B. ile M.A.Ç.nin üzerinden çıkan not defterinde yer alan isimlerin Ü.B. ve M.A.Ç. tarafından el yazısı ile not edildiğinin tespit edildiği ifade edilmiştir.

8. Darbe teşebbüsü gecesi Özel Kuvvetler Komutanlığında kayıt yapan kameraların (15/7/2016 akşamı ile 16/7/2016 sabahına kadar tüm süreci kapsayacak şekilde) incelenmesi sonucu düzenlenen raporlarda geçen ve görüntü kayıtlarının anlık fotoğraflanmasıyla desteklenen tespitlerin G.A. ile ilgili olan kısımları şöyledir: 15/7/2016 tarihinde saat 22.00 sıralarında Özel Kuvvetler Komutanlığı içinden nizamiyeye beyaz bir araçla silahlı, teçhizatlı asker grubu gelmiştir. Bu araçtan G.A. ile birlikte Üsteğmen S.A. ve M.R., Başçavuş T.U., F.U., M.H., Ş.S. [Adı geçen askerler darbe teşebbüsüne katılmaları nedeniyle Ankara 14. Ağır Ceza Mahkemesinin 8/4/2019 tarihli ve 2019/101 sayılı kararı uyarınca Anayasa'yı ihlal etme (yasama organına karşı suç, hükûmete karşı suç, silahlı terör örgütüne üye olma suçu) suçundan müebbet hapis cezası ile cezalandırılmıştır.] inmiş ve orta kontrol noktasına yürümüştür. Bu noktada araçtan inen askerler, hâlihazırda orada bekleyen askerlerle bir araya gelmiş ve nizamiye araç giriş yolu üzerinde tedbir almıştır. Gece boyunca G.A. ve beraberindeki askerlerin nizamiye kontrol noktası ile araç giriş yolu üzerindeki bekleyişi ve hareketlilik devam etmiş, saat 03.00 sıralarında G.A. tüfeğinin dipçiği ile kontrol noktasındaki araç giriş yolu aydınlatma lambasını kırmıştır. Saat 05.00 sıralarında telsiz konuşması yaptığı görülen G.A. nizamiye giriş yolunda hareketlenmiş; mantar bariyerlere, ağaçlı yola, Özel Kuvvetler Komutanlığı önünde mevzilenmiş Üsteğmen E.K.nın (Bu asker Ankara 14. Ağır Ceza Mahkemesinin 8/4/2019 tarihli ve 2019/101 sayılı kararı uyarınca Anayasa'yı ihlal etme suçundan müebbet hapis cezası ile cezalandırılmıştır.) yanına gidip gelmiş, bu sırada nizamiye kule üzerinde bulunan asker tarafından da etrafa ateş edilmiştir. G.A. saat 05.40 sıralarında nizamiye orta kontrol noktasındaki askerî araca (pikap) tüfeğiyle

binmiş, kısa bir mesafe (5-10 metre) yol aldıktan sonra Teğmen Ö.Ç. ve R.E.Ç.nin (Bu askerler Ankara 14. Ağır Ceza Mahkemesinin 8/4/2019 tarihli ve 2019/101 sayılı kararı uyarınca Anayasa'yı ihlal etme suçundan müebbet hapis cezası ile cezalandırılmıştır.) talimatıyla araç durdurulmuş, bu sırada araca ateş açılmış, G.A. araçtan inerek koşmuş ve kameranın görüş açısından çıkmıştır.

9. Süreçte yüzden fazla askerin ifadesine başvurulmuştur (İfadelerin G.A. ile ilintili olan kısımları özetle aktarılmıştır.). Uzman Çavuş Ü.K. ifadesinde; Başçavuş A.K. ile birlikte nizamiye binasına sürünerek yaklaştıklarını, üstlerinin yaptıkları konuşmalarda Özel Kuvvetler Komutanlığının içindekilerin düşman olduğunu bildirdiklerini, ateş açma emri aldıklarını, giriş yolunu ararken askerî araca binen bir asker görüp ateş açtıklarını, karşı ateşle etraftan kendilerine cevap verildiğini, vurulduktan sonra yere düşen askerin silahını almak için hamle yaptıklarında bölgedeki binadan ateş açılınca geri çekildiklerini söylemiştir. Başçavuş A.K. beyanında; nizamiyedeki binaya kadar sızdıklarını, nizamiyeden birinin çıktığını ve mühimmat almaya gideceğini içeridekilere yüksek sesle söylediğini, akabinde mavi pikaba bindiğini, kendisine ateş açtıklarını, sonra şahsın araçtan indiğini, üzerilerine ateş açıldığını, çatışmanın bir süre devam ettiğini, saat 07.00 sıralarında da askerlerin nizamiyeden çıkarak teslim olmaya başladığını belirtmiştir. Bununla beraber Ankara 14. Ağır Ceza Mahkemesi nezdinde darbe teşebbüsü nedeniyle yapılan yargılama esnasında askerler R.E.Ç. ve T.U., G.A.nın silahsız ve savunmasız hâlde iken öldürüldüğünü ileri sürmüştür. Aynı süreçte A.K. ve Ü.K. ise G.A.nın çatışma sırasında öldürüldüğü yönündeki beyanlarını yinelemiştir. İfadesine başvurulan süpheli M.H. 16/7/2016 tarihli ifadesinde, G.A.nın 15/6/2016 tarihinde saat 22.00 sıralarında kendisine S.T.nin Özel Kuvvetlerin yeni komutanı olduğuna dair emir geldiğini söylediğini beyan etmiştir.

10. Sürecin sonunda Başsavcılık tarafından 18/10/2016 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde öncelikle 15/7/2016 tarihinden önce Özel Kuvvetler Komutanlığında darbeye iştirak edecek olan kişilerin bir araya gelerek gerekli hazırlıkları, görevlendirmeleri ve planmaları yaptıkları, bu plan doğrultusunda darbe teşebbüsü eylemini yöneten Ü.B., S.G. ve M.A.Ç.den elde edilen listelerde G.A.nın isminin olduğu vurgulanmıştır. Gerekçenin devamında G.A.nın silahlı ve tam teçhizatlı olarak olay gecesinden başlayıp olay sona erene kadar nizamiye bölgesinde dost birliklerin içeriye girmesini engellemek için çaba gösterdiğinin eldeki deliller çerçevesinde tespit edildiği belirtilerek çıkan olaylar sırasında dost birlikler tarafından G.A.nın vurularak etkisiz hâle getirildiği ifade edilmiştir. Sonuç olarak dost birliklere karşı silahlı çatışmaya giren G.A.nın vurularak etkisiz hâle getirilmesinde askerî personelin anayasal düzeni koruma, meşru müdafaa, yetkili mercinin emrini ifa etme kurallarına göre hareket ettiği, vakanın 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 24. maddesine istinaden ve hukuka uygun olarak gerçekleştiği belirtilerek karar gerekçelendirilmiştir.

11. Karara yönelik itiraz Ankara 1. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 30/12/2016 tarihinde reddedilmiştir.

12. Başvurucu, nihai kararı 8/2/2017 tarihinde öğrenmesinin ardından 8/3/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

13. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Yaşam Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

14. Başvurucu; eşinin darbe girişimine katıldığı yönünde açık bir delil bulunmadığını, eksiklikler ve çelişkiler içeren soruşturma sonucunda eşinin hukuka uygun olarak öldürüldüğünün kabul edildiğini, ölümün koşullarının aydınlatılmadığını, kamu denetiminin sağlanmadığını ve soruşturma sürecinde haksız şekilde eşinin darbeci olarak yaftalandığını belirtmek suretiyle yaşam hakkı ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, öncelikle insan hakları yargısı içtihadı ve olaya ilişkin silsile aktarılmış; G.A.nın darbeci askerlerle birlikte hareket ettiğine dair açık deliller olduğu, 15/7/2016 tarihinde gerçekleşen darbe teşebbüsünün anayasal düzenin, devletin ortadan kaldırılması yönünde büyük tehlike arz ettiği, G.A.nın öldürülmesinde anayasal düzenin organları tarafından verilmiş bir emrin uygulanmasının söz konusu olduğu, olayın akabinde yürütülen soruşturma ile de bu gerçeğin açığa çıkarıldığı, adli makamların tespitinden, ulaştığı sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir neden bulunmadığı ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyan dilekçelerinde başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

15. Başvurucu, yaşam hakkı yanında eşinin darbeye katılan biri olarak niteledirilmesi nedeniyle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmüş ise de başvuruya esas olan süreç, somut vakanın gerçekleşme koşulları ve ileri sürülen iddiaların dile getirilme şekli dikkate alınarak bütün ihlal iddialarının yaşam hakkı kapsamında incelenmesinin gerekli ve yeterli olduğu değerlendirilmiştir. Başvurucunun, eşinin hukuka aykırı olarak öldürüldüğüne ilişkin iddiası yaşam hakkının öldürmeme yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutu, ölüm olayı hakkında yürütülen soruşturmanın etkisizliğine yönelik iddiası ise yaşam hakkının etkili soruşturma yürütme yükümlülüğüne ilişkin usul boyutu kapsamında incelenmiştir.

16. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

17. Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen yaşam hakkı kapsamında devletin negatif bir yükümlülük olarak yetki alanında bulunan hiçbir bireyin yaşamına kasıtlı ve hukuka aykırı olarak son vermeme yükümlülüğü bulunmaktadır . Anayasa'nın 17. maddesinin son fıkrasında belirtilen yaşam hakkına yapılan müdahalenin hukuka uygun olacağı hâllerde dahi son çare olarak öldürücü kuvvet kullanılmalıdır. Kamu görevlilerinin güç kullanımına ilişkin eylemlerinin gereklilik ve ölçülülük bakımından değerlendirmesi yapılırken eylemlerin planlanması ve kontrolü dâhil olayın bütün aşamaları dikkate alınmalıdır. Bunun yanı sıra bu konuda yapılacak değerlendirmede bir bütün olarak somut olayın hangi koşullarda gerçekleştiği, nasıl bir seyir izlediği ve yaşamını kaybeden kişinin daha önceki eylemleri ile kendisinin yaratacağı tehlikenin niteliği de gözönünde bulundurulmalıdır. Devlet, yaşam hakkının etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutu kapsamında doğal olmayan her ölüm olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmî bir soruşturma yürütmek durumundadır. Kamu görevlilerinin güç kullanımı sonucu gerçekleşen ölümlere ilişkin soruşturmaların etkili olabilmesi için soruşturma makamları olaya karışmış olabilecek kişilerden bağımsız olmalı, resen ve derhâl harekete geçerek ölüm olayını aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delilleri tespit etmelidir. Soruşturma süreci kamu denetimine açık olmalı ve ölen kişinin yakınlarının meşru menfaatlerini korumak için bu sürece gerekli olduğu ölçüde katılımları sağlanmalıdır. Makul bir özen ve süratle

yürütülmesi gereken soruşturma sonucunda alınan karar, soruşturmada elde edilen tüm bulguların kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayalı olmalı; bunun yanı sıra yaşam hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'nın aradığı zorunlu bir durumdan kaynaklanan ölçülü bir müdahale olup olmadığına yönelik bir değerlendirme içermelidir. Bununla beraber Anayasa'nın 17. maddesi başvuruculara üçüncü kişileri bir suç nedeniyle yargılatma ya da cezalandırma hakkı vermediği gibi devlete tüm yargılamaları mahkûmiyetle sonuçlandırma ödevi de yüklemez. Bu, bir sonuç yükümlülüğü değil uygun araçların kullanılması yükümlülüğüdür. Soruşturma yükümlülüğünün sonuç yükümlülüğü değil uygun araçların kullanılması yükümlülüğü olması, her soruşturmada mağdurların olaylarla ilgili beyanlarıyla bağdaşan bir sonuca varılması gerektiği anlamına gelmemektedir. Diğer taraftan olayların oluşumuna ilişkin delillerin değerlendirilmesi idari ve yargısal makamların ödevidir. Anayasa Mahkemesinin ilgili soruşturma ve yargılama makamlarının yerine doğrudan geçecek şekilde delillerin değerlendirmesini yapmasının veya yürütülmesi gerekli olan soruşturma işlemlerini belirlemesinin söz konusu olamayacağı belirtilmelidir. Başka bir ifadeyle Anayasa Mahkemesinin görevi, bu makamların maddi olaylara ilişkin yaptıkları değerlendirmenin yerine kendi değerlendirmesini koymak değildir. Anayasa Mahkemesinin bu hususstaki görev ve yetkisi ilgili yargısal sürecin Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının güvencelerinde aranan hususların sağlanıp sağlanmadığının incelemesinden ibarettir (detaylı anlatım için bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri [GK], B. No: 2017/37897; Cem Sarısülük ve diğerleri [GK], B. No: 2015/16451, 15/12/2021; Rıfat Bakır ve diğerleri, B. No: 2013/2782, 11/3/2015;Hıdır Öztürk ve Dilif Öztürk, B. No: 2013/7832, 21/4/2016;Doğan Demirhan, B. No: 2013/3908, 6/1/2016; Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014; İpek Deniz ve diğerleri, B. No: 2013/1595, 21/4/2016; Cembeli Erdem, B. No: 2014/19077, 18/4/2018; ayrıca gerek askerî personel dâhil güvenlik güçlerinin silah/zor kullanma yetkisi gerekse ceza hukuku bağlamında öldürme eylemine dair hukuka uygunluk kriterleri bağlamında ilgili hukuk için bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 208-251; Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 107-162).

18. Somut başvurunun yaşam hakkı bağlamında değerlendirilmesinden önce ölüm olayının gerçekleştiği koşulları belirleyen ve darbe teşebbüsü nedeniyle oluşan ülke sathına yayılan anayasal düzeni, toplumsal barış ve asayişi resmî ve sivil bileşenleriyle, tüm toplumu korumaya yönelik teyakkuz ve savunma hâliyle yaşanması muhtemel tehlikenin ağırlığı kısaca hatırlatılmalıdır. Anayasa Mahkemesinin darbe teşebbüsüne ilişkin olarak geniş çaplı tespit ve belirlemelerde bulunduğu Aydın Yavuz ve diğerleri kararında belirtildiği üzere savaş uçağı, helikopter, gemi, tank gibi savaş araçlarının ve ağır silahların kullanıldığı darbe teşebbüsü sırasında topluma, egemenliği millet adına kullanan organlara, demokrasinin vazgeçilmez unsurlarından olan basın ve yayın kuruluşlarına, meşru demokratik otoritenin emir ve talimatları doğrultusunda hareket eden güvenlik güçlerine açık bir saldırı gerçekleştirilmiş; bu teşebbüs sırasında 250 kişi hayatını kaybetmiş, çok sayıda kişi yaralanmış, Türkiye Büyük Millet Meclisine yapılan saldırı ile verilen hasar dâhil büyük çapta maddi zarar meydana gelmiştir. Anayasal düzeni ortadan kaldırmayı hedefleyen darbe teşebbüsü demokratik bir toplumun meşru tüm unsurlarının kararlı direnci sayesinde engellenmiştir. Darbe teşebbüsünden önce gerçekleşen FETÖ/PDY'ye ilişkin olaylar, teşebbüs sonrasında başlatılan süreçlerde soruşturma makamlarınca tespit edilen maddi olgular birlikte ele alındığında darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanmanın FETÖ/PDY olduğuna ilişkin olarak kamu makamlarınca yapılan değerlendirmenin yeterli olgusal temeli bulunduğu açıktır. Darbe teşebbüslerinin Anayasa'da belirlenen demokratik toplum düzeninin olmazsa olmaz ilkeleri olan egemenliğin millete ait olması, egemenliğin yetkili

organlar eliyle kullanılması, egemenliğin kullanılmasının, hiçbir surette hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamayacağı, hiçbir kimsenin veya organın kaynağını Anayasa'dan almayan bir devlet yetkisini kullanamayacağı, demokrasi, hukuk devleti ve insan haklarına saygı ilkelerine açık ve ağır saldırı teşkil ettiği tartışmasızdır. Bütün bu değerlendirmeler birlikte ele alındığında 15 Temmuz darbe teşebbüsünün sadece demokratik anayasal düzen yönünden değil bununla sıkı bağı olan bireylerin temel hak ve özgürlükleri ve millî güvenlik yönünden de mevcut ve ağır bir tehdit oluşturduğu, ülke tarihinde ulusun yaşamını hatta varlığını hedef alan millî güvenliğe yönelik en ağır saldırı olduğu sonucuna ulaşmak gerekir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 212-221).

19. İnceleme kapsamının bireysel başvurunun niteliği gereği başvuruya konu olayla sınırlı olduğu hatırlatılmalıdır. Bu bağlamda, yapılan tespit ve değerlendirmeler Türkiye'de yaşanan ayaklanmalara/terör olaylarına karşı düzenlenen güvenlik operasyonlarının ve alınan diğer tedbirlerin genel bir değerlendirmesi olarak anlaşılmamalıdır. Bununla beraber millî egemenliğe, anayasal düzene ve topluma yönelik tehdidin çok açık ve yakın olduğu, can kayıplarının yaşandığı, güvenlik güçlerinin hatta sivil halkın direniş gösterdiği, son derece tehlikeli ve öngörülemez bir ortamda meydana gelen ölüm olayına ilişkin somut başvuru değerlendirilirken ölüm olayının koşullarını belirleyen arka planın da gözardı edilemeyeceği açıktır.

20. 15/7/2016 tarihinde gerçekleşen darbe teşebbüsü Aydın Yavuz ve diğerleri kararında belirlendiği üzere TSK bünyesine sızmış silahlı terör örgütü mensubu askerler tarafından gerçekleştirilen millî güvenliği, anayasal ve toplumsal düzeni tehdit eden bir eylemdir. Anayasa Mahkemesi Gazal Kolanç ve diğerleri kararında, Anayasa'nın 17. maddesinin dördüncü fıkrasında belirtilen ayaklanma kavramının çok sayıda kişinin vahim silahlar kullanarak gerçekleştirdiği, isyana göre daha uzun süre devam eden, daha geniş bir alanda gerçekleşen ve daha ağır sonuçlar ortaya çıkmasına neden olabilen eylemleri ifade ettiğine işaret ederek PKK terör örgütünün şehir savaşı stratejisi kapsamında ateşli silahlar, roketatarlar ve patlayıcılar kullanarak gerçekleştirdiği, ülke topraklarının bir kısmını işgal amacı taşıyan, yüzlerce kişinin ölümü ve binlerce kişinin yaralanması ile sonuçlanan yaygın terör olaylarının ayaklanma olarak nitelendirilmesi gerektiği sonucuna varmıştır (anılan kararda bkz. § 342). Somut başvuruya temel olan süreç tüm ülke sathına yaygın ve TSK bünyesindeki askerî imkânların da kullanıldığı, daha vahim sonuçların doğmasına sebep olabilecek benzer hatta daha ağır bir tehlikeye ilişkindir. Dolayısıyla güç kullanımı şartlarına yaklaşım bağlamında Gazal Kolanç ve diğerleri kararında belirlenen ilke ve inceleme yöntemi mevcut başvuru için de geçerlidir.

21. Devletin yaşam hakkına müdahalesinin Anayasa'ya uygun olabilmesi için sağlanması gereken ilk ölçüt müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunmasıdır. Güvenlik kuvvetlerinin güç ve silah kullanımını düzenleyen mevzuatın (somut olay özelinde özellikle 4/1/1961 tarihli ve 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu'nun 87 ila 90. maddeleri) hangi durumlarda ve ne ölçüde güç kullanılacağını belirleyen, gücün kötüye kullanımını, keyfîliği önlemeye ve yaşam hakkına yapılan müdahalelerin asgari düzeyde tutulmasını sağlamaya yönelik yeterli ve açık kurallar içerdiği, dolayısıyla kanunilik şartını sağladığı değerlendirilmiştir (silahlı güç kullanımıyla ilgili mevzuat için bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 214, 216-218).

22. Yaşam hakkına yapılan müdahalenin ihlale yol açmaması için karşılanması gereken ikinci kriter, müdahalenin Anayasa'nın 17. maddesinin dördüncü fıkrasında sayılan istisnai durumlardan biri kapsamında gerçekleştirilmesidir. Kovuşturmaya yer olmadığına dair

kararda dost birliklere karşı silahlı çatışmaya giren G.A.nın vurularak etkisiz hâle getirilmesinde askerî personelin anayasal düzeni koruma, meşru müdafaa, yetkili mercinin emrini ifa etme kurallarına göre hareket ettiği kabul edilmiştir. Söz konusu kabul; G.A.nın darbeci askerlerden ele geçirilen listelerde adının yer almasına, G.A.nın tam teçhizatlı biçimde darbeci askerlerle birlikte hareket ederek askeri birimin nizamiye bölgesine konuşlanıp dost birliklerin birime girmesini engellemek için fiilen eylemde bulunduğuna yönelik açık (kamera kayıtları, tanık beyanları) tespite, G.A.nın bedeninin yanında bulunan silah ve kovanlara, elde edilen diğer delillere (fotoğraf, olay yeri inceleme raporu, idari tahkikat raporu) dayandırılmaktadır. Anılan deliller; G.A.nın darbe teşebbüsünün engellenmesi için yapılan operasyonlar sırasında dost birliklerle girdiği silahlı çatışmada, emrin yerine getirilmesi sırasında ve kanunun verdiği yetkiyle öldürüldüğünün kabulü için yeterli niteliktedir. Bahsi geçen çatışmanın gerçekleşme sebebi olan darbe teşebbüsünün Anayasa'nın 17. maddesinin dördüncü fıkrası göre bir ayaklanma olduğu dikkate alındığında G.A.nın ölümüyle sonuçlanan güç kullanımının hem askerlerin -hatta darbenin yarattığı toplumsal risk dikkate alındığında sivillerin de- hayatlarının korunmasına yönelik meşru müdafaa amacına hem ayaklanmanın bastırılması meşru amacına matuf olduğu kanaatine ulaşılmıştır.

23. Yaşam hakkına yapılan müdahalenin ihlale yol açmaması için karşılanması gereken son kriter, müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesi anlamında ölçülülük ilkesine aykırılık taşımamasıdır. Bir başka ifadeyle, devlet görevlilerinin ölümle neticelenen güç kullanımlarının somut olayın şartlarında ortaya çıkan tehlikeyi bertaraf etmek için orantılı ve gerçekleştirilmek istenen meşru amaca ulaşmak için mutlak zorunlu olduğu ortaya konulmalıdır. Gazal Kolanç ve diğerleri kararında, yaşam hakkına yönelik gerçekleşen kamusal müdahalelerin, silahlı bir ayaklanma kapsamında ağır silahlar ve hatta helikopter, uçak gibi hava saldırı araçları kullanılarak gerçekleştirilen öngörülemez nitelikteki ölümcül saldırılara karşı ayaklanmayı bastırmak ve güvenlik güçleri ve diğer kişilerin yaşamları bakımından ortaya çıkan tehlikeyi bertaraf etmek için yapılan zorunlu, orantılı ve elverişli bir müdahale olduğu sonucuna ulaşılmıştır (anılan kararda bkz. §§ 343-368). Anılan ilke ve kuralların, yaklaşımın geçerli olduğu, terör örgütünün eyleminden neşet eden darbe teşebbüsünün engellenmesi esnasında hayatını kaybeden G.A.nın da soruşturma dosyasında mevcut olan deliller (darbeci askerle birlikte hareket ettiğini, birlikte hareket ettiği askerlerin kule üzerinden etrafa ateş açtığını ve kapı önünde mevzilendiğini gsöteren kayıtlar gibi) uyarınca, darbe teşebbüsünün bastırılması kapsamında, güvenlik kuvvetleriyle yaşadığı silahlı çatışma esnasında orantılı güç kullanımına bağlı olarak hayatını kaybettiğinin kabulü gerekmektedir. Ayrıca, ani gelişen öngörülemez nitelikteki somut olay koşullarında darbe teşebbüsünün bastırılması maksadıyla -darbe teşebbüsünü gerçekleştirilenlerin de bizzat TSK mensubu olması da dikkate alındığında- anlık tepki verilmesinin dışında ayrıntılı bir plan yapılmasının mümkün olmadığı açık olup darbe teşebbüsünün bastırılması için yetkili komutanlarca verilen emirler kapsamında hareket edildiği anlaşıldığından operasyonun planlanması (somut olayda Özel Kuvvetler Komutanlığındaki girişimin bastırılması) hususunda bir eksiklik olduğu değerlendirmesinde bulunmak mümkün görülmemiştir.

24. Bu perspektiften G.A.nın meşru müdafaa ve ayaklanmanın bastırılması kapsamında zorunlu ve orantılı güç kullanımı sonucu hayatını kaybettiği, yaşam hakkının maddi boyutu yönünden bir ihlal bulunmadığı değerlendirilmiştir.

25. Yaşam hakkının maddi boyutuna ilişkin olarak yapılan incelemenin ardından hakkın usul

boyutu (etkili soruşturma yükümlülüğü) çerçevesinde bir değerlendirme yapılması gerekir. Somut sürece bakıldığında Özel Kuvvetler Komutanlığında darbe teşebbüsü kapsamında yaşanan çatışmanın ardından G.A.nın hayatını kaybetmesi vakasını da kapsayacak şekilde soruşturma başlatıldığı görülmüştür. Bu kapsamda olay yeri inceleme raporu düzenlenmiş, tanık ifadelerine başvurulmuş, otopsi raporu alınmış, idari tahkikat raporu hazırlanmıştır.

26. Özel Kuvvetler Komutanlığında gerçekleşen olaya ilişkin evrakın ve bilgilerin ilgili makamlarca Başsavcılığa sunulduğu soruşturma sürecinde vakanın meydana geldiği yerde bulunan kamera kayıtlarının 15/7/2016 akşam saatlerinden 16/7/2016 sabah saatlerine kadar tüm süreyi kapsayacak şekilde incelendiği gözlemlenmiştir. Bu bağlamda olayı çevreleyen koşulların mümkün olduğunca ortaya çıkarılmaya çalışıldığı, elde edilen görüntü kaydı, tanık ifadesi, tahkikat raporu, istihbari bilgi, olay yerinde bulunan silah, kovan vb. deliller çerçevesinde sonuca ulaşıldığı anlaşılmıştır.

27. Soruşturma sürecinde kısıtlılık kararı verildiği görülmektedir. Kısıtlılık kararı başvurucu tarafından şikâyet konusu edilmiş ise de başvuru formuna ve ek beyanlarına soruşturmaya ilişkin bir çok evrakı ekleyebildiği görülen başvurucu; söz konusu karar nedeniyle hangi bilgi ve belgeye ulaşamadığını, soruşturma sürecinin hangi kısmından haberdar olamadığını, hangi hususta karşı itirazda bulunamadığını belirtmemiştir. Ayrıca başvurucu; kısıtlama kararına itiraz ettiği ancak itirazın kabul edilmediği, soruşturma evrakının örneğini istemesine rağmen örneğin kendisine verilmediği yönünde bir iddiada bulunmamıştır. Bu sebeple söz konusu kısıtlılık kararının soruşturmanın geneli üzerinde ihlal sonucuna ulaştıracak bir etki yaratmadığı ve başvurucunun meşru menfaatlerini korumak için soruşturma sürecine gerekli ölçüde katılabildiği değerlendirilmiştir.

28. G.A. için düzenlenen otopsi raporunda ve ölü muayene belgesinde ölüm zamanı ve yeri konusunda (Cumhurbaşkanlığı Yerleşkesi, saat 01.00) soruşturma sürecinde elde edilen verilerle çelişen bilgiler bulunmaktadır ve bu çelişki soruşturmanın özensiz olduğu yönünde bir şüphe uyandırmaktadır. Ancak darbe teşebbüsünün yarattığı olağanüstü koşullar, soruşturma sürecindeki diğer tespitler ve maddi vaka arasında herhangi bir örtüşmeme hâlinin söz konusu olmaması, ölüm zamanı ve yerinin tereddüt oluşmayacak şekilde tespit edilmesi dikkate alındığında söz konusu maddi hatanın tek başına G.A.nın ölümü nedeniyle yürütülen soruşturmayı etkisiz kıldığı söylenemez.

29. Soruşturmanın etkililiğine ilişkin asgari ölçütleri karşılayan incelemenin nitelik ve derecesinin olayın koşullarına bağlı olduğu unutulmamalıdır. Darbe teşebbüsüne hâkim olan koşullar altında dahi olayın aydınlatılabilmesi için imkânlar dâhilinde tüm delillerin toplanmasının hukukun üstünlüğüne olan inancın korunması, hukuka aykırı eylemlere müsamaha gösterildiği veya kayıtsız kalındığı görünümü verilmemesi açısından kritik bir önemi vardır. Yukarıda aktarılan safahatı içeren soruşturma sürecinde ölüm olayını çevreleyen koşulların tespitine imkân sağlayan gerekli ve yeterli bilgilerin somut olayın şartlarında ve imkânlar dâhilinde, olabildiğince bir bütün olarak elde edildiği, görüntü kayıtlarının incelendiği, tanıkların beyanının alındığı, kimlik tespitinin, otopsi işlemlerinin yapıldığı, sürecin makul olarak değerlendirilebilecek bir sürede tamamlandığı açıktır.

30. Sonuç itibarıyla soruşturma makamlarının olayların seyrini aydınlatmaya yönelik işlemlerinden kuşku duyulmasını gerektirecek bir durumun, yürütülen soruşturmanın derinliği ve ciddiyeti üzerinde etki gösterecek nitelikte bir hususun bulunmadığı, dolayısıyla yaşam hakkının usul boyutuna yönelik bir ihlal olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

31. Açıklanan gerekçelerle yaşam hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

32. Gazal Kolanç ve diğerleri kararı doğrultusunda din ve vicdan hürriyeti ile mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun niteliği gereği kamuya açık belgelerde başvurucunun isminin RESEN GİZLİ TUTULMASINA,

B. 1. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

D. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

E. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/6/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RAMAZAN KÖSEM

B. No: 2021/48766 | Karar tarihi: 05.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/48766

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

RAMAZAN KÖSEM BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/48766)

Karar Tarihi: 5/2/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Ramazan KÖSEM

Vekili : Av. Ahmet Sedat OKTAY

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, beyanları belirleyici ölçüde hükme esas alınan tanıkların başvurucu tarafından duruşmada sorgulanmasına imkân verilmemesi nedeniyle tanık sorgulama hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, İstanbul hâkimi olarak görev yapmaktayken Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Genel Kurulunun 31/8/2016 tarihli kararıyla 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin (667 sayılı KHK) 3. maddesine dayanılarak meslekten çıkarılmıştır.

3. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) başvurucu hakkında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyesi olduğu şüphesiyle soruşturma başlatmıştır.

4. Soruşturma neticesinde Başsavcılık, başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması talebiyle 25/7/2017 tarihli iddianame düzenlemiştir. İddianamede

özetle başvurucunun ByLock kullanması ve tanık anlatımları neticesinde atılı suçu işlediği iddia edilmiştir.

5. İddianamenin kabulü ile açılan dava, İstanbul 28. Ağır Ceza Mahkemesince görülmeye başlanmıştır. Yargılamada 5/6/2017 tarihinde duruşma hazırlığı işlemleri yapılmıştır. Tensip Tutanağı'nda diğerlerinin yanı sıra Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumuna (BTK) müzekkere yazılarak başvurucunun ByLock'a giriş yaparken kullandığı iddia edilen telefon numarasının ByLock'a tahsis edilen dokuz IP adresine kaç kez giriş yaptığına ilişkin kayıtlar ile HTS ve CGNAT kayıtlarının istenmesine, İstanbul Emniyet Müdürlüğüne müzekkere yazılarak başvurucunun kullandığı hattın ByLock içeriklerinin gönderilmesinin istenilmesine ve başvurucu hakkında beyanda bulunan tanıkların istinabe yoluyla dinlenilmesine karar verilmiştir.

6. Duruşma, altı celsede bitirilmiştir. Birinci celsede BTK'ya yazılan müzekkereye verilen cevap ile tanıklar E.Y, Ö.F.D., A.Ş., Ü.G., S.Y. ve Has.T.nin istinabe suretiyle alınan beyanları duruşmada okunmuştur. İkinci celsede tanıklar E.G., S.E. ve M.Ç.nin istinabe suretiyle alınan beyanları duruşmada okunmuştur. Emniyet Genel Müdürlüğü'nün 26/1/2018 tarihli raporunda ise başvurucunun 538 ... 29 numaralı telefon hattı üzerinden ByLock uygulamasına ilk olarak 12/08/2014 tarihinde katılmış olduğu belirtilmiştir.

7. Dördüncü celsede başvurucu; ByLock kullanmadığını, ByLock'a ilişkin raporlar arasında çelişki olduğunu belirterek raporlar ve veriler üzerinde bilirkişi incelemesi yaptırılmasını talep etmiştir. Ayrıca tanıklar H.D. ve Ş.Ç. ile gizli tanık Ihlamur ve onun ifadesinde geçen Hak.T.nin tanık olarak dinlenmesini de Mahkemeden talep etmiştir. Mahkeme, başvurucunun dinletmek istediği tanıkların dinlenmelerinin ve bilirkişi incelemesi yapılmasının dosyaya bir katkı sağlamayacağı kanaatine vararak taleplerin reddine karar vermiştir.

8. Beşinci celsede tanık Y.E.G.nin istinabe suretiyle alınan beyanı duruşmada okunmuştur. İstanbul İl Emniyet Müdürlüğü, başvurucuya ait telefon hattına ilişkin yaptığı inceleme neticesinde mesaj/içerik bilgisine rastlanılmadığını bildirmiştir. Aynı celsede iddia makamı esas hakkında mütalaa sunmuştur. Mahkeme, başvurucunun esas hakkında mütalaaya karşı savunma hazırlamak için talep ettiği sürenin verilmesine ve duruşmanın ertelenmesine karar vermiştir.

9. Mahkeme son celsede başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 7 yıl 6 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Başvurucu anılan hükme karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf talebi, İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 3. Ceza Dairesinin 10/7/2019 tarihli kararı ile esastan reddedilmiştir.

10. Temyiz kanun yolunda Yargıtay 16. Ceza Dairesi; başvurucunun zorunlu müdafiinin karar celsesine mazeret göndermesine rağmen dilekçenin dikkate alınmayarak yargılamaya devamla mahkûmiyet hükmü kurulması nedeniyle hükmün bozulmasına 17/6/2020 tarihinde karar vermiştir.

11. Bozma sonrası duruşma iki celsede bitirilmiştir. İlk celsede başvurucu müdafii, tanıklarla yüzleştirme taleplerinin olduğunu belirtmiştir ancak Mahkeme bu talebi dosyaya yenilik katmayacağından bahisle reddetmiştir. Aynı celsede iddia makamı esas hakkında mütalaa sunmuştur. Mahkeme, başvurucu ve müdafiinin esas hakkında mütalaaya karşı savunma hazırlamak için talep ettikleri sürenin verilmesine ve duruşmanın ertelenmesine karar vermiştir.

12. Son celsede başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 6 yıl 10 ay 15 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir. Söz konusu kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...Sanığın adına kayıtlı olan 538 ... 29 numaralı hat ile 354...375 ve 355...701 imei numaralı cihazlar üzerinden 12/08/2014 tarihinden itibaren FETÖ/PDY silahlı terör örgütü üyelerinin kendi aralarındaki iletişimlerinde kullandıkları ByLock uygulamasını kullandığı, Mahkemece sorulan 11/02/2015 tarihine kadar olan dönemde [ByLock'a] ilişkin16143 kullanım verisinin mevcut olduğu tespit edilmiş, ancak [ByLock] içerik ve ID tespiti yapılamamıştır.

...

Sanık hakkındaki dosyada mevcut bütün beyanlarlar ve deliller birlikte değerlendirildiğinde; üniversite eğitimi ve staj dönemlerinde örgüte ait öğrenci evlerinde kaldığı ve evin abiliğini yaptığı, haftada bir sohbet toplantıları düzenlediği gibi ayda bir de dışarıdan gelen bir abinin başkanlığında sohbet toplantılarına katıldığı, daha sonraki dönemde dokuz ayrı evden sorumlu ev abisi durumuna yükselip, bu görevlerini icra ederken örgüt evlerinde kalan öğrencilerin örgüte iltisakı, örgüt liderinin kitabını okumaları konularında örgüt adına bilgi topladığı, yine örgüt adına Bölge Talebe mesullüğü ve Bölge Lise Mesullüğü görevlerinde bulunduğu, örgüt evlerinde kalan hukuk fakültesi öğrencilerini Hakim Savcılık mesleğine yönlendirip, sınavı kazananları bizzat refakat ederek örgütün çalışma evlerine yönlendirdiği, Hakimlik Mesleği sırasında da aynı eylemlerini sürdürdüğü, örgütten ayrılmak isteyenleri takip edip ayrılmamaları konusunda baskı yaptığı, örgüt içerisinde Talha Poyraz ve Ali kod adını kullandığı, FETÖ/PDY silahlı terör örgütü mensuplarının kullanmaları amacıyla oluşturulan ve münhasıran bu suç örgütünün bir kısım mensupları tarafından kullanılan bir ağ olması nedeniyle, örgüt talimatı ile bu ağa dahil olunan, gizliliği sağlamak için haberleşme amacıyla kullanılan ByLock'u kullandığı, eşi olan diğer sanık ile örgüt içinde katalog (görüşme) usulü ile evlendiği, ..."

13. Başvurucu, gerekçeli temyiz dilekçesinde diğerlerinin yanı sıra tanıkların hiçbirinin Mahkeme huzurunda dinlenmediğini belirterek kararın bozulmasını talep etmiştir. Yargıtay 16. Ceza Dairesi 26/5/2021 tarihinde temyiz talebinin reddi ile hükmün onanmasına karar vermiştir.

14. Başvurucu, nihai hükmü 13/9/2021 tarihinde öğrendikten sonra 24/9/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

15. Komisyon; adli yardım talebinin kabulüne, tanık sorgulama hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna ve anılan hakka ilişkin şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

16. Başvurucu; mahkûmiyet kararında beyanına yer verilen tanıkların huzurda dinlenilmesi için Mahkemenin herhangi bir girişimde bulunmadığını, kendisine tanıklara soru sorma imkânı tanınmadığını, bu suretle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

17. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; tanıkların istinabe yoluyla alınan beyanlarının duruşmada okunduğu, başvurucunun bunlara karşı iddia ve itirazlarını dile getirdiği ifade edilmiştir.

18. Başvurucu, Bakanlık görüşüne ilişkin beyanında genel olarak bireysel başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

19. Başvurucunun iddiaları, adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkı yönünden incelenmiştir.

20. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

21. Anayasa Mahkemesi, birçok kararında tanık kavramını sanığa isnat edilen fiil hakkında bilgi veren herhangi bir kişi şeklinde özerk olarak yorumlamış ve tanık sorgulama hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir (Atila Oğuz Boyalı, B. No: 2013/99, 20/3/2014; Selçuk Demir, B. No: 2014/9783, 22/1/2015; AZ. M., B. No: 2013/560, 16/4/2015; Baran Karadağ, B. No: 2014/12906, 7/5/2015; Orhan Güleryüz, B. No: 2019/30221, 28/12/2021). Buna göre bir ceza yargılamasında sanığın aleyhine olan tanıkları sorguya çekme veya çektirme hakkı vardır. Hakkında gerçekleştirilen ceza yargılaması sürecinde sanığın tanıklara soru yöneltebilmesi, onlarla yüzleşebilmesi ve tanıkların beyanlarının doğruluğunu sınama imkânına sahip olması adil bir yargılamanın yapılabilmesi bakımından gereklidir (AZ. M., § 55). Diğer yandan bir mahkûmiyet -tek veya belirleyici ölçüde- sanığın soruşturma veya yargılama aşamasında sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı bir kimse tarafından verilen ifadelere dayandırılmış ve dengeleyici güvenceler sağlayan bir usul öngörülmemiş ise sanığın hakları Anayasa'nın 36. maddesindeki güvencelerle bağdaşmayacak ölçüde kısıtlanmış olur (Orhan Güleryüz, § 35).

22. Doğrudan doğruyalık ilkesi ise hâkimin olayı aydınlattığı ileri sürülen delillerle doğrudan temasa geçmesi, araya herhangi bir aracı katmaksızın deliller hakkında bilgi sahibi olması anlamına gelir. Bu değerlendirme tanık delili bakımından ziyadesiyle geçerlidir. Çünkü bir tanığın anlatımı sırasındaki tavırları (reaksiyonları) ve inanılırlığı konusunda mahkeme tarafından yapılan gözlemler maddi gerçeğin anlaşılabilmesi için önemlidir (Yusuf Deniz Dilsizoğlu ve Aral Ali Ersin, B. No: 2013/4711, 16/12/2015, § 47).

23. Anılan ilke, adil (hakkaniyete uygun) bir ceza yargılaması için sanığın suçluluğu hakkında karar verecek olan hâkimin ilgili kişileri dinleyerek güvenilir delil elde etmesini gerekli kılar. Bu kapsamda hakkaniyete uygun yargılanma hakkının özel bir görünümü olan doğrudan doğruyalık ilkesi uyarınca hâkim, kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabilecek ve bu deliller hâkimin vicdani kanaatiyle serbestçe takdir edilecektir. Dolayısıyla bu ilke, sanığın suçluluğu konusunda karar verecek hâkimin isnat konusu olay hakkında vicdani kanaatini şekillendirme süreciyle ilgilidir. Bu bağlamda ceza yargılamasında kural olarak özellikle tanık beyanlarının kararı verecek hâkim/mahkeme tarafından alınması, tanık beyanlarının bu hâkim/mahkeme tarafından takdir edilmesi gerekir (Erdal Sonduk, §§ 43,44).

24. Sanığın, aleyhinde beyanda bulunan tanıklarla esas hakkında kararı verecek hâkimin huzurunda yüz yüze gelmesi, onların güvenilirliğini bu esnada test etme fırsatı elde etmesi adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkı bakımından da büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle sanığın suçluluğu konusunda karar verecek hâkim, sağlıklı gözlem yapabilmek ve sadece iddia makamının yorum şekliyle değil savunma makamının iddia ve itirazlarını da değerlendirerek doğru bir vicdani kanaate ulaşabilmek için anlatımlarıyla sanığın hukuki durumunu önemli ölçüde etkileyecek tanıkları huzurda dinlemelidir. Böylelikle hâkim, yapacağı gözlem ve değerlendirmelerle bu tanıkların güvenilirliği konusunda bizzat fikir sahibi olabilecektir. Sanık da isnadın temelini oluşturan olayları hâkime bizzat izah edebilecek ve tanıkların beyanlarının güvenilirliğini hâkim huzurunda

sarsabilecektir. Dolayısıyla tanıkların duruşma öncesinde veya haricindeki dinlenmeleri sırasında düzenlenmiş tutanakların veya yazılı açıklamaların duruşmada okunması huzurda dinlemenin eş değeri olarak değerlendirilemez (bazı farklılıklar ve eklemelerle birlikte bkz. Erdal Sonduk, § 45).

25. Anayasa Mahkemesi, tanık sorgulama hakkıyla ilgili olarak verdiği kararlarında somut bir yargılama öncesinde veya haricinde elde edilen tanık beyanlarının delil olarak kabulünün yargılamanın adilliğine zarar verip vermediğini değerlendirmek için üç aşamalı bir test uygulanması gerektiğini ifade etmiştir. Buna göre ilk olarak tanığın mahkemede hazır edilmemesi geçerli bir nedenin mevcudiyetine dayanmalıdır. İkinci olarak sanığın sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı tanık tarafından verilen beyanın mahkûmiyetin dayandığı tek veya belirleyici delil olup olmadığı değerlendirilmelidir. Sorgulama/sorgulatma imkânı tanınmayan tanığın beyanının tek veya belirleyici delil olduğunun tespit edilmesi durumunda ise üçüncü aşama olarak savunma tarafının maruz kaldığı bu olumsuzluğun telafi edilmesi amacıyla yeterli düzeyde karşı dengeleyici güvenceler sağlayan bir usulün yürütülüp yürütülmediği ortaya konulmalıdır (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Abdurrahim Balur, B. No: 2013/5467, 7/1/2016, § 80; Onur Urbay, B. No: 2014/6222, 6/3/2019, §§ 36, 40; Zekeriya Sevim, B. No: 2018/18989, 16/6/2021, §§ 44, 51). Bu kapsamda, hükme ulaşılırken sorgulanmamış tanığın beyanını destekleyen başka doğrulayıcı delillere dayanılması telafi edici güvencelerden biri olarak kabul edilebilir (Orhan Güleryüz, § 39). Mahkemenin yargı çevresi dışındaki tanıkların -sanığın da onlara soru sormasına imkân sağlayacak ve sorulan sorulara verdikleri cevaplar hakkında kişisel izlenim edinme fırsatı elde edecek şekilde- SEGBİS gibi vasıtalarla dinlenmesi telafi edici bir güvence olabilir (bazı değişikliklerle birlikte Uğur Özcan, B. No: 2021/12137, 26/7/2022, § 40). Sorgulanmayan tanığın beyanının güvenilirliğinin ve doğruluğunun saptanması amacıyla savunma tarafına sağlanabilecek bir diğer telafi edici güvence ise sanığa olayın kendi versiyonunu anlatma ve delillerini sunma imkânı tanınmasıdır (Orhan Güleryüz, § 40).

26. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 215. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre tanığın dinlenmesinden ve herhangi bir belgenin okunmasından sonra bunlara karşı bir diyeceği olup olmadığı sanığa sorulacaktır. Ancak sanığa savunma hakkı tanınması veya okunan belgelere karşı diyeceklerinin sorulması -tek başına- bir karşı dengeleyici güvence olarak değerlendirilemez. Dahası, sanığa savunma imkânı tanınmasının bir karşı dengeleyici güvence olarak değerlendirilebilmesi için mahkemenin olayın sanık tarafından anlatılan versiyonuna baştan kapalı bir tutum takınmadığını, bu ihtimale de yeterli ölçüde şans tanıdığını göstermesi önem taşımaktadır.

27. Somut olayda başvurucu aleyhinde beyanda bulunan tanıkların tamamı Mahkeme tarafından istinabe yoluyla dinlenmiştir. Tanık beyanları başvurucu ve müdafiine okunmuş ancak tanıkların huzurda dinlenilmesine ilişkin herhangi bir çaba gösterilmemiştir. İlgili duruşma tutanağı ve gerekçeli kararda da tanıkların Mahkemede hazır edilememesinin veya aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle dinlenilmemesinin hangi geçerli nedene dayandığına ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir. Ancak buna ilişkin geçerli bir nedenin ortaya konulmamış olması, tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğinin kabul edilmesi için yeterli değildir. İkinci olarak hükmün tek başına veya belirleyici ölçüde başvurucunun sorgulama veya sorgulatma imkânına sahip olmadığı bir tanık ya da tanıklar tarafından verilen ifadeye dayalı olup olmadığı ortaya çıkarılmalıdır.

28. Mahkeme, gerekçeli kararda başvurucunun ByLock sunucusuna 16.143 kez erişim

sağladığına dair verilere ve tanık beyanlarına istinaden mahkûmiyet sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca Mahkemece ilgili veriler incelenerek başvurucunun ByLock'a bağlandığı tarih ve baz istasyonu kayıtlarının aynı tarihlerdeki iletişimin tespiti kayıtlarındaki yakınlarıyla görüşmelerindeki baz istasyonu kayıtlarıyla uyumlu olduğu tespit edilmiştir.

29. Yargıtay içtihadı uyarınca kişinin ByLock kullanıcısı olduğunun tespiti açısından -somut olayda da olduğu gibi- sadece Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu'ndan getirtilen CGNAT kayıtlarının yeterli delil olarak kabul edilmemektedir. Sanığın ByLock kullanıcısı olup olmadığının silahlı terör örgütüne üye olma suçunun sübutu açısından belirleyici olması durumunda ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı'nın dosyaya getirtilmesi, anılan tutanağın temin edilememesi hâlinde operatör kayıtları ile eşleştirme yapılmak üzere BTK'dan getirtilen CGNAT kayıtları ile HTS sonuçlarının karşılaştırılıp belirtilen hat üzerinden ByLock kullanan kişinin sanık olup olmadığı doğrultusunda bilirkişiden teknik rapor alınarak hüküm kurulması gerekmektedir [birçok karar arasından bkz. (kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 30/6/2021 tarihli ve E.2020/2018, K.2021/4527; Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 4/10/2022 tarihli ve E.2021/18943, K.2022/5428 sayılı kararları]. Somut olayda CGNAT kayıtları ile HTS sonuçları karşılaştırılarak başvurucunun ByLock kullanıcısı olduğunun belirlenmesi için Yargıtayın istediği standartlarda teknik bilirkişi raporu alınmaması karşısında tanık beyanlarının mahkumiyet kararında önem kazandığı açıktır.

30. Gerekçeli karar içeriği ve hükme esas alınan delillere ilişkin Yargıtay uygulaması gözönüne alındığında tanıkların başvurucu hakkındaki "üniversite eğitimi ve hâkimlik stajı dönemlerinde örgüte ait öğrenci evlerinde kaldığı, ev abiliği yaptığı, haftada bir sohbet toplantıları düzenlediği, sonraki dönemde dokuz ayrı evden sorumlu ev abisi durumuna yükseldiği, örgüt içinde Talha Poyraz ve Ali kod adlarını kullandığı hâkimlik-savcılık sınavını kazananları bizzat refakat ederek örgütün çalışma evlerine yönlendirdiği, hâkimlik mesleği sırasında da aynı eylemlerini sürdürdüğü ve eşi olan diğer sanık ile örgüt içinde katalog (görüşme) usulü ile evlendiği" şeklindeki beyanlarının başvurucunun silahlı terör örgütü üyesi olduğu yönündeki kanaatin oluşmasında ve temel cezanın alt sınırdan uzaklaşılarak tayin edilmesinde dikkate alındığı sonucuna ulaşmak mümkündür. Diğer bir ifadeyle sorgulama imkânı tanınmayan tanık anlatımlarının mahkûmiyet kararına götüren tek olmasa da belirleyici nitelikte delil olduğunun kabul edilmesi gerekmektedir.

31. Dosyada tanık beyanlarını destekleyen başka deliller de bulunmaktadır. Ancak Mahkemenin yargı çevresi dışındaki tanıkları başvurucunun da onlara soru sormasına imkân sağlayacak şekilde SEGBİS gibi vasıtalarla neden dinlemediğine ilişkin bir bilgi ve belgeye ulaşılamamıştır. Tanıkların yazılı beyanları duruşmada okunmuş ise de başvurucu, tanıkların beyanlarının tespiti sırasında hazır bulunmadığından ses ve görüntü nakli yoluyla da olsa onları sorgulayamamıştır.

32. Bu nedenle sanık, tanıkların gösterdiği tepkiler konusunda Mahkemenin dikkatini çekememiş, böylelikle tanıkların beyanlarının güvenilirliği test edilememiştir. Mahkeme de tanıklar beyanda bulunurken gösterdiği tepkilerle ilgili olarak izlenim edinememiştir. Doğrudan doğruyalık ilkesine aykırılık teşkil eden bu durumun maddi gerçeğin aydınlatılması bakımından bir zafiyete yol açma riski bulunmaktadır. Ayrıca başvurucunun ByLock'a ilişkin raporlar arasında çelişki olduğundan bahisle raporlar ve veriler üzerinde bilirkişi incelemesi yaptırılma ve tanık dinletme talepleri de Mahkemece gerekçesiz olarak reddedilmiştir. Hükme ulaşılırken sorgulanmamış tanıkların beyanları dışında başka delillere de dayanılmasının beyanları belirleyici ölçüde mahkûmiyete temel alınan tanıkları sorgulama imkânı tanınmaması nedeniyle savunma makamının maruz kaldığı sınırlamayı

telafi ettiğini söylemek de mümkün gözükmemektedir. Sonuç olarak güvenilirliği ve doğruluğu test edilmemiş tanıkların beyanları belirleyici ölçüde hükme esas alındığı hâlde savunmanın karşılaştığı zorlukları telafi edecek karşı dengeleyici güvencelerin sağlanmadığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda istinabe yoluyla beyanları alınan tanıkların duruşmada doğrudan ya da ses veya görüntü nakli yoluyla dinlenmemesinin bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelediği sonucuna ulaşılmıştır.

33. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

İrfan FİDAN bu görüşe katılmamıştır.

III. GİDERİM

34. Başvurucu ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

35. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

36. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak, yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

37. Başvurucu maddi zarara ilişkin olarak bilgi/belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir. Ayrıca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞiYLE,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE İrfan FİDAN'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Kararın bir örneğinin tanık sorgulama hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 28. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2020/220,

K.2020/258) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun maddi ve manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 5/2/2025 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

Başvuru, beyanları belirleyici ölçüde hükme esas alınan tanıkların başvurucu (sanık) tarafından duruşmada sorgulanmasına imkân verilmemesi nedeniyle tanık sorgulama hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

Çoğunluk görüşünde;

Mahkeme, gerekçeli kararda başvurucunun ByLock sunucusuna 16.143 kez erişim sağladığına dair verilere ve tanık beyanlarına istinaden mahkûmiyet sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca Mahkemece ilgili veriler incelenerek başvurucunun ByLock'a bağlandığı tarih ve baz istasyonu kayıtlarının aynı tarihlerdeki iletişimin tespiti kayıtlarındaki yakınlarıyla görüşmelerindeki baz istasyonu kayıtlarıyla uyumlu olduğu tespit edilmiştir.

Yargıtay içtihadı uyarınca kişinin ByLock kullanıcısı olduğunun tespiti açısından -somut olayda da olduğu gibi- sadece Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu'ndan getirtilen CGNAT kayıtlarının yeterli delil olarak kabul edilmemektedir [birçok karar arasından bkz. (kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 30/6/2021 tarihli ve E.2020/2018, K.2021/4527; Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 4/10/2022 tarihli ve E.2021/18943, K.2022/5428 sayılı kararları].

Gerekçeli karar içeriği ve hükme esas alınan delillere ilişkin Yargıtay uygulaması gözönüne alındığında tanıkların başvurucu hakkındaki "üniversite eğitimi ve hâkimlik stajı dönemlerinde örgüte ait öğrenci evlerinde kaldığı, ev abiliği yaptığı, haftada bir sohbet toplantıları düzenlediği, sonraki dönemde dokuz ayrı evden sorumlu ev abisi durumuna yükseldiği, örgüt içinde Talha Poyraz ve Ali kod adlarını kullandığı hâkimlik-savcılık sınavını kazananları bizzat refakat ederek örgütün çalışma evlerine yönlendirdiği, hâkimlik mesleği sırasında da aynı eylemlerini sürdürdüğü ve eşi olan diğer sanık ile örgüt içinde katalog (görüşme) usulü ile evlendiği" şeklindeki beyanlarının başvurucunun silahlı terör örgütü üyesi olduğu yönündeki kanaatin oluşmasında ve temel cezanın alt sınırdan uzaklaşılarak tayin edilmesinde dikkate alındığı sonucuna ulaşmak mümkündür. Diğer bir ifadeyle sorgulama imkânı tanınmayan tanık anlatımlarının mahkûmiyet kararına götüren tek olmasa da belirleyici nitelikte delil olduğunun kabul edilmesi gerekmektedir.

Son olarak yargılama sürecinde başvurucuya olayları kendi bakış açısına göre anlatma ve delillerini sunma imkânı tanınmıştır. Dosyada tanık beyanlarını destekleyen başka deliller de bulunmaktadır. Ancak Mahkemenin yargı çevresi dışındaki tanıkları başvurucunun da onlara soru sormasına imkân sağlayacak şekilde SEGBİS gibi vasıtalarla neden dinlemediğine ilişkin bir bilgi ve belgeye ulaşılamamıştır. Tanıkların yazılı beyanları duruşmada okunmuş ise de başvurucu, tanıkların beyanlarının tespiti sırasında hazır

bulunmadığından ses ve görüntü nakli yoluyla da olsa onları sorgulayamamış; sorulan sorulara verdikleri cevaplar hakkında izlenim edinme fırsatı elde edememiştir. Bu yüzden tanıkların gösterdiği tepkiler konusunda Mahkemenin dikkatini çekememiş, böylelikle tanıkların beyanlarının güvenilirliği test edilememiştir. Mahkeme de tanıklar beyanda bulunurken gösterdiği tepkilerle ilgili olarak izlenim edinememiştir. Ayrıca başvurucunun ByLock'a ilişkin raporlar arasında çelişki olduğundan bahisle raporlar ve veriler üzerinde bilirkişi incelemesi yaptırılma ve tanık dinletme talepleri de Mahkemece gerekçesiz olarak reddedilmiştir. Hükme ulaşılırken sorgulanmamış tanıkların beyanları dışında başka delillere de dayanılmasının beyanları belirleyici ölçüde mahkûmiyete temel alınan tanıkları sorgulama imkânı tanınmaması nedeniyle savunma makamının maruz kaldığı sınırlamayı telafi ettiğini söylemek de mümkün gözükmemektedir. Sonuç olarak güvenilirliği ve doğruluğu test edilmemiş tanıkların beyanları belirleyici ölçüde hükme esas alındığı hâlde savunmanın karşılaştığı zorlukları telafi edecek karşı dengeleyici güvencelerin sağlanmadığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda istinabe yoluyla beyanları alınan tanıkların duruşmada ya da ses veya görüntü nakli yoluyla dinlenmemesinin bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelediği sonucuna ulaşılmıştır.

Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Dairesi Başkanlığının 30.10.2002 tarihli yazısı ve ekleri içeriğine göre;

Başvurucu, bireysel başvuruya konu olayların geçtiği tarihte hakim olarak görev yapmaktadır.

İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından başvurucu hakkında FETÖ/PDY silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işlediği iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır. Bu kapsamda başvurucu, Cumhuriyet savcı önünde 16 Mart 2017 tarihinde verdiği ifadesinde üzerine atılı suçlamaları kabul etmemiştir. İfadesi esnasında başvurucuya Bylock programı ve hakkında beyanda bulunan tanıkların ifadelerine ilişkin sorular sorulmuştur. Başvurucunun ifadesinin ilgili kısmı şöyledir:

''By-lock programını kullandığımı da kabul etmiyorum. en hukuk fakültesini okurken önce Bursa'daki Özel Altıparmak Yurdu'nda kaldım. Daha sonra da arkadaşım [M.G.] ile eve çıktım. Kaldığım ev cemaat evi değildi. Bu dönemde cemaat evlerinde abilik yapmadım. Ben [M.K.]'yı hatırlamıyorum. Ben Ankara'da hakim adayı olduğum dönemde Opel Astra model bir araç kullanıyordum. Ben [M.G.] ile birlikte 16. Dönem hakim savcı adayıydık. Eşim [D.K.] ile akademide aynı dönemde hatta aynı sınıftaydık. Bu sebeple aramızda akademinin son sınıfında yakınlaşma oldu. Kura çekip İstanbul'a geldikten sonra da evlendik. Benim evliliğim cemaat evliliği değildir. [S.E.] 16. Dönem hakim adayıydı. Bizim sınıftaydı. [E.G.]'yi tanımam. [H.T.]'yi de tanımam. [Ö.F.D.]'yi de hatırlayamadım. [S.Y.] da hatırlayamadım. [Y.E.K.] isimli şahısı da hatırlayamadım Üzerime atılı suçlamayı da kabul etmediğim için tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılmayı talep ediyorum, ..''

Başvurucu, 16 Mart 2017 tarihinde tutuklanması talebiyle İstanbul 11. Sulh Ceza Hâkimliğine sevk edilmiştir. Sulh Ceza Hâkimliği aynı tarihte sorgusunun ardından başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmasına karar vermiştir.

Soruşturma sonucunda 25 Temmuz 2017 tarihinde Başsavcılık tarafından düzenlenen iddianame ile başvurucu hakkında FETÖ/PDY silahlı terör örgütü kurma ve yönetme

suçundan aynı yer Ağır Ceza Mahkemesinde ceza davası açılmıştır. İddianamede, tanık A.E.'nin ve dosyanın diğer bir şüphelisi olan H.F.E.'nin beyanlarının yanı sıra başvurucunun Bylock programını kullandığı tespit olmasına dayanılarak başvurucunun silahlı terör örgütü yöneticiliği suçunu işlediği belirtilmiştir. İddianamenin ilgili kısım şöyledir;

'' ... Örgütün; tabanında bulunan insanların dini duygularını kullanarak kaynak ve meşruiyet devşirmeye çalıştığı, öğrenci seçme ekipleri ile köy ve semtlerden topladığı gençleri, bünyesindeki vakıf, ışıkevleri, okul ve dershaneleri marifetiyle ideolojisi doğrultusunda yetiştirerek insan gücü elde ettiği, Devlet modeline paralel bir örgütlenme ile gizlice başta "siyaset, mülkiye, adliye, askeriye ve emniyet" olmak üzere devletin tüm kılcal damarlarına sızdığı, yurt, okul, dershane ve ışık evlerinde, beyin yıkama metotları ile sorgulamayan, düşünmeyen, mutlak itaati esas alan yapıya bağlı insan tipi yetiştirdiği, ÖSS, YDS, DGS, ALES, YÖS, ÜDS, KPDS, TUS, KPSS, askeri okullara giriş sınavı, polislik sınavı, hâkim adaylığı sınavı başta olmak üzere birçok sınav sorularını hukuka aykırı yollarla ele geçirerek, kendi mensuplarının eğitim kuramlarına veya kamu kuramlarına yerleştirilmesini sağladığı, ürettiği sahte belge ve delillerle, örgüt mensubu olmayan kişiler hakkında adli ve idari soruşturmalar açılmasını sağlayarak bu kişilerin haksız şekilde devlet kadrolarından tasfiye edilerek yerlerine kendi örgüt elemanlarının yerleştirilmesini sağladığı, bu gibi yöntem ve araçlarla örgütün nihai amacına ulaşmaya çalıştığı, bu kapsamda şüphelilerin üniversite ve hakim-savcılık stajı dönemlerinde FETÖ/PDY silahlı terör örgütünün evlerinde kalıp örgüt tarafından düzenlenen toplantılara katıldıklarına ve örgüte ait evlerin sorumlusu olduklarına, şüpheli Ramazan Kösem'in ayrıca ev abiliği, örgütün "Bölge Talebe Mesulluğu" ve "Bölge Lise Mesulluğu" görevlerinde bulunduğuna yönelik tespitler,

Örgütsel bağı kuvvetlendirmek ve muhafaza etmek amacıyla daha önce aralarında sosyal bir ilişki ve tanışıklık bulunmayan aynı meslekten veya örgüt için stratejik öneme sahip askeri hakim-savcı, asker kişiler, mülki idare amirleri ve diğer kariyer meslek kurumlarında çalışan örgüt mensuplarının birbiriyle evlenmeye teşvik edilmesi yönüyle bir sistem oluşturulduğu ve bu yönde katalog evlilikler yaptırıldığı, örgüt mensubu birinin, örgüt dışındaki bir bayanla evlenmesinin tasvip edilmediği, örgüt sırlarının deşifre edilmesinin önüne geçmek amacıyla bu kişilere mesafeli davranıldığı ya da yapıdan uzaklaştırma yoluna başvurulduğu, bu bağlamda tanıkların beyanları dikkate alındığında şüphelilerin evliliklerini katalog evlilik yoluyla gerçekleştirdiklerine yönelik tespitler,

FETÖ/PDY silahlı terör örgütü üyelerinin 2014 HSYK seçimleri öncesinde kendi mensubu olan hâkim ve Cumhuriyet savcılarını tespit ederek, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyeliğine aday olan sözde bağımsız adayların alacağı muhtemel oyları hesaplamak, örgütün talimatı doğrultusunda oy kullanılmasını sağlamak ve örgüt içi iletişimi gerçekleştirmek amacıyla oluşturduğu ByLock uygulamasını şüpheli Ramazan Kösem'in kullandığı yönündeki tespitler nazara alındığında,

Şüphelilerin FETÖ/PDY silahlı terör örgütünün hiyerarşik yapılanması içerisinde bilerek ve benimseyerek yer aldıkları, yukarıda açıklandığı üzere bütün halindeki ve süreklilik arzeden eylemleri ile FETÖ/PDY silahlı terör örgütünün üyesi oldukları anlaşılmış... ''

Ağır Ceza Mahkemesi 21 Ağustos 2017 tarihinde düzenlenen tensip zaptı ile başvurucunun savunmasının alınması için bulunduğu yer ceza infaz kurumuna müzekkere yazılmasına ve başvurucunun duruşma gün ve saatinde SEGBİS vasıtasıyla hazır edilmesine karar vermiştir. Ayrıca dosya kapsamında yer alan birden fazla tanığın beyanlarının alınması için bulundukları yer Ağır Ceza Mahkemelerine talimat yazılmasına karar verilmiştir.

Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 19 Aralık 2017 tarihinde yapılan ilk duruşmaya başvurucu SEGBİS vasıtasıyla katılmış, müdafisi ise duruşma salonunda hazır bulunmuştur. Savunması öncesinde başvurucuya iddianame okunmuş, yüklenen suçlar anlatılmış ve kanundan kaynaklı hakları hatırlatılmıştır. Söz konusu celsede savunmasını yapmayan başvurucu, tanık beyanlarına ve esasa ilişkin savunmasını dosyada bulunan diğer delil ve belgeleri inceledikten sonra yapacağını ifade etmiştir.

25 Haziran 2018 tarihinde Ağır Ceza Mahkemesi huzurunda görülen dördüncü celsede başvurucu SEGBİS vasıtasıyla hazır edilmiştir. Aynı celsede, tanıkların dinlenmesi amacıyla yazılan talimatların cevaplarının döndüğü belirtilmiştir. Hakkında beyanda bulunan tanıkların ifadeleri başvurucuya okunmuş, başvurucu tanık beyanlarını inceledikten sonra beyanda bulunacağını ifade etmiştir. Başvurucu H.D ve Ş.Ç. isimli şahısların tanık olarak dinlenmesini bunun yanı sıra gizli tanık Ihlamur'un beyanının hükme esas alınması ihtimaline binaen tanığın dinlenmesini talep etmiştir. Bu talep Ağır Ceza Mahkemesi tarafından dosyaya bir katkı sağlamayacağı gerekçesiyle reddedilmiştir.

10 Temmuz 2018 tarihinde Ağır Ceza Mahkemesi huzurunda görülen beşinci celse SEGBİS vasıtasıyla hazır edilen başvurucuya, hakkında beyanda bulunan diğer tanık ifadeleri okunmuştur. Başvurucu ve müdafisi aleyhe olan tanık beyanlarını kabul etmeyerek önceki savunmaları tekrar etmiştir. Cumhuriyet savcısı esas hakkındaki mütalaasında başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılmasını talep etmiştir. Mütalaaya karşı beyanda bulunan başvurucu ve müdafisi aleyhe olan beyanlara karşı savunmalarını yapmak için süre talep etmişlerdir. Ağır Ceza Mahkemesi, başvurucunun ve müdafiinin talebini kabul ederek savunmalarını hazırlamak üzere kendilerine süre vermiştir.

25 Ekim 2019tarihinde görülen duruşmada başvurucu ve müdafisi savunmalarını yaparak aleyhe olan hususları kabul etmediklerini beyan etmişlerdir. Duruşma sonucunda Ağır Ceza Mahkemesi başvurucunun silahlı terör örgütü üyeliği suçundan 7 yıl 6 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına ve tutukluluk halinin devamına karar vermiştir. Ağır Ceza Mahkemesinin gerekçeli kararında aşağıdaki değerlendirmelerde bulunulmuştur:

''.. Yapılan yargılama sonucunda, sanıklar beyanı, sanık Ramazan Kösem'in FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütü mensuplarınca örgüt içi özel iletişim programı olarak kullanılan bylock programını538.. 29 numaralı gsm hattı üzerinden kullanımına dair rapor ve tutanaklar, tanıklar [A.Ş.], [A.G.], [Ö.F.D.], [S.E.], [S.Y.], [E.Y.], [Y.E.G.], [Ü.G.]' ve [M.Ç.]'in sanık Ramazan Kösem hakkındaki terör örgütü ile bağını gösterir beyanları.., FETÖ/PDY silahlı terör örgütünün nihayetinde darbe teşebbüsüne ulaşan ve öncesinde (17-25 Aralık 2013 tarihli olaylar gibi) tüm kamu oyuna ulaşan çeşitli suçlara yönelik amaçlarının aleniliğinin sağlanmasına karşın sanıkların FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütünün hiyerarşisine dahil olduklarının, FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütünün amacını, faaliyet ve eylemlerini benimsediklerinin, FETÖ/PDY silahlı terör örgütünün niteliğini örgüt üyesi olarak bildiklerinin ve örgüte üyelik boyutunda iştirak ve bilinç iradesiyle hareket ederek kastlarını sürdürdüklerinin kabulü gerekmiş ve sanıklar hakkında FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma suçundan mahkumiyetlerine dair hüküm tesis edilmiştir...''

Başvurucu ve müdafisi, mahkumiyet kararına karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 3. Ceza Dairesi, 10 Temmuz 2019 tarihinde istinaf talebinin esastan reddine karar vermiştir.

Bu kararın temyizi üzerine Yargıtay 16. Ceza Dairesi 17 Haziran 2020 tarihinde, ilk derece mahkemesi tarafından verilen hükmün bozulmasına karar vermiştir. Bozma kararının

gerekçesi şu şekildedir:

"...

Silahlı terör örgütü üyeliği suçundan yargılaması yapılan sanık [D.K.]in, yargılama aşamasında kendisinin seçtiği bir müdafii bulunmadığı gibi CMK'nın 156. maddesi gereğince de re'sen bir müdafii görevlendirilmediği, sanık Ramazan Kösem'in ise zorunlu müdafii bulunduğu fakat müdafiin karar celsesine mazeret dilekçesi göndermesine rağmen dilekçenin duruşmada okunup sanığa da söz verilmediği, sanıklara isnat edilen "silahlı terör örgütü üyeliği" suçunun niteliği dikkate alındığında, CMK'nın 150. maddesinin 2 ve 3. fıkraları uyarınca hakkında müdafii görevlendirilmesinin zorunlu olduğunun anlaşılması karşısında, Anayasanın 36, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddelerinde teminat altına alınan adil yargılanma ilkesine aykırı olacak ve savunma hakkının kısıtlanmasını doğuracak biçimde sanık [D.K.] açısından kovuşturmada müdafii hazır bulundurulmaksızın, sanık Ramazan Kösem yönünden ise zorunlu müdafiinin karar celsesine mazeret göndermesine rağmen dilekçenin dikkate alınmayarak sanık hakkında yargılamaya devamla mahkumiyet hükmü kurulmak suretiyle CMK'nın 150/3, 188/1, 197/1 ve 289/1-a-e maddelerine muhalefet edilmesi;

Kanuna aykırı, sanıklar ve sanık Ramazan Kösem müdafiinin temyiz itirazları bu itibarla yerinde görülmüş olduğundan sair yönleri incelenmeyen hükmün öncelikle bu sebeplerden dolayı CMK'nın 302/2. maddesi uyarınca BOZULMASINA...."

Bozma sonrası yapılan yargılamada Ağır Ceza Mahkemesi tarafından başvurucuya müdafi görevlendirilmiştir. Ağır Ceza Mahkemesi önünde 13 Ekim 2020 tarihinde yapılan duruşmada; bozma ilamına karşı savunması alınan başvurucu, daha önceki beyanlarına benzer beyanlarda bulunarak atılı suçlamayı reddetmiştir.

Yargılama sonucunda 10 Kasım 2020 tarihinde Ağır Ceza Mahkemesi tarafından başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 7 yıl 6 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir. Anılan kararın gerekçe kısmı şu şekildedir:

''Sanığın İstanbul Adliyesinde hakim olarak görev yapmakta iken, FETÖ-PDY silahlı terör örgütü ile irtibatlı olduğu gerekçesi ile HSYK 2. Dairesi'nin 10/08/2016 tarih ve 2016/9 tedbir esas ve 2016/357 sayılı görevden uzaklaştırılmasına, HSYK Genel Kurulu'nun 31/08/2016 gün ve 2016/428 sayılı meslekten ihracına karar verilmiş,

Sanık hakkında yürütülen soruşturma kapsamında Bursa 10. Ağır Ceza Mahkemesince aynı örgüt ile ilgili olarak hakkında yargılama yapılan [M.Ç], sanığın cemaatin en güçlü olduğu dönemde yani 2012-2013 yıllarında mezun olup hakim savcı olanlardan olduğunu, üniversite döneminde bölgecilik yaptığını, Ali kod adını kullandığını ve mezun olduktan sonra yerine [M.G.] ve [İ.İ.]'in geçtiğini beyan etmiş,

Bursa Cumhuriyet Başsavcılığınca hakkında soruşturma yürütülen [Ü.G.], sanığın örgüt içerisinde Ali kod adını kullandığını, Uludağ Üniversitesinde okuduğu dönemde bu kişinin bölge talebe mesullüğü yaptığını belirtmiştir.

Yine sanık hakkında bilgisi bulunduğu belirlenen [E.Y.] isimli şahıs, Ankara ilinde aday olduğunu bildiği Ramazan KÖSEM ve [M.G.] ile birlikte çalışma evine gittiklerini ifade etmiştir.

Sanığın adına kayıtlı olan 5382...329 numaralı hat ile35419....0375 ve 3558....701 imei numaralı cihazlar üzerinden 12/08/2014 tarihinden itibaren FETÖ/PDY silahlı terör örgütü

üyelerinin kendi aralarındaki iletişimlerinde kullandıkları ByLock uygulamasını kullandığı, Mahkemece sorulan 11/02/2015 tarihine kadar olan dönemde bylocka ilişkin 16143 kullanım verisinin mevcut olduğu tespit edilmiş, ancak Bylock içerik ve ID tespiti yapılamamıştır.

Sanık savunmasında atılı suçlamayı kabul etmeyerek, terör örgütüne ait ev veya yurtlarda kalmadığını, toplantılarına katılmadığını, FETÖ/PDY silahlı terör örgütü ile bağlantılı dernek ve kuruluşlara yardım yapmadığını, FETÖ/PDY silahlı terör örgütü ile bağlantılı finans kuruluşlarına para transferi olmadığını ByLock uygulamasını kullanmadığını ifade ederek üzerine atılı suçlamaları reddetmiştir.

Sanık hakkındaki dosyada mevcut bütün beyanlar ve deliller birlikte değerlendirildiğinde; Üniversite eğitimi ve Staj dönemlerinde örgüte ait öğrenci evlerinde kaldığı ve evin abiliğini yaptığı, haftada bir sohbet toplantıları düzenlediği gibi ayda bir de dışarıdan gelen bir abinin başkanlığında sohbet toplantılarına katıldığı, daha sonraki dönemde dokuz ayrı evden sorumlu ev abisi durumuna yükselip, bu görevlerini icra ederken örgüt evlerinde kalan öğrencilerin örgüte iltisakı, örgüt liderinin kitabını okumaları konularında örgüt adına bilgi topladığı, yine örgüt adına Bölge Talebe mesullüğü ve Bölge Lise Mesullüğü görevlerinde bulunduğu, örgüt evlerinde kalan hukuk fakültesi öğrencilerini Hakim Savcılık mesleğine yönlendirip, sınavı kazananları bizzat refakat ederek örgütün çalışma evlerine yönlendirdiği, Hakimlik Mesleği sırasında da aynı eylemlerini sürdürdüğü, örgütten ayrılmak isteyenleri takip edip ayrılmamaları konusunda baskı yaptığı, örgüt içerisinde Talha Poyraz ve Ali kod adını kullandığı, FETÖ/PDY silahlı terör örgütü mensuplarının kullanmaları amacıyla oluşturulan ve münhasıran bu suç örgütünün bir kısım mensupları tarafından kullanılan bir ağ olması nedeniyle, örgüt talimatı ile bu ağa dahil olunan, gizliliği sağlamak için haberleşme amacıyla kullanılan ByLock'u kullandığı, eşi olan diğer sanık ile örgüt içinde katalog (görüşme) usulü ile evlendiği, bu surette FETÖ/PDY silahlı terör örgütünün nihayetinde darbe teşebbüsüne ulaşan ve öncesinde (17-25 Aralık 2013 tarihli olaylar gibi) tüm kamu oyuna ulaşan çeşitli suçlara yönelik amaçlarının aleniliğinin sağlanmasına karşın sanıkların FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütünün hiyerarşisine dahil olduğu, FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütünün amacını, faaliyet ve eylemlerini benimsediği, FETÖ/PDY silahlı terör örgütünün niteliğini örgüt üyesi olarak bildiği ve örgüte üyelik boyutunda iştirak ve bilinç iradesiyle hareket ederek kastını sürdürdüğünün kabulü gerekmiş, süreklilik, çeşitlilik ve yoğunluk içeren eylemleri ile üzerine atılı FETÖ/PDY silahlı terör örgütü suçunu işlemiş olduğu anlaşılmış ve sanık hakkında FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma suçundan mahkumiyetine dair hüküm tesis edilmiştir. Sanığın üzerine atılı fetö/pdy silahlı terör örgütü üyesi olmak suçu sabit görülmekle eylemine uyan tck' nın314/2 maddesi gereğince suçun işleniş biçimi, fiilin özellikleri ,suç sebep ve saikleri, kastın ağırlığı ve yoğunluğu, meydana gelen tehlikenin ağırlığı, örgüt içerisindeki konumu ve etkinliği dikkate alınarak takdiren ve daha önce verilen hükümden farklı olarak alt sınırdan bir miktar ayrılmak suretiyle 5 yıl6 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına, sanığa verilen cezanın atılı suçun 3713 sayılı yasanın 3.maddesinde sayılan mutlak terör suçu olması nedeniyle aynı yasanın 5/1 maddesi gereğince 1/2 oranında artırılarak 7 yıl 15 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına, sanığa verilecek cezanın sanığın geleceği üzerindeki olası etkileri nazara alınarak tck 62 madde uyarınca cezasında takdiren 1/6 oranında indirim yapılarak sanığın 6 yıl 10 ay 15 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiş ve aşağıdaki şekliyle hüküm tesis edilmiştir. ''

Bu karara karşı başvurucu müdafisi tarafından temyiz kanun yoluna başvurulmuştur. Yargıtay 16. Ceza Dairesi 26 Mayıs 2021 tarihinde mahkûmiyet kararının onanmasına karar vermiştir.

5271 sayılı Ceze Muhakemesi Kanununun (CMK) “Doğrudan soru yöneltme” kenar başlıklı 201. maddesinin 1. fıkrası şöyledir:

“Cumhuriyet savcısı, müdafi veya vekil sıfatıyla duruşmaya katılan avukat; sanığa, katılana, tanıklara, bilirkişilere ve duruşmaya çağrılmış diğer kişilere, duruşma disiplinine uygun olarak doğrudan soru yöneltebilirler. Sanık ve katılan da mahkeme başkanı veya hâkim aracılığı ile soru yöneltebilir. Yöneltilen soruya itiraz edildiğinde sorunun yöneltilmesinin gerekip gerekmediğine, mahkeme başkanı karar verir. Gerektiğinde ilgililer yeniden soru sorabilir.”

CMK'nın “Delillerin ortaya konulması ve reddi” kenar başlıklı 206. maddesinin 3. fıkrası şöyledir:

“Cumhuriyet savcısı ile sanık veya müdafii birlikte rıza gösterirlerse, tanığın dinlenmesinden veya başka herhangi bir delilin ortaya konulmasından vazgeçilebilir.”

CMK'nın “Duruşmada okunması zorunlu belge ve tutanaklar” kenar başlıklı 209. maddesinin 1. fıkrası şöyledir:

“Naip veya istinabe yoluyla sorgusu yapılan sanığa ait sorgu tutanakları, naip veya istinabe yoluyla dinlenen tanığın ifade tutanakları ile muayene ve keşif tutanakları gibi delil olarak kullanılacak belgeler ve diğer yazılar, adlî sicil özetleri ve sanığın kişisel ve ekonomik durumuna ilişkin bilgilerin yer aldığı belgeler, duruşmada okunur.”

CMK'nın “Duruşmada okunmayacak belgeler” kenar başlıklı 210. maddesinin 1. fıkrası şöyledir:

“Olayın delili, bir tanığın açıklamalarından ibaret ise, bu tanık duruşmada mutlaka dinlenir. Daha önce yapılan dinleme sırasında düzenlenmiş tutanağın veya yazılı bir açıklamanın okunması dinleme yerine geçemez.”

CMK'nın “Duruşmada okunmasıyla yetinilebilecek belgeler” kenar başlıklı 211. maddesi şöyledir:

“(1) a) Tanık veya sanığın suç ortağı ölmüş veya akıl hastalığına tutulmuş olur veya bulunduğu yer öğrenilemezse,

b) Tanık veya sanığın suç ortağının duruşmada hazır bulunması, hastalık, malûllük veya giderilmesi olanağı bulunmayan başka bir nedenle belli olmayan bir süre için olanaklı değilse,

c) İfadesinin önem derecesi itibarıyla tanığın duruşmada hazır bulunması gerekli sayılmıyorsa,

Bu kişilerin dinlenmesi yerine, daha önce yapılan dinleme sırasında düzenlenmiş tutanaklar ile kendilerinin yazmış olduğu belgeler okunabilir.

(2) Cumhuriyet savcısı, katılan veya vekili, sanık veya müdafii birinci fıkrada belirtilenlerin dışında kalan tutanakların okunmasına birlikte rıza gösterebilirler.”

CMK'nın “Delilleri takdir yetkisi” kenar başlıklı 217. maddesi şöyledir:

“(1) Hâkim, kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabilir. Bu deliller hâkimin vicdanî kanaatiyle serbestçe takdir edilir.

(2) Yüklenen suç, hukuka uygun bir şekilde elde edilmiş her türlü delille ispat edilebilir.”

Öncelikle tanık dinletme ve sorgulama hakkına ilişkin AİHM ve Anayasa Mahkemesi içtihatlarına dikkat çekilmelidir:

Anayasa Mahkemesi, birçok kararında tanık kavramını sanığa isnat edilen fiil hakkında bilgi veren herhangi bir kişi şeklinde özerk olarak yorumlamış ve tanık sorgulama hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir (Atila Oğuz Boyalı, B. No: 2013/99, 20/3/2014; Selçuk Demir, B. No: 2014/9783, 22/1/2015; AZ. M., B. No: 2013/560, 16/4/2015; Baran Karadağ, B. No: 2014/12906, 7/5/2015; Orhan Güleryüz, B. No: 2019/30221, 28/12/2021). Anayasa Mahkemesi, tanık sorgulama hakkıyla ilgili olarak verdiği kararlarında somut bir yargılama öncesinde veya haricinde elde edilen tanık beyanlarının delil olarak kabulünün yargılamanın adilliğine zarar verip vermediğini değerlendirmek için üç aşamalı bir test uygulanması gerektiğini ifade etmektedir. Buna göre ilk olarak tanığın mahkemede hazır edilmemesi geçerli bir nedenin mevcudiyetine dayanmalıdır. İkinci olarak sanığın sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı tanık tarafından verilen beyanın mahkûmiyetin dayandığı tek veya belirleyici delil olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Sorgulama veya sorgulatma imkânı tanınmayan tanığın beyanının tek veya belirleyici delil olduğunun tespit edilmesi durumunda ise üçüncü aşama olarak savunma tarafının maruz kaldığı bu olumsuzluğun telafi edilmesi amacıyla yeterli düzeyde karşı dengeleyici güvenceler sağlayan bir usulün yürütülüp yürütülmediği ortaya konulmalıdır (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Abdurrahim Balur, B. No: 2013/5467, 7/1/2016, § 80; Onur Urbay, B. No: 2014/6222, 6/3/2019, §§ 36, 40; Zekeriya Sevim, B. No: 2018/18989, 16/6/2021, §§ 44, 51). Bu kapsamda, hükme ulaşılırken sorgulanmamış tanık beyanını destekleyen başka doğrulayıcı delillere dayanılması telafi edici güvencelerden biri olarak kabul edilebilir (Orhan Güleryüz, § 39). Sorgulanmayan tanığın beyanının güvenilirliğinin ve doğruluğunun saptanması amacıyla savunma tarafına sağlanabilecek bir diğer telafi edici güvence ise sanığa olayın kendi versiyonunu anlatma ve delillerini sunma imkânının tanınmasıdır (Orhan Güleryüz, § 40).

AİHM ise Al-Khawaja ve Tahery/Birleşik Krallık kararında tanık sorgulama hakkı ile ilgili uygulanacak ilkeleri belirlemiştir. Bu kararda geliştirilen ilkelere göre, duruşmada hazır bulunmayan ve sorgulanmayan bir tanığın ifadelerinin delil olarak kullanılmasının Sözleşme'nin 6. maddesinin 3. fıkrasının (d) bendine uygunluğunu üç aşamada incelemek gerekir. Buna göre ilk olarak tanığın duruşmaya katılmaması için makul bir gerekçenin olup olmadığı belirlenmelidir. İkinci olarak, makul bir gerekçenin olduğu durumda bile, hükmün yalnızca veya belirleyici ölçüde, sanığın sorgulama imkanına sahip olmadığı duruşmaya getirilmeyen tanık tarafından verilen ifadeye dayandırılıp dayandırılmadığı tespit edilmeli, duruşma salonunda bulunmayan tanığın ifadesinin hükmün dayandığı tek veya belirleyici delil olması durumunda, bu tip delillerin kabul edilmeleri nedeniyle yargılamanın adilliği dengelemek için yeterli usuli güvencelere başvurulup başvurulmadığına bakılmalıdır. (Al-Khawaja ve Tahery/Birleşik Krallık [BD], B. No: 26766/05, 22228/06, 15/12/2011, §§ 119, 147; Cevat Soysal/Türkiye, B. No: 17362/03,23/9/2014, § 75). Al-Khawaja kararında ortaya konulan ilkeler Schatschaschwili/Almanya (B.No: 9154/10, 15/12/2015) kararında daha da belirginleştirilmiştir. Anılan kararda Mahkeme, tanığın duruşmaya katılmaması bakımından geçerli bir gerekçenin bulunmamasının, yargılamanın adil olmadığı konusunda tek başına belirleyici olmasa da, yargılamanın genel olarak adil olup olmadığının değerlendirilmesinde dikkate alınması gereken oldukça önemli bir unsur olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, Mahkemenin amacının bir bütün olarak yargılamanın adil olup olmadığını tespit etmek olduğu göz önüne alındığında gerekli dengeleyici faktörlerin kapsamının hazır bulunamayan tanığın ifadesinin delil gücüne bağlı olacağı belirtilmiştir. Buna göre söz konusu delil ne kadar önemli ise yargılamanın bir bütün olarak adil kabul edilebilmesi için dengeleyici

faktörlerin taşıması gerek ağırlık o kadar fazla olacaktır.

Mevcut başvuruda, yargılama sürecinde başvurucu hakkında beyanda bulunan tanıkların beyanları başvurucuya ve müdafiine okunarak bilgi sahibi olması sağlanmıştır. Başvurucu ve müdafi söz konusu tanık ifadelerine yönelik beyanlarını ayrıntılı olarak Ağır Ceza Mahkemesine sunabilmişlerdir. Mahkeme, yargılamada istinabe yoluyla dinlenen tanıkların anlatımlarını dikkate alarak başvurucunun FETÖ/PDY'ye üye olma boyutunda iştirak ve bilinç iradesiyle hareket ettiğini değerlendirmiştir.

Tanıkların duruşmada dinlenmemesi hususunda geçerli bir neden gösterilmemiş olması adil yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılabilmesi bakımından tek başına yeterli değildir. Bu nedenle tanıkların duruşmada dinlenmemiş ve başvurucu tarafından sorgulanmamış olmasının genel olarak yargılamanın hakkaniyetini zedeleyip zedelemediği de belirlenmelidir. Bu bağlamda mahkûmiyet hükmünün tek veya belirleyici ölçüde sanığın sorgulama imkânına sahip olmadığı tanıklar tarafından verilen ifadelere dayalı olup olmadığı önem taşımaktadır. Ayrıca hükmün tek veya belirleyici ölçüde sanığın sorgulama imkânına sahip olmadığı bir tanık tarafından verilen ifadeye dayanması durumunda savunma tarafına dengeleyici güvenceler sağlayan bir usulün takip edilip edilmediği, karşı dengeleyici imkânların tanınıp tanınmadığı tespit edilmelidir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Onur Urbay, B. No: 2014/6222, 6/3/2019, § 40).

Görüldüğü üzere başvurucu hakkında verilen mahkûmiyet kararının tek bir beyan veya delile dayalı olduğu söylenemez. Öte yandan tanıkların her birinin beyanlarının farklı olgulara ilişkin olduğu da dikkatten kaçmamalıdır. Ayrıca başvurucunun istinabe yoluyla tanık dinlenmesine itirazı olmadığı gibi bu beyanları kabul etmemek dışında bir itirazı da bulunmamaktadır.

Bir yargılamada hangi delil veya hangi tanığın beyanına üstünlük verileceği, delilleri takdir ve değerlendirme ile yetkili olan ilk derece mahkemelerine aittir. Anayasa Mahkemesi keyfilik ve bariz takdir hatası dışında delilleri değerlendirme yetkisine haiz değildir. Başvurucunun iddiaları ile mahkemenin gerekçesi dikkate alındığında tanıkların duruşmada dinlenmemesinin yargılamanın hakkaniyetini zedelediği de söylenemez.

Açıklanan nedenlerle somut olay yönünden, tanık sorgulama hakkının ihlal edilmediği kanaatine vardığımdan, çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyorum.

Üye İrfan FİDAN

HÜSEYİN YALÇINKAYA

B. No: 2021/50804 | Karar tarihi: 05.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/50804

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HÜSEYİN YALÇINKAYA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/50804)

Karar Tarihi: 5/2/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Muhterem İNCE

Raportör : Yusuf KARABULAK

Başvurucu : Hüseyin YALÇINKAYA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda hükümlü olarak bulunan başvurucunun televizyon kullanımının kısıtlanması nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 27/10/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu, olayların yaşandığı dönemde Tarsus 2 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs suçundan ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasıyla hükümlü olarak bulunmaktadır.

6. Başvurucu, hakkında görülen yargılamanın kesinleşmesi üzerine 27/7/2021 tarihinde tekli

hücreye alınmıştır. Başvurucunun kalacağı hücreye şahsi eşyaları ve televizyonu da getirilmiştir. Aynı gün Ceza İnfaz Kurumu personeli tarafından başvurucunun televizyonu geri alınmıştır. Başvurucu 2/9/2021 tarihinde yaptığı başvuruda (Başvurucu daha önce 29/7/2021 ve 2/8/2021 tarihlerinde de başvuru yaptığını ancak başvurularına cevap verilmediğini belirtmektedir. Söz konusu başvurulara ilişkin dilekçeler görülmemiş olup 16/8/2021 tarihli başvuruya rastlanmıştır.) kaldığı odaya televizyon verilmesi talebinde bulunmuştur. Ceza İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulu (İdare ve Gözlem Kurulu) 3/9/2021 tarihinde aldığı kararla başvurucunun anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçu nedeniyle ölünceye kadar ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükümlü olduğunu, Ceza İnfaz Kurumunda tek kişilik odada kaldığını, 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleştirilen darbe girişimine dâhil olduğunu, Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasının (FETÖ/PDY) aktif, etkin elemanlarından biri olduğunun anlaşıldığını, işlediği suçun nitelik ve işleniş biçimi gözönüne alındığında tehlikeli hükümlü olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda başvurucunun işlediği suç nedeniyle FETÖ/PDY'nin örgüt üyelerine televizyon, radyo vb. iletişim araçları ile talimat veya mesaj gönderebileceğinin öngörüldüğü gerekçesiyle 29/3/2020 tarihli ve 31083 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik'in (Yönetmelik) 28/1-(f) ve 75/5 maddesi uyarınca odasına televizyon verilmesinin altı aylığına kısıtlanmasına karar vermiştir.

7. Başvurucu, anılan karara karşı Tarsus 1. İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) şikâyette bulunmuştur. İnfaz Hâkimliği yaptığı inceleme sonucunda, Ceza İnfaz Kurumu kararının, ceza infaz kurumunda düzenin ve güvenliğin sağlanması amacıyla demokratik toplum düzeni bakımından alınması gereken tedbirler kapsamında kaldığını, bu sebeple demokratik toplum düzeni bakımından alınması gereken tedbirler dâhilinde şikâyet başvurusunda bulunanın temel hak ve özgürlüğünü sınırlama sonucu doğurabilecek Ceza İnfaz Kurumu kararında kamu düzeni ve Ceza İnfaz Kurumunun disiplin ve işleyişinin sağlanması şeklindeki kamu yararı arasında makul bir dengenin kurulduğunu belirterek şikâyet talebinin reddine 10/9/2021 tarihinde karar vermiştir.

8. Başvurucu, İnfaz Hâkimliği kararına karşı itiraz kanun yoluna başvurmuştur. Tarsus 1. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) İnfaz Hâkimliği kararında usul ve yasaya ayrı bir yön bulunmadığını belirterek itirazı 29/9/2021 tarihinde reddetmiştir.

9. Başvurucu, nihai kararı 6/10/2021 tarihinde tebliğ aldıktan sonra vasisi aracılığıyla 27/10/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

10. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun’un "Hükümlünün radyo, televizyon yayınları ile internet olanaklarından yararlanma hakkı" kenar başlıklı 67. maddesi şöyledir:

"(1) Hükümlü, ceza infaz kurumlarında merkezî yayın sistemi bulunduğu takdirde bu sisteme bağlı olarak radyo ve televizyon yayınlarını izleme hakkına sahiptir.

(2) Merkezî yayın sistemi bulunmayan kurumlarda, yararlı olmayan yayınların izlenmesini ve dinlenmesini engelleyecek önlemler alınmak suretiyle bağımsız anten kullanılarak televizyon ve radyo izlenmesine ve dinlenmesine izin verilir. Bu cihazlar, bedeli kendisi tarafından ödenmek koşuluyla hükümlü adına kurumca satın alınır. Her ne biçimde olursa olsun dışardan gelenler tarafından getirilen radyo, televizyon ve bilgisayarlar kuruma alınmaz.

(3) Kapalı ve açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitim evlerinde ancak, eğitim ve iyileştirme programları çerçevesinde kurum yönetimince belirlenen yerlerde görsel ve işitsel eğitim araç ve gereçlerinin kullanımına izin verilebilir. Eğitim ve iyileştirme programları gerekli kıldığı takdirde denetim altında internetten yararlanılabilir. Hükümlü, odasında bilgisayar bulunduramaz. Ancak, Adalet Bakanlığının uygun görmesi hâlinde eğitim ve kültürel amaçlı olarak bilgisayarın ceza infaz kurumuna alınmasına izin verilebilir.

(4) Bu haklar, tehlikeli hâlde bulunan veya örgüt mensubu hükümlüler bakımından kısıtlanabilir."

11. 5275 sayılı Kanun'un 67. maddesinin gerekçesi şöyledir:

"Birleşmiş Milletler Hükümlülerin İyileştirilmesi İçin Asgari Standart Kurallarının 39 uncu maddesi, hükümlülerin radyo dinlemeleri, konferansları veya kurum idaresinin çıkardığı veya denetlediği benzeri araçları izlemeleri sağlanarak, önemli haberler hakkında düzenli olarak bilgi sahibi olabilmelerini öngörmüştür.

Hükümlülerin ve ailelerinin menfaatleri, yakınları ve dış dünya ile geliştirici ilişkilerini muhafaza etmeyi ve kuvvetlendirmeyi gerektirmekte ve bu keyfîyet, eğitim ve iyileştirme amaçlarından birini oluşturmaktadır.

Nitekim, Avrupa Cezaevi Kurallarının "Dış Dünya ile Temas" başlığını taşıyan bölümün 45 inci maddesi, hükümlülere idarenin izin verdiği veya kontrol ettiği gazeteleri, dergileri ve diğer yayınları okuyarak, radyo ve televizyon yayınları ile konferans ve benzeri yollarla düzenli olarak bilgi edinmesine izin verilmesini tavsiye etmektedir.

Bu tavsiyelerin ışığında düzenlenen maddeyle, ilke olarak, hükümlüler, merkezî yayın sistemi varsa bu sisteme bağlı olarak radyo ve televizyon yayınlarını izleyebileceklerdir. Merkezî yayın sistemi bulunmayan kurumlarda, bağımsız anten kullanılarak televizyon ve radyo yayınlarının izlenmesine izin verilebilecektir. Ancak bu durumda, maksat yönünden zararlı olabilecek yayınların izlenmesini ve dinlenmesini engelleyecek tedbirler alınacaktır. Örneğin, yalnızca TRT yayınlarını izleyebilecek şekilde cihazlar kullanılacak veya antende teknik değişiklik yapılabilecektir.

Hükümlülere dışarıdan getirilen radyo, televizyon ve bilgisayarlar kuruma sokulmayacak, ancak bedeli ödenmesi koşuluyla hükümlü adına kurum tarafından satın alınacaktır. Ayrıca, Adalet Bakanlığının uygun görmesi hâlinde eğitim ve kültürel amaçlı olarak bilgisayarın ceza infaz kurumuna alınmasına izin verilebilecektir.

Kapalı ve açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitimevlerinde ancak, eğitim ve iyileştirme programları çerçevesinde kurum yönetimince belirlenen yerlerde görsel ve işitsel eğitim araç ve gereçlerinin kullanımına izin verilebilecektir; hükümlüler odalarında bilgisayar bulunduramayacaklardır.

İnternetten yararlanabilmede, keza eğitim ve iyileştirme programlarının gerekli kıldığı ölçülerde mümkün olabilecektir."

12. Yönetmelik'in "İdare ve gözlem kurulunun görev ve yetkileri" kenar başlıklı 28. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (f) bendi şöyledir:

" Tehlikeli hâli bulunan ya da örgüt mensubu olan hükümlülerle ilgili olarak, telefon görüşmeleri ile radyo, televizyon yayınları ve internet olanaklarından yararlanma hakkının kısıtlanmasına karar vermek."

13. Yönetmelik'in "Hükümlünün radyo, televizyon yayınları ile internet olanaklarından yararlanma hakkı" kenar başlıklı 75. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

" İşlediği suçun nitelik ve işleniş biçimi göz önüne alındığında, toplum için ciddi bir tehlike oluşturan, kurumdaki tutum ve davranışlarıyla, suç işlemek amacıyla kurulan silahlı örgütün yöneticiliğini yapmaya devam eden, bu konuda herhangi bir yöntemle, kurum içi veya dışındaki kişilere talimat veya mesaj veren hükümlülerin, idare ve gözlem kurulu kararıyla televizyon yayınlarını izlemesine ve bilgisayar ile internetten yararlanmasına izin verilmez."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Anayasa Mahkemesinin 5/2/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

15. Başvurucu, adli yardım talebinde bulunmuştur. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. İfade Özgürlüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

16. Başvurucu; Ceza İnfaz Kurumunda tekli hücreye alındıktan sonra televizyonunu kullanmasına izin verilmediğini, kaldığı hücreye televizyon verilmesi talebinde bulunduğunu, İdare ve Gözlem Kurulunun kararıyla odasında televizyon bulundurmasının altı ay süreyle kısıtlanmasına karar verildiğini, daha önce televizyon verilmesi için sunduğu dilekçeleri doğrultusunda işlem tesis edilmemesi sebebiyle mahkemeye erişim hakkının, kendi bütçesiyle aldığı televizyona erişiminin kısıtlanması nedeniyle ifade özgürlüğünün, İdare ve Gözlem Kurulu kararında geçen “örgütün aktif ve etkin elamanı olduğu, tehlikeli olduğu ve televizyon ile hali hazırda diğer örgüt üyelerine talimat ve mesaj verebileceği” yönündeki ifadelerden dolayı masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

17. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; hükümlülerin bilgi ve haber alma hakkına yönelik yasal düzenlemelere değinilmiş ve tehlikeli hâlde bulunan veya örgüt mensubu hükümlüler bakımından televizyona erişime kısıtlama getirilebileceği açıklanmıştır. Başvurucunun 15/7/2016 tarihinde gerçekleştirilen darbe girişimine dâhil olduğu, FETÖ/PDY'nin aktif, etkin elemanlarından biri olduğu, işlediği suçun nitelik ve işleniş biçimi gözönünde bulundurularak kısıtlama uygulandığını belirtmiştir.

18. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı sunuduğu cevapta; televizyon kısıtlamasının önleyici bir tedbir olmadığını, bunun bir cezalandırma işlemi olduğunu, herhangi bir gerekçe sunulmaksızın alınan kararın ifade özgürlüğünü ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

19. Anayasa Mahkemesi daha önce verdiği birçok kararında, tutuklu ve hükümlülerin televizyon izleme taleplerinin reddedilmesini ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirmiştir (ilgili kararlar için bkz. Muhittin Pirinççioğlu [1. B.], B. No: 2014/4397, 21/9/2016, § 20; Erdener Demirel ve Feki Roni Temizyüz [2. B.], B. No: 2014/13310, 18/7/2018, § 19).

20. Söz konusu kararlar çerçevesinde bir değerlendirme yapıldığında bir ceza infaz kurumunda hükümlü olarak bulunan başvurucunun televizyon imkânından yararlanmasının engellenmesinin haber veya fikir alma özgürlüğü, dolayısıyla ifade özgürlüğü kapsamında incelenmesi gerekir.

21. Öte yandan başvurucu, idareye daha önce yaptığı başvurulara cevap verilmemesi sebebiyle mahkemeye erişim hakkının ve İdare ve Gözlem Kurulu kararında yer alan ifadeler sebebiyle masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüşse de eldeki başvuruya konu nihai karar kapsamında şikâyet edilmediği için denetlenmeyen denetlenmeyen söz konusu iddiaların usulüne uygun hukuk yolu tüketilmek suretiyle bireysel başvuruya konu edilmesinin mümkün olduğu gözetilerek somut olayda inceleme yalnızca ifade özgürlüğüne yönelik şikâyetlerle sınırlı olarak yapılmıştır.

22. Anayasa'nın "Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti" kenar başlıklı 26. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar...

Bu hürriyetlerin kullanılması, ... kamu düzeni[nin], ... korunması ... amaçlarıyla sınırlanabilir..."

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

23. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna oybirliğiyle karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı

24. Başvurucunun televizyon olanağından yararlanmasının engellenmesiyle ifade özgürlüğüne bir müdahalede bulunulmuştur.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

25. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 26. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

26. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk koşullarını sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir.

(1) Kanunilik

27. Müdahaleye dayanak olan 5275 sayılı Kanun'un 67. maddesinin (4) numaralı fıkrasında tehlikeli hâlde bulunan veya örgüt mensubu hükümlüler bakımından televizyon yayınlarını izleme hakkının kısıtlanabileceği düzenlenmiştir. Öte yandan Yönetmelik'in 28. maddesinin

(1) numaralı fıkrasının (f) bendinin de benzer yönde düzenleme ihtiva ettiği, Yönetmelik'in 75. maddesinin (5) numaralı fıkrasında işlediği suçun nitelik ve işleniş biçimi gözönüne alındığında, toplum için ciddi bir tehlike oluşturan, kurumdaki tutum ve davranışlarıyla, suç işlemek amacıyla kurulan silahlı örgütün yöneticiliğini yapmaya devam eden, bu konuda herhangi bir yöntemle, kurum içi veya dışındaki kişilere talimat veya mesaj veren hükümlülerin televizyon yayınlarını izlemesine izin verilmeyeceği düzenlenmiştir. Dolayısıyla başvurucunun televizyon yayınlarını izlemesine izin verilmemesinin kanuni dayanağının olduğu anlaşılmaktadır.

(2) Meşru Amaç

28. Eldeki başvuruya konu olayda başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin amacının Ceza İnfaz Kurumunun düzenini ve güvenliğini sağlamak olduğu, bu bağlamda kamu düzeninin sağlanmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır.

(3) Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

29. Müdahalenin kanuni temelinin ve meşru amacının bulunduğu belirlendikten sonra yapılması gereken, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığını değerlendirmektir. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı bir müdahale olması gerekir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 70-72; Ferhat Üstündağ [1. B.], B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 45).

30. Hükümlü ve tutuklular, Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak alanı kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına kural olarak sahiptir (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 65). Bu bağlamda hükümlü ve tutukluların ifade özgürlüğünün de Anayasa ve Sözleşme kapsamında koruma altında olduğu konusunda hiçbir şüphe bulunmamaktadır (Murat Karayel (5) [2. B.], B. No: 2013/6223, 7/1/2016, § 27). Bununla birlikte ifade özgürlüğü mutlak bir hak değildir ve Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen sebeplerle sınırlanabilir. Bu bağlamda ceza infaz kurumunda bulunmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi kurumda güvenliğin ve düzenin korunmasına yönelik kabul edilebilir gerekliliklerin olması durumunda mahpusların sahip olduğu haklara sınırlama getirilebilecektir (Murat Karayel (5), § 29).

31. Anayasa Mahkemesi, bir ceza infaz kurumunda bulunan mahpusların bilgisayar veya bu gibi bazı araçlara erişimi konusunda geniş bir takdir yetkisi bulunduğunu kabul etmiştir. Bu bağlamda ceza infaz kurumu idaresinin, mahpusların kendi araçlarını bulundurmaları ve kullanmaları da dâhil olmak üzere teknik bazı araçlara ilişkin düzenlemeler yapması, bunları organize etmesi ve ceza infaz kurumu şartlarına göre denetlemesi mümkündür. Bu takdir yetkisi işin teknik boyutu, devletin olanakları, kurumların imkân ve kapasitesi ile infaz hukukunun gereklilikleri gibi koşullarla da bağlantılıdır (Abdülmenaf Osman [1. B.], B. No: 2015/5483, 10/5/2018, § 15). Bu doğrultuda anılan ilkeler, hükümlü ve tutukluların televizyon olanağından yararlanma talebi yönünden de geçerlidir.

32. Başvurucu, asıl olarak televizyon olanağından yararlandırılmamasını şikâyet konusu etmiştir. Daha önce de vurgulandığı üzere ceza infaz kurumunda bulunmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi kurumda güvenliğin ve düzenin

korunmasına yönelik kabul edilebilir gerekliliklerin olması durumunda başvurucunun televizyon olanağından yararlandırılmamasına karar verilebilecektir. Öte yandan Anayasa'nın ve ilgili mevzuatın mahpusların haber veya fikir alma özgürlüğüne ilişkin olarak belli bir iletişim aracını güvence altına aldığı da söylenemez. Bunun sonucu olarak mahpusların bilgiye ulaşmasını anlamsız ve imkânsız hâle getirmeyen münferit uygulamalar konusunda ceza infaz kurumlarının geniş bir takdir yetkisinin olduğu vurgulanmalıdır (Murat Gösterit [2. B.], B. No: 2019/9396, 27/2/2024, § 32).

33. Bununla birlikte ceza infaz kurumlarınca yapılacak belirli bir ulaşım aracına getirilen kısıtlamaya ilişkin münferit uygulamaların tamamen denetimsiz alan olarak görülmesi de mümkün değildir. Dolayısıyla mevcut başvurudaki gibi ifade özgürlüğüne yapılan müdahalelerde kurumların ve derece mahkemelerinin belirli bir ulaşım aracına getirilen kısıtlamaya ilişkin uygulamaların ceza infaz kurumunun asayişi ve güvenliği için gerekli olduğunu değerlendirmeleri gerekir. Ceza infaz kurumlarından teknik bazı araçlara ilişkin yapılan başvurularda Anayasa Mahkemesi ise idarenin ve derece mahkemelerinin bilgiye ulaşım için kullanılan teknik bir araca getirilen kısıtlama noktasındaki geniş takdir yetkilerini meşru bir temeli olmaksızın ayrımcı bir nedenle, öngörülemez ya da keyfî olarak kullanıp kullanmadıklarını inceleyecektir (Murat Gösterit, § 33).

34. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmıştır. Darbe teşebbüsüne karşı koyan güvenlik görevlileri ile bu teşebbüse tepki göstermek üzere sokaklara çıkan sivillere uçaklar, helikopterler, tanklar, diğer zırhlı araçlar ve silahlarla saldırılmış; bu saldırılar sonucunda toplam 251 kişi hayatını kaybetmiş, binlerce kişi de yaralanmıştır. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda FETÖ/PDY olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmiştir. Darbe teşebbüsüne ilişkin süreç ile FETÖ/PDY'nin yapısına ilişkin detaylı açıklamalar Anayasa Mahkemesinin Aydın Yavuz ve diğerleri ([GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-46) kararında yer almaktadır.

35. Yargı organları birçok kararında FETÖ/PDY'nin devletin anayasal kurumlarını ele geçirmeyi, sonrasında devleti, toplumu ve fertleri kendi ideolojisi doğrultusunda yeniden şekillendirmeyi ve oligarşik özellikler taşıyan bir zümre eliyle ekonomiyi, toplumsal ve siyasal gücü yönetmeyi amaçlayan, bu doğrultuda mevcut idari sisteme paralel şekilde örgütlenen bir terör örgütü olduğunu kabul etmişlerdir (ilgili kararların bir kısmı için bkz. Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, §§ 20, 21; Alparslan Altan [GK], B. No: 2016/15586, 11/1/2018, § 10).

36. Yargı kararlarında ayrıca FETÖ/PDY'nin gizlilik, hücre tipi yapılanma, her kurumda örgütlenmiş olma, kendisine kutsallık atfetme, itaat ve teslimiyet temelinde hareket etme gibi birçok özelliğinin bulunduğu ve bu örgütün diğerlerine nazaran çok daha zor ve karmaşık bir yapı olduğu ortaya konulmuştur. FETÖ/PDY'nin şeffaflık ve açıklık yerine büyük bir gizlilik içinde bir istihbarat örgütü gibi kod isimler, özel haberleşme kanalları, kaynağı bilinmeyen paralar kullanıp böyle bir örgütlenmenin olmadığına herkesi inandırmaya çalıştığı ve bunda başarılı olduğu ölçüde büyüyüp güçlendiği tespitlerine yer verilmiştir (bu konuda bkz. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 26/9/2017 tarihli ve E.2017/16.MD-956, K.2017/370 sayılı kararı; M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 14).

37. Somut başvuruda İdare ve Gözlem Kurulu, başvurucu hakkında hususi bir

değerlendirmede bulunmamış, sadece işlediği suçun niteliğinden bahsetmek suretiyle televizyon kısıtlanması yoluna gitmiştir. Ayrıca başvurucunun ne şekilde FETÖ/PDY'nin örgüt üyelerine televizyon aracılığıyla talimat veya mesaj gönderebileceğinin ne idari kararda ne de yargısal kararlarda gerekçelendirildiği görülmektedir. Yapılan müdahaleyle altı aylığına getirilen televizyon kısıtlamasının süresine yönelik gereklilik konusunda da idare tarafından herhangi bir açıklamada bulunulmamış ve söz konusu kısıtlamaya başvurucunun hangi tutum ve davranışlarının sebebiyet verdiğine dair somut bir gerekçe gösterilmemiştir. İnfaz Hâkimliğince yapılan değerledirmede ise ceza infaz kurumunun düzeni ve güvenliği açısından bu tedbirin gerekli olduğu ifade edilmekle yetinilmiş, Ağır Ceza Mahkemesince kararın usul ve kanuna uygun olduğu belirtilerek ayrıca bir açıklama yapma yoluna gidilmemiştir. Bu hâliyle ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığının anılan mevzuat hükümleri de dikkate alındığında ilgili ve yeterli bir gerekçeyle gösterilemediği sonucuna varılmıştır.

38. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

İrfan FİDAN ve Muhterem İNCE bu görüşe katılmamıştır.

VI. GİDERİM

39. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

40. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

41. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak, yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir (Hasan Sarıcı [GK], B. No: 2018/37695, 9/10/2024, § 55).

42. Bununla birlikte yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ve eski hâle getirme kuralı çerçevesinde başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

C. Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE İrfan FİDAN ve Muhterem İNCE'nin karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

D. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Tarsus İnfaz Hâkimliğine (E.2021/4326, K.2021/4316) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminatın ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 5/2/2025 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucu; ceza infaz kurumunda televizyon kullanımının kısıtlanması nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Hükümlü ve tutuklular, Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak alanı kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına kural olarak sahiptir (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 65). Bu bağlamda hükümlü ve tutukluların ifade özgürlüğünün de Anayasa ve Sözleşme kapsamında koruma altında olduğu konusunda hiçbir şüphe bulunmamaktadır (Murat Karayel (5) [2. B.], B. No: 2013/6223, 7/1/2016, § 27). Bununla birlikte ifade özgürlüğü mutlak bir hak değildir ve Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen sebeplerle sınırlanabilir. Bu bağlamda ceza infaz kurumunda bulunmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi kurumda güvenliğin ve düzenin korunmasına yönelik kabul edilebilir gerekliliklerin olması durumunda mahpusların sahip olduğu haklara sınırlama getirilebilecektir (Murat Karayel (5), § 29).

3. Başvurucu, asıl olarak televizyon olanağından yararlandırılmamasını şikâyet konusu etmiştir. Daha önce de vurgulandığı üzere ceza infaz kurumunda bulunmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi kurumda güvenliğin ve düzenin korunmasına yönelik kabul edilebilir gerekliliklerin olması durumunda başvurucunun televizyon olanağından yararlandırılmamasına karar verilebilecektir. Öte yandan Anayasa'nın ve ilgili mevzuatın mahpusların haber veya fikir alma özgürlüğüne ilişkin olarak belli bir iletişim aracını güvence altına aldığı da söylenemez. Bunun sonucu olarak mahpusların bilgiye ulaşmasını anlamsız ve imkânsız hâle getirmeyen münferit uygulamalar konusunda ceza infaz kurumlarının geniş bir takdir yetkisinin olduğu vurgulanmalıdır (Murat Gösterit [2. B.], B. No: 2019/9396, 27/2/2024, § 32).

4. Somut olayda başvurucu, olayların yaşandığı dönemde Tarsus 2 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs suçundan ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasıyla hükümlü olarak bulunmaktadır.

5. Başvurucu, hakkında görülen yargılamanın kesinleşmesi üzerine 27/7/2021 tarihinde tekli hücreye alınmıştır. Başvurucunun kalacağı hücreye şahsi eşyaları ve televizyonu da getirilmiştir. Aynı gün Ceza İnfaz Kurumu personeli tarafından başvurucunun televizyonu geri alınmıştır. Başvurucu kaldığı odaya televizyon verilmesi talebinde bulunmuştur. Ceza İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulu (İdare ve Gözlem Kurulu) 3/9/2021 tarihinde aldığı kararla başvurucunun anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçu nedeniyle ölünceye kadar ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükümlü olduğunu, Ceza İnfaz Kurumunda tek kişilik odada kaldığını, 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleştirilen darbe girişimine dâhil olduğunu, Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasının (FETÖ/PDY) aktif, etkin elemanlarından biri olduğunun anlaşıldığını, işlediği suçun nitelik ve işleniş biçimi gözönüne alındığında tehlikeli hükümlü olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda başvurucunun işlediği suç nedeniyle FETÖ/PDY'nin örgüt üyelerine televizyon, radyo vb. iletişim araçları ile talimat veya mesaj gönderebileceğinin öngörüldüğü gerekçesiyle 29/3/2020 tarihli ve 31083 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik'in (Yönetmelik) 28/1-(f) ve 75/5 maddesi uyarınca odasına televizyon verilmesinin altı aylığına kısıtlanmasına karar vermiştir.

6. Başvurucu, anılan karara karşı Tarsus 1. İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) şikâyette bulunmuştur. İnfaz Hâkimliği yaptığı inceleme sonucunda, Ceza İnfaz Kurumu kararının, ceza infaz kurumunda düzenin ve güvenliğin sağlanması amacıyla demokratik toplum düzeni bakımından alınması gereken tedbirler kapsamında kaldığını, bu sebeple demokratik toplum düzeni bakımından alınması gereken tedbirler dâhilinde şikâyet başvurusunda bulunanın temel hak ve özgürlüğünü sınırlama sonucu doğurabilecek Ceza İnfaz Kurumu kararında kamu düzeni ve Ceza İnfaz Kurumunun disiplin ve işleyişinin sağlanması şeklindeki kamu yararı arasında makul bir dengenin kurulduğunu belirterek şikâyet talebinin reddine 10/9/2021 tarihinde karar vermiştir.

7. Başvurucu, İnfaz Hâkimliği kararına karşı itiraz kanun yoluna başvurmuştur. Tarsus 1. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) İnfaz Hâkimliği kararında usul ve yasaya ayrı bir yön bulunmadığını belirterek itirazı 29/9/2021 tarihinde reddetmiştir.

8. Yargı organları birçok kararında FETÖ/PDY'nin devletin anayasal kurumlarını ele geçirmeyi, sonrasında devleti, toplumu ve fertleri kendi ideolojisi doğrultusunda yeniden şekillendirmeyi ve oligarşik özellikler taşıyan bir zümre eliyle ekonomiyi, toplumsal ve siyasal gücü yönetmeyi amaçlayan, bu doğrultuda mevcut idari sisteme paralel şekilde örgütlenen bir terör örgütü olduğunu kabul etmişlerdir (ilgili kararların bir kısmı için bkz. Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, §§ 20, 21; Alparslan Altan [GK], B. No: 2016/15586, 11/1/2018, § 10).

9. Yargı kararlarında ayrıca FETÖ/PDY'nin gizlilik, hücre tipi yapılanma, her kurumda örgütlenmiş olma, kendisine kutsallık atfetme, itaat ve teslimiyet temelinde hareket etme gibi birçok özelliğinin bulunduğu ve bu örgütün diğerlerine nazaran çok daha zor ve karmaşık bir yapı olduğu ortaya konulmuştur. FETÖ/PDY'nin şeffaflık ve açıklık yerine büyük bir gizlilik içinde bir istihbarat örgütü gibi kod isimler, özel haberleşme kanalları, kaynağı bilinmeyen paralar kullanıp böyle bir örgütlenmenin olmadığına herkesi

inandırmaya çalıştığı ve bunda başarılı olduğu ölçüde büyüyüp güçlendiği tespitlerine yer verilmiştir (bu konuda bkz. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 26/9/2017 tarihli ve E.2017/16.MD-956, K.2017/370 sayılı kararı; M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 14).

10. Somut başvuruda İdare ve Gözlem Kurulu, başvurucu hakkında verilen mahkûmiyet kararı ile bu kararın sonucuna yönelik değerlendirme yapmış ve tehlikeli hükümlü olduğuna da vurgu yaparak altı ay süreli olarak televizyon kısıtlanması yoluna gitmiştir. Yapılan kısıtlamanın süreli olduğu ve altı aylık süre için getirildiği not edilmelidir. İnfaz Hâkimliğince yapılan değerlendirmede de idare ve gözlem kurulu kararına da değinilerek ceza infaz kurumunun düzeni ve güvenliği açısından bu tedbirin gerekli olduğu belirtilmiştir. Bu hâliyle ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamadığının söylenemeyeceği, ilgili mevzuat hükümleri de dikkate alındığında ilgili ve yeterli bir gerekçenin ortaya konulduğu, altı ay süreyle yani sınırlı olarak yapılan kısıtlamanın ölçülü olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

11. Öte yandan başvuru konusu uygulamanın sadece televizyon yayınlarını izleme yönünden bilgiye ulaşmaya bir sınırlama getirdiği, başvurucunun radyo yayınlarını dinleyerek ve süreli ve süresiz yayınları okuyarak bilgiye ulaşmaya bir sınırlama getirildiğinin tespit edilmediği görülmektedir. Somut olayda ceza infaz kurumu idaresinin başvurucunun bilgiye ulaşmasını, dolayısıyla ifade özgürlüğünü adil olmayan bir şekilde kısıtlamadığı anlaşılmaktadır.

12. Sonuç olarak televizyon olanağının suç temelinde ve toplumsal tehlike gerekçesiyle yerine getirilmemesinin meşru bir temelinin bulunmadığı, ayrımcı bir nedene dayandığı, öngörülemez ya da keyfî olduğu değerlendirilmemiştir. Bu nedenlerle başvuru konusu müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmadığı kabul edilmiştir.

13. Açıklanan nedenlerle somut olay yönünden, başvurucunun Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edilmediği kanaatine vardığımızdan, çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyoruz.

Üye İrfan FİDAN Üye Muhterem İNCE

ARÇELİK A.Ş.

B. No: 2021/56987 | Karar tarihi: 05.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/56987

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ARÇELİK A.Ş. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/56987)

Karar Tarihi: 5/2/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Saliha AKSOY

Başvurucu : ARÇELİK A.Ş.

Vekili : Av. Yaşar MARAL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, temyiz talebinin süre aşımı yönünden reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu şirket, sınai mülkiyet hakları istisna uygulamasından yararlanma talebiyle ihtirazi kayıtla verdiği kurumlar vergisi beyannamesi uyarınca tahakkuk ettirilen verginin ihtirazi kayda ilişkin kısmının iptali ve istisna hükümleri uyarınca yapılması gereken Ar-Ge indiriminin gelecek yıla devri istemiyle dava açmıştır.

3. İstanbul 3. Vergi Mahkemesi (Mahkeme) 31/12/2019 tarihli kararıyla davanın kabulüne hükmetmiştir.

4. Karar hakkında istinaf isteminde bulunulması üzerine İstanbul Bölge İdare Mahkemesi4. Vergi Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 19/11/2020tarihli kararıyla istinaf başvurusunu kabul etmiş, idare mahkemesinin kararını kaldırarak davanın reddine karar vermiştir.

5. Başvurucunun temyiz talebi, Danıştay Dördüncü Dairesinin 18/3/2021 tarihli kararıyla

süre aşımı nedeniyle reddedilmiştir. Karar gerekçesinde; temyize konu Bölge İdare Mahkemesi kararının 13/01/2021 tarihinde tebliğ edildiği, bu tarih esas alındığında temyiz süresinin son gününün 12/02/2021 tarihine rastladığı ancak otuz günlük süre geçirildikten sonra 15/02/2021 günü kayıtlara giren dilekçe ile temyiz kanun yolu başvurusunda bulunulduğu belirtilmiştir.

6. Başvurucu, nihai kararı 17/5/2021 tarihinde öğrenmiş; 11/6/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Başvurucu; Bölge İdare Mahkemesi kararının vekil M.K.ya 13/1/2021 tarihinde elektronik ortamda tebliğ edildiğini ancak adı geçen vekilin vekâletname süresinin 31/1/2020 tarihinde dolduğunu belirtmiştir. Diğer yandan başvurucunun 10/12/2020 tarihinde, 31/12/2021 tarihine kadar geçerli olacak yeni bir vekil tayin ettiğini belirterek, vekâletname süresi dolan vekile yapılan tebligat esas alınarak temyiz isteminin süre yönünden reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

8. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 51. maddesi ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 83. maddesine göre başvurucunun istismar edici, yanıltıcı ve benzeri nitelikteki davranışlarıyla bireysel başvuru hakkını açıkça kötüye kullandığının tespit edilmesi hâlinde başvuru reddedilir ve yargılama giderleri dışında ilgilinin 2.000 Türk lirasından fazla olmamak üzere disiplin para cezasıyla cezalandırılmasına karar verilir.

9. Anılan düzenlemelerde genel olarak bir hakkın öngörüldüğü amaç dışında ve başkalarını zarara sokacak şekilde kullanılmasının hukuk düzenince himaye edilmeyeceğini ifade eden hakkın kötüye kullanılmasının bireysel başvuru alanında özel olarak ele alındığı açıkça görülmektedir. Bu bağlamda bireysel başvuru usulünün amacına açıkça aykırı olan ve Anayasa Mahkemesinin başvuruyu gereği gibi değerlendirmesini engelleyen davranışların başvuru hakkının kötüye kullanılması olarak değerlendirilmesi mümkündür (S.Ö., B. No: 2013/7087, 18/9/2014, § 28; Mehmet Güven Ulusoy [GK], B. No: 2013/1013, 2/7/2015, § 31).

10. Bu kapsamda özellikle Anayasa Mahkemesini yanıltmak amacıyla gerçek olmayan maddi vakıalara dayanılması veya bu nitelikte bilgi ve belge sunulması, başvurunun değerlendirilmesi noktasında esaslı olan bir unsur hakkında bilgi verilmemesi, başvurunun değerlendirilmesi sürecinde vuku bulan ve söz konusu değerlendirmeyi etkileyecek nitelikte yeni ve önemli gelişmeler hakkında Anayasa Mahkemesinin bilgilendirilmemesi suretiyle başvuru hakkında doğru bir kanaat oluşturulmasının engellenmesi durumunda başvuru hakkının kötüye kullanıldığı kabul edilebilecektir (S.Ö., § 29; Mehmet Güven Ulusoy, § 32; Osman Sandıkçı, B. No: 2013/6297, 10/3/2016; Selman Kapan ve diğerleri, B. No: 2013/7302, 20/4/2016).

11. 19/2/1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu'nun 11. maddesinde yer alan kural uyarınca vekil vasıtasıyla takip edilen işlerde tebligat vekile yapılır ve tebliğ edilen evrakın içeriğine göre bir kanun yoluna başvurulması söz konusu ise kanunda öngörülen süreler bu tarih itibarıyla işlemeye başlar (Yasin Yaman, B. No: 2012/1075, 12/2/2013, § 24).

12. Somut olayda başvurucu tarafından, Bölge İdare Mahkemesi kararınınvekâletname süresi dolan avukat M.K.ya tebliğ edildiği ve bu tarih esas alınarak temyiz başvurusunun süresinde olmadığı gerekçesiyle reddedildiği iddia edilmiştir. Ancak Ulusal Yargı Ağı Bilişim

Sistemi (UYAP) işlem kütüğünde yapılan incelemede;Gaziosmanpaşa 11. Noterliğinde 24/12/2020 tarihinde düzenlenen 32457 No.lu vekâletname ile avukat M.K.ya 31/12/2021 tarihine kadar geçerli dava takip yetkisini içeren vekâletname verildiği anlaşılmıştır. Anılan vekâletnamenin Bölge İdare Mahkemesi kararının M.K.ya tebliğ edildiği tarihi (13/01/2021) kapsadığı açıktır. Söz konusu vekâletnamenin başvurucu adına kararları temyiz etmek ve istinaf başvurusu yapmak da dâhil olmak üzere davayı takip hak ve yetkisini içerdiği, vekilin başvurucu tarafından azledildiğine dair bir azilnamenin de dosyaya sunulmadığı görülmüştür. Bu durumda, uyuşmazlık konusu Bölge İdare Mahkemesi kararının tebliği tarihinde başvurucu ile vekili arasındaki vekâlet ilişkisinin hâlen devam ettiği, dolayısıyla avukat M.K.nin başvurucu adına usule ilişkin işlemler yapma yetkisine sahip olduğu anlaşılmıştır.

13. Buna karşılık başvurucu, İçtüzük'ün 59. maddesinin (5) numaralı fıkrasında belirtilen yükümlülüklerine açıkça aykırı bir şekilde yukarıda belirtilen vekâletnameye ilişkinherhangi bir bildirimde bulunmamıştır.

14. Bu itibarla başvurucunun, başvurunun değerlendirilmesi noktasında esaslı olan unsurlar hakkında Anayasa Mahkemesini bilgilendirmemek suretiyle başvuru hakkında doğru bir kanaat oluşturulmasını engellediği sonucuna varılmıştır.

15. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun, başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle REDDİNE,

B. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 51. maddesi uyarınca başvurucu Şirketin 2.000 TL disiplin para cezası ile CEZALANDIRILMASINA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 5/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YAVUZ DEMİR

B. No: 2022/15649 | Karar tarihi: 05.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/15649

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

YAVUZ DEMİR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/15649)

Karar Tarihi: 5/2/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Ferhat YILDIZ

Başvurucu : Yavuz DEMİR

Vekili : Av. Ekrem KAYA

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulması temelinde iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının, gerekçeli kararda suçluluğu ima eden bazı ifadeler kullanılması nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvuruya konu olayların meydana geldiği süreçteki olağanüstü hâl (OHAL) koşullarına, OHAL ilanına ve uygulanan tedbirlere ilişkin genel bilgiler için bkz. C.A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, §§ 10-18; Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, §§ 10-18.

3. Başvurucu, Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı (işveren) bünyesinde işçi olarak çalışmaktadır. İşveren Yönetim Kurulunun kararıyla başvurucunun iş sözleşmesi terör örgütleriyle irtibatlı olduğunun belirlenmesi nedeniyle feshedilmiştir.

4. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespiti ve işe iade talebiyle 25/11/2016 tarihinde Samsun 4. İş Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Dava dilekçesinde; fesih işleminin bir tebligatla gerekçe gösterilmeden gerçekleştiğini, yönetim kurulunun anılan işlemi

yapmaya yetkili olmadığını, Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasıyla (FETÖ/PDY) bir ilgisinin bulunmadığını ileri sürmüştür.

5. Mahkeme, terör örgütü ile irtibatlı ya da iltisaklı olabileceği hususunda şüphenin bulunduğunu belirterek 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin (667 sayılı KHK) 4. maddesi kapsamında gerçekleştirilen fesih işleminin hukuka uygun olduğu gerekçesiyle 2/2/2017 tarihinde davanın reddine karar vermiştir.

6. Başvurucu, söz konusu karara karşı sunduğu istinaf dilekçesinde; feshin gerekçesiz gerçekleştirildiğini, yönetim kurulunun fesih yetkisine sahip bulunmadığını, örgütle hiçbir bağının olmadığını ileri sürmüştür. Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 7. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi), Mahkeme kararının hukuka uygun olduğunu belirterek 21/4/2017 tarihinde istinaf başvurusunun esastan reddine karar vermiştir. Anılan karara karşı gerçekleştirilen temyiz talebini inceleyen Yargıtay 9. Hukuk Dairesince Bölge Adliye Mahkemesi kararının onanmasına 20/6/2018 tarihinde karar verilmiştir.

7. Başvurucu, fesih işleminin anılan yargı kararları ile kesinleşmesi sonucunda Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi 3/11/2020 tarihinde başvurucunun adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir (Ayten Sekmen ve diğerleri, B. No: 2018/4987, 3/11/2020). Kararda; yargılamayı gerçekleştiren mahkemelerce geçerli bir feshin koşullarının bulunup bulunmadığının incelenmeden asıl işverenin şüphesine bağlı kalınarak bir karar verildiği, başvurucuya tanınan feshe karşı yargı yolunun açık olmasının teorik olmaktan öteye geçemediği vurgulanmıştır (Ayten Sekmen ve diğerleri, § 34).

8. Anayasa Mahkemesi kararı sonrasında gerçekleştirilen yargılama sonucunda Mahkemece 8/7/2021 tarihli kararla davanın reddine karar verilmiştir. Kararda, başvurucu hakkında ByLock kullandığı kabul edilerek etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanması suretiyle FETÖ/PDY üyeliği suçundan ceza verildiği ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına (HAGB) karar verildiği, bu nedenle başvurucunun fesih tarihi itibarıyla terör örgütü ile irtibatının tespit edildiği, feshin geçerli olduğu belirtilmiştir.

9. Mahkeme kararına karşı temyiz talebini inceleyen Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 24/11/2021 tarihinde temyiz talebinin reddine ve hükmün onanmasına karar vermiştir. Kararda, Anayasa Mahkemesi kararına değinmiş ve başvurucu hakkında FETÖ/PDY üyeliğinden hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildiğini, bu nedenle feshin geçerli olduğunu vurgulamıştır.

10. Nihai hüküm 4/1/2022 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiş olup 3/2/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

11. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Özel Hayata Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

12. Başvurucu; iş akdinin hiçbir somut gerekçe gösterilmeden haksız olarak feshedilmesi nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının, özel hayata saygı hakkının, ayrımcılık yasağının, suç ve cezaların kanuniliği ilkesinin ve mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; süreçte verilen kararlara, konuyla alakalı içtihada ve yargılamaların tarafı olan işveren tarafından sunulan görüş ile ilgili belgelere yer verilmiştir. Ayrıca başvuruya konu olan kararın OHAL döneminde alınması nedeniyle inceleme esnasında Anayasanın 15. maddesinin de dikkate alınmasının faydalı olacağı ifade edilmiştir. Başvurucunun Bakanlık görüşüne karşı beyanında, başvuru dilekçesinde yer verilen hususlar tekrar edilmiştir.

14. Başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesine yönelik işlem, özel hayata saygı hakkının otomatik olarak uygulanabilirliğini sağlamamakla birlikte mevcut başvuruda mesleki hayata yönelik müdahalenin başvurucunun özel hayatına ciddi şekilde etki ettiği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı değerlendirildiğinden başvuru özel hayata saygı hakkı yönünden uygulanabilir bulunmuş ve bu kapsamda incelenmiştir (benzer şekildeki değerlendirmeler için C.A. (3), §§ 97-101; Ayla Demir İşat, §§ 106-110).

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

16. Anayasa Mahkemesi benzer başvurularda, derdest bir ceza davası veya soruşturmanın bulunmasının tek başına yeterli görüldüğü hâllerde özellikle de ilgili kişinin beraatine ya da ilgili kişi hakkında kovuşturma yapılmasına yer olmadığına veya hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına (HAGB) karar verildiği takdirde mahkemenin ilgili ve yeterli gerekçe gösterme yükümlülüğü çerçevesinde hareket ederek irtibat veya iltisakı gösterir delilleri tartışarak bir sonuca varması ve bunu da gerekçesinde göstermesi gerektiğini kabul etmiştir. (Süleyman Duman ve Diğerleri, B. No: 2019/14039, 20/9/2023, § 29; Ceylan Nergiz, 2021/50842, 5/6/2024, § 20).

17. Somut olaydaki feshin gerekçesi, devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen FETÖ/PDY ile irtibatı veya iltisakı olduğu konusunda başvurucudan duyulan şüphe ve bu şüphe nedeniyle güven ilişkinin ortadan kalkmasıdır. FETÖ/PDY ile irtibatı veya iltisakı olduğu konusunda başvurucudan duyulan şüphenin, FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan yargılanması sonucunda hakkında verilen HAGB kararına konu dosyada başvurucunun ByLock kullandığı tespitine dayandırıldığı anlaşılmaktadır.

18. İş ilişkilerinde taraflar arasındaki güven ilişkisinin ortadan kalktığını söyleyebilmek için şüphenin mutlak bir kesinliğe ulaşması şart değildir. Önemli olan husus işçiden duyulan şüphenin güven ilişkisini zedelediği konusunda objektif nedenlerin bulunması ve bunların ikna edici şekilde ortaya konulmasıdır. Somut olayda başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatı veya iltisakı olduğu yönünde elde edilen ve derece mahkemelerince açıklanan bilgiler dikkate alındığında güven ilişkisinin zedelendiği konusunda başvurucudan duyulan şüphenin ciddi, güçlü ve objektif bir şüphe olarak nitelendirilmeye uygun hâle geldiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda tedbirin taraflar arasındaki güven ilişkisini ortadan kaldırmaya elverişli olduğu ve iş sözleşmesinin feshedilmesini gerekli kıldığı konusunda başvurucu özelinde bireyselleştirmenin yapıldığını söylemek mümkündür. Dolayısıyla somut başvurunun koşullarında benimsenen yaklaşımın kamu gücüyle donatılan işverenin takdir yetkisinin kapsamında olduğu, keyfîlik içermediği ve gerçekleştirilen müdahaleyle takdir yetkisinin sınırlarının aşılmadığı değerlendirilmektedir.

19. Bu açıklamalar doğrultusunda başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatlı veya iltisaklı olma olgusunun işçi-işveren arasındaki güven ilişkisini zedeleyen bir unsur olarak kabul eden idari ve yargısal kararların müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı

konusunda ikna edici nitelikte ilgili ve yeterli gerekçeleri içerdiği değerlendirilmektedir. Dolayısıyla somut olaydaki müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk koşulunu sağlamadığı söylenemeyecektir.

20. Öte yandan başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesinde millî güvenliğin ve kamu düzeninin korunmasına, kamu hizmetinin sürdürülebilirliğinin sağlanmasına yönelik meşru amacın olduğu açık olsa da alınan tedbirin amaçla ölçülü olması şarttır. Bu hususta başvurucunun mesleğinin niteliği, başka bir işte çalışma imkânının bulunup bulunmadığı ve başvurucuya düşen fedakârlığın ağırlığı bir bütün olarak ele alınmalıdır.

21. Somut olayda başvurucu bir kariyer mesleği niteliğinde olan mesleki faaliyetten alıkonulmadığı gibi özel sektörde çalışmasını engelleyen herhangi bir ilave kısıtlamaya da tabi tutulmamıştır. Bu konuda bir kısıtlamanın getirilmemiş olması nedeniyle başvurucunun özel hayata saygı hakkına yönelik müdahalenin öngörülen meşru amaçla ölçülü şekilde gerçekleştirildiği ve kamunun menfaati ile başvurucunun kişisel menfaati arasında adil dengenin kurulduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle başvurucu ile işveren arasında doğan uyuşmazlığın çözümüne olanak sağlamaya uygun yasal düzenlemelerin mevcut olduğu görülmektedir. Yine başvuruya konu edilen yargılama süreci incelendiğinde başvurucunun derece mahkemeleri önünde delillerini sunduğu, iddiada bulunma ve savunma haklarını herhangi bir engellemeyle karşı karşıya kalmadan kullandığı, dolayısıyla yargılamalarda usule ilişkin güvencelerin sağlandığı anlaşılmaktadır.

22. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

B. Masumiyet Karinesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

23. Başvurucu; herhangi bir yargılama yapılmadan bir itham üzerine iş akdinin feshedilmesi nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

24. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

25. Masumiyet karinesi, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına alır. Bunun sonucu olarak kişinin masumiyeti asıl olduğundan suçluluğu ispat külfeti iddia makamına ait olup kimseye suçsuzluğunu ispat mükellefiyeti yüklenemez. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz (Kürşat Eyol, B. No: 2012/665, 13/6/2013 § 26).

26. Kişinin suçluluğunu ima ya da kabul eden bir yargı kararı söz konusu olmadıkça sadece soruşturma açılmış olması da disiplin veya idari yaptırım işlemlerinin başlatılması veya uygulanması için yeterli görülebilir (Ramazan Tosun, B. No: 2012/998, 7/11/2013, § 65). Masumiyet karinesi bakımından önemli olan husus kamu makamlarının işlem ya da kararlarında belirttikleri gerekçeler veya kullandıkları dil nedeniyle bireye cezai sorumluluk yüklememeleri, ceza mahkemeleri tarafından henüz suçlu bulunmamış bireyin masumiyeti üzerine gölge düşürülmesine sebebiyet vermemeleridir (Galip Şahin, B. No: 2015/6075, 11/6/2018, § 47).

27. Anayasa Mahkemesi HAGB kararının suçluluğu tespit eden bir karar olarak kabul

edilmesinin başta masumiyet karinesi olmak üzere temel hakları ihlal edebileceğine dikkat çekmiştir (Ümmügülsüm Salgar [GK], B. No: 2016/12847, 21/10/2021, § 85). Diğer taraftan idari uyuşmazlığın çözümüne esas teşkil etmesi bakımından salt kişinin yargılanmış olmasından ve HAGB'ye dair karardan söz edilmesi masumiyet karinesinin ihlal edildiğinden bahsedebilmek için yeterli değildir (Salih Taş, B. No: 2019/15835, 11/1/2023, § 35). Bunun için kararın gerekçesinin bütün hâlinde dikkate alınması ve nihai kararın münhasıran HAGB'ye karar verilen fiillere dayanıp dayanmadığının incelenmesi gerekir (Hüseyin Şahin [GK], B. No: 2013/1728, 12/11/2014, § 40).

28. Başvuruya konu olayda derece mahkemelerince başvurucunun iş akdinin feshedilmesi, başvurucu hakkında yürütülen kovuşturmaya konu olgular temelinde değerlendirilmiştir. Kararda başvurucunun suçlu olduğuna dair tespit ya da değerlendirme yapılmadığı, yalnızca hukuki süreç anlatılırken başvurucu hakkında terör örgütüne üye olmak suçundan iddianame düzenlendiğinin ve HAGB kararı verildiğinin ifade edildiği görülmüştür. Bu hâle göre derece mahkemeleri tarafından ilgili mevzuat ve somut olayın koşulları değerlendirilmek suretiyle iş akdinin feshedilmesinin haklı nedene dayandığının olgusal temelde incelenerek karar verildiği anlaşıldığından masumiyet karinesinin ihlal edilmediğinin açık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. 1. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

2. Anayasa’nın 36. maddesi ile 38. maddesinin dördüncü fıkrasında güvence altına alınan masumiyet karinesinin İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 5/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NAYIF ÖZÇELİK

B. No: 2022/41581 | Karar tarihi: 05.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/41581

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

NAYIF ÖZÇELİK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/41581)

Karar Tarihi: 5/2/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Eyup GÖNENBABA

Başvurucu : Nayıf ÖZÇELİK

Vekili : Ahmet ARIKAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvurucu, kamulaştırmasız el atma nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvuru, süresi içinde yapılmıştır. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Şevket Karataş ([GK], B. No: 2015/12554, 25/10/2018), Celalettin Aşçıoğlu (B. No: 2013/1436, 6/3/2014), Mustafa Asiler (B. No: 2013/3578, 25/2/2015) ile İbrahim Oğuz ve diğerleri (B. No: 2013/5926, 6/10/2015) kararlarında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede başvuruculların taşınmazlarına yapılan kamulaştırmasız el atmanın Anayasa'nın

13., 35. ve 46. maddeleriyle 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nda belirtilen usule uymayan bir müdahale olduğu belirtilerek mülkiyet hakkına yapılan söz konusu müdahalenin kanunilik ilkesini ihlal ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Somut başvuruda da anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

4. Başvurucu, manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Olayda ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından etkin giderim yolu, tazminat olarak görülmektedir. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvuruculara tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Net 30.000 TL manevi tazminatın başvurucuya ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 5/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FERHAT VATANKULU

B. No: 2022/69679 | Karar tarihi: 05.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/69679

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

FERHAT VATANKULU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/69679)

Karar Tarihi: 5/2/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Ferhat VATANKULU

Vekili : Av. Arzu BEYAZIT

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, mahkumiyet kararı verilmesinden sonra kanun yolları aşamasındaki tutukluluğun makul süreyi aşması ve bu aşamada yapılan tahliye talebinin incelenmemesi nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının; yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 8/7/2022 tarihinde yapılmıştır. Komisyonca başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Sivas Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) silahlı terör örgütüne üye olma ve Anayasal düzeni değiştirmeye teşebbüs etme suçlarından başlatılan soruşturma kapsamında başvurucu 16/11/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır. Başvurucu, gözaltı süreci sonunda silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanması istemiyle sevk edildiği Sivas Sulh Ceza Hakimliğince 29 Kasım 2016 tarihinde tutuklanmıştır.

6. Başvurucu hakkında daha sonra atılı suçtan kamu davası açılmıştır. Yapılan yargılama sonucunda Sivas 2. Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi) 2/7/2018 tarihinde başvurucunun Anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan beraatine, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 8 yıl 9 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Ağır Ceza Mahkemesi başvurucunun tutukluluk halinin hüküm ile birlikte devamına karar vermiştir.

7. Anılan hükme karşı başvurucu istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Başvurucu müdafileri istinaf başvuru dilekçesinde başvurucunun tahliyesini de talep etmişlerdir. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 21. Ceza Dairesi 24/10/2019 tarihinde istinaf başvurusunun esastan reddine karar vermiştir. Başvurucunun tutukluluk halinin devamına ilişkin Bölge Adliye Mahkemesi kararının gerekçesi şu şekildedir:

"... Sanığa yüklenen silahlı terör örgütü üyeliği suçunun niteliği, mevcut delil durumu, kuvvetli suç şüphesinin bulunduğunu gösteren dosya kapsamındaki bilgi ve belge içerikleri, atılı suçun CMK'nin 100/3-a-11 maddesinde öngörülen suçlardan oluşu, verilen ceza miktarı karşısında kaçma şüphesinin varlığı, adli kontrol hükümlerinin yetersiz kalacağı ve atılı suç bakımından tutuklama tedbirinin orantılı bir tedbir niteliğini taşıdığı, tutukluluk halinin devamının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5 ve 6. maddesindeki koşullara uygun olduğu anlaşılmakla, CMK'nin 100/3-a-11 ve 108. maddeleri gereğince tutukluluk halinin devamına, ... [karar verildi]."

8. Anılan esastan red kararı başvurucu müdafii tarafından temyiz edilmiştir. Yargıtay 3. Ceza Dairesi, 4/11/2021 tarihinde müşteki vekilinin temyiz başvuru dilekçesi hakkında ek tebliğname düzenlenmesi için dosyanın Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına tevdiine karar vermiştir. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca ek tebliğname düzenlenmesinin ardından Yargıtay 3. Ceza Dairesi, 27/4/2022 tarihli kararındatemyiz aşamasında müşteki vekilinin sunduğu 26/10/2019 tarihli dilekçede katılma talebinde bulunulduğu ve dilekçe içeriği itibarıyla karara yönelik itirazların temyiz başvurusu olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Yargıtay 3. Ceza Dairesi kararın devamında müşteki vekili tarafından kanun yoluna başvurulan Anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs suçundan kurulan hükmün öncelikle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 272. maddesinin 1. fıkrası kapsamında Bölge Adliye Mahkemesince değerlendirilip bir karar verilmesi akabinde istemde bulunulması halinde temyiz isteminin değerlendirilmesi gerektiğini belirterek dosyanın mahalline tevdiine karar vermiştir.

9. Başvurucu, Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 21. Ceza Dairesine hitaben sunduğu 16/6/2022 tarihli dilekçesinde cezaevinde geçirmesi gereken sürenin 7/6/2022 tarihi itibariyle dolduğunu belirterektahliyesini talep etmiştir.

10. Yargıtay 3. Dairesinin tevdi kararı üzerine Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 21. Ceza Dairesi 27/6/2022 tarihli ek kararı ile başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçu yönünden müşteki kurumun suçtan doğrudan zarar görmemesi nedeniyle davaya katılma ve istinaf başvurusunda bulunma hakkı bulunmadığından istinaf başvurusunun reddine karar vermiştir. Bölge Adliye Mahkemesi başvurucu hakkında Anayasal düzeni

ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçuna ilişkin olarak müşteki vekilinin katılma talebinin kabulüne karar vermiş ve istinaf başvurusunu esastan inceleyerek reddine karar vermiştir.

11. Bölge Adliye Mahkemesi başvurucunun salıverilme talebine ilişkin olarak ise, ek karara konu esas incelemesinin Anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs suçu yönünden yapıldığını, oysa ki başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklu olduğunu, nitekim 5271 sayılı Kanun'un 104. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca silahlı terör örgütüne üye olma suçu yönünden yapılan esas incelemesi ile birlikte 24/10/2019 tarihinde başvurucunun tutukluluk halinin devamına karar verildiğini, başvurucunun tutukluluk durumunun 5271 sayılı Kanun'un 104. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince Yargıtay tarafından yapılacak incelemeden sonra değerlendirilebileceğini belirterek salıverilme istemi konusunda karar verilmesine yer olmadığına itiraz yolu açık olmak üzere karar vermiştir.

12. Başvurucu 28/6/2022 tarihli dilekçesiyle tahliye talebinin incelenmemesine ilişkin karara itiraz etmiştir. Başvurucu dilekçesinde cezaevinde kalması gereken sürenin 7/6/2022 tarihi itibarıyla dolduğunu, istinaf merciinin önüne gelen bir dosyada tutukluluk durumu hakkında inceleme yapmasının önünde engel bir durum bulunmadığını belirterek tahliye edilmesi gerektiğini yinelemiştir.

13. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 22. Ceza Dairesi 4/7/2022 tarihli kararıylakararı yerinde bularak itirazı kesin olarak reddetmiştir.

14. Bu karar 6/7/2022 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir. Başvurucu 8/7/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

15. Yargıtay 3. Ceza Dairesi 26/9/2022 tarihli kararı ile Bölge adliye mahkemesince verilen hükmü onamıştır.

16. 8/11/2022 tarihinde Sivas İnfaz Hakimliğince başvurucunun kalan cezasının koşullu salıverme tarihine kadar denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle infazına ve bu nedenle derhal tahliyesine karar verilmiştir. Karardabaşvurucunun koşullu salıverilme tarihinin 5/6/2023 olduğu, koşullu salıverilme tarihine 1 yıldan az süre kaldığı, açık ceza infaz kurumuna ayrılma şartlarını taşıdığı ve iyi halli olduğu belirtilmiştir.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Anayasa Mahkemesinin 5/2/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Mahkumiyete Bağlı Tutmaya İlişkin Tahliye Talebinin İncelenmediğine İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

18. Başvurucu AİHM kararlarına atıf yaparak mahkumiyet hükmü sonrası aşamadaki tutukluluk incelemelerinin de Anayasa’nın 19. maddesi kapsamında olduğunu, istinaf ve temyiz mercilerinin 5271 sayılı Kanun’un 104. maddesinin (3) numaralı hükmüne ve cezaevinde kalması gereken süre dolmuş olmasına rağmen tutukluluk durumu ile ilgili inceleme yapmadığını, Yargıtay ve istinaf merciinin tutukluluk durumu hakkında karar vermemesine karşı başvurabileceği bir yasa yolunun olmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, karar hakkının, etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Bakanlık başvurucunun tutulmasının dayanağını oluşturan mahkûmiyet hükmüyle ilgili olarak tutulmaya devam edilmesini hukuka aykırı hâle getirecek yeni bir mesele ileri sürmediğini, dolayısıyla Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası kapsamındaki güvencelerin uygulanması imkanı bulunup bulunmadığının değerlendirilmesinde bu hususun dikkate alınması gerektiğini ileri sürmüştür.

20. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasının somut olayda uygulanabilir olduğunu ileri sürmüş ve ihlal iddialarını yinelemiştir.

b. Değerlendirme

21. Anayasa'nın 19. maddesinde her ne sebeple olursa olsun hürriyeti kısıtlanan kişinin kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı hâlinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahip olduğu düzenlenmiştir. Dolayısıyla tahliye taleplerinin incelenmemesi Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası bağlamındaki güvenceyle ilgilidir.

22. Somut olayda başvurucu, tahliye taleplerinin değerlendirilmemesinden şikayetçidir.

23. Anayasa Mahkemesi söz konusu şikâyeti incelediğinde -başvurucunun tutukluluk durumu devam ediyorsa- giderim olarak eğer başvurucunun itirazı henüz değerlendirilmemiş ise derece mahkemesince itirazın veya tahliye talebinin değerlendirilmesine ve tazminata hükmedebilecektir. Ancak başvurucunun şikâyetine konu itiraz ya da tahliye talebi değerlendirilmiş, başvurucu tahliye edilmiş ya da başvurucu hakkında mahkûmiyet kararı verilmiş ise Anayasa Mahkemesi giderim olarak ancak tazminata hükmedebilecektir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Salih Sönmez, B. No: 2016/25431, 28/11/2018, §§ 164-177). Somut olayda başvurucu hakkında mahkûmiyet kararı verilmiş ve bu karar kesinleşmiştir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi inceleme sonunda ihlal sonucuna varması hâlinde giderim olarak sadece tazminata hükmedebilecektir. Bu tespite bağlı olarak başvurucuya tazminat ödenmesini sağlayabilecek bir başvuru yolunun mevcut olup olmadığının incelenmesi gerekmektedir.

24. 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (k) bendi yakalanan veya tutuklanan kişilere, yakalama ve tutuklama işlemine karşı kanunda öngörülen başvuru imkânlarından yararlandırılmamaları durumunda maddi ve manevi her türlü zararlarının tazminini isteyebilmelerine imkân sağlamaktadır. Bu madde kapsamında açılacak dava sonucuna göre görevli mahkemece başvurucu lehine tazminata da hükmedilebilecektir. Buna göre 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen dava yolu tüketilmeden yapılan bireysel başvurunun incelenmesi bireysel başvurunun ikincillik niteliği ile bağdaşmamaktadır (benzer yönde bkz. Ali Efendi Peksak (2), B. No: 2017/37727, 12/9/2019, §§ 55-67; Semih Aydın [GK], B. No: 2023/104438, 23/1/2025, §§ 55-67).

25. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Mahkumiyet Kararından Sonraki Tutukluluğun Makul Süreyi Aştığına İlişkinİddia

a. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

26. Başvurucu istinaf ve temyiz incelemesinin süresinin 4 yılı aştığını, bu durumun uzun süre tutuklu kalmasına neden olduğunu ileri sürmüştür.

27. Bakanlık, başvurucunun suç isnadına bağlı tutukluluk halinin mahkumiyet hükmü ile

sona erdiğini,başvurucunun mahkumiyete bağlı olarak tutulduğunu, mahkumiyet kararından sonraki tutmanıntutukluluk süresinin hesabında dikkate alınmadığını belirtmiştir.

b. Değerlendirme

28. Anayasa Mahkemesi, tutukluluğun kanunda öngörülen azami süreyi veya makul süreyi aştığı iddiasıyla yapılan bireysel başvurular bakımından bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucu tahliye edilmiş veya hükümlü hâle gelmiş ise 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Erkam Abdurrahman Ak, B. No: 2014/8515, 28/9/2016, §§ 48-62; İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016, §§ 33-45; Ahmet Kubilay Tezcan, B. No: 2014/3473, 25/1/2018, § 26). Somut olayda Sivas 2. Ağır Ceza Mahkemesince 2/7/2018 tarihinde başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılmasına ve hükümle birlikte tutukluluk halinin devamına da karar verilmiştir (§ 6). Dolayısıyla anılan kararlardan ayrılmayı gerektiren bir durumun olmadığı anlaşılmıştır.

29. Açıklanan gerekçeyle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

30. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

31. 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Tazminat Komisyonunun Görevleri ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Kanun'da değişiklik yapan 2/3/2024 tarihli ve 7499 sayılı Kanun uyarınca üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine makul süre şikâyetlerinin Tazminat Komisyonu tarafından inceleneceği düzenlenmiştir. Nitekim Anayasa Mahkemesi Ahmet Kartalkuş kararında ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna ulaşmıştır (Ahmet Kartalkuş, B. No: 2019/39635, 19/3/2024). Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

32. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A.1.Mahkumiyete bağlı tutmaya ilişkin tahliye talebinin incelenmemesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mahkumiyet kararından sonraki tutukluluğun makul süreyi aşması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2)

numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 5/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

EVLİYA ÖNER

B. No: 2022/93867 | Karar tarihi: 05.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/93867

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

EVLİYA ÖNER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/93867)

Karar Tarihi: 5/2/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Eyup GÖNENBABA

Başvurucu : Evliya ÖNER

Vekili : Av. Mevlam MEREZOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, taşınmaza kamulaştırma yapılmadan el atılması veaçılan kamulaştırmasız el atma davasında aleyhe yargılama gideri ve vekâlet ücretine hükmedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvuru, süresi içinde yapılmıştır. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Kamulaştırmasız El Atma Nedeniyle Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Şevket

Karataş ([GK], B. No: 2015/12554, 25/10/2018), Celalettin Aşçıoğlu (B. No: 2013/1436, 6/3/2014), Mustafa Asiler (B. No: 2013/3578, 25/2/2015) ile İbrahim Oğuz ve diğerleri (B. No: 2013/5926, 6/10/2015) kararlarında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede başvuruculara taşınmazlarına yapılan kamulaştırmasız el atmanın Anayasa'nın 13., 35. ve 46. maddeleriyle 2942 sayılı Kanun'da belirtilen usule uymayan bir müdahale olduğu belirtilerek mülkiyet hakkına yapılan söz konusu müdahalenin kanunilik ilkesini ihlal ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Somut başvuruda da anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle, başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Kamulaştırmasız El Atma Davasında Aleyhe Yargılama Giderine Hükmedilmesi Yönünden Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

4. Anayasa Mahkemesi olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Kübra Yıldız ve diğerleri [GK] (B. No: 2018/32734, 28/7/2022), Mehmet Komutan (B. No: 2020/10899, 30/4/2024) ve Hilmi Kocabey (B. No: 2019/21192, 21/5/2024) kararlarında kamulaştırmasız el atma davalarında aleyhe hükmedilen yargılama gideri ve vekâlet ücreti nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetlerde uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede başvurucular aleyhine yargılama gideri ve vekâlet ücretine hükmedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır. Somut başvuruda da anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

5. Başvurucu; ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

6. Kamulaştırmasız el atma şikâyeti nedeniyle mülkiyet hakkının ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Olayda ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından etkin giderim yolu, tazminat olarak görülmektedir. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvuruculara manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

7. Kamulaştırmasız el atma davasında aleyhe yargılama gideri ve vekâlet ücretinehükmedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

8. Öte yandan mülkiyet hakkına ilişkin olarak kamulaştırmasız el atma şikâyeti nedeniyle meydana gelen ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için manevi tazminat ödenmesine, kamulaştırmasız el atma davasında aleyhe yargılama gideri ve vekâlet ücretinehükmedilmesi nedeniyle meydana gelen ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesinin yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvuruculların maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Kamulaştırmasız el atma nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Aleyhe yargılama gideri ve vekâlet ücretine hükmedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. 1. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının kamulaştırmasız el atma nedeniyle İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının aleyhe yargılama gideri ve vekâlet ücretine hükmedilmesi nedeniyle İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin kamulaştırmasız el atma davasında aleyhe hükmedilen yargılama gideri ve vekâlet ücreti nedeniyle mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Van Bölge Adliye Mahkemesi 1.Hukuk Dairesine (E.2021/1438) GÖNDERİLMESİNE,

E. Net 30.000 TL manevi tazminatın başvurucuya ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 5/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HAYRETTİN KAYAHAN TANGÖR VE NESLİŞAH TANGÖR

B. No: 2020/11324 | Karar tarihi: 06.02.2025

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/11324

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

HAYRETTİN KAYAHAN TANGÖR VE NESLİŞAH TANGÖR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/11324)

Karar Tarihi: 6/2/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 17/9/2025 - 33020

GENEL KURUL

KARAR

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Recai AKYEL Yusuf Şevki HAKYEMEZ Yıldız SEFERİNOĞLU Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Kenan YAŞAR Muhterem İNCE Yılmaz AKÇİL Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucular : 1. Hayrettin Kayahan TANGÖR 2. Neslişah TANGÖR

Vekili : Av. Mehmet SAĞLAM

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; makam ve görev tazminatı alacaklarının (parasal hakların) geçmişe dönük olarak dul aylığına eklenerek ödenmesi için açılan davanın süre aşımından reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının; yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 27/3/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra

Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar vermiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

7. Birinci Bölüm başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar şöyledir:

9. S.T. ölen eşinden dolayı Sosyal Güvenlik Kurumundan (SGK) dul aylığı almaktadır. S.T. 29/6/2009 tarihli dilekçe ile 3/7/2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 85. maddesi ile ölen eşinin 15/1/1982-11/4/1983 ile 25/3/1984-26/3/1989 tarihleri arasında Çanakkale Ayvacık belde başkanı olarak görev yaptığından bahisle 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun ek 68. maddesine eklenen dördüncü fıkraya göre parasal haklarının 5393 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği 13/7/2005 tarihinden itibaren geçmişe dönük olarak ödenmesi istemiyle SGK'ya başvurmuştur. SGK 7/7/2009 tarihinde başvuruya verdiği yanıtta 1/10/2008 tarihinden itibaren +3000 gösterge üzerinden makam ve buna bağlı olarak +9000 görev tazminatının dul aylığının eklenerek ödendiğini bildirmiştir.

10. S.T., SGK'nın 7/7/2009 tarihli işleminin iptali ile 13/07/2005 tarihinden bu yana ödenmeyen parasal hakların geçmişe dönük olarak yasal faiziyle birlikte ödenmesi talebiyle Ankara 4. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) 27/7/2009 tarihinde iptal davası açmıştır. Dava dilekçesinde 5393 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla parasal haklarının talebe gerek olmaksızın ödenmesi gerektiğini, ödenmeyen bu alacakların tabi olduğu zamanaşımı süresinin 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'na göre beş yıl olduğunu ve bu süre henüz geçmediğinden geçmişe dönük parasal hakların iadesinin zorunlu olduğunu belirtmiştir.

11. İdare Mahkemesi 5/1/2010 tarihinde davanın süre aşımı nedeniyle reddine karar vermiştir. Mahkeme, kararda davacıya ancak idari başvurunun yapıldığı 29/6/2009 tarihinden geriye doğru altmış günlük süreden itibaren hak ettiği parasal hakların ödenmesinin mümkün olduğunu, 5393 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği 13/7/2005 tarihinden itibaren hak ettiği ileri sürülen parasal haklara ilişkin olarak idareye başvurularak hukuki ihtilaf yaratılmadığını, bu sebeple davanın esasının incelenme imkânı olmadığını açıklamıştır.

12. S.T. İdare Mahkemesi kararını temyiz etmiştir. Danıştay Onbirinci Dairesi (Daire) 2/11/2010 tarihinde İdare Mahkemesi kararının onanmasına oyçokluğuyla karar vermiştir. Karara muhalif kalan üye, olayda idarece resen tesis edilmiş bir işlem mevcut olmadığı için dava açma süresinin 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 7. ve 10. maddeleri gözönüne alınarak belirlenmesi gerektiğini, 2577 sayılı Kanun'un 11. maddesinin olayda uygulanma kabiliyeti olmadığını belirtmiştir.

13. S.T. bu karara karşı karar düzeltme başvurusunda bulunmuştur. Daire, karar düzeltme istemini kabul etmiş; 1/11/2013 tarihinde onama kararını kaldırarak İdare Mahkemesi kararının bozulmasına karar vermiştir. Bozma kararında, idarece parasal hakların 5393 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği 13/7/2005 tarihinden itibaren ödenmesi talebine yönelik olarak resen tesis edilmiş işlem olmadığı için dava açma süresinin 2577 sayılı Kanun'un 7. ve 10. maddelerinin gözönüne alınarak belirlenmesi gerektiğini, 2577 sayılı Kanun'un 11. maddesinin olayda uygulanma kabiliyeti olmadığını açıklanmıştır. Bu arada S.T. 13/7/2013 tarihinde vefat etmiş, başvurucular başvurucular mirasçı sıfatıyla devam etmek istediklerini İdare Mahkemesine bildirmiştir.

14. İdare Mahkemesi bozma kararı sonrasında 24/10/2014 tarihinde dava konusu işlemin iptaline oyçokluğuyla karar vermiştir. Kararda belediye başkanlarına makam/temsil ve görev tazminatı ödenmesini öngören kurallarda belediye başkanlığı görevine seçilerek veya atanarak yürütmüş olma konusunda herhangi bir ayrıma yer verilmediği, davacının makam tazminatı ve buna bağlı olarak temsil ya da görev tazminatı uygulanması istemiyle yaptığı başvurusunun reddine ilişkin dava konusu işlemde hukuka uyarlık görülmediği ifade edilmiştir. Karara muhalif kalan üye davanın süre aşımından reddedilmesi ve ısrar kararı verilmesi gerektiği yönünde görüş açıklamıştır.

15. SGK 24/10/2014 tarihli iptal kararının bozulması istemiyle temyize başvurmuştur. Daire, 18/5/2016 tarihinde iptal kararının bozulmasına oyçokluğuyla karar vermiştir. Karara muhalif kalan üye, davanın süresinde açıldığı yönünde görüş bildirmiştir. Bozma kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

Belli bir uygulama tarihi esas alınarak istekte bulunulan davalarda, İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 7. maddesine göre uygulama tarihinden itibaren 60 gün içinde, uygulama üzerine davacı tarafından idareye başvurulmuş ise 12. maddenin yollamada bulunduğu 11. maddeye göre, idarenin bu başvuruya cevap vermemiş olduğu hallerde, uygulama tarihinden itibaren en geç 120 gün, idarenin cevap verdiği durumlarda ise, uygulama tarihine kadar geçen süre de hesaba katılmak koşuluyla cevabın davacıya tebliğ edildiği tarihten itibaren 60 gün içinde idari davanın açılmış olması gerekmektedir.

Başka bir anlatımla dava, davacının idareye başvurduğu tarihten itibaren 120 gün içinde açılmış ise, ilgiliye, davanın açıldığı tarihten geriye doğru 120 günü geçmemek üzere, başvuru tarihinden geriye doğru 60 günlük süre içindeki ilk uygulama esas alınarak parasal hakların verilmesi, idareye başvuru tarihinden itibaren 120 günlük ya da idarenin cevabının tebliğ tarihinden itibaren 60 günlük süreler geçtikten sonra açılmış olan davalarda ise, ancak dava tarihinden geriye doğru 60 günlük süre içinde kalan ilk uygulamadan doğan parasal hakların ödenmesi mümkündür.

...

Dava dosyasının incelenmesinden, vefat eden eşinden dolayı dul aylığı almakta olan ve 1.10.2008 tarihinden itibaren makam ve görev tazminatından yararlandırılan davacı tarafından, eşinin 1982-1984 yılları arasında yapmış olduğu belediye başkanlığı görevinden dolayı 5393 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği 13.7.2005 tarihinden itibaren ödenmeyen makam ve görev tazminatının ödenmesi isteğiyle 29.6.2009 tarihli dilekçesi ile yaptığı başvurunun reddine ilişkin işlemin iptali ile 13.7.2005 tarihinden itibaren ödenmeyen makam ve görev tazminatının yasal faiziyle birlikte ödenmesine karar verilmesi istemiyle

açılan davada, İdare Mahkemesince dava konusu işlemin iptali ile yoksun kalınan parasal haklarının yasal faizi ile birlikte ödenmesine karar verildiği anlaşılmaktadır.

Buna göre, davacının 1.10.2008 tarihinden itibaren makam ve görev tazminatından yararlandırıldığı göz önüne alındığında, uyuşmazlığın, 1.1.2005-1.10.2008 dönemine ilişkin olduğu görülmektedir.

Bu durumda, 1.1.2005-1.10.2008 dönemine ilişkin parasal hakların ödenmesi isteğiyle 29.6.2009 tarihinde davacı tarafından yapılan başvurunun reddi açılan davanın süre aşımı nedeniyle esasının incelenmesine olanak bulunmadığından, İdare Mahkemesince dava konusu işlemin iptali ile tazminat isteminin kabulü yolunda verilen kararda usul hükümlerine uygunluk görülmemiştir."

16. Başvurucular, bozma kararına karşı karar düzeltme yoluna başvurmuştur. Karar düzeltme talebini Daire 22/3/2018 tarihinde reddetmiştir.

17. Bozma kararına uyan İdare Mahkemesi 9/8/2018 tarihinde yeniden davanın süre aşımından reddine karar vermiştir. Başvurucular, kararı temyiz etmiştir. Bu arada 6/1/1982 tarihli ve 2575 sayılı Danıştay Kanunu'na 1/7/2016 tarihli ve 6723 sayılı Kanun'un 12. maddesi ile eklenen geçici 27. maddenin on dördüncü fıkrası uyarınca, Danıştay Başkanlık Kurulunun 13/9/2018 tarihli ve 2018/31 sayılı kararıyla Danıştay Onbirinci Dairesinin kapatılması nedeniyle kamu görevlilerinin göreve alınması (kamu görevine alınma şartlarının bulunmadığının sonradan anlaşılması nedeniyle göreve son verme dâhil), kademe ilerlemesi, derece yükselmesi, hizmet süresi, öğrenim durumu ve diğer intibak işleri ile parasal haklarına ilişkin işlemlerden ve resen emeklilik işlemleri dışında kalan kamu görevlilerinin emeklilik mevzuatından doğan uyuşmazlıklar Danıştay Onikinci Dairesinin görev alanına dâhil edilmiştir. Temyiz istemini Danıştay Onikinci Dairesi incelemiştir.

18. Danıştay Onikinci Dairesi 20/12/2018 tarihinde İdare Mahkemesi kararının onanmasına oyçokluğuyla karar vermiştir. Karara muhalif kalan üye, başvurunun 2577 sayılı Kanun'un 10. maddesi kapsamında değerlendirilmesi gerektiği görüşünü açıklamıştır. Karar düzeltme istemi de Onikinci Daire tarafından 24/9/2019 tarihinde oyçokluğuyla reddedilmiştir. Karara muhalif kalan üye somut olayda süre aşımı olmadığı yönünde görüş açıklamıştır.

19. Başvurucular 27/3/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

Üye İlgili Mevzuat

20. 5434 sayılı Kanun'a 5393 sayılı Kanun'un 85. maddesiyle eklenen ve işlemlerin tesis edildiği dönemde yürürlükte olan ek 68. maddenin dördüncü fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"....

Sandıkça emekli aylığı bağlanan büyükşehir belediye başkanlarına 7000, il belediye başkanlarına 6000, ilçe ve ilk kademe belediye başkanlarına 3000, diğer belediye başkanlarına 1500 gösterge rakamı üzerinden, bu maddede belirtilen usûl ve esaslar

dâhilinde makam tazminatı, buna bağlı olarak temsil veya görev tazminatı ödenir. Bu tazminatlar ilgililere ödendikçe iki ay içinde faturası karşılığında Hazineden tahsil olunur. Birinci fıkrada öngörülen iki yıllık sürenin hesabında iştirakçi olup olmadıklarına bakılmaksızın belediye başkanı olarak geçen sürelerin tamamı dikkate alınır. ''

21. 5434 sayılı Kanun'un işlemlerin tesis edildiği dönemde yürürlükte olan 117. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bu kanun gereğince çeşitli adlarla ödenecek paralardan; istihkaka kesbedildiği tarihlerden itibaren 5 yıl sonuna kadar alınmayan veya yazı ile müracaat edilerek aranmayanlar Sandık lehine zamanaşımına uğrar."

22. 2577 sayılı Kanun'un "Dava açma süresi" başlıklı 7. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1. Dava açma süresi, özel kanunlarında ayrı süre gösterilmeyen hallerde Danıştayda ve idare mahkemelerinde altmış ... gündür.

23. 2577 sayılı Kanun'un "İdari makamların sükutu" başlıklı 10. maddesinin işlemlerin tesis edildiği dönemde yürürlükte olan hâlinin ilgili kısmı şöyledir:

"1. İlgililer, haklarında idari davaya konu olabilecek bir işlem veya eylemin yapılması için idari makamlara başvurabilirler.

2. Altmış gün içinde bir cevap verilmezse istek reddedilmiş sayılır. İlgililer altmış günün bittiği tarihten itibaren dava açma süresi içinde, konusuna göre Danıştaya, idare ve vergi mahkemelerine dava açabilirler..."

24. 2577 sayılı Kanun'un "Üst makamlara başvurma" başlıklı 11. maddesinin işlemlerin tesis edildiği dönemde yürürlükte olan hâli şöyledir:

"1. İlgililer tarafından idari dava açılmadan önce, idari işlemin kaldırılması, geri alınması değiştirilmesi veya yeni bir işlem yapılması üst makamdan, üst makam yoksa işlemi yapmış olan makamdan, idari dava açma süresi içinde istenebilir. Bu başvurma, işlemeye başlamış olan idari dava açma süresini durdurur.

2. Altmış gün içinde bir cevap verilmezse istek reddedilmiş sayılır.

3. İsteğin reddedilmesi veya reddedilmiş sayılması halinde dava açma süresi yeniden işlemeye başlar ve başvurma tarihine kadar geçmiş süre de hesaba katılır."

25. 2577 sayılı Kanun'un "İptal ve tam yargı davaları" başlıklı 12. maddesi şöyledir:

"İlgililer haklarını ihlal eden bir idari işlem dolayısıyla Danıştaya ve idare ve vergi mahkemelerine doğrudan doğruya tam yargı davası veya iptal ve tam yargı davalarını birlikte açabilecekleri gibi ilk önce iptal davası açarak bu davanın karara bağlanması üzerine, bu hususta kararın veya kanun yollarına başvurulması halinde verilecek kararın tebliği veya bir işlemin icrası sebebiyle doğan zararlardan dolayı icra tarihinden itibaren dava süresi içinde tam yargı davası açabilirler. Bu halde de ilgililerin 11 nci madde uyarınca idareye başvurma hakları saklıdır."

2. Danıştay Kararları

26. Danıştay Onbirinci Dairesinin 28/2/2020 tarihli ve E.2018/4322, K.2020/1702 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...Davacı yönünden, 5434 sayılı Kanunun Geçici 208. maddesi uyarınca, makam tazminatı,

yüksek hakimlik tazminatı ile temsil tazminatı ödemesi için iki yıl süreyle çalışmış olma şartının aranmayacağı, ancak 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu'nun 117. maddesi uyarınca, başvuru tarihinden geriye doğru beş yıllık süreyi kapsayan dönem için makam tazminatı ve buna bağlı görev veya temsil tazminatının ödenmesi gerekmekle birlikte, 5510 sayılı Kanun'un Geçici 4. maddesinin 11. fıkrası ile yapılan atıf uyarınca, SSK ve Bağ-Kur'dan yaşlılık aylığı alan belediye başkanlarının, görev ve makam tazminatı alabilmeleri için ayrıca mülga 5434 sayılı Kanun'un 39. ve Ek 68. maddelerdeki koşullara haiz olmaları gerektiği, bu koşullar gerçekleşmemişse, gerçekleştiği tarihten itibaren görev ve makam tazminatının verilebileceği açıkça belirtilmiştir.

Bu durumda; 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu'nun 117. maddesi uyarınca davacının başvuru tarihinden 5 yıl geriye doğru gidilerek, 30/01/1950 doğumlu olan davacının 61 yaşını doldurduğu 30/01/2011 tarihinden itibaren 5510 sayılı Kanun'un Geçici 4. maddesinin 11. fıkrası gereğince tarafına Belediye Başkanlığı görevinden dolayı makam tazminatı ve buna bağlı görev veya temsil tazminatı ödenmesine hükmedilmesi gerekirken, bu husus dikkate alınmaksızın davanın kabulü ile davacının makam, görev ve temsil tazminatının dava tarihi olan 26/03/2013 tarihinden itibaren hesaplanacak yasal faiziyle birlikte davacıya ödenmesi yönündeki Mahkeme kararında hukuki isabet bulunmamaktadır...."

27. Danıştay Onikinci Dairesi'nin 8/11/2023 tarihli ve E.2023/5007, K.2023/5694 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...Dava konusu uyuşmazlıkta, davacıya, 46 yıl 4 ay 10 gün hizmetine karşılık 1. derece 4. kademe intibakı ile kıdemli albay rütbesi esas alınarak (4300) ek gösterge rakamı ve (2000) makam tazminatı göstergesi üzerinden, 15/03/1993 tarihinden itibaren emekli aylığı bağlanmış ve 30 tam hizmet yılına karşılık emekli ikramiyesi tutarı tahakkuk ettirilmiş olup, daha sonraki yasal düzenlemeler uyarınca, emekli aylıklarına uygulanan ek gösterge rakamı ile emekli aylıkları ile birlikte ödenen makam tazminatı göstergesi yükseltilmiştir.

Ancak davacının 22/01/2014 tarihinde kayda giren dilekçesi üzerine, kurum kayıtlarında unvanının er ve erbaş olarak yer aldığı görüldüğünden, 631 sayılı Kanun Hükmünde Kararname uyarınca görev tazminatından yararlandırılmadığı anlaşılarak, söz konusu dilekçe tarihi olan 22/01/2014 tarihinden geriye doğru 5 yıl gidilmek suretiyle 01/02/2009 tarihinden itibaren, kıdemli albay rütbesi esas alınarak (11500) gösterge rakamı üzerinden görev tazminatından yararlandırılması yönünde işlem tesis edilmiştir.

Bu durumda 5434 sayılı Kanun'un 5 yıllık zaman aşımı süresine ilişkin hükümleri uyarınca, davacının 22/01/2014 tarihli dilekçesi esas alınarak, bu tarihten 5 yıl geriye gidilmek suretiyle 01/02/2009 tarihinden itibaren görev tazminatından yararlandırılması gerektiği dikkate alındığında, bu süreyi aşan 01/03/2002 - 01/02/2009 tarihleri arasında görev tazminatı ödemesinden yararlandırılmasına yönelik İdare Mahkemesi kararının iptal ve kabule ilişkin bu kısmında hukuki isabet bulunmamaktadır...". Benzer yönde bkz. Danıştay 11. Dairesi'nin 15/3/2016 tarih ve E.2014/3635, K.2016/89 sayılı kararı.

28. Danıştay Onikinci Dairesinin 19/4/2021 tarihli ve E.2018/5932, K.2021/1994 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... Ankara 11.İdare Mahkemesince verilen 30/10/2014 tarih ve E:2014/35, K:2014/1441 sayılı kararla; davacının ölüm aylığı bağlanmasına hak kazandığı tarihin 5510 sayılı Kanun'un Geçici 4. maddesinin yürürlüğe girdiği 2008 yılının Ekim ayı başı olduğu, davacının 27/09/2013 tarihinde yaptığı başvurusunun kendisine 01/11/2008 tarihinden

itibaren ölüm aylığı bağlanması ile sınırlı olduğu, davacının başvuru tarihinden (27/09/2013) geriye doğru 5 yıl gidilmesi halinde davacı talebinin beş yıllık zamanaşımı süresi içerisinde kaldığı yani ölüm aylığı talebinin istenilen tarih itibarıyla zamanaşımına uğramadığı görüldüğünden, davacının 01/11/2008 tarihinden itibaren ölüm aylığı bağlanması istemini reddeden davalı idare işleminde hukuka uyarlık bulunmadığı gerekçesiyle dava konusu işlemin iptaline, bu işlem nedeniyle uğranılan zararın tazmini gerektiğinden, davacının tazminat isteminin kabulü ile yoksun kaldığı aylıklarının idareye başvuruda bulunduğu 27/09/2013 tarihten itibaren işletilecek yasal faizi ile birlikte davacıya ödenmesine karar verilmiştir.

....

Dava konusu işlemin yukarıda özetlenen gerekçeyle iptali ile eksik ödenen ölüm aylığının idareye başvuru tarihi olan 27/09/2013 tarihinden itibaren işleyecek yasal faiziyle birlikte davacıya ödenmesi yolundaki Ankara 11. İdare Mahkemesinin 30/10/2014 tarih ve E:2014/35, K:2014/1441 sayılı temyize konu kararının ONANMASINA, [karar verildi]."

B. Uluslararası Hukuk

1. İlgili Sözleşme

29. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ... konusunda karar verecek olan,... bir mahkeme tarafından ... görülmesini isteme hakkına sahiptir..."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

30. Sözleşme'de açıkça yer almasa da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) mahkemeye erişim hakkını adil yargılanma hakkının en temel unsurlarından biri olarak nitelendirmektedir (Roche/Birleşik Krallık [BD], B. No: 32555/96, 19/10/2005, § 117; Stanev/Bulgaristan [BD], B. No: 36760/06, 17/1/2012, § 229). AİHM, mahkemeye ulaşmayı aşırı derecede zorlaştıran ya da imkânsız hâle getiren uygulamaların mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini vurgulamaktadır (Golder/Birleşik Krallık [GK], B. No: 4451/70, 21/2/1975, § 36).

31. Bununla birlikte AİHM; dava açma ya da kanun yollarına başvuru için belli sürelerin öngörülmesini, bu süreler dava açmayı imkânsız kılacak ölçüde kısa olmadıkça hukuki belirlilik ilkesinin bir gereği olarak kabul etmekte ve mahkemeye erişim hakkına aykırılık oluşturmayacağını belirtmektedir (Perez de Rada Cavanilles/İspanya, B. No: 28090/95, 28/10/1998, § 45). Ne var ki öngörülen süre şartlarının hukuka açıkça aykırı olarak yanlış uygulanması ya da yanlış hesaplanması nedeniyle kişilerin dava açma ya da kanun yollarına başvuru hakkını kullanamamaları söz konusu olduğunda mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğinin kabul edilmesi gerektiği değerlendirilmektedir (Osu/İtalya, B. No: 36534/97, 11/7/2002, § 35).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

32. Anayasa Mahkemesinin 6/2/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

33. Başvurucular, yargılamanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

34. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Ahmet Kartalkuş, [2.B.] B. No: 2019/39635, 19/3/2024) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 2/3/2024 tarihli ve 7499 sayılı Kanun'la 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Tazminat Komisyonunun Görevleri ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Kanun'a eklenen 5/A maddesi ile ayrıca anılan Kanun'un geçici 3. maddesinde yapılan değişiklik gereği 12/3/2024 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddiasıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak ilk bakışta ulaşılabilir ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır.

35. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik nedenleri yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

36. Başvurucular, parasal hakların geçmişe dönük olarak ödenmesi istemiyle yaptıkları başvurunun reddine yönelik işlemin iptali istemiyle açılan davanın süre aşımından reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakları ile mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

37. Bakanlık görüşünde, konuya ilişkin olarak SGK tarafından sunulan görüş yazısının değerlendirmeye alınması gerektiği belirtilmiştir. SGK görüş yazısında başvuruculara 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun geçici 4. maddesi gereğince 1/10/2008 tarihinden sonrası için makam ve görev tazminatından yararlandırılmasının mümkün olduğunun altı çizilmiştir.

38. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formunda belirttiklerini iddialarını yinelemiştir.

2. Değerlendirme

39. Anayasa’nın "Hak arama hürriyeti" başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

40. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvuruculara açtığı davanın süre aşımından reddedilmiş olması nedeniyle öne sürdükleri iddiaların mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

41. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini

gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

42. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Sözleşme'yi yorumlayan AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti. [2. B.], B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

43. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bakımdan davanın bir mahkeme tarafından görülebilmesi ve kişinin adil yargılanma hakkı kapsamına giren güvencelerden faydalanabilmesi için ilk olarak kişiye iddialarını ortaya koyma imkânının tanınması gerekir. Diğer bir ifadeyle dava yoksa adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerden yararlanmak mümkün olmaz (Mohammed Aynosah, [1. B.] B. No: 2013/8896, 23/2/2016, § 33).

44. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini ifade etmiştir (Özkan Şen, [2.B.] B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52)

45. Somut olayda başvurucuların açtığı davanın süre aşımı nedeniyle reddine karar verilmiştir. Davanın süre aşımı yönünden reddedilmesi nedeniyle uyuşmazlığın esasının incelenememesinin mahkemeye erişim hakkına müdahale teşkil ettiği açıktır.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

46. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

47. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen şartlara uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma, ölçülülük ilkesine aykırı olmama şartlarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

(1) Kanunilik

48. Başvuruculara açmış olduğu iptal davasının süresi içinde açılmadığı gerekçesiyle reddedilmesine ilişkin mahkeme kararının 2577 sayılı Kanun'un 7. ve 11 ve 12. maddesine dayandığı görülmektedir. Başvurucular müdahalenin kanuni dayanağı olmadığını ileri

sürmekteyse de bu değerlendirmenin ölçülülük başlığı altında yapılması uygun görülmüştür.

(2) Meşru Amaç

49. Hukuki işlem ve kuralların sürekli dava tehdidi altında olması hukuk devletinin unsurları olan hukuki güvenlik ve istikrar ilkeleriyle bağdaşmaz. Bu nedenle mahkemeye erişim hakkı ile hukuki güvenlik ve istikrar gerekleri arasında makul bir denge gözetilmelidir (AYM, E.2014/177, K.2015/49, 14/5/2015). Dava açılmasının belli bir süre şartına bağlanmasının hukuki güvenlik ve istikrarın sağlanması ile mahkemeye erişim hakkı arasında makul bir denge kurulması amacına yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre dava hakkının süreyle sınırlandırılmasının meşru bir amaca yönelik olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

(3) Ölçülülük

(a) Genel İlkeler

50. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka anlatımla mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamaların mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini ifade etmiştir (Özkan Şen, § 52).

51. Bu nedenle mahkemelerin usul kurallarını uygularken yargılamanın hakkaniyetine zarar getirecek ölçüde katı şekilcilikten kaçınmaları gerektiği gibi kanunla öngörülmüş usul şartlarının ortadan kalkmasına neden olacak ölçüde aşırı esneklikten de kaçınmaları gerekir (Kamil Koç, [1. B.] B. No: 2012/660, 7/11/2013, § 65). Bu kapsamda mevzuatta öngörülen dava açma süresine ilişkin kuralların hukuka açıkça aykırı olarak yanlış uygulanması veya bu sürelerin hatalı hesaplanması nedenleriyle kişilerin dava açma ya da kanun yollarına başvuru haklarını kullanmasına engel olunması mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., § 38).

52. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında dikkate alınacak ölçütlerden biri olan ölçülülük, hukuk devleti ilkesinden doğmaktadır. Hukuk devletinde hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması istisnai bir yetki olduğundan bu yetki ancak durumun gerektirdiği ölçüde kullanılması şartıyla haklı bir temele oturabilir. Bireylerin hak ve özgürlüklerinin somut şartların gerektirdiğinden daha fazla sınırlandırılması kamu otoritelerine tanınan yetkinin aşılması anlamına geleceğinden hukuk devletiyle bağdaşmaz (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014).

53. Ölçülülük ilkesi, öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını ve bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir. Öngörülen tedbirin kişiyi olağan dışı ve aşırı bir yük altına sokması durumunda müdahalenin ölçülü olduğundan söz edilemez (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2012/102, K.2012/207, 27/12/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2015/43, K.2015/101, 12/11/2015; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, [1.B.] B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38). Müdahalenin ölçülülüğü değerlendirilirken ilgili yasal düzenlemelerle birlikte somut olayın şartları ve başvurucunun tutumu da gözönünde bulundurulmalıdır (Ahmet Ersoy ve diğerleri, [2.B.] B. No: 2014/4212, 5/4/2017, § 50).

54. Bu bağlamda dava açma süresinin işlemeye başladığı an da mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçülülüğü bağlamında büyük önem taşımaktadır (Yaşar Çoban [GK],

B. No: 2014/6673, 25/7/2017, § 66). Dava açma süresinin hangi tarihte başlayacağını belirleme ve mevzuatı bu yönüyle yorumlama görevi esasen derece mahkemelerine aittir. Bireysel başvurunun ikincillik ilkesi gereği, dava açma süresinin başlatılacağı tarihin belirlenmesi noktasında Anayasa Mahkemesinin bir görevi bulunmamaktadır. Anayasa Mahkemesinin bu hususta üstleneceği rol, dava açma süresinin hangi tarihten itibaren başlatılması gerektiğiyle ilgili olarak derece mahkemelerinin yorumlarının mahkemeye erişim hakkına etkisini somut olayın şartları ışığında incelemektir (Ahmet Yıldırım, [1.B.] B. No: 2014/18135, 20/9/2017, § 46). Bu kapsamda dava açma süresinin henüz dava hakkının doğmadığı ya da hak sahibinin dava hakkının doğduğundan haberdar olmadığı ve somut şartlar çerçevesinde haberdar olduğunun kabulünü haklı kılan nedenlerin bulunmadığı bir dönemde işlemeye başlaması dava hakkının varlığını anlamsız kılabileceğinden ölçülülük ilkesini zedeleyebilir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Yaşar Çoban, § 66).

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

55. 2577 sayılı Kanun'un 10. maddesinin birinci fıkrasında öncelikle ilgililerin haklarında idari davaya konu olabilecek bir işlem veya eylemin yapılması için idari makamlara başvurabileceği belirtilmiştir. Davaya konu edilecek idari işlemler, ilgilinin idareye başvurusu üzerine tesis edilebileceği gibi idarece kendiliğinden de tesis edilmiş olabilir. Böyle bir durumda ilgililerin kanunda aksine bir hüküm olmadıkça 2577 sayılı Kanun'un 10. maddesine göre idareye başvurarak işlem tesis ettirmeleri ve bu işleme karşı 2577 sayılı Kanun'un 7. ve 10. maddelerinde belirtilen süreleri gözeterek dava açmaları mümkündür.

56. 2577 sayılı Kanun'un 11. maddesinde ise ilgililer tarafından idari dava açılmadan önce idari işlemin kaldırılması, geri alınması, değiştirilmesi veya yeni bir işlem yapılmasının üst makamdan, üst makam yoksa işlemi yapan makamdan idari dava açma süresi içinde istenebileceği, bu başvurunun idari dava açma süresini durduracağı, altmış gün içinde bir cevap verilmezse isteğin reddedilmiş sayılacağı, isteğin reddedilmesi veya reddedilmiş sayılması hâlinde dava açma süresinin yeniden işlemeye başlayacağı ve başvurma tarihine kadar geçmiş sürenin de hesaba katılacağı hükme bağlanmıştır.

57. Aynı Kanun'un 12. maddesinde ise ilgilerin haklarını ihlal eden bir idari işlem dolayısıyla doğrudan doğruya tam yargı davası veya iptal ve tam yargı davalarını birlikte açabilecekleri düzenlenmiştir. 12. maddeye göre ilgilileri ilk önce iptal davası açarak bu davanın karara bağlanması üzerine bu hususstaki kararın veya kanun yollarına başvurulması hâlinde verilecek kararın tebliği veya bir işlemin icrası sebebiyle doğan zararlardan dolayı icra tarihinden itibaren dava süresi içinde tam yargı davası açabilir.

58. Öncelikle bir idari başvurunun hangi kanun maddesiyle ilgili olduğunu belirlemek ve bu belirlemeye göre dava açma süresini tespit etmek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Anayasa Mahkemesinin görevi mahkemelerin yorumlarının temel haklar üzerindeki etkilerini incelemekten ibarettir. Öncelikle Danıştay kararları incelendiğinde bir idari başvurunun hangi kanun maddesine göre (Mad.10/11) değerlendirileceği tespit edilirken güçlükler yaşandığı ve farklı Dairelerin birbirinden farklı esaslar belirlediği gözlenmektedir (Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 27/3/2014 tarihli ve E.2011/314, K.2014/1279 sayılı kararı; Danıştay Altıncı Dairesinin 30/10/2023 tarihli ve E.2022/9225, K.2023/7684 sayılı kararı; Danıştay Onüçüncü Dairesinin 23/2/2023 tarihli ve E.2022/4991, K.2023/792 sayılı kararı). Hatta aynı konuda yapılan idari başvuruların 10. madde veya 11. madde başvurusu olduğu noktasında farklı bölge idare mahkemeleri arasında içtihat aykırılıkları dahi ortaya çıkmıştır (Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun bölge idare mahkemeleri

kararları arasındaki giderilmesi hakkındaki 17/12/2020 tarihli ve E.2020/177, K.2020/176 sayılı kararı). Başvuruya konu somut olayda Daire ilk bozma kararında idari başvurunun 10. madde kapsamında bir başvuru olduğuna karar vermişken aynı Daire ikinci bozma kararında idari başvurunun 11. madde kapsamında olduğuna karar vermiştir (bkz. §§ 13, 15).

59. Başvuruculaların murisi 29/6/2009 tarihli dilekçe ile ölen eşinin Çanakkale'nin Ayvacık Belde Başkanı olarak görev yaptığından bahisle makam ve görev tazminatının 5393 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği 13/7/2005 tarihinden itibaren ödenmesi talebiyle SGK'ya başvuru yapmıştır. SGK tarafından başvuruya verilen 7/7/2009 tarihli yanıtta, 1/10/2008 tarihinden itibaren +3000 gösterge üzerinden makam ve buna bağlı olarak +9000 görev tazminatının dul aylığına eklenerek ödendiği bildirilmiştir. Başvuruculaların murisi 7/7/2009 tarihli yanıtın iptali ile 13/7/2005 tarihinden bu yana ödenmeyen olan makam/görev tazminatlarının yasal faizi ile birlikte ödenmesine karar verilmesi talebiyle 27/7/2009 tarihinde iptal davası açmıştır. Mahkeme son olarak 9/8/2018 tarihinde açılan davayı süre aşımı yönünden reddetmiştir.

60. Somut olayda başvurucular, 5018 sayılı Kanun kapsamında zamanaşımı süresinin beş yıl olduğunu, henüz alacağın zamanaşımına uğramadığını ve 2577 sayılı Kanun'un 10. maddesi kapsamında bir başvuru yaptıklarını belirtmektedir. Daire, 1/11/2013 tarihli bozma kararında başvurunun 2577 sayılı Kanun'un 10. maddesi kapsamında olduğuna karar vermişken 18/5/2016 tarihli bozma kararında bu kez başvurunun 2577 sayılı Kanun'un 11. maddesi kapsamında olduğunu tespit etmiştir.

61. 5434 sayılı Kanunu'nun 117. maddesi uyarınca, bu Kanun kapsamında çeşitli adlar altında yapılacak ödemelerin, hak edildikleri tarihten itibaren beş yıllık zamanaşımı süresine tabi olduğu hükme bağlanmıştır. Nitekim Danıştay da benzer nitelikteki birçok uyuşmazlıkta bu hükmü esas alarak değerlendirmelerde bulunmuş ve uyuşmazlıkları anılan madde kapsamında çözümlemiştir (bkz. §§ 26, 27, 28). Ancak somut olayda, söz konusu içtihat çizgisi ile uyumlu bir değerlendirme yapılmadığı ve davaya konu uyuşmazlığın bu bağlamda ele alınmadığı görülmektedir. Bu çerçevede, ilgili mahkeme kararlarında, anılan değerlendirme yönünden ve mevcut içtihattan ayrılmayı haklı kılacak olguların tartışılmadığı, ayrıca bu konuda başvuruculaların iddialarını karşılayan ilgili ve yeterli gerekçelerin sunulmadığı görülmüştür. Dolayısıyla, mahkeme kararlarında mevcut içtihattan sapma yönünde herhangi bir açıklama içermemesi nedeniyle başvuruculaların mahkemeye erişim haklarına yapılan müdahalenin somut olayın koşulları itibarıyla başvurucular üzerinde şahsi olarak aşırı bir külfet doğurduğu, bu sebeple söz konusu müdahalenin ölçüsüz olduğu sonucuna varılmıştır.

62. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Rıdvan GÜLEÇ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ve Selahaddin MENTEŞ bu sonuca farklı gerekçeyle katılmıştır.

VI. GİDERİM

63. Başvurucular; ihlalin tespiti, yeniden yargılama ve 50.000 TL tazminat ödenmesi taleplerinde bulunmuştur.

64. Başvuruda tespit edilen ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama

yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

65. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 4. İdare Mahkemesine (E.2018/1563, K.2018/1905) GÖNDERİLMESİNE,

D. 446,90 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.446,90 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 6/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FARKLI GEREKÇE

1. Makam ve görev tazminatı alacaklarının geçmişe dönük olarak dul aylığına eklenerek ödenmesi için açılan davanın süre aşımından reddedilmesi nedeniyle başvurucunun mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasıyla yapılan bireysel başvuruda Mahkememiz çoğunluğunun başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı bağlamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği şeklindeki kanaatine farklı gerekçe ile katılmaktayız.

2. Ölen eşinin geçmişte bir beldede belediye başkanı olarak görev yapması nedeniyle 5393 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği 13/7/2005 tarihinden itibaren süregelen ve her ay etki doğuran parasal haklarının faizi ile birlikte geçmişe dönük olarak ödenmesi istemiyle Sosyal Güvenlik Kurumuna yapılan başvurunun olumsuz sonuçlanması sonrasında idari yargıda açılan iptal davası süre aşımı nedeniyle red kararı ile sonuçlandırılmıştır.

3. Başvurucunun parasal haklarının geçmişe dönük olarak ödenmesi talebini içeren süreçte idari yargı mercilerince verilen red kararının mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiği sonucuna ulaşırken Mahkememiz çoğunluğu, somut olayda başvuruculların 5018 sayılı Kanun kapsamında zamanaşımı süresinin 5 yıl olduğunu, henüz alacağın zamanaşımına uğramadığını ve 2577 sayılı Kanun'un 10. maddesi kapsamında bir başvuru yaptıklarını belirtmiş olmasına rağmen Dairenin 1/11/2013 tarihli bozma kararında başvurunun 2577 sayılı Kanun'un 10. maddesi kapsamında olduğuna karar vermişken 18/5/2016 tarihli bozma kararında bu kez başvurunun 2577 sayılı Kanun'un 11. maddesi kapsamında olduğunu tespit etmesine dikkatleri çektikten sonra Danıştayın benzer mahiyetteki pek çok uyuşmazlıkta meseleyi 5434 sayılı Kanun'un 117. maddesi kapsamında değerlendirerek bu Kanun gereğince çeşitli adlar altında ödenecek paraların hak edildiği tarihten itibaren 5 yıllık zamanaşımı süresine tabi bulunduğunu dikkate alarak sonuca ulaşmasına rağmen somut olayda benzer bir değerlendirme yapılmamış olmasını ihlale dayanak olarak göstermiştir. Mahkememiz çoğunluğunca, anılan değerlendirmeden ve konuya ilişkin içtihatlardan ayrılmayı gerektiren olguların mahkeme kararlarında tartışılmadığı ve bu konuda ilgili ve yeterli gerekçe sunulmadığı anlaşıldığından başvuruculların mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin başvurucu üzerinde şahsi olarak aşırı bir külfete yol açtığı için ölçüsüz olduğu sonucuna varılmıştır (bkz.: §§ 60-61).

4. Oysa 5 yıllık zamanaşımı meselesi somut başvuruya konu uyuşmazlıkta Danıştay karar gerekçesinde hiçbir şekilde değerlendirilmiş değildir. Buna rağmen çoğunluk kararındaki bu gerekçeden hareketle ihlal sonucuna ulaşmak bireysel başvuru yolunun ikincillik ilkesi ile de uyumlu değildir. Bireysel başvuru inceleme yöntemi yönü ile Anayasa Mahkemesince bunun yerine ihlale neden olan Danıştay Dairesi kararındaki gerekçeden hareketle anayasallık değerlendirmesi yapmak gerekmektedir.

5. Çoğunluk kararında ulaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği şeklindeki kanaate katılmaktayız. Ancak bu bireysel başvuruda mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin kanunilik şartını sağlamayan bir kamusal müdahaleden kaynaklandığı kanaatindeyiz.

6. Başvuruya konu olayda idari yargı mercileri 2577 sayılı İdari Yargılama Usul Kanunu’nun farklı hükümlerine dayanmışlardır. Danıştay’ın ilgili Dairesi ilk bozma kararında idari başvurunun 2577 sayılı İdari Yargılama Usul Kanunu’nun 10. maddesi kapsamında olduğunu belirtirken ikinci bozma kararında idari başvurunun 2577 sayılı Kanun'un 11. maddesi kapsamında olduğunu ifade etmiş ve sonuçta iptal talebi idari yargı mercileri tarafından süre aşımı nedeniyle reddedilmiştir.

7. Bilindiği üzere 2577 sayılı Kanun’un dava konusu işlemlerle ilgili yargısal süreçlerde de yürürlükte olan şekliyle "İdari makamların sükutu" başlıklı 10. maddesi ve "Üst makamlara başvurma" başlıklı 11. maddesi her bir maddede ayrı ayrı belirtilen amaçlarla idari makamlara veya üst makamlara başvurmayı ve oradan alınacak cevaba göre ve belirtilen süre içinde işlemin iptali için idari yargı mercilerine dava açmayı düzenlemektedir. Esasında düzenlenen konular bazı yönleriyle farklılıklar taşısa da bu iki maddede de idari yargı

mercilerinde dava açma süresi ile ilgili olan hususlar yer almaktadır.

8. Ancak bu başvurudaki temel sorun idari yargı mercilerinin süreye ilişkin yaptığı yorumdan kaynaklanmaktadır. Başvurucunun açmış olduğu davada Danıştayın ilgili Dairesinin ilk derece mahkemesi kararının bozulmasına hükmettiği 18/5/2016 tarihli kararındaki şu gerekçe müdahaleye ilişkin temel sorunu ortaya koymaktadır:

“Belli bir uygulama tarihi esas alınarak istekte bulunulan davalarda, İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 7. maddesine göre uygulama tarihinden itibaren 60 gün içinde, uygulama üzerine davacı tarafından idareye başvurulmuş ise 12. maddenin yollamada bulunduğu 11. maddeye göre, idarenin bu başvuruya cevap vermemiş olduğu hallerde, uygulama tarihinden itibaren en geç 120 gün, idarenin cevap verdiği durumlarda ise, uygulama tarihine kadar geçen süre de hesaba katılmak koşuluyla cevabın davacıya tebliğ edildiği tarihten itibaren 60 gün içinde idari davanın açılmış olması gerekmektedir.

Başka bir anlatımla dava, davacının idareye başvurduğu tarihten itibaren 120 gün içinde açılmış ise, ilgiliye, davanın açıldığı tarihten geriye doğru 120 günü geçmemek üzere, başvuru tarihinden geriye doğru 60 günlük süre içindeki ilk uygulama esas alınarak parasal hakların verilmesi, idareye başvuru tarihinden itibaren 120 günlük ya da idarenin cevabının tebliğ tarihinden itibaren 60 günlük süreler geçtikten sonra açılmış olan davalarda ise, ancak dava tarihinden geriye doğru 60 günlük süre içinde kalan ilk uygulamadan doğan parasal hakların ödenmesi mümkündür”.

9. Bu dosyada başvurucunun mahkemeye erişim hakkının kısıtlanmasına sebebiyet veren Dairenin bu yorumu, başvurucunun idareden almayı talep edebileceği parasal hakları geriye dönük olarak en fazla yüz yirmi gün ile sınırlamaktadır.

10. İfade etmek gerekir ki Danıştayın ilgili Dairesi’nin bu yorumunu 2577 sayılı Kanun hükümlerinden çıkarmak mümkün değildir. Aslında burada içtihatla oluşturulmuş bir dava açma süresi ihdası söz konusudur. Bu içtihadın geçerli olduğu bir hukuk düzeninde başvuru konusu olaydaki gibi bir durumun varlığı halinde kişilerin idareden alacaklarının tümünü elde etmeyi sağlayan bir yargısal takip süreci neredeyse imkansız hale gelecektir. Hiçbir kanuni temeli olmayan bu biçimdeki bir takip zorunluluğu ise kişilere fevkalade ciddi bir külfet yüklemektedir.

11. Bu değerlendirmelerden sonra başvurucunun mahkemeye erişim hakkına getirilen müdahalenin Anayasa’ya uygunluğunun değerlendirilmesi aşamasına geçmek gerekirse burada ilk olarak bahse konu müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesindeki kanunilik şartını sağlayıp sağlamadığını ele almak gerekir.

12. Bilindiği üzere temel hak ve özgürlüklere yönelik müdahaleler ancak şekli anlamda kanun ile gerçekleştirilebilmektedir. Ancak müdahaleyi gerçekleştiren kanunun şeklen var olması yeterli olmayıp kuralların aynı zamanda keyfîliğe izin vermeyecek şekilde belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir nitelikte olması gerekmektedir (Bkz.: AYM, E.2018/90, K.2019/85, 14/11/2019, § 41; E.2023/43, K.2023/141, 26/07/2023, § 13).

13. Kanuni düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerekir. Belirlilik ilkesi, hukuksal güvenlikle bağlantılı olup birey, kanundan, belirli bir kesinlik içinde, hangi somut eylem ve olguya hangi hukuksal yaptırımın veya sonucun bağlandığını bilmelidir. Birey ancak bu durumda kendisine düşen yükümlülükleri öngörebilir ve davranışlarını

ayarlayabilir. Zira hukuki güvenlik ile belirlilik ilkeleri, hukuk devletinin önkoşullarındandır. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi, hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar (AYM, E.2015/41, K.2017/98, 04/05/2017, §§ 153-154).

14. Somut bireysel başvuruda başvurucunun idari yargıda dava açma süresini düzenleyen 2577 sayılı Kanun'un ilgili madde hükümlerinde bu bağlamda belirlilik ve öngörülebilirlik noktasında bir sorun olmadığı açıktır. Kişiler, hakları ihlal edildiğinde bu Kanun'daki usul ve süreleri takip ederek idari yargı mercilerinde dava açabilirler.

15. Ancak bu başvurudaki temel mesele, idari yargıda süresi içerisinde açılan davalar üzerine idari yargı mercilerinin kişilerin idareden geçmişe dönük biçimde parasal alacaklarını elde etmeyi aşırı derecede kısıtlayan yorumudur. Önemle belirtmek gerekir ki bu yorum 2577 sayılı Kanun'un ilgili maddelerinden değil tamamen Danıştay ilgili Dairesinin içtihadından kaynaklanmaktadır.

16. Esasında Dairenin bu yorumu idari işlem teorisi ile de temelden çelişmektedir. Zira kişiler ya idarenin bir işlem tesis etmesi ya da 2577 sayılı Kanun hükümleri çerçevesinde idareye başvuru yapmasına binaen idarenin zımnen reddetmesi üzerine süresi içerisinde idari yargıda dava açabilirler. Bunun dışında başka şekilde bir idari işlemin tesis edilebileceğini ve bu işlemin dava konusu yapılabileceğini söyleyebilmek mümkün değildir. Görüldüğü üzere Danıştay Dairesinin bu bireysel başvuruya konu olaydaki dava açma süresine ilişkin yorumu idari işlem teorisi ile bağdaşmadığı gibi kanuni bir dayanağa da sahip değildir.

17. Daha detaylı biçimde ifade etmek gerekirse, bu bağlamda öncelikle idari işlemin esasında idarenin kişilerin hak ve menfaatlerini etkileyen bir irade beyanı olduğunun altını çizmek gerekir. Buna göre bir idari işlemin varlığından söz edilebilmesi için idarenin bir irade beyanının bulunması gerekir. İdarenin irade beyanı da yukarıda da belirtildiği üzere iki farklı yöntemle tezahür etmektedir. Birinci yöntemde idare kendiliğinden veya ilgilinin talebi üzerine belirli bir hak veya menfaatle ilgili olarak açık bir idari işlem tesis etmek suretiyle irade beyanında bulunmaktadır. Diğer bir ifadeyle bu yöntemde idare, iradesini açık bir işlem tesis etme yoluyla beyan etmektedir.

18. İdarenin iradesinin beyan edilmesi yöntemlerinden ikincisi ise 2577 sayılı Kanun'un 10. maddesinde düzenlenen idari makamların sükûtu (zımnî ret) usulüdür. Buna göre idarenin, ilgilinin belirli bir hak veya menfaatiyle ilgili talebine -hükmün olay tarihindeki hâline göre- 60 gün içinde cevap vermemesi hâlinde talebi reddetmiş sayılmaktadır. Bu suretle, ilgilinin, iddia ettiği hak ve menfaatiyle ilgili uyuşmazlığın yargı mercileri önüne taşınması imkânı oluşturulmuş olmaktadır. Bu yönüyle zımnî ret kurumunun Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkından yararlanılmasını temin etmek amacıyla ihdas edilen bir mekanizma olduğu açıktır. Aksi takdirde kişiler, hak ve menfaatleriyle ilgili uyuşmazlıkları mahkeme önüne taşıma hususunda idarelerin merhametine terkedilmiş olurlardı. Dolayısıyla kanun koyucu idarelerin ilgililerin taleplerine cevap verme yükümlülüğünü ifa etmemeleri halinde ilgilileri çaresiz bırakmamış, idarenin sessizliğini talebin reddi sayarak kişilere, dava açma imkanı sağlamıştır. 2577 sayılı Kanun'un 10. maddesi yorumlanırken bu hakikatin göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

19. Altının önemle çizilmesi gerekir ki zımnî ret işleminin oluştuğundan söz edilebilmesi için ortada öncelikle ilgilinin idareye yönelmiş açık bir talebinin bulunması gerekir. İlgilinin

idareden açık bir talebinin bulunmadığı durumlarda veya talebinin dışında kalan hususlarda zımni ret işleminin oluştuğunun kabulü mümkün değildir.

20. İdarenin irade beyanının oluşumuna ilişkin olarak (1) yazılı olarak işlem tesis etme ve (2) ilgilinin açık talebine 60 gün içinde cevap vermeme dışında üçüncü bir yöntem mevcut değildir. 2577 sayılı Kanun ve diğer kanunlarda idari işlemin oluşumuyla ilgili olarak bu ikisi dışında herhangi bir yöntem öngörülmemiştir.

21. Bu bağlamda idarenin tesis ettiği idari işlemin sadece belirli bir hak veya menfaatle ilgili olarak irade açıklaması içermesinin bu işlemin konusu dışında kalan hak ve menfaatler yönünden ret iradesi olarak yorumlanmasının herhangi bir kanuni temeli bulunmamaktadır. Başka bir anlatımla idarenin idari işlemin dışında kalan konularda ret yönünde irade beyanında bulunduğu varsayımının hiçbir kanuni dayanağı yoktur. 2577 sayılı Kanun'un 10. maddesinde düzenlenen zımnî ret kurumu ilgilinin açıkça talepte bulunması şartını aramaktadır. İlgilinin açıkça talepte bulunmadığı herhangi bir hak ve menfaatle ilgili olarak idarenin irade beyan ettiğinin kabulü -açık idari işlem tesis etme seçeneği dışında- mümkün değildir.

22. Somut olayda her ay dul aylığıyla birlikte ödenmesi gereken bir parasal hak söz konusudur. Danıştay ilgili Dairesi, her ay yapılan ödemenin bir işlem olduğunu, söz konusu ödeme işlemlerinin ödenen aylığın dışında kalan kısımlar yönünden zımnî bir ret iradesi içerdiğini kabul etmiş ve dava açma süresini her ay ödemenin yapıldığı tarihten başlatmıştır. Hak sahiplerine aylık ödenmesinin bir idari işlem olduğu konusunda kuşku bulunmamaktadır. Ancak aylık ödeme işleminin aylığın eksik ödenen kısmı yönünden zımnî ret iradesi içerdiği görüşünün hiçbir kanuni temeli bulunmamaktadır. Az önce ifade edildiği üzere zımnî ret iradesi ancak açıkça talep konusu edilen hak ve menfaatlere yönelik olarak söz konusu olabilir. İdarenin düzenli olarak dul aylığı ödemesi ilgilinin talebi üzerine tesis edilen işlemler niteliğinde değil, kendiliğinden tesis edilen idari işlemler niteliğindedir.

23. Dolayısıyla somut olayda idarenin dul aylığı ödeme işleminin başvurucunun eşinin belediye başkanlığından kaynaklanan makam ve görev tazminatı alacağı yönünden ret iradesi içerdiğinin kabulü mümkün değildir. Başvurucu ilk kez 29/6/2009 tarihinde böyle bir talepte bulunmuştur. Dolayısıyla idarenin zımnî ret iradesi ancak bu talepten sonra oluşmakta ve 2577 sayılı Kanun'un 10. ve 11. maddelerindeki tartışmaları harekete geçiren işlem ancak bu tarihten sonra tesis edilmiş olmaktadır. Bu itibarla başvurucunun, eşinin makam tazminatından kaynaklanan alacaklarıyla ilgili olarak her dul aylığı ödenmesi sırasında ret işlemi tesis edildiği kabulü kanuni temelden yoksundur.

24. Ek olarak belirtmek gerekir ki bir an için böyle bir yorumun kanuni temeli bulunduğu düşünülse bile her ay yapılan bir ödemenin eksik ödenen kısımları yönünden idarenin ret işlemi tesis ettiğinin kabul edilmesi hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik yönünden de birtakım sorunlara yol açmaktadır. İdarenin aylık ödeme işlemiyle, kişinin farkında olduğu veya olmadığı parasal haklarının kendisine ödenmesini reddettiğini anlamasının beklenmesi makul bir beklenti değildir. Bir hukuk devletinde kişilerin ancak müneccimlerin haiz olduğu yetilere sahip olduğu kabulüyle kişilere yükümlülükler yüklenemez.

25. Dolayısıyla Danıştayın bu yorumu, zımnî ret kurumunun varlık amacının tam tersi sonuçlar doğurmasına yol açmakta ve bu kurumu amacından saptırmaktadır. Bu yorum, asıl amacı, idarenin işlem tesis etmekten kaçınarak kişilerin haklarına ulaşmalarını sürüncemede bırakmalarına yönelik tutumlarını önlemek ve kişilerin, medeni haklarıyla ilgili uyuşmazlıkları bir an önce yargı mercilerine taşıyabilmelerini sağlamak olan zımnî ret

kurumunu, tam tersine kişinin dava açmasını güçleştiren veya imkansız hale getiren bir araca dönüştürmektedir. Kişilere orantısız külfet yükleyen bu yorumun mahkemeye erişim hakkına müdahaleyi ölçüsüz kıldığı da açıktır.

26. Görüldüğü üzere Danıştayın bu yorumu idareden parasal alacağı olduğunu iddia eden başvurucunun mahkemeye erişim hakkına esaslı bir müdahalede bulunmaktadır. O zaman buradaki temel anayasal sorun hiçbir kanuni dayanağı olmayan bu biçimdeki bir içtihatla başvurucunun mahkemeye erişim hakkını sınırlandıran bir süre kuralının belirlenmesi noktasında ortaya çıkmaktadır.

27. Kanaatimizce Anayasa'nın 13. maddesindeki kanunilik ilkesi gereğince temel hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlandırılabileceği biçimindeki hüküm bu sınırlamanın kanun dışında ne idarenin bir düzenleyici işlemi ile ne de bir yargısal içtihatla gerçekleştirilmesini mümkün kılmaktadır.

28. Nitekim Anayasa Mahkemesi bir kararında bu durumun doğurabileceği sakıncayı şu şekilde ifade etmektedir:

"Hak ve özgürlükleri sınırlandıran hükümlerin kamu makamlarınca geniş yorumlanması bireyler açısından öngörülemez sonuçlar doğurabilir. Türk anayasal sisteminde hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı düzenleme yapma yetkisi yasama organına aittir. Hak ve özgürlüğü kısıtlayıcı bir kanunun kapsamını genişleten yorum ve uygulamalar kanun koyucunun getirmediği bir sınırlandırmanın idari ve yargısal makamlarca ihdas edilmesi sonucunu doğurabilir." (Bkz.: Turkcell İletişim Hizmetleri A.Ş. (4) [GK], B. No: 2017/36186, 28/12/2022, § 102).

29. Danıştay ilgili Dairesi'nin bu yorumu kişilerin idareden geçmişe dönük parasal haklar elde etme amacıyla açacakları davalarda yeni bir dava açma süresi şeklinde etki doğurabilir. Nitekim bu içtihat idari yargı mercilerince kişilerin idareden geçmişe dönük parasal hak talepli davalarında uygulanmaktadır. (örnek olarak bkz.: Danıştay Onikinci Dairesinin 1/6/2023 tarih ve E.2023/1580, K.2023/3088; Danıştay Onikinci Dairesinin 22/12/2021 tarih ve E.2018/2957, K.2021/7072; Danıştay Onikinci Dairesinin 10/10/2023 tarih ve E.2023/4092, K.2023/4773 sayılı kararı).

30. Danıştay'ın ilgili Dairesinin bu yorumu aynı zamanda idari yargıdaki dava açma süreleri ile ilgili 2577 sayılı Kanun hükmündeki hükümleri de öngörülemez biçimde farklı uygulama sonucu da doğurmaktadır. Kanun'un idari işlem tesisi ve idari yargı mercilerinde dava açma sürelerine ilişkin açık hükümlerine rağmen Dairenin bu hükümleri öngörülemez biçimde yorumlamasının Anayasa'nın 13. maddesi bağlamında ciddi bir kanunilik ihlali doğuracağı açıktır (Kanunilik bağlamında öngörülemez yorum nedeniyle verilen ihlal kararı örneği için bkz.: Tamer Mahmutoğlu [GK], B. No: 2017/38953, 23/7/2020; Naci Ataboy, B. No: 2021/52240, 23/10/2024).

31. Öte yandan bahse konu içtihadın kanuni bir temelinin olmaması idari yargı mercilerince bu içtihadın zaman içerisinde öngörülebilir biçimde uygulanmasını da sorunlu kılabilecektir. Nitekim bu başvuruya konu idari yargı sürecinde bile Danıştay'ın aynı Dairesi ilk bozma kararında idari başvurunun 2577 sayılı Kanun'un 10. maddesi kapsamında olduğuna karar verirken ikinci bozma kararında bu kez idari başvurunun 2577 sayılı Kanun'un 11. maddesi kapsamında olduğunu tespit etmiştir. Sadece mevcut bireysel başvuruya konu olaya ilişkin idari yargı safahatı bile bu konudaki öngörülebilirlik sorununu tüm açıklığıyla gözler önüne sermektedir.

32. Hatta, her ne kadar çoğunluk kararında somut başvuruda farklı gerekçeyle ihlal sonucuna ulaşılmışsa da, Danıştayın başka dairelerinde de benimsenmiş olan bu içtihadın, zaman içinde çok tutarlı biçimde uygulanmadığı, parasal alacaklar konusunda kanunun açık hükmüne rağmen farklı uygulamalar olduğuna Danıştay Daireleri ve Bölge İdare Mahkemelerinin somut karar künyelerine de yer verilerek Mahkememiz çoğunluk kararında işaret edilmiştir. (bkz.: § 58).

33. Yukarıda sıralanan nedenlerle müdahalenin, çoğunluk kararındaki gerekçenin aksine, Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen kanunilik güvencesine aykırılık taşıdığı gerekçesiyle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı bağlamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Üye Rıdvan GÜLEÇ Üye Yusuf Şevki HAKYEMEZ Üye Selahaddin MENTEŞ

SELÇUK ARSLAN

B. No: 2020/19752 | Karar tarihi: 06.02.2025

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/19752

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

SELÇUK ARSLAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/19752)

Karar Tarihi: 6/2/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 5/6/2025 - 32921

GENEL KURUL

KARAR

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportörler : Akif YILDIRIM

Zehra GAYRETLİ

Başvurucu : Selçuk ARSLAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, beyanları mahkûmiyet hükmüne esas alınan tanıkların sanık tarafından duruşmada sorgulanmasına imkân verilmemesi nedeniyle tanık sorgulama hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 19/6/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyon, adli yardım talebinin kabulüne ve tanık sorgulama hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

5. Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. 1988 doğumlu olan başvurucu, bireysel başvuru konusu olayların meydana geldiği tarihte özel bir işletmede mühendis olarak çalışmaktadır.

8. Tekirdağ Cumhuriyet Başsavcılığının (Başsavcılık) Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasının (FETÖ/PDY) Türk Silahlı Kuvvetleri içindeki mahrem oluşumu hakkında yürüttüğü bir soruşturma kapsamında şüpheli sıfatıyla ifadeleri alınan bazı askerler, kollukta verdikleri beyanlarda başvurucu hakkında da açıklamalarda bulunmuştur. Bu kapsamda ifadelerine başvurulan tanıklar Ö.B., S.M. ve Z.S. başvurucunun örgüt içinde Murat ve Yahya kod isimlerini kullanarak öğretmen sıfatıyla askerlerle sohbet toplantıları düzenlediğini belirtmiştir. Bunun üzerine Başsavcılık, FETÖ/PDY üyesi olduğu şüphesiyle başvurucu hakkında soruşturma başlatmıştır.

9. Soruşturma neticesinde Başsavcılık, başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması talebiyle 18/7/2018 tarihinde iddianame düzenlemiş; iddianamede tanıklar Ö.B., S.M., Z.S, M.E., A.S. ve N.K.nın beyanlarına atıfta bulunarak başvurucunun kod adı kullandığını, maiyetinde bulunan askerlerle sohbet toplantıları düzenlediğini, örgütün mahrem yapılanması içinde öğretmen (mahrem abi) konumunda olduğunu ve bu suretle atılı suçu işlediğini ifade etmiştir.

10. İddianamenin kabulü ile açılan dava, Tekirdağ 2. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) görülmeye başlanmıştır. Davada 30/7/2018 tarihinde duruşma hazırlığı işlemleri yapılmıştır. Tensip Tutanağı'nda diğerlerinin yanı sıra iddianamede ismi geçen tanıkların beyanlarının istinabe yoluyla alınmasına karar verilmiştir.

11. Bu arada başvurucu hakkında aynı suçtan Başsavcılığın 2018/4758 sayılı dosyası üzerinden derdest olan başka bir soruşturmanın somut ceza davası ile birleştirilmesi amacıyla Başsavcılık 3/10/2018 tarihli yeni bir iddianame düzenlemiştir. İddianamede tanık Y.C.E.nin örgüte ait evlerde başvurucu ile birlikte kaldıkları yönündeki beyanına yer vererek başvurucunun örgüt üyeliği suçunu işlediğini ileri sürmüştür. Söz konusu iddianame Mahkeme tarafından 9/10/2018 tarihinde kabul edilmiş, daha sonra bu dosya ile somut ceza davası birleştirilmiştir.

12. Tanık Z.S. istinabe mahkemesince 12/11/2018 tarihinde alınan beyanında kendisinin örgütte öğretmen konumunda olduğunu, Tekirdağ'da kendisiyle aynı konumda olan S.M. ve Ö.B.nin başvurucuyla aynı evde kaldığını ancak başvurucunun mahrem yapıda olup olmadığını kesin olarak bilmediğini ifade etmiştir.

13. Tanık S.M. istinabe mahkemesince 7/11/2018 tarihinde alınan beyanında özetle kendisinin askerî öğrencilerle ilgilenmesi için öğretmen ünvanıyla örgüt tarafından Tekirdağ'a gönderildiğini, burada Ö.B. ile birlikte ev kiraladıklarını, daha sonra 2014 yılı Ekim ayında başvurucunun örgütün yönlendirmesiyle bu evde kendileriyle birlikte kalmaya başladığını, üçünün de askerlerle ilgilenen öğretmen konumunda olduğunu, başvurucunun Murat kod adını kullandığını belirtmiştir.

14. Tanık N.K. istinabe mahkemesince 2/11/2018 tarihinde alınan beyanında Sakarya Üniversitesinde öğrenci olduğu dönemde örgütün evinde kaldığını, başvurucunun evde abi olduğunu ve Murat kod adını kullandığını söylemiştir.

15. Tanık M.E. istinabe mahkemesince 5/10/2018 tarihinde alınan beyanında başvurucuyu Yahya kod adıyla tanıdığını, 2016 yılında Tekirdağ'ın Çorlu ilçesinde askerî personel olarak görev yaptığı dönemde başvurucuyla sosyal içerikli konuşmalar yaptıklarını belirtmiştir.

16. Tanık A.S. istinabe mahkemesince 25/1/2019 tarihinde alınan beyanında Balıkesir'de Astsubay Meslek Yüksek Okulunda okuduğu dönemde başvurucuyu Murat kod adıyla tanıdığını, başvurucunun kendisiyle sohbet adı altında bazı toplantılar yaptığını, bu toplantılara belirlenen tarihte katılmadığında başvurucunun kendisini sabit hatlardan arayarak toplantılara katılması yönünde ısrar ettiğini ifade etmiştir.

17. Tanık Ö.B. istinabe mahkemesince 26/9/2018 tarihinde alınan beyanında özetle yapılanma içinde öğretmen konumunda olup başvurucunun da kendisiyle aynı konumda olduğunu, 2014 yılının Eylül ayından itibaren aynı evde kaldıklarını belirtmiştir.

18. Duruşmanın 20/11/2018 tarihli celsesinde tanıklar Z.S., S.M., N.K., M.E. ve Ö.B.nin istinabe mahkemesince alınan beyanları başvurucuya okunmuştur. Başvurucu, tanıkların beyanlarına karşı savunmasında soyut nitelikteki bu beyanları kabul etmediğini ileri sürmüştür.

19. Başvurucu, celse arasında Mahkemeye gönderdiği 31/1/2019 tarihli dilekçede diğerlerinin yanı sıra tanıkların mahkeme huzuruna getirilerek dinlenmesini talep etmiştir. Dilekçenin ilgili kısmı şöyledir:

"Tanımadığımı ifade ettiğim tanıkların (aynı zamanda sanıkların) mahkeme huzuruna getirilerek ifade vermelerini mahkemenizden talep ediyorum. Zira bu zamana kadar soruşturma ve kovuşturma evresinde hiçbirini görmedim ve onlar da beni görmediler. Mahkemede dinlenmediler."

20. Duruşmanın 31/1/2019 tarihli celsesinde tanık A.S.nin beyanı okunmuştur. Başvurucu; tanığın beyanına karşı yaptığı savunmada beyanın hatalı olduğunu, bu nedenle beyanı kabul etmediğini belirtmiştir.

21. Aynı tarihli celsede Başsavcılık esas hakkındaki mütalaasını sunmuştur. Mütalaada Başsavcılık; tanıklar Z.S., S.M., Ö.B., M.E., N.K., A.S. ve E.N.nin beyanlarına göre başvurucunun örgüt yapılanmasında asker abisi olarak vazife gördüğü, Murat ve Yahya kod isimlerini kullandığı, adı geçen tanıklara sohbet verdiği gerekçesiyle silahlı terör örgütü üyeliği suçundan cezalandırılmasını talep etmiştir.

22. Başvurucunun esas hakkındaki mütalaaya karşı süre talebinde bulunması üzerine Mahkeme, başvurucuya süre verilerek duruşmanın bir sonraki celsesinin 12/2/2019 tarihinde yapılmasına karar vermiştir.

23. Başvurucu müdafii, esas hakkındaki savunmayı yazılı olarak celse arasında Mahkemeye iletmiş; esas hakkındaki yazılı savunmada diğerlerinin yanı sıra başvurucunun tanıklarla yüzleştirilmediğini, canlı teşhis işleminin yaptırılmadığını ifade etmiştir.

24. Başvurucu ve müdafiinin hazır bulunduğu duruşmanın 12/2/2019 tarihli celsesinde esas hakkındaki mütalaaya karşı başvurucunun savunması alınmıştır. Başvurucu; savunmasında daha önceki yazılı savunmalarında ileri sürdüğü hususları tekrar ettiğini, çelişkili tanık beyanları dışında atılı suçu işlediğine dair delil bulunmadığını, özellikle tanık A.S.yi tanımadığını ve bu tanığın beyanlarını kabul etmediğini belirterek tahliye talebinde bulunmuştur.

25. Duruşmanın tamamlanmasının ardından Mahkeme, başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 7 yıl 6 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiş; gerekçeli kararda tanık beyanlarına delil olarak dayanmış, başvurucunun FETÖ/PDY askerî mahrem yapılanması içinde Murat ve Yahya kod adını kullanmak suretiyle mahrem yapıdaki askerî kişilerle sohbet toplantıları yaptığını, öğretmen konumunda olduğunu, bu suretle atılı suçu işlediğini belirtmiştir.

26. Başvurucu, istinaf dilekçesinde diğer iddiaların yanı sıra tanıkları sorgulayamadığını da belirtmiştir.

27. Başvurucunun istinaf talebi İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 27. Ceza Dairesince (Daire) 20/9/2019 tarihinde esastan reddedilmiştir.

28. Başvurucu, temyiz dilekçesinde diğerlerinin yanı sıra tanıklarla yüzleştirilmediğini de belirtmiştir.

29. Yargıtay 16. Ceza Dairesi istinaf talebinin esastan reddine ilişkin Daire kararını 23/1/2020 tarihinde onamıştır.

30. Başvurucu, nihai kararı 21/5/2020 tarihinde öğrendikten sonra süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

31. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Silâhlı örgüt" başlıklı 314. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Bu kısmın dördüncü ve beşinci bölümlerinde yer alan suçları işlemek amacıyla, silahlı örgüt kuran veya yöneten kişi, on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Birinci fıkrada tanımlanan örgüte üye olanlara, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir."

32. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Tanık ve bilirkişinin naiple veya istinabe yoluyla dinlenilmeleri" başlıklı 180. maddesi şöyledir:

"(1) Hastalık veya malûllük veya giderilmesi olanağı bulunmayan başka bir nedenle bir tanık

veya bilirkişinin uzun ve önceden bilinmeyen bir zaman için duruşmada hazır bulunmasının olanaklı bulunmayacağı anlaşılırsa, mahkeme onun bir naiple veya istinabe yoluyla dinlenmesine karar verebilir.

(2) Bu hüküm, konutlarının yetkili mahkemenin yargı çevresi dışında bulunmasından dolayı getirilmesi zor olan tanık ve bilirkişinin dinlenmesinde de uygulanır.

(3) Davayı görmekte olan mahkeme, zorunluluk olmadıkça, büyükşehir belediye sınırları içerisinde bulunan şikâyetçi, katılan, sanık, müdafi veya vekil, tanık ve bilirkişilerin istinabe yoluyla dinlenmesine karar veremez.

(4) İstinabe olunan mahkeme, büyükşehir belediye sınırları içerisinde ise, ilgililer kendi yargı çevresinde bulunmasa da büyükşehir belediye sınırları içerisinde yerine getirilmesi gereken istinabe evrakını geri çevirmeksizin gereğini yapar.

(5) Yukarıdaki fıkralar içeriğine göre tanık veya bilirkişinin aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle dinlenebilmeleri olanağının varlığı hâlinde bu yöntem uygulanarak ifade alınır. Buna olanak verecek teknik donanımın kurulmasına ve kullanılmasına ilişkin esas ve usuller yönetmelikte gösterilir."

33. 5271 sayılı Kanun'un "Doğrudan soru yöneltme" başlıklı 201. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Cumhuriyet savcısı, müdafi veya vekil sıfatıyla duruşmaya katılan avukat; sanığa, katılana, tanıklara, bilirkişilere ve duruşmaya çağrılmış diğer kişilere, duruşma disiplinine uygun olarak doğrudan soru yöneltebilirler. Sanık ve katılan da mahkeme başkanı veya hâkim aracılığı ile soru yöneltebilir. Yöneltilen soruya itiraz edildiğinde sorunun yöneltilmesinin gerekip gerekmediğine, mahkeme başkanı karar verir. Gerektiğinde ilgililer yeniden soru sorabilir."

34. 5271 sayılı Kanun'un "Delillerin ortaya konulması ve reddi" başlıklı 206. maddesinin (3) numaralı fıkrası şöyledir:

"Cumhuriyet savcısı ile sanık veya müdafii birlikte rıza gösterirlerse, tanığın dinlenmesinden veya başka herhangi bir delilin ortaya konulmasından vazgeçilebilir."

35. 5271 sayılı Kanun'un "Duruşmada anlatılması zorunlu belge ve tutanaklar" başlıklı 209. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

" Naip veya istinabe yoluyla sorgusu yapılan sanığa ait sorgu tutanakları, naip veya istinabe yoluyla dinlenen tanığın ifade tutanakları ile muayene ve keşif tutanakları gibi delil olarak kullanılacak belgeler ve diğer yazılar, adlî sicil özetleri ve sanığın kişisel ve ekonomik durumuna ilişkin bilgilerin yer aldığı belgeler, duruşmada anlatılır."

36. 5271 sayılı Kanun'un "Duruşmada okunmayacak belgeler" başlıklı 210. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Olayın delili, bir tanığın açıklamalarından ibaret ise, bu tanık duruşmada mutlaka dinlenir. Daha önce yapılan dinleme sırasında düzenlenmiş tutanağın veya yazılı bir açıklamanın okunması dinleme yerine geçemez."

37. 5271 sayılı Kanun'un "Duruşmada okunmasıyla yetinilebilecek belgeler" başlıklı 211. maddesi şöyledir:

"(1) a) Tanık veya sanığın suç ortağı ölmüş veya akıl hastalığına tutulmuş olur veya

bulunduğu yer öğrenilemezse,

b) Tanık veya sanığın suç ortağının duruşmada hazır bulunması, hastalık, malûllük veya giderilmesi olanağı bulunmayan başka bir nedenle belli olmayan bir süre için olanaklı değilse,

c) İfadesinin önem derecesi itibarıyla tanığın duruşmada hazır bulunması gerekli sayılmıyorsa,

Bu kişilerin dinlenmesi yerine, daha önce yapılan dinleme sırasında düzenlenmiş tutanaklar ile kendilerinin yazmış olduğu belgeler okunabilir.

(2) Cumhuriyet savcısı, katılan veya vekili, sanık veya müdafii birinci fıkrada belirtilenlerin dışında kalan tutanakların okunmasına birlikte rıza gösterebilirler."

38. 5271 sayılı Kanun'un "Delilleri takdir yetkisi" başlıklı 217. maddesi şöyledir:

"(1) Hâkim, kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabilir. Bu deliller hâkimin vicdanî kanaatiyle serbestçe takdir edilir.

(2) Yüklenen suç, hukuka uygun bir şekilde elde edilmiş her türlü delille ispat edilebilir."

2. İlgili Yargıtay Kararları

39. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 17/3/2021 tarihli ve E.2019/37533, K.2021/118 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Kovuşturma aşamasında bütün kanıtların tartışılabilmesi için, kural olarak bu kanıtların aleni bir duruşmada ve sanığın huzurunda ortaya konulması gerekir. Bu kural istisnasız olmamakla beraber eğer bir mahkumiyet sadece veya belirleyici ölçüde, sanığın soruşturma veya kovuşturma aşamasında sorgulama ve sorgulatma olanağı bulamadığı bir kimse tarafından verilen ifadelere dayandırılmış ise sanığın hakları AİHS'nin 6. maddesindeki güvencelerle bağdaşmayacak ölçüde kısıtlanmış olabilir. Olayın tek tanığı varsa ve sadece bir tanığın ifadesine dayanılarak hüküm kurulacak ise bu tanık mutlaka duruşmada dinlenmeli ve taraflara soru sorma imkanı sağlanmalıdır."

40. (Kapatılan) Yargıtay16. Ceza Dairesinin 15/2/2021 tarihli ve E.2020/220, K.2021/1681 sayılı kararı şöyledir:

"Dosya kapsamının incelenmesinde, hükme esas alınan tanıklar [R.Z.] ve [K.T.nin] beyanlarının belirleyici delil olması da nazara alınarak, öncelikle tanıkların SEGBİS ile bizzat dinlenilmelerinin sağlanarak sanık ve müdafiine soru sorma hakkının tanınması, şayettalimat yolu ile dinlenilmesinin zorunlu olması halinde tanıkların dinlenilmesi için belirlenen günlerin sanık ve müdafiine bildirilmesi gözetilmeden sanığın tanıkları sorgulama hakkının engellemesi suretiyle CMK'nın 180/1 ve 181/1 maddelerindeki emderici hükümlere riayet edilmeyerek savunma hakkının kısıtlanması ... [hukuka aykırıdır.]"

41. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 11/12/2024 tarihli ve E.2023/1657, K.2024/17714 sayılı kararı şöyledir:

"Mahkumiyete esas alınan, suçun sübutu ve cezanın kişiselleştirilmesi bakımından belirleyici delil olan ve talimat ile dinlenen tanıklar [Ö. T., S. K., ve F. A.nın] doğrudan aleni duruşmada sanığın huzurunda veya 5271 sayılı Kanun'un 180 inci maddesinin birinci, ikinci ve beşinci fıkraları gereğince SEGBİS kullanılmak suretiyle dinlenip AİHS'in 6/3-d ve Anayasa'nın 36 ncı maddeleri ile teminat altına alınan 'iddia/kamu tanıklarını sorguya

çekmek veya çektirmek' hakkı tanınması, sanıkların örgütteki konumu ve faaliyetleri ile ilgili olarak ayrıntılı beyanlarının alınması gerektiği gözetilmeden; ifade metinlerinin okunması ile yetinilerek5271 sayılı Kanun'un181 inci maddesinin birinci fıkrası ve 210 uncu maddelerine muhalefet edilmesi ... [hukuka aykırıdır.]"

42. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 27/3/2024 tarihli ve E.2021/138, K.2024/146sayılı, Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 25/5/2021 tarihli ve E.2021/515, K.2021/3292 sayılı, Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 3/10/2024 tarihli ve E.2022/4870, K.2024/11322 sayılı kararları da aynı yöndedir.

B. Uluslararası Hukuk

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

43. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) “Adil yargılanma hakkı” başlıklı 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (d) bendi şöyledir:

"Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir:

...

d) İddia tanıklarını sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını istemek;"

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

44. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) göre ulusal hukuktaki nitelemeye bakılmaksızın tanık kavramının Sözleşme kapsamında özerk bir anlamı vardır (Damir Sibgatullin/Rusya, B. No: 1413/05, 24/4/2012, § 45). Bu kavram, duruma göre suç ortaklarını (Trofimov/Rusya, B. No: 1111/02, 4/12/2008, § 37), mağdurları (Vladimir Romanov/Rusya, B. No: 41461/02, 24/7/2008, §§ 7, 97) ve bilirkişi tanıklarını (Doorson/Hollanda, B. No: 20524/92, 26/3/1996, §§ 81, 82) kapsayabilir. Bu bakımdan duruşmada ister okunsun ister okunmasın ifadeleri mahkeme önünde bulunan ve mahkeme tarafından dikkate alınan kişiler, Sözleşme’nin 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (d) bendi bakımından tanık olarak kabul edilmektedir (Kostovski/Hollanda [GK], B. No: 11454/85, 20/11/1989, § 40).

45. AİHM, duruşmada hazır bulunmayan tanıkların beyanlarının mahkûmiyet hükmüne esas alındığı bir yargılamanın adilliğini değerlendirirken uyguladığı genel ilkeleri Al-Khawaja ve Tahery/Birleşik Krallık ([BD], B. No: 26766/05, 22228/06, 15/12/2011) ve Schatschaschwili/Almanya ([BD], B. No: 9154/10, 15/12/2015) kararlarında özetlemiştir. Al-Khawaja ve Tahery/Birleşik Krallık kararında belirlenen ve Schatschaschwili/Almanya kararında geliştirilen ilkelere göre somut bir yargılama öncesinde veya haricinde elde edilen ve duruşmada okunulmasıyla yetinilen tanık ifadelerinin delil olarak kabulünün yargılamanın adilliğine zarar verip vermediğini değerlendirmek için üç aşamalı bir test uygulanmalıdır. İlk olarak tanığın duruşmada hazır edilmemesinin ve tanığın test edilmeyen ifadesinin mahkûmiyette delil olarak kabul edilmesinin geçerli bir nedeni aranmalıdır (Al-Khawaja ve Tahery/Birleşik Krallık, §§ 119-125; Schatschaschwili/Almanya, § 107). İkinci olarak okunmasıyla yetinilen tanık beyanlarının karara götüren tek ya da belirleyici delil olup olmadığına bakılacaktır (Al-Khawaja ve Tahery/Birleşik Krallık, §§ 126-147). Üçüncü aşamada, duruşmada sınanmayan beyanların kullanılmasından dolayı savunma tarafının karşılaştığı sınırlamayı telafi eden ve bir bütün olarak yargılamanın adilliğini sağlayan dengeleyici unsurların mevcudiyetine bakılmalıdır (Al-Khawaja ve Tahery/Birleşik Krallık, §

147). AİHM'e göre duruşmada sorgulanamayan tanığın ifadesinin sadece tek veya belirleyici delil olarak kullanıldığı durumlarda değil aynı zamanda söz konusu tanık ifadesinin mahkûmiyet kararında önemli ağırlık taşıdığı ve delil olarak kabul edilmesinin savunma için zorluk oluşturduğu durumlarda da testin üçüncü adımının uygulanması gerekir (Schatschaschwili/Almanya, § 116).

46. Yukarıda belirtilen üç adım birbiriyle ilişkilidir ve birlikte ele alındığında bu üç ölçüt, duruşmada dinlenmeyen tanık ifadelerinin okunmasıyla yetinilmesinin yargılamanın adilliğine halel getirip getirmediğinin değerlendirilmesine olanak sağlar. Dolayısıyla geçerli neden şartının karşılanıp karşılanmadığı önemli bir ölçüt olmakla birlikte yokluğu tek başına adil yargılanma hakkının ihlal edildiği şeklinde anlaşılamaz. Bu nedenle bu üç ölçüt, hak ihlalinin olup olmadığı hususunda hangisinin daha belirleyici olduğuna bağlı biçimde farklı bir sıra takip edilerek incelenebilir (Schatschaschwili/Almanya, § 118).

47. AİHM tanığın duruşmada hazır edilmemesinin geçerli bir nedene dayanmamasının kendi başına yargılamanın hakkaniyete aykırı olması sonucunu doğurmayacağını belirtmiş ancak iddia makamının tanıklarının duruşmada hazır edilmemesinin geçerli bir nedene dayanmamasının yargılamanın bir bütün olarak hakkaniyete uygun olup olmadığının değerlendirilmesinde hesaba katılacak önemli bir faktör olduğunu ve bunun ibreyi Sözleşme'nin 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (d) bendinin ihlali yönüne kaydırabileceğini ifade etmiştir (Schatschaschwili/Almanya, § 113).

48. AİHM sorgulanmayan tanığın ifadesinin başvurucunun mahkûmiyetinde sadece tek veya belirleyici delil olduğu hâllerde değil ulusal mahkemenin delilleri değerlendirmesi sonucu söz konusu delilin tek veya belirleyici olduğuna kesin kanaat getirmemekle birlikte önemli bir ağırlık teşkil ettiği ve savunma hakkını kısıtlayabileceği sonucuna ulaştığıhâllerde de yeterli karşıt dengeleyici imkânların sağlanıp sağlanmadığı testinin uygulanması gerektiğini vurgulamıştır. Yargılamanın hakkaniyete uygun olabilmesi için zorunlu nitelikteki karşıt dengeleyici faktörlerin kapsamı sorgulanmayan tanık ifadesi delinin ağırlığına bağlı olarak değişmektedir. Tanık ifadesinin önemi arttıkça -yargılamanın bir bütün olarak hakkaniyete uygun olabilmesi için- karşıt dengeleyici faktörlerin ağırlığı da artar (Schatschaschwili/Almanya, § 116).

49. AİHM bir hükmü değerlendirebilmek için her üç adımın da incelenmesinin uygun olacağına ancak bu üç adım birlikte ele alındığında bu testin her üç adımının da birbiriyle bağlantılı olduğuna ve ceza yargılamasının bir bütün olarak adil olup olmadığının tespitine hizmet ettiğine işaret etmiştir. Bu sebeple bazı durumlarda, özellikle bu üçünden birinin yargılamanın adilliği veya gayrı adilliği hususunda belirleyici olduğu hâllerde bu üç adımın farklı bir sırayla uygulanmasının uygun olabileceğini kabul etmiştir (Schatschaschwili/Almanya, § 118).

50. AİHM'e göre testin geçerli nedenle ilgili ilk aşamasında, mahkemenin sorgulanmayan tanığı duruşmada hazır edememesinin hukuki veya fiilî temelde geçerli bir nedeninin bulunup bulunmadığı incelenir. Mahkemenin bu konunda geçerli bir nedenin bulunduğu sonucuna ulaştığı hâllerde ikinci olarak sorgulanmayan tanığın ifadesinin delil olarak kabulünün geçerli bir nedeni olup olmadığı incelenir (Schatschaschwili/Almanya, § 119). Tanığın duruşmada hazır edilmemesinin sebebinin ona ulaşılamaması olduğu hâllerde mahkemenin tanığın katılımını sağlamak için her türlü makul çabayı göstermiş olması gerekir (Schatschaschwili/Almanya, §§ 119, 120).

51. AİHM'e göre ifadesi delil olarak kabul edilen ve duruşmada dinlenmeyen tanığın

ifadesinin sanığın mahkûmiyetinde tek veya belirleyici olup olmadığının değerlendirilmesinde tek delil, sanığın aleyhine olan yegâne delil; belirleyici delil ise davanın sonucunu belirlemesi muhtemel olan delil olarak anlaşılmalıdır. AİHM, sorgulanmayan tanığın ifadesinin öteki doğrulayıcı delillerle desteklendiği hâllerde tanık ifadesinin belirleyici olup olmadığı değerlendirilirken destekleyici delilin gücüne bakılacağını ifade etmiştir. Doğrulayıcı delilin gücü artıkça duruşmada hazır edilmeyen tanığın ifadesinin belirleyici delil olarak kabul edilmesi ihtimali zayıflar (Schatschaschwili/Almanya, § 123). AİHM dördüncü derece mahkemesi olarak hareket edemeyeceği için başvurucunun mahkûmiyetinin tek veya belirleyici olarak duruşmada sorgulanmayan tanığın ifadesine dayanıp dayanmadığının tespitinde başlangıç noktası derece mahkemesinin kararı olacaktır. AİHM ulusal mahkemelerin değerlendirmelerini inceleyerek söz konusu delilin ağırlığıyla ilgili değerlendirmelerin kabul edilemez ya da keyfî olup olmadığını ele alacaktır. AİHM ulusal mahkemelerin delillerin niteliğiyle ilgili bir değerlendirme yapmadıkları veya bu konudaki belirlemelerinin açık olmadığı hâllerde buna ilişkin değerlendirmeyi kendisi yapacaktır (Schatschaschwili/Almanya, § 124).

52. AİHM, Dodoja/Hırvatistan (B. No: 53587/17, 24/6/2021) kararında söz konusu hakka ilişkin olarak geliştirdiği testin ikinci aşamasıyla ilgili içtihadının kapsamını netleştirmiştir. Anılan karara göre tanık sorgulama hakkı, sanığın suçluluğu veya masumiyetine ilişkin şikâyetlerin yanı sıra sanığa verilen nihai cezanın ağırlığına ilişkin olgusal koşulların varlığı yönünden de aynı şekilde uygulanır. Bu karara konu olayda başvurucu, cezai sorumluluğuna itiraz etmemiş ancak suç ortağı olarak yargılanan bir kişinin poliste verdiği ifadeye dayanılarak daha ağır bir cezaya mahkûm edildiğinden şikâyet etmiştir. AİHM yargılamanın sonucuna ilişkin hususların normalde Sözleşme'nin kapsamı dışında kaldığını ancak hakkaniyet gereği, verilen cezanın sanığın işlediği suçu yansıtması gerektiğine işaret etmiştir. Bu kapsamda AİHM, suç ortağının ifadesinin başvurucu hakkındaki yargılamanın sonucunu etkilemiş olabileceğini gözönünde bulundurarak başvurucunun kendisine verilen cezanın ağırlığına itiraz ettiği somut olayda tanık sorgulama hakkına ilişkin ilkelerin uygulanması gerektiğine karar vermiştir (Dodoja/Hırvatistan, §§ 33-49).

53. Yargılamada sorgulanmayan tanığın ifadesinin delil olarak kabulünün bir sonucu olarak savunmanın maruz kaldığı zorlukları telafi edecek yeterli karşı dengeleyici güvencelerin bulunup bulunmadığı sorunu bağlamında AİHM, karşı dengeleyici güvencelerin bu delilin adil ve uygun bir değerlendirmesinin yapılmasına imkân sağlaması gerektiğini hatırlatmaktadır (Schatschaschwili/Almanya, § 125). AİHM'e göre derece mahkemelerinin duruşmada hazır edilemeyen tanığın test edilmeyen ifadesine ihtiyatlı olarak yaklaşması en önemli karşı dengeleyici güvencelerden birini teşkil etmektedir. Mahkemeler duruşmada sorgulanmayan tanığın ifadesinin düşük bir ağırlık değeri bulunduğunun farkında olduklarını göstermelidir. Ulusal mahkemeler söz konusu delilin neden güvenilir olduğunu düşündüklerini detaylı şekilde gerekçelendirmelidir (Schatschaschwili/Almanya, § 126). Bu kapsamda gösterilebilecek bir diğer güvence de mahkemenin, savcının ve savunmanın tanığın sorgudaki davranışlarını gözlemlemesi ve onun güvenilirliğiyle ilgili olarak kendi kanaatlerini oluşturması için duruşmada hazır edilemeyen tanığın soruşturma safhasındaki sorgusunun video kaydının yargılamada gösterilmesidir (Schatschaschwili/Almanya, § 127). Önemli ağırlığa sahip diğer bir güvence, sorgulanmayan tanığın ifadesini doğrulayıcı delillerin varlığıdır. Böyle bir delil, duruşmada hazır edilemeyen tanığın olayın gerçekleşmesinin hemen akabinde kendisine bilgi verdiği kişinin beyanı da olabilir (Schatschaschwili/Almanya, § 128). Duruşmada sorgulanmayan tanığın ifadesinin delil olarak kabulünün savunma açısından yol açtığı zorlukları dengeleyecek diğer bir güvence,

başvurucuya veya müdafiine soruşturma evresinde tanığı sorgulama fırsatı tanınmasıdır (Schatschaschwili/Almanya, § 130). Son olarak başvurucuya olayları kendi açısından anlatma, öteki tanıkların ifadeleriyle uyumsuzluklarına ve tutarsızlıklarına işaret etmek suretiyle duruşmada hazır edilemeyen tanığın güvenilirliği hakkında şüphe oluşturma imkânı verilmelidir (Schatschaschwili/Almanya, § 131).

54. AİHM, duruşmada hazır bulunmayan tanıkların beyanlarının delil olarak kullanılmasının yargılamanın adilliğini zedeleyip zedelemediğini tespit etmek amacıyla uyguladığı üç aşamalı teste ilişkin ilkeleri Faysal Pamuk/Türkiye (B. No:430/13, 18/1/2022) kararında istinabe yoluyla dinlenen tanıklar yönünden de tekrarlamıştır. Karara konu olayda silahlı terör örgütüne üye olma suçundan mahkûm edilen başvurucu hakkındaki suçlayıcı anlatımları mahkûmiyet gerekçesinde büyük ölçüde delil olarak kullanılan tanıklar yer itibarıyla yetkili mahkemenin yargı çevresi dışında ikamet etmektedir. Mahkeme, bu tanıkların beyanlarını istinabe yoluyla almıştır. AİHM, tanıkların beyanlarının ikamet ettikleri yer mahkemelerince istinabe yoluyla alınmasına ilişkin uygulamanın 5271 sayılı Kanun'un 180. maddesinden kaynaklandığını tespit ettikten sonra bu yöntemin tanıkların duruşmada hazır bulunmamasına geçerli bir neden teşkil edip etmediğini değerlendirmiştir (Faysal Pamuk/Türkiye, §§ 53-62). Buna göre yargılamayı yürüten mahkemece tanıkların duruşmada hazır edilmemelerine gerekçe olarak tanıkların farklı şehirlerde ikamet ettikleri hususuna dayanılmasının esnek olmayan ve mekanik bir yaklaşım olduğuna dikkat çekmiştir. Nitekim AİHM'e göre bu uygulama tanıkların duruşmada hazır edilmemesinin geçerli bir nedene dayanıp dayanmadığının değerlendirilmesine engel olmakta ve tanıkların duruşmaya katılımını sağlamak için her türlü makul çabayı göstermeye yönelik görevlerinden derece mahkemelerini muaf tutuyor gibi görünmektedir (Faysal Pamuk/Türkiye, § 55).

55. AİHM, Faysal Pamuk/Türkiye kararında başvurucu hakkındaki tanık beyanlarının hükme ulaşılması noktasında belirleyici nitelikte delil olarak kabul edildiğini tespit ettikten sonra tanıkların duruşmada hazır edilmemesi nedeniyle savunma makamının maruz kaldığı sınırlamayı telafi eden dengeleyici güvencelerin mevcut olup olmadığını ele almıştır (Faysal Pamuk/Türkiye, §§ 59-62). Bu bağlamda yaptığı değerlendirmede AİHM; 5271 sayılı Kanun'un 180. maddesinin ikinci fıkrası ikamet adresinin yargılamayı yürüten mahkemenin yargı çevresi dışında olmasından dolayı duruşmaya getirilmesi zor olan tanıklar hakkında olmasına rağmen yargılamayı yürüten mahkemenin kararında bu önemli gereklilik hususunda sessiz kaldığına dikkat çekmiştir. Benzer şekilde anılan Kanun'un 180. maddesinin beşinci fıkrasında yargılamayı yürüten mahkemenin yargı çevresi dışında olan tanıkların görüntülü ve sesli iletişim tekniği kullanılmak suretiyle dinlenebilmeleri olanağının varlığı hâlinde bu yöntemin uygulanarak ifade alınabileceği öngörüldüğü hâlde yargılamayı yürüten mahkemenin bu yöntemi de dikkate almadığının altını çizmiştir. Öte yandan yargılamayı yürüten mahkemenin bu yöntemi kullanmasına engel teşkil eden herhangi bir gerekçe sunmadığını da vurgulamıştır. Bu nedenle AİHM, yargılamayı yürüten mahkemenin hazır bulunmayan tanıklardan delil elde etmek için alternatif tedbirleri araştırmadığı sonucuna varmıştır (Faysal Pamuk/Türkiye, §§ 63-67).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

56. Anayasa Mahkemesinin 6/2/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

57. Başvurucu; esas hakkında karar veren hâkimin tanıkları dinlemediğini, tanıkların istinabe yoluyla dinlendiğini, tanıklarla yüzleştirilmediğini, bu suretle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

58. Bakanlık görüşünde; başvurucuya tanık beyanlarının okunduğu, bu beyanlara karşı varsa itiraz ve savunmalarını sunmasının kendisinden istendiği, başvurucu ve müdafiinin söz konusu tanık ifadelerine yönelik savunmalarını Mahkemeye sunduğu vurgulanmıştır. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

59. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

60. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun şikâyetinin özü, soru sorma imkânı bulamadığı ve esas hakkında karar veren hâkimin huzurunda dinlenmeyen tanıkların farklı mercilerde verdikleri ifadeler esas alınarak mahkûmiyetine karar verildiğine ve bu durumun yargılamanın adilliğini zedelediğine ilişkindir. Başvurucunun iddialarının doğrudan doğruyalık ilkesi ışığında tanık sorgulama hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Tanık Sorgulama Hakkından Feragat Edilip Edilmediğinin Değerlendirilmesi

61. Anayasa Mahkemesi daha önce adil yargılanma hakkı güvencelerinden açık veya örtülü şekilde feragat edilmesinin mümkün olduğunu belirtmiştir. Buna göre Anayasa'nın herhangi bir maddesi, kişilerin tanık sorgulama hakkını da içeren adil yargılanma hakkının güvencelerinden feragat etmelerini yasaklayan bir hüküm içermemektedir (birçok karar arasından bkz. S.Ö. [GK], B. No: 2020/38783, 4/7/2024, § 15).

62. Anayasa Mahkemesi feragatin Anayasa'ya uygun kabul edilebilmesi için feragat iradesinin kesin olarak (tereddütsüz) ortaya konulması ve feragatin sonuçlarının kişi yönünden makul ve öngörülebilir olması gerekliliğini ifade etmiştir. Buna ek olarak asgari usul güvencelerinin sağlanmış olması, ayrıca adil yargılanma hakkından feragat edilmesini meşru olmaktan çıkaran üstün bir kamu yararının da bulunmaması gerekir (bazı farklılıklar ve eklemelerle birlikte bkz. Nurettin Balta [1. B.], B. No: 2016/10023, 28/12/2021, § 45). Örtülü feragatin hangi durumlarda Anayasa'ya uygun kabul edileceğine ilişkin ilkeler genel olarak Ansar Onat [2. B.], B. No: 2019/14515, 15/6/2022) kararında belirtilmiştir. Buna göre örtülü feragatin geçerli olabilmesi için feragat eden tarafın söz konusu eylemlerinin sonuçlarını makul olarak öngörebileceğinin ortaya konulması gerekir. Dolayısıyla yetkili yargı organları bu konuda varsayıma dayalı bir değerlendirme yapmamalıdır. Bununla birlikte adil yargılanma hakkı güvencelerinden feragat iradesi, bunu gösteren olguların bulunmasından veya suç isnadı altındaki kişinin tutum ve davranışlarından anlaşılabilir (Ansar Onat, § 21).

63. Feragatle ilgili olarak Anayasa Mahkemesince benimsenen bu genel ilkeler her somut olayın kendi koşulları çerçevesinde değerlendirilerek bir sonuca ulaşılabilecektir. Bu kapsamda -her durumda- belli bir veriden hareketle ya da tanık sorgulamaya dair talebin

sadece yargılamanın belli bir aşamasında ileri sürülmediği gerekçesiyle feragat sonucuna varılması uygun görünmemektedir. Özellikle feragatin kesin/tereddütsüz olması koşulunun somut olayda gerçekleşip gerçekleşmediği titizlikle incelenmelidir. Bu koşul yönünden mahkemelerin tanık sorgulama taleplerini hangi gerekçeyle reddettikleri büyük önem kazanmaktadır.

64. Sanığın tanığın dinleneceğini bildiği celseye mazeretsiz katılmadığı gerekçesiyle tanık sorgulama talebinin reddedilmiş olması feragate dair önemli bir göstergedir. Nitekim 5271 sayılı Kanun'un 206. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre sanığın tebligata rağmen mazeretsiz olarak gelmemesi delillerin ortaya konulmasına engel olmaz. Ancak bu durumda dahi mazeretsiz olarak duruşmaya gelmeyen sanığın sonraki aşamalarda yaptığı tanık sorgulama taleplerinin ilgili mahkemelerce hangi gerekçeyle reddedildiğine bakılmalıdır. Örneğin mahkemelerin sanığın bu telebini, tanığın dinleneceğini bildiği celseye mazeretsiz olarak gelmediği gerekçesiyle değil başka bir gerekçeyle reddetmesi durumunda gerekçenin içeriğine göre, feragat iradesinin bulunduğu sonucuna ulaşılması mümkün olmayabilir.

65. Sanığın tanık ifadesinin duruşmada okunmasına itiraz etme hakkına sahip olduğu ancak bu hakkını kullanmadığı durumlarda, sonradan yapılan tanık sorgulama talebinin ilgili mahkemelerce bu gerekçeyle reddedilmiş olması feragate dair önemli bir gösterge olabilir. Bununla birlikte sanık, yargılamanın önceki aşamalarında tanığın ifadelerinin okunmasına itiraz etmemiş ve tanık sorgulama talebinde bulunmamış olsa dahi tanığın sorgulanması ortaya çıkan yeni bazı gelişmelere göre tekrar önemli hâle gelmişse ya da önceden ulaşılamayan tanığın ulaşılabilir olduğunun anlaşılması gibi bir durum söz konusu ise önceki aşamalardaki karşı çıkmamadan/rıza göstermeden dolayı feragat iradesinin bulunduğu sonucuna ulaşılmamalıdır. Bunun yanında yargılama sürecinde sanığın talebi olmamasına rağmen mahkemelerin tanığı dinlemeye yönelik girişimlerde bulunması ancak tanığı dinleyememesi durumunda da sırf tanığın ifadelerin okunmasına karşı çıkılmadığı ya da rıza gösterildiği gerekçesiyle tanık sorgulama hakkından feragat edildiği sonucuna varılmaması gerekir.

66. Türk hukukunda istinaf mahkemelerinin de tanık dinleme yetkisi bulunmaktadır. İlk derece mahkemesince mahkûm edilen kişilerin tanık sorgulama konusundaki taleplerini ilk kez istinaf mahkemesi önünde ileri sürdüğü durumlarda, feragat değerlendirmesi bağlamında istinaf mahkemesinin bu talebi ele alış şekli üzerinden bir inceleme yapılması gerekmektedir. İlk derece mahkemesinin tanık sorgulama taleplerini sanığa atfedilebilir bir kusura dayalı olarak ve makul sınırlar içinde reddettiği durumlar hariç olmak üzere, istinaf mahkemesinin sanığın tanık sorgulama konusundaki talebini hiç incelemediği ya da bu konudaki talebi gerekçesiz olarak reddettiği durumlarda feragat iradesinin bulunduğu sonucuna ulaşılmamalıdır. İstinaf mahkemesinin bu talebi karşıladığı durumlarda ise mahkemece sunulan gerekçe üzerinden bir değerlendirme yapılması gerekir.

67. Somut olayda başvurucu, celse arasında Mahkemeye gönderdiği 31/1/2019 tarihli dilekçesinde açık bir şekilde tanıkların mahkeme huzuruna getirilerek dinlenmesi yönündeki talebini iletmiştir (bkz. § 19). Dahası başvurucu müdafii, esas hakkındaki mütalaaya karşı celse arasında sunduğu savunma dilekçesinde başvurucunun tanıklarla yüzleştirilmediğini açıkça vurgulamıştır (bkz. § 23). Dolayısıyla başvurucunun istinabe suretiyle dinlenen tanıkların beyanlarının duruşmada okunmasına karşı çıkmaması tanık sorgulama hakkından feragat etme olarak nitelendirilemez. Başvurucunun tanık sorgulama hakkından feragat etmediği anlaşıldığından başvurunun diğer kabul edilebilirlik kriterleri açısından incelenmesi gerekir.

b. Diğer Kabul Edilebilirlik Kriterlerine İlişkin Değerlendirme

68. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Doğrudan Doğruyalık İlkesine İlişkin Genel İlkeler

69. Hükme temel alınan delillerin hâkim huzurunda ikame edilmesi zorunluluğunu ifade eden doğrudan doğruyalık, anayasal düzeyde bir ilkedir (Erdal Sonduk [GK], B. No: 2020/23093, 15/2/2024, § 46).

70. Doğrudan doğruyalık ilkesi hâkimin olayı aydınlattığı ileri sürülen delillerle doğrudan temasa geçmesi, araya herhangi bir aracı katmaksızın deliller hakkında bilgi sahibi olması anlamına gelir. Bu değerlendirme tanık delili bakımından ziyadesiyle geçerlidir. Çünkü bir tanığın anlatımı sırasındaki tavırları (reaksiyonları) ve inanılırlığı konusunda mahkeme tarafından yapılan gözlemler maddi gerçeğin anlaşılabilmesi için önemlidir (Yusuf Deniz Dilsizoğlu ve Aral Ali Ersin [1. B.], B. No: 2013/4711, 16/12/2015, § 47).

71. Anılan ilke, adil (hakkaniyete uygun) bir ceza yargılaması için sanığın suçluluğu hakkında karar verecek olan hâkimin ilgili kişileri dinleyerek güvenilir delil elde etmesini gerekli kılar. Bu kapsamda hakkaniyete uygun yargılanma hakkının özel bir görünümü olan doğrudan doğruyalık ilkesi uyarınca hâkim, kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabilecek ve bu deliller hâkimin vicdani kanaatiyle serbestçe takdir edilecektir. Dolayısıyla bu ilke, sanığın suçluluğu konusunda karar verecek hâkimin isnat konusu olay hakkında vicdani kanaatini şekillendirme süreciyle ilgilidir. Bu bağlamda ceza yargılamasında kural olarak özellikle tanık beyanlarının kararı verecek hâkim/mahkeme tarafından alınması, tanık beyanlarının bu hâkim/mahkeme tarafından takdir edilmesi gerekir (Erdal Sonduk, §§ 43,44).

72. Sanığın, aleyhinde beyanda bulunan tanıklarla esas hakkında kararı verecek hâkimin huzurunda yüz yüze gelmesi, onların güvenilirliğini bu esnada test etme fırsatı elde etmesi adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkı bakımından da büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle sanığın suçluluğu konusunda karar verecek hâkim, sağlıklı gözlem yapabilmek ve sadece iddia makamının yorum şekliyle değil savunma makamının iddia ve itirazlarını da değerlendirerek doğru bir vicdani kanaate ulaşabilmek için anlatımlarıyla sanığın hukuki durumunu önemli ölçüde etkileyecek tanıkları huzurda dinlemelidir. Böylelikle hâkim, yapacağı gözlem ve değerlendirmelerle bu tanıkların güvenilirliği konusunda bizzat fikir sahibi olabilecektir. Sanık da isnadın temelini oluşturan olayları hâkime bizzat izah edebilecek ve tanıkların beyanlarının güvenilirliğini hâkim huzurunda sarsabilecektir. Dolayısıyla tanıkların duruşma öncesinde veya haricindeki dinlenmeleri sırasında düzenlenmiş tutanakların veya yazılı açıklamaların duruşmada okunması huzurda dinlemenin eş değeri olarak değerlendirilemez (bazı farklılıklar ve eklemelerle birlikte bkz. Erdal Sonduk, § 45).

b. Tanık Sorgulama Hakkına İlişkin Genel İlkeler

73. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil

yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anayasa'nın 36. maddesine "...ile adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Sözleşme'nin 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (d) bendinde bir suç ile itham edilen herkesin iddia tanıklarını sorguya çekme hakkının olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının tanık sorgulama hakkını da kapsadığının kabul edilmesi gerekir (Serdar Batur [2. B.], B. No: 2014/15652, 24/5/2018, § 41).

74. Tanık sorgulama hakkı hakkaniyete uygun yargılanma hakkının özel görünüm biçimlerinden birini oluşturmaktadır. Ceza yargılamasının amacı maddi gerçeği ortaya çıkarmak olduğundan bu yargılamada delil sınırlaması mevcut değildir. Ceza yargılamasının bu niteliği, sanığın mahkûm olmadan önce aleyhine olan tüm delillerin kamuya açık bir duruşmada tartışılmasını ve bu delillerle çelişebilme imkânının sanığa tanınmasını gerektirmektedir. Dolayısıyla hakkaniyete uygun bir ceza yargılamasında sanığın aleyhine olan tanıkları sorgulama veya sorgulatma hakkına sahip olması gerekir. Hakkında gerçekleştirilen ceza yargılaması sürecinde sanığın tanıklara soru yöneltebilmesi, onlarla yüzleşebilmesi ve tanıkların beyanlarının doğruluğunu sınama imkânına sahip olması adil bir ceza yargılamasının yapılabilmesi bakımından gereklidir (bazı değişiklikler ve eklemelerle birlikte bkz. AZ. M. [2. B.], B. No: 2013/560, 16/4/2015, § 55). Suç tipi için kanunda belirlenen cezanın ağırlığı arttıkça duruşmada hazır bulunarak savunma yapmanın da öneminin artacağı hususunda tartışma yoktur (Mehmet Ergün [GK], B. No: 2019/34180, 25/7/2023, § 41).

75. Bir sanığın suçlandığı tanık ifadeleri veya başka beyan türleri gerçek dışı olabileceği gibi sadece hatalı açıklamalar da içerebilir. Dolayısıyla savunma, bu ifadenin sahibinin güvenilirliğini sınayabileceği veya itibarına şüphe düşürebileceği imkânlardan yoksun kalması durumunda uyuşmazlığın aydınlatılma ihtimali çok düşük olacaktır (bazı farklılıklarla birlikte bkz. Sebahat Tuncel (2) [1. B.], B. No: 2014/1440, 26/2/2015,§ 95). Bu bakımdan sanığın aleyhine olan tanıkları sorgulaması adil yargılamanın kilit unsurlarından biridir (bazı farklılarla birlikte bkz. Ali Rıza Telek [2. B.], B. No: 2013/2630, 30/12/2014, § 48). Bir mahkûmiyet -tek veya belirleyici ölçüde- sanığın sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı bir tanık tarafından verilen ifadelere dayandırılmış ve bu konuda karşı dengeleyici güvenceler sağlanmamış ise sanığın hakları Anayasa'nın 36. maddesindeki güvencelerle bağdaşmayacak ölçüde kısıtlanmış olur (Orhan Güleryüz [1. B.], B. No: 2019/30221, 28/12/2021, § 35).

76. Nitekim bu anayasal gereklilikler ilgili usul kanunlarında da belirtilmiştir. 5271 sayılı Kanun'un 181. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre tanığın dinlenmesi için belirlenen gün, sanığa ve müdafiine bildirilir. Gerekçeye göre bu madde, gecikmeye neden olup olmayacağını gözönüne almaksızın tanığın dinleneceği günü bildirme zorunluluğu getirmiştir. Bu çerçevede 5271 sayılı Kanun'un bu hükmü sanığın tanığın dinleneceğinden haberdar edilmesi zorunluluğu olan bir sistem öngörmektedir. Aynı Kanun'un 201. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre müdafi; sanığa, katılana, tanıklara, bilirkişilere ve duruşmaya çağrılmış diğer kişilere, duruşma disiplinine uygun olarak doğrudan soru yöneltebilir. Sanık mahkeme başkanı veya hâkim aracılığı ile soru yöneltebilir. Yöneltilen soruya itiraz edildiğinde sorunun yöneltilmesinin gerekip gerekmediğine mahkeme başkanı karar verir. Gerektiğinde ilgililer yeniden soru sorabilir.

77. Yine 5271 sayılı Kanun'un 217. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre hâkim, kararını

ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabilir. Bu hükümden anlaşıldığı üzere, hâkimin tanığı dinlemek yerine beyanlarının okunmasıyla yetinmesi kural olarak mümkün olmayıp ancak Kanun'da öngörülen istisnai durumlarda uygulanabilecek bir yöntem olabilir. 5271 sayılı Kanun'un 180. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkralarına göre hastalık veya malullük veya giderilmesi olanağı bulunmayan başka bir nedenle bir tanığın uzun ve önceden bilinmeyen bir zaman için duruşmada hazır bulunmasının olanaklı bulunmayacağı anlaşılırsa ya da konutunun yetkili mahkemenin yargı çevresi dışında bulunmasından dolayı tanığın getirilmesi zor ise mahkeme bu tanığın bir naiple veya istinabe yoluyla dinlenmesine karar verebilir. Anılan maddenin (5) numaralı fıkrası uyarınca tanığın aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle dinlenebilmesi olanağının varlığı hâlinde bu yöntem uygulanarak ifade alınır. Gerekçede açıklandığına göre tanığın istinabe yoluyla dinlenmesinden doğabilecek sakıncaları ortadan kaldırmak veya en aza indirmek için de esas hakkında hükmü verecek mahkemece görüntülü izlenip soruların da sorulabileceği video konferans yönteminin imkân bulundukça uygulanması gerekli görülmüştür.

78. 5271 sayılı Kanun'un 180. maddesinden ve gerekçesinden anlaşıldığı üzere 5271 sayılı Kanun'la öngörülen ceza muhakemesi sisteminde kural, tanığın mahkemece duruşmada dinlenmesi olup istinabe yoluyla dinlemenin gerekli olduğu durumlarda dahi bu yola gidilmeden önce imkân varsa tanığın beyanının görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle alınmasıdır.

79. 5271 sayılı Kanun'un 211. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre;

- Tanık ölmüşse ya da akıl hastası olmuşsa veya tanığın bulunduğu yer öğrenilemezse,

- Tanığın duruşmada hazır bulunması, hastalık, malullük veya giderilmesi olanağı bulunmayan başka bir nedenle belli olmayan bir süre için olanaklı değilse,

- İfadesinin önem derecesi itibarıyla tanığın duruşmada hazır bulunması gerekli sayılmıyorsa tanığın dinlenmesi yerine daha önce yapılan dinleme sırasında düzenlenmiş tutanaklar ile tanığın yazmış olduğu belgeler okunabilir.

Bu hükümden anlaşılacağı üzere tanığın ifadelerinin okunmasıyla yetinilmesi ancak istisnai koşullarda mümkün olup asıl olan söz konusu tanığın veya tanıkların duruşmada dinlenmesidir. Anılan maddenin (2) numaralı fıkrasına göre yukarıda sayılanlar dışında kalan tutanaklar ancak Cumhuriyet savcısı, katılan veya vekili, sanık veya müdafiin birlikte rıza göstermesi hâlinde okunabilir. Diğer bir ifadeyle yukarıda belirtilen üç durumda mahkeme sanığın iradesine rağmen tutanakları okuyabilecekken, bunlar dışındaki tutanakların okunması ancak sanığın rıza göstermesine bağlıdır.

80. 5271 sayılı Kanun'un 210. maddesinin (1) numaralı fıkrası da olayın delili bir tanığın açıklamalarından ibaret ise bu tanığın duruşmada mutlaka dinleneceğini öngörmektedir. Daha önce yapılan dinleme sırasında düzenlenmiş tutanağın veya yazılı bir açıklamanın okunması dinleme yerine geçemez. Yargıtayın yukarıda yer verilen bazı kararlarında 5271 sayılı Kanun'un 210. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan, olayın delilinin tanık açıklamalarından ibaret olduğu durumlar hakkında genişletici bir yaklaşım benimsediği ve tanık ya da tanıkların beyanının tek değil belirleyici delil olduğu durumları da anılan hükmün kapsamında gördüğü anlaşılmaktadır (bkz. §§ 39-42). Nitekim anılan hükmün gerekçesinde de "Delillerin hükmü verecek mahkeme huzurunda ortaya konulması, tartışılması ve irdelenmesi adil yargılama ilkesinin temel gereklerindendir. Bu itibarla,

duruşmada sanık ve tanığın ifadesine ait tutanakların okunması ile yetinilmesi, ancak zorunlu hâllerde kabul olunabilir." denilerek bu husus vurgulanmıştır.

81. Anayasa Mahkemesi -AİHM gibi- tanık kavramını ceza muhakemesi hukukunda anlaşıldığından daha geniş bir içerikte değerlendirmektedir. Anayasa Mahkemesi, birçok kararında tanık kavramını sanığa isnat edilen fiil hakkında bilgi veren herhangi bir kişi şeklinde özerk olarak yorumlamış ve tanık sorgulama hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir (Atila Oğuz Boyalı [2. B.], B. No: 2013/99, 20/3/2014; Selçuk Demir [2.B.], B. No: 2014/9783, 22/1/2015; Baran Karadağ [2. B.], B. No: 2014/12906, 7/5/2015; Selçuk Arslan, § 82).

82. Anayasa Mahkemesi, tanık sorgulama hakkıyla ilgili olarak verdiği kararlarında duruşma öncesinde veya haricinde elde edilen tanık ifadelerinin mahkûmiyette delil olarak kabulünün yargılamanın adilliğine zarar verip vermediğini değerlendirmek için üç aşamalı bir test uygulanması gerektiğini ifade etmiştir. Buna göre;

i. İlk olarak tanığın ya da tanıkların duruşmada hazır edilmemesinin geçerli bir nedeni olup olmadığı şartı aranmalıdır.

ii. İkinci olarak sanığın sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı tanığın ya da tanıkların verdiği ifadenin mahkûmiyetin dayandığı tek veya belirleyici delil olup olmadığı değerlendirilmelidir.

iii. Sanığa duruşmada sorgulama veya sorgulatma imkânı tanınmayan tanığın ya da tanıkların ifadesinin tek veya belirleyici delil olduğunun tespit edilmesi durumunda ise üçüncü aşama olarak savunma tarafının maruz kaldığı bu engellerin/zorlukların telafi edilmesi amacıyla yeterli düzeyde karşı dengeleyici güvenceler sağlanıp sağlanmadığı ortaya konulmalıdır (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Abdurrahim Balur [2. B.], B. No: 2013/5467, 7/1/2016, § 80; Onur Urbay [1. B.], B. No: 2014/6222, 6/3/2019, §§ 36, 40; Zekeriya Sevim [2. B.], B. No: 2018/18989, 16/6/2021, §§ 44, 51).

83. Tanık sorgulama hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılabilmesi için testin her üç aşamasının uygulanması gerekmekle birlikte bunlar arasında katı bir sıralama söz konusu değildir. Testin her üç aşaması da birbirini tamamlayan ve nihayetinde yargılamanın bir bütün olarak hakkaniyete uygun olup olmadığını tespit etmeye hizmet eden ölçütlerdir. Bu sebeple bazı durumlarda yukarıda belirtilen sıralamadan sapılarak değerlendirme yapılabilir.

84. Testin birinci aşaması yönünden öncelikle başvurucu aleyhine beyanda bulunan tanığın duruşmada hazır edilmemesinin ve onun sorgulanması/sorgulatılması imkânının başvurucuya tanınmamasının geçerli bir nedene dayanıp dayanmadığı incelenir. Hangi nedenlerin tanığın duruşmada hazır edilmemesini haklı kılabileceği her somut olayın kendi koşulları çerçevesinde değerlendirilir. Geçerli nedenler hukuki veya fiilî durumlara ilişkin olabilir.

85. Tanığın ya da tanıkların duruşmada dinlenmemesi hususunda geçerli bir neden gösterilmemesi tanık sorgulama hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılabilmesi bakımından tek başına yeterli değildir. Testin diğer aşamalarının da incelenmesi gerekir. Bu bağlamda mahkûmiyet hükmünün tek veya belirleyici ölçüde sanığın sorgulama veya sorgulatma imkânına sahip olmadığı tanık ya da tanıklar tarafından verilen ifadelere dayalı olup olmadığı önem taşımaktadır. Ancak testin geçerli neden ile ilgili aşamasının karşılanmaması, testin üçüncü aşamasının uygulanma şeklini de etkileyecek ve tanığın sorgulanmaması sonucu savunmanın maruz kaldığı zorlukları telafi edebilecek daha fazla

dengeleyici güvence aranması sonucunu doğurabilecektir.

86. Testin ikinci aşaması uygulanırken delilin tekliğinden o delilin sanık aleyhine yegâne delil olması, delilin belirleyiciliğinden ise davanın sonucunu ağırlıklı olarak etkileme eğilimi olan delil anlaşılmalıdır (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Baran Karadağ, § 65).Belirtilmelidir ki bir delilin belirleyici olup olmadığı sadece başvurucunun mahkûmiyeti yönünden değil temel cezanın alt sınırdan uzaklaşılarak tayin edilmesi açısından da dikkate alınmalıdır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hasan Bati [2. B.], B. No: 2019/8419, 28/6/2022, §§ 33-35). Aksi hâlde suçun sübutu tespit edilerek mahkûmiyete karar verilmesi dışındaki sonuçlar yönünden adil yargılanma güvenceleri anlamsızlaşır. Bu bakımdan mahkûmiyet hükmünün yalnızca sorgulanmamış tanık ya da tanıkların ifadesine dayandığı veya cezanın alt sınırdan uzaklaşılmasında sadece sorgulanmamış tanığın ifadesine dayanıldığı bir durumda delilin tek olduğu söylenebilir. Buna karşılık mahkûmiyet hükmü kurulurken veya cezanın alt sınırdan uzaklaşılmasında sorgulanmamış tanık ya da tanıkların ifadesinin yanında başka delilin/delillerin de bulunduğu ancak bu delilin/delillerin ağırlığının sorgulanmamış tanıkların ifadesine nazaran daha az olduğu hâllerde sorgulanmamış tanığın ifadesinin belirleyici delil olduğu ifade edilebilir. Diğer delillerin ispat gücünün sorgulanmamış tanığın ifadesine nazaran daha yüksek olduğu hâllerde sorgulanmamış tanığın ifadesinin belirleyici delil olduğunun kabulü mümkün olmayacaktır

87. Duruşmada sorgulanmayan tanık ya da tanıkların ifadesinin tek veya belirleyici delil olup olmadığı hususu öncelikle mahkûmiyet gerekçesine bakılarak tespit edilir. Bu açıdan mahkemenin sorgulanmamış tanığın ifadesinin ağırlık derecesini gerekçeli kararda tartışmış olması beklenir. Ancak gerekçeli kararda bu tartışmanın yapılmadığı veya mahkemenin yaptığı değerlendirmenin bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içerdiği hâllerde Anayasa Mahkemesinin kendisi bu değerlendirmeyi yapacaktır.

88. Tanığın sorgulanmaması sebebiyle savunmanın maruz kaldığı zorlukları telafi edecek karşı dengeleyici güvencelerin tanınması ceza yargılamasının hakkaniyete uygun gerçekleşmesinin bir gereğidir. Testin üçüncü aşaması uygulanırken sanığın birtakım usul güvencelerinden yararlandırılması telafi edici bir araç olarak değerlendirilebilir. Sanık hakkında mahkûmiyet kararı veren mahkemenin, sanığın tanığı sorgulama imkânı bulamaması nedeniyle dezavantajlı bir duruma düştüğünü gözettiğini ve bu kabulden hareketle yargılamayı hassasiyet içinde yürüttüğünü göstermesi önemli bir telafici edici karşı dengeleyici güvence olarak görülebilir.

89. Bu kapsamda Anayasa Mahkemesi, mahkemenin yargı çevresi dışındaki tanıkların onlara soru sorulmasına imkân sağlayacak şekilde aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniği kullanmak suretiyle dinlemesini (Metin Akdemir (2) [1. B.], B. No: 2020/3964, 21/9/2022 § 36) ve somut olayın şartları altında sanığa olayın kendi versiyonunu anlatma ve delillerini sunma imkânının tanınması da (Orhan Güleryüz, § 40) birer telafi edici karşı dengeleyici güvence olarak değerlendirmiştir.

90. Ceza muhakemesi hukukunda savunma, şüpheli (sanık) yönünden bir hak olarak düzenlenmiştir. 5271 sayılı Kanun’un 147. ve 191. maddelerinde belirtilen kanuni hakları kendisine hatırlatılan ve susma hakkını kullanmayan sanığın dinlenilmesi zorunludur. 5271 sayılı Kanun’un 215. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre de tanığın dinlenmesinden ve herhangi bir belgenin okunmasından sonra bunlara karşı bir diyecekleri olup olmadığı sanığa sorulacaktır. Ancak sanığa savunma hakkı tanınması veya okunan belgelere karşı diyeceklerinin sorulması -tek başına- bir karşı dengeleyici güvence olarak

değerlendirilemez. Dahası, sanığa savunma imkânı tanınmasının bir karşı dengeleyici güvence olarak değerlendirilebilmesi için mahkemenin olayın sanık tarafından anlatılan versiyonuna baştan kapalı bir tutum takınmadığını, bu ihtimale de yeterli ölçüde şans tanıdığını göstermesi önem taşımaktadır. Nitekim Anayasa Mahkemesi birçok başvuruda yargılama sırasında başvurucunun olayı kendi bakış açısına göre anlatma imkânı bulmasını savunmanın karşılaştığı zorlukları telafi edecek düzeyde karşı dengeleyici güvence olarak kabul etmemiştir (birçok karar arasından bkz. İsmet Altuntaş [2. B.], B. No: 2021/47519, 2/10/2024, § 23; Sertaç Ekici [1.B.], B. No: 2020/6698, 21/6/2023, § 24; Uğur Özcan [1. B.], B. No: 2021/12137, 26/7/2022, § 40; Hasan Ballı [2. B.], B. No: 2017/21825, 2/6/2020, § 47; Selçuk Arslan, § 91).

c. İlkelerin Olaya Uygulanması

91. Somut olayda Mahkeme, mahkûmiyet kararında hüküm sonucunu başvurucunun duruşmada sorgulamadığı tanıkların beyanlarına dayandırmıştır. Nitekim Mahkeme, tanıklar N.K., S.M., Ö.B., Z.S., A.S. ve M.E.nin beyanlarına atıfta bulunarak başvurucunun FETÖ/PDY askerî mahrem yapılanması içinde Murat ve Yahya kod adını kullanmak suretiyle mahrem yapıdaki askerî kişilere sohbet verdiğini, öğretmen konumunda olduğunu ve bu eylemlerinin örgüt üyeliği suçunu oluşturduğunu kabul etmiştir.

92. Mahkeme, tanıkların duruşmaya getirilmesinin zor olup olmadığıyla ilgili olarak bir değerlendirme yapmamış; tanıkların bulunduğu yerin mahkemenin yargı çevresi dışında olmasını istinabe yoluyla dinlenmeleri için yeterli sebep olarak görmüştür. Dolayısıyla başvurucunun tanık sorgulama imkânından yararlandırılmamasının gerekçelendirilmesi yükümlülüğü somut olayda kamu makamları tarafından yerine getirilmemiştir.

93. Tanıkların duruşmada dinlenmemesi hususunda geçerli bir neden gösterilmemesi adil yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılabilmesi bakımından tek başına yeterli değildir. Mahkûmiyet hükmünün tek veya belirleyici ölçüde sanığın duruşmada sorgulama veya sorgulatma imkânına sahip olmadığı tanıklar tarafından verilen ifadelere dayalı olup olmadığı da tespit edilmelidir. Başvurucu hakkındaki gerekçeli karar incelendiğinde duruşmada dinlenmeyen tanıkların başvurucu aleyhine verdiği beyanlardan başka herhangi bir delile dayanılmadığı görülmüştür. Bu durumda duruşmada dinlenmeyen tanıkların beyanları mahkûmiyet kararına götüren tek delil niteliğindedir.

94. Duruşma devresinde başvurucuya olayları kendi bakış açısına göre anlatma ve delillerini sunma imkânı tanınmıştır. Ancak Mahkemenin 5271 sayılı Kanun'un 180. maddesinin "...tanık veya bilirkişinin aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle dinlenebilmeleri olanağının varlığı hâlinde bu yöntem uygulanarak ifade alınır." şeklindeki (5) numaralı fıkrasına rağmen sözü edilen tanıkları Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) yoluyla neden dinlemediğine ilişkin olarak bir bilgi ve belgeye de ulaşılamamıştır. Tanıkların yazılı beyanları duruşmada okunmuş ise de başvurucu, tanıkların beyanlarının tespiti sırasında hazır bulunmadığından ses ve görüntü nakli yoluyla da olsa onları sorgulayamamıştır. Bu yüzden tanıkların gösterdiği reaksiyonlar konusunda Mahkemenin dikkatini çekememiştir. Böylelikle tanıkların beyanlarının güvenilirliği test edilememiştir. Mahkeme de tanıklar beyanda bulunurken ve sorulara cevap verirken gösterdikleri reaksiyonlarla ilgili olarak izlenim edinememiş, doğruluğu test edilmiş tanık beyanlarını hükme esas alamamıştır. Doğrudan doğruyalık ilkesine de aykırılık oluşturan bu durumun uyuşmazlığın aydınlatılmasında bir zaafiyete yol açma riski bulundurduğu açıktır. Sonuç olarak güvenilirliği ve doğruluğu test edilmemiş tanıkların beyanları tek delil olarak

hükme esas alındığı hâlde savunmanın karşılaştığı zorlukları telafi edecek karşı dengeleyici güvencelerin sağlanmadığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda tanıkların duruşmada veya SEGBİS yoluyla dinlenmemelerinin bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelediği sonucuna ulaşılmıştır.

95. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

İrfan FİDAN bu sonuca farklı gerekçeyle katılmıştır.

96. Tanık sorgulama hakkı tanığın yargılama evrelerindeki beyanlarının delil değeriyle ilgili bir derecelendirme yapılmasını güvence altına almamaktadır. Diğer bir ifadeyle bu hak, tanığın duruşmadaki beyanlarına üstünlük tanınması gerektiği yönünde bir güvence içermemektedir. Savunmaya duruşmada tanığı sorgulama fırsatı tanındığı ve sanığın diğer anayasal haklarına saygı gösterildiği sürece tanığın aşamalardaki beyanlarının hangisine itibar edileceği meselesi karar veren mahkemenin takdirindedir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Musa Yılmaz Acar [1. B.], B. No: 2013/1664, 16/7/2014,§ 53).

VI. GİDERİM

97. Başvurucu, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

98. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

99. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak, yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

100. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmayıp başvurucu da yeterli bilgi ve belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine ilişkin

iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin tanık sorgulama hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Tekirdağ 2. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2018/277, K.2019/98) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 6/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FARKLI GEREKÇE

Başvuru, beyanları mahkûmiyet hükmüne esas alınan tanıkların başvurucu (sanık) tarafından duruşmada sorgulanmasına imkân verilmemesi nedeniyle tanık sorgulama hakkının ihlal edildiği iddiasıyla ilişkilidir.

Çoğunluk görüşünde;

Somut olayda Mahkeme, mahkûmiyet kararında hüküm sonucunu başvurucunun duruşmada sorgulamadığı tanıkların beyanlarına dayandırmıştır. Nitekim Mahkeme, tanıklar N.K., S.M., Ö.B., Z.S., A.S. ve M.E.nin beyanlarına atıfta bulunarak başvurucunun FETÖ/PDY askerî mahrem yapılanması içinde Murat ve Yahya kod adını kullanmak suretiyle mahrem yapıdaki askerî kişilere sohbet verdiği, öğretmen konumunda olduğu ve bu eylemlerinin örgüt üyeliği suçunu oluşturduğunu kabul etmiştir.

Mahkeme, tanıkların duruşmaya getirilmesinin zor olup olmadığıyla ilgili bir değerlendirme yapmamış; tanıkların bulunduğu yerin Mahkemenin yargı çevresi dışında olmasını istinabe yoluyla dinlenmeleri için yeterli sebep olarak görmüştür. Dolayısıyla başvurucunun tanık sorgulama imkânından yararlandırılmamasının gerekçelendirilmesi yükümlülüğü somut olayda kamu makamları tarafından yerine getirilmemiştir.

Tanıkların duruşmada dinlenmemesi hususunda geçerli bir neden gösterilmemesi adil yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılabilmesi bakımından tek başına yeterli değildir. Mahkûmiyet hükmünün tek veya belirleyici ölçüde sanığın duruşmada sorgulama veya sorgulatma imkânına sahip olmadığı tanıklar tarafından verilen ifadelere dayalı olup olmadığı da tespit edilmelidir. Başvurucu hakkındaki gerekçeli karar incelendiğinde duruşmada dinlenmeyen tanıkların başvurucu aleyhine verdiği beyanlardan başka herhangi bir delile dayanılmadığı görülmüştür. Bu durumda duruşmada dinlenmeyen tanık beyanları mahkûmiyet kararına götüren tek delil niteliğindedir.

Duruşma evresinde başvurucuya olayları kendi bakış açısına göre anlatma ve delillerini sunma imkânı tanınmıştır. Ancak Mahkemenin 5271 sayılı Kanun'un 180. maddesinin "...tanık veya bilirkişinin aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle dinlenebilmeleri olanağının varlığı hâlinde bu yöntem uygulanarak ifade alınır." şeklindeki (5) numaralı fıkrasına rağmen sözü edilen tanıkları Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) yoluyla neden dinlemediğine ilişkin bir bilgi ve belgeye de ulaşılamamıştır. Tanıkların yazılı beyanları duruşmada okunmuş ise de başvurucu, tanıkların beyanlarının tespiti sırasında hazır bulunmadığından ses ve görüntü nakli yoluyla da olsa onları sorgulayamamış; sorulan sorulara verdikleri cevaplar hakkında izlenim edinme fırsatı

elde edememiştir. Bu yüzden tanıkların gösterdiği reaksiyonlar konusunda Mahkemenin dikkatini çekememiş, tanıkların beyanlarının güvenilirliği test edilememiştir. Esas hakkında karar veren Mahkeme de tanıklar beyanda bulunurken gösterdikleri reaksiyonlarla ilgili olarak izlenim edinememiş, gözlem yapamamıştır. Sonuç olarak güvenilirliği ve doğruluğu test edilmemiş tanıkların beyanları tek delil olarak hükme esas alındığı hâlde savunmanın karşılaştığı zorlukları telafi edecek karşı dengeleyici güvencelerin sağlanmadığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda tanıkların duruşmada veya SEGBİS yoluyla dinlenmemelerinin bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelediği sonucuna ulaşıldığı gerekçesiyle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

Adalet Bakanlığının 6/12/2021 tarihli cevabi yazısı içeriğine göre; Öncelikle tanık dinletme ve sorgulama hakkına ilişkin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ("AİHM") ve Anayasa Mahkemesi içtihatlarına dikkat çekilmelidir:

Anayasa Mahkemesine göre, somut bir yargılama öncesinde veya haricinde elde edilen tanık ifadelerinin delil olarak kabulünün yargılamanın adilliğine zarar verip vermediğini değerlendirmek için iki aşamalı bir test uygulanmalıdır. İlk olarak tanığın mahkemede hazır edilmemesi, geçerli bir nedenin mevcudiyetine dayanmalıdır. İkinci olarak ise okunmasıyla yetinilen ifadenin karara götüren tek ya da belirleyici kanıt olması hâlinde savunma haklarının adil yargılanmanın gerekleriyle bağdaşmayacak ölçüde sınırlandırılıp sınırlandırılmadığına bakılacaktır (Abdurrahim Balur, B. No: 2013/5467, 7/1/2016, § 80).

AİHM, Al-Khawaja ve Tahery/Birleşik Krallık kararında tanık sorgulama hakkı ile ilgili uygulanacak ilkeleri belirlemiştir. Bu kararda geliştirilen ilkelere göre, duruşmada hazır bulunmayan ve sorgulanmayan bir tanığın ifadelerinin delil olarak kullanılmasının Sözleşme'nin 6. maddesinin 3. fıkrasının (d) bendine uygunluğunu üç aşamada incelemek gerekir. Buna göre ilk olarak tanığın duruşmaya katılmaması için makul bir gerekçenin olup olmadığı belirlenmelidir. İkinci olarak, makul bir gerekçenin olduğu durumda bile, hükmün yalnızca veya belirleyici ölçüde, sanığın sorgulama imkanına sahip olmadığı duruşmaya getirilmeyen tanık tarafından verilen ifadeye dayandırılıp dayandırılmadığı tespit edilmeli, duruşma salonunda bulunmayan tanığın ifadesinin hükmün dayandığı tek veya belirleyici delil olması durumunda, bu tip delillerin kabul edilmeleri nedeniyle yargılamanın adilliği dengelemek için yeterli usuli güvencelere başvurulup başvurulmadığına bakılmalıdır (Al-Khawaja ve Tahery/Birleşik Krallık [BD], B. No: 26766/05, 22228/06, 15/12/2011, §§ 119, 147; Cevat Soysal/Türkiye, B. No: 17362/03,23/9/2014, § 75). Al-Khawaja kararında ortaya konulan ilkeler Schatschaschwili/Almanya (B. No: 9154/10, 15/12/2015) kararında daha da belirginleştirilmiştir. Anılan kararda AİHM, tanığın duruşmaya katılmaması bakımından geçerli bir gerekçenin bulunmamasının, yargılamanın adil olmadığı konusunda tek başına belirleyici olmasa da, yargılamanın genel olarak adil olup olmadığının değerlendirilmesinde dikkate alınması gereken oldukça önemli bir unsur olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, Mahkeme'nin amacının bir bütün olarak yargılamanın adil olup olmadığını tespit etmek olduğu göz önüne alındığında gerekli dengeleyici faktörlerin kapsamının hazır bulunamayan tanığın ifadesinin delil gücüne bağlı olacağı belirtilmiştir. Buna göre söz konusu delil ne kadar önemli ise yargılamanın bir bütün olarak adil kabul edilebilmesi için dengeleyici faktörlerin taşıması gereken ağırlık o kadar fazla olacaktır.

Mevcut başvuruda, başvurucu hakkında beyanda bulunan Ö.B., M.E., Z.S., S.M., N.K., A.S. ve E.N.'nin beyanları, bulundukları yer mahkemesi tarafından alınmıştır. Tanıklar, yargılama aşamasındaki beyanlarında soruşturma aşamasındaki ifadelerine benzer

açıklamalarda bulunarak başvurucunun silahlı terör örgütü üyesi olduğunu belirtmişlerdir.

Yargılama aşamasında söz konusu tanık ifadeleri başvurana okunarak tanık beyanlarına karşı başvurucu ve müdafiinin diyecekleri sorulmuştur. Bu kapsamda başvurucu söz konusu ifadeleri kabul etmediğini, beyanların soyut nitelikte olduğunu, terör örgütü üyesi olmadığını söylemiştir. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından dinlenen tanık ifadelerinin tamamı ve dosya kapsamındaki bilgi ve belgeler başvurucuya bildirilmiştir. Yargılama sonunda Ağır Ceza Mahkemesi tarafından yukarıda yer verilen gerekçeli kararındaki değerlendirmelerle başvurucu hakkında mahkûmiyet hükmü kurulmuştur.

Bununla birlikte;

Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 17/3/2021 tarihli ve E.2019/37533, K.2021/118 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

“Kovuşturma aşamasında bütün kanıtların tartışılabilmesi için, kural olarak bu kanıtların aleni bir duruşmada ve sanığın huzurunda ortaya konulması gerekir. Bu kural istisnasız olmamakla beraber eğer bir mahkûmiyet sadece veya belirleyici ölçüde, sanığın soruşturma veya kovuşturma aşamasında sorgulama ve sorgulatma olanağı bulamadığı bir kimse tarafından verilen ifadelere dayandırılmış ise sanığın hakları AİHS'nin 6. maddesindeki güvencelerle bağdaşmayacak ölçüde kısıtlanmış olabilir. Olayın tek tanığı varsa ve sadece bir tanığın ifadesine dayanılarak hüküm kurulacak ise bu tanık mutlaka duruşmada dinlenmeli ve taraflara soru sorma imkanı sağlanmalıdır.”

Yargıtay (Kapatılan) 16. Ceza Dairesinin 15/2/2021 tarihli ve E.2020/220, K.2021/1681 sayılı kararı şöyledir:

“Dosya kapsamının incelenmesinde, hükme esas alınan tanıklar [R.Z.] ve [K.T.nin] beyanlarının belirleyici delil olması da nazara alınarak, öncelikle tanıkların SEGBİS ile bizzat dinlenilmelerinin sağlanarak sanık ve müdafiine soru sorma hakkının tanınması, şayet talimat yolu ile dinlenilmesinin zorunlu olması halinde tanıkların dinlenilmesi için belirlenen günlerin sanık ve müdafiine bildirilmesi gözetilmeden sanığın tanıkları sorgulama hakkının engellemesi suretiyle CMK'nın 180/1 ve 181/1 maddelerindeki hükümlere riayet edilmeyerek savunma hakkının kısıtlanması ... [hukuka emredici aykırıdır.]

“Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 11/12/2024 tarihli ve E.2023/1657, K.2024/17714 sayılı kararı şöyledir:

“Mahkumiyete esas alınan, suçun sübutu ve cezanın kişiselleştirilmesi bakımından belirleyici delil olan ve talimat ile dinlenen tanıklar [Ö. T., S. K., ve F. A.nın] doğrudan aleni duruşmada sanığın huzurunda veya 5271 sayılı Kanun'un 180 inci maddesinin birinci, ikinci ve beşinci fıkraları gereğince SEGBİS kullanılmak suretiyle dinlenip AİHS’in 6/3-d ve Anayasa'nın 36 ncı maddeleri ile teminat altına alınan 'iddia/kamu tanıklarını sorguya çekmek veya çektirmek' hakkı tanınması, sanıkların örgütteki konumu ve faaliyetleri ile ilgili olarak ayrıntılı beyanlarının alınması gerektiği gözetilmeden; ifade metinlerinin okunması ile yetinilerek5271 sayılı Kanun'un181 inci maddesinin birinci fıkrası ve 210 uncu maddelerine muhalefet edilmesi ... " hukuka aykırı olduğuna dair Yargıtay’ın ilgili dairelerinin yerleşik içtihatları ortadadır.

Anayasa Mahkemesi, önüne gelen birçok başvuruda gerekçeli karar hakkının kapsam ve içeriğini belirlemiştir. Anayasa Mahkemesi özellikle açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili olması, başka bir deyişle davanın sonucunu

değiştirebilecek nitelikte bulunması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir (Muhittin Kaya ve Muhittin Kaya İnşaat Taahhüt Madencilik Gıda Turizm Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2013/1213, 4/12/2013, §§ 25, 26; Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, §§ 56, 57; Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, §§ 33, 34; Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31-39; Münür Ata, B. No: 2014/4958, 22/1/2015, §§ 37-43; Hikmet Çelik ve diğerleri, B. No: 2013/4894, 15/12/2015, §§ 54-59; Şah Tarım İnş. Tur. Ltd. Şti., B. No: 2013/7847, 9/3/2016, §§ 36-48).

Hal böyle iken; derece mahkemesi mahkumiyet kararı gerekçesinde yerleşik Yargıtay içtihadından niçin ayrıldığına ilişkin ilgili ve yeterli gerekçe ortaya koyamadığı gibi bu konuda herhangi bir değerlendirme yapmamıştır. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

Açıklanan nedenlerle, çoğunluk tarafından verilen ihlal kararının gerekçesine katılmıyorum. Başvuru konusu olayda Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan gerekçeli karar hakkı yönünden ihlal kararı verilmesi kanaatiyle, farklı gerekçeyle ihlal kararına katılıyorum.

Üye İrfan FİDAN

SERKAN OKÇU

B. No: 2022/60965 | Karar tarihi: 06.02.2025

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/60965

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

SERKAN OKÇU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/60965)

Karar Tarihi: 6/2/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 22/5/2025 - 32907

GENEL KURUL

KARAR

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Ali KOZAN

Başvurucu : Serkan OKÇU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, telefonla görüntülü görüşme yaptırılmaması nedeniyle haberleşme hürriyeti ile aile hayatına saygı hakkı ve bu haklarla bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının ihlal edildiği

iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 3/6/2022 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir. Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

4. Birinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar şöyledir:

6. Başvurucu, hükümlü olarak Kayseri 2 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (İnfaz Kurumu) kalmaktadır. Başvurucu, ilgili mevzuata atıfla haftalık 30 dakika görüntülü görüşme yapma ve ziyaret hakkını kullanmadığı zamanlar için de ayrıca 30 dakika görüntülü görüşme yapma hakkının olduğunu belirterek anılan haklardan yararlanmayı İnfaz Kurumundan talep etmiştir. Ceza İnfaz Kurumu İdare Gözlem Kurulu (Kurul), 15/4/2022 tarihli kararıyla başvurucunun talebini reddetmiştir.

7. Anılan kararda başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan hükümlü olduğu, görüntülü ve sesli görüşme sistemi alt yapısının bu kapsamda yer alan mahpusların yalnızca haftalık 10 dakika sesli görüşme yapmalarına izin verdiği, sistem üzerinden yapılacak görüşmelerin sesli veya görüntülü olarak değiştirilmesinin mevcut alt yapı itibarıyla mümkün olmadığı belirtilmiştir. Ayrıca görüntülü görüşmenin yapılamaması hâlinde ne yapılacağına ilişkin bir düzenleme bulunmadığı gibi haftalık telefon görüşmesi hakkının ek süre verilmek suretiyle kullandırma yapılacağına dair bir mevzuat hükmünün de bulunmadığı vurgulanmıştır. Kurul ayrıca 28/4/2022 tarihinde başvurucunun iyi hâlli olduğuna karar vermiştir.

8. Başvurucu, Kurulun görüntülü görüşme talebinin reddine dair kararına karşı Kayseri 2. İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) itiraz etmiştir. İtiraz dilekçesinde başvurucu, koğuşunda sesli ve görüntülü görüşme kabini kurulduğunu, diğer suç gruplarının görüntülü görüşme yapabildiğini, kendisinin ise sadece haftada on dakika sesli görüşme yapabildiğini belirtmiştir. Mevzuat kapsamında kendisinin de görüntülü görüşme hakkının olduğunu, bu haktan yararlandırılmaması durumda sesli görüşmeye ek görüşme hakkı verilmesine yönelik yargı kararı bulunduğunu vurgulayarak Kurul kararının kaldırılmasını talep etmiştir.

9. İnfaz Hâkimliği 21/4/2022 tarihinde itirazı reddetmiştir. Kararın gerekçesinde ilgili mevzuat ile Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin mahpusların haberleşme hürriyetine yönelik içtihatlarına atıf yaptıktan sonra, infaz kurumunda bulunan bir hükümlünün telefonla görüşme hakkının mevcut olduğu ancak makul ve ölçülü olmak kaydıyla bu hakkın sınırlanabileceği tespiti yapılmıştır. Bu bağlamda mahpusun telefonla görüşme hakkını sesli görüşme olarak kullandırıldığında haberleşmenin sağlanacağı, görüntülü görüşmenin yapılamamasının haberleşme hürriyetine müdahale olarak değerlendirilemeyeceği vurgulanmıştır. Başvurucunun sesli görüşmeye ilişkin bir şikâyetinin bulunmadığı, sesli görüşmeleri mevzuatta belirtildiği şekilde yapabildiği, görüntülü görüşme yapılabilmesi konusunda idarenin takdir yetkisini haiz olduğu dolayısıyla

haberleşme hürriyetine bir müdahale olmadığı belirtilmiştir.

10. Başvurucunun anılan karara itirazını Kayseri 1.Ağır Ceza Mahkemesi 10/5/2022 tarihinde İnfaz Hâkimliğinin gerekçesini yineleyerek usul ve kanuna aykırılık bulunmadığını vurgulamak suretiyle reddetmiştir.

11. Nihai karar 17/5/2022 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

12. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü 30/1/2025 tarihli yazıyla başvuru konusuna ilişkin olarak şu hususları Anayasa Mahkemesine bildirmiştir:

i. Cumhurbaşkanı tarafından kamuoyuna duyurulan Yargı Reformu Stratejisi ile İnsan Hakları Eylem Planında da yer alan Akıllı Teknolojilerin Ceza İnfaz Kurumlarına Entegrasyonu Projesi (ACEP) kapsamında, Sincan ve Bakırköy Kadın ile Sincan Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumlarında yapılan pilot denemelerin akabinde gerekli revizeler yapılarak ülkemiz genelinde bulunan tüm ceza infaz kurumlarına yaygınlaştırma çalışmaları başlatılmıştır.

ii. ACEP ile hükümlülerin personel tarafından oda ve koğuş dışına çıkartılması suretiyle yürütülen çeşitli hizmetlerin ses izolasyonlu bir kabin içerisinde oda ve koğuşlara yerleştirilen multimedya cihaz marifetiyle personel sirkülasyonuna gerek olmaksızın daha az insan kaynağı harcanarak hızlı ve güvenilir bir biçimde gerçekleştirilmesi hedeflenmiş; proje kapsamında, görüntülü görüşme ve e-doktor uygulaması gibi daha önce hiç yapılmamış uygulamaların da hayata geçirilmesi planlanmıştır.

iii. İlgili mevzuata göre terör ve çıkar amaçlı suç örgütü üyeleri, görüntülü görüşme ve görüşme süresinin uzatılmasına ilişkin haktan yararlandırılmaları adına Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) karar ekranı yazılım çalışmasının ACEP sistem kabulleri ile birlikte eş zamanlı olarak yapılması gerekmektedir. Bunu sağlayacak yazılım ve donanım geliştirme çalışması ise devam etmektedir. Ceza infaz kurumlarının sisteme bu minvalde bir müdahale yetkisi bulanmamaktadır.

iv. 165 ceza infaz kurumunda ACEP sistemi kısmî olarak kurulmuş ise de terör ve çıkar amaçlı suç örgütü üyelerinin bahse konu sistemden -yazılım ve donanım çalışmalarının devam etmesi nedeniyle- mevcut durum itibarıyla görüntülü olarak faydalanması mümkün değildir. Başvurucunun bulunduğu kurum ile birlikte hiçbir ceza infaz kurumunda ''ACEP UYAP Karar Ekranları'' ve ilgili suç gruplarına yönelik ilave güvenlik tedbirlerine ilişkin teknik altyapı tamamlanmamıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

13. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un "Hükümlünün telefonla haberleşme hakkı" başlıklı 66. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Kapalı ceza infaz kurumlarındaki hükümlüler, Cumhurbaşkanınca çıkarılan yönetmelikte belirlenen esas ve usullere göre idarenin kontrolündeki ücretli telefonlar ile görüşme yapabilirler. Telefon görüşmesi idarece dinlenir ve kayıt altına alınır. Bu hak, tehlikeli hâlde bulunan ve örgüt mensubu hükümlüler bakımından kısıtlanabilir..."

14. 29/3/2020 tarihli ve 301083 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında

Yönetmelik'in (Yönetmelik) "İdare ve gözlem kurulunun görev ve yetkileri" başlıklı 28. maddesinin (1) numaralı fıkrası ve (f) bendi şöyledir:

" (1) İdare ve gözlem kurulu aşağıda sayılan işleri yapmakla görevli ve yetkilidir:...

f) Tehlikeli hâli bulunan ya da örgüt mensubu olan hükümlülerle ilgili olarak, " (1) İdare ve gözlem kurulu aşağıda sayılan işleri yapmakla görevli ve yetkilidir:...

f) Tehlikeli hâli bulunan ya da örgüt mensubu olan hükümlülerle ilgili olarak,telefon görüşmeleri ile radyo, televizyon yayınları ve internet olanaklarından yararlanma hakkının kısıtlanmasına karar vermek..."

15. Yönetmelik'in "Telefonla görüşme hakkı" başlıklı 74. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Kapalı kurumlarda bulunan hükümlüler, belgelendirmeleri koşuluyla eşi, dördüncü dereceye kadar kan ve kayın hısımları ve vasisi ile telefon görüşmesi yapabilir.

(2) Telefonla görüşmeleri aşağıda belirtilen esaslara göre yapılır:

a) Hükümlüler, haberleşme veya iletişim araçlarından yoksun bırakılma veya kısıtlama cezası ile hücreye koyma cezasının infazı sırasında olmamak koşuluyla, idarenin kontrolünde bulunan ve kurumun uygun yerlerine yerleştirilen telefonlardan yararlandırılır.

b) Disiplin cezaları olsa bile, anne, baba, eş, çocuk ve kardeşlerin ölüm veya ağır hastalıkları veya doğal afet hâllerinde, hükümlülerin telefon görüşme hakları hiçbir şekilde engellenemez.

...

e) Hükümlülerin telefonla görüşme gün ve saatleri, kurumda bulunan telefon adedi, başvuru sırası, kurumun asayiş ve güvenliği dikkate alınarak idare tarafından belirlenir.

f) Hükümlüler görüşebilecekleri yakınlarından bir veya birden fazla kişi ile haftada bir kez ve bir telefon numarasıyla bağlantı kurarak kesintisiz görüşme yapabilir. Herhangi bir nedenle görüşme gerçekleşememişse daha önceden bildirilen numaralardan bir diğeriyle görüşebilir. Konuşma süresi görüşme başladığı andan itibaren on dakikayı geçemez. Deprem, salgın hastalık, doğal afet gibi zaruri hâllerde Bakanlık kararı ile telefon ile görüşme süresi ve sayısı artırılabilir.

g) Görüntülü telefon görüşmesi yapılmasına imkan sağlayan teknik alt yapının kurulu bulunduğu Bakanlıkça belirlenen kurumlarda, haftalık görüşme süresi otuz dakika olarak uygulanır. Bu sistem oda veya koğuş içine ya da idarece uygun görülen diğer yerlere kurulabilir. Haftalık ziyaret hakkını kullanmayan hükümlülerin bir sonraki haftalık telefon görüşme süresine ayrıca otuz dakika ilave edilir ve bu süre devredilemez. Bu kapsamdaki görüşmeler aynı hafta içerisinde toplam üç görüşmeyi aşmamak koşuluyla bölünmek suretiyle de yapılabilir. İlave edilen otuz dakika için üç görüşme hakkı daha verilir. Bu görüşmeler görüntülü ve sesli olarak yapılabileceği gibi sadece sesli olarak da yapılabilir. (Ek cümleler:RG-12/11/2021-31657-CK-4773/28 md.) Çocuk hükümlüler ile sıfır-altı yaş grubunda çocuğu bulunan kadın hükümlüler hakkında bu bentte düzenlenen telefonla görüşme süresi iki kat olarak uygulanır. Hükümlülere mensubu bulundukları dinin bayramlarında kullanılmak üzere otuz dakika ilave görüşme hakkı verilir.

ğ) Terör ve çıkar amaçlı suç örgütü üyeleri, görüntülü görüşme ve görüşme süresinin uzatılmasına ilişkin bu haktan kurumdaki tutum, davranış, eğitim ve iyileştirme

faaliyetlerine katılma gibi durumları göz önünde bulundurularak idare ve gözlem kurulu tarafından yapılacak değerlendirmeye göre yararlandırılabilir.

h) Tehlikeli hükümlü oldukları idare ve gözlem kurulu tarafından belirlenen hükümlüler on beş günde bir kez olmak ve on dakikayı geçmemek üzere sadece eşi, çocukları, annesi ve babası ile sadece sesli olarak görüşebilir..."

B. Uluslararası Hukuk

16. Uluslararası mevzuat ile içtihatlar için bkz. Mehmet Koray Eryaşa [2. B.], B. No: 2013/6693,16/4/2015, §§ 51-57, 72, 80; İbrahim Kaptan [2. B.], B. No: 2017/30510,18/7/2018, §§ 42-45; Nuriye Arpa [2. B.], B. No: 2018/18505, 16/6/2021, §§ 27-33).

17. Ayrıca AİHM'e göre suçun mahiyeti haklı gösteriyorsa bir tutuklunun özel bir hapishane rejimine veya sınırlayıcı ziyaret düzenlemelerine tabi tutulması onun Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 8. maddesi kapsamındaki hakkına müdahale teşkil eder ancak kendiliğinden bu hakkın ihlali anlamına gelmez (Vlasov/Rusya, B. No: 78146/01, 12/6/2008, § 123). Bununla birlikte AİHM; tutuklu/hükümlülere, posta yoluyla iletişim kurmak için sunulan kolaylıkların kullanılabilir ve yeterli olması hâlinde, Sözleşme'nin 8. maddesinin tutukluların telefonla görüşme haklarını güvence altına aldığı şeklinde yorumlanamayacağını vurgulamıştır. Ayrıca AİHM'e göre telefona iletişime izin verildiği durumda, cezaevi yaşamının olağan ve makul koşulları gözönünde tutularak bu erişim meşru sınırlamalara tâbi olabilir (A. B./Hollanda, B. No. 37328/97, 29/1/2002, §§ 92, 93).

18. AİHM, ayrımcılık yasağının Sözleşme'de güvence altına alınan hak ve özgürlüklerin kullanılmasında ayrımcılığa karşı koruma sağladığını hatırlatmaktadır. AİHM'e göre her farklı muamele ayrımcılık yasağının ihlal edildiği anlamına gelmemektedir. Buna göre aynı ya da benzer konumdaki başka insanlara imtiyazlı muamele yapıldığının ve bu farkın ayrımcılık teşkil ettiğinin kanıtlanması gerekir (Ünal Tekeli/Türkiye, B. No: 29865/96, 22/2/2009, § 49; Zarb Adami/Malta, B. No: 17209/02, 20/6/2006, § 71).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Anayasa Mahkemesinin 6/2/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

20. Başvurucu, hükümlü olması nedeniyle yargılama giderlerini karşılayacak gelirinin olmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

21. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay ([2. B.],B. No: 2012/1181, 17/9/2013, §§ 22-27) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Aile Hayatına Saygı Hakkı ile Haberleşme Hürriyetinin ve Bu Haklarla Bağlantılı Olarak Ayrımcılık Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

22. Başvurucu, kaldığı koğuşta görüntülü görüşme sisteminin kurulu ve aktif olduğunu ancak talebinin haksız bir şekilde reddedildiğini belirtmiştir. Kendisi hakkında iyi hâlli

olduğuna dair karar mevcut olduğunu, mevzuatın kendisine tanıdığı görüntülü görüşme hakkını kullanmak istediğini ancak alt yapının görüntülü görüşme ile sesli/görüntülü görüşme geçişlerine müdahaleye imkân tanımadığından bahisle yaptırılmadığını ifade etmiştir. Ailesine uzak bir şehirde tutulması nedeniyle anne ve babasının görüşe gelemediğini, çocuğunun da çok az gelebildiğini, ailesiyle bağlarının bu nedenle zayıfladığını belirterek görüntülü görüştürme yaptırılmaması nedeniyle haberleşme hürriyeti ile aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini vurgulamıştır. Ayrıca başvurucu, diğer mahpusların görüntülü görüşme yapabilmesine rağmen terör suçlarından hükümlü ve tutuklu olanlara görüntülü görüşmede sınırlama getirilmesinin ayrımcılık yasağına aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

23. Bakanlık görüş yazısında; ilgili mevzuat ve Anayasa Mahkemesi içtihatları hatırlatıldıktan sonra başvurucunun şikâyetleri incelenirken Anayasa ve mevzuat hükümleri doğrultusunda somut olayın kendine özgü koşullarının gözönüne alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

2. Değerlendirme

24. Başvurunun değerlendirilmesinde dikkate alınacak Anayasa’nın "Özel hayatın gizliliği ve korunması" başlıklı 20. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz."

25. Anayasa’nın "Haberleşme hürriyeti" başlıklı22. maddesi şöyledir:

"Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır.

Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, karar kendiliğinden kalkar.

İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir."

26. Anayasa’nın "Kanun önünde eşitlik" başlıklı 10. maddesinin birinci, dördüncü ve beşinci fıkraları şöyledir:

"Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir…

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."

27. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki tavsifi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki nitelendirmesini kendisi takdir eder. Telefonla görüntülü görüşme özü itibarıyla mahpusların dışarıyla ve aileyle iletişimine ilişkin olduğundan başvuru, aile hayatına saygı hakkı ile haberleşme hürriyeti ve bu haklarla bağlantılı olarak ayrımcılık yasağı kapsamında incelenmiştir.

a. Genel İlkeler

28. Anayasa’nın 22. maddesinde, herkesin haberleşme özgürlüğüne sahip olduğu ve haberleşmenin gizliliğinin esas olduğu hüküm altına alınmıştır (Mehmet Koray Eryaşa,§ 49). Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkı ise resmî makamların özel hayata ve aile hayatına müdahale edememesi ile kişinin ferdî ve aile hayatını kendi anladığı gibi düzenleyip yaşayabilmesi gereğine işaret etmektedir (Murat Atılgan [2. B.], B. No: 2013/9047, 7/5/2015, § 22; Marcus Frank Cerny [GK], B. No: 2013/5126, 2/7/2015, § 36).

29. Anayasa'nın 19. maddesi gereğince hükümlü ve tutukluların haberleşme hürriyeti ve aile hayatına saygı hakkının sınırlanması, hukuka uygun olarak ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz ve doğal bir sonucudur. Öte yandan hükümlü ve tutukluların aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı, ceza infaz kurumu idaresinin hükümlü ve tutukluların ailesi ve yakınlarıyla temasını devam ettirecek önlemleri almasını zorunlu kılmaktadır (Mehmet Zahit Şahin [1. B.], B. No: 2013/4708, 20/4/2016, § 36).

30. Bununla beraber bu yükümlülük yerine getirilirken ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz ve doğal sonuçlarının gözetilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda kamu düzeni ve suç işlenmesinin önlenmesi ile aile hayatına saygı hakkı ve haberleşme hürriyeti arasında adil bir denge sağlanmalıdır. Ancak ceza infaz kurumunda bulunmanın doğal sonucu olarak idarenin müdahale konusunda takdir yetkisinin daha geniş olduğu gözetilmelidir (Mehmet Koray Eryaşa, § 89).

31. Anayasa ve Sözleşme'de herkesin haberleşme hürriyetine sahip olduğu düzenlenirken haberleşmenin hangi araçlarla yapılacağı açık bir şekilde belirtilmemiştir. Ancak cezaevinde tutulan hükümlü ve tutuklular açısından haberleşme hürriyetinin kapsamının her türlü iletişim aracını içermeyeceği açıktır. Özellikle diğer haberleşme yollarının kullanılabildiği ve yeterli olduğu durumlarda, Anayasa’nın 22. maddesi ve Sözleşme’nin 8. maddesinin hükümlü ve tutukluların telefonla görüşmesini güvence altına aldığı şekilde yorumlanması mümkün değildir. Burada dikkat edilecek nokta hükümlü ve tutukluların dış dünya ile haberleşmesinin sağlanmasında kamu otoritelerinin takdir marjının geniş yorumlanması gerektiğidir. Haberleşme yöntemlerinden bir veya birkaçının kullanılma ve yeterli olması durumunda hükümlü ve tutukluların telefonla görüşmesine izin verilmemesi tek başına haberleşme hürriyetinin ihlali olarak değerlendirilemez (Mehmet Koray Eryaşa, §§ 54, 55).

32. Öte yandan Anayasa’nın 10. maddesinde yer verilen eşitlik ilkesi hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemli değil, hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin amacı, aynı durumda bulunan kişilerin yasalar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, ayrım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak yasa karşısında eşitliğin ihlali yasaklanmıştır. Yasa önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa’da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez (AYM, E.2009/47, K.2011/51, 17/3/2011).

33. Buradan hareketle bireysel başvuru yolunda Anayasa Mahkemesinin Anayasa'nın 10. maddesi kapsamında inceleyebileceği bir meselenin varlığından söz edilebilmesi için aynı veya göreceli olarak benzer durumda olan kişilere yönelik olarak farklı muamelenin varlığı şarttır (Nuriye Arpa, § 55; Ford Otomotiv Sanayi A.Ş. [GK], B. No: 2019/40991, 23/3/2023, §

133).

34. Ayrıca Anayasa'nın 10. maddesi ayrımcılık yasağı biçiminde düzenlenmemiş olsa bile eşitlik ilkesinin anayasal bağlamda her durumda dayanılacak normatif bir değer taşıması nedeniyle ayrımcılık yasağının da etkili bir şekilde hayata geçirilmesi gerekir (AYM, E.1996/15, K.1996/34, 23/9/1996). Başka bir deyişle eşitlik ilkesi somut bir ölçü norm olarak ayrımcılık yasağını da içerir (Tuğba Arslan [GK], B. No: 2014/256, 25/6/2014, § 108; Nurcan Yolcu [GK], B. No: 2013/9880, 11/11/2015, § 30 Gülbu Özgüler [GK], B. No: 2013/7979, 11/11/2015, § 37). Ayrımcılık yasağı Anayasa'da güvenceye bağlanan hak ve özgürlüklerden yararlanılması bağlamında bir etkiye sahip olduğundan maddi haklardan bağımsız olarak bir varlığa sahip olmayıp diğer hakların tamamlayıcısı mahiyetindedir. Ayrımcılık yasağına ilişkin güvencelerin tatbik edilmesi diğer hükümlerin ihlal edilmiş olmasını zorunlu kılmasa da ihtilaf konusu mesele Anayasa'daki diğer haklardan biri veya birkaçının kapsamına girmedikçe ayrımcılık yasağına ilişkin güvencelerin uygulanması mümkün değildir (Nuriye Arpa, § 43).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

35. Öncelikle ceza infaz kurumlarının güvenliğinin ve düzeninin sağlanması gibi makul sebeplerle sınırlı olmak üzere mahpusların dışarıyla ve aileleriyle hangi yollarla nasıl iletişim sağlayacakları konusunda kamu makamlarının geniş bir takdir yetkisi bulunmaktadır. Ancak bu bağlamda mahpusların dışarıyla ve aileleriyle iletişimini sağlayacak, açık ve kapalı ziyaret, mektupla ve telefonla haberleşme gibi imkânlara yeterince sahip olup olmamaları önem taşımaktadır. Bu bağlamda aile hayatına saygı hakkı ile haberleşme hürriyeti dışarı ile yeterli iletişim sağlamaya elverişli asgari imkânların oluşturulması dışında hükümlü ve tutukluların ayrıca görüntülü görüşme yapmalarını zorunlu kılacak açık bir güvence sağlamamaktadır. Bu nedenle görüntülü görüşmenin hak olarak düzenlenmesi ve şartları yönünden devletin geniş takdir yetkisine sahip olduğu söylenebilir. Bu durumda yukarıda belirtilen içtihat ve ilkelerden hareketle (bkz.§§ 17, 30-31)mahpusun dışarıyla iletişiminin sair yollarla yeterli düzeyde sağlanması hâlinde telefonla görüntülü görüşme hakkına getirilecek bir müdahalenin doğrudan aile hayatına saygı hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlali sonucunu doğurmayacağının altı çizilmelidir.

36. Diğer yandan tutuklu ve hükümlülerin telefonla görüşme hakkının olduğu 5275 sayılı Kanun'da kabul edilmiş, bununla birlikte bu hakkın tehlikeli hâlde bulunan ve örgüt mensubu hükümlüler bakımından kısıtlanabileceği belirlenmiştir. Anılan Kanun'da görüşmenin sesli ya da görüntülü olarak yapılmasına dair bir belirleme olmamakla birlikte bu hakkın nasıl yararlandırılacağının Yönetmelik ile düzenleneceği belirtilmiştir. Yönetmelik ile de bu hakkın sesli ve görüntülü görüşme şeklinde kullanılabileceği düzenlenmiştir. Yönetmelik'te görüntülü görüşmenin yaptırılabilmesi için öncelikle teknik alt yapının tamamlanmış olduğunun Bakanlık tarafından tespiti gerektiği, haftalık ziyaret hakkını kullanmayan hükümlülere ilave görüşme hakkı verileceği ancak görüşmelerin sadece sesli de yaptırılabileceği düzenlenmiştir. Bununla birlikte terör ve çıkar amaçlı suç örgütü üyelerinin görüntülü görüşmeye ve görüşme süresinin uzatılmasına ilişkin haktan yararlanabilmeleri, teknik alt yapının kurulması şartı ile birlikte diğer mahpuslardan farklı olarak öncelikle idare ve gözlem kurulunun bu yönde bir karar almasına bağlı olduğu anlaşılmaktadır (bkz. §§ 13-15).

37. Yönetmelik, terör ve çıkar amaçlı suç örgütü üyeliğinden mahpus olanların görüntülü görüşmeden yararlandırılması konusunda karar alma yetkisini sadece Kurula tanımıştır.

Kurulun, kendisine tanınan takdir yetkisini kullanırken mahpusun tutum ve davranışlarını, kurumun güvenliğini ve disiplinin sağlama yükümlüğü ile kurumun fiziki koşulları gibi hususları da gözönünde bulunduracağı mevzuattan anlaşılmaktadır. Bununla birlikte anılan yetkiye bağlı kararların denetime elverişli, ilgili ve yeterli gerekçe içermesi gerektiği vurgulanmalıdır. Bu zorunluluk idarenin kendisine tanınan takdir yetkisini objektif olarak kullanıp kullanmadığının ve keyfî veya olaya uygun düşmeyen bir değerlendirmede bulunup bulunmadığının yargılama makamlarınca özenli bir şekilde değerlendirilmesi açısından da elzemdir. Aksi bir uygulamanın somut olayın koşullarına göre aile hayatına saygı ve haberleşme hürriyetinin ihlaline yol açabileceği vurgulanmalıdır.

38. Bu genel açıklamalar çerçevesinde somut olay değerlendirildiğinde ilgili mevzuata göre terör örgütüne üye olmak suçundan hükümlü olan başvurucunun görüntülü görüşme hakkından yararlanabilmesi için bulunduğu suç grubuna yönelik görüntülü görüşme alt yapı sisteminin kurulmuş olması ve- iyi hâlli olduğunun tespitiyle- görüşme yapabileceğine dair Kurul tarafından karar verilmiş olması gerekir. Başvurucun hakkında iyi hâlli olduğuna dair sonradan karar verilmişse de içinde bulunduğu suç grubuna yönelik görüntülü görüşme sağlayan alt yapının kurulmadığı gerekçesiyle görüntülü görüşme yaptırılmadığı açıktır. Başvurucu; teknik alt yapının kurulduğunu diğer suçlardan mahpus olanların görüntülü görüşme yapabilmeleriyle açıklasa da Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğünün yazısından suç gruplarına özgü tanımlamaların yapılarak alt yapının terör suçlarından mahkûm olanların kullanıma hazır hâle getirilmediği, bu konuda yazılım ve donanım geliştirme sürecinin devam ettiği anlaşılmaktadır (bkz.§ 12).

39. Başvurucunun talebi de terör ve çıkar amaçlı suç örgütü üyeliğinden mahkûm olanlar yönünden farklı bir teknik alt yapının henüz kurulmamış olmasından dolayı reddedilmiştir. Açıklandığı üzere terör ve çıkar amaçlı suç örgütü üyeliğinden mahkûm olan kişilerin görüntülü görüşmeden faydalanmasının farklı bir teknik alt yapıyı gerektirdiği ve başvuruya konu olayın meydana geldiği dönemde söz konusu alt yapının kurulu olmadığı açıktır. Dolayısıyla anılan hakkın teknik alt yapının hazır olmasına bağlı olarak kullandırılabileceği dikkate alındığında başvurucuya ya da içinde bulunduğu suç grubuna özgü bir muamelenin varlığından söz edilemeyeceği, fiziki şartlar oluşmadan Ceza İnfaz Kurumundan hakkın kullandırılmasına ilişkin olumlu bir karar almasının da beklenemeyeceği söylenebilir. Bununla birlikte başvurucunun telefonla sesli görüşme yapabildiği; ayrıca aile fertleri ve yakınlarıyla, kısaca dışarıyla haberleşmesinin bütünüyle engellendiğine ya da idarenin tasarruflarından kaynaklı olarak dışarıyla, ailesiyle yeterli iletişim kuramadığına dair bir iddiasının da bulunmadığı görülmüştür.

40. Açıklamalarla birlikte ceza infaz kurumunda görüntülü görüşme teknik alt yapı sisteminin tamamlanmasından sonra başvurucunun idare ve gözlem kuruluna yeniden başvuru yapabileceği de gözetildiğinde Anayasa'nın 10. maddesi ile 20. ve 22. maddelerinde güvence altına alınan hak ve ilkeler yönünden başvurucunun iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olduğu anlaşılmıştır.

41. Açıklanan nedenlerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Aile hayatına saygı hakkı ve haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Aile hayatına saygı hakkı ve haberleşme hürriyetiyle bağlantılı olarak eşitlik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 6/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FİKRET ASLAN

B. No: 2019/41241 | Karar tarihi: 25.02.2025

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/41241

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

FİKRET ASLAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/41241)

Karar Tarihi: 25/2/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 7/8/2025 - 32979

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Mehmet Sadık YAMLI

Başvurucu : Fikret ASLAN

Vekili : Av. Duygu DEMİREL BAŞAR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, birleştirilen hizmet süreleri üzerinden emeklilik aylığı bağlananlara emekli ikramiyesi ödenebilmesi için kamudaki görevin kıdem tazminatına hak kazanma şartlarına uygun olarak sona erme koşulu aranması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 13/12/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. İkinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne cevap vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu 1963 doğumlu olup 1/7/1985 tarihinde 17/7/1964 tarihli ve 506 sayılı mülga Sosyal Sigortalar Kanunu kapsamında Sosyal Sigortalar Kurumuna (SSK) tabi olarak çalışmaya başlamıştır. Başvurucu 1/9/1992 tarihinde sözleşmeli memur, 14/12/1993 tarihinde ise kadrolu memur olarak atanmıştır. Başvurucu son olarak bir kamu kurumunda veri hazırlama kontrolü işletmeni olarak görev yapmakta iken 22/11/2016 tarihli ve 29896 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 31/10/2016 tarihli ve 677 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (KHK) kapsamında kamu görevinden çıkarılmıştır.

7. Başvurucu, kamu görevinden çıkarıldıktan sonra 13/1/2017 tarihinde Sosyal Güvenlik Kurumuna (SGK) başvurarak emekli aylığı bağlanması talebinde bulunmuş; başvurusu kabul edilmiştir. SGK 17/5/2017 tarihli yazıyla 25 yıl 4 ay 25 gün hizmetine karşılık birleştirilmiş hizmet süresi üzerinden başvurucuya 1/2/2017 tarihinden itibaren emeklilik aylığı bağlandığını belirtmiştir.

8. Başvurucu 22/5/2017 tarihinde SGK'ya başvurarak kendisine emekli aylığı bağlandığını ancak emekli ikramiyesi ödenmediğini belirtmiş ve ikramiye ödenmesini talep etmiştir. SGK bilatarih ve 63.525.339 sayılı yazıyla talebi reddetmiştir. SGK, birleştirilen hizmet süreleri üzerinden emeklilik aylığı bağlananlara kamu görevinin kıdem tazminatına hak kazanma şartlarına uygun olarak sona ermesi şartıyla ikramiye ödeneceğini ve devlet memurluğundan çıkarma cezası alanlara devlet memurluğunda geçen süreleri için emekli ikramiyesi ödenmeyeceğini açıklamıştır. SGK, kamu görevinden çıkarılan başvurucuya emekli ikramiyesi ödenmesinin mümkün olmadığını belirtmiştir.

9. Başvurucu 17/7/2017 tarihinde SGK işleminin iptali istemiyle dava açmıştır. Ankara 7. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 28/2/2018 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararda öncelikle ilgili yasal mevzuatın gelişimine yer vermiştir. Söz konusu mevzuata göre hizmetlerinin tamamı 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu veya 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun geçici 4. maddesi kapsamında geçenlere, başka bir deyişle hizmet birleştirmesi yapmaksızın kamudaki görevinden emekliye ayrılanlara 5434 sayılı Kanun'un 89. maddesinin birinci fıkrası uyarınca, herhangi bir şart aranmaksızın emekli ikramiyesi ödendiği fakat hizmet birleştirmesi yapmak suretiyle emekli olanlara ise 5434 sayılı Kanun'un 89. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan şartlar dâhilinde emekli ikramiyesi ödenebileceğini belirtmiştir.

Anılan 89. maddenin ikinci fıkrasında ise 5434 sayılı Kanun'a tabi daire, kuruluş ve ortaklıklarda geçen çalışmaların 25/8/1971 tarihli ve 1475 sayılı mülga İş Kanunu'nun 14. maddesinde belirtilen kıdem tazminatına hak kazanma şartlarına uygun olarak sona ermesi kaydıyla emekli ikramiyesi ödeneceğinin kurala bağlandığını, başvurucunun ise görevine KHK ile son verildiğinden kıdem tazminatına hak kazanmadığını, böylece emekli ikramiyesi ödenmemesinde hukuka aykırılık bulunmadığını ifade etmiştir.

10. Başvurucu, karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde 5434 sayılı Kanun ve 5510 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesi kapsamında yaklaşık 23 yıl fiilî hizmeti olduğunu, 506 sayılı Kanun'a tabi olarak geçen 2 yıl 4 ay 25 gün sigortalı hizmet süresi de dâhil edilince toplamda 25 yıl 4 ay 25 gün hizmeti karşılığı emekli aylığı bağlandığını belirterek Emekli Sandığına tabi hizmetinin karşılığı olarak emekli ikramiyesi ödenmemesinin hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca hizmetlerinin tamamı 5434 sayılı Kanun veya 5510 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesi kapsamında geçenlere, başka bir deyişle hizmet birleştirmesi yapmaksızın emekli aylığı bağlananlara herhangi bir şart aranmaksızın emekli ikramiyesi ödenmekte iken hizmet birleştirmesi yapmak suretiyle emekli olabileceklere aynı hakkın tanınmamasının eşitlik ilkesine aykırılık teşkil ettiğini iddia etmiştir.

11. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 11. İdari Dava Dairesi, istinaf başvurusuna konu kararın hukuka uygun olup kaldırılmasını gerektirecek bir sebep bulunmadığı gerekçesiyle 13/11/2019 tarihinde istinaf başvurusunun reddine kesin olarak karar vermiştir. Nihai karar 25/11/2019 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir. Başvurucu 13/12/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

12. 5434 sayılı Kanun'un 89. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları şöyledir:

"Hizmet sürelerinin tamamı bu Kanun ve/veya 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun geçici 4 üncü maddesi kapsamında geçenlerden emekli, adi malullük veya vazife malullüğü aylığı bağlanan veyahut toptan ödeme yapılan asker ve sivil tüm iştirakçilere, her tam fiili hizmet yılı için aylık bağlamaya esas tutarın bir aylığı emekli ikramiyesi olarak verilir.

Birinci fıkra kapsamına girmemekle birlikte, bu Kanun ve/veya 5510 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesi kapsamında hizmeti bulunanlardan mülga 2829 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumlarına Tabi Olarak Geçen Hizmetlerin Birleştirilmesi Hakkında Kanunun 8 inci maddesi uyarınca birleştirilen hizmet süreleri üzerinden emeklilik, yaşlılık ya da malullük aylığı bağlananlara ise; bu Kanun veya 5510 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesi hükümlerine tabi olarak bu Kanuna tabi daire, kuruluş ve ortaklıklarda geçen çalışmalarının, 25/8/1971 tarihli ve 1475 sayılı İş Kanununun 14 üncü maddesinde belirtilen kıdem tazminatına hak kazanma şartlarına uygun olarak sona ermiş olması şartıyla emekli ikramiyesi ödenir."

13. 5510 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“...

Bu Kanunda aksine bir hüküm bulunmadığı takdirde; iştirakçi iken, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamına alınanlar, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce 5434 sayılı Kanun hükümlerine tabi olarak çalışmış olup bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendine tabi olarak yeniden çalışmaya başlayanlar ile bunların dul ve yetimleri hakkında bu Kanunla yürürlükten kaldırılan hükümleri de dahil 5434 sayılı Kanun hükümlerine göre işlem yapılır. Bu fıkra kapsamına girenlerden 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin ek 10 uncu maddesi kapsamında bulunanların emekli kesenekleri ile kurum karşılıklarının hesabında, işgal ettikleri kadrolar için ilgili mevzuatında belirlenen unsurlar esas alınır.

Bu madde kapsamına girenlerin aylıklarının bağlanması, artırılması, azaltılması, kesilmesi, yeniden bağlanması, toptan ödemeleri, ilgi devamı, ihya ve borçlanmaları, diğer ödemeler ve yardımlar ile emeklilik ikramiyeleri hakkında bu Kanunla yürürlükten kaldırılan hükümleri de dahil 5434 sayılı Kanun hükümlerine göre işlem yapılır ve bu maddenin uygulanmasında mülga 2829 sayılı Kanun hükümleri ayrıca dikkate alınır. Ancak, Polis Akademisinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin yetim aylıkları bu öğrenimleri süresince kesilmeksizin ödenmeye devam edilir.

...”

14. 5510 sayılı Kanun'un "Yürürlükten kaldırılan hükümler" başlıklı 106. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

" 5) 24/5/1983 tarihli ve 2829 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumlarına Tabi Olarak Geçen Hizmetlerin Birleştirilmesi Hakkında Kanun"

15. 24/5/1983 tarihli ve 2829 sayılı mülga Sosyal Güvenlik Kurumlarına Tabi Olarak Geçen Hizmetlerin Birleştirilmesi Hakkında Kanun'un 1. maddesi şöyledir:

"Bu Kanunun amacı; çeşitli sosyal güvenlik kurumlarına tabi olarak geçen hizmet sürelerinin birleştirilmesi suretiyle ilgililerin sosyal güvenliklerinin sağlanması usul ve esaslarının düzenlenmesidir."

16. 2829 sayılı mülga Kanun'un 4. maddesi şöyledir:

"Kurumlara tabi çeşitli işlerde çalışmış olanların hizmet süreleri, aynı tarihlere rastlamamak kaydıyla bu Kanuna göre aylık bağlanmasına hak kazanıldığında birleştirilir.

Ancak, hizmet süreleri toplamının aylık bağlanmasına yeterli olmaması halinde, bu Kanun hükümleri uygulanmaz."

17. 2829 sayılı mülga Kanun'un "Emekli ikramiyesi" başlıklı 12. maddesi şöyledir:

"Son defa T.C. Emekli Sandığına tabi görevlerden emekliye ayrılan ve kendilerine bu Kanunun 8 inci maddesi uyarınca birleştirilen hizmet süreleri üzerinden aylık bağlananlara, T.C. Emekli Sandığına tabi daire, kuruluş ve ortaklıklarda prim veya kesenek ödemek suretiyle geçen sürelerinin toplamı üzerinden, 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu hükümlerine göre emekli ikramiyesi ödenir.

Ancak, ilgililere, her ne suretle olursa olsun evvelce kıdem tazminatı veya emekli ikramiyesi ödenmiş süreler, emekli ikramiyesinin hesabında dikkate alınmaz.

Ayrıca, 8 inci maddenin birinci fıkrası gereğince aylık bağlananlara, emekli oldukları son görevlerinden dolayı ilgili bulundukları sosyal güvenlik kurumu kanununun emekli

ikramiyesine veya iş kanununun kıdem tazminatına ilişkin hükümleri uygulanır."

18. 1475 sayılı mülga Kanun'un "Kıdem Tazminatı" başlıklı 14. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bu Kanuna tabi işçilerin hizmet akitlerinin:

1. İşveren tarafından bu Kanunun 17 nci maddesinin II numaralı bendinde gösterilen sebepler dışında,

2. İşçi tarafından bu Kanunun 16 ncı maddesi uyarınca,

3. Muvazzaf askerlik hizmeti dolayısıyle,

4. Bağlı bulundukları kanunla veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle kurulu kurum veya sandıklardan yaşlılık, emeklilik veya malullük aylığı yahut toptan ödeme almak amacıyla;

5. 506 Sayılı Kanunun 60 ıncı maddesinin birinci fıkrasının (A) bendinin (a) ve (b) alt bentlerinde öngörülen yaşlar dışında kalan diğer şartları veya aynı Kanunun Geçici 81 inci maddesine göre yaşlılık aylığı bağlanması için öngörülen sigortalılık süresini ve prim ödeme gün sayısını tamamlayarak kendi istekleri ile işten ayrılmaları nedeniyle,

Feshedilmesi veya kadının evlendiği tarihten itibaren bir yıl içerisinde kendi arzusu ile sona erdirmesi veya işçinin ölümü sebebiyle son bulması hallerinde işçinin işe başladığı tarihten itibaren hizmet aktinin devamı süresince her geçen tam yıl için işverence işçiye 30 günlük ücreti tutarında kıdem tazminatı ödenir. Bir yıldan artan süreler için de aynı oran üzerinden ödeme yapılır..."

19. 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 120. maddesi şöyledir:

" 25. 8.1971 tarihli ve 1475 sayılı İş Kanununun 14 üncü maddesi hariç diğer maddeleri yürürlükten kaldırılmıştır."

20. 4857 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesi şöyledir:

" 1 - Diğer mevzuatta 1475 sayılı İş Kanununa yapılan atıflar bu Kanuna yapılmış sayılır.

Bu Kanunun 120 nci maddesi ile yürürlükte bırakılan 1475 sayılı İş Kanununun 14 üncü maddesinin birinci fıkrasının 1 inci ve 2 nci bendi ile onbirinci fıkrasında, anılan Kanunun 16, 17 ve 26 ncı maddelerine yapılan atıflar, bu Kanunun 24, 25 ve 32 nci maddelerine yapılmış sayılır."

21. 4857 sayılı Kanun'un "İşverenin haklı nedenle derhal fesih hakkı" başlıklı 25. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Süresi belirli olsun veya olmasın işveren, aşağıda yazılı hallerde iş sözleşmesini sürenin bitiminden önce veya bildirim süresini beklemeksizin feshedebilir:

I- Sağlık sebepleri:

...

II- Ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ve benzerleri:

...

e) İşçinin, işverenin güvenini kötüye kullanmak, hırsızlık yapmak, işverenin meslek

sırlarını ortaya atmak gibi doğruluk ve bağlılığa uymayan davranışlarda bulunması.

..."

22. 677 sayılı KHK'nın 1. maddesi şöyledir:

"Terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan;

(...)

ç) Ekli (4) sayılı listede yer alan kişiler kamu görevinden,(...)

başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın çıkarılmıştır. Bu kişilere ayrıca herhangi bir tebligat yapılmaz. Haklarında ayrıca özel kanun hükümlerine göre işlem tesis edilir."

23. 5434 sayılı Kanun'un 89. maddesinin son hâlini düzenleyen 23/12/2011 tarihli ve 6262 sayılı (Cumhurbaşkanınca iade edilmesi üzerine 17/1/2012 tarih ve 6270 sayısını almıştır.) Kanun'un genel gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"2829 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumlarına Tabi Olarak Geçen Hizmetlerin Birleştirilmesi Hakkında Kanunun 12 nci maddesi gereğince farklı sigortalılık statülerine tabi olarak geçen hizmetlerin birleştirilmesi sonucunda aylık bağlananlara emekli ikramiyesi ödenebilmesi için son defa T.C. Emekli Sandığına tabi görevlerden emekliye ayrılmak gerekmekte iken; Anayasa Mahkemesinin 5/2/2009 tarihli ve E.: 2005/40, K.: 2009/17 sayılı Kararı ile, bu düzenleme Anayasaya aykırı bulunarak iptaline karar verilmiş ve iptal kararı 5/6/2010 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Diğer taraftan, 1/6/2010 tarihinden geçerli olarak yürürlüğe giren 16/6/2010 tarihli ve 5997 sayılı Kanunla 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 89 uncu maddesinde yapılan değişiklikle, Devlet memurluğu statüsünde geçen sürelere karşılık emeklilik ikramiyesi ödenebilmesi için yine son defa 5434 sayılı Kanun veya 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun geçici 4 üncü maddesi hükümlerinin uygulanmasını gerektiren görevlerde bulunmuş olmak şartı aranmıştır. Bu düzenleme de Anayasa Mahkemesi tarafından 12/5/2011 tarihli ve E.: 2010/81, K.: 2011/78 sayılı Karar ile iptal edilmiştir.

Tasarı ile, 5434 sayılı Kanunun 89 uncu maddesinde yapılan değişiklikle mülga 2829 sayılı Kanunun 8 inci maddesi uyarınca birleştirilen hizmet süreleri üzerinden aylık bağlanacakların memuriyet hizmetlerine emekli ikramiyesi ödenmesine ilişkin esaslar 1475 sayılı İş Kanununun 14 üncü maddesi ile düzenlenen kıdem tazminatı ödenmesine ilişkin esaslara paralel bir düzenlemeye tabi tutulmaktadır. Bu suretle, söz konusu şartları taşıyanların son defa kamu görevlisi olup olmadığına bakılmaksızın emekli ikramiyesinden yararlandırılmaları sağlanmaktadır."

24. 6262 sayılı Kanun'un 1. maddesinin gerekçesi şöyledir:

"5434 sayılı Kanunun 89 uncu maddesinde yapılan değişiklikle Anayasa Mahkemesinin iptal karalarının gerekçeleri esas alınmak suretiyle gerek kamu kurumlarında gerekse özel sektör işyerlerinde İş Kanununa tabi olarak geçen çalışmalara kıdem tazminatı ödenmesine ilişkin şartları düzenleyen 1475 sayılı Kanunun 14 üncü maddesinin, Devlet memurlarına ödenecek emekli ikramiyesinin tespiti açısından da esas alınmak suretiyle memuriyet görevlerinden emeklilik dışında nedenlerle ayrılmış olanların son defa 5434 sayılı Kanun veya 5510 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesi hükümlerinin uygulanmasını gerektiren görevlerde çalışıp

çalışmadıklarına bakılmaksızın, tabi oldukları sigortalılık statüleri için öngörülen aylık bağlama şartlarını taşıyarak aylık bağlananlara emekli ikramiyesi ödenmesi sağlanmaktadır."

2. Anayasa Mahkemesi Kararları

25. Anayasa Mahkemesinin 5/2/2009 tarihli ve E.2005/40, K.2009/17 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

Başvuru kararlarında, başka sosyal güvenlik kurumlarına bağlı olarak çalıştıktan sonra, son bir yılda Emekli Sandığına tabi bir görevde bulunanlara bu süre üzerinden emekli ikramiyesi ödendiği halde uzun süre Emekli Sandığına tabi görevlerde çalışıp başka bir sosyal güvenlik kuruluşuna tabi olarak yaşlılık aylığına hak kazananlara Emekli Sandığınca emekli ikramiyesi ödenmediği, bunun kişinin sosyal güvenlik hakları kapsamında yer alan toplu ödemeden (ikramiyeden) yararlanma hakkını ortadan kaldırdığı, adalet ve hakkaniyet ölçülerine göre bu durumda olanlara, Emekli Sandığına tabi olarak çalıştıkları sürelerdeki prim veya keseneklere göre emekli ikramiyesi ödenmesi gerektiği, bu nedenlerle itiraz konusu ibarenin Anayasa'nın 2., 10. ve 60. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

...

Yukarıdaki düzenlemelere göre, farklı sosyal güvenlik kurumlarındaki hizmet sürelerinin birleştirilmesiyle 2829 sayılı Yasa'nın 8. maddesi gereğince son yedi yıllık hizmet süresi içinde fiili hizmet süresi fazla olması nedeniyle Sosyal Sigortalar Kurumunca aylık bağlanması halinde, aynı veya farklı kamu kuruluşlarında, gerek Emekli Sandığına, gerekse Sosyal Sigortalar Kurumuna tabi olarak geçmiş olsun, anılan kamu kuruluşlarında geçen toplam hizmet süreleri üzerinden son kamu kuruluşu işveren tarafından ilgiliye kıdem tazminatı ödendiği; son yedi yıllık hizmet süresi içinde fiili hizmet süresi fazla olan Emekli Sandığınca aylık bağlanması halinde ise son defa Emekli Sandığına tabi bir görevden emekliye ayrılmayan ilgiliye, emekli ikramiyesi ödenmediği, yalnızca kamuda işçi olarak geçen süreye karşılık kıdem tazminatı ödendiği anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan, bir yıldan fazla 5434 sayılı Yasa kapsamında görev yaptıktan sonra kamu dışında bir sosyal güvenlik kuruluşuna bağlı olarak çalışmalarını tamamlayıp 2829 sayılı Yasa'nın 8. maddesi uyarınca yaşlılık aylığı bağlananlara da, son defa Emekli Sandığına tabi bir görevden emekliye ayrılma koşulunu taşımadıklarından Emekli Sandığına tabi olarak yaptıkları çalışma süreleri için emekli ikramiyesi ödenmemektedir.

...

2829 sayılı Yasa'da benimsenen sistemle, farklı sosyal güvenlik kuruluşlarındaki hizmet süreleri birleştirilerek emekli olanlara yaşlılık aylığı bağlandığı halde, itiraz konusu ibareyle son defa bağlı olunan sosyal güvenlik kurumuna göre ayırım yapılarak Emekli Sandığına tabi görevlerden emekliye ayrılmayanlara, 5434 sayılı Yasa'ya tabi çalışma süreleri için emekli ikramiyesi ödenmemesi, Anayasa'nın 10. maddesindeki eşitlik ilkesine aykırı olduğu gibi, adil sonuçlar doğurmadığından 2. maddesindeki hukuk devleti ilkesine de aykırıdır. Bu nedenle itiraz konusu ibare, Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir."

26. Anayasa Mahkemesinin 12/5/2011 tarihli ve E.2010/81, K.2011/78 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Dava dilekçesinde; 2829 sayılı Kanun'un 12. maddesinin birinci cümlesinde yer alan 'Son defa T.C. Emekli Sandığına tabi görevlerden emekliye ayrılanlara ve'' ibaresinin Anayasa Mahkemesi'nin 5.2.2009 günlü, E.2005/40, K.2009/17 sayılı kararıyla iptal edildiği, iptal hükmüyle oluşacak hukuki boşluğun giderilmesi amacıyla yapılan 5434 sayılı Kanun'un 89. maddesindeki 5997 sayılı Kanun ile getirilen değişikliğin Anayasa Mahkemesi'nin iptal ettiği hükümle aynı olduğu, bu nedenle kuralın Anayasa'nın 153. maddesine; başvuru kararında da; Anayasa Mahkemesi'nin K.2009/17 sayılı kararıyla eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine aykırılığı nedeniyle iptal edilen hükümle aynı hukuki sonuçlar doğurduğundan yeni düzenlemenin Anayasa'nın 2., 10. ve 138. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

...

İptali istenilen kuralın gerekçesinde, düzenlemenin 2829 sayılı Kanun'un 12. maddesinin birinci fıkrasında yer alan; 'Son defa T.C. Emekli Sandığına tabi görevlerden ayrılan ve ...' ibaresinin Anayasa Mahkemesi kararıyla iptal edilmesi sonucunda oluşan hukuki boşluğun doldurulması amacıyla yapıldığı belirtilmiştir.

2829 sayılı Kanun'un 12. maddesinin birinci fıkrasına göre emekli ikramiyesi ödenebilmesi için; son defa T.C. Emekli Sandığına tabi görevlerden emekliye ayrılmış olmak ve kendilerine 2829 sayılı Kanun'un 8. maddesi uyarınca birleştirilen hizmet süreleri üzerinden aylık bağlanmış olmak koşullarını taşımak gerekmektedir. Anayasa Mahkemesi'nin 5.2.2009 günlü, E.2005/40, K.2009/17 sayılı kararıyla; söz konusu kuralla, bir yıldan fazla 5434 sayılı Kanun kapsamında görev yaptıktan sonra kamu dışında bir sosyal güvenlik kuruluşuna bağlı olarak çalışmalarını tamamlayıp 2829 sayılı Kanun'un 8. maddesi uyarınca yaşlılık aylığı bağlananlara, son defa Emekli Sandığına tabi bir görevden emekliye ayrılma koşulunu taşımadıklarından Emekli Sandığına tabi olarak yaptıkları çalışma süreleri için emekli ikramiyesi ödenmemesi, Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırı bulunarak iptal edilmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin 'iptal hükmünün, kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesine' karar vermesi ve kararın 5.6.2009 günlü, 27249 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanması nedeniyle iptal hükmü 5.6.2010 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin iptal ettiği hükümle eldeki davada iptali istenilen hükümler arasında ilk bakışta farklılık varmış gibi görünse de, farklılık 5510 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden kaynaklanan mevzuat değişikliğine dayanmaktadır. 5510 sayılı Kanun'un Geçici 4. maddesinde 5434 sayılı Kanun'a ilişkin geçiş hükümleri yer almaktadır. Her iki kural kapsamına giren kimseler son defa T.C. Emekli Sandığına tabi görevlerden emekliye ayrılan ve kendilerine 2829 sayılı Kanun'un 8. maddesi uyarınca birleştirilen hizmet süreleri üzerinden aylık bağlananlardır. İptali istenilen kuralda 5510 sayılı Kanun'un Geçici 4. maddesi hükümlerinin uygulanmasını gerektiren görevlerin de eklenmiş olması kapsamı değiştirmemektedir. Her iki kural gereğince kapsamdaki kişilere 5434 sayılı Kanun'un 89. maddesi gereğince Emekli Sandığı Kanunu'na tabi daire, kuruluş ve ortaklıklarda prim veya kesenek ödemek suretiyle geçen hizmet sürelerinin toplamı üzerinden her tam fiili hizmet yılı için aylık bağlamaya esas tutarların bir aylığı emekli ikramiyesi olarak ödenmektedir.

Dolayısıyla, Anayasa Mahkemesi'nin K.2009/17 sayılı kararıyla iptal ettiği kural ile eldeki davada iptali istenilen kural kapsam ve içerik yönünden aynı niteliktedir. Bu nedenle iptali istenilen kural Anayasa'nın 153. maddesine aykırı olarak yasalaşmıştır. İptali gerekir."

27. Anayasa Mahkemesinin 8/11/2012 tarihli veE.2012/33, K.2012/174 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"1- Kuralların Anlam ve Kapsamı

24.5.1983 günlü, mülga 2829 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumlarına Tabi Olarak Geçen Hizmetlerin Birleştirilmesi Hakkında Kanun'un 8. maddesiyle, farklı sosyal güvenlik kuruluşları kapsamında çalışması bulunanlara, hizmet süreleri birleştirilerek emeklilik, yaşlılık ya da malullük aylığı bağlanması imkânı sağlanmıştır.

Aynı Kanun'un 12. maddesinin birinci fıkrası gereğince, son defa Emekli Sandığına tabi görevlerden emekliye ayrılan ve kendilerine 8. madde uyarınca birleştirilen hizmet süreleri üzerinden aylık bağlananlara, Emekli Sandığına tabi daire, kuruluş ve ortaklıklarda prim/kesenek ödemek suretiyle geçen sürelerinin toplamı üzerinden 5434 sayılı Kanun hükümlerine göre emekli ikramiyesi ödenmesi öngörülmekteydi.

Anayasa Mahkemesinin 5.2.2009 günlü, E.2005/40, K.2009/17 sayılı kararıyla, 2829 sayılı Kanun'da benimsenen sistemle, farklı sosyal güvenlik kuruluşlarındaki hizmet süreleri birleştirilerek emekli olanlardan, son defa bağlı olunan sosyal güvenlik kurumuna göre ayrım yapılarak Emekli Sandığına tabi görevlerden emekliye ayrılmayanlara, 5434 sayılı Kanun'a tabi çalışma süreleri için emekli ikramiyesi ödenmemesi Anayasa'ya aykırı görülmüş ve buna olanak tanıyan 'son defa T.C. Emekli Sandığına tabi görevlerden emekliye ayrılan ve'' ibaresi iptal edilmiştir.

Kanun koyucunun, Anayasa Mahkemesi kararıyla oluşan hukuki boşluğun giderilmesi amacıyla, 5434 sayılı Kanun'un 89. maddesinde yaptığı düzenleme de Mahkemenin, 12.5.2011 günlü, E.2010/81, K.2011/78 sayılı kararıyla iptal edilmiştir. Mahkeme, iptal edilen kural ile bakmakta olduğu davada iptali istenen kuralın kapsam ve içerik yönünden aynı nitelikte olduğu sonucuna ulaşarak, anılan maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan 'Son defa bu Kanun veya 5510 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesi hükümlerinin uygulanmasını gerektiren görevlerde çalışmakta iken emekliye ayrılan ve'' bölümünü iptal etmiştir.

Dava konusu kuralların Anayasa Mahkemesinin sözü edilen iptal kararlarıyla oluşan hukuki boşluğun giderilmesi amacıyla ihdas edildiği anlaşılmaktadır. Bu çerçevede, 5434 sayılı Kanun'un 89. maddesinin ikinci fıkrasının iptali istenen bölümüyle, farklı sosyal güvenlik kuruluşlarındaki hizmet süreleri birleştirilerek emeklilik, yaşlılık ya da malullük aylığı bağlananlara,son defa bağlı olunan sosyal güvenlik kurumuna göre ayrım yapılmaksızın kamuda (8.6.1949 tarih ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu ve/veya 31.5.2006 tarih ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun geçici 4. maddesi hükümlerine tabi olarak bu Kanun'a tabi daire, kuruluş ve ortaklıklarda) geçen çalışmalarına karşılık emekli ikramiyesi ödenebilmesi öngörülmüştür.

Buna göre, farklı sosyal güvenlik kuruluşlarındaki hizmet süreleri birleştirilerek emeklilik, yaşlılık ya da malullük aylığı bağlananlardan, kamuda geçen görevinden;

- Evlendiği tarihten itibaren 1 yıl içerisinde isteği ile ayrılan kadın,

- Muvazzaf askerlik görevi nedeniyle isteği ile ayrılan erkek,

- 8.9.1999 tarihinden önce çalışmaya başlayıp, bu tarihten sonra 15 yıl sigortalılık süresine ve 3600 prim ödeme gün sayısına sahipken ayrılan,

- 8.9.1999 tarihinden sonra çalışmaya başlayıp 25 yıl sigortalılık süresi ve 4500 prim ödeme gün sayısına sahipken veya sadece 7000 prim ödeme gün sayısına sahipken ayrılan,

- Emekli, malullük veya vazife malullüğü aylığı bağlanarak ya da toptan ödeme yapılarak ayrılan,

sigortalılara emekli ikramiyesi ödenebilmesi mümkün hâle gelmiştir.

Ancak, sözü edilen kişilere, kamuda geçen çalışmalarına karşılık emekli ikramiyesi ödenebilmesi, bu kapsamdaki çalışmalarının 1475 sayılı İş Kanunu'nun 14. maddesinde belirtilen kıdem tazminatına hak kazanma şartlarına uygun olarak sona ermiş olması şartına bağlanmıştır.

Anılan maddenin dördüncü fıkrasının dava konusu edilen bölümüyle de ikinci fıkra hükmüne bağlı olarak, farklı sosyal güvenlik kuruluşlarındaki hizmet süreleri birleştirilerek emeklilik, yaşlılık ya da malullük aylığı bağlananlara ödenecek emekli ikramiyesinin hesabında, kamuda geçen çalışma sürelerinden, 1475 sayılı Kanun'un 14. maddesine göre kıdem tazminatı ödenmesini gerektirmeyecek şekilde sona eren kısmının dikkate alınmaması öngörülmektedir.

2- Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

Dava dilekçesinde, hizmet akdiyle çalışanlar ile kamuda ilgili personel kanunlarına göre çalışanlar arasında; hak, ödev, sorumluluk ve yasaklar ile görevden çekilme ve göreve son vermede farklılık bulunduğu için, kamuda ilgili personel kanunlarına göre çalışanlara emekli ikramiyesi ödenme koşullarının, hizmet akdiyle çalışanlara kıdem tazminatı ödenme esaslarına bağlanmasının, emekli ikramiyesi ödenmesini imkânsız hâle getirdiği, farklı sosyal güvenlik kuruluşlarındaki hizmet süreleri birleştirilen sigortalılardan, 8.9.1999 tarihinden önce kamuda çalışmaya başlayıp da bu tarihten sonra 15 yıl sigortalılık süresine ve 3600 prim ödeme gün sayısına sahipken ayrılanlara emekli ikramiyesi ödenirken, aynı kapsamda ve aynı koşullarda 15 yıldan daha az çalışma süresine sahipken ayrılanlara emekli ikramiyesi ödenmemesinin eşitlik ilkesine aykırı olduğu, ayrıca 5434 sayılı Kanun'un 89. maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesindeki 'Son defa bu Kanun veya 5510 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesi hükümlerinin uygulanmasını gerektiren görevlerde çalışmakta iken emekliye ayrılan ve'' ibaresinin Anayasa Mahkemesinin 12.5.2011 günlü, E.2010/81, K.2011/78 sayılı kararıyla iptal edilen hükümle aynı nitelikte olduğu belirtilerek kuralların, Anayasa'nın 2., 10., 87. ve 153. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

...

Dava konusu kuralla, farklı sosyal güvenlik kuruluşlarındaki hizmet süreleri birleştirilerek Emekli Sandığı dışındaki sosyal güvenlik kuruluşlarından emeklilik, yaşlılık ya da malullük aylığı bağlananlara, kamuda geçen çalışmaları için emekli ikramiyesi ödenmesine imkân sağlanmıştır. Ancak, bu kapsamdakilere kamuda geçen çalışmaları için emekli ikramiyesi ödenebilmesi için hizmet akdiyle çalışanlar için öngörülen kıdem tazminatına hak kazanma koşullarının gerçekleşmesi gerekmektedir. Böylece, hizmet akdiyle çalışanlar için öngörülen kıdem tazminatı ödenme koşulları, kural kapsamındaki kişilerin kamuda geçen çalışmaları için emekli ikramiyesi ödenmesi bakımından geçerli kılınmıştır.

Farklı sosyal güvenlik kuruluşlarındaki hizmet süreleri birleştirilerek Emekli Sandığı dışındaki sosyal güvenlik kuruluşlarından emeklilik, yaşlılık ya da malullük aylığı bağlananlar için kamuda geçen görevlerinden; evlendiği tarihten itibaren 1 yıl içerisinde isteği ile ayrılan kadın sigortalılara, muvazzaf askerlik görevi nedeniyle isteği ile ayrılan erkek sigortalılara, 8.9.1999 tarihinden önce çalışmaya başlayıp, bu tarihten sonra 15 yıl sigortalılık süresine ve 3600 prim ödeme gün sayısına sahipken ayrılan sigortalılara,

8.9.1999 tarihinden sonra çalışmaya başlayıp 25 yıl sigortalılık süresi ve 4500 prim ödeme gün sayısına sahipken veya sadece 7000 prim ödeme gün sayısına sahipken ayrılan sigortalılara ve emekli, malullük, vazife malullüğü aylığı bağlanarak veya toptan ödeme yapılarak ayrılan sigortalılara emekli ikramiyesi ödenebilmesi ilk kez dava konusu kurallar ile mümkün hâle gelmiştir.

Emekli ikramiyesi, çalışma hayatında istikrar ve devamlılığı sağlamak amacıyla ve sosyal devlet ilkesi gereğince yapılan bir ödeme türü olup, anayasal ilkelere aykırı olmamak kaydıyla emekli ikramiyesinin miktar ve ödenme koşullarını belirleme konusunda kanun koyucunun takdir yetkisi vardır. Bu itibarla kanun koyucunun, hizmet akdiyle çalışanlar için öngörülen kıdem tazminatı ödenebilmesi koşullarını, dava konusu kural kapsamındaki sigortalıların kamuda geçen çalışmaları için de geçerli kılmasında hukuk devleti ilkesine aykırı bir yön bulunmamaktadır.

Ödenme koşulları dikkate alındığında emekli ikramiyesi; emeklilik, yaşlılık ya da malullük aylığı almaya hak kazanan kamu çalışanlarına, aylıklarında yapılan emekli kesintilerinden bağımsız olarak, çalışmada istikrar ve devamlılığı sağlamak amacıyla ve sosyal devlet ilkesi gereğince yapılan bir ödeme olduğundan asgari sigortalılık süresi belirlenmesi, bu ödemenin niteliğine uygundur. Öte yandan, hizmet akdiyle çalışanlara ödenmekte olan kıdem tazminatı ile benzer hukuki niteliği haiz olan emekli ikramiyesi ödenebilmesi için asgari sigortalılık süresi belirlenmesi ve bu sürenin 15 yıl olarak tayin edilmesi kanun koyucunun takdirindedir. Dava konusu kuralın atıf yaptığı 1475 sayılı Kanun'un 14. maddesinin birinci fıkrasının (5) numaralı bendi yürürlüğe girdiği tarihte aynı durumda bulunan kişilerin tamamına uygulandığına ve bu kişiler arasında herhangi bir ayrım yapılmadığına göre dava konusu kural eşitlik ilkesine aykırı değildir.

Açıklanan nedenlerle dava konusu kuralların, Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

3. Danıştay İçtihadı

28. Danıştay Onikinci Dairesinin 5/12/2019 tarihli ve E.2018/6297, K.2019/9824 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Yukarıda yer verilen mevzuatın değerlendirilmesinden; Emekli Sandığına tabi bir görevde bulunup bu görevinden ayrılarak başka bir sosyal güvenlik kurumuna tabi olarak çalıştıktan sonra yaşlılık/emekli aylığı bağlananlara Emekli Sandığına tabi olarak geçen hizmet süresi için emekli ikramiyesi ödenmesine yasal engel bulunmakta iken, ilgili Yasa hükmü Anayasa Mahkemesince iptal edilmiş, bu kez 5434 sayılı Kanun'un 89. maddesiyle yeni bir düzenleme yapılmış ise de, bu kuralın da Anayasa Mahkemesince iptaline karar verilmiş, son olarak aynı maddede yapılan düzenleme ile hizmet sürelerinin tamamı 5434 sayılı Kanun ve/veya 5510 sayılı Kanun'un Geçici 4. maddesi kapsamında geçenlerden emekli, adi malullük veya vazife malullüğü aylığı bağlanan veyahut toptan ödeme yapılan iştirakçilere, emekli ikramiyesi ödeneceği, buna karşılık 2829 sayılı Kanun'un 8 inci maddesi uyarınca birleştirilen hizmet süreleri üzerinden emeklilik, yaşlılık ya da malullük aylığı bağlananlara ise; 5434 sayılı Kanun veya 5510 sayılı Kanun'un geçici 4 üncü maddesi hükümlerine tabi olarak bu Kanuna tabi daire, kuruluş ve ortaklıklarda geçen çalışmalarının, 1475 sayılı İş Kanunu'nun 14. maddesinde belirtilen kıdem tazminatına hak kazanma şartlarına uygun olarak sona ermiş olması şartıyla emekli ikramiyesi ödenebileceği kuralı getirilmiştir.

Buna göre; hizmetlerinin tamamı 5434 sayılı Kanun'a veya 5510 sayılı Kanun'un Geçici 4.

maddesi kapsamında geçenlere, başka bir deyişle hizmet birleştirmesi yapmaksızın emekliye ayrılanlara, 5434 sayılı Kanun'un 89. maddesinin birinci fıkrası uyarınca, herhangi bir şart aranmaksızın emekli ikramiyesi ödenmesi, buna karşılık hizmet birleştirmesi yapmak suretiyle emekli olabileceklere ise, anılan maddenin ikinci fıkrasında yer alan şartlar dahilinde emekli ikramiyesi ödenmesi gerekmektedir.

Uyuşmazlıkta, davacının Emekli Sandığına tabi hizmet süresinin emekli aylığı bağlanması için yeterli olduğu, ancak 1479 sayılı Kanun'a tabi hizmet süreleri de dikkate alınarak hizmet birleştirmesi suretiyle aylık bağlanarak emekli ikramiyesi ödendiği, sonrasında ise Devlet memurluğundan çıkarıldığı anlaşılmaktadır.

Bu durumda, Emekli Sandığı'na tabi hizmet süresi emekli aylığı bağlanması için yeterli olan davacının durumu, 5434 sayılı Kanun'un 89. maddesinin birinci fıkrası kapsamında olduğundan ve Devlet memurluğundan çıkarıldığı tarihten daha önce emekliliğe hak kazanarak emekli ikramiyesi ödendiğinden; emekli ikramiyesinin geri ödenmesine ilişkin olarak tesis edilendava konusu işlemde ve bu işlemin iptali istemiyle açılan davanın reddi yolunda verilen İdare Mahkemesi kararında hukuki isabet görülmemiştir."

29. Danıştay Onikinci Dairesinin 1/4/2021 tarihli ve E.2019/2818, K.2021/1837 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Uyuşmazlık, kamu görevine son verilerek memuriyetle ilişiği kesilen ve hizmetlerinin bir kısmı Emekli Sandığına, bir kısmı ise diğer sosyal güvenlik kuruluşlarına (Bağ-Kur, SSK gibi) tabi olanlardan, bu hizmetleri 2829 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumlarına Tabi Olarak Geçen Hizmetlerin Birleştirilmesi Hakkında Kanun uyarınca birleştirilmek (bu birleştirme ile özellikle yaş koşulu sağlanmak) suretiyle, 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu kapsamında emekli aylığı bağlananlara, davalı idarece emekli ikramiyesi ödenmemesi nedeniyle açılan davalarda, idare mahkemelerince emekli ikramiyesi ödenmesine karar verilmesi üzerine, söz konusu yargı kararlarının uygulanması aşamasında, bu kişilerin hizmet birleştirmelerinin iptal edilip edilmeyeceğinden ve Emekli Sandığı dışındaki diğer sosyal güvenlik kuruluşlarına (SSK, Bağ-Kur gibi) tabi hizmetlerinin toplam hizmet süresinden düşülerek daha önce ödenen emekli aylıklarının borç çıkarılıp çıkarılmayacağından kaynaklanmaktadır.

Ülkemizde sosyal güvenlik kurumlarının (Emekli Sandığı, Sosyal Sigortalar Kurumu, Bağ-Kur gibi) tek çatı altında birleştirilmesi amacıyla 5502 sayılı Kanun'la Sosyal Güvenlik Kurumu kurulmuş; sosyal güvenlikle ilgili düzenlemelerin tek bir kanunla bir araya getirilerek norm ve standart birliğinin sağlanması ile sosyal güvenlik reformunun gerçekleştirilmesi amacıyla da, 31/05/2006 tarih ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu genel olarak 01/10/2008 tarihinde (bazı maddeleri ise farklı tarihlerde) yürürlüğe konulmuş, ayrıca 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun bazı maddeleri ve 2829 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumlarına Tabi Olarak Geçen Hizmetlerin Birleştirilmesi Hakkında Kanun'un tamamı yürürlükten kaldırılmıştır.

5510 sayılı Kanun'un Geçici 1 ve Geçici 4. maddeleriyle, 01/10/2008 tarihinden önce Emekli Sandığı iştirakçisi olanlar hakkında, bu Kanunla yürürlükten kaldırılan hükümleri de dahil 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu hükümlerine göre işlem yapılacağı ve bunların aylıklarının bağlanması, artırılması, azaltılması gibi konularda 5434 sayılı Kanun'un uygulanacağı; ayrıca bu iştirakçiler hakkında farklı sosyal güvenlik kuruluşlarına (Emekli Sandığı, Sosyal Sigortalar Kurumu, Bağ-Kur gibi) tabi hizmetlerin birleştirmesine ilişkin olarak da mülga 2829 sayılı Kanun'un dikkate alınacağı belirtilmiştir.

5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun 39. ve Geçici 205. maddelerinde, emekli aylığı bağlanmasının koşulları (yaş ve hizmet süresi) düzenlenmiş olup; bu kapsamda iştirakçilere emekli aylığı bağlanabilmesi için, kural olarak 25 yıl hizmet süresi yanında, emeklilik yaş şartının da sağlanması gerekmektedir.

Diğer taraftan, 2829 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumlarına Tabi Olarak Geçen Hizmetlerin Birleştirilmesi Hakkında Kanun'la, farklı sosyal güvenlik kuruluşlarına (mülga Emekli Sandığı, Bağ-Kur, Sosyal Sigortalar Kurumu gibi) tabi hizmeti bulunanların, bu hizmetlerinin birleştirilmesi suretiyle, ilgililerin sosyal güvenliklerinin ve emeklilik haklarının sağlanması amaçlanmıştır.

Anılan Kanun'un 4. maddesiyle; sosyal güvenlik kurumlarına tabi çeşitli işlerde çalışmış olanların hizmet sürelerinin, aynı tarihlere rastlamamak kaydıyla bu Kanuna göre aylık bağlanmasına hak kazanıldığında birleştirileceği belirtilmiş, 8. maddesiyle; birleştirilmiş hizmet süreleri toplamı üzerinden, ilgililere; son yedi yıllık fiili hizmet süresi içinde, hizmet süresi fazla olan kurum tarafından, yine bu kurumun mevzuatına göre aylık bağlanacağı kurala bağlanmış; 10. maddesiyle de, bağlanacak aylıkların ödenmesinde, aylığı bağlayan kurum mevzuatının uygulanması öngörülmüştür.

Buna göre, 2829 sayılı Kanun uyarınca, emekli aylığına hak kazanıldığı (yaş ve hizmet süresi koşulunun sağlandığı) tarihte, farklı sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi hizmeti bulunanların, bu hizmetlerinin birleştirilmesi yasal zorunluluk olup; 5434 sayılı Kanun'a tabi iştirakçilerin, Emekli Sandığı dışında, prim ödemek suretiyle farklı sosyal güvenlik kuruluşlarına (Bağ-Kur, SSK gibi) tabi hizmetlerinin, emeklilik yaş ve hizmet süresinin tespitinde ve emekli aylığının hesaplanmasında dikkate alınmasının, kazanılmış hak ve sosyal güvenlik ilkelerinin bir gereği olduğu tartışmasızdır.

Öte yandan, 5434 sayılı Kanun'un 89. maddesinde emekli ikramiyesine ilişkin düzenlemelere yer verilmiş, anılan maddenin birinci fıkrasında, hizmet sürelerinin tamamı bu Kanun kapsamında geçenlerden emekli aylığı bağlanan veya toptan ödeme yapılan iştirakçilere, herhangi bir koşul aranmaksızın (diğer bir deyişle memuriyetin sona erme şekline bakılmaksızın) her tam fiili hizmet yılı için aylık bağlamaya esas tutarın bir aylığı emekli ikramiyesi olarak ödenmesi öngörülmüştür.

Aynı maddenin ikinci fıkrasında, 2829 sayılı Kanun uyarınca farklı sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi hizmetleri birleştirilmek suretiyle, emekli aylığı bağlananlara, 5434 sayılı Kanun kapsamında geçen hizmetlerine karşılık emekli ikramiyesi ödenebilmesi ise, birinci fıkradan farklı olarak, 1475 sayılı İş Kanunu'nun 14. maddesinde belirtilen kıdem tazminatına hak kazanma şartlarına uygun olarak memuriyetin sona ermiş olması koşuluna bağlanmıştır.

Dava dosyasının ve UYAP kayıtlarının incelenmesinden; kamu görevine son verilerek memuriyetle ilişiği kesilen ve hizmetlerinin bir kısmı Emekli Sandığına, bir kısmı ise diğer sosyal güvenlik kuruluşlarına (Bağ-Kur, SSK gibi) tabi olanlara, bu hizmetleri 2829 sayılı Kanun uyarınca birleştirilmek (yaş ve hizmet koşulunu sağlanmak) suretiyle, 5434 sayılı Kanun kapsamında emekli aylığı bağlandığı, bu şekilde aylık bağlananlara ise Emekli Sandığına tabi hizmetleri için aynı Kanun'un 89. maddesinin ikinci fıkrasına istinaden, memuriyet görevi kıdem tazminatı ödenmesini gerektirecek şekilde sona ermediğinden bahisle, davalı idare tarafından emekli ikramiyesi ödenmediği; bunun üzerine, emekli ikramiyesi ödenmesine karar verilmesi istemiyle ilgililer tarafından açılan davalarda, genel olarak idare mahkemelerince, yaş koşulu aranmaksızın 5434 sayılı Kanun'a tabi hizmeti

emekli aylığı bağlanması için yeterli olanlara (kural olarak 25 yıl hizmeti olanlara) emekli ikramiyesi ödenmesine karar verildiği, söz konusu yargı kararlarının emekli aylığı bağlanmasına ilişkin olmayıp, sadece emekli ikramiyesine ilişkin olduğu anlaşılmaktadır.

Buna göre, 2829 sayılı Kanun'la farklı sosyal güvenlik kuruluşlarında geçen hizmet sürelerinin birleştirilmesi suretiyle, ilgililerin sosyal güvenliklerinin ve emeklilik haklarının sağlanmasının amaçlandığı, 2829 sayılı Kanun uyarınca hizmet birleştirmesinin yasal zorunluluk olduğu, ilgililerin farklı sosyal güvenlik kuruluşlarında geçen hizmetlerinin emeklilikte dikkate alınmasının kazanılmış hak ve sosyal güvenlik ilkelerinin bir gereği olduğu, ayrıca emekli ikramiyesi ödenebilmesinin ön koşulu emekli aylığı bağlanması olup, emekli aylığı bağlanmaksızın emekli ikramiyesi ödenmesinin mümkün bulunmadığı; nitekim, davalı idare tarafından da, emekli ikramiyesine ilişkin davalar açılmadan önce hizmet birleştirmesi yapıldığı ve ilgililere birleştirilmiş hizmet süreleri üzerinden emekli aylığı bağlandığı; ayrıca, söz konusu davalarda verilen yargı kararlarının, 5434 sayılı Kanun kapsamındaki hizmet sürelerinin (kural olarak 25 yıl) tek başına emekli aylığı bağlanmasına yeterli olanlara (yaş koşuluna bakılmaksızın) emekli ikramiyesi ödenmesine yönelik olduğu, bu kararların emekli aylıklarıyla bir ilgisinin olmadığı dikkate alındığında; emekli ikramiyesine ilişkin yargı kararlarında yer alan gerekçe ve değerlendirmelerin, söz konusu kararların kapsam ve amacını aşacak şekilde yorumlanmak suretiyle, kamu görevine son verilerek memuriyetle ilişiği kesilen ve farklı sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi hizmetleri birleştirilerek (yaş ve hizmet koşulu sağlanarak) 5434 sayılı Kanun kapsamında emekli aylığı bağlananların, 2829 sayılı Kanun'a göre yapılan hizmet birleştirmelerinin iptal edilmesinin, Emekli Sandığı Kanunu dışındaki diğer sosyal güvenlik kuruluşlarında geçen hizmet sürelerinin emeklilik toplam hizmet süresinden düşülmesinin ve daha önce ödenen emekli aylıklarının borç çıkarılmasının mümkün bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu durumda, emekli ikramiyesine ilişkin mahkeme kararlarının uygulanmasına yönelik olarak, 2829 sayılı Kanun'a göre daha önce yapılan hizmet birleştirmelerinin iptal edilmesini, emekli aylığı bağlanması için sadece 5434 sayılı Kanun'a tabi hizmetlerin dikkate alınmasını, diğer sosyal güvenlik kuruluşlarına (Bağ-Kur, SSK gibi) tabi hizmet sürelerinin toplam hizmet süresinden düşülerek, bu sürelerin emeklilik hizmet süresi ve yaş koşulunun tespitinde dikkate alınmamasını, böylece emekli aylığı bağlanması için yaş koşulunu sağlamayanların emekli aylıklarının iptal edilerek, daha önce ödenen emekli aylıklarının borç çıkarılmasını veya ödenecek emekli ikramiyesinden mahsup edilmesini öngören dava konusu Genel Yazının (A) bölümünde hukuka ve üst hukuk normlarına uygunluk görülmemiştir."

4. Bölge İdare Mahkemesi Kararları

30. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 11. İdariDava Dairesinin26/9/2024 tarihli ve E.2021/3569, K.2024/3114 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Dava, 667 sayılı KHK uyarınca kamu görevinden çıkarılan ve açıkta iken isteği üzerinefarklı sosyal güvenlik kurumlarına tabi olarak geçen hizmet süreleri 2829 sayılı Kanun hükümleri uyarınca birleştirilmek suretiyle emekli aylığı bağlanan davacı tarafından, ödenmeyen emekli ikramiyesinin ödenmesi talebiyle yapılan 02.04.2020 tarihli başvurunun reddine ilişkin işlemin ve 29.11.2016 tarihinde sona eren sigortalılık süresinin 14.08.2016 olarak değiştirilmesine ilişkin işlemin iptali ile parasal hak kayıplarının yasal faiziyle birlikte ödenmesine karar verilmesi istemiyle açılmıştır.

İdare Mahkemesince; davacıya, Emekli Sandığına tabi 24 yıl 2 ay fiili hizmeti, 8 ay askerlik

hizmeti borçlanması ve506 sayılı Kanun'a tabi 2 ay 12 gün sigortalı hizmeti olmak üzere, farklı sosyal güvenlik kurumlarına tabi olarak geçen hizmet süreleri birleştirilmek suretiyle aylık bağlandığı, görevden uzaklaştırıldığı 24.08.2016-29.11.2016 tarihleri arasındaki hizmetinin ise değerlendirmeye alınmadığı, ancak bu sürelere ilişkin emeklilik keseneğinin 1/2 oranında davalı idareye ödenmiş olduğu göz önüne alındığında, davacının görevden uzaklaştırıldığı sürelerin yarı oranında (Nitekim, Ankara Bölge İdare Mahkemesi 11. İdari Dava Dairesi'nin 25.02.2021 tarih ve E:2020/443, K:2021/917 sayılı kararında da belirtilen nispette) 5434 sayılı Kanuna tabi hizmetlerine eklenmesi gerektiği , buna göre yeniden yapılan değerlendirmede, Emekli Sandığına tabi olarak geçen hizmet süresinin toplam 25 yıl 1 ay 6 gün olduğu ve bu sürenin tek başına Sandıktan aylık bağlanmaya yeterli olması, başka bir anlatımla, hizmet süreleri birleştirmeye tabi tutulmamış olsa dahi Sandıktan aylık bağlanabilecek durumda olması karşısında, Sandığa tabi hizmetinin ne şekilde sona ermiş olmasına bakılmaksızın, 5434 sayılı Kanunun 89/1. maddesi hükmü uyarınca ikramiye ödemesinden yararlandırılması gerektiği, görevden uzaklaştırıldığı dönemde geçen sürelerin yarı oranında Emekli Sandığına tabi hizmet süresine eklenmesi suretiyle tek başına Sandığa tabi hizmet süresi emekli aylığı bağlanması için yeterli olan davacıya, 5434 sayılı Kanun'un 89. maddesinin 1. fıkrası uyarınca emekli ikramiyesi ödenmesi gerekirken, istemin reddi yolunda tesis edilen işlemde hukuka uygunluk bulunmadığı gerekçesiyle dava konusu işlemlerin iptaline, davacının yoksun kaldığı emekli ikramiyesinin idareye başvuru tarihi olan 02.04.2020 tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile birlikte davacıya ödenmesine karar verilmiştir.

Davalı idare tarafından, Mahkeme kararının hukuka aykırı olduğu ileri sürülerek kaldırılması ve davanın reddine karar verilmesi istenilmektedir.

...

Yukarıda yer verilen düzenlemeler birlikte değerlendirildiğinde, 5434 sayılı Kanunun 89/2.maddesinde, 26.01.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6270 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik karşısında, birleştirilmiş hizmet süreleri üzerinden 26.01.2012 tarihinden sonra emeklilik veya yaşlılık aylığı bağlananlara, Emekli Sandığına tabi olarak geçen hizmetleri yönünden emekli ikramiyesi ödenebilmesi için, Sandığa tabi daire, kuruluş ve ortaklıklarda geçen hizmetlerinin 1475 sayılı İş Kanununun 14.maddesinde belirtilen kıdem tazminatı ödenmesini gerektirecek şekilde sona ermiş olması gerekmektedir.

...

Bu durumda, davacının iddiasının aksine sigortalılık süresinin sonunun 2016 yılı Kasım ayı olarak belirlenmesine olanak bulunmadığı gibi davalı idarece, sigortalılık süresinin sonunun da 14.08.2016 değil 14.10.2016 olarak belirlendiği anlaşılmış olup anılan süreçte de davacıya yarım aylık ödemesinin yapıldığı hususu dikkate alındığında ve 04.11.2021 tarihli Aylık Düzeltme kararı ile anılan yarım aylık dönem karşılığı bir ay olan hizmet süresi fiili hizmet süresine eklendiğinde 24 yıl 11 ay Sandığa tabi hizmet süresi bulunan davacıya emekli ikramiyesi ödenmesine de olanak bulunmadığı sonucuna varılmış olup dava konusu işlemlerde hukuka aykırılık, aksi yöndeki Mahkeme kararında hukuki isabet bulunmamaktadır."

31. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 11. İdari Dava Dairesinin 12/10/2023 tarihli ve E.2023/2951, K.2023/3384 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Dava; din kültürü öğretmeni olarak görev yapmakta iken 675 sayılı Kanun Hükmünde

Kararname ile ihraç edilen davacı tarafından, 01.09.2020 tarihinde emekli olması üzerine tarafına ikramiye ödemesi yapılmadığından bahisle, emekli ikramiyesi ödenmesi istemiyle yaptığı başvurunun reddine ilişkin 17.03.2021 tarihli işlemin iptali ile işlem nedeniyle mahrum kaldığı parasal haklarının fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla 100,00-TL'sinin (miktar arttırımından sonra 110.854,68-TL'nin) yasal faiziyle birlikte ödenmesine karar verilmesi istemiyle açılmıştır.

...

Bu durumda, davacının 5510 sayılı Kanun'un 4/1-b maddesi (mülga 1479 sayılı Kanun) kapsamındaki 6 ay 27 günlük (askerlik borçlanması dahil) çalışması hariç 5434 sayılı Kanun'a tabi hizmet süresinin 24 yıl, 6 ay, 15 gün olduğu, dolayısıyla Sandıktan müstakilen emekli aylığı almaya hak kazanması için gerekli olan 25 yıllık süreyi doldurmadığı görülmektedir.

Bu durumda; hizmetleri birleştirilmek suretiyle emekli aylığı bağlanan davacının 5434 sayılı Kanun'a tabi hizmet süreleri toplamının 25 yıldan az olmakla Sandıktan tek başına aylık bağlanması için yeterli olmadığı; bununla birlikte, Sandığa tabi hizmetin kıdem tazminatı ödenmesini gerektirecek şekilde sona ermesi koşuluna aykırı olarak devlet memurluğundan çıkarıldığı anlaşıldığından, dava konusu işlemde hukuka aykırılık görülmemiştir. "

5 . Yargıtay İçtihadı

32. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin10/03/2022 tarihli ve E.2022/1073, K.2022/3292 sayılı kararı şöyledir:

''Davacı vekili, davacı işçinin davalı kurumda görev yapmakta iken 22.11.2016 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan 677 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'ye ekli 4 sayılı listenin 429. sırasında ismi belirtilerek kamu görevinden çıkartıldığını, davacının 25.11.2016 tarihinde Sosyal Güvenlik Kurumu'na emeklilik dilekçesi verdiğini, yaşlılık aylığı bağlandığını ancak başkaca bir ödeme yapılmadığını, davalı aleyhine Denizli 3. İş Mahkemesi'nin 2017/546 esas sayılı dosyasında yıllık ücretli izin alacağı ve kurban yardımı alacağı taleplerine yönelik dava açıldığını, Mahkemece davanın kabulüne karar verildiğini, davacının Kanun Hükmünde Kararname ile hiç bir soruşturma yapılmaksızın ve savunma hakkı verilmeksizin işten çıkartıldığını, davacı işçi hakkında adli ve ya idari bir soruşturma yapılmadığını, davacının işten çıkartılmasına yönelik somut bir iddia ve delilin bulunmadığını, bu nedenlerle davalı kurumca davacının hiç bir haklı neden olmaksızın iş sözleşmesinin feshedildiğini beyanla kıdem ve ihbar tazminatının davalıdan tahsiline karar verilmesini talep etmiştir.

...

İlk Derece Mahkemesince, toplanan kanıtlar ve bilirkişi raporuna dayanılarak, " ..... davalı tarafından yapılan feshin şüphe feshi olduğu anlaşılmakla; şüphe feshinin yasada düzenlenen bir fesih türü olmamakla birlikte, işçinin bir suçu işlediğinden emin olmamakla birlikte eylemi işçinin gerçekleştirdiği yönünde kuvvetli bir şüphe bulunup işverenin işçiye olan güveninin sarsılması ve işveren yönünden sözleşmeyi devam ettirmenin beklenemeyecek olduğu haller kapsamında yer aldığı bilinmektedir. Davacı hakkında başlatılan silahlı terör örgütüne FETÖ/PDY üye olma suçundan adli soruşturması bulunan davacı açısından, davalı tarafça iş akdinin devamı beklenemeyecekse de, yapılan feshin geçerli bir fesih olduğu, ancak haklı bir neden oluşturmadığı....." gerekçesi ile davanın kabulüne karar verilmiştir.

...

1-Somut olayda davacı işçinin, davalı kurumda görev yapmakta iken, 22.11.2016 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan 677 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'ye ekli 4 sayılı listenin 429. sırasında ismi belirtilerek anılı kanun hükmünde kararname uyarınca kamu görevinden çıkartılmasına karar verilmiştir. Hizmet döküm cetveline göre davalı kurumca davacının aynı gün iş sözleşmesinin feshedildiği görülmüştür. Davacı tarafça yukarıda anılı kanun hükmünde kararname ile kamu görevinden ihraç edilmesine karşı17002019 başvuru numarası ile Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu'na başvurulmuştur. İlgili komisyon 2019/40478 karar numaralı 03.10.2019 tarihli kararı ile davacının başvurusunun reddine karar vermiştir. Başvurunun reddi kararı üzerine davacı tarafça komisyon kararına karşı Ankara 21.İdare Mahkemesi'nin 2020/211 esas sayılı dosyası ile iptal davası açılmıştır.

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun bekletici sorun başlığı altında düzenlenen 165. maddesinin 1. fıkrasına göre, "Bir davada hüküm verilebilmesi, başka bir davaya, idari makamın tespitine yahut dava konusuyla ilgili bir hukuki ilişkinin mevcut olup olmadığına kısmen veya tamamen bağlı ise mahkemece o davanın sonuçlanmasına veya idari makamın kararına kadar yargılama bekletilebilir "denilmektedir.

Yukarıdaki açıklamalar ışığında davacının Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu kararına karşılık Ankara 21. İdare Mahkemesi'ne iptal davası açtığı ve ilgili dava dosyasının derdest olduğu görülmekle idare mahkemesince verilecek kararın eldeki dava sonucunu da etkileyeceği anlaşıldığından, Ankara 21.İdare Mahkemesi'nin 2020/211 esas sayılı dosyası bekletici mesele yapılarak kesinleşmesinin beklenilmesi ve daha sonra oluşacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken, Mahkemece yazılı gerekçe ile davanın kabulüne karar verilmesi hatalı olup bozmayı gerektirmiştir.

6. SGK Yazısı

33. SGK Emeklilik Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 4/2/2022 tarihli genel yazısının ilgili kısmı şöyledir:

" Bilindiği üzere, 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 89 uncu maddesinin ikinci fıkrası hükmüne göre, anılan Kanun ve/veya 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun geçici 4 üncü maddesi kapsamındaki hizmetlerinin yanı sıra 5510 sayılı Kanunun 4/1-(a) ve/veya 4/1-(b) bendi kapsamında veya 506 sayılı Kanunun geçici 20 nci maddesi kapsamındaki sandıklara tabi hizmet süreleri bulunması nedeniyle mülga 2829 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumlarına Tabi Olarak Geçen Hizmetlerin Birleştirilmesi Hakkında Kanunun 8 inci maddesi uyarınca birleştirilmiş hizmet süreleri üzerinden kendilerine veya vefatları halinde hak sahiplerine aylık bağlananların 5434 sayılı Kanun ve/veya 5510 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesi kapsamındaki hizmet sürelerine, söz konusu çalışmaların 1475 sayılı İş Kanununun 14 üncü maddesinde belirlenen kıdem tazminatına hak kazanma koşullarına uygun biçimde sona ermesi şartıyla emekli ikramiyesi ödenmektedir.

Ancak, memuriyet görevleri, göreve son, kamu görevinden çıkarılma gibi kıdem tazminatına hak kazanma koşullarına aykırı biçimde sona eren ve birleştirilmiş hizmet süreleri üzerinden aylık bağlanması nedeniyle taraflarına Kurumumuzca emekli ikramiyesi ödenemeyenlerin, emekli ikramiyesi ödenmemesi işleminin iptali talebiyle Kurumumuz aleyhine açmış oldukları davalarda, ilk derece mahkemelerinde ve ilk derece mahkemelerinin kararlarına yönelik istinaf veya itiraz süreçlerinin sonuçlandırıldığı Bölge İdare Mahkemesi ve Danıştay

kararlarında (ilk derece mahkeme kararlarında Kurumumuz lehine hükmedilmiş olsa dahi) anılan mahkemeler; ilgililerin 5434 sayılı Kanun ve/veya 5510 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesi kapsamında hizmet sürelerinin emekli aylığı bağlanması için öngörülen 20 veya 25 yılın üzerinde olması nedeniyle tek başına bu hizmet süreleri ile de emekli aylığına hak kazanabildiklerini ve bu nedenle 5434 sayılı Kanunun 89 uncu maddesinin birinci fıkrası kapsamında emekli ikramiyesine hak kazanmıs olduklarını belirterek emekli ikramiyesi ödenmemesi işleminin iptaline karar verilmektedir.

Ayrıca, bu kararlar üzerine, ilgililerin hizmet birleştirmelerinin iptal edilerek 4/1-(a) veya 4/1-(b) bendi kapsamındaki hizmetlerinin tenzil edilmesine ilişkin usul ve esasları düzenleyen 18.02.2019 tarihli ve 51748897-010.99-E.2750759 sayılı Genel Yazının (A) Bölümü, Kurumumuza 22.09.2021 tarihinde tebliğ edilen Danıştay Onikinci Dairesinin 01.04.2021 tarihli ve Esas No: 2019/2818, Karar No: 2021/1837 sayılı kararı ile iptal edilmiştir. Bu defa, 01.10.2021 tarihli ve E-62343535-010.99-32450470 sayılı Genel Yazı ile iptal kararı sonrasında yapılacak iş ve işlemler açıklanmıştır.

Bu kapsamda, konuya ilişkin mahkeme kararlarının Kurumumuz aleyhine olacak şekilde istikrar kazanması ve bu kararlarda Kurumumuz aleyhine ayrıca yasal faiz, avukatlık ücreti ve yargılama giderleri ödenmesine hükmedilmesi nedeniyle, görevine son verilme, meslekten çıkarılma, kamu görevinden çıkarılma ve 5434 sayılı Kanunun 39 uncu maddesinin (e) ve (f) bentleri kapsamında ahlak noktasında hükümle ya da yetersizlik veya disiplin sebeplerinden dolayı sicilleri üzerine veyahut kapatılan askeri mahkemelerce verilen kararlar üzerine resen emekliye sevk edilen ve mülga 2829 sayılı Kanun hükümlerine göre birleştirilmiş hizmet süreleri üzerinden kendilerine emekli veya yaşlılık aylığı bağlananlardan, 5434 sayılı Kanun ve/veya 5510 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesi kapsamındaki görevlerinin sona erdigi tarih itibariyle söz konusu hizmet süreleri tek başına;

- kendilerine 5434 sayılı Kanun hükümlerine göre emekli aylıgı bağlanacak olanlar için bağlanacak emekli aylığına özgü hizmet süresi koşulunu,

- kendilerine 4/1-(a) veya 4/1-(b) bendi kapsamında veya 506 sayılı Kanunun geçici 20 nci maddesi kapsamındaki banka sandıklarından yaşlılık aylıgı bağlanacak olanlara ise ilk defa çalışmaya başladıkları tarihe göre 5434 sayılı Kanunun geçici 205 inci ve 39 uncu maddesinin (b) bendindeki 20 veya 25 yıl koşulunu,

karşılayanlara, 1475 sayılı Kanunun 14 üncü maddesinde belirtilen kıdem tazminatına hak kazanma koşullarına bakılmaksızın emekli ikramiyesi ödenmesinin uygun olacağının değerlendirildiği belirtilerek, karar alınmak üzere konu Kurumumuz Yönetim Kuruluna arz edilmiş ve Yönetim Kurulu 06.01.2022 tarih ve 2022/03 sayılı ile;

'Yukarıda ayrıntılarıyla açıklanan hususlar ve Hukuk Müşavirliğimizin konuyla ilgili görüsü de göz önünde bulundurularak, karar alınması talep edilen hususlar Kurulumuzca da uygun görüldüğünden, bu doğrultuda işlem yapılmasına,

Oybirliği ile karar verildi" şeklinde karar vermiştir.'

Buna göre, Kurum Yönetim Kurulunun anılan kararı kapsamında yapılacak iş ve işlemler aşağıda açıklanmıştır.

1. Yönetim Kurulu Kararından Sonra Aylık Bağlananlar

1.1.Birleştirilmiş Hizmet Süreleri Üzerinden 5434 Sayılı Kanuna Göre Emekli ve Malullük

Aylığı Bağlananlar

5434 sayılı Kanun ve/veya 5510 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesindeki görevleri, görevine son verilme, meslekten çıkarılma, kamu görevinden çıkarılma veya 5434 sayılı Kanunun 39 uncu maddesinin (e) ve (f) bentleri kapsamında resen emekliye sevk edilme nedeniyle sona erenlerden, 06.01.2022 tarihinden sonra mülga 2829 sayılı Kanun hükümlerine göre birleştirilmiş hizmet süreleri üzerinden 5434 sayılı Kanuna göre kendilerine emekli veya malullük aylığı bağlananlardan, memuriyet görevlerinin sona erdiği tarih itibariyle 5434 sayılı Kanun ve/veya 5510 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesi kapsamındaki hizmet süreleri toplamı, kendilerine bağlanan emekli veya malullük aylığı türü için ilgili Kanunlarda öngörülen hizmet süresine tek başına yeterli olanlara, memuriyet hizmetlerinin kıdem tazminatına uygun biçimde sona erip ermediğine bakılmaksızın 89 uncu maddenin birinci fıkrası uyarınca genel hükümlere göre emekli ikramiyesi ödenecektir.

Örnek 1: 1988-1999 yılları arasında 4/1-(a) bendi kapsamında 10 yıl çalıştıktan sonra 10.03.2000 tarihinde 4/1-(c) bendi kapsamında çalışmaya başlayan ve bu görevi yürütmekte iken 20.01.2022 tarihinde kamu görevinden çıkartılan bir kadın sigortalıya, açıkta iken Kurumumuz kayıtlarına 07.02.2022 tarihinde geçen dilekçesine istinaden, birleştirilmiş hizmet süreleri üzerinden hesaplanan emeklilik yasını tamamlaması üzerine 01.03.2022 tarihinden itibaren 4/1-(c) bendi kapsamında emekli aylığı bağlanmıştır.

İlk defa 08.09.1999 tarihinden önce çalışmaya başlaması nedeniyle emekli aylığına hak kazanmak için en az 20 yıl hizmet süresine sahip olması gereken ilgilinin kamu görevinden çıkartıldığı tarih itibariyle 5434 sayılı Kanun ve 5510 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesi kapsamında geçen hizmet süresi toplamı tek başına 20 yılın üzerinde olduğundan (21 yıl 11 ay) söz konusu sürelerine genel hükümlere göre emekli ikramiyesi ödenecektir.

1.2.Birleştirilmiş Hizmet Süreleri Üzerinden 5510 Sayılı Kanunun 4/1-(a) veya 4/1-(b) Bendine Göre Yaşlılık ve Malullük Aylığı Bağlananlar

5434 sayılı Kanun ve/veya 5510 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesindeki görevleri, görevine son verilme, meslekten çıkarılma, kamu görevinden çıkarılma veya 5434 sayılı Kanunun 39 uncu maddesinin (e) ve (f) bentleri kapsamında resen emekliye sevk edilme nedeniyle sona erenlerden, mülga 2829 sayılı Kanun hükümlerine göre birleştirilmiş hizmet süreleri üzerinden 5510 sayılı Kanunun 4/1-(a) veya 4/1-(b) bendine göre veya 506 sayılı Kanunun geçici 20 nci maddesine tabi sandıklardan kendilerine yaşlılık veya malullük aylığı bağlananlardan, memuriyet görevlerinin sona erdiği tarih itibariyle 5434 sayılı Kanun ve/veya 5510 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesi kapsamındaki hizmet süreleri toplamı, sigortalı olarak ilk defa;

- 08. 09.1999 tarihinde ve öncesinde çalışmaya başlayanlardan kadın ise en az 20, erkek ise en az 25 yıl,

olanlara, görevine son verilme, meslekten çıkarılma, kamu görevinden çıkarılma veya 5434 sayılı Kanunun 39 uncu maddesinin (e) ve (f) bentleri kapsamında resen emekliye sevk edilme nedeniyle sona eren memuriyet hizmetlerinin kıdem tazminatına uygun biçimde sona erip ermediğine bakılmaksızın genel hükümlere göre emekli ikramiyesi ödenecektir.

Örnek 1: 30.12.1992 tarihinde 4/1-(c) bendi kapsamında çalışmaya başlayan, 29.12.2017 tarihinde kamu görevinden çıkartılan ve bilahare 01.02.2018-01.02.2022 tarihleri arasında 4 yıl 4/1-(b) bendi kapsamında çalışan bir erkek sigortalıya birleştirilmiş hizmet süreleri üzerinden 4/1-(b) bendi kapsamında 01.03.2022 tarihinden itibaren yaşlılık aylığı

bağlanmıştır.

İlk defa 08.09.1999 tarihinden önce çalışmaya baslaması nedeniyle 5434 sayılı Kanun kapsamında emekli olsaydı emekli aylığına hak kazanmak için en az 25 yıl hizmet süresine sahip olması gereken ilgilinin kamu görevinden çıkartıldığı tarih itibariyle 5434 sayılı Kanun ve 5510 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesi kapsamında geçen hizmet süresi toplamı tek başına 25 yıl olduğundan söz konusu sürelerine genel hükümlere göre emekli ikramiyesi ödenecektir.

...

5. Mahkemeler Nezdinde İstinaf veya Temyiz Aşaması Tamamlanmamış Durumlar

Yönetim Kurulunun 06.01.2022 tarih ve 2022/03 sayılı kararı, ilk derece mahkemelerinin kararları sonrasında istinaf veya temyiz süreci tamamlanmak suretiyle aleyhimize istikrar kazanmış dava konularında, Kurumumuz aleyhine sonuçlanan kararlar nedeniyle olusacak yasal faiz, yargılama gideri ve avukatlık gideri gibi kamu zararlarının ve gereksiz iş yükünün önüne geçebilmek amacıyla alındığından henüz hakkında yargıya başvurulmamış veya sadece ilk derece mahkeme kararı bulunan;

- en az 15 yıl hizmet ve 61 yas ile emekli aylığı bağlanması veya ilk defa 08.09.1999 tarihinden sonra göreve başlayanlar için en az 25 yıl hizmet ve kadın ise 58, erkek ise 60 yas üzerinden 4/1-(c) bendi kapsamında emekli aylıgı bağlanması işlemleri ile,

- ilk defa 08.09.1999 tarihinden sonra göreve başlayanlardan 4/1-(a) veya 4/1-(b) bendi kapsamında yaşlılık veya malullük aylığı bağlananlar,

hakkında bu Genel Yazı hükümleri uygulanmayacaktır.

... "

B. Uluslararası Hukuk

34. İlgili uluslararası hukuk için bkz. Reis Otomotiv Ticaret ve Sanayi A.Ş. [GK], B. No: 2015/6728, 1/2/2018, §§ 41-52, Tevfik İlker Akçam [1. B.], B. No: 2018/9074, 3/7/2019, §§ 22-30; Ümmü Çakır [2. B.], B. No: 2015/18918, 28/11/2018, §§ 22-24; Doğan Depişgen [2.B.], B. No: 2016/12233, 11/3/2020, §§ 30-34, Nuriye Arpa [2. B.], B. No: 2018/18505, 16/6/2021, §§ 27-33).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

35. Anayasa Mahkemesinin 25/2/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

36. Başvurucu, farklı sosyal güvenlik kurumlarına tabi hizmet sürelerinin birleştirilerek kendisine emekli aylığı bağlandığını ancak kamu görevinden çıkarıldığından kamuda geçen sürelere emekli ikramiyesi ödenmediğini belirterek kamu görevlisi olarak çalışmaya devam eden personel emeklilik başvurusu yapması hâlinde ikramiye alabilmekte iken kendisinin alamamasının eşitlik ilkesine aykırı olduğunu, kamuda geçen süresinin yok sayıldığını, böylelikle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Sonuç olarak emekli ikramiyesi ödenmemesi işlemine karşı açtığı iptal davasının memuriyetinin kıdem tazminatına hak kazanma şartlarına uygun olarak sona ermediği gerekçesiyle reddedildiği için mülkiyet ve etkili başvuru hakları ile eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

37. Bakanlık görüşünde, başvurucunun şikâyetlerinin kanun yolu şikâyeti niteliğinde olup olmadığı hususu ile mülkiyet hakkı yönünden başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı kapsamında bir mülkünün veya somut ve yeterli bir hukuki temele dayalı olarak mülkiyeti elde etme yönünde meşru bir beklentisinin bulunup bulunmadığının kabul edilebilirlik incelemesinde dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Bunun yanında başvurucu hakkında tesis edilen işlemin olağanüstü hâl (OHAL) döneminde çıkarılan bir düzenlemeyle ilişkili olması nedeniyle yapılacak incelemede Anayasa'nın 15. maddesinin de dikkate alınmasının yararlı olacağı dile getirilmiştir.

38. Bakanlık görüşüne ayrıca SGK görüşü de eklenmiştir. SGK görüşünde, yargı kararları üzerine SGK'nın resen emekliye sevk edilen ve 2829 sayılı mülga Kanun hükümlerine göre birleştirilmiş hizmet süreleri üzerinden kendilerine emekli veya yaşlılık aylığı bağlananlardan 5434 sayılı Kanun ve/veya 5510 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesi kapsamındaki görevlerinin sona erdiği tarih itibarıyla söz konusu hizmet süreleri tek başına kendilerine 5434 sayılı Kanun hükümlerine göre emekli aylığı bağlanacak olanlar için 1475 sayılı mülga Kanun'un 14. maddesinde belirtilen kıdem tazminatına hak kazanma koşullarına bakılmaksızın emekli ikramiyesi ödendiği belirtilmiştir. Buna göre 2829 sayılı mülga Kanun hükümlerine göre birleştirilmiş hizmet süreleri üzerinden aylık bağlanmış ve memuriyet görevlerinden kıdem tazminatına hak kazanma koşullarına aykırı biçimde ayrılmış olsalar bile memuriyet görevlerinden ayrıldıkları tarih itibarıyla anılan kapsamdaki hizmet süreleri tek başına -emekli aylığı bağlanması için gerekli olan- kadın ise 20, erkek ise 25 yıl ve üzerinde olanlara bu süreler için emekli ikramiyesi ödendiği ifade edilmiştir. Somut olayda başvurucunun 5510 sayılı Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamındaki 23 yıl fiilî hizmeti ve aynı Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki 2 yıl 4 ay 25 gün hizmet süresi olmak üzere toplam 25 yıl 4 ay 25 gün hizmet süresine karşılık 1/2/2017 tarihinden geçerli olmak üzere başvurucuya emekli aylığı bağlandığı ancak birleştirilmiş hizmet süreleri üzerinden aylık bağlanması ve memuriyet görevinin kıdem tazminatına hak kazandıracak biçimde sona ermemesi nedeniyle emekli ikramiyesi ödenmediği açıklanmıştır.

39. SGK görüşünde sonuç olarak başvurucunun kamu görevinden çıkarıldığı tarih itibarıyla 5510 sayılı Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamındaki toplam hizmet süresinin 23 yıl olması, bu sürenin 5434 sayılı Kanun kapsamında emekli aylığı bağlanması için aranan 25 yıl hizmet süresinin altında kalması nedeniyle ikramiye ödenmediği ifade edildikten sonra bu uygulamanın ilk derece ve istinaf mahkemeleri ile Danıştay içtihadlarıyla uyumlu olduğu, Anayasa Mahkemesinin 21/9/2013 tarihli ve 28772 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 8/11/2012 tarihli ve E.2012/33, K.2012/174 sayılı kararında belirtildiği üzere Anayasa'nın temel ilkelerine aykırı olmadığının değerlendirildiği belirtilmiştir.

B. Değerlendirme

1. Uygulanabilirlik Yönünden

a. Genel İlkeler

40. Eşitlik ilkesi hem başlı başına bir hak hem de diğer hak ve özgürlüklerden yararlanılmada hâkim temel bir ilke olarak kabul edilmektedir. Anayasa'nın 10. maddesi eşitlik ilkesinden faydalanacak kişi ve ilkenin kapsamı konusunda bir sınırlama getirmemiştir. Anayasa'nın 11. maddesinde yer alan "Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk

kurallarıdır." hükmü uyarınca Anayasa'nın "Genel Esaslar" bölümünde düzenlenen eşitlik ilkesinin sayılan organlar, kuruluşlar ve kişiler açısından da geçerli olduğu açıktır. Bunun yanı sıra Anayasa'nın 10. maddesinin son fıkrasında yer alan "Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar." hükmü gereğince yasama, yürütme ve yargı organları, idari makamlar eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağına uygun davranmakla yükümlüdür (Nurcan Yolcu [GK], B. No: 2013/9880, 11/11/2015, § 35; Gülbu Özgüler [GK], B. No: 2013/7979, 11/11/2015, § 42). Nitekim Anayasa'nın 10. maddesine ilişkin Danışma Meclisi gerekçesinde, devletin organları ve idari makamların bütün işlemlerinde insanlar arasında ayrım yapmadan devlet faaliyetini yürütmek zorunda olduğu belirtilmiştir.

41. Anayasa'nın 10. maddesi ayrımcılık yasağı biçiminde düzenlenmemiş olsa bile eşitlik ilkesinin anayasal bağlamda her durumda dayanılacak normatif bir değer taşıması nedeniyle ayrımcılık yasağının da etkili şekilde hayata geçirilmesi gerekir (AYM, E.1996/15, K.1996/34, 23/9/1996). Başka bir deyişle eşitlik ilkesi somut bir ölçü norm olarak ayrımcılık yasağını da içerir (Tuğba Arslan [GK], B. No: 2014/256, 25/6/2014, § 108; Nurcan Yolcu, § 30; Gülbu Özgüler, § 37).

42. Ayrımcılık yasağı, Anayasa'da güvenceye bağlanan hak ve özgürlüklerden yararlanılması bağlamında bir etkiye sahip olduğundan maddi haklardan bağımsız olarak bir varlığa sahip olmayıp diğer hakların tamamlayıcısı mahiyetindedir. Ayrımcılık yasağının tatbik edilmesi diğer hükümlerin ihlal edilmesini zorunlu kılmasa da ihtilaf konusu mesele Anayasa'daki diğer haklardan biri veya birkaçının kapsamına girmedikçe ayrımcılık yasağına ilişkin güvencelerin uygulanması mümkün değildir (Nuriye Arpa, § 43).

43. Öte yandan mülkiyet hakkının ihlal edildiğinden şikâyet eden bir kimse, önce böyle bir hakkının var olduğunu kanıtlamak zorundadır. Bu nedenle öncelikle başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesi uyarınca korunmayı gerektiren mülkiyete ilişkin bir menfaate sahip olup olmadığı noktasındaki hukuki durumunun değerlendirilmesi gerekir (Cemile Ünlü [2. B.], B. No: 2013/382, 16/4/2013, § 26; İhsan Vurucuoğlu [1. B.], B. No: 2013/539, 16/5/2013, § 31).

44. Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkı mevcut mal, mülk ve varlıkları koruyan bir güvencedir. Bir kişinin hâlihazırda sahibi olmadığı bir mülkün mülkiyetini kazanma hakkı, kişinin bu konudaki menfaati ne kadar güçlü olursa olsun Anayasa'yla korunan mülkiyet kavramı içinde değildir. Bu hususun istisnası olarak belli durumlarda bir ekonomik değer veya icrası mümkün bir alacağı elde etmeye yönelik meşru bir beklenti Anayasa'da yer alan mülkiyet hakkı güvencesinden yararlanabilir (Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi [1. B.], B. No: 2012/636, 15/4/2014, §§ 36, 37).

45. Son olarak bir kanun hükmünün ya da içtihadın ayrımcılığa yol açtığı iddiasıyla mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının ihlal edildiğinden şikâyet edildiği hâllerde mülkün var olup olmadığı değerlendirilirken söz konusu kanun hükmü veya içtihadın mevcut olmaması hâlinde kişinin ihtilaf konusu mülkle ilgili olarak icra edilebilir bir hakkı olup olmayacağına bakılır (Nuriye Arpa, § 47).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

46. Başvurucu, kamu görevlisi olarak çalışmaktayken OHAL KHK'sıyla başvurucunun görevine son verilmiştir. Başvurucunun 5434 sayılı Kanun ile 5510 sayılı Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında (kamuda) geçen 23 yıl hizmeti ve aynı

Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi (SSK'ya tabi) kapsamındaki 2 yıl 4 ay 25 gün olmak üzere toplam 25 yıl 4 ay 25 gün hizmet süresine karşılık başvurucuya 1/2/2017 tarihinden geçerli olmak üzere emekli aylığı bağlandığı görülmüştür. Başvurucu, emekli aylığı bağlanmakla birlikte özellike 23 yıllık 5434 sayılı Kanun ile 5510 sayılı Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamındaki sigortalılık süresine dikkat çekerek emekli ikramiyesi ödenmesini de istemiş; talebinin reddi üzerine dava açmıştır. İdare Mahkemesi 5434 sayılı Kanun'un 89. maddesinin ikinci fıkrasına göre hizmet birleştirilmesi suretiyle emekli aylığı bağlananlara ikramiye ödenmesi için 5434 sayılı Kanun'a tabi daire, kuruluş ve ortaklıklarda geçen çalışmalarının 1475 sayılı Kanun'un 14. maddesinde belirtilen kıdem tazminatına hak kazanma şartlarına uygun olarak sona ermiş olması gerektiği, başvurucunun görevine KHK ile son verildiğinden kıdem tazminatına hak kazanma şartını sağlamadığı ve böylece emekli ikramiyesi ödenmemesinde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varmıştır. Ankara Bölge İdare Mahkemesi başvurucunun istinaf talebini reddetmiştir.

47. Uyuşmazlıkta uygulanacak hukuk kurallarının yorumlanması görevi yargı makamlarına ait olup Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamındaki görevi yargı makamlarının yorumlarının sonuçlarının temel hak ve özgürlüklerin ihlaline yol açıp açmadığını incelemektir.

48. Yukarıda yer verilen Danıştay içtihadında ve SGK görüşünde belirtildiği üzere (bkz. §§ 28, 29, 33, 38, 39) kamu görevinden çıkarıldığı hâlde 5434 sayılı Kanun ile 5510 sayılı Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında geçen sigortalılık süresi emekli aylığına hak kazanmak için yeterli olanlara emekli ikramiyesi ödenmektedir. Buna karşılık kamu görevinden çıkarılan ancak emekli aylığı için kamuda anılan kanun hükmü kapsamında geçen sigortalılık süresi yeterli gelmeyip gerekli süreyi hizmet birleştirmesi suretiyle tamamlayanlara ise emekli ikramiyesi ödenmemektedir. Bunun sebebi ise 5434 sayılı Kanun'un 89. maddesinin ikinci fıkrasındaki düzenlemedir. Bu düzenlemeye göre kamuda geçen çalışmalarına karşılık emekli ikramiyesi ödenebilmesi, bu kapsamdaki çalışmalarının 1475 sayılı mülga Kanun'un 14. maddesinde belirtilen kıdem tazminatına hak kazanma şartlarına uygun olarak sona ermiş olmasına bağlı olup idarece ve mahkemelerce, KHK ile kamu görevinden çıkarılma durumu kıdem tazminatına hak kazanma şartına uygun göreve son verilme olarak kabul edilmemekte; böylece ikramiyeye hak kazanılamamaktadır.

49. Bu durumda kamu görevinden OHAL KHK'sıyla çıkarılan başvurucunun birleştirilmiş hizmet süresi üzerinden kendisine emekli ikramiyesi ödenmesine yönelik beklentisinin 5434 sayılı Kanun'un 89. maddesinin ikinci fıkrasındaki düzenleme ve anılan Danıştay içtihadına göre somut bir temele dayanmadığı görülmektedir. Buna göre somut başvuru açısından hizmet süresine bağlı olarak başvurucuya emekli ikramiyesi ödenmesi yönünden tek başına Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı kapsamında yapılacak bir incelemede bir mülkünün veya somut ve yeterli bir hukuki temele dayalı olarak mülkiyeti elde etmeye yönelik meşru bir beklentisinin bulunduğunun gösterilemediği anlaşılmaktadır (benzer yönde bir karar için bkz. Melahat Binzet [1. B.], B. No: 2020/16869, 5/9/2023, § 47).

50. Bununla birlikte söz konusu kıdem tazminatına hak kazanma şartlarına uygun olarak sona ermiş olma kuralı yalnızca hizmet birleştirmesi suretiyle emekli aylığı bağlananlar için geçerli olup emekli aylığı bağlanması için5434 sayılı Kanun ile 5510 sayılı Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında süresi tek başına yeterli olanlar KHK ile kamu görevinden çıkarılsalar dahi emekli ikramiyesi alabilmektedir. Dolayısıyla kamu görevinden çıkarıldığı hâlde anılan kapsamdaki sigortalılık süresi aylık bağlanmaya yeterli

olanlar ile aylık bağlanmaya yeterli olmayanlar arasında -emekli ikramiyesi ödenebilmesi için- 1475 sayılı mülga Kanun'un 14. maddesinde belirtilen kıdem tazminatına hak kazanma şartlarına uygun olarak sona erme kuralına tabi tutulma cihetiyle farklılık oluşturulduğu görülmektedir.

51. Somut olayda, 23 yıllık sigortalılık süresi 5434 sayılı Kanun ile 5510 sayılı Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında geçen başvurucuya ikramiye ödenmemesinin temel nedeni 5434 sayılı Kanun'un 89. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen kıdem tazminatına hak kazanma şartlarına uygun olarak sona erme kuralıdır. Bu şartın aranmaması hâlinde başvurucuya ikramiye ödenebileceği dikkate alındığında başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesi kapsamında bir ekonomik menfaatinin bulunduğunun tespit edilmiş olması, Anayasa'nın 10. maddesinde güvence altına alınan ayrımcılık yasağı yönünden inceleme yapılması için yeterli görülmüştür.

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

52. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

Yılmaz AKÇİL bu görüşe katılmamıştır.

3. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

53. Anayasa'nın 10. maddesinde yer verilen eşitlik ilkesi hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemli değil hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin amacı aynı durumda bulunan kişilerin yasalar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, kişilere ayrım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak kanun karşısında eşitliğin ihlali yasaklanmıştır. Kanun önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez (AYM, E.2009/47, K.2011/51, 17/3/2011).

54. Her farklı muamele otomatik olarak ayrımcılık yasağının ihlali sonucunu doğurmaz. Sadece Anayasa'nın 10. maddesinde sayılan belirlenebilir özellikler temelinde yapılan farklı muamele ve durumlar bu anlamda farklı muamele teşkil edebilir. Anayasa'nın 10. maddesinde yer alan "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir." düzenlemesinde yer verilen "dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep" şeklindeki ayrımcılık temellerine -söz konusu unsurların birçok uluslararası düzenlemede de karşılık bulan önemli ayrımcılık temelleri olması nedeniyle- açıkça yer verilmiştir. Bununla birlikte madde metninde yer alan "herkes" ve "benzeri sebeplerle" ifadeleri ayrımcılığa karşı korunan kişi ve ayrımcılık temelleri açısından sınırlı bir yaklaşımın benimsenmediğini ortaya koymakta olup madde metninde yer alan temeller örnek niteliğindedir (Hüseyin Kesici [1. B.], B. No: 2013/3440, 20/4/2016, § 56; Reis Otomotiv Ticaret ve Sanayi A.Ş., § 79).

55. Anayasa Mahkemesi "benzeri sebeplerle" ifadesinin yorumu bağlamında "...

Özgürlüklerle ilgili olarak Anayasada yer alan en önemli kavramlardan birini de yasa önünde eşitlik ilkesi oluşturmaktadır.... eşitlik açısından ayırım yapılmayacak hususlar madde metninde sayılanlarla sınırlı değildir. 'Benzeri sebeplerle' de ayırım yapılamayacağı esası getirilmek suretiyle ayırım yapılamayacak konular genişletilmiş ve böylece kurala uygulama açısından da açıklık kazandırılmıştır..." diyerek ayrımcılık temellerinin maddede sayılanlarla sınırlı olmadığını açıkça ifade etmiştir (AYM, E.1986/11, K.1986/26, 4/11/1986).

56. Bireysel başvuru yolunda Anayasa Mahkemesinin Anayasa'nın 10. maddesi kapsamında inceleyebileceği bir meselenin varlığından söz edilebilmesi için aynı veya göreceli olarak benzer durumda olan kişilere yönelik olarak farklı muamelenin varlığı şarttır. Benzer durumun varlığının gösterilmesi şartı, kıyaslanan grupların tıpatıp aynı olmasını gerektirmez (Nuriye Arpa, § 55).

57. Anayasa'nın 10. maddesinde düzenlenen eşitlik ilkesi Anayasa'da güvence altına alınan hak ve özgürlüklerden yararlanılırken nesnel ve haklı bir neden olmaksızın aynı veya benzer durumda bulunan kişilere farklı muamelede bulunulmasını yasaklamaktadır. Nesnel ve makul bir şekilde haklılaştırılamayan, diğer bir ifadeyle meşru bir amaca dayanmayan ya da seçilen araç ile hedeflenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisi bulunmayan farklı muameleler Anayasa'nın 10. maddesinin amaçları bağlamında ayrımcı karakterli olarak kabul edilir (Nuriye Arpa, § 58).

58. Dolayısıyla hukuksal durumları aynı olanlara yönelik farklı muamelenin objektif ve makul bir sebebe dayandığı, farklı muamelenin öngörülen meşru amaç ile orantılı olduğu, diğer bir ifadeyle farklı muameleye tabi tutulan kişiye aşırı ve olağanın ötesinde bir külfet yüklenmediği hâllerde eşitlik ilkesi ihlal edilmeyecektir (Burcu Reis [1. B.], B. No: 2016/5824, 28/12/2021, § 50).

59. Ayrımcılık iddiasının incelenmesinde öncelikle Anayasa'nın 10. maddesi çerçevesinde farklı muamelenin mevcut olup olmadığı tespit edilecek, bu bağlamda aynı ya da benzer durumdaki kişiler arasında mülkiyet hakkına müdahale bakımından farklılık gözetilip gözetilmediği belirlenecektir. Bundan sonra farklı muamelenin objektif ve makul bir temele dayanıp dayanmadığı ve farklı muamelenin orantılı olup olmadığı sorgulanarak sonuca varılacaktır (benzer yönde bkz. Mehmet Fatih Bulucu [GK], B. No: 2019/26274, 27/10/2022, § 65).

60. Kuşkusuz benzer durumlara farklı muamelenin haklı bir temelinin bulunup bulunmadığının veya farklılığın ne dereceye kadar müstahak olacağının değerlendirilmesinde kamu otoritelerinin belli ölçüde takdir yetkisi bulunmaktadır. Bununla birlikte bu takdir yetkisinin kapsamı somut olayın özelliklerine ve hususiyetle farklı bir şekilde yararlandırılan hakkın niteliğine göre değişebilecektir (Nuriye Arpa, § 59).

61. Ayrımcılık yasağı kapsamında farklı muamelenin bulunduğunu ispatlama mükellefiyeti başvurucudadır. Ne var ki başvurucunun farklı muamelenin bulunduğunu göstermesi hâlinde bu farklı muamelenin nesnel ve haklı bir temeli ve seçilen araç ile hedeflenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisi olduğunu ispatlama yükümlülüğü kural olarak kamu otoritelerine ait olur (Nuriye Arpa, § 60). Ancak farklı muamelenin nesnel ve haklı bir sebebinin bulunmadığı konusunun olgusal olarak başvurucu tarafından temellendirilmediği ya da objektif olarak ispatın imkânsız ya da beklenmesinin makul olmayacağı durumlar istisna tutulmalıdır (Burcu Reis, § 52).

62. Diğer taraftan bir statüye girişin birtakım şartlara bağlanması ve bu şartları taşımadığı

değerlendirilenlerin söz konusu statüye alınmaması kural olarak farklı muamele biçiminde yorumlanamaz. Dolayısıyla kişilerin şartları taşımadıkları gerekçesiyle birtakım hak ve imkânlardan yararlandırılmaması ilke olarak ayrımcılık yasağından kaynaklanan güvencelerin harekete geçmesine yol açmaz. Bu çerçevede bir hak veya imkândan, ilgili mevzuat gereğince ancak kısıtlı sayıda kişinin yararlanması ve yetkili makamın bu kişileri belirlerken takdir yetkisi kullanması farklı muamele olarak telakki edilemez. Ancak statüye giriş veya haktan/imkândan yararlanma şartlarından birinin kendi başına farklı muamele teşkil etmesi ya da bunların uygulanmasında nesnel değerlendirmelerden ziyade ayrımcı saiklerle hareket edilmesi durumunda Anayasa'nın 10. maddesindeki teminatlar uygulanabilir hâle gelir (Burcu Reis, § 58).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

i. Benzer Durumun ve Farklı Muamelenin Tespiti

63. Somut olay bağlamında ilk tespit edilmesi gereken husus, emekli aylığına hak kazanılan sürenin tamamını 5434 sayılı Kanun ile 5510 sayılı Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında geçirdikten sonra kamudaki görevinden çıkarılanlarla emekli aylığına hak kazanılan sürenin bir kısmını geçirdikten sonra görevinden çıkarılanların kıyaslanabilir ve benzer durumda olup olmadığıdır.

64. 5434 sayılı Kanun'un somut olayda uygulanan 89. maddesindeki düzenlemeden önce 2829 sayılı mülga Kanun'un 12. maddesinde, hizmet birleştirmesi sonucu emekli aylığı bağlananlara emekli ikramiyesi ödenebilmesi için son defa Emekli Sandığına tabi görevlerden emekliye ayrılma koşulu bulunmakta iken Anayasa Mahkemesi 5/2/2009 tarihli ve E.2005/40, K.2009/17 sayılı kararıyla son defa T.C. Emekli Sandığına tabi görevlerden emekliye ayrılma şartını iptal etmiştir. İptal isteminde özellikle başka sosyal güvenlik kurumlarına bağlı olarak çalıştıktan sonra, son bir yılda Emekli Sandığına tabi bir görevde bulunanlara bu süre üzerinden emekli ikramiyesi ödendiği hâlde uzun süre Emekli Sandığına tabi görevlerde çalışıp en son başka bir sosyal güvenlik kuruluşuna tabi olarak yaşlılık aylığına hak kazananlara Emekli Sandığınca emekli ikramiyesi ödenmemesinin Anayasa'nın 2., 10. ve 60. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür. Nitekim Anayasa Mahkemesi iptal gerekçesinde ikramiye ödenmesi için son görev yapılan yerin Emekli Sandığına tabi olması koşulunun eşitlik ilkesine aykırı olduğuna dikkat çekmiştir. Anayasa Mahkemesi, farklı sosyal güvenlik kuruluşlarındaki hizmet süreleri birleştirilerek emekli olanlara yaşlılık aylığı bağlandığı hâlde, itiraz konusu ibareyle son defa bağlı olunan sosyal güvenlik kurumuna göre ayrım yapılarak Emekli Sandığına tabi görevlerden emekliye ayrılmayanlara 5434 sayılı Kanun'a tabi çalışma süreleri için emekli ikramiyesi ödenmemesini Anayasa'nın 10. maddesindeki eşitlik ilkesine aykırı olup adil sonuçlar doğurmadığından 2. maddesindeki hukuk devleti ilkesine de aykırı bulmuştur (bkz. § 25).

65. Anayasa Mahkemesinin iptal kararı üzerine 16/6/2010 tarihli ve 5997 sayılı Kanun'la yeni bir düzenleme yapılmışsa da yeni düzenlemenin iptal edilen düzenlemeyle benzer mahiyette olduğu gerekçesiyle "Son defa bu Kanun veya 5510 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesi hükümlerinin uygulanmasını gerektiren görevlerde çalışmakta iken emekliye ayrılan ve" ifadesini Anayasa Mahkemesi 12/5/2011 tarihli ve E.2010/81, K.2011/78 sayılı kararla iptal etmiştir. Anayasa Mahkemesi gerekçesinde düzenlemenin daha önce K.2009/17 sayılı kararıyla iptal ettiği kuralla kapsam ve içerik yönünden aynı nitelikte olduğuna dikkat çekmiştir (bkz. § 26).

66. Anayasa Mahkemesinin 5997 sayılı Kanun'la yapılan değişikliği de iptal etmesinin

ardından 5434 sayılı Kanun'un somut olaydaki uygulamanın dayanağı olan 89. maddesi 6270 sayılı Kanun'la yeniden düzenlenmiştir. Düzenlemeyle, emekli ikramiyesi ödenmesi için bu sefer, son defa 5434 sayılı Kanun veya 5510 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesine tabi görevlerde çalışma şartı aranmamıştır. Böylece farklı sosyal güvenlik kuruluşlarındaki hizmet süreleri birleştirilerek emeklilik, yaşlılık ya da malullük aylığı bağlananlara, son defa bağlı olunan sosyal güvenlik kurumuna göre ayrım yapılmaksızın kamuda geçen çalışmalarına karşılık emekli ikramiyesi ödenebilmesi öngörülmüştür. Fakat bu düzenlemede, sözü edilen kişilere kamuda geçen çalışmalarına karşılık emekli ikramiyesi ödenebilmesi, bu kapsamdaki (kamudaki) çalışmalarının 1475 sayılı Kanun'un 14. maddesinde belirtilen kıdem tazminatına hak kazanma şartlarına uygun olarak sona ermiş olması şartına bağlanmıştır. Böylece, hizmet akdiyle çalışanlar için öngörülen kıdem tazminatı ödenme koşulları, kural kapsamındaki kişilerin kamuda geçen çalışmaları için emekli ikramiyesi ödenmesi bakımından geçerli kılınmıştır. Emekli ikramiyesi için getirilen kıdem tazminatına hak kazanma şartlarına uygun olarak sona erme koşulu özel sektördeki çalışmanın sona ermesiyle ilgili olmayıp kamudaki görevin sonlanmasıyla ilgilidir.

67. Kamu görevinde iken emekli aylığı için gerekli 25 yıllık sigortalılık süresinin bir kısmını (23 yılını) 5434 sayılı Kanun ile 5510 sayılı Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında geçirdikten sonra görevinden çıkarılan başvurucunun talep ettiği ikramiye anılan kapsamda geçen 23 yıllık süreye ilişkindir. Bu itibarla başvurucunun durumunun kamudaki görevinden 25 yıllık sürenin ardından çıkarıldığı hâlde kıdem tazminatına hak kazanma şartları aranmadan ikramiye ödenen kişilerle benzer olduğu söylenebilir. Buna göre kamudaki görevinden çıkarıldığı hâlde emekli aylığı bağlanması için somut olayda gerekli 25 yıllık süreyi kamuda geçirdikleri için ikramiye ödenenler ile emekli aylığı için gerekli olan sürenin bir kısmını kamuda geçirdiği halde söz konusu süreyi hizmet birleştirmesi suretiyle sağlayanlar (dolayısıyla kıdem tazminatına hak kazanma şartlarına uygunluğu arananlar) karşılaştırılabilir kategoriler oluşturmaktadır. Diğer bir deyişle emekli aylığına hak kazandıracak gerekli süreden sonra kamudaki görevinden çıkarılanlar ile gerekli süre dolmadan ancak söz konusu sürenin bir kısmını anılan kapsamda geçirdikten sonra kamu görevinden çıkarılanların emekli ikramiyesi ödenmesi için kıdem tazminatı şartlarına tabi tutulma yönünden benzer durumda oldukları söylenebilir. Zira söz konusu kişilerin hukuki durum ve statüleri benzerdir. Aralarındaki yegâne fark emekli aylığına hak kazanıp kazanmama (somut olayda 5434 sayılı Kanun ile 5510 sayılı Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında 23 ve 25 yıl çalışma) bakımındandır.

68. İlgili kanun hükümlerine göre emekli ikramiyesi için öncelikli şart, kişinin Emekli Sandığına tabi görev süresiyle emekli aylığına hak kazanmasıdır. Emekli aylığı için anılan kapsamdaki görev süresi yeterli olmayıp diğer sigortalı çalışmasıyla bu süreyi tamamlayanlar için -hangi sigortalılığın önce olduğuna bakılmaksızın- ikinci bir şart daha öngörülmektedir. Bu şarta göre kamudaki görevin 1475 sayılı Kanun'un 14. maddesinde belirtilen kıdem tazminatına hak kazanma şartlarına uygun olarak sona ermesi gerekmektedir. Bu koşulun hizmet birleştirmesi suretiyle aylık bağlananlarda aranması emekli ikramiyesine hak kazanılması yönünden farklı bir muamele teşkil eder.

ii. Nesnel ve Haklı Bir Sebebin Varlığı

69. Sosyal hukuk devleti, toplum ve çalışma yaşamında adalete ve eşitliğe dayalı bir hukuk düzeni kurmak durumundadır. Anayasa'nın 2. ve 60. maddeleri uyarınca, devlet tarafından sosyal güvenliğin ve sosyal adaletin sağlanmasına elverişli ortamın yaratılması ve bu anlamda sosyal güvenlik alanında getirilecek bir haktan aynı sosyal güvenlik kurumu içinde

yer alan ve temelde birbirine yakın konumda bulunan tüm iştirakçilerin adalet ve hakkaniyet ölçüleri içinde yararlanmalarını öngören düzenlemelerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Aynı durumda bulunan kişilerin kanunun öngördüğü haklardan aynı esaslara göre yararlandırılmaları Anayasa'nın 10. maddesinde ifade edilen eşitlik ilkesinin de bir gereğidir (AYM, E.2013/111, K.2014/195, 25/12/2014).

70. Devletin desteğine bağlı olan sosyal hakların en önemlisi sosyal güvenlik hakkıdır. Emekli ikramiyesi; emeklilik, yaşlılık ya da malullük aylığı almaya hak kazanan kamu çalışanlarına çalışma hayatında istikrar ve devamlılığı sağlamak amacıyla ve sosyal devlet ilkesi gereğince yapılan bir ödeme türü olup Anayasa'nın 60. maddesinde öngörülen sosyal güvenlik hakkı kapsamındadır. Kanun koyucunun emekli ikramiyesinin miktarını ve ödenme koşullarını belirleme konusunda anayasal ilkelere aykırı olmamak, hakkaniyet ve kamu yararı ölçütlerini gözetmek koşuluyla düzenleme yapma yetkisi bulunmaktadır. Ancak kanun koyucu, Anayasa'nın 60. maddesi uyarınca sosyal güvenliği sağlama görevini yerine getirirken, anılan yetkiye dayanarak emekli ikramiyesiyle ilgili keyfî ya da bu haktan yararlananlar arasında eşitsizliğe neden olacak düzenlemeler yapamaz (AYM, E.2013/111, K.2014/195, 25/12/2014).

71. Ayrıca benzer durumlarda farklı bir muamelenin gerekip gerekmediği veya ne ölçüde gerektiğinin değerlendirilmesi bakımından da kamu makamlarının belirli bir takdir yetkisinin bulunduğu açıktır. Ancak bu takdir yetkisinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak ayrımcılık yasağı yönünden bir sınırının olduğu da kuşkusuzdur (yurt dışında geçen hizmet sürelerini borçlanma imkânının sonradan vatandaşlığa alınanlar yönünden ayrımcı şekilde uygulanmasına ilişkin benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Bedrettin Morina [GK], B. No: 2017/40089, 5/3/2020, § 48).

72. Mülkiyet hakkına müdahale edilirken aynı konumdaki kişilere farklı muamele yapılmasına neden olan kamu makamlarının bu farklılığı haklı kılabilecek makul ve nesnel gerekçeler sunabilmesi gerekmektedir (Bedrettin Morina, § 49). Bu bağlamda emekli ikramiyesi koşullarının belirlenmesi kural olarak kamu makamlarının takdir yetkisinde olmakla birlikte müdahalenin makul ve nesnel bir gerekçeye dayalı olmadan ayrımcı bir şekilde uygulanmaması da zorunludur.

73. Yukarıda yapılan açıklamalar bir bütün olarak dikkate alındığında kanun hükmünün kamudaki görevinden ayrılanlara ikramiye verilmesinin önünü açan Anayasa Mahkemesinin iptal kararına dayandırıldığı anlaşılmaktadır. Kanun koyucunun kamu hizmetinde istikrar ve devamlılığın temin edilmesi, sosyal güvenlik sisteminin sürdürülebilirliği ve aktüeryal dengenin sağlanması gibi amaçları gözeterek emekli ikramiyesi ödenmesi konusunda emekli aylığı için gerekli hizmetlerinin tamamı 5434 sayılı Kanun veya 5510 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesi kapsamında geçenler, başka bir deyişle hizmet birleştirmesi yapmaksızın emekliye ayrılabilecekler ile hizmet birleştirmesi yaparak emekliye ayrılabilecekler arasında bir fark öngörme konusunda takdir yetkisine sahip olup ikinci kategoride yer alanlar için birinci kategorilerdekilerden farklı koşullar öngörülmesinin nesnel ve haklı bir nedeni olmadığı söylenemez.

iii. Farklı Müdahalenin Orantılılığı

74. Farklı muamele ve hedeflenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisinin bulunup bulunmadığı da irdelenmelidir. Orantılılık ulaşılmak istenen amaç ile seçilen araç arasında aşırı bir dengesizlik bulunmamasına işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle orantılılık, amaç ile araç arasında adil bir denge kurulmasını gerektirmektedir. Buna göre farklı muameleyle

ulaşılmak istenen meşru amaç ve başvurucunun mülkiyet hakkından yararlanmasındaki bireysel yarar arasında makul bir orantı kurulmalıdır. Hedeflenen amaca ulaşıldığında elde edilecek kamusal yararla kıyaslandığında farklı muamelenin kişiye yüklediği külfetin aşırı ve orantısız olmaması gerekir (Ayşe Tezel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/14186, 20/10/2022, § 88).

75. Anayasal bir güvence olan eşitlik ilkesi, nesnel ve haklı bir sebebi bulunsa bile farklı muamelenin farklı muameleye maruz kalana orantısız bir külfet yüklenmemesini gerektirir (Mehmet Fatih Bulucu, § 77).

76. Hizmetlerinin tamamını 5434 sayılı Kanun veya 5510 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesi kapsamında geçirenler, başka bir deyişle hizmet birleştirmesi yapmaksızın emekliye ayrılabilecekler ile hizmet birleştirmesi yaparak emekliye ayrılabilecekler arasında emeklilik ikramiyesi ödenmesinde bir fark öngörme bakımından kanun koyucu takdir yetkisine sahip ise de karşılaştırılabilir gruplar arasında ortaya çıkacak farklılığın orantılı olması gerekir. Hizmetlerinin tamamını 5434 sayılı Kanun veya 5510 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesi kapsamında geçirenlere kamu görevinden çıkarıldığında emeklilik ikramiyesi tam olarak ödendiği halde 5434 sayılı Kanun'un 89. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca hizmet birleştirmesi yaparak emekliye ayrılanlara hiç emekli ikramiyesi ödenmemektedir. Burada 5434 sayılı Kanun veya 5510 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesi kapsamında geçirilen sürenin çok uzun olması, 25 yılı tamamlamak için bu kanun hükmü dışındaki mevzuata göre çalışılan ve birleştirilen sürenin 1 ay bile olması durumu değiştirmemektedir. Nitekim somut olaydaki gibi 5434 sayılı Kanun veya 5510 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesi kapsamında 23 yıllık hizmeti bulunan, sadece başka mevzuat kapsamındaki iki yıllık çalışma süresini birleştiren başvurucuya -bu mevzuata göre çalıştığı süre ile orantılı olarak da olsa- emeklilik ikramiyesi ödenmemişken aynı nedenlerle kamu görevine son verilen, 25 yıllık süresini anılan mevzuat kapsamında geçirenlere emeklilik ikramiyesi tam ödenmiştir. Bu durumda karşılaştırılabilir gruplar arasında ortaya çıkan farklılığın açıkça orantısız olduğu sonucuna varılmıştır.

77. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 10. maddesinde güvence altına alınan ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Yılmaz AKÇİL bu görüşe katılmamıştır.

VI. GİDERİM

78. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yargılamanın yenilenmesine ve 85.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

79. Tespit edilen ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin usul ve esaslar 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinde yer almaktadır.

80. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir.

81. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır.

Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

82. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilmeden önce ihlalin kaynağının belirlenmesi gerekir. Buna göre ihlal; idari eylem ve işlemler, yargısal işlemler veya yasama işlemlerinden kaynaklanabilir. İhlalin kaynağının belirlenmesi uygun giderim yolunun belirlenebilmesi bakımından önem taşımaktadır (Mehmet Doğan, § 57).

83. İhlal, idari makamların veya yargı makamlarının Anayasa'ya uygun yorum yapmalarına imkân vermeyecek açıklıktaki bir kanun hükmünü uygulamaları veya kanundaki belirsizlikler sebebiyle ortaya çıkmışsa bu ihlal kanunun uygulanmasından değil doğrudan kanundan kaynaklanmaktadır. Bu durumda söz konusu ihlalin bütün sonuçlarıyla giderilebildiğinden söz edilebilmesi için ancak ihlale yol açan kanun hükmünün ortadan kaldırılması veya ilgili hükmün yeni ihlallere yol açılmayacak bir şekilde değiştirilmesi ya da yeni ihlallere yol açılmasının önüne geçilebilmesi amacıyla belirsizliğin önlenmesi gerekir (Süleyman Başmeydan [GK], B. No: 2015/6164, 20/6/2019, § 70).

84. Başvuruya konu olayda Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 10. maddesinde güvence alınan ayrımcılık yasağının ihlal edildiği ve ihlalin doğrudan 5434 sayılı Kanun'un 89. maddesinin ikinci fıkrasından kaynaklandığı sonucuna varılmıştır.

85. Kanundan kaynaklanan ihlal durumunda giderim yöntemi olarak iki seçenek öne çıkmaktadır. Bunlardan ilki Anayasa Mahkemesinin Sabri Uhrağ ([GK], B. No: 2017/34596, 29/12/2020) kararında uygulanan eski hâle getirme kuralı çerçevesinde kanuni düzenleme yapılması hususundaki keyfiyetin Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirilmesidir. İhlalin giderimini sağlayabilecek bir diğer yöntem ise Anayasa Mahkemesinin Hulusi Yılmaz ([GK], B. No: 2017/17428, 1/12/2022) kararında benimsenen ihlale neden olan kanuni düzenlemenin Anayasa'ya aykırı olduğu gerekçesiyle ilgili mahkemesince itiraz yoluna başvurulmasıdır. Anayasa Mahkemesi ihlalin kanundan kaynaklandığı hâllerde giderimin ne şekilde yapılacağı ile ilgili olarak anılan kararlarda ilkeleri tespit etmiştir.

86. Bu çerçevede Anayasa kurallarının bağlayıcılığını düzenleyen Anayasa'nın 11. maddesi ve hâkimin öncelikle Anayasa kurallarını dikkate alarak uyuşmazlıkları çözmesini emreden Anayasa'nın 138. maddesi hâkimin Anayasa'ya uygun karar vermesini zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda Anayasa'nın 152. maddesinin de hâkime davada uygulayacağı kanun hükmünün Anayasa'ya uygun olup olmadığını inceleme görevi yüklediğine dikkati çekmek gerekir. Ancak somut olayda bireysel başvuru öncesi yapılan yargılama sırasında olağan yargı yerleri, Anayasa'nın 152. maddesi kapsamında bu davada uygulanan kanun hükmünün Anayasa'ya aykırılığı yönünde bir itiraz başvurusunda bulunmamıştır. Bununla birlikte yeniden yapılacak yargılamada anılan Anayasa hükmü çerçevesinde davada uygulanacak kanun hükmünün Anayasa'ya aykırılığı yönünde itirazda bulunulabilmesi mümkündür (Hulusi Yılmaz, §§ 65, 66).

87. Diğer taraftan yeniden yapılacak yargılamada uygulanacak kanun hükmünün temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası anlaşma hükümlerine aykırı olması durumunda Anayasa'nın milletlerarası anlaşma hükümleri esas alınarak uyuşmazlığın çözülebileceğine yönelik 90. maddesinin son fıkrası hükmü de uygulama alanı bulabilir. Ancak Anayasa'nın

152. maddesi uyarınca Anayasa'ya aykırı olan kanun hükmünün iptali için Anayasa Mahkemesine başvurulması, başvuruya konu olayın koşulları dikkate alındığında daha doğru bir yoldur (Hulusi Yılmaz, § 67).

88. Anılan Anayasa Mahkemesi kararlarına ve ilgili Anayasa hükümlerine göre mevcut başvuru yönünden ihlalin ve sonuçlarının giderimi amacıyla aşağıda belirtilen şu iki yöntemin birlikte uygulanması gerektiği değerlendirilmiştir:

- İhlal doğrudan kanundan kaynaklandığı için bireysel başvurunun işlevine uygun şekilde benzer ihlallerin de önüne geçilebilmesi amacıyla kararın TBMM'ye bildirilmesine karar verilmesi gerekir.

- Anayasa'nın 152. maddesi uyarınca ilgili kanun hükmünün iptali için Anayasa Mahkemesine itiraz yoluyla başvurulabileceği veya Anayasa'nın 90. maddesinin son fıkrasının uygulanabileceği dikkate alındığında yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunduğundan kararın bir örneğinin ayrıca Ankara 7. İdare Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

Yılmaz AKÇİL bu görüşe katılmamıştır.

89. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA Yılmaz AKÇİL'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 10. maddesinde güvence alınan ayrımcılık yasağının İHLAL EDİLDİĞİNE, Yılmaz AKÇİL'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 10. maddesinde güvence alınan ayrımcılık yasağının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 7. İdare Mahkemesine (E.2017/2044, K.2018/386) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ile 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. İhlalin kanundan kaynaklanması nedeniyle kararın Türkiye Büyük Millet Meclisine BİLDİRİLMESİNE Yılmaz AKÇİL'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 25/2/2025 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvuru; birleştirilen hizmet süreleri üzerinden emeklilik aylığı bağlananlara emekli ikramiyesi ödenebilmesi için kamudaki görevin kıdem tazminatına hak kazanma şartlarına uygun olarak sona ermesi koşulunun aranması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Kararda, Emekli Sandığına bağlı olarak geçen hizmet süresinin tek başına yeterli olması hâlinde görevin ne şekilde sona erdiğine bakılmadan emekli ikramiyesi ödeneceği halde hizmet süresinin tek başına emekliliğe yeterli olmaması durumunda kıdem tazminatına hak kazanma şartlarına uygun olarak hizmetin sona ermiş olma koşulunun aranmasının başvurucuya orantısız külfet yüklenmesi nedeniyle Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 10. maddesinde güvence altına alınan ayrımcılık yasağının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

2. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğinden şikâyet eden bir kimse, önce böyle bir hakkının var olduğunu kanıtlamak zorundadır (Mustafa Ateşoğlu ve diğerleri, B. No: 2013/1178, 5/11/2015, § 54). Bu nedenle öncelikle başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesi uyarınca korunmayı gerektiren mülkiyete ilişkin bir menfaatinin bulunup bulunmadığı noktasındaki hukuki durumunun değerlendirilmesi gerekir (Cemile Ünlü, B. No: 2013/382, 16/4/2013, § 26; İhsan Vurucuoğlu, B. No: 2013/539, 16/5/2013, § 31).

3. Anayasa'nın 35. maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Bu bağlamda mülk olarak değerlendirilmesi gerektiğinde kuşku bulunmayan menkul ve gayrimenkul mallar ile bunların üzerinde tesis edilen sınırlı ayni haklar ve fikrî hakların yanı sıra icrası kabil olan her türlü alacak da mülkiyet hakkının kapsamına dâhildir (Mahmut Duran ve diğerleri, B. No: 2014/11441, 1/2/2017, § 60).

4. Mülkiyet hakkı, özel hukukta veya idari yargıda kabul edilen mülkiyet hakkı kavramlarından farklı bir anlam ve kapsama sahip olup bu alanlarda kabul edilen mülkiyet hakkı, yasal düzenlemeler ile yargı içtihatlarından bağımsız olarak özerk bir yorum ile ele alınmalıdır (Hüseyin Remzi Polge, B. No: 2013/2166, 25/6/2015, § 31; Mustafa Ateşoğlu ve diğerleri, § 51).

5. Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkı mevcut mal, mülk ve varlıkları koruyan bir güvencedir. Bir kişinin hâlihazırda sahibi olmadığı bir mülkün mülkiyetini kazanma beklentisi -kişinin bu konudaki menfaati ne kadar güçlü olursa olsun- Anayasayla korunan mülkiyet kavramı içinde değildir. Bu bağlamda belirtmek gerekir ki Anayasa'nın 35. maddesi soyut bir temele dayalı olarak mülkiyete erişmeyi ve mülkiyeti edinmeyi değil mülkiyet hakkını güvence altına almaktadır. Bu hususun istisnası olarak belli durumlarda bir ekonomik değer veya icrası mümkün bir alacağı elde etmeye yönelik meşru bir beklenti Anayasa'da yer alan mülkiyet hakkı güvencesinden yararlanabilir (Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi, B. No: 2012/636, 15/4/2014, §§ 36, 37; Mehmet Şentürk [GK], B. No: 2014/13478, 25/7/2017, §§ 41, 53; Mustafa Ateşoğlu ve diğerleri, §§ 52-54).

6. Meşru beklenti, objektif temelden uzak bir beklenti olmayıp belirli bir kanun hükmüne veya başarılı olma ihtimalinin yüksek olduğunu gösteren yerleşik bir yargı içtihadına ya da ayni menfaatle ilgili hukuki bir işleme dayanan yeterli derecede somut nitelikteki bir beklentidir (Selçuk Emiroğlu, B. No: 2013/5660, 20/3/2014, § 28; Mehmet Şentürk, § 42). Dolayısıyla Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma kapsamında olan meşru beklentiye dayalı mülkiyet hakkının tespiti mevcut hukuk sisteminde iddia edilen mülkiyet iddiasının

tanınmasına bağlı olup bu tespit, mevzuat hükümleri ve yargı kararları ile yapılmaktadır (Üçgen Nakliyat Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2013/845, 20/11/2014, § 37). Temelsiz bir hak kazanma beklentisi veya sadece mülkiyet hakkı kapsamında ileri sürülebilir bir iddianın varlığı meşru beklentinin kabulü için yeterli değildir (Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi, § 37).

7. Diğer taraftan derece mahkemeleri önünde hukukun ne şekilde yorumlanacağına ve uygulanacağına dair bir uyuşmazlık olduğunda ve bu bağlamda başvurucu tarafından ileri sürülen iddiaların derece mahkemelerince kesin olarak reddedildiği durumlarda açık bir keyfîlik olmadığı veya bariz bir takdir hatası içermediği sürece "meşru bir beklentinin" bulunduğu sonucuna varılamaz (Yusuf Dilekçi, B. No: 2014/12026, 21/9/2017, § 48).

8. Somut olayda başvurucu kamu görevlisi olarak görev yapmakta iken 1/9/2016 tarihli ve 672 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (KHK) kapsamında kamu görevinden çıkarılmıştır. Emeklilik işlemlerinin gerçekleştirilmesi üzerine kendisine emekli aylığı bağlanan ancak emeklilik ikramiyesi ödemesi yapılmayan başvurucu, emeklilik ikramiyesi ödenmesi talebiyle SGK'ya yaptığı başvuruya cevap verilmemesi üzerine dava açmıştır. İdare Mahkemesince başvurucunun 23 yıl hizmetinin bulunduğu, 25 yılını tamamlamadığı, Emekli Sandığına tabi olarak geçen hizmet süresinin aylık bağlamaya tek başına yeterli olmaması nedeniyle 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun 89. maddesine göre emekli ikramiyesi ödenmesi isteğiyle yapılan başvurunun reddi şeklinde tesis edilen dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı belirtilerek davanın reddine karar verilmiştir. Bu durumda karara dayanak teşkil eden 5434 sayılı Kanun'un ilgili hükümlerinin kapsamının belirlenmesi gereklidir.

9. Genel olarak hizmetlerinin tamamı 5434 sayılı Kanun'a veya 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun geçici 4. maddesi kapsamında geçenlere, bir başka ifadeyle, hizmet birleştirmesi yapmaksızın emekliye ayrılanlara, 5434 sayılı Kanun'un 89. maddesinin birinci fıkrası uyarınca, herhangi bir şart aranmaksızın; buna karşılık hizmet birleştirmesi yapmak suretiyle emekli olabileceklere ise anılan maddenin ikinci fıkrasında yer alan şartlar dâhilinde emekli ikramiyesi ödenmesi gerektiği düzenlenmiştir.

10. 5434 sayılı Kanun'un 89. maddesinin birinci fıkrasında; 5434 sayılı Kanun ve/veya 5510 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesi kapsamındaki görevlerinin sona erdiği tarih itibarıyla söz konusu hizmet süreleri tek başına 5434 sayılı Kanun hükümlerine göre emekli aylığı bağlanacak olanlar için emekli aylığına özgü hizmet süresi koşulunu karşılayanlara, 1475 sayılı Kanun'un 14. maddesinde belirtilen kıdem tazminatına hak kazanma koşullarına bakılmaksızın emekli ikramiyesi ödenmesi gerektiği öngörülmüştür. Diğer bir deyişle, hizmet birleştirmesi yapmaksızın emekliye ayrılanlara memuriyet görevlerinden ayrıldıkları tarih itibarıyla 5434 sayılı Kanun ve/veya 5510 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesi kapsamındaki hizmet süreleri toplamı tek başına 5434 sayılı Kanun kapsamında emekli aylığı bağlanması için gerekli olan kadın ise 20, erkek ise 25 yıl ve üzerinde olanlara emekli ikramiyesi ödenmesi gerekmektedir. Somut olayda ise erkek olan başvurucunun KHK ile kamu görevinden çıkarıldığı tarihte 23 yıl hizmet süresi bulunmakta olup yukarıda izah edildiği üzere 5434 sayılı Kanun'da öngörülen 25 yıllık hizmet süresi dolmamıştır. Buna göre kamu görevinde çalıştığı döneme ait hizmetleri tek başına emekli ikramiyesi almaya yeterli olmayan başvurucunun durumunun 5434 sayılı Kanun'un 89. maddesinin birinci fıkrası kapsamında değerlendirilemeyeceği anlaşılmaktadır.

11. Başvurucu KHK ile kamu görevinden çıkarıldıktan sonra hizmet birleştirmesi yaptırarak kendisine emekli aylığı bağlanmıştır. Başvurucu gibi hizmet birleştirmesi yapmak suretiyle emekli olanlara, 5434 sayılı Kanun'un 89. maddesinin ikinci fıkrasına göre emekli ikramiyesi ödeneceği düzenlenmiştir. Anılan maddenin ikinci fıkrasında, birinci fıkradan farklı olarak gerekli olan hizmet süresinin yanında ayrıca hizmet birleştirmesi yapılanlar yönünden 5434 sayılı Kanun'a tabi çalışmanın 1475 sayılı Kanun'un 14. maddesinde belirtilen kıdem tazminatına hak kazanma şartlarına uygun olarak sona ermiş olması gerektiği belirtilmiştir.

12. Ayrıca belirtmek gerekir ki söz konusu Kanun'un 89. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesindeki ''25/8/1971 tarihli ve 1475 sayılı İş Kanununun 14 üncü maddesinde belirtilen kıdem tazminatına hak kazanma şartlarına uygun olarak'' ibaresi ile dördüncü fıkrasının birinci cümlesindeki "1475 sayılı Kanunun 14 üncü maddesine göre kıdem tazminatı ödenmesini gerektirmeyecek şekilde sona eren geçmiş hizmet süreleri ve'' ibarelerinin iptali talebiyle açılan davada Anayasa Mahkemesi 8/11/2012 tarihli kararıyla iptal isteminin reddine karar vermiştir (AYM, E.2012/33, K.2012/174, 8/11/2012).

13. Başvuru konusu olayda, mahkemelerce başvurucunun kamu görevine KHK ile son verilmiş ve birleştirilen hizmet süresi üzerinden emeklilik aylığı bağlanan başvurucunun kamuda geçen hizmet süresinin tek başına emekli aylığı bağlanması için yeterli olmadığı değerlendirilerek emekli ikramiyesi ödenmesi talebi reddedilmiştir. Bu bilgiler ışığında bireysel başvuruya konu mahkeme kararı incelendiğinde delillerin değerlendirilmesinde ve yorumlanmasında açık ve bariz bir takdir hatasının bulunmadığı ve yargılama sonucunda ulaşılan kanaatin keyfîlik içermediği sonucuna ulaşılmaktadır.

14. Bu durumda KHK ile kamu görevine son verilen başvurucunun birleştirilmiş hizmet süresi üzerinden kendisine emekli ikramiyesi ödenmesine yönelik beklentisinin meşru bir beklenti olduğunu gösteren bir kanun hükmü veya yerleşik yargı içtihadı gibi somut bir temele dayanmadığı görülmektedir. Buna göre somut başvuru açısından birleştirilmiş hizmet süresine bağlı olarak başvurucuya emekli ikramiyesi ödenmesi yönünden Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı kapsamında bir mülkünün veya somut ve yeterli bir hukuki temele dayalı olarak mülkiyeti elde etmeye yönelik meşru bir beklentisinin bulunduğunun gösterilemediği anlaşılmaktadır (farklılıklarla birlikte benzer değerlendirme için bkz. Melahat Binzet [1. B.], B. No: 2020/16869, 5/9/2023).

15. Öte yandan, ayrımcılık yasağı Anayasa'da güvenceye bağlanan hak ve özgürlüklerden yararlanılması bağlamında bir etkiye sahip olduğundan maddi haklardan bağımsız olarak bir varlığa sahip olmayıp diğer hakların tamamlayıcısı mahiyetindedir. Ayrımcılık yasağının tatbik edilmesi diğer hükümlerin ihlal edilmesini zorunlu kılmasa da ihtilaf konusu mesele Anayasa'daki diğer haklardan biri veya birkaçının kapsamına girmedikçe ayrımcılık yasağının uygulanması mümkün değildir (Nuriye Arpa [2. B.], B. No: 2018/18505, 16/6/2021, § 43).

16. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşıldığından, aksi yönde oluşan çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

17. Kaldı ki konu bakımından yetki yönünden kararda yer verilen değerlendirmeler çerçevesinde başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesi kapsamında korunması gereken bir ekonomik menfaatin bulunduğunun kabulü halinde dahi mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının ihlal edildiği yönündeki sonuca katılmak mümkün olmamaktadır. Zira

ayrımcılık iddiasının incelenmesinde öncelikle Anayasa’nın 10. maddesi çerçevesinde farklı muamelenin mevcut olup olmadığı tespit edilecek, bu bağlamda aynı ya da benzer durumdaki kişiler arasında mülkiyet hakkına müdahale bakımından farklılık gözetilip gözetilmediği belirlenecektir (Nuriye Arpa, § 61). Somut olayda başvurucu ile ayrımcılık yasağı yönünden benzer durumda olduğu belirtilen diğer kategorideki kişilerin mülga 2829 sayılı Kanun hükümlerine göre birleştirilmiş hizmet süreleri üzerinden aylık bağlanmış ve memuriyet görevlerinden kıdem tazminatına hak kazanma koşullarına aykırı biçimde ayrılmış olsalar bile memuriyet görevinden ayrıldıkları tarih itibarıyla anılan kapsamdaki hizmet süreleri toplamı tek başına emekli aylığı bağlanması için gerekli yıl şartını sağlayan kişiler olduğu, başvurucu ile bu kişilerin hukuki durumlarının farklı bir statü arz ettiği, Anayasa’nın 10. maddesi yönünden yapılacak inceleme kapsamında anılan grupların karşılaştırmaya esas alınabilecek nitelikte aynı ya da benzer durumdaki kişiler olmadıkları anlaşılmaktadır.

Üye Yılmaz AKÇİL

KEMAL ECE

B. No: 2021/41848 | Karar tarihi: 25.02.2025

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/41848

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

KEMAL ECE BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/41848)

Karar Tarihi: 25/2/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 1/12/2025 - 33094

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Recai AKYEL Yusuf Şevki HAKYEMEZ Yıldız SEFERİNOĞLU Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Kenan YAŞAR Muhterem İNCE Yılmaz AKÇİL Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Hasan HÜZMELİ

Başvurucu : Kemal ECE

Vekili : Av. Erdal KUZU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kişinin düzenleyicisi olduğu bir toplantıda üçüncü kişilerce asılan afişleri ve posterleri kaldırmamasından dolayı terör örgütünün propagandasını yapma suçundan cezalandırılması nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 9/9/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda

bulunmamıştır.

4. İkinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu, 1963 doğumlu olup başvuru tarihinde Mardin'de ikamet etmektedir.

7. 27/10/2014 tarihinde Düzenleme Kurulu başkanı olan başvurucunun da aralarında olduğu yedi kişilik Toplantı Düzenleme Kurulu (Kurul) 1 Kasım Dünya Kobani Günü etkinlikleri kapsamında açık hava toplantısı yapmak için Kızıltepe Kaymakamlığına bildirimde bulunmuştur. Başvurucu 31/10/2014 tarihinde, mitingde kullanılacak pankart ve söylenecek sloganların içeriğini bildirmiştir. Kurul 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 11. maddesi gereğince toplantının yapıldığı yerde 12.00 ila 16.00 saatleri arasında hazır bulunduklarına dair tutanak düzenleyerek kolluk görevlisine teslim etmiştir.

8. Kolluk görevlilerinin düzenlediği 3/12/2014 tarihli Fotoğraflı CD İzleme ve Tespit Tutanağı ile 1/11/2014 tarihli Olay Tutanağı'na göre toplantı sırasında gerçekleşen olaylar özetle şöyledir:

- Katılımcılar saat 10.30 sıralarında etkinlik için güvenlik noktasından geçiş yaparak etkinlik alanında toplanmaya başlamıştır.

- Saat 11.20 sıralarında KURDÎ-DER (Kürt Dili Araştırma ve Geliştirme Derneği) önünde toplanan grup, üstünde "Kobane, Biji Berxwedane Kobane (Yaşasın Kobane Direnişi)" yazılı pankart taşımıştır. Kobani ile PKK/KCK terör örgütü ve örgüt lideri lehine slogan atarak yürüyüşe geçen ve çevreden katılımlarla birlikte yaklaşık beş yüz kişiye ulaşan grup, toplu şekilde toplanma alanına girmiştir.

- Saat 12.00'de başlayan mitingde kurulu platforma terör örgütü lideri Abdullah Öcalan ile ölen örgüt mensubu Mahsum Korkmaz'ın resimleri, bunların ortasında YDGH imzalı olan ve üzerinde "Özgürlük İçin Sömürgeciliği Kaldır, Özerkliği İnşaa Et" yazan pankart asılmıştır. Ayrıca silahlı terör örgütü mensubu olan dört kişinin resimlerinin yer aldığı dört poster ile "Çetenyen Ji Kobane Rewan We Şengal Ji Wanre Bibe Goristan" yazılı pankart ve platformun arka tarafına ölen PKK/KCK terör örgütü mensuplarının posterlerinin asıldığı tespit edilmiştir (Tutanakta, ifadenin Türkçe tercümesi bulunmamaktadır.).

- Katılımcılar "Be Serok Jıyan Nabe (Başkansız Yaşam Olmaz), Pkk Halktır Halk Burada, Şehit Namırın (Şehitler Ölmez), Öcalan-Öcalan, Biji Serok Apo (Yaşasın Başkan Apo)" şeklinde sloganlar atmıştır. Ayrıca etkinlik sırasında, ölen örgüt mensupları için saygı duruşunda bulunulmuş; terör örgütünün marşları okunmuştur.

- Etkinlikte Mardin Büyükşehir Belediye Başkanı A.T, H.M, Mardin Milletvekili G.Y. ile başvurucu konuşma yapmıştır.

- Katılımcılar terör örgütünün bazı simgelerini taşımış ve sloganlar atmıştır. Yaklaşık 6.000 kişinin katılımıyla gerçekleşen etkinlik saat 14.40'ta kendiliğinden sona ermiştir.

- Etkinlik bitiminde dağılan gruplar farklı sokak ve caddelerde kolluk güçlerine, güvenlik araçlarına, özel binalara ve kamu binalarına taş, molotofkokteyli ve havai fişekle saldırmış; çöp konteynerleri ve taşlarla yolu kapatmıştır.

9. 1/11/2014 tarihli tebliğ ve tebellüğ belgelerine göre saat 13.00'te Düzenleme Kurulu başkanı olan başvurucu ile Kurulun bir üyesine, terör örgütü lideri ve mensuplarının platformdaki posterleri ile YDGH imzalı pankartın kaldırılması, saat 14.00'te de terör örgütü ve lideri lehine slogan atılmaması yönünde ikazda bulunulmuştur.

10. Mardin Cumhuriyet Başsavcılığı 28/1/2015 tarihinde başvurucunun da aralarında olduğu Kurul üyelerinin 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 7. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca terör örgütü propagandası yapma suçundan cezalandırılması talebiyle haklarında iddianame düzenlemiştir. İddianamenin ilgili kısmı şöyledir:

" ...şüphelilerin Kızıltepe İlçe Kaymakamlığına müracaatta bulunarak 01 Kasım 2014 günü 12.00-16.00 saatleri arasında [o]togar yanı etkinlik alanında '1 Kasım Dünya Kobane Günü' adı altında etkinlik düzenleyeceklerini bildirdikleri, bu kapsamda alınan izin doğrultusunda olay günü bahse konu yerde etkinlik düzenlendiği, etkinliğin düzenlendiği alanda kurulan platforma Abdullah Öcalan'ın resminin bulunduğu poster, sağ tarafında Abdullah Öcalan, sol tarafında Mahsum Korkmaz'ın resmi ve ortasında 'Özgürlük için sömürgeciliği kaldır, özerkliği inşa et' yazısının olduğu YDGH imzalı pankart, BTÖ mensuplarına ait poster ve 'ÇETENYEN Jİ KOBANE WE ŞENGAL Jİ WANRE BİBE GORİSTAN' yazılı pankartlar asıldığı ve bu durumun kollukça tespit edilerek tutanağa bağlandığı,

Etkinlik kapsamında ölen örgüt mensupları için saygı duruşunda bulunularak PKK/KCK terör örgütünün sözde marşının okunduğu, ayrıca miting alanı içerisinde toplanan bir grup tarafından PKK/KCK terör örgütünü simge[leyen] bez parçalarının taşınarak örgüt lehine slogan atıldığı,

Şüphelilerin alınan savunmalarında ise özetle bahse konu etkinliği kendilerinin düzenlediklerini ancak söz konusu poster ve afişleri kimin astığını bilmediklerinden bahisle üzerlerine atılı suçlamayı kabul etmedikleri,

Yapılan tahkikat neticesinde elde edilen tüm deliller birlikte değerlendirildiğinde suça konu afiş ve posterlerin şüphelilerin organize ettiği sahneye asıldığı ve herkesçe rahatlıkla görülebildiği, bu nedenle şüphelilerin asılan afiş ve posterleri görmemelerinin imkânsız olduğu, kaldı ki şüphelilerin bahse konu afiş ve posterleri gördükleri anda derhâl kaldırmaları gerektiği ancak şüphelilerce poster ve afişlerin kaldırılmadığı, hâliyle şüphelilerin savunmalarının gerçeği yansıtmayıp açıkça şüphelilerin bilinçli şekilde suça konu afiş ve posterlerin asılmasına izin vermek suretiyle atılı suça iştirak ettikleri ve bu suretle üzerlerine atılı örgüt propagandası yapma suçunu işledikleri yukarıda yazılı olan deliller ile tüm dosya kapsamından anlaşılmakla haklarında kamu davası açılmıştır."

11. Soruşturma evresinde verdiği ifadede başvurucu; etkinlik alanındaki platforma pankart asılmasına ilişkin olayla bir ilgisinin olmadığını, bu eylemi gerçekleştirenleri tanımadığını, katılımcıları slogan atmamaları yönünde uyardığını beyan etmiştir. Duruşmadaki savunmasında başvurucu; etkinliğin sağlıklı şekilde yürütülmesi için tüm önlemlerin alındığını, gerekli anonsların yapıldığını, polisin Düzenleme Kuruluna herhangi bir uyarıda bulunmadığını ve etkinliğin olaysız şekilde sona erdiğini belirterek pankartları kimin ne şekilde astığına dair bilgisi olmadığını, ayrıca müdahale etme gücü ve yetkisinin bulunmadığını ifade etmiştir.

12. Mardin 2. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 22/4/2015 tarihinde, organize ettikleri etkinlikte suça konu afiş ve posterlerin asıldığını görmelerine rağmen afiş ve posterleri

platformdan kaldırmadıkları, dolayısıyla suça konu materyallerin asılmasına izin vermek suretiyle terör örgütü propagandası yapma suçuna iştirak ettikleri değerlendirmesiyle başvurucunun da aralarında olduğu Kurul üyeleri hakkında terör örgütü propagandası yapma suçundan 1 yıl hapis cezasına hükmetmiş; akabinde cezayı 7.300 TL adli para cezasına çevirmiştir. Mahkemenin başvurucu hakkındaki mahkûmiyet gerekçesi şöyledir:

"Sanıkların Kızıltepe İlçe Kaymakamlığına müracaatta bulunarak 01 Kasım 2014 günü 12.00-16.00 saatleri arasında otogar yanı etkinlik alanında '1 Kasım Dünya Kobane Günü' adı altında etkinlik düzenleyeceklerini bildirdikleri, bu kapsamda alınan izin doğrultusunda olay günü bahse konu yerde etkinlik düzenlendiği, etkinliğin düzenlendiği alanda kurulan platforma Abdullah Öcalan'ın resminin bulunduğu poster, sağ tarafında Abdullah Öcalan, sol tarafında Mahsum Korkmaz'ın resmi ve ortasında 'Özgürlük için sömürgeciliği kaldır, özerkliği inşa et' yazısının olduğu YDGH imzalı pankart, BTÖ mensuplarına ait poster ve 'ÇETENYEN Jİ KOBANE WE ŞENGAL Jİ WANRE BİBE GORİSTAN' yazılı pankartlar asıldığı ve bu durumun kollukça tespit edilerek tutanağa bağlandığı, etkinlik kapsamında ölen örgüt mensupları için saygı duruşunda bulunularak PKK/KCK terör örgütünün sözde marşının okunduğu, ayrıca miting alanı içerisinde toplanan bir grup tarafından PKK/KCK terör örgütünü simge[leyen] bez parçalarının taşınarak örgüt lehine slogan atıldığı, sanıkların alınan savunmalarında ise özetle bahse konu etkinliği kendilerinin düzenlediklerini ancak söz konusu poster ve afişleri kimin astığını bilmediklerinden bahisle üzerlerine atılı suçlamayı kabul etmedikleri, yapılan tahkikat neticesinde elde edilen tüm deliller birlikte değerlendirildiğinde suça konu afiş ve posterlerin sanıkların organize ettiği sahneye asıldığı ve herkesçe rahatlıkla görülebildiği, bu nedenle sanıkların asılan afiş ve posterleri görmemelerinin imkânsız olduğu, kaldı ki sanıkların bahse konu afiş ve posterleri gördükleri anda derhâl kaldırmaları gerektiği ancak sanıklarca poster ve afişlerin kaldırılmadığı, bu hâliyle sanıkların savunmalarının gerçeği yansıtmayıp açıkça sanıkların bilinçli şekilde suça konu afiş ve posterlerin asılmasına izin vermek suretiyle atılı suça iştirak ettikleri ve bu suretle üzerlerine atılı örgüt propagandası yapma suçunu işledikleri anlaşıldığından 3713 sayılı yasanın 7/2 maddesinde belirtilen örgüte ait amblem, resim veya işaretlerin asılması ya da taşınması şeklindeki terör örgütü propagandası suçundan dolayı cezalandırılmaları ... gerekmiştir... "

13. Başvurucunun kararı temyiz etmesi üzerine (kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesi 28/4/2021 tarihinde hükmü -adli para cezasının ihtarıyla ilgili usuli bir nedenden- düzelterek onamıştır. Anılan kararı başvurucu 10/8/2021 tarihinde öğrenmiştir.

14. Başvurucu 9/9/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

15. 3713 sayılı Kanun'un 7. maddesinin ilgili kısmının 11/4/2013 tarihli ve 6459 sayılı Kanun'un 8. maddesi ile değiştirilen ve somut olayda da başvurucu hakkında uygulanan hâli şöyledir:

"(Değişik ikinci fıkra: 11/4/2013-6459/8 md.) Terör örgütünün; cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde propagandasını yapan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır. Ayrıca, basın ve yayın organlarının suçun işlenmesine iştirak etmemiş olan

yayın sorumluları hakkında da bin günden beş bin güne kadar adli para cezasına hükmolunur... Aşağıdaki fiil ve davranışlar da bu fıkra hükümlerine göre cezalandırılır:

...

b) Toplantı ve gösteri yürüyüşü sırasında gerçekleşmese dahi, terör örgütünün üyesi veya destekçisi olduğunu belli edecek şekilde;

1. Örgüte ait amblem, resim veya işaretlerin asılması ya da taşınması,

2. Slogan atılması,

3. Ses cihazları ile yayın yapılması,

4. Terör örgütüne ait amblem, resim veya işaretlerin üzerinde bulunduğu üniformanın giyilmesi..."

B. Uluslararası Hukuk

16. 16/5/2005 tarihli Avrupa Konseyi Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi'nin (Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi) "Terör suçunun işlenmesine alenen teşvik" başlıklı 5. maddesi şöyledir:

"1) Bu Sözleşmenin amaçları açısından, 'bir terör eylemini işlemeye alenen teşvik', terör suçunun işlenmesini kışkırtmak niyetiyle, böyle bir eylemin dolaylı olsun veya olmasın terör suçlarını savunarak, bir veya birden fazla suçun işlenmesi tehlikesine yol açacak bir mesajın kamuoyuna yayılması veya başka bir şekilde erişilebilir hâle getirilmesi anlamına gelir.

2) Her bir taraf, 1. paragrafta tanımlandığı şekilde, yasadışı olarak ve kasten işlendiği durumlarda, terörizm suçunu işlemeyi alenen teşviki ulusal mevzuatı açısından cezai suç olarak ihdas etmek üzere gerekli olabilecek tedbirleri alacaktır."

17. Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi'nin "Terörist saflara katma" başlıklı 6. maddesi şöyledir:

"1) Bu Sözleşmenin amaçları açısından, 'terörist saflara katma' bir başka kişiyi terörist bir eylemi işlemeye veya bu eylemin işlenmesine katılmaya veya bir veya daha fazla suçun bir dernek veya grup tarafından işlenmesine katkıda bulunmak amacıyla bir dernek veya gruba katılmaya teşvik etmek anlamına gelmektedir.

2) Her bir taraf, 1. paragrafta tanımlandığı şekilde, yasadışı olarak ve kasten bir suç işlendiği durumda, terörist saflara katmayı ulusal mevzuatı açısından cezai suç olarak ihdas etmek üzere gerekli olabilecek tedbirleri alacaktır."

18. Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi'nin "Terör suçunun işlenip işlenmemesi arasında fark bulunmaması " başlıklı 8. maddesi şöyledir:

"Bir eylemin Sözleşmenin 5 ila 7. maddelerinde belirtilen suçlardan birini teşkil etmesi için, bu eylemin bilfiil gerçekleşmiş olması gerekmeyecektir."

19. Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi'nin "Koşullar ve güvenceler" başlıklı 12. maddesi şöyledir:

"l) Her bir Taraf, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına Dair Sözleşme, Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi ve uluslararası hukuk uyarınca diğer yükümlülüklerinde yer aldığı şekilde ve o Tarafa uygulanabildiği durumlarda, insan hakları yükümlülüklerine, özellikle ifade özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü ve din özgürlüğüne saygı

göstererek bu Sözleşmenin 5 ila 7 ve 9. maddelerde yer alan konuların suç hâline getirilmesinin ihdasını, uygulanmasını ve yerine getirilmesini sağlayacaktır.

2) Bu Sözleşmenin 5 ila 7 ve 9. maddelerde yer alan konuların suç hâline getirilmesinin ihdası, uygulanması ve yerine getirilmesinde ayrıca, izlenen meşru amaçlar ve demokratik toplum açısından gereklilik gözönünde bulundurularak orantılılık ilkesine bağlı kalınacak ve her türlü keyfîlik, ayrımcılık veya ırkçı muamele dışında tutulacaktır."

20. Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi'nin açıklayıcı raporunda, şiddet içeren terör suçlarına doğrudan veya dolaylı teşvik oluşturacak mesajlara yönelik belirli sınırlamaların Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) uygun olduğu hatırlatılmıştır (açıklayıcı rapor, § 91). Açıklayıcı raporda, daha sonra terör suçlarının işlenmesine dolaylı teşvik ile meşru eleştiri hakkı arasındaki sınırın nerede olduğu meselesinin önemine değinilmiştir:

"95. Bu hükmü [Terör Suçunun İşlenmesine Alenen Tahrik (madde 5)] kaleme alırken, CODEXTER [Sözleşme'nin uygulanmasının değerlendirmesi mekanizması olan Terörizmle Mücadelede Uzmanlar Komitesi], Parlamenter Asamblenin (Görüş no. 255 (2005), paragraf 3 vii ve devamı) ve Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiserinin (doküman BcommDH (2005) 1, paragraf 30 sonu) bu hükmün, terör şiddetine dolaylı tahrik oluşturabilecek 'bir eylemin failini öven mesajları veya mağdurların aşağılanması, terörist örgütlere mali kaynak isteyen veya diğer benzeri davranışları' kapsayabileceği hususundaki görüşlerini dikkate almıştır.

96. Daha kazuistik olana göre bu hüküm daha genel nitelikte bir formül kullanmakta ve Tarafların terör suçlarını savunan mesajların yayılmasını veya farklı bir şekilde kamuya sunulmasını cezalandırmasını gerektirmektedir. Bu hükmün uygulanması bakımından, bunun doğrudan veya dolaylı yollardan yapılıp yapılmadığı önem taşımamaktadır.

97. Doğrudan tahrik, çoğu hukuk sisteminde bir şekilde suç teşkil ettiğinden özel bir soruna yol açmamaktadır. Dolaylı tahriki bir suç hâline getirmenin amacı uluslararası hukukta veya eylemde mevcut olan boşluğu bu alanda hükümler ekleyerek telafi etmektir.

98. Bu hüküm, suçun tanımı ve uygulaması bakımından Taraflara belirli miktarda takdir yetkisi tanımaktadır. Örneğin, bir terör suçunu gerekli ve haklı göstermek dolaylı teşvik suçunu oluşturabilir.

99. Ancak, uygulanmasında iki şartın karşılanmasını gerektirmektedir: ilk olarak, bir terör suçunun işlenmesi hususunda özel bir kastın varlığı gerekir, aşağıda verilen 2. paragraftaki diğer bir gerekliliğe göre de tahrik hukuka aykırı bir şekilde ve kasten işlenmelidir.

100. İkinci olarak, böyle bir eylemin sonucu, bu tip bir suçun işlenmesi tehlikesine neden olmalıdır. Böyle bir tehlikeye neden olup olmadığı değerlendirilirken, yazarın ve mesajın muhatabının niteliği yanında suçun hangi bağlamda işlendiği AİHM'in oluşturduğu içtihat anlamında dikkate alınacaktır. Tehlikenin önemi ve inandırıcılığı iç hukukun gereklerine uygun olarak ele alınmalıdır.

…

104. Kamuya bir mesajın sunulması için, çeşitli araçlar ve teknikler kullanılabilir. Örneğin, basılı yayınlar veya diğerlerinin erişebileceği yerlerde yapılan konuşmalar, kitle iletişim araçları veya elektronik imkânların, özellikle, mesajların e-posta ile yayılması veya sohbet odalarında, haber grupları veya tartışma ortamında materyallerin değişimi gibi imkânları sunan internetin kullanımı."

21. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Kemal Çetin/Türkiye (B. No: 3704/13, 26/5/2020) kararında, başvurucuların kendilerinin suç teşkil eden eylemleri nedeniyle değil başkalarının suç teşkil eden eylemlerine engel olmamaları nedeniyle mahkûm edildiklerini açıkça belirtmiş ve başvurunun ayırt edici yönünün bu olduğunu vurgulamıştır (Kemal Çetin/Türkiye, § 45). Anılan kararda AİHM, müdahalenin kanuni dayanağı ve meşru amacı olduğunu belirtmiş ancak somut olayın özelliklerini (örneğin başvurucuların ani gelişen terör örgütü lehine slogan atma eyleminin sona erdirilmesi yönünde kişileri ikaz etmeleri gibi hususları) dikkate alarak demokratik toplum düzeninde gerekli olmadığı kanaatine ulaşmıştır. AİHM anılan kararda şu değerlendirmeye yer vermiştir:

"Mahkeme, gösterileri düzenleyenlerin, isnat edilen eylemlere doğrudan katılmadıkları, bu eylemleri teşvik etmedikleri veya hukuka aykırı davranışlara müsamaha göstermedikleri takdirde cezai olarak sorumlu tutulamayacaklarını hatırlatır. Göstericilerin eylemlerinin kınanacak aşırılıklar teşkil edip etmediğini değerlendirmek organizatörlerin sorumluluğundadır. Bununla birlikte, organizatörler, aktif ve doğrudan katılım yoluyla açıkça ya da örneğin yasadışı sloganların atılmasını durdurmak için uyarı veya emirlerle müdahale etmekten kaçınarak dolaylı olarak katılmamışlarsa, başkalarının eylemlerinden sorumlu tutulamazlar. Dolayısıyla, yasadışı bir gösterinin organizatörleri, barışçıl davranışlarıyla kendilerini cezai sorumluluktan muaf tutabilirler." (Kemal Çetin/Türkiye, § 47).

22. Bu ifadelerden hareketle AİHM'in bu konuda kategorik bir yaklaşım içinde olmadığına ancak toplantıyı düzenleyen kişilerin toplantı sırasında üçüncü kişilerin eylemleri nedeniyle meydana gelen hukuka aykırı davranışlara müsamaha göstermeleri hâlinde cezalandırılabileceklerine işaret ettiği anlaşılmıştır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Mesut Yıldız ve diğerleri/Türkiye, B. No: 8157/10, 18/7/2017, § 34; İmrek/Türkiye, B. No: 45975/12, 10/11/2020, § 36).

23. Ulusal ve uluslararası hukuka ilişkin daha fazla kaynak için Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, §§ 46-59; Meki Katar [GK], B. No: 2015/4916, 3/10/2019, §§ 18-35; Sırrı Süreyya Önder [GK], B. No: 2018/38143, 3/10/2019, §§ 23-39 kararlarına bakılabilir.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

24. Anayasa Mahkemesinin 25/2/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

25. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir (Mehmet Şerif Ay [2. B.], B. No: 2012/1181, 17/9/2013).

B. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

26. Başvurucu; bildirimde bulunarak düzenlenen toplantının kolluk görevlilerinin denetiminde gerçekleştirildiğini, katılımcıların yetkililerce aranmak suretiyle toplanma alanına girdiğini, toplantının barışçıl şekilde başlayıp sona erdiğini belirtmiştir. Ayrıca toplantının kanuna aykırı hâle geldiği gerekçesiyle toplantıya müdahale edilmesine gerek olmadığını belirten başvurucu, üçüncü şahıslarca gerçekleştirilen suça konu eylemleri onayladığına veya bu eylemlerin gerçekleştirilmesine doğrudan katkıda bulunduğuna ilişkin

olarak herhangi bir fiilinin ortaya konulmadığını vurgulamış; suça yönelik bir illiyet bağı kurulmadan sadece Düzenleme Kurulunda yer aldığı gerekçesiyle terör örgütü propagandası yapma suçundan cezalandırılması nedeniyle ifade özgürlüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının, suça yönelik fiilinin açıklanmaması, hükmün yeterli gerekçe içermemesi, yargı mercince suç olarak kabul edilen eylemlerin ceza normu kapsamında olmadığı ve normun geniş şekilde yorumlanarak yaptırım uygulanması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

27. Bakanlık görüşünde; terörizmi, terörü ve şiddeti meşrulaştıran, öven ya da bunlara teşvik eden sözlerin ifade özgürlüğü kapsamında görülemeyeceği vurgulanmış; bireysel başvuruda sadece yargılama sürecinin ve usulünün adil olup olmadığının denetlenebileceğine, delilleri değerlendirme ve gösterilmek istenen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisinin yargılama merciine ait olduğuna, gerekçeli karar yazma yükümlülüğünün yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı olarak yanıt verilmesi şeklinde anlaşılamayacağına dair Anayasa Mahkemesi kararlarına atıf yapılmıştır. Gerekçeli kararda davanın esas sorunlarının ele alındığı belirtilerek yapılacak incelemede somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevap vermemiştir.

2. Değerlendirme

28. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun düzenleyicisi olduğu bir toplantıda üçüncü kişilerce asılan afişleri ve posterleri kaldırmadığı gerekçesiyle terör örgütünün propagandasını yapma suçundan mahkûm edildiğine ilişkin şikâyetlerinin bir bütün olarak toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

29. Anayasa'nın "Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı" başlıklı 34. maddesi şöyledir:

"Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir."

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

30. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

(1) Kanunilik

31. 3713 sayılı Kanun'un 7. maddesinin ikinci fıkrasının kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

(2) Meşru Amaç

32. Başvurucu hakkında terör örgütü propagandası yapma suçundan açılan kamu davasında hükmolunan cezanın Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan sebeplerden kamu düzeninin korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır.

(3) Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

(a) Genel İlkeler

(i) Demokratik Toplumda Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının Önemi

33. Anayasa Mahkemesi demokratik toplum düzeninin gerekleri ifadesinden ne anlaşılması gerektiğini daha önce pek çok kez açıklamıştır. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, demokratik toplumun en temel değerleri arasında yer almakta olup bireylerin ortak fikirlerini birlikte savunmak ve başkalarına duyurmak için bir araya gelebilme imkânını korumayı amaçlamaktadır. Kolektif bir şekilde kullanılan ve düşüncelerini ifade etmek isteyen kişilere şiddeti dışlayan yöntemlerle düşüncelerini açıklama imkânı veren bu hak çoğulcu demokrasilerin gelişmesinde zorunlu olan farklı düşüncelerin ortaya çıkması, korunması ve yayılmasını güvence altına almaktadır (Dilan Ögüz Canan [GK], B. No: 2014/20411, 30/11/2017, § 36; Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, § 115; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, § 79; Osman Erbil [2. B.], B. No: 2013/2394, 25/3/2015, § 45; Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş [2. B.], B. No: 2015/10676, 26/12/2018, § 31; Yasin Agin ve diğerleri [GK], B. No: 2017/32534, 21/1/2021, § 42).

34. Bu hak, ifade özgürlüğünün özel bir biçimidir. Anayasal haklar içinde kendine has özerk rolünün ve özel uygulama alanının varlığına rağmen toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı aynı zamanda ifade özgürlüğü ışığında değerlendirilmelidir. İfade özgürlüğünün demokratik ve çoğulcu bir toplumdaki önemi, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı için de geçerlidir (Dilan Ögüz Canan, § 34; Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 115; Osman Erbil, §§ 31, 45; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 72; Gülşah Öztürk ve diğerleri [1. B.], B. No: 2013/3936, 17/2/2016, § 66; Ömer Faruk Akyüz [2. B.], B. No: 2015/9247, 4/4/2018, § 52). Sonuç olarak toplumsal ve siyasal çoğulculuğu sağlamak, her türlü düşüncenin barışçıl bir şekilde ve serbestçe ifadesine bağlıdır (Dilan Ögüz Canan, § 35; Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, § 32; Yasin Agin ve diğerleri, § 43).

35. Nitekim Anayasa'nın 34. maddesi fikirlerin silahsız ve saldırısız, başka bir ifade ile barışçıl şekilde ortaya konulabilmesi için toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını güvence altına almıştır. Dolayısıyla toplantı hakkının amacı, şiddete başvurmayan ve fikirlerini barışçıl bir şekilde ortaya koyan bireylerin haklarının korunmasıdır. Demokratik bir toplumda mevcut düzene itiraz eden ve düzenin barışçıl yöntemlerle değiştirilmesini, gerçekleştirilmesini savunan kişilere siyasi fikirlerini toplantı özgürlüğü ve diğer yasal araçlarla ifade edebilme imkânı sunulmalıdır (Dilan Ögüz Canan, § 37; Ali Rıza Özer ve diğerleri, §§ 117, 118; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 80; Osman Erbil, § 47; Gülşah Öztürk ve diğerleri, §§ 67, 68).

(ii) Müdahalenin Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygun Olması

36. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir. Toplantı hakkı üzerindeki sınırlama kamu düzeninin korunması gibi demokratik bir toplumda zorlayıcı bir toplumsal ihtiyacın karşılanması amacına yönelik ve

istisnai nitelikte olması gerekir. Müdahaleyi oluşturan tedbirin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığının kabul edilebilmesi için amaca ulaşmaya elverişli olması, başvurulabilecek en son çare ve alınabilecek en hafif önlem olarak kendisini göstermesi gerekir. Amaca ulaşmaya yardımcı olmayan veya ulaşılmak istenen amaca nazaran bariz bir biçimde ağır olan bir müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı söylenemeyecektir (bazı farklılıklarla birlikte toplantı hakkı bağlamında bkz. Dilan Ögüz Canan, § 32; sendika hakkı bağlamında bkz. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 73; ifade özgürlüğü bağlamında bkz. Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, § 51; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, § 68; Tansel Çölaşan [1. B.], B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 51).

37. Anayasa Mahkemesinin bir görevi de bireylerin fikirlerini toplantı ve gösteri yürüyüşleri düzenleme yoluyla ifade etme hakları ile Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen meşru amaçlar arasında adil bir dengenin sağlanıp sağlanamadığını denetlemektir. Meşru amaçların bir olayda varlığının hakkı ortadan kaldırmadığı vurgulanmalıdır. Önemli olan bu meşru amaçla hak arasında, olayın şartları içinde bir denge kurmaktır (Dilan Ögüz Canan, § 33; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 74; Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, § 38; Yasin Agin ve diğerleri, § 54).

38. Orantılılık ise sınırlamayla ulaşılmak istenen amaç ile başvurulan sınırlama tedbiri arasında aşırı bir dengesizlik bulunmamasını gerektirir. Diğer bir ifadeyle orantılılık, bireyin hakkı ile kamunun menfaatleri veya -müdahalenin amacı başkalarının haklarını korumaksa- diğer bireylerin hak ve menfaatleri arasında adil bir dengenin kurulmasına işaret eder. Kamu gücünü kullanan organların toplantılara ve gösteri yürüyüşlerine müdahale ederken toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasından kaynaklanan yarardan daha ağır basan, korunması gereken bir menfaatin ve kişiye yüklenen külfeti dengeleyici mekanizmaların varlığını somut olgulara dayanarak göstermeleri gerekir (bazı farklılıklarla birlikte toplantı hakkı bağlamında bkz. Dilan Ögüz Canan, §§ 33, 56; sendika hakkı bağlamında bkz. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 74; ifade özgürlüğü bağlamında bkz. Bekir Coşkun, §§ 44, 47; Tansel Çölaşan, §§ 46, 49, 50; Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, § 39; Yasin Agin ve diğerleri, § 55).

39. Buna göre toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan bir müdahale zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamıyorsa ya da zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamakla birlikte orantılı değilse demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun bir müdahale olarak değerlendirilemez (Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, § 40; Yasin Agin ve diğerleri, § 56).

(b) Barışçıl Toplantı Hakkı

40. Anayasa'nın 34. maddesi fikirlerin silahsız ve saldırısız, başka bir ifade ile barışçıl bir şekilde ortaya konabilmesi için toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını güvence altına almıştır. Dolayısıyla toplantı hakkının amacı, şiddete başvurmayan ve fikirlerini barışçıl bir şekilde ortaya koyan bireylerin haklarının korunmasıdır. Demokratik bir toplumda, mevcut düzene itiraz eden ve barışçıl yöntemlerle değiştirilmesi ve gerçekleştirilmesi savunulan siyasi fikirlerin toplantı özgürlüğü ve diğer yasal araçlarla kendisini ifade edebilme imkânı sunulmalıdır (Dilan Ögüz Canan, § 37; Ali Rıza Özer ve diğerleri, §§ 117, 118; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 80; Osman Erbil, § 47; Gülşah Öztürk ve diğerleri, §§ 67, 68; Ömer Faruk Akyüz, § 54).

41. Eğer toplantı şiddet içeriyorsa veya bu toplantıda şiddete çağrıda bulunuluyorsa bu toplantının barışçıl olduğu, dolayısıyla Anayasa'nın 34. maddesinin sağladığı korumadan

yararlanacağı söylenemez. Anayasa Mahkemesi toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleyen ile bu toplantılara katılanların niyetlerini önemser. Şiddet kullanma niyetinde olan kişilerin katıldığı veya düzenlediği gösteriler barışçıl toplantı kavramı dışındadır. Dolayısıyla henüz şiddet hareketlerine başvurmamış olsalar bile şiddet kullanma niyetinde olduğu makul gerekçelerle ortaya konulmuş olan kişilerin katıldığı veya düzenlediği gösteriler barışçıl toplantı kavramı dışında mütalaa edilebilir. Böyle bir durumda Anayasa'nın 34. maddesi yetkililere şiddet hareketlerini önlemeye yönelik bazı makul tedbirlerin alınması görevini yükler (Ferhat Üstündağ [1. B.], B. No: 2014/15428, 17/7/2018, §§ 51, 53).

(c) Takdir Yetkisi

42. Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına getirilen ve Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasına konu olan kısıtlamaların zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılayıp karşılamadığının değerlendirilmesi hususunda kamu gücünü kullanan organlar ile mahkemelerin belirli bir takdir yetkisi vardır. Bununla birlikte olayın somut koşullarında bir toplantı veya gösterinin şiddet içerdiğine ilişkin idari mercilerin veya yargı mercilerinin kabulleri ile gerekçelerinin nihai denetim yetkisi Anayasa Mahkemesine aittir (Dilan Ögüz Canan, § 32; Ferhat Üstündağ, § 60).

(d) Müdahalenin Gerekçesi

43. Keyfî uygulamalardan ve usulsüz sınırlandırmalardan kaçınılması için barışçıl bir toplantıya tedbir almak veya alınan tedbirlere aykırı davrananlara ceza vermek suretiyle yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olduğunun yargı mercilerince ilgili ve yeterli gerekçe ile ortaya konulması, kamu düzeni ve başkalarının haklarının korunması ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılması arasında adil bir denge kurulması gerekmektedir (Dilan Ögüz Canan, § 53; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 83; Ömer Faruk Akyüz, § 61; Ferhat Üstündağ, § 61). O hâlde Anayasa Mahkemesince çözümlenmesi gereken mesele, başvurucunun eylemiyle kişileri terör suçlarının işlenmesine teşvik ettiğini ya da bunları meşru göstermek niyetinde olduğunu yargı merciinin mahkûmiyete ilişkin kararında ikna edici bir biçimde ortaya koyup koymadığıdır.

(e) Terör Örgütünün Propagandası

44. Terör örgütleri ve destekçileri, görüşlerinin toplum içinde yayılmasını ve fikirlerinin kökleşmesini hedefler ve bu amacın gerçekleşmesine yönelik olarak her türlü vasıtaya başvurabilir. Terörün veya terör örgütlerinin propagandasının da söz konusu vasıtalardan biri olduğunda kuşku yoktur. Terör, başta ifade özgürlüğü olmak üzere demokratik toplumun tüm değerlerine düşmandır. Bu nedenle terörizmi, terörü ve şiddeti meşrulaştıran, öven ya da bunlara teşvik eden sözler ifade özgürlüğü kapsamında görülemez (Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 79; Sırrı Süreyya Önder, § 61; Candar Şafak Dönmez [GK], B. No: 2015/15672, 5/11/2020, § 61).

45. Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi'nin 5. maddesinin birinci paragrafında, terör suçunun işlenmesi için alenen teşvik düzenlenmiştir. Buna göre doğrudan veya dolaylı yollardan terör suçunun işlenmesi tehlikesine yol açacak bir mesajın kamuoyuna yayılmasının cezalandırılması hedeflenmektedir. Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi'nin açıklayıcı raporuna göre Sözleşme'nin temel özgürlüklerinin sınırlandırılması yönündeki muhtemel riskin dikkatli bir şekilde analiz edilmesi için AİHM'in Sözleşme'nin 10. maddesinin uygulamasına ilişkin içtihatlarına ve terörizmi övme ve terörizme teşvike ilişkin ulusal

hükümlerin uygulanması hususunda devletlerin deneyimlerine özel bir dikkat göstermek gerekmektedir (açıklayıcı rapor, § 88). Açıklayıcı raporda şiddet içeren terör suçlarına doğrudan veya dolaylı teşvik teşkil edecek mesajlara yönelik olarak belirli sınırlamaların Sözleşme'ye uygun olduğu hatırlatılmıştır (açıklayıcı rapor, § 91).

46. Açıklayıcı raporda ayrıca terör suçlarının işlenmesine dolaylı teşvik ile meşru eleştiri hakkı arasındaki sınırın nerede olduğu meselesinin önemine de değinilmiştir. Açıklayıcı raporda dolaylı teşvikin belirlenmesinde devletlerin belirli bir takdir yetkisi olduğu ifade edilmiş ancak bir eylemin terör örgütünün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerine başvurmayı teşvik etme olarak kabul edilebilmesi için eylem ile iletilmek istenen mesajın terör suçlarının işlenmesini kışkırtmak niyetiyle ve terör suçlarının işlenmesini savunarak bir veya birden fazla suçun işlenmesi tehlikesine yol açacak şekilde kamuoyuna yayılmasının amaçlanması gerektiği ifade edilmiştir (açıklayıcı rapor, §§ 97-100). Terör örgütünün propagandasını yapma suçunda örgütün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemleri belirli bir yoğunlukta savunularak başkalarınca aynı davranışın gerçekleştirilmesi amaç edinilmektedir (Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 119; Sırrı Süreyya Önder, § 63).

47. Anayasa Mahkemesi daha önce pek çok kararında propaganda suçunun soyut tehlike suçu olarak kabul edilmesinin başta ifade özgürlüğü olmak üzere anayasal hak ve özgürlükler üzerinde bir baskı oluşturma potansiyeli olduğuna dikkat çekmiştir. Bu sebeple Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi'nin açıklayıcı raporunun 100. maddesinde ifade edildiği gibi bir propaganda faaliyetinin cezalandırılabilmesi için olayın somut koşullarında belirli oranda tehlikeye neden olduğunun gösterilmesi gerekir (diğerleri arasından bkz. Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 84; Sırrı Süreyya Önder, § 64; Meki Katar, § 53).

48. Nitekim Anayasa Mahkemesi Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri kararında, terör örgütü propagandası yapma suçunun tanımını yapmış ve Türk hukukundaki görünümüne ilişkin değerlendirmelerde bulunmuş (aynı kararda bkz. §§ 115-118; ayrıca bkz. Candar Şafak Dönmez, § 91), terör örgütü propagandası yapma suçunun oluşabilmesi için propagandanın örgütün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek (iyi gösterme) ya da örgütün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini övecek (görkemli, değerli veya yararlı olarak takdim etme) veya örgütün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerine başvurmayı teşvik edecek (başkalarınca aynı davranışın gerçekleştirilmesi amacıyla anılan yöntemlerin gerekliliğini savunma) şekilde yapılması gerektiğini ifade etmiştir (Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, §§ 115-118).

49. Terörle mücadelenin zorlukları ile birlikte terör bağlamında yapılan açıklamaların karmaşıklığı ve muğlaklığı söz konusu olduğunda düşünce açıklamalarının şiddete teşvik mahiyetinde olup olmadığı yönündeki değerlendirmenin ancak açıklamanın yapıldığı bağlama, açıklamada bulunan kişinin kimliğine, açıklamanın zamanına ve muhtemel etkilerine, açıklamadaki diğer ifadelerin tamamına bir bütün olarak bakılarak yapılması gerektiği gözden uzak tutulmamalıdır (Sırrı Süreyya Önder, § 67).

3. İlkelerin Olaya Uygulanması

50. Anayasa Mahkemesi eldeki başvurunun koşulları ile beraber özellikle terörle mücadeleye bağlı zorlukları da gözönüne alacaktır. Terörizm olgusu insanlık tarihi kadar eskidir ve bugün ulusal sınırları aşarak toplum ve devlet hayatının üzerinde sosyal ve ekonomik bakımdan büyük çapta tahribata sebep olmaktadır. Herhangi bir amaca ulaşmak için propagandaya yönelik, ses getirici eylemlerle insanların öldürülmesi, insanlara korku ve dehşet salınması olan terör; bireylerin temel hak ve özgürlüklerini özellikle yaşam hakkını

ciddi bir şekilde tehdit etmektedir (Meki Katar, § 59; Candar Şafak Dönmez, § 59).

51. Eldeki başvuruda başvurucu hakkında açılan kamu davası, başvurucunun cezalandırılma gerekçesi ile bu gerekçeye dayanak olan Olay Tutanağı incelenmiştir. Somut olayda toplantı alanındaki platformun üzerine PKK terör örgütü liderinin ve ölen terör örgütü mensuplarının posterleri asılmış, terör örgütünün gençlik yapılanmasına ait olduğu belirtilen pankartlar yerleştirilmiş, ölen örgüt mensupları için saygı duruşunda bulunulmuş ve örgütün marşı okunmuş; ayrıca bir grup tarafından örgütü simgeleyen bez parçaları taşınmış ve örgüt lehine sloganlar atılmıştır. Anılan eylemlerin terör örgütü mensuplarının şiddet içeren eylemlerini açıkça kutsama ve yüceltme anlamı taşıdığı, örgüt mensuplarını benzer şiddet eylemlerinde bulunmaya teşvik ettiği konusunda hiçbir tereddüt bulunmamaktadır (farklı bağlamda benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Figen Yüksekdağ Şenoğlu ve diğerleri [2. B.], B. No: 2016/39759, 30/3/2022, §§ 80, 84, 85).

52. Somut olayda yargı mercii, Düzenleme Kurulunda yer alan başvurucunun etkinlik alanında asılan afiş ve posterleri fark ettiği anda derhâl kaldırması gerektiği ancak bu yükümlülüğü yerine getirmediğini belirterek söz konusu afiş ve posterlerin asılmasına bilinçli şekilde izin verdiği, dolayısıyla terör örgütü propagandası yapma suçuna iştirak ettiği kanaatine varmıştır (bkz. § 12). Mahkemenin bu kanaate varmasında ani gelişmeyen bir eylemle etkinliğin başladığı saatte (saat 12.00) başvurucunun sorumluluğunda kurulan platforma söz konusu poster ve pankartların asılması ile kolluk görevlilerinin tüm uyarılarına rağmen bunların toplantı sonuna kadar kaldırılmamasının etkili olduğu anlaşılmıştır.

53. Buna göre yargı mercii mahkûmiyet kararını etkinlik alanında başvurucunun sorumluluğunda kurulan platformdaki poster ve pankartların asılma şekli ve zamanını dikkate alarak vermiş; toplantıyı organize edenlerden biri olan, ayrıca etkinlikte konuşma da yapan başvurucunun platformdaki afiş ve posterleri fark etmemesinin hayatın olağan akışına aykırı olduğu değerlendirmesinde bulunmuştur. Ayrıca kararda, başvurucunun yaptığı savunmada söz konusu eylemi kimin gerçekleştirdiğini bilmediğini, olayla bir ilgisi olmadığını belirtmekle yetinmesi samimi bulunmamıştır. Bu nedenle Mahkeme, savunmasının gerçeği yansıtmadığını değerlendirdiği başvurucunun bilinçli bir iradeyle söz konusu eyleme müsamaha göstermek suretiyle dâhil olduğunu, diğer bir ifadeyle terör örgütü propagandası suçuna iştirak ettiğini kabul etmiştir. Sonuç olarak yargı makamının başvurucunun cezalandırılmasına konu eylemi sadece posterler ve pankartın platforma asılması veya kaldırılmamasına indirgemediği, eylemin gerçekleştirilme şekline ve zamanlamasına da dikkat çekerek platformun kurulmasını organize eden başvurucunun suça konu eyleme katıldığı kanaatine vardığı anlaşılmıştır.

54. Bu itibarla somut olay; toplantının bağlamı, başvurucunun konumu ve toplantıda gerçekleştirdiği eylemler bir bütün olarak değerlendirilerek ele alınmalıdır. Başvurucu, Düzenleme Kurulu başkanı sıfatıyla saat 12.00'de olay yerinde hazır bulunmuş ve aynı zamanda platformun üzerine PKK terör örgütü lideri ile ölen terör örgütü mensuplarının posterleri asılmış, terör örgütünün gençlik yapılanmasına ait olduğu belirtilen pankartlar yerleştirilmiştir. Ayrıca grubun eylemleri bununla sınırlı kalmamış, ölen örgüt mensupları için saygı duruşunda bulunulmuş, örgüt marşı okunmuş ve örgüt lehine sloganlar atılmıştır (bkz. §§ 7, 8).

55. Anayasa'nın 34. maddesi, toplantıya katılan kişilere belirli ödev ve sorumluluklar yüklemektedir. Barışçıl toplantı hakkı, bireylerin bu hakkı kullanırken sahip oldukları ödev

ve sorumluluklardan ayrı düşünülemez. Bu yükümlülükler, özellikle somut başvuruda olduğu gibi, ödev ve sorumluluklarını yerine getirmediği iddia edilen kişilerin temel hak veya özgürlüklerinin kısıtlanmasına ilişkin şikâyetlerinde önem arz etmektedir (Ferhat Üstündağ, §§ 57, 76; Ali Hizmetçi ve diğerleri [1. B.], B. No: 2017/18232, 7/9/2021, §§ 60, 70).

56. Somut olayda Düzenleme Kurulu başkanı olan başvurucu, platformdaki poster ve pankartların indirilmesi yönündeki ihtara rağmen herhangi bir çaba göstermediği gibi anılan platformda konuşma da yapmıştır. Dolayısıyla anılan durum başvurucunun platformun üzerine üçüncü kişiler tarafından asılan poster ve pankartlara müsamaha göstererek terör örgütü mensuplarının şiddet içeren eylemlerini açıkça yücelttiğini, meşru gördüğünü ve bunu teşvik ettiğini göstermektedir. Nitekim başvurucu, konumu gereği suça konu afiş ve posterleri platformdan kaldırması gerekirken aktif hiçbir çaba göstermemiş ve anılan platformda konuşma yaparak propaganda oluşturan materyalleri daha fazla görünür kılmıştır. Dolayısıyla somut olayda Düzenleme Kurulu üyesi olarak kanuni görev ve sorumlulukları bulunan başvurucunun yasa dışı propaganda suçuna iştirak ettiği yönündeki yargısal değerlendirmenin temelsiz olduğu söylenemez.

57. Nitekim AİHM, toplantı düzenleyicilerinin toplantı sırasında meydana gelen hukuka aykırı davranışlara müsamaha göstermeleri hâlinde cezai olarak sorumlu tutulabileceklerini belirtmiş; organizatörlerin yasa dışı eylemlere karşı uyarıda bulunmaktan veya müdahale etmekten kaçınarak dolaylı şekilde bu eylemlere katıldıkları takdirde yasa dışı eylemlerden sorumlu tutulabileceklerini vurgulamıştır (bkz. § 22). Bu değerlendirmeyle uyumlu olarak somut olayda başvurucunun ani şekilde gelişen ve kontrol edemeyeceği bir eylem nedeniyle değil etkinliği organize edenlerden biri olarak asılan poster ve pankartlara bilinçli şekilde müsamaha göstermesi nedeniyle terör örgütü propagandası yapma suçundan mahkûm edildiği görülmüştür. Kaldı ki başvurucu, yargılama sürecinin hiçbir aşamasında cezalandırmaya konu pankart ve posterleri tasvip etmediğine dair herhangi bir beyanda bulunmamış; söz konusu materyallerin kaldırılması yönünde bir çaba sarf ettiğini savunmamış yahut bu yönde bir girişimde bulunmasının neden imkânsız olduğu hususunda haklı ve somut bir gerekçe sunmamıştır.

58. Diğer yandan somut olayın koşulları dikkate alındığında terör örgütü liderinin ve terör örgütü mensuplarının posterlerinin platforma asılmasının Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi'nin açıklayıcı raporunun 95. maddesinde ifade edilen, terör eylemlerini ve bu eylemlerin faillerini öven mesajlar kapsamında olması nedeniyle başvuruya konu eylemin yalnızca soyut bir tehlike niteliğinde olduğu söylenemez. Nitekim etkinlik sonrasında katılımcıların farklı sokak ve caddelerde kolluk güçlerine, güvenlik araçlarına, özel binalara ve kamu binalarına taş, molotofkokteyli ve havai fişeklerle saldırmaları, çöp konteynerleri ve taşlarla yolları kapatarak kamu düzenini bozucu şiddet hareketleri sergilemeleri mevcut propaganda faaliyetlerinin doğrudan kamu düzenine yönelik bir tehdide dönüştüğünü göstermektedir (bkz. § 8).

59. Başvurucunun cezalandırılmasıyla, terör örgütünün benimsediği şiddet yöntemlerinin önlenmesi ve bu yöntemlere destek verebilecek faaliyetlerin engellenmesi amaçlanmıştır. Düzenleme Kurulu başkanı olan başvurucunun doğrudan suça konu poster ve pankartın asılmasına iştirak etmemesi terör örgütünün şiddet eylemlerini meşru göstermek amacıyla yapılan faaliyetlerden sorumsuz olduğu anlamına gelmemektedir. Dolayısıyla başvurucunun, somut olayın koşulları çerçevesinde terör örgütü propagandasına müsamaha göstermesi, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının gerektirdiği ödev ve sorumluluklara aykırı bir davranış olarak değerlendirilmiştir.

60. Anayasa Mahkemesi birçok kararında toplanma özgürlüğünün kullanımından kaynaklanan kamu düzenine yönelik tehditlerin gerçeklik değeri taşıması hâlinde yetkili makamlarca bu tehditlerin bertaraf edilebileceği tedbirlerin alınabileceğini, alınan bu tedbirlere aykırı toplantılar düzenlenmesi, bu tür toplantılara katılım sağlanması veya bu tür toplantılarda suç işlenmesi hâlinde de cezalar verilebileceğini ifade etmiştir (birçok karar arasından bkz. Dilan Ögüz Canan, § 40; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 81). Somut olayda yukarıda açıklanan nedenlerle Anayasa Mahkemesi, ilgili yargı merciinin tespitlerinden ayrılmayı gerektiren bir sebep bulunmadığını değerlendirmiştir. Nitekim delillerin değerlendirilmesi, hükme esas alınacak unsurların belirlenmesi, bir suça ilişkin kanun maddesinin uygulanma koşullarının somut olayda mevcut olup olmadığı ve suçun unsurlarının belirlenmesi ilkesel olarak Anayasa Mahkemesinin görev alanı dışında kalmaktadır (benzer yönde değerlendirme için bkz. Ferhat Üstündağ, § 35; Mahmut Catın ve Saadet Aksoy [2. B.], B. No: 2015/324, 30/6/2020, § 27; Dilan Ögüz Canan, § 47).

61. Tüm bu değerlendirmeler ışığında başvurucunun cezalandırılmasının kamu düzeninin korunması bakımından zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık geldiği ve yargı makamlarının farklı menfaatleri dengeleme konusundaki takdir yetkisi ile verilen nihai ceza miktarı da dikkate alındığında uygulanan yaptırımın aynı zamanda orantılı olduğu sonucuna varılmıştır.

62. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

Engin YILDIRIM, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ ve Kenan YAŞAR bu sonuca katılmamıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

C. Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE Engin YILDIRIM, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ ve Kenan YAŞAR'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

E. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 25/2/2025 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvuru, kişinin düzenleyicisi olduğu bir toplantıda üçüncü kişilerce asılan afişleri ve

posterleri kaldırmamasından dolayı terör örgütünün propagandasını yapma suçundan cezalandırılması nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, 1 Kasım Dünya Kobani Günü etkinlikleri kapsamında düzenlenen açık hava toplantısının Düzenleme Kurulu başkanıdır. 27/10/2014 tarihinde Kızıltepe Kaymakamlığına bildirimde bulunmuş, mitingde kullanılacak pankart ve sloganları yetkililere iletmiştir.

3. Etkinlik sırasında terör örgütü lehine sloganlar atılmış, marşlar söylenmiş ve örgüt mensuplarına ait pankartlar açılmıştır. Kolluk kuvvetleri, platformdaki örgüt içerikli afişlerin kaldırılması yönünde başvurucuya uyarıda bulunmuştur. Etkinlik sona erdikten sonra bazı grupların güvenlik güçlerine ve kamu binalarına saldırıda bulunduğu tespit edilmiştir.

4. Mardin Cumhuriyet Başsavcılığı, başvurucu ve diğer kurul üyeleri hakkında "terör örgütü propagandası yapma" suçundan iddianame düzenlemiştir. Mahkeme, başvurucunun asılan pankartları görmezden geldiğini belirterek müsnet suçtan hapis cezasına hükmetmiş, hapis cezasını adli para cezasına çevirmiştir. Yargıtay, kararı 28/4/2021 tarihinde onamıştır. Başvurucu, mahkûmiyet kararına karşı süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

5. Mahkememiz çoğunluğunca verilen başvurucunun Anayasa’nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşünü düzenleme hakkının ihlal edilmediğine dair kararına katılmamaktayız.

6. Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında “Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.” denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir.

7. Gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlar. Bu nedenle mahkemeler, kararlarını hangi temele dayandırdıklarını yeterince açık olarak belirtme yükümlülüğü altındadır. Bu hak, tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddialarının kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri ve demokratik bir toplumda kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gereklidir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34).

8. Derece mahkemeleri kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de derece mahkemelerinin davanın esas sorunlarının inceledikleri gerekçeli karardan anlaşılmalıdır (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56). Derece mahkemeleri dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini yeterli şekilde gerekçelendirmek zorundadır (bazı farklılıklarla birlikte bkz. İbrahim Ataş, B. No: 2013/1235, 18/6/2013, § 23).

9. Esasen gerekçeli karar hakkı, adil yargılanma hakkının bir güvencesi olmakla birlikte maddi hakların usul boyutu incelenirken de ilgili ve yeterli gerekçe gösterilip gösterilmediğine bakılmaktadır. Örneğin bazı maddi haklara yönelik müdahalelerde demokratik toplumda gereklilik ve ölçülülük ölçütlerinin sağlanabilmesi için gerekçenin ilgili ve yeterli olması gerekmektedir (Kemal Kılıçdaroğlu, B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 58; Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, § 56; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 56; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, § 120; Sırrı Süreyya Önder [GK], B. No: 2018/38143, 3/10/2019, § 60; Candar Şafak Dönmez [GK], B. No: 2015/15672, 5/11/2020, § 53).

10. Bu bağlamda toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçeler ilgili ve yeterli olmalıdır (diğerleri arasından bkz. Dilan Ögüz Canan [GK], B. No: 2014/20411, 30/11/2017, § 53; Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, B. No: 2015/10676, 26/12/2018, § 48; Kenan Güven, B. No: 2018/21657, 6/10/2022, § 13).

11. O hâlde Anayasa Mahkemesince çözümlenmesi gereken mesele, başvurucunun eylemiyle kişileri terör suçlarının işlenmesine teşvik ettiği ya da bunları meşru göstermek niyetinde olduğunu yargı merciinin mahkûmiyete ilişkin kararında ikna edici bir biçimde ortaya koyup koymadığıdır.

12. Eldeki başvuruda başvurucu hakkında açılan kamu davası, başvurucunun cezalandırılma gerekçesi ile bu gerekçeye dayanak olan Olay Tutanağı incelenmiştir. Somut olayda toplantı alanındaki platformun üzerine PKK terör örgütü liderinin ve ölen terör örgütü mensuplarının posterleri asılmış, terör örgütünün gençlik yapılanmasına ait olduğu belirtilen pankartlar yerleştirilmiş, ölen örgüt mensupları için saygı duruşunda bulunulmuş ve örgütün marşı okunmuş; ayrıca bir grup tarafından örgütü simgeleyen bez parçaları taşınmış ve örgüt lehine sloganlar atılmıştır. Anılan eylemlerin terör örgütü mensuplarının şiddet içeren eylemlerini açıkça kutsama ve yüceltme anlamı taşıdığı, örgüt mensuplarını benzer şiddet eylemlerinde bulunmaya teşvik ettiği konusunda hiçbir tereddüt bulunmamaktadır.

13. Somut olayda ilk derece mahkemesi düzenleme kurulunda yer alan başvurucunun "afiş ve posterleri gördükleri anda derhal kaldırma[sı] gerektiği ancak ... poster ve afişlerin kaldırılmadığı bu haliyle ... sanıkların bilinçli şekilde suça konu afiş ve posterlerin asılmasına izin vermek suretiyle [terör örgütü propagandası yapma suçuna] iştirak etti[ğini]" kabul etmiştir.

14. Anayasa Mahkemesi Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri kararında terör örgütü propagandası yapma suçunun tanımını yapmış ve Türk hukukundaki görünümüne ilişkin değerlendirmelerde bulunmuş (aynı kararda bkz. §§ 115-118; ayrıca bkz. Candar Şafak Dönmez, § 91; Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi kapsamında terör örgütü propagandası eylemine ilişkin değerlendirmeler için bkz. Ömer Faruk Gergerlioğlu [GK], B. No: 2019/10634, 1/7/2021, §§ 34-40, 160) terör örgütü propagandası yapma suçunun oluşabilmesi için propagandanın örgütün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek (iyi gösterme) ya da örgütün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini övecek (görkemli, değerli veya yararlı olarak takdim etme) veya örgütün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerine başvurmayı teşvik edecek (başkalarınca aynı davranışın gerçekleştirilmesi amacıyla anılan yöntemlerin gerekliliğini savunma) şekilde yapılması gerektiğini ifade etmiştir (Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, §§ 115-118).

15. Öte yandan doğrudan veya dolaylı yollardan terör suçunun işlenmesi tehlikesine yol açacak bir mesajın kamuoyuna yayılmasının cezalandırılmasını hedefleyen Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi'nin 5. maddesinin birinci paragrafı ve bu sözleşmenin açıklayıcı raporunda, dolaylı terör suçuna teşvik eyleminin cezalandırılabilmesi için bir terör suçunun işlenmesi hususunda özel bir kastın varlığı gerektiği vurgulanmıştır. Anılan raporda bir terör suçunu gerekli ve haklı göstermek dolaylı teşvik suçunu oluşturabilecek ise de cezalandırmaya dayanak tahrik oluşturan eylemin hukuka aykırı şekilde ve kasten işlenmesi gerektiği belirtilmiştir (Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi'nin açıklayıcı raporu hakkında

ayrıntılı bilgi için bkz. Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, §§ 82, 83).

16. Ancak mahkeme gerekçesi incelendiğinde başvurucunun düzenleme kurulunda yer almasına rağmen miting alanındaki platforma bazı katılımcıların astığı ve terör örgütü propagandası oluşturacak nitelikte olan poster ve afişleri kaldırmaması nedeniyle terör örgütü propagandası yapma suçundan mahkûm edildiği anlaşılmıştır. Anılan gerekçede başvurucunun suça konu edilen afiş ve posterleri astığı veya asılması için azmettirdiği, bu eyleme yardım ettiği yönünde bir değerlendirme veya bu yönde herhangi bir kabulün olmadığı görülmüştür. Buna ek olarak ilk derece mahkemesi, afişleri asan kişilerle başvurucu arasında terör örgütü propagandası suçunu birlikte işleme iradesi kapsamında önceden ya da sonradan nasıl bir anlaşma veya iş birliği olduğu konusunda da bir açıklama yapmamıştır. Ayrıca, başvurucunun, kolluk kuvvetlerinin söz konusu poster ve afişleri kaldırmasına engel olduğuna veya bu duruma yönelik herhangi bir direnç gösterdiğine dair bir isnat yoktur.

17. Anayasa Mahkemesi birçok kararında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleyen ile bu toplantılara katılanların niyetlerinin önemli olduğunu belirtmiş, davranışlarıyla şiddet kullanma niyetini ortaya koymamış veya katıldığı bir toplantıda cereyan eden şiddet hareketlerine iştirak etmemiş kişilerin Anayasa'nın 34. maddesinin altında güvenceye alınmış olan hakları korunmaya devam edeceğini açıklamıştır (farklı bağlamda benzer değerlendirme için bkz. Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, §§ 53-54; Ferhat Aşan, B. No: 2017/22230, 16/6/2022, § 59; Mehmet Alanç ve diğerleri [GK], B. No: 2017/15462, 29/9/2021, § 43).

18. Mahkeme, başvurucunun toplantı alanına üçüncü kişiler tarafından asılan suça konu afiş ve posterleri gördüğü anda düzenleme kurulunun bir üyesi olarak kaldırması gerekirken hareketsiz kaldığı için yasa dışı propagandayı desteklediğini ve bu şekilde suça iştirak ettiğini değerlendirmiştir. Diğer bir ifadeyle Mahkemenin başvurucunun suça konu materyallerin kaldırılması için etkin bir müdahalede bulunmamasını, terör örgütü propagandası yapılmasına katılmak olarak yorumladığı anlaşılmıştır.

19. Bununla birlikte kararda başvurucunun üçüncü kişilerin eylemlerine aktif bir müdahalede bulunulmamasının başvurucunun terör örgütü propagandası yapma suçuna ne şekilde iştirak ettiğini ortaya koyan hukuken yeterli olabilecek somut bir açıklamaya yer verilmediği görülmüştür. Ayrıca suça konu afiş ve pankartların asılması ile başvurucunun bu eylemler karşısında düzenleme komitesi üyesi olarak hareketsiz kalması arasındaki hukuki bağlantının nasıl kurulduğu da yeterli şekilde gerekçelendirilmemiştir.

20. Nitekim AİHM, düzenleme kurulu üyelerinin terör örgütü propagandası suçundan cezalandırılabilmesi için üçüncü kişilerin yasa dışı eylemlerini desteklediklerine dair somut ve ikna edici gerekçelerin ortaya konulması gerektiğini belirtmiş; aksi hâlde bu müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olduğunun gösterilememesi nedeniyle ifade özgürlüğünü ihlal edeceğine hükmetmiştir.

21. Kanun koyucu düzenleme kurulunun görev ve sorumluluklarını 2911 sayılı Kanun'un 12. maddesinde düzenlemiştir. Anılan kuralda; düzenleme kurulunun toplantının sükûn ve düzenini, bildirimde yazılı amaç dışına çıkılmamasını sağlamakla yükümlü ve sorumlu olduğu, kurulun bunun için gereken önlemleri alacağı ve gerektiğinde güvenlik kuvvetlerinin yardımını isteyeceği, toplantının amacı dışına çıktığı veya düzen içinde gerçekleşmesini imkânsız gördüğü takdirde kurul başkanının durumu derhâl yetkili kolluk amirine bildirerek toplantıyı sona erdirebileceği ve düzenleme kurulunun sorumluluğunun

topluluğun toplantı yerinden tamamen dağılıncaya kadar süreceği hüküm altına alınmıştır. Öte yandan aynı Kanun'un 28. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bu kuraldaki görevleri yerine getirmeyen düzenleme kurulu üyeleri hakkında -gerekli koşulların varlığı hâlinde- belirli bir yaptırım uygulanabilmesi mümkün kılınmıştır.

22. Ayrıca başvuruya benzer olayları değerlendiren Yargıtay, düzenleme kurulu üyelerinin tertip ettikleri bir toplantıda gerçekleştirilen terör örgütü propagandasına yönelik eylemlere hareketsiz kalmalarının -bu eylemlere bizzat iştirak ettikleri somut olarak ortaya konulmadığı sürece- terör örgütü propagandası yapma suçuna vücut vermediği gerekçesiyle anılan suçtan verilen mahkûmiyet hükümlerini hukuka aykırı bularak bozmuştur. Diğer bir anlatımla anılan kararlarda, düzenleme kurulu üyelerinin toplantı sırasında işlenen suçlardan doğrudan sorumlu tutulabilmeleri için suça fiilen iştirak ettiklerini gösteren somut delillerin bulunması gerektiği açıklanmıştır. Ayrıca aynı konuda verdiği kararlarda Yargıtay'ın düzenleme kurulu üyelerinin yasa dışı afiş ve pankartların kaldırılması konusunda kolluk kuvvetleriyle iş birliği yapma yükümlülükleri bulunduğu ancak bu yükümlülüğün yerine getirilmemesinin 2911 sayılı Kanun'un 28. maddesinin üçüncü fıkrasında düzenlenen suçu oluşturduğu yönünde değerlendirme yaptığı görülmüştür.

23. Somut olayda mahkûmiyet gerekçesinde Yargıtay'ın ilgili kabul ve değerlendirmelerinden neden ayrı düşüldüğüne dair herhangi bir açıklama yapılmamış, temyiz incelemesinde de bu hususta bir değerlendirmede bulunulmamıştır. Bu nedenle başvurucunun asılan afişleri indirme konusundaki yetersiz müdahalesinin ne surette terör örgütünün şiddet ve tehdit yöntemlerini meşru gösterdiği, övdüğü ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik ettiği mahkeme gerekçesinden ve onama kararından anlaşılamamaktadır.

24. Somut olayda başvurucunun terör örgütü propagandası yapma suçuna iştirak ettiğini gösteren fiilî ve hukuki olgular ile bunlar arasındaki bağlantı ikna edici bir biçimde ilgili ve yeterli gerekçe ile ortaya konulmamıştır.

25. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği kanaati ile çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyoruz.

Üye Engin YILDIRIM Üye Yıldız SEFERİNOĞLU Üye Kenan YAŞAR

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Düzenleyicisi olduğu bir toplantıda üçüncü kişilerce asılan afişleri ve posterleri kaldırmamasından dolayı terör örgütünün propagandası yapma suçundan cezalandırılması nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği iddiasıyla yapılan başvuruda Mahkememiz çoğunluğunun, başvurucunun Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edilmediği

şeklindeki kararına katılmamaktayım.

2. Başvurucunun düzenleme kurulu başkanı olarak aralarında yer aldığı yedi kişilik kurul, 27/10/2014 tarihinde 1 Kasım Dünya Kobani Günü etkinlikleri kapsamında bir açık hava toplantısı gerçekleştirmek amacıyla Kızıltepe Kaymakamlığına bildirimde bulunmuş ve mitingde kullanılacak pankart ve söylenecek sloganların içeriğini de dört gün sonra bildirmiştir. Kurul 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Kanunu'nun 11. maddesi gereğince saat 12.00 ile 16.00 saatleri arasında toplantının yapıldığı yerde hazır bulunduklarına dair tutanak düzenleyerek kolluk görevlisine teslim etmiştir.

3. Kolluk görevlileri tarafından düzenlenen tutanaklarda, gerçekleştirilen toplantıda silahlı terör örgütü lehine pankart ve resimlerin asıldığı, bazı sloganların atıldığı ve ölen PKK/KCK terör örgütü mensuplarının posterlerinin asıldığı birtakım olaylar yaşandığı belirtilmiştir.

4. Akabinde Mardin Cumhuriyet Başsavcılığı, başvurucunun da aralarında olduğu Kurul üyelerinin 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 7. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca terör örgütü propagandası yapma suçundan cezalandırılması talebiyle haklarında iddianame düzenleyerek ceza davası açmıştır.

5. Mardin 2. Ağır Ceza Mahkemesi, 22/4/2015 tarihinde bu davada başvurucunun da aralarında olduğu Kurul üyeleri hakkında terör örgütü propagandası yapma suçundan 1 yıl hapis cezasına hükmetmiş ve cezayı 7.300 TL adli para cezasına çevirmiştir. Bu karar Yargıtay ilgili Dairesince onanmıştır.

6. Bu davada Mardin 2. Ağır Ceza Mahkemesi, uzun bir paragraf içerisinde ilk olarak kolluk tarafından tutulan tutanakta yer verilen olay ve gelişmeleri kısaca zikretmiş, ardından sanıkların alınan savunmalarında bahse konu etkinliği kendilerinin düzenlediklerini ancak söz konusu poster ve afişleri kimin astığını bilmediklerinden bahisle üzerlerine atılı suçlamayı kabul etmedikleri beyanına yer vermiş ve yine aynı paragraftaki şu gerekçeyle bahse konu mahkumiyet sonucuna ulaşmıştır:

“(...) yapılan tahkikat neticesinde elde edilen tüm deliller birlikte değerlendirildiğinde suça konu afiş ve posterlerin sanıkların organize ettiği sahneye asıldığı ve herkesçe rahatlıkla görülebildiği, bu nedenle sanıkların asılan afiş ve posterleri görmemelerinin imkansız olduğu, kaldı ki sanıkların bahse konu afiş ve posterleri gördükleri anda derhal kaldırmaları gerektiği ancak sanıklarca poster ve afişlerin kaldırılmadığı, bu haliyle sanıkların savunmalarının gerçeği yansıtmayıp açıkça sanıkların bilinçli şekilde suça konu afiş ve posterlerin asılmasına izin vermek suretiyle atılı suça iştirak ettikleri ve bu suretle üzerlerine atılı örgüt propagandası yapma suçunu işledikleri anlaşıldığından 3713 sayılı yasanın 7/2 maddesinde belirtilen Örgüte ait amblem, resim veya işaretlerin asılması ya da taşınması şeklindeki terör örgütü propagandası suçundan dolayı cezalandırılmaları (...) gerekmiştir."

7. Mahkememiz çoğunluğu ise başvurucunun Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edilmediği sonucuna ulaşırken, başvurucunun cezalandırılmasıyla, terör örgütünün benimsediği şiddet yöntemlerinin önlenmesi ve bu yöntemlere destek verebilecek faaliyetlerin engellenmesinin amaçlandığını, Düzenleme Kurulu başkanı olan başvurucunun doğrudan suça konu poster ve pankartın asılmasına iştirak etmemesinin terör örgütünün şiddet eylemlerini meşru göstermek amacıyla yapılan faaliyetlerden sorumsuz olduğu anlamına gelmediğini, başvurucunun somut olayın koşulları çerçevesinde terör örgütü propagandasına müsamaha göstermesinin

toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının gerektirdiği ödev ve sorumluluklara aykırı bir davranış olarak değerlendirilebileceğini belirterek, başvurucunun cezalandırılmasının kamu düzeninin korunması bakımından zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık geldiği ve yargı makamlarının farklı menfaatleri dengeleme konusundaki takdir yetkisi ile verilen nihai ceza miktarını da dikkate alarak uygulanan yaptırımın aynı zamanda orantılı olduğu sonucuna ulaşmıştır (bkz.: §§ 56, 59).

8. Somut bireysel başvuruya konu olayda derece mahkemelerince başvurucunun düzenleme komitesinde yer aldığı toplantıda suça konu afiş ve posterlerin asılması, bahse konu afiş ve posterleri gördükleri anda derhal kaldırmaları gerektiği halde poster ve afişlerin kaldırılmaması gerekçe gösterilerek toplantı düzenleme komitesinde yer alanların bu suçu işledikleri kanaatine ulaşılmıştır.

9. Başvurucunun bu fiillerden dolayı mahkum olduğu suçun 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 7. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca terör örgütü propagandası yapma suçu olduğunu değerlendirmede dikkate almak gerekir. Zira toplantı düzenleme kurulu üyeleri bakımından ceza sorumluluğu getiren bir ceza kuralı da 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Kanunu'nun 28. maddesinin üçüncü fıkrasında aynı Kanun'un "11 ve 12 nci maddelerde yazılı görevleri yerine getirmeyen düzenleme kurulu üyeleri, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır" biçiminde öngörülmüştür. Ancak başvurucu bu suçtan cezalandırılmamıştır.

10. Dolayısıyla burada başvurucunun cezalandırılmasının terör propagandasından dolayı gerçekleştiği hususu dikkate alınarak bireysel başvurunun değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira somut bireysel başvuruda 2911 sayılı Kanun'daki sorumluluktan dolayı cezalandırma durumunda yapılacak değerlendirme ile terör propagandası suçundan cezalandırma durumunda yapılacak değerlendirme arasında esaslı farklılıklar söz konusu olabilir.

11. Somut başvuruda bireysel başvuruya konu olay bağlamında gerçekleştirilen yargılama ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesinin yapacağı inceleme, derece mahkemelerinin toplantı düzenleme komitesinde yer alan bir kişi sıfatıyla başvurucunun bu toplantıda terör propagandası suçunu işlemiş olduğunu ilgili ve yeterli bir gerekçe ile ortaya koyup koymadığına ilişkin olacaktır. (Benzer biçimde bkz.: Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, §§ 76, 120; Ayşe Çelik, B. No: 2017/36722, 9/5/2019, § 40).

12. Bu yönü ile bakıldığında derece mahkemesinin mahkumiyet hükmünün gerekçesinin sorunlu olduğu ortadadır. Zira karar gerekçesinde yapılan değerlendirme oldukça yetersizdir. Yukarıda aynen alıntıyla aktardığımız ilk derece mahkemesinin karar gerekçesi başvurucunun terör propagandası suçunu ne şekilde işlemiş olduğunu ortaya koyamamaktadır. Somut olayda ilk derece mahkemesinin kararında başvurucunun terör örgütünün şiddet ve tehdit yöntemlerinin meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek nitelikte bir eylemi ortaya konulmadığı gibi terör örgütünün propagandasını oluşturacak açıklamalarda bulunduğu da iddia edilmemiştir.

13. Derece mahkemesince terör örgütü propagandası suçundan dolayı mahkumiyet sonucuna ulaşılırken başvurucunun bu suça konu edilen afiş, pankart veya posterleri astığına veya bunlar asılırken başkalarına yardım ettiğine veya başkalarını bunları asmaya azmettirdiğine yönelik hiçbir eylem ortaya konulabilmiş değildir. Aksine, başvurucu ile ilgili mahkumiyet hükmü kurulurken gerekçede sadece suça konu afis ve posterlerin düzenleme komitesinde yer alanların organize ettiği sahneye asıldığına değinilmiş, bunların herkesçe rahatlıkla görülebildiği belirtilmiş ve bu nedenle sanıkların asılan afiş ve posterleri

görmemelerinin imkansız olduğu, sanıkların bahse konu afiş ve posterleri gördükleri anda derhal kaldırmaları gerektiği ve kaldırmamaları nedeniyle de bilinçli şekilde suça konu afiş ve posterlerin asılmasına izin vermek suretiyle atılı suça iştirak ettikleri hususlarına dayanılmıştır.

14. Görüldüğü üzere mahkumiyete ulaşma sürecinde derece mahkemesi, toplantı düzenleme komitesinde yer alan kişilere ceza hukukundaki suçun şahsiliği ilkesini objektif sorumluluğa kadar genişletecek biçimde uygulamıştır. Bu yapılırken karar gerekçesinden işlenen fiiller ile başvurucunun sorumluluğu arasındaki bağlantıların ne şekilde kurulabildiğini anlayabilmek mümkün olamamaktadır. Zira kararda toplantı düzenleme komitesinde yer alanların suça iştirak ettikleri sonucuna ulaşılmış ise de karar gerekçesinde iştirak iradesinin ne şekilde gerçekleştiğine dair hiçbir dayanak gösterilebilmiş değildir.

15. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi benzer bir konuya ilişkin verdiği kararda ihlal sonucuna ulaşırken bu eksikliği şu şekilde ortaya koymaktadır:

“Mahkeme ayrıca, somut olayda ağır ceza mahkemesinin, bir yandan suç teşkil eden sloganlar, pankartlar, bayraklar ve fotoğraflar ile gösteri sırasında kalabalık tarafından işlenen diğer eylemler arasında, diğer yandan ise başvurucunun düzenleme komitesi üyesi olarak bu eylemler karşısında gösterdiği yetersiz kabul edilen tepki arasında var olduğu iddia edilen bağlantıyı açıklamadığını belirtir. Bu açıklamanın yapılmaması, başvurucunun terör örgütü propagandası suçunu oluşturan bu eylemlere katılma iradesini ve niyetini ortaya koymada yetersiz kalmıştır. Mahkeme, ağır ceza mahkemesinin, ilgili kişiye genel olarak isnat edilen eylemlerin, içinde yer aldıkları bağlam ve zarar verme kapasiteleri göz önüne alındığında, şiddet kullanımına, silahlı direnişe veya isyana teşvik içerip içermediği ya da nefret söylemi teşkil edip etmediği konusunda da bir açıklama getirmediğini tespit etmiştir.” (bkz.: İmrek/Türkiye, B. no. 45975/12, 10 Kasım 2020, § 37).

16. Oysa terör propagandası suçunu düzenleyen 3713 sayılı Kanun’un 7. maddesinin ikinci fıkrası hükmü çok açıktır. Bilindiği üzere 3713 sayılı Kanun’da terör propagandası suçu ilk olarak 1991 yılında öngörülmüştür. Ancak zamanla terör propagandası suçunun başta ifade ve toplantı ve gösteri yürüyüşü özgürlükleri olmak üzere Anayasa’daki birtakım hak ve özgürlükleri demokratik bir toplumda aşırı biçimde sınırlandıran nitelikteki uygulamalarının ortadan kaldırılması amacıyla bu suçta 2002, 2003, 2006 ve 2013 yıllarında kanun koyucu tarafından önemli değişiklikler yapılmıştır.

17. Terör propagandası suçunun 11/4/2013 tarih ve 6459 sayılı Kanun’un 8. maddesi ile değiştirilen ve halen yürürlükte olan şeklinde bu suçun kişilerce “terör örgütünün; cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde propagandasını” yaptığı şeklinde işlenip işlenmediği önem arz etmektedir.

18. Dolayısıyla 3713 sayılı Kanun'un 7. maddesinde yapılan değişiklik sonrası terör örgütü propagandasını yapma suçunun maddi unsuru ayrıntılı şekilde düzenlenmiş ve propaganda fiili belirli icra biçimlerine bağlanmıştır. Bu kapsamda anılan suçun varlığından bahsedilebilmesi için terör örgütünün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerinin meşru gösterilmesi, övülmesi veya teşvik edilmesine neden olan çeşitli icrai davranışlardan en az birinin gerçekleşmiş olması aranmıştır.

19. Mevcut kanuni düzenleme ile uyumlu olarak Anayasa Mahkemesi, Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri kararında terör örgütünün propagandasını yapma suçunun tanımını yapmış ve

Türk hukukundaki görünümüne ilişkin değerlendirmelerde bulunmuştur (Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, §§ 115-118; ayrıca bkz. Candar Şafak Dönmez [GK], B. No: 2015/15672, 5/11/2020, § 91; Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi kapsamında terör örgütü propagandası eylemine ilişkin değerlendirmeler için bkz. Ömer Faruk Gergerlioğlu [GK], B. No: 2019/10634, 1/7/2021, §§ 34-40, 160). Kararda, terör örgütü propagandasını yapma suçunun oluşabilmesi için propagandanın örgütün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini -iyi gösterme- meşru gösterecek ya da örgütün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini -görkemli, değerli veya yararlı olarak takdim etme- övecek veya örgütün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerine başvurmayı -başkalarınca aynı davranışın gerçekleştirilmesi amacıyla anılan yöntemlerin gerekliliğini savunma- teşvik edecek şekilde yapılması gerektiği ifade edilmiştir (Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, §§ 115-118).

20. Bu bağlamda derece mahkemesi kararında, 2013 yılında yapılan değişiklik dikkate alındığında başvurucunun toplantı düzenleme komitesinin başkanı olarak ne şekilde terör örgütünün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterdiği veya övdüğü veya bu yöntemlere başvurmayı teşvik ettiği gösterilebilmiş değildir.

21. Oysa bu konudaki Yargıtay içtihadı da,“Örgütün propagandasının belirli bir şekilde yapılması şart değildir. Yazılı, sözlü fiillerle olabileceği gibi, gösteri, protesto vb. yollarla yapılması da mümkündür. Bu suç ancak kastla işlenebilen bir suçtur; taksirle işlenemez. Özellikle maddenin son halinden sonra bu suçun olası kastla işlenemeyeceğini hatta doğrudan kastla işlenebileceğini belirtmek gerekir. Zira failin propaganda yapmaktaki amacı örgütün iyi gösterilmesine, destek görmesine, örgütün toplum nezdinde benimsetilmesine yönelik olmalıdır.” (birçok karar içinden bkz. 3. Ceza Dairesi 2021/4476 E., 2021/11322 K. 27/12/2021; 3. Ceza Dairesi 2021/4227 E., 2022/1690 K. 5/4/2022) şeklindeki değerlendirmede de görüldüğü üzere yukarıda ortaya konulmaya çalışılan doğrultudadır. Yargıtayın bu yaklaşımına göre de 2013 değişikliği sonrasında artık terör propagandası suçu taksir veya olası kast ile bile işlenememektedir.

22. Hal böyle iken derece mahkemesi kararında bile açıklanmayan bir fiil nedeniyle terör örgütü propagandası yapma suçunun işlendiğinin kabul edilmesi müdahaleyi kanuni temelden yoksun bırakmaktadır. Bu durumda başvuru konusu müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen kanunilik şartını karşılamadığı sonucuna ulaşmak gerekir. (Benzer yönde değerlendirmelerle ihlal sonucuna ulaşılan bir karar için bkz.: Sercan Avşar, B. No: 2016/63088, 9/6/2021, § 52).

23. Bu itibarla ifade etmek gerekir ki burada, 3713 sayılı Kanun’un 7. maddesindeki terör propagandası suçu ile ilgili ceza kuralının gereğini karşılamadığı aşikar olan ve bundan dolayı Kanun’da suç olarak öngörülen hükmün kapsamına girmeyen bir mahkeme kararı mevcuttur. Bu durumda verilen mahkumiyet kanuni düzenlemenin açık hükmü karşısında öngörülemez bir yorum niteliği taşımaktadır. Bundan dolayıdır ki başvurucunun toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına müdahalede bulunan mahkumiyet kararı kanunilik şartını sağlamamaktadır.

24. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı bağlamında düşünüldüğünde, toplantı düzenleme komitesinde yer alan kişilerin asmadığı veya asılmalarında da dahli olduğu kamusal makamlarca ortaya konulamadığı bir durumda sırf düzenleme komitesinde yer almaları nedeniyle terör propagandası suçundan mahkum edilmeleri 3713 sayılı Kanun’un 7. maddesinin öngörülemez bir yorumu niteliğindedir.

25. Bu durum aynı zamanda düzenleme komitesindeki kişilerin sorumluluğunu objektif

sorumluluğa kadar genişleten bir sonuç doğurmaktadır. Bu biçimdeki bir argümantasyonun kabulü ise ceza sorumluluğu boyutu ile mahkemelere fevkalade öngörülemez mahkumiyet sonuçlarına ulaşma imkanı verebilecektir.

26. Oysa bu toplantıda suç teşkil eden afiş, resim veya pankartlar nedeniyle cezalandırılması gereken kişilerin bunları asan kişiler olduğu açıktır. Esasında düzenleme komitesinin bildirimi sonrasında toplantının başlamasından bitimine kadar geçen süre boyunca orada kolluk görevlileri hazır bulunmuştur. Bu noktada suç teşkil eden afiş, resim veya pankartları asanların tespit edilip yakalanması, toplantıda görevlendirilen kolluğun görevleri arasındadır.

27. Eğer başvuruculların toplantının düzenleme aşamasında suç teşkil eden pankart veya afiş asmaları durumu söz konusu ise veya toplantı süresince düzenleme komitesindekilerin yardımı veya yönlendirmesi ile toplantı alanında başkaları tarafından bu afişler asılmışsa bu durumda düzenleme komitesindeki kişiler elbette terör propagandası suçundan cezalandırılabilir. Ancak derece mahkemesinin bu somut bağlantıları ilgili ve yeterli gerekçe ile ortaya koyması gerekmektedir.

28. Öte yandan terör örgütünün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde propagandasını yaptığının derece mahkemesince açıkça gösterilmeden ve icrai hiçbir hareketi ortaya konulmadan başvurucunun sırf toplantı düzenleme komitesinde yer alması nedeniyle toplantıda asılan afiş, pankart ve resimleri kaldırmamasının cezalandırma açısından yeterli görülmesi, öngörülemez bir yorum teşkil etmektedir.

29. Oysa 2013 yılındaki değişiklik sonrası şekliyle 3713 sayılı Kanun'un 7. maddesinin ikinci fıkrasındaki terör propagandası suçu ancak cebir, şiddet ve tehdit içeren yöntemleri meşru gösterecek, övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek eylemlerin net biçimde mahkemelerin kararlarında gösterilmesi durumunda işlenmiş olacaktır. Somut olayda toplantı düzenleme komitesinde yer alan başvurucunun icrai nitelikteki hiçbir hareketi ortaya konulmaksızın yine de terör propagandası suçundan cezalandırılması kanun koyucunun amacının oldukça gerisinde kalındığını göstermektedir.

30. Burada önemle vurgulamak gerekir ki 1980'li yılların başından beri Yargıtay'ın propaganda suçu ile ilgili içtihadında bile propagandanın açıkça "başkalarını caydırıcı, yönlendirici ve etkisi altına alıcı icrai eylemleri" gerektirdiği ifade edilmektedir (bkz.: Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 18/10/1982 tarihli ve E. 9/310, K. 368 sayılı kararı; Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 17/10/1989 tarihli ve E.1989/2419, K.1989/4118 sayılı kararı). Hal böyle iken derece mahkemelerince somut olay bağlamında bu biçimdeki icrai eylemler ortaya konulmayıp, başvurucunun yine de propaganda suçundan mahkum edilmesi verilen mahkumiyet kararının propaganda suçunun Kanun'daki karşılığı ile uyumlu olmadığını daha açık biçimde gözler önüne sermektedir.

31. Bu bağlamda Mahkememiz çoğunluğunun ulaştığı kanaat de, toplantı düzenleme komitesinin suça konu afiş, pankart ve resimlerin asılması sürecinde yönlendirme veya azmettirme şeklinde bir eylemi bulunmasa dahi, sırf somut olayda olduğu şekilde suskun kalarak veya ihmali hareketlerle propaganda suçunun oluşmasında bir sorun görülmemesine ve toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına demokratik toplumda daha fazla müdahale edilmesine zemin hazırlamış olmaktadır.

32. Bu durum Anayasa Mahkemesinin özgürlüklerin güvencesi olma şeklindeki işlevi ile

çelişmekte ve özgürlük lehine olmayan yaklaşımı benimsemesi nedeniyle somut bireysel başvuru incelemesini de sorunlu hale getirmektedir.

33. Bu bağlamda çoğunluk kararında ihlal gerekçesini güçlendirmek için Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine de atıfla yapılan şu değerlendirmeye katılmak mümkün değildir:

“Nitekim AİHM, toplantı düzenleyicilerinin toplantı sırasında meydana gelen hukuka aykırı davranışlara müsamaha göstermeleri hâlinde cezai olarak sorumlu tutulabileceklerini belirtmiş; organizatörlerin yasa dışı eylemlere karşı uyarıda bulunmaktan veya müdahale etmekten kaçınarak dolaylı şekilde bu eylemlere katıldıkları takdirde yasa dışı eylemlerden sorumlu tutulabileceklerini vurgulamıştır (bkz. § 22). Bu değerlendirmeyle uyumlu olarak somut olayda başvurucunun ani şekilde gelişen ve kontrol edemeyeceği bir eylem nedeniyle değil etkinliği organize edenlerden biri olarak asılan poster ve pankartlara bilinçli şekilde müsamaha göstermesi nedeniyle terör örgütü propagandası yapma suçundan mahkûm edildiği görülmüştür. Kaldı ki başvurucu, yargılama sürecinin hiçbir aşamasında cezalandırmaya konu pankart ve posterleri tasvip etmediğine dair herhangi bir beyanda bulunmamış; söz konusu materyallerin kaldırılması yönünde bir çaba sarf ettiğini savunmamış yahut bu yönde bir girişimde bulunmasının neden imkânsız olduğu hususunda haklı ve somut bir gerekçe sunmamıştır.” (§ 57).

34. Zira her ne kadar çoğunluk kararında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin toplantı düzenleyicilerinin toplantı sırasında meydana gelen hukuka aykırı davranışlara müsamaha göstermeleri hâlinde cezai olarak sorumlu tutulabileceklerine işaret ediliyorsa da, somut başvurudaki derece mahkemesi kararında başvuruculaların bu hukuka aykırı müsamahayı nasıl gösterdikleri ortaya konulabilmiş değildir. Buna rağmen Mahkememiz çoğunluğu derece mahkemesi karar gerekçesinde yapılan değerlendirmeleri aşan biçimde ve bir anlamda gerekçe ikamesi de yaparak başvurucunun hakkının ihlal edilmediği sonucuna ulaşmıştır.

35. Bununla birlikte çoğunluk karar gerekçesinde başvurucunun sorumluluğuna ulaşılırken yapılan yorumun ceza hukukundaki sorumluluk değerlendirmelerini aşırı zorlayan bir yaklaşımla gerçekleştirildiği göze çarpmaktadır.

36. Öte yandan bu kararda Mahkememiz çoğunluğu terör propagandası ile ilgili kanun hükmünde 2013 yılında yapılan değişiklikle birlikte getirilen daha güvenceli mevzuat hükmü yürürlükte iken daha kısıtlayıcı nitelikte olduğu aşikar olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihadına dayanma gayreti göstermesi aynı zamanda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin minimum insan hakları standardını öngördüğünü, taraf devletlerin Sözleşmedekinden daha yüksek bir insan hakları standardı öngörebileceklerini vurgulayan Sözleşme’nin 53. maddesinin şu hükmü ile de açıkça çelişmektedir: “Bu Sözleşme hükümlerinden hiçbiri, herhangi bir Yüksek Sözleşmeci Taraf’ın yasalarına ve onun taraf olduğu başka bir Sözleşme uyarınca tanınmış olabilecek insan hakları ve temel özgürlükleri sınırlayacak veya onları ihlal edecek biçimde yorumlanamaz.”

37. Bu biçimdeki kısıtlayıcı yaklaşımı, temel hak ve özgürlüklere yönelik Anayasa’ya aykırı müdahalelere karşı önemli bir güvence olarak siyasi sistem içerisinde yer alan Anayasa Mahkemesinin, somut bir bireysel başvurudaki ihlal iddialarını incelerken ortaya koyması ise ayrıca düşündürücüdür. Bu yaklaşım Anayasa Mahkemesinin temel hak ve özgürlüklerin güvencesi olması işlevi ile temelden çelişmektedir.

38. Yine belirtmek gerekir ki Yargıtay’ın somut bireysel başvuruya benzer konulardaki

yerleşik içtihadı da toplantı düzenleme komitesindekilerin cezai sorumluluğu noktasında eldeki bireysel başvurudakinden farklıdır. Toplantı düzenleme komitesinde bulunan kişilerin düzenlemiş oldukları toplantılarda gerçekleşen terör örgütü propagandası suçundan verilen mahkumiyetlerde bu nitelikteki eylemlere bizzat katıldığı, bunları teşvik ettiği veya yönlendirdiği somut olarak ortaya konulmadığı sürece komite üyelerinin terör propagandası suçundan cezalandırılmaları Yargıtay ilgili Dairesinin yerleşik içtihadında hukuka uygun bulunmamaktadır. (Yargıtay 3. Ceza Dairesinin örnek bazı kararları için bkz.: 9/11/2022, E.2022/26996, K.2024/2667; 16/12/2021, E. 2021/3679, K. 2021/11152; 21/12/2021, E. 2021/4038, K. 2021/10846; 28/12/2022, E. 2021/4567, K. 2022/10075; 28/12/2022, E. 2022/30672, K. 2022/10076).

39. Sonuç olarak yukarıda sıralanan gerekçelerle mevcut başvuruda başvurucunun Anayasa’nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerektiği gerekçesiyle çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmamaktayım.

Üye Yusuf Şevki HAKYEMEZ

KARŞIOY

1. Anayasa Mahkemesi 2021/41848 esas sayılı dosyada, sayın çoğunluk başvurucunun Anayasa’nın 34. Maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edilmediğine karar verilmiştir.

2. Aşağıda açıkladığım gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 34. Maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerektiği düşüncesiyle sayın çoğunluğun görüşüne katılmadım.

3. Olay ve olgular mahkemenin gerekçeli kararında özetlenmiştir.

4. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun düzenleyicisi olduğu bir toplantıda üçüncü kişilerce asılan afişleri ve posterleri kaldırmadığı gerekçesiyle ve ceza normu geniş yorumlanmak suretiyle mahkûm edildiğine ilişkin şikâyetlerinin bir bütün olarak toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

5. Anayasa’nın "Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı" kenar başlıklı 34. maddesi şöyledir: "Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir."

Anayasa Mahkemesinin Toplantı Hakkına İlişkin Genel İlkeleri

6. Hak ya da özgürlüklere bir müdahale söz konusu olduğunda öncelikle tespiti gereken husus, müdahaleye yetki veren bir kanun hükmünün mevcut olup olmadığıdır. Anayasa'nın 34. maddesi kapsamında yapılan bir müdahalenin kanunilik şartını sağladığının kabul edilebilmesi için müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunması zorunludur (kanunilik şartına başka bağlamlarda dikkat çeken kararlar için bkz. Sevim Akat Eşki, B. No: 2013/2187, 19/12/2013, § 36; Tuğba Arslan [GK], B. No: 2014/256, 25/6/2014, § 82; Hayriye Özdemir, B. No: 2013/3434, 25/6/2015, §§ 56-61; Halk Radyo ve Televizyon Yayıncılık A.Ş. [GK], B. No: 2014/19270, 11/7/2019, § 35).

7. Bununla birlikte temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasına ilişkin kanunların şeklen var olması yeterli değildir. Kanunilik ölçütü aynı zamanda maddi bir içeriği de gerektirmekte olup bu noktada kanunun niteliği önem kazanmaktadır. Kanunla sınırlama ölçütü sınırlamanın erişilebilirliğini, öngörülebilirliğini ve kesinliğini ifade etmekte; böylece uygulayıcının keyfî davranışlarının önüne geçtiği gibi kişinin hukuku bilmesine de yardımcı olmakta; bu yönüyle hukuk güvenliği teminatı sağlamaktadır (Halime Sare Aysal [GK], B. No: 2013/1789, 11/11/2015, § 62; Fatih Saraman [GK], B. No: 2014/7256, 27/2/2019, § 66; Turgut Duman, B. No: 2014/15365, 29/5/2019, § 67; Tamer Mahmutoğlu [GK], B. No: 2017/38953, 23/7/2020, § 104).

8. Kanunun bu gerekliliklere uygun olduğunun söylenebilmesi için yeterince ulaşılabilir olması, vatandaşların belirli bir olaya uygulanabilir nitelikteki hukuk kurallarının varlığı hakkında yeterli bilgiye sahip olabilmesi, ayrıca ilgili normun keyfîliğe karşı uygun bir koruma sağlaması, yetkili makamlara verilen yetkinin genişliğini ve icra edilme biçimlerini yeterli netlikte tanımlaması gerekmektedir (Halime Sare Aysal, § 63; Fatih Saraman, § 67; Turgut Duman, § 68; Tamer Mahmutoğlu, § 105).

9. Hukukun kendisi -beraberinde getireceği idari pratiğin dışında- söz konusu işlemin meşru amacını da gözönünde tutarak keyfî müdahalelere karşı bireyi korumak için yetkili makamlara bırakılan takdir yetkisinin kapsamını yeterince açık bir şekilde göstermelidir. Diğer bir anlatımla hukuk sistemi, kamu makamlarına hangi koşullarda ve hangi sınırlar içinde müdahalelerde bulunma yetkisinin verildiğini açık ifadelerle ortaya koyacak nitelikte olmalı ve bu bağlamda ilgili müdahalenin muhataplarına müdahaleye zemin hazırlayan şartlar ile müdahalenin sonuçları açısından bir öngörüde bulunabilmeleri imkânı tanımalıdır (Halime Sare Aysal, § 64; Fatih Saraman, § 68; Turgut Duman, § 69; Tamer Mahmutoğlu, § 106).

10. Hak ya da özgürlüğe müdahale eden kural belirli ölçülerdeki takdir alanını elbette uygulayıcıya bırakabilir ise de bu takdir alanının sınırlarının da yeterli açıklıkta belirlenmesi ve kuralın öngörülebilirliği sağlayacak şekilde asgari bir kesinlik içermesi zaruridir (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Halime Sare Aysal, § 65; Fatih Saraman, § 69; Turgut Duman, § 70; Tamer Mahmutoğlu, § 107).

11. Kanunilik unsuru yönünden değerlendirme yapılırken derece mahkemelerince müdahaleye imkân tanıyan kanun hükümlerinin yorumu ve bu hükümlerin olaya uygulanması bariz takdir hatası ya da açık keyfîlik içermediği sürece bu alanda bir inceleme yapılması bireysel başvurunun amacıyla bağdaşmaz. Ancak derece mahkemelerinin müdahaleye imkân tanıyan kanun hükmünü açık bir biçimde hatalı yorumladıkları ve uyguladıklarının tespiti hâlinde müdahalenin kanunilik temelinden yoksun olduğu sonucuna ulaşılabilir (bkz. Ramazan Atay, B. No: 2017/26048, 29/1/2020, § 29; Özgür Boğatekin [GK],

B. No: 2020/23730, 14/6/2023, § 16).

Üye İlkelerin Olaya Uygulanması

12. Eldeki başvuruda başvurucu hakkında açılan kamu davası, başvurucunun cezalandırılma gerekçesi ve bu gerekçeye dayanak olan Olay Tutanağı dikkatle incelenmiştir. Somut olayda toplantı alanındaki platformun üzerine PKK terör örgütü lideri ile birlikte ölen terör örgütü mensuplarının posterlerinin asılmasının anılan terör örgütü mensuplarının şiddet içeren eylemlerini açıkça kutsamak ve yüceltmek anlamı taşıdığı, örgüt mensuplarını benzer şiddet eylemlerinde bulunmaya teşvik ettiği konusunda hiçbir tereddüt bulunmamaktadır (farklı bağlamda benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Figen Yüksekdağ Şenoğlu ve diğerleri, B. No: 2016/39759, 30/3/2022, §§ 80, 84, 85).

13. Somut olayda başvurucu, Düzenleme Kurulu başkanı sıfatının yüklediği sorumlulukları yerine getirmemesi veya düzenleyicisi olduğu toplantıda suç oluşturan icrai bir eylem gerçekleştirmesi ya da bir eyleme iştirak etmesi nedeniyle değil toplantının Düzenleme Kurulunda yer almasına rağmen miting alanındaki platforma bazı katılımcılar tarafından asılan ve terör örgütü propagandası oluşturacak nitelikte olan poster ve afişleri kaldırmaması nedeniyle terör örgütü propagandası suçundan mahkûm edilmiştir. Başvurucunun 3713 sayılı Kanun'un 7. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca şeklî manada bir kanuna dayanılarak cezalandırıldığı görülmüştür. Başvurucu, terör örgütü propagandasına dayanak olan eylemlerin gerçekleştirilmesinde hiçbir sorumluluğu olmamasına rağmen sadece Düzenleme Kurulunda yer almasının terör örgütü propagandası yapma suçu kapsamına girmediğini, kanunun geniş yorumlandığını ileri sürmüştür.

14. Yukarıdaki paragraflarda da açıklandığı üzere bir kuralın belirliliği ve dolayısıyla müdahalenin kanuniliğinden bahsedilebilmek için, incelemeye konu başvuru konusu normun mevcut deliller çerçevesinde olaya uygulanış biçiminin yasal düzenlemeyle bağdaşmaz sonuca yol açmaması ve yargı organlarınca yapılan yorumların başvurucu tarafından makul olarak öngörülebilmesi gerekmektedir (farklı bağlamda benzer değerlendirme için bkz. Hanifi Yaliçli [GK], B. No: 2014/5224, 10/6/2021, § 95).

15. Bu kapsamda Anayasa Mahkemesince bu aşamada incelenecek mesele yargı mercilerinin terör örgütü propagandası suçunun kapsamına ilişkin yorumlarının öngörülemez şekilde başvurucunun aleyhine olarak genişletici bir mahiyet taşıyıp taşımadığı, dolayısıyla 3713 sayılı Kanun'un 7. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan terör örgütü propagandası suçunun oluşmasına ilişkin şartların başvurucu hakkında uygulanmasının öngörülebilir olup olmadığıdır (farklı bağlamda benzer değerlendirme için bkz. Ahmet Aslan, B. No: 2021/23949, 6/10/2022, § 52). Bunun için de öncelikle Düzenleme Kurulunun görev ve sorumluluklarına ve terör örgütü propagandası yapma suçunun gerçekleşme koşullarına ilişkin açıklama yapılması gerekir.

16. Kanun koyucu düzenleme kurulunun görev ve sorumluluklarını 2911 sayılı Kanun'un 12. maddesinde düzenlemiştir (bkz. § 24). Anılan kuralda; düzenleme kurulunun toplantının sükûn ve düzenini, bildirimde yazılı amaç dışına çıkılmamasını sağlamakla yükümlü ve sorumlu olduğu, kurulun bunun için gereken önlemleri alacağı ve gerektiğinde güvenlik

kuvvetlerinin yardımını isteyeceği, toplantının amacı dışına çıktığı veya düzen içinde gerçekleşmesini imkânsız gördüğü takdirde kurul başkanının durumu derhâl yetkili kolluk amirine bildirerek toplantıyı sona erdirebileceği ve düzenleme kurulunun sorumluluğunun topluluğun toplantı yerinden tamamen dağılıncaya kadar süreceği hüküm altına alınmıştır. Öte yandan aynı Kanun'un 28. maddesinin üçüncü fıkrasında bu kuraldaki görevleri yerine getirmeyen düzenleme kurulu üyeleri hakkında -gerekli koşulların varlığı hâlinde- belirli bir yaptırım uygulanabilmesini de mümkün kılmıştır (bkz. § 25).

17. Ayrıca 3713 sayılı Kanun'un 7. maddesinde yapılan değişiklik sonrası terör örgütü propagandasını yapma suçunun maddi unsuru ayrıntılı şekilde düzenlenmiş ve propaganda fiili belirli icra biçimlerine bağlanmıştır. Bu kapsamda anılan suçun varlığından bahsedilebilmesi için terör örgütünün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerinin meşru gösterilmesi, övülmesi veya teşvik edilmesine neden olan çeşitli icrai davranışlardan en az birinin gerçekleşmiş olması şartı aranmıştır (bkz. §§ 18-22).

18. Mevcut kanuni düzenleme ile uyumlu olarak Anayasa Mahkemesi Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri ([GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019) kararında terör örgütünün propagandasını yapma suçunun tanımını yapmış ve Türk hukukundaki görünümüne ilişkin değerlendirmelerde bulunmuş (aynı kararda bkz. §§ 115-118; ayrıca bkz. Candar Şafak Dönmez [GK], B. No: 2015/15672, 5/11/2020, § 91; Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi kapsamında terör örgütü propagandası eylemine ilişkin değerlendirmeler için bkz. Ömer Faruk Gergerlioğlu [GK], B. No: 2019/10634, 1/7/2021, §§ 34-40, 160); terör örgütü propagandasını yapma suçunun oluşabilmesi için propagandanın örgütün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek (iyi gösterme) ya da örgütün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini övecek (görkemli, değerli veya yararlı olarak takdim etme) veya örgütün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerine başvurmayı teşvik edecek (başkalarınca aynı davranışın gerçekleştirilmesi amacıyla anılan yöntemlerin gerekliliğini savunma) şekilde yapılması gerektiğini ifade etmiştir (Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, §§ 115-118).

19. Öte yandan doğrudan veya dolaylı yollardan terör suçunun işlenmesi tehlikesine yol açacak bir mesajın kamuoyuna yayılmasının cezalandırılmasını hedefleyen Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi'nin 5. maddesinin 1. paragrafı ve bu sözleşmenin açıklayıcı raporunda, dolaylı terör suçuna teşvik eyleminin cezalandırılabilmesi için bir terör suçunun işlenmesi hususunda özel bir kastın varlığı gerektiği vurgulanmıştır. Anılan raporda, bir terör suçunu gerekli ve haklı göstermek dolaylı teşvik suçunu oluşturabilecek ise de cezalandırmaya dayanak tahrik oluşturan eylemin hukuka aykırı şekilde ve kasten işlenmesi gerektiği belirtilmiştir (Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi'nin açıklayıcı raporu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, §§ 82, 83).

20. Diğer yandan konuya ilişkin YCGK ve Yargıtay ilgili kararlarında terör örgütünün propagandasını yapma suçunun unsurlarına ve öğretideki görüşlere dair açıklayıcı bilgilere yer verildiği görülmektedir (bkz. §§ 26-30). Bunun yanında anılan kararlarda Yargıtay, 3713 sayılı Kanun'un 7. maddesinde düzenlenen terör örgütü propagandası yapma suçunun ancak doğrudan kastla işlenebilen bir suç olduğunu, bilhassa maddenin son halinden sonra bu suçun olası kastla işlenemeyeceğini belirtmektedir (bkz. §§ 26, 29). Yargıtaya göre failin propaganda yapmaktaki amacı örgütün iyi gösterilmesine, destek görmesine, örgütün toplum nezdinde benimsetilmesine yönelik olmalıdır. Ayrıca somut başvuruya benzer bir olayı değerlendiren Yargıtay yakın tarihli bir kararında, düzenleme kurul üyesinin "asılan pankartlar, afişler ... nedeniyle yasadışı gösteriye dönüşen toplantıya katılmaktan ve

kolluğun uyarılarına rağmen anılan pankart ve afişleri toplatmamaktan ibaret" eyleminin 2911 sayılı Kanun'un 28. maddesinin üçüncü fıkrasındaki suçu oluşturacağını belirterek, terör örgütü propagandası yapma olarak nitelendirilemeyeceği sonucuna varmıştır (bkz. §§ 28, 30).

21. Somut olayda ilk derece mahkemesi başvurucunun "afiş ve posterleri gördükleri anda derhal kaldırma[sı] gerektiği ancak ... poster ve afişlerin kaldırılmadığı bu haliyle ... sanıkların bilinçli şekilde suça konu afiş ve posterlerin asılmasına izin vermek suretiyle [terör örgütü propagandası suçuna] iştirak etti[ğini]" kabul etmiştir. (bkz. § 17). Yargı mercilerinin başvurucunun suça konu edilen afiş ve posterleri astığı veya asılması için azmettirdiği, bu eyleme yardım ettiği yönünde bir kabulü yoktur. Buna göre başvurucunun kendisine isnat edilmeyen ve üçüncü kişilerin davranışlarıyla terör örgütü propagandası yapılan toplantıda, toplantının yalnızca düzenleyicisi olarak bu afiş ve posterleri kaldırmamasının başvurucunun mahkûmiyeti için yeterli görüldüğü anlaşılmıştır.

22. Her ne kadar Toplantı Düzenleme Kurulu üyelerinin toplantı ve gösteri sırasında yerine getirmesi gereken görev ve sorumluluklar varsa da suça konu afişlerin asılmasında herhangi bir iştiraki ortaya konulmayan başvurucunun, sadece Düzenleme Kurulu üyesi olarak sorumluluğunu yerine getirmemesi nedeniyle terör örgütü propagandası suçundan bir kusur atfedilebileceğini öngörmesi beklenemez. Bir başka anlatımla müdahaleye dayanak normun ifadesinden, Düzenleme Kurulu üyelerinin afiş ve posterleri kaldırmama şeklinde eyleminin terör örgütü propagandasını yapma suçu kapsamında değerlendirilmesinin öngörülebilir bir yargısal yorum olarak kabul edilmesi mümkün görülmemiştir. Bu tespitlerle uyumlu olarak toplantının düzenleyicisi olan başvurucunun, üçüncü kişilerin eylemlerine müdahale etmemesi nedeniyle terör örgütü propagandası yapma suçundan cezalandırılabileceğini makul olarak öngörebilecek durumda olmadığı anlaşılmaktadır.

23. Sonuç olarak Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen kanunilik ölçütüne ilişkin yukarıdaki ilkeler dikkate alındığında kanunda öngörülen normun kapsamına girmediği anlaşılan bir fiilin işlenmesini normun ihlali olarak gören bir yargısal yorumun öngörülebilirlik şartını sağladığı söylenemez (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Sercan Avşar, B. No: 2016/63088, 9/6/2021, § 52). Dolayısıyla başvuru konusu müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen kanunilik şartını karşılamadığı sonucuna varılması gerekir.

24. İncelenen Yargıtay Kararları kanunun lafzi yorumu dikkate alındığında suçun oluşabilmesi için aktif bir davranışın varlığı gerekmektedir. Propaganda suçunun ihmali bir davranış ile işlenebildiği kabul edilirse sadece propaganda suçu açısından değil toplantı sırasında işlenen diğer suçlar açısından da geniş bir sorumluluk alanı yaratacağı toplantıyı tertip eden heyetlere aşırı ve öngörülemez bir sorumluluk yükleyeceği belirtilmelidir. Yasanın bu şekildeki yorumu yukarıda da belirtildiği gibi Anayasa’nın 13. Maddesinde öngörülen ve Anayasa Mahkemesinin birçok kararında ölçülerini ve esaslarını koyduğu kanunilik güvencesini karşılamayacağı açıktır.

25. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Üye Selahaddin MENTEŞ

ALİGÜL ALKAYA VE DİĞERLERİ (3)

B. No: 2022/9358 | Karar tarihi: 25.02.2025

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/9358

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

ALİGÜL ALKAYA VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU (3)

(Başvuru Numarası: 2022/9358)

Karar Tarihi: 25/2/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 6/8/2025 - 32978

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Yüksel GÜNARSLAN

Başvurucular : 1. Aligül ALKAYA

2. Ahmet DOĞAN

3. Hatice DUMAN

Vekili : Av. Faruk Nafiz ERTEKİN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararının gereğinin yerine getirilmeyerek hapis cezasının infazına devam edilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucular hakkında 1994 yılında Marksist Leninist Komünist Partisi ismiyle yeniden yapılanan yasa dışı silahlı örgütün üyesi olma, yağma, örgüt adına adam öldürme ve yaralama gibi eylemlere bağlı olarak Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın tamamını veya bir kısmını bozma ve değiştirme veya kaldırmaya teşebbüs etme suçundan değişik yer Cumhuriyet başsavcılıklarınca soruşturmalar başlatılmıştır.

3. Bu soruşturmalar neticesinde açılan kamu davaları İstanbul 4 No.lu Devlet Güvenlik Mahkemesinin (DGM) E.2003/213 sayılı dosyasında birleştirilmiştir.

4. İstanbul 4 No.lu DGM'de yargılama devam ederken DGM'lerin kaldırılması nedeniyle yargılama İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) yürütülmüştür.

5. Başvurucular, Mahkemenin 4/5/2011 tarihli kararıyla anayasal düzeni zor kullanarak ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiştir. Bu karar, Yargıtay incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

6. Başvurucular, mahkûmiyetle sonuçlanan suçlamalara ilişkin olarak Anayasa Mahkemesine başvurmuştur. Başvurucular -diğer iddiaların yanında- hakkaniyete uygun yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu Aligül Alkaya ayrıca müdafi yardımından yararlanma hakkının ihlal edildiğinden de şikâyetçi olmuştur.

7. Anayasa Mahkemesi kararında tüm başvuruculaların hakkaniyete uygun yargılanma haklarının (Aligül Alkaya ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1138, 27/10/2015 §§ 146-172), başvurucu Aligül Alkaya'nın ayrıca müdafi yardımından yararlanma hakkının (Aligül Alkaya ve diğerleri, §§ 125-145) ihlal edildiğine hükmedilmiştir. Anılan kararda, diğer başvuruculaların mahkûmiyetlerinin esas olarak başvurucu Aligül Alkaya'nın kolluk aşamasında müdafii olmaksızın alınan ifadelerine dayandırıldığı, ayrıca başvurucu Aligül Alkaya dışında diğer başvurucular tanık dinlenmesini talep ettikleri hâlde mahkemece bu konuda değerlendirme yapılmadığı belirtilmiştir. Kararda; başvuruculaların bir kısmının mahkûmiyetinde esas olarak farklı mahkemelerce dinlenen tanıkların ifadelerinin dikkate alındığı ancak bu tanıkların duruşmada sorgulanmasına imkân verilmediği, bu şekilde tanık sorgulama hakkının gereklerinin yerine getirilmediği, böylelikle bir bütün olarak hakkaniyete uygun yargılanma haklarının ihlal edildiği ifade edilmiştir.

8. Anayasa Mahkemesi ayrıca başvuruculaların hakkaniyete uygun yargılanma hakkı ile başvurucu Aligül Alkaya'nın ek olarak müdafi yardımından faydalanma hakkına yönelik ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir. Anılan kararda ilk derece mahkemesinin mahkûmiyet kararının ortadan kaldırılmasına ilişkin bir değerlendirmeye yer verilmemiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri, § 175).

9. Başvurucular, ihlal kararına dayanarak 28/12/2015 tarihinde yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuştur. Mahkemenin 30/3/2016 tarihli ek kararıyla başvuruculaların yargılamanın yenilenmesi talebi dosya üzerinden, bu karara yapılan itiraz da kesin olarak reddedilmiştir.

10. Başvurucular, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararına dayanılarak yapılan yargılamanın yenilenmesi talebinin reddedilmesi nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesi Aligül Alkaya ve diğerleri (2) ([1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 61-69) kararında, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının sağladığı güvencelerle bağdaşmayacak şekilde Anayasa Mahkemesinin ihlal kararının uygulanmaması nedeniyle tüm başvuruculaların hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

12. Anayasa Mahkemesi ayrıca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için duruşma açılmak suretiyle yeniden yargılama yapılmasına ve başvuruculara manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 73-75). Kararın ilgili kısmı şöyledir:

''73. Anayasa Mahkemesi, önceki ihlal kararında tespit ettiği ihlalin ve sonuçlarının giderilmemesi sebebiyle başvuruculaların hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Dolayısıyla somut başvuruda ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

74. İncelenen başvuruda tespit edilen ihlalin niteliği dikkate alındığında bu ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yargılamanın yenilenmesine ve duruşmanın açılmasına karar verilmesi dışında bir imkân kalmadığı değerlendirilmiştir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere ilgili mahkemeye gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

75. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkına yönelik olarak daha önce verilen ihlal kararının gereğinin yerine getirilmemesi nedeniyle ikinci kez ihlal kararı verildiği gözetildiğinde yalnızca ihlal tespiti yapılmasının ve yargılamanın yenilenmesine hükmedilmesinin başvuruculaların mağduriyetinin giderilmesi bakımından yeterli olmayacağı değerlendirilmiştir. Bu nedenle başvuruculaların manevi zararları karşılığında başvuruculara ayrı ayrı net 5.500 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.''

13. Başvuruculaların müdafii, Anayasa Mahkemesinin 7/11/2019 tarihli ihlal kararına istinaden 25/6/2020 tarihinde İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesine müracaat ederek yargılamanın yenilenmesine, infaz evraklarının geri istenmesine ve başvuruculara tahliyesine karar verilmesini talep etmiştir.

14. Mahkeme 8/7/2020 tarihli ek karar ile yeniden yargılama yapılmasına, başvurucular hakkında tayin edilip temyiz merciince onanan hapis cezalarının infazının durdurulmasına ise yer olmadığına karar vermiştir.

15. Başvuruculaların müdafii anılan ek karara 24/7/2020 tarihinde itiraz etmiştir. İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi 4/12/2020 tarihinde itirazın reddine kesin olarak karar vermiştir.

16. Başvuruculaların müdafii 29/11/2021 tarihinde, Anayasa Mahkemesinin Behzet Çakar ve diğerleri (2) ([GK], B. No: 2019/2333, 1/7/2021) kararına atfen başvurucular hakkındaki mahkûmiyet hükümlerinin ortadan kaldırılmasını, infazın durdurulmasını ve başvuruculaların tahliyesini talep etmiştir.

17. Mahkeme 10/12/2021 tarihinde dosya muhtevasına ve Anayasa Mahkemesinin tespit ettiği ihlalin niteliğine istinaden önceki hükümlerin ortadan kaldırılması, infazın

durdurulması ve tahliye taleplerinin reddine karar vermiştir. Bu karara yapılan itiraz, itiraz merciince 30/12/2021 tarihinde reddedilmiştir.

18. Başvurucular, itirazın reddi kararını 12/1/2022 tarihinde öğrendikten sonra 28/1/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

19. Komisyon, adli yardım talebinin kabulüne ve başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir. Birinci Bölüm başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

20. Bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucular hakkındaki dava ilk derece mahkemesinde derdesttir.

II. DEĞERLENDİRME

21. Başvurucular; isnat edilen suçlar nedeniyle mahkûmiyetlerine karar verilen asıl davanın sonunda yaptıkları bireysel başvuruda Anayasa Mahkemesince tüm başvurucular yönünden hakkaniyete uygun yargılanma hakkının, Aligül Alkaya yönünden ayrıca müdafi yardımından yararlanma hakkının ihlaline ve ihlalin sonuçlarını gidermeye yönelik yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesine rağmen bu kararın fiilen uygulanmadığını, bu nedenle Anayasa Mahkemesince ikinci bir ihlal kararı verildiğini, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararları sonrasında önceki mahkûmiyet kararı ortadan kalkmasına rağmen hukuka aykırı şekilde özgürlüklerinden yoksun bırakılmaya devam edildiklerini beyan etmiştir. Başvurucular ayrıca infazın durdurulmasına ilişkin taleplerinin kendileri ve müdafileri dinlenmeksizin ve duruşma açılmaksızın incelendiğini belirterek kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

22. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde özetle;

i. Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı üzerine yeniden yapılacak yargılamada infazın durdurulup durdurulmayacağı hususunda yargı makamlarının bir takdir yetkisinin söz konusu olduğunun Erol Eşrefoğlu ([GK], B. No: 2018/23111, 1/7/2021) kararıyla ortaya konulduğu,

ii. Anayasa Mahkemesinin başvurucular hakkında verdiği her iki ihlal kararında da yeniden yargılamaya ve manevi tazminata hükmedilmesinin ötesinde giderime ilişkin olarak yapılması zorunlu başkaca bir hususa yer verilmediği,

iii. Başvurucuların yeniden yargılama süresince özgürlüklerinden yoksun kalma hâlinin Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde yetkili mahkemece verilmiş bir mahkûmiyet kararına dayalı olduğu ve kanuna uygun bir tutma mahiyeti taşıdığı belirtilmiştir.

23. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında genel olarak başvuru formunda belirttikleri iddiaları tekrar ederek Bakanlık görüşünü kabul etmediklerini ifade etmiştir.

24. Başvuru, Anayasa Mahkemesince verilen ihlal kararları çerçevesinde yapılan yeniden yargılamada infazın durdurulmasına karar verilmemesi ve buna dair kararlara yönelik itirazların dosya üzerinden yapılan inceleme ile reddedilmesi üzerine yapılmıştır. Başvuruculara şikâyetlerinin özü yeniden yargılama sürecinde mahkûmiyete bağlı tutma hâllerinin hukuka aykırı olarak devam ettirildiği yönündedir. Bu sebeple ihlal iddiaları bir bütün olarak, Anayasa’nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında ve yeniden yargılama süreciyle sınırlı olarak incelenmiştir.

25. Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuru hakkı kapsamında verilen ihlal kararı üzerine yapılan yeniden yargılamada hapis cezasının infazına devam edilmesinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını ihlal edip etmediği meselesini Erol Eşrefoğlu ve Behzet Çakar ve diğerleri (2) başvurularında incelemiştir. Sözü edilen başvurularda şu sonuçlara varmıştır:

i. Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı üzerine yapılan yeniden yargılamada infazın ertelenmesine veya durdurulmasına karar verilmesinin gerekli olup olmadığı ihlal kararının niteliğine bağlıdır. Bazı hâllerde ihlal kararı, başvurucunun mahkûmiyete bağlı tutulması ile mahkûmiyet arasındaki bağı koparmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir durumda başvurucunun bir suç isnadına bağlı olarak tutuklu olma kapsamında özgürlüğünden yoksun bırakılması söz konusu değildir (Erol Eşrefoğlu, §§ 73, 75).

ii. Anayasa Mahkemesi ihlal kararı verirken ihlalin giderilmesi için ihlale konu mahkûmiyet hükmünün ortadan kaldırılması ya da infazının durdurulması yönünde bir gerekliliğe işaret etmemişse ihlal kararı üzerine yapılacak yeniden yargılamada infazın durdurulup durdurulmaması yargı makamlarının takdirindedir. Bununla birlikte anılan takdir yetkisinin kullanılmasında temel hak ve özgürlükler bağlamında bir soruna sebebiyet verilmemesi için özen gösterilmelidir (Erol Eşrefoğlu, § 73).

iii. Anayasa Mahkemesinin ihlale konu mahkûmiyet hükmünün ortadan kaldırılmasına da karar verdiği hâllerde ise yargı makamları öncelikle ihlale yol açan mahkeme kararını ortadan kaldırmak zorundadır. Bu durumda artık dayanağı kalmayan hükme bağlı tutmanın sonlandırılması gerektiği izahtan varestedir. Dolayısıyla yargı makamlarınca söz konusu ihlal kararı doğrultusunda hükmün ortadan kaldırılmasıyla birlikte derhâl infazın durdurulmasına karar verilmesi gerekmektedir ancak mahkemelerin suç isnadına bağlı tutmaya ilişkin değerlendirme yaparak -Anayasa ve kanunlarda öngörülen koşulların bulunması hâlinde- başvurucunun tutuklanması yönünde bir karar vermesinin önünde engel bulunmamaktadır (Behzet Çakar ve diğerleri (2), §§ 63, 64).

26. Öte yandan Anayasa Mahkemesi Yaşar Alat ([GK], B. No: 2021/65564, 21/11/2024) başvurusunda infazın durdurulması talebinin reddinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını ihlal edip etmediği meselesini Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından verilen ihlal kararı üzerine başlayan yargılamanın yenilenmesi süreci bağlamında değerlendirmiş ve yukarıda değinilen Erol Eşrefoğlu ve Behzet Çakar ve diğerleri (2) başvurularında ortaya konan ilkelerle uyumlu bir sonuca ulaşarak kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir.

27. Somut olayda Anayasa Mahkemesi, başvuruculara ilişkin olarak verdiği her iki kararda tespit ettiği ihlallerin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için kararların bir örneğinin başvuruculaın yargılandığı mahkemeye gönderilmesine karar vermiş ancak ihlalin giderilmesi noktasında yapılması zorunlu başkaca bir hususa kararda yer vermemiştir (bkz. §§ 7, 12). Dahası Anayasa Mahkemesi tarafından verilen her iki ihlal kararı -tespit edilen eksikliklerin niteliği itibarıyla- başvuruculaın mahkûmiyete bağlı tutulması ile mahkûmiyet arasındaki bağı koparmamaktadır. Sözkonusu ihlal kararlarını, ihlale konu eksikliğin giderilerek sonucuna göre bir karar verilmesi biçiminde anlamak gerekir (benzer yöndeki kararlar için bkz.Erol Eşrefoğlu, § 75; Yaşar Alat, § 63). O hâlde başvuruya konu olayda yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesi başvuruculaın tutulma hâlinin niteliğini etkilememektedir ve başvuruculaın bir suç isnadına bağlı olarak tutuklu olma kapsamında özgürlüklerinden yoksun bırakılması söz konusu değildir.

28. Yargısal makamlar, başvuruya konu yeniden yargılama sürecinde takdir yetkilerini

hukuki varlığını devam ettiren eski hükmün infazının devamı yönünde kullanmıştır. Bu bakımdan başvuruculaların kesinleşen mahkûmiyet kararına bağlı olarak yeniden yargılama sürecindeki tutulması da Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrasındaki mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların yerine getirilmesi kapsamındadır. Başvuruculaların mahkûmiyet kararını veren mercinin bir mahkeme olmadığı, kararın hürriyeti kısıtlayıcı bir niteliğinin bulunmadığı veya hürriyetten yoksun bırakılmanın mahkemece verilen hürriyeti kısıtlayıcı cezanın kapsamını aştığı yönünde bir iddiası olmadığı nazara alındığında somut olayda Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrası yönünden bir ihlalin olmadığının açık olduğu sonucuna varılmıştır (benzer yönde değerlendirmeler için bkz. Tahir Laçin (2) [2. B.], B. No: 2020/8226, 22/5/2024).

29. Açıklanan gerekçelerle infazın durdurulmamasının hukuki olmaması sebebiyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrası yönünden ihlal edildiğine yönelik iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Engin YILDIRIM, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Selahaddin MENTEŞ ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamıştır.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA Engin YILDIRIM, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Selahaddin MENTEŞ ve Kenan YAŞAR'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetlerine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvuruculaların yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMALARINA,

C. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 25/2/2025 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvuru, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararının gereğinin yerine getirilmeyerek hapis cezasının infazına devam edilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucular, anayasal düzeni zor kullanarak ortadan kaldırmaya teşebbüs suçundan müebbet hapis cezasına çarptırılmış ve bu karar Yargıtay tarafından onanmıştır. Başvurucular, yargılama sürecinde adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürerek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

3. Anayasa Mahkemesi, Aligül Alkaya ve diğerleri ([GK], B. No: 2013/1138, 27/10/2015) başvurusunda başvuruculaların mahkûmiyetinin büyük ölçüde başvurucu Aligül Alkaya'nın kolluk aşamasında avukatsız alınan ifadelerine dayandığını, diğer başvuruculaların tanık dinletme taleplerinin değerlendirilmediğini ve tanık sorgulama haklarının ihlal edildiğini belirleyerek hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir §172). Anayasa Mahkemesi, ihlalin giderilmesi için yeniden yargılama yapılmasına ve başvuruculara manevi tazminat ödenmesine hükmetmiştir.

4. Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı doğrultusunda başvurucular, ilk derece mahkemesine yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuş ancak mahkeme bu talebi dosya üzerinden reddetmiştir. Başvurucuların itirazları da sonuçsuz kalmış, Anayasa Mahkemesi ihlal kararının uygulanmadığını değerlendirerek ikinci kez ihlal kararı vermiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1.B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019)

5. Bunun üzerine başvurucular, mahkûmiyet kararlarının kaldırılması ve infazın durdurulması için tekrar ilk derece mahkemesine başvurmuş, mahkeme talepleri yeniden reddetmiştir.

6. Başvurucular üçüncü kez iş bu dosya ile Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuşlardır. Bireysel başvurunun incelenmesinde Mahkememiz çoğunluğunca verilen başvurunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna dair kararına katılmamaktayız.

7. Somut olaydaki temel mesele, Anayasa Mahkemesinin verdiği iki ayrı ihlal kararına rağmen, yeniden yargılama süreci boyunca başvurucuların hâlâ önceki mahkûmiyet hükmüne bağlı tutulmalarıdır.

8. Anayasa Mahkemesinin verdiği ihlal kararları, ilgili mahkûmiyetin Anayasaya aykırı olduğunu ve adil yargılanma standartlarını karşılamadığını tespit etmektedir. Bu tespit, yalnızca geçmiş bir usul hatasının varlığını değil, mevcut mahkûmiyetin hukuki temelini de sarsmaktadır. Dolayısıyla, bu aşamadan sonra önceki hükmün “geçerli ve infaz edilebilir” kabul edilmesi mümkün değildir.

9. İhlal kararı sonrası yapılacak yeniden yargılama, yalnızca şekli bir prosedür değil, mahkûmiyetin esasına yönelik bir yeniden değerlendirme sürecidir. Bu bağlamda kişi özgürlüğünün devam eden kısıtlanması, yalnızca “kesinleşmiş bir mahkûmiyet”e değil, aynı zamanda Anayasa Mahkemesi tarafından sakatlığı tespit edilmiş bir karara dayanmaktadır. Bu ise hukuken savunulabilir bir durum değildir.

10. Kişinin hükümlü olarak tutulması, onun hâlâ suçlu olduğu varsayımına dayanır. Ancak yeniden yargılama süreci başlatılmışsa ve önceki hüküm Anayasaya aykırı bulunmuşsa, kişinin “suçsuz sayılma hakkı” yani masumiyet karinesi zedelenmiş olur.

11. AİHM, Dicle ve Sadak/Türkiye başvurusunda yargılanmanın yenilenmesi taleplerinin kabulü sonrası yapılan yargılamada davalarının esasıyla ilgili olarak karar verilmeden önce başvuruculardan hükümlü olarak bahsedilmesinin masumiyet karinesine aykırı olacağına karar vermiştir (Dicle ve Sadak/Türkiye, B. No: 48621/07, 16/6/2015, §§ 60-66). Bu karar gereğince, somut olayda da yeniden yargılamanın eskisinden tamamen bağımsız bir yargılama olduğu gözetildiğinde, başvurucunun hükümlü olarak görülmesi ve dolayısıyla hükme bağlı tutukluluğunun devam ettiğinden bahsedilmesi mümkün değildir.

12. Anayasanın 153. maddesi gereğince, Anayasa Mahkemesi kararları yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve gerçek ve tüzel kişileri bağlar. Mahkeme tarafından başvurucuların hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmiş ve ihlalin giderilmesi için yeniden yargılama yapılması gerektiği belirtilmiştir. Buna rağmen, yerel mahkemelerce infazın durdurulmaması ve başvurucuların tahliye edilmemesi, Anayasa Mahkemesi kararlarının etkisiz hâle getirilmesi anlamına gelmektedir. Hukuk devletinde, Anayasa Mahkemesi kararlarının uygulanmaması, yargı yetkisinin ve bireysel başvuru mekanizmasının işlevsizleştirilmesi sonucunu doğurur.

13. Anayasa Mahkemesi, Behzet Çakar ve diğerleri (2) kararında, mahkûmiyet hükmünün ortadan kaldırılmasına karar verilen durumlarda infazın da derhal durdurulması gerektiğini vurgulamıştır. İhlal kararlarının yalnızca bir tespit niteliğinde olmadığı, aynı zamanda sonuçlarıyla birlikte değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu bağlamda, başvuruculların özgürlüklerinden yoksun bırakılmalarının dayanağı olan mahkûmiyet kararının geçerliliği tartışmalı hâle gelmiştir. Dolayısıyla, infazın sürdürülmesi kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlali anlamına gelmektedir. Aksi bir yorum, ihlal kararlarının fiilen uygulanamaz hâle gelmesine ve bireylerin anayasal güvencelerden mahrum bırakılmasına yol açar. (Behzet Çakar ve diğerleri [1.B.], B. No: 2014/16277, 13/9/2018)

14. Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihatlarına göre, AİHM'in ihlal kararı üzerine yargılamanın yenilenmesinin gerektiği hâllerde başvurucunun yeniden suç isnadı altında olduğu hem AİHM hem de Anayasa Mahkemesi tarafından kabul edilmektedir (AİHM kararı için bkz. Mehmet Zeki Doğan/Türkiye, B.No:3324/19, 13/2/2024, §§59-60; Anayasa Mahkemesi kararı için bkz. Nihat Akbulak [GK], B. No: 2015/10131, 7/6/2018, §§38-39). Anayasa Mahkemesi, bu süreçlerde kişinin yeniden hakkında suç isnadı bulunan kimse hâline geldiğini kabul etmiş ve bu nedenle Anayasanın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının uygulanabilir olduğunu belirtmiştir.

15. Adil yargılanma hakkı kapsamında suç isnadı altında olmanın, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı açısından da önemi bulunmaktadır. Zira Anayasanın 36. Maddesi anlamındaki suç isnadı ile Anayasanın 19. maddesinin üçüncü fıkrası anlamındaki suç isnadı aynı anlama gelmektedir. Dolayısıyla, yargılamanın yenilenmesi talebinin kabulüne karar verildikten sonraki aşamada kişi hükümlü değil, suç isnadı altında olduğu için mahkemelerin hükmün infazının devamına karar vermesi kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlaline yol açacaktır.

16. Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı üzerine yeniden yargılama aşamasında hükme bağlı tutmanın sonlandırılması başvurucunun suç isnadına bağlı olarak tutulmasına kuşkusuz engel değildir. Derece mahkemelerinin suç isnadına bağlı tutmaya ilişkin bir değerlendirme yaparak -Anayasa ve kanunlarda öngörülen koşulların bulunması hâlinde- tutuklama yönünde karar vermeleri mümkün olabilecektir.

17. Yeniden yargılama sürecinde, önceki mahkûmiyet kararının geçerli kabul edilmesi ve infazın devam ettirilmesi, hukuka aykırı bir şekilde kişilerin özgürlüğünden yoksun bırakılmasına neden olmuştur. Anayasanın 19. maddesi, kişinin ancak yetkili bir mahkeme kararıyla ve hukuka uygun şekilde özgürlüğünden yoksun bırakılabileceğini düzenlemektedir. Ancak ihlal kararı verildikten sonra yerel mahkemelerin bu kararı dikkate alarak yeniden değerlendirme yapması gerekirdi. Bu yapılmadan başvuruculların özgürlüğü kısıtlanmış, böylece kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ihlal edilmiştir.

18. Anayasa Mahkemesinin ihlal kararlarının gerçek anlamda etkili olabilmesi için, bu kararların doğrudan sonuç doğurması gerekir. Bir mahkûmiyetin Anayasa’ya aykırı olduğu tespit edilmişse, bu tespit yalnızca yeniden yargılamayı başlatmakla kalmamalı, aynı zamanda infazı da derhal durdurmalıdır. Aksi halde bireysel başvuru mekanizması sadece biçimsel bir inceleme aracına dönüşür.

19. Anayasa Mahkemesinin ihlal tespiti yaptığı önceki kararlar dikkate alındığında, bu ihlalin sonuçlarının giderilmesi gerektiği açıktır. Ancak, derece mahkemeleri, başvuruculların özgürlüğünü kısıtlayan infazın devamına karar vererek ihlali daha da derinleştirmiştir. Böyle bir durum, yalnızca başvuruculların bireysel mağduriyetine yol açmakla kalmayacak, aynı zamanda hukuk devleti ilkesine duyulan güveni de

zedeleyecektir. Anayasal güvencelerin kâğıt üzerinde kalmaması, etkin ve anlamlı bir şekilde uygulanabilmesi için, ihlal kararlarının bağlayıcılığı tam anlamıyla sağlanmalıdır.

20. Sonuç olarak, Anayasa Mahkemesinin vermiş olduğu ihlal kararı ile yeniden yargılamaya hükmetmesi durumunda, derece mahkemesince dayanağı kalmayan hükme bağlı tutmanın sonlandırılması (yani infazın durdurulması) yönünde karar verilmesi gerekirken, suç isnadına bağlı tutmaya ilişkin herhangi bir değerlendirme yapılmadan infazın durdurulması talebinin reddedilmesi ve belli bir süre de olsa hükme bağlı olarak başvurucunun özgürlüğünün kısıtlanmaya devam edilmesi, Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına aykırıdır.

21. Açıklanan gerekçelerle çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyoruz.

Üye Engin YILDIRIM Üye Selahaddin MENTEŞ Üye Kenan YAŞAR

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Anayasa Mahkemesinin ihlal kararının gereği yerine getirilmeyerek hapis cezasının infazına devam edilmesi nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrası bağlamında kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasıyla yapılan bireysel başvuruda Mahkememiz çoğunluğunca ulaşılan başvurunun açıkça dayanaktan yoksunluk nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerektiği şeklindeki sonuca katılmamaktayım.

2. Somut bireysel başvuruya konu temel sorun Anayasa Mahkemesinin adil yargılanma hakkı bağlamında verdiği ihlal kararı üzerine gerçekleştirilen yeniden yargılama sürecinde Anayasa Mahkemesince verilen ihlal kararları çerçevesinde yapılan yeniden yargılamada infazın durdurulmasına karar verilmemesi ve buna dair kararlara yönelik itirazların dosya üzerinden yapılan inceleme ile reddedilmesi hususunda odaklanmaktadır.

3. Mahkumiyet hükmünün infazı şeklindeki uygulama başvuruculaların iddiasına göre kişi özgürlüğünü ihlal etmektedir. Başvuruculara isnat edilen suçlar nedeniyle mahkûmiyetlerine karar verilmesi üzerine yaptıkları bireysel başvuruda Anayasa Mahkemesince 2015 yılında tüm başvurucular yönünden hakkaniyete uygun yargılanma hakkı ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır (bkz.: Aligül Alkaya ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1138, 27/10/2015).

4. Başvurucular tarafından bu ihlal kararına dayanılarak gerçekleştirilen yeniden yargılanma talebi dosya üzerinden reddedilince başvurucular hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla yeniden bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

5. Anayasa Mahkemesi bu başvuruda da (Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019) Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının sağladığı güvencelerle bağdaşmayacak şekilde ihlal kararının uygulanmaması nedeniyle yine başvuruculaların hakkaniyete uygun yargılanma haklarının ihlal edildiğine karar vermiştir.

6. Verilen ikinci ihlal kararına binaen başvurucular İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesinden yargılamanın yenilenmesine, infaz evraklarının geri istenmesine ve başvuruculaların tahliyesine karar verilmesini talep etmişlerdir. Mahkeme ise 10/12/2021 tarihinde dosya muhtevasına ve Anayasa Mahkemesinin tespit ettiği ihlalin niteliğine istinaden önceki hükümlerin ortadan kaldırılması, infazın durdurulması ve tahliye taleplerinin reddine karar vermiştir. Bunun üzerine eldeki bireysel başvuru yapılmıştır.

7. Somut başvuruda başvurucuların infazın durdurulması talebi derece mahkemelerince reddedilmiş ve yargılama süreci boyunca hükme bağlı olarak tutularak mahkumiyetin infazı sürdürülmüştür. Başvurucular bu durumun Anayasa'nın 19. maddesindeki kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı ile ilgili güvenceleri ihlal ettiğini ileri sürmektedir.

8. Mahkememiz çoğunluk kararına göre somut olayda Anayasa Mahkemesi, başvuruculara ilişkin olarak verdiği her iki kararda tespit ettiği ihlallerin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için kararların bir örneğinin başvurucuların yargılandığı mahkemeye gönderilmesine karar vermiş ancak ihlalin giderilmesi noktasında yapılması zorunlu başkaca bir hususa kararda yer vermemiştir. Dahası Anayasa Mahkemesi tarafından verilen her iki ihlal kararı -tespit edilen eksikliklerin niteliği itibarıyla- başvurucuların mahkûmiyete bağlı tutulması ile mahkûmiyet arasındaki bağı koparmamaktadır. Dolayısıyla söz konusu ihlal kararlarını, ihlale konu eksikliğin giderilerek sonucuna göre bir karar verilmesi biçiminde anlamak gerekir. O hâlde başvuruya konu olayda yargılamanın yenilenmesine karar verilmesi, başvurucuların tutulma hâlinin niteliğini etkilememektedir ve başvurucuların bir suç isnadına bağlı olarak tutuklu olma kapsamında özgürlüklerinden yoksun bırakılması söz konusu değildir (bkz.: § 27).

9. Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı ile ilgili olarak Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrasına göre konumuz bağlamında "mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların" varlığı halinde kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakılması mümkündür. Mahkememiz çoğunluğu derece mahkemelerince verilip kesinleşen, akabinde Anayasa Mahkemesinin denetleyip buna ilişkin adil yargılanma hakkı ihlali sonucuna ulaştığı ve bu ihlal kararını esas alarak derece mahkemelerinin yeniden yargılamaya konu yaptığı bu hükmü halen "mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı ceza" olarak görmeye devam etmektedir.

10. Anayasa Mahkemesi bu konuda ilk olarak 2021 yılında verdiği bir kararda Anayasa Mahkemesince verilen ihlal kararının gereğinin yerine getirilmeyerek hapis cezasının infazına devam edilmesinin Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrası bağlamında kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkını ihlal etmediğine karar vermiştir (Bu konuda bkz.: Erol Eşrefoğlu [GK], B. No: 2018/23111, 1/7/2021).

11. Benzer durum Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) yapılan bireysel başvurular üzerine verilen adil yargılanma hakkı ihlalleri sonrasında gerçekleştirilen yargılamanın yenilenmesi süreçlerinde de kendisini gösterebilmektedir. Nitekim Mahkememiz bu bağlamda yapılan bir bireysel başvuruyla ilgili olarak yakın tarihlerde verdiği Yaşar Alat kararında da (Yaşar Alat ([GK], B. No: 2021/65564, 21/11/2024) başvurucunun Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrası bağlamında kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

12. Esasında bu iki yeniden yargılama durumu da benzer yönlere sahiptir. Her ne kadar Anayasa Mahkemesinin verdiği ihlal kararına binaen gerçekleştirilen yeniden yargılama sürecinde hapis cezasının infazına karar verilmesinde Anayasa'nın 19. maddesi bağlamında bir ihlal olmadığı şeklindeki çoğunluk görüşüne 2021 yılındaki kararda (bkz.: Erol Eşrefoğlu [GK], B. No: 2018/23111, 1/7/2021)katılmış isem de bu konuda şu andaki hukuki yaklaşımımla her iki durumda da başvurucunun kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesinin daha isabetli olacağı kanaatindeyim. Bu nedenle bu konuya ilişkin görüşümü aşağıda belirttiğim gerekçelerle revize etme ihtiyacı gördüğümü ifade etmeliyim. (Bu konudaki görüşümün değişiklik gerekçelerini ilk olarak Yaşar Alat kararına yazdığım karşıoyumda ortaya koymuştum. Ancak o başvuruda AİHM tarafından verilen bir

ihlal kararına dayalı, burada ise Anayasa Mahkemesinin verdiği ihlal kararına dayalı bir kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı ihlali iddiası söz konusudur).

13. Her iki durumda da derece mahkemelerinin verdiği mahkumiyetlere ilişkin hak ihlali olup olmadığı yönüyle Anayasa Mahkemesi veya AİHM tarafından bir yargısal inceleme yapılıp bunun sonucunda denetlenen mahkumiyet hükmünün adil yargılanma hakkı ihlaline sebebiyet verdiği görülmektedir.

14. Mahkememiz çoğunluk görüşünün bu şekilde verilen bir ihlal kararını dikkate almayan ve mahkumiyet kararının infazının devamına daha önce kesinleşmiş olan mahkumiyet hükmü temelinde karar verilmesinde bir sorun görmeyen yaklaşımının bireysel başvurunun özü ile bağdaşmadığını daha net biçimde görmek mümkündür. Zira somut başvuruya konu hukuki meselede artık Anayasa Mahkemesi tarafından başvurucunun mahkumiyetinin Anayasa hükümlerine aykırı olduğu tespit edilmiş durumdadır.

15. Anayasa Mahkemesinin gerçekleştirdiği bireysel başvuru incelemelerinde verilen “ihlal” kararı, kesinleşmiş mahkumiyet hükmünün Anayasa hükümleri gereğince sorunlu olduğunu ve hak ihlaline sebebiyet vermesi nedeniyle de başvurucunun yeniden yargılanmasını gerektirdiğini ifade etmektedir. Aynı tespiti AİHM tarafından verilen ihlal kararı sonrasındaki yeniden yargılama süreci için de yapmak gerekmektedir.

16. Somut olay bağlamında düşünüldüğünde Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvuruda incelenen mahkumiyet hükmü Anayasa Mahkemesi tarafından başvuruculaların Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hakkaniyete uygun yargılanma hakkını ihlal eden nitelikte bir hüküm olarak nitelendirilmiştir.

17. Bu durumda derece mahkemesi Anayasa Mahkemesince verilen ihlal kararı sonrasında ihlali giderebilmek amacıyla yeniden yargılama sürecinde bu aykırılığı giderecek biçimde gerçekleştireceği yargılama ile davayı esastan sonuçlandıran yeni bir hüküm kuracaktır. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin ihlal tespiti sonrasında başvurucular aleyhine derece mahkemelerince kurulmuş olan önceki mahkumiyet hükmü artık hukuken geçerli bir hüküm olmaktan çıkmış olmalıdır. Bu durumda artık bireysel başvuru incelemesi sonucunda hakkaniyete uygun yargılanma hakkını ihlal ettiği tespit edilen derece mahkemesi hükmünün bireysel başvurunun amacı doğrultusunda yorumlanması zorunlu olup ihlal kararı karşısında başvuruculaların hükme bağlı tutma pozisyonunun hukuken savunulabilir olmaması gerekmektedir.

18. Daha çarpıcı bir örnek olması bağlamında işkence altında elde edilen bir delile dayalı biçimde kurulmuş olan bir mahkumiyet hükmü üzerine Anayasa Mahkemesi tarafından verilen bir adil yargılanma hakkı ihlali sonrasında önceki mahkumiyet hükmünün yeniden yargılama sürecinde derece mahkemelerince gerçekleştirilecek yargılama sonucunda önceki hükmün onaylanacağı veya iptal edileceği zamana kadar geçerliliğini koruyacağını savunmak Anayasa Mahkemesi tarafından verilen ihlal kararına rağmen hak ihlalinin daha uzun süre boyunca devamı anlamına gelecektir. Bireysel başvuru sisteminin özünün bu biçimdeki bir yaklaşımla bağdaşmayacağı ise aşikardır.

19. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı sonrasında başvurucunun hükme bağlı tutulmasının sonlandırılıp -eğer şartları varsa- Anayasa’nın 19. maddesi bağlamında suç isnadına bağlı tutma aşamasına yeniden dönülmesi bireysel başvurunun niteliği gereği verilen ihlal kararının bu süreçte bir anlamı olması yönüyle zorunlu görülmelidir.

20. Ek olarak çoğunluk kararındaki yaklaşımla hareket edildiğinde yeniden yargılama

sürecinde başvurucu ile ilgili olarak masumiyet karinesini ihlal eden durumlar da ortaya çıkabilecektir. Zira bu süreçte kişinin hükümlü statüsünün devam ettiğini ileri sürmek ona suçlu muamelesi yapılması anlamına gelebileceğinden bu durum başvurucunun masumiyet karinesini de zedeleyebilecektir.

21. Nitekim AİHM Dicle ve Sadak/Türkiye başvurusunda yargılanmanın yenilenmesi taleplerinin kabulü sonrası gerçekleştirilen yargılamada davalarının esasıyla ilgili olarak karar verilmeden önce başvuruculardan hükümlü olarak bahsedilmesinin masumiyet karinesine aykırı olacağına hükmetmiştir (Dicle ve Sadak/Türkiye, B. No: 48621/07, 16/6/2015, §§ 60 -66).

22. Bireysel başvurunun temel amacı bağlamında düşünüldüğünde çoğunluk kararındaki yaklaşımın insan haklarının etkili biçimde korunması yönü ile de açıklanması kolay değildir. Zira adil yargılanma hakkının önemli güvencelerinden birisine aykırı biçimde gerçekleştirilen bir yargılama sonucu verilmiş olan bir mahkumiyet hükmü olduğu Anayasa Mahkemesi tarafından açıkça tespit edilmiş olmasına rağmen ihlale konu bu hüküm yeniden yargılama sürecinde belli bir süre boyunca daha geçerli kalarak kişi mahkumiyete bağlı olarak tutulmaya devam edecektir.

23. Sonuç olarak çoğunluk kararındaki yaklaşımın aksine Anayasa Mahkemesi tarafından başvurucu hakkında verilen bir ihlal kararı sonrasında gerçekleştirilen yeniden yargılama sürecinde önceki hükmün geçerliliğini koruması ve bu süreçte başvurucunun hükme bağlı tutma halinin devam etmesi bireysel başvuru sisteminin etkisinin tam anlamıyla gerçekleşmesine imkan vermeyecek sakıncalı sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle başvurucunun Anayasa Mahkemesi ihlal kararı sonrasındaki tutulmasının hükme bağlı tutma statüsünden çıkarılıp -eğer şartları varsa- suç isnadına bağlı tutmaya dönüşmesi bireysel başvurudan beklenen işlevin gerçekleşmesi yönü ile zorunludur.

24. Yukarıda sıralanan gerekçelerle derece mahkemelerince Anayasa Mahkemesinin verdiği ihlal kararı sonrasında önceki mahkumiyet hükmüne binaen tutulmaya devam etmesi ve infazın durdurulması talebinin bir değerlendirme yapılmaksızın reddedilmesi başvurucuların Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrası bağlamında kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkını ihlal ettiği kanaatinde olduğumdan çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmamaktayım.

Üye Yusuf Şevki HAKYEMEZ

HÜDA KAYA

B. No: 2023/102251 | Karar tarihi: 25.02.2025

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2023/102251

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

HÜDA KAYA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2023/102251)

Karar Tarihi: 25/2/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 5/8/2025 - 32977

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Hüda KAYA

Vekili : Av. Zilan LEVENTOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; tutuklama tedbirlerinin hukuki olmaması ve soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, basın yayın organlarının soruşturma sürecindeki yayınları nedeniyle masumiyet karinesinin, aynı eylemden dolayı mükerrer yargılama yapılması nedeniyle de aynı fiilden dolayı birden fazla yargılanmama ilkesinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 1/12/2023 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

4.İkinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca 6-8 Ekim olaylarıyla ilgili olarak Halkların Demokratik Partisi (HDP) Genel Merkezi sosyal medya hesabından yapılan paylaşıma dair HDP Merkez Yürütme Kurulu (MYK) üyeleri hakkında iki soruşturma başlatılmıştır. Birinci soruşturma, milletvekili olan MYK üyeleriyle ilgili 2014/5717 sayılı soruşturmadır. Başsavcılık, milletvekili olmayan şüphelilerle ilgili olarak2014/146757 sayılı soruşturmayı başlatmıştır.

7.2014 yılının Ekim ayında yaşanan ve ülkenin büyük bir bölümünü etkileyen şiddet olayları ve sonrasında 2015 yılının Haziran ayından itibaren ülkede yaşanan terör saldırılarının artması nedeniyle siyasi çevrelerde ve kamuoyunda milletvekillerinin dokunulmazlıklarının kaldırılması hususunda yoğun tartışmalar yaşanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda bu yönde değişiklik yapılmasını öngören kanun teklifi 12/4/2016 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Başkanlığına sunulmuştur. TBMM Genel Kurulunda 20/5/2016 tarihinde kabul edilen 6718 sayılı Kanun'un 1. maddesiyle Anayasa'ya geçici 20. madde eklenmiştir.

8. Söz konusu Anayasa değişikliği 8/6/2016 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Buna göre TBMM tarafından kabul edildiği 20/5/2016 tarihi itibarıyla maddede sayılan mercilere intikal etmiş dosyalar hakkında Anayasa'nın 83. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan yasama dokunulmazlığına ilişkin hüküm uygulanmayacaktır.

9.O dönem HDP milletvekili olan başvurucu hakkında da yasama dokunulmazlığının kaldırılması talebiyle iki fezleke tanzim edilmiştir. Bu kapsamda birinci fezlekede başvurucunun 11/1/2016 tarihinde yaptığı konuşmada PKK/KCK terör örgütünün terör, cebir ve şiddet eylemlerini meşru gösterecek nitelikte beyanlarda bulunmak suretiyle terör örgütü propagandası yapma eylemi nedeniyle cezalandırılması talep edilmiştir.

10.İkinci fezlekede başvurucunun kişileri kamuoyunda 6-7 Ekim olayları olarak adlandırılan şiddet eylemlerine tahrik ve teşvik ettiği ileri sürülmüştür. Bu bağlamda Kobani'de PKK terör örgütünün Suriye'deki uzantısı olduğu kabul edilen PYD/YPG ile DAEŞ arasındaki çatışmaların yoğunlaştığı dönemde PKK'nın yayın organlarında yapılan açıklamalarla halkın

ayaklanmaya çağrıldığı, başvurucunun da üyesi olduğu HDP MYK adına sosyal medya üzerinden yapılan açıklamayla da halkın sokağa ve direnişe davet edildiği, bu çağrılar üzerine ülkenin birçok yerinde binlerce kişi tarafından gerçekleştirilen büyük şiddet olaylarının yaşandığı belirtilmiştir.

11. Soruşturma dosyaları daha sonra birleştirilmiştir. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında başvurucu gözaltına alınmış ve 28/1/2017 tarihinde ifade vermiştir. Başvurucu, ifadesinde “Ben belirtilen tarihte HDP MYK üyesi idim. Fakat olayların meydana geldiği 6-7-8 Ekim 2014 tarihinde Muş ilinde bir konferansta bulunuyordum. Ben daha sonra 6-7-8 Ekim ve devamındaki tarihlerde HDP lilerin ne şekilde katledildiklerini ve neye maruz kaldıklarını izledim. Dolayısıyla aslında mağdur olan kesim HDP'dir ve asıl soruşturulması gerekenler bu olayın aydınlatılmasının önüne geçenlerdir. Bu olayların önüne geçebilmek için özellikle yönetici konumunda bulunanların kin ve nefret söyleminden uzaklaşarak barış, huzur ve özgürlüklerin önünün açılması yönünden çaba sarf etmeleri gerekmektedir. Ben üzerime atılı olan suçlamayı kabul etmiyorum. Yukarıda söylediğim gibi belirtilen tarihlerde Ankara'da bulunmuyordum." şeklinde beyanda bulunmuştur.

12. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı adli kontrol kararı verilmesi talebiyle başvurucuyu sulh ceza hâkimliğine sevk etmiştir. Başvurucu, sorgusunda suçlamaları kabul etmediğini beyan etmiştir. Başvurucunun müdafileri; kararın alınması hususunda başvurucunun herhangi bir payının bulunmadığını, söz konusu kararın alındığı tarihte başvurucunun başka bir ilde olduğunu ve aldığı uçak biletiyle bu hususun teyit edilebileceğini ifade etmiştir.

13.Diyarbakır 4. Sulh Ceza Hâkimliği 28/1/2017 tarihinde başvurucu hakkında yurt dışına çıkış yasağı şeklinde adli kontrol tedbirine hükmetmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Şüphelinin üzerine atılı suç ile ilgili kendisi her ne kadar HDP MYK üyesi olsa da 6-7-8 Ekim 2014tarihinde HDP MYK'sınca alınan ve -54 vatandaşın çıkan olaylar sonunda ölmüş olduğu- halkı sokağa çıkma davetini içeren Twitter mesajının atıldığı tarihte kendisinin Diyarbakır da olmadığını aynı tarihlerde Muş da başka bir konferansta bulunduğunu dolayısıyla Twitter içerisindeki MYK kararının alınmasında kendisinin dahil olmadığını beyan etmişse de bu beyana ilişkin herhangi bir delili dosyaya sunmadıkları bu konuda da dosyada herhangi bir delilin bulunmadığı anlaşılmakla bu aşamada Yurtdışı Adli kontrol kararının ölçülü olacağı değerlendirilmekle ayrıca suçun vasıf ve mahiyeti, mevcut delil durumu, dikkate alınarak … adli kontrol talebinin kabulüne… [karar verildi.]"

14. Başvurucu 6/2/2017 tarihinde söz konusu tarihlerde Muş'a gittiğini ve Muş'ta bulunduğunu gösteren uçak biletlerini sunarak adli kontrol kararının kaldırılması talebinde bulunmuştur.

15. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı 6/2/2017 tarihinde başvurucu hakkında iddianame düzenlemiştir.

16.İddianamede 6-8 Ekim olayları kapsamındaki suçlama ile ilgili olarak PKK terör örgütü tarafından yapılan açıklama ve çağrı üzerine HDP’nin karar organı olan MYK'da gerçekleştirilen görüşme ve alınan karar üzerine Partinin kurumsal sosyal medya hesabından MYK kararı olarak açıklamada bulunulduğu, akabinde birçok şiddet eyleminin gerçekleştiği belirtilmiştir. Başvurucunun da MYK üyesi olması nedeniyle karara iştirak ettiği zira Partinin genel başkanı S.D.nin sorumluluğun tüm MYK üyelerine ait olduğunu beyan ettiği ileri sürülmüştür.

17. Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesi iddianamenin kabulüne karar vermiş ve kovuşturma aşaması başlamıştır.

18.Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesi 20/10/2017 tarihinde başvurucu hakkındaki adli kontrol kararının kaldırılmasına karar vermiştir.

19. 5/1/2018 tarihli duruşmada savunması alınan başvurucunun duruşmalardan vareste tutulmasına karar verilmiştir.

20. Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesi 18/1/2019 tarihli duruşmada Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına müzekkere yazarak E.2014/146757 sayılı soruşturmanın başvurucu yönünden akıbetinin ve soruşturmanın aynı eyleme ilişkin olup olmadığının sorulmasına karar vermiştir.

21. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı başvurucu hakkındaki soruşturmanın E.2014/146757 sayılı dosyadan tefrik edilerek E.2021/3117 sırasına kaydının yapıldığını, E.2021/3117 sayılı soruşturma dosyasında 19/2/2021 tarihinde fezleke düzenlenerek TBMM'ye gönderildiğini belirtmiştir. Fezlekede başvurucunun haklarında Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının E.2020/6453 sayılı iddianamesi ile kamu davası açılan 108 sanıkla fikir ve eylem birlikteliği içinde olması nedeniyle ayrıntıları iddianamede anlatılan olaylar ve deliller ışığında 6/10/2014-8/10/2014 tarihlerinde ülke genelinde meydana gelen olaylara ilişkin olarak Anayasa'nın 83. maddesine istinaden dokunulmazlığının kaldırılması talebinde bulunulduğu belirtilmiştir.

22.Fezlekede başvurucunun farklı tarihlerde yaptığı çağrı ve açıklamalar ile verdiği talimatların PKK/KCK terör örgütünü destekleyici, övücü, yüceltici mahiyette olduğu, G.T.nin PKK/KCK terör örgütü ile bağlantılarını gösterecek şekilde teşhiste bulunduğu, örgütün siyasi alan yapılanması içinde faaliyet gösterdiği, 2014 yılında HDP MYK üyesi ve Parti yetkilisi olmasından dolayı haklarında Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesine aynı suçlardan kamu davaları açılan 108 sanıkla 6-8 Ekim olaylarının gerçekleştirilmesine yönelik fikir ve eylem birliği içinde olduğu, aynı kasıt ve iradeyi taşıdığı, HDP Genel Merkezi tarafından açıklandığı şekilde yapılan eylem çağrıları sonucu işlenen suçlardan sorumlu olması gerektiği ileri sürülmüştür.

23. Fezlekede belirtildiğine göre Ağrı Cumhuriyet Başsavcılığınca hakkında terör örgütüne üye olma suçundan soruşturma yürütülen G.T. soruşturma kapsamında "…Bana teşhis işleminde gösterdiğiniz fotoğraflardan 3 Numaralı Fotoğraftaki şahıs yukarda belirttiğim HDP Milletvekili olarak bildiğim Hüda Kaya isimli şahıstır. Bu şahsı Kandil İnançlar Komitesine 2-3 kez geldiğini ve KJK-KCK yönetimleriyle toplantı yaptığını biliyorum. En son 2017 yılında Kandil'e geldiğini biliyorum" şeklinde teşhis ve beyanda bulunmuştur.

24. Yine fezlekede terör örgütü PKK tarafından yapılan açıklama ve çağrılar ile verilen talimatların ANF (Fırat Haber Ajansı) aracılığıyla duyurulduğu, bu talimatlar ve açıklamalar sonrası, terör örgütünün güdümünde faaliyet gösteren kişilerin, yapılanmanın, kuruluşların açıklama ve çağrıları da yine ANF aracılığıyla yaptığı ileri sürülmüştür. Bu kapsamda 2013 yılından 2020 yılına kadar ANF'nin internet sitesinde başvurucunun yer aldığı ve açıklamalar yaptığı birtakım etkinliklere ilişkin haberlere yer verilmiştir. Bu haberlerden yola çıkılarak başvurucunun PKK terör örgütünün amaç ve hedefleri doğrultusunda örgütsel faaliyetlerde bulunduğu, 6-8 Ekim olaylarının meydana gelmesinde örgütün kadın yapılanmasında yer alması nedeniyle dahli olduğu ileri sürülmüştür.

25. 11/3/2021 tarihli duruşmada Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesi dosyada başvurucuya

isnat edilen suçlar ile Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamındaki suçlar arasında geçitli suç ilişkisi olduğu, soruşturma sonucunun dosyayı etkileyeceği gerekçesiyle Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma dosyasının akıbetinin beklenmesine karar vermiştir.

26. Sonraki duruşmalarda da Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturmanın akıbeti beklenmiştir. Dava, ilk derece mahkemesinde derdesttir. Bu dava kapsamında başvurucu hakkında tutuklama kararı verilmemiştir.

27.Başvurucunun milletvekilliğinin sona ermesi nedeniyle hakkında tanzim edilen fezleke TBMM tarafından Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına iade edilmiş, başvurucu hakkında genel hükümler uyarınca soruşturma yapılması gerektiği gerekçesiyle E.2023/145119 sayılı dosya üzerinden soruşturma yürütülmüştür.

28. Bu soruşturma kapsamında Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 27/9/2023 tarihinde başvurucu hakkında kaçaklık kararı vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Ankara İl Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürlüğünce tanzime edilen 1/8/2023 tarihli tutanağa göre şüphelinin 3/7/2023 tarihinde İngiltere ülkesine gittiği ve günümüz itibariyle bulunduğu ülke ve yurtdışı ikamet adresinin tespit edilemediğinin belirtildiği, bu sebeple hakkında istinabe evrakı düzenlenmesinin de mümkün olmadığı, 8/9/2023 tarihinde Diriliş Postası Gazetesinde şüphelinin 15 gün içerisinde Cumhuriyet Başsavcılığımıza müracaat etmemesi durumunda kaçak sayılacağı, mal varlıklarına el konulabileceği ve şirketlerine kayyum atanabileceği, yine hakkında CMK'nun 248/5 maddesi uyarınca yokluğunda tutuklanmasına karar verilebileceği yönünde ilanen tebligat yapıldığı ancak aradan geçen süreye rağmen şüphelinin Cumhuriyet Başsavcılığımıza müracaat etmediği, bu nedenle şüpheli açısından CMK'nun 247. ve 248. maddelerinde düzenlenen usul ve hükümlerinin uygulanma imkanının bulunmadığı, bu kapsamda hakkında soruşturmanın ve kovuşturmanın sonuçsuz kalmasını sağlamak amacıyla yabancı ülkede bulunan bu nedenle kendisine ulaşılamayan şüphelinin CMK'nun 247. maddesi gereğince kaçak olduğuna, 7 gün içerisinde Sulh Ceza Hakimliği'ne itiraz yolu açık olmak üzere karar verildi."

29.Başvurucu 27/9/2023 tarihinde yurt dışından dönmüştür.

30. Başvurucunun müdafii 9/10/2023 tarihinde Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına hitaben yazdığı dilekçede müvekkilinin 17/10/2023 tarihinde ikametini Çanakkale'ye aldıracağını belirtmiş, bu nedenle soruşturma dosyası kapsamında müvekkilinin ifadesinin Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) yoluyla Çanakkale'den alınmasını talep etmiştir. Başvurucu müdafii ayrıca kısıtlama kararı olan dosyayı inceleme talebinde de bulunmuştur.

31. Başvurucu müdafii 11/10/2023 tarihinde kaçaklık kararına itirazlarını sunmuştur. Dilekçede; başvurucunun söz konusu tarihlerde İngiltere'de olsa da telefonunun daima açık kaldığını, telefon üzerinden kendisine ulaşılma imkânı olmasına ve yurt içindeki adresine herhangi bir tebligatta bulunulmamasına rağmen kolluk tarafından kapsamlı bir araştırma yapılmadan kaçaklık kararı verildiğini, kaçaklık kararının hukuka aykırı bir şekilde alındığını ileri sürmüştür. Dilekçede ayrıca başvurucunun ifadesinin Çanakkale'den SEGBİS yoluyla alınmasını bir kez daha talep etmiştir.

32. Merkezî Nüfus İdare Sistemi (MERNİS) kayıtlarında yapılan incelemede başvurucunun Çanakkale'deki adresini 18/10/2023 tarihinde Nüfus Müdürlüğüne beyan ettiği ve aynı tarihte adresin tescil edildiği belirlenmiştir.

33.Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı kaçak olduğuna karar verildiği için başvurucu hakkında yokluğunda tutuklama kararı verilmesini talep etmiştir. Talep yazısında, Türkiye'nin çeşitli illerinde 6/10/2014-8/10/2014 tarihlerinde meydana gelen olaylarla ilgili olarak daha önce 108 sanık hakkında iddianame tanzim edildiği, başvurucunun da söz konusu 108 sanıkla fikir ve eylem birlikteliği içinde olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Türkiye'nin çeşitli illerinde 6/10/2014-8/10/2014 tarihlerinde yollara barikatlar kurularak yolların kesildiği, uzun namlulu silah, molotofkokteyli, havai fişek, taş ve sopa kullanılmak suretiyle kamu binalarına, kamu araçlarına, vatandaşların ikametgâhlarına, işyerlerine ve araçlarına zarar verildiği, çok sayıda vatandaşın ve kolluk kuvvetinin olaylarda yaralandığı, bazı illerimizde vatandaşlarımızın ve yabancı uyruklu vatandaşların hayatlarını kaybettiğinin tespit edildiği ifade edilmiştir. Başvurucunun da tüm soruşturma dosyası kapsamında üzerine atılı devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma, cebir, tehdit veya hile kullanarak kişiyi hürriyetinden yoksun kılma, bir suçu gizlemek veya başka bir suçun delillerini gizlemek ya da yakalanmamak amacıyla öldürme, var olan veya var sayılan suç örgütlerinin oluşturdukları korkutucu güçten yararlanarak yol kesmek suretiyle suç örgütüne yarar sağlamak maksadıyla gece vakti silahla birden fazla kişi ile yağma suçları işlediğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve tutuklama nedeninin bulunduğu ifade edilerek başvurucu hakkında yokluğunda tutuklama kararı verilmesi talep edilmiştir.

34. Söz konusu talep Ankara 2. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 26/10/2023 tarihinde kabul edilmiş ve başvurucunun yokluğunda tutuklanmasına karar verilmiştir. Başvurucu hakkında ayrıca yakalama emri düzenlenmiştir.

35. Başvurucu 1/11/2023 tarihinde yurt dışında bir programının olduğunu, bu programa katılmadan önce ifade vermek istediğini Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına bildirmiştir.

36.Başvurucu 1/11/2023 tarihinde İstanbul Havalimanı'nda gözaltına alınmıştır. Başvurucu; herhangi bir ifade alma işleminin olması ihtimaline karşı ifadesi alındıktan sonra seyahat etme amacıyla saatler öncesinden havalimanına gittiğini, pasaport işlemlerinin sorunsuz gerçekleştiğini, VIP bölümünde kalkış saatine kadar beklediğini, uçuş saatine dakikalar kala gözaltına alındığını ileri sürmüştür.

37.Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı başvurucuyu devletin birliğini ve ülke bütünlüğü bozma, var olan veya var sayılan suç örgütlerinin oluşturdukları korkutucu güçten yararlanarak yol kesmek suretiyle suç örgütüne yarar sağlamak maksadıyla gece vakti silahla birden fazla kişi ile yağma, cebir, tehdit veya hile kullanarak kişiyi hürriyetinden yoksun kılma, bir suçu gizlemek veya başka bir suçun delillerini gizlemek ya da yakalanmamak amacıyla öldürme suçlarından tutuklanması istemiyle sulh ceza hâkimliğine sevk etmiştir.

38. 1/11/2023 tarihinde Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliğinde SEGBİS vasıtasıyla başvurucunun sorgusu yapılmıştır. Başvurucu; sorgusunda suçlamaların 6-8 Ekim olaylarıyla alakalı olduğunu düşündüğünü, bu olaylar esnasında bir konferans sebebiyle Muş'ta olduğunu, bu konferansın bilgilerine internetten erişilebileceğini, bu olaylarla ilgili daha önce ifade verdiğini, hakkındaki yargılamanın Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesinde devam ettiğini, Muş'a gidiş dönüş biletlerini bu dosyaya sunduğunu, en az yirmi gündür savcının makamını arayarak ifade verebileceğini belirtmesine rağmen kendisine cevap verilmediğini, kaçak durumunda olmadığını, kaçak olsaydı yurt dışından gelmeyeceğini oysa bir ay öncesinden yurt dışından geldiğini ifade etmiştir.

39. Başvurucunun müdafileri de 6-8 Ekim olaylarıyla başvurucunun bir ilgisinin olmadığını, dosyada gizlilik kararı olduğu için savunma yapamadıklarını, taraflarına sadece ceza

maddelerinin ve 6-8 Ekim olaylarıyla ilgili bir soruşturma geçirildiğinin bildirildiğini, başvurucunun hangi eylemler nedeniyle suçlandığını bilmediklerini, mükerrer bir soruşturma yürütüldüğünü, bu olaylarla ilgili olarak Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesinde de 108 sanıklı bir davanın devam ettiğini, bu davada da şimdiye kadar başvurucu hakkında bir delile rastlanmadığını, başvurucunun kaçma ve saklanma durumunun söz konusu olmadığını, Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesinde yürütülen yargılamada delillerin toplandığını, başvurucunun delillere etki etmesinin mümkün görülmediğini ileri sürmüştür. Başvurucunun yapılan sorgusunun ardından atılı suçlardan tutuklanmasına karar verilmiştir. Kararın gerekçesi şöyledir:

“Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma, var olan veya var sayılan suç örgütlerinin oluşturdukları korkutucu güçten yararlanılarak yol kesmek suretiyle suç örgütüne yarar sağlamak maksadıyla gece vakti silahla birden fazla kişi ile yağma, cebir tehdit veya hile kullanarak kişiyi hürriyetinden yoksun kılma, bir suçu gizlemek veya başka bir suçun delillerini gizlemek veya yakalanmamak amacıyla öldürme suçlarına ilişkin olarak şüpheli hakkında 6-7-10/2014 tarihinde doğu ve güneydoğu bölgesindeki iller başta olmak üzere meydana gelen çok sayıda ölüm yaralanma ve yağma olaylarına dair emniyet tarafından düzenlenen açık alan araştırmaları kolluk tutanakları ve görüntü kayıtları, şüphelinin 17/9/2014 tarihi öncesi ve sonrasına ait terör örgütü PKK/KCK faaliyetlerine dair emniyet araştırma tutanağı, şüphelinin PKK/KCK terör örgütü güdümündeki faaliyetlerine dair dosyada kuvvetli suç şüphesi mevcut olmakla öte yandan şüpheli hakkında dosyada bulunan kaçak kararı ve tüm dosya kapsamına göre atılı suçların işlendiğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin bulunduğu, atılı suçların katalog suçlardan olduğu, atılı suçlar için kanunda öngörülen cezanın alt ve üst sınırı dikkate alındığında şüphelinin kaçma ihtimalinin bulunduğu, bu haliyle adli kontrol tedbirlerinin yetersiz kalacağı, tutuklama tedbirinin ise ölçülülük ilkesine uygun olduğu kanaatiyle CMK’nın 100. maddesi ile ilgili düzenlemeler ile AİHS 5. maddesi kapsamındaki tutuklama şartları kapsamında isnat olunan suç ile orantılı olarak tedbir kapsamında şüphelinin CMK’nın 101 maddeleri uyarınca tutuklanmasına… [karar verildi.]"

40. Bu soruşturma kapsamında Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının talebi üzerine Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliğince 1/11/2023 tarihinde başvurucunun müdafiinin dosya içeriğini inceleme veya belgelerden örnek alma yetkisinin kısıtlanmasına karar verilmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

“Soruşturma içeriğinin öğrenilmesi halinde soruşturmanın amacının tehlikeye düşebileceği değerlendirilmekle talebin kabulüne, 12/12/2014 tarihinde 29203 sayılı (mükerrer) Resmi Gazetede yayımlanan 6572 Sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun44. maddesi ile değişik Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 153/2maddesi gereğince; CMK 153/3 maddesinde belirtilen yakalanan kişinin veya şüphelinin ifadesini içeren tutanak ile bilirkişi raporları ve adı geçenlerin hazır bulunmaya yetkili oldukları diğer adli işlemlere ilişkin tutanaklar hariç olmak üzere Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 2023/145119 soruşturma sayılı dosya üzerinde şüpheli müdafiinin dosya içeriğini incelemesi veya belgelerden örnek alma yetkisinin kısıtlanmasına… [karar verildi.]”

41. Başvurucu 7/11/2023 tarihinde tutuklama kararına itiraz etmiştir. İtiraz dilekçesinde; HDP MYK toplantısına katılmadığını, o esnada başka bir ilde bulunduğunu, herhangi bir çağrı ve paylaşım yapmadığını, buna ilişkin somut ve açık delillerin olduğunu, aynı iddialara ilişkin olarak daha önce milletvekili iken dokunulmazlığı kaldırılarak ifadesinin alındığını ve

ardından serbest bırakıldığını, atılı suçları işlediğine ilişkin herhangi bir delil bulunmadığını beyan etmiştir. Başvurucu, bu olaylar nedeniyle hakkında açılan davanın Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesinde devam ettiğini, dolasıyla mükerrer yargılamanın söz konusu olduğunu belirtmiştir.

42. Başvurucu ayrıca isnat edilen suçlarla ilgili olarak Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesinde bir davanın devam ettiğini, bu dava dosyasında da hakkında herhangi bir delil bulunmadığını, isnat edilen ağır suçlamalara rağmen milletvekilliğinden sonra da yurt dışına gidip geldiğini, en son 27/9/2023 tarihinde Türkiye'ye döndüğünü ve başka soruşturmalar kapsamında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığında ifade verdiğini, kaçma durumunun söz konusu olmadığını ileri sürmüştür.

43. Dilekçesinde başvurucu; kaçaklık kararına itiraz ettiğini, adresini bildirdiğini, SEGBİS yoluyla ifadesinin alınması için talepte bulunduğunu, defalarca Başsavcılık Kalemini arayarak ifadeye hazır olduğunu beyan ettiğini, bu taleplerine olumlu veya olumsuz herhangi bir cevap verilmediğini, kaçaklık kararının kaldırılmadığını, 1/11/2023 tarihinde yurt dışında bir programının olduğunu, bu programa katılmadan önce ifade vermek istediğini Başsavcılığa defalarca belirtmesine ve yolculuk anına kadar herhangi bir işlem yapılmamasına rağmen uçuş saatine on dakika kala gözaltına alındığını belirtmiştir. Başvurucu, aynı dilekçede soruşturma dosyasındaki kısıtlılık kararına da itiraz etmiştir. Bu kapsamda kısıtlılık kararı nedeniyle dosya inceleme talebinin reddedildiğini ancak dosyaya sunulan herhangi bir kısıtlılık kararı bulunmadığını, bu nedenle kısıtlılık kararına tutukluluk ile birlikte itiraz etmek durumunda kaldığını ileri sürmüştür. Başvurucu hangi faaliyet ve eylemleriyle isnat edilen suçların işlendiğine ilişkin kuvvetli suç şüphesi bulunduğu sonucuna varıldığının anlaşılamadığını, suç isnadına ilişkin bilgilerin kendisine verilmediğini, tutuklamanın yasallığını tartışmaya olanak sağlayacak delil ve belgelere ulaşma imkânının ortadan kaldırıldığını, kısıtlılık kararının varlığı hâlinde dahi incelenebilecek belgelerin dosyaya sunulmadığını, silahların eşitliği ilkesi ihlal edilerek soruşturma dosyasının tamamının kısıtlandığını ifade etmiştir.

44. Ankara 47. Asliye Ceza Mahkemesi 9/11/2023 tarihinde itirazın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesi şöyledir:

"Şüphelilerin üzerine atılı suçun vasıf ve mahiyeti yasada öngörülen ceza delillerin toplanmamış olması, atılı suçun katalog suçlardan olması, adli kontrol hükümlerinin bu aşamada yetersiz kalacağı sonuç ve kanaatine varılmakla şüphelinin tutuklanmasına dair sorgu kararındaki gerekçe dikkate alınarak Ankara 2. Sulh Ceza Hakimliğinin 22/10/2022 tarih ve 2022/145 sorgu kararına yönelik itirazın reddine... [karar verildi.]"

45. Başvurucu 1/12/2023 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

46. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 22/5/2024 tarihinde başvurucu hakkında iddianame düzenlemiştir. İddianamede yukarıda belirtilen fezlekedeki hususlara ek olarak başvurucunun 3/10/2014-24/11/2023 tarihleri arasında irtibatlı olduğu şahıslardan hakkında PKK/KCK silahlı terör örgütüne üye olma ve silahlı terör örgütü kurma veya yönetme suçlarından kaydı bulunan 839 farklı şahıs ile ve 2014/146757 sayılı soruşturma kapsamında (6-7-8 Ekim olayları ana soruşturması) şüpheli olan ve haklarında adli işlem yapılan 19 şahısla HTS görüşme verisinin olduğu belirtilmiştir.

47. İddianamenin kabulü ile açılan kamu davası Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesinde (E.2024/100) görülmeye başlanmıştır.

48. 4/6/2024 tarihinde Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesi E.2017/630 sayılı dosyasının Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2024/100 sayılı dosyası ile birleştirilmesine karar vermiştir.

49. Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesi 25/6/2024 tarihinde başvurucunun tahliyesine karar vermiştir.

50.Bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla yargılama Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesinde devam etmektedir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

51. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Tutuklama nedenleri" başlıklı 100. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.

(3) Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

...

3. Kasten öldürme (madde 81, 82, 83),

4.(Ek: 6/12/2006 – 5560/17 md.) Kasten yaralama (madde 86, fıkra 3, bent b, e ve f) ve neticesi sebebiyle ağırlaşmış kasten yaralama (madde 87),

...

8.(Ek: 6/12/2006 – 5560/17 md.) Hırsızlık (madde 141, 142) ve yağma (madde 148, 149),

...

11. Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar (madde 302, 303, 304, 307, 308),

12. Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (madde 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315) ... "

52. 5271 sayılı Kanun'un "Tutuklama kararı" başlıklı 101. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Soruşturma evresinde şüphelinin tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından, kovuşturma evresinde sanığın tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re'sen mahkemece karar verilir. Bu istemlerde mutlaka gerekçe gösterilir ve adlî kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını belirten hukukî ve fiilî nedenlere yer verilir.

(2) Tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya bu hususta bir tahliye isteminin reddine ilişkin kararlarda;

a) Kuvvetli suç şüphesini,

b) Tutuklama nedenlerinin varlığını,

c) Tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu,

d) (Ek:8/7/2021-7331/14 md.) Adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını,

gösteren deliller somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilir. Kararın içeriği şüpheli veya sanığa sözlü olarak bildirilir, ayrıca bir örneği yazılmak suretiyle kendilerine verilir ve bu husus kararda belirtilir."

53.5271 sayılı Kanun'un "Müdafiin dosyayı inceleme yetkisi" başlıklı 153. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Müdafi, soruşturma evresinde dosya içeriğini inceleyebilir ve istediği belgelerin bir örneğini harçsız olarak alabilir.

(2) Müdafiin dosya içeriğini inceleme veya belgelerden örnek alma yetkisi, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecek ise Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim kararıyla kısıtlanabilir. Bu karar ancak aşağıda sayılan suçlara ilişkin yürütülen soruşturmalarda verilebilir:

a) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

...

6. Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar (madde 302, 303, 304, 307, 308),

..."

B. Uluslararası Hukuk

54. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendi uyarınca yalnızca bir ceza soruşturması veya kovuşturması çerçevesinde, kişinin suç işlediğine dair şüphenin bulunması hâlinde yetkili adli makamın huzuruna çıkarılması amacıyla tutuklanabileceği yönündeki içtihadını (Jecius/Litvanya, B. No: 34578/97, 31/7/2000, § 50; Wloch/Polonya, B. No: 27785/95, 19/10/2000, § 108) yakın dönemde verdiği Buzadji/Moldova ([BD], B. No: 23755/07, 5/7/2016) kararında geliştirmiştir. Buna göre ilk tutuklama kararından itibaren suçun işlendiğine dair makul şüphenin varlığı yanında tutuklamaya ilişkin nedenlerin bulunduğunun ilgili ve yeterli gerekçelerle ortaya konması gerekir (Buzadji/Moldova, §§ 100-102).

55. AİHM, yakalanan kişinin suç işlediğinden şüphelenmek için makul sebeplerin devam etmesinin tutukluluk hâlinin devamı bakımından olmazsa olmaz (sine qua non) bir şart olduğuna vurgu yapmakla birlikte ulusal adli makamların yakalanan kişinin tutuklanmasına

gerek olup olmadığını yakalamanın hemen ardından değerlendirmeleri durumunda makul şüphenin devam etmesi koşulunun artık yeterli olmadığını belirtmekte; adli makamların tutukluluğun meşrulaştırılması için yeterli ve ilgili başka gerekçeler de ileri sürmesi gerektiğine dikkat çekmektedir (Merabishvili/Gürcistan [BD], B. No: 72508/13, 28/11/2017, § 222).

56. AİHM'e göre kaçma, tanıklar üzerinde baskı kurma veya delil unsurlarını değiştirme, yeniden suç işleme, kamu düzenini bozma gibi risklerin varlığının gerektiği şekilde tespit edilmesi ve adli makamların bu bağlamdaki gerekçesinin soyut, genel veya basmakalıp bir şekilde olmaması gerekir (Merabishvili/Gürcistan, § 222). Bu yönüyle kaçma riskinin değerlendirilmesinde kişinin karakteri, ahlaki durumu, ikametgâhı, mesleği, mal varlığı, aile bağları, tutukluluğa karşı gösterdiği tepki, başka bir ülkeye gerçekten kaçmayı planlayıp planlamadığı, kaçmayı planladığı ülkeyle veya uluslararası bağlantıları gibi hususlar dikkate alınmalıdır (Becciev/Moldova, B. No: 9190/03, 4/1/2006, § 58, Buzadji/Moldova, § 90). Ayrıca cezanın ağırlığı kaçma riskinin değerlendirilmesinde dikkate alınacak bir unsur olsa da tek başına tutukluluk hâlinin uzun süreler boyunca uzatılması durumunu haklı kılmaz (Idalov/Rusya [BD], B. No: 5826/03, 22/5/2012, § 145; Garycki/Polonya, B. No: 14348/02, 6/2/2007, § 47). Delilleri değiştirme riskine veya sanığın yargılamanın gereken şekilde yürütülmesini engellemesi tehlikesine soyut olarak dayanılamaz bu durum olgusal delil unsurlarıyla desteklenmelidir (Becciev/Moldova, § 59).

57.AİHM’e göre tutuklanan şüpheliye, kendisine karşı yöneltilen suçlamalara neden olan unsurlara itiraz etme yönünde gerçek bir fırsatın sunulması gerekmektedir zira ilgilinin bir suç işlediğine dair makul şüphelerin devam etmesi, tutukluluk hâlinin devamının hukuka uygunluğunun olmazsa olmaz bir koşuludur. Bu gereklilik, ilgilinin- veya temsilcisinin- hakkında açılan soruşturmanın dayandığı belgelere erişebilmesini gerektirebilir (Yüksekdağ Şenoğlu ve diğerleri/Türkiye, B. No: 14332/17, 8/11/2022, § 575).

58. Avukatın müvekkilinin tutukluluğunun hukuka uygunluğuna ilişkin etkili bir itiraz sunabilmesi için temel önem taşıyan dosyadaki belgelere erişiminin reddedilmesi hâlinde silahların eşitliği ilkesine uyulmamış olacaktır (Yüksekdağ Şenoğlu ve diğerleri/Türkiye, § 576).

59.AİHM kamu yararı adına, bazı delilleri savunmadan gizlemenin bazen gerekli olabileceği kanaatine varmıştır. Bu bağlamda bir tutuklunun veya avukatının soruşturma dosyasına erişim hakkına getirilen herhangi bir kısıtlama, önemli kamu düzeni amaçları ışığında kesinlikle gerekli olmalıdır. Böylesine önemli bir kamu yararının bulunduğunun tam olarak kanıtlandığı varsayılsa bile, soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanmasının savunmaya getirdiği her türlü zorlukların adli makamlar önünde görülen yargılama ile yeterince telafi edilmesi gerekmektedir (Yüksekdağ Şenoğlu ve diğerleri/Türkiye, § 577).

60.Yüksekdağ Şenoğlu ve diğerleri/Türkiye kararında soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanmasıyla ilgili olarak AİHM; başvuruculara haklarında hazırlanan iddianamelerin kabul edildiği tarihe kadar tutuklanmalarına dayanak oluşturan delil unsurlarını göremediğini, erişemedikleri belgelerin tutukluluklarının yasaya uygunluğuna ilişkin itiraz etme açısından temel bir önem arz ettiğini kabul etmiştir. Hükûmet, dosyanın nüshalarının alınmasının başvurucular hakkında yürütülen soruşturmaların amacını engelleyebileceği için soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanmasına ilişkin tedbirlerin uygulandığını iddia etmiştir. Ancak AİHM basmakalıp ifadelerle kaleme alınan ve 5271 sayılı Kanun’un 153. maddesinde yer alan ifadeleri tekrar eden bu türden bir gerekçenin hiçbir durumda,

soruşturma dosyasındaki belgelerin görülmesinin yasaklanmasını haklı göstermek için yeterli olarak değerlendirilemeyeceğini, ne ulusal mahkemelerin ne de hükûmetin başvuruculların bu belgelere erişiminin söz konusu ceza soruşturmalarının amacını nasıl tehlikeye atabileceğini açıklamadıklarını, soruşturma dosyasına erişimin yasaklanmasını haklı gösterecek önemli bir kamu yararının varlığının kanıtlanamadığını belirtmiştir. AİHM hükûmetin soruşturma dosyasına erişimi kısıtlama tedbirleri nedeniyle başvuruculların savunma hakkında meydana gelen zorlukların adli makamlar önünde görülen yargılama ile yeterince telafi edildiğini dahi iddia etmediğini gözlemlemiştir. AİHM bu gerekçelerle Sözleşme'nin 5. maddesinin (4) numaralı fıkrasının ihlal edildiğine karar vermiştir (Yüksekdağ Şenoğlu ve diğerleri/Türkiye, §§ 580-584).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

61. Anayasa Mahkemesinin 25/2/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

1. Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

a. Başvuruculların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

62.Başvurucu 6-8 Ekim olayları ile ilgili olarak HDP MYK toplantısı sonrası yapılan sosyal medya paylaşımından sorumlu tutulduğunu ancak bu toplantıya katılmadığını, böyle bir çağrıyı paylaşmadığını, böyle bir karardan haberi olmadığını, söz konusu çağrıya destek verdiğine ve iştirak ettiğine ilişkin bir delil bulunmadığını, söz konusu tarihlerde HDP MYK toplantısına katılmadığını gösteren delilleri sunduğunu ancak bu deliller dikkate alınmadan ve lehine olan deliller toplanmadan eksik incelemeyle tutukluluğa itirazının reddedildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

63.Başvurucu hakkındaki soruşturmanın 4/7/2023 tarihinde açıldığını, bu tarihlerde adresinde bulunmasına ve telefonla ulaşılabilir olmasına rağmen kayıtlı olduğu adrese tebligat ulaşmadığını, telefonuna arama veya mesaj gelmediğini, buna rağmen usule aykırı olarak hakkında kaçaklık kararı alındığını, bu karara yaptığı itirazlarda ifade vermek istediğini, ulaşılabilir olduğunu belirtmesine rağmen hakkındaki kaçaklık kararının kaldırılmadığını, isnat edilen ağır suçlamalara rağmen pek çok kez yurt dışına gidip geldiğini ve kaçma girişiminde bulunmadığını, usule aykırı kaçaklık kararı nedeniyle kaçma şüphesinin bulunduğundan bahsedilmeyeceğini, tutuklamaya yaptığı itirazın basmakalıp bir gerekçeyle reddedildiğini, itirazın reddi kararında yanlış tutuklama kararına atıf yapılmasının itiraz merciinin özensiz hareket ettiğini gösterdiğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

64. Bakanlık görüşünde, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak başvurucunun 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi kapsamında tazminat davası açabilme imkânının olduğu ancak başvurucunun bu yola da başvurduğuna dair bir bilgi veya belge bulunmadığı ileri sürülmüştür. Ayrıca kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak incelemede ilgili mevzuat hükümleri ve somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

65. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında 5271 sayılı Kanun'da öngörülen tazminat yoluna henüz şartları oluşmadığı için başvurmadığını belirtmiştir.

b. Değerlendirme

66. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

67. Başvurucunun şikâyetinin özü, tutuklamanın hukuki olmadığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

i. Kabul Edilebilirlik Yönünden

68. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

ii. Esas Yönünden

(1)Genel İlkeler

69. Tutuklamanın hukukiliğinin incelenmesinde dikkate alınacak genel ilkeler için bkz. Gülser Yıldırım (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, §§ 110-124; Zafer Özer, B. No: 2016/65239, 9/1/2020, §§ 38-45; Eren Erdem, B. No: 2019/9120, 9/6/2020, §§ 131-137.

(2)İlkelerin Olaya Uygulanması

70.Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Başvurucu; devletin birliğini ve ülke bütünlüğü bozma, var olan veya var sayılan suç örgütlerinin oluşturdukları korkutucu güçten yararlanarak yol kesmek suretiyle suç örgütüne yarar sağlamak maksadıyla gece vakti silahla birden fazla kişi ile yağma, cebir, tehdit veya hile kullanarak kişiyi hürriyetinden yoksun kılma, bir suçu gizlemek veya başka bir suçun delillerini gizlemek ya da yakalanmamak amacıyla öldürme suçlarından 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır. Dolayısıyla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

71. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacı olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirtinin bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

72. Başvurucunun tutuklanmasına karar veren Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliği kararında 6/10/2014-8/10/2014 tarihlerinde Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerindeki iller başta olmak üzere meydana gelen çok sayıda ölüm, yaralanma ve yağma olayına dair emniyet tarafından düzenlenen açık alan araştırmaları, kolluk tutanakları ve görüntü kayıtlarına değinmiş ve başvurucunun üzerine atılı suçların işlendiği yönünde kuvvetli suç şüphesinin bulunduğu sonucuna varmıştır. Sulh Ceza Hâkimliğinin bu sonuca başvurucunun o tarihte HDP MYK üyesi olması nedeniyle mi vardığı anlaşılamamıştır.

73. Anayasa Mahkemesi Gülser Yıldırım (2) kararında HDP MYK adına yapılan çağrı (bkz. § 12) ile PKK tarafından yapılan çağrılar arasında, yine bu çağrılar ile söz konusu şiddet

olayları arasında illiyet bağı kurulmasının olgusal ve hukuki temellerinin olduğunun söylenebileceğini belirtmiştir. Anayasa Mahkemesi Gülser Yıldırım yönünden bu sonuca ulaşırken başvurucunun anılan çağrının iradesi dışında yapıldığını iddia etmediğine, aksine çağrıyı sahiplenecek şekilde beyanda bulunduğuna dikkat çekmiştir (Gülser Yıldırım (2), §§ 136-139).

74. HDP'nin sosyal medya hesabından HDP MYK adına, halkın sokağa çıkması ve direnişe katılması yönünde çağrı yapıldığı ve başvurucunun HDP MYK üyesi olduğu hususlarında kuşku bulunmamaktadır. Bununla birlikte başvurucu gerek Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesinde devam eden davada gerekse başvuruya konu soruşturmada suça konu çağrının yapılması yönünde bir iradesinin olmadığını, söz konusu MYK toplantısında yer almadığını, o esnada başka bir ilde bulunduğunu belirtmiş ve buna ilişkin delillerini sunmuştur.

75. Suça konu çağrının yapılmasının kararlaştırıldığı iddia edilen HDP MYK toplantısında çağrının yapılmasına karar verildiği sırada başvurucunun da hazır bulunduğuna ve bu çağrıyı başvurucunun sahiplendiğine, dolayısıyla çağrının başvurucunun iradesi doğrultusunda yapıldığına dair soruşturma makamlarının somut olgulara dayalı bir tespiti yoktur. Başvurucuya isnat edilen suçlara bakıldığında başvurucunun 6/10/2014-8/10/2014 tarihlerinde meydana gelen şiddet olayları neticesinde yaşanan ölüm, yaralanma, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma, mala zarar verme ve yağma suçlarının sorumlusu olduğu iddia edilmektedir.

76. Ancak meydana gelen şiddet olayları ve ölümler ile başvurucunun herhangi bir eylemi arasında illiyet bağı bulunduğunu gösteren bir delil ortaya konulmamıştır. Başvurucunun söz konusu şiddet eylemlerini azmettirdiği veya bu eylemleri yönettiği ya da böylesi suç oluşturan davranışları desteklediği konusunda bir delil bulunmamaktadır. Başvurucunun üzerine atılı suçlara ilişkin muhtemel cezai sorumluluğunun hangi olay/olguya veya suç teşkil eden eyleme dayandığı açık şekilde belirtilmemiştir. Söz konusu olaylar ile başvurucunun tutukluluğu arasında yaklaşık on yıl geçmesine rağmen başvurucu aleyhindeki suçlamaları destekleyen kuvvetli bir şüphenin var olduğuna objektif bir gözlemciyi ikna edebilecek yeni bir delil de ortaya konulmamıştır.

77. Tutuklama kararında kuvvetli şüphe bulunduğunu belirtmek sadedinde başvurucunun 17/9/2014 tarihi öncesi ve sonrasına ait terör örgütü PKK/KCK faaliyetlerine dair Emniyet Araştırma Tutanağı'na atıf yapılmıştır. Ancak bu Araştırma Tutanağı ile başvurucuya isnat edilen suçlamalar arasında herhangi bir bağ ortaya konulamamıştır. Bu Araştırma Tutanağı'ndaki tespitlerin 6-8 Ekim olaylarıyla bağlantılı olmadığı, dolayısıyla bu olaylar nedeniyle başvurucuya isnat edilen suçların işlendiği hususunda kuvvetli belirti mevcut olup olmadığının değerlendirilmesinde dikkate alınmaması gerektiği sonucuna varılmıştır. Yine 19/2/2021 tarihli fezlekede belirtilen tanık G.T.nin beyanına tutuklama kararında değinilmediğinden ve bu ifadenin 6-8 Ekim olaylarıyla bağlantılı olmadığı görüldüğünden bu beyan kuvvetli belirti incelemesinde dikkate alınmamıştır.

78. Son olarak soruşturmada başvurucuyla ilgili HTS verilerinin de suçlama konusu yapıldığı anlaşılmıştır. Bu HTS kayıtlarının dokuz yıllık bir süreye ilişkin olduğu görülmüştür. Bu zaman zarfında bir siyasetçinin onlarca farklı kişi ile görüşmesi olağan bir durumdur. Pek çok kişinin çeşitli sebeplerle irtibat kurmak isteyeceği bir siyasetçinin kendisini arayan kişilerin kim olduğunu bilmemesi dahi mümkündür. Bu durumda somut olayın koşulları itibarıyla -içeriği belli olmayan- bu telefon görüşme kayıtlarının başvurucuya

isnat edilen suçlar bakımından kuvvetli suç belirtisi olarak kabulü mümkün görülmemiştir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Mustafa Açay, B. No: 2016/66638, 3/7/2019, § 61; İlker Deniz Yücel, B. No: 2017/16589, 28/5/2019, § 86; Murat Aksoy [GK], B. No: 2016/30112, 2/5/2019, § 79).

79. Bu itibarla eldeki belgelere göre somut olayda suç işlendiğine dair kuvvetli belirtinin soruşturma makamlarınca yeterince ortaya konulamadığı değerlendirilmiştir.

80. Varılan bu sonuç karşısında tutuklama nedenleri bulunup bulunmadığına ve tutuklamanın ölçülü olup olmadığına ilişkin ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

81. Açıklanan gerekçelerle suç işlediğine dair kuvvetli belirtiler ortaya konulmadan başvurucu hakkında tutuklama tedbirinin uygulanmasının kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına ilişkin olarak Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan güvencelere aykırı olduğu sonucuna varılmıştır.

82. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

İrfan FİDAN, Muhterem İNCE, Yılmaz AKÇİL, Ömer ÇINAR, Metin KIRATLI bu görüşe katılmamıştır.

2.Soruşturma Dosyasına Erişimin Kısıtlandığına İlişkin İddia

a. Başvuruculaların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

83. Başvurucu; soruşturma dosyasında gizlilik kararı bulunduğunu, bu nedenle dosyayı inceleme talebinin reddedildiğini, hangi faaliyet ve eylemler nedeniyle kuvvetli suç şüphesi bulunduğu sonuca varıldığının anlaşılamadığını, ifade ve sorgusunda da kendisine yöneltilen suçlamalar hakkında yeterli bilgiye sahip olamadığını, tutuklamanın yasallığını tartışmaya olanak sağlayacak delil ve belgelere ulaşma imkânının ortadan kaldırıldığını, kısıtlılık kararının varlığı hâlinde dahi incelenebilecek belgelerin dosyaya sunulmadığını, kısıtlama kararının da dosyaya konulmadığını, bu suretle savunma hakkının ve silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

84. Başvurucunun şikâyetinin özü, soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması nedeniyle tutukluluğa etkili itiraz edilememesine ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

i. Kabul Edilebilirlik Yönünden

85. 5271 sayılı Kanun'un 260. maddesinin (1) numaralı fıkrası ile 267. maddesi uyarınca (ilgililer) hâkim kararları ile kanunun gösterdiği hâllerde mahkeme kararlarına karşı itiraz kanun yoluna gidebilecektir. Soruşturma dosyasına şüpheli ve/veya müdafilerin erişiminin engellenmesi sonucunu doğuran ve 5271 sayılı Kanun'un 153. maddesinin (2), (3) ve (4) numaralı fıkraları ile 157. maddesine dayalı olarak alınan kararların da bu yönüyle itiraz kanun yoluna tabi olduğu görülmektedir(Adnan Erol, B. No: 2020/27934, 15/3/2022, § 69).

86. Diğer yandan itiraz kanun yolunun inceleme konusu şikâyet açısından müdahalenin ortadan kaldırılması imkânı sunmadığına dair bir durum da tespit edilememiştir. Zira

şüpheli ve/veya müdafiler itiraz kanun yoluna başvurduğunda itiraz mercii 5271 sayılı Kanun'un 260. maddesine bağlı olarak itirazı yerinde görebilecek ve müdahale konusu kararı ortadan kaldıracak nitelikte yeni bir karar alabilecektir (Adnan Erol, § 70).

87.Somut olayda başvurucu, soruşturma dosyasına erişimin engellenmesine ilişkin karara, böyle bir kararın kendisine sunulmadığını belirterek tutuklama kararına yaptığı itirazla birlikte itiraz etmiştir. Ankara 47. Asliye Ceza Mahkemesi başvurucunun soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanmasına ilişkin talepleriyle ilgili bir değerlendirme yapmadan itirazın reddine karar vermiştir. Buna göre başvurucunun olağan kanun yollarını tükettiği ve başvurunun bu kısmının diğer kabul edilemezlik kriterleri yönünden incelenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

88. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan soruşturma dosyasına erişimin kısıtlandığına ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

Basri BAĞCI, Recai AKYEL, İrfan FİDAN, Muhterem İNCE, Yılmaz AKÇİL, Ömer ÇINAR, Metin KIRATLI bu görüşe katılmamıştır.

ii. Esas Yönünden

(1)Anayasa Mahkemesinin Mevcut İçtihadı

89. Anayasa Mahkemesi, soruşturma dosyalarına erişime yönelik olarak verilen kısıtlama kararlarının tutuklu kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakılmalarına karşı itirazda bulunma hakkı üzerindeki etkisini birçok kararında incelemiştir. Bu kararlarda, öncelikle yakalanan veya tutuklanan kişiye yakalama ya da tutuklama sebeplerinin ve hakkındaki iddiaların bildirilmesi gerektiği ancak buradaki bildirim yükümlülüğünün isnat edilen suçlamalara esas tüm bilgi ve delilleri kapsamadığı belirtilmiş; bu bağlamda başvurucunun tutuklamaya konu suçlamalara ilişkin temel unsurları bilip bilmediği dikkate alınmıştır (Günay Dağ ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1631, 17/12/2015, §§ 168-176; Hidayet Karaca [GK], B. No: 2015/144, 14/7/2015,§§ 105-107; Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, §§ 248-257).

90.Bu kapsamda kollukta ve savcılıkta ifadesi alınırken veya sorgusu yapılırken başvurucuya erişimi kısıtlanan belgelerin içeriğine ilişkin sorular sorulmuş; tutuklamaya sevk yazısında ya da tutuklama kararında bu delillere atıfta bulunulmuş veya başvurucunun tutukluluk kararına yönelik itirazında bu belgelerin içeriğine atıfta bulunmuş olması durumunda başvurucunun tutukluluğa temel teşkil eden belgelere erişiminin olduğu, bunların içerikleri hakkında yeterli bilgiye sahip bulunduğu ve bu nedenle de tutukluluk hâlinin gerekçelerine yeterli biçimde itiraz etme imkânını elde ettiği kabul edilmiştir (Hidayet Karaca, § 107).

(2) Mevcut İçtihadın Gözden Geçirilmesinin Gerekliliği

91. Soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması kararı 5271 sayılı Kanun’un 153. maddesi uyarınca verilmektedir. 5271 sayılı Kanun'un 153. maddenin (1) numaralı fıkrası "Müdafi, soruşturma evresinde dosya içeriğini inceleyebilir ve istediği belgelerin bir örneğini harçsız olarak alabilir." şeklinde olup kuralın istisnası (2) numaralı fıkrada gösterilmiş ve "Müdafiin dosya içeriğini inceleme veya belgelerden örnek alma yetkisi, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecek ise Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim kararıyla kısıtlanabilir." denilmiştir. Bu düzenlemeden kural olarak müdafinin dosyayı inceleme ve dosyadan suret alma hakkı olduğu, kısıtlama kararı verilebilmesi için soruşturmanın

amacının tehlikeye düşme ihtimalinin bulunması gerektiği anlaşılmıştır.

92. Somut başvuru da dâhil olmak üzere Anayasa Mahkemesinin karar verdiği birçok dava dikkate alındığında, özellikle terör ve terör örgütlerine üye olma gibi ceza gerektiren bazı suçlardan soruşturma başlatıldığında yetkili hâkimin 5271 sayılı Kanun'un153. maddesinin (2) numaralı fıkrasını neredeyse otomatik şekilde uygulaması ve soruşturma dosyasına erişimi sınırlaması yaygın bir uygulama gibi görünmektedir. Anayasa Mahkemesi daha önceki içtihadında 5271 sayılı Kanun'un 153. maddesi ve uygulanma şekliyle ilgili bir değerlendirme yapmamıştır. Öte yandan AİHM'in de 5271 sayılı Kanun'un 153. maddesinde yer alan ifadeleri tekrar eden basmakalıp gerekçelerin soruşturma dosyasındaki belgelerin görülmesinin yasaklanmasını haklı göstermek için yeterli olarak değerlendirilemeyeceği yönündeki ihlal kararının dikkate alınması gerekir (Yüksekdağ Şenoğlu ve diğerleri/Türkiye, §§ 580-584).

(a) Genel İlkeler

93.Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası uyarınca hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı hâlinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir. Fıkrada öngörülen bu usulde adil yargılanma hakkının bütün güvencelerini sağlamak mümkün değil ise de iddia edilen tutmanın koşullarına uygun somut güvenceler yargısal nitelikli bir kararla sağlanmalıdır (Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, § 250).

94. Tutuklu yargılamalarda kişinin bir suç işlediğine dair kuvvetli şüphenin devam etmesi tutukluluk hâlinin devamının hukuka uygunluğu için olmazsa olmaz bir koşul olduğundan tutuklu kişiye kendisine karşı yöneltilen suçlamalara neden olan unsurlara itiraz etme yönünde gerçek bir fırsat sunulmadır. Bu husus kişinin -veya müdafiinin- soruşturma dosyasındaki belgelere erişebilmesini gerektirebilir.

95. Ancak tutuklu kişinin soruşturma dosyasındaki bilgi ve belgelere, delillere sınırsız erişim hakkı yoktur. Üçüncü kişilerin temel haklarını korumak, kamu menfaatini gözetmek, adli makamların soruşturma yaparken başvurdukları yöntemleri güvence altına almak, şüphelilerin delilleri değiştirmelerini ve soruşturmanın selametine zarar vermelerini engellemek, adli makamların bazı soruşturma yöntemlerini gizli tutmak gibi amaçlarla veya soruşturma dosyasında devletin gizli kalması gereken belgelerinin ya da gizli örgüt yazışmaları gibi bilgilerin olması durumunda soruşturma aşamasında delillere erişim yönünden kısıtlama getirilmesi gerekebilir. Ancak dosyaya erişim hakkına getirilecek kısıtlama, söz konusu amaçlar ışığında kesinlikle gerekli olmalıdır (bazı ekleme ve farklılıklarla birlikte bkz. Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, § 254).

96. Bu bağlamda soruşturma makamlarınca söz konusu kısıtlamanın öngörülen amaçlar ışığında kesinlikle gerekli olduğu yeterli bir gerekçeyle ortaya konulmalıdır. Soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanmasını gerektiren bir durumun olması hâlinde bile soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanmasının savunmaya getirdiği zorluklar yeterince telafi edilmelidir. Bu kapsamda silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine riayet edilmelidir. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri uyarınca, tutuklamaya neden olan ve tutuklamanın hukukiliğinin tartışılması bakımından temel oluşturacak deliller tutuklu kişi tarafından incelenebilmelidir.

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

97. Somut olayda 5271 sayılı Kanun'un 153. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca

soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanmasına karar verilmiştir. Bu fıkraya göre müdafinin dosya içeriğini inceleme veya belgelerden örnek alma yetkisi, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecek ise Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim kararıyla kısıtlanabilir. Dolayısıyla kısıtlama kararı verilebilmesi için soruşturmanın amacının tehlikeye düşme ihtimali olmalıdır.

98. Somut olayda gerek kısıtlama kararında gerekse Savcılığın kısıtlama talebinde soruşturmanın amacının nasıl tehlikeye düşebileceğine, başvurucunun bu belgelere erişiminin soruşturmanın amacını nasıl tehlikeye atabileceğine ilişkin bir açıklamada bulunulmamıştır. Kısıtlama talebinde kanun maddesi aynen tekrarlanmış, Hâkimlik de bu talebi karar gerekçesine aktarmıştır.5271 sayılı Kanun'un 153. maddesinde yer alan ifadeleri tekrar eden bu türden bir gerekçe soruşturma dosyasındaki belgelerin görülmesinin yasaklanmasını haklı göstermek için yeterli olarak değerlendirilemeyecektir. Bu nedenle somut olayda soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanmasını haklı gösterecek önemli bir kamu yararının varlığı ortaya konulamamıştır. Dolayısıyla geçerli bir gerekçe olmaksızın dosyaya erişim olanağından yoksun bırakılan başvurucunun tutuklanmasını haklı göstermek için ileri sürülen gerekçelere tatmin edici şekilde itiraz etme imkânı sağlanmadığı sonucuna varılmıştır.

99. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Recai AKYEL, İrfan FİDAN, Muhterem İNCE, Yılmaz AKÇİL, Ömer ÇINAR ve Metin KIRATLI bu görüşe katılmamıştır.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

1. Aynı Fiilden Dolayı Birden Fazla Yargılanmama veya Cezalandırılmama İlkesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

100. Başvurucu 6-8 Ekim olayları ile ilgili olarak hakkında açılan davanın Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesinde devam ettiğini, aynı eylemler nedeniyle hakkında yeni bir soruşturma açılmasının aynı fiil nedeniyle iki kez yargılanmama ilkesini ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

101. Sözleşme'ye ek (7) No.lu Protokol'ün 4. maddesinde düzenlenen aynı fiilden dolayı birden fazla yargılanmama veya cezalandırılmama ilkesi Anayasa'da açıkça düzenlenmemiştir. Anayasa Mahkemesi bu ilkeyi Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında değerlendirmiştir (Ünal Gökpınar [GK], B. No: 2018/9115, 27/3/2019, § 50). Buna göre aynı fiilden dolayı birden fazla yargılanmama veya cezalandırılmama ilkesi adil yargılanma hakkı kapsamında anayasal bir güvencedir.

102. Aynı fiilden dolayı birden fazla yargılanmama veya cezalandırılmama ilkesi, kişilerin haklarında yürütülen ve kesinleşen bir ceza yargılaması sürecinin ardından tekrar yargılanmamalarını veya cezalandırılmamalarını güvence altına almaktadır. Bu ilke ile adil yargılanma hakkı kapsamındaki cezai süreçler yönünden hukuki güvenliğin sağlanması amaçlanmaktadır. Nitekim (7) No.lu Protokol'de ayrı bir hak olarak düzenlenmiş olmasına rağmen AİHM kararlarında bu ilkenin adil yargılanma hakkı ile bağlantılı özel bir güvence olduğu vurgulanmıştır. Bazı uluslararası sözleşmelerde de aynı fiilden dolayı birden fazla yargılanmama veya cezalandırılmama ilkesi açık bir biçimde adil yargılanma hakkının bir

güvencesi olarak kabul edilmiştir (Ünal Gökpınar, § 49).

103. Anayasa Mahkemesi 4/11/2021 tarihli ve E.2019/4, K.2021/78 sayılı kararında konuya ilişkin uluslararası belgelerden de yararlanarak ne bis in idem (iki defa yargılanmama ve cezalandırılmama) ilkesini, hiç kimsenin ceza yargılamasında kesin/kesinleşmiş bir hükümle mahkûm edildiği ya da beraat ettiği bir fiilden dolayı ceza yargılaması kapsamında yeniden yargılanamayacağı veya cezalandırılamayacağı biçiminde tarif etmiştir. Söz konusu kararda, bu ilkeye aykırılık sonucuna varılabilmesi için gerçekleşmesi gereken bazı koşullar; ceza ile ilgili bir yargılama sürecinin olması, bu sürecin kesin/kesinleşmiş mahkûmiyet veya beraat hükmüyle sonuçlanmış olması, ceza ile ilgili bir yargılama sürecinin birden fazla işletilmesi, farklı yargılama süreçlerinin aynı fiile ilişkin olması ve ilkenin istisnalarından birinin olayda bulunmaması şeklinde sıralanmıştır (AYM, E.2019/4, K.2021/78, 4/11/2021, § 27).

104.Başvurucu hakkında açılan her iki soruşturmanın da ceza ile ilgili bir yargılama süreci olduğu anlaşılmıştır. Dolayısıyla başvurucu hakkında iki soruşturma başlatılması potansiyel olarak başvurucunun aynı fiilden dolayı birden fazla yargılanması ve cezalandırılması riskini ortaya çıkarmıştır. Ancak bireysel başvuru yapıldıktan sonra devam eden süreçte kovuşturma aşamasında başvurucunun iddiasına konu kamu davası dosyaları birleştirilmiştir. Böylece aynı fiilden dolayı birden fazla yargılanma ihtimalide ortadan kalkmıştır. Bu nedenle aynı fiile ilişkin birden fazla yargılama söz konusu değildir.

105. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesi altında güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında aynı fiilden dolayı birden fazla yargılanmama ve cezalandırılmama ilkesinin ihlal edildiği iddiasına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Masumiyet Karinesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

106. Başvurucu; basında ve sosyal medyada yurt dışına kaçarken yakalandığı şeklinde bir algı operasyonu yürütüldüğünü, kaçma şüphesi olmamasına ve kamuya mal olmuş emekli bir milletvekili olmasına rağmen kelepçelendiğini, kelepçeli hâldeki görüntülerinin basına servis edildiğini, bu suretle lekelenmeme hakkının ve masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

107. 30/3/20211 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılanma Usulleri Hakkında Kanun’un "Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik şartları ve incelenmesi" başlıklı 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu kapsamda karmaşık veya zorlama şikâyetler, kanun yolu şikâyeti niteliğindeki şikâyetler, başvurucunun ihlal iddialarını temellendiremediği şikâyetler ile temel haklara yönelik bir ihlalin olmadığı açık olan şikâyetler açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir.

108. Görüldüğü üzere Anayasa Mahkemesi ancak temellendirilebilmiş bir bireysel başvuruyu inceler. Başvuruculların şikâyetlerini hem maddi hem hukuki olarak temellendirme zorunluluğu vardır. Maddi dayanaklar yönünden başvuruculların yükümlülüğü şikâyetlerine konu temel olay ve olguları açıklamak ve bunlara ilişkin delilleri Anayasa Mahkemesine sunmak, hukuki dayanak yönünden yükümlülüğü ise bireysel

başvuruya konu temel hak ve özgürlüklerden hangisinin hangi nedenle ihlal edildiğini özü itibarıyla açıklamaktır (Cemal Günsel [GK], B. No: 2016/12900, 21/1/2021, § 22).

109. Başvuruculların anılan yükümlülüklere uymamaları hâlinde şikâyetleri açıkça dayanaktan yoksun bulunabilir. Bu yükümlülüklere ellerinde olmayan nedenlerle uymamalarının ikna edici gerekçelerini Anayasa Mahkemesine sunmaları ya da Anayasa Mahkemesinin bu durumu işin niteliğinden anlaması hâli müstesnadır (Cemal Günsel, § 26).

110. Bireysel başvuru incelemesinde Anayasa Mahkemesinin görevi kamu gücü eylem ve işlemleri ile mahkeme kararlarının Anayasa'ya uygunluğunun denetimini kendiliğinden yapmak değildir. Üstelik Anayasa Mahkemesinin görevi başvurucunun başvuru formunda ileri sürdüğü gerekçelerle sınırlı bir incelemeyi kapsamaktadır. Bu sebeple de başvurucunun başvurusunun esasını Anayasa Mahkemesine inceletebilmesi için ihlal iddialarını gerekçelendirmesi, buna ilişkin olay ve olguları açıklaması ve delillerini sunması zorunludur. Anayasa Mahkemesinin başvurucu yerine geçerek ihlal iddialarını gerekçelendirme, olay ve olguları ortaya koyma ve delil toplama görev ve yükümlülüğü bulunmamaktadır (Cemal Günsel, §§ 24, 25).

111. Somut olayda başvurucu, ihlal iddialarını gerekçelendirmemiş; buna ilişkin olay ve olguları açıklamamış ve delillerini sunmamıştır. Bu çerçevede başvurucu, masumiyet karinesinin ihlaline sebebiyet verdiğini iddia ettiği sosyal medya paylaşımları ve basında yer alan haberlerle ilgili olarak bir bilgi veya belge sunmamıştır. Bu nedenle ihlal iddiası ve bu iddianın temelindeki olguların ispatına ilişkin yeterli açıklamalarda bulunmayan başvurucunun iddialarını temellendiremediği sonucuna ulaşılmıştır.

112. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

113. Başvurucu; ihlalin tespiti, tutukluluk hâlinin sonlandırılması ve 100.000 TL maddi, 500.000 TL manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

114. Somut olayda Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü ve sekizinci fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Başvurucunun tutukluluk durumu ve soruşturma dosyasındaki kısıtlama hâli sona ermiştir. Dolayısıyla kararın yeniden değerlendirme yapılmak üzere derece mahkemesine gönderilmesinde hukuki yarar bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik müdahaleler nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 200.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarara ilişkin olarak bilgi/belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

İrfan FİDAN, Muhterem İNCE, Yılmaz AKÇİL, Ömer ÇINAR ve Metin KIRATLI bu görüşe katılmamıştır.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A.1. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal

edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

2. Soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA Basri BAĞCI, Recai AKYEL, İrfan FİDAN, Muhterem İNCE, Yılmaz AKÇİL, Ömer ÇINAR, Metin KIRATLI'nın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

3. Aynı fiilden dolayı birden fazla yargılanmama veya cezalandırılmama ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

4. Masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE İrfan FİDAN, Muhterem İNCE, Yılmaz AKÇİL, Ömer ÇINAR ve Metin KIRATLI'nın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması nedeniyle Anayasa’nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Recai AKYEL, İrfan FİDAN, Muhterem İNCE, Yılmaz AKÇİL, Ömer ÇINAR ve Metin KIRATLI'nın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

D. Başvurucuya net 200.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE İrfan FİDAN, Muhterem İNCE, Yılmaz AKÇİL, Ömer ÇINAR ve Metin KIRATLI'nın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 2.220,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 32.220,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 25/2/2025 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

1. Başvurucu soruşturma dosyasında gizlilik kararı alınması nedeniyle dosyaya erişiminin engellendiğini bu nedenle tutukluluğuna etkin şekilde itiraz imkânı bulamadığını belirterek şikayetçi olmuştur.

2. 5271 sayılı Ceza Mahkemesi Kanunu'nun (CMK) 141. maddesinin bir numaralı fıkrasının (k) alt bendinde, yakalama ve tutuklama işlemlerine karşı aynı kanunda düzenlenen başvuru imkânlarından yararlandırılmayan kişilerin maddi ve manevi zararlarını devletten talep edebileceği belirtilmiştir.

3. Söz konusu kanuni düzenleme 01.04.2013 tarihli ve 6459 sayılı Kanunun 17. maddesi ile CMK.ya eklenmiştir. Bu düzenlemenin amacı yakalama ve tutuklama işlemlerine karşı kanunda öngörülen başvuru imkânlarından yararlandırılmayan kişilerin uğradıkları zararın istenebilmesine hizmet etmektir.

4. Bu çerçevede başvurucunun öncelikli olarak CMK'nın 141. maddesindeki imkanları

kullanmak suretiyle zararlarını talep etmesi gerekmektedir.

5. Bireysel başvurunun ikincilliği ilkesi çerçevesinde ancak bu başvuru yolu tüketildikten sonra Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuruda bulunma hakkı doğacaktır.

6. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması nedeniyle tutuklanma kararına karşı etkin itiraz imkanından yoksun bırakıldığı ve buna bağlı olarak kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının Anayasanın 19. maddesinin sekizinci fıkrası yönünden ihlal edildiği iddiasının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerektiğini düşündüğümüzden aksi yöndeki çoğunluk görüşüne iştirak edilmemiştir.

Başkanvekili Basri BAĞCI Üye Recai AKYEL Üye Yılmaz AKÇİL

KARŞIOY

Başvurucu, tutuklama tedbirlerinin hukuki olmaması ve soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, Sayın Mahkemece yapılan değerlendirmede çoğunluk tarafından başvurucunun Anayasanın 19. maddesinde düzenlenen kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Aşağıda belirtilen gerekçeler ile çoğunluk görüşüne katılmıyoruz. Şöyle ki;

Başvurucu, tutuklamaya konu olayların geçtiği dönemde milletvekili olup, aynı zamanda Halkların Demokratik Partisi (HDP)'nin MYK üyesidir. Kamuoyunda 6-7 Ekim olayları olarak bilinen hadiselerde çok sayıda kişi hayatını kaybetmiş veya yaralanmış, maddi hasar ve yağma vakaları meydana gelmiştir. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından HDP genel merkezi sosyal medya hesabından yapılan paylaşım nedeniyle MYK üyeleri hakkında soruşturma açılmıştır. Başsavcılık, başvurucuyu "Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma, var olan veya var sayılan suç örgütlerinin oluşturdukları korkutucu güçten yararlanılarak yol kesmek suretiyle suç örgütüne yarar sağlamak maksadıyla gece vakti silahla birden fazla kişi ile yağma, cebir tehdit veya hile kullanarak kişiyi hürriyetinden yoksun kılma, bir suçu gizlemek veya başka bir suçun delillerini gizlemek veya yakalanmamak amacıyla öldürme" suçlarından tutuklanması amacıyla Sulh Ceza Hakimliği'ne sevketmiştir. Ankara 4. Sulh Ceza Hakimliği tarafından SEGBİS üzerinden başvurucunun ifadesi alınmış ve üzerine atılı suçtan tutuklanmasına karar verilmiştir.

Yerel Mahkeme tutuklama kararına gerekçe olarak, şüpheli hakkında 6-7/10/2014 tarihinde doğu ve güneydoğu bölgesindeki iller başta olmak üzere meydana gelen çok sayıda ölüm, yaralanma ve yağma olaylarına dair emniyet tarafından düzenlenen açık alan araştırmaları, kolluk tutanakları ve görüntü kayıtları, şüphelinin 17/9/2014 tarihi öncesi ve sonrasına ait terör örgütü PKK/KCK faaliyetlerine dair emniyet araştırma tutanağı, şüphelinin PKK/KCK terör örgütü güdümündeki faaliyetlerine dair dosyada kuvvetli suç şüphesi mevcut olmakla öte yandan şüpheli hakkında dosyada bulunan kaçak kararı ve tüm dosya kapsamına göre atılı suçların işlendiğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin bulunduğu, atılı suçların katalog suçlardan olduğu, atılı suçlar için kanunda öngörülen cezanın alt ve üst sınırının dikkate alındığında şüphelinin kaçma ihtimalinin bulunduğu, bu haliyle adli kontrol tedbirlerinin yetersiz kalacağı, tutuklama tedbirinin ise ölçülülük ilkesine uygun olduğu kanaatiyle CMK'nın 100. maddesi ile ilgili düzenlemeler ile AİHS 5. maddesi kapsamındaki tutuklama şartları kapsamında isnat olunan suç ile orantılı olarak tedbir kapsamında şüphelinin CMK'nın 101. maddeleri uyarınca tutuklanmasına karar verildiği belirtilmiştir. Tutuklama kararına karşı yapılan itiraz Asliye Ceza Mahkemesince

reddedilmiştir.

Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 22/5/2024 tarihinde başvurucu hakkında iddianame düzenlemiştir. İddianamede fezlekedeki hususlara ek olarak başvurucunun 03/10/2013-24/11/2023 tarih aralığında irtibatlı olduğu şahıslar hakkında PKK/KCK silahlı terör örgütüne üye olma ve silahlı terör örgütü kurma veya yönetme suçlarından kaydı bulunan 839 farklı şahıs ile ve 2014/146757 sayılı soruşturma kapsamında (6-7-8 Ekim olayları ana soruşturması) şüpheli olarak bulunan ve haklarında adli işlem yapılan 19 şahısla HTS görüşme verisinin olduğu belirtilmiştir. İddianamenin kabulü ile dava Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesinde (E.2024/100) görülmeye başlanmıştır.

Başsavcılığın talebi üzerine Mahkemece soruşturma içeriğinin öğrenilmesi halinde soruşturmanın amacının tehlikeye düşebileceği değerlendirilmekle 1/11/2023 tarihinde başvurucu müdafinin dosya içeriğini incelemesi veya belgelerden örnek alma yetkisinin kısıtlanmasına karar verilmiştir.

1. Tutuklamanın hukuki olup olmadığı bakımından;

Tutuklama kararının gerekçesi ve başvurucu hakkında düzenlenen iddianame nazara alındığında başvurucunun tutuklanmasının nedeni, sadece başvurucunun görev yaptığı HDP'nin MYK'sında alınan karara iştirak etmesi yani 6-7 Ekim olayları değil, kolluk tutanakları, görüntü kayıtları, şüphelinin 17/9/2014 tarihi öncesi ve sonrasına ait terör örgütü PKK/KCK faaliyetlerine dair emniyet araştırma tutanağı, şüphelinin PKK/KCK terör örgütü güdümündeki faaliyetlerine dair dosyada kuvvetli suç şüphesi bulunmasıdır. Yine iddianamede başvurucunun PKK/KCK silahlı terör örgütüne üye olma ve silahlı terör örgütü kurma veya yönetme suçlarından kaydı bulunan 839 farklı şahıs ile ve 2014/146757 sayılı soruşturma kapsamında (6-7-8 Ekim olayları ana soruşturması) şüpheli olarak bulunan ve haklarında adli işlem yapılan 19 şahısla HTS görüşme verisinin olduğu da belirtilmiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin yerleşik içtihatlarında ifade edildiği üzere, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanması bireysel başvurunun ikincilliği ilkesi gereği yargılamayı yapan derece mahkemelerinin görevidir. Anayasa Mahkemesinin görevi ise, derece mahkemelerinin yorumlarının açıkça keyfi veya bariz takdir hatası içerecek nitelikte olup olmadığını incelemektir. Yerel mahkeme somut olay bağlamında başvurucunun ifadesini almış, dosya kapsamındaki delilleri değerlendirmiş ve kararını gerekçelendirerek tutuklama tedbirine başvurmuştur. Hal böyle iken CMK'nın ilgili hükümleri çerçevesinde başvurucu hakkında tutuklama tedbirine başvurulması isabetli olup, tutuklamanın hukuki olmadığı yönündeki çoğunluk görüşüne katılmak mümkün değildir.

2. Soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması bakımından;

Mahkemece soruşturma içeriğinin öğrenilmesi halinde soruşturmanın amacının tehlikeye düşebileceği gerekçesi ile başvurucu müdafinin dosya içeriğini incelemesi veya belgelerden örnek alma yetkisinin kısıtlanmasına karar verilmiştir.

Anayasa Mahkemesi, tahliye taleplerinin veya tutukluluğun devamı yönündeki kararlara yönelik itirazların değerlendirilmemesi ya da geç değerlendirilmesi, anılan hususlarla ilgili kararların tebliğ edilmemesi veya geç tebliğ edilmesi ya da tahliye kararlarının geciktirilerek infaz edilmesi nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasının ihlal edildiğine yönelik şikâyetler hakkında verdiği birçok kararda bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla tahliyesine karar verilmiş veya ilk derece mahkemesince mahkûmiyet hükmü verilerek suç isnadına bağlı tutulması sona ermiş başvurucular

yönünden 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde yer verilen tazminat yolunun bireysel başvuru yolu öncesinde tüketilmesi gereken bir yol olduğunu açıklamıştır. (Bu hususta bazı kararlar için bkz. Cafer Yıldız, B. No: 2014/9308, 9/1/2018, §37-40; Yasar Saçlı, B. No: 2014/9311, 24/1/2018, § 37-40; Özgür Arıbaş, B. No: 2015/2394, 31/10/2018, § 57-60).

5271 sayıl Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (k) bendinde yakalama veya tutuklama işlemine karsı ayni Kanun'da öngörülen başvuru imkânlarından yararlandırılmayan kişilerin maddi ve manevi her türlü zararlarını devletten isteyebileceği belirtilmiştir. 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin bu bendi 1/4/2013 tarihli ve 6459 sayılı Kanun'un 17. maddesiyle Kanun'a eklenmiştir. Bu maddenin gerekçesinde AİHM'nin Sözleşme'nin 5. maddesinin dördüncü fıkrasına göre yakalama ve tutuklama işlemine karsı etkili başvuru hakki tanınmadığı durumlarda ilgiliye tazminat ödenmesine hükmettiği, yapılan düzenlemeyle, yakalanan veya tutuklanan kişilerin yakalama ve tutuklama işlemine karsı kanunda öngörülen başvuru imkânlarından yararlandırılmaması durumunda bu kişilerin maddi ve manevi her türlü zararlarının tazminini isteyebilmesine imkân sağlandığı belirtilmiştir.

Tutukluluğun devamına dair kararlara yönelik itirazları hiç değerlendirilmeyen kişilerin bile anılan düzenlemeye dayanarak tazminat isteme hakki bulunduğuna göre soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması nedeniyle tutukluluğa etkili bir şekilde itiraz edemeyen kişiler de zararlarının giderilmesi için tazminat davası açabilir. Buna göre, bireysel başvurunun incelenmesinden önce başvuruya konu edilen tutuklama kararının dayanağı suçlardan tahliye edilen başvurucunun 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi uyarınca tazminat davası açması ve şayet ihlalin tespit edilmemesi veya ihlal tespit edilmekle birlikte ihlalden doğan zararların yeterli ölçüde tazmin edilmemesi hâlinde bireysel başvuru yapması gerekir. Somut olayda Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesi 25/6/2024 tarihinde başvurucunun tahliyesine karar vermiş olduğundan, başvurucunun dosyaya erişimin kısıtlanması nedeniyle tazminat davası açması zorunlu iken, başvurucu bu yolu tüketmemiştir. Bu nedenle, soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması nedeniyle başvurucunun Anayasa'nın 19. maddesindeki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiası açısından, başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez kararı verilmesi gerekmektedir.

Anayasa Mahkemesi, soruşturma dosyalarına erişime yönelik olarak verilen kısıtlama kararlarının tutuklu kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakılmalarına karsı itirazda bulunma hakki üzerindeki etkisini birçok kararında incelemiştir. Bu kararlarda, öncelikle yakalanan veya tutuklanan kişiye yakalama ya da tutuklama sebeplerinin ve hakkındaki iddiaların bildirilmesi gerektiği ancak buradaki bildirim yükümlülüğünün isnat edilen suçlamalara esas tüm bilgi ve delilleri kapsamadığı belirtilmiş; bu bağlamda başvurucunun tutuklamaya konu suçlamalara ilişkin temel unsurları bilip bilmediği dikkate alınmıştır (Günay Dağ ve diğerleri, [GK], B. No: 2013/1631, 17/12/2015, § 168-176; Hidayet Karaca [GK], B. No: 2015/144, 14/7/2015, § 105-107; Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, § 248-257). Bu kapsamda kollukta ve savcılıkta ifadesi alınırken veya sorgusu yapılırken başvurucuya erişimi kısıtlanan belgelerin içeriğine ilişkin sorular sorulmuş, tutuklamaya sevk yazısında ya da tutuklama kararında bu delillere atıfta bulunulmuş veya başvurucunun tutukluluk kararma yönelik itirazında bu belgelerin içeriğine atıfta bulunmuş olması durumunda başvurucunun tutukluluğa temel teşkil eden belgelere erişiminin olduğu, bunların içerikleri hakkında yeterli bilgiye sahip bulunduğu ve bu nedenle de tutukluluk hâlinin gerekçelerine yeterli biçimde itiraz etme imkânını elde

ettiği kabul edilmiştir. (Hidayet Karaca, §107).

Buna göre, somut olayda çoğunluk tarafından dosyaya erişimin kısıtlanması bakımından esas incelemesine geçilmiş olsa da başvurucuya sorgusu esnasında 6-7 Ekim olayları konusunda sorular sorulduğu ve başvurucunun bu konuda açıklamalar yaptığı, olaylar esnasında Muş'ta bir konferans için bulunduğu savunmasını yaptığı, yine Sulh Ceza Hakimliği'nin sorguya konu olaylar açısından tutuklama kararında atıfta bulunduğu görülmektedir. Sayın Mahkemenin yukarıda yer verdiğimiz içtihatları nazara alındığında kısıtlama kararı olsa da başvurucunun tutuklamaya konu suçlamalara ilişkin temel unsurları bildiği kabul edilmelidir.

Belirtmiş olduğumuz nedenlerle, başvurucu hakkında verilen tutuklama ve soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması kararları bakımından başvurucunun, Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan haklarının ihlal edilmediği kanaatinde olduğumuzdan, aksi yönündeki çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.

Üye İrfan FİDAN Üye Muhterem İNCE Üye Yılmaz AKÇİL

Üye Ömer ÇINAR Üye Metin KIRATLI

AKERKE ABDYKALYKOVA ONAT

B. No: 2019/42674 | Karar tarihi: 26.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/42674

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AKERKE ABDYKALYKOVA ONAT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/42674)

Karar Tarihi: 26/2/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Akerke Abdykalykova ONAT

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 9/12/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Konya Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından avukat olan başvurucu hakkında terör örgütüne üye olma suçundan soruşturma başlatılmıştır.

6. Konya 1. Sulh Ceza Hâkimliğince 8/5/2019 tarihindebaşvurucunun kullandığı telefon hattı ile ilgili olarak iletişimin tespiti, dinlenmesi, kayda alınması kararı verilmiştir.

7. Konya 3. Sulh Ceza Hâkimliğince 26/7/2019 tarihinde başvurucununkamuya açık yerlerdeki faaliyetleri ile işyerinin teknik araçlarla izlenmesine, ses ve görüntü kaydının alınmasına karar verilmiştir.

8. Soruşturma kapsamında iletişimin tespitinin süresinin uzatılmasına karar verilmiş ve iletişimin tedbiri kararı Başsavcılığın 3/10/2019 tarihli talimatı ile sonlandırılmıştır.

9. Başvurucu, soruşturma kapsamında 2/10/2019 tarihinde gözaltına alınmıştır.

10. 4/10/2019 tarihinde başvurucunun emniyette ifadesi alınmıştır. Başvurucuya ifadesi sırasında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) üye olma suçlamasıyla ilgili sorular sorulmuştur.

i. Bu kapsamda 26/4/2018 tarihinde Konya Emniyet Müdürlüğüne kimliği gizlenmiş bir kişi tarafından yapılan ihbarda başvurucuyla ilgili "Konya Barosuna kayıtlı [başvurucunun] babası Konya'da FETÖ paralarını uzun yıllar döndürmüştür. Yaklaşık 8-9 ay önce yurtdışına kaçmıştır. Babası Kazakistan'dan [başvurucuya] halen FETÖ çıkarları için talimat vermektedir. Avukat Akarke İstanbul'da uzun yıllarca FETÖ evlerinde ablalık yapmıştır. Fakat fetöcü kimliğini, ortaya çıkarmamak için sosyal demokrat görüşe sahip olduğunu insanlara empoze etmektedir." şeklinde beyanlarda bulunulmuştur. Başvurucudan bu ihbar ile ilgili açıklama yapması istenmiştir.

- Başvurucu, ihbarda ileri sürülen iddiaların doğru olmadığını, FETÖ/PDY evlerinde kalmadığını, beraber kaldığı şahısların FETÖ/PDY üyesi olmadığını, bu kişiler hakkında herhangi bir soruşturmanın dahi bulunmadığını, bu kişilerin lehine tanıklık yapabileceğini, ihbarda bahsedilenin babası değil kayınpederi olduğunu, kayınpederinin FETÖ/PDY soruşturmasından dolayı arandığını ve şu an Kırgızistan'da olduğunu bildiğini, bu kişiyle çok sık görüşmediğini beyan etmiştir.

ii. Başvurucuya ifade alma işlemi sırasında iletişimin dinlenmesi kararları sonucunda elde edilen telefon görüşmeleri sorulmuştur.

iii. Bu kapsamda başvurucunun 15/5/2019 tarihinde M.Ç. adlı kişiyle gerçekleştirdiği telefon görüşmesinin ilgili kısmı şöyledir:

"[M. Ç.] : Akarke hanım bir sıkıntımız oldu, ama size iletmem gerekiyor. Benim akşam size hani daha önce bahsettiğim arkadaş vardı ya akşam işte onu benim evden aldılar da…

[Başvurucu] Bu evrağı göndermişler mi göndermemişler mi diye size bir şey sorarlarsa o vakit ben bilmiyorum ki böyle bir şeyin olduğunu, bana hiç söylemedi dersiniz tamam mı"

- Bu konuşmadan yola çıkılarak başvurucuya konuşmada adı geçen kişileri tanıyıp tanımadığı, konuştuğu kişiden yalan beyanda bulunmasını isteyerek örgütün çözülmesini engellemeye çalışıp çalışmadığı, M.Ç.nin evinde yakalanan S.A. isimli kişinin M.Ç.nin evinde saklandığını bilip bilmediği, örgütün saklama faaliyetlerinden sorumlu olup olmadığı sorulmuştur.

- Başvurucu; M.Ç.yi müvekkili olduğu için tanıdığını, bu kişinin FETÖ/PDY üyeliği suçlamasıyla yargılandığını, S.A.yı tanımadığını, M.Ç.nin müvekkili olması sebebiyle kendisine FETÖ/PDY kapsamında aranan bir arkadaşının evine gelip gitmesinin sorun oluşturup oluşturmayacağını sorduğunu, sorun oluşturacağını söylediğini, S.A.nın M.Ç.nin

evinde yakalanması sonucunda müvekkilinin daha fazla ceza almasının önüne geçmek amacıyla S.A.nın arandığını bilmediğini söylemesi gerektiğini ifade ettiğini, bu söyleminin savunma tekniğinden ibaret olduğunu, S.A.nın ismini ilk kez duyduğunu, bu kişinin M.Ç.nin evinde saklanmasıyla bir ilgisinin olmadığını belirtmiştir.

iv. Başvurucunun 1/7/2019 tarihinde soruşturmanın diğer şüphelilerinden A.C.Ö. ile yaptığı telefon görüşmesinin ilgili kısmı şöyledir:

"[Başvurucu]: Kadına soruyorlar bak şüphelisin sinyal almış Konya'da mı almış ben hiç hayatımda Konya'ya gitmedim hiç Konya'yla bir bağlantım yok diyor benim. Ama şey komşunun kızı var Konya'da o da hukuk okuyordu diyor ama ben ona vermediğime eminim diyor. Ama ağzından geçirmiş oluyor anladın mı? H.yi yani geçirdikten sonra H.nin kaldığı evlere bakıyorlar aynı sinyalde dört yüz yetmiş metre civarında alıyor sinyalleri resmi adreslerinden ve o numaradan iki defa babasını aramış.

[A.C.Ö.]: Gerçekten mi ya

[Başvurucu]: Evet ve N. hanıma sordum var mı diye ….(anlaşılamadı) diye istemiş ama kullanmamış dedi.

[A.C.Ö.]: Evet ya H. böyle bir şey böyle bir zafiyet yapmazdı yani normalde.

[Başvurucu]: İşte öyle yani ama resmi adreslerin kayıtlı olduğu yerler olduğu için kaçarı olmuyor haliyle hani şey açıklamaya çalışmış. Ben babamla iki defa mı görüşürüm görüşecek olsam. Telefonla falan filandiye açıklamaya çalışmış kendince…

…

[Başvurucu]: Sulh cezaya gireyim bakıyım, madem H.nin böyle bir korkusu vardı niye söylemez ki ben anlamıyorum. Yani gerekirse sabahtan savcısına bakılır ona göre hareket edilirdi biz o kadar da konuştuk Whatsappta falan sordum bak H. ne olabilir. Söyle hani diye bana söylediği eften püften şeylerdi hep yani hiç böyle bir durumdan bahsetmedi. Ben böyle bir şey olduğunu bilsem M. savcı olduğunu duysam kesinlikle gitme derdim çünkü öyle de tutuklanacaktı kaçınca da tutuklanıyorsun anladın mı

[A.C.Ö.] Anladım da nasıl yapacak

[Başvurucu]: Yani böyle bir şeyi niye gizliyorsun o kadar saat konuştuk ben de ona kızıyorum. Yani şu an yapılacak bir şey değildi böyle bir riskin varsa N. hanıma söylese N. hanım zaten kadınların çok teslim olması taraftarı değil H.K.Y. hanımla karşılaştık şimdi"

- Bu konuşma kapsamında başvurucuya, konuşmayı yaptığı kişinin ve konuşmada adı geçen kişilerin kim olduğu, bu kişilerin FETÖ/PDY ile bağlantısı olup olmadığı, konuşmada zafiyet kelimesi kullanılarak ne anlatılmak istendiği, H.K.Y. ile neden adliyede buluştuğu sorulmuştur.

- Başvurucu, büro komşusu olan avukat N.A.nın ofisinde konuşmada adı geçen H.Ş. ile tanıştığını, H.Ş.nin N.A.nın müvekkili olduğunu, H.Ş.nin A.C.Ö.nün yakın arkadaşı olduğunu bildiğini, A.C.Ö.yle H.Ş.nin soruşturma sürecine ilişkin bilgi vermek için görüştüğünü, H.Ş.nin 10 aylık bebeği olduğu için tutukluluğa sevk edilmesine üzüldüğünü, bu nedenle olayla ilgilendiğini, H.Ş.nin ByLock programını kullandığını bilmediğini, eğer bu hususta kendisine bilgi vermiş olsaydı farklı bir hukuki yönteme başvurulabileceğini düşündüğü için bu konuşmaları gerçekleştirdiğini, A.C.Ö.nün zafiyet kelimesi ile ne kastettiğini bilmediğini, H.K.Y. ile buluşmadığını, onunla tesadüfen adliyede karşılaştıklarını belirtmiştir.

v. Teknik Araçlarla İzleme Tutanağı'na dayanılarak başvurucuya Konya Adliyesinde bekleme salonunda H.K.Y. ile bir şeyler konuşurken çekilen fotoğrafları gösterilmiş, H.Ş.nin sorgusu yapılırken bu kişiyle bekleme salonunda ne için bir araya geldiği, H.Ş. için niye Adliyeye geldiği sorulmuştur.

- Başvurucu H.K.Y. ile buluşmadığını, H.K.Y.nin de H.Ş. için Adliyeye geldiğini, orada tesadüfen karşılaştıklarını, N.A. ile H.Ş.nin dosyasına ortak baktıkları için Konya Adliyesine geldiğini, ayrıca o gün başka duruşmalarının da olduğunu belirtmiştir.

vi. Başvurucunun 31/7/2019 tarihinde G.A. isimli kişiyle yaptığı telefon görüşmesinin ilgili kısmı şöyledir:

"[Başvurucu] A.ya şey vermeyi unutmayın dilekçe verilecek ya avukatlarınız vardı değil mi sizin var mıydı yok muydu

[G.A.]: Evet evet devletten atanmıştı onlar vereceğiz dedi bize kendileri söyledi verilecek falan dedi.

[Başvurucu]: Yarın arayın muhakkak tekrar sorun verdiniz mi diye tamam mı

[G.A.]: Teyit alalım değil mi yedi gün içinde verilmesi gerekiyor değil mi

[Başvurucu]: Kesin aynen öyle

[G.A.]: Tamam teşekkür ederiz Akarke hanım

[Başvurucu]: Sizin pasaportları almadılar değil mi

[G.A.]: Yok yok almadılar kendimizde

[Başvurucu]: Polis gelip almak isteyebilir bizde değil o süreçte kayboldu yani aranırken evraklarımızda gitti deyin tamam mı vermeyin.

[G.A.]: Öyle mi he tamam... Birşey sorabilir miyim bir daha

[Başvurucu]: Buyrun

[G.A.]: Şimdi arkadaşlar cezaevinden çıkıyorlar da biz de bu işte türkmen çocuğun falan yardımcı olmak

[Başvurucu]:Cezaevinin orda mısınız

[G.A.]: İşte oraya gitmek istiyoruz da acaba sıkıntı olur mu gitsek bizim için

[Başvurucu]: Yok yok hiç problem yok gidin de hatta

[G.A.]: Sıkıntı olmaz değil mi çünkü Türkmen çocukla yardım edelim dedik hani kimsesi yoktur diye

[Başvurucu]: Aynen öyle gidin gidin hatta bir tane de B. diye bir arkadaş da gidecek onla da tanışın o da türkmen

[G.A.]: Öyle mi ha tamam teşekkürler görüşürüz."

- Başvurucuya konuştuğu bu kişinin kim olduğu, FETÖ/PDY ile bağlantısının olup olmadığı, pasaportunu vermemeyi tembih ederek neyi amaçladığı sorulmuştur.

- Başvurucu; görüştüğü bu kişinin yargılandığı davada avukatlığını yapmasını istediğini, bu kişiye avukata ihtiyacı olmadığını, beraat edeceğini söylediğini, maddi imkânları olmadığı

için sadece hukuki danışmanlık yaptığını, o tarihlerde Anayasa Mahkemesinin firar eden eşlerin ve tek vatandaşlıkları olan yabancı kişilerin yurt dışı yasaklarının kaldırılması yönünde bir karar verdiğini, bu nedenle pasaportlarını vermemelerini tembihlediğini, pasaportların alınması hâlinde ayrıca idari dava açmak zorunda kalacaklarını belirtmiştir.

vii. 18/6/2019 tarihinde başvurucunun, eşiyle yaptığı bir telefon görüşmesinin ilgili kısmı şöyledir:

"[Başvurucu]: Ben Z. hanımla konuştum. Z. hanım raporu gönderecek Z. hanımın tedavisi ilerleme olmuyor Ahmet beyle birlikte tedavi görmeleri lazımmış

[F.O.]: Öyle mi

[Başvurucu]: Z. hanım tek başına tedavi görmesi anlam ifade etmiyormuş

[F.O.]: Onu yazarsın tarlalar takallar kaldı köyde hesabı büyük baş küçükbaş hayvanlar

…

[Başvurucu]: Çok mu ağladı A. bey çok mu kötüydü

[F.O.]: Ağladı ya

[Başvurucu]: Kardeşi varmış erkek kardeşi ben bilmiyordum

[F.O.]: Onu o daha çok ağladı

[Başvurucu]: O ağlamıştır.

[F.O.]: Abisine gidiyor sarılacak ağlıyor ağlayarak komutanlar önünü kesiyor

[Başvurucu]: Fotoğrafını çekseydin

[F.O.]: Çektim çektim erin biri geldi fotoğraf çekme abi sil fotoğrafı dedi yürü git dedim.

…

[F.O.]: Selam söyle yapacağım bir şey var mı benim bizim benimkini özellikle sor hani bir işi köyde kentte babası ile alakalı yapacağımız bir şey var mı diye soruyor fatih de bunun kaç para masrafı oluyor oraya gitmesinin

[Başvurucu]: Bin küsur lira olmuştur

[F.O.]: Onu da verelim biz olur mu ben vereyim yani ayarlayıp da

[Başvurucu]: Tamam onu hesabına yatıracağız sen ayarla ben hesabına yatırırım onu direk

[F.O.]: Tamam sen masrafını öğren belki binden fazladır

[Başvurucu]: Sende yanında şey var yani para var yani istiyorsan yarın gittiğimde yatırayım direk ne kadarsa

[F.O.]: Yarın yatır ben sana vereyim işte bin iki yüz bin üç yüze kadar yatır yani"

- Başvurucuya fotoğraf çekilmesini propaganda amacıyla mı istediği, konuşmada adı geçen Z. ve A. ile neden ilgilendiği ve neden ona yardım ettiği, bahsi geçen paranın FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan hükümlü ve tutuklu yakınlarına destek amaçlı bir ödeme niteliğinde olup olmadığı sorulmuştur.

- Başvurucu, konuşmalarda adı geçen ve karı koca olan A.K. ve Z.K.nın müvekkilleri

olduğunu, A.K.nın aynı zamanda eşinin de arkadaşı olduğunu, A.K.nın babasının cenazesi esnasında fotoğrafını çektirmeyi istemesinin sebebinin propaganda amaçlı olmadığını, sadece müvekkilinin durumunu merak ettiğini, A.K. ve eşi Z.K.nın maddi durumu iyi olmadığı için söz konusu cenaze masraflarını karşılamak amacıyla A.K.nın hesabına insani amaçlarla para yatırdıklarını, bu paranın kendilerinin olduğunu ve FETÖ/PDY ile bir alakasının olmadığını ileri sürmüştür.

viii. 19/6/2019 tarihinde başvurucunun, eşiyle yaptığı bir telefon görüşmesinin ilgili kısmı şöyledir:

"[F.O.]: amam başka ne dedi A. bir şey dedi mi yatırdın mı parayı

[Başvurucu]: Yatırdım.

[F.O.]: Ötekine

[Başvurucu]: Ona yatırdım gerek yok da avukat hanım çok teşekkür ederim Allah razı olsun dedi öyle

[F.O.]: Kaç para almışlar masraf

[Başvurucu]: Bilmiyorum

[F.O.]: Sen mi dedin yatırdık diye

[Başvurucu]: Evet dedim ben şaşırmasın ne oldu ne bitti diye

[F.O.]: Hesabınıza parayı ben mi yatırdım dedin

[Başvurucu]: Zaten kâğıt gidiyor ya onlara kimin yatırdığını görecek yani anladın mı beş dakika sonra

[F.O.]: Ben onda değilim yani sen mi dedin ilk onu soruyorum

[Başvurucu]: Tabi şöyle işte para konusu konuşuyorduk nakil konusunda korktum dedi hesabında o kadar var mıydı hatırlayamadım falan filan dedi ben de A. bey hani hesap ben gelince şaşırma yanınızdan ayrıldıktan sonra size kâğıt verecekler hesabınıza bir miktar yatırdım bilginiz olsun dedim ha avukat hanım teşekkür ederim gerek yoktu dedi

[F.O.]: Onu şey olarak söyleseydin ben olarak geri vereceğim

[Başvurucu]: Dedim zaten dedim sus bi zaten benle alakalı değil dedim fatih ile alakalı dedim Allah razı olsun teşekkür ederim ona dedi … yani şeye demedim bir şey S. hanımı göremedim artık tahmin etmiştir A. bey benim yatırdığımı görünce B. beye aynı kâğıt gidecek benim yatırdığıma dair"

- Başvurucuya bu konuşmada adı geçen A., S. ve B.nin kim olduğu, bu kişilerin FETÖ/PDY ile bir bağlantısının olup olmadığı, neden bu şahısların hesabına para yatırma gereği duyduğu sorulmuştur.

- Başvurucu A.K.nın eşinin arkadaşı ve müvekkili olduğunu, S.A.nın da avukatlığını yaptığını, bu kişinin FETÖ/PDY üyeliğinden yargılandığını, B.A.nın ise S.A. ile karı koca olduğunu, onun da tutuklandığını, A.K. ile B.A. aynı koğuşta kaldığından B.A.ya eşiyle ilgili birkaç durumu A.K. vasıtasıyla ilettiğini, konuşmada bahsi geçen paranın ise A.K.ya babasının cenaze masraflarında kullanması için eşinin verdiği para olduğunu belirtmiştir.

ix. Başvurucunun 20/6/2019 tarihinde H.K. ile yaptığı konuşmanın ilgili kısmı şöyledir:

"[H.K.]: Biz orada birine para yatırsak sıkıntı olur mu annemin üzerinden

[Başvurucu]: Cezaevinde bulunan birine mi

[H.K.]: Evet

[Başvurucu]: Bana getirin ben yatırayım

[H.K.]: Tamam o zaman biz o tarafa gelecektik siz şu an ofiste misiniz geçerken size bıraksak

[Başvurucu]: Ofisteyiz olur olur

[H.K.]: Hem yüz yüze konuşmuş oluruz o zaman on dakika sonra arayım sizi geldiğimizde konuşup çıkalım olur mu size uygun mu

[Başvurucu]: Uygun"

- Başvurucuya konuştuğu kişinin kim olduğu, ceza infaz kurumundaki hangi şahsa para yatırmak istediği sorulmuştur.

- Başvurucu; müvekkili olan H.K.nın bir dönem aynı koğuşta kaldığı ve FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan ceza infaz kurumunda yatan arkadaşı A.B.ninannesi ve babası Türkiye'de olmadığı ve maddi durumu da kötü olduğu için A.B.yevermek üzere kendisine 200 TL bıraktığını ancak bu parayı yatırmayı unuttuğunu, ceza infaz kurumu kayıtlarından para yatırmadığının anlaşılacağını belirtmiştir.

x. Başvurucuya ayrıca yapılan bir yargılamada dava sürecinin sıkıntılı geçtiğine ve bu sürecin basına yansıtılması için ne gibi çalışmalar yapılabileceğine ilişkin olarak çeşitli kişilerle yaptığı telefon görüşmeleri, yine örgütün yeniden yapılanmasıyla ilgili olduğu iddia edilen bir davaya dair genel durum değerlendirmesi için toplantı tertip edilmesine yönelik telefon görüşmeleri sorulmuştur.

- Başvurucu; müvekkillerinin mağduriyetlerini legal yollarla kamuoyuna duyurmaya çalıştığını, bağımsız mahkemeleri etkilemeye çalışmadığını, örgütün yeniden yapılanmasına dair yürütülen bir yargılamaya ilişkin genel durum değerlendirmesi yapmak ve hukuksuz gördüğü konuları kamuoyuna duyurmak için organize etmeye çalıştığı toplantıyı avukat meslektaşlarının işlerinin olması sebebiyle gerçekleştiremediklerini belirtmiştir.

11. 7/10/2019 tarihinde başvurucunun Savcılıkta ifadesi alınmıştır. Başvurucu ifadesinde konuşmalarını örgütsel saikle değil avukat-müvekkil ilişkisi içinde yaptığını, FETÖ/PDY üyesi olmadığını, soruşturmaya konu tapelerin mesleki ve insani ilişkileri kapsamında yaptığı konuşmalar olduğunu, bu tapelerin avukat-müvekkil mahremiyetine aykırılık oluşturduğunu belirtmiştir.

12. Başsavcılık 7/10/2019 tarihinde, başvurucuyu terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanması talebiyle Hâkimliğe sevk etmiştir. Sevk yazısının ilgili kısmı şöyledir:

"Soruşturma dosyası kapsamında şüphelinin üzerine atılı suçu işlediğine ilişkin tape kayıtları, fiziki takip tutanakları bir bütün olarak değerlendirildiğinde şüphelinin avukat olduğu, kendi müvekkileri haricinde mesleki faaliyeti dışında FETÖ/PDY silahlı terör örgütüne üye olmak iddiası ile soruşturma ve kovuşturma yürütülen kişilere destek amaçlı faaliyetlerde bulunduğu, cezaevinde yatan kendi müvekkili olmayan tutuklu veya hükümlülere kendisine bırakılan parayı cezaevine kendi adına verdiğine ilişkin tanık beyanı ve tape kayıtlarının bulunduğu, yine tape kayıtlarında yakalaması olan kişilerin saklanmasını

ve yabancı uyruklu kişilerin pasaportlarını vermemelerini ve kaybettiklerini söylemelerini belirttiği, yine kendi müvekkili olmayan ve ancak cezaevinden tahliye olan örgüt mensubu kişilere destek olunması yönünde talimatlar verdiği ve yine tape kayıtlarında eşi [F.O].nun Konya 8. Ağır Ceza Mahkemesinde yapılan yargılamasının olduğu, bu nedenle yurtdışına gitme planı yaptıklarının değerlendirildiği, bu nedenle şüphelinin kaçma şüphesinin ve tutuklama nedenlerinin varlığı anlaşıldığından, şüphelinin üzerine atılı suçun vasıf ve mahiyeti, mevcut delil durumu, suça dair yasada yazılı cezanın üst haddi dikkate alınarak 5271 sayılı CMK'nın 100. md. maddeleri uyarınca tutuklanmasına karar verilmesi talep olunur."

13. Başvurucu; Hâkimlikteki sorgusunda tanıklıktan çekilme hakkına sahip kişilerin görüşmelerinin kayıt altına alınamayacağına dair açık kanun hükmü bulunduğunu, bu nedenle telefon görüşme kayıtlarının dosyadan çıkarılması gerektiğini, bunların her bir hukukçunun yapabileceği günlük görüşmeler olduğunu, konuşmalarda geçen kişilerin avukatı olduğuna dair vekâletnamelerin bulunduğunu,bir avukat olarak müvekkillerinin sorunları çözmek için elinden gelen çabayı gösterdiğini, tutuklanması hâlinde müvekkillerinin de mağdur olacağını, kaçma durumunun bulunmadığını ileri sürmüştür.

14. Hâkimlik, sorgusunun ardından başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmasına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Şüpheli Akerke Abdykalykova Onat'ın, iletişimin dinlenmesi ve fiziki takip tutanakları birlikte değerlendirildiğinde avukat olan şüphelinin kendi müvekkilleri haricinde mesleki faaliyeti dışında FETÖ/PDY'den hakkında soruşturma ve kovuşturma yürütülen kişilere destek amaçlı faaliyetlerde bulunduğu, cezaevinde yatan kendi müvekkili olmayan tutuklu veya hükümlülere kendisine bırakılan parayı cezaevinde verdiğine ilişkin tanık beyanının ve iletişimin dinlenmesi kayıtlarının bulunduğu, yine iletişimin dinlenmesi tutanaklarında yakalaması olan kişilerin saklanmasını ve yabancı uyruklu kişilerin pasaportlarını vermemelerini ve kaybettiklerini söylemelerini öğütlediği, yine kendi müvekkili olmayan ve ancak cezaevinden tahliye olan örgüt mensubu kişilere destek olunması yönünde talimatlar verdiği,

…

dolayısıyla şüphelilerin üzerlerine atılı suçu işledikleri hususunda kuvvetli suç şüphesinin bulunduğu, atılı suçun vasıf ve mahiyeti ile kanunda öngörülen cezasının alt ve üst sınırı değerlendirildiğinde, şüphelilerin kaçma, saklanma, delilleri karartma ihtimalinin yüksek olduğu, bu nedenle bu aşamada adli kontrol hükümlerinin uygulanmasının yetersiz kalacağı, bu doğrultuda tutuklamanın ölçülü olduğu kanaatine varılarak CMK'nın 100 ve devamı maddeleri gereğince şüphelilerin ayrı ayrı tutuklanmalarına … [karar verildi]"

15. Başvurucu 9/10/2019 tarihinde tutuklama kararına itiraz etmiştir. Konya 2. Sulh Ceza Hâkimliği 15/10/2019 tarihinde itirazın reddine karar vermiştir.

16. Konya 3. Sulh Ceza Hâkimliği 5/11/2019 tarihinde başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir. Başvurucu, bu karara itiraz etmiştir.

17. Konya 4. Sulh Ceza Hâkimliği 18/11/2019 tarihinde itirazın kesin olarak reddine karar vermiştir. Başvurucu tahliye taleplerinde ve tutukluluğa itiraz dilekçelerinde kaçma şüphesinin olmadığını, soruşturmadan haberdar olmasına rağmen defalarca yurt dışına gidip geldiğini, müvekkillerinin duruşmaları için zaten sürekli adliyede olduğunu, Kazakistan vatandaşı da olması nedeniyle ülkeden gitme fırsatı olmasına rağmen böyle bir girişimde

bulunmadığını ileri sürmüştür.

18. Başvurucu 9/12/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

19. Soruşturma neticesinde başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması talebiyle 8/1/2020 tarihli iddianame düzenlenmiştir. Başvurucuya yöneltilen suçlamaya ilişkin olarak iddianamede gösterilen olgular şöyledir:

"Şüphelinin ikametinde yapılan arama sonucu ele geçirilen dijital materyallerin yapılan inceleme neticesinde düzenlenen bilirkişi raporlarında; örgüt mensuplarının sohbet adı altında düzenlenen toplantılarında bir araya geldiklerinde yedikleri yemek olan ve örgüt ile özdeşleşmiş maklube yemeğine ait fotoğraflar olduğu, fotoğraflarda maklube yenilen yerin örgüt evlerinden olduğunun değerlendirildiği, her ne kadar maklube yenilen fotoğrafta şüpheli bulunmasa da aynı gün, aynı kişilerle ve aynı kıyafetlerle bir başka fotoğrafı bulunduğundan sözkonusu maklube fotoğrafını şüpheli tarafından çekildiğinin kabul edildiği ve şüphelinin üniversite öğrenciliği döneminde bu yapı ile irtibatlı olduğunun değerlendirildiği ayrıca eşi şüpheli [F.O.]'nun ortak ikametlerinden ele geçirilen ve ortak kullanımlarında olan dijital materyallerinde 'Akerke Abdykalykova Arşivi' isimli 6/11/2017 tarihli klasör oluşturulduğu ve bu klasörde örgüt elebaşısı Fetullah Gülen'in örgüt üyelerine sohbet ve vaaz adı altında göndermiş olduğu talimatlara ilişkin video ve fotoğrafların bulunduğu tespit edilmiş ve şüphelinin alınan ifadesinde fotoğrafların üniversite dönemine ait olduğunu beyan etmiş olup bu durumun da şüpheli hakkında yapılan ihbar içeriği ile bağdaştığı anlaşılmıştır.

Şüphelinin örgütün güncel yapılanması kapsamında gizlilik, tedbir, örgütün dağılmasının önüne geçilmesi, ceza evinde bulunan tutuklu ve hükümlüler ile ailelerine maddi ve manevi destekte bulunmaları, yurt dışına kaçmaya çalışan örgüt üyelerine yardım edilmesi, yol gösterilmesi, haklarında yakalama kararı bulunan şüpheli ve sanıkların saklanılmasında ve teslim olmamaları konusunda yardım edilmesi ve yol gösterilmesi ayrıca FETÖ/PDY terör örgütünü deşifre etmeye yönelik Türkiye genelinde yapılan operasyonları sekteye uğratmak ve yıpratmak için ulusal basında algı operasyonu yapılmasına yönelik toplantı yapılmasına ilişkin suç unsuru içeren olaylara ilişkin olduğu değerlendirilen tape kayıtlarının tamamı dosya içerisine eklenmiştir. Şüphelinin belirttiğimiz gerekçelerle üzerine atılı suçu işlediğine ilişkin gerekçemize dayanak olmak üzere bazı görüşmelerini özetle belirtiyoruz;

a-) Tespit 13 olarak belirtilen olayda şüpheli Akerke'nin kullanmış olduğu GSM hattından [M.Ç.] ile 15/5/2019 günü yapmış olduğu konuşma içeriğinde hakkında yakalama kararı bulunan [S.A.] isimli şahsın [M.Ç.]nin evinde yakalandığı ve konuşma içeriğinden ve Melek Çırak'ın dosya içersindeki şüpheli ifadesinden de anlaşılacağı üzere şüpheli Akerke Abdykalykova avukat müvekkil ilişkisinin sınırlarını aşarak örgüt üyelerinin evlerine gelip giden kişilerin haklarında yakalama kararı olup olmadığını araştırdığı ve bu hususlara ilişkin bilgiler vererek ve hakkında yakalama kararı bulunan kişilerin saklanmalarını ve saklayanlara de yardım ettiği ve bu görüşmelerin avukat müvekkil ilişkisinden ziyade örgütün güncel menfaatlerine uygun eylemleri içerdiği anlaşılmıştır.

b-) Tespit 17 olarak belirtilen olayda şüpheli Akerke'nin kullanmış olduğu GSM hattından 1/7/2019 günü saat 11.49 da başlayan ilerleyen saatlerde de devam eden şüpheli [A.C.Ö.] ile telefon görüşmelerinde özetle hakkında yakalama kararı bulunan [H.Ş.] isimli ByLock kullanıcısı şüphelinin yakalanması, emniyet ve adliyedeki işlemlerindeki süreç ile ilgili konuştukları ve [H.Ş.]ye destek olmak için adliye içerisinde toplandıkları, [H.Ş.]nin avukatı olmamalarına rağmen şüpheli Akerke, A. ve firari olan şüpheli [H.K.Y.]nin destek olmak

amacıyla adliyede toplandıkları, yine telefon görüşmesinde şüpheli Aslıhan'ın Şüpheli Akerke'ye tutuklamaya sevk edilen [H.Ş.]nin ByLock yükle telefondan ailesini aradığını öğrenince [H.Ş.]nin böyle bir zaafiyet yapmasına şaşırdığını belirttiği hususu da dikkate alındığında şüphelilerin aralarındaki görüşmenin avukat meslektaş dayanışmasını içermediği şüphelilerin müvekkileri olmayan kişiye örgütsel anlamda destek olmak için bulundukları ve dosya içerisinde ByLock'a ilişkin yapılan tespitler karşısında örgütsel dille zaafiyet olarak gördükleri ve şüphelilerin konuşma içeriklerinden örgütün gizlilik ve tedbir uygulamalarını bildikleri değerlendirilmiş ve şüphelinin olay tarihinde mesleği icabı adliyede bulunmadığı tape kayıtları ve fiziki takip tutanakları da dikkate alındığında örgütsel destek ve tavır sergilemek için adliyede bulunduğu anlaşılmıştır.

c-) Tespit 17 olarak belirtilen ve 31/07/2019 tarihinde saat 14:30'da şüpheli Akerke'nin kullanmış olduğu GSM hattından[G.A.] isimli şahıs ile yapmış olduğu görüşme içeriğinde şüpheli Akerke'nin[G.A.]nın avukatı olmamasına rağmen örgütsel anlamda [G.A.]ya pasaportlarını polis gelip almak isterse vermemelerini ve kaybolduğunu söylemesini belirttiği, ayrıca yine konuşma içeriğinde şüphelinin ceza evinden tahliye olan kişilere destek olmaları için [G.A.] isimli bayana ceza evine gitmelerini, herhangi bir sorun olmayacağını söyleyerek [G.A.] ile yapmış olduğu görüşmenin avukat-müvekkil ilişkisine dayanmadığı tamamen örgütün güncel yapılanmasındaki amaçlarına ilişkin örgütün dağılmamasına ve tahliye olan örgüt üyelerine yardım yapılmasına ilişkin olduğu anlaşılmıştır.

d-) Tespit 22 olarak belirtilen olayda 18/06/2019 günü saat 18:59'da şüpheli Akerke'nin eşi şüpheli [F.O.] ile yapmış olduğu telefon görüşme içeriğinde, FETÖ/PDY kapsamında hakkında işlem yapılan ve ceza evinde bulunan bir şahsınyakınının cenazesine giden bir kişinin cenaze töreninde ellerinin kelepçeli tutulmasına karşı tepkili oldukları, ayrıca avukat-müvekkil ilişkisinin dışında eşi şüpheli [F.O.] ile birlikte bu şahsın ailesine nasıl yardımcı olabileceklerini, yapacakları bir şey olup olmadığını sordukları, konuşma içeriğinde para yardımı yapılacağını, bu yardımın ise şüpheli [F.O.] tarafından paranın tedarik edileceği ve şüpheli Akerke Onat'ın üzerinden avukatlık mesleği kullanılarak yatırılacağı anlaşılmış ve şüphelinin konuşma içeriğinden avukat-müvekkil ilişkisi dışında mesleğinin sağlamış olduğu hakları kullanarak örgütün güncel yapılanması kapsamındaki amaçlarından olan FETÖ/PDY kapsamında hakkında işlem yapılan şahısların kendilerine ve ailelerine yardım yaparak örgütün dağılmaması için çalıştığı anlaşılmıştır.

Şüpheli hakkında yapılan ihbar içeriği, ikametinden ele geçirilen dijital materyallere ilişkin bilirkişi raporlarındaki videolar ve fotoğraflar, soruşturma dosyası içerisindeki iletişimin tespiti ve fiziki takip tutanakları, HTS kayıtları, dosya kapsamındaki tefrik edilen dosyadaki diğer şüphelilerin ifadeleri, tanık beyanları ve tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde; şüphelinin FETÖ/PDY terör örgütü ile üniversite öğrenciliği döneminden başlayan irtibatını 17/25 Aralık sürecinden sonra da devam ettirdiği ve avukatlık mesleğine geçtikten sonra ise avukatlık mesleğinin sağlamış olduğu hak ve yetkileri kullanarak ve avukatlık kimliğinin arkasında FETÖ/PDY terör örgütünün güncel yapılanmasında müvekkili olmayan kişilere maddi ve manevi desteklerde bulunarak örgüt üyelerinin yakalanmamalarını sağlamaya çalıştığı, FETÖ/PDY terör örgütü üyeliği suçundan ceza evinden tahliye olanlara kalacak yer ayarladığı, FETÖ/PDY terör örgütü üyeliği suçundan işlem görmüş kişilere pasaportlarını teslim etmemelerini söylediği, hakkında FETÖ/PDY terör örgütü üyeliği suçundan yakalama kararı bulunan kişileri evlerinde gizleyenlere sıkıntı olmayacağını belirttiği, FETÖ/PDY terör örgütüne yönelik

Başsavcılığımızca yürütülen soruşturmalar kapsamında alınan ifade ve tutuklamaya sevklerde müvekkili olmayan kişilere destek olmak amaçlı adliyede toplananlar arasında olduğu hususları ile tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde şüphelinin anılan eylemlerinin silahlı terör örgütü üyeliğini kanıtlar derecede yoğunluk, çeşitlilik ve süreklilik arz ettiği bu nedenle üzerine atılı örgüt üyeliği suçunu işlediği yönünde kamu davasının açılması için yeterli şüphe sebepleri oluştuğu değerlendirilmiştir."

20. İddianamenin kabulü ile açılan kamu davası Konya 6. Ağır Ceza Mahkemesinde görülmüştür. Konya 6. Ağır Ceza Mahkemesi 13/1/2020 tarihinde başvurucunun tahliyesine karar vermiştir.

21. Konya 6. Ağır Ceza Mahkemesi 28/10/2020 tarihinde başvurucunun beraatine karar vermiştir.

22. Beraat kararına karşı başvurucu ve Savcılık, istinaf kanun yoluna başvurmuştur.

23. Konya Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesi 24/3/2021 tarihinde istinaf başvurularının esastan reddine karar vermiştir.

24. Savcılık temyiz kanun yoluna başvurmuştur. Temyiz incelemesi bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla devam etmektedir.

IV. İLGİLİ HUKUK

25. İlgili hukuk için bkz. Şerzan Sümer, B. No: 2018/16001, 9/7/2020, §§ 26-33.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

26. Anayasa Mahkemesinin 26/2/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

27. Başvurucu; kendisine yöneltilen suçlamalar göreviyle ilgili olmasına rağmen Bakanlıktan soruşturma izni alınmadığını, tanıklıktan çekilecek kişiler konumundaki müvekkilleri ve eşiyle yaptığı telefon görüşmelerinin kanuna aykırı olarak kayda alındığını, hukuka aykırı teknik takip ve dinleme kararlarına dayanıldığını, tutuklama kararında kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ortaya konulmadığını, basmakalıp gerekçelerle herhangi bir kişiselleştirilme yapılmadan tutuklanmasına karar verildiğini, ceza kanunlarının tamamen keyfî yorumlanması suretiyle atılı suçla ilgisi bulunmayan mesleki faaliyetlerinin suç delili sayıldığını, adli kontrolün neden yetersiz kalacağının açıklanmadığını belirterek suçta ve cezada kanunilik ilkesi ile kişi hürriyeti güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

28. Bakanlık görüşünde, başvurucunun tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak incelemede Anayasa ve mevzuat hükümleri doğrultusunda somut olayın kendine özgü koşullarının gözönüne alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

29. Başvurucunun şikâyetinin özü, tutukluluğun hukuki olmadığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

B. Değerlendirme

30. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

31. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun şikâyetinin özü, tutukluluğun hukuki olmadığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun bu kısımdaki iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

32. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

33. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik bir müdahale, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin ölçütlerin belirlendiği Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa'nın 19. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve tutuklama tedbirinin niteliğine uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir (Halas Aslan [1.B.], B. No: 2014/4994, 16/2/2017,§§ 53, 54).

34. Anayasa'nın 13. maddesinde temel hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceği hükme bağlanmıştır. Öte yandan Anayasa'nın 19. maddesinde kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının sınırlanabileceği durumların şekil ve şartlarının kanunda gösterilmesi gerektiği belirtilmiştir. Dolayısıyla Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri uyarınca kişi hürriyetine ilişkin müdahale olarak tutuklamanın kanuni bir dayanağının bulunması zorunludur (Murat (Murat Narman [2.B.], B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 43; Halas Aslan, § 55).

35. Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında; suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişilerin ancak kaçmalarını, delilleri yok etmelerini veya değiştirmelerini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hâllerde hâkim kararıyla tutuklanabilecekleri belirtilmiştir (Halas Aslan, § 57).

36. Diğer taraftan Anayasa'nın 13. maddesinde temel hak ve özgürlüklere yönelik sınırlamaların ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağı belirtilmiştir. Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan "tutuklamayı zorunlu kılan" ibaresiyle de tutuklamanın ölçülü olması gerektiğine işaret edilmektedir (Halas Aslan, § 72; ayrıntılı genel ilkeler için bkz. Şahin Alpay [GK], B. No: 2016/16092, 11/1/2018, §§ 77-91).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

37. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

38. Başvurucu, FETÖ/PDY'nin üyesi olma suçundan 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır. Başvurucu ayrıca kendisine yöneltilen suçlamalar göreviyle ilgili olduğu için 19/3/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu gereğince Adalet Bakanlığından soruşturma izni alınması gerektiğini, soruşturma izni alınmadan tutuklandığını ileri sürmüştür.

39. 1136 sayılı Kanun'un 58. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, avukatların avukatlık veya Türkiye Barolar Birliği ya da baroların organlarındaki görevlerinden doğan veya görev sırasında işledikleri suçlardan dolayı haklarında soruşturma yapılmasının Adalet Bakanlığının iznine bağlı olduğu ve soruşturmanın suçun işlendiği yer Cumhuriyet savcılığı tarafından yapılacağı düzenlenmiştir.

40. 1136 sayılı Kanun'da avukatlar yönünden özel soruşturma prosedürlerinin yalnızca avukatlık veya Türkiye Barolar Birliği ya da baroların organlarındaki görevlerinden doğan veya görev sırasında işledikleri suçlardan dolayı öngörüldüğü ve bu hâllerde soruşturmanın Bakanlığın iznine bağlı olduğu, bunun dışında kişisel suçları bakımından özel soruşturma usulünün bulunmadığı anlaşılmaktadır. Anayasa Mahkemesi daha önce terör örgütüne üye olma suçunun kişisel bir suç olduğunu, avukatların kişisel suçlarına ilişkin olarak soruşturma yürütülmesi için izin şartı bulunmadığını kabul etmiştir (Şerzan Sümer, §§ 45-47).Somut olayda kişisel suç niteliğindeki terör örgütüne üye olma suçundan verilen tutuklama kararı yönünden anılan içtihatta yer alan değerlendirmelerden ve varılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla somut olayın koşullarında başvurucunun mesleğinden kaynaklanan güvencelere riayet edilmediğinden bahisle kanuna aykırı olarak tutuklandığı iddiası yerinde değildir.

41. Dolayısıyla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

42. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

43. Başvurucu, hukuka aykırı elde edilen dinleme kayıtlarına dayalı olarak tutuklandığını ileri sürmüştür. Tutuklama gerekçesinde -diğerlerinin yanı sıra- başvurucunun meslek etiğine aykırı olarak nitelenebilecek bazı fiilleri işlediği iddiasına da değinilmiştir. Bununla birlikte somut olayın özel koşullarında tutuklamanın hukukiliğinin belirlenmesinde asıl incelemenin tutuklama nedenleri ve ölçülülük bağlamında yapılmasının daha uygun olacağı değerlendirilmiştir.

44. Tutuklama kararında temel olarak iletişimin dinlenmesi tutanaklarına dayanıldığı görülmektedir. Tutuklama kararında; avukat olan başvurucunun kendi müvekkilleri haricinde mesleki faaliyeti dışında FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan hakkında soruşturma ve kovuşturma yürütülen kişilere destek amaçlı faaliyetlerde bulunduğu, ceza infaz kurumunda yatan ve kendi müvekkili olmayan tutuklu veya hükümlülere kendisine bırakılan parayı ceza infaz kurumunda verdiğine ilişkin tanık beyanının ve iletişimin dinlenmesi kayıtlarının bulunduğu, yine iletişimin dinlenmesi tutanaklarında haklarında yakalama kararı olan kişilerin saklanmasını ve yabancı uyruklu kişilerin pasaportlarını vermemelerini

ve kaybettiklerini söylemelerini öğütlediği, yine kendi müvekkili olmayan ancak ceza infaz kurumundan tahliye olan örgüt mensubu kişilere destek olunması yönünde talimatlar verdiği, dolayısıyla üzerine atılı suçu işlediği hususunda kuvvetli suç şüphesinin bulunduğu ifade edilmiştir.

45. Anayasa Mahkemesi başvurucunun suçluluğu hakkında kuvvetli belirtinin varlığının tutuklamanın hukukiliğinin belirlenmesi yönünden önemi olduğunun bilincindedir Ancak somut olayın değerlendirme yöntemi ve mevcut başvurunun koşulları gözetildiğinde tutuklama tedbirinin hukukiliğine ilişkin incelemenin müdahalenin meşru bir amacı olup olmadığı ölçütü bağlamında yapılmasının daha uygun olacağı değerlendirilmiştir.

46. Tutuklama kararında tutuklama tedbirinin meşru amacı bakımından atılı suçun vasıf ve mahiyeti ile kanunda öngörülen cezasının alt ve üst sınırı uyarınca kaçma, saklanma ve delilleri karartma ihtimalinin yüksek olduğu değerlendirmesine yer verilmiştir (§ 14).

47. Tutuklama kararında kaçma şüphesini uyandıran somut olgularla bağlantı kurulmadan suçun niteliğine atıf yapılmış ise de bir suçun niteliği veya bu suça ilişkin olarak verilebilecek cezanın ağırlığı her zaman kaçma tehlikesinin bulunduğunu ortaya koyan bir durum olarak kabul edilemez. Bir ceza soruşturması veya kovuşturması bağlamında uygulanan tutuklama tedbirleri bakımından kaçma şüphesinin bulunup bulunmadığının veya devam edip etmediğinin belirlenmesinde -suçun ya da cezanın niteliğine ilişkin olanların yanı sıra- şüphelinin veya sanığın durumunun da özellikle dikkate alınması gerekir. Bu bağlamda şüpheli veya sanığın sabit bir yerleşim yerinin olup olmadığı, mesleği, mal varlığı, ailesinden veya işinden kaynaklanan bağlantıları, yakalanma şekli, süreç içindeki tavır ve davranışları, başka bir ülkeye gitmesini veya orada barınmasını kolaylaştıran bazı özel şartların olup olmadığı, kişilik özelliklerini ortaya koyan olgular, ahlaki durumunu gösteren tutum ve eylemleri gibi kişisel (subjektif) unsurlar birlikte değerlendirilerek bir kanaate ulaşılmalıdır (Eren Erdem [1.B.], B. No: 2019/9120, 9/6/2020, § 135).

48. Nitekim buna paralel olarak 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (a) bendinde şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa bu tutuklama nedenine dayanılabileceği belirtilmiştir. Yine 5271 sayılı Kanun'un 101. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (b) bendinde tutuklama kararında tutuklama nedenlerinin (kaçma şüphesinin) varlığını gösteren delillerin somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterileceği belirtilmiştir.

49. Somut olayda başvurucu tutukluluğuna ilişkin itirazlarında kaçma şüphesinin olmadığını, soruşturmadan haberdar olmasına rağmen defalarca yurt dışına gidip geldiğini, müvekkillerinin duruşmaları için zaten sürekli adliyede olduğunu, Kazakistan vatandaşı da olması nedeniyle ülkeden gitme fırsatı olmasına rağmen böyle bir girişimde bulunmadığını ileri sürmüştür (§17). Tutuklama kararını veren ve tutuklamaya itirazı inceleyen makamlarca kaçma riskini azaltan bu hususlar dikkate alınmamıştır. Öte yandan başvurucunun kaçma şüphesine yönelik olarak dosyaya veya tutuklama kararına yansıyan başkaca somut bir olgu da bulunmamaktadır. Tutuklama kararında başvurucunun soruşturma süreci içerisinde kaçma hazırlığının ya da bu yönde bir eğiliminin olduğuna yönelik herhangi bir açıklamaya yer verilmemiştir.

50. Tutuklama kararında suçun niteliğine atıfyapılarak delilleri karartma riskinin olduğuna da değinilmiştir. Ancak delilleri karatma riskinin de soyut bir biçimde değerlendirilemeyeceği, olgusal bir temelinin bulunması gerektiği açıktır. Nitekim 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (b) bendinde bu tutuklama nedenine

dayanılabilmesi için şüpheli veya sanığın davranışlarının delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme, tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma hususlarında kuvvetli şüphe oluşturması gerektiği belirtilmiştir. Yine 5271 sayılı Kanun'un 101. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (b) bendinde bu tutuklama nedenini gösteren delillerin de somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterileceği vurgulanmıştır. Ancak somut olayda tutuklama kararı böyle bir gerekçelendirme, delilleri karartma şüphesinin temelinin bulunduğunu gösteren herhangi bir somut bulgu içermemektedir. Kaldı ki başvurucunun tutuklanmasına temel teşkil eden delillerin tape kayıtlarından oluştuğu ve bu delillerin de zaten soruşturma makamlarının elinde olduğu görülmektedir. Bu nedenle somut olayda delilleri karartma riskinin bulunduğunu söylemek ikna edici değildir.

51. Dolayısıyla, başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirine ilişkin kararda yer alan açıklamaların başvurucunun kaçma şüphesinin ve delilleri karartma şüphesinin bulunduğunu ve buna dair somut olgular olduğunu ilgili ve yeterli gerekçelerle ortaya koyduğunu söylemek mümkün değildir.

52. Varılan bu sonuç karşısında tedbirin ölçülülüğü yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

53. Sonuç olarak meşru bir amacının varlığına dair olgular yeterli dayanaklarla ortaya konulmadan başvurucu hakkında tutuklama tedbirinin uygulanmasının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan güvencelere aykırı olduğu sonucuna varılmıştır.

54. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

55. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesi ve 500.000 TL manevi tazminat talebine hükmedilmesi ve maddi zararlarının karşılanması talebinde bulunmuştur.

56. Başvuruda, tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Yargılandıkları dava kapsamında başvurucu hakkında tahliye kararı verilmiş ve böylelikle başvurucunun tutukluluk statüsü sona ermiştir. Dolayısıyla hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

57. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik müdahale nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 150.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvurucu, maddi zarara ilişkin olarak bilgi/belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 150.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Konya 1. Sulh Ceza Hâkimliğine (2019/590 sorgu sayılı) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin disiplin hukuku açısından gereğinin takdir ve ifası için İzmir Barosuna GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 26/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NİHAN GÜNAY

B. No: 2020/16097 | Karar tarihi: 26.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/16097

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

NİHAN GÜNAY BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/16097)

Karar Tarihi: 26/2/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 28/11/2025 - 33091

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Muhterem İNCE

Raportör : Şahap KAYMAK

Başvurucu : Nihan GÜNAY

Vekili : Av. Hüseyin BOZBEY

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, hâkimin reddi kararında gösterilen süreye uygun şekilde yapılan istinaf başvurusunun süre aşımı yönünden reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, aleyhine açılan ve İstanbul Anadolu 17. Aile Mahkemesinde görülen mal rejiminden kaynaklanan katılma alacağı davasında davaya bakan hâkimin tarafsızlığından şüpheye düşmesi nedeniyle 17/10/2019 tarihli dilekçesiyle hâkimin reddi talebinde bulunmuştur. Reddi talep edilen hâkim 31/10/2019 tarihinde bu talebin reddedilmesi gerektiğini mütalaa etmiştir.

3. Talebi inceleyen İstanbul Anadolu 5. Aile Mahkemesi (Mahkeme) 8/11/2019 tarihinde olayda hâkimin reddi şartları bulunmadığından istinaf kanun yolu açık olmak üzere hâkimin reddi talebinin reddine ve başvurucunun 3.000 TL disiplin para cezası ile cezalandırılmasına karar vermiş, söz konusu kararda istinaf kanun yoluna başvuru süresini iki hafta olarak göstermiştir. Karar 17/11/2019 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş, başvurucu da iki

haftalık süre içinde 29/11/2019 tarihinde istinaf kanun yoluna başvurmuştur.

4. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 37. Hukuk Dairesi 13/2/2020 tarihinde mahkeme kararının tebliğ edildiği tarihten itibaren bir hafta içinde istinaf kanun yoluna başvurulmadığı gerekçesiyle istinaf talebinin süre aşımı yönünden reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 90. maddesinin (1) numaralı fıkrasında kanunda belirtilen istisnai durumlar dışında hâkimin kanundaki süreleri artıramayacağının veya eksiltemeyeceğinin düzenlendiği, mahkeme kararında istinaf başvuru süresinin iki hafta olarak belirtilmesinin başvurucu lehine kazanılmış bir hak oluşturmadığı belirtilmiştir. Buna göre hâkimin kanunda belirlenen istinaf başvuru süresini artırmasına ilişkin tasarrufunun hukuki sonuç ifade etmeyeceği vurgulanmıştır.

5. Başvurucu, hâkimin reddi talebinin reddedilmesine dair karara karşı yaptığı istinaf başvurusunun süre aşımı yönünden reddine ilişkin hükmünü 4/3/2020 tarihinde öğrendikten sonra 2/6/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. 25/3/2020 tarihli ve 7226 sayılı Kanun ile COVID-19 pandemisi nedeniyle yargı alanındaki süreler 13/3/2020 tarihinden 15/6/2020 tarihine kadar durdurulduğundan başvurunun süresinde olduğu anlaşılmıştır.

6. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Başvurucu, hâkimin reddi talebine ilişkin verilen ret kararında gösterilen süreye uygun şekilde kanun yolu başvurusunda bulunduğu hâlde talebinin süre aşımından reddedildiğini ve bu nedenle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

8. Başvurucu, hâkimin reddi talebinin Mahkeme tarafından reddedilmesi üzerine 6100 sayılı Kanun'da öngörüldüğü şekilde istinaf kanun yoluna başvurmuş, itirazının süre aşımından reddedilmesi nedeniyle Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapmıştır. Başvurucunun aleyhine açılan mal rejiminden kaynaklanan katılma alacağına yönelik yargılamanın inceleme tarihi itibarıyla ilk derece mahkemesinde devam ettiği, bir sonraki duruşmanın 17/6/2025 tarihine bırakıldığı anlaşılmıştır. Ara kararı niteliğinde olan hâkimin reddi talebinin reddine ilişkin karara karşı yapıldığı anlaşılan başvurunun 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da öngörülen kabul edilebilirlik şartlarını taşıyıp taşımadığı değerlendirilmelidir.

9. Başvurucunun şikâyetinin konusunun adil yargılanma hakkının temel güvencelerinden olan bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkı bağlamında mahkemeye erişim hakkı olduğu, davanın esasına ilişkin olmadığı ve hâkimin reddi talebinin reddi kararı ile sınırlı olduğu gözetildiğinde incelenmesi gereken husus adil yargılanma hakkının mahiyeti gereği yargılamadaki usul güvencelerine aykırılığın bir bütün olarak soruna yol açıp açmadığı ve yargılamayı zedeleyip zedelemediği meselesidir. Bir davada hâkimin reddi sebeplerinin gerçekten gerçekleşmiş olma ihtimali dikkate alındığında itiraz müessesesi etkisizleştirilerek tüm yargılamanın bu şekilde yürütülmesinin ve tamamlanmasının adil yargılanma hakkı yönünden doğuracağı ağır sonuçlar karşısında yargılamaya devam edilebiliyor olmasının bir ölçüt olarak esas alınması mümkün değildir. Zira esas yargılama tamamlanana kadar uğranılan herhangi bir zararın geri döndürülemez hâle gelebileceği ve verilen zararı telafi etmek için gerçekçi bir fırsatın çok az olacağı hususu gözetildiğinde ara

yargılamadaki bir kusurun daha sonraki bir aşamada yani esas hakkındaki yargılamada giderileceği söylenemez. Somut başvuruda esas yargılamanın ilk derece mahkemesinde yaklaşık yedi yıldır devam ediyor olması başvurucunun bu süre içinde uğrayacağı zararları telafi etme imkânını ortadan kaldırabilecek nitelikte görünmektedir.

10. Bu bağlamda kategorik bir yaklaşımla ara kararlarının bireysel başvuruya konu edilemeyeceğini benimsemek temel hak ve hürriyetlere karşı yapılan müdahalenin sonuçlarının ağırlaşmasına yol açabilecek durumlara uygun düşmeyecektir. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi adli yardım ret/kabul veya yürütmenin durdurulması kararları gibi durumlarda ya da bazı mahkemeye erişim meselelerinde yargılamanın sonucu beklenmeden başvuru yapılabileceğini kabul etmektedir (Mehmet Taner Şentürk/Türkiye, B. No: 51470/15, 20/9/2022; Kural/Türkiye, B. No: 84388/17, 19/3/2024). Anayasa Mahkemesi de Doğan Kasadolu (2) ([1. B.], B. No: 2013/3985, 6/1/2016) kararında esas yargılamada hâkimin tarafsızlığına yönelik iddianın temyiz aşamasında incelenebileceği, hâkimin reddi talebine ilişkin yapılan yargılamada başvurucu hakkında disiplin para cezası verildiği ve kararın Yargıtay denetiminden geçerek kesinleştiği, bu açıdan kararın başvurucunun mal varlığını doğrudan etkilediği ve karara karşı gidilebilecek başka bir başvuru yolu da bulunmadığından hareketle hâkimin reddine ilişkin ara kararına yönelik bireysel başvuruyu incelemiştir.

11. Diğer yandan hâkimin reddi talebi hakkındaki kararın esas kararla birlikte de incelenebilecek olması devletin başvurucunun hâkimin reddi talebinin reddine dair ara kararına yönelik getirdiği bir kanun yoluna erişiminin engellenmemesi biçimindeki negatif yükümlülüğünü ortadan kaldırmayacaktır. Bu nedenlerle başvuruya konu talebe ilişkin sürecin asıl davadan ayrılarak değerlendirilmesi gerektiğinden açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Anayasa Mahkemesi somut başvuru ile benzer nitelikteki ihlal iddialarını incelediği Nihal Uslukol ([2. B.], B. No: 2016/73086, 25/9/2019), Hasan İşten ([2. B.], B. No: 2015/1950, 22/2/2018), Ertuğrul Dalbaş ([1. B.], B. No: 2014/7805, 25/10/2017), Cemile Akyıldız ([2. B.], B. No: 2014/1382, 22/9/2016), İnta Mühendislik Mimarlık İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti. ([2. B.], B. No: 2017/34763, 11/2/2021) ve S.K. ([2. B.], B. No: 2015/2438, 19/4/2018) kararlarında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi, hâkimin kanun yolunu ve süresini taraflara doğru gösterme yükümlülüğü altında olduğunu, başvurucunun mahkeme kararında belirtilen süreye güvenerek hareket ettiğini ve mahkemenin yanıltması sonucu ortaya çıkan belirsizliğe başvurucunun katlanmak zorunda bırakılmasının ölçülü olmadığını belirterek mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

13. Somut başvuruda da anılan kararlardan ayrılmayı gerektirir bir husus bulunmamaktadır.

14. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

15. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama talebinde bulunmuştur.

16. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için

yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

17. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak, yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 37. Hukuk Dairesine (E.2020/316, K.2020/390) iletilmek üzere İstanbul Anadolu 5. Aile Mahkemesine (E.2019/723, K.2019/771) GÖNDERİLMESİNE,

D. 446,90 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.446,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 26/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İSMAİL EFE VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/28410 | Karar tarihi: 26.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/28410

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

İSMAİL EFE VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/28410)

Karar Tarihi: 26/2/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 28/11/2025 - 33091

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Muhterem İNCE

Raportör : Şahap KAYMAK

Başvurucular : İsmail EFE ve diğerleri [bkz. ekli tablonun (C) sütunu]

Vekili : Av. Seyit Nusret ÖZTÜRK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünde mevsimlik işçi statüsünde çalıştırılan kişilerin yıllık izin ücretine ilişkin yargılamalardaki içtihat farklılığı nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının, Anayasa'ya aykırılık iddiasının karşılanmaması nedeniyle de gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

A. Bireysel Başvuruya Konu Davalarla İlgili Süreç

2. Başvurucular; Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünde (Genel Müdürlük) kadroya alınmadan önce uzun yıllar aynı işte ve aynı işyerinde aralıklı işçi statüsünde çalıştıklarını belirterek 2001 yılında kadroya geçirilmeden önceki dönem çalışmalarının mevsimlik işçilik olup olmadığının belirlenmesi, yıllık izin hakkı ile yıllık izin ücreti alacaklarının tespitine ve tahsiline karar verilmesi talebiyle davalar açmıştır.

3. Tokat 1. İş Mahkemesince (Mahkeme) davaların reddine karar verilmiştir. Kararların gerekçelerinde; başvuruculların çalıştıkları Köy Hizmetleri İl Müdürlüğünün 13/1/2005 tarihli ve 5286 sayılı Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünün Kaldırılması ve Bazı Kanunlarda

Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile kapatılarak işyerlerinin il özel idaresine devredildiği, başvuruculaların mevsimlik işçi olarak dava konusu dönemde 1999 yılında on bir ayın üzerinde çalıştıkları, 1999 yılı haricindeki çalışmalarının 330 günün altında kaldığı, 1999 yılına ait yıllık izin ücretlerinin ise başvuruculara arabuluculuk aşamasında ödendiği, başvuruculara da bu durumu kabul ettiği belirtilmiştir. 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 53. maddesinde niteliğinden dolayı bir yıldan az süren mevsimlik işlerde yıllık izin hakkı olmayacağının düzenlendiği ancak toplu iş sözleşmesi (TİS) ile işçi lehine düzenleme yapılmasının mümkün olduğu ifade edilmiştir. Mevcut TİS'te mevsimlik işçinin özel olarak yıllık izin hakkından yararlanacağına ilişkin hüküm olmadığından mevsimlik işçi olarak geçen dava konusu dönem açısından başvuruculara yıllık izin ücretinden faydalanamayacakları sonucuna varılmıştır.

4. Başvurucular, istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçelerinde; yıllık izin ücreti konusunda diğer çalışanlara göre ayrımcılığa maruz bırakıldıklarını, benzer davaları kabul eden İstanbul'daki çok sayıdaki iş mahkemesi ile İstanbul Bölge Adliye Mahkemesindeki hukuk dairelerinin kararlarını dava dosyalarına sunduklarını, iki yıldır İstanbul'daki benzer hukuki uyuşmazlıkların işveren ile arabuluculuk aşamasında çözüldüğünü belirtmiştir.

5. Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 7. ve 8. Hukuk Daireleri istinaf başvurularını kesin olarak reddetmiştir. Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 7. Hukuk Dairesinin gerekçeli kararlarının ilgili kısmı şöyledir:

"4857 sayılı İş Kanunu'nun 53/3. maddesi uyarınca mevsimlik işlerde yıllık ücretli izinlere ilişkin hükümler uygulanmayacağından mevsimlik işçi, 4857 sayılı İş Kanunu'nun yıllık ücretli izin hükümlerine dayanarak yıllık ücretli izin kullanma veya buna dayanarak ücret alacağı talebinde bulunamaz. Hemen belirtmek gerekir ki, 53/3. maddedeki kural, nispi emredici kural olup işçi lehine bireysel iş sözleşmesi ya da toplu iş sözleşmesi ile yıllık ücretli izne ilişkin hükümler düzenlenebilir ve mevsimlik işçiler için yıllık izin hakkı tanınabilir.

Öte yandan bir işyerinde başlangıçta mevsimlik olarak çalıştırılan ve daha sonra devamlılık arzeden işte çalıştırılan işçinin, mevsimlik dönemdeki çalışması kıdeminde dikkate alınmasına rağmen yıllık ücretli izinde dikkate alınmaz. Bu nedenle işçinin mevsimlik dönemde geçen kıdemi, daha sonra izne hak kazandığı dönemde izin süresinin belirlenmesinde dikkate alınmalıdır. Ancak bu olgu için işçinin mevsimlik çalıştığı belirtilen dönemde yapılan işin gerçekten mevsime bağlı olarak yapılması gerekir.

Yapılan iş mevsimlik değil ancak işçi aralıklı çalıştırılmış ise mevsimlik işten söz edilemeyeceğinden bu sürede de bir yılı doldurmak şartı ile izne hak kazandığı kabul edilmelidir.

Yasa koyucunun mevsimlik işte yıllık izin öngörmemesinin temel gerekçesinin çalışılan süre itibarıyla dinlenme ihtiyacının ortaya çıkmamış oluşudur. Ne var ki özellikle işçinin her yıl 11 ay civarında çalıştırılması ve kısa bir askı süresinden sonra yeniden çalışmaya devam etmesi, diğer bir ifadeyle yılın tamamına yakın bir bölümünde çalışılma hâlinde anayasal temeli olan dinlenme hakkının tanınması gerekmektedir. 11 ayı aşan çalışmalarda ise yılın kalan bölümünde dinlenme hakkının gereğinin yerine getirilmesi için gereken süre bulunmadığından, 11 ayı aşan çalışmalarda çalışma şeklinin mevsimlik iş olarak değerlendirilmesine imkân bulunmamaktadır. Bu çeşit bir çalışmanın mevsimlik olarak değil, fasılalı çalışma olması nedeniyle ve mevsimlik işten söz edilemeyeceğinden bu sürede de bir yılı doldurmak şartı ile işçinin izne hak kazandığı kabul edilmelidir.

Somut olayda, Mahkemece hükme esas alınan bilirkişi raporunda davacının talebi doğrultusunda daimi kadroya geçirildiği tarihe kadarki dönem değerlendirilmiştir. Davacının kadroya geçtiği döneme kadar yaptığı iş, çalışmasının yılın belli döneminde toplanması dikkate alındığında arabuluculuk aşamasında anlaşmaya varılan 1999 yılı dışındaki dava konusu dönemde mevsimlik işçi olarak çalıştığı, bu dönem için yıllık izin hakkının doğmadığı kanaati oluşmuştur."

6. Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesinin gerekçeli kararlarının ilgili kısmı ise şöyledir:

...

"Somut olayda, Mahkemece hükme esas alınan bilirkişi raporunda davacının 2000 yılında daimi kadroya geçirildiği kabul edilerek hesaplama yapılmıştır. Davacının çalışmasının yılın belli döneminde toplanması, yaptığı iş dikkate alındığında arabuluculuk aşamasında anlaşmaya varılan 1999 yılı dışındaki dava konusu dönemde mevsimlik işçi olarak çalıştığı, yapılan iş sözleşmelerinde de bunun belirtildiği, davacının toplam hizmet süresine göre hak kazandığı izin günü belirlenmeden sadece kadroya geçmeden önceki yıllar itibarıyla izin hak edip etmediği incelenerek yıllık izin ücreti hesaplandığı, davacının toplam çalışma süresi belirlenip buna göre Toplu İş Sözleşmesi hükümleri dikkate alınarak hak kazandığı izin günü ve kullandığı izinlere göre yıllık ücretli izin alacağı hesaplanması gerekirken yapılmaması hatalı olmuşsa da, davacı tarafın dava dilekçesindeki talebi ile istinaf sebepleri dikkate alındığında istinaf sebebine göre davanın reddine ilişkin Mahkeme kararında hukuka aykırılık bulunmadığı anlaşıldığından."

7. Başvurular, süresi içinde yapılmıştır.

8. Ekli tablonun (B) sütununda bulunan başvuruların konu yönünden irtibatı nedeniyle Komisyonlar tarafından 2020/28410 numaralı başvuru ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

9. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

10. Başvurunun incelenmesi sürecinde başvuruculardan Memet Çakmak'ın 18/12/2020 tarihinde vefat ettiği anlaşılmıştır. Vefat eden başvurucunun vekiline yapılan 11/3/2024 tarihli bildirime rağmen mirasçıları süresinde başvuruyu devam ettirmek istedikleri yönünde bir beyanda bulunmamıştır.

B. Başvuru Formlarında Belirtilen ve Somut Davalar ile Benzer Nitelikte Olduğu İleri Sürülen Davalarla İlgili Süreçler

1. İstanbul 9. İş Mahkemesinin E.2010/999, K.2011/509 Sayılı Kararına Konu Davayla ilgili Süreç

11. Başvurucular ile aynı durumda olan A.M. benzer iddialarla İstanbul 9. İş Mahkemesinde dava açmıştır. İstanbul 9. İş Mahkemesi 30/6/2011 tarihli kararıyla davayı kabul etmiş ancak Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 21/11/2013 tarihinde kararı bozmuştur.

12. Bozma kararında; A.M.nin Genel Müdürlük personeli olarak çalışmaktayken İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığına devredildiği, daha sonra İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresinde çalışmaya devam ettiği, kadroya geçirildikten sonra yıllık izinlerinin kullandırıldığı ve bilirkişi tarafından fiilî hizmet süreleri toplanarak kullandığı yıllık izinleri

mahsup edilmek suretiyle yapılan hesaba göre kabul kararının verildiği belirtilmiştir. 4857 sayılı Kanun'un 53. maddesinde mevsimlik işlerde yıllık izin hakkının doğmayacağı belirtilmiş ise de yılın ne kadarlık bölümünde çalışılması hâlinde bunun mevsimlik iş sayılacağı yönünde bir düzenlemeye yer verilmediği ifade edilmiştir. Yılın tamamına yakın bir bölümünde çalışma hâlinde dinlenme hakkının tanınması gerekeceği, istikrar kazanan kararlarında çalışmanın on bir ayın üzerine çıktığı hâllerde mevsimlik iş ilişkisinin dışına çıkıldığının ve daha sonraki çalışmalar için yıllık izin hakkının doğduğunun kabul edildiği vurgulanmıştır. Bu kapsamda A.M.nin çalışmasının on bir ayın üzerine çıktığı yıllar var ise bu yönden bilirkişiden ek rapor alınması ve sonucuna göre karar verilmesi gerektiğine, on bir ayın üzerinde çalışmasının olmadığı yıllar için ise ret kararı verilmesi gerektiğine işaret edilmiştir.

13. İstanbul 9. İş Mahkemesi 1/4/2014 tarihli kararıyla önceki kararında direnmiştir. Karar gerekçesinde A.M.nin çalıştığı işyerinin mevsimlik iş yapılan yer olmadığını, çalışmalarının birbirini takip eden belirli süreli hizmet sözleşmeleri ile devam ettiğini, yaptığı işin mevsimlik iş olmadığını ve aralıklı olarak işyerinde çalıştığını, buna göre A.M.nin işveren tarafından kullandırıldığı veya karşılığının ödendiği ispat edilemeyen 164 gün karşılığı yıllık izin alacağı olduğunu açıklamıştır.

14. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 16/1/2015 tarihli kararıyla A.M.nin mevsimlik işçi statüsünde olmadığı, yılın her ayında işyerine girişi ve çıkışı yapılmak suretiyle çalıştığı, bu nedenle direnme kararının doğru olduğu gerekçesiyle anılan kararı onamıştır.

2. İstanbul 3. İş Mahkemesinin E.2014/68, K.2017/208 Sayılı Kararına Konu Davayla İlgili Süreç

15. Başvurucular ile aynı durumda olan A.K. benzer iddialarla İstanbul 3. İş Mahkemesinde dava açmıştır. İstanbul 3. İş Mahkemesi 4/4/2017 tarihli kararıyla davayı kısmen kabul etmiştir. Karar gerekçesinde A.K.nın geçici statüde çalıştığı döneme ait olup on bir ay çalıştığı yıl için izin hakkının doğacağını, en az bir yıl çalışmış olması nedeniyle bu dönemlere ait kullandırılmayan izin alacağı olduğunu beyan ederek talepte bulunduğunu, Yargıtayın kararları dikkate alınarak çalışmasının on bir ayın üzerine çıktığı yıl ve sonrası için yıllık izin ücretine hak kazandığını belirtmiştir.

16. Tarafların bu karara karşı istinaf kanun yoluna başvurması üzerine İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 29. Hukuk Dairesi 19/12/2019 tarihinde anılan kararın kaldırılmasına ve davanın kabulüne kesin olarak karar vermiştir. Karar gerekçesinde Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin (bkz. §§ 13, 14) ve Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun kararları dikkate alındığında A.K.nın geçici statüde çalıştığı tüm dönem için yıllık izin hakkının doğacağını belirtmiştir.

3. İstanbul 9. İş Mahkemesinin E.2014/57, K.2017/86 Sayılı Kararına Konu Davayla İlgili Süreç

17. Başvurucular ile aynı durumda olan O.T. benzer iddialarla İstanbul 9. İş Mahkemesinde dava açmıştır. İstanbul 9. İş Mahkemesi 2/3/2017 tarihli kararıyla davayı kabul etmiştir. Kararın gerekçesinde O.T.nin Genel Müdürlük personeli olarak çalışmaktayken İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığına devredildikten sonra sendikasını değiştirdiği 16/11/2005 tarihine kadarki çalışma süresi içinde belirsiz süreli sözleşmeyle çalıştığını, kadroya geçirilmeden önceki ilk işe girişte geçici mevsimlik işçi kadrosundaki çalışmasının daimî işçi kadrosunda geçen işçi gibi kabul edilerek derece ve kademe ilerlemelerinin hesabında esas alındığını ifade etmiştir.

18. Söz konusu karara karşı istinaf kanun yoluna başvurulması üzerine İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 28. Hukuk Dairesi 13/9/2018 tarihinde istinaf başvurusunun esastan reddine kesin olarak karar vermiştir. Karar gerekçesinde O.T.nin düz işçi olup daimî kadroya geçtikten sonra da aynı işte çalıştığını, gerek TİS'te gerekse iş sözleşmesinde işin mevsimlik olduğunun ve O.T.nin mevsimlik işte çalıştığının belirtilmediğini, sadece O.T.ye ödenen ücretin miktarının belirlendiğini ifade etmiştir. Özellikle dokuz ay ve üzeri olan yıl çalışmalarında mevsimlik bir işten söz edilemeyeceğini, yenilenen sözleşmeler nedeniyle belirsiz hâle gelen iş sözleşmesine dayanılarak O.T.nin aralıklı çalıştığının anlaşıldığını, aralıklı çalışmada ise işçinin yıllık ücretli izin hakkını kazanacağını açıklamıştır.

4. Giresun 1. Asliye Hukuk Mahkemesinin E.2006/657, K.2007/655 Sayılı Kararına Konu Davayla İlgili Süreç

19. Başvurucular ile aynı durumda olan D.A.Y., M.D., M.Ç., S.T., A.K., M.A. ve O.P. benzer iddialarla Giresun 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde (iş mahkemesi sıfatıyla) dava açmıştır. Giresun 1. Asliye Hukuk Mahkemesi 25/12/2007 tarihinde davayı kısmen/tamamen kabul etmiştir. Kararın gerekçesinde; bilirkişi incelemesi yaptırılması üzerine düzenlenen raporda davacıların kadro almadan önce ve kadro aldıktan sonra yaptıkları işin niteliğinde bir değişme olmadığı, vize alınmak suretiyle geçici işçi olarak çalıştırıldıkları, dolayısıyla yaptıkları işin mevsimlik sayılmayacağı, işin mevsimlik iş olmaması nedeniyle aralıklı çalıştıkları sürenin yıllık ücretli izin hesabında dikkate alınacağı yönünde görüş bildirildiğini belirtmiştir. Buna göre söz konusu bilirkişi raporunu hükme esas alarak davacıların çalışmalarının mevsimlik iş olmadığını kabul etmiştir. Yargıtay 9. Hukuk Dairesince 25/3/2010 tarihinde karar onanmıştır.

II. DEĞERLENDİRME

20. Ekli tablonun (B) sütununda bulunan 2020/29557 numaralı 63. sıradaki başvurunun konu yönünden irtibatı nedeniyle 2020/28410 numaralı başvuru ile birleştirilmesine karar verilmesi gerekir.

A. 2020/28768 Numaralı Başvuru Yönünden

21. Anayasa Mahkemesi Emin Kırmızıgül ([1. B.], B. No: 2023/13689, 18/12/2024) ve Enver Karabey ([2. B.], B. No: 2021/36984, 22/1/2025) kararlarında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Somut olayda bireysel başvuru tarihinden sonra başvuru süreci devam ederken 18/12/2020 tarihinde başvurucu Memet Çakmak yaşamını yitirmiş ancak başvurucunun vekili veya mirasçıları verilen süre içinde başvuruya devam etme yönündeki iradelerini Anayasa Mahkemesine bildirmemiştir. Başvurunun incelenmesini devam ettirmeyi gerekli kılan ve Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 80. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen nedenlerden birinin de bulunmadığı anlaşıldığından 2020/28768 numaralı başvurunun düşmesine karar verilmesi gerekir.

B. 2020/28501, 2020/28557, 2020/28752, 2020/28786, 2020/28793, 2020/29022, 2020/29240, 2020/29244 ve 2020/29253 Numaralı Başvurular Yönünden

22. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. Haklı bir mazereti

nedeniyle süresi içinde başvuramayanlar, mazeretin kalktığı tarihten itibaren onbeş gün içinde ve mazeretlerini belgeleyen delillerle birlikte başvurabilirler [...]"

23. İçtüzük'ün "Başvuru süresi ve mazeret" başlıklı 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir."

24. Anayasa Mahkemesi Hüseyin Aşkan ([2. B.], B. No: 2017/15649, 21/7/2020) kararında otuz günlük süre kuralının bireysel başvurunun ön şartlarından biri olduğunu ve bu sürenin başlangıç tarihinin tespitinde kanun hükmü gereği öğrenme tarihinin esas alınacağını belirtmiştir. Anılan kararda bireysel başvuru süresinin işlemeye başlaması yönünden nihai kararın gerekçesinin tebliğinin öğrenme şekillerinden biri olduğu, bununla birlikte başka şekillerde de öğrenmenin söz konusu olabileceği ifade edilmiştir (Hüseyin Aşkan, §§ 20-23).

25. Bu doğrultuda kullanıcıların Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yaptıkları işlemlerin (doküman oluşturma, düzenleme, imzalama, açma, okuma ve yazdırma gibi) kayıt altına alındığı evrak işlem kütüğünün Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmesi sonucunda nihai kararın açılarak okunduğuna ilişkin bir işlemin tespiti hâlinde bu işlemi yapan ilgililerin işlem sırasında nihai kararın sonucunu öğrendiklerinin kabul edileceği, böyle bir durumda bireysel başvuru süresinin de bu tarihten itibaren başlatılması gerektiği belirtilmiştir (Hüseyin Aşkan, §§ 26-29).

26. Başvuru konusu olayda Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 7. ve 8. Hukuk Dairelerinin farklı tarihlerde verdiği nihai kararlara ilişkin olarak UYAP evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan inceleme neticesinde ilgili kararların başvurucuların vekili tarafından ilk kez 14/7/2020, 16/7/2020 ve 17/7/2020 tarihlerinde okunduğu, başvurucuların bu tarihten itibaren otuz gün içinde ve en geç 13/8/2020 ve 17/8/2020 tarihlerine kadar bireysel başvuruda bulunmaları gerekirken bu tarihleri geçirdikten sonra 1/9/2020 ve 2/9/2020 tarihlerinde başvuru yaptıkları anlaşılmıştır. Başvuru süresinin son gününün resmî tatil gününe denk gelmediği ve herhangi bir mazeret de bildirilmediği görülmüştür.

27. Açıklanan gerekçelerle bu kısımdaki başvuruların süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Diğer Başvurular Yönünden

28. Başvurucular, kadroya geçirilmeden önceki dönem çalışmalarının tespiti ve yıllık izin ücretinin tahsili talebine ilişkin açtıkları davalarda sundukları emsal kararlara aykırı hükümler verilmesi ve bu şekilde içtihat farklılığının uzun süre devam etmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

29. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, yargılama mercilerinin konuyu derinlemesine incelediği ve gerekçesini açıklayarak karar verdiği belirtilmiştir. Yargıtaya yapılan farklı bölge adliye mahkemesi kararları arasındaki uyuşmazlığın giderilmesine ilişkin başvuru sonucunda Yargıtayın Samsun Bölge Adliye Mahkemesi hukuk dairelerinin işin mevsimlik iş olarak nitelendirilmesine ilişkin kararlarının yerinde olduğuna ve uyuşmazlığın bu çerçevede giderilmesi gerektiğine hükmettiği ifade edilmiştir. Konuyla ilgili olarak Tarım ve Orman Bakanlığından ve Tokat İl Özel İdaresinden temin edilen görüş ve ilgili belgelerin başvurucuların şikâyetlerine ilişkin olarak yapılacak incelemede dikkate alınmak üzere sunulduğu dile getirilmiştir. Mevcut başvuruda başvurucuların adil yargılanma hakkının

ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile Anayasa Mahkemesi kararları ve somut olayın kendine özgü şartlarının da dikkate alınması, ayrıca başvuruların süresinde yapılıp yapılmadığının değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı başvuru konusu şikâyetlerinin Bakanlık görüşünde belirtilen kararlarla ilgili olmadığını, benzer davalarda davanın kabulü kararı doğrultusunda karar verilirken aksine karar verilmesinin süregelen ve derinleşmiş içtihat farklılığını oluşturduğunu belirtmiştir.

1. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

30. Başvurucuların şikâyetinin özü, benzer nitelikteki davalarda farklı yönde kararlar verilmesine ilişkin olduğundan başvuru hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında incelenmiştir.

31. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme, bunun doğal sonucu olarak da iddiada bulunma, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. 3/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanun'un Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasına "adil yargılanma hakkı" ibaresinin eklenmesine ilişkin 14. maddesinin gerekçesinde "değişiklikle Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınmış olan adil yargılama hakkı[nın] metne dâhil" edildiği belirtilmiştir. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesinde herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu ibaresinin eklenmesinin amacının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde düzenlenen adil yargılanma hakkını anayasal güvence altına almak olduğu anlaşılmaktadır (Yaşar Çoban [GK], B. No: 2014/6673, 25/7/2017, § 54).

32. Adil yargılanma hakkı, uyuşmazlıkların çözümlenmesinde hukuk devleti ilkesinin gözetilmesini gerektirmektedir. Anayasa'nın 2. maddesinde Cumhuriyet'in nitelikleri arasında sayılan hukuk devleti, Anayasa'nın tüm maddelerinin yorumlanması ve uygulanmasında gözönünde bulundurulması zorunlu olan bir ilkedir.

33. Bu noktada hukuk devletinin gereklerinden birini de hukuk güvenliği ilkesi oluşturmaktadır (AYM, E.2008/50, K.2010/84, 24/6/2010; E.2012/65, K.2012/128, 20/9/2012). Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013).

34. Hukuk kurallarının ne şekilde yorumlanacağı ve birden fazla biçimde yorumlanmasının mümkün olduğu durumlarda bunlardan hangisinin benimseneceği, derece mahkemelerinin yetkisinde olan bir husustur. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruda derece mahkemelerince benimsenen yorumlardan birine üstünlük tanıması bireysel başvurunun amacıyla bağdaşmaz. Anayasa Mahkemesinin kanunilik ilkesi bağlamındaki görevi, hukuk kurallarının birden fazla yorumunun hukuki belirlilik ve öngörülebilirliği etkileyip etkilemediğini tespit etmektir (Mehmet Arif Madenci [2. B.], B. No: 2014/13916, 12/1/2017, § 81).

35. Özellikle aynı somut olay ve hukuksal durumdaki farklı kişilerce açılan davalarda birbiriyle çelişen sonuçlara ulaşılması hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik ilkelerine ters

düşebilir. Yargı mercilerinin anılan ilkelerin bir sonucu olarak kamuoyu nezdinde yargıya olan güveni muhafaza etme bakımından kararlarında belli bir istikrar sağlaması beklenir (Hakan Altıncan [GK], B. No: 2016/13021, 17/5/2018, § 48).

36. Mahkemelerin maddi olgularla ilgili değerlendirme ve nitelemeleri ile mutlak şekilde bağlı olmaları söz konusu olmayıp bunları değiştirmeleri de mümkündür. Ancak maddi olgularla ilgili değerlendirmelerin aynı olay kapsamındaki diğer uyuşmazlıklar yönünden kuvvetli delil teşkil edebileceği gözetildiğinde mahkemelerin daha önce ulaştıklarından farklı bir sonuca ulaşmaları durumunda bunun gerekçesini ikna edici bir şekilde ortaya koymaları beklenir (Özlem Terzioğlu [2. B.], B. No: 2014/19341, 21/11/2017, § 46).

37. Başvuruların konusu benzer şartlarda çalışan işçiler tarafından açılan davaların bir kısmının yargı mercilerinin farklı bir yaklaşım benimsemesi nedeniyle farklı sonuçlandığına ve bu hususun yargılamanın hakkaniyetini zedelediğine ilişkindir.

38. Başvurucular, Genel Müdürlük nezdinde aralıklı işçi olarak çalışmaktayken 2005 yılında Genel Müdürlüğün lağvedilmesi sonucunda Tokat İl Özel İdaresinde görevlendirildiklerini ve çalışmalarının il özel idaresine bağlı olarak devam ettiğini ancak aralıklı çalışma döneminde kullanamadıkları yıllık izinlerine ilişkin ücretlerin kendilerine ödenmediğini ileri sürerek davalar açmıştır. Bu davalar başvuruculaların aleyhine sonuçlanarak kesinleşmiştir.

39. Başvuru formlarında sözü edilen davaların işçilerin aralıklı çalıştırıldığı tespitine dayanılarak mevsimlik bir işte çalışıldığından söz edilemeyeceği, aralıklı çalışılan işte yıllık ücretli izin hakkının doğduğu gerekçesiyle kabul edildiği anlaşılmıştır. Başvuruya konu yargılamalarda ise başvuruculaların çalışmalarının mevsimlik iş olarak değerlendirilerek yıllık ücretli izin haklarının bulunmadığı neticesine varılmıştır. Yapılan işin nitelendirilmesinden kaynaklanan bu farklılık dikkate alınarak (mevsimlik/aralıklı çalışma) inceleme yapılmak suretiyle Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 7. ve 8. Hukuk Daireleri tarafından verilen kararların yeterli gerekçe içerdiği görülmüştür. Ayrıca anılan kararların belirli bir hukuksal temele dayandığı saptanmıştır. Bu bağlamda benzer şartlarda çalışan işçiler tarafından açılan davalarda farklı yönde kararlar verilmesinin hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik ilkelerine ters düşecek şekilde bireylerin hukuka duyduğu güveni sarsıcı bir nitelik arz etmediği ve başvuru konusu yargılamaların hakkaniyetinin zedelenmediği sonucuna ulaşılmıştır.

40. Diğer yandan başvurucular vekili tarafından 17/8/2020 tarihinde İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 28. ve 29. Hukuk Dairelerinin kararları ile işbu başvuruya konu edilen Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 7. ve 8. Hukuk Dairelerinin kararları arasında uyuşmazlık bulunduğu belirtilmiş ve bu uyuşmazlığın giderilmesi talep edilmiştir.

41. Samsun Bölge Adliye Mahkemesi Hukuk Daireleri Başkanlar Kurulunun 29/4/2021 tarihli ek kararıyla bölge adliye mahkemeleri kararları arasında hüküm uyuşmazlığının doğduğu, uyuşmazlığın Samsun Bölge Adliye Mahkemesinin 7. ve 8. Hukuk Dairelerinin görüşleri doğrultusunda giderilmesi gerektiği kanaatiyle dosyanın Yargıtaya gönderilmesine karar verilmiştir.

42. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin kesin olarak verdiği 7/12/2021 tarihli bölge adliye mahkemesi kararları arasındaki uyuşmazlığın giderilmesi istemine dair kararında, başvuruculaların Genel Müdürlük bünyesindeki çalışmalarının mevsimlik iş olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği ve söz konusu dönem için yıllık izne hak kazanıp kazanmadıkları noktasında uyuşmazlığın bulunduğu belirtilmiştir. İşyerindeki işin niteliği ile

işverenin ve işyerinin faaliyetleri dikkate alındığında mevsim şartlarına göre belli dönemlerde daha fazla işgücüne ihtiyaç duyulması ve çalışmanın belli bir mevsimde yoğunlaşmasının kaçınılmaz olduğu, hâl böyle olunca başvuruculların Genel Müdürlük bünyesindeki çalışmalarının mevsimlik iş olarak kabul edilmesi ve buna göre yıllık ücretli izne hak kazanıp kazanmadıklarının belirlenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Mevsimlik işçilerin yıllık ücretli izne hak kazanıp kazanmayacakları bakımından uyulması gereken kuralların ise gerek 4857 sayılı Kanun gerekse Hukuk Genel Kurulu ve Dairelerince benimsenen ilke ve esaslar ile belirlendiği vurgulanmıştır. Başvuruculların Genel Müdürlük bünyesindeki çalışmalarının fasılalı çalışma olarak değerlendirilemeyeceği, niteliklerinden ötürü bir yıldan az süren mevsimlik iş sözleşmesi ile çalışan işçilerin yıllık ücretli izin hakkından yararlanamayacağı ancak mevsimlik iş kapsamındaki çalışmanın yılda on bir ayı aşması hâlinde sadece o yıl için yıllık ücretli izin hakkından yararlanılabileceği değerlendirilmiştir. Buna göre Samsun Bölge Adliye Mahkemesinin 7. ve 8. Hukuk Dairelerinin işin mevsimlik iş olarak nitelendirilmesine ilişkin kararlarının yerinde olduğu ve uyuşmazlığın bu çerçevede giderilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

43. Bu itibarla istinaf mahkemeleri kararları arasında hukuki yorum farklılığının bulunduğu, bu durumun Yargıtayca başvuruya konu nihai kararlar kapsamında giderildiği, dolayısıyla başvuruların hukuk kurallarının yorumlanması ve delillerin değerlendirilmesi kapsamında kaldığı anlaşılmıştır.

44. Açıklanan gerekçelerle başvuruların açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

45. Başvurucular, yargılama sırasında ilgili kanun hükmünün iptali için Anayasa Mahkemesine başvurulması gerektiğini iddia ettikleri hâlde bu iddialarının karşılanmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

46. Başvuru, gerekçeli karar hakkı kapsamında incelenmiştir.

47. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

48. Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsamaktadır (daha geniş değerlendirme için bkz. Abdullah Topçu [1. B.], B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75). Nitekim Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında "Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır." denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı yanıt vermesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak mahkemeler, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi [1. B.], B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) mahkemelerin davanın esas sorunlarını inceledikleri gerekçeli karardan anlaşılmalıdır. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve şartlarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, § 35). Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili

olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt vermeyi gerektiren usul ya da esasa dair iddiaları cevapsız bırakması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

49. Öte yandan istinaf/temyiz merciinin yargılamayı yapan mahkemenin kararını uygun bulması hâlinde bunu ya aynı gerekçeyi kullanarak ya da bir atıfla kararına yansıtması yeterlidir. Burada önemli olan husus istinaf/temyiz merciinin bir şekilde istinafta/temyizde dile getirilmiş ana unsurları incelediğini, mahkemenin kararını inceleyerek onadığını ya da bozduğunu göstermesidir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Yasemin Ekşi, § 57). Ancak istinaf/temyiz incelemesi sırasında ayrı ve açık bir yanıt verilmesini gerektiren usul veya esasa dair iddiaların istinaf/temyiz merciilerince cevapsız bırakılması gerekçeli karar hakkının ihlaline neden olabilir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Caner Kandırmaz [2. B.], B. No: 2013/3672, 30/12/2014, § 31).

50. Somut olayda Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 7. ve 8. Hukuk Dairelerinin 4857 sayılı Kanun'un 53. maddesinin (3) numaralı fıkrasının Anayasaya uygun olup olmadığı yönünden bir denetim yapmadığı gözlemlenmiştir. Başvurucular istinaf dilekçelerinde ücretli yıllık izin hakkının anayasal bir hak olduğunu, kanun koyucu tarafından anayasal bu hakkın mevsimlik ve kampanya işlerde çalışan işçiler yönünden ortadan kaldırıldığını, dolayısıyla ayrımcılığa maruz bırakıldıklarını ileri sürerek ilgili kuralın Anayasa'ya aykırı olduğunu belirttikleri hâlde Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 7. ve 8. Hukuk Dairelerinin bu iddiaya ilişkin bir değerlendirme yapmadığı görülmüştür.

51. Anayasa'ya uygunluk değerlendirmesinin yapılması Anayasa Mahkemesinin tekelinde olmasa da kuralın Anayasa'ya aykırı olduğunun tespiti hâlinde bunu iptal etme yetkisi sadece Anayasa Mahkemesine aittir. Dolayısıyla tesis edilmiş idari işlemleri hükümsüz kıldığı kabul edilen ve derdest davaların sonucunu etkileyen kanun hükümlerinin Anayasa'ya aykırı olduğu itirazının öne sürülmesi durumunda derece mahkemelerinin bu itirazları ilgili ve yeterli gerekçeyle karşılaması oldukça önemlidir. Nitekim Anayasa'nın mahkemelerin itiraz yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurmasına ilişkin hükümleri düzenleyen 152. maddesinin ikinci fıkrasında Anayasa'ya aykırılık iddiasının ciddi görülmemesi durumunda bu iddianın temyiz merciince esas hükümle birlikte karara bağlanacağı düzenlenmekle davanın taraflarınca ileri sürülen ve yeterli ölçüde temellendirilebilen Anayasa'ya aykırılık iddialarının karşılanması gerekliliğine işaret edilmiştir. Derece mahkemelerinin itiraz yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurma zorunluluğu bulunmasa da kanun hükümlerini iptal etme konusunda tek yetkili merci Anayasa Mahkemesi olduğuna göre Anayasa Mahkemesine başvurulmasını gerekli görmediklerinde bunu gerekçelendirmeleri beklenir. Aksi takdirde başvuruculların medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili esaslı iddiaları cevaplandırılmamış, uyuşmazlığın esası tam manasıyla çözüme kavuşturulmamış olacaktır (Hilmi Kocabey ve diğerleri [1. B.], B. No: 2018/27686, 17/11/2021, § 85).

52. Başvuruya konu davalarda Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 7. ve 8. Hukuk Daireleri temel olarak niteliklerinden ötürü bir yıldan az süren mevsimlik veya kampanya işlerinde çalışanlara 4857 sayılı Kanun'un yıllık ücretli izinlere ilişkin hükümlerinin uygulanamayacağına ilişkin kuraldan hareketle bir değerlendirme yapmış ancak bu hükmün başvuruculların ileri sürdüğü Anayasa'nın 10. ve 50. maddelerine aykırılık taşıyıp taşımadığı yönünden bir incelemede bulunmamıştır. Bu hâliyle 4857 sayılı Kanun'un 53. maddesinin (3) numaralı fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğu iddialarına dair başvuruculara ilgili ve yeterli bir gerekçenin sunulmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

53. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

54. Başvurucular, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması ile ayrı ayrı 40.000 TL maddi ve 20.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

55. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

56. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

57. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvuruculların maddi ve manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. Başvurucu Memet Çakmak yönünden 2020/28768 numaralı başvurunun başvurucunun ölümü nedeniyle DÜŞMESİNE,

C. 1. 2020/28501, 2020/28557, 2020/28752, 2020/28786, 2020/28793, 2020/29022, 2020/29240, 2020/29244 ve 2020/29253 numaralı başvuruların süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Diğer başvurular yönünden hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Diğer başvurular yönünden gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

D. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması

için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun (F) sütununda gösterilen istinaf mahkemelerine iletilmek üzere ekli tablonun (Ç) sütununda belirtilen ilgili mahkemeye GÖNDERİLMESİNE,

F. Başvuruculların tazminat taleplerinin REDDİNE,

G. Ekli tablonun (D) sütununda belirtilen yargılama giderinin ilgili satırda gösterilen başvuruculara ÖDENMESİNE, ekli tablonun (E) sütununda gösterilen aynı avukat tarafından temsil edilen başvuruculara 30.000 TL vekâlet ücretinin MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

H. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 26/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NURDAN ÖZGÜR

B. No: 2020/39514 | Karar tarihi: 26.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/39514

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

NURDAN ÖZGÜR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/39514)

Karar Tarihi: 26/2/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 28/11/2025 - 33091

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Muhterem İNCE

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucu : Nurdan ÖZGÜR

Vekili : Av. Ahmet Serdar GÜNEŞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; eczane ile yapılan sözleşmenin feshedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, Ankara'da faaliyet gösteren eczanenin sahibi ve mesul müdürü olarak 1/12/2016 tarihli Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) Kapsamındaki Kişilerin Türk Eczacılar Birliği (TEB) Üyesi Eczanelerden İlaç Teminine İlişkin Protokol (Protokol) kapsamında TEB ile imzaladığı tip sözleşme uyarınca SGK kapsamındaki hastalara ilaç satışı yapmaktadır.

3. SGK Ankara İl Müdürlüğünce başvurucuya gönderilen 1/12/2016 tarihli yazı ile Protokolün "Taraflar bir ay önceden yazılı bildirimde bulunmak şartıyla sözleşmeyi her zaman feshedebilir." şeklindeki 5.1. maddesi uyarınca sözleşmenin yazının tebliğ edilme tarihinden itibaren bir ay sonra feshedileceği bildirilmiştir.

4. Başvurucu, fesih işleminin iptali için 16/12/2016 tarihinde Ankara 24. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Dava dilekçesinde tip sözleşmenin hangi hâllerde

feshedileceğinin Protokol'ün 5.1. maddesinde düzenlendiğini ancak SGK tarafından gönderilen yazıda bu maddede sayılan sebeplerden hiçbirine yer verilmemesi nedeniyle savunma hakkının engellendiğini ileri sürmüştür. Ayrıca anılan sözleşmeyi etkileyebilecek şekilde hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılmadığı gibi disiplin cezası da verilmediğini vurgulamıştır. Son olarak MEDULA Sistemi'nin (Sağlık Bakanlığı tarafından ilaç almayı kolaylaştırmak için oluşturulmuş bir program) kapatılması olumsuz sonuçlar doğuracağından tedbiren açılmasını ve fesih işleminin iptalini talep etmiştir.

5. Mahkeme 27/9/2018 tarihinde davanın reddine karar vermiş, karar gerekçesinde tip sözleşmenin Protokol'ün 5.1. maddesi gereğince SGK'nın bir ay önceden yazılı bildirimde bulunmak şartıyla her zaman fesih edebileceğini belirtmiştir.

6. Davanın reddine yönelik mahkeme kararı, istinaf ve temyiz aşamalarından geçerek kesinleşmiştir.

7. Başvurucu, nihai kararı 30/11/2020 tarihinde öğrenmiş; 24/12/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

10. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

11. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Ahmet Kartalkuş (B. No: 2019/39635, 19/3/2024) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 12/3/2024 tarihli ve 7499 sayılı Kanun'la 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Tazminat Komisyonunun Görevleri ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Kanun'a eklenen 5/A maddesi, ayrıca anılan Kanun'un geçici 3. maddesinde yapılan değişiklik gereği 12/3/2024 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddiasıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak ilk bakışta ulaşılabilir ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

12. Açıklanan gerekçelerle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Özel Hayata Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

13. Başvurucu; somut bir neden bulunmaksızın gerçekleştirilen fesih işleminin hukuka aykırı olduğunu, yargılama aşamasında da protokolde yer alan fesih nedenleri arasında güvenlik

soruşturmasına ilişkin bir düzenleme bulunmadığını, yargı mercilerince soyut ve genel geçer ifadelerle ret kararı verildiğini belirtmiştir. MEDULA Sistemi'nin kapatılması nedeniyle ilaç satışı yapamadığını ifade eden başvurucu, gelirinin tamamına yakınını kaybettiği gibi şahsi ve mesleki itibarının da zedelendiğini vurgulayarak gerekçeli karar, maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi, çalışma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, başvurucunun ileri sürdüğü iddiaların kanun yolu şikâyeti niteliğinde olup olmadığının yapılacak kabul edilebilirlik incelemesinde dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

14. Başvuru, özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmiştir.

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

16. Mesleki hayata yönelik tedbirlerin ya da müdahalelerin hangi durumlarda özel hayat bağlamında uygulanabilir olduğu hususunda belirlenen ölçütler C.A. (3) ([GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, §§ 90-96) kararında açıklanmıştır. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi Mustafa Akyıldız [2. B.] B. No: 2020/23302, 2/10/2024, §§ 29, 30) kararında SGK ile yapılan protokol kapsamında tip sözleşmenin feshedilmesi şeklindeki uygulamanın başvurucunun mesleği çerçevesinde ilişki kurabilme ve geliştirebilme imkânının önemli ölçüde zayıflamasına, mesleğini devam ettirebilmesi, sosyal ve mesleki itibarını koruyabilmesi açısından ciddi sonuçlar doğurmasına yol açacağı kabulüyle iddiaları özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenebilir bulmuştur. Somut başvuruda da anılan tespitten ayrılmayı gerektiren bir durum olmadığı anlaşılmıştır.

17. Sözleşmenin feshedilmesinin özel hayata saygı hakkına müdahale oluşturduğu, anılan müdahalenin kanuni dayanağı ile meşru amacı olduğu kabul edilmiştir (Mustafa Akyıldız, §§ 36-38).

18. Anayasa Mahkemesi başvuru konusunu incelediği anılan kararda, eczacılığın özünde bir serbest meslek olmasına rağmen sağlık hizmetlerinin yerine getirilmesine aracılık etmesi itibarıyla kamusal yönü de bulunduğunu, mesleğin belirtilen özelliği nedeniyle diğer mesleklerden farklı kurallar ve denetleme yöntemlerine tabi olmasının olağan olduğunu kabul etmiştir. Bununla beraber her durumda mesleğin ifasına ilişkin kuralların, uygulamaların ve tedbirlerin esaslarının açıkça mevzuatta düzenlenmesi gerektiğini, mesleğin ifasının imkânsız hâle getirilmesi ya da meslek sahibine ölçüsüz külfet yüklenmesi hâlinde mesleğe yapılan müdahalenin somut olaya göre temel hak ve özgürlükleri ihlal edebileceğini vurgulamıştır (Mustafa Akyıldız, § 48).

19. Ayrıca Anayasa Mahkemesi tip sözleşmesi ve MEDULA Sistemi'nin niteliğini irdeleyerek özünde serbest meslek olan eczacılığın esasen bu sözleşmeler çerçevesinde etkili şekilde ifa edilebilir olduğu ve MEDULA Sistemi'ne erişimin eczanelerin ticari faaliyetlerinin devamı için elzem olduğu sonucuna ulaşmıştır. Sonuç olarak gerek fesih işlemini gerçekleştiren SGK tarafından verilen kararda gerekse yargı mercilerince verilen kararlarda fesih yönünde kullanılan takdir yetkisinin kanuni dayanaklarının gösterilmesini müdahalenin nedenlerine ve başvurucunun mesleği üzerindeki etkilerine ilişkin bireyselleştirilmiş güçlü ve yeterli gerekçe sunulmasının gereklilik arz ettiğini vurguladıktan sonra somut olayda bu gerekliliğin yerine getirilmediğini tespit ederek özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir (Mustafa Akyıldız, §§ 49-51).

20. Somut olayda SGK tarafından başvurucunun MEDULA Sistemi'ne erişimi engellenmiş, ayrıca başvurucuya gönderilen 1/12/2016 tarihli yazı ile Protokol'ün 5.1. maddesi uyarınca yazının tebliğ tarihinden itibaren bir ay sonra sözleşmenin feshedileceği bildirilmiştir. Mahkemelerce anılan hukuki ilişkinin Protokol'ün 5.1. maddesi gereğince yalnızca bir ay önceden bildirimde bulunularak ve herhangi bir sebep gösterilmeden feshedilebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Protokol'ün 5. maddesinin bir bütün olarak ele alınması durumunda görüleceği üzere başvurucudan -takdire bağlı olmaksızın- savunma isteneceğine ilişkin düzenlemeler bulunduğu gibi maddenin devamında hangi hâllerde fesih işleminin gerçekleştirileceğine ve ceza verileceğine dair ayrıntılı hükümler bulunmaktadır. Oysa yargı mercileri tarafından fesih işleminin usulü ve nedenleri değerlendirilmemiş, idarenin takdir yetkisini kullanırken bu yetkinin keyfî şekilde kullanılmasını önleyecek bir yargısal denetim yapılmamıştır.

21. Sonuç olarak gerek mahkemelerce gerekse fesih işlemini gerçekleştiren SGK tarafından takdir yetkisini denetlemeye elverişli olacak şekilde müdahalenin nedenlerine ve başvurucunun mesleği üzerindeki etkilerine ilişkin bireyselleştirilmiş, güçlü ve yeterli gerekçe sunma konusundaki gerekliliklerin yerine getirilmediği görülmüştür. Dolayısıyla anılan kararda varılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum olmadığı anlaşılmıştır.

22. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

23. Başvurucu; ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi ve tazminata hükmedilmesi talebinde bulunmuştur.

24. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

25. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da başka bir karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

26. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından ve maddi tazminata ilişkin olarak da bilgi/belge sunulmadığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla Ankara 24. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2016/536, K.2018/376) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 30.000 TL vekâlet ücretinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 26/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDURRAHMAN İNAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/3127 | Karar tarihi: 26.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/3127

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDURRAHMAN İNAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/3127)

Karar Tarihi: 26/2/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Muhterem İNCE

Raportör : Soner GÖÇER

Başvurucular : 1. Azime TUNÇ 2. Halime AKIN 3. Mehmet İNAN 4. Ömer İNAN 5. Abdurrahman İNAN 6. Halit İNAN 7. Meryem SÖYLER 8. Süleyman İNAN 9. Şaire ALĞAN

Vekilleri : Av. Benan MOLU Av. Ramazan DEMİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; Silopi'de terör örgütüne yönelik operasyonlar sırasında ölüm olayı meydana gelmesi ve olaya ilişkin etkili soruşturma yürütülmemesi nedeniyle yaşam hakkının, açılan tam yargı davasının reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamında gerekçeli karar hakkının, cenazenin yedi gün boyunca sokakta bırakılması nedeniyle kötü muamele yasağının, defin törenine sınırlama getirilmesi nedeniyle de aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 14/1/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. PKK terör örgütü 12/8/2015 tarihinden itibaren bazı il ve ilçe merkezlerinde öz yönetim ilan etmiştir. Öz yönetim ilan ettiği bölgelerde patlayıcıyla tuzaklanmış hendekler kazmak ve barikatlar kurmak suretiyle yalıtılmış bölgeler oluşturmaya çalışan PKK terör örgütü, kamuoyunda hendek olayları olarak adlandırılan ve aylarca devam eden bu süreçte roketatarlar, keskin nişancı tüfekleri, patlayıcılar ve otomatik saldırı tüfekleri kullanarak terör saldırıları düzenlemiştir. Okullar, hastaneler, barajlar, adliye binaları, ambulanslar gibi temel kamu hizmetlerini sağlayan eşya ve binaların yanında sivilleri de hedef alan bu terör saldırılarında 335 sivil hayatını kaybederken 2.106 kişi yaralanmıştır. Terör saldırılarında 859 güvenlik görevlisi ve Derik kaymakamı şehit olmuş, 4.711 güvenlik görevlisi yaralanmıştır. Bu terör eylemlerinin engellenmesi, halkın can ve mal güvenliğinin sağlanması amacıyla sözde öz yönetim ilan edilen bazı bölgelerde mülki idare amirliklerince sokağa çıkma yasakları uygulanarak terörle mücadele operasyonları başlatılmıştır (hendek olayları, öz yönetim ilanları, PKK terör örgütünün şehir savaşı stratejisi ve sokağa çıkma yasakları hakkında arka plan bilgisi ile ayrıntılı açıklamalar için bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri [GK], B. No: 2017/37897, 5/7/2022, §§ 16-28, 67, 346-348).

5. Başvuru konusu olay, operasyonların gerçekleştirildiği ve sokağa çıkma yasaklarının uygulandığı dönemde yaşanmış olup başvuru formu ve ekleri ile Bakanlık görüşü ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle takip eden paragraflarda aktarılmıştır.

6. Başvuruculara göre yakınları olan 57 yaşındaki dokuz çocuk annesi T.İ. 19/12/2015 günü saat 19.00 sıralarında komşusundan dönerken Nuh Mahallesi 58. Cadde'deki evinin önünde ateşli silahla vurulmuştur.

7. 19/12/2015 günü saat 20.01'de Şırnak 112 Acili (112 Çağrı Merkezi) arayan başvuruculaların yakını B.Y. Nuh Mahallesinde açık adresini belirttiği mahalde yaralanma vakası olduğunu ifade ederek yardım talebinde bulunmuştur. Yardım talep edilen mahalde çatışmaların sürmesi nedeniyle 112 Çağrı Merkezi operatörü, yaralının daha önce güvenli bölge olarak tespit edilen 99 kodlu noktaya getirilmesini istemiştir. Sağlık ekibi ambulans ile saat 20.03'te istasyondan ayrılmış, buluşma noktasına saat 20.10'da ulaşmış ancak yaralının ve yardım talep eden kimsenin buluşma noktasına gelmemesi üzerine 20.21'de geri dönmüştür.

8. Aynı gün saat 20.29'da 112 Çağrı Merkezini arayan Şırnak Milletvekili A.İ. aynı adres için yardım talebinde bulunmuş ve yaralının güvenli bölge olarak tespit edilen 99 kodlu noktaya getirileceğini söylemiştir. Sağlık ekibi ambulansla saat 20.29'da istasyondan ayrılmış ancak yaralının ve yardım talep eden kimsenin buluşma noktasına gelmemesi üzerine ekip geri dönmüştür.

9. 20/12/2015 günü saat 10.04'te B.Y. 112 Çağrı Merkezini aramış ve bu kez Cudi Mahallesi'nde, açık adresini belirttiği mahale yardım istemiş ancak B.Y.nin güvenli bölgeye gelemediklerini ifade etmesi nedeniyle sağlık ekibi yönlendirilmemiştir.

10. 112 Çağrı Merkezine yapılan bu çağrılar dışında B.Y. ile A.İ. ve M.İ. ile F.E. 155 Polis İmdat hattını da arayıp yardım talep etmiştir. Yardım talepleri ilk etapta başvuruculaların yakını olan T.İ.nin yaralanması nedeniyle tıbbi destek sağlanması, daha sonra ise T.İ.nin ölmesi ve cesedinin sokakta kalması nedeniyle çatışma ortamından çıkarılması yönünde olmuştur.

11. Başvuruculara göre T.İ. vurulduktan sonra kendisine yardım etmeye çalışan kayınbiraderi Y.İ. de ateşli silahla vurulmuş ancak Y.İ. eve alınabilmiştir. T.İ. ise sokağın

ortasında olduğu için eve alınamamıştır. Başvurucular, T.İ.nin öldüğüne kanaat getirdikten sonra bu kez cesedin çatışmaların sürdüğü sokaktan alınması için yetkililerden yardım istendiklerini ancak yedi gün boyunca cesedin alınmadığını ifade etmiştir.

12. 23/12/2015 günü saat 16.00 sıralarında güvenlik güçlerinin refakatinde ve başvurucu Mehmet İnan'ın eşliğinde bir cenaze nakil aracı ile T.İ.nin cesedinin bulunduğu 58. Cadde'ye gidilmeye çalışılmış ancak 6. Cadde kesişiminde el yapımı patlayıcının kullanılması nedeniyle oluşan hasardan dolayı T.İ.nin cesedine ulaşılamamıştır.

13. 24/12/2015 günü saat 11.00 sıralarında tekrar güvenlik güçlerinin refakatinde ve başvurucu Mehmet İnan eşliğinde T.İ.nin cesedinin bulunduğu 58. Cadde'ye ulaşılmaya çalışılmış ancak caddeye yaklaşıldığında yoğun çatışmaların devam ettiği müşahede edilerek dönülmüştür.

14. Aynı gün saat 15.00 sıralarında bu kez güvenlik güçleri, Olay Yeri İnceleme ekipleri ile birlikte cesede ulaşmaya çalışsa da bölgede çatışmalara katılan birimlerin yolda bulunan altı barikattan ikisinin henüz açılamadığını, yoldaki muhtemel mayın tuzaklarının henüz temizlenemediğini, bölgede terör örgütü mensuplarının saldırılarını sürdürdüğünü hatta cesedin bulunduğu caddeyi gören Başak Mahallesi'nden yoğun şekilde roket saldırıları yapıldığını ifade etmeleri nedeniyle cesede ulaşılamamıştır.

15. Nihayetinde olay mahallinde güvenliğin nispeten sağlanmasının ardından 25/12/205 günü T.İ.nin cesedine ulaşılabilmiştir.

A. Olaya İlişkin Yürütülen Soruşturma ve Defin Süreci

16. 25/12/2015 tarihli olay yeri inceleme raporuna göre T.İ.nin cesedi 58. Cadde üzerinde 36 numaralı evin bahçe kapısının karşısında görülmüştür. Cesedin yaklaşık 50 metre kadar ilerisinde cadde üzerine terör örgütü mensuplarının branda gerdiği ve brandanın arkasının görülemediği tespit edilmiştir. T.İ.nin cesedinin mevcut konumu itibarıyla fotoğrafları çekilmiş ancak çatışmaların sürmesi nedeniyle güvenlik güçleri cesede yaklaşamamıştır. T.İ.nin yakınları ve belediye görevlileri T.İ.nin cesedini cenaze aracına almıştır. Çatışmaların sürmesi nedeniyle ceset üzerinde veya olay yerinde ayrıntılı bir inceleme yapılamamış, olay yerinin kaba krokisi çizilmiş, T.İ.nin cesedi de ölü muayene işlemi yapılmak üzere hastaneye sevk edilmiştir (Aynı Olay Yeri İnceleme ekibi, başvuruculaların T.İ. yaralandığında T.İ.ye yardım etmek isterken vurulduğunu ileri sürdükleri kayınbiraderi Y.İ.nin cesedine ise aynı cadde üzerindeki 49 No.lu bahçeli binanın bodrum kısmında ulaşmıştır.).

1. Ölü Muayene ve Otopsi İşlemleri

17. Silopi Devlet Hastanesi morgunda, Cumhuriyet savcısı huzurunda yapılan ölü muayene işlemi sırasında fotoğraf çekimi yapılmış; atış artığı tespiti için her iki elin içinden ve dışından svap örnekleri alınmış, ceset üzerindeki kıyafetler ise atış mesafesi tespiti için alıkonulmuştur. T.İ.nin cesedinden üzerinde terör örgütü liderinin fotoğrafı bulunan bir bileklik ele geçirilmiştir (Y.İ.nin cesedi üzerindeki kıyafetler de atış mesafesi tespiti için alıkonulmuş, ayrıca muayene sırasında Y.İ.nin cesedinden yere düşen deforme olmuş bir mermi çekirdeği kriminal inceleme yapılmak üzere muhafaza altına alınmıştır.).

18. Ölü muayene işlemi sırasında T.İ.nin cesedinde baş, göğüs ve bacak bölgelerinde ateşli silah mermi çekirdeği girişi olduğu düşünülen toplam beş yara tespit edilmiştir. İlçede patoloji uzmanı bulunmadığı için tek hekim tarafından icra edilen ölü muayene işlemi neticesinde kesin ölüm nedeninin tespit edilememesi nedeniyle klasik otopsi işlemi

yapılması gerektiği mütalaa edilmiştir (Y.İ.nin cesedi üzerinde yapılan ölü muayene işlemi sırasında ise göğüs bölgesinde dört adet ateşli silah mermi çekirdeği girişi olduğu düşünülen yara tespit edilmiştir.).

19. 25/12/2015 günü Şırnak Adli Tıp Şube Müdürlüğünce Cumhuriyet savcısı huzurunda, kamera kaydı ve fotoğraf çekimi ile kayıt altına alınmak suretiyle otopsi işlemi yapılmıştır. İşlem sırasında T.İ.ye on adet ateşli silah mermi çekirdeği veya parçası isabet ettiği, bunlardan baş ve bel bölgesine isabet eden ikisinin müstakilen öldürücü nitelikte olduğu, atışlardan birinin uzak mesafeden yapıldığı, diğer atışların ise elbiseli bölgelere geldiği için atış mesafesi tayininin kriminal inceleme gerektirdiği tespit edilmiştir. Cesetten 1x0,8 cm çapında deforme olmuş bir nüve parçası ele geçirilmiştir. Yapılan otopsi neticesinde kişinin ölümünün çoklu ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı olarak gelişen kemik kırıkları ile çoklu iç organ yaralanması, beyin kanaması ve beyin doku harabiyeti sonucu meydana geldiği mütalaa edilmiştir (Y.İ.nin cesedi üzerinde yapılan otopsi işleminde ise kişide yedi adet ateşli silah mermi çekirdeği giriş veya çıkış yarası tespit edilmiş; cesetten deforme olmuş bir adet gömleksiz, ateşli silah mermi çekirdeği ele geçirilmiştir.).

2. Defin Sürecine İlişkin İşlemler

20. Otopsi işleminin tamamlanmasının ardından ceset üzerinde yapılacak adli veya tıbbi bir işlem kalmadığı, cesedin defnedilmesinde herhangi bir sakınca olmadığına dair 25/12/2015 tarihli defin izin belgesi düzenlenmiş ve belge başvurucu Mehmet İnan'a teslim edilmiştir.

21. Başvurucu Mehmet İnan 6/1/2016 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur (B. No: 2016/228). Anılan başvuruda, annesi T.İ.nin cesedini teslim almaya zorlandığını ancak sokağa çıkma koşullarında, hele hele çatışmalar sürerken usule uygun bir defin işlemi yapılmasının mümkün olmadığını, bu suretle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Yaşam hakkının, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ve kötü muamele yasağının da ihlal edildiğini öne süren başvurucu, ayrıca T.İ.nin cenazesinin defnedilmesinin önündeki engelin sokağa çıkma yasağı ve güvenlik kuvvetlerinin güç kullanımı olduğunu öne sürerek bu hususta tedbir kararı verilmesini talep etmiştir.

22. Bu arada 7/1/2016 tarihli ve 29586 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Yönetmelik'le 31/7/2004 tarihli ve 25539 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Adli Tıp Kurumu Kanunun Uygulama Yönetmeliği'nin "Morg İhtisas Dairesi" başlıklı 10. maddesinin üçüncü fıkrasının (c) bendi değiştirilmiştir. Bu değişiklik ile otopsisi tamamlanan ve gömülmesinde sakınca olmadığı tespit edilen cesetlerin aileye teslim edileceğine dair kural, ailesi veya yakınları tarafından üç gün içinde teslim alınmayan cesetlerin gömülmek üzere belediyeye veya mülki idare amirliğine teslim edileceği şeklinde revize edilmiştir.

23. Bahsi geçen yönetmelik değişikliği doğrultusunda 11/1/2016 tarihinde saat 01.00'de T.İ.nin yakını A.İ.ye, T.İ.nin cesedinin 11/1/2016 günü saat 09.00'a kadar teslim alınarak defnedilmemesi hâlinde cesedin kaymakamlıkça uygun görülecek bir yere defnedileceği tebliğ edilmiştir (Evrakı tebellüğ eden A.İ.nin T.İ. ile yakınlık seviyesi tutanakta belirtilmemiş olup başvuru formunda A.İ.nin T.İ.nin kardeşi olduğu ancak okuma yazma bilmediği ifade edilmiştir.).

24. T.İ.nin cesedi, defin ruhsatı sahibi başvurucu Mehmet İnan tarafından teslim alınmadığı gerekçesi ile Yönetmelik hükmü gereğince 11/1/2016 tarihinde saat 10.30 sıralarında resen Silopi Belediyesine ait mezarlığa defnedilmiştir. İlgili tutanağa göre defin imam huzurunda

ve defin merasimine uygun bir şekilde icra edilmiştir. Defin sırasında T.İ.nin çocuklarından biri olan başvurucu Ömer İnan ve Olay Yeri İnceleme ekibi de hazır bulunmuş, hastane mescidinde kılınan cenaze namazı ve sonrasında icra edilen defin işlemi kamerayla kaydedilmiştir.

25. Başvurucu Mehmet İnan'ın Anayasa Mahkemesine yaptığı 2016/228 numaralı bireysel başvuruda dile getirdiği cenazenin defnedilmesi hakkındaki tedbir talebinin cenazenin 11/1/2016 tarihinde defnedilmesi nedeniyle 2/2/2016 tarihli ara kararı ile Bölüme gönderilmesine yer olmadığına karar verilmiştir (Bahsi geçen bireysel başvurunun esasına ilişkin olarak daha sonra başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmiştir.).

3. Müşteki Beyanlarının Alınmasına Yönelik İşlemler

26. Avukat Z.A. 10/3/2016 tarihinde başvurucular adına soruşturma dosyasına vekâletname sunmuş ve dosyanın örneğinin kendisine verilmesini talep etmiştir. Evrak üzerinde yer alan havaleden anlaşıldığı kadarı ile talep uygun görülmüştür.

27. Soruşturma kapsamında 30/8/2016 tarihinde A.İ. ve başvurucu Halit İnan'ın müşteki sıfatıyla ifadelerine başvurulmuştur:

i. T.İ.nin eşi olan başvurucu Halit İnan beyanında T.İ.nin 18/12/2015 günü komşularına gittiğini, saat 19.00 sıralarında komşularından çıkarak eve gelmek istediği sırada çatışmanın ortasında kalarak vurulduğunu, sesini duymaları üzerine yardım etmek amacıyla dışarıya çıkmaya çalıştığını ancak çatışmanın devam etmesi nedeniyle evden çıkamadığını, kardeşi Y.İ.nin yardım etmek için dışarıya çıkmaya çalıştığı esnada kapının hemen önünde vurulduğunu, bunun üzerine Y.İ.yi içeriye aldıklarını, 112 Acili arayıp yardım istediklerini ancak çatışmanın sürmesi nedeniyle 112 Acil'in gelemediğini, kardeşi Y.İ.nin sonraki gün sabah saatlerinde hayatını kaybettiğini ileri sürmüştür.

ii. Y.İ.nin eşi olduğu anlaşılan A.İ. ise beyanında T.İ.nin 18/12/2015 günü 19.00 sıralarında komşularına gittiğini, dışarıdan silah sesleri gelmesi üzerine T.İ.nin çatışmanın arasında kalarak vurulduğunu gördüklerini ifade etmiştir. Eşi Y.İ.nin yardım etmek için dışarı çıktığı esnada kapının önünde vurulduğunu, eşini eve alabildiklerini, Alo 112'yi ve Alo 155'i aradıklarını ancak çatışmaların yoğun şekilde devam etmesi nedeniyle yardımın gelmediğini, Y.İ.nin ertesi gün sabah vefat ettiğini belirtmiştir.

28. Başvurucular vekili 20/9/2017 tarihli dilekçe ile dosyanın bir nüshasının kendisine verilmesini talep etmiş, talebi uygun bulunmuştur. Başvurucular vekili 18/6/2018 tarihli dilekçe ile dosyaya ilişkin bir kısım beyanını ve talebini bildirmiştir.

4. Kriminal Raporlar ile Olayda Kullanılan Silahın Tespitine Yönelik İşlemler

29. Başsavcılık, Silopi İlçe Emniyet Müdürlüğü (Emniyet Müdürlüğüne) yazdığı müzekkere ile olay tarihinde ve olay yerinde faaliyette bulunan Özel Harekât polislerinin kullandığı silahlara ait bilgilerin (tür, marka, model) bildirilmesini istemiştir. Cevabi yazıda, Özel Harekât polislerinin kullandığı tabanca ve tüfekler ile zırhlı araçlardaki silahların ve mühimmatların çap ve ebadı bildirilmiştir.

30. Diyarbakır Kriminal Polis Laboratuvarı Müdürlüğünün 10/2/2016 tarihli uzmanlık raporunda, T.İ.nin ve T.İ. yaralandığında ona yardım etmek isterken vurulduğunu ileri sürdükleri Y.İ.nin ellerinden alınan svaplarda atış artığına rastlanmadığı belirtilmiştir. Aynı raporda T.İ.nin kıyafetleri üzerindeki muhtelif delik ve parçalanmaların mermi çekirdeği

veya mermi çekirdeği sekmesi vb. sonucu oluştuğu kanaati bildirilmiş ancak atış mesafesi tayinine yönelik bir görüş belirtmenin mümkün olamadığı ifade edilmiştir (Aynı raporda Y.İ.nin montu üzerindeki deliğin ateşli silahla uzak atış mesafesinden yapılan atış sonucu meydana geldiği kanaati bildirilmiştir.).

31. Diyarbakır Kriminal Polis Laboratuvarı Müdürlüğünün 13/5/2016 tarihli uzmanlık raporunda, T.İ.nin cesedinden ele geçen nüvenin yasak niteliğindeki fişeğe ait olduğu ancak nüvelerin atıldığı silaha ait tespite ve teşhise elverişli karakteristik iz ihtiva etmediği için mukayeseli inceleme yapılamadığı bildirilmiştir (Aynı raporda Y.İ.nin cesedinden ele geçen metal parçanın ise tespite ve teşhise elverişli karakteristik iz ihtiva etmediği ifade edilmiştir.).

32. Yürütülen soruşturma kapsamında Silopi Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) öncelikle T.İ.nin ölüm zamanını ve ölümüne sebep olan silahlı saldırının terör örgütü mensuplarından mı, güvenlik güçlerinden mi geldiğini tespit etmek için bir dizi araştırma yapmıştır. Bu kapsamdaki işlemler aşağıdaki paragraflarda özetlenmiştir.

5. Olay Zamanının Tespitine Yönelik İşlemler

33. Başsavcılık, Emniyet Müdürlüğüne yazdığı 24/3/2016 tarihli müzekkereyle, T.İ.nin öldüğü tarihin ve yerin tespiti ile olay zamanında ve olay yerinde bulunan güvenlik güçlerinin yaptığı telsiz konuşmalarının dökümünün çıkarılarak gönderilmesini talep etmiştir. Başsavcılık müzekkereye yanıt verilmemesi üzerine 4/5/2016 ve 24/8/2016 tarihlerinde tekit müzekkeresi yazmıştır. Cevabi yazı ekinde yer alan ve kolluk personeli tarafından tanzim edilen 30/8/2016 tarihli Araştırma Tutanağı'na göre 18/12/2015 günü saat 06.30'da haber merkezinin yaptığı anonsta 155 Polis İmdat hattını arayan bir şahsın iki yaralı olduğunu ve yaralıların hastaneye götürülmeleri gerektiğini söylediği kayıt altına alınmıştır (Her ne kadar bahsi geçen tutanakta haber merkezinin yaptığı anonsun 18/12/2015 günü sabah 06.30'da olduğu kaydedilmiş se de soruşturma sırasında beyanı alınan başvurucular ve diğer tanıklar olayın 18/12/2015 günü akşam saatlerinde yaşandığını ifade etmiş, dosyada mevcut olan 112 Acil görüşme kayıtları ise 19/12/2015 günü akşam saatlerinde yapılmıştır.).

6. Olay Anında Bölgede Görev Yapan Güvenlik Personelinin Telsiz Kayıtları Üzerinden Tespitine Yönelik İşlemler

34. Başsavcılık, Emniyet Müdürlüğüne yazdığı müzekkereyle 18/12/2015 günü saat 18.30 ile 20.00 saatleri arasındaki telsiz kayıtlarının CD ortamına aktarılmasını ve Çözümleme Tutanağı hazırlanmasını talep etmiş; Emniyet Müdürlüğü, talep edilen telsiz kayıtlarını DVD ortamında göndermiş ayrıca kollukça düzenlenen ve 30 sayfadan oluşan Çözümleme Tutanağı'nı sunmuştur.

35. Başsavcılık, Emniyet Müdürlüğüne yazdığı müzekkereyle T.İ.nin 18/12/2015 tarihinde öldürülmesi olayına ilişkin olarak araştırmanın olay tarihinde ve olay yerinde güvenlik güçleri ile terör örgütü mensupları arasında çatışma yaşanıp yaşanmadığı yönünde genişletilmesi talimatı vermiştir. Emniyet Müdürlüğü müzekkere yanıtı ekinde 18/12/2015 ile 29/12/2015 tarihleri arasında geçen telsiz konuşmalarının 58. Cadde'ye ilişkin olan kısmının yer aldığı Çözümleme Tutanağı'nı göndermiştir. 19/12/2015 gününe ilişkin herhangi bir telsiz konuşmasının yer almadığı tutanaklardan, belirtilen tarihler arasında 58. Cadde ve civarında güvenlik güçlerine yönelik roketatar dâhil silahlı saldırıların sürdüğü, çatışmaların devam ettiği, barikat ve hendeklerin tam olarak temizlenemediği anlaşılmıştır.

36. Başsavcılık, Emniyet Müdürlüğüne yazdığı müzekkereyle bir kez daha T.İ.nin 18/12/2015 tarihinde öldürülmesi olayına ilişkin olarak araştırmanın olay tarihinde ve olay yerinde güvenlik güçleri ile terör örgütü mensupları arasında çatışma yaşanıp yaşanmadığı yönünde genişletilmesi talimatı vermiştir. Emniyet Müdürlüğünün müzekkere yanıtı ekinde yer alan tutanakta 18/12/2015 tarihinde olay yerinde ve civarında geçen telsiz konuşmalarının özetine, aynı tarihte ilçede yapılan operasyonlar sırasında yaralanan kolluk personeline ait bilgilere yer verilmiştir. Telsiz konuşmalarının özetinden 18/12/2015 günü güvenlik güçlerine yönelik silahlı saldırıların ve çatışmaların devam ettiği, bölgede keskin nişancı bir terör örgütü üyesinin olduğu, güvenlik güçlerinin civardaki evlerde bulunanları ikaz etmek suretiyle zaman zaman barikat ve hendeklere top ve ağır silahlarla atış yaptıkları, aynı gün ilçede süren operasyonlar sırasında dokuz güvenlik görevlisinin yaralandığı, bunlardan üçünün 57. Cadde ve 58. Cadde üzerindeyken keskin nişancı atışı ile yaralandığı anlaşılmıştır.

37. Başsavcılık, Emniyet Müdürlüğüne yazdığı müzekkereyle 18/12/2015 günü saat 18.30 ile 20.00 saatleri arasındaki telsiz kayıtlarının incelenerek 58. Cadde üzerinde güvenlik güçlerince atış yapılıp yapılmadığının tespit edilmesi, atış yapılmış ise atış yapan personelin bilgi sahibi sıfatıyla ifadelerinin alınması talimatını vermiştir. Emniyet Müdürlüğü müzekkere yanıtında 18/12/2015 tarihinde 58. Cadde'ye yakın bir noktada terör örgütü mensuplarının açtığı ateş sonucu bir polis memurunun yaralandığını bildirerek bahsi geçen polis memurunun mağdur sıfatı ile alınan beyanını göndermiştir. Polis memuru beyanında 18/12/2015 günü 6. Cadde ile 215. Sokak'ın kesiştiği noktada bulunan 234 numaralı binada timi ile birlikte arama tarama faaliyeti yaptıkları sırada farklı noktalardan terör örgütü üyelerinin silahla saldırısına uğradıklarını, saldırının geldiği yöne doğru karşılık verdiğini, 6. Cadde ile 123. Sokak'ın kesiştiği noktada bulunan 192 numaralı binadaki diğer timin yanına gitmeye çalışırken sol ayağına isabet eden mermi ile yaralandığını ifade etmiştir.

7. Olay Zamanında Bölgede Görev Yapan Güvenlik Personelinin Operasyon Kayıtları Üzerinden Tespitine Yönelik İşlemler

38. Başsavcılık, Emniyet Müdürlüğüne yazdığı 25/4/2018 tarihli müzekkereyle T.İ.nin vefat ettiği olay yerinde ve civarında olay tarihinde operasyona katılan asker/polislerin tespit edilmesini ve bilgi sahibi sıfatıyla ifadelerinin alınmasını talep etmiştir. Emniyet Müdürlüğü, olay tarihinde olay mahallinde icra edilen operasyonların planlamasının 172. Zırhlı Tugay Komutanlığınca yapıldığını bildirmiştir.

39. Başsavcılık aynı bilgileri 172. Zırhlı Tugay Komutanlığından sormuştur. Tugay Komutanlığı 13/8/2015 tarihli müzekkere yanıtında, olay yeri olan 58. Cadde'nin iki mahallenin kesişim noktası olduğunu, bu iki mahalde Bingöl Jandarma Özel Harekât Taburu ile Hakkâri Jandarma Özel Harekât Taburu personelinin görev yaptığını, personel bilgilerinin bahsi geçen Tabur Komutanlıklarından talep edilmesi gerektiğini bildirmiştir.

40. Bunun üzerine Başsavcılık, Bingöl ve Hakkâri Cumhuriyet Başsavcılıklarına talimat yazarak operasyona katılan personelin bilgi sahibi sıfatıyla ifadesinin alınmasını talep etmiştir.

i. Bingöl Jandarma Özel Harekât Tabur Komutanlığı yanıtında operasyon planının 172. Zırhlı Tugay Komutanlığınca yapıldığını, 18/12/2018 tarihinde olay yerinde görev alan personel bilgisinin buradan talep edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu cevap doğrultusunda Bingöl Cumhuriyet Başsavcılığına yazılan talimat 27/7/2018 tarihinde bila ikmal iade edilmiştir.

ii. Hakkâri Cumhuriyet Başsavcılığına yazılan talimata ise 29/11/2018 tarihinde ikmalen yanıt verilmiştir. Talimat doğrultusunda yapılan araştırma neticesinde Silopi'de görev yapan personelden 94'ünün başka yere tayin olması veya görevlendirilmesi nedeniyle konuya ilişkin beyanlarının alınamadığı bildirilmiştir. Bahsi geçen personel haricinde olay yerinde görev alan 52 personelin ise Hakkâri Merkez İlçe Jandarma Komutanlığınca olaya ilişkin beyanları bilgi sahibi sıfatı ile alınmıştır. İlgili personele T.İ.nin vurulduğu olaya ilişkin bilgi sahibi olup olmadığı ve olay günü sivil şahısların vurulduğuna dair bir telsiz konuşmasına şahit olup olmadığı sorulmuştur. Beyanı alınan 52 personelin tamamı, T.İ.nin vurulduğu olaya ilişkin bilgi sahibi olmadığı ve olay günü sivil şahısların vurulduğuna dair bir telsiz konuşmasına şahit olmadığı yönünde beyanda bulunmuştur.

8. Olay Zamanda Bölgede Bulunan Terör Örgütü Mensuplarının Tespitine Yönelik İşlemler

41. Başsavcılık, Emniyet Müdürlüğüne yazdığı müzekkereyle 2015 yılı Aralık ayında olay yeri olan 58. Cadde'deki hendek, barikatlarda faaliyette bulunan terör örgütü mensuplarının tespitini talep etmiştir. Emniyet Müdürlüğü, 58. Cadde'deki hendek, barikatlarda faaliyette bulunmuş olan terör örgütü mensuplarına ilişkin yapılan araştırmaya dair tutanak göndermiştir. Bahsi geçen tutanağa göre Y.Z. fotoğraflardan teşhis işlemi sırasında A.B. ve R.Ö.yü, Y.Z.nin teşhis ettiği kişilerden olan R.Ö., yapılan fotoğraflardan teşhis işlemi sırasında Argeş ve Mahir kod isimli M.K ve M.U.yu, R.Ö.nün teşhis ettiği kişilerden olan M.U ise yapılan fotoğraflardan teşhis işlemi sırasında F.L.yi teşhis ederek bu kişilerin 58. Cadde'deki hendek, barikatlarda faaliyette bulunan terör örgütü üyelerinden olduğu yönünde beyanlarda bulunmuştur.

42. Başsavcılık, 58. Cadde'deki hendek, barikatlarda faaliyette bulunduğu yönünde aleyhinde teşhis ve beyanlar bulunan Y.Z., R.Ö. ve M.U.nun ifadelerine başvurmuştur. Adı geçenler tanık sıfatı ile Cumhuriyet savcısı huzurunda alınan beyanlarında teşhis işlemlerini kabul etmemiş, 58. Cadde üzerinde hayatını kaybeden T.İ.nin ölümü hakkında bir bilgileri olmadığını ifade etmişlerdir.

9. T.İ.nin Terör Örgütüyle İltisaklı Olup Olmadığının Tespitine Yönelik İşlemler

43. Başsavcılık, Emniyet Müdürlüğüne yazdığı 26/3/2019 tarihli müzekkereyle T.İ.nin ve aynı gün öldürülen Y.İ.nin terör örgütüne üye olduklarına dair teşhis bilgi, belge olup olmadığının araştırılmasını, olayın meydana geldiği tarihe ait telsiz kayıtlarının incelenerek 58. Cadde üzerinde güvenlik güçleri tarafından öldürüldüğü tespit edilen şahıs/şahıslar olup olmadığının araştırılmasını talep etmiştir. Emniyet Müdürlüğünün 11/4/2019 tarihli cevabi yazısının ekinde yer alan ve kolluk personeli tarafından tanzim edilen Araştırma Tutanağı'nda, terör örgütüne müzahir olduğu değerlendirilen yps.online.com adresli internet sitesinde "Silopi Direniş Şehitleri" başlıklı sayfada T.İ.nin ve aynı gün öldürülen Y.İ.nin adına yer verildiği, ayrıca Rehber kod adlı F.A.nın T.İ.yi fotoğraflarından teşhis ettiği, hendek olayları sonrasında Trej kod adlı örgüt mensubunun kendisine "Keşke herkes T... ana gibi bize yardım etseydi o zaman örgüt böyle başarısız olmazdı." dediğini söylediği belirtilmiş; ayrıca olay gününe ilişkin telsiz kayıtlarının incelendiği ancak yapılan anonsların çatışmaların yaşandığı yerlerin tespitine elverişli olmadığı bildirilmiştir.

10. Sonraki İşlemler, Daimî Arama Kararı ile Başvuruculların Dosyanın Örneğinin Verilmesi Talebine Yönelik İşlemler

44. Emniyet Müdürlüğünün 11/4/2019 tarihli cevabi yazısı sonrasında soruşturma dosyasında esaslı bir işlem yapılmamıştır (Başsavcılık, Emniyet Müdürlüğüne yazdığı

20/1/2020 tarihli müzekkere ile olayın faillerinin sıkı bir şekilde araştırılmasına devam edilmesi talimatı vermiş; Emniyet Müdürlüğü 22/1/2020 tarihli cevabi yazısında olay ile ilgili güncel bir delil bulunmadığı, faillerin sıkı bir şekilde araştırılmasına devam edildiği yönünde bilgi vermiştir).

45. Başsavcılık 25/2/2020 tarihinde "yapılan araştırmalara rağmen olayı gerçekleştiren fail/faillerin yakalanamadığı gibi kimliklerinin de tespit edilemediği" gerekçesiyle daimî arama kararı almıştır. Faili meçhul sanık/sanıklar hakkında kasten öldürme suçundan alınan kararda suçun zamanaşımına uğrayacağı tarih 25/12/2040 olarak gösterilmiştir. Emniyet Müdürlüğüne gönderilen kararda, zamanaşımı tarihine kadar sürekli olarak araştırmaya devam edilmesi ve her üç ayda bir Başsavcılığa bilgi verilmesi istenmiştir.

46. Emniyet Müdürlüğü, 2020 ve 2021 yıllarında üçer ayda bir verdiği yanıtlarda daimî aramaya alınan dosyada faillerin kimliklerinin henüz tespit edilemediğini bildirmiştir (2022, 2023 ve 2024 yıllarında da her üç ayda bir benzer yanıtlar gönderilmiştir.).

47. Başvurucular vekili 28/12/2021 tarihli dilekçe ile soruşturma dosyasının bir örneğinin verilmesini talep etmiştir.

48. Başvurucular vekili 12/1/2022 tarihli dilekçe ile 18/6/2018 tarihli dilekçelerinden sonra birçok kez soruşturma dosyasını incelemek ve yapılan işlemleri görmek istediklerini ancak çeşitli bahanelerle dosyayı incelemelerine izin verilmediğini belirtmiştir. Başvurucular vekili bu kapsamda 22/10/2019, 15/12/2020, 3/1/2021, 9/2/2021 tarihli girişimlerinin sonuçsuz kaldığını, son olarak 15/12/2021-29/12/2021 tarihleri arasında defaatle Başsavcılığa başvurmalarına ve 5/1/2022 tarihinde yazılı olarak talep etmelerine rağmen yine dosyayı inceleyemediklerini ileri sürmüş; Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) kaydı yapılmadığı için sistem üzerinden gönderemediği dilekçeyi muharebe yoluyla Cizre Cumhuriyet Başsavcılığı üzerinden göndermek zorunda kaldığını belirterek 18/6/2018 tarihli dilekçelerinden sonra soruşturma dosyasında yapılan işlemlere ilişkin yazışmaların örneğini ve UYAP kaydının yapılmasını talep etmiştir.

49. Başvurucular vekili 28/1/2022, 4/2/2022, 9/2/2022 tarihli dilekçelerle benzer taleplerini yinelemiştir.

50. Başvurucular başvuru formunda 9/2/2022 tarihli talep sonrası dosyanın bir örneğini alabildiklerini ve böylece daimî arama kararından haberdar olduklarını ifade etmiştir.

51. Başvurucular, Başsavcılığın daimî arama kararı aleyhine 4/3/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. Olaya İlişkin Olarak Açılan Tam Yargı Davası Süreci

52. Başvurucular 21/3/2016 tarihinde İçişleri Bakanlığına verdikleri dilekçe ile T.İ.nin yaşamını kaybetmesi ve cenazesinin yedi gün boyunca sokaktan alınmaması nedeniyle uğradıkları maddi ve manevi zararın tazminini talep etmiştir.

53. İçişleri Bakanlığının yasal süresinde cevap vermemesi üzerine başvurucular 18/7/2016 tarihinde Mardin İdare Mahkemesi (İdare Mahkemesi) nezdinde tam yargı davası açmıştır. Başvurucular açtıkları davada T.İ.nin güvenlik güçlerince vurulduğunu, sağlık yardımı ulaştırılmaması nedeniyle de hayatını kaybettiğini, devletin öldürmeme ve koruma yükümlülüğünü ihlal ettiğini ileri sürmüş; T.İ.nin öldürülmesi sonrasında cenazesinin sokaktan alınmasına izin verilmediğini, cenazeyi almaya çalıştıkları her seferde kendilerine ateş açıldığını, yedi gün boyunca sokakta kalan yakınlarının cenazesini izlemek zorunda

kaldıklarını, yaşanan gecikme nedeniyle cesette çürüme başladığını, dahası usulüne uygun bir defin işlemi yapılmasına da izin verilmediğini ileri sürmüştür.

54. İçişleri Bakanlığı davaya karşı cevabında; T.İ.nin güvenlik güçlerinin mi, terör örgütü mensuplarının mı açtığı ateş sonucu öldüğünün belli olmadığını, cesedin yedi gün boyunca sokakta kalmasında devletin ihmali olmadığını, çatışma ortamı nedeniyle cesede ulaşılamadığını, cesede ulaşıldıktan sonra yakınlarının cesedi üç gün içinde teslim almaması nedeniyle cesedin mevzuat gereği resen defnedildiğini belirterek davanın reddi gerektiğini ifade etmiştir.

55. İdare Mahkemesi 22/12/2017 tarihinde, Başsavcılığın yürüttüğü soruşturma dosyasının bir örneğini celbetmiştir. Ayrıca 17/1/2018 tarihli ara kararı ile İçişleri Bakanlığından T.İ.nin ölümüne ilişkin yapılmış bir istihbarat çalışması olup olmadığının sorulmasına, T.İ. hakkında araştırma yapılarak sonucun bildirilmesine karar vermiştir. İçişleri Bakanlığı 14/2/2018 tarihli yazısı ekinde, ara kararı gereği istenen bilgi ve belgeleri göndermiştir.

56. Yapılan yargılama neticesinde İdare Mahkemesi 28/2/2018 tarihinde davanın reddine karar vermiş; kararda, otopsi esnasında T.İ.nin üzerinden PKK/KCK silahlı terör örgütü elebaşının fotoğrafının olduğu bilekliğin çıktığını, PKK silahlı terör örgütü sempatizanı olduğuna ilişkin bulgulara rastlanan T.İ.nin sokağa çıkma yasağının bulunduğu süreçte, yoğun çatışmaların yaşandığı, barikatların ve hendeklerin bulunduğu bir caddede, akşam saat yedi sıralarında dışarıda bulunması sırasında vurularak öldürülmesi olayında devletin kusurlu veya kusursuz sorumluluk kapsamında sorumlu tutulabilmesinin mümkün olmadığını kabul etmiştir. Ayrıca yolun hasarlı olması, yoğun çatışma ortamının bulunması ve söz konusu caddeye girilmesinin tehlikeli olması nedeniyle T.İ.nin cenazesininin ancak yedi gün sonra alınabildiğini ifade etmiştir.

57. Başvurucular, karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Gaziantep Bölge İdare Mahkemesi 3. İdari Dava Dairesi 4/11/2020 tarihinde istinaf başvurusunun kesin olarak reddine karar vermiştir.

58. İstinaf kararının başvuruculara 22/12/2020 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucular 14/1/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

59. 14/4/1982 tarihli ve 2659 sayılı Adli Tıp Kurumu ile İlgili Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun'un olay tarihinde yürürlükte olan "Kuruluş" başlıklı 1. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Adalet işlerinde bilirkişilik görevi yapmak ... üzere Adalet Bakanlığına bağlı Adli Tıp Kurumu kurulmuştur.

(Değişik: 19/2/2003-4810/1 md.) Adalet Bakanlığınca Kuruma bağlı olarak Adlî Tıp Kurumu grup başkanlıkları veya şube müdürlükleri kurulabilir. Adlî Tıp Kurumu grup başkanlıkları bünyesinde bir veya daha çok adlî tıp ihtisas dairesi bulunur."

60. 2659 sayılı Kanun'un olay tarihinde yürürlükte olan "Kuruma dahil birimler" başlıklı 3. maddesine göre Adli Tıp Kurumu şu birimlerden oluşur:

"...

a- Adli Tıp Kurumu Başkanlığı;

b- Adli Tıp Başkanlar Kurulu;

c - (Değişik: 3/11/2016-6754/24 md.) Adlî Tıp Üst Kurulları;

d- Adli Tıp İhtisas Kurulları;

e- Adli Tıp İhtisas Daireleri;

f- (Değişik: 19/2/2003-4810/3 md.) Adlî Tıp Kurumu Grup Başkanlıkları;

g- Adli Tıp Şube Müdürlüklerinden..."

61. 2659 sayılı Kanun'un olay tarihinde yürürlükte olan "Adli Tıp Kurumu İhtisas Daireleri" başlıklı 8. maddesinin birinci fıkrasına göre adli tıp ihtisas daireleri "...Daireleri Başkanlıkları ile yönetmelikte belirtilen şubelerinden oluşur." Aynı fıkraya göre Adli Tıp İhtisas Dairelerinden biri de Morg İhtisas Dairesidir. Aynı maddenin (2) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Adlî tıp ihtisas dairelerinin çalışma esas ve usulleri yönetmelikte gösterilir."

62. 2659 sayılı Kanun'un olay tarihinde yürürlükte olan "Adli Tıp Kurumu Grup Başkanlıkları" başlıklı 9. maddesinin birinci ve üçüncü fıkraları şöyledir:

"Adalet Bakanlığınca gerekli görülen yerlerde, bu Kanunun 1 inci maddesi gereğince Adlî Tıp Kurumu grup başkanlıkları kurulur.

...

Adlî Tıp Kurumu grup başkanlıklarının görev, çalışma esas ve usulleri yönetmelikte gösterilir.

..."

63. 2659 sayılı Kanun'un olay tarihinde yürürlükte olan "Adli Tıp Şube Müdürlükleri" başlıklı 10. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Adlî Tıp Kurumu şube müdürlükleri, bu Kanunun 1 inci maddesi gereğince Adalet Bakanlığınca ... kurulur...

Adlî Tıp Kurumu şube müdürlüğünde görevli personel ... mahkemeler, hâkimlikler ve savcılıklar tarafından adlî tıpla ilgili olmak üzere gerekli görülecek otopsi, muayene ve keşifleri, gerekirse olay yerine de gitmek suretiyle yaparak bu hususta rapor vermek ve yapılan davet üzerine sözlü görüşlerini bildirmekle yükümlüdür. Adlî Tıp Kurumu şube müdürlüğü bulunmayan yerlerde bu görevler adlî tabip ve diğer personel tarafından yerine getirilir.

...

Adlî Tıp Kurumu şube müdürlüklerinin çalışma esas ve usulleri yönetmelikte gösterilir."

64. 2659 sayılı Kanun'un "Morg İhtisas Dairesinin görevleri"nin düzenlendiği 17. maddesinin olay tarihinde yürürlükte olan birinci ve ikinci fıkraları şöyledir:

"Morg İhtisas Dairesi, mahkemeler ile hâkimlikler ve savcılıklar tarafından gönderilen cesetler ve ceset kısımları ile canlılara ait doku ve biyolojik materyal üzerinde her türlü incelemeleri yapar ve sonucunu bir rapor ile tespit eder."

"Morg dairesine getirilen ve otopsinin sonuçlanması ile hüviyetinin tespitinden sonra morg dairesiyle ilgisi kalmayan ve yakınlarınca alınmayan veya araştırmalar sonucu kimsesiz olduğu anlaşılan ceset veya kısımları, adlî tahkikatla ilgisi kalmamış olması ve aksine vasiyet bulunmaması şartıyla, en az altı ay süreyle muhafaza edilmek ve bilimsel araştırma için kullanılmak üzere ilgili yükseköğretim kurumlarına verilebilir. Ceset veya kısımlarının, bilimsel araştırma amacıyla yükseköğretim kurumlarına verilmesiyle ilgili işlemler yönetmelikle düzenlenir."

65. 31/7/2004 tarihli ve 25539 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Adlî Tıp Kurumu Kanunu Uygulama Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) "Dayanak" başlıklı 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bu Yönetmelik 2659 sayılı...Kanununun...4...8...10...17...maddelerine dayanılarak hazırlanmıştır."

66. Yönetmelik'in "Morg İhtisas Dairesi" başlıklı 10. maddesinin birinci ve ikinci fıkralarına göre Morg İhtisas Dairesi şubelerden oluşur ve bu şubelerden birisi de Otopsi Şubesidir. Aynı maddenin Morg İhtisas Dairesinin görevleri ve çalışma usullerini düzenleyen üçüncü fıkrasının (c) bendinin ilgili kısmı 7/1/2016 tarihli ve 29586 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan yönetmelik değişikliği öncesinde şöyledir:

"Otopsinin sonuçlanması veya hüviyetin tespitinden sonra morg ihtisas dairesiyle ilgisi kalmayan ceset veya beraberindeki materyal, tahkikatı idare eden hakim veya Cumhuriyet savcısı veya hüviyet tespiti için gönderilen makam tarafından gömülmesinde sakınca olmadığını bildiren yazılı belge üzerine ailesine veya yakınlarına veya kimsesiz ise onbeş gün içinde belediyeye teslim edilir."

67. Bahsi geçen Yönetmelik hükmünün 7/1/2016 tarihli ve 29586 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Adlî Tıp Kurumu Kanunu Uygulama Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik'in 1 . maddesi ile değiştirilen hâli şöyledir:

"Otopsinin sonuçlanması veya hüviyetin tespitinden sonra morg ihtisas dairesiyle ilgisi kalmayan ceset veya beraberindeki materyal, tahkikatı idare eden hakim veya Cumhuriyet savcısı veya hüviyet tespiti için gönderilen makam tarafından gömülmesinde sakınca olmadığını bildiren yazılı belge üzerine ailesine veya yakınlarına veya kimsesiz ise onbeş gün içinde (Değişik ibare:RG-7/1/2016-29586) belediyeye veya mülki idare amirliğine teslim edilir. Kimliği tespit edilmiş olmasına rağmen ailesi veya yakınları tarafından üç gün içinde teslim alınmayan cesetler de belediyeye veya mülki idare amirliğine gömülmek üzere teslim edilir..."

68. Yönetmelik'in "Adlî Tıp Kurumu Grup Başkanlıkları, Görevleri, Çalışma, Usul ve Esasları" başlıklı 16. maddesinin birinci ve ikinci fıkralarının ilgili kısmı şöyledir:

"Adalet Bakanlığınca kuruma bağlı olarak grup başkanlıkları kurulabilir. Grup başkanlıkları bünyesinde bir veya daha çok adlî tıp ihtisas dairesi bulunur.

...

Grup başkanlıkları ve başkanlığa dahil ihtisas daire ve şubeleri, bu Yönetmelikte yer alan ihtisas daire ve şubelerinin kuruluş ve çalışma hükümlerine tabidirler."

69. Yönetmelik'in 17. maddesinde "Adlî tıp şube müdürlükleri Bakanlıkça ağır ceza merkezlerinde kurulur. Ancak, ağır ceza mahkemesi bulunmayan ilçelerde de coğrafî durum

ve iş yoğunluğu da göz önünde tutularak, adlî tıp şube müdürlükleri kurulabilir." hükmüne yer verilmiştir.

70. Yönetmelik'in "Adlî Tıp Şube Müdürlüklerinin Görev ve Çalışma Usulü" başlıklı 18. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi şöyledir:

"Adlî tıp şube müdürlüklerinin bulundukları görev bölgeleri sınırları içinde otopsisi gereken cesetlerin ölü muayeneleri adlî tıp uzmanınca yapıldıktan sonra, otopsileri o mahalde Adlî Tıp Kurumu veya grup başkanlığındaki morg ihtisas dairelerinde yapılır. Morg ihtisas dairesi bulunmayan yerlerde mevcut resmî sağlık kurumlarının olanaklarından yararlanılır."

71. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun "Doğrudan doğruya tam yargı davası açılması" kenar başlıklı 13. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"İdari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanların idari dava açmadan önce, bu eylemleri yazılı bildirim üzerine veya başka suretle öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren beş yıl içinde ilgili idareye başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemeleri gereklidir. Bu isteklerin kısmen veya tamamen reddi halinde, bu konudaki işlemin tebliğini izleyen günden itibaren veya istek hakkında altmış gün içinde cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren, dava süresi içinde dava açılabilir."

72. İlgili diğer ulusal hukuk için bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 208-251.

B. Uluslararası Hukuk

73. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kişinin olay anında yaralandığı ancak hemen hayatını kaybetmediği, buna rağmen ivedilikle hastaneye götürülmediği iddiasını incelediği Muhacır Çiçek ve diğerleri/Türkiye (B. No: 41465/09, 2/2/2016, §§ 79, 80) kararında; askerî bir operasyon sırasında yaralanan bir kişiye tıbbi bakım uygulanmasından önce kayda değer bir zaman geçmesi de dâhil olmak üzere uygun tıbbi bakım sağlanmadığı iddiasının uygun delil unsurlarıyla desteklendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. AİHM, başvuru bakımından başvuruların iddialarını destekleyecek mahiyette ve yakınlarının yaralandıktan sonra kısa bir süre dahi olsa yaşadığını düşündürecek herhangi bir emare sunmadıklarını, aksine dosyada yer alan belgelerden, bilhassa otopsi raporundan başvurucularının yakınına isabet eden beş merminin beyin, kalp, akciğer ve karaciğer gibi hayati organlara isabet etmesi nedeniyle tek başına ve derhâl öldürücü nitelikte olduğunun anlaşıldığını ifade ederek başvurunun bu kısmı yönünden ihlal olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

74. AİHM, güvenlik güçlerince çatışma sırasında öldürülen çocuklarının kendi seçtikleri mezarlığa defnetmesine izin verilmemesi ve dahası dinî bir cenaze merasimi dahi gerçekleştirmekten alıkonulması nedeniyle özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkına yönelik haksız bir müdahalede bulunulduğu iddialarını incelediği Gülbahar Özer ve Yusuf Özer/Türkiye (B. No: 64406/09, 29/5/2018 §§ 26-29, 37, 38) kararında; özel hayat ve aile hayatı kavramlarının yakın bir akrabayı defnetme ve bu defin esnasında hazır bulunma hakkını kapsadığını , başvuranların olağan bir cenaze merasimi gerçekleştirememesinin özel hayat ve aile hayatı haklarına yönelik müdahale teşkil ettiğini kabul etmiştir. Defin işlemine ilişkin kararının 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 11. maddesine dayandığını, dolayısıyla Sözleşme'nin 8/2 maddesinin anlamı dâhilinde müdahalenin kanunla öngörüldüğünü, ayrıca meşru amaç hususunda da müdahalenin kamu güvenliği, düzenin korunması, başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarına hizmet ettiğini kabul eden AİHM, müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığını incelemek

gerektiğini ifade etmiştir. AİHM'e göre bir müdahalenin acil bir toplumsal ihtiyaca cevap vermesi, özellikle izlenen meşru amaçla orantılı olması ve müdahaleyi haklı kılmak için ulusal makamlar tarafından ileri sürülen gerekçelerin yerinde ve yeterli olması hâlinde demokratik bir toplumda gerekli olduğu söylenebilir. Bu kriterler doğrultusunda inceleme yapan AİHM başvuruda herhangi bir alternatif çözüme gereken ilginin gösterilmemesini, söz konusu müdahalenin bir yanda başvuranların özel ve aile hayatlarının korunması hakkı ile diğer yanda kamu güvenliği ve düzeninin korunması, başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması gibi meşru amaçlar arasında adil bir denge kurmadığı, devletin takdir payının kabul edilebilir sınırlarını aştığı gerekçesiyle Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

75. Anayasa Mahkemesinin 26/2/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

76. Kişi ve konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2022/39550 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyasının 2021/3127 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyasıyla birleştirilerek incelenmesine, incelemenin 2021/3127 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmesine karar verilmesi gerekir.

A. Yaşam Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

77. Başvurucular, T.İ.nin güvenlik güçlerince vurulduğunu ve tıbbi yardım sağlanmadığı için hayatını kaybettiğini, terör örgütü üyelerinin açtığı ateş sonucu öldüğü varsayılsa dahi bu durumun operasyonun planlanması ve uygulanmasında bir ihmali işaret ettiğini, bu suretle yaşam hakkının maddi boyutunun ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucular ayrıca soruşturmanın etkili şekilde yürütülmediğini, olay yerinde inceleme yapılmadığı için T.İ.ye isabet eden kurşun ve mermilerin toplanmadığını, telsiz kayıtlarının incelemeye tabi tutulmadığını, operasyona katılan personelin isminin dahi belli olmadığını, dosyada gizlilik kararı bulunmamasına rağmen dosyaya etkili katılımlarına müsaade edilmediğini, daimî arama kararının artık soruşturmanın etkili olamayacağını gösterdiğini iddia etmiştir.

78. Bakanlık görüşünde 20/2/2020 tarihinde daimî arama kararı verildiği, başvurunun süresi içinde yapılmadığı, yaşam hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir.

79. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında daimî arama kararından haberdar olunması üzerine süresi içinde bireysel başvuru yapıldığını ileri sürmüş; ayrıca başvuru formunda dile getirdikleri iddiaları yinelemiştir.

2. İddiaların Nitelendirilmesi

80. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder.

81. Başvurucular, yaşam hakkının hem maddi hem de usul boyutunun ihlal edildiğini belirterek yaşam hakkının maddi boyunun ihlal edildiği iddiasını birkaç farklı gerekçe ve ihtimal dâhilinde ileri sürmüştür.

82. T.İ.nin yaralandıktan sonra talep edilmesine rağmen kendisine tıbbi yardım sağlanmadığı için hayatını kaybettiği iddiası yaşam hakkının koruma yükümlülüğüne ilişkin

maddi boyutu kapsamında, T.İ.nin kolluk kuvvetlerince öldürüldüğü ve ölüme ilişkin etkili bir soruşturma yürütülmediği iddiası ise yaşam hakkının öldürmeme yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutu ile etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutu kapsamında incelenmelidir.

3. Değerlendirme

a. Yaşam Hakkının Koruma Yükümlülüğüne İlişkin Maddi Boyutunun Tıbbi Yardım Sağlanmaması Nedeniyle İhlal Edildiğine İlişkin İddia

83. Başvurucular, T.İ.nin sokak ortasında ateşli silahla vurulduktan sonra silah seslerinin devam etmesi nedeniyle yanına gidemediklerini iddia etmiştir. T.İ.nin otopsi raporuna göre (bkz. § 19) T.İ.ye on adet ateşli silah mermi çekirdeği veya parçası isabet etmiş, bunlardan baş ve bel bölgesine isabet eden ikisinin müstakilen öldürücü nitelikte olduğu tespit edilmiştir. Soruşturma kapsamında ifadeleri alınan başvurucu Halit İnan ile A.İ.nin T.İ. vurulduktan sonra bir süre yaralı olduğuna yönelik beyanları yoktur (bkz. § 27); bilakis her ikisi de Y.İ.nin dışarıya çıkmaya çalıştığı esnada kapının hemen önünde vurulduğunu, bunun üzerine Y.İ.yi içeri aldıklarını, 112 Acil'i arayıp yardım istediklerini ancak çatışmanın sürmesi nedeniyle yardım gelmediğini, Y.İ.nin sonraki gün sabah saatlerinde hayatını kaybettiğini ifade etmiştir.

84. T.İ.ye isabet eden mermilerin sayısı ve öldürücü niteliği, soruşturma dosyası ve tam yargı davasında toplanan deliller dikkate alındığında T.İ.nin vurulduktan sonra bir süre yaralı kaldığını ortaya koyan bir emare söz konusu değildir. Başvuruculların T.İ. vurulduktan sonra Y.İ.nin ona yardım etmek isterken vurulduğu yönündeki iddiaları doğru kabul edilse dahi bu durum tek başına, ikisi müstakilen öldürücü nitelikte olmak üzere vücuduna 9 mermi isabet eden T.İ.nin tıbbi yardıma ihtiyaç duyacak bir süre hayatta kaldığına delalet etmez.

85. T.İ.nin yaralandıktan sonra tıbbi yardıma ihtiyaç duyduğu yönündeki iddiayı destekler mahiyette bir delil veya emare bulunmadığı gözönünde bulundurulduğunda yaşam hakkının koruma yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutunun tıbbi yardım sağlanmaması nedeniyle ihlal edildiği iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilmez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Yaşam Hakkının Öldürmeme Yükümlülüğüne İlişkin Maddi Boyutu ile Etkili Soruşturma Yükümlülüğüne İlişkin Usul Boyutunun İhlal Edildiğine İlişkin İddia

86. Doğal olmayan bir ölümle ilgili başlatılan soruşturmada ilerleme yoksa veya soruşturma artık etkisiz bir hâl almışsa başvurucular, gerekli özeni göstermeli ve şikâyetlerini çok uzun süre geçirmeden Anayasa Mahkemesine sunmalıdır (Rahil Dink ve diğerleri, B. No: 2012/848, 17/7/2014, § 77). Böyle bir durumda başvurucular, etkili bir soruşturma yürütülmediğinin farkına vardıkları veya varmaları gerektiği andan itibaren süresi içinde bireysel başvuruda bulunmalıdır. Doğal olarak başvuruculların etkili bir soruşturma yürütülmediğinin ne zaman farkına varması gerektiği her başvurunun şartlarına bağlı olarak değerlendirilecektir (Adle Azizoğlu ve Sadat Azizoğlu, B. No: 2014/15732, 24/1/2018, § 87). Başvuruculardan verilen daimî arama kararlarıyla soruşturmanın etkisiz olduğunun farkına varmaları kural olarak beklenir (Önder Asan, B. No: 2018/18685, 16/3/2023, § 58).

87. Başvuru konusu olaya ilişkin yürütülen ceza soruşturmasında Emniyet Müdürlüğünün 11/4/2019 tarihli cevabi yazısı sonrasında esaslı bir işlem yapılmamış, dolayısıyla esasen bu tarih itibarıyla etkisiz bir hâl almış olan soruşturmada 25/2/2020 tarihinde daimî arama

kararı verilmiştir (bkz. §§ 44, 45). Başvurucular 14/1/2021 tarihinde yaptıkları ilk bireysel başvuruda -her ne kadar başvuru esasen İdare Mahkemesi nezdinde açılan tam yargı davasına yönelik ise de- başvuru formunda olaya ilişkin soruşturmanın etkisiz olduğunu da iddia etmiştir. Dahası soruşturma dosyasına sunulan 12/1/2022 tarihli dilekçede (bkz. § 48) 18/6/2018 tarihinden sonra birçok kez soruşturma dosyasının incelemek istendiği ancak dosyanın incelemesine müsaade edilmediği ifade edilmiştir. Dolayısıyla başvurucuların iddiasına göre 18/6/2018 tarihinden sonra dosyaya etkili şekilde katılmalarına müsaade edilmemiştir. Böyle olmasına rağmen daimî arama kararına yönelik ikinci bireysel başvuru 4/3/2022 tarihinde yapılmıştır.

88. Başvurucular, somut olayda 14/1/2021 günü yaptıkları ilk bireysel başvuruyu soruşturma dosyasına en son aktif olarak katılım gösterebildiklerini söyledikleri 18/6/2018 tarihinden yaklaşık 31 ay sonra, ceza soruşturmasının etkisiz hâle geldiği 11/4/2019 tarihinden yaklaşık 21 ay sonra, 25/2/2020 tarihli daimî arama kararından ise yaklaşık 11 ay sonra yapmıştır. Başvurucuların soruşturmanın etkisiz bir hâl aldığını öğrendikleri veya öğrenmeleri gerektiği tarihten itibaren süresinde bireysel başvuru yaptıkları söylenemez. 4/3/2022 tarihinde yaptıkları ikinci bireysel başvuru -daimî arama kararını 9/2/2022 tarihinde öğrendikleri kabul edilse dahi- sona eren başvuru süresini canlandırmaz; soruşturmanın etkisiz bir hâl aldığını öğrenme ve makul bir süre içinde bireysel başvuru yapma hususunda gösterdikleri özensizliği telafi etmez.

89. Açıklanan gerekçelerle, yaşam hakkının öldürmeme yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutu ile etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle kabul edilmez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkı Kapsamında Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

90. Başvurucular, T.İ.nin öldürülmesine ilişkin olarak açılan tam yargı davasının reddi nedeniyle yaşam hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini öne sürmüştür.

91. Yaşam hakkına öynelik saldırı eylemleri bakımından yürütülmesi gereken soruşturma şüphesiz cezai niteliktedir ancak bu durum, sözü edilen saldırılar yönünden tamamlayıcı bir giderim yolu olarak tazminat davasının da öngörülmesine engel değildir. Hatta Anayasa'nın 40. maddesi yaşam hakkına yönelik saldırılar nedeniyle oluşan maddi ve manevi zararların tazmin edilmesini sağlayacak yargısal mekanizmalar ihdas edilmesini zorunlu kılmaktadır. Nitekim idari yargı yerlerinde açılacak tam yargı davası bu tür durumlarda tazminata hükmetme imkânı sağlamaktadır. Bu itibarla kamu görevlilerinin yaşam hakkına yönelik eylemleri sebebiyle uğranılan zararın tazmini için açılan tam yargı davası sürecine ilişkin şikâyetlerin Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde teminat altına alınan etkili başvuru hakkı kapsamında bireysel başvuruya konu edilmesi mümkündür (benzer yöndeki bir değerlendirme için bkz. Abdullah Yaşa [GK], B. No: 2015/12486, 5/11/2020, § 46).

92. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesinin yaşam hakkı ile bağlantı olarak etkili başvuru hakkı yönünden inceleme yapabilmesi için ya soruşturma veya yargılama makamlarının kamu görevlilerinin kasıtlı eylemleri nedeniyle Anayasa'nın 17. maddesinin ihlal edildiğini en azından öz itibarıyla tespit etmeleri ya da ceza soruşturması üzerine süresi içinde yapılmış bir başvuruda söz konusu ihlalin Anayasa Mahkemesince saptanması gerekir. Aynı durum yaşam hakkının esas bakımından ihlal edildiğinin AİHM kararıyla tespit edilmesi hâli içinde geçerlidir (benzer yönde bkz. Abdullah Yaşa, § 49).

93. Somut olayda Başsavcılığın yaşam hakkının öldürmeme yükümlüğü şeklindeki maddi boyutunun ihlal edildiğine yönelik bir tespiti bulunmadığı gibi yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia süresi içinde bireysel başvuruya da konu edilmemiştir. Bu durumda başvurucuların, yakınlarının yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasıyla açtığı tam yargı davası yönünden dile getirdiği iddiaların yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı kapsamında incelenmesi mümkün değildir (benzer yöndeki bir değerlendirme için bkz. Aslı Leman Atlı, B. No:2018/4065, 5/10/2022). Öte yandan başvurucunun açtığı tam yargı davasına konu uyuşmazlığın -Anayasa'nın idarenin kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlü olduğunu belirten 125. maddesi dikkate alındığında- Anayasa'nın 36. maddesi bağlamında medeni hakla ilgili bir uyuşmazlık olduğu sarihtir. Bu sebeple başvurucunun ihlal iddialarının adil yargılanma hakkının alt güvencelerinden biri olan gerekçeli karar hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

94. Gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamakta; tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddialarının kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri ve ayrıca demokratik bir toplumda, kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gerekli olmaktadır (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34). Temyiz/istinaf merciinin yargılamayı yapan mahkemenin kararını uygun bulması hâlinde bunu ya aynı gerekçeyi kullanarak ya da bir atıfla kararına yansıtması yeterlidir. Burada önemli olan husus, temyiz/istinaf merciinin bir şekilde temyiz/istinaf dilekçesinde dile getirilmiş ana unsurları incelediğini, ilk derece/istinaf mahkemesinin kararını inceleyerek onadığını ya da bozduğunu göstermesidir (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 57).

95. Somut başvuruya konu tam yargı davası neticesinde İdare Mahkemesince davanın reddine karar verilmiştir. İdare Mahkemesi, PKK silahlı terör örgütü sempatizanı olduğuna ilişkin bulgulara rastlanan T.İ.nin sokağa çıkma yasağının bulunduğu süreçte yoğun çatışmaların yaşandığı, barikatların ve hendeklerin bulunduğu bir caddede akşam saat yedi sıralarında dışarıda bulunması sırasında vurularak öldürülmesi olayında devletin kusurlu veya kusursuz sorumluluk kapsamında sorumlu tutulabilmesinin mümkün olmadığını kabul etmiştir.

96. Bu durumda İdare Mahkemesinin ve kararı onayan Bölge İdare Mahkemesinin gerekçeleri dikkate alındığında gerekçeli karar hakkına yönelik bir ihlal olmadığının açık olduğu anlaşılmıştır.

97. Açıklanan gerekçelerle adil yargılanma hakkı kapsamında gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

98. Başvurucular, cenazenin yedi gün boyunca sokakta bırakılması ve kendilerinin bu manzaraya günlerce şahit olmaları nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

99. T.İ.nin cesedi, bulunduğu sokaktan defalarca alınmaya çalışılmış ancak çatışmanın devam etmesi nedeniyle başarılı olunamamıştır (bkz. §§ 7-15). Nihayetinde ancak 25/12/2015 günü cesede ulaşılabilmiştir. Çatışmaların sürdüğünü başvurucular da kabul etmiş, evlerinin birkaç metre ötesindeki cesedi evin içine dahi alamadıklarını hatta Y.İ.nin

T.İ.nin yanına gitmek için dışarı çıktığı esnada vurulduğunu ifade etmiştir. Dolayısıyla başvurucuların ihlal iddiasının kötü muamele yasağı kapsamında incelenebileceği kabul edilse bile böyle bir ortamda cesedin bütün risklere rağmen bulunduğu yerden alınmasını beklemek kamu makamlarına aşırı bir külfet yüklemek olacaktır.

100. Açıklanan gerekçelerle kötü muamele yasağının ihlal edildiğine yönelik iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

101. Başvurucular, cenazenin resen defnedilmesi ve defin törenine sınırlama getirilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşür. Başvurucular, yönetmelik değişikliğinden bahisle gece geç saatte T.İ.nin yakını A.İ.ye T.İ.nin cesedinin sabah saat 09.00'a kadar teslim alınmaması hâlinde cesedin kaymakamlıkça uygun görülecek bir yere defnedileceğine dair bir evrak tebliğ edildiğini, ayrıca evrakı tebliğ eden kolluk personelinin aileden yalnızca birkaç kişinin cenazeye katılabileceğini söylediğini iddia etmiştir. Başvuruculara göre T.İ.nin cenazesi, sabah saatlerinde çocuklarının ve eşinin dahi katılımına izin verilemeden birkaç kişiden oluşan küçük bir grup huzurunda dinî ve örfi bir vecibe yerine getirilmeksizin resen gömülmüştür.

102. Bakanlık görüşünde, başvuruya ilişkin olarak İçişleri Bakanlığından ve Sağlık Bakanlığından temin edilen görüşlerin ve ilgili belgelerin yapılacak incelemede dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

2. Değerlendirme

103. Anayasa'nın 20. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz."

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

104. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

105. Anayasa’nın 20. ve 41. maddelerindeki düzenlemeler aile hayatına saygı ve bu hayatın korunması hususunda birey merkezli bir değerlendirmeden öte ailenin diğer fertleri ve genel olarak toplum menfaatleri de gözetilerek bir değerlendirme yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle aile hayatına saygı hakkı bakımından Anayasa’nın 20. maddesinin 41. madde ile birlikte uygulanması gerekir (Mehmet Koray Eryaşa, B. No: 2013/6693, 16/4/2015, § 87; Beşir Doğan, B. No: 2013/2335, 15/12/2015, § 27).

106. Anayasa Mahkemesi muhtelif kararlarında cenaze törenine katılamama nedeniyle manevi ıstırap duymasına ilişkin şikâyetleri Anayasa’nın 20. maddesinde düzenlenen özel hayata ve aile hayatına saygı hakkını ilgilendirdiğini tespit ederek bu çerçevede inceleme yapmıştır (Beşir Doğan, § 19; Ahmet Çilgin, B. No: 2014/18849, 11/1/2017, § 23).

107. Anayasa Mahkemesi cenaze töreni ve sonrasında taziye kabulünün özellikle kültürle

ilişkisine işaret ederek ölümün insan hayatında karşılaşılan en acı olaylardan biri olduğunu, bu acıyı ölüm anından itibaren en yoğun derecede yaşayan ve desteğe en çok ihtiyaç duyanların aile bireyleri olduğunu, bu nedenle ölenin aile bireylerine taziye ziyaretinde bulunulmasının, aile bireylerinin de taziyeleri kabulünün kültürümüzde önemli bir yer tuttuğunu vurgulamıştır (Ercüment Bengiler, B. No: 2020/2379, 15/3/2023, § 13).

108. Anayasa Mahkemesi cenaze törenini düzenlemeye, törene katılmaya, taziyeleri kabul etmeye ilişkin muhtelif kararlarında özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkına bir müdahale bulunup bulunmadığını, müdahale var ise kanunilik, meşru amaç ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk kriterlerini nazara alarak üçlü bir test uygulamıştır (pek çok karar arasından bkz. Abuzer Uzun, B. No: 2016/61250, 13/6/2019).

109. Anayasa uyarınca, temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamaların öncelikle kanunla öngörülmüş olması gerekir. Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadına göre de Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan kanunilik ölçütünün karşılanması için müdahale şeklî anlamda bir kanuna dayanmalıdır (Bülent Polat [GK], B. No: 2013/7666, 10/12/2015, § 75; Fatih Saraman [GK], B. No: 2014/7256, 27/2/2019, § 65; Turgut Duman, B. No: 2014/15365, 29/5/2019, § 66; Eşref Köse, B. No: 2017/38098, 3/6/2020, §§ 62, 63; Tamer Mahmutoğlu [GK], B. No: 2017/38953, 23/7/2020, § 103).

110. Bununla birlikte temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasına ilişkin kanunların şeklen var olması yeterli değildir. Kanunilik ölçütü aynı zamanda maddi bir içeriği de gerektirmekte olup bu noktada kanunun niteliği önem kazanmaktadır. Kanunla sınırlama ölçütü sınırlamanın erişilebilirliğini, öngörülebilirliğini ve kesinliğini ifade etmekte; böylece uygulayıcının keyfî davranışlarının önüne geçtiği gibi kişinin hukuku bilmesine de yardımcı olmakta; bu yönüyle hukuk güvenliği teminatı sağlamaktadır (Halime Sare Aysal [GK], B. No: 2013/1789, 11/11/2015, § 62; Fatih Saraman [GK], B. No: 2014/7256, 27/2/2019, § 66; Turgut Duman, B. No: 2014/15365, 29/5/2019, § 66).

111. Kanunun bu gerekliliklere uygun olduğunun söylenebilmesi için yeterince ulaşılabilir olması, vatandaşların belirli bir olaya uygulanabilir nitelikteki hukuk kurallarının varlığı hakkında yeterli bilgiye sahip olabilmesi, ayrıca ilgili normun keyfîliğe karşı uygun bir koruma sağlaması, yetkili makamlara verilen yetkinin genişliğini ve icra edilme biçimlerini yeterli bir netlikte tanımlaması gerekir (Halime Sare Aysal, § 63; Fatih Saraman, § 67; Turgut Duman, § 68).

112. Hukukun kendisi -beraberinde getireceği idari pratiğin dışında- söz konusu işlemin meşru amacını da gözönünde tutarak keyfî müdahalelere karşı bireyi korumak için yetkili makamlara bırakılan takdir yetkisinin kapsamını yeterince açık bir şekilde göstermelidir. Hukuk sistemi vatandaşlara kamu makamlarına hangi koşullarda ve hangi sınırlar içinde müdahalelerde bulunma yetkisi verdiğini yeterince açık ifadelerle gösterecek nitelikte olmalı ve bu bağlamda ilgili müdahalenin muhataplarının müdahaleye zemin hazırlayan koşullar ile müdahalenin sonuçları açısından bir öngörüde bulunabilmeleri imkânı tanımalıdır (Halime Sare Aysal, § 64; Fatih Saraman, § 68; Turgut Duman, § 69).

113. Bununla birlikte her ihtimale çözüm getiremeyecek olan yasal mevzuatın sağladığı koruma seviyesi büyük ölçüde ilgili metnin düzenlediği alan ve içeriğiyle birlikte muhataplarının niteliği ve sayısıyla yakından bağlantılıdır. Bu nedenle kuralın karmaşık olması ya da belirli ölçülerde soyut nitelik taşıması ve buna bağlı olarak hukuki yardım ile tam olarak anlaşılabilir hâle gelmesi tek başına hukuken öngörülebilirlik ilkesine aykırı görülemez. Bu kapsamda hak ya da özgürlüğe müdahale eden kural belirli ölçülerdeki takdir

alanını elbette uygulayıcıya bırakabilir. Fakat bu takdir alanının sınırlarının da yeterli açıklıkta belirlenmesi ve kuralın asgari bir kesinlik içermesi zaruridir (Halime Sare Aysal, § 65; Fatih Saraman, § 69; Turgut Duman, § 70).

114. Bu kapsamda ilgili kanuni düzenlemenin söz konusu sınırlamaya ilişkin temel çerçeveyi ortaya koymakla birlikte özellikle uygulama koşulları ve usule ilişkin ayrıntıları düzenleyici işlemlere bırakması mümkündür. Ancak bu ihtimalde de söz konusu düzenleyici işlemin yine muhataplarınca ulaşılabilir olması ve içeriği hakkında ilgilileri yeterince aydınlatacak nitelik ve açıklıkta olması gerekmektedir (Halime Sare Aysal, § 66).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

(1) Müdahalenin Varlığı

115. Somut olayda başvurucular; aileden yalnızca birkaç kişinin cenazeye katılımına izin verildiğini, cenazenin dinî ve örfi bir vecibe yerine getirilmeksizin gömüldüğünü ileri sürmüştür. Defin işlemine ilişkin tutanaktan (bkz. § 24) defnin imam huzurunda, hastane mescidinde kılınan cenaze namazı sonrasında ve defin merasimine uygun bir şekilde icra edildiği anlaşılmıştır. Defin sırasında aileden yalnızca başvurucu Ömer İnan hazır bulunmuştur ancak ailenin diğer fertlerinin cenazeye katılımının kasten engellendiğine dair bir veri yoktur.

116. Başvuruculaın bir diğer iddiası ise çok kısa bir süre verilmesinin akabinde cenazenin teslim alınmadığı gerekçesiyle defin işleminin resen icra edilmesidir.

117. Başvuruculaın yakını T.İ.nin cesedinin henüz morgda olduğu tarih olan 7/1/2016'da yapılan bir yönetmelik değişikliği ile otopsisi tamamlanan ve gömülmesinde sakınca olmadığı tespit edilen cesetlerin ailesi veya yakınları tarafından üç gün içinde teslim alınmaması hâlinde resen gömüleceği düzenlenmiştir (bkz. § 22).

118. Bu değişiklik üzerine 11/1/2016 tarihinde saat 01.00'de T.İ.nin yakını A.İ.ye T.İ.nin cesedinin 11/1/2016 günü saat 09.00'a kadar teslim alınarak defnedilmemesi hâlinde cesedin kaymakamlıkça uygun görülecek bir yere defnedileceği tebliğ edilmiştir (bkz. § 23).

119. Defin işlemine getirilen bu sınırlama, aile hayatına saygı gösterilmesi hakkına bir müdahale oluşturmaktadır.

(2) Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

120. Anayasa’nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

121. Yukarıda anılan müdahalenin ihlal oluşturup oluşturmadığının belirlenmesinde Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa’nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşulları yönünden inceleme yapılması gerekir.

122. Müdahale, Adli Tıp Kurumu Kanunun Uygulama Yönetmeliği'nin Morg İhtisas Dairesinin görevleri ve çalışma usullerini düzenleyen 10. maddesinde yapılan değişikliğe

istinaden gerçekleşmiştir. Bahsi geçen yönetmelik hükmü, Morg İhtisas Dairesinde otopsisi tamamlanan cesetlerin ailesi veya yakınları tarafından üç gün içinde teslim alınmaması hâlinde gömülmek üzere belediyeye veya mülki idare amirliğine teslim edileceği şeklindedir. Yönetmelik hükmünün iki kanuni dayanağı bulunduğu söylenebilir. Hükmün ilk kanuni dayanağı 2659 sayılı Kanun'un "Morg İhtisas Dairesinin görevleri"nin düzenlendiği 17. maddesinin ikinci fıkrasıdır. Bahsi geçen kanun hükmü, Morg İhtisas Dairesinde otopsisi tamamlanan ancak yakınları tarafından alınmayan cesetlerin en az altı ay süreyle muhafaza edilmek kaydıyla yükseköğretim kurumlarına verilebileceğini düzenlemektedir. Bahsi geçen kanun hükmü özellikle yakınları tarafından teslim alınmayan cesetlerin yükseköğretim kurumlarına verilmesini düzenlemektedir. Yönetmelik hükmünün ikinci kanuni dayanağı ise adli tıp ihtisas dairelerinin çalışma esas ve usullerinin yönetmelikte gösterileceğini düzenleyen 2659 sayılı Kanun'un olay tarihinde yürürlükte olan "Adli Tıp Kurumu İhtisas Daireleri" başlıklı 8. maddesinin ikinci fıkrasıdır.

123. Somut olayda başvuruculaların yakını T.İ.nin otopsi işlemi Morg İhtisas Dairesinde değil Şırnak Adli Tıp Şube Müdürlüğünde yapılmıştır. 2659 sayılı Kanun'un olay tarihinde yürürlükte olan "Adli Tıp Şube Müdürlükleri" başlıklı 10. maddesinin son fıkrasında Adli Tıp Kurumu şube müdürlüklerinin çalışma esas ve usullerinin yönetmelikte gösterileceği ifade edilmiştir.

124. 2659 sayılı Kanun'da yer alan ve adli tıp ihtisas dairelerinin ve şube müdürlüklerinin çalışma esas ve usullerinin yönetmelikte gösterileceğini ifade eden hükümleri, somut olaya konu otopsisi biten cesetlerin yakınlarınca alınmaması hâlinde ne tür işlemler yapılacağı hususunda genel çerçeve çizmemektedir. Yine somut olayda müdahaleye yani resen gömme işlemine gerekçe olarak gösterilen Yönetmelik'in Morg İhtisas Dairesinin görevleri ve çalışma usullerini düzenleyen 10. maddesine dayanak teşkil eden 2659 sayılı Kanun'un "Morg İhtisas Dairesinin görevleri"nin düzenlendiği 17. maddesinin ikinci fıkrasında ise yakınları tarafından alınmayan cesetlerin en az altı ay süreyle muhafaza edilmek kaydıyla yükseköğretim kurumlarına verilebileceği düzenlenmiş olup Kanun'un bu hükmünde veyahut başkaca bir hükümde yakınları tarafından alınmayan cesetlerin resen gömülmesine dair bir düzenleme yoktur.

125. Bahsi geçen kanun hükümleri, yakınları tarafından alınmayan cesetlerin resen gömülmesine dair bir çerçeve çizmemektedir. Kanun, böylesi bir durumda alınabilecek tedbirlerin kapsamını, uygulanmasını, idarenin takdir yetkisinin sınırlarını düzenleyen, bununla birlikte muhataplarının yetki aşımı ile keyfîliğe karşı yeteri kadar güvenceye sahip olmalarını sağlayacak nitelikte ve açıklıkta kuralları içermemektedir. Bu açıklamalar çerçevesinde somut olayda aile hayatına saygı hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının olmadığı sonucuna varılmıştır. Kaldı ki somut olayda Yönetmelikte getirilen üç günlük süreye dahi riayet edilmediği anlaşılmıştır.

126. Kanunilik ölçütünün karşılanmadığı anlaşıldığı için meşru amaç ve demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkelerine uygunluk kriterleri incelenmemiştir.

127. Açıklanan gerekçelerle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

128. Başvurucular, ihlalin tespiti ile İdare Mahkemesince yeniden yargılama yapılması, ayrıca miktar belirtmeksizin maddi/manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

129. Başvuruda tespit edilen aile hayatına saygı hakkına ilişkin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak, yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

130. Aile hayatına saygı hakkına ilişkin ihlalin niteliğine göre yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucuların tazminat talepleri kabul edilmemiştir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi ve konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2022/39550 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyasının 2021/3127 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası ile BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. 1. Yaşam hakkının koruma yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutunun tıbbi yardım sağlanmamasından dolayı ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Yaşam hakkının öldürmeme yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutu ile etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Adil yargılanma hakkı kapsamında gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

5. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin aile hayatına saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Mardin 1. İdare Mahkemesine (E.2016/3312, K.2018/778) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucuların tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 1.151,70 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 31.151,70 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 26/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

OSMAN DERİN

B. No: 2021/6069 | Karar tarihi: 26.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/6069

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

OSMAN DERİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/6069)

Karar Tarihi: 26/2/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Hüseyin Özgür SEVİMLİ

Başvurucu : Osman DERİN

Vekili : Av. Mustafa BAŞPINAR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza davasında usule ilişkin imkânlar bakımından zayıf duruma düşürülme nedeniyle silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, bireysel başvuruya konu olayların geçtiği tarihte Afyonkarahisar ili Merkez, Sinanpaşa ve Şuhut ilçeleri Süt Üreticileri Birliğinin (Birlik) Başkanlığı görevini yürütmektedir. Diğer yandan, O. Şirketi (ithalatçı firma) de aynı ilde hayvan ithalatı alanında faaliyet göstermektedir.

3. İthalatçı firmanın yurt dışından Birlik üyelerine teslim etmesi planlanan hayvanların ithalatı, kararlaştırılan bedellerin ödenmesi ve hayvanların teslimi konusunda yaşandığı ileri sürülen birtakım usulsüzlüklerle ilgili olarak ithalatçı firmanın başvurucudan, Birlik üyelerinin de ithalatçı firma ile başvurucudan karşılıklı olarak farklı tarihlerde şikâyetçi olmaları üzerine Afyonkarahisar Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından soruşturma başlatılmıştır. Tarafların karşılıklı olarak ileri sürdükleri iddialar şöyledir:

i. Birlik üyeleri toplu verdikleri dilekçede;

(1) İthalatçı firma ile Birlik üyeleri arasında 2014 yılında hayvan ithalatı konusunda yapılan anlaşma sonrası hayvanların kendilerine teslim edildiğini, benzer şekilde Alman simental ırkı hayvan ithalatı için 2015 yılında da Birlik ile ithalatçı firma arasında sözleşme yapıldığını, bu sözleşme uyarınca bu hayvanların ülkeye getirilmesinin, karantina süresi dolunca hayvanların üyelere tesliminin, teslim üzerine de üyeler tarafından hayvan başına çekilen ve teslime kadar bloke edilen kredi bedellerinin blokesinin kaldırılarak ithalatçı firmaya ödenmesinin öngörüldüğünü, bu sözleşme karşılığı Birlik tarafından ithalatçı firmaya 682.000 avro avans ödendiğini, kredi konusunda da Birlik ile ilgili banka arasında protokol yapıldığını,

(2) İthal edilen hayvanların karantina sonrası ithalatçı firmaya ait ahıra yerleştirildiğini, ancak ithalatçı firmanın sözleşme gereği kendilerine ödenecek toplam kredi bedelinden avans olarak önceden verilen bedelin mahsup edilmesini önlemek için hayvanları teslim etmediğini, bunun yerine Birlik üyelerine ihtarname gönderip hayvanları kendilerinin bizzat gelerek teslim almalarını ve kredi bedellerinin ödenmesini sağlamaya çalıştıklarını, bunun ötesinde ithalatçı firma yetkililerinin bu hayvanları üçüncü kişilere satmaya başladığını beyan etmiştir.

(3) Toplu dilekçeyi veren kişiler arasında Başsavcılık tarafından müşteki sıfatıyla ifadeleri alınan kişiler; Birlik ile ithalatçı firma arasındaki sözleşme gereği kendilerine yurt dışından on hayvan getirilmesinin öngörüldüğünü, bu hayvanların her biri için 7.700 TL olmak üzere bankadan toplam 77.000 TL kredi çektiklerini, ithalatçı firmanın kendilerine ihtarname gönderip toplam bedeli ödeyip hayvanları teslim almalarını istediğini, ancak bu paranın sözleşme gereği hayvanların teslimi sonrası önce Birliğin banka hesabına aktarılması gerektiğini, Birlik ile görüştüklerinde de sözleşme bedelinin ithalatçı firmaya ödendiği bilgisini aldıklarını, olaya ilişkin banka ile görüştüklerinde kendilerine yurt içinde bulunan başka cins hayvanları teslim almalarının önerildiğini, aksi hâlde kredinin iptal edileceğinin söylendiğini, kredi iptali hâlinde ithal hayvanlarını alamayacaklarını, ithalatçı firmanın ve Birlik yöneticilerinin kendilerini zarara uğrattıklarını ileri sürmüştür.

ii. Başvurucu hakkında şikâyette bulunan A.K. müşteki sıfatıyla Başsavcılıkta alınan ifadesinde; Birlik aracılığıyla ithal damızlık düve almak için müracaat edip Birliğe 300 TL ödeme yaptığını, bu hayvanların banka aracılığıyla kredi çekilerek alınacağını, talebi üzerine kendisine blokeli kredi tahsis edildiğini, hayvanları teslim aldığında blokenin kaldırılacağını, heyetle birlikte Almanya'ya gidip alınacak hayvanları seçtiğini, ancak hayvanlar ithal edildikten sonra ithalatçı firmanın kendilerine ihtarname gönderip kredi bedelini teslim edip hayvanları almalarını istediğini, Birlik ile ithalatçı firma arasında kredi bedelinin verilmesi konusunda sorun yaşandığı için bankanın blokeyi kaldırmadığını ve ithalatçı firmaya ödeme yapılmadığını, sonra kendisinin farklı bir kredi kullanarak hayvanları teslim aldığını, kredi bedeli Türk lirası olarak çekildiği hâlde sonradan bu paranın kendi bilgisi dışında dövize çevrilip bloke edildiğini ve bloke kalktıktan sonra da hesaplara Türk lirası olarak aktarıldığını ve oluşan kur farkını Birliğin alıp haksız kazanç sağladığını öğrendiğini, başvurucunun gizli şekilde ithalatçı firma ile ortak hareket edip kendisini zarara uğrattığını, başvurucu ile ithalatçı firma arasında şahsi bir problem ortaya çıkınca da Birlik üyelerinin bazılarına sözleşme dışı yerli hayvanların dağıtıldığını, üyelerin de bankanın verdiği uzun vadeli krediden yararlanabilmek için yerli hayvan teslim almayı kabul etmek zorunda kaldıklarını beyan etmiştir.

iii. İthalatçı firma yetkilileri; Birlikle aralarındaki sözleşme gereği ithal edilip ülkeye getirilen hayvan başına kendilerine ödenmesi gereken 7.700 TL'nin ödenmediğini, hayvanların teslim alınması konusunda Birliğe ve üyelerine ihtarname gönderildiği hâlde hayvanların teslim alınmadığını, teslim işlemlerinin gecikmesi nedeniyle hayvanların bakımlarından kaynaklanan zararlarının doğduğunu, başvurucunun hayvanların teslimi için kendilerinden hayvan başına 1900 TL talep ettiğini, üyelerin bankadan çektikleri kredilerin onların bilgisi ve onayı olmaksızın döviz kuruna çevrilerek aradaki kur farkının başvurucu tarafından alındığını söylemiştir.

4. Başsavcılık konuya ilişkin birleştirilen soruşturmalar kapsamında Birlik, ithalatçı firma ve banka tarafından teslim edilen belgeler ile alınan ifadeler doğrultusunda Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Tarım Reformu Genel Müdürlüğünce (Genel Müdürlük) Birlik hakkında denetim yapılarak rapor düzenlenmesi talimatı vermiştir.

5. Genel Müdürlük tarafından görevlendirilen başkontrolör ve kontrolör tarafından düzenlenen 15/2/2016 tarihli soruşturma raporunda yer verilen tespit ve değerlendirmeler şöyledir:

i. Birlik bünyesinde 23/2/2013 tarihinde iktisadi işletme (işletme) kurulduğu, başvurucunun 13/4/2011 yılında dört yıl için Birlik başkanı olarak seçildiği, Birlik ve işletme aracılığıyla iki grup hâlinde Birlik üyelerine hayvan ithalatı hususunda işlem yapıldığı,

ii. Birinci grup hayvan ithalatına ilişkin olarak;

(1) Birlik ve işletme ile banka arasında 11/7/2014 tarihinde üyelere banka tarafından kredi kullandırılması ve ödemelerin banka aracılığıyla yapılması konusunda protokol imzalandığı, İşletmenin 16/7/2014 tarihli yönetim kurulu kararına göre söz konusu protokol uyarınca ithal hayvan temin edilmesi hususunda üyelere bilgilendirme toplantısı yapılmasının kararlaştırıldığı,

(2) Birlik üyelerine 300 adet simental ırkı damızlık gebe düve ithali konusunda İthalatçı firma ile Birlik arasında 3/9/2014 tarihinde protokol yapıldığı, bu protokole göre ithal edilecek hayvan sayısının 300 ve her bir hayvan fiyatının 7.700 TL, bu fiyatın 7000 TL'sinin ithalatçı firmaya ait olacağının, kalan 700 TL'nin de hayvanın sigorta, nakliye gibi masrafları için Birlik tarafından kullanılacağının kararlaştırıldığı,

(3) Hayvan bedelleri için işletme ile banka arasında 11/7/2014 tarihinde yapılan protokole göre her bir üye için hayvan başına 7.700 TL olmak üzere on adet hayvan için toplam 77.000 TL kredi kullandırıldığı, kararlaştırılan sayı yerine Türkiye'ye 245 adet hayvanın getirilip karantinaya alındığı, ithalatçı firma ile Birlik arasında 300 adet hayvan için 1/12/2014 tarihinde irsaliyeli fatura ve işletmenin otuz üye adına onar hayvan bedelini içeren otuz fatura düzenlendiği, bunlardan beşinin Birlik muhasebe kayıtlarına alınmadan üzerlerine iptal şerhi konulduğu, ayrıca işletme tarafından ayrıca ithalatçı firmaya 16/12/2015 tarihinde elli hayvan bedelini içeren iade faturası düzenlendiği,

(4) 245 adet hayvandan bir adedinin teslime uygun olmadığı, altı adet de farklı proje kapsamında getirilen hayvanla birlikte toplam 250 adet ithal hayvanın her bir üyeye onar adet olmak üzere yirmi beş üyeye dağıtıldığı, bu kişiler için düzenlenen toplam fatura bedelinin toplam 1.925.000 TL olduğu, ancak protokol gereği her bir hayvan için Birlik uhdesinde kalması gereken 700 TL düşüldüğünde ithalatçı firmaya ödenmesi gereken bedelin toplam 1.750.000 TL olmasına karşın Birlik tarafından ithalatçı firmaya toplam 1.910.000 TL'nin banka aracılığıyla ödendiği, bunun yanı sıra yine Birliğin ithalatçı firmaya

Birliğe ait otomobili 5/2/2015 tarihinde sattığı, satış bedelinin denetim tarihi itibarıyla da ithalatçı firmadan tahsil edilemediği,

iii. İkinci grup hayvan ithalatına ilişkin olarak;

(1) Birlik ile banka arasında imzalanan protokol ile üyelerin kredi işlemleri için Birlik aracılığıyla bankaya başvurulduğu, seksen üyeye dağıtılmak üzere 800 adet simental ırkı damızlık gebe hayvan ithalatına Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından 3/2/2015 tarihinde izin verildiği, bu ithalat için Birlik yönetim kurulu tarafından alınan 26/1/2015 tarihli kararla avans niteliğinde 682.000 avronun başvurucu tarafından ödünç olarak Birliğe verilmesinin, hayvanların üyelere tesliminden sonra bu bedelin başvurucuya ödenmesinin ve bu bedel karşılığında başvurucuya teminat senedi verilmesinin, ithalat işlemleri için de bu bedelin ithalatçı firmanın hesabına avans olarak gönderilmesinin kararlaştırıldığı, ancak Birliğin 14/2/2015 tarihli olağan genel kurul toplantısına ait tutanak içeriğinde ithalatçı firmaya avans verilmesi ve Birliğin yüklü miktarda borç altına alınması konusunda bir karar bulunmadığı, buna karşın yönetim kurulu kararı doğrultusunda 682.000 avronun önce başvurucu tarafından Birliğin banka hesabına borç olarak aktarıldığı, ardından da ithalatçı firmanın banka hesabına gönderildiği,

(2) Birlik üyesi seksen kişiye dağıtılmak üzere 800 baş hayvanın Almanya ve Avusturya'dan ithal edilmesi hususunda gerekli izinler alındıktan sonra farklı tarihlerde karantina işlemleri tamamlanan 85 ve 153 adet hayvanın bir kısmının önceden belirlenen üyelere dağıtıldığı, bir kısmının ise bu üyeler dışında başka kişilere satıldığı, diğer yandan ikinci grup hayvan ithalatı hususunda Birlik ile ithalatçı firma arasında protokol yapılmadığı,

(3) İkinci grup ithalata konu hayvanların teslimi ve kredi bedellerinin bloke işlemlerinin kaldırılması ve ödemeler konusunda üyeler, Birlik ve ithalatçı firma arasında yaşanan hukuki sorunlar nedeniyle karşılıklı ihtarnameler gönderildiği,

(4) Üyelerden bir kısmının kullanılan kredi ile ithal hayvan alamaması nedeniyle hesabını yerli hayvan alımında kullandığı, bir kısım üyelerin ise banka tarafından gönderilen taahhütnamelerde yer verildiği üzere kullandıkları kredilerin döviz cinsine çevrilerek bir süre bekletildiği, ithal hayvan alımının gerçekleşmemesi üzerine kredilerini kapatma yoluna gittikleri ve döviz cinsi oluşan farkın Birlik hesabına aktarıldığı, Birlik tarafından kişilerin kredi kapatma giderlerinin bu hesaptan karşılandığı,

iv. Soruşturma raporunda Birliğin diğer işlemleri nedeniyle tespit edilen hususların yanı sıra başta başvurucu olmak üzere Birlik yönetiminin;

(1) Birinci grup hayvan ithalatı sürecinde ithalatçı firmaya toplam 1.750.000 TL ödenmesi gerekirken Birlik iktisadi işletmesi tarafından ithalatçı firmaya toplam 1.910.000 TL ödenmesi ve buna ek olarak Birliğe ait otomobilin de ithalatçı firmaya satılmasına karşın bedelinin tahsil edilememesi sonucunda gerekli titizlik ve özeni göstermeyerek Birliğin uygulanan projeden elde edeceği gelirden mahrum kalması yanında üyelerin birtakım giderlerinin Birlik tarafından karşılanmasına neden olmak suretiyle Birliği malî açıdan zor duruma soktukları,

v. İkinci grup hayvan ithalatı sürecinde de ithalatçı firma ile protokol yapmamak ve Birlik genel kurul kararında bu hususta bir karar alınmadığı hâlde yönetim kurulu kararına dayalı olarak ithalatçı firmaya avans olarak ödenmek üzere Birliğe 682.000 avro borç vermek suretiyle basiretli bir iş adamı gibi davranmayarak Birliği yüklü miktarda borç altına sokup malî durumunu zorlaştırdıkları gerekçesiyle ilgililer hakkında suç duyurusunda bulunulması

gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

6. Başsavcılık soruşturma raporu doğrultusunda aralarında başvurucunun da bulunduğu Birlik yöneticilerinin görevi kötüye kullanma suçundan şüpheli sıfatıyla ifadelerinin alınması hususunda kolluğa talimat vermiştir. Başvurucu soruşturma evresinde şüpheli sıfatıyla alınan ifadesinde; Birlik yönetimi ve ithalatçı firma arasında 2014 yılında yapılan hayvan ithalatı nedeniyle oluşan güven ilişkisi sonucunda 2015 yılında tekrar aynı konuda anlaşma yaptıklarını, ithalatçı firmanın hayvan alımı için kendilerinden avans istediğini, Birliğin ve ona bağlı iktisadi işletmenin peşin parası olmamasının yanı sıra Birliğin banka kredisinde garantör olabilmesi için hesabında para bulunması gerektiğini, bu nedenlerle Birliğe kendi şirketinden para sağladığını, bu konuda da Birlik yönetimi olarak karar aldıklarını, parayı ithalatçı firmaya aktardıklarını, ancak ithalatçı firmanın protokol imzalamaktan kaçınarak avansı kullanıp hayvan ithal etmesine rağmen hayvanları üyelere teslim etmediği gibi hayvanları haricen piyasaya sattığını, ayrıca avans olarak aldığı parayı da iade etmediğini, bu nedenle ithalatçı firma hakkında icra takibi başlatıp suç duyurusunda bulunduklarını, Birliğin bu firma ile olan ilişkisi nedeniyle herhangi bir zararının bulunmadığını, ödenen avansı Birliğe kendisinin verdiğini, Birliğin hayvan ithalatı nedeniyle kâr etmemesinin ithalatçı firmanın kusurundan kaynaklandığını beyan etmiştir. Yönetimde yer alan ve şüpheli sıfatıyla ifadeleri alınan kişilerden C.C. soruşturma sonucu olaylarla ilgili bilgi sahibi olmadığını savunmuş, diğer şüpheliler ise başvurucuyla aynı doğrultuda ifade vermiştir.

7. Soruşturmanın tamamlanması üzerine 7/6/2018 tarihinde Başsavcılık;

i. İthalatçı firma yetkilileri hakkında, bu firmanın ithal edilen hayvanları Birlik üyelerine teslim etmemesi ya da eksik teslim etmesi şeklindeki iddialarının özel hukuk uyuşmazlığı niteliğinde olduğu ve taraflar arasında Afyonkarahisar 1. Asliye Hukuk Mahkemesi nezdinde açılan davanın (Hukuk davası) derdest olduğu, dolayısıyla ithalatçı firma yetkililerinin üzerlerine atılı dolandırıcılık suçunun unsurlarının oluşmadığı,

ii. Müşteki A.K. ve ithalatçı firma yetkililerinin de başvurucunun iktisadi işletmeye ait banka hesabında Türk lirası cinsinde bulunan paraların dövize çevrilmesi nedeniyle oluşan kur farkını almak suretiyle irtikap ve dolandırıcılık suçlarını işlediğine dair iddialarını destekleyen delil bulunmadığı gerekçesiyle başvurucu ve ithalatçı firma yetkilileri hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair ek karar vermiştir.

8. Diğer yandan aynı tarihte Başsavcılık; soruşturma raporunda yer verilen tespitler doğrultusunda aralarında başvurucunun da bulunduğu dokuz Birlik yöneticisinin basiretli bir iş adamı gibi davranmadıkları, bu bağlamda Birliğin uhdesinde kalması gereken 175.000 TL'yi ithalatçı firmaya devredip bedelini tahsil etmedikleri ve herhangi bir genel kurul kararına dayanmaksızın ithalatçı firmaya 682.000 avro avans verip Birliği yüklü miktarda borç altına soktukları, bu nedenle de Birliği borçlandırıp malî açıdan zora sokmak suretiyle 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 257. maddesinde düzenlenen görevi kötüye kullanma suçunu işledikleri iddiasıyla iddianame düzenlemiştir. Anılan iddianamede, soruşturma evresinde konuya ilişkin suç duyurusunda bulunan Birlik üyelerine suçun mağduru olarak yer verilmiştir.

9. Afyonkarahisar 5. Asliye Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) görülen yargılama sırasında başvurucu 1/11/2018 tarihli ilk celsede alınan savunmasında;

i. 2014 ve 2015 yıllarında yapılan olağan genel kurul toplantılarında yönetim kuruluna yurt dışından canlı havyan getirmek amacıyla yetki verildiğini,bu verilen yetkiye istinaden

ithalatçı firma ile 250 büyükbaş hayvan getirtmeleri için sözleşme yapıldığını, herhangi bir sorun olmadan hayvanların Birlik üyelerine dağıtıldığını, bu dağıtımda sorun olmayınca ithalatçı firmaya güven duyup ikinci kez sipariş verdiklerini, Birlik üyelerinin de bunun için yoğun talepte bulunduğunu, ithalatçı firma ile görüştüklerinde yurt dışından hayvan alabilmek için avans vermeleri gerektiğini söylediklerini, ikinci sipariş için sözleşme yapmadıklarını, Birliğin hesabında da para olmadığı için kendi cebinden 682.000 avroyu avans olarak ithalatçı firmaya ödediğini, buna ilişkin dekontları da olduğunu,

ii. İddianamede belirtilen 175.000 TL'nin de Birliğin değil kendi parası olduğunu, ilk sipariş için üyelerin bankadan çektiği kredilerin Birliğin hesabına girdiğini, krediye konu paranın da ithalatçı firmaya ödendiğini, Birliğin hesabında krediye konu para kalmadığını, 175.000 TL'nin ise ilk sipariş için kendi hesabından avans olarak Birlik hesabına aktarılan ve ithalatçı firmaya ödenen para olduğunu, Birlik üyelerinin bu konuda zararlarının oluşmadığını,

iii. İthalatçı firma tarafından yaklaşık 500 hayvanın yurt dışından getirtildiği ve onlara avans verdikleri hâlde hayvanların usulsüz şekilde Birlik üyeleri yerine başka kişilere verildiğini, bu konuda da şikâyetçi olmaları üzerine Genel Müdürlük tarafından ithalatçı firmaya para cezası verildiğini, ithalatçı firmanın kendilerini dolandırdığını, kredi masraflarının protokolden kaynaklandığını ve bu masraflara kendisinin neden olmadığını, oluştuğu iddia edilen zararların kendisinden kaynaklanmaması nedeniyle bu zararı karşılamak istemediğini savunmuştur.

iv. Başvurucu müdafii bu celsede Birliğin zarara uğrayıp uğramadığı hususunda bilirkişi incelemesi yapılmasını ve Genel Müdürlüğe müzekkere yazılarak ithalatçı firmaya verilen cezalara dair belgelerin Mahkemeye gönderilmesini talep etmiştir.

10. Aynı celsede savunma yapan Birlik yöneticisi diğer sanıklar da soruşturma evresinde alınan ifadelerini tekrar etmiştir. Yargılamanın ikinci celsesinde Genel Müdürlük tarafından gönderilen belgeler okunmuştur. Duruşma Tutanağı'nda Genel Müdürlük tarafından herhangi bir para cezası verilmediği ancak ithalatçı firmanın taahhüdünü yerine getirmemesi nedeniyle Genel Müdürlük tarafından bu firma aleyhine hukuk davası açıldığı belirtilmiştir.

11. İddianamede suçun mağduru olarak yer verilen Birlik üyelerinden bazıları davaya katılma talebinde bulunmamış, kalan otuz iki kişi ise yargılama sırasında alınan ifadelerinde genel olarak hayvanların teslimi konusunda yaşanan sorunlar nedeniyle farklı miktarlarda zararlarının oluştuğunu ileri sürmüş, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile söz konusu otuz iki kişinin davaya katılma talebinde bulunmaları üzerine Mahkeme; Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının yanı sıra anılan kişilerin davaya katılan olarak kabullerine dair ara karar vermiştir.

12. Yargılamanın 19/11/2019 tarihli celsesinde Mahkeme, tarafların iddia ve itirazları doğrultusunda biri Sayıştaydan emekli, ikisi de Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı kontrolörü olan üç kişiden oluşturulacak heyet aracılığıyla konuya ilişkin bilirkişi raporu düzenlenmesi hususunda Ankara nöbetçi asliye ceza mahkemesinden istinabe talep edilmesine karar vermiştir.

13. Mahkemenin belirttiği ünvanlara sahip bilirkişiler tarafından düzenlenen 28/5/2020 tarihli bilirkişi raporunda muhakeme sürecinde alınan tüm ifadelerle soruşturma raporunda rakamsal verilerle birlikte yer verilen değerlendirmelere değinilmiş ve sonuç olarak

iddianameye konu olan eylemler de dâhil olmak üzere soruşturma raporunda değinilen ve denetlemeye konu olan tüm hususlar bakımından aralarında başvurucunun da bulunduğu sanıkların görevlerinin gereklerine aykırı hareket ederek Birlik ve üyelerinin mağduriyetine neden olmak suretiyle görevlerini kötüye kullandıkları mütalaa edilmiştir. Başvurucu müdafii bilirkişi raporuna karşı sunduğu itiraz dilekçesinde, yargılamanın ikinci celsesinde Bakanlığın katılan sıfatıyla davaya kabulüne karar verildiği hâlde bilirkişi heyetinde yer alan iki kişinin Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı bünyesinde memuriyet görevlerinin bulunduğunu, dolayısıyla bu kişiler katılan Bakanlığın mensupları oldukları için davada bilirkişi olarak görev yapamayacaklarını ileri sürerek bilirkişi raporunun hükme esas alınmamasını ve yeniden oluşturulacak heyet tarafından tekrar bilirkişi incelemesi yapılmasını talep etmiştir.

14. Yargılamanın son celsesinde başvurucu müdafii bilirkişi raporuna itiraz dilekçesinde dile getirdiği hususları tekrar etmiş, bunun üzerine Mahkeme, başvurucu müdafiinin itiraz ettiği hususların adil yargılanma hakkının ihlaline neden olabilecek nitelikte olduğunu değerlendirmiş ve söz konusu raporun hükme esas alınmamasına dair ara karar vermiştir. Bununla birlikte Mahkeme anılan ara kararda dosyanın kapsamı, mevcut deliller ve yargılamanın geldiği aşama itibarıyla da yeniden bilirkişi incelemesi yapılmasının gerekli görülmediği gerekçesiyle başvurucu müdafiinin bu yöndeki talebini reddetmiştir. Yargılama sonucunda Mahkeme 9/7/2020 tarihinde görevi kötüye kullanma suçundan başvurucu dışındaki diğer yönetim kurulu üyesi sekiz sanığın 11 ay 7 gün hapis, başvurucunun ise 1 yıl 10 ay 15 gün hapis cezasıyla cezalandırılmalarına karar vermiştir. Mahkûmiyet gerekçesinde yer verilen deliller ve değerlendirmeler şöyledir:

"İddia, sanıkların savunması, sanıklara ait nüfus ve adli sicil kaydı, müştekiler beyanı, katılanlar beyanları, tanık beyanları, dosya arasında bulunan delil niteliğine haiz tüm belge ve evraklar ile tüm dosya kapsamından;

I. Grup Hayvan İthalatı Bakımından Yapılan Değerlendirmede:

Tarım ve Orman Bakanlığı'nın 04/02/2014 tarih ve 1032 sayılı Olur'u ile 'Yetiştirici ile Sözleşme Yapmak Suretiyle Özel İzne Tabi Damızlık Gebe Düve İthalatı Uygulama Talimatı' kapsamında Afyonkarahisar ili merkez İlçe, Şuhut, Sinanpaşa, ve İscehisar Süt Üreticileri Birliği üyesi yetiştiricilere dağıtılmak üzere 300 adet simental ırkı damızlık gebe düve ithal edilmesi hususunda ithalatçı firma olan [ithalatçı firma] İle Birlik arasında 03/09/2014 tarihli protokol imzalandığı, ancak Bakanlık Temsilcileri nezaretinde hayvanların belirtilen nitelikleri taşıyıp-taşımadığı değerlendirilerek, yurt dışından yapılan seçim sonrası 300 adet büyük baş hayvan yerine, bu protokol icabınca yurt dışından toplamda 250 hayvanın ithal edildiği; Ziraat Bankası ile Birlik arasında 11/07/2014 tarihli protokole göre 'hayvan ithal edecek her bir üye için hayvan başına 7.700 TL olmak üzere' kredi tahsisi yapıldığı; buna göre ithal edilen ve üyelere dağıtımı yapılan toplam 250 hayvan bedeli olarak 7.700 TL x 250 = 1.925.000 TL olduğu, Birlik ile ithalatçı firmanın imzaladığı protokole göre hayvan başına 700 TL'nin Birliğin uhdesinde kalacağı ve bu miktarın hayvan sigortaları ile Birlik geliri olarak kullanılacağı, buna göre ithalatçı firmaya toplam 7000 x 250=1.750.000 TL ödeme yapılması gerektiği halde, toplamda 1.910.000 TL'nin [...] Bankası aracılığıyla 6 farklı tarihte çeşitli miktarlar olarak Birlik tarafından ithalatçı firmaya ödendiği, yani sonuç olarak 160.000 TL fazladan ödeme yapıldığı,

II. Grup Hayvan İthalatı Bakımından Yapılan Değerlendirmede:

Birinci Hayvan İthalatından sonra Birlik aracılığı ile 80 adet üyeye dağıtılmak üzere 800 baş

Simental ırkı damızlık gebe hayvan ithalatına Hayvancılık Genel Müdürlüğünün 03.02.2015 tarih ve 70251323-020/1539 sayılı Olur'u ile izin verildiği,

Ancak bu aşamada Birlik ile ithalatçı firma arasında II. Grup hayvan ithalatına ilişkin karşılıklı hakları, yükümlülükleri ve borçları düzenleyen bir sözleşmenin düzenlenmesi gerekirken düzenlenmediği,

Söz konusu ithalat ile ilgili olarak 'toplam 682.000 EURO'nun önce Birlik Başkanı Osman DERİN tarafından şahsi hesabından birliğin hesaplarına borç olarak' aktarıldığı, bu para Birlik hesaplarına intikal ettirildikten sonra ise ithalatçı firmaya avans olarak gönderilerek Birliğin sanık Osman DERİN'e karşı borçlandırıldığı,

Sonrasında Almanya'da ithal edilecek 300 baş hayvan için Tarım ve Orman Bakanlığı'nca Kontrol Belgesi düzenlendiği, geçici ithalatı uygun görülen 153 adedinin karantina işlemlerinin 22/04/2015 tarihinde tamamlandığı, aynı şekilde Genel Müdürlük Makamının 23/03/2015 tarih ve 4407 sayılı Olur'u ile ithalatçı firmanın önceki ithalatına ek olarak ithalatı yapılan 85 adet hayvanın karantinasının ise 12/06/2015 tarihinde tamamlandığı,

İthali gerçekleştirilen damızlık gebe düvelerin üyeler tarafından teslim alınabilmesi için [...] Bankasınca Birlik üyelerine tahsis olunan 77.000 TL kredinin, Birlik Başkanı olan sanık Osman Derin'in onayına istinaden kullanılması mümkün olduğu halde, sanık Osman Derin'in bu onayı vermeyerek, krediyi Bloke ettirdiği ve bundan dolayı Birlik üyelerinin hayvanları teslim alamadıkları ve kredi tahsisi de gerçekleştiğinden, bankaya karşı 'kullandırılan kredinin, kullandırım tarihinde EURO'ya çevrilerek hesabımda blokeli tutulması ve hayvanların teslimine müteakip blokenin kaldırılarak Birliğin/iktisadi işletmesinin ilgili hesabına aktarılmasını kabul ediyorum.' şeklindeki taahhütleri çerçevesinde, Birlik üyelerince başvurulan kredilerin kullandırım tarihi itibariyle Euro hesabına çevrilmesi sonucu kur artışından kaynaklanan ekonomik zararlarının söz konusu olduğu,

Yine [ithalatçı firmanın da] hayvanları Birlik üyelerine teslim edememesinden kaynaklanan ekonomik zararlarının söz konusu olduğu, zira karantina işlemleri tamamlandığı halde, Birlik ve üyelere ayrı ayrı çektiği ihtarnamelerin ve Bakanlığa yaptığı müracaatın da sonuçsuz kalması üzerine Birlik üyelerine teslim edilemeyen hayvanların beslenme, bakım ve muhafaza giderlerinden kaynaklanan ekonomik zararların söz konusu olduğu, her ne kadar ithalatçı firma son çare olarak Afyonkarahisar İli Bolvadin İlçesinde bulunan [... İşletme numaralı A.E. Şirketine] elinde kalan hayvanları satarak, bu durumu 21/05/2015 tarihli dilekçe ile Hayvancılık Genel Müdürlüğüne bildirmiş ise de, ithalatçı firmanın ithalat aşamasında Hayvancılık Genel Müdürlüğüne verdiği taahhütnamede belirtildiği üzere; 'mücbir sebeplerin dışında söz konusu ithal hayvanların sözleşme yapılan birlik üyelerine dağıtılacağının taahhüt edilmiş olduğundan, birlik üyeleri dışında üçüncü şahıslara satış talebinin uygun görülmediği' hususunun bildirildiği ve Hayvancılık Genel Müdürlüğünce yine ithalatçı firmanın 17/03/2015 tarihli taahhütnamesinde yer alan 'sözleşme yaptığımız çiftçilere, birliklere, kooperatiflere ve/veya üyelerine karantina sonucu sağlık sertifikasında belirtilen hastalıklar yönünden negatif çıkan damızlık hayvanları dağıtacağımızı, sözleşme yapmadığımız yetiştiricilere satmayacağımızı ve/veya başka birilerine devretmeyeceğimizi, amacı dışında kullanmayacağımızı, taahhüdümüzün ihlali halinde; yurt dışından ithal ettiğimiz damızlık hayvanların ithal tarihindeki fatura bedeli üzerinden hazineye ödeme yapacağımızı bu belge ile kabul ve taahhüt ederiz.' hükmüne istinaden, ithalatçı firma hakkında tazminat davası açtığı, davanın halen derdest olduğu sübut bulan maddi vakıadır.

Her ne kadar sanıklardan Osman Derin tarafından 'iddianamede belirtilen 175.000,00 TL de

birliğin değil benim şahsi paramdır ... Bu 175.000 TL ise ilk parti için benim şahsi hesabımdan avans olması amacı ile birlik hesabına aktarılan ve ithalatçı firmaya ödenen kalan miktardır. ... İthalatçı firma tarafından yaklaşık 500 tane hayvan yurt dışından getirtildi ancak bizim avans vermemize rağmen usulsüz bir şekilde birlik üyelerine değil başka şahıslara verildi. .... İthalatçı firma [... bizi] dolandırdı." şeklinde,

Yine sanık [E.Y.] tarafından 'İthal hayvanlar geldi, Salar beldesine indirildi, biz süt birliği olarak parasını ödedik, karantinanın bitmesini bekledik, karantina bitti, ancak firma malları bize değil de piyasaya sattı' şeklinde,

Diğer sanıklar tarafından ise 'olaya ilişkin ayrıntılı bir bilgiye sahip olmadıkları, tüm işlemlerin Birlik Başkanı olan Osman Derin tarafından gerçekleştirilip, takip edildiği, olaya ilişkin bir kusurlarının bulunmadığı' şeklinde savunmalarını sunmak suretiyle, üzerine atılı suçlamayı kabul etmemişlerse de; dosya kapsamı ve mevcut deliller itibariyle, sanıkların oluşa uygun düşmeyen, dosya kapsamındaki delillerle uyumluluk arz etmeyen, çelişkili savunmalarına mahkememizce itibar edilmemiş ve maddi vakıa kısmında ayrıntıları ile açıklanan eylemleri neticesinde sanıkların üzerine atılı olan görevi kötüye kullanma suçunu işledikleri Mahkememizce sabit görülm[üştür.]"

15. Mahkeme kararında ayrıca katılanların zararlarının karşılanmadığı gerekçesiyle başvurucu ve diğer sanıklar hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin koşulların oluşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

16. Başvurucunun yanı sıra sanıkların bazıları mahkeme kararına karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Başvurucu;

i. Bakanlığa bağlı İl Müdürlüğü tarafından ithalatçı firmaya açılan hukuk davasında firmanın 27/3/2015 tarihinde yurt dışından getirdiği 153 hayvanı aralarında sözleşme yaptıkları Birlik üyelerine dağıtmayıp A.E. Şirketine sattıkları, bu suretle ithalata ilişkin verdikleri taahhüdü ihlal ettiklerinden bahisle 153 hayvanın fatura bedeli olan 336.000 avronun ithalatçı firmadan talep edildiğini, davada alınan bilirkişi raporunda taahhüdün davalı ithalatçı firmadan kaynaklanan nedenle ihlal edildiğinin belirtildiğini, benzer şekilde ek bilirkişi raporunda da ithalatçı firmanın en başından beri 153 hayvanın sözleşme yapılan kişilerden farklı kişilere satılması amacıyla hareket ettiklerine dair kanaatlerinde değişiklik olmadığının mütalaa edildiğini,

ii. İthalatçı firma yetkilisinin hayvanları teslim almaları için üyelere ihtarname göndermesinin kendi kötü niyetini gizlemeye yönelik olduğunu, ikinci hayvan ithalatı sürecinde ithalatçı firma ile protokol imzalanmamasının ve banka kredisindeki blokenin kaldırılmamasının kendisinin görevlerinin gereğine uygun davrandığını gösterdiğini, yine bu hususta sözleşme imzalanabilmesi için firmaya ödenen 682.000 avronun ödenmesi hususunda iki kez ihtarname gönderdiklerini, bu paranın zaten kendisine ait olduğunu ve paranın geri ödenmemesi nedeniyle Birlik yerine kendisinin zarara uğradığını,

iii. İthal hayvanların Birlik üyelerine teslim edilmemesinden doğan zararların da birlik yönetimi yerine ithalatçı firmanın eylemlerinden kaynaklandığını,

iv. İddianamede müşteki olarak gösterilen kişilerin yanı sıra yargılama sırasında da davaya katılan olarak kabul edilen kişilerin hiçbirinin gerçek anlamda bir zararlarının oluşmadığını, var olduğu iddia edilen ve rakamsal olarak belirtilen zarar miktarlarının da gerçeği yansıtmadığını, dolayısıyla üyelerin kaynağını kanıtlayamadıkları zararların giderilmediği gerekçesiyle hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına yer olmadığına karar

verilmesinin hukuka aykırı olduğunu,

v. Mahkemece gerekli görülürse ilk grup hayvan ithalatı açısından ödenmesi gereken ile ithalatçı firmaya ödenen bedeller arasındaki fark olan 160.000 TL'yi Birliğe ödemeye hazır olduğunu, ancak yargılama sırasında bu konuda bir ara karar ve kendisine süre verilmeden mahkûmiyet kararı verildiğini,

vi. Bilirkişi raporuna yönelik itirazı kabul edildiği hâlde konuya ilişkin başka rapora dayanılmaksızın karar verildiğini ancak ara kararıyla hükme esas alınmayacağı belirtilen bilirkişi raporunun mahkûmiyet gerekçesinde zımni olarak hükme esas alındığını,

vii. Kredinin bloke süresi içinde dövize çevrilerek kur artışından kaynaklanan zarar oluştuğu yönündeki kabulün doğru olmadığı gibi bu yöndeki bir eyleme iddianamede de yer verilmediğini, dolayısıyla kendisine bu hususta ek savunma hakkı tanınmadan mahkûmiyet kararı verildiğini, diğer yandan bu iddiayı destekleyen bilirkişi raporunun da olmadığını ileri sürmüştür.

17. Konya Bölge Adliye Mahkemesi 6. Ceza Dairesi, Mahkemeye yönelik istinaf kanun yoluna başvuru taleplerini 25/12/2020 tarihinde kesin olmak üzere esastan reddetmiştir.

18. Başvurucu, nihai kararı 4/1/2021 tarihinde öğrendikten sonra 25/1/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

19. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Silahların Eşitliği ve Çelişmeli Yargılama İlkelerinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

20. Başvurucu, Mahkemenin son celsede ara kararla hükme esas alınmayacağını kararlaştırdığı bilirkişi raporuna mahkûmiyet gerekçesinde zımnî olarak dayandığını ve var olduğunu kabul ettiği zararın tespiti açısından yeniden bilirkişi raporu almaksızın karar verdiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

21. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; konuya ilişkin Anayasa Mahkemesi içtihatlarına yer vermiş; ihlal iddiaları incelenirken bu içtihatların, somut olayın kendine özgü koşullarının ve konuya ilişkin Bakanlığa Tarım ve Orman Bakanlığı Hukuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün gönderdiği belgelerin dikkate alınması gerektiğini vurgulamıştır. Söz konusu belgelerde değinilen açıklamalar şöyledir:

i. Soruşturma raporunda Birlik yöneticilerinin Birliğin uhdesinde kalması gereken 175.000 TL'nin ve genel kurul kararı olmaksızın 682.000 avronun ithalatçı firmaya ödenmesi ile Birliğe ait otomobilin ithalatçı firmaya devredilmesine karşın bedelinin tahsil edilmemesi şeklinde üç ayrı usulsüzlük tespit edildiği,

ii. Başvurucunun her üç eylemi de protokole dayanmaksızın gerçekleştirdiği, diğer yandan ithalatçı firmanın taahhüdüne aykırı davranması nedeniyle açılan hukuk davasında cezai şart olarak 336.000 avro ödemesine karar verildiği, firmanın bu karara yönelik istinaf kanun yoluna başvuru talebinin de başvuru harcının yatırılmaması nedeniyle reddedildiği, başvurucunun 175.000 TL ve 682.000 avro miktarındaki parayı ithalatçı firmaya avans olarak verdikleri hâlde Birlik üyelerinin hayvanlarını alamadığını beyan ederek Birlik ve üyelerin zarara uğradıklarını kabul etmiş olduğu, dolayısıyla Mahkemenin bilirkişi raporu yerine muhakeme sürecinde alınan ifadelerin yanı sıra soruşturma evresinde alınan

soruşturma raporuna dayalı olarak yeniden bilirkişi raporu düzenlenmesine gerek görmediği, mahkûmiyet kararında da söz konusu soruşturma raporuna dayandığı,

iii. Hukuk davasının ithalatçı firma ile Tarım ve Orman Bakanlığı İl Müdürlüğü tarafından açılan cezai şart alacağına ilişkin olduğu ve bu davanın başvurucu hakkındaki ceza davasıyla ilgisinin bulunmadığını vurgulanmıştır.

22. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formunda dile getirdiği itirazlarını yinelemiştir.

23. Başvuru, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri bakımından incelenmiştir.

24. Anayasa Mahkemesi, önüne gelen iddialara ilişkin birçok başvuruda silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin kapsam ve içeriğini belirlemiştir. Bu kapsamda silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin şikâyetlerin Anayasa Mahkemesi tarafından incelendiği, başvuruculara delillerini sunma ve inceletme noktasında mahkemelerce uygun imkânların tanınması gerektiği, tarafların dinlenilmemesi ve taraflara delillere karşı çıkma imkânı verilmemesinin yargılama faaliyetinin hakkaniyete aykırı hâle gelmesine neden olabileceği vurgulanarak ilgili Anayasa kurallarının yorumlandığı anlaşılmaktadır (Yaşasın Aslan [2. B.], B. No: 2013/1134, 16/5/2013, §§ 32-37; Kamil Koç [1. B.], B. No: 2012/660, 7/11/2013, §§ 42-48; Ramazan Tosun [1. B.], B. No: 2012/998, 7/11/2013, §§ 34-42; Yüksel Hançer [1. B.], B. No: 2013/2116, 23/1/2014, §§ 18, 19; Muharrem Keserci [2. B.], B. No: 2012/575, 8/5/2014, §§ 43-55; Ahmet Teyit Keşli [2. B.], B. No: 2013/2237, 18/9/2014, §§ 55-65; Abdulselam Tunç [1. B.], B. No: 2013/6986, 5/11/2014, §§ 56-66; Gürhan Nerse [2. B.], B. No: 2013/5957, 30/12/2014, §§ 33-40; Aziz Ağırlı [1. B.], B. No: 2013/1377, 25/3/2015, §§ 32-43; Düzgit Yalova Gemi İnşa Sanayi A.Ş. [1. B.], B. No: 2013/8756, 15/4/2015, §§ 37-48; Targan Tolga Yungul [2. B.], B. No: 2013/1386, 16/4/2015, §§ 23-31; Durmaz Oto. Petrol Ürünleri İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti. [2. B.], B. No: 2013/1020, 7/5/2015, §§ 22-35; Fahri Gösteriş [1. B.], B. No: 2013/1297, 13/4/2016, §§ 27-37; Zekayi Çelebi [1. B.], B. No: 2014/5633, 18/5/2016, §§ 25-30; Özgür Murat Engin [1. B.], B. No: 2014/7806, 21/9/2016, §§ 38-44; Laleş Çeliker [2. B.], B. No: 2013/8413, 21/9/2016, §§ 24-31; Cezair Akgül [1. B.], B. No:2014/10634, 26/10/2016, §§ 27-31; Gökay Dayan [2. B.], B. No: 2014/12206, 21/9/2017, § 21; Ruhşen Mahmutoğlu [1. B.], B. No: 2015/22, 15/1/2020, § 56).

25. Somut olayda başvurucuya atılı görevi kötüye kullanma suçuna konu eylemler iddianamede, ilk grup hayvan ithalatı sonrası Birliğin uhdesinde kalması gereken 175.000 TL'nin ithalatçı firmaya devredilip bedelinin tahsil edilmemesi ile ikinci grup ithalat sürecinde de herhangi bir genel kurul kararına dayanmaksızın başvurucu tarafından Birlik hesaplarına borç olarak 682.000 avro aktarılması ve bu bedelin ithalatçı firmaya avans verilmesi suretiyle Birliğin yüklü miktarda borç altına sokulması olarak gösterilmiştir (bkz. § 8). Söz konusu eylemler de Birliğe ait defter kayıtlarının, genel kurul ile yönetim kurulu kararlarına dair tutanakların, protokol belgelerinin Birlik ve ithalatçı firmanın karşılıklı olarak birbirlerine gönderdikleri ihtarnamelerin ve banka hesap hareketlerinin incelenmesi sonucu düzenlenen soruşturma raporuyla ortaya konulmuştur. Diğer yandan başvurucu ve diğer sanıklar da 175.000 TL'nin ithalatçı firmaya ödendiğine, 682.000 avronun da genel kurul kararına dayanmaksızın başvurucu tarafından Birlik hesabına borç olarak gönderilip aynı firmaya avans verildiğine dair olgulara itirazda bulunmamıştır.

26. Ayrıca Mahkeme, son celsede başvurucunun bilirkişi raporuna dair yaptığı itirazı

yerinde görerek bu raporun hükme esas alınmayacağına dair ara karar vermiştir (bkz. § 8). Bununla birlikte, mahkûmiyet gerekçesinde başvurucunun iddianameye konu eylemleri gerçekleştirdiğine dair delil değerlendirmeleri bilirkişi raporunda yer verilen tespitlerle benzerlik taşımakta ise de (bkz. § 14) bilirkişi raporundaki tespit ve değerlendirmelere, ilk olarak soruşturma evresinde düzenlenen ve iddianamede yer verilen eylemlere dayanak olan soruşturma raporunda değinildiği ve benzer sonuca ulaşıldığı vurgulanmalıdır (bkz. § 5). Buna ek olarak başvurucunun muhakeme sürecinde soruşturma raporuna ulaşamadığına ve bu raporda değinilen tespitlere etkili şekilde itirazlarını sunamadığına dair iddiası da bulunmadığı gibi yargılamanın 1/11/2018 tarihli celsesinde davaya konu paraların ithalatçı firmaya gönderilmesi eylemleri açısından savunmalarını ortaya koyduğu ve zararı gidermek istemediğini beyan ettiği de gözden kaçırılmamalıdır (bkz. § 9). Sonuç olarak Mahkemenin başvurucunun soruşturma raporu başta olmak üzere hükme esas alınan tüm delillerin doğruluğunun ve güvenilirliğinin sınanması için gösterdiği delillerle ilgili gerekli ve yeterli inceleme/değerlendirme yapmadığından, böylelikle de başvurucuyu iddia makamı karşısında usule ilişkin imkânlardan yararlanma noktasında önemli ölçüde dezavantajlı konuma düşürdüğünden söz edilemeyecektir.

27. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

28. Başvurucunun;

i. Birlik ve iktisadi işletme adına ithalatçı firmaya ihtarnameler gönderen vekilin yargılama sırasında kendisinden şikâyetçi olan müşteki ve katılanların vekilliğini sürdürmesi, zararın karşılanması için yeterli süre verilmemesi ve Mahkemenin gerekçeli kararının istinaf kanun yoluna başvuru süresinin son gününde Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemine (UYAP) yüklenmesi nedeniyle savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının Hikmet Balabanoğlu ([2. B.], B. No: 2012/1334, 17/9/2013) kararı doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması,

ii. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına yer olmadığı kararı verilmesi nedeniyle Birlikteki hak ve yetkilerini kanunen kaybetmesi ve meslekî faaliyetlerini yerine getirmekten mahrum kalması nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının Özlem Kenan ([1. B.], B. No: 2018/25808, 7/4/2021, §§ 20-63) kararı doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması,

iii. Mevcut deliller açık ve bariz şekilde hatalı olarak değerlendirilerek mahkûmiyet kararı verildiğine ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmadığına ilişkin iddiasının da Ahmet Sağlam ([2. B.], B. No: 2013/3351, 18/9/2013) kararı doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ

OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

C. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 26/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SERKAN KAPLAN

B. No: 2021/12977 | Karar tarihi: 26.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/12977

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SERKAN KAPLAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/12977)

Karar Tarihi: 26/2/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Serkan KAPLAN

Vekili : Av. Turan ZEKİ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; işverenle güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle iş sözleşmesinin feshedilmesi üzerine açılan işe iade davasında, davanın sonucuna etkili iddianın kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ve uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, 2011 yılında Kırıkkale İl Emniyet Müdürlüğünde (Emniyet Müdürlüğü) şoför olarak çalışmaya başlamıştır. Başvurucu hakkında "Anayasaya aykırı bir ideolojiyi yaymaya çalışmak, terör ve şiddet olaylarına karışmak veya sabotaja yönelik fiillerde bulunmak" iddiasıyla disiplin soruşturması başlatılmıştır. Disiplin soruşturması sonucunda başvurucu, Kırıkkale Valiliği İl Emniyet Müdürlüğü İşçi Disiplin Kurulu tarafından 26/6/2018 tarihinde işten çıkarılmasına dair disiplin cezası ile cezalandırılmıştır. Bu ceza uyarınca başvurunun iş akdi tek taraflı olarak 29/6/2018 tarihinde feshedilmiştir.

3. Başvurucu, işten çıkarılmasına dair disiplin cezasının iptali ile feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle 13/7/2018 tarihinde dava açmıştır. Dava

dilekçesinde; terör örgütü propagandası yapma suçundan başlayan yargılamanın hâlen derdest olduğunu, buna rağmen ceza yargılamasına dayanarak iş akdinin feshedilmesi nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiğini belirtmiştir. Terör örgütü propagandası yapmak suçu ile disiplin soruşturmasının başlamasına sebep olan iddia ile bağlantısının bulunmadığını, bu nedenle verilen cezanın ve yapılan feshin haksız ve hukuka aykırı olduğunu ifade etmiştir.

4. Kırıkkale 1. İş Mahkemesi (Mahkeme) 5/3/2020 tarihinde davayı kabul ederek disiplin cezasının iptali ile yapılan feshin geçersizliğine ve başvurucunun işe iadesine karar vermiştir. Kararda; başvurucu hakkında "terör örgütü propagandası yapma" suçundan yapılan yargılamada beraatine karar verildiğini ve beraat kararında, araç içinde iki kişi arasında gerçekleşen konuşma sırasında söylenilen sözlerin terör örgütünün propagandasını yapma veya suç ve suçluyu övme suçlarının unsurlarını oluşturmadığının tespit edildiğini belirtmiştir. Başvurucunun disiplin cezasına dayanak suçu işlemediğinin mahkeme kararı ile sabit olması karşısında disiplin cezasının hukuka aykırı olduğunu ifade etmiştir. Disiplin cezasının iptalinin gerekmesine bağlı olarak başvurucunun iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedene dayanmadığı sonucuna varmıştır.

5. İçişleri Bakanlığı 11/8/2020 tarihinde karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur.

6. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 29. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 27/1/2021 tarihinde istinaf başvurusunu kabul ederek mahkeme kararını kaldırmış ve davanın reddine kesin olarak karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şu şekildedir:

"Davacının Kırıkkale C. Başsavcılığı'nın 08/11/2016 gün ve 2016/217 Esas sayılı iddianamesinde belirtilen ve kendisi ile birliktetanık arasında otomobil içerisinde başka bir kimsenin bulunmadığı bir ortamda gerçekleşen konuşması sırasında söylediği ve ceza yargılamasına konusözlerinin, suçu ve suçluyu övme suçunun yasal unsurlarını taşımadığı ancak bu durumundavalı işveren açısından davacı işçisine karşı duyduğu şüphe ve aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açacak nitelikte olup iş ilişkisinin işveren açısından devam ettirilmesi beklenemez. Davacının suçun unsurlarının oluşmaması nedeniyle beraat etmiş olması dikkate alındığında, feshin haklı nedene dayanıp dayanmadığının ileride açılması muhtemel kıdem ve ihbar tazminat davasında değerlendirilebilecek bir husus olduğu, bu aşamada feshin geçerli nedene dayandığı anlaşılmaktadır. Bu nedenlerle, asıl davada istenilen disiplin cezasının iptali ile birleşen davada istenilen işe iade taleplerinin ayrı ayrı reddine karar verilmesi gerekirken kabulü yönünden hüküm kurulması isabetsiz olmuştur. "

7. Başvurucu hakkında "terör örgütü propagandası yapma" suçundan açılan kamu davası sonucunda Kırıkkale 1. Ağır Ceza Mahkemesi, 13/2/2018 tarihinde başvurucunun 8 ay 10 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 4. Ceza Dairesi 12/12/2019 tarihinde bu kararı kaldırmış ve başvurucunun beraatine kesin olarak karar vermiştir. Kararda, otomobil içinde aralarında geçen konuşma sırasında başvurucunun terör örgütünün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek, övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde tanıtmayı, benimsetmeyi ve yaymayı gerektirecek bir beyanının tespit edilemediği belirtilmiştir.

8. Nihai karar başvurucu vekili tarafından Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden 8/3/2021 tarihinde öğrenilmiş ve aynı tarihte bireysel başvuruda bulunulmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Gerekçeli Karar Hakkının ihlal Edildiğine İlişkin İddia

9. Başvurucu tarafından, Bölge Adliye Mahkemesi kararında makul bir gerekçe bulunmadığı ve kendisi tarafından söylendiği iddia edilen sözlerin söylenip söylenmediği konusunda inceleme yapılmadığı belirtilmiştir. Ceza yargılamasında belirtilen sözlerin propaganda niteliğinde olmaması nedeniyle beraat kararı verilmesine karşın Bölge Adliye Mahkemesince herhangi bir değerlendirme yapılmadığı, güven ilişkisinin nasıl zedelendiğine dair yeterli bir açıklama ortaya konulmadığı ileri sürülerek adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddia edilmiştir.

10. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, gerek İş Mahkemesinin gerekse Bölge Adliye Mahkemesinin uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu ve kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini gerekçelendirdiği ve bu suretle hükmün kesinleştiği belirtilmiştir. Mahkemelerce ilgili hukuk kuralları yorumlanarak varılan sonuç ve bu sonuca ilişkin gerekçelerin açıkça keyfî olduğu veya bariz bir takdir hatası içerdiğinin söylenip söylenemeyeceği ile başvurucunun şikâyetlerinin kanun yolu şikâyeti niteliğinde olup olmadığı hususlarının yapılacak kabul edilebilirlik incelemesinde dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir.

11. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında, bireysel başvuru formunda belirttiği hususları yinelemiştir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsamaktadır (daha geniş değerlendirme için bkz. Abdullah Topçu [1. B.], B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75). Nitekim Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında “Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.” denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı yanıt vermesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak mahkemeler, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi [1. B.], B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) mahkemelerin davanın esas sorunlarını inceledikleri gerekçeli karardan anlaşılmalıdır. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve şartlarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, § 35). Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt vermeyi gerektiren usul veya esasa dair iddiaları cevapsız bırakması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

14. Başvurucu Emniyet Müdürlüğü nezdinde şoför olarak görev yapmaktayken hakkında başlatılan disiplin soruşturması sonucunda "Anayasaya aykırı bir ideolojiyi yaymaya çalışmak, terör ve şiddet olaylarına karışmak veya sabotaja yönelik fiilde bulunmak" nedeniyle işten çıkarılma disiplin cezası ile cezalandırılmıştır. Bunun üzerine başvurucunun iş akdi tek taraflı olarak feshedilmiştir. Mahkemece, başvurucunun "terör örgütü

propagandası yapma" suçuna dair yapılan kovuşturma sonucunda beraat ettiği ve disiplin cezasına dayanak fiilin suç olmaması nedeniyle disiplin cezasının hukuka aykırı olduğu belirtilmiştir. Hukuka aykırı cezaya dayanılarak yapılan feshin de geçersiz olduğu ifade edilmiştir.

15. Bölge Adliye Mahkemesi tarafından başvurucunun söylediği sözler suç unsuru taşımasa da söz konusu sözler nedeniyle işverenin şüphe duymasının makul olduğu ve feshin en azından geçerli bir nedene dayandığı ifade edilerek dava reddedilmiştir.

16. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenemese de Yargıtay içtihadında kabul edildiği üzere şüphenin işçinin kişiliğinde bulunan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekmektedir (çok sayıda karar arasında bkz. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 3/10/2018 tarihli ve E.2018/10430, K.2018/20956 sayılı; 26/11/2018 tarihli ve E.2018/11097, K.2018/25472 sayılı kararı). Aksi hâldehukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı bir şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir.

17. Buitibarla, şüphe feshi gerekçesiyle iş akdinin sonlandırıldığı davalarda, özellikle işvereni fesih sonucuna götüren hususların aydınlatılması önem arz etmektedir. Bu kapsamda şüpheye neden olan durum veya olayın/vakıanın -Yargıtay içtihadında da değinildiği gibi- doğrudan işçinin şahsından kaynaklanması, millî güvenliği tehdit eden yapı veya oluşum ile işçi arasında güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olması gerekmektedir. Yine bu noktada mahkemelerce söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi, keyfîliğin önüne geçebilmek adına önem arz etmektedir. Söz konusu kriterlerin -özellikle millî güvenlik ile ilgili hususlarda- esnek değerlendirilebileceği düşünülse dahi bu durumda da makul ve hakkaniyetli bir şekilde mevzunun ele alınması, hem işçi yönünden hem işveren yönünden adil bir denge kurulması icap etmektedir.

18. Bölge Adliye Mahkemesi, başvurucunun sarf ettiği sözlerin neler olduğunu kararında belirtmediği gibi bu sözlerin işveren ile arasında bulunan güven ilişkisini nasıl zedelediğini açıklamamıştır. Öte yandan başvurucu ceza yargılaması neticesinde beraat etmiş olsa da ceza yargılamasında yer alan bilgi ve belgelere ulaşılarak söz konusu verilerin iş akdinin feshine olan etkisinin değerlendirilmesinin önünde -masumiyet karinesine uygun olmak koşuluyla- herhangi bir engel bulunmamaktadır. Bölge Adliye Mahkemesi ceza yargılamasında yer alan verileri değerlendirerek feshin hukuka uygun olup olmadığı konusunda görüşünü ortaya koymalıdır.

19. Sonuç olarak gerekçeli kararda, işveren yönünden başvurucu ile işveren arasındaki güven ilişkisinin sarsılmasına neden olan olay ve olgulara dair yeterli inceleme ve araştırma yapılmadığı, başvurucunun yargılamanın esasına tesir eder nitelikteki iddia ve itirazlarının incelenmediği ve bu iddiaların karşılanmadığı görülmüştür. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

20. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

21. Başvurucu tarafından suçların ve cezaların kanuniliği ilkesinin ve masumiyet karinesinin de ihlal edildiğinin ileri sürüldüğü görülmekte ise de gerekçeli karar hakkının ihlal

edildiğine karar verildiğinden diğer ihlal iddiaları hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca birinceleme yapılmasının gerek olmadığı değerlendirilmiştir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

22. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

23. 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Tazminat Komisyonunun Görevleri ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Kanun'da değişiklik yapan 2/3/2024 tarihli ve 7499 sayılı Kanun uyarınca üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine makul süre şikâyetlerinin Tazminat Komisyonu tarafından inceleneceği düzenlenmiştir. Nitekim Anayasa Mahkemesi Ahmet Kartalkuş kararında ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna ulaşmıştır (Ahmet Kartalkuş, B. No: 2019/39635, 19/3/2024). Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

24. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

25. Başvurucu; ihlalin tespitine, yeniden yargılama yapılmasına ve 100.000 TL manevi tazminata karar verilmesini talep etmiştir.

26. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

27. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır.Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak, yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

28. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK OLMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 29. Hukuk Dairesi (E.2020/2744, K.2021/96) iletilmek üzere Kırıkkale 1. İş Mahkemesine (E.2018/338, K.2020/74)GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 487,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.487,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 26/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ŞİLAN DELİPALTA

B. No: 2021/21311 | Karar tarihi: 26.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/21311

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ŞİLAN DELİPALTA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/21311)

Karar Tarihi: 26/2/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Şilan DELİPALTA

Vekilleri : Av. Zelal Pelin DOĞAN

Av. Mehmet Ümit ERDEM

Av. Arman Çağan YAZİCİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklama tedbirinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 30/3/2021 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyon; başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. Kadıköy Kaymakamlığı tarafından 2/2/2021 tarihli kararla COVID-19 salgını nedeniyle toplum sağlığının korunması, kamu düzeninin sağlanması, salgının yayılmasının engellenmesi amacıyla ve toplumsal iç barışı tehdit edebilecek etkinliklerin gerçekleşme ihtimali gözönüne alınarak 2/2/2021 tarihinden itibaren yedi gün süreyle Kadıköy ilçesindeki tüm açık alanlarda gerçekleştirilmesi planlanan toplantı, miting, yürüyüş, oturma eylemi, basın açıklaması, konser, bildiri dağıtımı gibi etkinlikler yasaklanmıştır.

7. Boğaziçi Üniversitesine yapılan rektör atamasını protesto etmek amacıyla 2/2/2021 tarihinde Kadıköy İskele Meydanı'nda başvurucunun da katıldığı bir gösteri düzenlenmiştir.

8. Olay ve Yakalama Tutanağı'na göre saat 17.30'da İskele Meydanı'nda bir grup toplanmıştır. Kolluk görevlileri tarafından Kadıköy Kaymakamlığının yasaklama kararı bu gruba tebliğ edilmiş ve grup dağılması konusunda uyarılmıştır. Sonrasında görevliler tarafından ses yayma ve yükseltici özelliği olan ses yayın aracı marifetiyle gruba hitaben, yaptıkları eylemin yasak ve kanuna aykırı olduğu, eylemi sonlandırıp dağılmaları gerektiği, dağılmadıkları takdirde müdahalede bulunulabileceği söylenmiştir. Ancak grup üyelerinin yapılan uyarılara rağmen yürüyüş yapmak istemeleri üzerine önlerine bariyer ve set çekilerek yürüyüş yapmaları engellenmiş ve gruba yakalanmalarını sağlamaya yönelik müdahale edilmiştir.

9. Olay ve Yakalama Tutanağı'nda belirtildiği üzere gösteri yürüyüşü gerçekleştirmek isteyen protestocu grup üyelerinin dağılmama konusunda ısrarcı tutum sergileyerek sözlü, fiilî ve saldırgan davranışlarla aktif direnç göstermeleri üzerine 4/7/1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu’nun 16. maddesine istinaden kolluk görevlileri tarafından başvurucunun da aralarında olduğu 93 protestocu, vücut dirençlerini kıracak oranda, artan bir şekilde, kademeli güç kullanılmak suretiyle yakalanmıştır.

10. Olayla ilgili kolluk görevlileri tarafındanİstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) bilgi verilerek alınan talimat doğrultusunda yakalanan ve aralarında başvurucunun da bulunduğu protestocular, 2/2/2021 tarihinde gözaltına alınmış ve haklarında 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na muhalefet suçundan soruşturma işlemlerine başlanmıştır.

11. Başlatılan soruşturma kapsamında başvurucunun ifadesi 3/2/2021 tarihinde kolluk görevlileri tarafından müdafi eşliğinde alınmıştır. Başvurucu; kollukta verdiği ifadesinde, Boğaziçi Üniversitesine rektör atanmasını ve öğrencilerin gözaltına alınmasıyla ilgili olarak basın açıklaması yapılacağını sosyal medyadan duyduğunu, açıklamaya katılmak için olay yerine gittiğini, herhangi bir uyarı yapılmadan gözaltına alındığını ve üzerine atılı suçlamaları kabul etmediğini beyan etmiştir. İfadesi sırasında başvurucuya toplantı esnasında çekilen fotoğrafları gösterilmiştir. Başvurucu; fotoğraftaki kişinin kendisi olmadığını, kendisi olsa dahi kalkanı ve copuyla bir vatandaşa müdahalede bulunan kolluk görevlilerine karşı kendini korumaya çalışan bir kişi olduğunu belirtmiştir.

12. Başvurucu, alınan savunmasının ardından 4/2/2021 tarihinde Başsavcılık tarafından 2911 sayılı Kanun'da yer alan, kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama ile 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 265. maddesinde yer alan görevi yaptırmamak için direnme suçlarını işlediğine dair kuvvetli suçşüphesinin varlığını gösteren olguların ve tutuklama nedenlerinin bulunduğu belirtilerek

tutuklanması istemiyle İstanbul Anadolu 4. Sulh Ceza Hâkimliğine sevk edilmiştir. Başvurucu sorgusunda, itham edilen suçun unsurlarını oluşturduğu iddia edilen eylemlerin tamamen yasal olduğunu, hiçbir suç kastı olmadığını, anayasal haklarını kullanmak amacıyla barışçıl bir şekilde söz konusu toplantıya katıldığını, kolluk kuvvetlerine karşı şiddet içeren bir eylemde bulunmadığını, kolluk kuvvetlerince beden bütünlüğünün hedef alındığı müdahaleler karşısında alandan uzaklaşmaya çalıştığını ifade etmiştir.

13. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından başvurucunun görevi yaptırmamak için direnme suçundan tutuklanmasına karar verilmiştir. Kararda şu ifadelere yer verilmiştir:

"...Şüpheliler A.A. ve Şilan Delipalta'nın üzerlerine atılı görevi yaptırmamak için direnme suçunu işlediğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin (Boğaziçi Üniversitesine rektör atanması konusu ile ilgili olarak gerçekleştirilen eylemler sırasında görevlerini yapmakta olan kolluk kuvvetlerine karşı şüpheli A.A.'nin kolluk görevlisine tekme attığı, yine diğer şüpheli Şilan'ın da kolluk görevlilerinin kalkanlarına yumruk ve tekme atmak sureti ile direndiklerine ilişkin tespit, buna dair görüntü inceleme ve tespit tutanağı içeriği,bu kapsamda eylemlerin gerçekleşme biçimi, önemi, sebepleri, kastın yoğunluğu, kanun ve nizamlara muhalefet derecesi de nazara alındığında şüphelilerin üzerlerine atılı suçu işlediğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığı) bulunması, delillerin tamamının henüz toplanmamış olması ve cezanın üst sınırı da dikkate alınarak delil karartma şüphesinin bulunması, kanunda atılı suça öngörülen müeyyide ile beklenen ceza miktarı karşılaştırıldığında, adli kontrol hükümlerinin bu aşamada yetersiz kalacağının anlaşılması, tutuklama tedbirinin uygulanmasının ölçülü bulunması, tutuklamanın uygun bir tedbir olacağı kanaatine varılmakla şüphelilerin 5271 Sayılı CMK'nun 6352 Sayılı Yasa ile değişik 100 ve devamı maddeleri gereğince görevi yaptırmamak için direnme suçundan ayrı ayrı tutuklanmalarına... [karar verildi.]"

14. Kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçu yönünden ise kuvvetli suç şüphesi bulunsa da başvurucunun isnat edilen diğer suçtan tutuklanmasına karar verilmesi nedeniyle bu suçtan ayrıca tutuklama veya adli kontrol tedbirine hükmedilmesinde hukuki yarar bulunmadığı değerlendirilerek bu suçtan tutuklanmasına yönelik talebin reddine karar verilmiştir.

15. Başvurucu tarafından 8/2/2021 tarihinde tutuklama kararına karşı itiraz kanun yoluna başvurulmuştur. İtirazı inceleyen İstanbul Anadolu 5. Sulh Ceza Hâkimliği, 16/2/2021 tarihinde, tutuklama kararında usule, yasaya ve oluşa aykırılık bulunmadığını değerlendirerek başvurucunun itirazını reddetmiştir.

16. Başsavcılığın 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 108. maddesi uyarınca başvurucunun tutukluluk hâlinin gözden geçirilmesi gerektiği yönündeki talebi üzerine İstanbul Anadolu 7. Sulh Ceza Hâkimliği4/3/2021 tarihinde görevi yaptırmamak için direnme suçundan başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir. Kararda şu ifadelere yer verilmiştir:

"...Şüphelilerin üzerlerine atılı suçu işlediklerine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin bulunması, atılı suçun CMK'nun 100/3 maddesinde düzenlenen katalog suçlardan oluşu, şüphelilerin kaçma şüphesi, delillerin tam toplanmamış oluşu, ölçülülük ilkesi ve AİHM içtihatları, kanunda yazılı cezanın alt ve üst limiti, tutuklu kalınan süre ve tutukluluk halinde değişiklik olmayışı göz önüne alındığında şüphelilerin CMK 108/1 maddesi uyarınca ayrı ayrı tutukluluk hallerinin devamına ... [karar verildi.]"

17. Başvurucu 8/3/2021 tarihinde tutukluluk hâlinin devamı kararına karşı itiraz kanun yoluna başvurmuştur. İtirazı inceleyen İstanbul Anadolu 8. Sulh Ceza Hâkimliği, 17/3/2021 tarihinde başvurucunun itirazının reddine karar vermiştir.

18. Başvurucu 30/3/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

19. Başsavcılık tarafından yürütülen soruşturma sonucunda 19/3/2021 tarihinde başvurucunun 2911 sayılı Kanun'un 33. maddesinde düzenlenen toplantı ve yürüyüşe silahlı katılma ve görevi yaptırmamak için direnme suçlarından cezalandırılması istemiyle İstanbul Anadolu 38. Asliye Ceza Mahkemesi nezdinde kamu davası açılmıştır.

20. 2/4/2021 tarihinde Asliye Ceza Mahkemesi huzurunda gerçekleştirilen ilk duruşmada tutuklama koruma tedbirinden beklenen hukuki yararın elde edilmiş olması, delillerin büyük ölçüde toplanmış bulunması ve tutuklulukta geçirilen süre dikkate alınarak başvurucunun tutukluluk hâli sona erdirilerek tahliyesine karar verilmiştir.

21. İstanbul Anadolu 38. Asliye Ceza Mahkemesi yapılan yargılama sonucunda başvurucunun mahkûmiyetine karar vermiştir. Kararda, kamera görüntülerinde başvurucunun elinde herhangi bir silah veya silahtan sayılan bir şey bulunmadığı nazara alınarak başvurucununeyleminin toplantı ve gösteri yürüyüşüne silahla katılma suçunu değil kanuna aykırı toplantıya katılma ve dağılmamakta ısrar etme suçunu oluşturduğu belirtilerek bu suçtan 5 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir. Görevi yaptırmamak için direnme suçundan ise 8 ay 10 gün hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir.

22. Başvurucu, karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf incelemesi bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla bölge adliye mahkemesinde devam etmektedir.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

23. Anayasa Mahkemesinin 26/2/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

24. Başvurucu; suç işlediğine dair kuvvetli şüphe olmadan özgürlüğünden mahrum bırakıldığını, tutuklama nedenlerinin bulunmadığını ve tutuklamanın ölçülü olmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

25. Başvurucu ayrıca barışçıl bir gösteriye katıldığı için tutuklandığını belirterek toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

26. Son olarak başvurucu; tutuklanmasındaki asıl amacın rektör ataması üzerine hükûmete yönelik gelişen muhalif görüşlerin büyümesini kısıtlamak, kendisinin ve diğer göstericilerin sesini kısmak olduğunu belirterek Anayasa’nın 13. maddesinin ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 18. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

27. Bakanlık görüşünde, Anayasa Mahkemesinin verdiği bazı kararlara ve derece mahkemelerinin gerekçelerine yer verilmiş; inceleme yapılırken Anayasa'nın ve mevzuatın ilgili hükümlerinin, Anayasa Mahkemesi içtihadının ve somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir.

28. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru dilekçesindeki iddialarını yinelemiştir.

B. Değerlendirme

29. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

30. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

31. Başvurucunun şikâyetlerinin tutuklama tedbirinin hukukiliğiyle bağlantılı olarak Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında incelenmesi gerekir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

32. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

33. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Başvurucu, görevi yaptırmamak için direnme suçundan 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır. Dolayısıyla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

34. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön şartı olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

35. Somut olayda başvurucunun toplantı ve gösteri yürüyüşüne silahlı katılma suçundan da tutuklanması talep edilmiş ise de Hâkimlik bu talebi reddetmiş, başvurucunun sadece görevi yaptırmamak için direnme suçundan tutuklanmasına karar vermiştir. Dolayısıyla sadece bu suç yönünden bir inceleme yapılacaktır. Tutuklama kararında görevi yaptırmamak için direnme suçunun işlendiğine dair kuvvetli şüphenin varlığına dayanak olarak, Görüntü İnceleme ve Tespit Tutanağı'na atıfla başvurucunun kolluk görevlilerinin kalkanlarına yumruk ve tekme atması gösterilmiştir. Somut olayın koşullarında, Sulh Ceza Hâkimliğince başvurucunun suçu işlediğine dair kuvvetli belirti bulunduğunun kabulünden ayrılmayı gerektirecek bir husus bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

36. Başvurucu hakkında uygulanan ve kuvvetli suç şüphesinin bulunması şeklindeki ön şartı yerine gelmiş olan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir.

37. Tutuklama kararında delilleri karartma şüphesinin bulunduğu iddia edilse de bu

tutuklama nedeninin somut olayda bulunduğunu söylemek ikna edici görünmemektedir. Zira tutuklama kararında da belirtildiği üzere atılı suça ilişkin olarak Görüntü İnceleme ve Tespit Tutanağı bulunmaktadır. Bu delil hâlihazırda soruşturma makamlarının elindedir. Tutuklama kararında kaçma şüphesine ilişkin bir değerlendirmeye ise yer verilmemiştir. Öte yandan atılı suç, tutuklama nedeninin varsayılabildiği katalog suçlardan da değildir. Dolayısıyla başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirine ilişkin kararda yer alan açıklamaların, başvurucunun kaçma ve delilleri karartma şüphesinin bulunduğunu ve buna dair somut olgular olduğunu ilgili ve yeterli gerekçelerle ortaya koyduğunu söylemek mümkün değildir. Bu nedenle tutuklama tedbirinin hukuki olmadığı sonucuna varılmıştır.

38. Varılan bu sonuç karşısında tedbirin ölçülülüğü yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

39. Açıklanan gerekçelerle tutuklama tedbirinin meşru bir amacının varlığına dair olgular yeterli dayanaklarla ortaya konulmadan başvurucu hakkında bu tedbirin uygulanmasının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan güvencelere aykırı olduğu sonucuna varılmıştır.

40. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

V. GİDERİM

41. Başvurucu; ihlalin tespitini, yeniden yargılama yapılmasını ve 100.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesini talep etmiştir.

42. Anayasa Mahkemesince yapılan inceleme sonucunda Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu itibarla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Başvurucu hakkındaki tutuklama tedbiri sona ermiştir. Dolayısıyla ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Diğer taraftan yalnızca kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğinin tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya talebiyle bağlı olarak net 100.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekmektedir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 19. maddesi üçüncü fıkrası bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 100.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

D. 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 26/2/2025 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ AYDIN

B. No: 2021/23018 | Karar tarihi: 26.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/23018

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ AYDIN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/23018)

Karar Tarihi: 26/2/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Ali AYDIN

Vekili : Av. Mehmet Kutluay IŞIK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; uzman jandarma ve uzman erbaşlıktan astsubaylığa geçiş mülakat sınavına ilişkin yapılan yargılamada, davanın sonucuna etkili iddianın kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, 2006 yılında Jandarma Genel Komutanlığı (İdare) nezdinde uzman jandarma olarak görev yapmaya başlamıştır. 2019 yılında uzman jandarma ve uzman erbaşlıktan astsubaylığa geçiş sınavı (sınav) açılması üzerine başvurucu, sınava başvurmuştur. Gerekli şartları sağladığı tespit edilen başvurucu, birliği olan Kayseri İl Jandarma Komutanlığı tarafından yapılan sözlü sınava katılmış; birlik komutanı, hakkında olumlu kanaat raporu vermiştir. Bunun üzerine başvurucu, yazılı sınava katılmış ve sınavdan 63,5 puan alarak sözlü mülakata girmeye hak kazanmıştır.

3. 5/3/2019 tarihinde gerçekleştirilen mülakat sınavında 53 puan alarak başarısız sayılması üzerine 6/5/2019 tarihinde iptal davası açmıştır. Dava dilekçesinde, mülakat sınavında sorulan sorulara doğru cevap vermesine karşın başarısız kabul edildiğini belirtmiştir. Sınav

komisyonunun nasıl oluşturulduğunun bilinmediğini ve komisyon üyelerinin oluşumunun kendisine tebliğ edilmediğini ifade etmiştir. Son olarak sınavların yetkisiz makam tarafından yapıldığı da dava dilekçesinde yer almıştır.

4. İdare savunmasında, başvurucunun sözlü sınavdan 60 puan almaması üzerine başarısız sayıldığı ve işlemin hukuka uygun olduğu belirtilmiştir. Sınav komisyonu oluşturulma süreci ile ilgili olarak başvurucuya tebliğ yapılmasına dair bir kuralın bulunmadığı ve sınavı yapan makamın yetkili olduğu ifade edilmiştir.

5. Kayseri 2. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 23/10/2019 tarihli ara kararı ile şunları istemiştir:

i. 8/11/2016 tarihli ve 29882 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Başkanlığı Eğitim Merkezi Komutanlığı Temin Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) 37. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca psikolog veya rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümü mezunu üye tarafından bu hususta bir değerlendirme yapılıp yapılmadığı, yapıldıysa değerlendirmeye ilişkin bilgi ve belgenin onaylı sureti

ii. Yönetmelik'in 31. maddesinin birinci fıkrasının (ç) bendi uyarınca davacı ile ilgili değerlendirme yapan mülakat heyetinde öğretim elemanı bulunup bulunmadığı, buna ilişkin bilgi ve belgelerin onaylı bir sureti

6. İdare 15/11/2019 tarihinde ara karara cevabını Mahkemeye sunmuştur.

7. Mahkeme, 27/11/2019 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararda, mülakatın yöntemi ve değerlendirmenin nasıl yapılacağının kanun ve Yönetmelikte ayrıntılı olarak düzenlendiği ve yargı kararıyla yasada öngörülmeyen usuller ihdas edilemeyeceği belirtilmiştir. Kanun ve Yönetmelikte belirtilen kurallara göre gerçekleştirilen mülakat sonucunda başvurucunun yeterlilik puanının (60 puan barajının altında) 53 olması nedeniyle dava konusu işlemin hukuka uygun olduğu ifade edilmiştir.

8. Başvurucu, karara karşı 11/2/2020 tarihinde istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde, davalı idare tarafından sınav konuları ve sınav sorularının önceden hazırlanarak çektiği sayı ile sorulacak soruların belirlendiğini, hangi komisyon üyesinin kaç puan verdiği tutanak altına alındığı hâlde kendisinin sorulara hangi yanıtı verdiğinin tutanak altına alınmadığını ifade etmiştir. Mülakat sınavının yargısal denetimi sağlayacak nitelikte olmadığını ve sınavda heyetin başkanının sivil bir daire başkanı olduğunu dile getirmiştir. Yönetmelik'in ilgili maddesi doğrultusunda psikolog üye tarafından komisyona bir rapor sunulması gerektiği hâlde sunulmadığını ileri sürmüştür.

9. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 15/4/2021 tarihinde istinaf başvurusunu kesin olarak reddetmiştir.

10. Nihai karar başvurucuya 1/6/2021 tarihinde tebliğ edilmiş olup başvurucu aynı tarihte bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Başvurucu, mülakat komisyonunun mevzuata uygun olarak oluşmadığını ve mülakat komisyonu tarafından kendisine ilişkin olarak ayrı ayrı mülakat değerlendirme formunun düzenlenmediğini belirtmiştir. Psikolog üye tarafından yapılan değerlendirmenin mülakat komisyonu ile paylaşılmadığını ve mülakatta sorulan soruların tutanağa bağlanmadığını

ifade etmiştir. Belirtilen hususların dava ve istinaf aşamalarında dile getirilmesine karşın mahkemelerce iddiaların karşılanmadığını, kararlarda bu hususlara dair gerekçe bulunmadığını iddia ederek gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

12. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, başvurucunun temel hak ve hürriyetlerinin ihlal edilip edilmediği konusunda yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsamaktadır (daha geniş değerlendirme için bkz. Abdullah Topçu [1. B.], B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75). Nitekim Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında “Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.” denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı yanıt vermesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak mahkemeler, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi [1. B.], B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) mahkemelerin davanın esas sorunlarını inceledikleri gerekçeli karardan anlaşılmalıdır. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve şartlarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, § 35). Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt vermeyi gerektiren usul veya esasa dair iddiaları cevapsız bırakması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

15. Yönetmeliğin 31. maddesinin 1. fıkrasının (ç) bendinde mülakat komisyonunun; İçişleri Bakanının, biri öğretim elemanı (sivil veya subay) ile biri psikolog veya rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümü mezunu olmak üzere görevlendireceği beş personelden oluşacağı belirtilmiştir. İçişleri Bakanınca üyeler arasından birinin başkan olarak görevlendirileceği ifade edilmiştir. İhtiyaca göre birden fazla mülakat sınav komisyonunun kurulması hâlinde, personelin hangi mülakat sınav komisyonunda görev yapacağı, mülakatın yapılacağı gün, ilgili personelin ve personel temin merkezinden yetkili bir personelin hazır bulunduğu ortamda kura ile belirleneceği ve müşterek tutanakla imza altına alınacağı düzenleme altına alınmıştır.

16. Yönetmeliğin 37. maddesinin 2. fıkrasında, fiziki yeterlilik sınavında başarılı olan adayların, Başkanlıkla koordineli olarak Temin Merkezince oluşturulan mülakat sınav komisyonu tarafından mülakat sınavına tabi tutulacağı belirtilmiştir. Adayların psikolojik yeterliliği; duygusal dengesizlik, dışa dönüklük, uyumluluk, sorumluluk, açıklık ve adayın astsubaylığa istekli olması kıstaslarına göre psikolog veya rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümü mezunu üye tarafından değerlendirileceği ifade edilmiştir. Bu değerlendirmenin mülakat komisyonu ile paylaşılacağı, adaylara, Başkanlıkla koordineli olarak Temin Merkezince belirlenecek soruların yazılı olduğu bir kart çektirileceği, konu

hakkında düşünmesi ve sunum yapması için süre verileceği, konu ile ilgili komisyonca adaya sorular sorulabileceği düzenleme altına alınmıştır. Değerlendirmede adayın; konu hakkında bilgi düzeyi, kendisinden istenileni kavrama, özgüveni, ifade etme yeteneği, beden dilini kullanma becerisi olmak üzere beş ayrı kritere göre ve her bir kriter yirmi puan olmak üzere toplam yüz tam puan üzerinden yapılacağı ve adayın mülakat sınavından başarılı olabilmesi için yüz puan üzerinden en az altmış puan alması gerektiği aktarılmıştır.

17. Başvurucu, uzman jandarma olarak görev yapmaktayken sınava katılmıştır. Yazılı sınavı kazanarak mülakata girmeye hak kazanmış ancak mülakatta başarısız bulunması üzerine dava açmıştır. Mahkeme, mülakat sınavına ilişkin ara karar verdikten sonra davayı reddetmiştir. Gerekçe olarak, sınavın mevzuatta belirtilen şartlara uygun olarak gerçekleşmesi gösterilmiştir. Karar, istinaf aşamasından geçerek kesinleşmiştir.

18. Yargılama makamlarınca gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların, hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekmektedir. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli olmayıp gerekçenin aynı zamanda makul olması da aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varılmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır.

19. Mahkeme davayı reddederken mülakat sınavının mevzuata uygun olmasına dayanmıştır ancak bunun nasıl gerçekleştiğine dair herhangi bir açıklama yapmamıştır. Yönetmeliğin yukarıda belirtilen ilgili maddelerinde (bkz. §§ 15-16) mülakat komisyonun nasıl oluşacağı ve mülakatın ne şekilde yapılacağı belirtilmesine karşın Mahkeme, mülakat komisyonunun kimlerden oluştuğunu söylemediği gibi başvurucunun mülakatına dair ilgili tutanakları getirerek incelediğini ve yapılan işlemlerin hukuka uygun olup olmadığını kararında açıklamamış; herhangi bir detay belirtmemiştir. Yalnızca mülakatın kanun ve yönetmelikte belirtilen kurallara göre yapıldığını ifade etmekle yetinmiştir.

20. Öte yandan Mahkeme 23/10/2019 tarihinde ara kararı vermesine ve psikolog veya rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümü mezunu üye tarafından bu hususta bir değerlendirme yapılıp yapılmadığı ile davacı ile ilgili değerlendirme yapan mülakat heyetinde öğretim elemanı bulunup bulunmadığını sormasına karşın (bkz. § 5) kararında bu verilen ara kararından ve İdare tarafından verilen cevaptan herhangi bir şekilde bahsetmemiştir. Söz konusu kararda istenilen hususların idare tarafından sunulup sunulmadığı, sunulduysa Yönetmelikte belirtilen şartları taşıyıp taşımadığı açıklanmamıştır. Özetle ara kararı yapma amacının idare tarafından verilen cevaba göre karşılanıp karşılanmadığı Mahkeme kararında belirtilmemiştir.

21. Kural olarak mahkeme kararlarında esasa ilişkin hususlarda yeterli gerekçe bulunması hâlinde kanun yolu merciince bu karara atıf yapılarak değerlendirme yapılması makul görülebilir. Mahkeme kararlarında gerekçe bulunmadığı hâllerde ise kişilerin ileri sürdüğü esaslı itirazların kanun yolu mercii tarafından gerekçeli bir şekilde karşılanması gerekir. Somut olayda Mahkeme kararının yukarıda belirtilen bağlamda bir gerekçe içermediği, Bölge İdare Mahkemesi tarafından ise bu karara atıf yapılarak herhangi bir değerlendirme yapılmadığı anlaşılmıştır. Bu itibarla yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

22. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

23. Başvurucu; ihlalin tespiti ile yeniden yargılama talebinde bulunmuştur. Başvurucunun tazminat talebi bulunmamaktadır.

24. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

25. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak, yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Kayseri 2. İdare Mahkemesine (E.2019/447, K.2019/962) GÖNDERİLMESİNE,

D. 487,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.487,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 26/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SÜRAT KARGO LOJİSTİK VE DAĞITIM HİZMETLERİ A.Ş.

B. No: 2021/50841 | Karar tarihi: 26.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/50841

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SÜRAT KARGO LOJİSTİK VE DAĞITIM HİZMETLERİ A.Ş. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/50841)

Karar Tarihi: 26/2/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Saliha AKSOY

Başvurucu : Sürat Kargo Lojistik ve Dağıtım Hizmetleri A.Ş.

Vekili : Av. Arzu AKKAYA AKINCI

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, idare mahkemesinde açılan davanın süre aşımından reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu Şirket; işyerinin şubesine ait defter, kayıt ve belgeleri, mücbir sebep olmaksızın süresinde tam olarak incelemeye ibraz etmediğinden bahisle 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 102. maddesinin birinci fıkrasının (e) bendinin (1) numaralı alt bendi uyarınca hakkında iki ayrı idari para cezasıyla cezalandırılmıştır.

3. Başvurucu, idari para cezalarına itiraz etmiş; Torbalı Sosyal Sosyal Güvenlik Merkezinin 20/3/2020 tarihli ve 2020/13, 2020/14 sayılı kararlarıyla itirazlar reddedilmiştir.

4. İtirazın reddine dair kararlar 9/11/2020 tarihinde E. Mah. 3... Sok. No:.../B .../İzmir adresinde (tebliğ alındısında görüldüğü şekliyle) işyeri daimî çalışanı E.Y.ye tebliğ

edilmiştir.

5. Başvurucu 10/12/2020 tarihinde dava konusu işlemlerin iptali talebiyle İzmir 4. İdare Mahkemesinin (Mahkeme) E.2020/1595 ve E.2020/1596 sayılı dosyalarında dava açmıştır.

6. İzmir 4. İdare Mahkemesi 23/2/2021 tarihli kararlarıyla davanın süre aşımı nedeniyle reddine hükmetmiştir. Mahkeme gerekçesi her iki kararda da aynı olup şöyledir:

"Mahkememizin 12/1/2021 ve 26/1/2021 tarihli ara kararlarıyla hem davacıdan hem de davalı idareden dava konusu 20/3/2020 tarih ve 2020/13 sayılı Torbalı Sosyal Güvenlik Merkezi Komisyon kararının davacıya ne zaman tebliğ edildiği sorularak buna ilişkin bilgi ve belgelerin Mahkememize gönderilmesine karar verildiği, bunun üzerine davalı idare tarafından gönderilen ve 11/2/2021 tarihinde Mahkememiz kayıtlarına giren bilgi ve belgelerden; dava konusu komisyon kararının davacıya 9/11/2020 tarihinde tebliğ edildiğinin görülmesi karşısında, davacı tarafından 9/11/2020 tarihini izleyen günden itibaren 30 gün içerisinde ve en son 9/12/2020 tarihine kadar dava açılması gerekirken yasal süresi geçirildikten sonra 10/12/2020 tarihinde açılan bu davanın süre aşımı nedeniyle esasının incelenmesi olanağı bulunmamaktadır."

7. Başvurucu, mahkeme kararları hakkında istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Başvurucu; istinaf dilekçelerinde, itiraza konu kararların kendisine usulüne uygun olarak tebliğ edilmediğini, tebligat adresinin Şirketin merkez ve/veya şube adresi olmadığı gibi tebligatı alan kişinin de Şirketin çalışanı olmadığını, Şirketi temsil etmeye, Şirket adına tebligat almaya yetkisi bulunmadığını belirtmiştir.

8. İzmir Bölge İdare Mahkemesi Altıncı İdari Dava Dairesinin 9/9/2021 ve 21/9/2021 tarihli kararlarıyla istinaf istemleri reddedilerek kararlar kesinleşmiştir.

9. Nihai kararların başvurucu vekiline tebliğ edilmesi üzerine başvurucu, süresinde başvurucu bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Konu ve kişi yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2021/51578 numaralı bireysel başvuru dosyası ile 2021/50841 numaralı bireysel başvuru dosyasının birleştirilmesine karar verilmesi gerekir.

12. Başvurucu, aleyhine tesis edilen idari para cezasına yapılan itirazın reddedilmesine ilişkin işlemin tarafına usulüne uygun olarak tebliğ edilmediğini, Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde ilan edilen şirket merkezi adresine yapılmayan tebligatın usulsüz olduğunu belirtmiştir. Anonim şirket statüsünde olan şirketlerinin kayıtlı elektronik posta (KEP) adresinin Sosyal Güvenlik Kurumu sisteminde kayıtlı olduğunu, bu kapsamda şirketlerine elektronik yolla tebligat yapılması gerektiğini belirterek dava açma süresinin usulsüz tebligatı öğrenme tarihinden itibaren başlaması gerekiğini belirtmiştir. Başvurucu; davanın süresinde olduğunu, davanın usulüne aykırı yapılan tebliğ tarihi esas alınarak süre aşımı nedeniyle reddedilmesinin mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

13. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; mevcut başvuruda başvurucunun mahkemeye erişim hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken Anayasa ve ilgili mevzuat hükümlerinin, Anayasa Mahkemesi içtihadının ve somut olayın kendine özgü

koşullarının dikkate alınarak inceleme yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevabında başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

14. Başvuru, mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

16. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

17. Hak arama özgürlüğüne yapılan müdahale Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara (kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama) uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Başvuru konusu olaya ilişkin verilen süre yönünden ret kararı ile yapılan müdahalenin kanun tarafından öngörülme ölçütünü karşıladığı karar gerekçesinde dayanılan kanun maddelerinden anlaşılmıştır. Diğer yandan hukuki güvenlik ve istikrarın sağlanması açısından kanun yolu başvuruları için süre koşulu getirilmesinin meşru bir amacının olduğu da açıktır. Bu itibarla başvurucunun mahkemeye erişimine getirilen sınırlamanın ölçülü olup olmadığı ve başvurucuya ağır bir yük getirilip getirilmediği hususlarının değerlendirilmesi gerekmektedir (Metin Dereli, B. No: 2019/17206, 22/11/2022, §§ 20-35).

18. Başvurucunun ileri sürdüğü temel iddianın usulsüz tebligat nedeniyle dava konusu işlemden haberdar olduğu tarihe göre dava süresinin başlatılarak talebinin esastan incelenmesi gerektiği hususuna ilişkin olduğu anlaşılmaktadır.

19. Başvurucu, başvuru formunda İstanbul 10. Sulh Ceza Mahkemesinin 17/11/2015 tarihli ve 2015/2903 D. İş sayılı kararıyla Şirkete kayyım atandığını, Şirket merkezine yapılmayan tebligatın usule aykırı olduğunu, diğer yandan tebligatı alan kişinin de Şirketin çalışanı olmadığını, Şirketi temsil etmeye ve Şirket adına tebligat almaya yetkisinin olmadığını, kaldı ki Anonim Şirket sıfatına haiz olduğundan kayıtlı elektronik posta (KEP) adresinin bulunduğunu ancak bu adrese hiç tebligat yapılmadığını ve tebliğ işlemlerinin usulsüz olduğunu ileri sürmüştür.

20. Başvurucu, istinaf dilekçesinde 19/2/1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu'nun 21. maddesi uyarınca yapılan tebligatta şirket yetkilisi sıfatıyla tebligatın haber verildiği belirtilen şahsın yetkili olmadığını ileri sürmüş; istinaf dilekçesinin ekinde, tebligatı aldığı belirtilen şahsın 29/3/2021 tarihli işe giriş belgesini sunmuştur. Diğer yandan şirket merkezine tebligat yapılması gerektiği halde KEP adresine herhangi bir tebligat yapılmadığı belirtilmiştir. Anılan mevzuat hükümlerine göre tebligatın usulüne uygun olup olmadığına ilişkin ayrı ve açık bir yanıt verilmesini gerektiren bu esaslı iddiaların ve dava konusu işlemin davacıya ne zaman nasıl tebliğ edildiği araştırılarak davanın süresinde açılıp açılmadığının Bölge İdare Mahkemesi kararında değerlendirilmediği görülmektedir. Dolayısıyla Bölge İdare Mahkemesinin derece mahkemesince dava açma süresinin başlangıcına esas alınan tebliğ tarihi itibarıyla dava konusu işlemden haberdar olup olmadığının tespiti noktasında somut olayın özel koşullarında gerekli özen yükümlülüğünü

yerine getirdiğinden söz edilemez.

21. Bu itibarla Bölge İdare Mahkemesi, başvurucunun ileri sürdüğü iddialar çerçevesinde dava konusu işlemin başvurucuya usulüne uygun tebliğ edilip edilmediğine yönelik olarak araştırma yoluna gitmemiştir. Derece mahkemesince süre aşımı nedeniyle verilen ret hükmünün bu yönde bir değerlendirme yapılmaksızın onanmasının hukuki güvenlik ve belirlilik ilkeleri bağlamında öngörülebilirlik sınırları içinde olmadığı ve başvurucunun mahkemeye ulaşmasını aşırı derecede zorlaştırdığı değerlendirilmiştir. Dolayısıyla başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin ölçüsüz olduğu sonucuna varılmıştır.

22. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

23. Başvurucu, yeniden yargılama yapılmasına hükmedilerek ihlalin giderilmesini talep etmiştir.

24. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği mahkemece yapılması gereken iş yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin adil yargılanma hakkı kapsamında mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İzmir Bölge İdare Mahkemesi 6. İdari Dava Dairesine (E.2021/1390, K.2021/1394; E.2021/1379, K.2021/1547) GÖNDERİLMESİNE,

E. 975,20 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan 30.975,20 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 26/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ OSMAN KÖSE

B. No: 2021/56797 | Karar tarihi: 26.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/56797

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ OSMAN KÖSE BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/56797)

Karar Tarihi: 26/2/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Şahap KAYMAK

Başvurucu : Ali Osman KÖSE

Vekili : Av. Ahmet Metin ÖRS

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; işe iade talebiyle açılan davanın, dava öncesinde arabulucuya başvurulmadığı gerekçesiyle dava şartı yokluğundan reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ve mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, Karayolları 10. Bölge Müdürlüğüne ait işyerinde alt işveren bünyesinde işçi (büro personeli) olarak çalışmaktayken iş akdinin feshedilmesi üzerine Akçaabat 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde (iş mahkemesi sıfatıyla) (Mahkeme) iş akdinin geçerli bir neden olmaksızın feshi iddiasına bağlı olarak feshin geçersizliğinin tespiti ile işe iade davası açmıştır. Başvurucu, dava dilekçesinde ayrıca işverence işe başlatılmaması hâlinde 8 aylık ücreti tutarında tazminatın ve kararın kesinleştirilmesine kadar çalıştırılmayan süreler için 4 aylık ücret alacağının ödenmesine karar verilmesini de talep etmiştir.

3. Mahkeme, dava şartı olan arabulucuya başvurulmadığı gerekçesiyle davanın usulden reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 20. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca iş akdi feshedilen işçinin, işe

iadesini talep ediyorsa fesih bildiriminde sebep gösterilmediği veya gösterilen sebebin geçerli bir sebep olmadığı iddiası ile fesih bildiriminin tebliği tarihinden itibaren bir ay içinde işe iade talebiyle öncelikle arabulucuya başvurmak zorunda olduğu belirtilmiştir. Dosya kapsamında yapılan incelemede fesih bildiriminin yapıldığı tarihten başlayarak bir aylık hak düşürücü süre içinde dava şartı olan arabulucuya başvuru yapılmadığı ifade edilmiştir.

4. Başvurucu tarafından bu karara karşı istinaf kanun yoluna başvurulması üzerine Trabzon Bölge Adliye Mahkemesi 5. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) istinaf başvurusunun esastan reddine kesin olarak karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; iş akdinin 31/3/2021 tarihinde feshedileceğinin başvurucuya 24/12/2020 tarihinde tebliğ edildiği, 4857 sayılı Kanun'un 20. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan bir aylık süre geçtikten sonra 12/4/2021 tarihinde arabulucuya başvurulduğu, arabuluculuk sürecinin 22/4/2021 tarihinde anlaşamama ile sonuçlandığı, işe iade davasının ise 29/4/2021 tarihinde açıldığı belirtilmiştir. Kanundaki düzenleme karşısında dava açma süresinin fesih ile değil feshin yapılacağının öğrenildiği tarihten itibaren başlayacağı değerlendirmesinde bulunulmuştur.

5. Başvurucu, nihai hükmü 5/11/2021 tarihinde öğrendikten sonra 26/11/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

7. Başvurucu 16/3/2021 tarihli iş arama izni yazısı ile iş akdinin sona erdirildiğini anladığını, bu yazı üzerine işe iade davası açabilmek için arabulucuya başvurduğunu, 17/12/2020 tarihli fesih yazısını içeriğini bilmeden imzaladığını ve yargılama esnasında söz konusu yazıdan haberdar olduğunu iddia etmiştir. Ayrıca iddialarının değerlendirilmeden karar verildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

8. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

9. Başvurucunun şikâyetinin özünün iş akdinin feshedildiği tarihten itibaren bir aylık süre içinde arabulucuya başvurmasına rağmen hak düşürücü süre nedeniyle davanın reddine karar verilmek suretiyle uyuşmazlığın esasının incelenmemesine yönelik olması nedeniyle başvuru mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

10. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti. [2. B.], B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

11. Somut olayda başvurucunun iş akdinin feshedildiğinin tebliğ edildiği tarihten itibaren bir aylık süre içinde arabulucuya başvurmadığından işe iade davasının reddedilmesi suretiyle uyuşmazlığın esasının incelenmemesi mahkemeye erişim hakkına müdahale teşkil etmektedir. Hak arama özgürlüğüne yapılan bu müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen şartlara (kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama) uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Başvuru konusu olaya ilişkin verilen dava şartı olan arabulucuya başvurulmadığı

gerekçesiyle davanın usulden reddi kararı ile yapılan müdahalenin kanun tarafından öngörülme ölçütünü karşıladığı karar gerekçesinde dayanılan 4857 sayılı Kanun'un 20. maddesinin (1) numaralı fıkrasından anlaşılmıştır. Söz konusu fıkrada iş sözleşmesi feshedilen işçinin, fesih bildiriminde sebep gösterilmediği veya gösterilen sebebin geçerli bir sebep olmadığı iddiası ile fesih bildiriminin tebliğ tarihinden itibaren bir ay içinde işe iade talebiyle arabulucuya başvurmak zorunda olduğu kurala bağlanmıştır. Diğer yandan fesih bildiriminin tebliğ tarihinden itibaren bir aylık hak düşürücü süre içinde arabulucuya başvurulmasına ilişkin kuralın düzenlenmesindeki amaç makul bir süre içinde arabulucuya başvuruda bulunulmasının hedeflenmesi olup anayasal açıdan meşru bir amaca dayanıldığı anlaşılmıştır. Bu itibarla başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin ölçülü olup olmadığı ve başvurucuya ağır bir yük getirip getirmediği hususlarının değerlendirilmesi gerekmektedir.

12. Başvuruda elverişlilik ve gereklilik ilkeleri yönünden tartışmayı gerektirecek bir yön bulunmamaktadır. Asıl üzerinde durulması gereken husus fesih bildiriminin tebliğ tarihinden itibaren bir ay içinde arabulucuya başvurulmadığı gerekçesiyle dava şartı yokluğu nedeniyle davanın reddine karar verilmesinin mahkemeye erişim hakkına orantısız bir müdahale oluşturup oluşturmadığıdır. Bu nedenle iş akdinin feshinin hangi tarihte başvurucuya bildirildiğini tespit etmek önem arz etmektedir.

13. Alt işverenin fesih bildirimi konulu 17/12/2020 tarihli yazısında, başvurucunun hizmet alımı işi kapsamında 21/5/2013 tarihinden itibaren belirli süreli sözleşme ile çalıştığı, işin süre uzatımları ile birlikte bitim tarihi 31/3/2021 tarihi olduğundan bu tarih itibarıyla iş akdine son verileceği belirtilmiştir. Bu nedenle başvurucuya iş arama izni verileceği ifade edilmiş, ayrıca bildirimin 4857 sayılı Kanun'un 109. maddesi uyarınca tebliğ olunduğu dile getirilmiştir. Fesih bildirimi yazısının başvurucunun kendisine ve imza karşılığında 24/12/2020 tarihinde tebliğ edildiği görülmüştür.

14. Ardından alt işveren başvurucuya iş arama iznini nasıl kullanacağına dair bir tercihte bulunmaması sebebiyle iş arama izni konulu 15/3/2021 tarihli noter onaylı ihbarname göndermiş, anılan ihbarnamede başvurucuya iş akdinin 31/3/2021 tarihi itibarıyla sona ereceğinin ve iş arama izinlerini kullanması gerektiği hususunun daha önceden tebliğ edildiğinin bildirildiği açıklamasında bulunulmuştur. İhbarname 22/3/2021 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş, başvurucu 12/4/2021 tarihinde arabuluculuk başvuru formunu Trabzon Arabuluculuk Bürosuna sunmuştur. Arabuluculuk görüşmelerinin 22/4/2021 tarihinde anlaşamama ile sonuçlanması üzerine 29/4/2021 tarihinde işe iade davası açılmıştır.

15. Bu durumda fesih bildiriminin yazılı olarak yapıldığı, bildirimde tebliğ tarihinin gösterildiği, bildirimin başvurucuya imzalı bir şekilde usulüne uygun olarak 24/12/2020 tarihinde tebliğ edildiği ve bu tarih itibarıyla başvurucunun iş akdinin feshedildiğini öğrendiği, dolayısıyla bir aylık hak düşürücü süre içinde arabulucuya başvurulmadığı anlaşılmıştır.

16. Yukarıdaki açıklamalar çerçevesinde Mahkemenin arabuluculuğa başvurma süresinin hangi tarihte başlayacağına ilişkin yorumunun başvurucunun dava açmasını aşırı derecede zorlaştıracak ya da imkânsız kılacak nitelikte katı bir yaklaşım içermediği sonucuna varılmıştır. Neticede başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik bir ihlalin olmadığının açık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

17. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması

nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

18. Başvurucu, hak kaybına uğradığını belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

19. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğinden şikâyet eden bir kimse, önce böyle bir hakkının var olduğunu kanıtlamak zorundadır (Mustafa Ateşoğlu ve diğerleri [2. B.], B. No: 2013/1178, 5/11/2015, § 54). Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkı mevcut mal, mülk ve varlıkları koruyan bir güvencedir. Bu hususun istisnası olarak belli durumlarda bir ekonomik değer veya icrası mümkün bir alacağı elde etmeye yönelik meşru bir beklenti Anayasa'da yer alan mülkiyet hakkı güvencesinden yararlanabilir (Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi [1. B.], B. No: 2012/636, 15/4/2014, §§ 36, 37).

20. Somut olayda başvurucunun işe iade talebiyle açtığı dava, dava şartı yokluğundan dolayı reddedildiğinden mevcut bir mülkün varlığından söz edilemeyecektir. Öte yandan başvurucu bir kanun hükmüne veya yerleşik bir yargısal içtihada dayalı meşru bir beklentinin varlığını da ortaya koyamamıştır.

21. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 26/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FEYZA MÜNEVVER GÜNGÖR

B. No: 2021/57081 | Karar tarihi: 26.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/57081

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

FEYZA MÜNEVVER GÜNGÖR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/57081)

Karar Tarihi: 26/2/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Saliha AKSOY

Başvurucu : Feyza Münevver GÜNGÖR

Vekili : Av. Bilgehan UTKU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, idari işlemin iptali istemiyle açılan davada genel dava açma süresi yerine özel dava açma süresine ilişkin kural uygulanarak davanın süre aşımı yönünden reddi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 10/12/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, mahkemeye erişim hakkına ilişkin şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu, 2021 Tıpta Uzmanlık Sınavı 1. dönem ek yerleştirmesi kapsamında tercihte bulunmuş, sonuçlar 22/6/2021 tarihinde internet sayfası üzerinden açıklanmış, sonuç

ekranında başvurucunun 14/7/2017 tarihli ve 692 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (692 sayılı KHK) ile kamu görevinden çıkarıldığı gerekçesiyle tercih başvurusunun değerlendirmeye alınmadığı bilgisi yer almıştır.

6. Başvurucu, tercih başvurusunun değerlendirmeye alınmamasına ilişkin işlemin iptali istemiyle 5/7/2021 tarihinde Ankara 23. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır.

7. Mahkeme 6/7/2021 tarihinde davanın süre aşımı nedeniyle reddine karar vermiştir.

8. Mahkeme kararının gerekçesinde 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun "Dava açma süresi" başlıklı 7. maddesinin 1 ve 2. fıkralarında, dava açma süresinin özel kanunlarında ayrı süre gösterilmeyen hâllerde Danıştayda ve idare mahkemelerinde 60 gün olduğu, bu sürenin idari uyuşmazlıklarda yazılı bildirimin yapıldığı tarihi izleyen günden itibaren başlayacağının belirtildiği, aynı Kanuna 11/9/2014 günlü, 29116 mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6552 sayılı Kanunla eklenen "Merkezî ve ortak sınavlara ilişkin yargılama usulü" başlıklı 20/B maddesinin 1. fıkrasında; Millî Eğitim Bakanlığı ile Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi tarafından yapılan merkezî ve ortak sınavlar, bu sınavlara ilişkin iş ve işlemler ile sınav sonuçları hakkında açılan davalara ilişkin yargılama usulünde dava açma süresinin 10 gün olduğu ve 2577 sayılı Kanunun 11. maddesi hükümlerinin uygulanmayacağı düzenlemesine yer verildiği vurgulanmıştır.

9. Diğer yandan, Mahkemece 17/2/2011 tarihli ve 6114 sayılı Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Hizmetleri Hakkında Kanun'un "Temel ilkeler" kenar başlıklı 7. maddesinin 5. fıkrasında, "Sınavlarla ilgili her türlü açıklama, başvuru ve sınav sonuçlarının adaylara duyurulması, Başkanlığın internet sayfasında yapılır. İnternet sayfasındaki duyurular adaylara tebliğ hükmündedir." düzenlemesine yer verildiği belirtilerek, yerleştirme sonuçlarının davalı idarece internet sayfası üzerinden ilan edildiği 22/6/2021 tarihini izleyen günden itibaren 10 günlük dava açma süresi içerisinde en geç 2/7/2021 tarihinde dava açılması gerekirken, 5/7/2021 tarihinde açılan davanın süre aşımı nedeniyle esasının incelenme olanağı bulunmadığına karar verilmiştir.

10. Karar hakkında temyiz talebinde bulunulması üzerine Danıştay Sekizinci Dairesinin 19/10/2021 tarihli kararıyla mahkeme hükmü kesin olmak üzere onanmıştır.

11. Nihai kararın 17/11/2021 tarihinde başvurucu vekiline tebliği üzerine 10/12/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. Anayasa ve Kanun Maddeleri

12. Anayasa’nın "Temel hak ve hürriyetlerin korunması" kenar başlıklı 40. maddesi şöyledir:

"Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlal edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir.

Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır. (...)"

13. Anayasa’nın 125. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"İdari işlemlere karşı açılacak davalarda süre, yazılı bildirim tarihinden başlar."

14. 6114 sayılı Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Hizmetleri Hakkında Kanun'un 7. maddesinin 5. fıkrası şöyledir:

"(5) Sınavlarla ilgili her türlü açıklama, başvuru ve sınav sonuçlarının adaylara duyurulması, Başkanlığın internet sayfasında yapılır. İnternet sayfasındaki duyurular adaylara tebliğ hükmündedir."

15. 6114 sayılı Kanun'un 8. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

(4) (Değişik birinci cümle: 2/12/2016-6764/70 md.) Sınav sorularına ve sınav sonuçlarına itirazlar, 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun ivedi yargılamaya ilişkin hükümleri saklı kalmak kaydıyla ilgili kılavuzlarda belirtilen süreler içinde doğrudan Başkanlığa yapılır. İtirazlarla ilgili işlemlerin ve saklanan bilgilerin tespit ve tevsikinde Başkanlık kayıtları esas alınır."

16. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun "Dava açma süresi" kenar başlıklı 7. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1. Dava açma süresi, özel kanunlarında ayrı süre gösterilmeyen hallerde Danıştayda ve idare mahkemelerinde altmış ve vergi mahkemelerinde otuz gündür.

2. Bu süreler;

a) İdari uyuşmazlıklarda; yazılı bildirimin yapıldığı,

...

Tarihi izleyen günden başlar."

17. 2577 sayılı Kanun'un (olay tarihinde yürürlükteki hâliyle) "Üst makamlara başvurma" kenar başlıklı 11. maddesi şöyledir:

"1. İlgililer tarafından idari dava açılmadan önce, idari işlemin kaldırılması, geri alınması değiştirilmesi veya yeni bir işlem yapılması üst makamdan, üst makam yoksa işlemi yapmış olan makamdan, idari dava açma süresi içinde istenebilir. Bu başvurma, işlemeye başlamış olan idari dava açma süresini durdurur.

2. Altmış gün içinde bir cevap verilmezse istek reddedilmiş sayılır.

3. İsteğin reddedilmesi veya reddedilmiş sayılması halinde dava açma süresi yeniden işlemeye başlar ve başvurma tarihine kadar geçmiş süre de hesaba katılır."

18. 2577 sayılı Kanun'a 11/09/2014 günlü, 29116 (Mükerrer) sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6552 sayılı Kanun'un 96. maddesiyle, 20/A maddesinden sonra gelmek üzere eklenen ve "Merkezî ve ortak sınavlara ilişkin yargılama usulü"nün düzenlendiği 20/B maddesinin ilgili kısmı şöyledir;

" (1) Millî Eğitim Bakanlığı ile Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi tarafından yapılan merkezî ve ortak sınavlar, bu sınavlara ilişkin iş ve işlemler ile sınav sonuçları hakkında açılan davalara ilişkin yargılama usulünde:

a) Dava açma süresi on gündür.

b) Bu Kanunun 11 inci maddesi hükümleri uygulanmaz.

(...)"

19. Anılan Kanun hükmünün gerekçesinde ise; "Önergeyle, Millî Eğitim Bakanlığı ile Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi tarafından yapılan merkezî ve ortak sınavlar hakkında açılan davalarda, olası mağduriyetlerin önüne geçebilmek için hızlı yargılama süreci öngörülmekte ve söz konusu davalara ilişkin verilen kararların ilgili kişilerin lehine sonuç doğuracak şekilde uygulanması hükme bağlanmaktadır." ifadelerine yer verilmiştir.

2. İlgili Danıştay Kararları

20. Danıştay Onikinci Dairesinin 16/10/2023 tarihli ve E.2023/4944, K.2023/4984 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"İdari işlemlerin nitelikleri gereği, özel kanunlarda genel dava açma süreleri dışında ayrı dava açma sürelerinin öngörülmüş olması halinde, idare tarafından idari işlemlerin nitelikleri ve tabi oldukları dava açma süreleri gösterilmedikçe özel dava açma sürelerinin işletilmesine olanak bulunmadığından, Anayasa'nın 40. maddesi hükmü uyarınca, özel dava açma süresine tabi olmasına rağmen bu hususun idari işlemde belirtilmemesi halinde, dava konusu idari işlemin tebliği tarihinden itibaren özel dava açma süresinin değil, 60 günlük genel dava açma süresinin uygulanması gerekmektedir. (...) Bu açıklamalar çerçevesinde, uyuşmazlıkta, ÖSYM Yönetim Kurulunun 23/05/2023 tarih ve 2023/15.01 sayılı kararının, 29/05/2023 tarih ve E.219817 sayılı yazı ile 01/06/2023 tarihinde davacıya tebliğ edildiği, ancak dava konusu işlemde dava açma süresinin 10 gün olduğunun davacıya bildirilmediği görülmekte olup; genel dava açma süresine tabi olan ve bu kapsamda süresinde açıldığı anlaşılan davada işin esası hakkında bir karar verilmesi gerekirken, davanın süre aşımı nedeniyle reddi yönündeki İdare Mahkemesi kararında hukuki isabet bulunmamaktadır.

21. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 4/3/2019 tarihli ve E.2017/2905, K.2019/857 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Ancak, idari işlemlerin nitelikleri gereği özel yasalarda, genel dava açma süreleri dışında ayrı dava açma sürelerinin öngörülmüş olması halinde, idare tarafından idari işlemlerin nitelikleri ve tabi oldukları dava açma süreleri gösterilmedikçe özel dava açma sürelerinin işletilmesine olanak bulunmadığından, Anayasa'nın 40. maddesi hükmü uyarınca, özel dava açma süresine tabi olmasına rağmen, bu hususun idari işlemde açıklanmaması halinde, dava konusu idari işlemin tebliği tarihinden itibaren, özel dava açma süresinin değil, 60 günlük genel dava açma süresinin uygulanması gerektiği sonucuna varılmaktadır."

22. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 26/10/2020 tarih ve E.2020/2208, K.2020/1974 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"İdari işlemlerin nitelikleri gereği yasalarda, genel dava açma süreleri dışında ayrı dava açma sürelerinin öngörülmüş olması halinde, idare tarafından idari işlemlerin nitelikleri ve tabi oldukları dava açma süreleri gösterilmedikçe özel dava açma sürelerinin işletilmesine olanak bulunmamaktadır.

Öte yandan, davacıların, kendilerine bir bildirim yapılmadığı sürece 2577 sayılı Kanun'un 20/A maddesinde öngörülen ve özel bir yargılama niteliği taşıyan ivedi yargılama usulünü ve bu usule tâbi işlerde geçerli olan dava açma süresini bilmeleri mümkün değildir. Dolayısıyla ivedi yargılama usulüne tâbi olan bir işlemi öğrendiklerinde kaç gün içinde hangi merciye başvurulacağını ya da doğrudan dava açılıp açılamayacağını bilmeleri beklenemez.

Bu doğrultuda, Anayasa'nın 40. maddesi hükmü uyarınca, özel dava açma süresine tabi olmasına rağmen, bu hususun idari işlemde açıklanmaması halinde, dava konusu idari

işlemin tebliği tarihinden itibaren, özel dava açma süresinin değil, 60 günlük genel dava açma süresinin uygulanması gerekmektedir.

(...)"

23. Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulunun 15/3/2022 tarih ve E.2021/2, K.2022/1 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Yazılı olarak bildirilen ve dava açma süresinin belirtilmediği idarî işlemlerin iptali istemiyle açılan davalarda, dava açma süresi hesaplanırken özel ve genel dava açma süresinin işletilmesi ya da işletilmemesi konusunda farklı yorumlar yapıldığı ve Danıştay dava daireleri ile kurulları tarafından verilen kararlar arasında aykırılıklar olduğu görülmektedir. Yargı kararları arasındaki bu yorum farkı, her geçen gün hukuki belirsizliklerin artmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla kararlar arasındaki aykırılıkların bir an önce giderilmesi, kişilerin mahkemeye erişim haklarının ihlal edilmemesi açısından büyük önem taşıdığı gibi idarî istikrar ve hukuki güvenlik ilkelerinin ihlal edilmemesi açısından da önem kazanmaktadır.

Bu itibarla, yazılı olarak bildirilen idarî işlemlerde dava açma süresinin belirtilmediği hallerde özel ve genel dava açma süresinin işletilmesi veya işletilmemesi konusunda, Danıştay dava daireleri ile kurulları tarafından verilen kararlar arasında var olan aykırılıkların 2575 sayılı Kanun'un 39. maddesi uyarınca içtihatların birleştirilmesi suretiyle giderilmesine oyçokluğuyla karar verilerek bu konu yönünden esasın incelenmesine geçildi.

...

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu, 20/01/1982 tarih ve 17580 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş olup, dava açma süresini düzenleyen 7. maddesinde Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten bu yana herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Dolayısıyla anılan maddede düzenlenen genel dava açma sürelerinin, yeterli açıklıkta, anlaşılabilir olduğu ve idari yargıda uzun süredir uygulandığı dikkate alındığında, bilinirliği konusunda bir tereddüt bulunmayan bu süreler ile ilgili olarak mevzuatta bir karışıklık yaşandığından söz etmek mümkün değildir.

2577 sayılı Kanun'un 7. maddesinde gösterilen genel dava açma sürelerinden başka, özel düzenlemeler ile idari dava açma süreleri de belirlenmekte olup, idari yargı düzeninde oldukça fazla ve dağınık olan bu süreler nedeniyle mevzuatın yorumunda karışıklık yaşanabilmektedir. Mevzuatta yaşanan bu dağınıklıktan dolayı, uyuşmazlığın özel dava açma süresine tabi olup olmadığı hususu, ancak somut olayın özelliğine göre mevzuatı yorumlayan yargı mercilerinin kararlarıyla ortaya çıkmaktadır. Özel dava açma süreleri açısından mevzuatta var olan karışıklığın hangi sürede hangi kanun yoluna başvurulacağı konusunda kişileri yanıltması olası bulunduğundan, işlemde başvuru yolu ve süresi belirtilmemişse, bu sürelerin ilgililerce bilinmesinin beklenemeyeceği de bir gerçektir.

Bu çerçeveden bakıldığında önemli olan husus, hakkında işlem tesis edilen ilgililerin mahkemeye erişim hakkını kısıtlayan ya da engelleyen somut olguların bulunmaması, şayet bir takım olgular var ise bu olguların mahkemeye erişim hakkının özüne zarar verecek seviyeye ulaşmamasıdır.

Anayasa'nın 40. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca idarenin üstlendiği yükümlülüğü yerine getirmemesi durumunda yargı organına düşen görev, ilgililerin başvuru yolu ve süresinin gösterilmemesi nedeniyle uğradığı mağduriyetin mahkemeye erişim hakkının özüne zarar

verecek seviyeye ulaşmasını önlemek olacaktır. Esasında, kişinin mağduriyetinin kaynağı, başvuru yolu ve süresini işlemde belirtmeyen ilgili idare olup, kişinin yargısal bir prosedürün uygulanması ya da eksik uygulanması sonucu oluşan bir mağduriyeti söz konusu değildir. Dolayısıyla kişinin idareden kaynaklanan bu mağduriyetinin giderilmesi, yargısal bir prosedürün hiç uygulanmaması şeklinde olmamalıdır.

...

Bu itibarla, Anayasa'nın 40. maddesi hükmü uyarınca, özel dava açma süresine tâbi olmasına rağmen, bu hususun işlemde ya da yazılı bildirimde açıklanmaması hâlinde, dava konusu işlemin tebliğ tarihinden itibaren özel dava açma süresinin değil, genel dava açma süresinin uygulanması gerektiği yorumunun, hukuki güvenlik ve idari istikrar ilkesi ile mahkemeye erişim hakkı arasındaki hassas dengeyi sağlayan bir özellik taşıdığı; ilgililere aşırı bir külfet yüklemediği, vergi mahkemelerinde 30 gün, Danıştayda ve idare mahkemelerinde 60 gün olan genel dava açma süresinin ilgilinin dava açmak için gerekli araştırma ve hazırlıklarını yapmasına, gerekiyorsa hukuki ve teknik yardım almasına yetecek düzeyde olduğu; açık, anlaşılabilir ve ulaşılabilir olan genel dava açma sürelerinin mahkemeye erişimi zorlaştıran ya da engelleyen kısa süreler olarak nitelendirilemeyeceği, özel dava açma süresi yerine genel dava açma süresinin uygulanması sayesinde ilgilinin, işlemde başvuru yolu ve süresinin gösterilmemesinden dolayı uğradığı mağduriyetin, mahkemeye erişim hakkının özüne zarar verecek seviyeye ulaşmadan önleneceği değerlendirilmiştir.

Açıklanan nedenlerle, idarî işlemlerde dava açma süresinin belirtilmediği hallerde özel ve genel dava açma süresinin işletilmesi veya işletilmemesi konusunda Danıştay dava daireleri ile kurullarının kararları arasında var olan içtihat aykırılığının, içtihatların birleştirilmesi yoluyla bağlayıcı bir çözüme kavuşturulması ve içtihadın, “özel dava açma süresine tâbi bir idarî işlemde, dava açma süresinin gösterilmemiş olması durumunda, vergi mahkemelerinde 30, Danıştay ve idare mahkemelerinde 60 günlük genel dava açma süresinin uygulanmasıgerektiği; aynı şekilde genel dava açma süresine tâbi bir idarî işlemde dava açma süresi gösterilmemiş olsa da, 30 ve 60 günlük genel dava açma süresinin uygulanması gerektiği” yönünde birleştirilmesi sonucuna ulaşılmıştır."

B. Uluslararası Hukuk

24. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ... konusunda karar verecek olan,... bir mahkeme tarafından davasının ... görülmesini istemek hakkına sahiptir..."

25. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının açık bir biçimde mahkeme veya yargı merciine erişim hakkından söz etmese de -maddede kullanılan terimler bir bütün olarak bağlamıyla birlikte dikkate alındığında- mahkemeye erişim hakkını da güvence altına aldığı sonucuna ulaşıldığını belirtmiştir (Golder/Birleşik Krallık, B. No: 4451/70, 21/2/1975, §§ 28-36). AİHM'e göre mahkemeye erişim hakkı Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasında mündemiçtir. Bu çıkarsama, Sözleşmeci devletlere yeni yükümlülük yükleyen genişletici bir yorum olmayıp 6. maddenin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin lafzının Sözleşme'nin amaç ve hedefleri ile hukukun genel prensiplerinin gözetilerek birlikte okunmasına dayanmaktadır. Sonuç olarak Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrası, herkesin medeni hak ve

yükümlülüklerle ilgili iddialarını mahkeme önüne getirme hakkına sahip olmasını kapsamaktadır (Golder/Birleşik Krallık, § 36).

26. AİHM; adil yargılanmanın bir unsurunu teşkil eden mahkemeye erişim hakkının mutlak olmadığını, doğası gereği devletin düzenleme yapmasını gerektiren bu hakkın belli ölçüde sınırlanabileceğini kabul etmektedir. Ancak AİHM, bu sınırlamaların kişinin mahkemeye erişimini, hakkın özünü zedeleyecek şekilde ve genişlikte kısıtlamaması, zayıflatmaması gerektiğini ifade etmektedir. AİHM'e göre meşru bir amaç taşımayan ya da uygulanan araç ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisi kurmayan sınırlamalar Sözleşme'nin 6. maddenin (1) numaralı fıkrasıyla uyumlu olmaz (Sefer Yılmaz ve Meryem Yılmaz/Türkiye, B. No: 611/12, 17/11/2015, § 59; Eşim/Türkiye, B. No: 59601/09, 17/9/2013, § 19; Edificaciones March Gallego S.A./İspanya, B. No: 28028/95, 19/2/1998, § 34).

27. AİHM, yasal yollara başvuru için süre ve usul kuralları öngörülmesinin amacının adaletin iyi yönetimini güvenceye bağlamak ve hukuki güvenlik ilkesini sağlamak olduğunu hatırlatmakta; bunun yanında yargısal başvurulara ilişkin usullerin, özellikle tebligat sistemi ışığında uyulması gereken başvuru sürelerinin hesaplanmasının Sözleşme'nin 6. maddesinin gerektirdiği şekilde mahkeme hakkının etkililiğini güvence altına alacak nitelikte olması zorunluluğuna vurgu yapmaktadır. AİHM'e göre başvurucunun kamu otoritelerinin menfaati ile kendi menfaati arasında adil denge tesis eden tutarlı bir sisteme güvenebilme imkânına ve özellikle haklarına doğrudan müdahale teşkil eden ilgili idari işleme itiraz edebilecek açık, pratik ve etkili fırsatlara sahip olması önem taşımaktadır (Geffre/Fransa (k.k.), B. No: 51307/99, 23/1/2003).

28. AİHM, dava hakkını süre ve usul koşuluna bağlayan iç hukuk hükümlerinin yorumlanmasının öncelikli olarak kamu otoritelerinin ve özellikle mahkemelerin görevi olduğunu belirtmekte; kendi rolünün bu yorumun etkilerinin Sözleşme ile uyumlu olup olmadığının tespitiyle sınırlı olduğunu ifade etmektedir. Süre sınırı getiren kuralların uygun adalet yönetiminin güvence altına alınması amacına dayandığına işaret eden AİHM, bu kuralların veya bunların uygulanmasının ilgililerin ulaşılabilir başvuru yollarına müracaatlarını engelleyecek mahiyette olmaması gerektiğini değerlendirmektedir. AİHM, bu bağlamda her bir olayın somut başvuru yolunun özellikleri ışığında ve Sözleşme'nin 6. maddesinin birinci fıkrasının amaç ve hedefleri çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğinin altını çizmektedir (Eşim/Türkiye, § 20).

29. Mahkemeye erişim hakkı sadece ilk derece mahkemesine dava açma hakkını değil eğer iç hukukta itiraz, istinaf veya temyiz gibi kanun yollarına başvurma imkânı tanınmış ise üst mahkemelere başvurma hakkını da içerir (Bayar ve Gürbüz/Türkiye, B. No: 37569/06, 27/11/2012, § 42).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

30. Anayasa Mahkemesinin 26/2/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

31. Başvurucu; dava konusu işlemin tebliğinin usule aykırı olduğunu, idari işlemlere karşı başvuru sürelerinin karmaşık olması nedeniyle işlemin özel dava açma süresine tabi olduğunun kendisine bildirilmesi gerektiğini, bu kapsamda özel dava açma süresi uygulanması suretiyle verilen süre aşımı kararı nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

32. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

33. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine "...ile adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Sözleşme'yi yorumlayan AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

34. Mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

35. Sözleşme'nin adil yargılanma hakkını düzenleyen 6. maddesinde ve etkili başvuru hakkını düzenleyen 13. maddesinde, Anayasa'nın 40. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan "Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır." şeklinde bir güvence öngörülmemiştir. Anılan hükümle devlete, işlemlerinde ilgili kişilerin hangi kanun yollarına ve mercilere başvurma ve bunların sürelerini belirtme yükümlülüğü yüklenmiştir. Bu itibarla Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanının dışında kalan söz konusu güvencenin bireysel başvuru kapsamında incelenemeyeceği görülmüştür. Dolayısıyla Anayasa'nın 40. maddesinin ikinci fıkrasındaki güvence bireysel başvuruda bağımsız bir güvence olarak ele alınamaz. Bununla birlikte bu durum, başta mahkemeye erişim hakkı olmak üzere diğer hakların ihlal edildiğine ilişkin iddialar incelenirken -Anayasa'nın bütünlüğü ilkesi gereği- anılan hükmün dikkate alınmasına engel değildir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., § 32).

36. Somut olayda idari işlemin iptali istemiyle açılan davanın genel dava açma süresi yerine özel dava açma süresine ilişkin kural uygulanarak davanın süre aşımı yönünden reddi nedeniyle mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahalede bulunulduğu görülmüştür.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

37. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

38. Yukarıda anılan müdahale Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir.

39. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

40. Başvuru konusu olayda, başvurucunun açtığı iptal davasının 2577 sayılı Kanun'un 20/B maddesinde öngörülen sürede yapılmadığı gerekçesiyle reddedildiği anlaşılmaktadır. Buna göre Mahkeme tarafından verilen süreden ret kararı ile yapılan müdahalenin kanun tarafından öngörülme ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

ii. Meşru Amaç

41. Usul kurallarının belirli bir süreye bağlanmasının meşru amacının ne olduğu hususu benzer nitelikteki başvurularda Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmiştir. Anayasa Mahkemesi bu incelemelerinde usul kuralları için süre koşulu öngörülmesinin en genel ifadesiyle hukuki güvenlik ve istikrarın sağlanması şeklinde bir meşru amacı bulunduğuna işaret etmiştir (daha ayrıntılı değerlendirme için bkz. Ertuğrul Dalbaş, B. No: 2014/7805, 25/10/2017, § 59; S.K., B. No: 2015/2438, 19/4/2018, § 34).

iii. Ölçülülük

42. İdari işlemin iptaline ilişkin davanın süre yönünden reddi nedeniyle başvurucunun mahkemeye erişimine getirilen sınırlamanın ölçülü olup olmadığı ve başvurucuya ağır bir yük yüklenip yüklenmediği hususlarının değerlendirilmesi gerekir.

(1) Genel İlkeler

43. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

44. Somut olayda elverişlilik ve gereklilik ilkeleri yönünden tartışılmayı gerektirecek bir yön bulunmamaktadır. Asıl üzerinde durulması gereken, müdahalenin orantılı olup olmadığıdır.

45. Orantılılık sınırlamayla ulaşılmak istenen amaç ile başvurulan sınırlama tedbiri arasında aşırı bir dengesizlik bulunmamasına işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle orantılılık, amaç ile araç arasında adil bir denge kurulmasını gerektirmektedir. Buna göre mahkemeye erişim hakkına getirilen sınırlamayla ulaşılmak istenen meşru amaç ve başvurucunun mahkemeye erişim hakkından yararlanmasındaki bireysel yarar arasında makul bir orantı kurulmalıdır. Hedeflenen amaca ulaşıldığında elde edilecek kamusal yararla kıyaslandığında sınırlama ile kişiye yüklenen külfetin aşırı ve orantısız olmaması gerekir (bazı değişikliklerle birlikte Şehmus Altuğrul, B. No: 2017/38317, 13/1/2021, § 51).

46. Dava açma ya da kanun yollarına başvuru için belli sürelerin öngörülmesi, bu süreler dava açmayı imkânsızlaştırmadıkça -hukuki belirlilik ilkesinin gereği olarak- mahkemeye erişim hakkına aykırılık oluşturmaz. Ancak mevzuatta öngörülen süre kurallarının hukuka açıkça aykırı olarak yanlış uygulanması veya bu sürelerin hatalı hesaplanması nedenleriyle

kişilerin dava açma ya da kanun yollarına başvuru haklarını kullanmasına engel olunması mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., § 38).

47. Anayasa'nın 40. maddesinin ikinci fıkrasında devletin işlemlerinde ilgili kişilerin hangi kanun yollarına ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorunda olduğu ifade edilmiştir. Kanun koyucu, devlet organlarının tesis ettiği işlemlere karşı kanun yolları ve hangi mercilere başvuracağı, başvuru süresi bakımından tarafların doğru bilgi sahibi olmalarını sağlayarak dağınık mevzuat karşısında hangi yola müracaat edeceğini bilmeyen yahut tereddüt eden bireylerin hak arama özgürlüğünü etkin ve sağlıklı bir şekilde kullanmalarını amaçlamıştır (Kommersan Kombassan Mermer Maden İşletmeleri Sanayi ve Ticaret A.Ş. ve diğerleri, B. No: 2013/7114, 20/1/2016, § 50).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

48. Başvurucu, katıldığı sınavın hiçbir aşamasında kendisine bilgi verilmeksizin kamu görevinden çıkarıldığı gerekçe gösterilerek kendisine tercih hakkı verilmediğini, bu nedenle eğitim hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini; idari işlemlere karşı başvuru sürelerinin karmaşık olması nedeniyle dava konusu işlemin özel dava açma süresine tabi olduğunun kendisine bildirilmesi gerektiğini, bu kapsamda özel dava açma süresi uygulanması suretiyle verilen süre aşımı kararı nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

49. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği, mevzuatın yorumlanması ve uygulanması derece mahkemelerinin görevi olmakla birlikte bu yorum ve uygulamaların etkilerinin Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanında bulunan hak ve yükümlülüklerle bağdaşıp bağdaşmadığının Anayasa Mahkemesince incelenebileceği tabiidir. Mahkemeye erişim hakkı yönünden yapılacak böyle bir inceleme, somut olayın koşulları çerçevesinde yapılacaktır (Kemal İnan, B. No: 2013/1524, 6/10/2015, § 49). Somut başvuruda da Anayasa Mahkemesinin görevi, usul kurallarının uygulanması konusunda derece mahkemelerinin takdir ve değerlendirmelerini denetlemek olmayıp usule ilişkin uygulamanın başvurucunun mahkemeye erişim hakkını Anayasa'ya aykırı olarak kısıtlayıp kısıtlamadığını denetlemektir.

50. Somut olayda değerlendirilmesi gereken mesele, başvurucunun açtığı iptal davasının süre koşulu gerekçe gösterilerek incelenmemesinin mahkemeye erişim hakkına orantısız bir müdahale oluşturup oluşturmadığıdır.

51. Başvuru konusu olayla ilgili hususlar 2577 sayılı Kanun'un 20/B maddesinde düzenlenmiştir. İlgili maddede "Millî Eğitim Bakanlığı ile Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi tarafından yapılan merkezî ve ortak sınavlar, bu sınavlara ilişkin iş ve işlemler ile sınav sonuçları hakkında açılan davalara ilişkin yargılama usulünde dava açma süresinin on olduğu belirtilmiştir. Anılan kanun hükmünün gerekçesinde yapılan merkezî ve ortak sınavlar hakkında açılan davalarda, olası mağduriyetlerin önüne geçebilmek için hızlı yargılama süreci öngörülmekte ve söz konusu davalara ilişkin verilen kararların ilgili kişilerin lehine sonuç doğuracak şekilde uygulanması hükme bağlanmaktadır." denilmektedir.

52. 2577 sayılı Kanun'un 7. maddesinde gösterilen genel dava açma sürelerinden başka, özel düzenlemeler ile idari dava açma süreleri de belirlenmekte olup, idari yargı düzeninde oldukça fazla ve dağınık olan bu süreler nedeniyle mevzuatın yorumunda karışıklık yaşanabilmektedir. Mevzuatta yaşanan bu dağınıklıktan dolayı, uyuşmazlığın özel dava açma

süresine tabi olup olmadığı hususu, ancak somut olayın özelliğine göre mevzuatı yorumlayan yargı mercilerinin kararlarıyla ortaya çıkmaktadır.

53. Bu bağlamda bireysel başvuruya konu kararın verildiği tarih itibarıyla yargısal uygulamalarda, içtihat mahkemesi olan Danıştayın farklı dairelerinin, özel dava açma süresinin gösterilmediği hâllerde hangi dava açma süresinin uygulanması gerektiği noktasında farklı değerlendirmelerde bulunduğu görülmektedir. Nitekim Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulunca 2022 yılında, farklı yargı kararları arasındaki bu yorum farkının hukuki belirsizliklerin artmasına neden olduğundan kararlar arasındaki bu aykırılıkların bir an önce giderilmesinin kişilerin mahkemeye erişim hakları ile idari istikrar ve hukuki güvenlik ilkelerinin ihlal edilmemesi açısından büyük önem taşıdığı belirtilerek, anılan hususta Danıştay dava daireleri ile kurullarının kararları arasında var olan içtihat aykırılığının içtihatların birleştirilmesi yoluyla çözüme kavuşturulması yoluna gidildiği anlaşılmıştır.

54. Bu kapsamda, Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulunun 15/3/2022 tarih ve E.2021/2, K.2022/1 sayılı kararı ile özel dava açma süreleri açısından mevzuatta var olan karışıklığın hangi sürede hangi kanun yoluna başvurulacağı konusunda kişileri yanıltması olası bulunduğundan, işlemde başvuru yolu ve süresi belirtilmemişse, bu sürelerin ilgililerce bilinmesinin beklenemeyeceğine vurgu yapılmıştır. Buna göre; özel dava açma süresine tabi bir idari işlemde, dava açma süresinin gösterilmemiş olması durumunda, vergi mahkemelerinde 30, Danıştay ve idare mahkemelerinde 60 günlük genel dava açma süresinin uygulanması gerektiği; aynı şekilde genel dava açma süresine tabi bir idari işlemde dava açma süresi gösterilmemiş olsa da 30 ve 60 günlük genel dava açma süresinin uygulanması gerektiği yönünde içtihadın birleştirilmesi sonucuna ulaşıldığı tespit edilmiştir (bkz. § 23).

55. Olaydaki temel mesele, idari yargıdaki genel dava açma süresinden daha kısa, özel dava açma süresine tabi bir idari işlemde bu dava açma süresinin gösterilmemiş olmasının mahkemeye erişim hakkı üzerindeki etkisinin değerlendirilmesidir.

56. Yukarıda belirtilen tespitler ışığında somut olaya bakıldığında başvurucu tarafından iptali istenen 2021 Tıpta Uzmanlık Sınavı 1. dönem ek yerleştirmesi kapsamındaki tercih sonucu 22/6/2021 tarihinde idarenin internet sayfasında ilan edilmiş, sonuç ekranında başvurucunun 692 sayılı KHK ile kamu görevinden çıkarıldığı gerekçesiyle tercih başvurusunun değerlendirmeye alınmadığı bilgisi yer almış, başvurucu 5/7/2021 tarihinde anılan işlemin iptali istemiyle dava açmıştır. 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun "merkezî ve ortak sınavlara ilişkin yargılama usulü" başlıklı 20/B maddesinde, Millî Eğitim Bakanlığı ile Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi tarafından yapılan merkezî ve ortak sınavlar, bu sınavlara ilişkin iş ve işlemler ile sınav sonuçları hakkında açılan davalara ilişkin yargılama usulünde dava açma süresinin genel dava açma süresinden daha kısa olan on gün olduğu belirtilmiştir.

57. Bireysel başvuruya konu kararın verildiği tarih itibarıyla mevcut yargısal uygulamalara bakıldığında Danıştay kararlarında, özel dava açma sürelerinin işlemde gösterilmemiş olması hâlinde hangi sürenin esas alınıp hesaplanacağı ve uygulanacağı noktasında bireylerin davranışlarının sonucunu öngörebilmesine imkân sağlayacak şekilde bir hukuki belirliliğin/ öngörülebilirliğin bulunduğu söylenemeyecektir.

58. Bu itibarla somut olayda yukarıda yer verilen ilkeler ışığında, Mahkemece verilen süre aşımı kararının sonuçlarına katlanmak zorunda bırakılan başvurucu üzerinde Mahkemenin

dava hakkının kullanımına ilişkin kısıtlayıcı yorumunun ağır bir yüke sebep olduğu, başvurucunun katlanmak zorunda kaldığı külfetin hedeflenen meşru amaçla orantısız olduğu, dolayısıyla müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

59. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

60. Başvurucu; ihlalin tespiti ile yeniden yargılama talebinde bulunmuştur.

61. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

62. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak, yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması amacıyla yeniden yargılama yapılması için Ankara 23. İdare Mahkemesine(E.2021/1231, K.2021/1122) GÖNDERİLMESİNE,

D. 487,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.487,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 26/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ORHAN SARI

B. No: 2021/58781 | Karar tarihi: 26.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/58781

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ORHAN SARI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/58781)

Karar Tarihi: 26/2/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mehmet Yavuz YAŞAR

Başvurucu : Orhan SARI

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; 30/8/2016 tarihi itibarıyla mezun olacak askerî öğrencilerin olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnamesi gereğince nasıplarının yapılmaması üzerine açılan davanın Olağanüstü Hâl İşlemleri İnceleme Komisyonuna gönderilmek yerine incelenmeksizin reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Hüseyin Aşkan (B. No: 2017/15649, 21/7/2020) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Kararda Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi'nde (UYAP) evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede başvurucu vekili tarafından nihai kararın açılarak okunduğu tespit edilen tarih, nihai kararın sonucunun öğrenildiği tarih kabul edilerek bireysel başvuru süresi bu tarihten itibaren başlatılmış ve başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Somut olayda da nihai kararın başvurucu tarafından UYAP üzerinden 26/7/2021

tarihinde okunduğu ve başvurunun otuz günlük bireysel başvuru süresi geçtikten sonra 22/9/2021 tarihinde yapıldığı anlaşıldığından başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 26/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLEkarar verildi.

OPAS YAPI VE DIŞ TİCARET LTD. ŞTİ.

B. No: 2021/60734 | Karar tarihi: 26.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/60734

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

OPAS YAPI VE DIŞ TİCARET LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/60734)

Karar Tarihi: 26/2/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Burak TOPALOĞLU

Başvurucu : Opas Yapı ve Dış Ticaret Ltd. Şti.

Vekili : Av. Hanım YILMAZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; ihalenin feshi davası sonucunda ihale bedelinin %10'u oranında para cezasına hükmedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının, esasa etkili iddiaların karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının, ihalenin hatalı gösterilen KDV oranı üzerinden yapılması nedeniyle de mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu aleyhine İstanbul 10. İcra Müdürlüğünün 2019/2810 sayılı dosyası kapsamında ipoteğin paraya çevrilmesi yolu ile başlatılan icra takibi sonucunda başvurucuya ait taşınmaz ihale yoluyla satılmıştır.

3. Başvurucu, KDV oranının %8 olarak gösterilmesi gerekirken %18 olarak gösterildiği, bu durumun ihaleye katılacaklar için büyük bir külfet oluşturduğu, bu nedenle ihaleye katılım talebinin azaldığı, ihalenin feshi gerektiği iddiasıyla dava açmıştır.

4. Mahkeme davanın reddine karar vermiş; kararda, satış ilanında KDV oranının belirtildiğini, başvurucuya bu hususun tebliğ edildiğini, başvurucunun yasal süre içinde bu hususu şikâyet davasına konu etmediğini, kanunun öngördüğü olanağı kullanmayan kişilerin

aynı şikâyet nedenleriyle ihalenin feshini talep edemeyeceğini belirtmiştir.

5. Başvurucu, karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 22. Hukuk Dairesi istinaf talebinin reddine karar vermiş; kararda satışa hazırlık işlemlerinden kaynaklanan nedenlerle ihalenin feshi isteminde bulunulabilmesi için 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 16.maddesinde öngörülen yasal süre içinde eksikliğin şikâyet konusu yapılmış olması gerektiğini, başvurucunun fesih sebebi olarak ileri sürdüğü hazırlık aşamasındaki bir durumu şikâyet konusu yapmaması hâlinde daha sonra aynı nedene dayanarak ihalenin feshi isteminde bulunamayacağını vurgulamıştır.

6. Başvurucunun temyiz ettiği karar Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin 2/11/2021 tarihli kararıyla onanmıştır. Başvurucu, nihai hükmü 22/11/2021 tarihinde öğrendikten sonra 16/12/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

7. Başvurucu, kötü niyetli olarak ihalenin feshi davası açmadığı hâlde Mahkeme tarafından ihale bedelinin %10'u oranında para cezasına mahkûm edilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

8. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

9. Anayasa Mahkemesi, Yıldız Eker ([GK], B. No: 2015/18872, 22/11/2018) kararında mahkemeye erişim hakkı yönünden inceleme yapmış ve uygulanacak ilkeleri belirlemiş; anılan kararda, mahkemelerin somut durumun özelliklerini gözönünde tutmasına izin vermeyen ve hâkime herhangi bir takdir yetkisi de tanımayan kanun hükmüne dayalı olarak uygulanan para cezasının miktarının başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği ve bu durumun başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahaleyi ölçüsüz kıldığı sonucuna varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

10. Başvurucu, mahkemeye erişim hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin de ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Başvurucunun iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmıştır.

12. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

III. GİDERİM

13. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden yargılanma ile harç tahsil müzekkeresinin iptal edilmesi talebinde bulunmuştur. İhlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Bununla birlikte eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucunun maddi zararlarının giderilmesi gerekir. Olayda başvurucu aleyhine verilen ve ihale bedelinin %10'u olan 71.000 TL para cezasının hükmün kesinleşmesinden sonra tahsili amacıyla ilgili vergi dairesine gönderilmek üzere harç tahsil müzekkeresi düzenlenmiştir. Dosyada para cezasının tahsil edildiğine ilişkin bir bilgi ve belge olmadığı gibi başvurucunun da bu hususta bir bildirimi yoktur. Bu itibarla Mahkemece düzenlenen 17/11/2021 tarihli harç tahsil müzekkeresinin ilgili vergi dairesince gereğinin yerine getirilmesini önleyecek şekilde iptalinin ve ilgili mahkemesine iadesinin yeterli giderim sağlayacağı sonucuna ulaşılmıştır.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması amacıyla harç tahsil müzekkeresinin iptali ve ilgili kurumdan geri çekilmesi için Büyükçekmece 1. İcra Hukuk Mahkemesine (E.2019/500, K.2020/614) GÖNDERİLMESİNE,

D. 487,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.487,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 26/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RAMAZAN İZGİ

B. No: 2021/61758 | Karar tarihi: 26.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/61758

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

RAMAZAN İZGİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/61758)

Karar Tarihi: 26/2/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mehmet Yavuz YAŞAR

Başvurucu : Ramazan İZGİ

Vekili : Av. Ahmet KAYA

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, işverenle güven ilişkisi bozulduğu gerekçesine dayanılarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasında adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

A. İşe İade Davasına İlişkin Süreç

2. Başvurucu, Dicle Belediye Başkanlığına (Belediye) bağlı olarak faaliyet yürüten alt işverenler (Şirket) nezdinde temizlik işçisi olarak çalışmaktayken 31/3/2017 tarihinde iş akdi feshedilmiştir.

3. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle 27/4/2017 tarihinde dava açmıştır. Dicle Asliye Hukuk Mahkemesine (Mahkeme) sunduğu dava dilekçesinde başvurucu; iş sözleşmesinin herhangi bir neden bildirilmeden feshedildiğini, işten ayrılış bildirgesinin tebliğ edilmesiyle feshi öğrendiğini, ısrar etmesine rağmen ayrıca bir fesih bildirimi yapılmadığını belirtmiştir. Çalıştığı süre boyunca görev şartlarına bağlı olarak aynı işyerinde kesintisiz ve sürekli şekilde mesleğini yerine

getirdiğini ifade eden başvurucu, iş akdinin feshinin haksız ve hukuka aykırı olduğunu iddia etmiştir.

4. Davalı Belediye, cevap dilekçesinde 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü HalKapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (667 sayılı KHK) kapsamında usul ve kanuna uygun olarak iş akdinin feshedildiğini ileri sürmüştür.

5. Mahkeme 19/10/2017 tarihli kararı ile davanın reddine hükmetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Davacı işçinin çalışmakta olduğu iş yerinin bir kamu tüzel kişisi olan Belediye Başkanlığına ait olduğu, işçinin çalıştığı bölgede terörist faaliyetlerin yoğun bir şekide gerçekleştiği, Belediyenin ve özellikle Belediye Başkan Vekili (kayyum) olarak görevlendirilmiş olan İlçe Kaymakamının söz konusu faaliyetlerin olası hedefleri arasında bulunduğu, yakın zamanda Mardin İli Derik İlçesi Kayyumunun en yakınındaki çalışan tarafından saldırıya uğradığı dikkate alındığında davalı işverenlerden Dicle Belediye Başkanlığında bu iş ilişkisinin devamı için aranan güven olgusunun sarsıldığı anlaşılabilir bir durumdur. Ayrıca 667 sayılı OHAL KHK'si davalıya bu fesih yetkisini tanımaktadır. "

6. Başvurucu, anılan karara karşı istinaf talebinde bulunmuş, istinaf dilekçesinde; kararda illegal örgütlerle iltisakının bulunduğu iddiasının temellendirilmediğini, dolayısıyla feshin ve kararın hukuki ve maddi dayanaktan yoksun olduğunu belirtmiştir. Başvurucu, feshe dayanak bilgi notunda terör örgütüne destek amacıyla oturma eylemine katılmasından dolayı örgüte bilerek isteyerek yardım etme suçundan kamu davası açıldığının belirtildiğini ancak söz konusu yargılamadan beraat ettiğini, bu kararın istinaf incelemesi neticesinde kesinleştiğini ileri sürmüştür.

7. Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesi 5/11/2021 tarihli kararı ile istinaf talebinin reddine hükmetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Somut olayda; yerel mahkemece ilgili kurumlara yazılan müzekkere cevabi yazılarında özetle ve tüm dosya kapsamından Dicle Cumhuriyet Başsavcılığı davacı hakkında Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma, Örgüte Bilerek İsteyerek Yardım Etme suçundan savcılığımızın 2015/437 soruşturma dosyasında şüpheli sıfatıyla bulundukları, dosyanın 21/06/2016 tarihinde fezlekeyle Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığınıza gönderildiği, Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığınca 2016/20751 Üst Dos.No'su aldığı, Diyarbakır İl Emniyet Müdürlüğü'nce davacı hakkında Silahlı Terör Örgütüne Üye olmak suçundan Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesi 2016/506 esas sayısı ile işlem gördüğü, Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesi'nce 2016/506 esas sayılı dava dosyasında davacı hakkında terör örgütüne destek amacıyla oturma eylemine katılmasından dolayı Örgüte Bilerek İsteyerek Yardım etme suçundan kamu davası açıldığı ve dosyanın davacının delil yetersizliği nedeniyle beraati ile neticelenerek kararın 24/02/2017 tarihinde kesinleştiği görülmüştür. Davacı hakkında terör suçundan yargılama yapılıp delil yetersizliğinden beraat kararı verildiği nazara alındığında işveren bakımından şüphe feshi şartlarının oluştuğu anlaşılmakla feshin geçerli nedene dayandığı hususundaki mahkeme hükmünün yerinde olduğu anlaşılmıştır."

8. Nihai karar 21/11/2021 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir. Başvurucu 20/12/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Komisyonlarca makul sürede yargılanma hakkına yönelik olarak kabul edilmezlik kararı verildiğinden, başvurunun gerekçeli karar hakkına yönelik kısmının kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

B. Ceza Davasına İlişkin Süreç

10. Dicle Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma, örgüte bilerek isteyerek yardım etme suçundan soruşturma başlatılmıştır. Başvurucu hakkında, terör örgütüne destek amacıyla oturma eylemine katılmasından dolayı örgüte bilerek isteyerek yardım etme suçundan kamu davası açılmıştır. İddianamenin kabulü üzerine Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesi (Ceza Mahkemesi) nezdinde yargılama başlatılmıştır. Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesince 2016/506 esas sayılı dava dosyasında başvurucu hakkında delil yetersizliği nedeniyle 16/2/2017 tarihinde beraat kararı verilmiş ve hükmün 24/02/2017 tarihinde istinaf edilmeksizin kesinleştiği görülmüştür.

II. DEĞERLENDİRME

11. Başvurucu; işe iade talebiyle başlatılan yargılama neticesinde varılan sonucun hakkaniyete aykırı olduğunu, iş akdinin kanunlarda öngörülen usule riayet edilmeksizin bildirim dahi yapılmadan feshedildiğini belirtmiştir. İşvereni feshe götüren olgunun hakkında yürütülen ceza yargılaması olduğunu ancak bu yöndeki değerlendirmenin yeterli olmadığını ifade eden başvurucu; anılan yargılamadan beraat ettiğini ve beraat kararının kesinleştiğini vurgulamıştır. Başvurucu bu kapsamda ceza davasında iddia edilen hususların işe iade davasında tartışılmadığını, somutolay ve olguların ortaya konularak fesih için yeterli olup olmadığı hususunun incelenmediğini beyan etmiştir. Başvurucu; yeterli inceleme ve araştırma yapılmadan, iddia ve itirazları incelenmeden, sadece Belediyenin savunmasına itibar edilerek yürütülen yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

12. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, dosyaya gelen bilgi ve belgeler ile tarafların iddia ve itirazları doğrultusunda davanın reddedildiği ve anılan kararın kanun yollarından geçerek kesinleştiği hatırlatılmış; hukuk kurallarını yorumlama yetkisinin derece mahkemelerine ait olduğu, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir durum olmadığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti mahiyetinde kalacağı hususlarında değerlendirmeler içeren Anayasa Mahkemesi kararlarına yer verilerek başvuru incelenirken hem bu hususların hem de somut olayın kendine özgü koşullarının gözönünde bulundurulması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

13. Başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

16. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü -kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde- diğer temel hak ve

özgürlüklerden gereken şekilde yararlanmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa'nın bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

17. Anılan kurallar uyarınca ilke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olması, adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Derece mahkemeleri, dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini makul bir şekilde gerekçelendirmek zorundadır. Bu gerekçelerin oluşturulmasında açık bir keyfîlik olmaması ve makul bir gerekçe gösterilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez (İbrahim Ataş, B. No: 2013/1235, 13/6/2013, § 23).

18. Makul gerekçe davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır. Zira tarafların o dava yönünden hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıkta olan bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması zorunludur (İbrahim Ataş, § 24).

19. Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

20. Somut olayda işveren nezdinde işçi statüsünde çalışan başvurucunun iş sözleşmesi, terör örgütü ile irtibatı/iltisakı bulunduğu şüphesiyle feshedilmiştir. Başvurucu, iş akdinin geçerli bir nedene dayanılmadan feshedildiğini belirterek işveren aleyhine işe iade talebiyle dava açmış; dava dilekçesinde herhangi bir illegal yapılanma ile alakasının olmadığını, feshin usul ve kanuna aykırı olarak yapıldığını beyan etmiş; Belediye ise cevap dilekçesinde 667 sayılı KHK kapsamında iş akdinin usul ve kanuna uygun olarak gerçekleştirildiğini ileri sürmüştür.

21. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenemese de Yargıtay içtihatlarında da belirtildiği üzere şüphenin işçinin kişiliğinden kaynaklanan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekir. Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı bir şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir.

22. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına

karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013). Bu noktadagerekçeli karar hakkı hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerinin tesisinde önemli bir araç konumundadır. Zira kişiler ancak gerekçeli karar vasıtasıyla somut olayın hukuk kuralları karşısında nasıl konumlandırıldığını öğrenebilmekte ve buna karşı etkili bir savunma geliştirme imkânı bulabilmektedir.

23. Derece mahkemelerince gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekir. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir, aynı zamanda gerekçenin makul olması şartı aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır (bkz. §§ 16-20).

24. Yargıtay, şüphe feshi kapsamında açılacak davalarda taraflarca hazırlama ilkesine üstünlük tanınamayacağını belirtmiştir. Bu itibarla şüphe feshi kapsamında açılan işe iade davalarında, taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesi uygulanmaktadır. Yani derece mahkemeleri tarafların ileri sürdüğü yahut ortaya koyduğu tespitlerden bağımsız olarak araştırma yapmalı, yine tarafların iddia ve itirazlarını bu kapsamda değerlendirerek bir sonuca varmalıdır. Bu kapsamda derece mahkemelerinden beklenen, öncelikle işveren kurumun niteliği ile sözleşmesi feshedilen işçinin hangi pozisyonda çalıştığı, işinin mahiyeti ve öneminin ne olduğu hususlarını belirlemektir. Zira şüpheyi doğuran olay yahut durum, farklı pozisyonlarda çalışan kişiler yönünden farklı değerlendirme yapmayı gerektirebilir. Bunun yanı sıra şüphe feshini doğuran durum veya olay/vakıa -Yargıtay içtihadında da değinildiği gibi- doğrudan işçinin şahsından kaynaklanmalı, millî güvenliği tehdit eden yapı veya oluşum ile işçi arasında güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olmalıdır. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi keyfîliğin önüne geçilebilmesi adına önemlidir.

25. Bu açıklamalar ışığında başvuruya konu olaya geri dönmek gerekirse şüphe feshine gerekçe olarak ortaya konulan olgunun başvurucu hakkında yürütülen ceza yargılaması olduğu anlaşılmıştır.

26. Öncelikle belirtmek gerekir ki ceza ve hukuk mahkemelerinin verdiği kararların birbirleri yönünden mutlak surette bağlayıcı olduğunu söylemek mümkün değildir. Zira her bir mahkeme, önüne gelen uyuşmazlığı kendi açısından ele almakta; ilgili mevzuat kapsamında farklı hukuki değerlendirme ve nitelendirmelere tabi tutmaktadır. Bu kapsamda Yargıtay kararlarında hem olağanüstü hâl dönemi için hem de olağan dönemler için işçi hakkında verilen bir beraat kararının şüphe feshi noktasında nasıl değerlendirilmesi gerektiği ana hatlarıyla ortaya konulmuştur. Yargıtay, beraat kararını işçi lehine değerlendirme eğilimi göstermekle birlikte yine de kararın içeriğindeki olay ve olguların fesih için yeterli olup olmadığını da ayrıca incelemiştir.

27. Başvurucu hakkındaki cezai takibatın işe girmeden önce başladığı, ceza davası devam ederken iş akdinin sonlandırıldığı, işe iade davası istinaf incelemesinde devam ederken ceza yargılamasının beraat kararı ile neticelendiği ve bu kararın kesinleştiği görülmüştür. Nitekim başvurucu da istinaf dilekçesinde ceza yargılamasından beraat ettiğini belirterek

ilgili mahkeme kararlarını Bölge Adliye Mahkemesine ibraz etmiştir. Hukuk mahkemeleri tarafından ceza yargılamasında yer alan bilgi ve belgelere ulaşılarak söz konusu verilerin iş akdinin feshine olan etkisinin değerlendirilmesinin önünde -masumiyet karinesine uygun olmak koşuluyla- herhangi bir engel bulunmamaktadır. Ne var ki ne ilk derece mahkemesi ne de Bölge Adliye Mahkemesi ceza davasına ilişkin bilgi ve belgeleri değerlendirmiş, iş akdinin feshedilmesindeki şüphenin olgusal dayanaklarını ortaya koymuştur. Başvurucu; beraat kararı ve içeriğindeki unsurların yargılama sürecinde tartışılmadığını, iddia ve itirazlarının dikkate alınmadığını ileri sürmüştür. Somut olayda başvurucunun temel iddialarının derece mahkemelerince tartışılmadığı ve kararlarda yeterli gerekçe oluşturulmadığı görülmüştür.

28. Sonuç olarak başvurucu hakkında elde edilen bilginin iş akdinin feshini neden ve nasıl haklılaştırdığı hususunun derece mahkemeleri gerekçelerinde yer almadığı anlaşılmıştır. Başvurucu hakkında elde edilen delillerin -ceza yargılamasının neticelendiği de gözönünde bulundurulduğunda- iş akdinin feshedilmesindeki hukuki etkisine dair değerlendirmenin ortaya konulması gerekir. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

29. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

30. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yargılamanın yenilenmesi ve tazminat talebinde bulunmuştur.

31. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

32. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır.Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak, yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

33. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Dicle Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2017/64, K.2017/135) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.487,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 26/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET EMİN ACET

B. No: 2021/65910 | Karar tarihi: 26.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/65910

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET EMİN ACET BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/65910)

Karar Tarihi: 26/2/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Şahap KAYMAK

Başvurucu : Mehmet Emin ACET

Vekili : Av. Metin KABAKÇIOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, vazife malulü sayılmama işlemine karşı açılan davada usule ilişkin imkânlar bakımından zayıf duruma düşürülme nedeniyle silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuruya konu olayda süreç ve başvurucunun sağlık durumu ile ilgili düzenlenen raporlar özetle şu şekildedir:

i. 25/8/1988 tarihli ve 7506 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) Sağlık Raporu uyarınca başvurucunun askerî öğrenci olmasında bir sakınca bulunmamıştır.

ii. Başvurucu, Kara Kuvvetleri Komutanlığı emrinde 30/8/1992 tarihinde astsubay çavuş olarak göreve başlamıştır.

iii. Gülhane Askerî Tıp Akademisi (GATA) Haydarpaşa Asker Hastanesince düzenlenen 4/2/1998 tarihli ve 127 sayılı sağlık raporunda "bilateral orta derecede işitme kaybı+ince tonlarda ileri derecede işitme kaybı" teşhisine istinaden başvurucunun sınıf görevini

yapamayacağına, Türk Silahlı Kuvvetleri Sağlık Yeteneği Yönetmeliği'nin 2 No.lu çizelgesinde (+) sınıflardan birinde sınıflandırılmasının uygun bulunduğuna ve sağ kulağında işitme cihazı kullanmasının uygun olduğuna karar verilmiştir.

iv. GATA tarafından başvurucu hakkında 1/4/1998 tarihli ve 2157 sayılı sağlık kurulu raporu düzenlenmiş, bu raporda "bilateral orta derecede işitme kaybı, hâlen sağlam ve askerliğe elverişli" tanısı konmuştur. Ancak başvurucunun B/19 F-2 sınıfı görevini yapamayacağı ve Türk Silahlı Kuvvetleri Sağlık Yeteneği Yönetmeliği'nin 2 No.lu çizelgesinde durumuna uyan (+) işaretli sınıflarda yeniden sınıflandırılmasının uygun olduğu belirtilmiştir.

v. GATA Haydarpaşa Eğitim Hastanesi Komutanlığının düzenlediği 29/11/2006 tarihli ve 14298 sayılı raporda başvurucuya "sensorinöral işitme kaybı, bilateral" teşhisi konulmuş, daha önceden hakkında B/19 F-2 kararı alınan başvurucunun her iki kulağında birer adet işitme cihazı kullanmasının uygun bulunduğu ifade edilmiştir.

vi. Gelibolu Asker Hastanesinin 6/1/2015 tarihli ve 1 sayılı sağlık kurulu raporunda "sensorinöral işitme kaybı, bilateral" teşhisi kapsamında başvurucu için 19/D/1 TSK'da görev yapamaz kararı verilmiştir. Başvurucu 3/2/2015 tarihinde söz konusu rapora itiraz etmiştir.

vii. Bunun üzerine 23/3/2015 tarihli ve 4337 sayılı TSK Sağlık Raporunda da aynı teşhis konularak başvurucunun TSK'da görev yapamayacağı değerlendirilmiştir.

viii. Anılan raporun incelenmesi sonucunda Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Ankara Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğü Sağlık Kurulunun 11/5/2016 tarihli ve 4167 sayılı kararı ile başvurucunun hakkında karar verilebilmesi için GATA'da yeniden muayenesi, ayrıntılı anamnez klinik laboratuvar bulgularını, hastalıklarının tanılarını, her iki kulak 500 1000 2000 ve 2000 hertzteki işitme seviyelerini, işitme kaybının akustik travmaya bağlı olup olmadığını ve bilateral işitme kaybının askerlik görevinin etkisi ile meydana gelip gelmediğini açıklayan yeni bir sağlık kurulu raporu alınması uygun bulunmuştur.

ix. GATA Komutanlığınca düzenlenen 14/7/2016 tarihli ve 9128 sayılı sağlık kurulu raporunda da başvurucuya "(sensorinöral işitme kaybı, bilateral) bilateral ileri derecede sensorinöral işitme kaybı)" teşhisi konulmuş, mevcut belgeler ışığında işitme kaybının akustik travmaya bağlı olarak gelişip gelişmediği veya askerlik görevinin etkisi ile meydana gelip gelmediği hakkında kesin hüküm verilemeyeceği değerlendirilmiş, başvurucunun TSK'da görev yapamayacağı açıklanmıştır.

x. Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Ankara Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğü Sağlık Kurulunun 16/6/2017 tarihli ve 6423 sayılı kararı ile mevcut tüm tıbbi bilgi ve belgeler ile 14/7/2016 tarihli raporun incelenmesi neticesinde başvurucunun işitme kaybının görevinin etkisiyle meydana gelmediğine ve adi malul olduğuna karar verilmiştir.

3. Kara Kuvvetleri Komutanlığı 14/7/2016 tarihli raporu esas alarak başvurucuyu 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun 44. maddesi kapsamında 8/9/2017 tarihinde malulen emekliye ayırmıştır.

4. Başvurucu tarafından, vazife malulü yerine adi malul sayılarak emekliye sevk edilmesine ilişkin işlemin iptali ile bu işlem nedeniyle mahrum kaldığı özlük haklarının yasal faizi ile birlikte ödenmesine karar verilmesi talebiyle Ankara 5. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açılmıştır.

5. Mahkeme davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; maluliyet ve vazife

maluliyeti hâllerinin 5434 sayılı Kanun'un 44. ve 45. maddelerinde düzenlendiği, vazife maluliyeti hükümlerinin uygulanabilmesi için maluliyet hâlinin vazife sırasında ve ilgilinin vazifesinin sebep ve etkisi ile ortaya çıkması gerektiği belirtilmiştir. Bu nedenle 2/11/2018 tarihli ara kararı ile başvurucunun Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesine sevkinin yapılarak durumunun 5434 sayılı Kanun'un 44. ve 45. maddeleri kapsamında değerlendirilmesi suretiyle vazife malulü olup olmadığı hususunun saptanmasının istenildiği, anılan hastanenin düzenlediği 11/12/2018 tarihli sağlık kurulu raporunda başvurucunun işitme kaybının görevinin etkisi ile meydana gelip gelmediğine karar verilmesinin tıbben mümkün olmadığının bildirildiği ifade edilmiştir. Dolayısıyla başvurucunun maluliyetine neden olan hastalığının vazifesinin etkisiyle meydana geldiğine yönelik herhangi bir bilgi ve belge bulunmadığı da dikkate alındığında vazife malulü sayılamayacağı sonucuna varılmıştır.

6. Bu karara yönelik başvurucunun istinaf kanun yoluna başvurması üzerine Ankara Bölge İdare Mahkemesi 11. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) istinaf başvurusunun reddine kesin olarak karar vermiştir.

7. Başvurucu, nihai hükmü 10/12/2021 tarihinde öğrendikten sonra 30/12/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucu, komando olarak görev yaptığı dönemde birçok defa operasyona katıldığını, bu operasyonlar sırasında ortaya çıkan sesler nedeniyle kulaklarında akustik travma oluştuğunu ve duyma kaybı yaşadığını, idare tarafından tüm bu görev sürecinde kulak koruyucu teçhizat verilmediğini iddia etmiştir. Bu nedenle asker hastanesine sevk edilerek tedavi gördüğünü ancak sağlık durumuna ilişkin bilgi ve belgeler dikkate alınmadan Mahkemece rapor aldırıldığını belirtmiştir. Mahkemenin hastaneye sevk edilmesine ilişkin yazısı ile sağlık ve görev safahatı ile bunlara dair bilgi ve belgeleri gönderip göndermediğini, dava dilekçesinin ve eklerinin bilirkişilik yapacak merciye tevdi edilip edilmediğini bilmediğini ifade etmiştir. Ayrıca Mahkemece aldırılan raporun gerekçeli karar ile tebliğ edilmek suretiyle rapora karşı beyanda bulunamadığını ve sunduğu resmî belgelerin gerekçeli kararda değerlendirilmediğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüş yazısında; konuyla ilgili olarak Millî Savunma Bakanlığından ve Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığından temin edilen görüş ve ilgili belgelerin başvurucunun şikâyetlerine ilişkin olarak yapılacak incelemede dikkate alınmak üzere sunulduğu belirtilmiştir. Ayrıca başvurucunun temel hak ve hürriyetlerinin ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü şartlarının da dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı ise başvurucunun rahatsızlığının vazifesinin etkisiyle meydana geldiğine dair tevsik edici bilgi ve belgelerin bulunmadığı ve bu nedenle rahatsızlığı ile görevi arasında illiyet bağı kurulamadığından vazife malullüğü hükümlerinin uygulanmadığı, vazife malullüğü hükümlerinin uygulanmaması işleminin yargı mercilerince hukuka uygun bulunduğunu belirtmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı başvuru formundaki iddialarını tekrar etmiştir.

11. Başvuru, silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri kapsamında incelenmiştir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca herkes iddia, savunma ve adil yargılanma hakkına sahiptir. Anayasa'nın anılan maddesinde adil yargılanma hakkından ayrı olarak iddia ve savunma hakkına birlikte yer verilmesi, taraflara iddia ve savunmalarını mahkeme önünde dile getirme fırsatı tanınması gerektiği anlamını da içermektedir (Mehmet Fidan [1. B.], B. No: 2014/14673, 20/9/2017, § 37).

14. Anayasa'nın 36. maddesine "adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin tarafı olduğu uluslararası sözleşmelerle de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Bu itibarla anılan ilkenin adil yargılanma hakkının kapsam ve içeriğine dâhil olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Anılan ilkeye uygun yürütülmeyen bir yargılamanın hakkaniyete uygun olması imkân dâhilinde değildir (Mehmet Fidan, § 38).

15. Silahların eşitliği ilkesi, davanın taraflarının usule ilişkin haklar bakımından aynı koşullara tabi tutulması ve taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir duruma düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olması anlamına gelir (Yaşasın Aslan [2. B.], B. No: 2013/1134, 16/5/2013, § 32).Bu usul güvencesi uyuşmazlığın her iki tarafına da savunmasının temel dayanağı olan delilleri sunma imkânı tanınmasını kapsamaktadır (Yüksel Hançer [1. B.], B. No: 2013/2116, 23/1/2014, § 18).

16. Silahların eşitliği ilkesinin tamamlayıcısı olan çelişmeli yargılanma hakkı, kural olarak bir hukuk ya da ceza davasında tüm taraflara gösterilen kanıtlar ve sunulan görüşler hakkında bilgi sahibi olma ve bunlarla ilgili görüş bildirebilme imkânı vermektedir. Bu çerçevede başvuranların bilirkişi raporunun sonucuna itiraz edememesi ya da delillerle ilgili görüş bildirmelerine fırsat verilmemesi çelişmeli yargılanma hakkının ihlali olarak değerlendirilmektedir (Hüseyin Sezen [2. B.], B. No: 2013/1793, 18/9/2014, § 38).

17. Hakkaniyete uygun yargılanmanın temel unsurları, yargılamanın çelişmeli olması ve taraflar arasında silahların eşitliğinin sağlanmasıdır. Anılan ilkelere uygun yürütülmeyen bir yargılamanın hakkaniyete uygun olması olanaklı değildir. Ancak silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri uyarınca taraflara delillerini sunma ve inceletme noktasında uygun imkânların tanınıp tanınmadığı yargılamanın bütünü nazara alınarak değerlendirilecektir. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamındaki görevi, somut olayın usul kurallarına uygunluğunu denetlemek değil adil yargılanma hakkı kapsamındaki güvencelerin somut olayda ihlal edilip edilmediğini yargılamanın bütünü ışığında denetlemektir (Fazlı Celep [1. B.], B. No: 2015/1025, 21/3/2018, § 25).

18. Başvuruya konu olayda ihtilaf, başvurucunun TSK bünyesinde görev yapamaz hâle gelmesine neden olan işitme kaybı rahatsızlığının askerî görevin etkisi ile ortaya çıkıp çıkmadığı noktasındadır. Başvurucu, komando olarak Muş'un Hasköy ilçesinde görev yaptığı

dönemde katıldığı operasyonların etkisiyle işitme kaybı rahatsızlığının oluştuğunu ileri sürmüş, Mahkeme ise başvurucunun işitme kaybı rahatsızlığının görevin ifası sırasında ve bu görevin etkisi ile meydana geldiğini kabule yeterli somut dayanak bulunmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

19. Mahkeme 2/11/2018 tarihli ara kararı ile başvurucunun Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesine sevkinin sağlanarak görevinden kaynaklı olarak vazife malulü olup olmadığı hususunda ayrıntılı muayenesi yapılmak suretiyle düzenlenecek sağlık kurulu raporunun temin edilmesine karar vermiştir. Söz konusu ara kararı üzerine 28/11/2018 tarihli yazıyla da Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesinden, başvurucunun vazife malullüğü talebine dayanak olarak gösterdiği işitme kaybı rahatsızlığının görevinden kaynaklanıp kaynaklanmadığının, görevinin etkisi ile meydana gelip gelmediğinin tespiti amacıyla düzenlenecek ayrıntılı sağlık kurulu raporunun gönderilmesi talep edilmiştir. Bu yazının ekinde başvurucuya ait raporların da bulunduğu belirtilmiştir.

20. Sağlık Bilimleri Üniversitesi Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesince düzenlenen 11/12/2018 tarihli ve 18660 sayılı sağlık kurulu raporunda, başvurucuda bilateral timpan membran intakt biateral orta derecede SNİK gözlemlendiği, başvurucunun işitme kaybının görevinin etkisi ile meydana gelip gelmediğine karar vermenin tıbben mümkün olmadığı belirtilmiştir. Mahkeme anılan raporu hükme esas almıştır.

21. Başvurucu istinaf dilekçesinde, sağlık ve görev safahatı gözönünde bulundurularak mevcut olan rahatsızlığının akustik travma ile meydana gelip gelmediği, bu rahatsızlığa akustik travma dışında başka hangi durumların sebep olabileceğinin araştırılması ve bu araştırma neticesinde tespit edilecek hususların alınacak sağlık kurulu raporunda yer verilmesi gerektiğini iddia etmiştir. Ancak Bölge İdare Mahkemesi herhangi bir açıklama yapmadan istinaf başvurusunu reddetmiştir.

22. Askerlik görevine başladığı tarihten önce başvurucunun askerî hastaneden aldığı raporda görevini yapmasına engel bir durumun olmadığı belirtilmiştir. Bu durumun aksi yönünde bir tespitin bulunmadığı dikkate alındığında başvurucunun işitme kaybı nedeniyle malul hâle gelmesinin görevinden kaynaklandığı yolundaki iddiasının temelsiz olduğu söylenemez. Başvurucunun iddiasının temelsiz olmaması ispatlandığı anlamına gelmemektedir. Dolayısıyla bu iddiaya dair daha güçlü ve ikna edici kanıtların varlığının aranması anlaşılabilir bir durumdur. Ancak başvurucunun işitme kaybının oluşmasının askerî görevden kaynaklandığını kendi imkânlarıyla ispatlamasının güçlüğü de gözönünde bulundurulmalıdır.

23. Mahkemece tıbbi rapor alınmışsa da söz konusu 11/12/2018 tarihli rapor ile başvurucunun malulen emekliye ayrılmasının sebep unsuru olan 14/7/2016 tarihli raporda işitme kaybının görevin etkisi ve tesiri ile oluşup oluşmadığının tespitinin mümkün olmadığı kanaatine varılmış ancak her iki raporda başvurucunun sağlık ve görev safahatı ile bunlara ilişkin bilgi ve belgelerin somut olarak değerlendirildiği ortaya konulamamıştır. Bununla birlikte Mahkeme ve Bölge İdare Mahkemesi de başvurucunun komando olarak askerlik görevini yaptığı dönemde katıldığı operasyonlar sebebiyle işitme kaybı yaşadığı ve idarenin kulak koruyucu malzeme veya teçhizat vermediğine ilişkin iddialarına yönelik inceleme yapmamıştır. Oysa başvurucu tarafından ileri sürülen bu iddianın açıklığa kavuşturulması ile başvurucunun askerlik görevine başladığı tarihten sonraki sağlık durumuna yönelik tüm bilgi ve belgelerin değerlendirilmesi işitme kaybının görevin etkisi ile ortaya çıkıp çıkmadığını etkileyecek niteliktedir. Başvurucunun iddiasını ispatlamada hayati öneme sahip

olan söz konusu hususlar dikkate alınmadan uyuşmazlığın sonuçlandırılmasının başvurucunun davalı idareye nazaran zayıf bir konuma düşürülmesine yol açtığı anlaşılmıştır.

24. Öte yandan başvurucu istinaf dilekçesinde, Mahkemece aldırılan sağlık kurulu raporunun gerekçeli karar ile birlikte tebliğ edildiğinden bu rapora karşı itirazlarını dile getiremediğini ileri sürmüştür.

25. Mahkemenin nihai kararında, başvurucunun tebliğ edilmediğini belirttiği 11/12/2018 tarihli raporun sadece karar başlıklı bölümüne kısmen yer verilmiş, raporun bütünüyle ve ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmediği görülmüştür. Bu bağlamda başvurucunun raporun tamamından Mahkemenin gerekçeli kararı ile haberdar olduğu ve rapora karşı itirazlarını dile getiremediği iddiasının ciddi olduğunun ve Bölge İdare Mahkemesi kararında bu durumun tartışılmadığının altı çizilmelidir.

26. Dolayısıyla başvuruya konu yargılamanın bütünü yukarıda belirtilen ilkeler doğrultusunda incelendiğindebaşvurucunun yargılamanın sonucunu etkileyecek usule ilişkin imkânlardan mahrum kaldığı anlaşıldığından silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

27. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

28. Başvurucu; ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

29. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

30. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak, yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 5. İdare Mahkemesine (E.2017/3141, K.2018/2673) GÖNDERİLMESİNE,

D. 487,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.487,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 26/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FEHMİYE DİLEK ER

B. No: 2022/18771 | Karar tarihi: 26.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/18771

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

FEHMİYE DİLEK ER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/18771)

Karar Tarihi: 26/2/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mutlu ALAF

Başvurucu : Fehmiye Dilek ER

Vekili : Av. Tarkan KASAPOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, doktor öğretim üyesi olan kişinin doçentlik başvurusundan başarısız sayılmasına ilişkin işlem ile bu işlemin dayanağı olan etik ihlal kararının iptali talebiyle açtığı davada silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, doçentlik başvurusunda bulunmuştur. Doçentlik başvurusu, başvurucu hakkında verilen etik ihlal kararı nedeniyle reddedilmiştir. Başvurucu, bu işleme karşı idare mahkemesinde iptal davası açmıştır. Ankara 15. İdare Mahkemesi 10/6/2021 tarihli kararladavayı reddetmiş; etik ihlali olup olmadığı ile ilgili olarak bilirkişi raporu aldırmıştır. Raporda etik ihlalinin olduğunun tespit edildiği bildirilmiştir. Mahkeme, raporda tespit edildiği üzere başvurucunun bir eserini başka sergide yeniden kullandığı ve mükerrer olarak puanladığı gerekçesine dayanmıştır. Başvurucunun karara karşı yaptığı istinaf başvurusu Ankara Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi tarafından 30/12/2021 tarihli kararla esastan reddedilmiştir.

3. Başvurucu, nihai kararı 18/1/2022 tarihinde öğrenmiş olup 15/2/2022 tarihinde süresinde

bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

4. Başvurucu; yargılama esnasında alınan bilirkişi raporunu hazırlayan heyetin tarafsız olmadığını bu nedenle bilirkişi heyetine itiraz ettiğini, Mahkemenin bu itirazlarını dikkate almadığını, yeni bir bilirkişi heyeti oluşturmadığını, bu nedenle silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

5. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; şikâyetlerin delillerin değerlendirilmesine ilişkin olduğuna işaret edilerek ihlal iddiaları ile ilgili olarak yargı kararlarına değinilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

6. Silahların eşitliği ilkesi davanın taraflarının usule ilişkin haklar bakımından aynı koşullara tabi tutulması ve taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf duruma düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olması anlamına gelir (Yaşasın Aslan [2. B.], B. No: 2013/1134, 16/5/2013, § 32).

7. Genel anlamda hakkaniyete uygun bir yargılamanın yürütülebilmesi için silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri ışığında taraflara tanık delili de dâhil olmak üzere delillerini sunma ve inceletme noktasında da uygun imkânların tanınması gerekir. Bu anlamda delillere ilişkin dengesizlik veya hakkaniyetsiz olma iddiaları da yargılamanın bütünü kapsamında değerlendirilecektir (Yüksel Hançer [1. B.], B. No: 2013/2116, 23/1/2014, § 19).

8. Ancak Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamındaki görevi, somut olayın usul kurallarına uygunluğu denetlemek değil, adil yargılanma hakkı kapsamındaki güvencelerin somut olayda ihlal edilip edilmediğini denetlemektir (Mustafa Kupal [1. B.], B. No: 2013/7727, 4/2/2016, § 51).

9. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinin birinci fıkrasının bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde hakkaniyete uygun yargılanma hakkını güvence altına aldığını ve mahkeme tarafından dinlenen bir bilirkişinin ise aynı gereksinimleri karşılamasının zorunlu olmadığını açıkça kaydetmektedir. (Mantovanelli/Fransa, B. No: 21497/93, 18/3/1997, § 33). AİHM, bununla birlikte yetkili mahkemenin dava ile gündeme getirilen soruları ele alması görevlendirdiği bir bilirkişinin görüşünün söz konusu mahkemenin davayı değerlendirme biçiminde belirgin bir rol oynayabileceğini, bazı koşullarda bir mahkemenin görevlendirdiği bilirkişinin tarafsız olmamasının adil yargılanma kavramının içindeki silahların eşitliği ilkesini ihlal edebileceğini, özellikle bilirkişinin yeri ve rolü gibi etkenlerin dikkate alınması gerektiğini ifade etmektedir (Sarıdaş/Türkiye, B. No: 6341/10, 7/7/2015, § 35).

10. Somut olayda başvurucu, doçentlik başvurusunda başarısız sayılmasına ilişkin işlem ile bu işlemin dayanağı olan etik ihlal kararının iptali istemiyle dava açmıştır. Mahkeme, etik ihlali olup olmadığı ile ilgili olarak bilirkişi raporu aldırmıştır. Raporda etik ihlalinin olduğu somut verilerle tespit edilmiştir. Mahkeme, kararında raporda tespit edildiği üzere başvurucunun bir eserini başka sergide yeniden kullandığı ve mükerrer olarak puanladığı gerekçesine dayanmıştır.

11. Başvurucu, bilirkişi heyetindeki kişilerin tarafsız olmadığını ileri sürmüş ancak bilirkişilerin tarafsız objektif değerlendirme yapmadıklarına ilişkin somut bir veri ortaya koymamıştır. Bununla birlikte kendisi hakkında etik ihlali yaptığı iddiasında bulunan jüri

üyesiyle aralarında bir husumet olduğuna ilişkin iddiada bulunmadığı gibi bilirkişi raporunu hazırlayan bilirkişiler hakkında böyle bir iddiası yoktur. Dolayısıyla iddiasını somut verilere dayandırmamıştır. Diğer taraftan Mahkeme, başvurucuya bilirkişi raporuna itirazda bulunma hakkı tanımış; başvurucu da bilirkişi raporuna karşı beyanda bulunmuştur. Bu itibarlayargılama bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun dosya kapsamında bulunan tüm bilgi ve belgelere karşı beyanda bulunma noktasında dezavantajlı duruma düşürülmediği, silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edilmediğinin açık olduğu anlaşılmıştır.

12. Açıklanan gerekçelerle silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine dair iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 26/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RECEP ÖZDEMİR

B. No: 2022/24623 | Karar tarihi: 26.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/24623

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

RECEP ÖZDEMİR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/24623)

Karar Tarihi: 26/2/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Recep ÖZDEMİR

Vekili : Av. Hasan Önder SULU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, açık ceza infaz kurumuna ayrılma talebinin reddedilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Gaziantep Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından terör örgütü propagandası yapma suçundan yürütülen soruşturma kapsamında 13/2/2018 tarihinde gözaltına alınmış ve 19/2/2018 tarihinde tutuklanmıştır.

3. Başsavcılığın başvurucu hakkında anılan suçtan düzenlediği 27/2/2017 tarihli iddianamenin kabulü ile açılan kamu davası Gaziantep 7. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) görülmüştür.

4. Mahkeme 29/3/2018 tarihinde başvurucunun terör örgütü propagandası yapma suçundan neticeten 4 yıl 6 ay hapis cezası ile mahkûmiyetine karar vermiştir.

5. Söz konusu hüküm, başvurucunun istinaf kanun yolu başvurusunun esastan reddi ile 17/9/2018 tarihinde kesinleşmiştir.

6. Başvurucu 24/10/2019 tarihinde Mahkemeye başvurarak 17/10/2019 tarihli ve 7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun gereğince temyiz yoluna başvurma imkânının tanındığı gerekçesiyle infazın durdurulmasını talep etmiştir. Mahkeme 24/10/2019 tarihli ek kararıyla başvurucu hakkındaki hükmün infazının durdurulmasına karar vermiştir.

7. Temyiz incelemesini yapan Yargıtay 16. Ceza Dairesi 29/6/2021 tarihinde talebin esastan reddine karar vermiştir.

8. Başsavcılık başvurucu hakkındaki mahkûmiyet kararının infazına başlamış ve başvurucu 27/10/2021 tarihinde Gaziantep H Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğüne (kapalı ceza infaz kurumu) yerleştirilmiştir. Başsavcılık tarafından düzenlenen 16/11/2021 tarihli müddetnameye göre başvurucunun koşullu salıverilme tarihi 1/7/2023, hak ederek tahliye tarihi ise 14/8/2024'tür. Müddetnamede infaz türü olarak 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 17. maddesi belirtilmiştir.

9. Başvurucu 25/11/2021 tarihinde kapalı ceza kurumu müdürlüğüne açık ceza infaz kurumuna ayrılma talepli dilekçe sunmuştur. Başvurucunun bu talebi İdare ve Gözlem Kurulu tarafından başvurucunun açık ceza infaz kurumuna ayrılma için gerekli süre koşulunu karşılamadığı gerekçesiyle reddedilmiştir. Ret kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Adı geçenin Terör Örgütü Propagandası Yapmak suçundan hükümlü olduğu,Açık Ceza İnfaz Kurumlarına Ayrılma Yönetmeliği'nin 6/2-ç maddesindeki 'Terör ve örgütlü suçlardan hükümlü olup, mensup oldukları örgütten ayrıldıkları idare ve gözlem kurulu kararıyla tespit edilenlerin koşullu salıverilme tarihine bir yıldan az süre kalması' hükmüne göre karar tarihi itibariyle koşullu salıverilme tarihine bir yıldan fazla süre kaldığından Açık Ceza İnfaz Kurumlarına ayrılma şartlarına taşımadığı anlaşılmış olup, Adı geçenin açık ceza infaz kurumuna ayrılma talebinin reddine [karar verildi.]"

10. Başvurucu, bu karara karşı Gaziantep 2. İnfaz Hâkimliğine (Hâkimlik) başvurmuştur. Başvurucu 1/12/2021 tarihli dilekçesinde özetle;

i. 2/9/2012 tarihli ve 28399 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Açık Ceza İnfaz Kurumuna Ayrılma Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendi uyarınca kapalı ceza infaz kurumunda geçirmesi gereken süreyi doldurduğunu,

ii. Terör örgütüne üye olma suçundan ceza almamasına rağmen idare ve gözlem kurulunun hatalı değerlendirmesiyle Yönetmelik'in 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (ç) bendi gerekçe gösterilerek talebinin reddedildiğini,

iii. Söz konusu ret kararının Yargıtay 6. Ceza Dairesinin 18/10/2018 tarihli ve E.2016/3842, K.2018/6288 ve Yargıtay 1. Ceza Dairesinin E.2017/3312,K.2019/2376 sayılı kararları ile ortaya konulan içtihada aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

11. Hâkimlik 29/12/2021 tarihinde koşullu salıverilme tarihine bir yıldan daha uzun bir süre kaldığından başvurucunun itirazının reddine karar vermiştir. Anılan kararın ilgili kısmı şöyledir:

"... terör örgütü propagandası yapmak suçundan hükümlü, örgüt üyesi olmadığından ve örgüt adına suç işlediği sabit olmadığından örgütten ayrıldığına dair idare ve gözlem kurulu kararına gerek bulunmadan şartla tahliyesine 1 yıl kala açık ceza infaz kurumuna ayrılıp aynı süre içerisinde denetimli serbestlikten faydalanabileceğinden, Yargıtay 1.Ceza Dairesinin 13/05/2019 tarih 2018/4760 esas 2019/2705 karar sayılı ilamı da bu yönde

olduğundan, hükümlünün koşullu salıverilme tarihinin Gaziantep CBS'nca 16/11/2021 tarihinde düzenlenen güncel müddetnamede 1/7/2023 tarihi olduğu, hükümlünün koşullu salıverilmesine İdare ve Gözlem Kurulunun karar tarihi(29/11/2021)itibariyle bir yıldan fazla süre kaldığından, hükümlünün Açık Ceza İnfaz Kurumlarına ayrılma şartlarına haiz olmadığından İdare ve Gözlem Kurulu Başkanlığı'nın 29/11/2021 tarih 2021/3731 sayılı kararının usul ve yasaya uygun olduğu anlaşılarak itirazın reddine dair aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur."

12. Başvurucunun Hâkimlik kararına yaptığı itiraz Gaziantep 1. Ağır Ceza Mahkemesi (itiraz mercii) tarafından 8/2/2022 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

13. Başvurucu, itirazın reddi kararını 15/2/2022 tarihinde öğrendikten sonra 24/2/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

14. Komisyon tarafından bu kararda incelenen şikâyet haricindeki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, bu şikâyet yönünden ise başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

15. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

16. Başvurucu, başvuru formunda özetle;

i. Terör örgütü propagandası yapma suçundan hapis cezasına mahkûm edildiğini, örgüt üyesi olmamasına rağmen açık ceza infaz kurumuna ayrılma koşulları açısından hakkında örgüt mensubu olarak değerlendirme yapıldığını,

ii. Yargısal mercilerin açık ceza infaz kurumuna ayrılma yönündeki talebini denetimli serbestlik tedbirinden yararlanma talebi olarak değerlendirdiklerini ve bu suretle açık ceza infaz kurumuna ayrılma talebine ilişkin bir inceleme yapmadıklarını,

iii. Açık ceza infaz kurumuna ayrılması için gereken tüm şartlar gerçekleşmesine rağmen hukuka aykırı şekilde kapalı ceza infaz kurumunda tutulduğunu,

iv. İnfaz Hâkimliği ve itiraz mercii kararlarının gerekçesiz olduğunu ileri sürerek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

17. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkin incelemenin somut olayın kendine özgü koşulları gözönüne alınarak ve terör örgütü propagandası yapma suçunun Yönetmelik'in 5. ve 6. maddelerinde belirtilen istisnai suçlardan olup olmadığının değerlendirilerek yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

18. Başvurucunun şikâyetinin özü, yasal koşulları oluştuğu halde açık ceza infaz kurumuna ayrılma talebinin hukuka aykırı olarak reddedildiği iddiasına ilişkindir. Başvurucu, şikâyetinin denetimli serbestlik tedbirinden yararlanma ile ilgili olmadığını açık bir biçimde ortaya koymuştur. Bu nedenle başvuru, açık ceza infaz kurumuna ayrılma talebinin reddi ile sınırlı olarak kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

19. Anayasa'nın 19. maddesinin birinci fıkrasında herkesin kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına sahip olduğu ilke olarak konduktan sonra ikinci ve üçüncü fıkralarında şekil ve şartları kanunda gösterilmek kaydıyla kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği

durumlar sınırlı olarak sayılmıştır. Dolayısıyla kişinin özgürlük ve güvenlik hakkının kısıtlanması ancak Anayasa'nın anılan maddesi kapsamında belirlenen durumlardan herhangi birinin varlığı hâlinde söz konusu olabilir (Murat Narman, B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 42).

20. Anayasa'nın 19. maddesinde tanımlanan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ilk istisnası "mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi" olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda yargı organlarınca verilecek mahkûmiyet kararlarının sonucu olarak hapis cezası veya güvenlik tedbirlerinin uygulanması kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlali kabul edilmeyecektir. Diğer taraftan suç şüphesine bağlı tutma kapsamında olan durumdan farklı olarak anılan istisna bir mahkûmiyet kararına bağlı olarak tutmayı ifade etmektedir (Tahir Canan (2), B. No: 2013/839, 5/11/2014, § 33).

21. Bununla birlikte Anayasa’nın 19. maddesinin ikinci fıkrası ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi kapsamına mahkemelerce verilmiş mahkûmiyet hükmünün yerine getirilmesi hâllerinde ortaya çıkan özgürlükten yoksun bırakma hâlleri dâhil ise de anılan kurallar, mahkûmiyet kararının değil tutmanın hukuka uygun olmasını güvence altına almaktadır. Dolayısıyla bu güvence kapsamında, kişi hakkında hükmedilen hapis cezasının yerindeliği veya orantılılığı incelemeye tabi tutulamayacaktır (Günay Okan, B. No: 2013/8114, 17/9/2014, § 18).

22. Bir mahkûmiyet kararının infazına ilişkin olarak Anayasa'nın 19. maddesi açık bir hüküm içermemektedir. Ancak Anayasa'nın 19. maddesinin amacı kişileri keyfî bir şekilde hürriyetten yoksun bırakılmaya karşı korumak olup maddede öngörülen istisnai hâllerde kişi hürriyetine getirilecek sınırlamaların da maddenin amacına uygun olması gerekir (Abdullah Ünal, B. No: 2012/1094, 7/3/2014, § 38). Bir kimsenin mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi kapsamında hürriyetinden yoksun bırakıldığının söylenebilmesi için her şeyden önce hürriyeti kısıtlayıcı ceza veya güvenlik tedbirinin bir mahkeme tarafından verilmesi, ikinci olarak yerine getirilecek kararın hürriyeti kısıtlayıcı ceza veya güvenlik tedbirlerine ilişkin olması gerekir. Ceza veya güvenlik tedbiri içermeyen bir karara dayanılarak bir kimsenin hürriyetinden yoksun bırakılması mümkün değildir. Son olarak hürriyetten yoksun bırakılmanın mahkemece verilen hürriyeti kısıtlayıcı ceza veya güvenlik tedbirinin kapsamını aşmaması gerekir (Ercan Bucak (2), B. No: 2014/11651, 16/2/2017, § 40; Şaban Dal, B. No: 2014/2891, 16/2/2017 § 32; Ç.Ö. [GK], B. No: 2014/5927, 19/7/2018 § 33).

23. Bu çerçevede hükümlülerin, ceza infaz kurumlarında kalacağı süreyi doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen durumların Anayasa’nın 19. maddesinde tanımlanan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir (İbrahim Uysal, B. No: 2014/1711, 23/7/2014, § 26). Dolayısıyla hükümlülerin ceza infaz kurumunda kalacağı süreyi doğrudan veya dolaylı olarak etkilemeyen, yalnızca cezanın infaz usulünü/rejimini belirleyen uygulamaların kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına müdahale oluşturduğundan bahsedilemez (hukuka uygun olarak ceza infaz kurumunda tutulan kişilerin müşahede odasına alınması veya hücre hapis cezası ile cezalandırılmasının kişi özgürlüğü ve güvenliği kesin hükümle sınırlanmış kişiler açısından ayrıca bir müdahale oluşturmadığı yönündeki benzer değerlendirmeler için bkz. Ahmet Yeter, B. No: 2014/5100, 16/2/2017, § 33).

24. Somut olayda İdari ve Gözlem Kurulu ile İnfaz Hâkimliği, başvurucunun mahkûmiyetine esas teşkil eden terör örgütü propagandası yapma suçunu, terör suçu kapsamında değerlendirmiştir. İlgili merciler bu değerlendirme sonrasında Yönetmelik'in 6. maddesinin

(2) numaralı fıkrasının (ç) bendi uyarınca koşullu salıverilme tarihine bir yıldan daha uzun bir süre bulunan başvurucunun açık ceza infaz kurumuna ayrılma talebini gerekli süre koşulunu sağlamadığı gerekçesiyle reddetmiştir. Söz konusu ret kararlarının içeriğinde başvurucunun terör örgütü üyesi olarak kabul edildiğine ilişkin herhangi bir ifadeye yer verilmemiştir. Bununla birlikte anılan merciler başvurucunun mahkûmiyet hükmüne konu suçu, terör suçu olarak kabul etmek suretiyle kapalı ceza infaz kurumunda geçirilmesi gereken süreye ilişkin bir belirlemede bulunmuştur. 3713 sayılı Kanun'un 2. maddesine göre terör örgütüne mensup olmasa dahi örgüt adına suç işleyenler de terör suçlusu sayılır. Terör örgütü propagandası suçu 3713 sayılı Kanun'un 7. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenmiştir. Yine aynı Kanun maddesinde terör örgütü propagandası yapma suçu, terör örgütüne üye olmamakla birlikte örgüt adına işlenebilecek suçlar arasında sayılmıştır. Açıklanan nedenlerle yargısal mercilerin başvurucunun mahkûmiyetine esas suçun, terör suçu olduğu yönündeki değerlendirmelerinin keyfî ve temelsiz olmadığı anlaşılmaktadır.

25. İnfaz Hâkimliği başvurucunun örgüt üyesi olmadığını belirterek Yönetmelik'in 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (ç) bendi gereğince örgütten ayrıldığına dair İdare ve Gözlem Kurulu kararına gerek bulunmadığını belirtmiştir. Fakat Hâkimlikçe terör örgütü propagandası suçu terör suçu olarak kabul edildiği için Yönetmelik'in 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (ç) bendi gereğince koşullu salıverilmeye bir yıldan az süre kalınması hâlinde açığa ayrılmanın gerçekleştirilebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Hâkimliğin de tespit ettiği üzere başvurucu, bireysel başvuruda bulunduğu tarih itibarıyla koşullu salıverilmeye bir yıldan az süre kalma şartını karşılamamıştır.

26. Ayrıca, hapis cezasının infaz şekline ilişkin olarak ileri sürülen hukuka aykırılık iddiası, hâlihazırda hukuka uygun olarak kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararına istinaden tutulmakta olan başvurucunun ceza infaz kurumunda kalacağı süreyi doğrudan veya dolaylı olarak etkilememektedir. Kişinin kapalı ceza infaz kurumundan açık ceza infaz kurumuna geçmesi tutma koşullarının değiştirilmesi ile ilgili bir mesele olupbu durum kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının kapsamı dışındadır. Kişinin kapalı ceza infaz kurumundan açık ceza infaz kurumuna geçememesi kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkıaçısından ayrıca bir müdahale oluşturmaz. Dolayısıyla hapis cezasının kapalı ceza infaz kurumu yerine açık ceza infaz kurumunda yerine getirilmesi gerektiği yönündeki ihlal iddiasının kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında ileri sürebilmesi mümkün değildir.

27. Açıklanan gerekçelerle başvurunun konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 26/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEMET KOÇARSLAN

B. No: 2022/28200 | Karar tarihi: 26.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/28200

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEMET KOÇARSLAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/28200)

Karar Tarihi: 26/2/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Gülsüm Gizem GÜRSOY

Başvurucu : Memet KOÇARSLAN

Vekili : Av. Behlül AKSAY

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, başvurucunun dernek üyeliğinden çıkarılması nedeniyle örgütlenme özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 22/3/2022 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucunun mensubu olduğu Galatasaray Spor Kulübü Derneği (Dernek) 1905 yılında

kurulmuştur. Dernek tüzüğüne göre derneğin amacı; Galatasaray Lisesi öğrencileri ile derneğe üye olanların sportif gelişmelerini sağlamak, spor eğitimi ve ahlakını geliştirmek ve üyeleri arasında sevgi ve dayanışmayı arttırmaktır.

6. Başvurucu, aynı zamanda M. isimli şirketin ortağıdır. M. Şirketi ile dernek arasında 2006 yılında mülkiyeti derneğe ait olan Galatasaray Adası'nın (Ada) işletimi için kira sözleşmesi yapılmıştır. Anılan sözleşme 2009 yılında yenilenmiştir. Sözleşmede adanın dernek üyelerinin kullanımına açık olduğu, adaya girişin ve adada bulunan havuzun kullanımının ücretsiz olduğu belirlenmiştir.

7. M. Şirketi 18/1/2016 tarihinde derneğe noterden ihtarname göndererek adada bulunan havlular için 20 TL, şezlonglar için ise 25 TL ücret alınacağını belirtmiştir. Anılan ihtarnamede şirket yetkilisi olarak başvurucunun ismi ve imzası yer almaktadır. Bunun üzerine dernek, noter vasıtasıyla 7/6/2016 ve 17/8/2016 tarihlerinde sözleşmeye aykırı olarak gerçekleştirilen ücret alımları ile adada bulunun restoran kullanımının G. isimli fırsat sitesinden satılması şeklindeki uygulamalara son verilmesini ihtar etmiş, uygulamaların devam etmesi üzerine 25/10/2016 tarihinde sözleşmeye aykırılık nedeniyle akdin feshi ihbarında bulunmuştur. Başvuruya konu yargılama tarihinde sözleşmenin feshi ve şirketin adadan tahliye edilmesi davaları derdesttir.

8. Bu sırada dernek üyeleri H.A.Ö ve A.Ö 7/6/2016 tarihinde başvurucunun yöneticisi olduğu şirketin kira sözleşmesine aykırı davranarak dernek üyelerini mağdur ettiğini, bu işlemlerin derneğe zarar verdiğini ve başvurucunun dernek üyelik onuru ile bağdaşmayan eylemlerde bulunduğunu belirterek başvurucunun dernek disiplin kuruluna sevk edilmesini talep etmişlerdir.

9. Dernek disiplin kurulu 29/6/2016 tarihinde, B.B. isimli dernek üyesinin adaya alınmaması üzerine yaptığı şikâyeti incelemiştir. Kurul, başvurucunun adayı yöneten işletmeye tamamen hâkim olduğuna kanaat getirerek başvurucunun üç ay süreyle kulüp tesislerinden men edilmesi şeklinde hak mahrumiyeti ile cezalandırılmasına karar vermiştir.

10. Dernek disiplin kurulu 14/7/2016 tarihinde H.A.Ö ve A.Ö.nün şikâyetlerini değerlendirmiş ve başvurucunun dernek üyeliğinden çıkarılmasına karar vermiştir. Kararda; başvurucunun hâkim ortağı olduğu M. şirketinin dernek ile işletme arasındaki kira sözleşmesine aykırı davrandığı, kulüp üyelerinin sosyal tesis kullanımını kısıtlayıcı ve soğutucu hâle getiren uygulamalar yaptığının tespit edildiği belirtilmiştir. Kararda; başvurucunun kulübün onur ve saygınlığına ve marka değerine zarar verdiği, üyelik onuru ile bağdaşmadığı değerlendirilen eylem ve davranışlarının Galatasaray Spor Kulübü Derneği Tüzüğü'nün (Tüzük) 108/2 ve 108/5 maddeleri uyarınca hak mahrumiyeti yaptırımını gerektirdiği ancak aynı eylemler nedeniyle kendisi hakkında hak mahrumiyeti kararı uygulandığından (bkz.§9) tüzüğün 104/1,105, 107,108,108/2,108/5 ve 109/4 (bkz.§ 18-22) maddeleri uyarınca üyelikten çıkarılmasına karar verildiği ifade edilmiştir.

11. Dernek disiplin kurulunun başvurucunun üyelikten çıkarılması yönündeki kararı dernek yönetim kurulunun 19/7/2016 tarihli kararıyla kabul edilmiştir. Anılan karar, dernek olağan genel kurulunun 25/3/2017 tarihli toplantısında görüşülmüş ve başvurucu üyelikten çıkarılmıştır.

12. Başvurucu 24/4/2017 tarihinde üyelikten çıkarılması kararının iptali talepli dava açmıştır. Başvurucu dava dilekçesinde; üyelikten çıkartılmasına dayanak yapılan tüzük maddelerindeki eylemleri gerçekleştirmediğini, kulüp üyelerine hakaret etmediği ve derneği

zarara uğratmadığını ileri sürmüştür. Başvurucu; M. şirketinin sahibi olmadığını, ortaklarından biri olduğunu, şirket tüzel kişiliğinin eylemlerinden sorumlu tutulamayacağını, kaldı ki şirket işlemlerinin kira sözleşmesine aykırı olmadığını ifade etmiştir.

13. Dernek, mahkemeye sunduğu cevap dilekçesinde; başvurucunun ihracına neden olan olaylardan birinin adada bulunan havuzu kullanmak isteyen dernek üyelerinden havlu ve şezlong parası istenmesi olduğunu belirtmiştir. Dernek ihraca neden olan diğer olayın ise adada bulunan ve sadece üyelere tahsis edilmesi gereken restoranın, G. isimli fırsat sitesinden ilan verilmek suretiyle üye olmayan kişilerce kullanımına izin verilmesi olduğunu beyan etmiştir.

14. İstanbul 14. Asliye Hukuk Mahkemesi 18/9/2018 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Gerekçeli kararda; kulüp tüzüğü ve yönetim kurulu kararlarına aykırı eylem ve davranışların hak mahrumiyet cezası gerektirdiği, üyelikten çıkarmaya ilişkin alınan kararın yasal olduğu belirtilmiştir. Kararda; başvurucunun kulüp başkan ve yöneticilerine karşı hakaret fiilini işlemek, zarar verici eylemlerde bulunmak gibi dernek tüzüğüne göre hiçbir eylemi bulunmamasına rağmen keyfî ve kasti bir kararla çıkarıldığı iddiasının yerinde görülmediği ifade edilmiştir.

15. Anılan kararın istinaf yargı yoluna götürülmesi üzerine; İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 4. Hukuk Dairesi 23/9/2021 tarihinde istinaf başvurusunun esastan reddine karar vermiştir.

16. Temyiz üzerine Yargıtay 8. Hukuk Dairesi 2/2/2022 tarihinde onama kararı vermiştir.

17. Nihai karar, başvurucu tarafından 23/2/2022 tarihinde öğrenilmiş; başvurucu 22/3/2022 tarihinde süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

18. Tüzük'ün "Disiplin Yaptırımına İlişkin Genel Esaslar" kenar başlıklı 104. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Disiplin Kurulu, önereceği disiplin yaptırımlarında hafifletici ya da ağırlaştırıcı nedenlerin saptanması halinde, duruma göre, yaptırımın alt-üst sınırlarını ve bir alt veya üst yaptırımı önermeye yetkilidir."

19. Tüzük'ün "Disiplin Yaptırımları" kenar başlıklı 105. maddesi şöyledir:

"Disiplin suçunu oluşturan eylem ve davranışlarda bulunanlara eylemlerinin ağırlığına göre uygulanacak yaptırımlar şunlardır:

105. 3) Hak Mahrumiyeti: Kulüp üyelisinin bir haftadan bir yıla kadar kulüp tesislerinden yararlanma hakkından men edilmesidir.

105. 4) Üyelikten çıkarma: Kulüp üyeliğinin sona erdirilmesidir."

20. Tüzük'ün "Hak Mahrumiyeti Yaptırımını Gerektiren Eylemler" kenar başlıklı 108. maddesi şöyledir:

"108. 1) İlgili mevzuat, Kulüp Tüzük'ü, Yönetim Kurulu kararlarına aykırı eylem veya davranışlarda bulunmak.

108. 2) Üyelerin onur veya saygınlığına zarar verici, onları küçük düşürücü ve benzeri söylem veya eylem veya davranışlarda bulunmak.

108. 3) Kulüp başkanları, organlar ve kurulların üyelerini eleştiri sınırları dışında küçük düşürücü, kötü zan altında bırakacak söylem, eylem ve davranışlarda bulunmak.

108. 4) Eleştiri sınırları dışında Kulübü aşağılayacak veya iftira niteliği taşıyan beyanlarla Kulübe zarar verecek faaliyetlerde bulunmak.

108. 5) Genel ahlaka aykırı Kulübe zarar veren söylem veya eylem veya davranışlarda bulunmak."

21. Tüzük'ün "Üyelikten Çıkarma Yaptırımı Gerektiren Eylemler" kenar başlıklı 109. maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkraları şöyledir:

"109. 3) Kulüp Başkanı yöneticileri ile üyelerine karşı hakaret fiili eylemde bulunmak.

109. 4) Kulübün malvarlığına kasten zarar verici eylem veya davranışlarda bulunmak."

22. 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 72. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Derneğin zorunlu organları, genel kurul, yönetim kurulu ve denetim kuruludur."

23. 4721 sayılı Kanun'un 80. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...Genel kurul, üyeliğe kabul ve üyelikten çıkarma hakkında son kararı verir.."

24. 4721 sayılı Kanun'un 83. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Toplantıda hazır bulunan ve kanuna veya tüzüğe aykırı olarak alınan genel kurul kararlarına katılmayan her üye ... mahkemeye başvurmak suretiyle kararın iptalini isteyebilir"

V. İNCELEME VE GEREKÇE

25. Anayasa Mahkemesinin 26/2/2025tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

26. Başvurucu; dernek üyeliğinden çıkarılmasına dayanak yapılan eylemlerin hiçbirini gerçekleştirmediğini, şirket tüzel kişiliği ile dernek arasındaki ihtilaftan sorumlu tutularak dernek üyeliğinin sonlandırıldığını belirterek adil yargılanma hakkı ile örgütlenme özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

27. Bakanlık görüşünde; yargılama makamlarının kararlarındaki tespit ve sonuçların ilgili ve yeterli gerekçeler içerip içermediği ile çatışan haklar arasında adil dengenin kurulup kurulmadığının ve yapılan uygulamanın orantılı olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

B. Değerlendirme

28. Anayasa’nın “Dernek kurma hürriyeti” kenar başlıklı 33. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma ya da üyelikten çıkma hürriyetine sahiptir.

Hiç kimse bir derneğe üye olmaya ve dernekte üye kalmaya zorlanamaz.

Dernek kurma hürriyeti ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hürriyetlerinin korunması sebepleriyle ve

kanunla sınırlanabilir. "

29. Başvurucunun şikâyetlerinin özü dernek üyeliğinden çıkarılmasına ilişkindir. Dolayısıyla eldeki başvurunun örgütlenme özgürlüğü yönünden incelenmesi gerekmektedir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

30. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden bulunmadığı anlaşılan örgütlenme özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

31. Örgütlenme özgürlüğü, bireylerin kendi menfaatlerini korumak için kendilerini temsil eden kolektif bir oluşum içinde bir araya gelme özgürlüğünü ifade eder. Örgütlenme özgürlüğü bireylere topluluk hâlinde siyasal, kültürel, sosyal ve ekonomik amaçlarını gerçekleştirme imkânı sağlar. Örgütlenme özgürlüğünün temeli, hiç kuşkusuz ifade özgürlüğüdür. İfade özgürlüğü düşünceyi korkmadan, engellenmeden açıklama ve yayma özgürlüğünün yanı sıra bu düşünceler çerçevesinde örgütlenme, kişi toplulukları oluşturma hakkını da kapsamaktadır (dernek hakkı yönünden bkz. Hint Aseel Hayvanları Koruma ve Geliştirme Derneği ve Hikmet Neğuç, B. No: 2014/4711, 22/2/2017, § 41). Demokrasilerde vatandaşların bir araya gelerek ortak amaçları gerçekleştirebileceği örgütlerin varlığı sağlıklı bir toplumun önemli bir bileşenidir. Demokrasilerde böyle bir örgüt, devlet tarafından saygı gösterilmesi ve korunması gereken temel haklara sahiptir (Ahmet Parmaksız [GK], B. No: 2017/29263, 22/5/2019, § 72; sendika hakkı yönünden bkz. Tayfun Cengiz, B. No: 2013/8463, 18/9/2014, § 31).

32. Örgütlenme özgürlüğü, bu hakka yönelik kamu gücü tarafından gerçekleştirilen müdahalelerin yanı sıra kimi durumlarda özel hukuk kişilerince yapılan müdahalelere karşı da anayasal koruma sağlamaktadır. Dolayısıyla örgütlenme özgürlüğü devlete, müdahalede bulunmama biçimindeki negatif yükümlülüğün yanı sıra üçüncü kişilerden gelebilecek müdahalelere karşı ilgiliye koruma sağlama şeklindeki birtakım pozitif yükümlülükler de yüklemektedir (benzer değerlendirmeler için bkz. Anıl Pınar ve Ömer Bilge, B. No: 2014/15627, 5/10/2017, § 36; Barış Adıgüzel, B. No: 2016/16056, 21/4/2021, § 29).

33. Pozitif yükümlülük altında olan devletin bireyleri koruyucu önlemleri alma ve gerekli mekanizmaları yerleştirme sorumluluğu vardır. Dolayısıyla yapılması gerektiği hâlde birtakım işlemlerin ve tasarrufların yapılmaması ya da alınması gerektiği hâlde belli tedbirlerin alınmaması devletin sorumluluğunu yerine getirmediği anlamına gelecektir. Ayrıca alınacak tedbirlerin üçüncü kişilerin örgütlenme özgürlüğüne müdahalede bulunmaları bakımından caydırıcı nitelikte olması gerekir. Söz konusu anlayış; devlete çıkaracağı kanunlarla, yapacağı düzenlemelerle ve alacağı her türlü somut tedbirlerle kişilerin temel haklarını üçüncü kişilere karşı koruma sorumluluğu yüklemektedir. Bu bakımdan üçüncü kişiler tarafından örgütlenme özgürlüğüne müdahale edilmesi durumunda müdahaleye karşı itirazların öne sürülebileceği ve müdahalenin sonuçlarının giderilmesi açısından gerçek ve etkili koruma temin edecek idari ve hukuksal mekanizmaların oluşturulması devletin pozitif yükümlülüklerindendir (benzer değerlendirmeler için bkz. Anıl Pınar ve Ömer Bilge, § 30).

34. Kamu gücü kullanan makamların her türlü iş ve işlemlerinde öncelikle Anayasa

hükümlerini gözetmeleri zorunludur. Nitekim Anayasa'nın 11. maddesinde Anayasa hükümlerinin yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kuralları olduğu ifade edilmiştir. Diğer taraftan Anayasa'nın 138. maddesine göre hâkimler, Anayasa'ya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verir. Görüldüğü üzere yargı organlarının uyuşmazlıkları öncelikle Anayasa hükümlerini dikkate alarak çözüme kavuşturmaları anayasal bir zorunluluktur. Bu bağlamda bireysel başvurunun ikincilliği ilkesi, Anayasa Mahkemesinin ilk elden yani doğrudan inceleme yapmamasını ifade ettiği gibi esas itibarıyla idari ve yargısal makamların önlerindeki meseleleri ve uyuşmazlıkları öncelikle Anayasa'ya uygun biçimde sonuca bağlamaları yönünden birincil derecede sorumlu olduklarını göstermektedir. Özellikle temel kanunlarda öngörülen dürüstlük ve iyi niyet kuralları, hakkın kötüye kullanılması yasağı gibi genel ilkeler ile bazı hâllerde olayın özelliklerine ve durumun gereklerine göre hâkime takdir yetkisi tanınması uyuşmazlıkların çözümünde Anayasa'ya uygun yorum imkânı tanıyan söz konusu etkili hukuksal korumanın bir gereği olarak görülmelidir. Dolayısıyla ister özel kişiler arası ister taraflardan birinin kamu gücü olduğu uyuşmazlıklar olsun her durumda hâkimin hukuk kurallarını Anayasa'ya uygun bir biçimde yorumlaması ve yargı yetkisinin kullanımı çerçevesinde özellikle Anayasa ile güvence altına alınan temel hak ve hürriyetlerin korunmasını gözetmesi beklenmektedir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Mehmet Apaydın, B. No: 2015/13099, 8/1/2020, §§ 46, 47).

35. Diğer bir ifadeyle Anayasa'ya uygun yorum ilkesi hâkimin hukuk kurallarını yorumlama serbestîsinin sınırını oluşturmaktadır. Dolayısıyla hâkimin bir hukuk kuralının anlam ve kapsamını tespit ederken Anayasa'yı ve anayasal ilkeleri hesaba katmaması Anayasa'nın normlar hiyerarşisinin tepesinde yer almasını anlamsız hâle getirir. Bu bağlamda Anayasa kâğıt üzerinde kalan bir metin değil yaşayan, hukuk sistemini yönlendiren, her türlü kamusal tasarrufta gözetilmesi gereken hukuki bir belgedir (Mehmet Fatih Bulucu [GK], B. No: 2019/26274, 27/10/2022, § 76). Anayasa hükümlerinin bağlayıcılığının gereği olarak hâkimin maddi hukuk hükümlerini uygularken temel hak ve hürriyetlere ilişkin sınırlama ölçütlerini ve güvenceleri öncelikle dikkate alması anayasal bir gerekliliktir.

36. Derece mahkemelerinin olayın koşullarını değerlendirmek açısından daha avantajlı konumda bulunduğu açıktır. Anayasa Mahkemesinin rolü ise bu kuralların yorumunun Anayasa’ya uygun olup olmadığını belirlemekle sınırlıdır. Önemle değinmek gerekir ki uyuşmazlık ne kadar Anayasa’da yer alan temel hak ve hürriyetleri ilgilendirirse Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamında bu hak veya hürriyete ilişkin sınırlama ölçütlerini ve güvencelerini denetleme yetkisi o kadar artar. Anayasa Mahkemesinin temel görevi, Anayasa’da yer alan hükümlerin yeknesak ve doğru bir biçimde uygulanmasını sağlamaktır. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi, derece mahkemeleri tarafından izlenen usulü denetlemek ve özellikle mahkemelerin Anayasa’nın 33. maddesindeki güvenceleri gözetip gözetmediğini belirlemekle yetinmektedir. Dolayısıyla yapılan incelemede, onların yeri alınmamakta; kamusal makamların süreç içindeki tutumları örgütlenme özgürlüğü bağlamındaki usule ilişkin güvenceler açısından değerlendirilmektedir (sendika hakkı bağlamında benzer değerlendirmeler için bkz. Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası, B. No: 2016/13328, 19/11/2020, § 40; Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayi İşçileri Sendikası, B. No: 2016/13351, 15/12/2020, § 40; Ahmet Sefa Topuz ve diğerleri, B. No: 2016/16056, 21/4/2021, § 57; Muharrem Çimen [GK], B. No: 2016/5002, 23/3/2023, § 42).

37. Bununla birlikte örgütlenme özgürlüğünün gerektirdiği pozitif yükümlülüklerin yerine

getirildiğinden söz edilebilmesi için her iki tarafın menfaatlerinin de mümkün olduğunca dengelenmesi ve taraflardan biri aleyhine ölçüsüz bir sonuca yol açılmaması gerekir. Menfaatler dengesinin kurulmasında taraflardan biri aleyhine bireysel olarak aşırı ve olağan dışı bir külfetin yüklenmesi, pozitif yükümlülüklerin ihlali sonucunu doğurabilir. Olayın bütün koşulları ve taraflara tanınan tüm imkânlar ile tarafların tutum ve davranışları gözönünde bulundurularak menfaatlerin adil bir şekilde dengelenip dengelenmediği değerlendirilmelidir (benzer değerlendirmeler için bkz. Faik Tari ve Sultan Tari, B. No: 2014/12321, 20/7/2017, § 52; Kemal Kılıç [GK], B. No: 2019/16400, 28/7/2022, § 61). Bu noktada Anayasa Mahkemesinin yapacağı inceleme, başvurucunun dernek üyeliğinden çıkarılması nedeniyle açtığı davada devletin pozitif yükümlülüğünün gerektirdiği şekilde yargısal bir değerlendirme yapılıp yapılmadığı ve özellikle mahkemelerin kararlarının konuyla ilgili ve yeterli gerekçe içerip içermediğine ilişkindir.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

38. Eldeki başvuruda başvurucu, dernek tüzüğüne aykırı bir biçimde üyelikten çıkarıldığından yakınmıştır. Dernek ise çıkarma sebebi olarak başvurucunun sorumlu olduğu şirketin dernek ile aralarındaki kira sözleşmesine uymadığını, kulüp üyelerini sosyal tesislerden gerektiği şekilde yararlandırmadığını, kulüp üyesi olmayanların ise tesislere alındığını ileri sürmüştür.

39. Başvurucunun üyelikten çıkarılmasına dayanak yapılan tüzük maddelerinin birinin "üyelerin onur veya saygınlığına zarar verici, onları küçük düşürücü ve benzeri söylem veya eylem veya davranışlarda bulunmak", diğerinin ise "genel ahlaka aykırı Kulübe zarar veren söylem veya eylem veya davranışlarda bulunmak" olduğu görülmektedir.

40. Dernek özerkliği, aynı zamanda üyelerini seçmekte de özgür olmaları anlamına gelir. Bu kapsamda dernekler tüzüklerini serbestçe düzenleyip istedikleri kişileri üye kaydedebilir, üyelikten çıkarabilir yahut üyelik taleplerini reddedebilir ancak bu hakları sınırsız olmayıp keyfî uygulamalara neden olmamalı, bireysel örgütlenme özgürlüğüne müdahale niteliği taşımamalıdır.

41. İlgili tüzükteki düzenlemeler bir bütün hâlinde değerlendirildiğinde bir dernek üyesinin diğer üyelere ve derneğe yönelik zarar verici davranışlardan kaçınmasının sağlanmak istendiği anlaşılmaktadır. Anılan düzenlemelerin dernek üyeliğinde disiplinin sağlanmasına ve dernek düzenini korumaya yönelik tedbirler olduğu açıktır. Derneklerin demokratik toplumdaki yeri nedeniyle kolektif örgütlenme özgürlüğünün toplumsal önemi tartışmasızdır. Buna karşın terazinin diğer kefesinde yer alan ve bireylerin kendi menfaatlerini korumak için kendilerini temsil eden kolektif bir oluşum içinde bir araya gelme özgürlüğünü ihtiva eden bireysel örgütlenme özgürlüğü yer almaktadır. Demokratik toplumlarda çoğulculuğun sağlanması, vatandaşların demokratik sürece katılımları ile birbiriyle bütünleşmelerini sağlayan ve ortak amaçlara hizmet eden örgütlenmelere mensup olma suretiyle gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle bireylerin ve örgütlerin hakları arasında bir tarafın aleyhine olmayacak şekilde çok dikkatli bir değerlendirme yapılması gerekir.

42. O hâlde mahkeme kararlarında bireysel örgütlenme özgürlüğü ile kolektif örgütlenme özgürlüğünün dengelenip dengelenmediğine bakılmalıdır. Dernek genel kurul kararında, başvurucunun şahsına yönelik doğrudan atfedilen bir eylem bulunmamakla birlikte; başvurucunun ortağı olduğu M. şirketi ile dernek arasında imzalanan kira sözleşmesine aykırı davranıldığı belirtilmiştir. Bu aykırılıkların dernek üyelerine ve dernek tüzel kişiliğine zarar verdiği ve başvurucunun bundan sorumlu tutulabileceği değerlendirilmiştir.

Mahkemelerce de farklı bir değerlendirmede bulunulmaksızın bu gerekçeler uygun bulunmuştur.

43. Bir dernek üyeliğinden çıkarma kararının temel hak ve özgürlüklerin ihlaline neden olmaması için üyelik ilişkisinin devam ettirilmesini imkânsız kıldığı değerlendirilen ve doğrudan en ağır yaptırıma bağlanmış olan sebeplerin dernek ve daha sonra denetleme yapan mahkemelerce hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde ortaya konulmuş olması gerekir (sendika hakkı bağlamında benzer değerlendirmeler için bkz. (Sonay Tezcan ve Kardelen Yoğungan [2.B.], B. No: 2018/24097, 2/5/2023, § 63). Eldeki başvuruda; başvurucunun ortağı olduğu şirketle dernek arasındaki bir başka hukuki ilişkiden kaynaklı akde aykırılık temelli sorunlarla, başvurucunun dernek üyeliğinden kaynaklanan yükümlülükleri arasında nasıl bir bağlantı kurulduğu ve bunun sonucunda başvurucunun dernek üyeliğinden çıkarılmasına ne şekilde karar verildiği konusunda mahkeme kararlarının ilgili ve yeterli bir gerekçe içermediği anlaşılmıştır.

44. Anlatılanlar kapsamında mahkemelerce başvurucunun şirket eylemlerinden sorumlu tutularak derneğe zarar verdiği kararının uygun bulunması ve üyeliğinin son bulmasında başvurucunun bireysel örgütlenme özgürlüğü ile derneğin kolektif örgütlenme özgürlüğü arasında dengeleme yapıldığı söylenemeyecektir. Dolayısıyla örgütlenme özgürlüğünün gerektirdiği düzeyde yeterli bir yargısal inceleme yapıldığı, gerekçelerinin ilgili ve yeterli olduğu değerlendirilmemiştir. Bu nedenlerle devletin pozitif yükümlülüklerini yerine getiremediği sonucuna ulaşılmıştır.

45. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 33. maddesinde güvence altına alınan örgütlenme özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Muhterem İNCE bu görüşe katılmamıştır.

VI. GİDERİM

46. Başvurucu; ihlalin tespit edilmesi ile yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuştur.

47. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

48. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak, yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

VII. HÜKÜM

A. Örgütlenme özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa’nın 33. maddesinde güvence altına alınan örgütlenme özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE Muhterem İNCE'nin karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Kararın bir örneğinin örgütlenme özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla İstanbul 14. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2017/173, K.2018/359) GÖNDERİLMESİNE,

D. 664,10 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.664,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 26/2/2025 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucunun dernek üyeliğinden çıkarılması nedeniyle örgütlenme özgürlüğünün ihlal edildiği ileri sürülmüştür. Mahkememiz çoğunluğu tarafından, başvurucunun ortağı olduğu şirketle dernek arasındaki bir başka hukuki ilişkiden kaynaklı akde aykırılık temelli sorunlarla, başvurucunun dernek üyeliğinden kaynaklanan yükümlülükleri arasında nasıl bir bağlantı kurulduğu ve bunun sonucunda başvurucunun dernek üyeliğinden çıkarılmasına ne şekilde karar verildiği konusunda mahkeme kararlarının ilgili ve yeterli bir gerekçe içermediği gerekçesiyle örgütlenme özgürlüğünün ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

2. Çoğunluk kararının gerekçesi gözetildiğinde bireysel başvuruya konu olayın olgusal olarak değerlendirilmesi ve bu değerlendirme sonrası dernek ile bireyin menfaatleri arasındaki dengenin biri aleyhine bozulup bozulmadığının incelenmesi gerekir.

3. Başvurucu hem Galatasaray Spor Kulübü Derneğinin üyesi hem de mülkiyeti derneğe ait olan Galatasaray Adası'nın (Ada) işletimi için Dernekle sözleşme imzalayan M. isimli şirketin ortağı ve temsilcisidir.

4. M. Şirketi 18/1/2016 tarihinde derneğe noterden ihtarname göndererek adada bulunan havlular için 20 TL, şezlonglar için ise 25 TL ücret alınacağını belirtmiştir. Anılan ihtarnamede şirket yetkilisi olarak başvurucunun ismi ve imzası yer almaktadır. Bunun üzerine dernek, noter vasıtasıyla 7/6/2016 ve 17/8/2016 tarihlerinde sözleşmeye aykırı olarak gerçekleştirilen ücret alımları ile adada bulunun restoran kullanımının G. isimli fırsat sitesinden satılması şeklindeki uygulamalara son verilmesini ihtar etmiştir.

5. Belirtilen eylemlere devam edilmesi üzerine şirketin yetkilisi ve dernek üyesi hakkında üç ay süreyle hak mahrumiyeti cezası verilmiş, uygulamaların devam etmesi üzerine 25/10/2016 tarihinde Dernek tarafından sözleşmeye aykırılık nedeniyle akdin feshi ihbarında bulunmuştur.

6. Dernek üyelerinin adanın kullanılması konusunda mağdur edilmeye devam edilmesi üzerine başvurucunun dernek üyeliğinden çıkarılmasına karar vermiştir. Kararda; başvurucunun hâkim ortağı olduğu M. şirketinin dernek ile işletme arasındaki kira

sözleşmesine aykırı davrandığı, kulüp üyelerinin sosyal tesis kullanımını kısıtlayıcı ve soğutucu hâle getiren uygulamalar yaptığının tespit edildiği belirtilmiştir.

7. Öte yandan kararda; başvurucunun kulübün onur ve saygınlığına ve marka değerine zarar verdiği, üyelik onuru ile bağdaşmadığı değerlendirilen eylem ve davranışlarının tüzüğün 108/2 ve 108/5 maddeleri uyarınca hak mahrumiyeti yaptırımını gerektirdiği ancak aynı eylemler nedeniyle kendisi hakkında hak mahrumiyeti kararı uygulandığından tüzüğün ilgili maddeleri uyarınca üyelikten çıkarılmasına karar verildiği ifade edilmiştir.

8. Başvurucu tarafından dernek üyeliğinden çıkarılması işleminin iptali istemiyle açılan davada ilk derece mahkemesi kararında başvurucunun şirket yetkilisi olduğu tespitine yer vererek değerlendirme yaptığı anlaşılmaktadır.

9. Tüm süreç gözetildiğinde; derneğe gönderilen ihtarnamede başvurucunun şirket yetkilisi olarak isminin ve imzasının bulunduğu, derneğin hem hak mahrumiyeti hem de üyelikten çıkarma işlemlerini tesis ederken başvurucuyu şirketin yetkilisi olarak belirttiği ve son olarak ilk derece mahkemesi kararında da başvurucunun şirket yetkilisi olduğunun ifade edildiği tespit edilmiştir. Dolayısıyla derneğin hem üyesi hem de şirketin yetkilisi olduğu anlaşılan başvurucunun sözleşmeye aykırı eylemiyle dernek üyeliğine ilişkin yükümlülükleri arasında bağlantı kurulduğu anlaşılmaktadır.

10. Gerçekten de başvurucunun hem dernek üyesi hem de derneğin sözleşme ilişkisi kurduğu şirketin temsilcisi olduğu gözetildiğinde, sözleşmeye aykırı davranışlarının aynı zamanda dernek üyeliğinin gerektirdiği yükümlülüklere de aykırı olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

11. Bu itibarla başvurucunun dernek üyeliğinden çıkarılma işlemine ilişkin yargılamada ilgili ve yeterli gerekçe olduğu sonucuna ulaşıldığından, örgütlenme özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin çoğunluğun kararına katılmak mümkün olmamıştır.

Üye Muhterem İNCE

L.C.E.

B. No: 2022/42369 | Karar tarihi: 26.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/42369

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

L.C.E. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/42369)

Karar Tarihi: 26/2/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : L.C.E.

Vekili : Av. Eyüp Murat DURAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, soruşturma sürecindeki taleplerin dikkate alınmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Suçu işlediği iddia edilen tarihte çocuk olan (16 yaşında) başvurucu hakkında Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) çocuğun cinsel istismarı suçunu işlediği iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır.

3. 23/2/2022 tarihinde Çocuk İzlem Merkezinde suçun işlendiği iddia edilen tarihte 15 yaşından küçük olan mağdur çocuk N.nin ifadesi alınmıştır. N. ifadesinde; başvurucu ile sevgili olduklarını, 6/2/2022 tarihinde ilçe merkezinde buluştuktan sonra (hakkında yaşının büyük olması nedeniyle ayrıca soruşturma yürütülen şüpheli) V.K.nın sevk ve idaresindeki araçla gezmeye başladıklarını, başvurucu ile aracın arka koltuğuna oturduklarını, başvurucu ve V.K.nın bir ara, yol üzerindeki marketten alkol alıp araca döndüklerini, hareket hâlindeki

araçta bulundukları sırada başvurucu ve V.K.nın zorlamasıyla biralardan içtiğini, önce piknik alanında tanıdık araç bulunması nedeniyle burada durmayarak Kuşadası'na gitmeyi düşündüklerini ancak itirazı üzerine … Mahallesi'ne gitmeye karar verdiklerini, kimsenin olmadığı tarlalık alanda durduklarını, başvurucu araçtan indiğinde V.K.nın kendisine cinsel nitelikte eylemlerde bulunduğunu, bir süre sonra başvurucunun araca döndüğünü ve bulundukları yerden araçla hareket ettikleri sırada başvurucunun kendisine "Yalar mısın?" dediğini, "Hayır" demesine rağmen başvurucunun cinsel organını çıkararak ağzına soktuğunu ve bu amaçla kafasını tutup bastırdığını, istememesine rağmen kafasını eliyle bastırması nedeniyle başvurucuya engel olamadığını, ayrıca başvurucunun pantolonunun üzerinden ön özel bölgesini okşadığını, susmasını söylediğini, başvurucunun cinsel saldırıda bulunduğu sırada V.K.dan aldığı telefonla eylemi videoya çektiğini, başvurucunun eylemi sona erdikten sonra başka bir yerde durduklarını ve V.K.nın yeniden yanına gelmeye çalıştığını ancak ona engel olduğunu, ısrarı üzerine kendisini eve bıraktıklarını, bu olayın duyulması sonrasında başvurucunun kendisini arayarak "Senin bende videoların var, bugün yaşananları birine anlatırsan videoları herkese yayarım." diyerek tehdit ettiğini ileri sürmüştür.

4. 23/2/2022 tarihinde kolluk tarafından ifadesi alınan mağdur çocuğun annesi de başvurucudan şikâyetçi olduğunu belirtmiştir. Başsavcılık 24/2/2022 tarihinde başvurucuyu çocuğun nitelikli cinsel istismarı suçundan tutuklanması istemiyle Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiştir. Tutuklama sevk yazısında; başvurucunun mağdurun kız arkadaşı olmasının verdiği kolaylık ve araçta bulunmalarının sağladığı ortama bağlı olarak cinsel istismar eylemini gerçekleştirdiği, savunmasının çelişkilerle dolu ve hayatın olağan akışına aykırı olduğu, üzerine atılı suçu işlediğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve tutuklama nedeninin bulunduğu ileri sürülmüştür.

5. Başvurucu; sorgusunda N. ile sevgili olduğunu, olay günü V.K. arabayı sürerken kendisinin arka koltukta N. ile oturduğunu ve öpüştüğünü, cinsel organını N.nin dışarı çıkarıp ağzına aldığını, onu herhangi bir şekilde zorlamadığını, bu eylemi N.nin kendi rızasıyla yaptığını hatta N.nin bu anı telefonla görüntülemesini istediğini, görüntüleri N.ye karşı şantaj ya da tehdit unsuru olarak kullanmadığını ileri sürmüştür. Sorgusunun ardından başvurucu 24/2/2022 tarihinde tutuklanmıştır. Tutuklama kararının ilgili kısmı şöyledir:

"SSÇ'nin [suça sürüklenen çocuk] üzerine atılı çocuğun nitelikli cinsel istismarı suçunun niteliğine, kanıt durumuna, kanun maddesinde öngörülen ceza miktarına, SSÇ'nin üzerine atılı suçun CMK.nun 100/3-a maddesinde sayılı katalog suçlardan olması, SSÇ savunması, şikayetçi ifade tutanağı, bilgi alma tutanakları, yakalama tutanağı, kendiliğinden gelme ve üst arama tutanağı, teslim tesellüm tutanağı, adli muayene raporları karşısında SSÇ'nin üzerine atılı suçu işlediği yönünde kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin bulunmasıhususları nazara alındığında tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu, adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı tüm delillerden anlaşılmakla CMK.100/3 maddeleri gereğince belirtilen tutuklama koşullarının oluştuğu anlaşıldığından SSÇ' nin çocuğun nitelikli cinsel istismarı suçundan tutuklanmasına … [karar verildi.]"

6. Başvurucunun tutuklama kararına yaptığı itiraz Asliye Ceza Mahkemesince 4/3/2022 tarihinde reddedilmiştir. Mahkeme itirazın reddi kararında başvurucunun üzerine atılı suçu işlediği yönünde kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin bulunduğunu, atılı suçun katalog suçlardan olduğunu, başvurucunun delilleri karartabileceği ve yargılamadan kaçabileceği yönünde somut olguların da mevcut olduğunu, bu nedenle tutuklama tedbirinin ölçülü görüldüğünü ve adli kontrol uygulanmasının yetersiz kalacağını

belirtmiştir.

7. Sulh Ceza Hâkimliği 23/3/2022 tarihinde soruşturmanın devam ettiğini, delillerin toplanma aşamasında olduğunu, atılı suçun vasıf ve mahiyetini, mevcut delil durumunu, suça dair kanunda yazılı cezanın üst haddini ve tahliye edilmesini gerektiren bir sebep oluşmadığını belirterek başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir.

8. Başvurucu bu karara itiraz etmiştir. Asliye Ceza Mahkemesi 24/3/2022 tarihinde atılı suçun katalog suçlardan olduğunu, tutukluluk hâlinin devamı kararının ölçülü olduğunu, adli kontrol uygulanmasının yetersiz kalacağının tüm delillerden anlaşıldığını belirterek itirazın reddine kesin olarak karar vermiştir.

9. Başvurucu 30/3/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Soruşturma neticesinde başvurucu hakkında çocuğun nitelikli cinsel istismarı, özel hayata ilişkin görüntü ve sesleri ifşa etme, çocuğu hürriyetinden yoksun kılma, şantaj suçlarından cezalandırılması talebiyle 1/6/2022 tarihli iddianame düzenlenmiştir.

11. İddianamede; mağdurun cinsel içerikteki görüntülerinden birinin şüpheli V.K. hakkında yürütülen soruşturmada telefonundan elde edilen video ile aynı olduğu, bu videoda aracın arka koltuğunda yüzleri görünmeyen iki şahsın oral seks yaptıklarının ve aracı kullanan üçüncü bir şahsın bulunduğunun görüldüğü belirtilmiştir.

12. İddianamede, başvurucuyla aynı okulda eğitim gören arkadaşlarının tanık sıfatıyla alınan ifadelerine yer verilmiştir. Bu ifadelerde tanıklar, mağdura ait müstehcen görüntülerin başvurucu tarafından paylaşıldığını duyduklarını ileri sürmüşlerdir.

13. İddianamede; başvurucunun ve mağdurun aynı okulda öğrenim gören ortak arkadaşlarının da bulunduğu, bu nedenle başvurucunun mağdurun 17 yaşında olduğuna dair savunmasına itibar edilemeyeceği belirtilmiştir.

14. Sonuç olarak iddianamede, başvurucunun yanında bulunan şüpheli V.K. ile birlikte mağduru araca alarak mağdurun hürriyetini cinsel amaçla kısıtladıkları, araçta bulundukları sırada başvurucunun cinsel organını rızası olmaksızın mağdurun ağzına soktuğu, söz konusu olayın akabinde suçun ortaya çıkmaması için mağdura "Senin bende videoların var, bugün yaşananları birisine anlatırsan bu videoları herkese yayarım." diyerek şantajda bulunduğu, ayrıca mağdurla aralarındaki cinsel ilişkiye dair videoyu başkalarına göstererek veya göndererek mağdurun özel hayatının gizliliğini ihlal ettiği ve bu şekilde üzerine atılı çocuğun nitelikli cinsel istismarı, birden fazla kişi ile cinsel amaçla çocuğun hürriyetinin kısıtlanması, şantaj ve özel hayatın gizliliğini ihlal suçlarını işlediği ileri sürülmüştür.

15. İddianamenin kabulü ile açılan kamu davası Ağır Ceza Mahkemesinde görülmeye başlanmıştır.

16. V.K. hakkında açılan kamu davası başvurucu hakkında açılan dava ile birleştirilmiştir.

17. Ağır Ceza Mahkemesi 30/9/2022 tarihinde başvurucunun tahliyesine karar vermiştir.

18. Ağır Ceza Mahkemesi 16/12/2022 tarihinde başvurucunun çocuğun cinsel istismarı suçundan 8 yıl 10 ay 20 günhapis cezası, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçundan 2 yıl 1 ay hapis cezası, müstehcenlik suçundan 2 yıl 9 ay 10 gün hapis ve 40 TL adli para cezası, şantaj suçundan 6 ay 20 gün hapis ve 80 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir. Mahkeme kişiyi hürriyetinden yoksun kılma ve müstehcenlik suçundan verilen hapis cezalarının ertelenmesine, şantaj suçundan verilen hükmün açıklanmasının geri

bırakılmasına karar vermiştir.

19. Bölge Adliye Mahkemesi 20. Ceza Dairesi 13/3/2024 tarihinde çocuğun cinsel istismarı ve kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçundan verilen hükümleri bozmuştur. Bölge Adliye Mahkemesi; mağdurenin arkadaşları olan tanıkların, mağdurenin sosyal medyada yaşını büyük gösterme eğiliminde olduğuna dair beyanları dikkate alınarak hata savunmasının değerlendirilmesi açısından mağdurenin fiziki görünümü ile ilgili gözlem yapıldıktan sonra karar verilmesi gerektiğini, başvurucunun mağdurun yaşı konusunda hataya düştüğünün kabul edilmesi hâlinde, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunun unsurlarının oluşup oluşmayacağının tartışılması gerektiğini belirtmiştir.

20. Bozma kararı üzerine davaya Ağır Ceza Mahkemesinde devam edilmiştir. Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla derdesttir.

21. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

22. Başvurucu; suç tarihinde çocuk olduğunu, bu durumunun tutuklama kararında hiç dikkate alınmadığını, çocuk koruma kanunu hükümlerine göre tutuklamanın son çare olması gerektiğini, kaçma ve delilleri karartma şüphesinin bulunduğuna hiç değinilmediğini ve diğer koruma tedbirlerinin değerlendirilmediğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

23. Başvurucunun şikâyetinin özü, tutukluluğun hukuki olmadığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

24. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik bir müdahale temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin ölçütlerin belirlendiği Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa'nın 19. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen kanun tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir (Halas Aslan, B. No: 2014/4994, 16/2/2017, §§ 53, 54).

25. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Başvurucu, çocuğun cinsel istismarı suçundan 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır. Dolayısıyla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

26. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

27. Tutuklama kararında başvurucunun savunmasına, şikâyetçi ifade tutanağına, bilgi alma tutanaklarına, yakalama tutanağına ve adli muayene raporlarına atıf yapılarak atılı suçun işlendiği yönünde kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin bulunduğu

belirtilmiştir. Somut olayda mağdur çocuğun ifadesinde cinsel istismar eyleminin gerçekleştiğini beyan ettiği görülmektedir. Ayrıca diğer şüpheli V.K.nın telefonundan ele geçirilen görüntüler de söz konusu cinsel istismar eyleminin gerçekleştiğine ilişkin kuvvetli belirti teşkil etmektedir. Öte yandan başvurucu, mağdurun rızası olduğunu ve yaşını 17 olarak bildiğini ileri sürmüş ise de söz konusu eylemi gerçekleştirdiğini kabul etmiştir. Soruşturma makamlarının başvurucunun aynı okulda öğrenim gören ortak arkadaşlarının da bulunduğuna atıfla başvurucunun mağdurun 17 yaşında olduğuna dair savunmasına itibar etmemesi makul bir değerlendirme olarak görülmüştür. Ayrıca mağdurun 15 yaşından küçük olduğu durumlarda rızanın eylemin suç olma özelliğini etkilemediği anlaşılmaktadır. Bu nedenle yargı mercilerinin tutuklama tedbirinin uygulanmasında suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunduğunu kabul etmesinin temelsiz ve keyfî olduğu söylenemeyecektir.

28. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan ve kuvvetli suç şüphesinin bulunması şeklindeki ön koşulu yerine gelmiş olan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir.

29. Başvurucunun tutuklanmasına karar verilen çocuğun cinsel istismarı suçu, Türk hukuk sistemi içinde ağır cezai yaptırımlar öngörülen suç tipleri arasında olup isnat edilen suça ilişkin olarak kanunda öngörülen cezanın ağırlığı kaçma şüphesine işaret eden durumlardan biridir (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66). Ayrıca çocuğun cinsel istismarı suçu 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen suçlar arasındadır. Somut olayda çocuğun cinsel istismarı suçuna ilişkin yürütülen soruşturma kapsamında uygulanan tutuklama tedbirinin başvurucunun kaçmasının önlenmesi meşru amacı yönünden işlevsel bir niteliği bulunmaktadır. Ayrıca başvurucunun serbest bırakılması hâlinde aleyhine ifade veren mağdur ve tanıklar üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma ihtimali de söz konusudur.

30. Dolayısıyla somut olayın yukarıda belirtilen özel koşulları ile Sulh Ceza Hâkimliği tarafından verilen kararın içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden -suçun ağırlığına atfen- kaçma ve başta yaşı küçük mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma şüphesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olduğu söylenebilir.

31. Başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da tespiti gerekir. Bir tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, § 268; Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, § 76; Gülser Yıldırım (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, § 151).

32. Çocuklar hakkında tutuklama tedbirinin uygulandığı durumlarda tutuklamanın çocuklar bakımından başvurulacak en son yol olduğu, eğer tutukluluk bir zorunluluksa bunun mümkün olan en kısa sürede sonlandırılması gerektiği dikkate alınmalıdır. Ancak bu husus, çocuklar hakkında hiçbir durumda tutuklama tedbirinin uygulanamayacağı şeklinde anlaşılmamalıdır. Anayasa Mahkemesinin de belirttiği gibi çocuklar tarafından işlenmiş olan çok ciddi suçlara ilişkin istisnai olaylarda tutuklama tedbirinin uygulanması mümkündür (Furkan Omurtag, B. No: 2014/18179, 25/10/2017, § 82).

33. Somut olayda tutuklama tarihi itibarıyla 18 yaşını tamamlamamış olan (16 yaşında) başvurucu, çocuğun cinsel istismarı gibi ağır bir suçtan tutuklanmıştır. Başvurucu 24/2/2022 tarihinde tutuklanmış, 30/9/2022 tarihinde ise tutuklamadan beklenen faydanın

hasıl olduğu ve delillerin toplandığı gerekçesiyle tahliye edilmiştir. Ağır Ceza Mahkemesi; tahliye kararı verdiği tarihe kadar sanıkları ve tanıkları dinlemiş, delilleri toplamış, Cumhuriyet Savcılığınca hazırlanan mütalaaya karşı savunma hazırlamak üzere sanıklara süre vermiş, sonraki süreçte tutukluluk süresini de dikkate alarak tahliye kararı vermiştir. Bir sonraki celsede ise hüküm kurmuştur. Bu nedenle yargılama süreci, tutukluluk süresi, suçun niteliği, suçun konusunu oluşturan eylemlerin ağırlığı dikkate alındığında Hâkimliğin başvurucu hakkında uyguladığı tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve tutuklama koruma tedbirinden beklenen menfaatlerin adli kontrol tedbiriyle sağlanamayacağı kanaatine varmasının keyfî ve temelsiz olmadığı anlaşılmıştır (çocuklar bakımından isnat edilen suçun ağır niteliği de dikkate alınarak tutuklamanın ölçülü olduğu sonucuna varıldığı diğer kararlar için bkz. C.Y., B. No: 2021/51397, 7/2/2024; Ahmet Namlı, B. No: 2022/34086, 6/6/2024; Z.N.Ç. ve F.İ., B. No: 2021/307, 24/11/2021; Enver Oktay Babatürk, B. No: 2016/15355, 9/10/2019; Mehmet Eren Ovayolu, B. No: 2017/36232, 10/12/2019).

34. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

35. Başvurucu; mağdurun yaşına yönelik hata hükümlerinin uygulanmadığını, mağdurun kemik yaşının tespit edilmesine yönelik taleplerinin Savcılık tarafından karşılanmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

36. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir hak arama yoludur. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği, Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulabilmesi için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, §§ 16, 17).

37. Somut olayda Anayasa Mahkemesince inceleme yapıldığı tarih itibarıyla başvurucu hakkındaki dava Ağır Ceza Mahkemesinde devam etmektedir. Başvurucunun, hakkındaki soruşturma ve yargılama süreçlerinde yapılan uygulamalar nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkin şikâyetlerini Ağır Ceza Mahkemesinde yapılan yargılama, istinaf vetemyiz süreçlerinde ileri sürebilme ve ileri sürmüş ise bu şikâyetlerinin bu aşamalarda incelenme imkânı bulunmaktadır. Bu çerçevede Ağır Ceza Mahkemesindeki yargılamanın, istinaf ve temyiz süreçlerinin sonuçlanması beklenmeden adil yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki şikâyetlerin bireysel başvuruya konu edildiği görülmüştür.

38. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

39. Başvurucu, tutuklama kararında hangi makamlara itiraz edeceğine ilişkin bir açıklama ve bildirimde bulunulmadığını belirterek adil yargılanma hakkı ile etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

40. Somut olayda tutuklama kararı itiraz yolu açık olmak üzere verilmiştir. Kararda, itiraz mercii belirtilmemiştir. 5271 sayılı Kanun'un 268. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (b) bendinde sulh ceza hâkimliğinin tutuklama kararlarına karşı yapılan itirazların incelenmesinin yargı çevresinde bulunduğu asliye ceza mahkemesi hâkimine ait olduğu

belirtilmiştir. Nitekim başvurucunun tutuklama kararına yaptığı itiraz da bu hüküm uyarınca Asliye Ceza Mahkemesince incelenmiş ve reddedilmiştir (bkz. § 6). Dolayısıyla tutuklama kararında itiraz merciinin açıkça gösterilmemesinin başvurucunun tutukluluğa etkili itiraz etme hakkına yönelik bir ihlal oluşturmadığı sonucuna varılmıştır.

41. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. 1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 26/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÜMİT YALIM

B. No: 2022/53104 | Karar tarihi: 26.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/53104

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÜMİT YALIM BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/53104)

Karar Tarihi: 26/2/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Muhammed Cemil KANDEMİR

Başvurucu : Ümit YALIM

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, bazı internet sitelerinde yayımlanan yazılarında kullandığı ifadeler nedeniyle Türk Silahlı Kuvvetleri sosyal tesislerine girişi iki yıl süreyle yasaklanan başvurucunun ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu Türk Silahlı Kuvvetlerinden (TSK) emekli piyade kurmay albaydır. Emekli olduğu dönemde 16/11/2020, 10/12/2020 ve 21/12/2020 tarihlerinde yazılı basına sair surette açıklamada bulunarak astlık üstlük münasebetlerini zedelemeye, amir ve komutanlara karşı güven hissini yok etmeye yönelik olarak beyanatta bulunduğu gerekçesiyle başvurucunun Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) 664. maddesinin 2. fıkrasının 4. bendinin (ç) fıkrası uyarınca Türk Silahlı Kuvvetleri sosyal tesislere girişinin 18/2/2021 tarihli işlemle iki yıl süreyle yasaklanmasına karar verilmiştir.

3. Başvurucu, orduevine girmek istediğinde kendisine orduevi ve sosyal tesislere girişi yasaklı olanlar listesinde olduğunun bildirilmesiyle söz konusu karardan haberdar olmuştur. Bunun üzerine söz konusu işleminin iptali talebiyle dava açmıştır.

4. Ankara 9. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 3/12/2021 tarihli kararıyla dava konusu işlemin

iptaline karar vermiştir. Kararda, başvurucunun 16/11/2020, 10/12/2020 ve 21/12/2020 tarihlerinde yazılı basına beyanda bulunması nedeniyle Türk Silahlı Kuvvetleri sosyal tesislerine girişinin iki yıl süreyle yasaklandığı belirtilmiştir. Kararın gerekçesinde; dava konusu işlem tesis edilmeden önce başvurucunun savunmasının alınmadığı, sosyal tesislere girişinin yasaklanmasına ilişkin işlem tesis edilmeden önce olaylara ilişkin yazılı bilgi verip vermeyeceğinin sorularak yazılı bilgi verilmesi hâlinde bu bilginin, yazılı bilgi verilmemesi hâlinde bu durumun tutanağa bağlanması ve bu tutanağın teklife eklenerek yasaklama teklifinde bulunulması gerektiği, bu usul izlenmeksizin tesis edilen işlemin hukuka aykırı olduğu belirtmiştir.

5. Davalı idare Mahkeme kararına karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi 11/3/2022 tarihli kararıyla Mahkeme kararını kaldırmış ve dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığını belirterek davanın kesin olarak reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; yazılı basına sair surette açıklamada bulunarak astlık üstlük münasebetlerini zedelemeye, amir ve komutanlara karşı güven hissini yok etmeye yönelik olarak beyanatta bulunanlarla ilgili olarak, orduevleri, askerî gazinolar ve diğer askerî sosyal tesislere girişlerinin geçici veya sürekli olarak yasaklanmasına ilişkin karar sürecinde, ilgililerin savunmalarının alınmasını öngören veya zorunlu kılan herhangi bir düzenlemeye yer verilmediği ifade edilmiştir. Kararda ayrıca TSK Orduevleri, Askeri Gazinolar, Kışla Gazinoları ve Vardiya Yatakhaneleri ile Eğitim Merkezleri Yönergesinde, yasaklama kararı alınmadan ilgililerin savunmasının alınacağı ve durumun bir tutanağa bağlanacağı hususları düzenlenmişse de, belirtilen bu düzenlemenin, orduevleri ve diğer sosyal tesisler içinde gerçekleştirilen söz, davranış ve eylemlerde geçerli olduğu belirtilmiştir.

6. Başvurucu, nihai kararı 21/3/2022 tarihinde öğrenmiş ve 18/4/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu, tesis edilen disiplin cezası mahiyetindeki işlemin kanuni dayanağının bulunmaması nedeniyle suçta ve cezada kanunilik ilkesinin, savunmasının alınmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının, diğer emekli TSK personeli tesislerden yararlanırken kendisine defalarca ve değişik sürelerle yasak konulması nedeniyle eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca yayımlanan yazılarında TSK'nın manevi şahsiyetinin değil şahısların eleştirildiğini, eleştirilerinin Ege Denizi'nde yürütülen politikalara ilişkin olduğunu ileri sürerek ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini iddia etmiştir. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, Anayasa Mahkemesi kararlarına atıfta bulunulmuş; yapılacak incelemede somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiğinin değerlendirildiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki şikâyetlerini tekrarlamıştır.

9. Başvurucunun iddialarının ifade özgürlüğüne ilişkin olduğu anlaşıldığından bu iddiaların bir bütün olarak Anayasa'nın 26. maddesi kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

10. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine

ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

11. Başvurucunun bazı internet sitelerinde yayımlanan yazılarındaki ifadeleri nedeniyle TSK sosyal tesislerine girişi iki yıl süreyle yasaklanmıştır. Söz konusu yasaklama kararı ile başvurucunun ifade özgürlüğüne müdahale edilmiştir (benzer konudaki kararlar için bkz. Hüsnü Şimşek, B. No: 2015/9734, 11/10/2018, § 32, Şükrü Irbık, B. No: 2021/3317, 12/6/2024, § 20).

12. Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen; kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk koşulları bakımından belirleme yapılması gerekir.

13. Somut olayda başvurucunun sosyal tesislerden faydalanmasının iki yıl süreyle yasaklanması kendisine tanınan sosyal bir haktan mahrum bırakılması anlamına gelmektedir. Söz konusu işlem 4/1/1961 tarihli ve 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu'nun işlem tarihinde yürürlükte olan 98. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca çıkarılan Yönetmelik'in 664. maddesine göre tesis edilmiştir.

14. Anayasa Mahkemesinin somut başvuru ile olay ve olguları benzer nitelikte olan Hüsnü Şimşek başvurusuna ilişkin kararında, sosyal haktan yararlandırmama şeklindeki yasaklamanın sonuç itibariyle disiplin cezası mahiyetinde bir yaptırım olduğu tespiti yapılmıştır (Hüsnü Şimşek, § 40).

15. Söz konusu idari yaptırımın dayanağı olan 211 sayılı Kanun'un 98. maddesine göre, sosyal tesislerin kadro, kuruluş, idare, yapılacak denetleme ve işletme şekilleri, verilecek hizmetler, üye aidatı ve kart ücreti alınmasına ilişkin usul ve esaslar, ihtiyaçların tespit ve temini ile elde edilen gelirlerin harcanacağı yerler ve diğer hususlar Maliye Bakanlığının uygun görüşü üzerine yönetmelik ile belirlenir. Mezkûr kanun maddesinin lafzında sosyal tesislerin idaresinin Yönetmelik'le düzenleneceği belirtilmiştir (Benzer değerlendirmeler için bkz. Şükrü Irbık, § 27). Anayasa Mahkemesi Hüsnü Şimşek kararında sosyal tesislerden yararlanma hakkından mahrum bırakma şeklindeki bir yaptırımın tesisin idaresi kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği meselesini incelemiştir. Bahsi geçen kararda Anayasa Mahkemesi, ilk olarak, kanun koyucunun konuyla ilgili temel kuralları belirleyip kanuni çerçeveyi çizdikten sonra, bu çerçevenin içindeki hususların düzenlenmesini idareye bırakmasında, hukuki belirlilik ve yasama yetkisinin devredilmezliği ilkelerine aykırı düşen bir yön bulunmadığını (AYM, E.2015/41, K2017/98, 4/5/2017, § 71) hatırlatmış ve daha sonra 211 sayılı Kanun'la verilen yetkinin orduevlerinin kuruluşu ve idaresi ile sınırlı olduğu sonucuna ulaşmıştır (Hüsnü Şimşek, § 41).

16. Bu bağlamda Yönetmelik'in ilgili maddesinde ise askeri gazino ve öteki askeri sosyal tesislerden yararlanma hakkına sahip diğer kişilerin, [...] astlık-üstlük münasebetlerini zedelemeye, amir veya komutanlara karşı güven hissini yok etmeye yönelik olarak açıkça aşağılayıcı söz ve davranışta bulundukları tespit edilirse, bu kişilerin orduevleri, askeri gazinolar ve diğer askeri sosyal tesislere girişlerinin, Genelkurmay Başkanlığınca geçici veya sürekli olarak yasaklanabileceği düzenlenmiştir. Anayasa Mahkemesi, somut başvuru ile olay ve olguları benzer nitelikte olan Şükrü Irbık başvurusuna ilişkin kararında, bir internet sitesinde yayımlanan yazısındaki ifadeleri sebebiyle TSK sosyal tesislerine girişi süresiz yasaklanan TSK'dan emekli bir askerin ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasını incelemiştir. Kararda, yukarıda sayılan eylemlerden hangisinin gerçekleşmesi hâlinde geçici ya da süresiz olarak bahsi geçen tesislere girişin yasaklanacağının, metnin lafzından

anlaşıldığını söylemenin mümkün olmadığı, yaptırımı uygulamaya yetkili otoritenin muhtemel keyfî uygulamalarını bertaraf etmeye elverişli bir mevzuatın varlığından söz edilemeyeceği değerlendirmeleri yapılmıştır (Şükrü Irbık, § 28).

17. Anayasa Mahkemesi Şükrü Irbık kararında, sosyal tesislerden yararlanma hakkından mahrum bırakma yaptırımının emekli ordu mensuplarına hangi şartlarda ve hangi sürelerle uygulanacağı hususunda şekli anlamda bir kanun bulunmadığı, söz konusu yaptırımın 211 sayılı Kanun'un 98. maddesinde ifade edilen tesisin idaresi kapsamında değerlendirilmesi mümkün olmadığı gibi salt bu ibareden yola çıkılarak kanun koyucunun konuyla ilgili temel kuralları belirleyip kanuni çerçeveyi çizdiğinin de kabul edilemeyeceği belirtilmiştir. Karar da, uygulanan yasaklama kararının dayanağı olan Yönetmelik'in 664. maddesi 211 sayılı Kanun'un 98. maddesini açıklayan yasal bir dayanak olarak kabul edilse bile öngörülebilirlik ve belirliliği sağlamaktan uzak olduğu ifade edilmiştir (Şükrü Irbık, § 29) Şükrü Irbık kararında Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Mezkûr kararlara konu olaylarla benzerlik arz eden eldeki başvuruda Şükrü Irbık kararında açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

19. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yargılamanın yenilenmesi ile birlikte manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

20. Başvuruda tespit edilen ifade özgürlüğüne yönelik hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

21. Bununla birlikte eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında net 34.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesine (E.2022/915, K.2022/776) iletimek üzere Ankara 9. İdare Mahkemesine (E.2021/895,

K.2021/2286) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 34.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

E. 664,10 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 26/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HASAN HERGÜL

B. No: 2022/75786 | Karar tarihi: 26.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/75786

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HASAN HERGÜL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/75786)

Karar Tarihi: 26/2/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Muzaffer KORKMAZ

Başvurucu : Hasan HERGÜL

Vekili : Av. Lezgin ÖZALP

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, tutuklama tedbirinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Tekirdağ Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) Tekirdağ'da PKK/KCK terör örgütünün hiyerarşik yapılanması içinde faaliyet gösteren kişilerin tespitine yönelik bir soruşturma başlatmıştır.

3. Başvurucu, anılan soruşturma kapsamında 3/6/2022 tarihinde gözaltına alınmıştır. İfadesinde başvurucu, örgütle herhangi bir iltisakının bulunmadığını ileri sürmüştür.

4. Başsavcılık, başvurucuyu silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanması istemiyle Tekirdağ 2. Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) sevk etmiştir.

5. Hâkimlikçe başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmasına karar verilmiştir. Kararda, başvurucunun üzerine atılı suçu işlediğine dair kuvvetli suç şüphesini gösteren somut delillerin bulunduğu belirtilerek silahlı terör örgütüne üye olma suçunun

niteliği, suça ilişkin olarak kanunda öngörülen yaptırımın ağırlığı ve suçun 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında düzenlenen katalog suçlar arasında sayılması hususlarına bağlı olarak adli kontrol tedbirinin yetersiz kalacağı ifade edilmiştir.

6. Başvurucunun söz konusu karara itirazı Tekirdağ 4. Asliye Ceza Mahkemesi tarafından 17/6/2022 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

7. Bu karar başvurucuya 21/6/2022 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 21/7/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurucu21/12/2022 tarihinde verilen kararla tahliye edilmiştir.

9. Başsavcılık 19/1/2023 tarihli iddianame ile silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması istemiyle başvurucu hakkında aynı yer ağır ceza mahkemesinde kamu davası açmıştır.

10. Başsavcılık iddianamede ilk olarak HDK (Halkların Demokratik Kongresi) yapılanmasının PKK/KCK'yla iltisaklı olduğunu belirterek buna yönelik olgulara yer vermiştir. Bu anlatımlardan sonra ise başvurucunun Tekirdağ'da HDK'ya bağlı olarak faaliyette bulunduğunu iddia etmiştir. Başsavcılık iddianamede;

i. HDK'nın örgüt lideri Abdullah Öcalan'ın talimatıyla 2011 yılında kurulduğunu, resmî dernek statüsü olmayan bu yapının KCK sözleşmesinde öngörüldüğü şekilde teşekkül ettirildiğini iddia etmiştir. Bu kapsamda farklı ceza soruşturmalarında elde edilen örgütsel dokümanlara yer vermiştir. "bask.perspektif" başlıklı dokümanda HDK'nın Abdullah Öcalan'ın talimatıyla kurulduğunun ve bu projenin başarısı için örgüt unsurlarınca desteklenmesi gerektiğinin ifade edildiğini vurgulamıştır. Ele geçirilen -26/1/2012 tarihli örgüt mensuplarına gönderilen- "Meclis Talimatı" başlıklı dokümanda da HDK'nın yeterli gelişmeyi gösteremediği ve bu nedenle desteğin artırılmasının şart olduğunu belirttiğini ileri sürmüştür.

ii. HDK'nın internet sitesinde DTK'nın (Demokratik Toplum Kongresi) bileşeni olarak gösterildiğini, DTK'nın genel merkezinde bir başka soruşturma kapsamında yapılan aramada ele geçirilen dokümanlarda da bu yapılanmanın HDK bileşeni olarak kabul edildiğinin görüldüğünü belirtmiş ve DTK'nın terör örgütü olarak değerlendirildiği mahkeme kararlarına atıf yapmıştır.

iii. HDK çağrısıyla düzenlenen bazı açık hava toplantılarına da değinerek bu toplantılarda örgütün amaçları doğrultusunda propaganda yapıldığını vurgulamıştır. Buna göre örneğin 2015 yılı içinde farklı tarihlerde düzenlenen toplantılarda bazı illerde gerçekleştirilen yoğun terör eylemlerinin güvenlik güçlerince bastırılmasının katılımcılar tarafından eleştirilerek özyönetim çağrıları yapıldığını ifade etmiştir. Bunun yanı sıra HDK tarafından 8/2/2020 tarihinde "Genel Meclis Toplantısı Sonuç Bildirgesi" başlıklı bir dokümanın paylaşıldığını ve bu belgede PKK/KCK'nın Suriye yapılanmasının amaçları doğrultusunda propaganda yapıldığını belirtmiştir.

iv. HDK yapılanmasının PKK/KCK'yla iltisaklı olduğu iddiasına ilişkin olarak çok sayıda tanık beyanı ile başka soruşturmalarda alınan şüpheli ifadelerine dayanmıştır. Bu beyanlardan bazılarının ilgili kısmı şöyledir:

- Tanık E.F.nin beyanı şöyledir:

"Ben oğlumu aradığım süreç içerisinde K.Y. isimli şahıs bana bu konuda yardımcı olacağını ileri sürerek beni terör örgütü PKK'nın çatısı altında faaliyet yürüten HDK yapılanması içerisine dahil etti. Tabi ben o zamanlarda HDK'nın örgüt ile irtibatı olduğunu bilmiyordum, hatta daha önceki ifademde de belirttiğim üzere HDK çalışmalarını HDP çalışması biliyordum. Ben HDK'nın terör örgütüne yakın olduğunu PKK ile birlikte iş tuttuğunu daha sonradan anladım. K.Y. nin yönlendirmesi ile dahil olduğum HDK organizesinde yapılan toplantılara katılırdım ve bu toplantılarda, Abdullah ÖCALAN'ın kitapları okunur hayatından kesitler anlatılır ve örgüt mensubu kişilerden bahsedilirdi. Özgür bölgelerden, özyönetimden, demokratik özerklik, kadın haklarından, örgüt faaliyetlerinde ölen kadınların hayatları gibi birçok konudan bahsedilirdi. HDK yapılanması içerisinde bulunan faaliyet gösteren şahıslara Tekirdağ ilinde fabrika ve işletmelerden para verildiğini biliyorum. Toplanan paralar HDK faaliyetlerinde kullanılmaktaydı. HDK organizesinde başka il ve ilçelerde de toplantılar görüşmeler yapılırdı. Bu toplantılar Çorlu ilçesinde HDP binasında yapılır, bu toplantılarda PKK ile ilgili bilgiler verilir, PKK'nın içerisinde ölen örgüt mensuplarının fotoğrafları vb. konular üzerinden kadın hakları vb. haklar konusunda konuşma yapılırdı. Bu toplantılar bazen il dışında yapılırdı, il dışında tertip edilen toplantılara üst düzey yöneticiler konuşmacı olarak katılırdı. Bu toplantılar İstanbul ilinde Taksim'de HDK binasının bulunduğu sokakta yer alan otelin bodrum katında konferans salonunda yapılırdı, burada yapılan toplantılarda yine kadın haklarından, özgürlük hareketlerinden, öz yönetimden, özgürlük savaşçısı olarak bahsedilen PKK mensubu kadınlar hakkında konuşuluyordu, Suriye de özgür kürdistan kuruldu. Türkiye de de özgür kürdistan kurabiliriz diye bu tarz bilgiler verilirdi."

(Tanık E.F.nin Teşhis Tutanağı'ndaki beyanlarından)

"...bu kişi Ankara ilinde yapılan toplantıya katılmıştı, Ankara ve İzmir ilinde yapılan yüksek düzeyde katılım sağlanan ve bu toplantılarda PKK silahlı terör örgütünün özgür yaşam sunduğu, bunu gerçekleştirmek için HDK çalışmalarına destek verilmesi gerektiği vurgulanıyordu.

...bu şahsa Taksim'de HDK binasına yakın bir yerde otelde düzenlenen HDK toplantısında rastlamıştım. Toplantıda HDK faaliyetlerinden bahsedilir, Suriye'de yer alan PKK için savaşıp ölen kadın örgüt mensupları anısına konuşmalar yapılırdı.

... bu şahıs İstanbul ilinde yapılan HDK toplantısına katılmıştı. HDK toplantılarında sürekli PKK ile ilgili konuşmalar yapılır, ölen örgüt mensuplarının anılarından bahsedilirdi.

...bu şahıs İstanbul ilinden katılım sağlardı. Toplantılarda ölen kadın örgüt mensuplarından bahsedilir onların özgürlük savaşçısı oldukları vurgulanırdı.

...bu kadın şahıs Çorlu ilçesine düzenlenen HDK toplantılarına katılırdı. Bursa'dan gelirdi. Toplantılarda PKK propagandası yapılıp kadın haklarından bahsederek bunun için PKK yapılanması altında örgüt mensubu kadınların savaştığını söylüyordu…"

- S15D28kod ismi verilen gizli tanığın beyanı şöyledir:

"Halkların Demokratik Kongresi olarak bildiğim Abdullah Öcalan'ın avukatına vermiş olduğu talimatlar ile öğrenmiş olduğumuz oluşumdur. HDK içersinde Mahalle Meclisleri önemlidir. Mahalle Meclisleri aracılığı ile folklör kültür sanat şölen yapmak suretiyle örgütlenirler. Kültür sanat faaliyetleri ile HDK mahalle meclislerine gelen şahıslara HDP ilçe binalarında Abdullah Öcalana ait kitaplar dergiler okutulur bu şekilde eğitim verilen şahıslar her ilçede bulunan KCK gençlik yapılanması kadın yapılanmasına gönderilip HDP binalarında Abdullah

Öcalan'a ait sinevizyonlar gösterilip Suriye de iken yapmış olduğu konuşmalar dinletilir. Bu tür toplantılara katıldığım için biliyorum. Ayrıca gençlere molotof nasıl yapılır polise nasıl saldırılır akrep isimli polis araçlarına molotof nasıl atılır öğretiliyor. Gençlik, kadın yapılanmalarında eğitim aldıktan sonra güvenli evlere gönderilip bu evlerde Kandil'den haber gelinceye kadar 1 hafta 10 gün bekletiyorlar. HDK'nın Mahalle Meclisleri aracılığı ile kazandırılan bu şahıslar Şanlıurfa Diyarbakır Mardin'deki PKK'ya gönül veren evlere gönderiliyorlar. O evlerden örgütün dağ kadrosundan olan şahıslar tarafından alınıp Suriye'ye götürülüyorlar. Suriye'ye götürülen bu şahıslar askeri eğitim verildikten sonra bir bölümü Suriye'de YPG nin elinde kalıyor bir bölümü ise Kandil'e götürülüyor. Şervan Gerilla eğitimine tabi tutuluyorlar.

HDK içerisinde özellikle …… isimle bunun yanında Tekirdağ dışında olup Trakya'da Edirne ve Kırklareli'nden geldiğini hatırladığım …… isimli şahısların HDK toplantılarına katıldığını biliyorum. Trakya HDK meclisinden geldiklerini söylüyorlardı.HDK toplantılarına bakıldığında sanki sivil toplum örgütü parti faaliyetiymiş gibi davranırlar ancak içerdeki toplantılarda sinevizyon ve slayt gösterilerinde Abdullah Öcalan önderlik temalı slaytlar gösterilir. Beritan isimli örgüt mensubunun hayatı gösterilerek bununla alakalı eğitimler verilir. HDK eğitimlerinde PKK ideolojisi, Mahir Çayan, Deniz Gezmiş vb kişilerin hayatları, mücadeleleri anlatılır. Kadına yönelik örgüt içindeki kadınlara yönelik eğitimler verilir demokratik özerklik özerk yönetim hapisanelerdeki tecrit Abdullah Öcalana özgürlük adı altında cezaevindeki açlık grevinin avukatlar yoluyla talimat verme gibi bir çok konuda bilgi verilirdi. Bu eğitimleri dağdan gelen örgüt mensupları verirdi. 2 - 2,5 saat süren toplantıların ardından eğitim verildikten sonra örgüt mensupları Yurtsever ailelerin evinde kalıp görevi varsa başka illere gider yoksa genellikle Suriye'ye geri dönerler. HDK kendi içinde Konfederal kürdistanın kongresi olarak tanımlanır. Bir çok bileşeni vardır. Demokratik özerklik planıyla halkların kendi kendini yönetme yani Suriye deki oluşum gibi valinin olmadığı belediye başkanının o kenti yönettiği sistemi kabul eden demokratik özerk kürdistanı kurma projesini tüm Türkiye alanına benimsetme hareketi şeklinde söyleyebilirim."

- İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen bir soruşturma kapsamında PKK/KCK terör örgütünde faaliyet göstermekte iken 18/1/2022 tarihinde teslim olan şüpheli H.İ.nin beyanı şöyledir:

"…Halkların Demokratik Kongresi (HDK) bünyesinde yasal üyeliğim olmadan çalışmalarda bulundum.

...Terör örgütü ile irtibat ve ilişki içerisinde olan HDK ile olan temaslarım ve bunların organizesindeki gençlik yapılanmasında faaliyet göstermem, örgütyanlısı şahıslar ile örgütle bağlantılı siyasi oluşumların yaptığı propagandalar ve Kürt kimliğimi, kürt milliyetçiliğimi ön planda tutup örgütün ideolojisini ve faaliyetlerini meşru görmem sonrasında terör örgütüne katılmaya karar verdim.

...

Ben aktif olarak çalıştığım için hem DTP, BDP hem HDK içerisinde Gaziosmanpaşa bölgesinden sorumlu ve örgütsel faaliyetlerde bulunan görsem teşhis edebileceğimHDK bünyesinde görevli adını ... olarak bildiğim şahıslardan aylık toplam 7.000 TL para alıyordum.

...

Kocaeli il merkezi, Gebze, Tekirdağ, Bursa, Giresun, Trabzon, Antalya, Kahramanmaraş, Artvin, Ordu, Samsun, Sivas, Muğla, Mersin ve Adana illerindeki il-ilçe DTP, HDP ve HDK teşkilatlarına otobüs veya ticari taksi ile gider, burada terör örgütü adına faaliyet yürüten gençlikte ya da söz konusu partilerin il ve ilçe yönetimlerindeki yetkili şahıslarla görüşüyorduk. Bu şahısların isimlerini hatırlamıyorum. Örgütün/partinin çalışma yöntemlerini izah eder, eksiklikleri varsa düzeltmeleri konusunda önerilerde bulunur, eğitici anlamında seminer/sempozyumlara katılarak, Diyarbakır parti yönetimince tarafımıza gönderilen CD'lerden anlatımlarda bulunurduk. Eğitimin konusu genellikle HDP'nin yönetim şekli projesi altında eğitim veriliyormuş gibi gösterilip özünde PKK/KCK terör örgütünün Kürdistan projesi ve ideolojisi hakkındaki bilgilendirmeleri kapsıyordu.”

…

2016 yılında KCK yönetimi tarafından gelen talimat sonrası HDK Bursa sorumlusuve ilişki yaşadığı kendisi de partili olan bir kadın hakkında örgüt adına mahkeme kurmak ve yargılama yapmak maksadıyla Bursa iline gittik. Bursa HDP il yönetiminden ismini hatırlamadığım bir şahsın temin ettiği bir evde sorgulama yaptık, HDK Bursa sorumlusu benim tarafımdan, ilişki yaşadığı kadın ise ……. tarafından sorgulandı. Sorgu sonucunda her iki şahsı da bulundukları görevlerden aldık. HDK Bursa sorumlusunun daha sonra İstanbul'a gönderildiğini duydum. Akıbeti hakkında bilgim yoktur. HDK Bursa sorumlusunun yerine bir süre ben görevde bulundum.

…

HDK ise örgütün sivil alan yapılanmasıdır. Aynı şekilde HDK İstanbul sorumlusunun (Diyarbakırlı, ismini hatırlamıyorum) ve HDP’nin o dönemdeki İstanbul il başkanın da (Kadın, ismini hatırlamıyorum) terör örgütünden aldığı talimatlar doğrultusunda hareket ettiklerini biliyorum, tam olarak kim/kimlerden talimat aldıklarını bilmiyorum.

…

Terör örgütünün üst yönetiminden gelen talimatlar sonucunda HDK sorumlusu, örgütün Marmara sorumlusu, örgütün il sorumlusu ve HDP il sorumluları toplanır, gelen talimatlar bu şahıslar tarafından değerlendirilerek alt birimlere iletilir, alt birimler de sivil itaatsizlik türünde eylemleri gerçekleştirir. Ancak terör örgütü adına kırsal alandan veya farklı illerden eylem yapmak maksadıyla daha önceki yıllarda gelen örgüt mensuplarının kimseyle temas kurmadıkları, genelde bir kadın bir erkek örgüt mensubunun sevgili veya karı-koca görünümünde güvenli ev olarak tabir edilen hücre evlerinde kaldıkları, söz konusu güvenli evlerin temininin örgütün talimatıyla HDK sorumlularının öncülüğünde örgütün il veya bölge sorumlu düzeyindeki şahısların kontrolünde temin edildiği, örgüt mensuplarının deşifre olmalarını engellemek maksadıyla belli periyotlarla yedek güvenli evlere nakledildiklerini duydum. Güncel olarak aynı şekilde şehir merkezlerine gönderilen örgüt mensuplarının üniversite öğrencisi veya üniversite öğrenimini tamamlamak üzere olan ve adli sicil kaydı temiz olan şahıslardan seçildiğini biliyorum. Şehir merkezlerinde örgütün finansı HDP ve HDK tarafından karşılanır. Bunlar da vergi adı altında iş adamlarından veya maddi durumları iyi olan şahıslardan para toplamaktadırlar. Doğu illerinde ise genellikle aynı yöntemler izlense de çoğunluğunun kaçakçılık ve uyuşturucu madde ticaretinden elde edildiğini biliyorum. Örgütün yasal alan görünümlü çalışmalarını TJA, HDP ve HDK yürütür. HDK'nın görevi; Kandilden birebir HDP'ye yaptırmak istenen proje süzgeçten geçirilerek analiz edilir, daha sonra da HDP il teşkilatlarına uygulaması için gönderilmesini sağlamaktır. TJA'da aynı şekilde örgütün yasal alan görünümlü kadın yapılanmasıdır. Örgüt

adına eylemler öncesi kadınların örgütlenmesinden sorumludur.”

- Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen bir soruşturma kapsamında ifadesi alınan şüpheli S.G.nin beyanı şöyledir:

“…Örgüt yöneticilerinin talimatları doğrultusunda oluşturulan yapılar içerisinde yer alan DTK'nın misyonunun tamamladığı düşünüldüğünden HDK adı altında yeni bir yapılanmaya gidildi. DTK'nın etkisiz kaldığı ve özellikle güneydoğu bölgesinde sınırlı kaldığı düşüncesi örgüt içerisinde hakim olduğundan alternatif bir yapı olarak HDK kuruldu.

…

Devletin kendi eliyle verdiği bir takım imtiyazlar veya haklar örgüt içerisinde bulunan ve siyaset yapmakla hükümlü olan DTK, HDK, KENT MECLİSLERİ veya siyasi partiler aracılığıyla örgütsel faaliyetler neticesinde elde edilmiş gibi gösterilmektedir.

…

Örgüt yöneticileri bunun farkında oldukları için daha önce bahsettiğim HDK isimli yapıyı hayata geçirerek davalarını tüm Türkiye alanına yayma gayreti içerisindedirler."

- Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen bir soruşturma kapsamında Firar kod ismi verilen tanığın beyanı şöyledir:

"KCK Kurumlar koordinasyonu yapılanması örgüte taban oluşturulması, güç sağlanması amacıyla legal görünümlü faaliyetlerin bağlı bulunduğu koordinasyondur. Bu koordinasyon sayesinde legal olarak faaliyet yürüttüğü imajı verilen DTK, Tuhad-fed, Medya Der, Rojava Derneği gibi yapıları örgütün üst yöneticileri ve talimatları doğrultusunda yönlendiren koordinasyondur. Bu yapılanmalar ile maddi manevi bütünlük sağlanmak DTK gibi oluşumla legal kuruluş imajı verilerekörgüt fikir sistemini benimsemiş sözde meclis oluşturularak terör örgütüne sözde meclis oluşturarak TBMM’ye alternatif yapı oluşturulması amaçlanmaktadır. DTK; kendi içerisinde delegasyonu, başkanlık divanı ve komisyonları ile parlamento benzeri yapı oluşturan karar mekanizması bulunan çatı yapılanmadır. Diyarbakır ili ve çevre illerde dernek ve STK’lar aracılığı ile örgütün üst yönetimi tarafından gelen illegal talimatları meşru zemin kazandırmayı amaçlar. PKK/KCK terör örgütünün doğu ve güneydoğu illerini kapsayan meclisi konumundadır. Doğu illerinde DTK’nın yürüttüğü görevleri batı illerinde sol düşünceye sahip örgüt mensuplarının da terör örgütü menfaatleri doğrultusunda kullanılarak aynı amaçların HDK (Halkların Demokratik Kongresi) ile gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu yapılar terör örgütü elebaşısının bizzat talimatları ile hayata geçirilmiştir.”

v. Soruşturmadaki şüphelilerin çok sayıda dernekte kurucu ve üye sıfatlarını taşıdığını belirterek bu derneklerin HDK'nın amaçları doğrultusunda kurulduğunu iddia etmiştir.

- Bu tür derneklerin HDK ile iltisakına ilişkin tanık beyanına da yer vermiştir. Buna göre yürüttüğü başka bir soruşturma kapsamında C.D. isimli şüpheli "Tekirdağ’da oluşturmak istenen HDK çalışması idi. Biz bu Demokrasi Konferansı Tekirdağ grubu olarak zoom üzerinden birkaç defa toplantı yaptık. Bu platform partiler üstü olan bir yerdir. Yani HDK’dır.Güç birliği yapılması gerektiğini belirten söylemleri vardır. Bunlar kendilerini partiler üstü görüyorlar. Yine bununla ilgili ... 2021’in kışında toplantı yaptık. Toplantıya HDP il başkanı olarak katıldım. Bu toplantıda sol partilerin temsilcileri ile çeşitli gruplar katıldı, bu grupta yer alan A.A., M.A., F.G. (soruşturmadaki diğer şüpheliler) gibi yaklaşık 50 kişilik bir grup vardı. Bu belirtilen toplantıya Ergene İnsiyatifi, Çorlu Kadın Platformu vb.

kurumlar katıldı." şeklinde beyanda bulunmuştur.

- Başvurucunun üyesi olduğu derneklerin de KCK sözleşmesindeki düzenleme kapsamında kurulduğunu ileri sürmüştür. Bu hususa yönelik değerlendirmesi şu şekildedir:

"PKK/KCK terör örgütünün dernekler ve sivil toplum kuruluşlarıyla ulaşmak istediği hedef Abdullah ÖCALAN tarafından yazılan KCK Sözleşmesinin başlangıç bölümünde; "...Koma Civaken sistemi bütün toplulukların örgütlenip kendilerini ifade edebilecekleri bir örgütlenmedir. Tabi ki bu sivil dernek ve kurumlar ihtiyaç duyulan her alanda kurulur." şeklinde ifade edilmiş olup KCK Sözleşmesinde dernek faaliyetleri için "İhtiyaçlara göre her alanda kurulabilir, ...Kurulacak derneklerin demokratik toplum Konfederalizmine karşı yıkıcı olmaması aranır..." şeklinde tanımlandığı anlaşılmaktadır. Yine bunun yanında KCK Sözleşmesinin bir çok maddesinde "...Ekolojik bilinç, demokratik ekolojik toplumu kurma, demokratik ekolojik toplumu yaratma..." şeklinde ekolojiyle alakalı birçok düzenleyici maddelerin bulunduğu anlaşılmıştır."

vi. Başvurucunun öncelikle "HDK Tekirdağ Delegesi" ve ardından Ankara'da yapılacak toplantıda alınacak kararla "Tekirdağ Genel Meclis üyesi" seçilmesine ilişkin olarak-HDK "Tekirdağ Genel Meclis üyesi" olduğu tespit edilen- M.M. ile birden fazla telefon görüşmesi yaptığını ileri sürmüş ve görüşme içeriklerine yer vermiştir. Anılan görüşmelerde M.M. ile başvurucunun Tekirdağ'daki HDK örgütlenmesine yönelik genel nitelikte konuştuklarını, sonrasında ise M.M.nin başvurucuya delege olmayı isteyip istemeyeceğini sorduğunu, muhatabı olan başvurucunun da delege ve genel meclis üyesi olmaya olumlu baktığını söylediğini ifade etmiştir.

vii. Soruşturma kapsamında İstanbul'da bulunan HDK Genel Merkezinde yapılan aramada "12. DÖNEM GENEL MECLİS ÜYELERİ LİSTESİ" başlıklı belge ve eklerinin ele geçirildiğini, anılan belgelerde başvurucunun isminin bulunduğunu ve bu belgelerin yapılan toplantılara katılım durumunu gösterdiğini ifade etmiştir.

viii. HDK'yla bağlantılı organizasyonlar tarafından 2015 ve 2016 yılında Çorlu ilçesinde düzenlenen üç gösteriye başvurucunun da katıldığını ve bu gösterilerde PKK/KCK propagandası yapıldığını vurgulamıştır.

11. Tekirdağ 2. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) iddianamenin kabulüne karar vermiş ve kovuşturma aşaması başlamıştır.

12. Bireysel başvuru inceleme tarihi itibarıyla yargılama ilk derece mahkemesi aşamasında derdesttir.

13. Komisyon tarafından başvurucunun adli yardım talebi kabul edilmiş ve başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

II. İLGİLİ HUKUK

14. Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 20/1/2020 tarihli ve E.2019/5611 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...16-22 Mayıs 2007 tarihleri arasında gerçekleştirilen PKK/KONGRE-GEL terör örgütünün 5. Genel Kurulunun sonuç bildirisinde ilan edilen KCK'nın, silahlı terör örgütünün elebaşısı Abdullah Öcalan'ın örgütün amacı doğrultusunda tabana yayılmasını sağlamak amacıyla ortaya koyduğu "Kent Meclisleri, Demokratik Siyaset Akademisi, Demokratik Toplum Kongresi ve Kooperatifler Hareketi" şeklindeki dört ayaklı bir paradigmadan oluştuğu, bu

paradigmanın üçüncü ayağı olan Demokratik Toplum Kongresinin, sözde kurucu meclis işlevi gören bir yapılanma olduğu ve Kuzey Kürdistan Parlamentosu/Meclisi olarak nitelendirildiği, terör örgütünün hedefi olan demokratik özerklik stratejisini hayata geçirmek için örgüt elebaşısının talimatları doğrultusunda kurulduğu, KCK/TM parlamento yapısını oluşturan sözde yasama organı olduğu, genel kurul, daimi meclis, başkanlık divanı, yürütme kurulu ve komisyonlar gibi organlarının bulunduğu, çalışma usulüne ilişkin sözde iç tüzüğünün olduğu, demokratik özerkliği gerçekleştirmek amacıyla siyasi parti, dernek, sendika ve sivil toplum kuruluşlarını örgütleyerek konferans ve çalıştaylar düzenlediği, örgütlenme yapısı itibarıyla KCK ile özdeşlik gösterdiği, bileşenlerinin KCK yapılanması içinde yer alan sözde kent meclisleri, ilçe meclisleri, mahalle meclisleri ve köy komünlerinin olduğu, delege ve üyelerinin anılan bu sözde meclis üyeleri ile bazı milletvekilleri, belediye başkanları ve belediye meclis üyeleri olduğu, yaptığı kongre ve konferanslar sonucunda 14 Temmuz 2011 tarihinde demokratik özerlik ilan edildiği ve 27 Aralık 2015 tarihinde demokratik özerk bölgelerin oluşturulmasının istendiği ve ayrıca öz yönetim ilanlarına sahip çıkıldığı..."

15. Diğer ilgili ulusal hukuk için bkz. Gülser Yıldırım (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, §§ 64-89; Ayhan Bilgen [GK], 2017/5974, 21/12/2017, §§ 48-62.

III. DEĞERLENDİRME

16. Başvurucu; suç şüphesi ve bunu haklı kılan deliller olmamasına rağmen hakkında tutuklama kararı verildiğini, delilleri karartma tehlikesi ve kaçma şüphesinin de somut olayda mevcut olmadığını, tutuklama kararının ve bu karara itirazı üzerine verilen tutukluluğun devamına ilişkin kararın gerekçe içermediğini belirterek ölçülü olmayan tedbir nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

17. Başvurucunun şikâyetinin özü, tutukluluğun hukuki olmadığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında incelenmesi gerekir.

18. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Başvurucu, PKK/KCK silahlı terör örgütünün üyesi olma suçundan 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır. Dolayısıyla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

19. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

20. Başvurucu hakkında verilen tutuklama kararında ve iddianamede temel olarakHDK'nın PKK/KCK içinde yer aldığı ve başvurucunun da HDK'nın Tekirdağ yapılanmasında faaliyette bulunduğu iddiasına dayanıldığı görülmektedir (bkz. §§ 5, 10).

21. Yargı mercilerinin KCK ve bileşenlerine yönelik tespitleriyle (bkz. § 14) birlikte iddianamede HDK'ya yönelik yer verilen -soyut bir şekilde kanaat ve değerlendirmelerin dile getirilmesi niteliğinde değil aksine belirli olaylarla ilgili gözlem ve bilgilerin aktarılması mahiyetinde olan ve birbirleriyle uyumluluk arz eden- çok sayıda beyan, başvurucunun HDK delegesi olarak isminin geçtiği dokümanlar ve başvurucunun yaptığı telefon görüşmelerine ilişkin içerikler bir bütün olarak gözetildiğinde belirtilen tüm bu hususların tutuklama tedbirinin uygulanmasında suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti olarak kabul edilmesinin temelsiz ve keyfî olduğu söylenemeyecektir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz.

Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, § 75; Metin Evecen, B. No: 2017/744, 4/4/2018, §§ 47-52; Recep Uygun, B. No: 2016/76351, 12/6/2018, § 43).

22. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan ve kuvvetli suç şüphesinin bulunması şeklindeki ön koşulu yerine gelmiş olan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir.

23. Somut olayda Hâkimlikçe başvurucunun tutuklanmasına karar verilirken işlendiği iddia olunan silahlı terör örgütüne üye olma suçunun niteliğine, suça ilişkin olarak kanunda öngörülen yaptırımın ağırlığına ve isnat edilen suçun 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında düzenlenen katalog suçlar arasında yer almasına dayanıldığı görülmektedir (bkz. § 5).

24. Dolayısıyla somut olayın yukarıda belirtilen özel koşulları ile Tekirdağ 2. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından verilen kararın içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden özellikle -suçun ağırlığına atfen- kaçma şüphesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olduğu söylenebilir (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Yıldırım Ataş, B. No: 2014/4459, 26/10/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66).

25. Başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Bir tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır (Gülser Yıldırım (2), § 151).

26. Somut olayda başvurucunun terörle bağlantılı bir suç nedeniyle tutuklanması dikkate alındığında Hâkimliğin isnat edilen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığını, işin niteliğini ve önemini de gözönünde tutarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varmasının keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, § 214; Devran Duran, § 64).

27. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

C. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 26/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KENAN YILDIZ

B. No: 2022/75967 | Karar tarihi: 26.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/75967

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

KENAN YILDIZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/75967)

Karar Tarihi: 26/2/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Muzaffer KORKMAZ

Başvurucu : Kenan YILDIZ

Vekili : Av. Bülent ÇOBAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, tutuklama tedbirinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Tekirdağ Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) Tekirdağ'da PKK/KCK terör örgütünün hiyerarşik yapılanması içinde faaliyet gösteren kişilerin tespitine yönelik bir soruşturma başlatmıştır.

3. Başvurucu, anılan soruşturma kapsamında 3/6/2022 tarihinde gözaltına alınmıştır. İfadesinde başvurucu, örgütle herhangi bir iltisakının bulunmadığını ileri sürmüştür.

4. Başsavcılık, başvurucuyu silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanması istemiyle Tekirdağ 2. Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) sevk etmiştir.

5. Hâkimlikçe başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmasına karar verilmiştir. Kararda, başvurucunun üzerine atılı suçu işlediğine dair kuvvetli suç şüphesini gösteren somut delillerin bulunduğu belirtilerek silahlı terör örgütüne üye olma suçunun

niteliği, suça ilişkin olarak kanunda öngörülen yaptırımın ağırlığı ve suçun 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında düzenlenen katalog suçlar arasında sayılması hususlarına bağlı olarak adli kontrol tedbirinin yetersiz kalacağı ifade edilmiştir.

6. Başvurucunun anılan karara itirazı Tekirdağ 4. Asliye Ceza Mahkemesi tarafından 17/6/2022 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

7. Bu karar başvurucuya 21/6/2022 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 19/7/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başsavcılık 19/1/2023 tarihli iddianame ile silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması istemiyle başvurucu hakkında aynı yer ağır ceza mahkemesinde kamu davası açmıştır.

9. Başsavcılık iddianamede ilk olarak HDK (Halkların Demokratik Kongresi) yapılanmasının PKK/KCK'yla iltisaklı olduğunu belirterek buna yönelik olgulara yer vermiştir. Bu anlatımlardan sonra ise başvurucunun Tekirdağ'da HDK'ya bağlı olarak faaliyette bulunduğunu iddia etmiştir. Başsavcılık iddianamede;

i. HDK'nın örgüt lideri Abdullah Öcalan'ın talimatıyla 2011 yılında kurulduğunu, resmî dernek statüsü olmayan bu yapının KCK sözleşmesinde öngörüldüğü şekilde teşekkül ettirildiğini iddia etmiştir. Bu kapsamda farklı ceza soruşturmalarında elde edilen örgütsel dokümanlara yer vermiştir. "bask.perspektif" başlıklı dokümanda HDK'nın Abdullah Öcalan'ın talimatıyla kurulduğunun ve bu projenin başarısı için örgüt unsurlarınca desteklenmesi gerektiğinin ifade edildiğini vurgulamıştır. Ele geçirilen -26/1/2012 tarihli örgüt mensuplarına gönderilen- "Meclis Talimatı" başlıklı dokümanda da HDK'nın yeterli gelişmeyi gösteremediği ve bu nedenle desteğin artırılmasının şart olduğunun belirtildiğini ileri sürmüştür.

ii. HDK'nın internet sitesinde DTK'nın (Demokratik Toplum Kongresi) bileşeni olarak gösterildiğini, DTK'nın genel merkezinde bir başka soruşturma kapsamında yapılan aramada ele geçirilen dokümanlarda da bu yapılanmanın HDK bileşeni olarak kabul edildiğinin görüldüğünü belirtmiş ve DTK'nın terör örgütü olarak değerlendirildiği mahkeme kararlarına atıf yapmıştır.

iii. HDK çağrısıyla düzenlenen bazı açık hava toplantılarına da değinerek bu toplantılarda örgütün amaçları doğrultusunda propaganda yapıldığını vurgulamıştır. Buna göre örneğin 2015 yılı içinde farklı tarihlerde düzenlenen toplantılarda bazı illerde gerçekleştirilen yoğun terör eylemlerinin güvenlik güçlerince bastırılmasının katılımcılar tarafından eleştirilerek özyönetim çağrıları yapıldığını ifade etmiştir. Bunun yanı sıra HDK tarafından 8/2/2020 tarihinde "Genel Meclis Toplantısı Sonuç Bildirgesi" başlıklı bir dokümanın paylaşıldığını ve bu belgede PKK/KCK'nın Suriye yapılanmasının amaçları doğrultusunda propaganda yapıldığını belirtmiştir.

iv. HDK yapılanmasının PKK/KCK'yla iltisaklı olduğu ve başvurucunun da bu yapılanma içinde faaliyet gösterdiği iddiasına ilişkin olarak çok sayıda tanık beyanı ile başka soruşturmalarda alınan şüpheli ifadelerine dayanmıştır. Bu beyanlardan bazılarının ilgili kısımları şöyledir:

- Tanık E.F.nin beyanı şu şekildedir:

"Ben oğlumu aradığım süreç içerisinde Kenan Yıldız isimli şahıs bana bu konuda yardımcı

olacağını ileri sürerek beni terör örgütü PKK'nın çatısı altında faaliyet yürüten HDK yapılanması içerisine dahil etti. Tabi ben o zamanlarda HDK'nın örgüt ile irtibatı olduğunu bilmiyordum, hatta daha önceki ifademde de belirttiğim üzere HDK çalışmalarını HDP çalışması biliyordum. Ben HDK'nın terör örgütüne yakın olduğunu PKK ile birlikte iş tuttuğunu daha sonradan anladım. K.Y. nin yönlendirmesi ile dahil olduğum HDK organizesinde yapılan toplantılara katılırdım ve bu toplantılarda, Abdullah ÖCALAN'ın kitapları okunur hayatından kesitler anlatılır ve örgüt mensubu kişilerden bahsedilirdi. Özgür bölgelerden, özyönetimden, demokratik özerklik, kadın haklarından, örgüt faaliyetlerinde ölen kadınların hayatları gibi birçok konudan bahsedilirdi. HDK yapılanması içerisinde bulunan faaliyet gösteren şahıslara Tekirdağ ilinde fabrika ve işletmelerden para verildiğini biliyorum. Toplanan paralar HDK faaliyetlerinde kullanılmaktaydı. HDK organizesinde başka il ve ilçelerde de toplantılar görüşmeler yapılırdı. Bu toplantılar Çorlu ilçesinde HDP binasında yapılır, bu toplantılarda PKK ile ilgili bilgiler verilir, PKK'nın içerisinde ölen örgüt mensuplarının fotoğrafları vb. konular üzerinden kadın hakları vb. haklar konusunda konuşma yapılırdı. Bu toplantılar bazen il dışında yapılırdı, il dışında tertip edilen toplantılara üst düzey yöneticiler konuşmacı olarak katılırdı. Bu toplantılar İstanbul ilinde Taksim'de HDK binasının bulunduğu sokakta yer alan otelin bodrum katında konferans salonunda yapılırdı, burada yapılan toplantılarda yine kadın haklarından, özgürlük hareketlerinden, öz yönetimden, özgürlük savaşçısı olarak bahsedilen PKK mensubu kadınlar hakkında konuşuluyordu, Suriye de özgür kürdistan kuruldu. Türkiye de de özgür kürdistan kurabiliriz diye bu tarz bilgiler verilirdi.

...

Erkeklerden ise; M.M., S.S., E.Ü., S.Ö., E.Ö., Kenan YILDIZ, S.A. isimli şahıslar bu toplantılara katılırdı. Hatta bunlarda Taksim'deki HDK toplantısına katılmışlardı.Bunların bazıları ise HDP il binasında hem HDP hem HDK toplantılarına katılırdı. Bazıları ise sadece HDK toplantılarına katılırdı."

(E.F. isimli tanığın teşhis tutanağındaki beyanlarından)

"...bu kişi Ankara ilinde yapılan toplantıya katılmıştı, Ankara ve İzmir ilinde yapılan yüksek düzeyde katılım sağlanan ve bu toplantılarda PKK silahlı terör örgütünün özgür yaşam sunduğu, bunu gerçekleştirmek için HDK çalışmalarına destek verilmesi gerektiği vurgulanıyordu.

...bu şahsa Taksim'de HDK binasına yakın bir yerde otelde düzenlenen HDK toplantısında rastlamıştım. Toplantıda HDK faaliyetlerinden bahsedilir, Suriye'de yer alan PKK için savaşıp ölen kadın örgüt mensupları anısına konuşmalar yapılırdı.

... bu şahıs İstanbul ilinde yapılan HDK toplantısına katılmıştı. HDK toplantılarında sürekli PKK ile ilgili konuşmalar yapılır, ölen örgüt mensuplarının anılarından bahsedilirdi.

...bu şahıs İstanbul ilinden katılım sağlardı. Toplantılarda ölen kadın örgüt mensuplarından bahsedilir onların özgürlük savaşçısı oldukları vurgulanırdı.

...bu kadın şahıs Çorlu ilçesine düzenlenen HDK toplantılarına katılırdı. Bursa'dan gelirdi. Toplantılarda PKK propagandası yapılıp kadın haklarından bahsederek bunun için PKK yapılanması altında örgüt mensubu kadınların savaştığını söylüyordu..."

- S15D28kod ismi verilen gizli tanığın beyanı şu şekildedir:

"Halkların Demokratik Kongresi olarak bildiğim Abdullah Öcalan'ın avukatına vermiş olduğu

talimatlar ile öğrenmiş olduğumuz oluşumdur. HDK içersinde Mahalle Meclisleri önemlidir. Mahalle Meclisleri aracılığı ile folklör kültür sanat şölen yapmak suretiyle örgütlenirler. Kültür sanat faaliyetleri ile HDK mahalle meclislerine gelen şahıslara HDP ilçe binalarında Abdullah Öcalana ait kitaplar dergiler okutulur bu şekilde eğitim verilen şahıslar her ilçede bulunan KCK gençlik yapılanması kadın yapılanmasına gönderilip HDP binalarında Abdullah Öcalan'a ait sinevizyonlar gösterilip Suriye de iken yapmış olduğu konuşmalar dinletilir. Bu tür toplantılara katıldığım için biliyorum. Ayrıca gençlere molotof nasıl yapılır polise nasıl saldırılır akrep isimli polis araçlarına molotof nasıl atılır öğretiliyor. Gençlik, kadın yapılanmalarında eğitim aldıktan sonra güvenli evlere gönderilip bu evlerde Kandil'den haber gelinceye kadar 1 hafta 10 gün bekletiyorlar. HDK'nın Mahalle Meclisleri aracılığı ile kazandırılan bu şahıslar Şanlıurfa Diyarbakır Mardin'deki PKK'ya gönül veren evlere gönderiliyorlar. O evlerden örgütün dağ kadrosundan olan şahıslar tarafından alınıp Suriye'ye götürülüyorlar. Suriye'ye götürülen bu şahıslar askeri eğitim verildikten sonra bir bölümü Suriye'de YPG nin elinde kalıyor bir bölümü ise Kandil'e götürülüyor. Şervan Gerilla eğitimine tabi tutuluyorlar.

...

HDK içerisinde özellikle ..... isimle bunun yanında Tekirdağ dışında olup Trakya'da Edirne ve Kırklareli'nden geldiğini hatırladığım ..... isimli şahısların HDK toplantılarına katıldığını biliyorum. Trakya HDK meclisinden geldiklerini söylüyorlardı.HDK toplantılarına bakıldığında sanki sivil toplum örgütü parti faaliyetiymiş gibi davranırlar ancak içerdeki toplantılarda sinevizyon ve slayt gösterilerinde Abdullah Öcalan önderlik temalı slaytlar gösterilir. Beritan isimli örgüt mensubunun hayatı gösterilerek bununla alakalı eğitimler verilir. HDK eğitimlerinde PKK ideolojisi, Mahir Çayan, Deniz Gezmiş vb kişilerin hayatları, mücadeleleri anlatılır. Kadına yönelik örgüt içindeki kadınlara yönelik eğitimler verilir demokratik özerklik özerk yönetim hapisanelerdeki tecrit Abdullah Öcalan'a özgürlük adı altında cezaevindeki açlık grevinin avukatlar yoluyla talimat verme gibi bir çok konuda bilgi verilirdi. Bu eğitimleri dağdan gelen örgüt mensupları verirdi. 2 - 2,5 saat süren toplantıların ardından eğitim verildikten sonra örgüt mensupları Yurtsever ailelerin evinde kalıp görevi varsa başka illere gider yoksa genellikle Suriye'ye geri dönerler. HDK kendi içinde Konfederal kürdistanın kongresi olarak tanımlanır. Bir çok bileşeni vardır. Demokratik özerklik planıyla halkların kendi kendini yönetme yani Suriye deki oluşum gibi valinin olmadığı belediye başkanının o kenti yönettiği sistemi kabul eden demokratik özerk kürdistanı kurma projesini tüm Türkiye alanına benimsetme hareketi şeklinde söyleyebilirim."

- S15D28kod ismi verilen gizli tanık doğrudan başvurucuya ilişkin olarak verdiği beyanda ise başvurucunun "Tekirdağ ilinde örgüt adına çalışmalar yaptığını, mesela İstanbul'a eylem olacağı zaman Çerkezköy ilçesinde gençleri alarak eyleme katılmak üzere İstanbul'a getirdiğini, basın açıklamalarını yaptığını, E.Y. isimli şahsın başvurucuya KCK'ya yönelik doktriner eğitim verdiğini ve başvurucuyu Tekirdağ KCK sorumlusu yapmayı amaçladığını" söylediğini belirtmiştir. Gizli tanığın fotoğraf üzerinden başvurucuyu teşhis ettiğini de vurgulamıştır.

- AB14H1 kod ismi verilen gizli tanığın da başvurucuyu fotoğrafından teşhis ettiğini ve hakkında beyanda bulunduğunu ifade etmiştir. Buna göre gizli tanık AB14H1, başvurucuyu ilk olarak 2016 yılında İstanbul'da HDP İl Başkanlığı toplantı salonunda gördüğünü, başvurucunun KCK'ya mektup yazıp görev değişikliğiyle HDP'den HDK'ya alınmasını talep ettiğini ve böylelikle Tekirdağ HDK yapılanmasına dâhil olduğunu, ayrıca başvurucunun

İstanbul'dan Çorlu'ya HDK toplantıları için gelen kişilere güvenli ev ayarladığını ve İstanbul'da HDK'nın da içinde yer aldığı birçok yürüyüş ve basın açıklamalarınakatıldığını beyan etmiştir.

- İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen bir soruşturma kapsamında PKK/KCK terör örgütünde faaliyet göstermekte iken 18/1/2022 tarihinde teslim olan şüpheli H.İ.nin beyanı şu şekildedir:

"…Halkların Demokratik Kongresi (HDK) bünyesinde yasal üyeliğim olmadan çalışmalarda bulundum.

...Terör örgütü ile irtibat ve ilişki içerisinde olan HDK ile olan temaslarım ve bunların organizesindeki gençlik yapılanmasında faaliyet göstermem, örgütyanlısı şahıslar ile örgütle bağlantılı siyasi oluşumların yaptığı propagandalar ve Kürt kimliğimi, kürt milliyetçiliğimi ön planda tutup örgütün ideolojisini ve faaliyetlerini meşru görmem sonrasında terör örgütüne katılmaya karar verdim.

...

Ben aktif olarak çalıştığım için hem DTP, BDP hem HDK içerisinde Gaziosmanpaşa bölgesinden sorumlu ve örgütsel faaliyetlerde bulunan görsem teşhis edebileceğimHDK bünyesinde görevli adını ... olarak bildiğim şahıslardan aylık toplam 7.000 TL para alıyordum.

...

Kocaeli il merkezi, Gebze, Tekirdağ, Bursa, Giresun, Trabzon, Antalya, Kahramanmaraş, Artvin, Ordu, Samsun, Sivas, Muğla, Mersin ve Adana illerindeki il-ilçe DTP, HDP ve HDK teşkilatlarına otobüs veya ticari taksi ile gider, burada terör örgütü adına faaliyet yürüten gençlikte ya da söz konusu partilerin il ve ilçe yönetimlerindeki yetkili şahıslarla görüşüyorduk. Bu şahısların isimlerini hatırlamıyorum. Örgütün/partinin çalışma yöntemlerini izah eder, eksiklikleri varsa düzeltmeleri konusunda önerilerde bulunur, eğitici anlamında seminer/sempozyumlara katılarak, Diyarbakır parti yönetimince tarafımıza gönderilen CD'lerden anlatımlarda bulunurduk. Eğitimin konusu genellikle HDP'nin yönetim şekli projesi altında eğitim veriliyormuş gibi gösterilip özünde PKK/KCK terör örgütünün Kürdistan projesi ve ideolojisi hakkındaki bilgilendirmeleri kapsıyordu."

...

2016 yılında KCK yönetimi tarafından gelen talimat sonrası HDK Bursa sorumlusuve ilişki yaşadığı kendisi de partili olan bir kadın hakkında örgüt adına mahkeme kurmak ve yargılama yapmak maksadıyla Bursa iline gittik. Bursa HDP il yönetiminden ismini hatırlamadığım bir şahsın temin ettiği bir evde sorgulama yaptık, HDK Bursa sorumlusu benim tarafımdan, ilişki yaşadığı kadın ise ……. tarafından sorgulandı. Sorgu sonucunda her iki şahsı da bulundukları görevlerden aldık. HDK Bursa sorumlusunun daha sonra İstanbul'a gönderildiğini duydum. Akıbeti hakkında bilgim yoktur. HDK Bursa sorumlusunun yerine bir süre ben görevde bulundum.

...

HDK ise örgütün sivil alan yapılanmasıdır. Aynı şekilde HDK İstanbul sorumlusunun (Diyarbakırlı, ismini hatırlamıyorum) ve HDP'nin o dönemdeki İstanbul il başkanın da (Kadın, ismini hatırlamıyorum) terör örgütünden aldığı talimatlar doğrultusunda hareket

ettiklerini biliyorum, tam olarak kim/kimlerden talimat aldıklarını bilmiyorum.

...

Terör örgütünün üst yönetiminden gelen talimatlar sonucunda HDK sorumlusu, örgütün Marmara sorumlusu, örgütün il sorumlusu ve HDP il sorumluları toplanır, gelen talimatlar bu şahıslar tarafından değerlendirilerek alt birimlere iletilir, alt birimler de sivil itaatsizlik türünde eylemleri gerçekleştirir. Ancak terör örgütü adına kırsal alandan veya farklı illerden eylem yapmak maksadıyla daha önceki yıllarda gelen örgüt mensuplarının kimseyle temas kurmadıkları, genelde bir kadın bir erkek örgüt mensubunun sevgili veya karı-koca görünümünde güvenli ev olarak tabir edilen hücre evlerinde kaldıkları, söz konusu güvenli evlerin temininin örgütün talimatıyla HDK sorumlularının öncülüğünde örgütün il veya bölge sorumlu düzeyindeki şahısların kontrolünde temin edildiği, örgüt mensuplarının deşifre olmalarını engellemek maksadıyla belli periyotlarla yedek güvenli evlere nakledildiklerini duydum. Güncel olarak aynı şekilde şehir merkezlerine gönderilen örgüt mensuplarının üniversite öğrencisi veya üniversite öğrenimini tamamlamak üzere olan ve adli sicil kaydı temiz olan şahıslardan seçildiğini biliyorum. Şehir merkezlerinde örgütün finansı HDP ve HDK tarafından karşılanır. Bunlar da vergi adı altında iş adamlarından veya maddi durumları iyi olan şahıslardan para toplamaktadırlar. Doğu illerinde ise genellikle aynı yöntemler izlense de çoğunluğunun kaçakçılık ve uyuşturucu madde ticaretinden elde edildiğini biliyorum. Örgütün yasal alan görünümlü çalışmalarını TJA, HDP ve HDK yürütür. HDK'nın görevi; Kandilden birebir HDP'ye yaptırmak istenen proje süzgeçten geçirilerek analiz edilir, daha sonra da HDP il teşkilatlarına uygulaması için gönderilmesini sağlamaktır. TJA'da aynı şekilde örgütün yasal alan görünümlü kadın yapılanmasıdır. Örgüt adına eylemler öncesi kadınların örgütlenmesinden sorumludur.”

- Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen bir soruşturma kapsamında ifadesi alınan şüpheli S.G.nin beyanı şu şekildedir:

“…Örgüt yöneticilerinin talimatları doğrultusunda oluşturulan yapılar içerisinde yer alan DTK'nın misyonunun tamamladığı düşünüldüğünden HDK adı altında yeni bir yapılanmaya gidildi. DTK'nın etkisiz kaldığı ve özellikle güneydoğu bölgesinde sınırlı kaldığı düşüncesi örgüt içerisinde hakim olduğundan alternatif bir yapı olarak HDK kuruldu.

...

Devletin kendi eliyle verdiği bir takım imtiyazlar veya haklar örgüt içerisinde bulunan ve siyaset yapmakla hükümlü olan DTK, HDK, KENT MECLİSLERİ veya siyasi partiler aracılığıyla örgütsel faaliyetler neticesinde elde edilmiş gibi gösterilmektedir.

...

Örgüt yöneticileri bunun farkında oldukları için daha önce bahsettiğim HDK isimli yapıyı hayata geçirerek davalarını tüm Türkiye alanına yayma gayreti içerisindedirler."

- Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen bir soruşturma kapsamında Firar kod ismi verilen tanığın beyanı şu şekildedir:

"KCK Kurumlar koordinasyonu yapılanması örgüte taban oluşturulması, güç sağlanması amacıyla legal görünümlü faaliyetlerin bağlı bulunduğu koordinasyondur. Bu koordinasyon sayesinde legal olarak faaliyet yürüttüğü imajı verilen DTK, Tuhad-fed, Medya Der, Rojava Derneği gibi yapıları örgütün üst yöneticileri ve talimatları doğrultusunda yönlendiren koordinasyondur. Bu yapılanmalar ile maddi manevi bütünlük sağlanmak DTK gibi oluşumla

legal kuruluş imajı verilerekörgüt fikir sistemini benimsemiş sözde meclis oluşturularak terör örgütüne sözde meclis oluşturarak TBMM'ye alternatif yapı oluşturulması amaçlanmaktadır. DTK; kendi içerisinde delegasyonu, başkanlık divanı ve komisyonları ile parlamento benzeri yapı oluşturan karar mekanizması bulunan çatı yapılanmadır. Diyarbakır ili ve çevre illerde dernek ve STK'lar aracılığı ile örgütün üst yönetimi tarafından gelen illegal talimatları meşru zemin kazandırmayı amaçlar. PKK/KCK terör örgütünün doğu ve güneydoğu illerini kapsayan meclisi konumundadır. Doğu illerinde DTK'nın yürüttüğü görevleri batı illerinde sol düşünceye sahip örgüt mensuplarının da terör örgütü menfaatleri doğrultusunda kullanılarak aynı amaçların HDK (Halkların Demokratik Kongresi) ile gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu yapılar terör örgütü elebaşısının bizzat talimatları ile hayata geçirilmiştir."

v. HDK'yla bağlantılı organizasyonlar tarafından 2015-2022 yılları arasında Çorlu ilçesinde düzenlenen sekiz gösteriye başvurucunun da katıldığını ve bu gösterilerde PKK/KCK propagandası yapıldığını vurgulamıştır.

vi. Başvurucunun konutunda yapılan aramada ise bir adet yasaklı yayının ele geçirildiğini belirtmiştir.

10. Tekirdağ 2. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) iddianamenin kabulüne karar vermiş ve kovuşturma aşaması başlamıştır.

11. Başvurucu13/3/2023 tarihinde verilen kararla tahliye edilmiştir.

12. Bireysel başvuru inceleme tarihi itibarıyla yargılama ilk derece mahkemesi aşamasında derdesttir.

13. Komisyon tarafından başvurucunun adli yardım talebi kabul edilmiş ve başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

II. İLGİLİ HUKUK

14. Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 20/1/2020 tarihli ve E.2019/5611 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...16-22 Mayıs 2007 tarihleri arasında gerçekleştirilen PKK/KONGRE-GEL terör örgütünün 5. Genel Kurulunun sonuç bildirisinde ilan edilen KCK'nın, silahlı terör örgütünün elebaşısı Abdullah Öcalan'ın örgütün amacı doğrultusunda tabana yayılmasını sağlamak amacıyla ortaya koyduğu "Kent Meclisleri, Demokratik Siyaset Akademisi, Demokratik Toplum Kongresi ve Kooperatifler Hareketi" şeklindeki dört ayaklı bir paradigmadan oluştuğu, bu paradigmanın üçüncü ayağı olan Demokratik Toplum Kongresinin, sözde kurucu meclis işlevi gören bir yapılanma olduğu ve Kuzey Kürdistan Parlamentosu/Meclisi olarak nitelendirildiği, terör örgütünün hedefi olan demokratik özerklik stratejisini hayata geçirmek için örgüt elebaşısının talimatları doğrultusunda kurulduğu, KCK/TM parlamento yapısını oluşturan sözde yasama organı olduğu, genel kurul, daimi meclis, başkanlık divanı, yürütme kurulu ve komisyonlar gibi organlarının bulunduğu, çalışma usulüne ilişkin sözde iç tüzüğünün olduğu, demokratik özerkliği gerçekleştirmek amacıyla siyasi parti, dernek, sendika ve sivil toplum kuruluşlarını örgütleyerek konferans ve çalıştaylar düzenlediği, örgütlenme yapısı itibarıyla KCK ile özdeşlik gösterdiği, bileşenlerinin KCK yapılanması içinde yer alan sözde kent meclisleri, ilçe meclisleri, mahalle meclisleri ve köy komünlerinin olduğu, delege ve üyelerinin anılan bu sözde meclis üyeleri ile bazı milletvekilleri, belediye başkanları ve belediye meclis üyeleri olduğu, yaptığı kongre ve konferanslar sonucunda 14

Temmuz 2011 tarihinde demokratik özerlik ilan edildiği ve 27 Aralık 2015 tarihinde demokratik özerk bölgelerin oluşturulmasının istendiği ve ayrıca öz yönetim ilanlarına sahip çıkıldığı..."

15. Diğer ilgili ulusal hukuk için bkz. Gülser Yıldırım (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, §§ 64-89; Ayhan Bilgen [GK], 2017/5974, 21/12/2017, §§ 48-62.

III. DEĞERLENDİRME

16. Başvurucu; suç şüphesi ve bunu haklı kılan deliller olmamasına rağmen hakkında tutuklama kararı verildiğini, delilleri karartma tehlikesi ve kaçma şüphesinin de somut olayda mevcut olmadığını, tutuklama kararının ve bu karara itirazı üzerine verilen tutukluluğun devamına ilişkin kararın gerekçe içermediğini belirterek ölçülü olmayan tedbir nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

17. Başvurucunun şikâyetinin özü, tutukluluğun hukuki olmadığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında incelenmesi gerekir.

18. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Başvurucu, PKK/KCK silahlı terör örgütünün üyesi olma suçundan 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır. Dolayısıyla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

19. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

20. Başvurucu hakkında verilen tutuklama kararında ve iddianamede temel olarak HDK'nın PKK/KCK içinde yer aldığı ve başvurucunun da HDK'nın Tekirdağ yapılanmasında faaliyette bulunduğu iddiasına dayanıldığı görülmektedir (bkz. §§ 5, 9).

21. Yargı mercilerinin KCK ve bileşenlerine yönelik tespitleriyle (bkz. § 14) birlikteiddianamede HDK'ya ve başvurucuya yönelik yer verilen -soyut bir şekilde kanaat ve değerlendirmelerin dile getirilmesi niteliğinde değil aksine belirli olaylarla ilgili gözlem ve bilgilerin aktarılması mahiyetinde olan ve birbirleriyle uyumluluk arz eden- çok sayıda beyan bir bütün olarak gözetildiğinde belirtilen tüm bu hususların tutuklama tedbirinin uygulanmasında suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti olarak kabul edilmesinin temelsiz ve keyfî olduğu söylenemeyecektir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, § 75; Metin Evecen, B. No: 2017/744, 4/4/2018, §§ 47-52; Recep Uygun, B. No: 2016/76351, 12/6/2018, § 43).

22. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan ve kuvvetli suç şüphesinin bulunması şeklindeki ön koşulu yerine gelmiş olan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir.

23. Somut olayda Hâkimlikçe başvurucunun tutuklanmasına karar verilirken işlendiği iddia olunan silahlı terör örgütüne üye olma suçunun niteliğine, suça ilişkin olarak kanunda öngörülen yaptırımın ağırlığına ve isnat edilen suçun 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında düzenlenen katalog suçlar arasında yer almasına dayanıldığı görülmektedir (bkz. § 5).

24. Dolayısıyla somut olayın yukarıda belirtilen özel koşulları ile Tekirdağ 2. Sulh Ceza

Hâkimliği tarafından verilen kararın içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden özellikle -suçun ağırlığına atfen- kaçma şüphesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olduğu söylenebilir (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Yıldırım Ataş, B. No: 2014/4459, 26/10/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66).

25. Başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Bir tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır (Gülser Yıldırım (2), § 151).

26. Somut olayda başvurucunun terörle bağlantılı bir suç nedeniyle tutuklanması dikkate alındığında Hâkimliğin isnat edilen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığını, işin niteliğini ve önemini de gözönünde tutarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varmasının keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, § 214; Devran Duran, § 64).

27. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

C. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 26/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

DEMGÜL ATHAN

B. No: 2022/80682 | Karar tarihi: 26.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/80682

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

DEMGÜL ATHAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/80682)

Karar Tarihi: 26/2/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Muzaffer KORKMAZ

Başvurucu : Demgül ATHAN

Vekili : Av. Şule RECEPOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, gözaltı ve tutuklama tedbirlerinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, silahlı terör örgütüne (PKK/KCK) üye olma suçlamasıyla 3/6/2022 tarihinde gözaltına alınmıştır.

3. Başvurucu, sorgusunun ardından İstanbul 8. Sulh Ceza Hâkimliğinin 10/6/2022 tarihli kararıyla terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmıştır.

4. Başvurucunun anılan karara itirazı İstanbul 40. Asliye Ceza Mahkemesi tarafından 21/6/2022 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

5. Bu karar başvurucuya 18/7/2022 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 12/8/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. 1/9/2022 tarihli iddianame ile başvurucu hakkında kamu davası açılmıştır.

7. Başvurucu, yargılamayı yürüten İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 5/1/2023 tarihinde verilen kararla tahliye edilmiştir.

8. Yargılama sonucunda 5/2/2024 tarihinde başvurucunun beraatine karar verilmiştir. Beraat kararı istinaf kanun yoluna başvurulmadan 12/3/2024 tarihinde kesinleşmiştir.

9. Komisyon tarafından başvurucunun adli yardım talebi kabul edilmiş ve başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

II. DEĞERLENDİRME

A. Gözaltının Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

10. Başvurucu, şartları oluşmadan gözaltı tedbiri uygulandığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Anayasa Mahkemesi, yakalama ve gözaltına alınmanın hukuka aykırı olduğu iddialarına ilişkin olarak bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla asıl dava sonuçlanmamış da olsa -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak- 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Hidayet Karaca [GK], B. No: 2015/144, 14/7/2015, §§ 53-64; Günay Dağ ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1631, 17/12/2015, §§ 141-150; İbrahim Sönmez ve Nazmiye Kaya, B. No: 2013/3193, 15/10/2015, §§ 34-47). Dolayısıyla başvurucunun iddiaları bakımından anılan kararlardan ayrılmayı gerektiren bir durum mevcut değildir.

12. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

13. Başvurucu; suç şüphesi ve bunu haklı kılan deliller olmamasına rağmen hakkında tutuklama kararı verildiğini, tutuklama kararının ve bu karara itirazı üzerine verilen tutukluluğun devamına ilişkin kararın gerekçe içermediğini belirterek ölçülü olmayan tedbir nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

14. Öte yandan başvurucu, ifade hürriyeti ile örgütlenme hürriyeti kapsamında kalan eylemlerinin tutukluluğuna dayanak kılındığını belirterek hakkında uygulanan tedbirin siyasi amaç taşıdığını iddia etmiştir. Başvurucu bu nedenlerle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkıyla bağlantılı olarak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 18. maddesi ile örgütlenme ve ifade hürriyetinin de ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

15. 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendinde, kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlerine karar verilen kişilere tazminat talebinde bulunabilme imkânı tanınmaktadır. Bu yol, başvurucunun tutukluluk nedeniyle uğradığı zararın tazmini imkânını sağlamaktadır.

16. Başvurucu, hakkındaki beraat kararının tebliğ edildiği tarihten itibaren 5271 sayılı Kanun’un 141. maddesine dayanarak tazminat talebinde bulunma imkânına sahiptir. Bahsi geçen dava yolunun başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yolu olduğu ve bu olağan başvuru yolu tüketilmeden yapılan bireysel başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmadığı görülmektedir.

17. Başvurucunun siyasi bir amaçla tutuklandığı ve tutuklama tedbiri nedeniyle ifade hürriyeti ile örgütlenme hürriyetinin ihlal edildiği iddialarının ise -5271 sayılı Kanun'un 141. maddesine istinaden açılacak bir tazminat davasında yargı makamınca tazminat tespitinde dikkate alınacağı gerekçesiyle- incelenmesi gerekli görülmemiştir.

18. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının da başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gözaltının hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

C. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 26/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GÜNER YİĞİTBAŞI

B. No: 2022/91530 | Karar tarihi: 26.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/91530

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GÜNER YİĞİTBAŞI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/91530)

Karar Tarihi: 26/2/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Yusuf KARABULAK

Başvurucu : Güner YİĞİTBAŞI

Vekili : Av. Pınar YİĞİTBAŞI ŞAHİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, sosyal medya paylaşımında kullanılan ifadenin hakaret kabul edilerek adli para cezasına hükmedilmesi nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 7/10/2022 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu kendisini gazeteci, yazar, hukukçu olarak tanıtmaktadır. Başvurucu, olayların geçtiği tarihte "Haber Güncel" isimli bir internet haber sitesinde yazarlık yapmakta ve gündeme ilişkin köşe yazıları yazmaktadır. Aynı zamanda yazdığı yazıları sosyal medya hesabından da paylaşmaktadır.

10. Başvurucu 18/12/2020 tarihinde internet sitesinde "Sen de gavat ve pezevenk misin o zaman?" başlıklı bir yazı kaleme almış ve bu yazıyı aynı zamanda Facebook isimli sosyal medya platformundaki kişisel hesabından da paylaşmıştır. Yazıda Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapan E.S.nin (müşteki/katılan) 15/12/2020 tarihinde bir televizyon programındaki görüşlerini eleştirmiştir.

A. Başvuruya Konu Paylaşımın Yapıldığı Döneme İlişkin Arka Plan Bilgisi

11. Müşteki, Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü öğretim üyesi olarak 15/12/2020 tarihinde katıldığı bir televizyon programında Z kuşağı konusunda sorulan sorular ve gerçekleşen diyaloglar üzerine sunduğu görüşlerinde özetle 27 senedir Üniversitede çalıştığını, son bir iki senedir derslerin bu denli boş olduğunu görmediğini, üniversitelerin şehirleri geliştirmediğini, Türkiye'de üniversitelerin yerleştiği yerlerin Nişantaşı'na döndüğünü, üniversitelerin çevresindeki yapıların neredeyse fuhuş evi olduğunu, bu şekilde yapılar gördüğünü, geldiklerinde -moderatör ve program konuğuna hitaben- bu tür yapıları gezdirebileceğini, Konya'nın Bosna Hersek Mahallesi'nin de Sakarya'nın Serdivan ilçesi gibi olduğunu, komşuların ve emlakçıların da bu yapılara tanık olduğunu, üniversitelerde devamlılığın azaldığını, öğrencilerin dersleri dinlemediklerini beyan etmiştir.

B. Başvuruya Konu Paylaşım

12. Başvurucu, müştekinin televizyon kanalında yaptığı açıklamalara ilişkin olarak öznel değerlendirmelerini içeren bir paylaşım yapmıştır. Bahsi geçen yazıda müştekiye ithafen şu düşüncelere yer vermiştir:

"Sakarya Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof.Dr. [E.S.]nin; katıldığı bir televizyon programında, üniversiteler için: “Fuhuş evleri” demesi, akıl almaz bir skandaldır.

Bu adam kılıklı sözde profesör hakkında soruşturma açılmış güya.

Adamı,anında işten el çektirip kapının önüne koysanıza.

Bu adam kılıklı mahluka sorsanız, Allah'a şükürler olsun ben Müslüman'ım der.

Adamın adına baksanıza, [E.S.], adından bile İslam akıyor.

Bu adamın sadece adında var İslamlık.

Bu adamın İslam olması için, önce adam ve insan olması gerekiyor. Adam olmadığına göre orada durmak lazım.

Bu rezil, üniversiteler fuhuş evleri diyerek, üniversitede okuyan kızlarımızı fahişelikle

suçlamaktadır.

Bu ,genel ve çok ağır, yüz kızartıcı bir suçlamadır.

Bu adam kılıklı mahluk ‘un bu sözlerinin altında; bize göre, kendisinin çirkin ve gerçekleştiremediği, bu nedenle içinde kalan ve şuur altında yer eden, cinsel bir isteğinin dışa vurumu yatıyor olmalı.

Üniversitede hocalığını yaptığı ve göz koyduğu bir genç kız tarafından reddedilerek haddi bildirilmiş olmalı ki; masum üniversiteli kızlarımızı fahişelikle suçlayan bu pespayeliği yapabilmiştir.

Bu adam kılıklı yaratığa sormak lazım;

Üniversiteler fuhuş evleri olduğu için mi, senin cenahında yer alan başı türbanlı inanç sahibi genç kızlarımız, bir zamanlar kendilerine konulan yasağa rağmen,üniversitelerin kapılarını aşındırarak bu yasağı delmek için çaba sarf ettiler, niyetleri fuhuş evlerine mi girmekti?

Üniversiteler fuhuş evleri ise, üniversiteden sorumlu, orada ders veren bir öğretim üyesi olarak; sen de gavat ve pezevenk misin, onu mu anlatmak istedin, üniversiteler fuhuş evleri demekle?

Bak, utanmadan ve sıkılmadan söylediğin bir söz; nerelere kadar uzanıyor, insanların akıllarına neler geliyor, haydi bakalım bu soruların cevaplarını da sen düşün ve kamuoyu ile paylaş. "

C. Başvuruya Konu Dava Süreci

13. Müşteki tarafından Sakarya Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilen dilekçeyle başvurucunun sosyal medya hesabından yaptığı paylaşımda kullandığı ifadelerin hakaret suçunu oluşturduğu belirtilerek suç duyurusunda bulunulmuştur.

14. Yazdığı yazıda müştekiye yönelik olarak kullandığı ifadelerden dolayı başvurucu hakkında sesli, yazılı veya görüntülü bir ileti ile hakaret suçundan Sakarya 3. Asliye Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) ceza davası açılmıştır.

15. Başvurucu, yargılama sırasında yaptığı savunmada; müştekinin katıldığı bir televizyon söyleşisinde üniversiteli kızları hedef alarak "Üniversiteler fuhuş yuvalarıdır." tarzında beyanlarda bulunduğunu görünce üzülerek etkilendiğini ve mütedeyyin bir kişi olarak kendini tanıtan müştekinin bir akademisyen ve insan olarak geniş bir kitleyi hedef almak suretiyle haksız bir şekilde üniversiteli genç kızlarımızı fahişelikle suçladığını belirtmiştir. Müştekinin genç kızları hedef alan ve üniversitelerin fuhuş yuvaları olduğuna yönelik hakaret içeren sözlerine sinirlenerek ve ani bir tehevvüre kapılarak hakaret kastı taşımaksızın ve hakaret içermeksizin ağır eleştiri sayılabilecek sözleri de içeren söz konusu yazıyı kaleme aldığını beyan etmiştir. Müştekinin görüşlerindeki ağır hakaret ve suçlamadan olumsuz olarak nasibini alacağını düşünerek "Şayet üniversiteler fuhuş yuvasıysa o üniversiteden sorumlu bir öğretim üyesi olarak o zaman müşteki de gavat ve pezevenk olmuyor mu?" diye bir soru sorma gereğini duyduğunu, bu makaleyi bir varsayım üzerine yazdığını ve üniversitelere yönelik bu haksız, gereksiz ve hakaret içeren suçlamayı yapan bir kişinin insan olamayacağını değerlendirdiğini, doğrudan müştekiye yönelik ve koşulsuz olan, kesin hakaret amacı ve kastı taşıyan bir beyanı olmadığını ileri sürmüştür.

16. Mahkeme basit yargılama usulünü uygulayarak verdiği 15/2/2022 tarihli kararında; başvurucunun hakaret suçunu işlediğini sabit görmüşse de müştekiden kaynaklanan haksız

fiil nedeniyle başvurucunun bu haksız fiile tepki olarak suça konu hakaret içeren paylaşımı yaptığı gerekçesiyle hakkında ceza verilmesine yer olmadığına karar vermiştir.

17. Bu karara karşı davaya katılan E.S. tarafından yapılan itiraz üzerine Mahkemece olağan yargılama usulüne geçilmiş ve yeniden değerlendirme yapılmıştır. Başvurucu davada önceki savunmasına benzer bir savunmada bulunmuştur. Mahkemenin 13/9/2022 tarihli kararında başvurucunun katılana yönelik kullandığı ifadelerle hakaret suçunu işlediği sabit görülerek 2.600 TL adli para cezasıyla cezalandırılmasına kesin olarak karar verilmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"... sanığın yazısının incelenmesinde yazının son kısmında '...Üniversiteler fuhuş evleri ise üniversiteden sorumlu, orada ders veren bir öğretim üyesi olarak; sen de gavat ve pezevenk misin onu mu anlatmak istedin üniversiteler fuhuş evleri demekle...' şeklindeki ifadelerle katılanın şeref ve saygınlığını rencide edebilecek şekilde sövmek suretiyle hedef aldığı, her ne kadar savunmasında katılana hakaret etmediğini, sadece o şekilde soru sorduğunu savunmuş ise de sanığın yazdığı yazı tümüyle incelenecek olursa katılandan söz ederken kullandığı ifadeler de gözetildiğinde sanığın katılanı tahkir amacıyla hareket ettiği, öyle ki yazısında sanığa kişi ya da şahıs demekyahut ismini kullanmak yerine 'rezil, bu adam kılıklı yaratık, adam kılıklı mahluk' şeklinde ifadelerde bulunduğu, sanığın davaya konu edilen ifadelerinin eleştiri sınırının dışına taştığı, (her ne kadar sanığın yukarıda anılan diğer yazıları dava konusu edilmemiş ise de suçun yasal unsurları itibariyle oluşup oluşmadığı, sanığın kastının tespiti ve sanığın ifadelerinin ifade özgürlüğü çerçevesinde değerlendirilip değerlendirilmeyeceği noktasında gözetilmiştir) ifade hürriyeti kapsamında değerlendirilemeyeceği, sanık savunmasının suçtan kurtulmaya yönelik olduğu, şikayet, dosyada mevcut açık kaynak araştırma raporu, sanığın ilgili hesabın ve yazının kendisine ait olduğuna dair savunması ve tüm dosya kapsamından anlaşılmakla sanığın müştekiye yönelik Facebook isimli sosyal medya mecraı üzerinden 'sen de gavat ve pezevenk misin o zaman' şeklindeki sözlerle üzerine atılı alenen hakaret suçunu işlediği, eyleminin bu şekilde sabit olduğu ..."

"... katılanın TV programında kullandığı söylem tarzı aksi algıya kısmen elverişli olmakla birlikte üniversiteleri yahut öğrencilerini hedef alan, onları büsbütün tahkir etmeye yönelen bir ifade içermemektedir. Dosya arasına bilirkişi tarafından çözümü yapılarak alınan program içeriği ve katılanın ifadelerinin bütünlüğü bozulmaksızın incelenmesinde herhangi bir zümreyi, topluluğu grubu tümüyle aşağılayıcı mahiyette bir ifadenin olmadığı görülmekle sanığın katılanın sözlerinden tahrik olduğu yönünde bir savunması bulunmakla birlikte katılanın sözlerinin sanık ya da ailesiyle ilgili olmadığı, sanığın yakın çevresi ile de alakasının bulunmadığı, tüm dosya kapsamından da anlaşılacağı üzere katılanın, sanığa yönelik bir sözünün de bulunmadığı, dolayısıyla sanığın eylemi ile ilgili olarak katılandan gelen TCK'nın 129/1 maddesi kapsamında haksız bir fiilden söz edilemeyeceği anlaşılmakla sanık hakkında özel bir haksız tahrik düzenlemesi olan TCK 129/1 maddesinin uygulanma imkanı bulunmadığı kanaatine varılmıştır. Sakarya Bölge Adliye Mahkemesi'nin 27.04.2022 tarihli ve 2022/993 E ve 2022/1404 K sayılı kararı da bu yöndedir. Bu nedenlerle mahkememizce daha evvel verilen ceza verilmesine yer olmadığı kararı yerinde görülmeyerek sanığın cezalandırılması yoluna gidilmiştir."

18. Başvurucu, kararı 13/9/2022 tarihinde öğrenmiş ve 7/10/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

19. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Hakaret" kenar başlıklı 125. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat eden ... veya sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldıran kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezası ile cezalandırılır. Mağdurun gıyabında hakaretin cezalandırılabilmesi için fiilin en az üç kişiyle ihtilât ederek işlenmesi gerekir.

(2) Fiilin, mağduru muhatap alan sesli, yazılı veya görüntülü bir iletiyle işlenmesi hâlinde, yukarıdaki fıkrada belirtilen cezaya hükmolunur.

..."

B. Uluslararası Hukuk

20. İlgili uluslararası hukuk için bkz. Kemal Kılıçdaroğlu [1.B.], B. No: 2014/1577, 25/10/2017, §§ 29-31, 36-37.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Anayasa Mahkemesinin 26/2/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

22. Başvurucu; yaptığı paylaşımda müştekiye yönelik kullanmış olduğu ifadelere ilişkin olarak müştekinin Sakarya Üniversitesinde görevli bir akademisyen sıfatıyla yaptığı açıklamalarda "Üniversiteler fuhuş yuvası." diyerek üniversitede okuyan genç kızları fahişelikle suçladığını, beyanlarının kamuoyunda büyük tepki çektiğini, kamu ve toplum vicdanını yaraladığını belirtmiştir. Müştekiden kaynaklanan bu ağır ve yoğun kusur içeren haksız fiil nedeniyle müştekinin eylemine tepki olarak öfkeyle söz konusu paylaşımı yaptığını, iki kızını üniversitede okutmuş bir baba olarak hâlen üniversitelerde okuyan genç kızlara yönelik haksız suçlamaya tepki göstermek maksadıyla ve hakaret kastı taşımaksızın, büyük yara alan kamu vicdanını biraz olsun rahatlamak adına bahsi geçen yazıyı yayımladığını beyan etmiştir. Başlıkta müştekiye yönelik doğrudan hakaret içeren ve isnatta bulunan bir ifadesinin olmadığını, üniversitede görevli bir öğretim üyesi olan müştekinin bu haksız beyanının yol açabileceği sonuçlara dikkat çekmek amacıyla "Sen de gavat ve pezevenk misin o zaman?" diyerek soru sorduğunu belirtmiştir. Kullandığı ifadeler nedeniyle cezalandırılmasının ise düşünceyi açıklama ve ifade özgürlüklerini ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

23. Bakanlık görüşünde, ifade özgürlüğü hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği değerlendirilmiştir.

24. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

B. Değerlendirme

25. Başvurucunun iddialarının bir bütün olarak basın özgürlüğü ışığında ifade özgürlüğü kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

26. İddianın değerlendirilmesinde Anayasa'nın ifade ve basın özgürlüklerinin korunduğu26. ve 28. maddeleri dayanak alınacaktır. Anayasa’nın “Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti” kenar başlıklı 26. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar...

Bu hürriyetlerin kullanılması,... başkalarının şöhret veya haklarının,... korunması ... amaçlarıyla sınırlanabilir...

Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir.”

27. Anayasa’nın “Basın hürriyeti” kenar başlıklı 28. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Basın hürdür, sansür edilemez...

Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır.

Basın hürriyetinin sınırlanmasında, Anayasanın 26 ve 27 nci maddeleri hükümleri uygulanır...”

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

28. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan basın ve ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı

29. İnternet haber sitesinde yazılan, akabinde sosyal medya hesabından paylaşılan köşe yazısında kullanılan ifadeler nedeniyle başvurucu hakkında adli para cezası kararı verilmiştir. Söz konusu mahkeme kararı ile başvurucunun ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahalede bulunulduğu belirlenmiştir.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

30. Anayasa’nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

31. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa’nın 26. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple sınırlamanın Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, Anayasa’nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

32. 5237 sayılı Kanun'un 125. maddesinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

ii. Meşru Amaç

33. Başvurucu hakkında mahkûmiyet kararı verilmesinin başkalarının şöhret veya haklarının korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı kanaatine ulaşılmıştır.

iii. Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

(1) Genel İlkeler

(a) İfade ve Basın Özgürlüklerinin Demokratik Toplumdaki Önemi

34. Anayasa Mahkemesi; Anayasa'nın 26. maddesinde yer alan ifade özgürlüğü ile Anayasa'nın 28. maddesinde yer alan basın özgürlüğünün demokratik bir toplumun zorunlu temellerinden olduğunu, toplumun ilerlemesi ve her bireyin gelişmesi için gerekli temel şartlardan birini oluşturduğunu daha önce pek çok kez ifade etmiştir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 34-36). Basın özgürlüğünün kamuoyuna çeşitli fikir ve tutumların iletilmesi ve bunlara ilişkin bir kanaat oluşturması için en iyi araçlardan birini sağladığı açıktır (İlhan Cihaner (2) [1.B.], B. No: 2013/5574, 30/6/2014, § 63).

(b) Başkalarının Şöhret veya Haklarının Korunması

35. Anayasa’nın 26. maddesinin ikinci fıkrasına göre ifade özgürlüğünün sınırlandırılma nedenlerinden ve bu bağlamda ifade özgürlüğünü kullananların uyması gereken görev ve sorumluluklardan biri de başkalarının şöhret veya haklarının korunmasıdır. Bireyin şeref ve itibarı, kişisel kimliğinin ve manevi bütünlüğünün bir parçasını oluşturur ve Anayasa’nın 17. maddesinin birinci fıkrasının korumasından faydalanır (İlhan Cihaner (2), § 44, 45). Devlet, bireyin şeref ve itibarına keyfî olarak müdahale etmemek ve üçüncü kişilerin saldırılarını önlemekle yükümlüdür (Nilgün Halloran [2.B.], B. No: 2012/1184, 16/7/2014, § 41; Adnan Oktar (3) [2.B.], B. No: 2013/1123, 2/10/2013, § 33; Bekir Coşkun, § 45; Önder Balıkçı [2.B.], B. No: 2014/6009, 15/2/2017, § 44).

(c) Basının Ödev ve Sorumlulukları

36. Demokratik bir toplumda basına, siyasetçileri ve kamu görevlilerini eleştirme ve onlar hakkında yorum yapma hakkı tanınmış olmakla birlikte Anayasa'nın 26. ve 28. maddeleri tamamen sınırsız bir ifade özgürlüğünü garanti etmemiştir. Anayasa'nın 12. maddesinin "Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder." biçimindeki ikinci fıkrası, kişilerin sahip oldukları temel hak ve hürriyetleri kullanırken ödev ve sorumluluklarına da gönderme yapmaktadır. 26. maddenin ikinci fıkrasında yer alan sınırlamalara uyma yükümlülüğü, ifade özgürlüğünün kullanımına basın için de geçerli olan bazı görev ve sorumluluklar getirmektedir (basının görev ve sorumluluklarına ilişkin bir karar için bkz. Orhan Pala [2.B.], B. No: 2014/2983, 15/2/2017, §§ 46, 47; Erdem Gül ve Can Dündar [GK], B. No: 2015/18567, 25/2/2016, § 89; R.V.Y. A.Ş. [1.B.], B. No: 2013/1429, 14/10/2015, § 35; Fatih Taş [GK], B. No: 2013/1461, 12/11/2014, § 67; Önder Balıkçı, § 43).

(d) Demokratik Toplum Düzeninin Gerekleri Kavramı

37. Anayasa Mahkemesi ifade özgürlüğü bağlamında "demokratik toplum düzeninin gerekleri" ifadesinden ne anlaşılması gerektiğini daha önce pek çok kez açıklamıştır. İfade özgürlüğü kişinin haber ve bilgilere, başkalarının fikirlerine serbestçe ulaşabilmesi, düşünce ve kanaatlerinden dolayı kınanmaması ve bunları tek başına veya başkalarıyla birlikte çeşitli

yollarla serbestçe ifade edebilmesi, anlatabilmesi, savunabilmesi, başkalarına aktarabilmesi ve yayabilmesi anlamına gelir. Çoğunluğa muhalif olanlar da dâhil olmak üzere düşüncelerin her türlü araçla açıklanması, açıklanan düşünceye paydaş sağlanması, düşünceyi gerçekleştirme ve gerçekleştirme konusunda başkalarını ikna etme çabaları ve bu çabaların hoşgörüyle karşılanması çoğulcu demokratik düzenin gereklerindendir. Dolayısıyla toplumsal ve siyasal çoğulculuğu sağlamak, her türlü düşüncenin barışçıl bir şekilde ve serbestçe ifadesine bağlıdır. Bu itibarla düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemdedir (Bekir Coşkun §§ 33-35; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 42, 43; Tansel Çölaşan [1.B.], B. No: 2014/6128, 7/7/2015, §§ 35-38).

38. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı bir müdahale olması gerekir (Bekir Coşkun, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın, §§ 70-72; AYM, E.2007/4, K.2007/81, 18/10/2007). Müdahaleyi oluşturan tedbirin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığının kabul edilebilmesi için amaca ulaşmaya elverişli olması, başvurulabilecek en son çare ve alınabilecek en hafif önlem olarak kendisini göstermesi gerekmektedir (bazı farklılıklarla birlikte bkz. Bekir Coşkun, § 51; Mehmet Ali Aydın, § 68; Tansel Çölaşan, § 51). Orantılılık ise bireyin hakkı ile kamunun menfaatleri veya müdahalenin amacı başkalarının haklarını korumak ise diğer bireylerin hak ve menfaatleri arasında adil bir dengenin kurulmasına işaret etmektedir (bazı farklılıklarla birlikte bkz. Bekir Coşkun, § 57; Tansel Çölaşan, §§ 46, 49, 50; Hakan Yiğit [2.B.], B. No: 2015/3378, 5/7/2017, §§ 59, 68).

(e) Çatışan Haklar Arasında Dengeleme

39. Anayasa Mahkemesi benzer başvurularda, Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında koruma altına alınan kişisel itibarın korunmasını isteme hakkı ile Anayasa'nın 28. maddesinde güvence altına alınan basın özgürlüğü ve bu özgürlükle bağlantılı olarak Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğü arasında adil bir dengenin gözetilip gözetilmediğini değerlendirmektedir (Nilgün Halloran, §§ 27, 41, 52; Ergün Poyraz (2) [GK], B. No: 2013/8503, 27/10/2015, § 49; İlhan Cihaner (2), § 49; Kemal Kılıçdaroğlu, §§ 56-58). Bu, soyut bir değerlendirme değildir.

40. Çatışan haklar arasında dengeleme yapılabilmesi için mevcut olaya uygulanabilecek kriterlerden bazıları şu şekilde sayılabilir:

i. Yayında kamu yararı bulunup bulunmadığı, yayının genel yarara ilişkin bir tartışmaya katkı sağlayıp sağlamadığı

ii. Toplumsal ilginin varlığı ve konunun güncel olup olmadığı

iii. Haber veya makalenin yayımlanma şartları

iv. Haber veya makalenin konusu, bunlarda kullanılan ifadelerin türü, yayımın içeriği, şekli ve sonuçları

v. Haberde yer alan ifadelerin kim tarafından dile getirildiği

vi. Hedef alınan kişinin kim olduğu, ünlülük derecesi ile ilgili kişinin önceki davranışları

vii. Basın özgürlüğünün korumasından faydalanan kişilerin meslek ahlakına saygı gösterip göstermedikleri

viii. Doğru, güvenilir bilgi verecek şekilde ve iyi niyetli olarak hareket edip etmedikleri

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

41. İncelenen başvurunun çözümlenmesinde gözönünde tutulması gereken ilk husus Sakarya Üniversitesinde akademisyen olarak görev yapan müştekinin kamu görevlisi olmasının yanında gerek gündeme dair gerekse uzmanlık alanlarına ilişkin konularda televizyon programlarına katılan kişilerden olmasıdır. Katıldığı yayınlardan kaynaklı olarak tanınırlığını arttırdığı da bilinmektedir.

42. Anayasa Mahkemesi; siyasetçilerin, kamuoyunca tanınan kişilerin ve kamusal yetki kullanan görevlilerin gördükleri işlev nedeniyle daha fazla eleştiriye katlanmak durumunda olduklarını ve bunlara yönelik eleştirinin sınırlarının çok daha geniş olduğunu her zaman vurgulamıştır (siyasetçilerle ilgili bir karar için bkz. Ergün Poyraz (2), § 58; kamusal yetki kullanan görevlilerle ilgili bir karar için bkz. Nilgün Halloran, § 45; tanınan bir Cumhuriyet başsavcısı ile ilgili bir karar için bkz. İlhan Cihaner (2), § 82; tanınan ve siyasete hazırlanan bir kamu görevlisi ile ilgili bir karar için bkz. Önder Balıkçı, § 42).

43. Dolayısıyla müştekinin akademisyen, yazar ve televizyon programlarında yorumcu olduğu dikkate alındığında sahip olduğu tanınırlık gereği kendisine yönelen eleştirilere kamuoyunca tanınmayan kişilere göre daha fazla katlanması gerektiği açıktır.

44. Başvuruya konu yazıda olduğu gibi düşünce açıklamaları hakkında yapılacak değerlendirmenin yazının yayımlandığı bağlamından kopartılmaksızın ve olayın bütünselliği içinde yapılması gerekir (Nilgün Halloran, § 52; Önder Balıkçı, § 45). Tek başına ve soyut olarak kullanıldığında kişilik haklarına saldırı olarak bulunabilecek bir söz, bağlamı ile birlikte ele alındığında ifade özgürlüğü kapsamında korunması gereken üslubun bir parçası olarak nitelendirilebilir.

45. Somut olaydaki paylaşım (bkz. § 12), müştekinin bir televizyon programında üniversitelerin bulunduğu yerlerdeki yapılara ve öğrencilerin üniversitelerdeki eğitime olan ilgisine ilişkin yaptığı açıklamalar üzerine "Sen de gavat ve pezevenk misin o zaman?" başlığıyla kaleme alınmıştır. Başvurucu yazının müştekiye yönelik hakaret etme veya isnatta bulunma amacı taşımadığını iddia etmekte ise de yazının içeriğine bakıldığında müşteki hakkında "rezil", "yaratık", "adam kılıklı mahluk" şeklinde değer yargısı olarak tanımlanan hitap ve benzetmelere yer verilmiştir. Ayrıca yazının devamında "sözlerinin altında; bize göre, kendisinin çirkin ve gerçekleştiremediği, bu nedenle içinde kalan ve şuur altında yer eden, cinsel bir isteğinin dışa vurumu yatıyor", "Üniversitede hocalığını yaptığı ve göz koyduğu bir genç kız tarafından reddedilerek haddi bildirilmiş olmalı ki; masum üniversiteli kızlarımızı fahişelikle suçlayan bu pespayeliği yapabilmiş" şeklinde eleştirilmek istenen konunun bağlamı içinde olduğu tartışmalı olan, doğrudan müştekinin kişiliğine yönelen düşüncelere de yer verildiği görülmektedir.

46. İlk derece mahkemesi gerekçeli kararında, katılanın programdaki beyanlarını değerlendirerek söz konusu açıklamaların üniversiteleri yahut öğrencileri hedef almadığını, tahkir etmeye yönelen bir ifade kullanılmadığını, olayda haksız tahrik ve haksız fiilin söz konusu olmadığını belirtmiştir. Diğer yandan kararda, tartışmayı başlatan müştekinin programdaki açıklamalarının başvurucuyla, ailesiyle veya yakın çevresiyle ilgili olmadığına da yer verilmiştir. Bununla birlikte Mahkeme tarafından -her ne kadar açılan kamu davasına konu eylem sadece yazının başlığının sosyal medyada paylaşılması olsa da- başvurucuya ait paylaşımın tamamı değerlendirmeye alınarak ve paylaşımda kullanılan ''rezil", "bu adam

kılıklı yaratık", "adam kılıklı mahluk'' ve ''...Üniversiteler fuhuş evleri ise, üniversiteden sorumlu, orada ders veren bir öğretim üyesi olarak; sen de gavat ve pezevenk misin onu mu anlatmak istedin üniversiteler fuhuş evleri demekle..." şeklindeki ifadeler gözönünde bulundurularak söz konusu yazıyla katılanın tahkir edildiğine, şeref ve saygınlığın sövme suretiyle hedef alındığına kanaat getirildiği anlaşılmaktadır.

47. Başvurucuya verilen adli para cezasına konu yazıda yer alan bazı ifadeler mahkûmiyet kararı gerekçesinde alıntılandığından söz konusu ifadelerin yazıda bir konu bütünlüğü içinde kullanılıp kullanılmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir. Buna göre yazıdaki bazı bölümlerin, anlatılmak istenen düşünceden ve yapılan eleştiriden ayrılabilir nitelikte kaleme alındığı gözetildiğinde Mahkemece bağlamından koparılarak ve cımbızlanarak değerlendirme yapıldığından söz edilemeyecektir. Nitekim mahkeme gerekçeli kararında, yazının yalnızca başlığını değil tümünü değerlendirdiğini açıkça izah etmiş; kullanılan ifadelerde hakaret kastı bulunduğunu tespit etmiştir. Bu doğrultuda Mahkemenin kullanılan ifadelerin bağlamını, dile getirilme şekli ve nedenini, ifadeyi kullanan ve ifadenin muhataplarının konumlarına bağlı olarak ifade özgürlüğü alanının kapsamını, kullanılan ifadelerin arka planı olup olmadığını ve karşı tarafın önceki davranışlarını dikkate almadan bir sonuca ulaştığını söylemek mümkün değildir.

48. Somut olayda başvurucunun şikâyete konu ifadelerine bakıldığında söz konusu ifadelerin bir kısmının müştekinin sözlerine cevap vermenin, bu konuda eleştiri dile getirmenin ötesine geçtiği, başvurucunun doğrudan müştekinin kişiliğine yönelen değer yargılarını kaleme aldığı görülmektedir. Diğer bir deyişle başvurucunun dile getirdiği bu ifadelerin bir akademisyen olan müştekinin şeref ve itibarını hedef aldığı söylenebilecektir. Belirtilen bu durum ile söz konusu yazının bütünü üzerinden yapılan anlamlandırma faaliyetine ilişkin olarak derece mahkemesi kararlarında yapılan değerlendirmeler gözetildiğinde müştekinin, başvurucunun ifadelerine hoşgörü göstermesi gerektiğinin söylenemeyeceği sonucuna varılmıştır.

49. Son olarak başvurucu aleyhine hükmedilen adli para cezasının gözetilen amaç ile makul bir orantılılık ilişkisi içinde olup olmadığı da değerlendirilmelidir. Başvurucu aleyhine derece mahkemesince hükmedilen 2.600 TL'lik adli para cezasının başvurucunun sahip olduğu ekonomik imkânları zora sokacak veya ortadan kaldıracak miktarda olmadığı, ayrıca -bu tür davalarda genellikle hükmedilen tutarlar ve söz konusu haberin ağırlığıyla karşılaştırıldığında- ulaşılmak istenen amaç ile orantısız olmadığı kabul edilmiştir.

50. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 26. ve 28. maddelerinde güvence altına alınan ifade ve basın özgürlüklerinin İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 26/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İ.İ.

B. No: 2024/29600 | Karar tarihi: 26.02.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2024/29600

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

İ.İ. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2024/29600)

Karar Tarihi: 26/2/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportörler : Merve ARSLANTÜRK

Murat İlter DEVECİ

Başvurucu : İ.İ

Vekili : Av. Taner KILIÇ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, sınır dışı etme işleminin iptali talebiyle açılan davanın sonucu beklenmeden kişinin rızasına aykırı olarak sınır dışı edilmesi nedeniyle kötü muamele yasağı ile aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 3/5/2024 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve ekleri ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP)aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler doğrultusunda tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu 1988 doğumlu bir erkek olup Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşıdır.

6. Başvurucunun alkol veya uyuşturucu madde etkisindeyken araç kullanma suçundan UYAP kaydı olduğu gerekçesiyle İzmir Valiliği (Valilik) 16/2/2024 tarihinde,4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 54. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) bendi (kamu düzeni, kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar) uyarınca gidebileceği güvenli bir üçüncü ülkeye sınır dışı edilmesine veya gönüllü olması hâlinde menşe ülkesine çıkışının sağlanmasına karar vermiştir.

7. Başvurucu, sınır dışı etme kararının iptali amacıyla 21/2/2024 tarihinde İzmir 1. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açmış; dava dilekçesinde menşe ülkede savaş olduğunu, ülkesinin güvenli olmadığını, bu hususun sınır dışı kararında da açıkça kabul edilerek menşe ülkesine değil güvenli üçüncü ülkeye sınır dışı edilmesine karar verildiğini, sınır dışı kararının dayanağı olan eylemin kamu düzeni ya da kamu güvenliğini tehdit edecek ağırlıkta olmadığını ileri sürmüştür.

8. Başvurucu vekili İdare Mahkemesine gönderdiği 10/3/2024 tarihli dilekçeyle başvurucunun idari yargılama sonucuna saygı gösterilmeden rızasına aykırı olarak sınır dışı edildiğini bildirerek davanın konusuz kaldığından bahisle karar verilmesine yer olmadığı şeklinde karar vermek suretiyle usulden reddedilmemesini, esastan incelenmesi gerektiğini belirtmiştir. Başvurucu vekiline göre başvurucu, hâlen İzmir'de olan ailesini telefonla aramış ve ağlayarak hiçbir belgeyi imzalamadığını, imzalaması için de zorlanmadığını anlatmıştır.

9. Valilik 18/3/2024 tarihli yazıyla başvurucunun 28/2/2024 tarihinde ülkesine gönüllü olarak döndüğünü, bu nedenle başvurucu hakkındaki sınır dışı kararının Adana Valiliğinin 29/2/2024 tarihli kararıyla kaldırıldığını, başvurucu hakkında başka bir sınır dışı kararı olmadığını, başvurucuya ait gönüllü geri dönüş dilekçesinin davalı idare nezdinde bulunmadığını İdare Mahkemesine bildirmiş; ilgili belgeleri sözü edilen yazının ekinde sunmuştur.

10. İdare Mahkemesi; başvurucunun ülkesine gönüllü olarak dönmesi nedeniyle davanın konusuz kaldığını değerlendirerek 27/3/2024 tarihinde karar verilmesine yer olmadığına kesin olarak karar vermiştir. Bununla birlikte İdare Mahkemesi, verdiği kararda gönüllü geri dönüş sürecine ilişkin iş ve işlemlere karşı ayrı dava açılabileceğini belirtmiştir.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

11. Anayasa Mahkemesinin 26/2/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

12. Anayasa Mahkemesi tarafından adli yardım talebinin kabul edilebilmesi için gerekli şartlar Mehmet Şerif Ay ([2. B.], B. No: 2012/1181, 17/9/2013, § 23) kararında, yabancıların adli yardım talepleri konusunda benimsenen ilkeler ise Nadali Agheli Kohne Shari ([1. B.], B. No: 2014/12633, 9/9/2015, §§ 17, 18) kararında yer almaktadır. Anılan ilkelere göre adli yardım için gerekli şartlar mevcutsa karşılıklılık şartı gerçekleşmese bile yabancının adli yardım talebi kabul edilmelidir. Somut başvuruda yargılama giderlerini ödeme gücünden

yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Kötü Muamele Yasağı ve Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

13. Başvurucu; herhangi bir belgeyi imzalamadığını ya da belgeye parmak basmadığını, sınır dışı işleminin iptali davasının sonucu beklenmeden sınır dışı edilmesine rağmen İdare Mahkemesinin esasa girmeden davayı usulden reddettiğini, ülkesinde işkence, kötü muamele veya insanlık dışı muamele görme tehlikesi olduğunu, Suriye'ye sınır dışı edilmesi nedeniyle eşi ve çocuklarından ayrı düştüğünü, aile bütünlüğünün yeniden nasıl tesis edileceğinin de belli olmadığını belirterek kötü muamele yasağı ile aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

14. Bakanlık görüşünde, öncelikle kabul edilebilirlik şartlarının karşılanıp karşılanmadığı yönünden inceleme yapılması gerektiği, kabul edilebilirlik ölçütleri yönünden sorun görülmezse yapılacak incelemede ilgili mevzuatın dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

15. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında güvenli üçüncü ülke belirlemesiyle ilgili birtakım hususları ifade etmiştir.

2. Değerlendirme

16. Yabancıların ülkeye girişleri, ülkede ikamet etmeleri ve ülkeden çıkarılmaları, uluslararası hukukta da kabul edildiği üzere devletin egemenlik yetkisi kapsamındadır ancak anılan işlemlerin Anayasa'da güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklere müdahale oluşturması hâlinde bireysel başvuruya konu edilebilmesi mümkündür (A.A. ve A.A. [GK], B. No: 2015/3941, 1/3/2017, § 54).

17. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında kötü muamele yasağı güvence altına alınmış, yasakla ilgili herhangi bir istisna da kabul edilmemiştir. "Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması" kenar başlıklı 15. madde ise savaş, seferberlik veya olağanüstü hâllerde de kişinin maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamayacağı ifade edilmiştir. Kötü muamele yasağının mutlak niteliğini ortaya koyan sözü edilen düzenlemelere göre bir yabancının sınır dışı edileceği ülkede Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasına aykırı bir muameleye uğrayacağı konusunda gerçek bir riskle karşı karşıya kalacağına inanılması için esaslı gerekçelerin gösterildiği hâllerde sınır dışı işleminin icrası kötü muamele yasağını ihlal edebilir zira böyle bir durumda yabancının kötü muamele riskiyle karşıya kalması devletin tutumunun doğrudan bir sonucudur (bazı değişikliklerle birlikte bkz. A.A. ve A.A., §§ 55, 56). Dolayısıyla bir yabancının sınır dışı edileceği ülkede öldürüleceği veya kötü muameleye uğrayacağı konusunda gerçek bir riskle karşılaşacağına inanılması için esaslı gerekçeler bulunması durumunda devlet, bu yabancıyı sınır dışı etmeme yükümlülüğü altındadır (Masoud Talebı [2. B.], B. No: 2023/26088, 19/3/2024, § 64).

18. Sınır dışı etme işleminin icra edilmesi hâlinde anılan yükümlülüğün ihlal edileceğine ilişkin bireysel başvurularda Anayasa Mahkemesinin rolü, başvurucuyu doğrudan veya dolaylı olarak kötü muamele riskiyle karşılaşacağı ülkeye gönderilmesine karşı koruyan etkili usul güvencelerinin sağlanıp sağlanmadığını tespittir. Bu güvenceler; sınır dışı etme kararlarının bağımsız bir yargı organı tarafından denetlenmesini, bu denetim süresince sınır dışı etme kararlarının icra edilmemesi ve yargılama sürecine başvurucunun etkili katılımının

sağlanmasını içerir. Anayasa Mahkemesi, usul güvencelerinin sağlanmadığını değerlendirdiğinde ikincillik ilkesi gereği kural olarak yeniden yargılama yapılması amacıyla ihlal kararı verir. Usul güvencelerinin sağlandığı durumlarda ise geri gönderilen ülkede gerçek bir kötü muamele riskinin bulunup bulunmadığı ayrıca değerlendirilir. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, somut olayın özel koşulları altında gerekli gördüğü hâllerde geri gönderilen ülkede gerçek bir kötü muamele riski bulunup bulunmadığını istisnai olarak ilk elden kendisi de inceleyebilir. Bu durumda yabancının sınır dışı edilmesi hâlinde devletin kötü muamele yasağı kapsamındaki sınır dışı etmeme yükümlülüğünü ihlal edip etmeyeceği de ayrıca incelenir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. A.A. ve A.A., §§ 62, 71, 72).

19. Somut olayda başvurucunun menşe ülkesine sınır dışı edilmesi Valilikçe sakıncalı bulunarak başvurucunun gidebileceği güvenli bir üçüncü ülkeye sınır dışı edilmesine veya gönüllü olması hâlinde menşe ülkesine çıkışının sağlanmasına karar verilmiştir (bkz. § 6). Başvurucu, -6458 sayılı Kanun'un 53. maddesinin (3) numaralı fıkrasının "Yabancının rızası saklı kalmak kaydıyla, dava açma süresi içinde veya yargı yoluna başvurulması hâlinde yargılama sonuçlanıncaya kadar yabancı sınır dışı edilmez." şeklinde son cümlesine rağmen- hakkında verilen sınır dışı etme kararının iptali istemiyle açtığı dava henüz derdest iken menşe ülkesine sınır dışı edildiğini iddia etmektedir.

20. Başvurucunun iddiası dikkate alındığında sınır dışı etme kararının iptali istemiyle açılan davada başvurucuya kötü muamele riskiyle karşılaşacağı ülkeye gönderilmesine karşı koruyan etkili usul güvenceleri sağlanmamıştır zira açılan dava sınır dışı işlemlerini durduramamıştır. Dolayısıyla başvurucu -iddia ettiği gibi- rızasına aykırı olarak menşe ülkesine gönderilmişse (sınır dışı edilmişse) devlet, başvurucunun sınır dışı edildiği tarihte yükümlülüğünü ihlal etmiştir. Bu tarihten sonra İdare Mahkemesince yapılan yargılamanın sınır dışı işlemine karşı başvurucuya koruma sağlaması mümkün değildir. Sözü edilen yükümlülüğün ihlal edilmesi karşısında başvurucunun etkisini kaybetmiş yargılamanın sonucunu beklemesinde hukuki yararı bulunmamaktadır. Bu değerlendirme kuşkusuz aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden de geçerlidir.

21. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

22. Başvurucu vekili başvurucunun sınır dışı edildiğini 10/3/2024 tarihli dilekçeyle İdare Mahkemesine bildirmiştir. Valiliğin İdare Mahkemesine verdiği bilgiye göre ise başvurucunun ülkeden çıkışı 28/2/2024 tarihinde sağlanmıştır. Başvurucu, devletin sınır dışı işlemiyle yükümlülüğünü ihlal ettiğini ve yapılan yargılamanın sınır dışı işlemine karşı kendisine hiçbir koruma sağlamayacağını bilmesine rağmen süresi içinde başvuru yapmamış;sınır dışı işleminin iptali için açılan davada verilen nihai kararı beklemiştir. O hâlde 3/5/2024 tarihli işbu başvuru süresinde yapılmamıştır (Anayasa Mahkemesinin tedbir kararı bulunmasına rağmen yabancının sınır dışı edildiğine ilişkin iddianın kural olarak yabancının ülkeden çıkışının sağlandığı tarihten itibaren başvuru süresi içinde dile getirmesi gerektiği yönündeki karar için bkz. Poorya Parva [1. B.], B. No: 2018/27830, 23/10/2024).

23. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

C. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 26/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

H.D.

B. No: 2019/33669 | Karar tarihi: 27.02.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/33669

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

H.D. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/33669)

Karar Tarihi: 27/2/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 27/10/2025 - 33060

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

RESEN GİZLİLİK KARARI VERİLDİ

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Kenan YAŞAR Metin KIRATLI

Raportör : Ferhat YILDIZ

Başvurucu : H.D.

Vekili : Av. Funda TÖREKARA ARDA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, evliliğin yok hükmünde olduğunun tespitine karar verilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 30/9/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar vermiştir. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

3. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla ulaşılan bilgi ve belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

4. 23/11/1989 tarihinde Türkiye'de evlenen ve ortak hayatlarını Almanya'da sürdüren

başvurucu ve E.D. 2013 yılında Münih Sulh Mahkemesinde (Münih Mahkemesi) birbirlerine boşanma ve mal rejiminin tasfiyesi talepli dava açmıştır. Taraflar arasında bahsedilen boşanma davası devam ederken E.D. 7/11/2013 tarihinde, -aile mahkemesi sıfatıyla- Akyazı Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) evliliğin yok hükmünde olduğunun tespiti için dava açmıştır. E.D. dava dilekçesinde yıllardır Almanya'da yaşadığını, evlilik akdinin gerçekleştiği tarihte Türkiye'de bulunmadığını, başvurucuyla aralarında Almanya'da devam eden davalar olduğunu, evlilik akdinden söz konusu davalar sırasında başvurucunun beyanlarıyla haberdar olduğunu iddia etmiştir.

5. Başvurucu 6/1/2014 tarihli cevap dilekçesinde E.D. ile 23/11/1989 tarihinden itibaren sadece kâğıt üzerinde değil fiilen evli olduklarını, yirmi iki senedir aynı evi paylaştıklarını, evliliklerinden müşterek üç çocuğu olduğunu, E.D.nin Almanya'da evli ve çocuklu olmasının getirdiği tüm vergi ve sigorta kolaylıklarından yararlandığını, boşanma davası görülmekteyken mal paylaşımı aşamasına gelindiğinde E.D.nin Türkiye'de evliliğin yok hükmünde olduğunun tespiti için dava açtığını, avukat olan E.D.nin dürüstlük kurallarına uygun hareket etmediğini ifade etmiştir.

6. Başvurucu; evlilik birliğinin kurulduğu iddiasını düğün davetiyesi, düğün törenine ait fotoğraflar, E.D.nin evli ve çocuklu olmasından dolayı Almanya'da sağladığı vergi avantajına dair evrak ve tanık beyanlarına dayandırmıştır. Mahkeme Adapazarı İlçe Emniyet Müdürlüğüne (Emniyet Müdürlüğü) müzekkere yazarak E.D.nin 1989 yılının Kasım ayına ait yurt dışına çıkış ve yurda giriş kayıtlarının gönderilmesini istemiştir. Emniyet Müdürlüğü 1992 yılından öncesine ait kayıtların bulunmaması nedeniyle gönderilemediğini bildirmiştir. Mahkeme, Akyazı İlçe Nüfus Müdürlüğüne müzekkere yazarak tarafların evlenme akdine dair evlenme kütüğünün aslını istemiş ve kurumlara müzekkere yazarak E.D.nin imza örneklerini temin etmiştir.

7. Nikâhı gerçekleştiren muhtar K.Y. 3/4/2015 tarihli duruşmada tanık olarak dinlenmiştir. K.Y. kendisini "...Evlenme akdindeki yazıları ben doldurdum [H.] ve [E.D.] de huzurumda bunu imzaladılar...Taraflar kesinlikle huzurumuzda kendileri imzalamışlardır. Huzurumuzda imzalamadıkları evlenme akdini kesinlikle yapmıyoruz..." şeklinde ifade etmiştir. Aynı gün dinlenen diğer tanık Y.A. "Bana göstermiş olduğunuz evlenme kütüğündeki imza bana aittir. Ben o zaman azaydım. [E.D.] o zaman benim huzurumda imzayı attı. O zaman yanımızda muhtar [K.Y.] de vardı. ..." şeklinde beyanda bulunmuştur.

8. Mahkeme grafiloji ve sahtecilik uzmanı bilirkişiye E.D.nin mukayeseye uygun eski birtakım imzaları ile evlenme kütüğündeki imzalar arasında inceleme yaptırmak suretiyle evlenme kütüğündeki imzanın E.D.nin el ürünü olup olmadığının tespitini istemiştir. 23/11/2015 tarihli bilirkişi raporunda evlenme kütüğündeki erkek kişiye ait imzanın mevcut imza örneklerine kıyasla E.D.nin elinden çıkmadığı sonucuna varıldığı belirtilmiştir. Bilirkişi raporu incelendiğinde başvurucunun mukayeseye esas imza örneklerinin 1989, 1996, 2006 ve 2014 yıllarına ait olduğu anlaşılmaktadır.

9. Başvurucu; bilirkişi raporuna karşı sunduğu 14/12/2015 tarihli itiraz dilekçesinde, söz konusu bilirkişi incelemesiyle evlilik kurumunun sadece imza olarak değerlendirildiğini, rapora itibar edilemeyeceğini ifade etmiştir. Mahkemece bilirkişi raporu doğrultusunda neticeye varılacak ise konusunda yetkin hukukçular tarafından bilirkişi incelemesi yapılması gerektiğini belirtmiştir.

10. Mahkeme 16/3/2016 tarihinde davanın kabulü ile evliliğin yok hükmünde olduğunun tespitine karar vermiş, kararın gerekçesinde bilirkişi incelemesi sonucunda evlenme

kütüğündeki imzanın E.D.ye ait olmadığının tespit edildiğine işaret etmiştir. Evlendirme işlemleri sırasında taraflardan birinin memur önünde hazır bulunmaması nedeniyle evliliğin yok hükmünde olduğunu vurgulayarak kararda tarafların birlikte yaşamalarının ve çocuklarının olmasının sonuca etki etmeyeceği, yokluk hâlinde dürüstlük kuralının uygulanmasının da söz konusu olamayacağı ifadelerine yer vermiştir.

11. Başvurucu 16/5/2016 tarihli dilekçeyle Yargıtay 2. Hukuk Dairesine (Daire) temyiz başvurusunda bulunmuştur. Temyiz dilekçesinde E.D.nin 1989 yılındaki imzasıyla günümüz belgelerindeki imzasının karşılaştırılarak bir sonuca varıldığını ancak aradan geçen yaklaşık otuz yılda E.D.nin imzasının değişmiş olabileceği hususunun gözardı edildiğini ifade etmiştir. E.D.nin nikâh sırasında hazır bulunduğuna, sonrasında birlikte Almanya'ya gittiklerine dair tanık beyanları olduğuna dikkat çekilmiştir.

12. Daire, Mahkeme kararının isabetli olduğu, delillerin takdirinde bir yanlışlık bulunmadığı gerekçesiyle 16/10/2018 tarihinde onama kararı vermiştir. Daire, başvurucunun karar düzeltme talebini 1/4/2019 tarihinde reddetmiştir.

13. Nihai kararı 24/9/2019 tarihinde öğrendiğini belirten başvurucu 30/9/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

14. 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun "Tören yeri" başlıklı 141. maddesi şöyledir:

"Evlenme töreni, evlendirme dairesinde evlendirme memurunun ve ayırt etme gücüne sahip ergin iki tanığın önünde açık olarak yapılır. Ancak, tören evleneceklerin istemi üzerine evlendirme memurunun uygun bulacağı diğer yerlerde de yapılabilir."

15. 4721 sayılı Kanun'un "Törenin şekli" başlıklı 142. maddesi şöyledir:

"Evlendirme memuru, evleneceklerden her birine birbiriyle evlenmek isteyip istemediklerini sorar. Evlenme, tarafların olumlu sözlü cevaplarını verdikleri anda oluşur. Memur, evlenmenin tarafların karşılıklı rızası ile kanuna uygun olarak yapılmış olduğunu açıklar."

16. 4721 sayılı Kanun'un "Şekil kurallarına uymama" başlıklı 155. maddesi şöyledir:

"Evlendirmeye yetkili memur önünde yapılmış olan bir evliliğin kanunun diğer şekil kurallarına uyulmaması sebebiyle butlanına karar verilemez."

17. 4721 sayılı Kanun'un "Eşler yönünden" başlıklı 158. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Evlenmenin butlanına karar verilirse, evlenirken iyiniyetli bulunan eş bu evlenme ile kazanmış olduğu kişisel durumunu korur."

18. 4721 sayılı Kanun'un "Yetki ve yargılama usulü" başlıklı 160. maddesi şöyledir:

"Evlenmenin butlanı davasında, yetki ve yargılama usulü bakımından boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır."

19. 4721 sayılı Kanun'un "Boşanmada yargılama usulü" başlıklı 184. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Boşanmada yargılama, aşağıdaki kurallar saklı kalmak üzere Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa tâbidir:

1. Hâkim, boşanma veya ayrılık davasının dayandığı olguların varlığına vicdanen kanaat getirmedikçe, bunları ispatlanmış sayamaz.

2. Hâkim, bu olgular hakkında gerek re'sen, gerek istem üzerine taraflara yemin öneremez.

3. Tarafların bu konudaki her türlü ikrarları hâkimi bağlamaz.

4. Hâkim, kanıtları serbestçe takdir eder.

..."

20. 4721 sayılı Kanun'un "Dürüst davranma" başlıklı 2. maddesi şöyledir:

"Herkes, haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorundadır.

Bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz."

21. 4721 sayılı Kanun'un "İyiniyet" başlıklı 3. maddesi şöyledir:

"Kanunun iyiniyete hukukî bir sonuç bağladığı durumlarda, asıl olan iyiniyetin varlığıdır.

Ancak, durumun gereklerine göre kendisinden beklenen özeni göstermeyen kimse iyiniyet iddiasında bulunamaz."

22. 4721 sayılı Kanun'un "Yönetmelik" başlıklı 144. maddesi şöyledir:

"Evlenme işlemi, evlenme kütüğü, evlenmeye ilişkin yazışma ve evlenme ile ilgili diğer konular yönetmelikle düzenlenir."

23. 7/11/1985 tarihli ve 18921 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Evlendirme Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) "Evlendirme Memurları" başlıklı 7. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Evlendirme memuru, belediye bulunan yerlerde belediye başkanı veya bu işle görevlendireceği memur, köylerde muhtardır. (Değişik ikinci cümle: 28/11/2017-2017/11079 K.) Bakanlık; il nüfus ve vatandaşlık müdürlüklerine, nüfus müdürlüklerine, il ve ilçe müftülüklerine ve ilgili dış temsilciliklere evlendirme memurluğu görev ve yetkisi verebilir.

..."

24. Yönetmelik'in "Evlenmede Aleniyet, Usul ve Şekil" başlıklı 27. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

(Değişik birinci fıkra : 16/11/2006-2006/11269 K.) Evlenme, evlendirmeye yetkili bir görevli önünde en az iki tanıkla birlikte ve bizzat tarafların huzuru ile aleni olarak yapılır.

Davetli bulunmaması, evlenmenin aleni yapılmadığı manasına gelmez.

Vekaletle evlenme yapılamaz.

Evlendirme memuru önceden tesbit edilen yer ve zamanda tarafların ve şahitlerin önünde kadın ve erkekten her birine ayrı ayrı olmak üzere birbirleriyle evlenmek isteyip istemediklerini sorar. Her birinin müsbet cevap vermesi ve bu cevapların iki şahit tarafından da duyulduğunun doğrulanması üzerine, evlenmenin kanuna uygun olarak yapılmış olduğunu yüksek sesle açıkladıktan sonra evlenme kütüğünü taraflara ve şahitlere

imza ettirir ve kendisi de tarih ve saat koyarak imzalar.

..."

2. İlgili Yargıtay Kararları

25. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulunun 14/6/1965 tarihli ve E.1965/3, K.1965/3 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

2- Yurdumuzda evlenme akdini yapacak yetkili memur, kentlerde belediye başkanı veya bunun evlenme işleriyle görevlendirdiği kimse, köylerde ise muhtardır (M.K. 108). Yetkili memur, evleneceklerden her birine, birbiriyle evlenmek isteyip istemediklerini sorarak alacağı olumlu karşılıklar üzerine evlenmenin her ikisinin rızalarıyla akdedilmiş olduğunu bildirir (M.K. 109).

Yasanın bu iki maddesinin hükümleri, evlenme akdinin niteliği bakımından soru ve cevapla kurulu sözlü bir akit niteliğinde bulunduğunu göstermektedir. ... Buna göre sözlü bir akit niteliğini taşıyan bu hukuki işlemde, evlenecek kişilerin yetkili evlendirme memuru önünde bu amacı güden ve birbirine uygun irade bildiriminde (beyanında) bulunmaları, kişiliğe sıkı sıkıya bağlı hukuki bir işlem olan bu akdin esaslı unsurunu te[ş]kil etmektedir. Bu esaslı unsur dışında yasa koyucu, daha bir takım şekil şartlarını öngörerek niteliklerini belirtmişse de bu şartlar ikincil derecede bir önem taşımakta olup yerine getirmemeleri halinde evlenme akdi geçerliliğini yitirmez. ... Evlenme akdinin tarafların rızalarının birleşmesiyle meydana gelmesi, gerek İslâm Hukukuna, gerekse Kilise Hukuku ilkelerine de uygun düşmektedir. O hukuklara göre de evlenme akdi din adamlarının yapacağı bir işlemle değil, tarafların birbirine uygun rızalarını bildirmeleriyle meydana gelmektedir. Medeni Yasa, bu bakımdan bir değişiklik getirmiş değildir. Demek ki bugünkü Medeni Yasanın uygulanmasında da, az önce yapılan açıklamalara göre, evlenecek kişiler, yetkili evlendirme memuru önünde irade bildiriminde bulunmalarıyla evlenme akdine varlık kazandırırlar. O halde yetkili memurun, sorusuna karşı taraflardan aldığı bu olumlu bildirimleri evlendirme defterine yazıp altını imzalaması ve evlenenlerle tanıklara imzalatması, yahut evlenmenin tamamlanmış olduğunu taraflara söylemesi, sadece düzenleyici nitelikte olan bir şekil işleminden başka bir şey değildir ve bu bakımdan, evlenmenin geçerli sayılmasını sağlayacak birer şart olarak kabul edilemez ve dolayısıyla bu akdin nüfus siciline kaydedilmemesi bile onun geçerli olmasına engel sayılmaz. Bu ilke, Medeni Yasanın birinci maddesi hükmüne, yasaların yorumunda gözönünde tutulması gereken hukuk bilimi alanında da benimsenmiştir.

...

Bütün bu açıklamalara göre, şekle bağlı hukuki bir işlem niteliğini taşıyan evlenme akdinin geçerli olarak meydana gelebilmesi için, evlenecek kişilerin yetkili evlendirme memuru önünde sadece irade bildirimlerini bir arada ve sözlü olumlu olarak açıklamaları yeterlidir. Evlenme memurunun aldığı bu olumlu karşılıklar üzerine, evlenmenin yasaca akdedilmiş olduğunu söylemesi bile evlenme akdinin meydana gelebilmesi için esaslı bir unsur olmadığı gibi, yapılan evlenme akdini deftere işleyip altını imzalaması da idari bir şekil işleminden ibaret olup evlenmenin geçerli sayılmasını sağlayacak bir şartı da olamaz. Bu sebeple evlenme akdinin teşekkülü ile bunun belgelendirilmesi işini birbirine karıştırmamak gerekir.

3- Bu varılan sonuca göre evlenmenin resmi memur önünde yapılmış bulunduğu, tanık

sözleriyle ispat edilebilecektir. ... İleri sürülen ve ancak tanıkla ispatı yoluna gidilen evlenme iddialarının sabit sayılmasında mahkeme, her şeyden önce, neden olayı, evlenmenin yetkili memur tarafından kütüğe geçirilmemiş bulunduğunu araştıracak, tanık sözlerinin değerlendirilmesinde yeterli titizliği gösterecektir.

... Nüfus Kütüğünde veya evlenme kütüğünde bir evlenmenin yazılı olmadığının ispatı, herhangi bir şekle bağlı tutulmuş değildir yani bu yön, tanıkla dahi ispat olunabilir.

...

Sonuç : Evlenme akdinin geçerli olarak meydana gelmesi için evlenecek kişilerin yetkili memur yani (köylerde sadece muhtar ve kentlerde belediye başkanı veya görevlendireceği evlendirme memuru) önünde bu amaca uygun irade bildiriminde bulunmalarının yeterli olduğuna ... karar verildi."

26. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulunun 13/12/1985 tarihli ve E.1985/4, K.1985/9 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

Evlenme ile meydana gelen aile kurumunun toplum için vazgeçilmez bir nitelikte olduğu tartışmasızdır. Ailenin toplumdaki yeri ve öneminin anlaşılabilmesi için, 1982 Anayasası'nın 41. maddesinin gözönünde tutulması kâfidir. 1961 Anayasası gibi 1982 Anayasası da, ailenin korunmasını sağlamak için Devletin her türlü tedbiri almasını hükme bağlamıştır. Gerçekten Anayasa'nın 41. maddesinde; 'Aile, Türk toplumunun temelidir. Devlet ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar" denilmektedir. Bugün hemen her ülkede evlenmelerin teşvik edilmesi, evlilik şartlarının kolaylaştırılması eğiliminin kendisini duyurması aileye verilen önemden kaynaklanmaktadır. Son yıllarda Türkiye'de de bu eğilim doğrultusunda yeni düzenlemeler yapılmıştır. Gerçekten 15/11/1984 günlü, 3060 sayılı Yasa ile, evlenme işlemleri nisbeten basitleştirilmiş ve bu arada Medeni Kanun'un evlenme kararının ilânına ilişkin hükümleri yürürlükten kaldırılmıştır. Öte yandan bu Yasa gereği [İ]çişleri Bakanlığı'nca hazırlanan Evlendirme Yönetmeliği 7/11/1985 günlü, 18921 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş bulunmaktadır.

...

Yasa Koyucu, sadece dini nikâhla meydana gelen birleşmelere dahi, ülke gerçeklerini düşünerek, her beş yada on yılda bir yasa çıkarmak suretiyle geçerlik tanırken, yasaların öngördüğü şekil şartlarına uyularak yapılan evlenme akitlerinin, sadece köy sınırları dışında gerçekleştirilmiş olması nedeniyle yok sayılması çelişkiye yol açar. Türkiye'de medenî nikâhın halâ gereği şekilde yerleşmemiş olduğu bilinmektedir. Bilimsel eserlerde bu durumun Medenî Kanun'un öngördüğü şekil şartlarının karışık olmasından ve asırlarca devam eden alışkanlık ve geleneklerden ileri geldiği ifade edilmektedir. Bu koşullarda, evlenme akitlerinin, muhtarın kendi görev alanı dışında yapılmış olması nedeniyle yok sayılması, ülkede medenî nikâh ilkesine karşı olumsuz bir gelişme meydana gelmesine neden olabilir. Şu halde eşlerin yasa kurallarına uygun hareket ettikleri inancı ile yaptıkları evlenmelerin geçerli sayılmasında kamu yararı bulunduğu kuşkusuzdur.

İçtihadı birleştirmeye konu olan sorunun çözümünde dikkate alınması gereken bir diğer husus da, yurdun kimi yörelerinde tüm köy halkının halâ yaylaya çıkma ve orada aylarca kalma alışkanlığı[nı] sürdürmekte olmasıdır. Yaylaların her yerde köy sınırları içinde olmadığı bilinen bir gerçektir. İşte böyle bir yaylada tüm köy halkının muhtarla beraber konakladığı bir sırada yapılan evlenme akitlerinin yok sayılması, halkın Devlete kar[ş]ı güven duygusunun zayıflamasına neden olabilir.

Toplumun sosyal ve kültürel durumuna ve ülke gerçeklerine ilişkin bu genel açıklamalardan sonra, evlenme işleminin hukuki niteliği üzerinde de durulması gerekir. 14/6/1965 günlü, Esas: 1965/3, Karar: 1965/3 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararında ayrıntılı bir biçimde belirtildiği gibi; evlenme, kadınla erkeğin resmi memur önünde karşılıklı ve birbirine uygun irade bildirimleri ile meydana gelen bir özel hukuk sözleşmesidir. Bu sözleşmenin evlenme işleri ile görevli resmi memur önünde yapılması zorunlu ise de, onun evlenmenin tamamlandığı yolunda bir beyanda bulunmasının yada evlenmeyi kütüğe tescil etmesinin bir etkisi yoktur. Medenî Kanun'un 109. maddesi memurun beyanından sözetmekte ise de, bu beyan, Fransız hukukunda olduğu gibi kurucu değil, açıklayıcı niteliktedir. Türk-[İ]sviçre ve Alman hukuklarında evlenmenin bir özel hukuk sözleşmesi niteliğinde olduğu görüşü bugün yerleşmiş bulunmaktadır.

Medenî Kanun'un öteki ülkeler kanunlarından ayırıcı en belirgin özelliklerinden birisi de, iyiniyetin korunması konusunda duyarlı olmasıdır. Kanunda özel bir hüküm bulunmamakla birlikte, evlenme gibi aile kurumunu meydana getiren bir sözleşmede eşlerin iyiniyetlerinin gözönünde tutulmaması toplum için büyük sakıncalar doğmasına neden olur. ... Taraflar ne kadar uzun bir süreden beri evlilik bağı ile birlikte yaşamış olurlarsa olsunlar, sırf köy muhtarının görev alanı dışında evlenme akdi yapmış olması nedeniyle, evlilik birliğine son verilebilecektir. Tarafların bu evlilikten bir çok çocukları meydana gelmiş olmasının, hatta hayatta olup olmamalarının bile bu sonucu değiştirebilecek bir etkisi yoktur. Oysa Anayasa'nın 41. maddesinde 'Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ana[nın] ve çocukların korunması... için gerekli tedbirleri alır' buyruğunu içermektedir. Bu buyurucu hükmün gereği, iyiniyetle kurulmuş, kısa veya uzun bir süreden beri varlıklarını sürdüregelmekte olan aileleri, köy muhtarının görev alanı dışında evlenme akdini yaptığı biçimindeki iddialara karşı da korumak, eş ve çocukların aç ve açıkta kalmalarını önlemek, haksız ve yersiz miras beklentilerine engel olmak zorunluğu da vardır. Aksine bir tutum, pek. çok zahmetle ve iyiniyetle kurulmuş olan ailelerin ortadan kalkmasına neden olur ki bunun, kötüniyetli kişilerin amaçlarına hizmet etmekten başka bir anlamı olamaz. Böyle bir sonucun ise giderek Türk kamu düzenini bozacağı gözden uzak tutulmamalıdır.

SONUÇ : Bütün bu nedenlerden ötürü Yasa kurallarına uygun hareket edildiği inancı içinde köy muhtarı huzurunda yapılan evlenme akitlerinin, muhtarın görev alanı dışında yapılmış olsa bile geçerli sayılacağına ... karar verildi. "

27. Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 15/12/2014 tarihli ve E.2014/17966, K.2014/25724 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

Evlenmenin butlanı davaları, yargılama usulü bakımından boşanmaya ilişkin hükümlere tabi olduğundan (TMK m. 160), bu davalarda tarafların ikrarı ve davalının davayı kabul

açıklaması tek başına sonuç doğurmaz ve hakimi bağlamaz (TMK m. 184/3). Bu kural evlenmenin yokluğunun tespiti davalarında da geçerlidir.

Davacı ile davalının evlenme tarihlerinin 14.09.2007 olduğu, müşterek çocukları olarak nüfusta kayıtlı olan T.'nin ise 31.08.2007 tarihinde "evlilik dışında" doğduğu, tarafların hanesine baba S.'nin bildirimi üzerine, evlenme tarihinden bir gün önce 13.09.2007 tarihinde tescil edildiği görülmektedir.

Evlendirmenin Konak Eşrefpaşa Evlendirme Memurluğunca gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Mahkemece, evlenme akdine ilişkin defter getirtilmemiş, yetkili evlendirme memuru önünde irade açıklamasında bulunanların taraflar olup olmadığı tespit edilmemiştir. Yapılan araştırma eksik ve hüküm kurmaya yeterli değildir.

Mahkemece, evlenme akdini yapan Konak Belediyesinden tarafların evlenme akitlerinin kayıtlı olduğu evlenme defterinin istenmesi, defterdeki imzaların taraflara gösterilerek kendilerine ait olup olmadığının sorulması, nikah defterindeki fotoğraflarla taraflara ait fotoğrafların karşılaştırılması, evlenme törenine katılan evlenenlerin irade beyanlarına şahitlik eden nikah tanıklarının davacının huzurunda dinlenmesi, bu tanıklara evlendirme memuru önünde evlenme iradesini açıklayan şahsın davacı olup olmadığının açıkça sorulması, gerektiğinde evlenme defterindeki imzanın davacı tarafından kabul edilmemesi halinde, imza incelemesi yaptırılması, bu suretle evlendirme memuru huzurunda irade beyanında bulunan kişinin davacı olup olmadığının duraksamaya yer bırakmayacak şekilde saptanması ve tüm deliller birlikte değerlendirilerek hasıl olacak sonucuna göre karar verilmesi gerekir. Açıklanan yönlerde araştırma ve inceleme yapılmadan eksik inceleme ile hüküm kurulması doğru bulunmamıştır.

..."

28. Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 21/11/2023 tarihli ve E.2022/7824, K.2023/5440 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

Dosya kapsamı ve nüfus kayıtlarına göre, tarafların 02.03.1989 tarihli evlilik akitlerinin nüfusa tescil edildiği, 1986 ve 1989 doğumlu iki çocuklarının bulunduğu, davanın açıldığı tarihe kadar evlilik akdi kapsamında 32 yıl boyunca fiilen birlikte yaşadıkları sabittir. Eldeki dava, 17.06.2021 tarihinde açılmış, dava dilekçesinde evlilik akdinin yapıldığı sırada tarafların nikah memuru huzuruna gitmedikleri ve gıyaplarında evlilik akdinin icra edildiği iddiası ile evliliğin yokluğunun tespitine karar verilmesi talep edilmiştir. Dosya arasına alınan ve evlilik akdinin tesciline esas, Ağcın Köyü Muhtarı tarafından düzenlenen resmi belge niteliğine haiz Ağcın Köyü Evlendirme Kütük Defteri belgesinde; tarafların nüfus bilgilerinin ve fotoğraflarının bulunduğu, kadın ve erkeğin 'evlenmek istediğini beyan etmesi' üzerine evrakın düzenlendiği, evrakın yetkili köy muhtarı tarafından imzalandığı ve mühürlendiği, buna karşın tarafların ve şahitlerin imza kısımlarının boş bırakıldığı görülmüştür. 14.06.1965 tarihli 3/3 sayılı İçtihatı Birleştirme Kararında da açıkça belirtildiği üzere, evlenmenin geçerli biçimde kurulabilmesi için evlendirme memuru önünde tarafların karşılıklı olarak bu yöndeki iradelerini açıklamaları gerekli ve yeterlidir. Keza, 4721 sayılı Kanun'un 155 inci maddesi uyarınca da evlendirmeye yetkili memur önünde yapılmış bir evliliğin kanunun diğer şekil şartlarına uyulmaması sebebiyle butlanına karar verilemeyeceği gibi, evlilik akti sırasında şahit bulunmaması da tek başına evlilik akdini geçersiz kılmaz. 4721 sayılı Kanun'un 6 ncı maddesi uyarınca kanunda aksine bir hüküm

bulunmadıkça, taraflardan her biri, hakkını dayandırdığı olguların varlığını ispatla yükümlüdür. 6100 sayılı Kanun'[u]n 190 ıncı maddesinin birinci fıkrası kapsamında kural olarak ispat yükü, kanunda özel bir düzenleme bulunmadıkça, iddia edilen vakıaya bağlanan hukuki sonuçtan kendi lehine hak çıkaran tarafa aittir. Davacı tarafça, evlendirme akdinin kadın ve erkeğin gıyabında yapıldığı iddia edilmiş ise de, bu iddiasına ilişkin hiç bir delil sunulmamıştır. Dosya arasına alınan 02.03.1989 tarihli resmi evrak niteliğindeki Ağcın Köyü Evlendirme Kütük Defteri'ne göre tarafların yetkili memur önünde evlenmek istediklerini beyan ettikleri hususu nikah akdini gerçekleştiren yetkili memurun mühür ve imzalı beyanı ile tasdik edildiğine ve bu durumun gerçeğe aykırı olduğu iddiası, davacı tarafından ispatlanamadığına göre, davanın reddine karar verilmesi gerekirken, yanılgılı değerlendirme sonucu yazılı şekilde hüküm tesisi usul ve kanuna aykırıdır.

..."

29. Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 30/11/2023 tarihli ve E.2023/3135, K.2023/5835 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

İlk Derece Mahkemesinin yukarıda başlık kısmında tarih ve sayısı belirtilen kararı ile gönderme kararına uygun olarak tanzim edilen heyet halinde hazırlanan uzman raporunda 17.06.1965 tarihli belgenin muris F.'nin eli ürünü olduğunun kabulü mümkün görülmediğinin tespit edildiğini, tanık beyanları, evlilik tarihi, çocukların doğum tarihleri de dikkate alınarak murisin vefatına yakın bir tarihte ilm[ü]haberin düzenlendiği, davalının çelişkili beyanları ve tanık beyanlarına göre resmi memur huzurunda murisin evlilik iradesini açıklamadığı, murisin yokluğunda bu belgenin imzalanmış olduğu kanaatiyle evliliğin yok hükmünde olduğunun tespitine karar verilmiştir.

...

Bölge Adliye Mahkemesinin yukarıda tarih ve sayısı belirtilen kararı ile kararın dayandığı delillerle kanuni gerektirici sebeplere ve özellikle delillerin takdirinde bir isabetsizlik görülmemesine göre usul ve kanuna uygun olması gerekçesi ile 6100 sayılı Kanun'un 353 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin (1) inci alt bendi gereğince davalı vekilinin istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmiştir.

...

Taraflar arasında görülmekte olan evlenmenin iptali davasında davacının babasından muris F.'nin S. ile olan evliliğinin iptali talep edilmektedir. [S.] ve F.'den olma çocukları davanın sonucundan doğrudan etkilenecektir. Dolayısıyla müteveffa F.nin tüm mirasçılarının tespit edilerek davaya dahil edilmesi, gösterdikleri takdirde delillerinin toplanması ve tüm deliller birlikte değerlendirilerek hasıl olacak sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, bu husus gözetilmeden eksik hasımla davaya devam edilerek hüküm tesisi doğru görülmemiştir.

..."

B. Uluslararası Hukuk

30. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Evlenme hakkı" başlıklı 12. maddesi şöyledir:

“Evlenme çağına gelen her erkek ve kadın, bu hakkın kullanımını düzenleyen ulusal yasalara uygun olarak evlenme ve aile kurma hakkına sahiptir.”

31. 10/12/1948 tarihinde kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 16. maddesi şöyledir:

"1. Evlilik çağına varan her erkek ve kadın, ırk, uyrukluk veya din bakımından hiçbir kısıtlamaya tabi olmaksızın evlenmek ve aile kurmak hakkına haizdir. Her erkek ve kadın evlenme konusunda, evlilik süresince ve evliliğin sona ermesinde eşit hakları haizdir.

2. Evlenme akdi ancak müstakbel eşlerin serbest ve tam rızasıyla yapılır.

3. Aile, cemiyetin tabii ve temel unsurudur, cemiyet ve devlet tarafından korunmak hakkını haizdir"

32. Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 23. maddesi şöyledir:

"1. Aile, toplumun doğal ve temel birimidir ve toplum ve devlet tarafından korunma hakkına sahiptir.

2. Evlenebilecek yaşta bulunan erkeklerle kadınlara, evlenme ve bir aile kurma hakkı tanınacaktır.

3. Evlenmek niyetinde olan eşlerin tam ve özgür rızası olmaksızın hiçbir evlilik bağı kurulamaz.

4. Bu Sözleşme'ye Taraf Devletler, eşlerin evlenirken, evlilik süresince ve evliliğin sona ermesinde eşit hak ve sorumluluklara sahip olmalarını sağlamak için gerekli tedbirleri alacaklardır. Evlilik sona erdiğinde, çocuklar için gerekli olan koruyucu hükümler öngörülmesi sağlanacaktır."

33. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Sözleşme'nin 8. maddesine göre aile hayatı nosyonunun evlilik-temelli ilişkilerle sınırlı olmadığını ve defacto aile bağlarını da kapsadığını kabul etmektedir (Anayo/Almanya, B. No: 20578/07, 21/12/2010, § 55). AİHM, 8. maddenin amaçları bakımından aile hayatı nın varlığı ya da yokluğu meselesinin esasen yakın kişisel bağların uygulamadaki gerçek varlığına bağlı olan olgusal bir sorun olduğunu değerlendirmektedir (K. ve T./Finlandiya [BD], B. No: 25702/94, 12/7/2001, § 150). AİHM, birlikte yaşamanın kural olarak böyle bir ilişki için şart olabileceğini kabul etse de istisnai olarak diğer faktörlerin de bir ilişkinin defacto aile bağı oluşturacak kadar yeterli bir tutarlılık taşıdığını göstermeye yarayabileceğini ifade etmektedir (Kroon ve Diğerleri/Hollanda, B. No: 18535/91, 27/10/1994, § 30).

34. AİHM aile hayatı kavramını geniş yorumlamakla beraber kişisel, sosyal ve hukuki sonuçları olan evlilik kurumunun kişilere özel bir statü sağladığını da pek çok kararında kabul etmiştir (Burden/Birleşik Krallık [BD], B.No: 13378/05, 29/4/2008; Shackell/Birleşik Krallık, B. No: 45851/99, 27/4/2000; Nylund/Finlandiya, B. No: 27110/95, 29/6/1999; Lindsay/Birleşik Krallık, B. No: 11089/84, 11/11/1986; Şerife Yiğit/Türkiye, [BD], B. No: 3976/05, 2/11/2010). AİHM evlenme hakkının taraf devletlerin ulusal hukuklarına tabi bir hak olarak kişisel, sosyal ve hukuki birtakım sonuçlarının olduğunu kabul etmekte; hakkın özüne zarar verecek şekil ve kapsamda olmadığı sürece ulusal mevzuatta evlenme hakkını sınırlandırabilecek düzenlemelere yer verilebileceğine işaret etmektedir (B. ve L./Birleşik Krallık, B. No: 36536/02, 13/9/2005, § 34).

C. Karşılaştırmalı Hukuk

35. İsviçre Medeni Kanunu'nun 102. maddesi şöyledir:

"(1) Evlenme merasimi reşit ve idrak çağında olan iki tanığın huzurunda gerçekleşir.

(2) Nüfus memuru, evleneceklerden her birine birbiriyle evlenmeyi isteyip

istemediklerini sorar.

(3) Her iki tarafın da kabul etmesi üzerine evliliğin ortak rızayla kurulduğu açıklanır."

36. Avusturya Evlilik Kanunu'nun 17. maddesi şöyledir:

"(1) Evlilik, nişanlıların evlenme iradelerini birbirleri ve resmî memur huzurunda beyan etmeleriyle başlar.

(2) Bildirimler herhangi bir koşul veya süreye bağlı olarak yapılamaz."

37. Alman Medeni Kanunu'nun 1310. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

" (1) Evlilik ancak tarafların evlendirme memuruna birbirleriyle evlenmek istediklerini beyan etmeleri halinde gerçekleşir. ..."

38. Alman Medeni Kanunu'nun 1311. maddesi şöyledir:

"Taraflar evlenme iradelerini her ikisinin de hazır bulunduğu ortamda şahsen açıklamalıdır. Evlenme iradesine ilişkin açıklama herhangi bir şarta ya da süreye bağlanamaz."

39. Alman Medeni Kanunu'nun 1312. maddesi şöyledir:

"Evlendirme memuru, evlenme töreninde eşlere ayrı ayrı birbirleriyle evlenmek isteyip istemediklerini sorar ve eşler bu soruya olumlu yanıt verdikten sonra, artık yasal olarak birleşmiş eşler olduklarını ilan eder. Evlilik, eşler isterlerse bir ya da iki tanık huzurunda gerçekleşebilir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

40. Anayasa Mahkemesinin 27/2/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

41. Başvurucu; 1989 yılından beri müşterek çocuklarıyla ortak yaşamla devam eden evliliğini yeni öğrendiğini ileri süren E.D.nin, boşanma ve mal paylaşımı davalarını etkisiz kılabilmek için kötü niyetli davrandığını belirtmiştir. Başvurucu; yargı makamlarının evliliğini kâğıt parçasından ve senede atılan imzadan ibaret gördüklerini, yirmi yıldan fazla süren evliliğinin bir anda yok sayıldığını ifade etmiştir. Anılan karar nedeniyle maddi ve manevi yıkıma uğradığını, sadece kendisinin değil çocuklarının da mağdur olduğunu vurgulayan başvurucu; çocuklarının evlilik birliği içinde doğmamış sayıldığını, bu durumun itibarına zarar verdiğini, kişilik hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Başvurucu; evliliğinin yok sayılması sonucu aile konutundan tahliye edilerek sokakta bırakılmış bir kadın, eş ve anne olduğunu ifade etmiştir.

B. Değerlendirme

42. Anayasa'nın iddiaların değerlendirilmesine dayanak alınacak 20. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, ... aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir."

43. Anayasa'nın 41. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Aile, Türk toplumunun temelidir ...

Devlet, ailenin huzur ve refahı ile ... çocukların korunması ...nı sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.

..."

44. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan [1. B.], B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının özünün evlilik akdindeki imzanın E.D.ye ait olmadığının bilirkişi raporuyla belirlenmesi sonucunda yirmi iki yıllık evliliğinin yok sayılması nedeniyle kendisinin ve müşterek çocuklarının maddi ve manevi yıkıma uğradığına dair olduğu, dolayısıyla başvurunun aile hayatına saygı hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

45. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

46. Özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı, Anayasa'nın 20. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınmıştır. Madde gerekçesi de dikkate alındığında resmî makamların özel hayata ve aile hayatına müdahale edememesi ile kişinin ferdî ve aile hayatını kendi anladığı gibi düzenleyip yaşayabilmesi gereğine işaret edildiği görülmekte olup söz konusu düzenleme, Sözleşme'nin 8. maddesi çerçevesinde korunan özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının Anayasa'daki karşılığını oluşturmaktadır. Ayrıca Anayasa'nın 41. maddesinin -Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği- özellikle aile hayatına saygı hakkına ilişkin pozitif yükümlülüklerin değerlendirilmesi bağlamında dikkate alınması gerektiği açıktır (Murat Atılgan [2. B.], B. No: 2013/9047, 7/5/2015, § 22; Marcus Frank Cerny [GK], B. No: 2013/5126, 2/7/2015, § 36).

47. Özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı kapsamında devlet için söz konusu olan yükümlülük, sadece belirtilen hakka keyfî surette müdahaleden kaçınmakla sınırlı olmayıp özel hayata ve aile hayatına saygının etkili bir biçimde sağlanması bağlamında pozitif yükümlülükleri de içermektedir. Söz konusu pozitif yükümlülükler, bireyler arası ilişkiler alanında olsa da özel hayata ve aile hayatına saygıyı sağlamaya yönelik tedbirlerin alınmasını zorunlu kılar (Murat Atılgan, § 26). Bununla birlikte devletin pozitif yükümlülükleri söz konusu olduğunda saygı kavramının çok kesin bir tanımının bulunmadığını, karşılaşılan durumlar ve izlenen uygulamalardaki farklılıklar dikkate alındığında bu kavramın gereklerinin olaydan olaya önemli ölçüde değiştiğini belirtmek gerekir (Murat Demir [GK], B. No: 2015/7216, 27/3/2019, § 84).

48. Evlenme hakkının belirtilen anayasal dayanakları ile devletin temel amaç ve görevlerini düzenleyen Anayasa'nın 5. maddesi dikkate alındığında söz konusu güvencelerin hayata geçirilmesi konusunda devletin üstlenmesi gereken pozitif yükümlülüklerin bulunduğu değerlendirilmektedir. Bu kapsamdaki yükümlülüklerin temelinde ailenin kurulması ile evliliğin gerçekleştirilmesine yönelik hukuki şartların düzenlenmesi ve uygulanması olduğu söylenebilir (Sabire Güngör [GK], B. No: 2019/32487, 29/2/2024, § 51). Dolayısıyla salt

devam ederken değil sona ermesi hâlinde dahi devlete getirdiği pozitif yükümlülükler bağlamında kişilere önemli güvenceler sağlayan evlilik kurumunun hükümsüzlüğüne ilişkin uyuşmazlıkların titizlikle yürütülmesi elzemdir.

49. Türk hukukunda ve karşılaştırmalı hukukta karşı cinsten iki kişinin evlenme yönünde iradelerini resmî memur önünde açıklamaları geçerli bir evlenmenin oluşması için temel şart olarak öngörülmüştür (bkz. §§ 14-39). Bu şart öylesine önemlidir ki resmî memur önünde evlenme iradesinin bizzat açıklanmaması hâlinde evliliğin yok hükmünde olduğu Yargıtayın yerleşmiş içtihatlarıyla kabul edilmektedir (bkz. §§ 27-29). Bununla birlikte evlenme iradelerinin birbiriyle uyumlu şekilde resmîyet memur önünde açıklanmasına rağmen kurulan evlilik birliğine ilişkin bir belge düzenlenmemesi veya düzenlenen belgelerde şeklî birtakım eksikliklerin bulunması (imza dâhil) evlenmenin kurucu unsurlarından olmayıp tek başına evliliği geçersiz hâle getirmeyecektir (aynı yönde Yargıtay İçtihadı Birleştirme kararı için bkz. § 25).

50. Kaldı ki objektif iyi niyet olarak da adlandırılan dürüstlük kuralı, herkesin haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorunda olmasını gerektirir. Bir hakkın açıkça kötüye kullanılması hukuk düzeni tarafından korunamaz. Bunun yanında subjektif iyi niyet kuralı gereğince ise kanun tarafından iyi niyete hukuki bir sonuç bağlandığı durumlarda asıl olan iyi niyetin varlığıdır. Bu anlamda 4721 sayılı Kanun yetkili memur önünde yapılmış olan bir evliliğin sırf diğer şekil kurallarına uyulmaması sebebiyle geçersiz olmayacağını, evlenmenin geçersizliğine karar verilse dahi, evlenirken iyi niyetli bulunan eşin bu evlenme ile kazanmış olduğu kişisel durumunu koruyacağını kabul etmektedir (bkz. §§ 16,17).

51. Öte yandan 4721 sayılı Kanun'un 160. maddesi uyarınca evlenmenin butlanı davaları, yargılama usulü bakımından boşanmaya ilişkin hükümlere tabi olduğundan bu davalarda tarafların ikrarı ve davalının davayı kabul açıklaması tek başına sonuç doğurmaz ve hâkimi bağlamaz (bkz. §§ 18, 19). Bu kural evlenmenin yokluğunun tespiti davalarında da geçerlidir (aynı yönde Yargıtay kararı için bkz. § 27).

52. Bu anlamda evlilik birliğinin hükümsüzlüğüyle ilgili uyuşmazlıklar bakımından devletin özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının güvencelerine ilişkin pozitif yükümlülüğü hem usule hem de sonuca ilişkin bir yükümlülüktür. Bu bağlamda yargılama sürecinin tarafların iddia ve savunmalarını ileri sürebildikleri, delillerini inceletebildikleri etkili bir hukuki mekanizma sağlaması gerektiği kadar varılan sonucun ilgili ve yeterli gerekçeyle açıklanması da beklenmektedir. Mahkemece ortaya konan gerekçe tarafların o dava yönünden hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayabilmelerine elverişli, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıkta olmalıdır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. İbrahim Ataş [1. B.], B. No: 2013/1235, 13/6/2013, § 24; Salih Söylemezoğlu [1. B.], B. No: 2013/3758, 6/1/2016, § 30).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

53. Somut olaya konu olan husus, Münih Mahkemesinde boşanma ve mal rejiminin tasfiyesi davası görülürken Türkiye'de söz konusu evliliğin yok hükmünde olduğunun tespitine karar verilmesine ilişkindir. Mahkemece bu karar verilirken evlenmenin kurucu unsurlarından birisi olmadığı kabul edilen evlenme kütüğündeki imzanın taraflardan birisine ait olmadığına yönelik bilirkişi raporuna diğer deliller karşısında üstünlük tanınmıştır. Bununla birlikte nikâh sırasında hazır bulunduğunu beyan eden tanık ifadelerine, başvurucunun sunmuş olduğu düğün davetiyesi ve fotoğraflara, başvurucunun bilirkişi raporuna karşı

esaslı itirazlarına yönelik Mahkemece herhangi bir değerlendirme yapılmamıştır.

54. Karşılaştırmalı hukuk sistemlerinin birçoğunda olduğu gibi ulusal hukuk sistemimizde de evliliğin kurulabilmesi tarafların resmî memur önünde iradelerini açıklamalarına bağlıdır. 4721 sayılı Kanun'un 142. maddesinin "... Evlenme tarafların olumlu sözlü cevaplarını verdikleri anda oluşur..." düzenlemesinden anlaşıldığı üzere kanun koyucu anılan irade açıklamasının sözlü şekilde yapılmasını şart kılmıştır. Öyle ki bu husus sözleşmenin kurulabilmesi için bir geçerlilik şartı olarak öngörülmüştür. Öte yandan evlenme kütüğüne atılacak imzanın ise geçerliliğin bir unsuru olmadığı , tarafların evlenme iradelerini resmî memur huzurunda sözlü olarak açıklamalarıyla evliliğin kurulduğu kabul edilmektedir (bu yönde Yargıtay kararları için bkz. §§ 25-29).

55. Anılan düzenlemeler göstermektedir ki evlenme kütüğüne atılacak imza diğer pek çok hukuk sisteminde olduğu gibi ulusal hukuk sistemimizde de evliliğin kurucu unsuru olmamakla birlikte ispat vasıtası olarak kullanılabilir. Kaldı ki hukukumuzun ve uluslararası hukukun bir ilkesi olan iyi niyetin korunması kuralı, evlilik gibi önemli bir kurumun geçersizliğine ilişkin davalarda da uygulanabilir olup bu anlamda evliliğin kurucu unsurlarından olmayan bir şekli eksikliğe dürüstlük kurallarına aykırı şekilde dayanmak, hakkın açıkça kötüye kullanılması olarak kabul edilmelidir.

56. Bu bilgiler ışığında somut olayda başvurucu; E.D.nin yıllardır Almanya'da yaşadığı, kendisiyle evliliğinden yeni haberdar olduğu iddiasına karşılık E.D. ile Türkiye'de evlendikten sonra Almanya'ya gittiklerini, yirmi iki yıl boyunca gerçek, fiilî bir evlilikleri olduğunu, bu evlilikten müşterek üç çocuğun dünyaya geldiğini ileri sürmüştür. Başvurucu; resmî nikâhın E.D.nin de katılımıyla gerçekleştiği ve E.D. ile gerçek bir aile hayatlarının olduğu iddialarını ispatlayabilmek için düğün davetiyesi, düğün törenine ait fotoğraflar, E.D.nin evli ve çocuklu olmasından dolayı Almanya'da sağladığı vergi avantajına dair evrak, Münih Mahkemesinde görülen boşanma davasına ilişkin belgeler ve tanık beyanlarına dayanmıştır. Bu kapsamda Mahkemece dinlenen, içlerinde nikâhı gerçekleştiren resmî memurun da yer aldığı tanıkların merasimin her iki tarafın da huzurunda yapıldığını, evlenme kütüğündeki imzaların taraflara ait olduğunu beyan ettikleri görülmüştür (bkz. § 7).

57. Öte yandan Mahkemece bilirkişiye yaptırılan imza incelemesi sonucunda ise evlenme kütüğündeki imzanın E.D.nin el ürünü olmadığı tespit edilmiştir (bkz. § 8). Mahkemece imza incelemesinden hareketle evliliğin her iki tarafın da huzurunda yapılmadığına kanaat getirilmiş ve yok hükmünde olduğunun tespitine karar verilmiştir. Bu anlamda dosya kapsamında yer alan delillerden bilirkişi raporuna üstünlük tanındığı ve sadece bu delile dayanılarak karar verildiği görülmüştür. Ancak yukarıda ifade edildiği üzere kurucu unsurunun tarafların iradelerini resmî memur huzurunda sözlü olarak açıklamaları olan evliliğin geçerli bir şekilde kurulduğu iddiasının tek ispat vasıtası imza olmamasına rağmen Mahkemece diğer delillerin tartışılmadığı, ileri sürülen diğer belgeler ve tanık beyanlarına neden itibar edilmediği hususlarına karar gerekçesinde yer verilmediği anlaşılmıştır.

58. Neticede sonuçları bu denli ağır olan evliliğin yokluğu hususunda yürütülecek bir yargılamanın devletin aile birliğinin devamını sağlamaya yönelik pozitif yükümlülükleri kapsamında ayrıca bir özen ve titizlik gerektirdiği açıktır. Bu kapsamda taraflara iddia, savunma ve delillerini ileri sürebilecekleri hukuki mekanizma sağlamak gerekli ancak tek başına yeterli değildir. Bununla birlikte yargı makamlarının kararlarında delilleri yeterince tartışması, hangi delile neden itibar edilmediğini açıklaması, vardığı sonucu ilgili ve yeterli bir gerekçeyle ortaya koyması gerekir. Somut olayda ise yargı makamlarının kararları

incelendiğinde anılan özen yükümlülüğünün yerine getirildiğinden söz edilemez. Dolayısıyla aile hayatına saygı hakkının korunmasına ilişkin pozitif yükümlülükler gereği gibi yerine getirilememiştir.

59. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

60. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve 1.000.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

61. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

62. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun niteliği gereği kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin RESEN GİZLİ TUTULMASINA,

B. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin aile hayatına saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının giderilmesi için yeniden yargılama yapılmak üzere Akyazı Asliye Hukuk Mahkemesine -Aile Mahkemesi Sıfatıyla- (E.2013/539, K.2016/198) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 364,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (E.2018/5215, K.2018/11132) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 27/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

LÖSEV LÖSEMİLİ ÇOCUKLAR SAĞLIK VE EĞİTİM VAKFI

B. No: 2019/36068 | Karar tarihi: 27.02.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/36068

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

LÖSEV LÖSEMİLİ ÇOCUKLAR SAĞLIK VE EĞİTİM VAKFI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/36068)

Karar Tarihi: 27/2/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Kenan YAŞAR

Metin KIRATLI

Raportör : Fatma Gülbin ÖZTÜRK

Başvurucu : Lösev Lösemili Çocuklar Sağlık ve Eğitim Vakfı

Vekili : Av. Aynur KONURALP

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; Hakem Kurulu kararına karşı açılan iptal davasında ilk derece mahkemesi tarafından duruşma yapılmaması sebebi ile sözlü yargılanma hakkının, Hakem Kurulunun uyuşmazlığın bir kısmı hakkında karar vermemesi sebebi ile karar hakkının, Hakem Kurulu tarafından yapılan yargılamanın ve sonrasında açılan iptal davasının makul sürede tamamlanmaması sebebi ile makul sürede yargılanma hakkının, lehe olan bilirkişi raporunun yasak usullerle elde edilen delile istinaden geçersiz sayılarak hükme esas alınmaması sebebi ile hakkaniyete uygun yargılanma hakkının, çok yüksek bir tutarda alacağa hükmedilmesi sebebi ile mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 5/11/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra

Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu Lösemili Çocuklar Sağlık ve Eğitim Vakfı (Vakıf), 1998 yılında Ankara'da kurulmuştur. Lösemili ve kanser hastası çocuk ve yetişkinlere yardımda bulunmayı amaçlayan başvurucu Vakfa 17/5/2000 tarihinde kamuya yararlı vakıf statüsü tanınmıştır.

9. Başvurucu, davalı Şirket ile 12/11/2012 tarihinde LÖSEV Eğitim ve Sağlık Kampüsü (Lösemili Çocuklar Kenti-LÇK) projesinin gerçekleştirilmesi amacı ile Ankara 12. Noterliğinde eser sözleşmesi (sözleşme) imzalamıştır. Anılan sözleşme uyarınca eğitim ve sağlık kampüs alanı olarak belirlenen alanda yer alacak yapıların kaba inşaatı, mekanik elektrik dâhil olmak üzere tesisat işleri, otomasyonu ve ekipmanları, ince işleri ve sabit mobilyaları, medikal tesisat hazırlıkları ve alanın peyzajı ile çevre düzenlemesi eksiksiz olarak tamamlanmak üzere 100.000.000 TL + KDV bedelle yüklenici Şirkete devredilmiştir. Anılan Sözleşmenin 46. maddesi uyarınca sözleşmenin yorumlanması ve/veya uygulanmasından doğabilecek her türlü ihtilafın üç kişiden oluşan Hakem Kurulu tarafından çözülmesi kararlaştırılmıştır.

10. Sözleşmede yüklenici konumunda olan Şirket, hakem olarak A.M.Ç.yi tayin ettiğini 28/8/2014 tarihinde noter kanalıyla başvurucuya bildirerek tahkim yargılaması başlatmıştır. Başvurucu da 18/9/2014 tarihinde noter kanalıyla yükleniciye gönderdiği ihtarname ile A.L.S.yi hakem olarak atadığını bildirmiştir. Sözleşme uyarınca taraflarca seçilen hakemler 30/9/2014 tarihinde yaptıkları toplantıda A.İ.A.yı üçüncü hakem olarak tayin etmiştir. Böylece Hakem Kurulu oluşturulmuştur.

11. Yüklenici Şirket 24/10/2014 tarihinde sunduğu asıl dava dilekçesinde başvurucu tarafından eksik ödenen hak edişlerin başvurucudan tahsilini, projesinin başvurucu tarafından geç onaylattırılmasından doğan süre kaybına tekabül eden bedeli, işe geç başlama sebebiyle hak edişten yapılan %5 oranındaki nakit teminat kesintisini Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) avans faizi ile talep etmiştir. Yüklenici 11/2/2015 ve 10/7/2015 tarihli dilekçelerle davaya ilişkin taleplerini yenilemiş ve taleplerine bir kısım eklemelerde bulunmuştur.

12. Başvurucu 25/6/2015 tarihinde yüklenici Şirkete tahkimde dava açmıştır. Başvurucu dava dilekçesinde yüklenici Şirket tarafından işin geç teslim edilmesi sebebi ile oluşan zararların ve sözleşmede gecikme hâlinde ödenmesi kararlaştırılan cezai şartın davalı Şirketten tahsilini talep etmiştir.

13. Uyuşmazlık konusuna ilişkin tarafların iddia ve savunmaları ile sözleşme hükümlerince tespit edilmesi gereken teknik ve maddi vakıalar kapsamında rapor tanzim edilmesi için Hakem Kurulu bilirkişi heyetini görevlendirmiştir. 27/4/2015 tarihinde sunulan bilirkişi raporunda başvurucunun ön edimlerini süresinde ifa etmemesi ve malzemeleri geç teslim

etmesi sebebi ile eser tesliminde gecikmeye sebebiyet verdiği, yüklenici Şirketin süre uzatımına ilişkin bir kusurunun bulunmadığı belirtilmiştir. Bununla birlikte Hakem Kurulu; sözleşmeye konu işin devam etmesi, yüklenici Şirketin yargılama sırasında yeni taleplerde bulunması ve başvurucu Vakıf tarafından 25/6/2015 tarihinde yükleniciye karşı dava açılması hususlarını gözeterek ikinci bir bilirkişi heyeti atamıştır. Söz konusu bilirkişi heyeti 10/12/2015 tarihinde raporunu sunmuştur. Ancak Hakem Kurulu, bilirkişi heyetinin üyelerinden B.D.nin yargılama sırasında başvurucu Vakfın danışmanlığını yürüttüğünün tespit edildiğini belirterek B.D.nin bilirkişilik görevine son vermiş ve 10/12/2015 tarihli rapora itibar da edilemeyeceğini ifade ederek yeni bir bilirkişi heyeti görevlendirmiştir. Yeni görevlendirilen bilirkişi heyeti hak edişlere ilişkin hesaplamaların da içinde yer aldığı 18/5/2016 tarihli raporunu dosyaya sunmuştur.

14. Anılan raporlar çerçevesinde yapılan değerlendirme ve hesaplamalar da dikkate alınarak Hakem Kurulu 10/2/2017 tarihinde gerek başvurucu Vakıf gerekse yüklenici Şirket tarafından açılan davalar hakkında karar tesis etmiştir. Hakem Kurulu kararında; işin teslimi konusunda yaşanan gecikmede yüklenici Şirketin kusuru bulunmadığını belirterek başvurucu Vakfın davasını reddetmiş, yüklenici Şirketin açmış olduğu dava bakımından ise taleplerin bir kısmını kabul etmiş, bir kısmını reddetmiştir.

15. 28/2/2017 tarihinde başvurucu, 10/2/2017 tarihli Hakem Kurulu kararının iptali talebiyle dava açmıştır. Başvurucu dava dilekçesinde özetle usule ve esasa ilişkin iptal sebeplerini;

- Hakem Kurulunun yüklenici Şirketin muaccel olmayan alacaklarına da hükmetmek sureti ile talepten fazlasına karar vermesi ve yetkisini aşması,

- Hakem Kurulunun tahkim için öngörülen süreyi aşarak karar vermesi,

-Hakem Kurulunun 10/12/2015 tarihli bilirkişi raporunun geçersiz sayılmasına ilişkin kararının tarafların eşitliği ve hukuki dinlenilme haklarını ihlal etmesi,

-Hakem Kurulunun kararında yüklenicinin işin gecikmesindeki rolünün gözetilmemesi, sözleşmede işin götürü ücret olarak kararlaştırıldığı ve uzayan süreye yönelik maliyet kalemlerinin yükleniciye ödendiği dikkate alınmaksızın yüklenici lehine sabit gidere hükmedilmesi şeklinde sıralamıştır.

16. Ankara 3. Asliye Ticaret Mahkemesi tarafından yapılan yargılama neticesinde 7/3/2017 tarihinde 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 410. maddesi uyarınca tahkim yargılamasında bölge adliye mahkemelerinin görevli olduğu gerekçesiyle görevsizlik kararı verilmiştir. Söz konusu görevsizlik kararı kanun yolu incelemesi yapılmaksızın kesinleşmiştir.

17. Kararın kesinleşmesine müteakip talep gereği dosya, Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 27. Hukuk Dairesine gönderilmiştir. 5/7/2017 tarihinde karşı görevsizlik kararı verilmiştir. Karar, başvurucu tarafından temyiz edilmiştir.

18. Yargıtay 15. Hukuk Dairesi tarafından yapılan inceleme neticesinde 9/11/2017 tarihli karar ile hakem kararlarının iptali yargılamasında görevli mahkemenin ilk derece mahkemesi olduğu ancak uyuşmazlığın her iki tarafının da tacir sıfatını haiz olmaması nedeniyle görevli mahkemenin asliye hukuk mahkemeleri olduğu belirtilerek Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 27. Hukuk Dairesinin 5/7/2017 tarihli kararı oy çokluğu ile düzeltilerek onanmıştır.

19. Başvurucunun talebi üzerine Ankara 27. Bölge Adliye Mahkemesi 24/9/2018 tarihinde

üst yazı ile dosyayı görevli Ankara 16. Asliye Hukuk Mahkemesine göndermiştir. Yargılama aşamasında 28/2/2018 tarihli ve 7101 sayılı Kanun yürürlüğe girmiştir. Anılan Kanun'un 60. maddesi ile hakem kararlarının iptaline ilişkin davalarda Bölge Adliye Mahkemelerinin görevli olarak tayin edildiğini dikkate alan Ankara 16. Asliye Hukuk Mahkemesi 12/6/2018 tarihinde, başvuruya konu uyuşmazlık yönünden görevsizlik kararı vermiştir. Karar, temyiz edilmeksizin kesinleşmiş ve dosya talep üzerine Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 27. Hukuk Dairesine gönderilmiştir.

20. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 27. Hukuk Dairesi 21/2/2019 tarihli kararı ile; hakem kararına konu uyuşmazlığın Türk hukukuna göre tahkime elverişli olduğunu, uyuşmazlığın taraflar arasındaki Sözleşmenin 46. maddesinde belirtilen tahkim şartı kapsamında bulunduğunu, tahkime konu taleplerin tümünün değerlendirilerek karara bağlandığını, kararın kamu düzenine aykırı olmadığını, kararın esasına etkili usul hatası yapılmadığını ve tahkim süresinin son olarak Ankara 3. Asliye Hukuk Mahkemesinin 19/12/2016 tarihli kararı ile 29/12/2016 tarihinden itibaren 2 ay süre ile uzatılmış olup, kararın da uzatılan bu süre içinde verildiğini, 10/2/2015 tarihli bilirkişi kurulu raporunun Hakem Kurulunca geçersiz sayılmasının tarafların eşitliği ve hukuki dinlenilme hakkının ihlali niteliğinde olmadığını belirterek davayı reddetmiştir.

21. Başvurucu davanın reddine ilişkin söz konusu kararı temyiz etmiştir. Temyiz dilekçesinde başvurucu tarafından dile getirilen ilgili itirazlar özetle şöyledir:

- Başvurucu, Hakem Kurulunun kararını tahkim süresi içerisinde vermediğini, kararın sözleşmede kararlaştırılan süreden 2 ay sonra verildiğini, 23/6/2016 ve 29/9/2016 tarihleri arasında Hakem Kurulunda yer alan iki hakemin reddinin talebine ilişkin inceleme yapıldığı gerekçesiyle anılan sürede yargılamanın durduğunun kabulünün haksız olduğunu ileri sürmüştür.

- Başvurucu, Hakem Kurulunun yetkisini aşarak muaccel olmayan alacağa ilişkin de karar vermek suretiyle davanın açıldığı tarihteki talepten fazlasını hükme bağladığını belirterek bu hususun kamu düzenine ilişkin taleple bağlılık ilkesini ihlal ettiğini iddia etmiştir.

- Tahkim yargılaması sırasında aldırılan 10/12/2015 tarihli bilirkişi raporunun heyetinde görev yapan B.D.nin başvurucu Vakıf danışmanı olduğu saptamasının yüklenici Şirket tarafından tahkim dosyasına sunulan Vakıf çalışanı olmayan dış ticaret sorumlusu A.K. ile B.D. arasında geçen elektronik yazışmalara dayandırıldığını ve söz konusu yazışmaların hukuka aykırı yollarla ele geçirildiğini belirten başvurucu, bu hususa ilişkin yaptığı itirazların değerlendirilmediğini belirtmiştir.

- Başvurucu, B.D.nin danışmanı olduğu belirtilerek Hakem Kurulu tarafından resen görevden alınmasına ilişkin ara kararında itirazlarını karşılayan bir gerekçe bulunmadığını dile getirmiştir.

- Başvurucu, bilirkişi heyetinde yer alan bir üye hakkında yapılan ilgili saptama dikkate alınarak bilirkişi raporunun tamamen değerlendirme dışı tutulmasının hukuki dinlenilme hakkına ve tarafların eşitliği ilkesine aykırılık teşkil ettiğini ileri sürmüştür.

- 10/12/2015 tarihli bilirkişi raporunun kurulunda görev yapan bilirkişilerin resen Hakem Kurulu tarafından atandığını, yüklenici Şirketin bilirkişilere yönelik herhangi bir itirazının bulunmadığını, Şirketin raporun başvurucu lehine olduğu sonucuna ulaşması sonrasında bilirkişi B.D.ye yönelik itirazlarını sıraladığını belirten başvurucu bu hususunun iyi niyet ve tarafların eşitliği ilkesine aykırılık teşkil ettiğini iddia etmiştir.

- Sözleşmenin, yüklenici Şirkete düşen yükümlülüğü olan eser teslim borcunun Şirket tarafından kusurlu bir şekilde temerrüde düşülerek ifa edilmiş olması sebebi ile oluşan zararlarının değerlendirilmeye alınmadan davanın reddine karar verilmiş olduğunu belirten başvurucu bu durumun taleplerinden biri hakkında Hakem Kurulunun karar vermemiş olması sonucunu da doğurduğuna dikkat çekerek bu hususun bozma nedeni olarak dikkate alınması gerektiğini vurgulamıştır.

22. Yargıtay 15. Hukuk Dairesi 11/7/2019 tarihli kararı ile başvurucunun Hakem Kurulunun yetkisini aşarak muaccel olmayan alacağa ilişkin de karar vermek sureti ile talepten fazlasını hükme bağladığına ilişkin temyiz itirazı kapsamında ilk derece mahkemesi kararını bozmuştur. Başvurucunun diğer temyiz itirazları ise reddedilmiştir.

23. Başvurucu, 24/1/2020 tarihli ek beyan dilekçesinin ekinde sunduğu belge ile bozmadan sonra ilk derece mahkemesi tarafından 11/12/2019 tarihinde 10/2/2017 tarihli hakem kararının iptaline karar verildiğini bildirmiştir. UYAP sitemi üzerinden yapılan kontrolde 11/12/2019 tarihli bu kararın Yargıtay 15. Hukuk Dairesi tarafından yapılan temyiz incelemesi neticesinde 10/9/2020 tarihinde bozulduğu görülmüştür. Bozma gerekçesinde; ilk kararın temyizi üzerine verilen 11/7/2019 tarihli bozma kararında muaccel olmayan yüklenici alacaklarına da hükmedilmesinin isabetsiz olduğu hususunun belirtildiği ve bu hususunun iptal sebebi olarak sayıldığı, diğer temyiz itirazlarının ise reddine karar verildiği ve bu kısım lehine olan taraf için usulü kazanılmış hak oluştuğu belirtilmiştir.

24. Başvurucu tarafından 8/1/2025 tarihinde ikinci ek beyan dilekçesi sunulmuştur. Dilekçe ekinde sunulan belgelerden 10/2/2017 tarihli Hakem Kurulu kararında Yargıtay 15. Hukuk Dairesinin 10/9/2020 tarihli kararı doğrultusunda cebri icraya konu edilebilecek kısmın belirlenmesi ile 22,23,31,32,33 ve 35 numaralı hakedişlere ilişkin uyuşmazlıkların çözülmesi amacıyla 13/3/2021 tarihinde yeniden Hakem Kurulu terkip edildiği ve yeni Hakem Kurulu tarafından 3/3/2023 tarihinde karar verildiği görülmektedir. Yine sunulan belgelerden 3/3/2023 tarihli kararın iptali talebiyle taraflarca dava açıldığı, Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 31. Hukuk Dairesi tarafından yapılan yargılama neticesinde 30/5/2023 tarihinde davaların ayrı ayrı reddine karar verildiği ve bu kararın ise Yargıtay 6. Hukuk Dairesi tarafından 12/11/2024 tarihinde onanarak kesinleştiği anlaşılmaktadır.

25. Başvuruya konu karar, Yargıtay 15. Hukuk Dairesinin 11/7/2019 tarihli kararında onanarak kesinleşen kısım olup, ilgili karar 7/10/2019 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir. Başvurucu 5/11/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

26. 6100 sayılı Kanun’un

i. ''Duruşma yapılmadan verilecek kararlar'' başlıklı 353. maddesi şöyledir:

" (1) Ön inceleme sonunda dosyada eksiklik bulunmadığı anlaşılırsa;

a) Aşağıdaki durumlarda bölge adliye mahkemesi, esası incelemeden kararın kaldırılmasına ve davanın yeniden görülmesi için dosyanın kararı veren mahkemeye veya kendi yargı çevresinde uygun göreceği başka bir yer mahkemesine ya da görevli ve yetkili mahkemeye gönderilmesine duruşma yapmadan kesin olarak karar verir:

1) Davaya bakması yasak olan hâkimin karar vermiş olması.

2) İleri sürülen haklı ret talebine rağmen reddedilen hâkimin davaya bakmış olması.

3) Mahkemenin görevli ve yetkili olmasına rağmen görevsizlik veya yetkisizlik kararı vermiş olması veya mahkemenin görevli ya da yetkili olmamasına rağmen davaya bakmış bulunması …

4) Diğer dava şartlarına aykırılık bulunması.

5) Mahkemece usule aykırı olarak davanın veya karşı davanın açılmamış sayılmasına, davaların birleştirilmesine veya ayrılmasına, …karar verilmiş olması.

6) (Değişik:22/7/2020-7251/35 md.) Mahkemece, uyuşmazlığın çözümünde etkili olabilecek ölçüde önemli delillerin toplanmamış veya değerlendirilmemiş olması ya da talebin önemli bir kısmı hakkında karar verilmemiş olması.

b) Aşağıdaki durumlarda davanın esasıyla ilgili olarak;

1) İncelenen mahkeme kararının usul veya esas yönünden hukuka uygun olduğu anlaşıldığı takdirde başvurunun esastan reddine,

2) Yargılamada eksiklik bulunmamakla beraber, kanunun olaya uygulanmasında hata edilip de yeniden yargılama yapılmasına ihtiyaç duyulmadığı takdirde veya kararın gerekçesinde hata edilmiş ise düzelterek yeniden esas hakkında,

3) Yargılamada bulunan eksiklikler duruşma yapılmaksızın tamamlanacak nitelikte ise bunların tamamlanmasından sonra başvurunun esastan reddine veya yeniden esas hakkında duruşma yapılmadan karar verilir. '

ii. ''Duruşma yapılması ve karar verilmesi'' başlıklı 356. maddesi şöyledir:

" (1) 353 üncü maddede belirtilen hâller dışında inceleme, duruşmalı olarak yapılır. Bu durumda duruşma günü taraflara tebliğ edilir.

(2) (Ek:22/7/2020-7251/36 md.) Duruşma sonunda bölge adliye mahkemesiistinaf başvurusunu esastan reddetmek veya ilk derece mahkemesi hükmünü kaldırarak yeniden hüküm kurmak dâhil gerekli kararları verir."

iii. "Tahkim sözleşmesinin tanımı ve şekli" başlıklı 412. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1)Tahkim sözleşmesi, tarafların, sözleşme veya sözleşme dışı bir hukuki ilişkiden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tamamı veya bir kısmının çözümünün hakem veya hakem kuruluna bırakılması hususunda yaptıkları anlaşmadır."

iv. ''Tarafların eşitliği ve hukuki dinlenilme hakkı'' başlıklı 423. maddesi şöyledir:

"(1) Taraflar, tahkim yargılamasında eşit hak ve yetkiye sahiptirler. Taraflara hukuki dinlenilme hakkını kullanma imkânı tanınır."

v. ''Tahkim süresi'' başlıklı 427. maddesi şöyledir:

“ (1) Taraflar aksini kararlaştırmadıkça, bir hakemin görev yapacağı davalarda hakemin seçildiği, birden çok hakemin görev yapacağı davalarda ise hakem kurulunun ilk toplantı tutanağının düzenlendiği tarihten itibaren bir yıl içinde, hakem veya hakem kurulunca esas hakkında karar verilir.

(2) Tahkim süresi, tarafların anlaşmasıyla; anlaşamamaları hâlinde ise taraflardan birinin başvurusu üzerine mahkemece uzatılabilir. Mahkemenin, bu konudaki kararı kesindir.”

vi. ''İptal davası'' başlıklı 439. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Hakem kararına karşı yalnızca iptal davası açılabilir. İptal davası, tahkim yeri bölge adliye mahkemesinde açılır; öncelikle ve ivedilikle görülür.

(2)a) Tahkim sözleşmesinin taraflarından birinin ehliyetsiz ya da tahkim sözleşmesinin geçersiz olduğu,

b) Hakem veya hakem kurulunun seçiminde, sözleşmede belirlenen veya bu Kısımda öngörülen usule uyulmadığı,

c) Kararın, tahkim süresi içinde verilmediği,

ç) Hakem veya hakem kurulunun, hukuka aykırı olarak yetkili veya yetkisiz olduğuna karar verdiği,

d) Hakem veya hakem kurulunun, tahkim sözleşmesi dışında kalan bir konuda karar verdiği veya talebin tamamı hakkında karar vermediği ya da yetkisini aştığı,

e) Tahkim yargılamasının, usul açısından sözleşmede veya bu yönde bir sözleşme bulunmaması hâlinde, bu Kısımda yer alan hükümlere uygun olarak yürütülmediği ve bu durumun kararın esasına etkili olduğu,

f) Tarafların eşitliği ilkesi ve hukuki dinlenilme hakkına riayet edilmediği,

g) Hakem veya hakem kurulu kararına konu uyuşmazlığın Türk hukukuna göre tahkime elverişli olmadığı,

ğ) Kararın kamu düzenine aykırı olduğu,

tespit edilirse, hakem kararları iptal edilebilir."

27. Başvurucu Vakıf ve yüklenici Şirket arasında Lösemili Çocuklar Kenti-LÇK projesinin gerçekleştirilmesi amacıyla 12/11/2012 tarihinde Ankara 12. Noterliğinde akdedilen Sözleşmenin "Uyuşmazlıkların Çözümü" başlıklı 46. maddesi şöyledir:

"Bu Sözleşme'nin yorumlanması ve/veya uygulanmasından doğabilecek her türlü ihtilaflar, üç kişilik bir tahkim kurulu tarafından 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 407-444 hükümleri uyarınca tahkim yolu ile çözülecektir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

28. Anayasa Mahkemesinin 27/2/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

29. Başvurucu; hakem kararı ile hüküm altına alınan ve icrasına başlanan borç miktarının bağışlarla ayakta duran bir vakfın ödeyemeyeceği bir tutar olduğunu, 45 yıllık deneyimi bulunan bir inşaat firması olan yüklenici Şirketin işin teslimine yönelik yaşanan gecikmenin yarattığı sorumluluktan muaf tutulmasının hakkaniyetli olmadığını belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

2. Değerlendirme

30. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

31. Başvuru konusu olayda başvurucunun mülkiyet hakkına yönelik olarak kamu makamlarınca doğrudan yapılan bir müdahale mevcut olmayıp özel kişiler arası bir uyuşmazlık söz konusudur. Dolayısıyla başvuruda, devletin mülkiyet hakkına ilişkin pozitif yükümlülükleri yönünden inceleme yapılması gerekmektedir.

32. Mülkiyet hakkının korunmasının devlete birtakım pozitif yükümlülükler yüklediği hususu, Anayasa'nın 35. maddesinin lafzında açık bir biçimde düzenlenmemiş ise de bu güvencenin sadece devlete atfedilebilen müdahalelere yönelik sınırlamalar getirdiği, bireyi üçüncü kişilerin müdahalelerine karşı korumasız bıraktığı düşünülemez. Pozitif yükümlülüklerin ortaya çıkmasının nedeni gerçek anlamda koruma sağlanmasıdır. Buna göre anılan maddede bir temel hak olarak güvence altına alınmış olan mülkiyet hakkının gerçekten ve etkili bir şekilde korunabilmesi yalnızca devletin müdahaleden kaçınmasına bağlı değildir. Gerçek anlamda koruma sağlanması için devletin negatif yükümlülükleri dışında pozitif yükümlülüklerinin de olması gerekir. Dolayısıyla Anayasa'nın 5. ve 35. maddeleri uyarınca devletin mülkiyet hakkının korunmasına ilişkin pozitif yükümlülükleri bulunmaktadır. Bu bağlamda söz konusu pozitif yükümlülükler, kimi durumlarda özel kişiler arasındaki uyuşmazlıklar da dâhil olmak üzere mülkiyet hakkının korunması için belirli tedbirlerin alınmasını gerektirmektedir (Türkiye Emekliler Derneği, B. No: 2012/1035, 17/7/2014, §§ 34-38; Eyyüp Boynukara, B. No: 2013/7842, 17/2/2016, §§ 39-41; Osmanoğlu İnşaat Eğitim Gıda Temizlik Hizmetleri Petrol Ürünleri Sanayi Ticaret Limited Şirketi, B. No: 2014/8649, 15/2/2017, § 43).

33. Devletin pozitif yükümlülükleri, mülkiyet hakkına yapılan müdahalelere karşı usule ilişkin güvenceleri sunan yargısal yolları da içeren etkili hukuksal bir çerçeve oluşturma, oluşturulan bu hukuksal çerçeve kapsamında yargısal ve idari makamların bireylerin özel kişilerle olan uyuşmazlıklarında etkili ve adil bir karar vermesini temin etme sorumluluklarını da içermektedir (Selahattin Turan, B. No: 2014/11410, 22/6/2017, § 41).

34. Somut olayda özel kişiler arasındaki uyuşmazlıkla ilgili tarafların mülkiyet hakkını korumakla yükümlü bulunan devletin maddi ve usule ilişkin pozitif yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğinin incelenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda taraflar, aralarında akdettikleri sözleşmeden doğan uyuşmazlıkların tahkim yolu ile karara bağlanacağını kararlaştırmışlardır. Tahkim yargılaması açısından tatbikine ihtiyaç duyulan kuralların ve tahkim mekanizmasının oluşturulması için müsait zeminin devlet eli ile oluşturulduğu, ilgili kuralların belirliliği, ulaşılabilirliği ve öngörülebilirliği hususunda bir tereddüt bulunmadığı açıktır.

35. Diğer yandan tarafların etkin bir biçimde itiraz edebilme, savunma ve iddialarını yetkili makamlar önünde ortaya koyabilme imkânının başvurucuya tanınıp tanınmadığı da incelenmelidir. Öncelikle uyuşmazlığın iradi olarak yapılan tahkim sözleşmesi ile Hakem Kurulu önüne taşındığı, Hakem Kurulunun teşekkülünde başvurucunun da aktif olarak yer aldığı hatırlanmalıdır. Hakem yargılaması sırasında başvurucunun gerek cevap dilekçesi gerekse dava dilekçesi ile kusur durumuna ve hak edişlere yönelik istem ve itirazlarını Hakem Kuruluna sunma imkânı bulduğu görülmektedir. Hakem Kurulu kararında uyuşmazlığın temeli olan kusur durumuna ilişkin itirazlar değerlendirilerek sonuca

ulaşılmıştır (bkz. §§ 13-14).

36. Başvurucu Hakem Kurulu yargılamasının ardından hakem kararının iptali davası açmış ve yine anılan davada da hakem kararında kusur durumunun yanlış takdir edildiğine ilişkin itirazlarını 6100 sayılı Kanun'un 439. maddesi kapsamında dile getirmiştir. Başvurucunun bu iddiaları yargılama sırasında incelenmiş ve karara bağlanmıştır. Hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin söz konusu itirazlar hakkında yargılama mercileri tarafından tesis edilen kararlarda bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir hususun bulunduğu söylenemez.

37. Tüm bu açıklamalar ışığında; somut olayda yapılan yargılama sonucunda tesis edilen kararın tarafların sonuca etkili olabilecek tüm iddia ve savunmalarının tartışılarak verildiği ve bu bağlamda uyuşmazlığı sona erdiren hükme taraflar arasında hak ve menfaat dengesinin gözetilerek ulaşıldığı kanaatine varılmıştır. Somut olayın koşulları gözönünde bulundurulduğunda devletin pozitif yükümlülüklerinin yerine getirildiği değerlendirilmiştir.

38. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

1. Mağdur Sıfatının Bulunup Bulunmadığı Yönünden

39. Taraflarca belirli maddi anlaşmazlıkların çözümü yönünden öngörülen tahkim şartı, gerek adaletin idaresi için gerekse gerçek ya da tüzel kişiler açısından yadsınamaz bir takım avantajlar barındırmaktadır. Tahkim şartının kabul edilmesiyle taraflar Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Anayasa ile güvence altına alınan belirli haklardan gönüllü olarak feragat ederler. Bununla birlikte taraflar arasında yapılan bir sözleşme ile tahkim şartı getirilerek bir anlamda mevcut mahkemelere başvurma hakkından feragat etmek demokratik bir toplumda önem arz eden bir husus olduğundan tahkim sözleşmesinin taraflarına asgari birtakım güvenceler sağlanması da şarttır. Bu bağlamda tahkim şartının kabulü ile ortaya konulan feragatin tarafların serbest iradesiyle ve açık bir şekilde tesis edilmesi önem arz eder.

40. Tahkim sözleşmesi, mahkemeye erişim hakkından feragat anlamına geldiğinden asgari birtakım teminatlar altında yapılması elzemdir. Bu noktada iradi ve zorunlu tahkim arasında bir ayrıma gidilmesi gerekmektedir. Prensip olarak, iradi tahkim sözleşmesi yapılması sureti ile mevcut mahkemelere başvurma hakkından feragat edilmesinin özellikle mahkemeye erişim hakkı yönünden bir sorun teşkil etmeyeceği söylenebilir.

41. Somut olay özelinde taraflar arasındaki tahkim sözleşmesinin iradi nitelik taşıdığı hususunda bir şüphe bulunmamaktadır. Nitekim tarafların özgür iradeleri ile imzaladıkları 12/11/2012 tarihli sözleşmenin 46. maddesinde sözleşmeden doğan ihtilaflı hususların tahkim yolu ile çözümleneceği açıkça karara bağlanmıştır.

42. Başvuru konusu, iradi olarak yapılan tahkim anlaşması sonucunda teşekkül ettirilmiş Hakem Kurulu tarafından verilen ve ulusal bir mahkeme niteliği arz etmeyen Hakem Kurulunun kararlarının başvurucu tarafından adil yargılanma hakkı kapsamında şikâyete konu edilip edilemeyeceğine ilişkindir. Diğer bir deyişle mesele başvurucunun adil yargılanma hakkına ilişkin şikâyetlerini Anayasa Mahkemesine taşıyabilme bakımından kişi bakımından yetkisinin bulunup bulunmadığına dairdir.

43. Hakem Kurulu, ulusal bir mahkeme niteliği arz etmemekle birlikte 6100 sayılı Kanun'un

439. maddesinde ulusal mahkemelere, bazı durumlarda tahkim kararını inceleme yetkisi verildiği görülmektedir. Tahkim yargılamasının usul açısından tahkim sözleşmesinde belirlenen kurallara veya sözleşmede böyle bir düzenleme bulunmaması hâlinde, 6100 sayılı Kanun'un Onbirinci Kısmı'nda yer verilen hükümlere aykırı yürütülmesi ve bu aykırılığın kararın esasına tesir etmesi de iptal nedenleri arasında sayılmıştır. Nitekim başvurucu, adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına konu şikâyetlerini bu kapsamda iptal davasında da dile getirmiş ve başvurucunun bu hususta ki talebi gerek ilk derece mahkemesi sıfatıyla yaptığı yargılamada istinaf mahkemesince gerekse temyiz yargılamasında Yargıtayca reddedilmiştir.

44. Bu bağlamda 6100 sayılı Kanun'un 439. maddesinin devlete tahkim yargılaması konusunda birtakım pozitif yükümlülükler yüklediği açıktır. Yine başvurucunun ilgili şikâyetleri ilk defa Anayasa Mahkemesi huzurunda dile getirmediği, bu şikâyetlerini öncelikle ulusal mahkemelere inceleterek karara bağlattığı da gözetildiğinde adil yargılanma hakkına yönelik ihlal iddiaları bakımından mağdur statüsünün bulunduğu ve başvurunun bu kısmının kişi bakımından yetkiye ilişkin kabul edilebilirlik kriterini sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

2. Diğer Kabul Edilebilirlik Kriterleri Yönünden

a. Karar Hakkının İhlal Edildiği İddiası

(1) Başvurucunun İddiaları

45. Başvurucu; yüklenici Şirket tarafından ödenmesi gereken elektrik, doğalgaz, güvenlik, temizlik ve personel gibi 4.653.608,21 TL tutarındaki şantiye giderlerinin kendisi tarafından ödendiğini, anılan giderin yükleniciden tahsilini talep etmesine rağmen Hakem Kurulunun bu hususta bir karar vermediğini ileri sürmektedir. Bu konudaki şikâyetlerini iptal davası sırasında istinaf mahkemesinde ve temyizde Yargıtayda da dile getirdiğini belirten başvurucu bu durumun istinaf mahkemesince iptal, Yargıtayca bozma nedeni de yapılmadığını belirterek mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini iddia etmektedir.

ii. Değerlendirme

46. Somut olayda başvurucunun şikâyeti, şantiye giderlerine ilişkin tahsil talebi hakkında Hakem Kurulu tarafından bir karar verilmediğine ilişkindir. İnceleme, karar hakkı kapsamında yapılacaktır.

47. Demokratik bir toplumda vazgeçilmez bir hak niteliğindeki adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan karar hakkı; uyuşmazlığın bir mahkeme önüne getirilebilmesini, dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı iddia ve savunmaların yargı merciince incelenerek değerlendirilmesini ve bir karara bağlanmasını, ayrıca verilen kararın icra edilmesini gerektirir. Buna göre karar hakkı; mahkemeye erişim hakkı, karar hakkı ve kararın icrası hakkını içerir. Karar hakkı genel itibarıyla mahkeme önüne getirilen uyuşmazlığın karara bağlanmasını isteme hakkını ifade eder. Zira dava hakkını kullanan bireyin asıl amacı uyuşmazlık konusu ettiği talebinin esasıyla ilgili olarak davanın sonunda bir karar elde edebilmektir. Bir başka ifadeyle dava sonucunda şayet bir karar elde edilemiyorsa dava açmanın da bir anlamı kalmayacaktır. Öte yandan karar hakkı bireylerin sadece yargılama sonucunda şeklî anlamda bir karar elde etmelerini güvence altına almaz. Bu hak aynı zamanda dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı taleplerin yargı merciince bir sonuca bağlanmasını da gerektirir (bazı farklılıklarla birlikte bkz. İbrahim Demiroğlu [GK], B. No: 2017/15698, 26/7/2019, § 55).

48. Başvurucu hakkında 28/8/2014 tarihinde davalı sıfatı ile tahkim yargılaması başlatıldığı görülmektedir. 25/6/2015 tarihinde başvuru tarafından yüklenici Şirket aleyhine devam etmekte olan dava ile birleştirilmesi talebiyle ayrı bir dava da açılmıştır. Yargılama birleştirilerek görülmüştür. Dava dilekçesinde davalı ile aralarında akdedilen 12/11/2012 tarihli eser sözleşmesinin 42. maddesinde işin tesliminde gecikme yaşanması hâlinde gecikme cezası kararlaştırıldığını belirten başvurucu, yüklenici Şirketin işin teslimi bakımından temerrüte düştüğünü belirterek gecikme cezası ve işletmeye geç başlanması nedeniyle gecikmeden dolayı oluşan zarar ve işletmeye geç başlanması sebebiyle mahrum kalınan kâr talebinde bulunmuştur.

49. Başvurucu her ne kadar 4.653.608,21 TL tutarındaki şantiye giderinin tarafına ödenmesi konusundaki talebinin karara bağlanmadığı hususundan şikâyet etmekteyse debireysel başvuru dosyasına sunulan bilgi ve belgelerden başvurucunun bu konudaki talebiniaçıkça ileri sürdüğü saptanamamıştır. Başvurucunun gerek tahkim yargılamasında gerekse iptal davası sırasında açıkça ifade etmediği bir talebi hakkında karar verilmemesitaleple bağlılık ilkesinin doğal bir sonucudur. Bu itibarla başvurucunun daha önce Hakem Kurulunun huzuruna taşımadığı bir uyuşmazlıkla ilgili olarak karar hakkının ihlal edildiği şikâyetinde bulunduğu anlaşıldığından somut olayda Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki karar hakkına yönelik bir müdahalenin bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

50. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiği İddiası

i. Başvurucunun İddiaları

51. Başvurucu;

- 10/12/2015 tarihli bilirkişi raporunda inşaatın yapımı sırasında gerçekleşen 18 ay 5 günlük gecikmenin sorumlusunun yüklenici Şirket olarak gösterildiğini, anılan raporun lehe olduğunun anlaşılmasının ardından yüklenici Şirketin, bilirkişi heyeti üyesi B.D. ve Vakıf çalışanı olduğu belirtilen A.K. isimli kişinin e-posta yazışmalarını yasa dışı yollarla elde ederek heyete sunduğunu ve bilirkişi raporuna karşı itiraz ettiğini,

- Yüklenici Şirketin ilgili yazışmalar referansında, bilirkişi B.D.nin başvurucu Vakfa danışmanlık hizmeti sağlaması sebebiyle tarafsız olmadığını ileri sürerek üçüncü bir bilirkişi raporu aldırılmasını talep ettiğini,

- Hakem Kurulunun yüklenici Şirketin talebini dikkate aldığını ve 17/5/2016 tarihli üçüncü bilirkişi raporunun dosyaya sunulduğunu,

- Hakem Kurulunun yasa dışı yollarla elde edilen delilleri dikkate alarak yeni rapor alınmasına karar vermesinin Anayasa'nın 38. maddesinde öngörülen güvencelere aykırılık teşkil ettiğini, bu durum nazara alındığında üçüncü rapor alınmasına ilişkin kararın hukuka uygun bir gerekçe ortaya konulmadan verilmesinin kanun önünde eşitlik ve adil yargılanma hakkının ihlali sonucu doğurduğunu,

- 17/5/2016 tarihli üçüncü raporun gerekçesiz bir biçimde hükme esas alınarak bariz taktir hatası ve açık keyfîlik içeren bir karar tesis edildiğini,

- Tahkim yargılaması esnasında atanan ve 10/12/2015 tarihli raporu düzenleyen bilirkişi

heyeti içerisinde yer alan B.D.ye ve Vakfın dış ticaret sorumlusu olduğu iddia edilen fakat Vakıf çalışanı olmayan A.K.ye ait e-posta yazışmalarının hukuka aykırı bir şekilde yüklenici Şirket tarafından ele geçirilerek Hakem Kuruluna sunulduğunu ve bu yazışmalara itibar edilmesi neticesinde 10/12/2015 tarihli raporun yargılama sırasında geçersiz sayılmasına karar verildiğini belirterek haberleşme özgürlüğünün ihlal edildiğini, ileri sürmektedir.

ii. Değerlendirme

52. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucu tarafından hukuka aykırı şekilde elde edilen yazışmalar sebebiyle haberleşme özgürlüğünün ihlal edildiği ileri sürülmüşse de ihlale neden olduğu ileri sürülen yazışmaların başvurucu ile ilgisi ortaya konulamamıştır. Zira başvurucu, ilgili yazışmaların kurum içi özel yazışma niteliği taşıdığı iddiasında bulunmadığı gibi yazışmaların tarafı olan A.K.nin çalışanı dahi olmadığını vurgulamaktadır. Bu bağlamda başvurucunun tüzel kişiliğinin yazışmaların hukuka aykırı olarak ele geçirilerek yargılama sırasında alenileştirilmesinden etkilenmediği, nitekim yazışmaların alenileşmesinin tüzel kişiliğe yönelik bir müdahale niteliği taşımadığı görülmektedir. Bu değerlendirme ışığında başvurucunun haberleşme özgürlüğünün ihlal edildiğine yönelik iddiasının özünde Hakem Kurulu tarafından yasa dışı yollarla elde edilen delillere göre üçüncü bilirkişi raporu alınmasına karar verilmesi iddiasının bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda ilgili şikâyet adil yargılanma hakkının alt güvencelerinden olan hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında incelenecektir.

53. Somut olayda 10/12/2015 tarihli ikinci bilirkişi raporunun, bilirkişi heyeti üyesi B.D.nin başvurucu Vakfa danışmanlık yaptığı iddia edilen A.K. ile yaptığı yazışmalar dikkate alınarak, B.D.nin tarafsızlığı konusunda şüpheye düşüldüğü gerekçesiyle hükme esas alınmamıştır. Bu bağlamda somut olayda ilgili yazışmaların uyuşmazlığın çözümüne yönelik bir delil niteliği taşımadığı, bilirkişinin tarafsız olmadığına yönelik bir iddia kapsamında sunulduğu görülmektedir. Bu tespitten hareketle başvurucunun esasen 10/12/2015 tarihli, lehine tespitlerde bulunulan ikinci rapordan hukuka aykırı nedenlerle vazgeçilerek 17/5/2016 tarihli raporun hükme esas alınması sebebi ile yargılama sonucunun adil olmadığından şikâyet ettiği değerlendirilmiştir.

54. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (konuya ilişkin birçok karar arasından bkz. Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013).

55. Somut olayda şikâyete konu yazışmaların dikkate alınmasıyla 10/12/2015 tarihli bilirkişi raporuna itibar edilmeyerek yeni bir bilirkişi heyeti atanmasına yönelik ara kararı tesis edilmiştir. Yargılama sırasında delillerin kabul edilebilirliği ve değerlendirilmesi ile uyuşmazlığa yargılama mercileri tarafından getirilen çözümün esas yönünden adil olup olmaması kural olarak bireysel başvurunun konusu değildir. Yine Anayasa’da yer alan hak ve özgürlükler ihlal edilmediği sürece ya da açıkça keyfîlik içermedikçe yargılama mercilerinin kararlarındaki maddi ve hukuki hatalar bireysel başvuru incelemesinde ele

alınamaz (benzer yönde bir değerlendirme için bkz. (Miraş Mümessillik İnş. Taah. Reklam. Paz. Bas. Yay. San. Tic. A.Ş., B. No: 2012/1056, 16/4/2013, § 35).

56. Başvurucunun, Hakem Kurulunun delil değerlendirmesinde hataya düşerek isabetsiz karar verdiğinden bahisle yargılama sonucundan şikâyet ettiği ve bu ihlal iddiasının kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin olduğu açıktır. Bununla birlikte, tahkim heyetinin bilirkişilerden B.D.nin tarafsızlığından şüphe duyarak 10/12/2015 tarihli raporu geçersiz saydığı ve yeni rapor alınmasına karar verdiği, başvurucunun şikâyetinin hükme esas alınan 17/5/2016 tarihli rapora yönelik olmadığı anlaşılmakla yeni rapor aldırılmasında bir keyfîlik tespit edilmemiştir.

57. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının da açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Sözlü Yargılanma Hakkının İhlal Edildiği İddiası

i. Başvurucunun İddiaları

58. Başvurucu, hakem kararına karşı açtığı iptal davasında ilk derece mahkemesi sıfatıyla yargılamayı yürüten Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 27. Hukuk Dairesinin duruşma yapmadan dosya üzerinden karar vermesi sebebi ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

ii. Değerlendirme

59. Anayasa’nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

60. Başvurucunun şikâyetinin sözlü yargılanma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

(1) Kabul Edilebilirlik Yönünden

61. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan sözlü yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

(2)Esas Yönünden

(a) Genel İlkeler

62. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının temel unsurlarından biri de Anayasa'nın 141. maddesinde düzenlenen yargılamanın açık ve duruşmalı yapılması ilkesidir. Ancak duruşmalı yargılama hakkı, her türlü yargılamanın mutlaka duruşmalı yapılması zorunluluğu anlamına gelmez. Adil yargılama ilkelerine uyulmak şartıyla usul ekonomisi ve iş yükünün azaltılması gibi amaçlarla bazı yargılamaların duruşmadan istisna tutulması ve duruşma yapılmaksızın karara bağlanması anayasal hakların ihlalini oluşturmaz. Özellikle ilk derece mahkemeleri önünde duruşmalı yargılama yapılıp karar verildikten sonra kanun yolu incelemesinin tarafların iddia veya savunmaları yazılı olarak alındıktan sonra dosya üzerinden yapılması halinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez (Nevruz Bozkurt, B. No: 2013/664, 17/9/2013, § 32).

63. Sözleşmenin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasında aleni yargılama hakkının tanınması, zorunlu olarak sözlü yargılanma hakkını da içerir. Bununla birlikte Sözleşme’nin bu

maddesinde yer alan söz konusu yükümlülük mutlak değildir (Adnan Altın, B. No: 2013/9748, 7/1/2016, § 44).

64. Dava dosyası ve tarafların yazılı görüşleri temelinde yeterince çözülemeyen hukuki ve olgusal herhangi bir sorunla karşılaşılmaması örneğinde olduğu gibi yargılamanın istisnai koşulları da duruşma yapılmasını gerektirmeyebilir (Adnan Altın, § 46).

65. Yargılamaya taraf olan kişilerin hakkaniyetli yargılama temelinde beyanlarını sözlü vermesinin gerektiği durumlarda sözlü yargılama yapılmaması yargılamanın bir bütün olarak adil olmasını engelleyebilir. Dolayısıyla sadece dosyaya dayanılarak tatmin edici bir çözümün sağlanamayacağı olaylarda sözlü yargılamanın yapılması gerekebilir. Sözlü yargılamaya karar vermede davaya konu meselelerin çokluğu değil niteliği önem kazanacaktır (Adnan Altın, § 48).

(b)İlkelerin Olaya Uygulanması

66. Somut olayda ilk derece mahkemesi tarafından verilen 11/12/2019 tarihli karara ilişkin yargılamada duruşma yapılmadığı görülmektedir. 6100 sayılı Kanun'un 353. maddesinde bölge adliye mahkemelerinin duruşma yapmasına gerek bulunmayan hâller tahdidi olarak sayılmıştır. Tahkim yargılamasına ilişkin ilk derece mahkemesi sıfatıyla yapılan yargılamanın sayılan hâller arasında bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte ilk derece mahkemesi tarafından verilen 11/12/2019 tarihli kararın temyiz denetimi Yargıtay tarafından duruşmalı olarak yapılmıştır.

67. Bu noktada eldeki uyuşmazlık yönünden değerlendirilmesi gereken meseleilk derece mahkemesi tarafından duruşma açılmadan karar verilmesi sebebi ile sözlü yargılanma hakkı yönünden oluşan eksikliğin temyiz incelemesinin duruşmalı yapılması suretiyle telafi edilip edilmediğine ilişkindir.

68. Somut uyuşmazlıkta başvurucunun duruşmasız yapılan ilk derece yargılaması sonucunda mahkemece karara esas alınan olgusal birtakım kabulleri veya kararın inşasında esas alınan değerlendirmeleri, duruşmalı yapılan temyiz incelemesine taşıyamama şeklinde bir şikâyeti bulunmamaktadır. Bu bağlamda ilk derece yargılaması duruşmasız yapılmışsa da temyiz incelemesinin duruşmalı olarak yapılması ile bu eksikliğin telafi edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

69. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının alt güvencelerinden olan sözlü yargılanma hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

d. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiği İddiası

(i) Başvurucunun İddiaları

70. Başvurucu; hakem yargılamasının 3/6/2015 tarihli tensip ve ilk oturum tutanağı ile başladığını, Hakem Kurulu tarafından 10/2/2017 tarihinde karar verildiğini, Hakem Kurulu kararına karşı iptal davası açıldığını ve yargılamanın temyiz incelemesi sonucunda Yargıtay 15. Hukuk Dairesi tarafından verilen 11/7/2019 tarihli kısmen onama kısmen bozma kararı ile son bulduğunu belirtmektedir. Bozmaya konu edilen kısma ilişkin yargılamanın Ankara 27. Bölge Adliye Mahkemesinde devam ettiğini belirten başvurucu dört yılı aşkın süredir yargılamanın tamamlanmaması sebebi ile makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

(ii) Değerlendirme

71. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

72. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

5. Sözlü yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki sözlü yargılanma hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 27/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

TASFİYE HÂLİNDE TUBELCE TURİZM REKLAMCILIK MATBAA MERMER VE TAŞ İŞLERİ DEKORASYON İNŞAAT TİCARET LTD. ŞTİ.

B. No: 2020/6830 | Karar tarihi: 27.02.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/6830

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

TASFİYE HÂLİNDE TUBELCE TURİZM REKLAMCILIK MATBAA MERMER VE TAŞ İŞLERİ DEKORASYON İNŞAAT TİCARET LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/6830

Karar Tarihi:27/2/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Kenan YAŞAR

Metin KIRATLI

Raportör : Mutlu ALAF

Başvurucu : Tasfiye Hâlinde Tubelce Turizm Reklamcılık Matbaa Mermer ve Taş İşleri Dekorasyon İnşaat Ticaret Ltd. Şti.

Vekili : Av. Gizem ATALAY KÖKSAL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurucu, nihai hükmü 23/1/2020 tarihinde öğrendikten sonra 24/2/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Komisyon başvurucunun hakkaniyete uygun yargılanma hakkı ile mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialarının kabul edilemez olduğuna, makul sürede yargılanma hakkına ilişkin iddialarının kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Başvurucu, yargılamanın çok uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının

ihlal edildiğini iddia etmiştir. 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Tazminat Komisyonunun Görevleri ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Kanun'da değişiklik yapan 2/3/2024 tarihli ve 7499 sayılı Kanun uyarınca üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine makul süre şikâyetlerinin Tazminat Komisyonu tarafından inceleneceği düzenlenmiştir. Nitekim Anayasa Mahkemesi Ahmet Kartalkuş ([2. B.], B. No: 2019/39635, 19/3/2024) kararında ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna ulaşmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

3. Açıklanan gerekçelerle başvurunundiğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 27/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.